

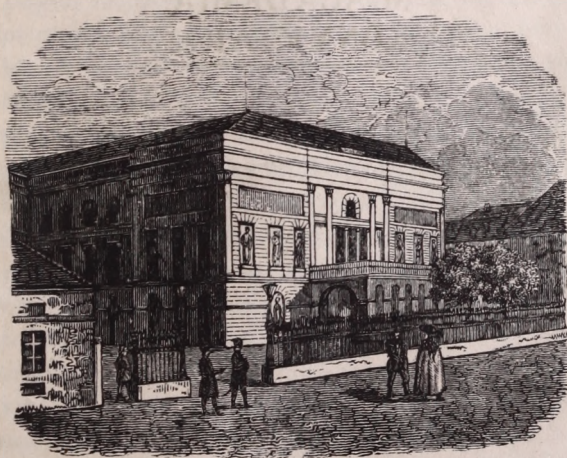
ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

2

~~KÖNYVTÁRSZÁM~~

PESTEN.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

~~NYOMATOTT~~

1849

301843

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA.

ELET ÉS MŰVÉSZET.

Midőn a' magyar tudományos akademia a' politikát munkálódása köréből ki-zárta, akkor meghatározta azon álláspontot, melyről a' jelennek mozgalmas viszonyait tekinti és eltávoztatta magától a' mindennap változó pártok szen-vedelmes csatáját, a' nélkül, hogy az életet a' tudománynyal ellentétbe hozza 's külön világot alkosson mindegyikének közülök, melyben ezek egy-mástól függetlenül külön irányban kifejlődjenek. Mert a' tudomány szentebb, mint hogy terméketlenül az élettől elválva, erre nézve hatás nélkül maradjon; mind a' mellett, hogy valódi célját csak önmagában leli fel, hasonló ebben az ég fénylő tekeihez, melyek midőn öröktől kiszabott utaikon keringenek, su-gáraikkal eszméletlenül is a' homályt a' földön felderitik. A' történetvizsgáló például nem deritheti fel tudománya fáklyájával az ó kor borúit, a' nélkül, hogy a' visszfény a' jelenre ne vettessék; és ha a' philosoph a' mindenség titkait, a' szellemi élet törvényeit, fejtegeti, akkor eredvényeinek igazságát a' mindennapi élet jelenéseinek próbakövén kísérti meg; 's a' törvénytudó nem vizsgálódhatik a' törvény örökalapja 's változó következményei körül, hacsak az étellel nem marad a' legszorosabb összeköttetésben: mig a' ter-mészetbuvár feladata a' jelennek még közvetlenebb kapcsolatban áll. — Élet és tudomány természetöknél fogva karöltve járnak, hacsak egymástól mes-terségesen el nem választatnak. Illy szerencsétlen elkülönzést az emberiség történetei már többször láttak; a' tudomány számkivettetett az egyetemivagy házi szónokszékekbe 's az éhező tudós szegény lakába, hol távol a' zajos élettől színetlen formalismussá vált, 's elszáradt mint a' fának lombjai meg-

sárgulnak 's elhálnak, midőn gyökeiktől a' dér az éltető nedvet elvonja; az élet pedig elaljasodott, mert a' kebleket a' tudomány nem nemesíté. Nemzetünk azonban távol van ezen szerencsétlen elválasztástól, mert hogy lehetne ottan félni, hogy a' tudomány az élettől elmaradjon, hol a' közélet tényezői, a' mint azt az akademia fényes névsora mutatja, egyszersmind a' tudománynak is képviselői. De mind a' mellett gondos előrelátás alkotta azon szabályt, mely gátolja, hogy az akademia politikai csatatérre váljék, hogy a' szenvedély heve el ne vakítsa a' tudós szemeit, hogy a' pártok összecsapásának zöreje el ne nyomja a' tudomány békés hangját. Mert a' tudománynak van egy mellékes feladata is, a' mennyiben t. i. az életre köteles hatást gyakorolni, s ez annál magasabb, minél szabadabb alkotmánya van azon nemzetnek, melyre hatnia kell; 's minél mozgalmasabb az élet, mellyel kapcsolatban van; ezen feladat pedig nem más, mint a' s z e n v e d é l y t i s z t u l á s á n a k e s z k ö z l é s e. A' mit Aristoteles a' tragoedia céljáról állított, azt mi bátran kiterjeszthetjük a' tudományra általában, 's boldognak nevezhetjük azon nemzetet, mellynél a' közélet vihara felett a' tudomány világtornya fénylik, mely a' biztos kikötőt távolról megmutatja, 's ha az akademia e' részben csak legkisebb hatással lehetett, ha a' szenvedelmek csillapítására csak némileg hozzájárult: akkor ezen intézet — zendüljön bár fel ellene az aljas indulatok serege, a' sértett hűség, a' boszankodó irigység — nemzeti életünkben mégis egy nagy nevezetességű hatalom, mellynek hiját semmi egyéb institutio ki nem pótolhatná.

De ha a' szenvedelmek tisztulásának eszközlése a' tudománynak szintén egyik feladata: akkor nem lesz talán érdektelen megvizsgálni, mellyik szaktudomány az, melly ezen cél elérésére legtöbb eszközöket nyújt. A' történet-tudomány közelebb áll hozzánk, semhogy a' szenvedelmek hatást reá nem gyakorolnának; minden muló pillanat bőviti tágas birodalmának határát, melly még a' percz jelenéseinek okait is magában foglalja; — a' változhatatlannak, a' maradónak megfejtése 's a' philosophiának főfeladata, ez azonban olly szoros kapcsolatban áll a' vallással, a' társasélet institutióival, 's végeredményeiben mégis olly határozatlan, olly különböző, hogy vezérül ez sem szolgálhat egészen. És milly szoros az összeköttetés a' történettudomány vagy philosophia és a' közélet közt: olly szoros 's még szorosabb azon viszony, melly a' természettudományok és a' magányélet közt létezik. Csak a' régi tudomány az, melly előttünk azon alakban jelenik meg, mellyben a' régiek Nemesist imádtak, fékkel jobbában, mérővel a' balban, hogy a' szavakat zabolázza 's a' tetteket mérje.

„A' régiségtudomány — így szól egy lángeszű német író — olly világkönyv, melly az elvégzett, a' magokban meghatározott századok hosszú sorának nyomadékos példáját hű másolatban mindenkinek elébe tartja; szenvedély nélkül irányozza ez érzékeinket nyugodtan és képezve, mert régen bedőlt 's ismét viruló térekké vált. Sirok felett viszen utja a' tapasztalás által megvizsgált tárgyakra, de soha személyességre és véleményre. A' szenvedélyek,

mellyek a' régiség nemzeteit és egyedeit egymás ellen fellázították, már régen elhamvadtak, a' mostani kor alig képes megérteni belső forrongásainak okait 's részleteit; de azon műemlékek, mellyek ezen versenyzésekből és vitákból eredtek, még most is életbe hatók, még most is képzők és nemesítőek, mert ez a' tudománynak, ez különösen a' művészetnek dicsősége, hogy azokat, kik nekik szentelnek, halhatatlantja. "Ki emlékeznek most, szaktudóson kívül, Ciceroról a' Consulról, ki a' köztársaságot egy veszedelmes összeesküvéstől megóvta, azonban Róma szabadságának vesztét fel nem tartóztathatta, 's Caesar korában olly sok státusférfi által elhomályosított, hogy végre megöletése is inkább magánygyűlöletből, mint status-tekintetekből vitetett véghez; de szónoklatának művészete fejére nyomta a' halhatatlanság koszorúját 's mig kortársainak neveinél legfeljebb nyert csatáikról emlékezünk: addig nála a' magánéletet is szeretjük, 's örömmel olvassuk kedves leveleit, mellyek arra vonatkoznak; Mecaenásnál elfelejtjük a' nagy státusférfit a' művészet előmozdítója felett, 's Adorján császár leginkább mint műkedvelő ment át az utókorra.

Másfél évezred mult el azóta, hogy a' régiség művelődésének virága elhervadt, de az emberi kifejlődésnek minden termékenysége mellett is az újabb kor nem tudta nélkülözhetővé tenni az ó kor művészeti tökélyét; 's mig korunkban a' tudományosság, sőt még a' szabadság érzete is olly eredményeket értelt, mellyek az ó kor bölcseinek legmerészebb álmait is meghaladták: addig költők, szónokaik, szobrászaik 's építészeik művei, még most is, midőn más világnézet uralkodik 's a' régiektől különböző társasági viszonyok fejlődtek ki, mintáknak tekintetnek, mellyek benső idegenszerűségök mellett is, az újabb idők kifejlődésére bámulatos hatással vannak. Az újkor el nem szakaszthatja azon kötelékeket, mellyekkel a' régiséghez kötött, mert azok a' művészet kötelékei; 's habár a' régiség vallása és statusformái végképen megszűntek, ollyannyira, hogy visszakerülésök teljes lehetetlen: a' művek mégis, mellyek ezen vallásból és ezen statusformák alatt alkottattak, mindig elevenek, mert a' szépség, melly felettők lebeg, reájok nyomta az örök ifjontiság bélyegét.

Volt ugyan egy időszak, midőn a' régi formák összedőltek, midőn a' kereszténység és az éjszaki népek a' régi művelődést belőlről 's kívülről megtámadták; — midőn a' régi templomok és szobrok megdöntettek, 's a' régi írók könyvei vakbuzgón tűzbe vették; 's ime, alig huzódott el ezen szélvész, alig lett a' keresztényvallás győzelme tökéletes, alig alakultak a' barbár népek nemzetekké: 's az elnyomott, a' kiirtott régi művelődés reájok is hatott 's őket is meg kezdé szelidíteni; 's azon időszak, mellyben a' műveletlen rómaiak a' meggyőzött görögöknek tudománya és művészete által meghódítottak, (*Graecia victa ferum victorem coepit, et artes intulit agresti Latio*) ismét és pedig nagyobb mértékben vissza látszott kerülni. — Rémitő volt az első kereszténység vakbuzgótsága, midőn hosszú kétes viadal után végre a' régi vallásnál

hatalmasabb lön, 's üldöztetéseit a' régi templomokon, szobrokon és irományokon meg kezdé boszúlui. Már Konstantin császár tiltotta meg az áldozást templomokban, melyek azóta elhanyagolva 's az áhitatosságtól elhagyatva, nagyjából csak mint a' művészet emlékei tartották fel magokat; midőn azonban Theodosius alatt Jupiter tisztelete a' római senatus által is végképen megszüntetett Sysmmachus szónoklatának ellenére, ki a' régi vallást, mely alatt Róma hatalmának tetőpontját elérte, a' Capitoliumban hiában védelmezte: akkor a' templomok a' legnagyobb vallásos dühösséggel támadtattak meg, 's minél szebb volt az épület 's minél tökéletesebb a' szobor benne, annál biztosabb volt veszte, mert a' vakbuzgó barátok csoportosan nekirohantak a' régi vallás minden emlékeinek 's azokat összerombolták, nem mintha nem érezték volna a' művészet remekeinek szépségét, hanem azért, mert épen azon emlékek hatásától féltek leginkább, melyek, midőn rajtok az ősi hit fénykoszorúja elhalványult, még a' művészet által felszentelve maradtak. Szent Marcel szintolly dicsőségnak tartotta ezen időben, hogy a' bálványrontó hírére kapott, mint később Sah Mahmud, a' gaznevida, miután Indiába berontva, a' híres templomszöbrot Delhiben feldulta; hiszen még a' hetedik században is nagy Gergely pápa megfedte a' papokat, kik a' pogány költők munkáit olvasták. De alig mult el még egy-két század 's az egész jelenet megváltozik, 's a' régi írók munkái kolostorokban iratnak le, 's a' szerzetesek, kik a' negyedik században annyi mükincset 's kéziratot megsemmisítettek, ezek legszorgalmasabb gyűjtői és megtartói. Midőn a' barbár nemzetek Rómának minden institutióit 's a' társasélet régi idomjait megsemmisítették, ki gondolta volna akkor, hogy nyolcz századdal később az ujonan fölfedezett római jog fog rajtok uralkodni, 's hogy azon császárok parancsai szerint fognak megítéltetni, kiknek hatalmát őseik győzelmesen megtörték. — Igaz ugyan, hogy a' régi írók ezen időben leginkább nyelvészeti tekintetből gyűjtettek és olvastattak; a' ki azonban ezekkel egyszer foglalkodni kezd, annál az izlés is nemesedik. — A' nagyszerű előképek csakhamar utánzásra 's versenyzésre hívtak fel, 's nemesebb irányt adtak az újabb kifejlődésnek 's a' nemzeti irodalomnak, melyet azon különböző világnézet, melyből ezen művek eredtek, az egyoldalúságtól megmentette, sőt végre azon bilincseket is megtörte, melyekben a' philosophiai 's theologiai tekintély az emberiséget fogvatartotta. Mig azonban a' régi írók studiuma nagyobb készültséget 's több időt megkíván, addig a' régi műemlékek, még a' tömegre is, közvellenebbül hatnak; 's különösen a' szépségérzet nemesítését eszközlik, midőn az érzékek által az észhez szólnak 's ugyanakkor gyönyörködtetnek, midőn tanítanak. Innét magyarázható azon vonzódás a' régiség műemlékeihez, melyet nagy férfiaknál oly gyakran tapasztalunk, kik ezeknek gyűjtésében és szemlélődésében terhes és fárasztó gondjaiktól felüdülnek. Mátyásunk például, kinek palotáját a' régi művészet emlékei diszesítették; Medicis Lőrincz a' fejedelmi, kinek kormányja alatt Florenz a' művészetek 's tudományok templomává vált; Ögyén a' törökök felett oly gyakran diadal-

maskodó, a' mostani bécsi képgyűjtemény alapítója; vagy Napoleon, ki győzelmeinek gyümölcsei közül soha ki nem hagyta a' régi műemlékeket, melyeket azután a' Louvré teremeiben a' francia nemzet diszére felállított; sőt Angolországban a' művészetszeretet azon kötelék, melly a' különböző pártokat egyesíti; Peelt a' toryministert, és Fergusont, a' radikált; mert a' pártok és szenvedélyek csátája sem nyomhatja el az emberben a' mindennapi vitáktól független, tisztán emberi élvezet szükségét, mellyet a' művészet 's különösen a' régiség műemlékei nyújtanak, egy eltűnt nagyszerű kornak ezen legmaradandóbb emlékei.

P u l s z k y F e r e n c z.

(Vége köv.)

A' C Z I G Á N Y N Ő.

I.

Azon tartományban, mellynek sötétkek egét csak ritkán borítja felhő, mellynek forró délszaki hajlata vérünket élénkebb mozgásba hozza, hol minden enyhe szellő szerelmet lehel, minden virág szerelemnek nyit helyet, a' csalogány hatékonyabb fájdalommal énekli szerelempanaszát; — szóval: hol az alkotott világ föltáruult keblében minket a' hegy és völgy, a' lombos ligetek, a' folyamok domborodó kék hullámai nagyobb vonzerővel csábítanak szerelemre, mint másutt — azon tartományban szeretett egy fiatal leányka is. Ki ne tudná, mi egy olasz hölgy szerelme?! — Olly érzet az, melly egész lényével összeolvad; érzet, mellyet ő olly igen kíván, olly igen hön nyilvánít, olly őszintén 's leplezetlen mutat fel szívéből, mint mennyire mi azt álszeméremből a' világ előtt titkolni igyekszünk. Neki a' szerelem mindene, ezen függ élete, boldogsága, 's ha ezen indulat bizonyítására alkalma nyílik, nem rettentí őt vissza semmi akadály, semmi veszély; ő a' kedvelt ifjuért megveti a' sokaság vélekedését, eltűri szüleinek átkát, el a' nyomort, melly e' miatt érheti és az inséget. Mindezekért ő viszonsszerelmet igényel csak, forró 's változatlant, 's innen jaj a' hitszegőnek, ki illy nő szerelmének áldozott esküit megszegvén, másnak ajánlja szívét. Illyenkor a' megcsalatott leány, ki kegyelő, gyöngéd és szelid volt, felindulásában rettenetessé válik, minden gondolata boszú, minden sohaj, mellyet megcsalatott szerelem keleszte lelkéből, átokká lesz, 's mig boszúja kielégítve nincs, a' szerencsétlen nyugalmat sehol sem talál, 's halassza bár, mégis híven érzi a' visszatörítés gondolatát, mig végre alkalom nyílik, annak szabad kitörést engedni.

Illy szerelemmel szeretett Violetta is, a' csinos lantoslő, mint őt mindenütt nevezték. Árva vala ő, elhagyatott és szegény; egyetlen birtoka a' lant biztosítá életmódját, mellynek húrjaival tiszta csengő hangon dalolt énekeit kísérte. Szép 's fiatal létére nem lehet csodálnunk, ha ő a' pártfogók azon nemétől eléggé volt környezve, kik a' nagylelkűség színe alá tiltott czélokot rejtenek. A' szegények helyzetével sokan visszaélni hajlandók, 's szép lantoslőnk helyzetét is sokan olyannak tekinték, millyenben a' nő eszközül szolgál, hogy kéjelgések mámorában őket ringassa, és gyönyörrel gyönyörre szállván, elveszteget kebléből minden szent, minden tiszta érzelmet. A' sokaság azon hiedelemben van, hogy a' virág, melly az alatt kelő gyepen nyitja kelyhét, inkább elhullhat a' tapodó láb durva érintésétől, mint a' magasban fejlődő dísnövények, mellyek után a' vágyónak erőködve kell kezét nyujtania. Violetta a' szeszélyes végzet nem emelé fel a' köznép sorából, mint szegény halásznak leánya költözött a' vidékről Bergamóba 's szinte csodának mondhatjuk, hogy irni és olvasni tudott; azonban elég világos észszel bírt, hogy helyzete javítására tett minden gyanus ajánlatot visszautasítson. — Különbö helyzetere sem vala egy idő óta éppen olly szomorú és elhagyott, millyennek sokan hívék, mert, mikép már mondók, ő szeretett és viszontszerettetett. — És a' szerelem felejteti velünk a' helyzet nyomorait, 's mit nem vagyunk képesek akkor tűrni, ha egy rokon kebelre találánk, melly minden szenvedésinkben híven osztózik! Violetta egy fiatal festőt szeretett, ki nem vala gazdag 's szintugy árva, mint ő. Egy nyilvános téren látta ez először Violetta, lelkébe vevé a' szerelemdalt, mellyet a' csodált leány olly csengő hanggal énekelt; a' dal megfogant lelkében 's ő közeledni vágyott a' lantoslő szívéhez. Epedését az imádott csakhamar észrehevé és mivel az ifju jobb- 's nemesebbnek tetszék neki a' többinél, nem hagyá azt epedni, de indulatának minden hatalmával magához ölelte, ugy, hogy nem sokára azt vette észre, miképen szerelme még forróbban visszonzoztatik. Minek írának hosszadalmasan szerelmök gyors előmeneteléről, gyönyörrel töltött óráikról? Elég annyit mondanunk, hogy Violetta nem énekelhetett többé szerelemdalt, mellyben Fernando nevét nem emlité, valamint Fernando — ez volt a' festő neve — minden szent képhez, mellynek festésével meg vala bizatva, Violetta vonásit kölcsönzé. — Violetta minden este epedve várta szegény lakába Fernandot, 's ha a' kedves eljőve 's némán zárá őt karjaiba, felejtve lön a' világ, a' nap nyomorai: csak egymásról gondolának, egymásnak éltek 's mindkettő Istennek legboldogabb teremtménye volt. — De e' boldogságnak is meg kelle zavartatnia!

II.

Ez időben Bergamónak disze Nina, Paolinak a' gazdag kalmárnak leánya volt. Nemcsak testi báj diszité a' gyönyörű lényt, hanem ész, jószág, szivesség 's mindazon tulajdon, mellyek a' szívet állandóan magokhoz ké-

pesek lánczolni, mert a' szépség, ha egyedül van, hasonló egy divatos sílány regényhez, melynek átnézése talán mulattat bennünket, de melyet egyszeri elolvasás után félreteszünk és hamar felejtünk. — Paoliról közönségesen azt tarták, hogy pénzét szereté mindenek fölött 's életének nagyobb részét kincskeresésben tölté el, mely szenvedély utóbbi éveiben napjainak egyedüli ingere volt. De pénzen kívül leányát Ninát is szereté a' kalmár, bár e' fiatal hölgy iránti vonzalma csak később fejlett ki. Kik életének viszonyait közelebből ismerték, tudták, hogy fiatal korában romlatlan szíve egész hevével szeretett egy leányt, kit nőül is veve. Isten frigyöket egy fiúval áldá csakhamar meg, kiben a' szülők szeretete 's ápoló gondja édes központra lelt. Családi boldog nyugalomban éltek így három évig, midőn a' nőt hirtelen halál ragadta el férjétől, 's benne gyöngéd, gondoskodó anyjakat veszték a' szeretett fiu 's egy még csak alig világra jött leány. Ez utóbbi okozta a' nő halálát 's Paoli, ki veszteségét mélyen érzé, látni sem kíváná gyermekét, kinek születése olly nagy árba, t. i. hitvesének életébe, került. Atyai vonzalmát egyedül fia birta még, 's mit nejében elvesztve érzett, azt ennek jövődjében gondolá pótolva lenni. — Ez igaztalanságát az ég nem sokára érzékenyen bünteté; egy reggelen fia fekhelye üresen találtatott, dajkája az apa boszúja elől szökéssel menekült meg, 's midőn Paoli kétségbeesése csillapult, szorgosan intézkedett elveszett fia iránt, de minden keresés sikeretlen maradt, kitett gazdag jutalmai, messzire elbocsájtott felszólításai mind hiába voltak; az esetről csak annyit leheté megtudni, hogy mig a' dajka egy a' városban tartozkodó kóbor bűvészcsoporthból választott kedvesével kün mulatott, a' fiu ez idő alatt tűnt el fekhelyéről. — Paoli fia nem került vissza, — hónap telt el hónap után reményben, év következett évre, a' remények mind hasztalanok valának. — A' kalmár szórakozás végett nagy merényekbe bocsájtkozott 's a' szerencse szeszélye merényeit minden vára-kozáson felül koronázta, ő mindegyre gazdagabb lön 's minden szenvedé-lye, mellyel előbb nejéhez, később fiához hajlék, most egész figyelemmel a' pénz felé hajlott ugyanynira, hogy a' szokás őt pénzsomjassá tevé. De az idő lassankint leánya látásához is szoktatá, 's feltűnvn előtte annak szép tulajdonai, atyai szeretetét nem tagadhatta meg tovább is tőle, 's azon időben, mellybe beszélyünk folyama esik, azt mondá a' világ, hogy Paoli szívében az első helyet pénze után leánya foglalá el; de mi, kik hajlandóbbak vagyunk minden emberről a' jobbat elhinni, azt mondjuk inkább, hogy a' kalmár leánya boldogságaért minden vagyonát örömet feláldozta volna, mit a' jeles hölgy bizonyosan meg is érdemlett.

Nina elérte azon kort, mellyben titkos vágy ébred a' szívbén 's ő sze-retni és szeretettni kíván; mellyben egy leányka nem ismervén még a' külszín és csábszavak olly gyakori ármányát, minden közlögőben barátot vél látni, 's ollykor kiemelvén egyet a' többség közül, bizalommal engedi át magát a' minden egyebet elfojtó érzetnek. Szerelemvakítottá szemci minden tökély-lyel látják felruházva lenni szive választottját, 's vajmi gyakran, ha hosszabb

együttlét után szétszakad a' varázsfátyol, mely az imádott hibáit födé, mondjuk, vajmi gyakran megszakad a' fátollyal együtt az elámitott szív is. — Szegény Nina, téged is ily sors érjen? — Nem! Az örök gondviselés anyádtól megfosztván, kétszeresen örködik feletted, hogy az élet töviseit utadból elhárítsa. — Alig lépett ki Nina a' mindenkitől annyiszor visszaohajtott, boldog gyermekkorból, midőn, mint a' nemes-illatu rózsát, lepkesereg környezi őt; mert a' férfiak nagyobb része csupán a' vonzó külsőség által is könnyen csábítható: buta pillangóknak mondhatnók őket, melyeket ellenállhatlanul von magához egy szemcsábitó láng; vakon rohannak ennek elibe, tüzénél megperzselik szárnyaikat 's nem ritkán egész életök áldozatul esik könnyelműségöknek. — Nina imádói között volt egy, kinek néma hódolatát leginkább kedvelé. Adimare Antonio volt ez, régi család ivadéka, ki őseitől nemességet öröklött és czimert 's az elsőt ben hordá szívében is. Kielégítheté ő bármily szigorú apa kívánságát 's így Paoli is örömmel adá megegyezését a' frigyhez, melyet Antonio váltott szerelmi nyilatkozatok után tőle kért. A' menyekző napja is el lön határozva, de az apa, mielőtt egyetlen leánya elhagyná házat, arczképét ohajtá ennek birni, e' szándékát egy ismerőssel közlé, ki Fernandot ajánlá neki és a' fiatal festő el lön hivatva.

III.

— Te kedvetlen vagy, Fernando, mi bajod? — kérdé Violetta egy délután az ifju festőt, midőn ez, mint szokásában volt, oldalához ült.

— Semmi, kedves Violetta, — semmi, — felelé szórakozottan Fernando — ne aggódjál, én nem vagyok beteg, — nincs semmi bajom.

— Ne mondd, Fernando, már tegnap sem valál szokott kedvedben, nem valál tegnapelőtt sem; nem valának, mint az előtt mindig, kedves szavaid Violettádnak, én észrevettem azt.

— Ah, Violetta, ne ütközzél meg, ha kissé figyelmetlennek találsz, lelkemet most mindig feszülten tartja művészetem; ecsetemnek csak akkor vala méltóbb tárgya, midőn téged festettelek. Össze kell szednem tehetségem minden erejét, hogy egybefoghassa mindazon kellemeket, melyeket vásznomra kell átvinnem; tudod, Violetta, én most Paoli Nina arczképén dolgozom.

— Te már máskor is dolgozál hasonló műveken, de fölöttök soha sem valál gondolatokba mélyedve, mint jelenleg vagy, — mondá ismét a' leánya némi nyugtalansággal.

— Violetta, igazad lehet, hogy e' kedélyem szokatlan, de ha te ismernéd mindazon varázst, melyet most naponkint magam előtt szemlélek, a' szemeket látnád rám sugározni, melyeknek fényét csak a' tiedé mulják fel; az isteni arcot, fölékesítve az ifjuság minden kellemeivel, ah, akkor nem fognád csodálni elragadtatásomat, mellyel e' képen függök. Naponkint előttem ül egész fényében, méltóságában, szemközt látom bájait, magas

föladásakint gyöngé ecsetemnek. Elvonulva az élet zajától, a' Paoli villa csendében, a' buja ültetvények illatos fuvalmi által keresztüljárt kertiház kéjmagányában, fölemelkedik lelkem az ifju szép alak bámulatában, 's hidd meg, a' különben jártas kéz sokszor tehetlenül lankád alá festőtáblámról. Ez ideált ismerém én már valahonnan, — folytatá elragadtatásában Fernando, nem vevén észre Violetának ezalatt elsötétült arczát — álmaimban jelent-e meg, tündérkép gyanánt, lelkemnek, vagy képzeletem élénk csapongásában merült föl illy mennyei alak, de a' rokonság közöttünk már rég megvala, 's bár ő fölöttem magasan áll, de lelkem büszke igényeket tarthat, hogy lelkével együtt csapongjon gondolatiban, 's hogy szívem az övével, bár az örökre elzárva marad is előlem, összeérezzen.

A' festő mintegy elandalodva állott meg beszédében; Violetta nem szóla semmit, de látszék, hogy gondolati elfoglalva tartják elméjét. A' közöttök beállott csend jó darabig megtöretlen maradt; Fernando szólt ismét először, köznapi tárgyakra kívánta vezetni a' beszédet: Violetta röviden felelt csak szavaira.

Majd az alkony is beállott; a' lantosnő egyszerű szobájába az esti szürkület vöröslő világa veté az ablakon át végfényét. Fernando fölállott, hogy távozzék, fel 's alá járt még néhányszor, aztán Violettához lépett, gyöngéden fogá meg kezét 's szokott nyájassággal szóla:

— Violetta, én holnap nem jövök el; Paoli Nina arczképét be kell végezmem, egész nap a' villában maradunk, most hát egy hosszú napra veszek búcsút tőled; ne légy olly komoly, tán csak nem fogsz neheztelni?

— Oh, épen nem, — felelt a' leány, egykedvűséget színelve, 's elváltak.

Midőn a' távozó lépteinek már neszt sem lehet hallani, Violetta még ablakánál állott, azon helyen, hol őt az ifju hagyta. Fernando az utcáról föltekintett az ablakra, midőn alatta elhaladt, de a' hölgy ezt most nem látszék észrevenni 's nem kíséré őt szemeivel, mint máskor mindig szokta.

Még sokáig állott ugyanazon helyen a' lantosnő, kezével támasztva föl elsötétült arczát, szemei merően voltak egy helyre függesztve 's világitó fényök megtört egy fölfakadó könyecseppben. Lelke nehéz gondolatoktól nyomtatók; a' gyanu támadt föl benne, tudjátok, azon érzet, melly utálatos féregként furja magát az ember keblébe, öldöklő fulánkjával megmérgezve minden örömet, melly, ha csak kis tápot talált is, nem hagyja magát elüzni többé, mint az aggkor, 's gyakran eltemet barátságot és szerelmet. — Fernando milly lelkesedéssel beszélt Paoli leányáról! Mennyi szép szót talált dicséretére! Honnan van ez? — Azelőtt, ha eljött, csak arczom szelíd mosolyáról szólott mindig, vagy ajkaim csábító pirjáról, szemeim és hollőfürteim bájló fényét emlegeté csak. Talán ezen kellemekeket elvesztém már, vagy Paoli Ninán Fernando nagyobb mértékben találja fel azokat. Így beszélt magával Violetta, 's elhagyva helyét, a' női hiúság megsértett büszkeségével hajlék tükre fölibe, melly az alkonyynal beállott homály miatt

csak egy sötét alakot adott vissza vizsgáló szemének 's nem láthatá meg arca szédült vonalait.

Szobája gyertyafény nélkül maradt az éjben; feledé szokott esti foglalkozásait, elmaradtak lantja és éneklései. Másszor ezeket vette ilyenkor elő, 's dalait Fernando hallgatá, ki soha sem távozik még illy korán, sőt gyakran figyelmeztetni kelle őt a' késő időre. Violetta gondolataiban ez is megfordult, egy okkal több, hogy szomorú legyen 's kétségbe hagyja esni bánat- és fájdalomra hajló szívét. Azok, kik az ifjúságnak érzelmekben gazdag 's rajoskodó éveit átélték már, 's visszaemlékeznek e' kedves kor napjaira, könnyen fogják megmagyarázhatni a' szegény leány kínait. Keblének egyetlen kincse volt a' szerelem, melly most a' föltámadott féltés fájdalomival sötétben vegyült össze. — Nem gondolt ő most nyugalomra, könnyeivel, zavart eszméivel társalkodék még éjfélén túl is, 's egykori boldogságának magános helyét, csendes kis szobáját, sétálta, kezeit tördelve, végig. Küzdelmei közt hirtelen megállapodék, 's egy villanat elméjében, elhatározó gondolatra vezeté. — De kínai tovább is megmaradtak, 's midőn azokat meg nem bírhatá, erőtlentül dőlt ágyára 's párnaiba rejté könnyedves szép arczát. Kebről egy emlék hullott ekkor ki, mellyet ott vékony bársony-szalagon hordozott. Szivalakra vert arany volt ez, Fernando ajándéka, domborodásán e' két bevésett névvel Luigi és Julia, magában csekély becsű dolog ugyan, de Viollettának kedves mindenkor 's játékszere gyakran, midőn magános óráiban szerelmesére gondolt. Most is hévvel ragadá meg az érzéketlen bábszert, göröcsösen szorítá ujjai közé, nehéz sohaj fakadt szívéből 's keserüségtől meghatottan mondá: Ah! ha e' szent jegy megmentene engem a' gyötrelmekről, mellyeket e' Nina miatt szenvedek 's megtartaná nekem Fernandom szívét!

Reggel a' hajnal első sugára álomba merültnek lelé Violetta, vetkezellen nyugvék ágyában, fejét egy a' terítő alól kivett párnára hajtva, mély lelelkzetéből ki lehetett ismerni a' jóltevő álmot, melly a' virasztás- és fölindulásban kifáradt idegekbe új erőt öntött.

IV.

Bergamó halmos vidékein előntve voltak a' tavasz gazdag ajándékai. Itália felhőtlen bájos ege, melly sok költész tollának tárgya volt már, ragyogó napjával a' meleg égálj minden kincseit élteté a' zöldbe öltözött földön. — Gondosan művelt mezők, elborítva az évszak zöld bársonyával, kedves tekintetet nyújtottak a' szemnek 's gyönyörrel pihent meg nagyszerű virulásokon a' gondolkodó lélek. Maga a' kis város ó házaival, mint sötét pont a' színes élet között nyugvék a' tájon, 's tőle különböző irányban, mint őrszemek, egyes villák sugárzának ki, néhol színes, néhol fehér falaikkal. Többnyire minden villa környékét faültetvények ékesítik, mint a' szorgalom, izlés és művészet ez elismert hazájában majdnem mindenütt láthatni. — E'

villákba 's a' fák enyhítő árnya alatt keres és talál a' polgár nyugalmat és élvezeteket 's álmódja vissza magának a' hajdankor nagyságát, mely a' római capitolium homlokfaláról világokra veté egykor sugárai fényét. Az olasz mai napig is büszkeséget keres latin őseiben 's a' kézművek gépszerű napszámai között, marad egy-két emlékezet elméjében a' hajdani szabadságról, melyet az ösök hatalommal tartottak fön, 's melynek az ivadék zenéjében 's énekeiben csak hattyudalát hangoztatja már.

Paolinak volt a' városhoz közel néhány hold birtoka. Vagyona megengedé, hogy a' szorgalom és mesterség minden kedvezésével ékesítse fel e' helyet. Villája legszebb izlésben vala építve, 's az ennek tövénél kezdődő kert minden gonddal rendezve; utai és ültetvényei az angol divat szerint állítottak fel, 's az ösvényhajlások 's facsoportozatok, a' helyhez alkalmazva, a' mester izlését tanusíták. Nem hiányzának szobrok és szökőkutak sem, 's az emelkedéseken egyes kilátó pontok figyelemmel voltak választva. A' kert szabad mezőben végződék, oldalt a' várostól 's ehhez legközelebb eső vidékén diszes gloriette tekintett homlokával a' város épületeire, sűrű fiatal fák tetején keresztül, melyek közel mellette növekedőben voltak. — E' kert a' város lakóinak mindenkor nyitva állt, 's ünnepnapokon sok nép látogatá, gyönyörrel bámulván ékességeit 's a' gazdag tartalmu virágház idegen égalji növényeit, melyek a' tulajdonos vagyonosságát nyilván tanusíták.

Egy tavaszi nap délutánja látá e' kertbe jöni Violetát azon éj után, melyet a' hölgy gyanutól tépett szívvel sirt keresztül. Midőn a' kertbe lépett, szorgalmasan tekintte mindenfelé 's itt-ott egyes kertészt 's napszámosokat vett észre, kik azonban, megszokván a' látogatókat, érkezését figyelem nélkül hagyták. — Remegő léptekkel haladt a' gloriette irányában a' szép hölgy, 's minden elfedő bokor mellett mély lélekzettel állott meg. Nem sokára a' kéjház előtt találá magát, hol, Fernando mondása szerint, Paoli Nina ülni szokott a' festőnek. Egy oldalról a' fal, másról a' sűrű bokor ágai fedék őt 's észrevétlenül láthatott be egy félig elfüggönyözött, nyitva levő ablakon. Nesztelenül hajlék előre, 's szemével Fernandot pillantá meg, ki feléje háttal volt fordulva állványa előtt, melyre vásznát feszíté. Távolabb egy tulfali ablaknyílás aljában egy nő ruháját 's apró lábait lehetett kivenni, néhány padozatra rakott virágédény zöld leveleitől beárnyékozva. Violetta nem láthatott többet, de annál feszültebben figyelt halló érzékeivel, 's a' nyitott ablak kedvez vala törekvésének, mert minden szót, mely benn váltaték, meghallott.

— Még egy percznyi türelmet, szép signora, — szóla épen Fernando — 's azonnal készen leszek a' fürtök változtatásával, néhány vonallal vettem belebb az arczba; úgy kíváná, nemde?

— Csak kissé, igen-igen kissé, csupán azért véltem úgy, hogy az oval, mint ön is mondá, tökéletesb legyen; szabad-e megtekintennem?

— Bizton, signora, épen most teszem az utolsó vonást 's a' munkának ezzel vége, — mondá Fernando 's az állványtól hátralépett.

Paoli Nina felkelt, hogy megtekintse arczképén a' művész igazítását: Violetta-hoz mindketten háttal állottak 's a' kémkedő megpillanthatá Nina arczképét a' vásznon. Fernando magyarázatokat adott az igazítás fölött. Nina tesszéssel vizsgálá a' festvényt 's hallgatá a' művész dicsérő észrevételeit; végre megfordult a' tulsó ablak felé 's könnyü léptekkel sietett egy virágágot leszakasztani, mellyel Fernandohoz visszatért 's átnyújtásakor mondá:

— Ön mesterileg végzé a' fűrt igazításában kívánságomat 's én, lássa, ígéreteimet teljesítem, — im fogadja e' virágot.

Fernando elvevé a' nyújtott zöld levelet 's átadójára némán feltekintett.

És milly tekintet volt ez! Violetta tengerét látta benne a' szerelemnek, minden hódolatot, mellyet a' kedves azelőtt az ő lábainál tett le, minden lángot, melly azelőtt hozzá lobogott, Nina felé láta sugározni, az ifju szeméből.

Vagy talán csak képzelé?

Hogy el ne árulja magát, eszméletének egész erejére volt szüksége, a' kebléből önkénytelenül felszaladt sikoltást alig bírta elnyomni, 's nem irhatnók le híven a' nagy kint, melly e' perczben át meg át metszé gyanuteljes szívét, miután olly tanu nélkül szabadon látá együtt lenni az irigylett nővel féltett kedvesét. És ebben a' körülmény Violetta gyanújának teljes tápot adott, mert a' festő akkor egyedül volt Violettaival, Adimare Antonio, ki egyébkor mindig együttnézte a' munkát, történetesen épen ekkor távozván néhány perczre ki a' glorietteből.

Violetta figyelem nélkül haladt a' kert ültetvényei között a' város felé vissza, nem marasztá őt ezek szépsége, sem a' növényvilágot éltető tavasz. Önkeblének nehéz fájdalmai voltak 's elméjét a' kültárgyak színvegyülete nem tudá elédesgetni ezektől. — Utában gyakran emelé az égre könyben uszó szép szemeit, mintha ott keresne menedéket és vigasztalást kínai ellen, de tekintete csak szomorú fellegekbe ütközék, mellyek a' láthatár távolában kelvén, komoran usztak fölfelé, hogy elborítsák homálylyal a' kék mennyezetet, melly a' tavasz egyik szép napja fölött áldást hozólag terjeszté el széönyegét.

L e m o u t o n E m i l i a.

(Vége követk.)

A Z Ö S G Y Ű R Ű.

(BALLADA.)

FRÁTER PÁL NÓGRÁDI ELSŐ ALISPÁNNAK AJÁNLVÁ.

I.

NEMESI FÖLKELES.

Míg a' félhold szarva fúrta
 Át gömbjét hazánk földének,
 Testén lelkén szolgáncz volt
 A' szabadság nemzetének.

Nógrád volt a' nemzet egyik
 Legvitézebb vármegyéje;
 Kardtörés, buzgánygyakorlat
 Volt az ifjak játékkéje.

De az ősi hon szerelme
 Titkos vesztatüzként lángolt,
 'S a' tiport nép közt miként egy
 Isten mindenütt jelen volt.

A' hölgyek csillagszemökkel
 A' honéjben virasztottak,
 'S mézes érzélgés helyett szent
 Lelkesülést árasztottak.

Melly mindenható varázsszal
 Lelkesíté uj erőre,
 'S jósszerű saspillanattal
 Nézett át a' jövőndőre

Piros gyöngyház volt a' lányajk
 Nemzeténeket ha zengett,
 Mert belőle a' magyar szó.
 Tiszta kebelgyöngyként pergett.

'S egy eldöntő végcsatára
 Titkosan szövetekezének,
 Pór, polgár és a' nemesrend
 Egy érzelmet érezenek.

Tölgyág volt a' férfi karja,
 Melly viharban nőtt, edződött,
 'S véle sokszor szembeszállni
 A' sors is félt 's tépelődött.

'S illy közérzés szirtalapján
 Egyesült nép nagyra képes,
 'S a' remény izzó percében
 Előtte semmi sem kétes.

Illy legény volt hajdanában
 Hős Madách Miklós, levente,
 Szemben villanó haraggal
 Kardját a' törökre fente.

'S illy reménynyel hadra keltek
 Visszavíni Buda várát,
 Hogy a' zsarnok ozmancsorda
 Százszor adja meg az árát.

'S a' vitéz nógrádi tábor
 Hosszu szárnyát ő vezette;
 Kezén zászló, 's népszabadság
 Szent lelke lengett felette.

II.

B U C S Ú.

„Istenhozzád, lelkem szép Ilonkám!
Mennyországom itt hagyom öledben,
'S ha meghalnék, még a' síron túl is
Megtalálom angyalkebeledben.

Vedd e' gyűrűt reszkető kezemből,
Hit 's reménység képe vésve rajt
E' két érzés lángja közt nyugodtan
Lengetem rád a' bucsúsohajt.

Búcsucsókod olly varázshatalmu!
Sérthetetlené tesz büve tán?
'S a' megáldó szerelem könyűje
Szent olajként habzik 's foly reám.

Sokszor mondám: „rám élénk szemedből
Annyi sok kéjvillámot ne ejts',
'S most ha nézesz, a' szerelmi bútól
Bágyadt szemed hervadt nefelejts.

Még egy csókot halvány ajkaidról,
'S egy meleg szót, árva violám,
Még egy könnyet szemed kék egéből
— 'S véres kard e' kézbe azután!

Törökvér feccsenjen köny helyett rám,
'S lelkesíteni népem táborát.
Csattanó csók helyett ajkaimra
A' szabadság mennydörgő dalát!“

'S itt kigyult a' honszerelem lángja
Mint egy hajnal bátor homlokán;
Még egy hosszút néze kedvesére,
'S elszagulda hőszin paripán.

III.

É J I L O V A G.

Sztregova kastélytornyain
Csendes éjfél órája kong,

'S az éji szellő, halmain
Mesés szellemként leng, bolyong.

Kandalló lángja villog
Rostélyos ablakán,
'S egy tisztes agg anyó fon
Mellette gúzsalyán.

Két tündecsillag fénylik
A' fölnyílt ablakon,
'S szelíd panasz sajkázik
Egy titkos sóhajon.

E' csillag szép leányszem,
Melly ott könyekben ég,
A' gyönyörök világa
Belé teremteték.

Váró remény beszéde
Az olvadó panasz;
— Május legszebb korányán
Igy néz ki a' tavasz.

Madách Miklóstra vár ott
A' leghűbb szerető;
Ismerd meg e' galambot:
Perényi Ilka ő.

Fölnyitja hókezével
A' kapcsos bibliát,
'S alig végez be lelke
Egy áldó szent imát:

A' vár alól fülébe
Kard csörrenése hat,
'S fáradt ménen az éjben
Föltünik egy lovag.

Mint a' letört virágszál
Olly halvány, reszketeg,
Ezüst pánczéla véres,
— E hős h a l ó beteg!

Az agg anyó fáklyát gyújt
A' kandalló tűzén,
Öröm árnyéka leng át
Redős tekinteten.

'S Ilon jó sejtelemmel
A' hős élébe fut,
A' hon nevében adni
Lángcsókot, koszorút.

— De a' vérázott homlokot
Meglátva fölsikolt,
Mert a' halvány levente
Megtért mátkája volt!

'S zuzott keblére zárva ifju menyasszonyát,
Madách Miklós az éjben így hallatá szavát:
,Reszket ajkam, többé nem csókolhat,
Lankad e' kar, többé nem ölelhet,
'S még pár szótskát a' lélek belőlem
Utrakeltén alig hogy lehelhet!
— Szabad a' hon!
'S a' rabigát,
Melly óriás
Kigyó gyanánt
Foná körül
E' nemzetet,
Szent győzelem
Döntötte meg.
'S látva milly nagy, kínos és hegedűlen
Sebeimnek véres koszorúja,

Bár félhalva, elkisére mégis
 A' szerelem és az Isten ujjá,
 Mert az lön végvágja dult szívemnek,
 Hogy szerelmes kebleden haljak meg!
 Végyszavam kér: ím e' jeggyűrűvel
 Tégy síromba, melly örök nyugot hoz,
 Boldog szerelmünk szelid emlékét
 E' jeggyűrű kösse hamvaimhoz;
 'S így a' sirban is menyasszonyom
 Léssz nekem Te, kedves angyalom! —
 'S — itt fejét Ilon keblére hajtá
 'S lelkét egy lágy csókban elsohajta!! —

IV.

MENYASSZONYI GYÁSZ.

Reszkető lomb lön a' hűség nője,
 Szíve, lelke, multja és jövője
 Egy szent búban olvadt össze, 's hangja
 Lön a' bánat jajgató harangja.
 'S illy szó lenge — nézve üdvromjára —
 Halvány ajka hervadt liljomára:
 „Bánatomnak zajló tengerében,
 Bárha benne végkép elmerülök,
 Mindég lesz egy szent örömmek gyöngye,
 Mellynek fényén kéjre lelkesülök:
 — Szívemben azon magasztos

Öntudat,

Hogy hazám, a' hönimádott,
 Mátkám által lön szabad!
 Nem sirok, nincs könye már szememnek,
 Holt csigában gyöngyök nem teremnek.
 Nem panaszklok a' nyögő szeleknek,
 Nem tanulom el csalárd zenéjét,
 De a' néma szent emlékezetnek
 Keresem föl holdvilágos éjét.
 Ős bércekhez járok iskolába
 A' kötül mély hallgatást tanulni,
 Szüntelen vészföllegekre nézek,
 Mint kell gyászban mélyen elborulni,
 'S majdha elhalok bűm éjjelében,
 Eljegyezvén még itt szellemed,
 Majdha ott fent a' menny hajnalának
 Üdvsugára éri lelkemet:

Megszólamlok istenigéjével
 A' legszentebb égi érzelemnek,
 'S hosszú néma bűm után én lészek
 Memnonszobra a' hű szerelemnek!

V.

Tul századévek éjjelén,
Nagy véridők után.
Viraszt a' béke szelleme
Ez új kor hajnalán.

Most a' viláгурalkodó
Az elme hatalom,
Mellynek teremő ereje
Az Istennel rokon.

Szabadság kürtje költi fel
A' nemzet álmait;
'S azóta itt más a' világ.
Az élet és a' hit.

De a' nemzetsaládfa egy,
'S vérünk olly őselem,
Melly éltetőn szívároғ át
Ez ősfán szüntelen.

Madách Miklós levente is
E' fán volt egyik ág,
'S ez ágon még mostis virit
Egy zöldelő virág:

Madách Emők, a' nemzet egy
Szabad keblű fija,
A' közjogok zöld asztalán
Vítázó dalia.

Ész a' kardja, 's ezen az él
A' rény és becsület,
Melly felistenné teheti
Az emberszellemet.

— Sztregova még most is fenáll,
'S az ősi kriptabolt,
Hová, jeggyűrűvel kezén,
A' hős temetve volt.

'S tudván Emők a' jeggyűrű
Regés történetét,
Titkos vágygyal fölását
A' sirbolt üregét.

És őse csontvázujjain
A' gyűrűt ott lelé,
Hit és reménység képe rajt,
'S csókkal beszentelé.

'S az emlékszenség, mely hozzá
Örökre kötve van,
Lelkébe olvad 's összefoly
A' szívnek lángiban.

Mert ő is most álmodja a'
Szerelmek álmait,
Midőn egy csók eltemeti
Az élet gondjait

'S hogy annál ünnepélyesebb
Érzés ihlesse át:
— Az ősgyűrűvel jegyzi el
Ifju menyasszonyát.

A' hölgyek gyöngye kedvese,
Egy szende honleány
Minő Perényi Ilka volt
Ősének hajdanán.

'S az ősi kriptabolt helyén
Emelt halom fölött
Egy kis fehér kápolna áll
Piros rózsák között.

A' kápolnában szent mise,
Zeng a' pap nászimát,
'S a' mátkapár ott mondja el
Az eskü szent szavát.

'S nekik most: mult, jövő 's jelen,
 A' hűség kebelén:
 — Egy bűbájos szivárvány,
 Egy szép tündérregény.

Lisznyay Kálmán.

TÖRÉDEK

BAJZA „VILÁGTÖRTÉNETÉBŐL.” *)

Mutatványul.

I.

A' bevezetésből.

A' jelen század, mint a' természeti 's erkölcsi erők törekvéseinek e' koriglan eredménye, mint utolsó szeme a' világalakulás több ezer éves szakadatlan lánczának, bámulandó tükröt mutat, melynek változatos képei mintegy önkényt hívják fel az embert észmeletre. Milly tünemények jelennek meg a' vizsgálódó lelek előtt! Népek miliói mint hangyaboly rajzanak a' földtekén, különvált kisebb 's nagyobb csoportokban, hasonlítva egymáshoz általánosságok és viszont különbözve számtalan részletességek által; elszakadozva egyes állodalmakra és még is egymáshoz annyi kapcsolatokkal szövődve, mintha egyetlen nagy család tagjai volnának. És ezen kapcsolatok egymáshoz közt összetartani, mint őrzi az érdek és vas szükség! Itt a' tökélynek már magas fokára emelkedett polgári szerkezetet látunk; nemzetet szabad intézvényekkel, mely szabályozott formák közt maga kormányozza magát, amott viszont zsarnokos aláhajlott rabcsoporthoz. Itt virágzó városok tűnnek fel előttünk, az életelő, az óriási fokra hágott műveltség minden jeleivel; utcáikon hullámozó népsokaság, melynek már külsején megismerhető a' jólet és bátor tekintetében a' megelégedés önérzete; roppant paloták és templomok, mesterséges szerkezetű hidak, tágas kikötők, melyek a' világ legtávolabb tartományából egybesereglett gályákkal rakvak, érkezők 's távozóktól forrongó csatornák, utak, tündéri kertek, termékeny szőlőhegyek és gabonaföldek, melyek sárguló gazdag kalászain és folyamöntözött rétek, melyeknek zöld bársonyán leigézve mulat a' szem. És amott ellentéte mind ezeknek; tárgyak, melyek szánnal és keservvel töltik el a' lelket. Egyeseknek ezerek nyomorán alapított jólete, határtalan hatalom milliók elete 's jogai felett egyetlenegynek kezében; semmi korlátozó formák személy- vagy vagyonbiztosítékul, ingatag 's egyéni szeszélytől függő törvények, ellenőrségtelen tisztviselői eljárás, nyomor és inség a' jogtalan nép egész külsején és félénkül lesütött ábrázatán a' lelekzsibbasztó nyomtatás kiáltó belyegei; áldáshozó rónák helyett hanyagul művelt földek, hol dögvészkes levegő mocsárok, sivány homoktorlatok 's egy általános gyász kiellenség felett komorodik el a' néző.

*) E' nagyobb terjedelmű munkának első füzeté nemsokára meg fog jelenni.

Ez annyira különböző tünemények látására mintegy önkényt támad fel gondolatunkban a kérdés, vajon mindezeknek szükségkép így kell-e lenni, így vannak-e öröktől 's így lesznek-e végtelenig? egyik nép jólétre, másik inségre van-e és mi bűn miatt karhozattva? valamelly hajthatatlan 'vézget intézi-e az emberi nem sorsát, vagy annak sok ezredes életében jó és balszerencse, némi okok által fölteteleztelen, saját kezében van letéve és szellemi szabadságára hagyva? és ha igen, melyek amaz okok és körülmények, melyek itt egy népet a' jólét és műveltség annyi áldásaival halmoztak el, amott pedig egy másikat oly sanyarú létre kárhoztattak? . . . Ezen nagy, egyes embert úgy valamint egész nemzeteket 's az összes emberi nemet oly rendkívül érdeklő kérdésekre a történettudomány válaszol. Meggyőző és nyugtató feleleteket okoskodás útján ezekre nem nyerhetni; csak a' tapasztalások, melyeket a' történetírás, az idő emlékeiből szedett össze és világoktató lapjaira jegyzett, adnak felőlök kielégítő tudósítást.

A' történetírás évezredek ajkaival felel a' kérdezőnek, 's fölleplezván az egész hajdant, magyarázatot ad a' jelen tüneményeihez és sejtini hagyja a' jövőndő tittkait, ő mondja meg, mi volt az emberi nem valaha, mely okok és következmények láncolata által vált azzá, a' minek ma látjuk. Ő állítja előnkbe az események azon hosszú sorát, melyek tényezői voltak a' jelen állapotnak. Ő ad számot azon körülményekről, miképen lett kevés különvált családokból szövetség, ebből város, városokból birodalom; mint lett e' vagy ama nemzet kicsinből nagygyá, 's nagyságából mint súlydedt le, mint állott elő itt egyszerre, mint valamelly üstökös, egy erőteljű nemzet, mas nála műveltebbeket legyőzve, meghódítva, elnyomva 's feltűntével rettegő nepek szemeit vonva magára, míg ismét a' nélkül, hogy állandó virágzási kort élhetne át, nem sokára jelentés nélküli állapotba súlyded és soha többé fel nem tűnve.

A' történettudomány legszelesb értelemben körébe zárja az összes kül tapasztalás egész birodalmát, a' mutat és jelent, minden egymás melletti tüneményeket a' térben, és egymás utáni változásokat az időben. Két nagy térre oszlik fel tudniillik e' tudomány, melynek egyike elbeszél, másika leír; amannak a' mult, ennek a' jelen tárgya; az első az időbeni eseményeket, a' másik a' térbeni változásokat adja. Emez magában foglalja a' természetrajzot és földíratot, amaz a' természetnek 's embereknek történetét. E' szerint az összes történettudomány terjedelme megmérhetetlen, és csupán az időbeni eseményeket tárgyzó rész is roppant nagy. Kezdet óta maiglan végig nem látható milliója özőnlött át a' változásoknak a' földtekén, melyek birodalmába tartoznak.

De e' változásoknak, voltak legyen bár világesemények, mindenike nem jutott el tudomásra. A' történetírás előtti őskorban végbement események, még a' földteke átalakulásainak világromboló nagy forradalmai is, történetileg be nem bizonyítható tények. Sok, mi tudva volt is, föl nem jegyeztetett, csak vándor regeként élt a' népek ajkain, ezer változásoknak alávetve, és ha minden föl volna is jegyezve, nem használhatná a' történettudomány, melynek feladata nem az, hogy minden még oly parányi körülményt felszedve egymásra halmozzon, hanem az, hogy az emberi elmével felfoghatlan, emlékezettel kimeríthetlen események tömkelegében kellő választás, czélszerű osztályozás és rend által végig látható egységet találjon ki, 's az elszórt töredékeket észszerűleg összekötvén, belőlök rendszeres egészet alkosson. Tudományos nevet csak az ekként egybeállított történetírás érdemel, az események rendszeretlen halmazá, bár nem becs nélküli, de koránsem az, mire a' történettudomány hivatva van. A' czélszerű egybeállítás által nyert egységben van a' történettudomány egyik főbecse, melynek elérése felé törekedni úgy lehet, ha csupán oly adatok és tények soroltatnak elő 's emeltetnek ki, melyek a' kitűzött irányhoz képest fontosak. Fontosságuk változik a' szerint, a' milyen szándék van velök egybekötve. Ki egyes ember életét írja meg, parányi körülményeket is nevezeteseznek fog találni, ha hőse jellemzésére szolgál; egy egész nemzet történetírója már kerülni fogja a' nagy részletességet 's csak a'

nemzet alakulásai adatait állítandja elő; ki pedig az embernem történetét akarja ábrázolni, az az események nagy özönéből olyasmiket fog csak kiemelni, melyekből az emberiség fokenkénti fejlődése 's jelen állapotába jutása megismerhető.

Sok fajai vannak tudniillik a' történetírásnak, 's mindeniknek külön célja. Tárnyilag véve van állodalom, vallás vagy egyház, irodalom, kereskedés, egyes nemzet vagy világ története 'stb., melyek ismét idő és terjedelem szerint osztályozhatók. Vannak ismét fajok az előadás jelleme 's módja által különbözők. A' tényeket 's adatokat egybegyűjtő és ezeket ismét okok és következmények kapcsolatában egybeallító történeti iratok közt is felette nagy a' különbség.

Jelen könyvnek a' világtörténet lesz tárgya, azaz a' föld és emberfaj fő eseményeinek 's változásainak összefüggő előadása, melyből a' jelen 's multkori állapotok lehetőleg megismertethessenek. Hogy kitűzőtt céljának megfelelően, minden események, voltak legyen bár hely- és korszerűleg fontosak, nem fognak benne előszámláltatni, hanem csak azok, melyek egyes nép és kor fejlődési körén túl egész emberinem sorsára, közvetve bár vagy közvetlen —, befolyással voltak, akár gátolák azt előhaladásaiban, akár segíték, azok, mik világeseményeknek nevezhetők, mert az anyagi és erkölcsi világ alakulásainak tényezői gyanánt jelennek meg, vagy ezekhez legalább magyarázatul szolgálnak. Vannak egyébiránt kisebb tények is, melyek, noha magokban véve nem világesemények, kiemelendők a' világtörténet lapjain, ha amazokkal vagy ok vagy eredményképen egybekapcsolvák, ha azok eredetének vagy hatásának eszközői voltak. Mert nemcsak népigázó háborúk, trón-felforgató forradalmak hordanak magokban nagy következmények magvait: sőt a' zajtalanabb változások, melyek csendben támadnak, kezdetben észrevétlen, noha fokenként nevedő hatással munkálnak, nagyobb és marandandóbb sikerűek gyakorta, mint bármely erős hadvérszek. Magok a' legzajosabb forradalmak sokszor csendes, alig észrevehető erkölcsi okok munkálatainak voltak eredményei, mire világos példa az emberi történetek legnagyobb vihára, a' francia forradalom, mely a' társasági viszonyokban mindent, a' mi fennállót csak talált, gyökerében megingatott. Magának az ezredekre kiható keresztény vallásnak vagy Luther nagy mozgalmainak szülő okai kezdetben alig észrevehetőek, haladásukban mi felette lassúak, 's eredményben mégis nem nagyobb- és marandandóbbak-e, mint Tamerlan vagy Atilla vésteli megjelenéseik, melyek mint orkán, egyidőre egész világrészeket dultak fel? vagy ki kétli, hogy a' világhajós Columb és Gutenberg élete enyészhetlenebb hatású az emberiség történetében, mint Cyrus vagy macedói Sándor, Dsengiskán, vagy XII Károly a' rettegett hódítók és hősek?

A' föld és emberfaj változásait mondtuk a' világtörténet tárgyainak, mit értünk alattok, közelebbről lesz meghatározandó. A' föld változásait vagy természeti erők vagy emberi kéz eszközlik 's mindkettőnek nagy befolyása van az emberi fejlődésre. A' természeti erők hatása szembeötlőbb, volkánok, árvizek, szelvérszek, időjárás kézzel fogható nyomokat hagynak magok után: mit az emberi erő véghez viszen a' föld változásaira nézve nem olly hirtelen és gyors, de olly nagy, hogy csaknem hihetlenséggel határos. Kietlen földeket termőkké teszen, mocsárokat szárazsá ki, kártékony folyamokat szabályoz, vadonokat irt, magától a' tengertől tartományokat foglal, természetből elszakasztott világrészeket köt egybe, egyik föld növényeit állatait a' másikra ülteti át, meghonosítja a' legidegenebbet, megváltoztatja magát az időjárást. Még bámulatosbak a' változások, melyeken maga az ember átment és megyen. Mennyi különbözős külsején szín, nagyság, arczvonás tekintetében, mennyi változatosság hajlamaiban, értelmisége- 's erkölcsében, népek, osztályok, eldődök és unokákat tekintve! Természeti erők hatnak erkölcsi állapotjára 's vizont ezek amazokra. Az éghajlat főbefolyást gyakorol rá. Mi egészen más testi- és lelkieg a' forró és mérsékelt vagy hideg égöv alatt élő ember és ember. — Gondolkodása és érzelmei, vallása és elvei, gondja és foglalkodásai mennyire függök az éghajlatól! Erkölcsi okok még a' természetieknél is hatalmasbak. A' társadalmi állapot,

kormányserkezet, foglalkodás, vallás, maga a divat, kiszámíthatlan befolyásnak, mind a test, mind a lélek tulajdonaira. Pásztor, földmives, iparüző, kereskedő, pap, katona, tudományos ember, mindannyi különböző fokozatot képeznek. A vallás szelleme, tanainak iránya, a papság esze és érdeke szerint nagy hatást gyakorolt örökké a népek előmenetelére vagy romlására. A vallásnak a szív és lélek minden redőibe van befolyása, az emberek azon tetteire, melyeket a törvényhozó szeme nem lát, a bíró karja el nem ér, és e szerfeletti befolyás volt oka, hogy annyiszor használtattott uralkodók, törvényhozók s magok annak szolgálai a papok által nemcsak szent, hanem még vetkes célok eszközeül is. A divateszmék uradalmá is nagy változásoknak oka az emberiség történetében. Mennyi szent ügy, mennyi nagy ember lett a legesztelenebb divateszmék áldozatává a világkorok nagy folyamában.

Ezek kitünőbb, de nem egyedüli tényezői az ember különböző állapotjainak. Sok változást véletlenség idéz elő, például azon befolyások, melyeket valamely nép idegen néptől veszen át, vagy mit az egyes kitünö egyéniség által előidézett korszakkal uralkodóvá vált eszme hozott létre. Mindezeket s a minék csak közelebbi vagy távolabbi vonatkozása van a föld és emberiség sorsára, a világtörténet felkutatván, a külön történetekben, azokból egybehangzó szövedékben emeli ki a legfontosbakat, miknek a világ mostani alakjára a jelen nemzedék állapotjára lényeges és felfogható befolyása volt, ellenkező ösvényt követven mint magok a világeseemények; azok tudniillik a dolgok eredetétől lefelé a mostani alakulásokig szállanak, a buvárkodó történetíró pedig a mostani viszonyokról fölfelé megyen azok kezdetéig, s megtalálván az okok és következmények odaig nyúló, szakadatlan fonalat, ennek vezérlénél fogva fordul vissza a legrégibb emlékektől a jelenkor tüeményeihez, hogy azokat megértvén, mások előtt világosságba hozhassa.

Illy tárgyakkal foglalkodván a történettudomány általában, különösen pedig a világtörténet, magától értődik megmérhetlen haszna. Ő, mint a nagy tapasztalásokon átment agg ember, legtekintélyesebb életbölcsé és oktatója az emberi nemnek tanít és serkent, bírál és int, gyönyörködtet és lelkesít. Azáltal, hogy az emberiség mindenkori állapotjának ismeretére vezet, egyszersmind egy más nagy kincsesel jutalmazza az embert, tudniillik a jövődö leple mögé hagyja tekinteni a halandó szemeket, s jót és gonoszt előre sejtteni engedvén, amaz után törekedni, emezt kerülni tanít. Mert a miként a mult a jelen szülte, úgy hordja ez méhében a jövődöt. Hasonló okok rokon körülmények közt hasonló eredményt hoznak elő, s valamint a multnak eseményei magyarázatul szolgálnak a jelen megérthetésére, úgy a jövődöt a mult és jelen tüeményeiből ha bizonyosan látni nem is, nagy valószínűséggel gyanítani lehet. Ama hosszú utnak áttekintése, mellyen az emberinem annyi változások alatt, mostani viszonyai közé jutott, már maga eldöbt választ adhat ama nagy kérdésre: valjon az emberiség egészben véve előre vagy hátrament-e vagy örök körben forogván, előmenetel és visszaesés végetlen hullámváltozásai között lebeg. Ismereteink feletle hiányosak fognának lenni, ha csak a szűk jelenből volnának meríthetők; egyik nemzedék a másik után még ősz fiúk alatt is gyermekeszméket hordana. Maga a gondviselés teremte embernek a történettudományt, ezen összekötő lánczát az időeknek és a világtörékvések eredményeinek, melly az ősök fáradalma gyümölcseit elrakja az unokáknak és nem engedi a jelen a jövődöknél elveszni. Ügyel az elődök tapasztalataira, följegyzí azokat híven, hogy mit az ember ész és szorgalom gyakran rendkívüli és tartós erőfeszítéssel az ismeretek birodalmához kapcsolt, az a tudatlanság siket és vak éjébe soha többé vissza ne essék, hanem fenn maradván a későbbi nemzedékeknek, beléle gyarapodjék az egész nem. Nélküle minden kornak külön ösvényt kellene járnia, s nem ismervén a már törött pályákat, magának újakat törnie, hasonlólag elveszendőket a jövődö időeknek. Ő minden nemzedékeket egy lánczba fűz, s az összes népeknek, egész emberiségnek szakadatlan öntudata. Övé minden századok tapasztalása, minden hagyományok kincsei. A népek

ismereteit, eszméit, érzelmeit, mit a' bölcsek az őskorban gondoltak és tanítának közli a' legkésőbbi utódokkal, 'szek az eldöök nyomaiba hágva, munkálkodásaikat őtt kezdhetik, hol amazok végeztek.

Tanít a' történettudomány és szerencsésebb oktató a' bölcsésznél, mert nem elvont eszmék, hanem példák által oktat, a' száraz erkölcsszabályok helyett cselekvő személyek előképeit állítja fel, melyeknek példája csáberővel vonz és buzdít. Maga a' jog és erény is nagyszerű előképekről nyeri hitelességet és győző erejét. Egy Hunyadi Janos, egy Washington élete kellő szempontból felfogva, lelkesen ábrázolva, inkább hat, mint bármí ügyesen szerkesztett erkölcsi tanítás.

De nemcsak oktat, ébreszt és lelkesít egyszersmind a' történetírás, edzi és szilárdítja a' kebleket az erény utain. Kinek nem hevűl keble, midőn Plutarch nagy emberei életét olvassa? Ki tud lelkesedés nélkül emlékezni a' Cheronaea mellett utolsó emberig elhullott thebai szent csapatra, a' háromszáz Fabiusra, a' Deciusokra, a' Zama melletti csatára, hol egy nemzet lételéért vív utolsó véres harcot? Kinek szeméit maradnak szárazon a' görögök egyik legnagyobbikának Mantinea melletti elesténél, vagy a' nándori és lützeni hősök halálán, kiknek mindkettejében milliók reményeit fedezte el a' sir? Hány ifjuban gyujta szikrát dicsőséggel teljes pályára, nagy tettekre a' történeti Musa? És a' baza és a' szabadságszeretet érzelmeinek olly hatalmas ébresztője, olly folytonos táplálója nincs semmi sem, mint a' történetírás. Nem szeretheti, a' ki nem ismeri hazája mind multját, mind jelenét, vagy ha igen, csak ösztönszerűleg, de nem szíve lángjából. És mi bátoríthat a' szabadságra, mi buzdíthat annak szeretetére, hanemha a' történetírás, melly bizonyítja, hogy a' szabadság lehetséges, hogy nem üres ábrándkép, hanem a' társadalmi lét legszebb valósága. A' szabadság vértanúinak példája, a' Grachusok, vagy Sidney Algernon hany hazait nem edzett törhetlen szilárdságra.

A' történetírás, valamint dicsőítője az erénynek, ugy kérlelhetlen sujtója a' bűnnek, és általában legrészsrehajlatlanabb törvényszék idők és emberek felett. Hányszor ismertetik felre az erény, üldöztetik az ártatlanság és rágalmaztatik gúnyszájjal az erkölcs ez életben! Az álnokságnak, a' hatalomnak gyakran sikerül kortársait elamítani, egyesektől maga részére magasztalásokat kicsikarni, vagy vásárolni és a' legroszabb esetben a' gáncsoló szót el is némitani! De megvesztegetni, elrettenteni csak egyes történetírókat lehet, a' történetírást nem; az egykorú történetírás ezer szemmel néz, ezer füllel vigyáz az eseményekre, és ha egyébként nem lehet, titokban jegyezz az utókor számára, melly előbb vagy később felfedőzi a' valót. Részsrehajlás és szenvedely nélkül vizsgál, hallgat ki tanukat 's bírálja a' tetteket 's dicsőséget vagy gyalázatot érdem szerint oszt. Néha tanuk nem léte vagy bizonyítványaik hiánya miatt ámbár nehéz, de lehetséges még őt is elamítani: azonban sokak ítéleti élével vizsgálván, nyugalommal fontol, a' bizonytalanok fölöl kétséggel nyilatkozik, 's csak azok felett mond határozott, maradandó ítéletet, mik kérdésen fölül állanak. Meddig emberek lesznek, általában fognak Nero és Marat nevei említettetni, szeretet és sajnálattal Socrates és Hunyadi László, áldással szívhén és ajkon Trajan és Marc Aurel. Az emberek emlékezetében, azaz a' történetekben jó névvel fennmaradni olly érzés, melly iránt az, ki életében erényért, becsületért hevűlt, nem maradhat egykedvű, és még azon zsarnok vagy ámitó és fondor, ki egész életében szerencsés vala, megdöbben és remeg belsejében, valahányszor a' történetírás kérlelhetlen bírószekére gondol, melly egykor igaz ítéletet mondand felette. Ennek félelme nem egyszer ösztönze a' gonoszt hajlamai ellenére legalább látszatra jót tenni, valamint más részről a' megsértett jogot és bántott ártatlanságot fölmelte és felbátorítá 's így a' történetírás a' sors és emberek igaztalanságainak kárpótlója és kiegyenlítője leszen.

De hogy eme magas hivatásainak megfelelően és tisztét teljesítthesse a' történetírás, legfőbb és mellözhetlenebb kötelessége az igazmondás és szigor a' tények valósága iránt. Csak abban, mi valódiilag megtörtént, rejtezhetik kulcsa a' gondvi-

seles nagy czéljai magyarázatának, nem pedig abban, mit a gyarlóság érdekei meghamisítanak. Semmit ne merjen a történetíró, mi nem igaz, és semmit ne rettegjen mondani, a mi igaz. Legfőbb legyen előtte az emberiség ügye, haza és szabadság és ezek körében virágozható minden nagy és dicső, 's legyen bátor hirdetni ana nagy igazságokat, melyektől át van hevülve, lelkesedett szóval, de tárgyhöz méltó és férfhoz illő komolysággal, nem sovárogyva hatalmasok kegyeért, nem rettegve azok haragját. Az illy jellemű történetíró, kellő ismeretekkel felkészülve, a beszéd hatalmával megáldva, leszen aztán világoktató, véde az emberiség legszentebb ügyeinek, a haza és szabadságszeretetet szónoka, mint Thucydides és Tacitus, Sallust és Gibbon 's neve ünnevelt, mint azon nagy embereké, kiket megvesztegethellen szava dicsőit és nem halandó, mint azon magas eszmék, melyeket lelkesülten hirdet.

U T I J E G Y Z E T E K.

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy segédszerkesztő, ki diszes hivatalába beleunván, utazni ment.

Nem titok, hát kimondom, hogy ez a segédszerkesztő én voltam.

Történt az indulás apr. 1. 1845. a pest-eperjesi gyorsszekeren. Ezt csak azért mondom el, nehogy valaki azt gondolja, hogy saját alkalmatosságomon utaztam legyen. Nem tartok equipage-t.

A bucsú estéjét vagyis éjszakáját nagyszerűen vigadva töltém a vadászkürtben pajtásaimmal. Verset is csináltam erre az alkalomra, melyért az illetők közül egy-pár boszankodott, sőt meg is haragudott, hogy őket pajtásoknak nevezem, 's nem barátoknak. Most is csak azt mondom, kedves pajtásaim, hogy tempi passati, mikor én valakinek barátja voltam . . . tudni való azért, mert nem hiszem, hogy nekem barátom legyen. A Csizió is megjövedölte, hogy nem leszek szerencsés a barátságban . . . pedig ez nem hazud; azt is megmondta, hogy híres ember leszek.

A bucsúlakomában részt vett pesti pajtásaimon kívül egy-pár vidéki költsőcollegám is, kik azért voltak akkortájban Pesten, hogy magokat egyik másik divatlap-szerkesztő által levetessék. Hja, mikor az olyan szép, ha az embert Barabás lepíngálja, 's a szerkesztők aztán küldik szét az egész két magyar hazá — — nak né-melly helyére, 's a közönség bámulva kiált föl:

— Tehát ilyen ő?!

Végre hajnalodott, a gyorsszekér előállt, 's én elbucسúztam pajtásaimtól, olly melegen, olly nehéz szívvel, mint valaha barát baráttól. Hejh, fiúk, halát adhattok az Istennek, ha ollyan barátitok lesznek, a' millyen pajtástok vagyok én.

A szekér indult és én gondolatokba mélyedtem — —

Nem tudom, meddig mehettünk, meddig nem, mikor e' rémitő kiáltás hatott füleimbe:

— Megállj!

A szekér rögtön megállott, ajtaja föl pattant, 's előttem egy szilaj tekintetű ifju termett, ki, pisztolyt szegezve mellemnek, rivalt rám:

— Meghalsz!

— Kegyelem! jajdultam föl, 's reszketve, akadozva folytattam: csak életemnek irgalmaz . . . örömet odadom erszényemet . . . bár tartalmastul sem ér sokkal többet, mint ha egészen üres volna: hisz én magyar költő vagyok . . . segédszerkesztő voltam a 'Pesti-Divatlap'-nál . . . aztán még eljöttömkor adósságot is

fizettem Tóth Gáspárnak tartoztam egy atilla 's nadrág árával a' verseim sem igen kelnek, mind a' mellett, hogy szörnyen dicsérik láthatod hát, hogy nem lehet sok pénzem de szívesen átadom, a' mim van, csak életemet ne bántsd! — —

Illyeneket habartam össze-vissza, mint afféle megijedt ember, mig a' 'leleketből ki nem fogytam; a' megtámadó ifju ezt felelte hideg vérral:

— Nekem nem kell hitvány erszényed nekem életed kell, ármányos életed! Tudd meg, hogy én azoknak az ifju lángelméknek egyike vagyok, kik verseket küldtek a' 'Pesti-Dívatlap'-ba, 's a' kiket te galádul kizártál az irodalomból mert értésünkre esett, hogy az uj nevek versei a' te kezeden mentek keresztül. Én magam küldtem be hozzátok vagy százötven költeményt 's te mind halálra ítélte ezért te is meghalsz!

A' pisztoly durrant, én meghaltam, és fölébredtem. Megvallom, hogy ez az álom egész utamon ijesztgetett. Hát ha beteljesedik, gondoltam aggódva, mert nincs dühösebb nép a' megbukott poétáknál.

Nem sokára ismét elaludtam, (nem csoda, egész éjjel ebren voltam)! 's csak Gödöllőnél ébredtem föl.

Azt mondják, hogy Gödöllőnek igen szép vidéke van. Nem tudom: igaz-e? mert már temérdekszer láttam, 's így az első benyomást elfeledtem, most pedig reszelem újra megvizsgálni.

Gödöllön lovakat váltánk és reggelizénk. A' mint ki akartam a' reggelit fizetni, egyik utitársam ellenszegült, hogy ne fáradjak, majd kifizeti ő; egyszersmind ajánlá erszényét számomra egész Miskolczig. (Eddig valánk együtt menendők.) Ezen az ajánlaton más ember talán nem boszankodott volna. Én sem boszankodtam.

Bebúttunk ismét társzekerünkbe 's mentünk, mentünk, mendegeltünk. Hát egyszer csak dőcözgni kezd a' bárka, de olly embertelenül, mint némelly poeta urak versei elannyira, hogy kénytelenek valánk kiszállani, ha ugy nem akaránk járni, mint nem tudom kicsoda, a' kinek csontjai izzé porrá töretek. Kiszálltunk tehát, és én láttam, hogy ott vagyunk, a' hol sejtém: Aszódon.

Aszód!

Ah, kedves olvasó, (igen: k e d v e s olvasó, mert ki lehet kedvesebb az írónak, mint a' ki munkáját olvassa?) kedves olvasó! — mondom — ha te tudnád, mennyi fekszik rám nézve e' kis szócskában:

Aszód!!

Hanem ezt nem olvasnod kellene a' phlegmaticus papirról, de hallanod, ah, hallanod, a' mint ajkaimról legördül társaságában az elandalódás sohajtásának:

Aszód — ! — ! —

Csak egyszer kellene ezt a' szót tőlem hallanod, 's azonnal kitalálnád, hogy én itt három esztendeig tanultam akarom mondani: jártam iskolába.

'S milly eseménydús három esztendő!

1. Itt kezdtem verseket csinálni — —

2. Itt voltam először szerelmes — —

3. Itt akartam először színészszé lenni —

A' verselés a' szerelem eredménye volt. A' színészszélenni-akarásnak pedig nem annyira eredete, mint következménye nevezetes.

Nevezetes és szomorú!

Professorom (Isten áldja meg őt!) jónak látta, tettbe menendő tervemet egy olly férfinak megírni, kinek eléggé nem dicsérhető tulajdonsága volt: a' színészetet csodálatra méltó képen való módon gyűlölni. Ezen ritka tulajdonú férfi történetesen épen az atyám volt, ki — mint jó atyához illik — a' veszedelmes hírvétel után egy perezig sem késétt pokoli örvénybe süllyedendő fja megmentésére rohanni. 'S is-

tentelen szándékomtól csakugyan eltérítettek atyai tanácsai, melyek még hetek mulva is meglátszottak . . . hátamon és lelkem porsátorának egyéb részén.

Mind e' történetek keresztülhúzódtak emlékezetemen, mialatt szekerünk Aszód utcáinak sarán huzatott keresztül, mely mély, mint itt keletkezett első szerelmem volt.

Utam Aszódtól Kassáig szót sem érdemel.

Miskolczig már voltam, azon tul még nem, 's így Kassa volt az első hely, mely kíváncsiságomat igénylő. Utazásom harmadik napján este felé végre megláttam a' kassai góth templomot, mely a' város közepén úgy áll, mint valami óriás barát, sötét csuklyában. Maga a' város szép, igen szép halott. Semmi élet benne.

A' pesti gyorszekér csak Kassáig jár; onnan egy másik viszi az embert Eperjesig. Kassára úgy uzsonnatájbán értünk, 's az eperjesi szekér csak másnap indult, 's így az éjet ott töltém. Gyalázatos fogadónak leggyalázatosabb szobájába esvén, resteltem otthonn maradni. Bejártam a' várost. Különben az is csalt kifele, hogy — a' mint már többektől hallottam — Kassán igen sok szép leány van, 's ezek látásért én mindig örömet fáradok. De biz én egyetlen egy szép fehérceledet sem láttam, kivévén azokat, melyek füstve vannak czimerül imitt-amott a' beltok elebe; már ezek olly remekék, hogy Pestre is beillenének, ha a' váci utczába nem is, de a' váci utra bizonynyal.

Bevetődtem a' színházba is, hol német komédiások remekeltek a' kontárkodásban. Én játszottam hatodmagammal Ozorán, Czeccén, Szilasbalháson, Sárbogárdon 'stb, de soha sem nyaggattuk így halálra a' művészetet, mint ezek. Oh, városa Kassának! vagyon a' te környékedben bősége az erdőségnek, melynek fain teremnek ágak, különösen alkalmatosak furkóshotokra; és te, városa Kassának, még sem használod ezen ágakat fegyverekül, hogy velők kiugrasd falaid közül a' művészetnek ezen halálos ellenségeit. Oh, nem, te ezt nem teszed, sőt inkább sereggestül csödülnék mindkét nembeli lakóid a' spectaculumokra, 's hallgatják — a' gyönyör tengerében fuldokolva — az irgalmatlan ordításokat és hebegéseket; és ha elérzékenyülésre kerül a' dolog, tehát elérzékenyülnek szende lelkü leányaid és elérzékenyülve omlanak azon bajnok ifjak karjaiba, kik a' XIX. század rettenésére k a t o n á s d i t játszanak.

Kora hajnal volt, hogy másnap az eperjesi gyorszekérre ültem. Egymagam utaztam, mi már régi ohajtásom volt. De nekem a' sors mindig akkor ad kanalat, ha levesem nincs, és viszont. Kényelmemet nem használhattam, mert a' hideg miatt a' szekér egyik zugában zsugorogtam. Hűvös, ködös, komor volt a' reggel, mint szivemben — Kassa emléke, hol magyar szót alig hallottam.

Eperjesen Kerényi Frigyeshez szállottam, 's nála tölték egy hónapot.

Szerencsés egy ficzko ez a' Kerényi, kénye, kedve szerin t élheti világát 's könnyen futyölhet, pamlagain heverészve, ha bizonyos urak rákiáltják az anathe-mát, hogy ő nem költő.

Tompa is Eperjesen volt. Nevelősködött. Kétszáz bankó forintért. Miska pajtás! rád illenek nagy druszád szavai:

„Megnehezült az idők viharos járása fölötted!”

De vigasztaljon, bajtárs, hogy velem egy csillag alatt születél, kis különbséggel — te a' sorsnak mostoha, én édes, de kitagadott gyermeke vagyok. Téged eltasztított magától a' sors, én pedig elpártoltam tőle, mert függeni senkitől nem akartam, nem akarok . . . 's így tán méltán is neheztel rám. De semmi! azt olvastam én egy régi magyar játékszíni zsebkönyvben, hogy

Lesz még idő, bár sokára.

A' mikor a' magyarul

Éneklő fők homlokára
Borostyánág kanyarúl.

Vagy alkalmazva:

Lesz idő 's tán nem sokára,
A' mikor a' magyarúl
Éneklő fiúk markába
Bankötéljes tárcza hull.

Boldog órákat töltöttem Kerényivel és Tompával. Nem említem a' többiekét, kiknek baratsága örökre édes emlékeztetővé tette ezt az utamat; mert annyian vannak, hogy egész lajstrom lenne, ha mindegyik nevét leírnám.

Egy este a' tanuló ifjuság faklyászenevel tisztelt meg. Megvallom, hogy ez engemet meg nem lepott. Nem elbizottság ez, a' világért sem.

Mikor még nyomva sem láttam nevemet, csak magamnak firkáltam; mikor még statista voltam a' pesti nemzeti színháznál 's hordtam a' színpadra a' székeket és pamlagokat, 's a' színészek parancsára kocsmába szaladtam serert, borért, tormás kolbászáért stb; mikor még strázsáltam vagy főztem a' kukoriczagombócokat közlegénytársaim számára 's mosogattam a' vasedényt olly téli hidegben, hogy a' mosogató-ruha ujjaimhoz fagyott, 's mikor a' káplár „menjen kend!”-je lehajtott a' havat kihordani a' kaszárnyaudvarból: mindenkor már világos sejtéseim voltak arról, mi velem egykor történni fog, 's mi meg is történt. Megálmodtam az őrszoba meztelen faágyán, hol — mint de Manx báró — az egyik oldalamat alam tettem derékajnak 's a' másikkal betakaróztam, megálmodtam itt, hogy nevet szerzek két országban, mellyet az egész világ kritikusainak ordító csordája sem lesz képes megsemmisíteni. És álomom teljesül lassanként . . . nem, sőt hamarabb, gyorsabban, mint gondoltam. A' merre csak jártam, öleltek, szerettek . . . bá: gázoltatásomra mindent elkövetnek a' kritika hősei. És én csak azt mondom nemzetemnek, melly figyelmére méltatott, hogy figyelme nem lesz eltekozolvá! —

Ha kritikusok nem volnának: a' világon legjobban utálván a' tejföls-tormamártást, de így azoké az elsőség, 's csak második helyet foglal a' tejföls-torma. Ettől reszketek, ha valahova hinak ebédre, mi Eperjesen — 's átáljában egész utam közben gyakran megeseit. Ezt csak azért irtam ide, hogy ismét Eperjesre térhessek valami összefüggéssel.

Petöfi Sándor.

(Folyt. követ.)

A' MAGYAR IDŐSZAKI IRODALOM.

Korunkban ez időszaki irodalom az összes irodalom egyéb ágánál elhatározólag izgatóbb, éltetőbb 's vezérlőbb hatást, nagyobbyszerű befolyást gyakorol az állodalmi életre és az élet minden viszonyaira; mert az időszaki irodalom a' kor eszméit rohanó tüzként, és mint százágú csatorna árasztja szét az emberi tömegben 's tanultatja el, fogamztatja meg és karoltatja fel a' cselekvés térén. Míg hajdan több évtized, felszázad, sőt néha századok kívántattak valamelly új eszme megismerte-

tése, érelése és életbe léptetésére: ezt jelenünkben az időszaki sajtó kevés hetek alatt Európaszerte eszközli és sok eszmét villámgyorsan testesít meg. Nem fejtegetem hosszasán, hogy mily hatalmas tényezője a jelen állodalmi életnek az időszaki sajtó, erre e néhány szóval csak figyelmeztetni akartam olvasóimat.

Mi magyarok, bárha csak néhány év óta veszünk részt az eszméknek az időszaki irodalom útján Európaszerte való forradalmában, mégis látjuk és érezzük nem egészen önálló állodalmi életünk körében is az időszaki sajtó nagyszerű hatásait és eredményeit; ennélfogva szükség, hogy szigorúan eber figyelemmel álljunk őrt időszaki irodalmunk mozgalmainak és vegyük részt élet- és működéseiben.

Állodalmi életünkre nézve főképp a politikai hírlapok működnek élető és élesztő gépekként. Czelomon kívül esik kimutatni, hogy főtönként miképp fejlett ki politikai időszaki sajtónk jelen önállóságára, és hogy nálunk a liberalismus legelső bevallott organuma tudományos folyóirat (az Athenaeum) volt. Nem szükség fejtegetnem, hogy mind alotról, mind felülről, kiknek köszönhetjük politikai hírlapjaink tágas és velős hatálylyal gyakorolható működési körét, stb; mindezt, mint jelenünk igen kedves közel eseményeit még újdonságának fogva mindenki jól tudja.

Hogy politikai időszaki sajtónk jelen tartalmasságának és rendezettségének Kossuth volt teremője, ezt, úgy hiszem, senki sem meri tagadni. Fájdalom azonban a mióta a hírlapi iroda'om működési köréből lelépett, irodalmunk azon hatályos ágánincs a korábbi magas állásponton. Már az ő elhallgatását megelőzőleg elhunyt a nem annyira teremő, mint inkább eszelyes ügyességgel vivő, ostromló és a tárgyakat kimeríteni segítő Desewffy Aurel; és ezt, fájdalom, Kossuth az elhallgatásban követte. Ez idő óta időszaki irodalmunk lejobb szállott, és főorganumai korábbi hatályos tartalmasságukat és az ebben való szoros összefüggő egységet elveszték.

Magyar hírlapjaink száma összesen h é t, t. i. Pesten négy; a 'Pesti Hírlap', 'Budapesti híradó', 'Jelenkor' és 'Nemzeti ujság' — Pozsonyban a 'Hírnök', Kolosvárt az 'Erdélyi híradó' és a 'Mult és Jelen' jelennek meg; és így nálunk municipális életünk mellett is középpontul tekintendő; a mi világosan mutatja hogy vidéki municipális életünk még csak az üresbeszéd, nem pedig a velős és tudományos okoskodás körül forog.

A mennyi hírlapunk van, annyi színezetű.

Hogy minden hírlapnak saját elvileg szoros kitartással követett színezete legyen, és hogy ezt világosan kijelelje programjában, ezt én minden politikai hírlapban a legelső mulhatlanuli kelléknek tartom: mert a nélkül lehetetlenség az olvasónak magát akármely hírlap cikkeinek tanai és ezek irányzata iránt tájékozni. Másik kelléknek tartom, hogy a szerkesztésben elviegység és következetesség legyen, főképp a vezércikkekben, azaz, a hírlap folytonosan ugyanazon bevallott politikai hit tanait hirdető vagy ezzel főtanai- és elveiben összeférőleg szóló cikkeket vegyen fel hasábjaiába; vagy ha olyan cikkeket veszen is fel, melyeknek tanai a lap vezérelveivel össze nem egyezők, jegyzésekben világosan jelelje ki a szerkesztő azt, hogy mik a közlött cikkek azon tanai, melyekben velők egyet nem ért és melyeket a közlő hírlap magáéinak nem vallhat. Hogy ezen kellő egység meglegyen valamely hírlap foglalatjában, szerkesztői önálló egység és minden oldalú kiképzettség az elmulhatlanuli kellék. Épen ennélfogva nagy baj azon nálunk mostanában divatozó hírlapszerkesztési mód, hogy a hírlapoknak igazgatója és külön szerkesztője van, és midőn a cikkek alá olyas igazító és irányt adó jegyzések tétetnek, mivel ezek alá csak ennyi van írva a Szerk., nem tudhatja az olvasó bizonyosan, hogy azon jegyzés az igazgató vagy szerkesztő agyából foly-e? *)

*) Hogy a „szerk.“ aláírat után nem tudja az ember, kitől ered az illető jegyzet, ezen legkisebbé sem akadunk fel, mert alkalom nyújtatik az olvasó közönségnek tekintethe venni: nem ki? hanem mit? Szerk.

De lassuk hirlapjainkat egyenként.

A' P e s t i H i r l a p most is legjobb, velősb és tudományosb lapunk, a' szabadelműség 's gyökeres javítás önálló következetes és rendszerezett organuma; azonban az a' roppant hiány van szerkesztésében, hogy tanaiban nincs szoros összefüggő egység. — A' mennyiben én távolból a' P. H. szerkesztőségét ismerhetem, úgy tudom, hogy ez öt tagból áll: u. m. Szalay, Eötvös b., Trefort, Irinyi és Csengery urakból, úgy hogy e' szerint nem egy ember, hanem mintegy valami c o n s e i l-forma kezeli a' szerkesztőséget; innen ered aztán, hogy a' vezérczikkek tanaí és a' lap főirányelvei fejtegetése- és kimutatásában nincs egység. Ez állítást kétségen kívülnek találja olvasóm, ha Eötvösnek és Irinyinek a' centralisatiót tárgyaló cikkeiket összeveti; mivel úgy látandja, hogy e' két vezérkedő író tanai egész m á s t é r e n mozognak.

Szabad legyen a' P. H. szerkesztőségéről átalánosan megjegyeznem, hogy ennek tagjai tulnyomólagosabban az elmélet, mint a' gyakorlat emberei, a' mi főkép körülményeik kifolyása.

A' magyar alkotmányos élet igen elhányt, szétszózlott és nem egyformán működő törvényhatóságok helyviszonylagos életéből áll össze, úgy hogy nálunk hosszas gyakorlati küzdelmek és kitartó türés után lehet beleökolni átalános állodalmi és egyenkénti helyhatósági 's vidéki életünk- 's mozgalmaink- és bajainkba sat, mihez még az is járul, hogy a' magyar birodalom csak a' törvény lapjain önálló állodalom. — Ennélfogva még egyfelől ez utóbbi emlékeztetést soha nem szabad elfeledni, másfelől igen nagy merészségnek tartom, midőn tudományos fejünk, a' nélkül, hogy a' gyakorlat mély útján alkotmányos életünk titkos gépezete működésébe közelebbi részvétel, vagy éppen benne vagy vele való küzdés által ismerősök, a' legbelsőkép jártasok lennének 's így ennek bajait közvetlenül értapintás után ismernék, igen bölcs képpel mindenféle orvosló javításokat ajánlgatnak.

Kénytelen vagyok kimondani, hogy jelen megjegyzésem a' P. H. szerkesztősége tagjaira is nézetem szerint sok tekintetben áll. Szalay tudtomra sem a' megyei, sen a' városi életben 's ennek küzdelmei, ügyei is terhei kezeelésében soha cselekvőleges részt nem vett; — Eötvös b. már részt vett és veszen ugyan folytonosan a' megyei 's országgyűlési életben, de a' megyei gépezet számtalan irányzatu működéseit ő sem ismerheti mélyen magasb rangu állapotjánál fogva. Trefort-, Irinyi- 's Csengeryről szorososan áll az, a' mit Szalayról mondtam; csak hogy Trefort annyiban vigyázó, hogy az ő értekezései olly mezőn forognak, melly előtte 's körülé van helyezve; még ellenben Irinyi és Csengery olly tárgyak és institutiok felett értekeznek, mellyeknek beltitkait 's rendszerezellen működéseit ők csak távolról ismerik. 'S ezért nem csodálhatni aztán, ha Csengery a' királyi városokról és Irinyi az átalakulásról szóló cikkeiben olly jámbor vagy gyakorlatilag lehetetlen, sőt éppen veszedelmes elméleti javaslatokat hirdetnek, mellyeket a' P. H. leghübb pártolói is csak megmosolyognak. *) És tapasztalás után állithatom, hogy Irinyinek említett cikke többet ártott a' P. H. hitelének, mint a' mennyit ellenei ártani képesek volnának.

C s a t á r y O t t o.

(Vége köv.)

*) Irinyinek az „Átalakulás“ czimű cikke különben gyönyörű elmélet és tán a' Szalay-Pestihirlap-nak legszebb és átgondoltabb cikke; — de hiában, mi messze állunk Franciaországtól. Cs. O.

NEMZETI SZINHÁZ.

Jó ügynek az igazság nyílt kimondása soha nem árthat; a' hizelgés vagy elpátlástól ellenben a' legjobbat is megdöntheti.

Nemzeti színházunk jelenleg olly állapotban van, hogy bukását most már egyedül csak tagjai okozhatják.

Midőn pedig nemzeti intézet virágzása vagy bukása forog kérdésben, akkor minden honfinak kötelessége, saját körében és ereje szerint mindent elkövetni, hogy az előbbi mozdítások elő 's az utóbbi lehetlenné tétessék.

E' kötelesség érzete adá kezünkbe a' tollat, olly állandó rovat írására e' lapokban, melly, színészetünket folyvást figyelemmel kísérve, minden hanyagságot pártatlan szigorral kiirtani törekvendik.

E' czélra többen egyesültünk, kik részint az Athenaeum'-ban, részint más lapokban e' nem igen kellemes, de szükséges kötelességnek, csekély tehetségünk szerint, már megfelelni iparkodtunk.

Darab idő óta divatlapjaink gyérebben szólnak a' játékszini előadásokról, 's mi csak ennek akarjuk tulajdonítani, hogy színésznink most minden tekintetben hanyagabbak, mint ezelőtt, ámbár most sokkal kedvezőbb helyzetben vannak, mint ezelőtt.

Díjaik most olly arányban állnak, hogy a' budapesti német színészek fizetései mélyen alattuk vannak, a' közönség buzdító méltánlattal viseltetik a' nemzeti színház tagjai iránt és legműveltebb társasköreink is nyitvák előttük.

Kötelességeik tehát minden tekintetben növekedtek 's feladásunk: éberül örködni, hogy e' kötelességeket mindenkor pontosan teljesítsék, mert színészetünk csak így emelkedhetik azon pontra, hol nemzet által pártolt intézetnek állnia kell.

Hinni szeretjük, hogy nemzeti színházunk tagjait nem csupán kenyérkereset köti e' pályához, hanem nemzetiség iránti buzgalom is heviti keblüket. — E' hiedelem következtében meg vagyunk győződve, hogy az igazság általunk kimondandó szavai nem haragot, hanem jobbra-törekvést fognak kebleikben gerjeszteni.

Ugyanezt tesszük föl az igazgatóságról is, mellynek minden lépése fölött annál inkább ellenörködni szükséges, miután tapasztaljuk, hogy a' mostani, különben igen tisztelt igazgatóság némelly színész uraknak igen nagy befolyást enged, mi kellemes lehet ugyan, de üdvös bizonyára nem.

Az előadások és igazgatás lesznek tehát bírálatink tárgyai, az új színművekről ellenben a' dicséretesen ismeretes V a s A n d o r fog kimerítően ezentúl is szólani:

E' rövid bevezetés után kezdjük meg az előadások sorát:

Szombaton, jun. 28-án: Elmellőzés. Színjáték 4 felvonásban. Töpfer után Lukács Lajos. Komlóssy Ida mint szerződött tag először. K. I. beszéd módja, kiejtése egyike a' legkellemetlenebbeknek 's különösen színpadon alig hallgatható. Színpadi személyzetünknek különben is sok baja van a' nyelvvel. Egy sincs közöttök, ki hibátlanul beszélne, különösen ezen szócskakkal: az vagy a' egyáltalában nem tudnak bánni, 's a' kerekdedség rovására, vagy kell vagy nem, szüntelenül használják. Meg kell ugyan vallani, ennek nagy részben abban fekszik oka, mivel hibás kéziratokkal van a' színpad előttve, kivált a' fordított daraboknál. Intézetünk is még fiatal; mostani színészeink, úgy szólván, még senkit sem láttak magok előtt vagy magokon kívül, 's ennél fogva még nem igen volt idő, hogy bizonyos megállapodás lehetne, különösen például a' szavalásban. De bizonyos fokig minden példakövetes nélkül is birni kell illy tehetséggel a' színpad emberének. Rachelnek abból áll legnagyobb dicsértetése, hogy az egész világon ő beszéli legtisztábban a' franczia nyelvet. Ezt a'

magyar színészekről önmagok sem fogják elmondhatni. És csak legalább a' szótágot tudni kellően hangoztatni? Különösen nem tudnak jól bánni szinpadunk személyei a' s z e r e l e m m e l. A' szó kiejtését értem. Lendvaynének azon szokása van, hogy gyakran az első szótágot húzza meg; és, például, gondolja csak az olvasó, minő kellemetlen lehet ekkep hangoztatva a' t e s t v é r e m szó. Komlóssy Idának azon szokása van, hogy a' végszavakat minden tagjaiban, különösen pedig az utolsóelőtben végtelenül meghúzza; például ma egyszer ezt mondta: c s á l á t n i; sőt erre is volt eset: á l k á l m á t l á n k ó d o m. Ha ezen furcsa sajátágról, mely akár negédesség, akár figyelmetlenség, a' nézőnek mindenesetre kellemetlen, K. I. le tudna szokni, mi, őszintén megvallva, nem látszik előttem felettebb könnyűnek, szinpadunknak minden tekintetben becsületére való egyént nyertünk K. I. kisasszonyban. És éppen ezért, mivel felettebb rossz kiejtéséről leszoknia nem igen könnyű lesz, remeljük, ez csak ösztönül szolgál, annival nagyobb szorgalommal arra törekedni.

I. J.

Vasárnap, június 29d. Szigligeti új darabja: 'A' rab' volt hirdetve, 's e' helyett Mátyás diák' adatott; jó, egészséges humorú vasárnap darab.

Június 30d. Wolf vendégművész javára: Linda, dalmű 3 felv. — Megszoktuk már, hogy a' dalművek mindig pontosabban 's kielégítőbben szoktak előadatni szinpadunkon, mint a' drámák. 's aztán csudálkozunk, ha azokat többen látogatják. Nem nehéz kitalálni, mi ennek oka? Ma bérletszűnés volt 's a' színház úgy megtelt, hogy a' nemetnek három estere is adhattunk volna valamit belőle. S c h o d e l n é fénypontja volt a' mai előadásnak: a' kitétel kissé közönséges ugyan, de jó, és mi a' legfőbb: i g a z! — Csak F ü r e d y szoknek el attól az örökös tremolázástól; nem tudjuk, ki mondhatta neki, hogy ez s z é p! Az csak ellensége lehetett; mert olyanok szokták ezt tenni, kik már erősen gyöngéledő hangukat m a s k i r o z n i akarják: pedig erre Fűredy ur még nem szorult. — W o l f ur némely helyeket szépen, némelyeket igen szépen énekelt; pedig csak illyes lyrai szerepekben lehet őt használni. Wolf urat a' magyar közönség hamar megszerette, de azért Wolf ur nagyon hibásan calculál, ha azt gondolja, hogy mivel Schodelnének ő t e z e r p f t o t fizetnek, neki n é g y e z e r e t kell adni. Wolf ur igen messze van Schodelnéától: a' szerénység pedig igen szép erény. Wolf urnak igen szűk repertoireja van 's ezért, úgy hiszem, a' követelt összegnek f e l e is elég volna, főleg ha Wolf ur meggondolja, hogy a' m a g y a r közönség sűrű tapsainak kétharmada a' v e n d é g e t szokta illetni. — B e n z a szokott jó kedvvel 's művésziileg énekelt és játszott. — Wolf urát versekkel is megtisztelék — egyéb méltatlanság nem történt rajta.

S e v e r.

Július 1-én. Oskar, francia vigj. 3 felv. — Julia szerepében K o m l ó s s y Ida. Egy barátunk szól ugyan a' fiatal színésznéről, de azért mi is elmondhatjuk róla véleményünket néhány szóval. Szaválásban, utolsó jöttéte óta, legalább annyi haladást tőn K. I., hogy neha már változtatja hangját 's csak gyorsabb vagy hosszabb beszédnél esik vissza korábbi fárasztó egyhanguságába; a' mondatok végén mindazáltal még most is kellemetlenül rezegetti hangját, mi előadásának iskolás éneklő modort kölcsönöz. Ezenkül beszédében igen vigyázatlan, mert a' jellemzetes tartalmu szokat vagy egészen közönsösen mondja el, vagy pedig súlyt helyez azon szókra, miket közönsösen, nyomaték nélkül kellene elmondani, mi által aztán a' beszéd gyakran egészen ellenkező értelmet nyer. Testtartása is hibás, mindig előre hajló, mely bajban több színész is szenved. Nyakát többnyire egyik oldalra horgaszva hordozza 's kezeivel nem tud, mit csinálni; szinte sajnálkozva szemléltük, mikép rejté zsebébe kezét, majd ismét szárazon mosdott, körmeit ajkihoz dörzsölé, ujjait imára kulcsolá 'stb. Kezdő színésznőnél lámpaláznak kellene e' balságokat tulajdonítani, itt azonban csak gyarló szokás eredményei. E' hibákat azért mondtuk el

illy körülményesen, mivel K Idában színházunk egyik szebb reményét hisszük látni 's mivel többször levén alkalmunk vele magánykörben társalkodni, tudjuk, hogy nem mindennapi társalgási kellemmel bír 's ennél fogva e' hibákat könnyen lerázhajta magáról; mihelyt arra magát szilárdul elhatározza 's föltétlenül dicsérő ellenségeinek szavára nem hallgat. — Szentpéteri (Bonivet Gedeon) jeles vala, mint mindig 's László méltón állott mellette; Egressy Beni (Therigny) azonban csak mások kényelme miatt kénytelen e' szerepet elrontani, melly épen nem neki való, pedig meggondolhatnak az illetők, hogy társalgási vigjátékokban a' kisebb szerepek ügyetlen betöltése is nagy zavart okoz. — Priel K. (Manette) meglehetősen ügyességgel szabályankodott; de szerepében ma is néhányszor akadózott, mit leginkább annak tulajdoníthatni, hogy gyakran szórakozott 's szemei nem mindig csupán azokon függnek, kikkel színpadon beszélnie kell. E' rossz szokás kellemetlen hidegséget lehel egész játékára 's olly helyzetbe állítja őt a' közönség szemei előtt, mintha tulajdonképen nem is tartoznék egészen a' szereplők közé. Ha e' szórakozottságtól elszokik, tustént nagy haladást teend a' művészet pályáján. — Felvonások közt Sáry Fanni tánczolt, de a' közönséget meglehetősen hidegen hagyá, mert arca folyvást mozdulatlan és semmi bájít nem fejez ki; pedig meynyit tanulhatott volna most e' tekintetben Lejárs lovagművesznőtől!

K - e.

Nyílt levél az Életképek t. cz. szerkesztőjéhez.*) Nagyon tisztelt szerkesztő ur! Szívemből sajnálom, hogy a' Pestí divatlap' hamis ráfogására adott válaszbomban mellékesen érdekelt méltatlanul gáncsolódó békétlenkedőkre tett nyilatkozatom-, akaratom- vagy csak sejtelmemen is kívül — önt is — kit én e' perczig azon tisztos társaságba nem számítottam **) — annyiratlálta: hogy nem nekem, de önnek fakasztván föl epéjét, ugy elárasztotta egész lényét, hogy mindent zöldnek látva, valóban minden epésség nélkül, de söt leghigadtabb férfias megfontolással irt csekély nyilatkozatomból is olly zöldeket olvas ki, millyenekről nem is álmodtam, annál kevésbbé irtam. Bírálata tról beszél ugyan is,

*) Senkitől, kit lapjaink sujtanak, a' védelmet megtagadni nem szokván, közöljük e' nyílt level'-et ugy, a' mint beküldetett; de Fáncsy urtól mindenesetre azon discretiót vártuk volna, hogy mondani valóját minél rövidebbre vonja 's dologra nem tartozó eltérésektől, minők azok az alázatos szerénységgel előhozott Fáncsy urnak csekély tehetsége működését buzdító tapsok ' mikkel a' mélyen tisztelt közönség Fáncsy urnak igénytelensége iránt gyakran olly kegyesen nyilatkozik, amugy is szűken kimért lapunk hasábjait megkimélje: annál inkább, miután F. ur ezen, rövid sorainkra tett hosszú válaszában épen meg nem czáfolá (sőt folytatni látszik) azon fönhéjázó hangot, mellyet a' Honderü' pártfogó szárnyai alatt jónak látott a' nyilvánosság közlönyeire legyántás villámozni, megtagadni akarván tőlük azon jogot, nyilvánosan kikelhetni azon nyilvános visszaélések ellen, miknek a' nemzeti színház, mint országos intézet, még csak árnyékát sem tűrheti, ha tekintélyét továbbra is fentartani akarja, mit pedig színész urak, kikre csak annyiban bízott a' nemzeti színház ügye, hogy annak pártolását szorgalmas játékok által előmozdítsák, ollyan boldogult Munkácsy korából öröklött tollhadonázásokkal aligha eszközölni fognak.

Szerk.

**) Nem tartozik ide, mellyik társaságba akart engem Fáncsy ur számítani, de ha helyet mutat, vagy számomra praenumerált azok közt, kik a' közönséggel szembe-kötösdít szeretnének játszani, akkor köszönöm e' különös szerencsét. Önnek egész leveléből csak az sül ki, miszerint csak azokat nem tekinti méltatlanul gáncsolódó békétlenkedők'-nek, kik önöket majdnem megfullasztják tömjénezésekkel: ez esetben hihetőleg nem fognának önök az 'ujságírók' ellen protestálni, habár igen tartani lehet, hogy ezt önök helyett — a' közönség tenné.

Szerk.

melly fölé szeretném magamat 's a' nemzeti színházat emelni, holott egész nyilatkozatomban bírálatról egy szót sem szólva, csupán a' méltatlannul gáncsolódó békételenkedők ellenében mondam ki egyéni csekélységem véleményét, — melly szabadságban felér akármelly újságíróéval, — a' nemzeti színház igazgatósága irányában pedig azon hitemet fejezem ki: miszerint az, a' közvélemény közlönyeinek férfias szövegét mindenkor kellő figyelemre méltatva,*) bizonyosan (azaz hihetőleg) ovakodni fog minden méltatlan gáncsolódásra maga igazolgtatására, azon patvarkodó uracokat tribunálnak tekintve, előttük megjelentgetni. És épen ezért lön szükség csekélységem nyilatkozatára.***) — Hol van itt bírálatról csak egy szó is? de hol is lehetett volna? hiszen nem is bírálat, hanem egy gyanúsító ráfogás megczáfolása volt az egész nyilatkozat iránya és tárgya. De szerkesztő ur még tovább menvén, a' közönség véleményéveli kaczerkodásról is vádol, mellyet azonban szinte csak úgy hisz reám nézve érvényesnek, ha tapsol — különben tán, azt mondja, ezt is megvetem. Én sokkal jobban ismerem csekélységemet, semmint olly nagyon szokásommá lehetett volna a' megvetés, de azt is nyíltan bevallom, hogy: ha midőn hébehőba, az általam mindenkor mélyen tisztelt közönség csekély tehetségem működését is buzdító tapsaira méltatá, igénytelenségem hálás lekötelezéssel vette is a' méltányosságnak illynemű kegyes nyilatkozatát; azt azért csúszó mászó vagy méltatlan utakon biztosítani soha sem erőlködtem, és a' tapsot életem irányául épen olly kevésbé jelöltem ki, mint a' kényuraságukban annyira tetszelgő szerkesztő urak kegyének koldulgtatását. Kötelességemnek mind a' polgáriság, mind az önválasztotta művészeti pályán — mellyhez nem kevesebb munka és tanulmány után juték, mint némelly újságírók a' szerkesztőséghez — tehetségem szerint lehető legjobban megfelelni, 's így a' közönség méltánylatát megérdemelni volt minden időbeni törekvésem, 's tovább haladásra, mindenkor leginkább önérzetemben keresve — 's talán leve is — ösztönt; taps ezentul sem leend főirányom, ha azt, mint a' mélyen tisztelt közönség szabad tetszésének nyilatkozatát, mindig kellő tiszteletben tartom is, és ha bennem érdemet talál, mellyet tapsaira méltat, hálásan hódolok is neki: de minden firkász önzésszülte épés fecsegését közvéleménnyel ugyan azonosítani soha sem fogom, ha a' 'Pesti divatlap' — 's ha tetszik: az Életképek bűba merült drámairóinak egész hollóserége fehérré öszül is gyötrelmében.¹⁾ — A' nemzeti színházat kedvemért teremtettnék — miként ön némelly urakról — 's velem levén baja, rólam is — állítja, soha nem hittem; de azt igenis tiszta önérzettel merem hinni, hogy annak megteremtésére azon némelly urak annyit bizonyosan tettek, mint azon más urak, kik most már lerontani is képesek volnának, mert abban maguk nem lehetének házi urakká—²⁾ És hinc illae lacrymae!

*) Ugyan mikor, kérem alázsan? Mi nem tudunk esetet, hogy bármilly, férfias szöveg, ha gáncsolólag emelkedett, 'kellő figyelemre' méltattatott volna. Lehet azonban, hogy Fáncsy ur még ezt is be fogja bizonyíthatni a', mélyen tisztelt közönség-nek. Szerk.

**) Bizony nem látjuk át szükségét Fáncsy ur csekélység-e nyilatkozatának. Szerk.

¹⁾ Köszönjék meg a' drámairók Fáncsy urnak ezen igen-igen művelt 's természetesen, minden epe nélküli, mint ő mondja, kifakadását azok ellen, kik leginkább segítették a' nemzeti színháznak jelen virágzó állapotát kivívni. Bizony szépen vagyunk, ha drámairóink a' lecsipdezt 's lealkudozott tiszteleldijakon kívül még illyes gyönyörű czímeket is zsebre rakhatnak; legalább nem panaszkodhatnak, hogy becsületes fáradózásukért nincsenek jól kifizetve!! Szerk.

²⁾ Ez nem egyéb, mint aljas gyanúsítás, mellyet illően ki kellett volna deríteni, különben a' pletyka vádjával terhelten arra esik vissza, ki azt koholá. Valóban sajnálom Fáncsy urat, hogy amugy is rozzant famankón biczegő ügyét még illy utczai men-

gyárnokunk, Wagnernek művészeti ipara, mely már is vár ügyes szabóunk Rosmanek szabására. Annyi megrendelés történt már nála, hogy az idő rövidsége miatt nem is készíthet elegendőt. Legyen áldott az óra, melyben a' gondolat ama szökefűrtű fejcskében szülemlett; dicséret a' mosolygó rózsás szájacskának, mely ez ohajt kimondá, 's így nálunk új iparágot életre idézett. Ha szilárdul haladunk a' megkezdett ösvényen, majd észrevétlenül mellőzendünk nehézségeket, 's aránytalanságokat kiegyenlítve, meglepőleg gyorsan érendjük el a' célzt. Ez hatalmunkban áll, de kitűnök legyünk!

Ugy látszik valóban, mintha erőnk és cselekvőségünk eddig áttallotta volna, elötolakodni 's harczolva nyerni ki joga érvényességét azon tudatban, hogy egykori feltűnése magasabb 's az emberi szellem fejlődése által föltételezett szükségesség, 's hogy mostani ellenzői sem tesznek egyebet, mint azt, hogy öntudatlanul előkészítik diadalmát, 's annál szilárdabban alapítandják meg uralmát. De azért félre minden keserűséggel! Nem illik az hozzánk, nem nagy ügyünkhöz: saját becsében, saját dicsőségében rejlik legalaposb biztosítéka győzelmének. Tanuljunk mindenek előtt bátorsággal nélkülözni, 's most még dijt, jutalmat nem követelni, ez olly időben jövend, midőn szemeink még nem csukódtak be egészen, midőn ajkaink még el nem némulandotak örökre. A' feladat komoly és nagy: bizonyodjunk méltóul az ő megfajtására!

Ohajtom 's kívánom ezuttal, hogy az új év 's minden utána következők folytonos vidám, boldog napok lánczává fűződjenek számodra, hogy e' tudatban boldogságát lelje
S a r o l t á d.

— Tán azt kívánják t. olvasóim, hogy ez új évben illően bemutassam magamat önök előtt; pedig alig hiszem, hogy van ember a' világon, ki erre olly ügyetlen volna, mint én: tudja isten, ha ezt jobban érteném, mi válandott még belőlem?! Nem mondom egyébiránt, hogy sorsommal elégedellen vagyok; már csak azért sem mondhatnám, mert azt magamnak köszönöm 's bármilly csekély is legyen azon állás, mit az ember maga becsületéből kivivott magának, de, istenemre mondom, édes az, kimondhatatlan édes!! — 'S azért ne várjanak, igen tisztelt olvasóim, 's még tiszteltebb előfizetőim, tőlem unalmas hosszú bemutatásokat 's egyéb újváci cerjmoniaikat: régi előfizetőim ugyanis ismernek, az újak pedig majd meg fognak ismerni, minden antichambrirozás 's ajánlólevelek nélkül. Fogadják e' helyett szíves üdvözlétemet 's legyenek meggyőződve mikép én ez évben sem fogok ugyan lehetlenségeket véghezvinni, de azért legtisztább szándékom leendő, t. pártfogóimat lehetőségig kielégíteni!

— Mult kedden éjjel, egy órával éjfél előtt — az idő ködös és langyhideg volt, a' révészek, mint szokás, a' korcsmában ittak 's a' világ minden kincseiért sem szállítának valakit át a' Dunán, ki öt pengő forintot nem fizet — a' hosszú sötét utcákon

két alak lebegett föl és alá; mert ha nem lebegtek volna, hanem úgy lépnek föl, mint más halandó emberek, bizonyosan beleesnek azon gödrökbe, melyek a' budai hídőnél már hónapok óta nyitva tartatnak, hogy estve az arramenők nyakokat szeghessék — végrendelet nélkül. A' két alak azonban szintolly keveset gondolván a' mély gödrökkel, mint a' városi rendőrség azok betöltésével, némán barangolá be a' világtalan utcákat, s minden ház előtt megállván, veres és fekete vonásokat irt a' kőfalakra. Nyomaik észrevétlenül vesztek el a' rögös kövezeten s nem hangoztak a' sötét úrben: az örök nem láták őket, mert az éjjeli örök szintugy, mint más becsületes emberek, éjjel aludni szoktak. — Az egyik alak öreg ember volt, kopasz, földellen fölvel; csontvázán szürke köpeny lebegett háromszázhatvanhat nagyobb s nyolcezerháromszáznolczzavanngy kisebb foszlányokban, hófehér szakáll földé mellét és vállait, arcza fakószínű volt s csak mélyen beesett szemei fénylenek még s mutatának némi életet! Az öreg urat egy fiatal leány vezeté — de nem orránál fogva, mint a' mi gonosz világunkban gyakran megtörténik, hanem csontra aszott kezeinél — s oly szép volt ez, olly szép — bizony nem mondhatok többet, mintha őt szép előfizetőnéimhez hasonlítom. A' gyönyörű hölgy könnyű égszín ruhába volt burkolva, miből azt következtetém, hogy vagy melege lehetett e' komor, kedvetlen időben, vagy égi tüneményül tévedt ez árva földünkre. Fejéről csillagokkal beszótt fehér fátol lebegett, a' hófuvatu karok és lábai meztelenek valának s a' gyöngéd talp alig érinté a' kemény és hideg rögöket. De ő nem fázott és nem didergett, mint annyi száz ember a' budai parton, ha Pesten hetivásár s a' rében husz irott hajó helyett tizenkettő van s ennek is fele privatiozódik, fele pedig akkor jár, mikor neki tetszik. — Az elég szellősen öltözött alak szemciből égi tűz csillogott, tulvilágbájú arczán rózsás láng égett s harmattestében friss életmelegség buzogott. Nem zavará fel a' lassan haladókat sem mi zaj; az utcák kihaltak s a' lámpák hamarabb elaludtak, mielőtt azokat meggyújtották volna. S a' mint mindig lassabban haladtak s az óra már éjféltre járt, kiértek végre a' temetőbe s betérvén annak nyiladékán — mely addig, míg a' szegény fővárosi közönségnek, mely üres sírboltokra gyakran ezereket pazarol, pénze lesz egy becsületes kaput csináltatni, ennek helyét pótolja — leültek egy frissen ásott sírgödör szélére, hol az öreg fáradt testét, megpihentető, ősz fejét a' leánya hókeblére hajtá, hogy hidegvette tagjai megmelegüljenek... mit, köztünk mondván, én sokkal szivesebben tettem volna. — Az északi szél elcsendesült, az egész föld visszatartóztatá lehelletét: ekkor a' város minden tornyaitól, csak azokról nem, melyeken őra nem volt, lekondultak az éjfel hangjai s az utolsó ütéssel — ellebbent az öregnek végsőhaja a' sirhantok hervadt rózsabokrai s koszorúi közé. Az égi szűz behantolá az élettelen s száraz gallyakkal ékesíté annak örömtelen lakát. — Hirtelen lángpirosság özönlé el az egész környéket... vigadó emberhangok hallatszának, a' szürkeködös ég apró rózsákkal vala behintve s felszálltak hozzá az örömkialtások s a' vigadók dalai, melyekkel ezek a' régi fájdalmat elaltaták s az új örömöket reménytelve köszönték. S mindig közelebb nyomultak a' vigadók csoportjai... a' bájos szűz dobogó kebelével várta őket s nem rontá meg az emberek örömeit, hanem édesen mosolygott, midőn látá, mint futnak ök új élvek után s törik el régi játszó szereiket azon reményben, hogy ujakat nyerendnek. A' legillatosb bokréták, melyeket Muszely kertjében legnagyobb változatosságban s legolcsóbban kaphatni, fűszerezék a' léget: a' vigadók friss virágokkal dobálák egymást, melyek közül egy rózsaszál a' leánya lábaihoz esett, ki könyes szemekkel tűzé azt a' száraz gallyak közé az öreg sirhantjára. Ekkor liliumvállalaiból szárnyak nőttek... a' hangok megkondultak; az orgonahangok ünnepélyes Allelujában olvadának össze... a' térde omlott emberiség az égre emelkedő szűzben, édesen elfogult kebelével, üdvözle — az évnék első napját!!

— Karácson napját a' budapesti hangászegyesület jeles műelőadással ünneplé meg. E' napon a' nagy redout-teremben először adatott elő Schindelmesser urnak,

a' helybeli német színház karmesterének, „Bonifác az apostol“ című új oratoriuma 3 szakaszban. Mennyire egy hallás után e' derék műről ítélni, üdvözlünk kell a' szerzőt, kit sikerült operáiról különben is ismer a' nagy közönség, a' zeneszerzés ezen új pályáján, mellyen most először lépett föl nyilvánosan, 's mellyre tagadhatlan szép hivatása van. Sűrűn ezen oratoriumban a' magasztos és emelkedett, a' vallásosan felbuzdító helyek, mellyeket a' nagy számmal összegyűlt közönség nemcsak feszült figyelemmel hallgatott végig, de egyetlen száma sem volt a' szinte két óra hosszáig tartó műnek, mellyet meg nem tapsolt volna. Az előadást maga a' szerző igazgató, melly mind az énekszakokra, mind a' pontosan összevágó hangszakra nézve, minden dicséretet érdemel. — Ez alkalommal eszünkbe jut, hogy a' derék szerzőnek már rég ideje van színházunkhoz beadva „A' boszúlók“ című operája, mellyről e' napokban valamelyik német napilapban olvasók, hogy „már tanultatik.“ Örültünk e' hírek; mert midőn nemzeti színházunkhoz idegen erők 's kivált illy jeles tehetségek, mint szerzőjei, csatlakoznak, ezen csak örülni tudunk. Azonban, biztos kutföből értésünkre esett, hogy az emlegetett tanuláshoz még csak híre sincsen... Az igazgató ur „Magyarok Népelyben“ című operájáról is rég és sokszor elmondottat már, hogy tanultatik; majd meglátjuk, mikorra teljesítetik mind egyikre, mind másikra nézve az ígéret. Azon egyet biztosan mondhatjuk, hogy a' nemzeti színháznak nagy oka van megbecsülni azon szerencsét, ha választása van, inkább eredeti operákkal kezdeni, mind idegeneket honosítani.

— A' múlt évi lapunk utolsó számában említett aranytoll, mellyet honunk egyik legkelkesebb leánya Császár Ferencz ur írói érdemei elismerésének emlékjutalmául kényszerített, épen karácson előtti estve érkezett a' megtiszteltnek kezeihez a' következő sorok kíséretében: „Üdvözlöm Kegyedet! Kegyed hasonlíthatlan buzgalommal fáradozik szépen fejlődő irodalmunk mezején, mellyen annyi érdemkoszorút aratott. Tanusítják ezt azon számos szépiralmi, 's tudományos munkák, miknek Kegyed olly termékeny és szerencsés szerzője. De mindezeknek elősorolata gyenge női körömhöz nem tartozván, szorítkozom egyedül a' nekem szentelt izlés és szelleműs Aradi vészlapokra, mikkel Kegyed az árvízsujtotta szegényebb sorsu aradiaknak felsegállítását czélul tűzvé, ezáltal nemcsak az emberszeretetet éleszté, hanem a' nemzeti irodalmat is megkedvelteté, 's azért szakértő tisztelőjének állításai szerint, megérdemli: hogy arany elmeszüleményeit aranytollal írja. Fogadja tehát e' csekély, de nemzeti érdekből fakadó tiszteletem jelet tőlem, mint szinte araditól, olly érzellemmel, a' minő tiszta indulattal kedveskedem én. Kegyednek őszinte tisztelője. Budán dec. 16. 1844. Bárány Forrayné — gróf Brunsvik Julia s. k.“

— E' napokban (mint gyanítanunk szabad, igen szép kezektől) a' következő tartalmu levélkét kaptuk: „Nálunk is minden a' védegyelet eszméjével foglalatokodik 's örömmel értesitem önt, hogy a' tolnai szépnem közt ritka már, ki nem volna a' védegyeletnek tagja; legtöbbben meggyőződésből 's honuk iránti kötelességből, néhányan — más okból is! — Rémképek 's ráfogások nálunk sem hiányzanak; de mind hasztalan: a' jó ügy fényes diadalt arat. Önre is ráfogtak valamit; szórul szóra kirom azt egy barátomhoz intézett pesti levélből: Az „Életképek“ szerkesztőjének — így szól a' tudósítás — kincstári hivatalánál fogva megtiltatott a' védegyeletről jövőre írni lapjaiban 's csak a' „Honderű“ s. Pestü divatlap' lesznek olly szerencsések, független szerkesztői állásuknál fogva, a' védegyelet működéseiről olvasóneit tudósíthatni; azért is e' tekintetből felfüggesztvén nagysád további rendeléseig az előfizetést, parancsáért esdeklek, mellyik divatlapra fizessenek elő? 'stb. 'stb.“ — — Nem szükség commentálgatnunk e' szíves közleményt, mert bizonyos kényes taglalgatásokba amugy sem bocsájtkozhatván, másrésről meg semmi áron még csak árnyékát sem szeretnők ránk vonni azon gyanúnak, mintha mi a' levélíróban ügyünk ellenséges indulatu hátramosztójára akarnánk ismerni. — Egyébiránt is — mint az igen kedves és szelleműs hölgy további soraiban nyilatkozni kegyeskedik — lapjaink azóta kapott számai ellen-

kezőjét tanusíták e' hiresztelgetéseknek, melyek, 's ezt igen hajlandók vagyunk elhinni, inkább éretlen mendemondákon alapulnak, mint rossz szándékból erednek. — Ugyanazon kedves levélkében Szabó Richárd 'Nők-világá'-nak ítéltetik oda, több hökeblü hölgyektől, az általunk kitűzött tiz darab arany jutalom: valamint írójoknak e' kitüntetés igen igen hízogő leend, ugy másrésről engedjek meg nagyságtok azon szerény figyelmeztetésünket, mikép az említett jutalomra csak elbeszélések pályázhatnak, a' nagyságtoktól kedvelt cikkek pedig levelekbe foglalt igen szép elméledések a' nők erényei 's teendői fölött!

EPIGRAMMÁK.

PEST-BÉCSI VASUT.

Hej, magyar, örvendjünk! A' nemzeti és magyar első
Vaspályán csakugyan jó lesz utazni nekünk.
Német nemzeti nyelv fog hangzani majd körülöttünk,
Semmi baj! — A' gőzmű majd magyarul fűtyöl ám!

BIZTOS JEL.

Hogy sebesen haladunk, mondjam, mi mutatja leginkább?
Gyors haladásunknak friss jele: tyukszemcink.

VÁLASZ.

A' haladást csalfán okozod tyukszem- bajainkért,
Mink — szűk csizmáktól kapjuk a' tyukszemeket.

MAGYAR TÓTOK.

Még itt-ott akadunk pánszlávra... csak egyet ohajtok:
Pánszlávból szláv pán, hogy soh'se válna nekünk.

A' SZÁRAZ BIRTOKOS.

A' jobbágy bámul, hogy száraz a' földes ur. 'A' ki
Vért szí, vértöltnek kellene lenni neki,

FELVILÁGOSODÁS.

Fölbuktunk a' sötét köd tengeri árja közül — 's ím!
Még csak most kezdjük sejteni: benne vagyunk!

ÉLET ÉS MŰVÉSZET.

(Vége.)

Míg azonban a' régiség-tudomány más országokban olly nagy tekintetben áll, hogy a' legnagyobb statusférfiak is pihenésük óráit neki szentelik : addig hazánkban elhanyagoltatik; mintha bizony a' magyar fajnak nem volna elég fogékonysága a' szép iránt, mintha a' művészet bája reánk semmi hatással nem birna; mintha a' jelennek az anyagi jólétre irányzott szünetlen fáradozása eltompította volna bennünk a' tisztán szellemi élvtehetséget, és a' humanistikai irány korunk realismusa által nálunk is tökéletesen elnyomatott volna.

A' magyar királyoknak 's a' magyar nemzetnek vallásos buzgósága olly gazdagon halmozta a' kincseket az egyházi rendre, hogy a' száraz föld jelenleg gazdagabbat nem ismer; 's ha a' régi kolostorokat 's egyházakat Magyarországbán tekintjük, hol akadunk ollyanra, melly valósággal szép volna? az emberi nem művészi tökélyének egy példánya háladatosan bemutatva a' teremtőnek. Csak a' felföldön áll még három templom: Kassán, Bátfán és Lőcsén, mellyek, habár nem a' művészet remekei is, de Mátyás idejében német mesterek által izletesen felkészítve, még mostani elhanyagolt állapotukban is mutatják, milly hatalmasan hat egy nagy király példája alattvalóira. Aristokratiánk régi, aristokratiánk gazdag, 's ha belépünk palotáiba, csak gazdagságra mutat minden és semmi nem tűnik szemünkbe, a' mi emlékez-

tetne, hogy nem valami milliókkal bíró banquiernél vagyunk, ki tegnap nyert, 's holnap veszendő gazdagságát fitogtatja; semmit, a' mi a' kiművelt művészeti izlésre mutatna, semmit a' mit pénzen venni ne lehetne. De éppen azért sem a' selyem tapetek, sem az aranyzott bútorok, sem a' márványfalak, sem a' byzanci fényüzéssel asztalaikon felhalmozott ezüst edények nem fogják azon tiszteletet gerjeszteni, mely az angol aristokrátiát körvezi, melynek pompás teremeiben mindjárt érezzük, hogy ez nem csupán pénzarisztokratia, hogy ez a' régiségre vissza mer tekinteni, hogy itt a' művészeti izlés 's művészetszeretet apáru flura örökségül szállott, mely a' pompás palotákat a' művészet templomaivá varázsolta át. Igaz ugyan, hogy a' magyar nemzet kevesebb kötelességgel van a' classicus régiséggel összekötve, mint más európai nemzetek, kiknek nyelvére, nemzetségek alakulására, törvényes állapotukra a' római szellem erősebben hatott, mint mi reánk, kik Ásiából későn érkezve Európába, Róma hatalmas sasainak röptét már nem láttuk, 's művelődésének csarnokait csak romjaiban bámulhattuk. Míg azonban a' római nyelv minden felsőbb nevelésnek alapja maradand, míg Róma 's Hellas írói utol nem ért példányként fognak az ifjúság elébe állítani, addig az ó kor semmi idegent nem foglal magában; 's ha római vér nem is keveredhetett a' magyar közé, a' római szellem mégis szintolly hatalmasan, sőt még hatalmasabban hatott a' magyarra, mint más nemzetekre. Különös jelet! a' római nyelv jármát szívesen vettük vállainkra, de azon rózsakoszorúkat, mellyekkel a' művészet által díszesítve volt, mint szükségtelen diszítvényt, sárba vetettük. — Hogy azonban az archaeologiai studiumok, mellyek más országokban a' nagyok palotáiba szintugy behatottak, mint a' tudós szerény lakába, hazánkban annyira elhanyagoltatnak, — mind a' mellett, hogy nemesebb tárgya nem is lehet az ész vizsgálódásainak, mint az emberi nem kifejlődésének történetei, mellyeknek a' régi műemlékek egyes oklevelei, — annak okát nagy részben abban is kell keresni, hogy azon kevesen, kik nálunk régiségeket gyűjtenek vagy régiségről írnak, a' művészet által nem hozzák azt szorosabb kapcsolatba az étellel; hogy tudós adatok felhalmozása által éldelhetlenekké teszik kifejtett nézeteiket, 's a' nagy közönségben csak azon hideg szánakodást gerjesztik, mellyel egyes csekélyebb archaeologiai kérdések megfejtései fogadtatnak. Az olvasó sajnálja az elvesztegetett roppant tudományos erőt, mellynek eredménye, valamely a' jelenre közönyös homálynak felderítése, mint például, egy eddigelé ismeretlen barbarkirály nevének régi pénzek nyomán tett felfedezése vagy megigazítása, egy régi római gyarmat fekvésének szorosabb meghatározása vagy a' régi historia egy datumának bizonyos megállapítása. A' holt tudományosságnak ilyen, a' nagy közönséget elkülönözöttségében nem érdeklő felfedezései mindinkább elidegenítik az olvasót a' régiségtudománytól, elannyira, hogy végre ki a' mult ezredek felhalmozott örökségét 's tapasztalásait vizsgálata tárgyaivá választja, csaknem nevetségessé válik. Már pedig azok is, kik az illy vizsgálatokat csak gúnymosolylyal említik, öntudatlanul is a' régi világ befolyásai alatt élnek;

mert a' későbbi kor meg nem szakíthatja a' történetek lánczosorát, nem emancipálhatja magát egészen a' multtól, a' historiától, 's ha azt törvényeiben tenné is, szokásaiban nem teheti; mert önkénytelenül is el kell vállalnunk a' mult kor örökségét minden terheivel együtt, 's akár mint szegüljünk el-
ne, törvényeinkben, szokásainkban, vallásunkban a' multnak gyermekei vagyunk; — a' régi ezredeket egy tollvonással meg nem semmisíthetjük, mellyektől, bár hogy tagadnók is, ezer meg ezer láthatatlan kötelékeken függünk. De mi ritka régiségbuvár fogja fel ezen szempontot, mi ritka köztök az, ki ezen már felejtett vagy nem is ismert összeköttetést kimutatni, 's ezáltal a' régi világ életét 's tapasztalásait a' jelennek érintésbe hozni 's a' jelennek használatára fordítani igyekeznek, 's ez által azon idegenkedést megszüntetné, mellyel a' közönség az archaeologia nagy nevezetességű tudományát tekinti, mi főkép némelly archaeolog száraz adathalmazozó, életnélküli előadásai következtében, szükségképen megtörtént. — Példa legjobban fogja felvilágosítani ezen állításomat. Hazánkban is, mint mindenütt, hol a' római legiók tanyáztak, gyakran akadunk régi siremlékekre, 's ezek közt megint gyakran fordul elő versenypálya, mellyen több nemtők a' végcél felé iramlanak, de az egyik nemtő kocsijának tengelye eltörik 's ő maga lebukik a' pálya közepén. A' jelkép igen könnyen magyarázható; a' versenypálya az emberélet, 's a' kidőlt nemtő a' halott, ki idő előtt, távol céljától, a' versenyzők soraiból halál által kiragadtatott. Ha már ilyen domború mű, milylennek töredékei csaknem minden gyűjteményben láthatók, olly archaeolog kezébe kerül, ki a' multat tökéletesen ismeri 's a' jelent el nem hanyagolja: akkor az nem fog sokat szólni az auriga öltözetéről, sem a' gyeplőről, mellyel ez, hogy a' kétkerekű kocsin biztosabban álljon, testét körülövedzi, sem a' görbe késről, mellyel a' gyeplőt veszedelemben keresztülvágja, sem a' pálya végén kitűzött két delphinről vagy tojásról: hanem említeni fogja 's kiemeli a' pompát, mellyel ezen versenyek tartattak, mellyek a' byzanci időkben végre minden egyéb érdeket elnyeltek. Mert a' nép, melly a' szabadságtól megfosztva, a' despotismus által eltompítva, a' császárok politikája által az élvezetre utaltatva, semmi magasabbat nem ismert, a' circus játékaival vetette magát olly szenvedélyességgel, hogy azon kérdés, valjon a' versenyzők közt a' kék vagy a' zöld párt fog-e győzni, sokkal nagyobb nevezetességű lett előtte, mint azon veszett csaták híre, mellyek a' határszélekről olly gyakran behangzottak a' fővárosba. Ezen érdek végre ingerültséggé lett, melly a' népet pártokra szakasztá 's a' circust véres csatapiaczczá változtatta, mellyen a' zöld és kék párt egymással megvívott, talán már el is felejtve, hogy a' vitának első oka csak színkülönbség volt. Ha illy jeleneteknél azután hazánkról is megemlékezünk, a' hol szintén látjuk, hogy legjobb fiai modor és hang miatt egymással megvívának: akkor tán engedékenyebben fogjuk őket megbírálni 's vétket abban nem keresni, hogy nézeteik, mellyek a' végcél iránt egymással megegyeznek, az eszközök iránt egymástól eltérnek, 's nem fogjuk megengedni, hogy

a' véleménykülönbség pártszakadássá alakuljon, 's nem fogunk megfele-
kezni arról, hogy csak a' hangok különbsége képezheti az összhangzást!

P u l s z k y F e r e n c z.

A' C Z I G Á N Y N Ő.

(V é g e.)

V.

A' csendes szoba, melly néhányszor látta már Violetának boldogságát, ismételt
fájdalmainak lön most tanuhelye. Midőn e' fájdalmakkissé csilapulni kezdének,
gondolatit rendezte a' lantosnő, és sértett lelke a' boszú eszméjéhez hajlék,
mint sorsa végső horgonyához, melly legszebb érzelmeit, mint gondolá,
eláruló kedvese ellen nyugalmat szerezzen féltő lelkének. De csakhamar
visszaemlékezék a' még nem rég is olly boldogul együtt-töltött órákra, 's ez
odavezeté szerelemsovár szivét, hogy módot keressen gondolatban, mellyel
Fernandot visszaszerezze magának.

Violetta, mint többnyire minden olasz nő, babonás volt és hitt a' kü-
lönbféle sejtéseknek, jóslatoknak, remegett a' gonosz szem vészes hatásá-
tól, bizott a' bájjal csallhatlanságában. — Most is e' tévhitre támaszkodék
tehát, 's midőn az alkony beköszöntött, a' homály oltalma alatt egy jósnőt in-
dult megkeresni, ki a' városban két év előtt települván meg, a' babonás nép
között nevezetes hírre kapott varázsolataival.

Az ég csillagait barna fellegek takarák el mindenütt, a' természet zá-
port készíte a' lankadt lég felfrisítésére 's elhajtja a' szomjas föld fölé sebes
szeleivel. — Esőt várt mindenki 's egy-egy távoli dördület, előjele a' kö-
zelgő viharnek, Violettát is megremegteté lépteiben, ki sebesen haladott a'
város utczáin egy kívül fekvő rész felé. Sötét sikátorokon tébolyga czélja felé,
de uta bizonyos volt, mert nem sokára egy hitvány külsejű rozszant ház előtt
állta meg 's ajtaján kopogtatott. Nagy cseppekben kezde már hullani az eső,
szilaj fényű villámok hasíták a' sötét levegőt, 's kitünteté az elterjedt éjből
egy-egy perczre Violetának az ajtó előtt remegő alakját.

Belülről közeledő léptek nesze hallatszék, az alacsony ajtó zörrenve
fordult meg sarkában 's a' belépő Violetta után ismét visszazáródék. Egy
szegény lakban állt a' lantosnő nemsokára, hol a' látogatott bűvésznő, Márta,
egy takarékos tűzhely mellé települt le előtte alacsony zsámolyra. Magas
termetét sötétvörös köpeny fedé, fejét hasonló színű turbán, melly alól két

hosszú hajfonadék omlott két oldalt alá, hajdan hollőfeketék lehettek, most azonban gazdagon bevegnyülve ősz szálakkal; arczán legkisebb nyoma sem látszik előbbeni szépségnek 's nem is ennek hiánya ijeszté vissza tőle Violetta, mert Olaszthonban majd minden éltes nő rút; ott hamar fejlenek a' nők, de hamar is hervadnak; hanem beesett sötét szemeinek vad villogása, száradt idegű kísértetes alakja okozák a' hideg borzadást, mely Violetta e' nő körében egész lelke mélyeig áthatá.

— Mi az, leány, mit tőlem kívánsz? — szólítá meg látogatóját a' bűvésznő — jövődöt akarod megtudni? . . . Ah, te a' szép Violetta vagy, a' sokaktól irigylett, Fernando kedvese, a' lantosnő; mindenütt beszélnek szépségedről és, mint látom, fiatal is vagy még, igen fiatal; a' szépség aranybánya, a' fiatalság nagy kincs, a' szépnek szép jövendőt kell várni, a' fiatalnak szerencsét. — Jöjj közelebb, mondd el látogatásod czélját, — jöjj közelebb, mondom; ne remegj.

A' jósnő kézintéssel kíséré hivasát, Violetta lehető távolságban maradt tőle a' szűk lakban. A' tűzhely világítása fojtó füstöt okozott, mely nem találá magának szabad pályát a' töredezett ablak szellős részein kívül, 's vastag gomolyokban verődött fel a' feketült padlásig. — A' nyomoru szobában minden nagy szegénységre mutatott, 's a' rút aggnőnek nem valának fényes készülétei a' varázslathoz, mint az egykori híres Montvoisin asszonynak, ki egy királyi udvar és főváros nemeseinek kalandit 's az udvarhölgyek szerelmeit intézé XIV-dik Lajos idejében; itt az ember, ha körütekint, még nyughelyet sem találhattak kémszemai, különben is mindig félhomályban állott a' szoba, nappal a' kicsiny és bepiskolt ablaknyílások, 's éjel a' takarékos tűz, mely épen most is fösvényen és láng nélkül világít, nem vehetvén elég erőt a' négy fal sötétségén. — A' tűzhely fölött vaslábakon rézkatlan állott, melyben a' bűvésznő kuruzsló és varázslatait füvekből készíté 's jelenleg is, midőn Violetta hozzájőve, e' munkával vala elfoglalva 's apró fekete-tapaszu üvegeket rakosgatott rendbe, melyeket a' főtt nedvvel készült megtölteni. Egyik részében a' szűk laknak hasonló külsejű üvegek állottak keskeny asztalon, mely fekete rongyallott posztóval földig be volt terítve 's egyik szögével avult, spanyolfalhoz támaszkodék, mely a' szoba mintegy negyedrészt elzárta a' szemtől. Ez asztalról mondá az ál-Pithyia jóslatait, és a' spanyolfal búszereit rejté és fekhelyét, a' teritőn pedig száradt füvek voltak kirakva, ezekből hányt a' bűvésznő időnkint a' rézüstbe, melynek fojtó párolgása sajátyszerű kellemetlen szaggal vegyült meg a' füstben.

Violetta visszaretent a' bűvésznő ércztelen tompa hangjától, remegése nőttön nőtt, 's a' hely szomorú magánya, melyben a' rémes nővel szemközt érzé magát, elfojtá szavát; kívül a' zápor sűrű cseppeit szilaj szelek verdesék mindenfelé, 's a' vihar egy-egy pillanatra rémesen zugott el; —

most hirtelen egy csattanás rendíté meg a' szobát, 's Violetta eszmélet nélkül rogyott össze.

A' jósnő gyorsan ugrott fel helyéből, segélyére futva az aléltnak, — karjaira emelé 's arczának sápadt vonásiban mindinkább látá eltűnedezni az életet. Violetta ájult vala. A' bűvésznő könnyen emelé őt a' spanyolfalig, melyet elhárítván, gyöngéden bocsájtá le betegét kemény fekhelyére. Szereket vön hirtelen elő, hogy felköltse benne ismét az elszunnyadt életet, erős szeszszel dörzsölé halántékát 's figyelemmel hallgatózék lélekzete után. Késő veté csak föl szemeit a' szenvedő 's bádjadt pillái ismét aláhullottak elfedni a' megtört tekintetet, a' megtérő élet sebes vérlüktetéssel futott át az ereken 's az imént márványfehérségű angyalfő gyöngén piroslék ki az arcz ismét éledő rózsáitól. De az ébredés csak nagyobb veszélyt hozott. Violetta néhány percz alatt erős hőségtől érzé magát ujolag leveretve, homloka égett, melle erősen emelkedék, szíve gyorsan dobogott 's nem sokára láz rohaná meg minden kínaival. Oldalánál a' jósnő még mindig szemlélé állapotját; a' lantossnőt eszméletén kívül hallá beszélni, töredezetten, de indulattal szóla 's a' hűtlen Fernandot hívá. Ápolója részvétell fordíta rá gondot 's fásult, hideg arczvonalmiban a' fiatal szenvedő iránt szokatlan aggalom mutatkozék, megoldozni kezdé annak szorosan fűzött ruháit a' gyöngéd tagokon, 's e' munkája közben kisiklani látá az arany jelyét (medaillon) Violetta kebléről. Kíváncsian nyult ehez a' jósnő 's midőn megnézte, nagy meglepetéssel fordítá meg ujjai között mintegy határozatlanul, nem tudván, hogy szemeinek higgyen-e vagy sem. Violettának szemei hunyva voltak 's magán kívül vala, bár mégis, midőn a' bábszer szalagját érintetni érzé, ösztönszerűleg kapott utána kezeivel 's bádjadt hangon töredezetten fel-felkiálta. Asszony, ne vedd el tőlem egyetlen kincsemet ah! te szörnyeteg vagy Fernando visszakéri majd tőled.

A' jósnő figyelemmel hallgatá a' szavakat, még egyszer megtekinté az aranyszívet, a' belevésett neveket, azután betegét megnyugtató, ujjaiába engedvén azt szorítani. — Nem sokára csendesebb lön Violetta; ápolója egy üveg tartalmából önte szájába, melynek hatása nem sokára mutatkozék. A' beteg láza egyre csendesült, nehéz álomban borultak el szemei 's sebes lélekzete lasudni kezdett.

A' jósnő álomitalt adott Violettának, midőn ez erőt vett az ingerült idegeken 's a' leány előtte angyalártatlanul szunyadvá fekvék, bizton lépett az ágyhoz, ujjai közül kifejté a' bábszert 's lemetszé a' szalagról; még egyszer megtekinté betűit 's gondosan rejté keblébe, aztán leült az ágyhoz 's kezére bocsájtott fővel, mintha nehéz gondolatok- vagy emlékezeteken járatná elméjét, virasztott betege mellett.

A' rövid tavaszéj hirtelen elmúlt, midőn hajnalodni kezdett, a' jósnő elhagyá őrhelyét, leolté fantasticus viseletét, letévé turbánját 's egyszerű ruházatot vön elő a' szürkület fényénél. — Nem sokára más öltözetben álla, még egyszer megtekinté ápolóját 's látván annak nehéz mély ál-

mát, nyugodtan oltá ki elhanyagolt tüzet 's határozottan lépett ki a' lakból, bezárván gondosan maga után annak ajtaját.

VI.

Reggelineél ült Paoli leányával, midőn egy nő jelenteték be nála, ki egy rá nézve igen fontos ügyben kér kihallgattatást. — Ismét egy tolakodó, ki alamizsnát jó koldulni tőlem, — gondolá Paoli magában, de mégis inte szolgájának, hogy az bocsájtassék be. Nina kitávozott 's a' kalmár nem sokára egyedül vala egy ismeretlen nővel, ki némi tolakodó biztossággal közeledett hozzá.

— Paoli, ne vedd rossz néven, hogy illy korán háborgatlak; — szólalt meg — különben is én soha sem látogatok senkit; hogy most elhagyám lakomat, az a' te érdekedben történt; te engem nem láttál soha, de jól tudom, híreimből ismersz, én a' jósnő vagyok e' városból 's az emberek átkos vagy szerencsés jövődjét szoktam kimondani.

A' kalmár békétlenül nézett a' nőre, kinek átható szemei merőn és határozottan voltak rászegezve; ez kis szünet után folytatá:

— Mondom neked, hogy az én szavamat sokan megkeresik 's nincs miért álmélkodnod, hogy illy szabadon szólok hozzád. Paoli, neked egy fiad volt, ki két éves korában ezelőtt mintegy 20 évvel elveszett.

A' kalmár nyugtalansága mindinkább nőtt, 's különös vendége e' vég-szavai fájdalmas emlékezeteket költének fel benne.

— Ha én neked az eszközt kezédbe adnám, hogy őt ismét feltalálhasd? — — folytatá a' nő, vizsgáló tekintetét folyvást az elámuló Paolira függesztve.

— Asszony! — kiálta ez rá indulatos kitöréssel — ne gondold, hogy én vak hívője vagyok ámitó szavaidnak, üzérkedésednek; keress biztosabb vásárlót, de engem óvakodjál kísérteni.

— Mégis, Paoli, mégis gondold meg, hogy elveszett fiadat egykor igen szeretted; — szóla ünnepélyes szemrehányással 's komolyan a' jósnő — gondold meg, hogy én lelkednek miattai keserűségét és fájdalmát ámitással nem akartam nevelni. Azt mondák, hogy ő neked igen kedves volt, hogy gazdag jutalmat ígérél egykor annak, ki őt neked visszahozná.

— Szentelen; — mondá ismét megvetéssel Paoli — mesterségedet, úgy látszik, ügyesen üződ 's biztos számításal intézed csábszavaidat. Ne mondd, hogy fiam emlékenél fősvény valék, im, vedd e' pénzt, de házamat tüstén elhagyd, különben. . . .

A' kalmár egy aranyat vetett e' szóknál az asztalra, a' jósnő sértett büszkeséggel vevé azt fel 's visszanyujtá neki.

— Vedd vissza aranyadat, uram; — hogy pénzt keressek, nem szükség elhagynom házam küszöbét, elegen látogatnak, szükségeim kelletin tul

vannak fedezve 's gazdag lenni nem vágyom, talán a' kincseket használni sem tudnám. Én neked szolgálatot akartam tenni bér nélkül, hatalmamban van, téged nyomára vezetni elveszett fiadnak, 's ha te jó indulatból származott ajánlatomat visszavetted, ám legyen, én kényszeríteni nem foglak. — Még egyszer kérlek mindenre, a' mi kedves előtted, indulatosan ne taszítsd el magadtól az alkalmat, melly, ha engem most könyörtelenül elutasítasz, talán soha vissza nem tér.

Paoli egy perczig gondolkozék 's meglepetve a' jósnő szilárdsága által, végre szelidebb hangon szóla.

— Ám legyen meg kívánságod, hajlandó vagyok közléseidet meghallgatni.

— De egy feltételt kötök ki, mellyet teljesítened kell, különben a' titok örökre zárva marad előtted, tevé hozzá a' nő komolyan.

— 'S e' feltétel?

— A' jósnő Paolihoz lépett, megfogá balját és egy feszülethez vezeté, melly a' szoba egyik frescoján drága foglalatban függött.

— Esküdjél meg e' feszületre, lelked jövőendő üdvére 's leányod boldogságára, hogy azt, ki fiadtól megfoszta, nem fogod üldözni, hogy ő töled békén maradhat.

Paoli meg volt lepetve, aggalommal tekintett szét a' szobában, mintegy megbánva engedékenységet. Magánosan voltak, nesztelen csend vette őket körül, de ő habozni látszék.

— Akarod e' feltételt teljesíteni vagy nem? — kérdé még egyszer a' jósnő.

Határozott sürgetése győzött; Paoli a' feszületre tevé jobbját 's az esküt halk ünnepélyességgel mondá el.

— Jól van, — mondá a' rejtélyes nő — többet nem kívánok, most végy széket, ülj le és hallgass meg engem.

A' kalmár e' felhívásnak gépileg engedett, széket vön, a' jósnő pedig kis távolságban előtte állva maradt 's beszélni kezde:

— Emlékezni fogsz talán, hogy azon időben, midőn fiad elveszett, e' városban egy vándorcsoapat időzött és bűvészetével, varázslatival 's jóslataival, mint egyetlen életmódjával, itt hosszasan fen tudta magát tartani. A' czigánytörzsben a' többek között volt egy nő, ki a' többiektől figyelemben tartaték, mivel a' faj nemzeti tánczát legügyesebben lejté 's némi gyógyásztitkoknak vala birtokában, mellyeket anyjától tanult el 's nem kis hasznára volt velök a' közös pénztárnak. A' nő még fiatal éveiben volt 's a' fiatal uracsok örömet nyújták neki tenyeröket jövőendő-mondásra. — A' férfiak közül Giovanni tartaték legügyesebbnek, ki hegedűjén mesterileg játszék, 's nem egy scudot keresett művészetével. Giovanni szép is vala 's az ifju czigány nő által forrón szeretteték. E' szerelmet Giovanni sokáig visszonozta 's az összeszokás, közös életmód, majdnem elválhatlanokká tevé őket. — Így éltek e' városban is, 's eljövének udvarodba gyakran, hol a' cselédség sajtáságos

mesterségeiken jól elmulatott 's telhetőleg jutalmazá őket. E' cselédek között egy fiatal és kaczer leány vala, fiad dajkája, kivel — mint egykor a' czigányő történetesen észrevevé — Giovanni egyetértő tekinteteket váltott. — A' czigányő féltő leve 's utána járt sejtelmének és nem sokára több mint egy jelét tapasztalá kedvese hűtlenségének, gyakran elhagyá ez esténkint a' tanyát azon ürügy alatt, hogy csapszékeket látogat, de titkon mindig fiad dajkáját jött fölkeresni. Később apróságokat vett a' gyanakodó észre nála, melyeket az előtt a' leánynál látott, mint selyemkendőket, gyűrűt 's más efféle kisebb tárgyakat. A' czigányő Giovannit igen szereté 's először szemrehányásokkal kezdé illetni hűtlenségeért, de az ifju heves és kiméletlen vala 's közöttök a' dolog éles szóváltásra került. Keserűség fogá el a' czigányő keblét 's szerelmi vágytársának boszút esküvék. — Hosszu ideig gondolkozott e' felett, míg végre azon eszme fogant elnéjében, hogy a' leány gondviselésére bízott gyermekeket, a' te fiadat ellopván, ez által kitegye őt kiméletlen boszúdnak. A' gondolatot tett követé nála, hosszú ideig várt alkalomra 's mindenféle cseleket használt, hogy sikert lásson szándékában, de ő a' megsértetett vala, 's ennek tudata ingert és kitartást kölcsönze neki. — Egy estve leányod dajkája nem vala honn, fiadé örködék mindkét gyermek fekhelye felett, de midőn őket aludni tudá, elhagyta a' szobát, hogy a' találkozásra menjen, melyre őt a' csapodár Giovanni várta. A' czigányő boszútervét ez estvén hajtá végre, házadba lopózkodását senki nem tudá meg, felölelé az alvó gyermeket 's csak másnap lön nyilvánvalóvá annak eltünése. Tudni fogod, hogy a' dajka szökés által menekült 's hogy így a' czigányőnek hiuvá lön boszúczélja, sőt újabb veszteség is érte, mert a' szökevényit Giovanni is követé. A' czigányő rettegett a' gyermeket visszahozni, mert büntetéstől tartá, sokáig rejtegeté tehát, míg végre az egész törzs elvonult e' városból. A' vándor bűvészek útján többé sem áldás, sem szerencse nem vala, a' legjobb hegedüst veszték el Giovanniban, 's a' fiatal nő, mióta kedvese elhagyá, többé nem akart és nem tudott hasznos lenni társainak, sőt egy éjen a' lopott gyermekkel közülök nyom nélkül eltűnt. — Négy évig vándorolt a' szép fiuval mindenfelé 's utánok azon remény adott ösztönt, hogy Giovannit, kivel utolsó számadást akart tenni megcsalt szerelméről, feltalálhatja még. A' gyermeket mindenütt magáénak mondá 's vele szabadon hagyák őt jöni és menni. Azonban egyszer véletlenül betegség szállá meg fáradatlan költözésében, melly őt aggodalommal kezdé gyötörni a' fiu jövedője felől, nyavalyája erejét hirtelen fogyasztá és egy délután az országot mellett erőtlenül és félholtan rogyott össze. Mellette a' gyermek sirt 's egy elmenő utas figyelmét magára és a' beteg nőre vonta. Az utas cremonai volt, egy őszitiztes ember, mint mondá, mesterségére ács; ő az asszony szenvedő állapotját látván, ajánlá neki segélyét, de a' czigányő halálát várván, az ajánlatot hidegen utasítá el, a' helyett arra kérvén a' részvevőt, hogy gyermekét venné magához 's gondoskodnék jövedőjéről. Az utas gyermektelennek mondá magát, 's a' fiu nyílt arcza neki megtetszván, azon föltét

alatt ajánlá őt felfogadni, ha a' nő esküvel mondand le minden hozzávaló jogáról. A' haldokló, Giovannira gondolt 's arra, hogy ha felgyógyulna is, a' hitszegő keresésében a' gyermek mindig akadályára lenne, magához inté ezt, 's egy emléket, melyet annak nyakáról vett hajdan le, egy aranyszívet Luigi és Julia bevéssett nevekkal adott át neki 's lelkére köté, hogy azt, melly egyedüli jegy őt atyjához vezetvén, boldoggá teheti, örökké szíven hordozza. — — És a' czigánynő a' gyermektől itt 's imigy megvált.

Isten nem akará még, hogy elveszen. Tizennégy évig járá Giovanni után a' széles világot; mind hasztalan! Legtöbbször fordult meg Nápolyban, hol a' hegedüs Giovannit egyszer időzni mondák. Idővel eszébe jutott a' gyermek, kit olly szívtelenül 's a' nélkül hagyott el, hogy születése titkáról levonta volna előtte a' fátyolt, 's annak képe mintegy szemrehányó emlékekkel többször visszajött képzelmenek. Később ez emlék igen gyötré őt, ugyany nyira, hogy nyugta nem vala sehol, 's gyakran hajtá lelkiismerete, hogy a' fiu sorsát tudja meg; el is vándorolt Cremonába, hol azonban sükeretlenné vált törekvése; a' polgár, ki a' gyermeket átvevé, már régen meghalt, azt mondák ott, hogy életében minden gyöngédséget mutatott ez iránt, iskolába járatá 's növekedtével művésznek képezteté. Halálával a' fiu gyám nélkül maradt, jóltevőjének rokoni nem valának hasonló szívvvel hozzá, úgy hogy a' városból nem sokára elment 's oda többé vissza nem tért. A' czigánynő felhagyott a' reménnyel, hogy a' keresettet valaha megtalálja 's lelkében nagyobb leve a' fájdalom, a' vigasztalhatlan atya kínaira gondolván, 's kétszeres gyötrellemmel ébredt fel benne bűnének tudata, hogy midőn a' gyermeket elrablá, félszeg boszújával ártatlant sérte meg. Elhatározá e' városba jöni és bűnbánólag végezni be itt hátralevő napjait. E' határozatát melleleg azon remény is erősíté, hogy Giovanni ide térhetett vissza a' leánynyal, kiért őt elhagyá.

Itt a' történet emlékét az idő már rég eltörlé; a' czigánynő téged Paoli boldogan láta élni, bár tudnia nem lehetett, hogy néha-néha nem eleve-nült-e fel kebledben a' vágy 's a' remény, hogy fiadat még egyszer meglát-hasd. A' vándornő itt meghalhatni gondola bűnbánatával 's lélekmaradosásával. Giovanniról nem vett semmi hírt, valamint a' nőről sem, kivel az innen el-tűnék; de volt a' város népe között egy idegen ifju, kinek vonási őt az el-hagyott gyermekre emlékezteték: kora után ezzel egyidejű lehetett, de azoktól, kiket felőle megkérdezett, azt hallá, hogy az Romából származott ide.

A' szerencsés véletlen a' czigánynőnek egyszer történetesen kezébe adá a' fonalat, melly nyomára vezet az elveszett gyermeknek. Egy fiatal hölgytől került hatalmába ama jelve, melyet a' fiu még szüleitől hordozott, ama szivalakra vert arany ékszer, melyet ő utolsó elválásakor az árvának olly igen szívére kötött.

És most, uram, hallgass meg engem. A' nő, kinek sorsát beszélém, én magam vagyok. Itt adom át neked az ékszert, 's figyelmezz azokra, miket

mondandók. Két óra mulva lakomhoz fogod hintódat küldeni, biztos cseledeid ott egy alvó leányt találandnak, kit házadhoz minden kimélettel el kell hozniok. Várjatok felébredésére, akkor mutasd elő az ékszeret neki, 's annak nevét kérdezd tőle, kitől ő kapta; az a' te fiad. — Emlékezzél, Paoli, esküdre.

E' szavakkal a' jósnő odaveté Paolinak az arany bábszert, maga pedig hirtelen eltűnt, úgy, hogy midőn a' kalmár föltekinte, a' szobában már senki sem vala. Az egész jelenést egyelőre hajlandó vala álomnak hinni, de kezében volt a' jelve, mellynek lapjáról meglepetve olvasá e' rég ismerős két odavéssett nevet: Luigi és Julia.

VII.

Violetta Paoli házában ébredt fel. Egyelőre visszaretent az ismeretlen helytől, 's némi idegenséggel mutatott Ninához, ki miután atyjától a' bűvésznő közlését meghallá, azzal együtt nyugtalan vágygyal várakozék fölébredésére. Varázsálomnak gondolá a' fényes szobát és körzetét, félve szemlélé a' gazdag ágykészületet, mellybe idehozatala után fekteték 's bizalmatlanul tekintgete maga körül. De Nina nyájasan 's figyelemmel szóla hozzá; megnyugtattni törekvék 's érthetőleg magyarázá meg, hogy a' jósnő adta őt e' helyre, hol Violettnak minden barátságot kell várni 's ügyes tapintattal fordult aztán az ékszer történetére 's minden kimélettel tudakozá meg a' megnyugodni kezdő Violetától annak adóját.

Nem szükség tán mondanunk, hogy Fernandóban találta meg a' kalmár elveszett fiját, ki midőn őt Paolinál élete és születése felől kikérdezé, ugyanazon esetet mondá el, mellyet a' czigánynő a' családfővel közlött. Cremónából Romába ment, hol darabig gyakorolván művészetét, innen ismét elindult a' nagy világba, hajtván őt vándorolni egy ismeretlen ösztön. Bergamoba csak történetesen jött, hol dolgai kedvezőleg folyván, hosszasabban maradt meg.

A' nyájas olvasó kérdezni fogja ezek után, hogy Violetta, ki Paoli Nina ellenében nem lehetett többé szerelemföltő, Fernandónak váratlanul fényessé változott helyzetével nem veszté-e el annak szerelmét, 's hogy ez önző században a' gazdag és számoló Paoli megengedheté-e egyetlen fiának, hogy ez a' népből válassza nőjét?

A' helyett, hogy kérdésére egyenes feleletet adnánk, Szent Antal egyházába vezetjük el egy kora reggelen, hol Giacomo az öreg sekrestyés épen most nyitván föl a' templom ajtaját, a' szentelt viztartóedény megtöltéséről gondoskodik 's az előcsarnokhoz tolakodó koldussereget majd szép szóval, majd szidalmakkal ügyekszik feltartóztatni a' berontástól.

— Pokolba veletek, átkozott lazzaronik; — mondá zugolódva — nem tudtok békében lenni, míg az Isten szolgája rendbe hozza az ő dicsőségére szolgáló szent eszközöket. El az ur házának küszöbétől; Matteo, senki ne merjen közeledni, még én nem mondom.

— Giacomo mester, — felelt a' megszólított egy falábu szakállas és rőt-képi koldus — én a' templomhoz tartozom 28 év óta, és a' signor Paoli menyek-zőjének alamizsnájára kétség kívül legtöbb jogom van, és velem azoknak, kik mindig idetartoztak. Tegyen azért rendet, Giacomo mester, az Istennek szolgája, közöttünk, hogy ez a' sok jövevény még helyüinktől is meg ne foszson, hiszen látja, mind olly szemtelenek.

— Igen, mind olly szemtelenek — zúgott még néhány koldus, ki ide tartozónak hitte magát.

— Szemtelenek; — ismétlé tüzzel Matteo — pedig mit akarnak ők itt, osztaoznani a' csekély adományon, mit könyörület a' szegényeknek nyújt: ide-jőnek minden felülről a' nélkül, hogy e' városban csak elegendőleg áhitatoskodtak volna, a' szegények lelkeért, vagy valaha itt laktak volna, mint ez a' kóborló bolognai.

— Igen, az a' kóborló bolognai — szólának ismét többen 's egy közülök utána tevé:

— Pedig azelőtt híret se hallottuk, mégis egy hét óta bármelyik templomában városunknak kéretlenül helyet foglal a' szegények között.

A' kolduscsoportnak e' szavaknál egy nyomorult külsejű férfira volt alkalma vetni szemét, ki térdig kidagadozott és sebes lábakkal, hóna alatt egy hegedűt tartva, volt közöttük jelen. E' férfi még nem vala vén, a' férfikor deleiben lehetett, de az arczát mindenütt befedő szakáll felében ősz vala már; barnult szigorú arczízmai megvetőleg huzódtak el, midőn a' többinek ellene intézett szavait hallá, 's ajkán gúnymosoly ült, a' nélkül azonban, hogy felindulásának más jelét adná, egyenes léptekkel indult el, 's nagyobb gyorsasággal, mint sebesült lábaitól várni lehetett, senkire nem figyelve, a' jobb oldali templom ajtófélféhez jutott, hol hogy a' küszöbön átléphessen, egy felekezeti nőt kelle elhárítania, kit ő minden hosszabb gondoskodás nélkül, utából félretolt.

A' nő, ki a' csoport mozgalmira figyelmetlenül állott, a' mondott helyen háborgatója felé fordítá arczát, midőn az, erőnek engedve, helyéről ellépett; élénk, átható szemei a' bámulattól mintegy beszegezve maradtak a' koldusnak oldalról látható arczán, ki azonban, mivel sem gondolva, lépte át a' küszöböt 's ezt észre nem vevé. E' pillanatban érkezett a' pap 's jöttére a' zajongás egyszerre lecsilapult; az öreg sekrestyés utána ment, hogy az egyházi diszköntös-felöltésnél segélyére legyen, 's távoztával betolakodtak a' koldusok az előcsarnokba, mellynek külső ajtajánál az egyik szöglet helyét a' hegedűs már azelőtt elfoglalta. A' nő, kiről említést tevénk, a' belső ajtónyíláshoz a' szegények közé vonult, fejkendőjét arcza fölött összébbhuzá 's állandóul a' hegedűt látszék vizsgálni, ki hegedűjét maga mellé letéve, avult kalapját egész nyugalommal készíté a' reménylett alamizsna elfogadására.

Most kocsizőrej hallatszék 's nem sokára, két ifju pár sietett a' szegények között a' templomba, Adimare Antonio és Nina, Fernando és Violetta;

arcaikon a' pillanat ünnepélyességétől komolyult örömmek sugári látható fényvel tündököltek. Utánok Paoli és a' szükséges tanúk jöttek, kik az egy-szerű szertartáshoz megkivántatók voltak. Az egyházba lépők után bámész-kodva tekintének az egybegyűlt szegények.

— Mellyik a' Paoli fija, kit a' cigányok loptak el? — kérde Matteo, elég fenhangon, szomszédja.

E' kérdésre a' hegedüs a' megszólított felé fordítá fejét, mintha a' felelet őt is érdekelné 's nyilván látszék, hogy a' kérdés kivevé őt közönyös-ségből.

— Egyik a' két vőlegény közül; — felele Matteo — de én nem ismerem, signor Paolinak csak most adá őt vissza a' gondviselés, azt mondják, hogy husz év előtt vitték el a' fiút a' cigányok 's csak e' napokban hozá közülök egyik vissza.

A' beszéd folyamának itt meg kelle szakadnia, belől az egyházban a' lelkész imádsága hangosan terjedt el a' boltok üregeiben 's kihatott az első csarnokba is, hol a' szegények buzgó és áhitatos helyzetbe tévék magokat, 's a' hegedüs is követé a' többiek példáját, míg azon nő éles tekintete, kit fentebb említünk, folytonosan rajta nyugovék. Az imádkozó szegények mély figyelmet látszának fordítani a' fohászokra, mellyekért a' gazdag kalmár ala-mizsnáját várták.

A' szertartásnak vége volt már, a' csak imént összeadott párok kitá-vozásának a' templomból, a' lelkész díszköntösét ment levenni a' sekrestyébe 's Giacomo a' gyertyákat kezdé oltogatni, mellyeknek fényét a' sötét hajnal még szükségessé tévé. Paoli hátramaradt, hogy ajándékit a' templom szá-mára az oltáron letegye, mit midőn teljesített, ő is kiindult 's a' sötét osz-lopivek egyik ágán vevé keresztül menését. Közel vala az idő napkeltéhez, de a' templom keskeny ablakin át csak alig vala kivehető a' piruló ég; az ünnepélyes homály, melly az egyházban világos nappal is uralkodék, még igen nagy vala, 's a' kalmár némileg meghökkent, midőn egyik oszlop mel-lől egy nőalak lépe ki 's őt karjánál föltartóztatá.

Ne ijedj meg, signor Paoli, — szólott az asszony — ismerj meg, én a' jósnő vagyok, egy kérésem van hozzád, 's azt e' szent helyen akarom elmondani.

— Szólj, — mondá röviden a' kalmár, ki azonnal visszanyeré lélek-éberségét.

— Te nekem mégigéred, signor, hogy fiadért üldözni nem fogsz, add meg nyugalomra vágyó lelkemnek e' pillanat ünnepélyességeért teljes bo-csánatot is. Én Giovannit megtaláltam, közel van a' percz, hogy szenvedésimet rajta megboszúlhatom, ha e' vágyam betölt, akkor e' világon nincs többé mit várnom; de bocsánatod nélkül nem akarok meghalni; signor Paoli, fiad jövődő boldogságaért, ne tagadd meg ezt tőlem.

— Legyen meg, a' mit kívánsz, én megbocsátok ; de most hagyj mennem ;
kүн váraкоznak reám, szólt a' kalmár 's elhagyá a' jósnőt, kinek méla tekin-
tete követé őt, mignem az oszlopsoron a' templomból kifordult.

Néhány percz mulva a' koldusokon kívül sok nép csoportozott egy
holttest mellé, a' hegedüs, kit a' koldusok más néven bolognainak neveze-
tek, szíven szurva feküdt a' kövezeten. A' tolongásban gyilkoltatott meg, de
a' tettest senki sem sejtheté, csak egyedül azon nő tudta, kit ő nem sokkal
azelőtt az egyházcsarnok ajtajában utából elháríta, ki később a' boltívek
alatt Paolinak megnyerte bocsánatát, 's ki benne Giovannit ismervén meg,
utolsó gyilkodófésével husz évi szenvedését boszulá meg: a' czigány nő.

Lemouton Emilia.

TAVASZI DAL.

Unt köréből
Téli hajlokodnak
Jöjj ki, itt már
Ibolyák fakadnak.
Jöjj ki, szépem!
Kék iboly-szemekkel;
Váró hived
Aggodalmát vedd el.

A' nyíló föld
Forró csókot érez:
Napsugárka
Szállt le kebeléhez.
Jöjj ki, szépem!
És tanulj szeretni,
Légy sugárom;
Oh, ne hagyj epedni!

A' pacsirtát
Felragadja dalja,
Énekében
Érzetét kivallja:
Zengd te szíved
Rózsás gondolatját,
Jobb világba
Dal között vezess át.

Áll figyelve
A' nagy lombos erdő,
Benne vígan
Habzik tiszta csergő
'S habjai a'
Néma rengetegnek
Szent magányán
Titkokat fecsegnek.

Jöjj ki, szépem!
Jöjj fecsegni vélem,
Ajkadon a'
Csermelyt zengni vélem.
Mondd el élted
Gyermekes regéjét
'S hallgatom, mint
A' szent könyv igéjét.

A' kihez még
Kedvező volt sorsa,
'S zöld reményét
Szerte nem tiporta:
Azt az uj fű,
'S a' tavasz mosolyja
Mondhatatlan
Kéjjel boldogítja. —

Jöjj ki, szépem!
 'S nyájas szerelemmel
 A' tavaszra
 És rám mosolyodj el.
 Ha mosolygassz
 'S szűd szerelm gyulasztja:
 Szébb vagy, mint a'
 Természet tavasza.

Miskolczy Pál.

H A J D A N É S M O S T.

I.

ÁLMOS — a' haddöntő — vala őünk, — őse magyarnak;
 Európába jöven, ő alapíta hazát. —
 Száz idegen néz minket most, az erősnek utódit —
 'S szól mosolyogva: „mi is láttuk az Á l m o s-okat!”

II.

A' népek hallák ATILÁT közeledni, 's ijedve
 Búttanak a' koronás hun-nagy aczélja elől —
 Így vala rég! Ma akármi zsidó-gyerkőcze merészebb,
 'S már nem előle, hanem bé A t i l á b a buvik.

III.

Jó BUDA ősi vezérünk volt; tiz századok óta
 Nyugszik a' sirban már, hagyva vitézi nyomot. —
 Él ma vezér B u d a mint város, — tiz századig él csak —
 'S ime tanulni buzog m á r i s a' nemzeti szót!

IV.

Hoi BULCSÚ, ki dicsőn itt egykor lengete zászlót,
 A' ki futásra bírá a' konok ellen-hadat?
 Nincs! de b u c s ú van elég, mellyhez megyeszerte gyűlőng a'
 Kortestnép 's egymást részegen agyba veri!

V.

Csillagkint ragyog a' hon egén neve BORNEMISZÁ-nak
 Kardja- 's eszével erős, ír vala 's küzde dicsőn.

Most szebb korszakot élünk már! Most Hunnia földén
Bornemisza minden honfi, kinek — bora nincs!

Szenvey József.

U T I J E G Y Z E T E K.

(Folytatás.)

Vannak házak, melyekbe mihelyt belépek, úgy érzek, mintha otthon volnék; vannak ismét, mikben sehogy sem tudom magam otthonosítani. Így vagyok a városokkal is. Eperjes azok egyike, hol az első pillanatban otthon voltam. Tudj Isten, olyan kedves város nekem ez az Eperjes; csinos, szép, zajos, vidám, barátságos tekintetű. Olyan, mint egy életteli fiatal menyecske.

Hát még tájéka! Magyarorszában nem sok szebb lehet. Kora reggelenként ki-kimentem a város keleti oldalán emelkedő táborhegyre, hol hajdan Caraffa ágyui ordították e mátyárvárosra: rettegj! Innen néztem szét a vidékre, mely gyönyörködve mutogatta magát előttem, mint a gyermek, kinek édesanyja uj ruhát hozott. Mert ekkor jött meg a természet anyja, a gondos tavasz, és öltöztette meztelen gyermekét szép, új, tarka köntösbe. Tiszta időben éjszaknyugatról magas bércek vállai fölött a Tatra hófedett csúsa piroslott a nap első sugáraitól, mint valami borzó aggastyán király homloka.

Egy kis órányira Eperjestől szomorkodik Sáros romja, Rákóczy egykori fészke. Voltam rajta. Dehogy mulasztanám el: valami romot megtekinteni, ha csak szerét ejtethet. Oly jól esik ott színom a dicső lovagkor levegőjét, melyben születnem kellett volna igazság szerint. Én a tollat meglehetősen forgatom, de úgy érzem, nagyobb hivatásom lett volna, a kardviselésre, mire, fájdalom, későn születtem.

Valami nyolczan kerekedtünk föl Sáros romjait meglátogatni. A hegy alatt elhagytam a társaságot 's összeszedtem magam, hogy hamarabb érjek föl; mert tartottam tőle, hogy könyeimet el nem fojthatom . . . 's én nem szeretem, ha más sirni lát engemet. E' várra vonatkozik „a' rom panasza” című versem.

Lejövet a' mint a' hegyoldalón pihentünk, mellénk sompolygott egy szegény lengyel fiú. Tudtuk, mit akar; mindnyájan adtunk neki valamit . . . letérdelt 's lábainkat akarta megcsókolni . . . Oh, emberiség, sülyedt emberiség, hol van megváltód?

Általában mentül inkább közeledtem a' Kárpátokhoz, annál nagyobb szolgálót láttam, 's ilyenkor megeresztém képzetem szárnyait és leröpítém lelkemet szülőföldem rónáira, hol az emberméltóság a' legalacsonyabb kunyhóban is magasan tartja büszke fejét.

Oh, felföld! csak azért emelkednek-e bérceid a' felhőkig, hogy annál inkább szembetűnjék lakóid görnyedezése? — —

És ha én Eperjesen ki-kijártam a' táborhegyre; az nemcsupán a' táj kedveért történt; hanem egy részt, vagy tán leginkább azért, mivel egy gyönyörű barna leánya esett utamba. Gyönyörű barna leánya volt, igazán; 's ritkán mentem el ablaka alatt a' nélkül, hogy ott ne találtam volna. Illyenkor aztán egymásra pillantottunk és mosolyogtunk, mintha régi ismerősök volnánk, pedig sohasem szóltunk egymással. 'S ez így tartott ottlétem alatt minden nap, sőt napjában többször is. És ha én hajnalban elmentem ablaka alatt, mikor ő még kétségkívül álmodott: akkor szépséges gondola-

taim támadtak; de szörnyű prosai embernek is kell lennie, kinek szépséges gondolatai nem támadnak, ha hajnalban valami gyönyörű leány ablaka alatt megy el.

Eperjesről Lőcsére mentem. Kerényi velem utazott. Egész Szepesmegye határáig csaknem folyvást emelkedik az út, a' hegyek szemlátomást növekednek, a' fenyvesek kezdődnek, mellyek alatt sűrűek, fölfelé mindinkább ritkulnak 's a' tetőt csak néhány éri el... mintha valami katonák volnának, kik várat osz-
tromolnak.

És eléri az ember a' szepesi határt, mellyet Branyiszkonak neveznek, és áll az egyik oldalon lejtős, a' másikon meredek roppant bérce tetején, honnan belát a' gyönyörű Szepes tündérvölgyébe, látja Váralját 's mellette a' puszta várfalakat, melyeknek egykor biboros teremében született Zápolya; látói pedig a' láthatár végén egész magamivoltában azt a' kis vakandokturást, mit Tátrának neveznek; mindezt látja az utazó, és ha az utazó: költő, akkor fölkiált, mondván: nem, semmit sem szól, nem szólhat, némán bámul; ha pedig az utazó kritikus, akkor föllekesül szívének kilencz-tized része, 's azt mormogja fogai közt: me g l e h e t ő s !

Egyik lovunk patkója leesett; míg azt fölütötték, folyton meredtek szemeim a' Kárpátokra, ez egymásra hányt millió piramisra. De lekem, mint a' gyermek, ki megpillantja, hogy gondviselője nem figyel rá, lelkem elsuhant észrevétlenül messzire, messzire, oda, hol nincsenek hegyek, hol halmok is alig vannak, hol a' Duna omlik méltóságosan, mint Vörösmarty hőskölteményei, hol puszták nyulnak el, hosszan, mintha a' világ végét keresnék, hol a' látkör egy óriáspalota, mellynek tetején a' napnak gyémántcsilárja 's oldalán a' delibábak tükrei függenek; mikben kedvtelve szemlélik magokat gulyák és ménesek . . . ide, ide szállt lelkem a' Kárpátokról, az én édes hazámba, a' szép alföldre!

Reggel indultunk 's délután értünk Lőcsére. Még az nap tovább akartunk utazni, de a' város minden lova — még a' postamester is — szántani volt. Ennélfogva a' nap hátralevő részét a' vén Lőcsében kelle töltenünk, mellyben igen sok fiatal szép leányzó szivecskéje dobog . . . de nem a' magyar nyelvért, 's ezért bármi szépek, sem méltók, hogy rólok többet szóljak. A' mellyik leány nekem tetszeni akar, magyar legyen az lelkestül testestül, különben zsebkendőjét sem emelem föl a' földről, ha le-
esik; de az igaz magyar leányért . . . oh azért mindent megtennék, a' mit csak hősi elszántság tehet . . . m é g m e g i s h á z a s o d n á m.

Másnap jókor reggel Késmárkra értünk, a' Kárpátok tövéhez, és . . . esős idő volt. Egy fikarczot sem láthattunk a' Kárpátokból. És mégis azt mondják, hogy Tantalus historiája mese! Hányszor van az életben, hogy, mikor az ember már szinte ujjá hegyével éri az almát, a' sors elkapja tőle 's füget mutat!

Delelőtt meglátogattam Kerényivel Hunfalvy Pált, a' tanítványaitól általánosan szeretett professort . . . ezt azért hozom föl, mert olly ritkaság, mint most nálunk a' józan és becsületes kriticus. Megnéztük Tökölly várát, mellynek még legépebb része a' kápolna, bár ebben is már hanyatt fordulva hevernek a' földön a' szentek és angyalok; szegények!

Délután borozni és sonkázni mentünk egy nyugpénzes kapitányhoz, ki Eperjestől idáig velünk jött a' gyorsszekeren, és a' ki igen derék, jóra való ember. Ezen sonkázás et compagne-nak tulajdonítsa a' tisztelt tanuló ifjuság, hogy este — midőn zenével volt szíves megtisztelni bennünket — mind Kerényi, mind én olly classice szónokoltuk el köszönetünket, hogy Gaal Obscurides Simpliciusa ránk is elmondhatta volna: ezek sem tanulták Quintilianust vagy Cicerot de oratore.

Nagyon resteltem azt a' históriát, hogy csak egy napomat szántam Késmárknak, 's akkor sem láthattam az eső miatt a' Kárpátokat onnan, a' honnan legjobban láthatni. Azonban szerencsémre másnap reggel korán indultunk; ott feküdt még a' Tátra egész pompájában, mint valami alvó szép leány, ki álmában lehánya taka-

róját, mely bajait leplezte. Gyönyörításan szemléltem egydarabig . . . mert aztán fölriadt — tán a' kocsizörgésre — 's mintegy elszégyenülve burkolta magát köd-paplanába . . . a' Tátra . . . a' szép leány.

Azért siettem el Késmárkról Iglóra — a' szepesi 16 város egyikebe — mert van ott egy család, mely engem már rég kívánt ismerni 's én azt vizont Kedves, patriarchalis család! nem foglak én elfelejteni téged. Nem fogom én elfelejteni az öreg családapát, ki magában két világrész: Europa és Amerika; ősz feje a' megvénült bölcs Europa, szíve pedig a' fiatal Amerika, hol végetlen őserdők zöldelnek, az életkedv és remények erdői; nem fogom én elfelejteni a' családanyát, ki egyszerű és jó, mint az én anyám . . . és nem fogom elfelejteni gyermekeiket, miként nem a' fának lombjait, melynek árnyékában olly édesen pihentem. És vannak még többen Iglón, kik céljokat érték, ha az volt céljuk, hogy örökre emlékezetessé tegyék ott-mulatásom idejét, mi három hétig tartott.

Három hetet töltöttem Iglón, melynek lakói 's tájeka egyiránt gyönyörködtettek. A' Kárpátok egészen oda látszanak, de ottlétem alatt tán sohasem álltak köd-vagy felhőtlenül; 's e' derű-borúban úgy tetszettek nekem, mintha volnának a' természet oltára 's a' felhő és köd körülötte a' tömjénfűst.

Kissé ködös reggel volt, mikor Iglóról elindultam Rozsnyó felé. Vissza-visszanéztem a' Kárpátokra . . . alig látszottak a' homályban . . . szinte nem tudtam: képzelet-e vagy való? . . . mint mikor emberekkel találkozunk, kiket álmunkban láttunk-e? vagy csakugyan régi ismerőseink-e? nem tudjuk. Végre eltűntek előlem, mert magas bérczek határtalan fenyvesei közé jutottam.

Szépek azok a' fenyűk, a' mint a' szellő rengeti sötét melancholicus lombjait, míg köztök a' madarak vigan fecsegnek; olyanok, mint valami szomorú barna leányka, kit vigasztalnak, 's ki fejrázva válaszol bádjadtt mosolylyal:

— Nincs vigasztalás számomra!

'S ezek közt a' szomorú barna leánykák közt mint nyargalnak a' patakok, e' pajkos, fürge gyerkőczék, kiknek gyermeki szíve még föl nem fogja a' fenyű-nénikék bánatát. Hah, mint vágatnak szilaj kedvőkben jobbra balra, 's mint hányják a' buk-fenczeket a' hegyekről a' völgyekbe, hogy akármely bajazzonak becsületére válnek.

És lakik a' bérceken egy komor, mogorva férfi, a' fergeteg; ezt a' csintalan patakgyerkőczék addig boszantják tréfás fecsegéseikkel, hogy egyszer türelmeszakadtán föl pattan, utánok rohan 's akkor ugyancsak megecziálja szöke üstökeiket, a' habokat.

Van e' fenyvesek közt egy kimondhatatlan szép L. alaku völgy. Kis-Hnilecz . . . vagy hogy híják. Az első fogadónál, melyet benne találtam, reggeliztem, bár ezt már Iglón is tettem; mert előtte megpillantám a' kocsmárosnét, ki igen szép volt, 's én szép kocsmárosnét iránt különös hajlandósággal viseltem.

Tovább haladva Rozsnyó felé, szelidül az eddig zordon táj; a' fenyűk közé más, világosabb zöld fák elegyednek . . . nem tudom: micsoda fák? mert Isten nélkül való rosz botanicus vagyok; . . . mint a' magyar olvasó közönség, ki annyi füzfa-és bodzasipot tart valami mahagonifüvelnek.

Veszerésen (egy gömöri faluban) ebédeltem, vagyis megálltam ebédelni, de semmit sem kaptam. Még kenyerek sem volt az istenadtáknak.

Innen Rozsnyó valami egy órájárás. Egy szabóinas kapaszkodott kocsim saraglyájába. Eszembe jutott: — mikor én gyalogoltam így Mohácstól Pozsonig — 's még hosszab utat is — milly jól esett, ha fölvettem mellettem elhaladó szekér vagyis milly jól esett volna, ha fölvettem volna . . . 's fölültem a' gyereket.

Ettől tudakoztam meg a' legbecsületesebb fogadót 's oda szálltam.

Három napot valek töltendő Rozsnyón. A' másodikat az Aggtelek megnézésére használtam, mely ide — a' rosz ut miatt — öt órányira esik.

Rozsnyó völgyben fekszik magas meredek hegyek között, mint az alamizna-krajczár a' koldus kalapjában. Aggtelek felé Pelsőczig hosszú keskeny völgyön keresztül visz az út; ha ezt a' hosszú, keskeny 's a' rozsnyói kerek völgyet valamivel tele öntenék, egy óriási bunkósbot alakulna. Egyébiránt kellemes utazás esik benne. E' völgy egy roppant nemzeti zászló is egyszersmind: vörös föld, fehér kősziklák, zöld erdő.

Mindjárt Rozsnyó mellett van Berzete, hol Erdélyi János olly sok szép dalt irt. Én őt nagyon szeretem.

Berzete mellett egy kis omladekot pillantván meg a' hegyoldalon, kérdém kocsisomtól: mi volt ama rom?

— A' biz, uram, klastrom volt, vörösharatók laktak benne, (felelt a' kocsis;) hejh, furcsa egy hely ám az. A' jószág világért sem legelazon a' tájon éjféli idején. Kincs van ott elásva; minden esztendőben bizonyos nap kiterítik a' fal körül ponyvára; csakhogy bele nem markolhatni, mert egy kakas őrizi. Isten ments, hogy valaki oda közeledjék . . . a' kakas kiásná a' szemeit.

Ezt mesélé kocsisom.

Bámulva kiálték föl:

— Ejnye!

— Biz ugy . . . tevé hozzá amaz.

Petőfi Sándor.

(Folyt. követ.)

A' MAGYAR IDŐSZAKI IRODALOM.

(Folytatás.)

Én senkit csoda-ember-, oraculum-, vagy páratlan geniének nem tartok, ennél fogva ne képzelje senki, hogy Kossuthot olly embernek nézném, kihez hasonló jó hírlapszerkesztőt találni lehetlen volna: hanem azt hiszem, hogy a' ki nálunk, röviden szólva, jól, kellő mély tapintattal akar hírlapot vezérelni, annak azon az iskolán kell átmenni, a' mellyen a' tömérdek viszontagságokon át küzdött, és megyei, országgyűlési 's ügyvédi pályán cselekvőleges részt vett Kossuth gyakorlatilag átmént. Az élet roppant iskolájának és szükségeinek sok osztályán át kell vergődni, hogy valaki gyakorlati ép tanokkal állhasson elő. — Nagyon kérem, hogy az illető urak, — kik közül kettő egy időben igen közel állott érzelmim és csekély személyemhez, — ne vegyék ez őszinte nyilatkozást rossz néven.

A' mi a' P. H. egyes részeit illeti: vezércikkreire nagy mértékben elmondhatni, hogy mivel elvontak, bőbeszédűek és igen gyakran czáfolgatás imodorban készülnek, *) inkább bádjasztók, mint izgatók (kiveendők azonban az I r i n y i cikkei, a' melyek általánosan kapósok). Az a' dicsőösége megvan azonban most is a' P. H.-nak, hogy jelenleg is ő a' vezér a' cselekvőség térén, azaz: ő az, a' ki a' kor szükségait és eszméit rendszeres következetességgel felfogja, és lelkes készség- és szorgalommal iparkodik bajaink orvoslására cselekvőleges javaslatai által vezérkedni.

*) Kossuthnak az igen jó tapintata volt, hogy nem figyelt minden szunyogdongásra 'sat.

Legjobb része szerintem a P. H.-nak a külföldet érdeklő rovata. Erre ugyan számos olvasót azért hallottam panaszkodni, hogy ez az angol 's francia ügyekről kiemelőleg 's igen részletesen, a többi állodalmakról pedig igen ritkán szól.

A' megyei tudósítások (a' máramarosit kivéve) 's a' fővárosi újdonságok a' korábbi Hirlapeival az összehasonlítást ugyan ki nem állják, de mind e' mellett jők, 's moskolódás nélküliek.

Végül az ugynevezett É r t e k e z ő ről csak azt mondhatom, hogy ebben leg-többször oly értekezések és könyvismertetések állanak, melyek a' P. H. olvasói nagyobb részét nem érdekelhetik vagy érdekelni nem képesek. *)

A' Pesti Hírlap után legterjedelmeseb keletű a' B u d a p e s t i H i r a d ó : minek tartalmának friss és ingeres változatossága is főoka. — A' 'Budapesti híradó' folyvást a' tagadási téren forog, azaz, nemis annyira azt szokja hirdetni: mit kelljen tenni? 's hol gyökeres javításról gondoskodni? hanem inkább mint az ellenzék systematicus megtámadója tünteti ki magát, annak minden terveit rostájába vetvén, 's e' rostálgatás közben azokat rendesen sükertelen elméleteknek, visszavetendő ujitásoknak találja. E' szerint ha a' Bp. H. vezérelvét kitapogatni akarjuk, ez — véleményünk szerint — egyenest abban áll: kérlelhetlenül megtámadni 's leküzdeni a z ellenzék minden mozgalmát, szándokát, javaslatát. Tanuságot tesznek e' nézetünk mellett vezérczikkei, melyek vagy az ellenzék javaslatainak megtámadásiból állanak, vagy olykor azt commentálgatják, milly jó törvény ez vagy amaz mások általának keresztelt törvény.

Illy nézetektől vezéreltetve iratvák a' Bp. H. megyei levelezései is. Ellenben külföldről rovata elég bő és jó.

Legkapós és jobb része a' „Hirharang“ annyira, hogy a' megérkező B. P. H. számaiban tán minden olvasó ezt olvassa el legelőbb.

Említém már miszerint B. P. H.-nak keletet az szerez, mivel minden hirt ez közül leggyorsabban, és legváltozatosb tartalmu; nevezetesen közelebb r e g é n y t is közlött. — Más lapok a' regényközlés ellen igen kikeltek 's nézetem szerint nem helyesen. Okoskodni szerető ember a' tárgyat száraz elméleti előadásból is megérti, míg a' nagyobb számú dilettans olvasók az illy szárazságot félrevetik. Az illy embereknek tehát csabos, édesgető 's kézzel fogható labdacsookban kell feladni az oktatásokat. Illyennek tartom én az oly regényeket, melyek kiszabott irányzattal bizonyos korszerű elvek és tanok testesítve való megértelése és foganatosíttatása végett irvák. Az illy tényeket kiszínezve rajzolgató előadások mindenkire sokkal erősebben hatnak, mint a' puszta elmélet. Hosszasb fejtegetést mellőzve, csak a' Sue p á r i s i t i t k a i é s b o l y g ó z s i d ó j a óriási hatására utalok; ebből megláthatja olvasóm, hogy az illy jól rendezett eszközökkel mennyivel nagyobb és minden zugba elhatóbb érdeket lehet gerjeszteni, mint a' csupán észhez szóló elmélkedéssel. — Azonban e' hatályos szer nálunk igen szerencsétlenül volt alkalmazva, mivel az adott regény nemhogy javító és oktató irányzatu lett volna, sőt épen erkölcs elleni tanai és folyamánál fogva egyáltalában a' hirlapi közönség élébe való nem volt. — Részemről azt tartom: adjanak a' hirlapok regényt, de olyanokat, melyek az állodalmi és társulati eszmék 's javítások minél élénkebben való felfogatása 's elfogadtatása végett jól készítvék. **)

*) Épen most olvasom, hogy a' P. H. szerkesztőségét a' jövő félévben Csengery ur fogja vinni. Ha Szalay ur nem hirdetné, miután ismerem Cs higgadt meggondolt szerénységét, alig tudnám elhinni, hogy ő elfogadta a' P. H. szerkesztőségét.

Cs. O.

**) Lapjaink közölték egyik tisztelt barátunk rövid értekezését a' regények ellen politikai lapjainkban, melyet mi egyelőre minden jegyzet nélkül boesájtottunk érde-

A' BPH.-ban könyvismertetéseket olvasván, előbb igen megörültem, azt híven, hogy a' hazai és külföldi irodalomnak ránk és körülményeinkre vonatkozó érdekes termékeit fogja majd tömött rövidséggel megismertetni, de várakozásomban csalókoztam. Az ismertetés végett elővett könyvek megválasztásában semmi elv nincs, hanem úgy látszik, a' mellyik könyv vakesetileg a' szerkesztő kezébe akad, azt ismer-teti; még pedig leginkább oly könyveket, mellyek a' BPH. olvasóit nem érdeklik, sőt a' mellyeket ezek épen nem értenek; és oly végetlenül foly az ismertetés, hogy a' legtürelmesb olvasó is belefárad. Például csak a' Liebig's Mittermaier munkája ismertetésére utalok 'stb.

Én azt javaslanám a' BPH. szerkesztőségének, hogy kerítsen állandó jó dolgozótársakat.

Az ősz Jelenkoré a' dicsőség, hogy gyakorlatilag is életre való szabadelvű jó cikkeket ad olvasóinak; úgy hogy én részemről jelenleg ezen lapot talá-lom legértetlebb tartalmúnak. Csak hogy a' tángyakra abban a' par-kodnék vezérkedni talpraesett vezérczikkbéli javaslatokkal.

A' Jelenkornak az a' baja, hogy szerkesztőjét a' mult idők emberének nézik. — Megmondta már Széchenyi, hogy mindenkinek megvan a' maga kora. Így a' Jelenkor is a' Kossuth-Pesti Hirlap feltüntéig dicsőségesen vezérkedett; majd aztán a' dörgő Hirlap ragadott mindenkit magához; míg nem most oda estünk vissza, hogy a' BPH. Hírharangja viczeivel kell táplálkoznunk.

Én a' Jelenkor ismétli felvirágoztatása és keletbe hozatala végett azt ohajtom, hogy érdemteltjes szerkesztője fogódzék — mint főszerkesztőtárrsal — a' jelenpo-litikai élet valamellyik kelendő szavu hőseivel; és lapja alakja megjavítása mellett a' hírek minél gyorsabb közlésével ügyekezzenek friss életet önteni e' még mindig erőteljes aggastyánban.

A' „Nemzeti ujság” — bár hasábjairól kihalt a' Kulcsárféle szellem, — vezérelvei ellenére is olvasást érdemel. Ezen hirlap a' mozdulni nem akaró sta-bilitas organuma, mellynek az vezérelve, hogy mindig legjobban van egy a' világ, a' mint magától van, vagy onnan felül a' jó Isten kegyelméből akarják. E' lap szer-kesztője tudományosan jól kiképzett rendszeres fő, egy kissé gyakorlatlan magyar tollal; — és cikkeiben megtanítja olvasóit: hogy az elfogultságot milly ügyesen le-het menteni. Ezen hirlap, már vezérelveinél fogva is, csupán a' negatio ténén forog-hat és forog is valósággal. — A' vezérczikkein kívüli rovatai kevés figyelmet érde-melnek. *)

mes olvasóink elé. A' jelen alkalmat azonban megragadjuk, kimondani, miszerint mi itt értekező tisztelt barátunk nézeteit tökéletesen magunkéink ismerjük. Igenis, adjanak politikai lapjaink regényeket, mi abban előfizetők utáni kapkodást soha nem látandunk, annál kevésbbé fogunk felajdulni, 's kenyeririgységről meg effé-lekről panaszkodni gyermekesen; adjanak regényeket politikai lapjaink, de irány-regényeket, a' lapok céljával, jellemével egyezőket, 's ez eljárásuknak bizo-nyosan kettős hasznát veendik: nagyobb közönség előtt és hatályosabban fognak elterjedni azon tanok, mellyeket ez uton is terjeszteni czélszerűnek vélnek. Ugy hisszük, hogy azon lap, melly legelső közlend napi életünkből merített, a' sző-nyegen forgó kérdéseket felfogó 's a' maga ténén kezelni ügyesen tudó irány-re-gényt hasábjain, e' részben nevezetes időszaknak lesz köztünk alkotója. De po-litikai lapjaink — úgy látszik — vagy félénkek vagy nem bírnak elég vállalkozói szellemmel az üdvös dolog megkezdésére; lépjen csak elő egyik egy hatályos irány-regénnyel, látni fogjuk, mennyi lesz azonnal — csak regényíró akadjon — az imitator.

Szerk.

*) Nem irhatjuk alá a' „Nemzeti ujság” felől a' tisztelt értekező ur által itt kimon-dott ítéletet Ha ért. azt állítja, hogy a' N U. a' mozdulni nem akaró stabilitas

A' pozsonyi „Hirnök“ egy időben hatásos hirlap volt, — most már csak romjai állanak fen; 's úgy látszik, hogy szerkesztőjének kisebb gondja is nagyobb mint lapjai szerkesztésének kezelése. *)

Az „Erdélyi Híradó“ igen sokban hasonlít a' Pesti Hirlaphoz. Ennek tanaiban sincs szoros egység; ennek vezérczikkei is gyakran igen elvontak 's hosszadalmasak. Mindenesetre azonban folytonos olvasást érdemlő lap, kivált ha szerkesztőségéhez Kovács Lajos és társai ismét visszaállanak.

A' „Mult és Jelen“ legelvtelenebb magyar hirlap. Találtatnak ugyan hasábjában néha jó — sőt valóban jó — czikkek, de én kételkedem, hogy a' tudós szerkesztő maga is tisztában lenne lapjai vezérelvei is hirdetendő tanaira nézve.

Német politikai lapjaink közül a' „Pesther Zeitung“-ról kell néhány szót tennem, mivel az magyar érdekeket akarna képviselni.

Én e' lapot életbe-lépte óta folytonosan figyelemmel kísérem, de a' negyedik rendre nézve (mint a' mellynek organumául szeretné magát tartatni) nem hogy arany, de rezbányául sem talalom. Vezérczikkei nem sokat jelentők. Legérdekesbek a' hasábjain legelsőbb világot láthatott statistikai adatok. Azon igen jót kaczagtam, hogy a' jelen hirlap a' 4-ik rend trombitásául tolná fel magát, és mégis épen az épen teremtettt müpari védegylet ellen szónokol.

Politikai lapjaink után leghatályosb szerepet kezd jelenleg játszani a' „Hetilap“, melly mint tartalmából látszik Kossuthnal közelebbi érintkezéssel szerkesztetik. Eddigi számai a' czélznak megfelelők 's kielégítők.

A' „Merkur“ is él, és szükségét pótol. **)

A' „Magyar gazda“ hasonlóképp tartalom-gazdag jó folyóirat; csak-hogy utóbbi számaiból úgy látszik, hogy a' müpar irányában hazánkra nézve meg-
lehetősen elfogult.

A' „Vasárnapi ujság“, kivevén a' kiveendő czikkeit — czéljának nagy mértékben megfelel. Politikai ujságai jó paprikások, 's még politikai hirlapban is talpra esnének.

Tudományos folyóirataink a' „Religio és nevelés“ Protestans egyházilap. — Orvositár, és a' Schöpforvosi Évkönyvei, de ezek a' nagy közönségtől elvont körben forogván, rólok hallgatok 's jellemzésüket avatottabb tollra bízom.

A' nagy közönség számára való tudományos folyóiratunk egy sincs, miután a' Tudománytár valósággal elhunyt. — De ki is olvas nálunk tudományos dolgokat,

organuma 'stb. ebből az látszik kitűnni, hogy annak hirdetésén 's néhány czikkein kívül egyebet nem méltatott figyelemre, 's azokban e' szót „stabilitas“ nagyon elfogult értelemben vette. Mi a' N. Uban sűrűn olvasunk czikkeket, mellyek eléggé mutatják, hogy a' N. U. mozogni 's haladni ohajt hazánk stabilis jólétének előidézésére. Azt is különösnek találjuk, mi szinte tanusítani látszik, miszerint ért. keveset forgatja a' mégis megítélt lap hasábjait, hogy midőn ért. még a' „Pesti hirlap“ fővárosi ujdonságait is jóknak (!) találja, a' N. U. vezérczikkein kívüli rovatait kevés figyelmet érdemlőknek állítja.

Ezt kimondani tartoztunk az igazságnak, melly irodalom terén politikai baráratot vagy ellent nem vehet tekintetbe. Máskülönb en ovást teszünk az ellen, mintha a' N. U. gal általában egyeznének gondolkozásmódban.

Szerk.

*) Most hirdeti, hogy a' Hirnök június végével megszűnik élni.

**) A' mennyiben a' nagyobb szám által olvastakat ismételi a' kisebb szám előtt. Mi egyébiránt a' „Merkur“ életét illeti, az úgy látszik, csak azért él, hogy szerkesztő-kiadójának, Beime Józsefnek, alkalma legyen, minden héten héten hatszor kinyomatni praedicatumat, mellyel magát ő maga megajándékozta... Szeretnének tudni, mi oknál fogva nevezheti ez ember magát Esztergami B.J. nek, hacsak nem, mivel egy-párszor Esztergamban keresztülutazott? Szerk.

hiszen mi csak született politikusok vagyunk 's lehetünk, a' mihez jó nyelvnél és bőrnél alig kell egyeb. — Tisztelet a' kivendőknek!! —

Vegyes folyóirataink kettő van: a' Századunk és Társalkodó. Az elsőnek a' Hirnökkel együtt már lejárt kora; az utóbbi egykissé csintalan és rendezetlen. Szerkesztője kelendőse érdekében tenné, ha, a' mint már többször figyelmeztelték, könyvbírálatok közlésére fordítaná legalább felet a' Társalkodónak. De e' bírálatok jók legyenek, mint az egykori Figyelmezőben valának olvashatók.

Értesítőnemű hirdetési lapjaink magyarul — tudtomra — Pesten, Debreczenben, Miskolczon és Kolosvárt jelennek meg rendesen.

Csatáry Otto.

(Tárgyhalmoz miatt vége jövő számban.)

H I R L A P I Ö R.

Ha divatlapjaink csupán időtöltésre, legfeljebb mulatságra kiszámolt mindennapiaságok közlönyei, magasb törekvés 's irodalmi érdek nélküli pusztá divatlapok volnának, a' bennök megjelenő egyes cikkeknek critical figyelemmel kísérni szintolly felesleges, a' milly hálátlan munka volna; minthogy azonban sem tudományos, sem tulajdonképi szépirodalmi folyóiratunk nincsen, részint az illető szerkesztők saját belátása 's jóra-törekvése, részint tán a' körülmények hatalma is, rábirta a' tisztelve említett szerkesztőket, hogy lapjaiknak, az irodalom tekintetében is, magasb irányt tűzzenek ki, mint minőre a' külföldi és belföldi idegen divatlapokat többnyire törekedni látjuk, mellyek mellett t. i. a' magasb irodalmi igényeknek más lapok felelnek meg; 's így nálunk a' divatlapok nemcsak azon általános célra, mint a' társasélet gyarapítása 's nemesítése 's a' társas-életben feltűnő mozgalmak és változások közlése 's elterjesztése, — nemcsak azon, köztünk fenálló, különös célra, minő a' nemzetiség fejlesztése, a' magyarság ismertetése 's kedveltetése, hanem egyszersmind arra is törekednek, hogy fejlőd irodalmunkat, mellyet terjedelemben minden lap nevel, belértékben is emeljek. Ennélfogva divatlapjaink egyikében vagy másikában, sűrűbben vagy gyérebben, fordulnak elő dolgozatok, mellyeket a' millyen olyan jelen irodalmunk nem megvetendő virágai közé számíthatunk, 's mellyek a' mondott tekinteteknél fogva az irodalom-barát figyelmét megérdemlik.

Nincs továbbá tulajdonképi critical folyóiratunk, melly utakat tisztogatna az irodalom országában, melly az indulónak tanácsot, a' tévedezőnek eligazítást, a' ferde irányban konokul haladóknak illő megfeddést osztogatna ki. Az „Irodalmi ör“ csupán függeléke a' neki életet adó nagyobb folyóiratnak, 's mivé fog tulajdonkép fejlődni, azt egyrésről az írók, másrésről a' közönség részvéte fogja elhatározni, 's így sorsa minden résről még a' jövődtől függ.

E' két pontban kifejtett nézeteknél fogva nem felesleges és nem hálátlan munka, időszaki sajtónknak a' szépirodalom teréni működését őrszemekkel kísérni.

A' „Pesti divatlap“ második felévi első, folyólag 14-dik száma szerkesztőnek „Szerelmi 's házaseleti ismeretek tára“ című 's eddig is ismert rovatával kezdődik, csábítás, csacsakaság, család, csalás, csalódás külön

czikkeket hozva. Derék elődünk, ki e' rovatban annyi hasznos ismeretet, jóra 's szépre irányzó észrevételeket tudott elmondani, nyilvánítá már e' conversations-lexicouról azon nézetet, miszerint az egész nem tartja folyóiratba való rovatnak; erre a' szerző azzal válaszolt és menté 'hosszas cikkét, hogy azt az ő olvasói 's kívált a' hölgyek különösen kedvelik. Mi arra nézve, hogy ezen lexiconból csak a' kiváló 's érdekesebb cikkeket kellene divatlapban közölni, aláírjuk elődünk véleményét, már csak annál fogva is, mert a' lexicon cikkei vezércikkek helyén állanak, ezeket pedig az időszerző igényeihez kellene szabni, mely czélra a' fölveti 's évekig lekötő ábéczerend nem alkalmas; ha azonban szerző csakugyan nagy tetszésről van meggyőződve cikkei iránt, nézetünket tovább nem vitatandjuk, fentartván magunknak, minden ide tartozó észrevételeinket e' munkáról mint egészről — ha élünk — akkor mondani el, midőn a' Z betű végére elérendünk. Mi a' jelen számú egyes cikkeket illeti, velünk együtt némelyek rossz neven veendik szerzőnek, midőn a' c s á b i t á s ról szólván, bűnmentesíteni iparkodik a' férfit 's váddal terheli a' nőt, holott úgy hisszük, a' vád és bünsúly minden esetekben kiválólag azon feltételek terhelni, mellynél a' nagyobb cselekvőség. Figyelmet érdemelnek a' c s a l á d czim alatt előadott nézetek is, mint többnyire ép és egészséges lélek nyilatkozata. A' gyermektelen házasságról szólóban jó lett volna szerzőnek azon az élet tapasztalása által bebizonyult tényt is megemlítenie, miszerint azon fiatalkori forró 's szenvedélyes szerelem, mely más házasságokban rendesen nyugodtabb ragaszkodás és másnemű kapcsolatok által szokott utóbb felváltatni, leginkább az illy házastársak közt marad meg olykor az élet legkésőbb, sőt végső koráig. — 'Költő lenni vagy nem lenni' költeményben P e t ő f i től azon könnyű verselést találjuk, mely e' fiatal és jeles tehetségű költő műveit oly kedveltekké teszi, ámbár lehetlen benne azon pongyolaságot nem hibáztatnunk, mely itt már nemcsak a' külföldben, de a' gondolatban is mutatkozik: a' költészet a' gyanútalan szív csalfa pók hálójának mondatik, 's azután: hogy foglyát irgalomtalan fojtogatja. Mi nem tesszük fel a' pókhálóról, hogy valakit fojtogatni tudjon, ezt csak a' pók teszi, melyre költő a' második versszakban át is tér, mondván: 'Véreből már te oly sokat szívál' 'stb. — 'Az oczeán virága' eredeti beszély O b e r n y i k K á r o l y tól, mellynek vége következik, 's mellyről e' szerint utóbb szólunk. — 'Petőfi Sándorhoz' költemény L i s z n y a y K á l m á n tól . . . Legalább van egy dolog, miben a' fiatalabb írói nemzedék valóban követésre méltó példát mutat sok veteránusnak és sokaknak 'saját fiatal bajtársai közül is; ők egyre-másra küldözgetik egymásnak a' magasztaló leveleket, mellyek vitelbérét a' közönség fizeti, nyilvános tanúságaul, milly nagy egyetértésben élnek egymással, míg némely mások az érintettek közül legfőbb kedvöket a' perpatvarkodásban látszanak lelteni. Egyébiránt a' jelen verseket a' költőnek a' lap mai számához csatolt arcképét kíséri. — Érdekes töredék közöltetik a' tárczában egy Áfrikában utazó magyar levelekből. Az egész tárcza egyébiránt tarkaságáról figyelemre méltó, annyi levén benne a' különféle tárgy, hogy azok pusztá czimeit is felszámolni hosszas lenne. Az illy részen minden lapnak az, mely sok olvasó előtt legnagyobb tetszésben részesül, mellynek cikkeiről azonban szólani nem tartozandik e' rovatunk körébe, kivévén tán egyes figyelmet igénylő eseteket.

Az 'Életképek' folyó felévi első száma (nyárhó 5.) P u l s z k y F e r e n c z 'Élet és művészet' czimű értekezésével kezdődik. Nagyon felesleges dolog volna, a' jelen rovatban az 'Életképek' czikkeinek még oly szép és tetszésünk szerinti helyeit is ismételni, akár megegyezésünk jeléül, akár jóváhagyó dícséret nyilvánítása végett történnék ez; 's így a' jelen komoly és érett gondolkodást tanúsító cikkeknek is legfeljebb ismételt átforgatására utalhatjuk a' nyájas olvasót. Mit A r i s t o t e l e s a' tragoedia czéljának állított, mit O v i d általában minden művészet szükségképi hatásának nyilvánított (Didicisse fideliter artes 'stb.), azt a' szerző itt a' tudomány feladásának lenni mondja: a' szenvedély tisztulásának eszközését, 's e' hatást különö-

sen a régiségtudományak tulajdonítja. Sz. a régiségtudomány alatt bizonyosan nemcsak az archaeológiát, hanem kiválólag a classicai irodalmat értendi, vagy pedig ezzel együtt mindazt, mi a régiek művészetéből ránk maradt, 's e tekintetben állítása tagadhatlan, mert a szenvedélyek tisztulását kétségtelenül eszközlik minden művészetek és minden, a mi egyetemes műveltséget terjeszt a lélekben, millyen a bár más élet- és világnézettel bíró, de azonban olly számtalan tárgyra 's olly minden irányban kiterjeszkedő klassicai irodalom. Annál inkább sajnáljuk, hogy ezen örök halhatlanságu 's örök becsü régi írók tisztelése 's olvasása napról napra jobban elhanyagoltatik közöttünk, még ollyanok által is, kik állásuknál fogva magas műveltség birtokosainak szeretik magukat tekinteni. 'S mi ezen classicai irodalomnak szenvedélytisztító, lélekművelő befolyást annyiban tulajdonítunk, mennyiben bennök mindenütt a legtisztább erkölcsvilági nézetek — eredményei a higgadt, magába szállt gondolkozásnak — mutatkoznak, vagy mennyiben tárgyak művészet, költészet. Egyébiránt e classicai irodalmat nem számíthatjuk a szoros értelemben vett és rendszeres tudományok közé, melyek közül azonban, szerzővel ellenkezőleg, egyet csakugyan ismerünk, melly a szenvedélyek tisztítását, a lélek művelését, nemesítését olly mértékben eszközli közvetlenül, mint ezt a művészetek egész serege közvetve tenni képes, 's ez: az erkölcsi bölcsesze: . . . Jelen cikkben azonban nem hagyhatni említtlenül a sokszor hibás nyelvet, melly az értelmet több helyen homályosítja; azt sem lesz felesleges megemlítenünk, hogy magány-nak az egyeduliség nevezetik, mig a 'privat' értelmének kitételére 'magán'-szóval élünk; ezt tudva, bizonyosan nem irta volna sz. a jelen cikkben, hogy C i c e r o 'magány-gyűlölségből' öletett meg. — 'A' cigányról beszélt L e m o u t o n E m i l i á t ó l, mellyről szölandunk, midőn végét olvastuk. — 'Az ösgyűrű' ballada L i s z n y a y K á l m á n t ó l. Kissé hosszúra nyújtott tárgy, helyenkint szép költői előadással, de mindenütt pongyola verseléssel. A ballada kezdete: „Mig a félhold szarva furta át gömbjét hazánk földének 'stb.,“ nagyon is merész és tisztátlan kitétel, miután e földgömbön van ugyan hazánk, de épen azért hazánk földének nincs tulajdon gömbje. — 'Töredékek B a j z a „Világtörténetéből“ mutatóványul. 'E' mutatóványt a bevezetésből kapjuk, melly szerző ismeretes szép és szabatos nyelvvel hosszasan fejtegeti a történettudomány megmérhetlen hasznait . . . Nem ismerünk velősebb dicséretet a történettudományra, mint mellyet C i c e r o olly r ö v i d e n tudott elmondani amaz ismeretes szavaiban: Historia est lux temporum, magistra vitae 'stb. — 'Uti jegyzetek' P e t ö f i S á n d o r tól. Nem tudnánk egyhamar felmutatni valakit fiatal íróink közül, ki szerzőnél nagyobb mértékben haragunni látszassék a 'criticára; pedig ha szerzőből irodalmunknak olly jeles férfiá válandik, minőt belőle szép tehetségei után várhatunk, ezt egyedül a 'criticának fogja köszönhetni. Sz. jelen uti jegyzeteit saját magának már gyakran elmondott dicséreteivel kezdi, a 'critica elleni haragos kifakadásokkal végzi, közben pedig egyebek közt bevádolja atyját az olvasó közönség előtt. Egyébiránt a 'cikk, melly legnagyobb pongyolasággal van írva, elmés akarna lenni, de célját nem éri, mert sokszor igen jól jöhet ki valamelly szójatek vagy mondat vígadó társaságban, mi aztán leírva nagyon vízenyőssé válik *). . . Ha P. S. ö t évig semmi prosát nem írna 's egyszersmind verseit megtizedelné, t i z é v múlva nagy köszönetet mondana e' jó tanácsért. — 'A' magyar időszi irodalom' C s a t á r y O t t ó tól, mint már czíme is mutatja, korszerű cikk, mellynek egyes

*) Megenged, tisztelt barátunk, hogy e' véleményében részünkről nem osztozhatunk: a' kedélyességnek, bármilly pongyolán és 'naiv'ul nyilatkozzék is, nagy baráti vagyunk, 's azért Petőfy uti jegyzeteit, ámbár Heine modorától, mellyet a' fiatal író követni látszik, kissé elűnek, nem érdektelen olvasmányak tartjuk olvasóinkra nézve.

Handwritten note:
Helyes volt
mai felvétel
10. és 11. oldal
ra

állításaira ha tán lennének észrevételeink, azokat elmondjuk a' czikk befejeztével. — A' jelen számban állandó rovatot látunk megnyitva a' nemzeti színházban előadások számára, mi által kétségtelenül szükségnek van megfelelve színészetünk érdekében, 's valóban ohajtandó volna, mit a' bevezető szavak mondanak, hogy az igazságnak kimondandó szavai ne haragot, hanem jobbra-törekvést gerjeszsenek a' színház tagjainál, — ámbár ez ohajtásnak legalább első, a' haragot érdeklő része bajosan fog teljesülni. Az ezen új rovathoz eddig közlöttek alaposan művelt és higgadt ítélő tehetségre mutatnak. — Mindjárt világos példájaul annak, hogy az igazságnak kimondott szavai — ellenkezőleg az előbbi ohajtással — nem jobbra törekvést, hanem haragot gerjesztenek némely színészi keblekben, találunk még a' mostani Életképekben egy nyílt levelet F á n c s y L a j o s tól, olly modorban írottat, és olly hangon szólót, az összes írói seregnek — melly mégis akár egyenkint, akár in corpore, csak járul annyival irodalmunk és nemzetiségünk emeléséhez, mint a' színészek serege, 's így egy kis tiszteletet és kiméleteességet csak megérdemelne? — ollyannyira ledorongolására célzót, hogy valóban meg nem foghatjuk mindazon szerkesztők báránytürelmét, kik efféle handabandáknak még helyet nyitnak lapjaikban.

A' Honderű' első száma 'Szózat költészetünk érdekében' című bevezető czikkkel J o d o k tól kezdetik meg, melly feladatául tüzi ki, költészetünk és költőink hatályosabb pártolását ajánlani a' magyar közönségnek. A' czikk jó célra 's jó szándékkal van írva, de hiányzik belőle azon jótévő melegebb hangulat, melly egyedül képes meggyőzni az olvasót, 's mellyet az íróban is a' kebel mellyebb meggyőződése idéz elő; e' hiány annál érezhetőbb, mert vége felé az író — mintegy a' tárgy által fölmelegülve — maga is költészeti formát ad szónoklati beszédének, 's ez ellentét a' hideg mesterkélttség és a' megkívántató, de jelen nem levő melegség közt könnyen ronthatja a' czikk hatását. Nevetségessé lesz, midőn író mesterkélt nekihevíülésében illyes metaphorát ír le: „a' költészet királynéja az összes n ő v é n y-világnak.“ Mi eddig — és velünk sokan — a' növényvilág királynéjának egészen mást tartottunk, 's e' címet a' költészetnek csak akkor adhattuk, midőn azt saját fajtája, a' többi művészetek, közt vettük tekintetbe. — „Az ünneprontók, néprege 's mutatvány illy című kéziratban levő munkából: „Népregek, irta T o m p a M i h á l y.“ Jelen költeményé a' koszoru mindazok közt, mellyek e' héten a' három divatlapban megjelentek; a' tárgy maga valódi népies, annak felfogása 's kivitele gyönyörűen költői, a' nyelv tömött, rövid szóval erőlesen jellemző, 's kifejezéseiben a' férfias erőt népiességgel párosító. Emelné azonban a' jeles költemény becsét, ha az utolsó előtti szakban („Az elfaradt testvér fejről 'stb.“) a' bösz fitestvérek káromlása valóban előadatnak; ez a' költemény ezen szakát drámaibbá tenné, mi itt a' pusztá elbeszélői kivitelnél annál inkább helyén állana, mert ez tulajdonkép a' költemény főpontja . . . Egyébiránt ha T. M. Népregei közt számos hasonló becsű mű találtatik, ugy ohajtjuk, hogy könyve mielőbb napvilágot lsson; irodalmunknak az derék nyeresége leszen. — „A' négy tarka' alföldi történet G a a l tól, mellynek folytatása következik. — „Öszvirágok, Idához' A n d a f y tól, hétköznapi költemény. — „Egy nőtelen' frescokép L a k n e r S á n d o r tól, azon nevetségessé 's az alkalmazások következtében magyar izlésünket boszantó torzképek kíséretében, mellyeket a' kiadó Párisból hozott, hogy velők lapja becsét emelje. Maga a' szöveg mindennapiságokon valóban nagyon is mindennapi 's de csak legkisebb fellemelegülés nélküli hangon és nyelven elbeszélése, valódi humortól és elmésségtől olly tavol, mint a' metszetek a' torzképekről nemesebb fogalomtól, — maga e' szöveg teljesen illik érdektelenségben a' mellékletekhez, elválasztván azonban a' vizenyös kivitteltől a' jó cél, mellyet író e' cikkében magának kitűzött, 's ez a' nőtlenégtől visszariasztás. Kar, hogy az eszközök a' célznak olly kevésbé felelnek meg. — A' 'heti szemlé'ben két dolgot látunk, melly említést érdemel: egyik, hogy szerkesztőség, melly ezelőtt csak egy-pár héttel is hirdeté, hogy ő keményen polemizálni szándékozik, most hirdeti, hogy e' szándé-

kával felhagyand, 's az egész dolgot a' rövid mephistoi kérdések szűk terére szorítandja. Ugyan így járt a' szerkesztőség rövid idő előtt a' megígért „lapostá”val is. Ezen habozás és határozatlanság a' felett, mit tegyen és mit ne tegyen, főleg így egymásután bevallva a' közönség előtt, senkinek sem válik ajánlatára . . . Barátságosan figyelmeztetjük ez okból az „Életk.” szerkesztőjét hogy valaha ily hibát ne engedjen magának szemére lobbantatni; bélyegző dolog az ily határozatlanság és ellenkezője a' bizodadom-gerjesztésnek. Másik, a' mit említünk kell, azon perfortia ajánlgatása az olasz mestereknek nemzeti színházunk számára, holott még eddig minden ember, ki nagyobb mértékben kedvelője a' művészetnek, mint csillogó külsőségeknek, nagyobb mértékben ért a' lelekedző zenéhez, mint a' hallidegek puhító csiklandásához, azt állítja szakadatlanul, mit mi is e' részbeni hitvallásunknak mondunk, hogy a' német zene 's énekmod mind magában véve felül áll az olaszon, mind szebb reményeket nyújt saját magyar zenénknek a' lehető legjobb iránybani kifejtéséhez.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Jul. 2-án „Borgia Lucretia, dalj. 3 felv. Valamint találkozhatnak, kiknek az „Eduard és Kunigunda” tetszik, úgy olly emberek is létezhetnek, kik nagy gyönyörűséget lelnek „Linda”, „Borgia”, „Bájital” folytonos ismételtetésében, hogy azonban az ily gyönyörködőket nem lehet a' közönségben keresni, hanem csak a' színházak kényelemszerető lakói közt lelhetni föl, az igen természetes, mert nekik olly nagy befolyásuk van most az igazgatásra, hogy minden akadály nélkül könnyebb véget foghatják meg a' dolognak. Wolf, bécsi dalszínész utolszor lépett föl Gennaro szerepében mint vendég, és Schödélneával együtt szokás szerint nagy tetszésben részesült. Az igazgatóság alkalmasint kész lett volna vele szerződni, de követeléseai kissé magasak voltak. Hesz Róza (Orsini) eleinte szép reményekre jogosított, de nyíltan ki kell mondanunk, hogy első fellepte óta sem hang- sem játékban nem haladott, sőt előadási modora sem javult 's folyvást első próbatétthez hasonlít. A' jövedelem fele Füredy külföldi utazására volt szánva, ki a' herczeg szerepét éneklé. Mi azt hisszük, hogy ha pesti énekmesterek nem bírják hangját kiképezni és nagyobb terjedelművé változtatni, úgy néhány hónapi utazás sem igen fog csodákat tehetni. A' közönség mindenesetre sajnosan fogja őt nélkülözni.

—99.—

Jul. 3-án „Senneterre marquisnő”, franczia vigj. 3 felv. Az egész előadást meglepő lankadság bélyegző, mit bizonyára az idő melegségének 's színészek közönös hidegségének kell tulajdonítani. Csak Szatmáriné (Marion) és Szentpéteri (parancsnok) érdemlenek dicséretes kivételt, mert az elsőben mindig nagy szorgalmat tapasztalhatni, Szentpéteri pedig soha nem feleli, hogy színpadon 's közönség előtt áll. Fánecs az udvaronc szerepében csoszogás által törekvék finomságot mutatni, 's szokás szerint hátrahajlongó teste felső részével, közepével pedig előre, minek szépségét alkalmasint nem tudná bebizonyítani, e' hiba mozdulatait igen elégteleníté, 's nem hisszük, hogy el nem szokhatnék róla, ha akarna. Szerepében gyakran akadózott, 's mindenesetre csak sajnálnunk lehet, hogy e' különben jeles tehetségű színészünk idejét a' színház igazgatására, rendezésére és ügyészti ótalmazására fordítja, a' művészet nem csekély kárával. Az intézet érdekeiben fekszik, hogy az ily

kitűnő képzettségű művész kizárólag csak szereplésre alkalmaztassék, föl kellene őt tehát minden egyéb befolyástól menteni, hogy jeles tehetségeit a' közönség gyakrabban 's nagyobb mértékben élvezhesse. Igazgatót, rendezőt és ügyvédet a' színlakon kívül is találhatni. Lendvayné (marquisnő) kedvetlenül játszott, mit csak Szigeti (férje) hamar kifáradt buzgóságának akarunk tulajdonítani, ki nem szokta magát teljesen szerepebe gondolni, 's tüstént megszűnik játszani, mihelyt beszédét elmondja, a' mi az egész előadásra zavarólag hat. Fölvonások közt Sárosi Fanny utolszor tánczolt, 's ismét visszatérnd Párisba. Jövendője fölött pálczat törni nem akarunk, de remélni nem merjük, hogy sokra viendi művészetét, mert könnyűségben első távozása óta mit sem nyert, 's e' körülmény nem igen vigasztaló.

K—e.

Jul. 4-én „Stibor vajda,“ dráma 4 felv. Kisfaludy Károlytól. Nem sokára hihetőleg a' „Csalódások“ és „Három egyszerre“ fognak következni, mert ez azon rend, mellyben K. K. művei közönség elebe jutnak, ambár jobbakat birunk tőle, miket vagy csak ritkábban látunk, vagy még nem is láttunk. 'S milly csekély gond fordítatik aztán még ezenkívül az előadásra! Készületlenség vádja alól csak Szatmáryné és Szentpéterit vehetjük ki, a' többi mind akadozott, 's Komlóssy Ida (Gunda) ma még inkább beleesett énekszerű kellemetlen modorába, mint társalgási szerepeiben, játéke ellenben jobb vala, mert nem iparkodott azt mesterkéltni. Itt még két általános észrevételünk van: az első a' már annyi helyen megrótt kardoskodást illeti, mellytől színésznink macacssága eltérni nem akar, 's meg nem foghatjuk, hogy m ü e r t ő igazgató mikép türhet el illy sallangokat! Ez este ismét kardosan és sastollas főveggel ebédelték a' vitézek, 's míg az urfi nevelője is mindig kardosan járt, mintha azzal kellett volna a' tudományt az urfi hátára kopogtatnia. Második az, hogy színésznink, kettőt — hármat kivéve, minden komoly drámában olly hangon szavalnak, 's olly tragikai modorban játszanak, mindjárt az első, többnyire egészen közönös jelenetekben is, hogy szinte előre tudhatja a' közönség: na, ez ma meghal! Az indulat változó 's növekedő fokozatait csak nyomról nyomra és a' szavak tartalma szerint kell kifejtetni, ha a' színpadi csalatást fokozatosan emelni 's a' közönséggel mind azt elhíttetni kívánjuk, mit szavaink tartalmaznak.

S —

Jul. 5-én béreltszűnessel „Linda“ dalj. 4 felv. olasz nyelven. R o v e r e ur és A l b o n i kisasszony (marquis és Pierotto) mint vendégek. Alboni kisasszonynak igen szép „alt“ hangja van, 's azt illőleg tudja használoi, miért kitörő méltánylást vívott ki magának. Rovere ur hasonlólag igen jó erős bariton hanggal bír, 's avvali bánásmódja szinte igazán művészies. A' tetszést mindkét művész-vendég egyiránt igénylé 's le is köté. De nem csekélyebb diadalt vitt ki a' czimszerepben Schodelné, ki ez este hangjának, hogy ugy mondjam, minden zsilipjeit megnyitá. Füredy szép erőteljes éneke méltólag egészíté ki az élvezetet, mellynek kerekdedségét a' dal- és hangászkar pontossága nem kevéssé segíté elő. — Alboni k. a. kétségtelenül egyike a' legkellemesb althangoknak, mellyeket valaha hallánk Budapest falai közt; olly valami bájoló lágyság, 's hogy ugy mondjam, melancholicus színezet fekszik hangjában, melly önkénytelenül is megilleti a' szívet. Ha ehhez hozzá gondoljuk e' hangnak művészet-ihlette kezelését, igen természetesnek fogjuk találni a' számos kihívást, mellyekkel az elragadott közönség őt megtisztelé, 's épen azért volt kissé feltűnő, hogy Alboni kisasszonynak illy kihívata alkalmával a' színen maradt Schodelné valamit k e r e s n i látszott a' színpad fenékszínén, 's ez alkalommal, különben csinos öltözete azon redőit láttatá velünk, mellyeknek egyébiránt épen a' fenékszín felé kell fordulniok. No, de ez véletlenség, akarjuk hinni. — Rovere ur pedig a' marchese szerepében igen sajátos játékot tüntete fel, megmutatva, mikép lehet egy szerelmes, de különben kedélyes öreg urat mulattatólag előállítani a' nélkül, hogy bohócczá torzítottatnék. Benza játéka is sajátos e' szerepben, és soknak tán jobban is tetszik; de ő mindenesetre tulviszi e' szerepet, 's esörgősapkás vén bohócot csinál belőle, miért

is ez esti előadás nem megvetendő tanulmányul szolgálhatott. — Hogy Schodelné, ki egyébiránt az egész második felvonásban szakadatlanul remekelt, az itt ismételtetni kívánt éneket egyszerre csak magyarul ismételte az olasz operában, ennek vitzét szint-olgy kevésbé tudtuk kitalálni, valamint azt nem, mikor a' bájtali barcarolát néha olaszul ismételte. Egyébkint elmondhatjuk, hogy élvezetes olasz előadás vala ez, — de épen mivel „olasz“ volt, meg nem foghatjuk, hogy ez által a' nemzeti színház méltósága meg nem szentetlenített; holott nem régiben Hasselt-Barth asszonyságra nézve ez hozatott fel legsúlyosabb indokul. Hja, szép erény az a' következetesség, főleg, ha nemzeti intézet gyakorolja azt, 's pedig így gyakorolja. — A' házbán, kivált ha nincs olgy iszonyu hőség, még többen is elfértünk volna; de így is jó, legalább el nem olvadtunk, 's másodszor is elmehetünk — izzadva élvezni.

1. 2. 3.

Jul. 6-án „A' rab“, drama 3 felv. Szigligetitől. Az előadás jótékonyan ható szorgalommal ment véghez és Udvarhelyi is tudta szerepét. Egressy G. (Poplavec) azonban ezen finn vagy cseremis szót használta a' 2-ik felvonásban: „meggondolkoztál?“ mellynek értelmét hihetőleg majd csak Reguli fogja megmagyarázhatni, ittás jelenetének egy része pedig kissé erősen természetes vala, nézők vasárnap daczára kevesen.

S — —

Jul. 7-én „Garrick Bristolban“, német vigj. 4 felv. Az előadás kielégítő vala, 's csak Komlóssy Ida játékaról kell mind azt ismételnünk, mit róla már elmondottunk. Egy nagy nyelvboltást kell még megrónunk. Valamennyi színészünk e' szót „naponta“ (nappal) „naponként“ (mindennap) helyett használja, a' mi igen nagy különbség 's épen nem illik olgy színészekhez, kiknek főrendeltetésök tiszta magyarságot t a n i t a n i.

Jul. 8-án „Don Caesar de Bazan“, francia vigj. 5 fel. A' műutazásából vizszatért Lendvay a' czimszerepben lépett föl és zajos örömmel fogadtatott. Komlóssy Ida legalább szereptudással ajánlá magát, 's rövidebb mondásait nem szavalá egészen szokott éneklő modorában, mi mindenestre egy kis javulás jele. Fancsy, hihetőleg a' nagy h ő s é g miatt, igen h i d e g e n játszott, 's emlékezetével ismét nem volt egészen tisztában.

K — e.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

B. FÜREED jul. 3-án. Néhány nap óta a' fürdői élet vitorább szint ölte, a' vendégek száma megszaporodott, az idő, feledve haragját, mosolyogni kezd, 's így az emberi kedély, a' természet szép ölen földerülve, e' viszonyos hatásban feledi az unalmat, mellyet eddig érezett. A' hölgyvilág, mint mindenütt és mindig, bájával tovaüzé itt is a' borút; vele 's általa pompás kertté virányult az elhagyott sétatér, 's ha a' varázslatot, melly körében terjed, hosszasan élveznünk nem szabad, az csak a' gyönyörű virágok 's nem a' mi hibánk, kik szomoruan nézünk a' távozók után, midőn őket a' magasbra szálló nap hő sugárai az árnyban szegény sétaterről szobáik kedves homályába kényszeríti. Miért fukarkodni így a' kellem élveztetésével? hogy sovárgva számláljuk a' pillanatokat, míg a' nap, áldozóra szállván, gazdagítja a' lombok árnyait 's kihozza ismét enyhe ölébe az estnek az élet virágait? Oh, a' hölgyek tudják azt, mint kell őrizni bájaikat, mint gerjeszteni vágyat azok élvezése iránt ez érezni tudó kebelben . . .

De miért tévedtem én e' virágokra, melyek bája rám nem mosolyg? Röviden akartam tudatni önnel, hogy julius meghozá az örömet a' Balaton partjának e' kies helyére — soknak; s a' szél, mely éjszakkeletről zúgott le e' hó elsején a' szép tó hullámira, nekem is hozott egy levélkét a' virágról, mely részemre is illatoztatja szép kelyhét. Nem szép az tőlünk költőktől, hogy olly könnyen térünk vissza magunkra; de mit tegyünk, ha a' sors e' többnyire fájdalmas tisztet mérte reánk az életben? Sok megkaczag bennünket, más szánakozólag megmosolyog, 's száma azoknak, kik, megértve lelkünket, osztják érzetinket, olly fölötté csekély — még a' hölgyvilágban is, 's mi mégis, és ujra visszatérünk magunkra! . . . Oka az lehet, hogy azon kevés megértő dús kárpótlást nyújt a' sok helyett, kik kaczagásukkal írják magokra a' legcsi-
pösb satyrát — — —

Az itteni élet, mint mondám, csak most kezdődik; azért ne várjon tölem részletességeket arról, mi még csak bimbó. Feszesség, melynek hona szokott lenni a' nyájas külseű Füred, még nincs; visszaélésekről még szó sem lehet; a' juniusi zápor 's juliusszélvihar nyomát rég eltünteté a' fürdői gondos felügyelő; a' Szilasi hét cigány tovaszállt, helyettök Pestről nagyszámu n é m e t zenekar költözött ide, ki nagy dobjával, hatalmas trombitáival a' sétaterről a' szunyogokat, az étteremből az estebédezőket nemsokára tovaüzendi; Thalia papjai szomoruan lézengnek 's várják a' további szaporodást és gyarapodást. Eddig „Don Caesar de Bazan“-on kívül csak két darabban nyiták meg a' templomot: „A' védegylet“ és „Farsangi iskola“ czimű vígjátékok előadására.

Visszatérve a' zenekarra, illő megemlítnem, hogy pesti német-zenészeink csak elvétele játszanak magyar darabokat, 's akkor is Isten legyen irgalmas-kegyelmes a' magyarnak, ki azokat hallgatja. Hir szerint hetenkint 200 p. ft. van igérve ezen jó embereknek czinczogásaik- és doholásaikért; ha igaz: akkor méregdrágán fizetjük e' honi külföldieskedést. — Az eddig itt megfordult vendégek sorát idemellékelem, ha tetszik, használja. A' czimeni rajzot adhatná kegyed mellékletül, hadd ismerjék kissé bővebben a' magyarok e' kincsöket itt, mely sok külföldi híres fürdővel mérközhetik mind vize gyógyereje-, mind kellemes fekvésére nézve.
—r.

KUN-SZENT-MIKLÓS, jun. 17.-kén. — Na, de mégis irok néhány sort . . . ámbár minap egy tóparti tudós szunyogtoll vezetőujjamon edzé meg fulánkját, — hja, nem csuda! ki a' kisvárosi élet rostáján szerencsésen keresztül szűrődött, az kiállotta már a' tűzpróbát — mint phoenix ujlva támad fel a' lángokból. — Minden kis város különös sajátága életszinezettel 's hangulattal bír; sycophanták mindenütt vannak, kik társaséletünk indáján rágódnak 's belőle életnedűt szörpölnek: — egy kis ártatlan hirhordás, kávéházi manoeuvreirozás, kegyvadászat, mind eredendő büne levén nemünknek — könnyen felejthető; — bizony mondom, illyeneké a' kisvárosi élet országa . . . de se baj, megvan mindennek a' maga jó és rossz oldala, — erkölcsi 's értelmi kifejlődésünk hévmérőjét illyesmik fagypontra nem csigázzák; mint e g é s z, meleg kebellet ölelünk minden eszmét, melyben a' közjó 's a' hon leendő nagysága 's egy szebb jövőendő magvai rejlenek . . . vessen követ ránk, ki ellenkezőt bizonyithatand be. — Az országosan elvetett mag, az iparvédegylet üdvös eszméje, meleg részvétünk harmatában életerőben virágzik, nők és férfiak kezét fogva működünk terjesztésében; f. é. máj. 12., azaz pünkösthétfőn, iparvédő táncvígalmat adánk, mely az iparműcsarnok javára 200 vftokat jövedelmezett. Így a' társasélet térén munkátlan herék nem vagyunk, áldozunk, szóval és tettel, kitől mint telik. — Polgárilag kissé hátrább vagyunk; hja, a' törvényhozás nem vaspálya, melyen repülve haladhatnánk; 's így nolle velle szabadalmaink százados ünnepét városunkban junius 15.-dik napján ülök meg. Politicai láthatárunk sötét foltjait ezuttal feledve, örömnapot ültünk meg, melyen az 50 éves ősz nádor, grófunk és főbiránk hervadhatlan koszorúi közé mi is egy keblünkben növelt emlénszálat fűzünk. Már a' nagy nap hajnalán taraczkdörgések ébreszté-

nek fel szenderünkől; a' nép apróbb tömegekben hullámozott egyházunk körül, melyben lelkipásztoraink által alkalmoszerű beszédek tartattak; később a' városház előtt emelt sátor körül gyűlén össze, hol hölgyeink tágas kört képezve, mintegy virágkoszorú közt ültenek emelt helyeiken az ünnepély választottjai. — Egy szép nő, izletes magyar szabású s arannyal szegélyezett öltönyében, mindenki figyelmét magára voná; üdvözljük e' hölgyet, kinél csak azt lehet sajnálni, hogy férjével egy politikai kenyeren él, mi legalább így hisszük. — Az összegyűlt nép között rövid elnöki beszéd után sorshuzás útján több nagyobb s kisebb emlékpénzek osztattak ki, többnyire özvegyeket érte a' szerencse; ki tudja, tán párosulni akar már velünk is valahára. — Délután városunk epres kertjében néplakománk volt; örültünk mi is az örülőkkel, folyt a' bor, melynek árát senki sem kéré, egy lelkes dús polgártársunk bőségszarujából; s a' hussal tölt edények körül, mint vivhatlan chinai fal, zsufolya állott a' nép, míg a' változékony idő változékonyága egy hatalmas vihar zuhanyfürdője szét nem locsolá őket. Este, mintegy kárpótlásul, hevenyészett tánczvigalom és vacsora adatott városházunk termében s ezzel bezárók az ünnepélyt.

J e a n.

MARMAROS-SZIGETH, junius 12d. Kegyed szerencsés tollu levelezője, K a r a c s Teréz, e' napokban válek meg tőlünk s így társaséletünk erét tovább nem tapogathatván, míg jobb helyettese nem akad, megüzenem én néha: Damascus vagy Füred felé néz-e vegyes közönsége. — Társaséletünkről, házi köreinkre vonatkozólag, az irigység sem mondhat jónál egyebet. Ki nem örült lelke mélyéből, midőn a' mult télen alkalmá volt a' főrendűeknek a' középosztálylyal való amalgamatióját majdnem mindennap láthatni, s azután, midőn a' kies tavasz elhozá a' füredi kartonokat s egyéb gyártmányokat? nincs többé mitől remegnünk — csak szűkebb erszényünket kell feltelni a' szivtelen kereskedőktől, Merkur isten ezen elvetemedett szolgáitól, kik csakhogy ideiglenes nyereségnek örülhessenek, készek a' mercantile systema ezen alapigazságát: „hol nagyobb a' concurrentia, ott olcsóbb a' gyártmány“ fenekestől felforgatni s azt, minek rőfét 30 krért adák, 50 krra emelni. Lám, gyárnok urak, ismerjétek meg elleneiteket! nem volna-e tanácsos a' derék „Mezei naptár“ kezelőinek példája szerint, országosan tudtul adni készítményeitek becsértékét? — Mint mindenhol ez évben, úgy nálunk is sok vigalom volt; a' társalgási nyelv magyar-német, az öltözet német-magyar s a' táncz — több magyar lehetett volna. Mulattunk szent célokra is, de kevés sikerrel: az árvaiak javára adott vigalom jövedelmének több mint fele a' bálkiállítási költségekre pazaroltatott el. . materiam superavit opus. — Kisdedovónknak még a' tavasz megnyilandasával kellett volna megnyilnia; de ki tehet róla, hogy meg nem nyílt? — F. hó 7-dikén a' protestans növendékleánykák tavaszi vigalmukat tartották, mely alkalomra derék oktatójuk B o r s y Imre, olly jeles csárdást szerkezett, mint a' minő jeles volt a' tavali „koszorú“ című tánczocska. Nem tudom, a' világért sem, miért nincs kedve ifjainknak, e' derék tánczszerkesztő műveit betanulni? Tán bizony szégyenelnek a' kis gyermekektől valamit tanulni? — Mult hó 31-kén főispán-helyettesünk, h. Szentpáli László ur, tartá beiktatási fényes ünnepélyét. Az étteremben Marmaros, Ugocsa és Beregh érdemes fiaí vigan lakmároztak; a' helyettes urnak szép és művelt m a g y a r neje, hódító kegyei által a' két terem gazdagon terített asztalai mellett szüntelen éleszté és ápolá a' jó kedvet.

B a r. G á b.

H É Z A G P Ó T L Ó K.

— A' wallisiak halát adnak az égnek, ha családjokat o s t o b a emberrel áldotta meg: úgy látszik, ezen előtétele a' Rhone völgyén is tul terjeszkedik.

— Ha egy nagy ember esze és érdemei által tűnik ki, ezt igen természetesnek találjuk: mihelyest azonban a' butaság érdem és erény nélkül magas polczra emeltetik, akkor ezen tüneményben Isten kezét látjuk munkálni. Azért van aztán, hogy a' nagy embereket, ha magosan állnak, r á g a l m a z n i 's az ostobákat i m á d n i szokták.

— Londonban a' bonczolók egy halottért 12—20 font sterlinget fizetnek: lám, milly nagy becse van az embernek halála után, pedig hány van, ki életében fillért sem ér!

— Miért adják meg a' könyvkötőknek, mit az íróktól megtagadnak: a' s a j t ó s z a b a d s á g o t? Mert azok a' gondolatokat b e k ö t i k, ezek pedig k ö t e t l e n ü l szeretnék hagyni.

— A' világ terjedelmes fa, mellynek számos ágai, kevés gyökerek által éltetve, egy törzshöz tartoznak: ha a' törzshöz levágatják, akkor az ágaknak is veszniök kell.

— Miért ajándékoznak a' nagy urak arany és ezüst szelenczéket az érdemdús férfiaknak? Mivel ezeket gyakran szeretnék megtrüsszentetni, hogy annál gyakrabban mondassák nekik: „egészségére váljék!”

— A' fontolva haladók némelly korkérdésekkel épen úgy járnak, mint némelly urak, ha valamelly tervnek kivitele hozatik szóba. „Majd alszunk még egyet reá!” szeretik mondani 's aztán gyakran megtörténik, hogy az egész tervet elaludták.

— A' chinaiak legünnepélyeseb esküjök abban áll, hogy egy kakasnak nyakát kitekerik, ezt mondván: ha máskép cselekvendem, mint szavaimmal állítom, akkor T i e n (az ég) is úgy bánjon velem, mint én bánok ezen kakassal. — Valjon, ha ez nálunk divatban volna, hányan fognák naponkint — kivált bizonyos időszak után — nyakukat veszélyeztetni, midőn most épen ezáltal biztosították csak legszilárdabbul?

F r a n k e n b u r g.

Mai számunkkal adjuk E ö t v ö s J ó z s e f báró arczképét, 's adjuk azt minden további magyarázat nélkül. Minek is függesztenénk ahoz magyarázatot? Ki nem ismeri Eötvöst, a' jeles publicistát, a' kitünő szónokot, az ihletett költőt, a' lelkes író, a' derék, mélyen érező emberbarátot? Vagy lehetne-e magyarázat a' legfényesebb bár, szőlőbb ez arczképnél, szőlőbb a' jeles férfiúnak cselekvésdús életénél, mellyet mindnyájan ismerünk? Nem, nem. Az ő ismertetésére olyanok előtt is, kik őt személyesen nem ismerik, kik arczvonalmát nem látták, elég azt mondanunk: Nézzétek, ez íme E ö t v ö s J ó z s e f arczképe! Illyen íme az ő külső alakja. Lelki alakját, belsejét, szellemét hiszen rég ismeritek! —

ANYAGI ÉS SZELLEMI ÉRDEKEK

VAGY

TESTI ÉS LELKI GAZDAGSÁG.

Két embert állítok elétekbe ; egyiknek feje gazdag tudománnyal, a' másikkal zsebe gazdag pénzzel, és kérdem: mellyikkel tartanátok inkább? Nem is kételkedem, hogy igen sokaknál azon felelet jőne: az utóbbival.

Az emberek nagy része igenis tudja becsülni a' testi vagyont, míg nagyon csekély azok száma, kik a' szellemi kincsekhez értenének és utána sovárognának.

Minthogy a' természetben semmi sincs ok nélkül, érdemes e' tüneteknek is okát vizsgálni. Azután érdemes megkérdezni: rendén van-e ez, vagy nincs — 's végtére talán méltó dolog némi rendszabásokat adni e' nem csekély kérdés tekintetében.

Az ember rabszolgaságra van alkotva a' természettől. E' tételyre föl-tapsolhatna Azsia, sok zultánja- és khánjaival, és fölriadhatna Europa 's Amerika sok alkotmányos népével és köztársaságaival 's megijedhetnének azon szelid lelkűek, kik sem a' testi, sem a' lelki bilincseket nem tudják tűrni. De korán volna mozdulniok. Az ember rabszolgasága szabadság, és szabadsága rabszolgaság, 's utoljára is a' jónak és igaznak kell győznie.

Az ember nem tud egyebet akarni, mint a' mi, legalább véleménye szerint, javára van: ebben helyezem én fajunk természeti rabszolgaságát. A' bolond fut az arany után, mert elég okos a' világgal tartani, 's a' bölcs

nem veti meg az aranyat, mert látja, hogy Washington városában szintolly becse van, mint Pétervárott.

Nem úgy van a' tudománynyal. A' tudománynak csak a' választottak előtt van becse, 's ez nem fejezhető ki garasok- és forintokban: mi természetesebb tehát, mint hogy a' mindennapi ember semminek tartsa azt, mit nem lát, nem izlel, nem márkolhat. Azon felül a' tudomány igen sokszor nagyon is visszataszító külsőben jár, össze van kötve arany érrel, sápadt, beesett arczczal, emésztetlenséggel, ellensége a' mulatságnak, életkedvnek, [valami földön-tulíságot követel, míg a' földtől szabadulnia mégsem sikerül. Az illy képek nem épen nagyon szónoklanak a' tudományosság mellett. — —

Az emberek rabszolgái a' pénznek; erre tanubizonyságul szolgál az egész világtörténet. Ugy volt az Athenében 's Romában, úgy van Istambulban és Párisban: a' pénz befolyása alul nincs ember kivéve, ha még annyira cynikus, ha még annyira józan, mértékletes és bölcs is. Miután pedig a' pénz leginkább az anyagi kincseket képviseli, elmondhatjuk, hogy az emberiség az anyagiság rabja kicsineivel 's nagyával, művelt egyéneivel 's vad csapataival. — És ez a' rabszolgaságnak kárhoztatandó neme.

Szükséges volna, hogy az ember nemesebb rabszolgaságnak vesse magát alá: az észnek, az értelemnek, a' józanságnak. Itt kevélykedhetnék lánczaiban, dicsekedhetnék bilincseivel 's örülhetne függésének: az ész kényurasága az ember szabadsága lenne. Hanem itt azon emberfaj, melly az arany előtt pulyán meghunyászkodik, bátor lesz és ellenszegülni merő; elpártol az észtől, melly függetlenségre segitené mindenkitül, és hódol a' haszonlesésnek, melly horgot szur orrába 's vezeti, mint olaszok a' medvét. Az emberfaj baja, hogy nem tud rabszolga lenni ott, hol kellene, 's nagyon is hunyászkodó gyáva ott, hol nem kellene.

Nemcsak az Atilák, Dsinghiskhánok, Tamerlánok, Napoleonok akarák a' népeket igába verni, hanem én magam is akarnám, de azon különbséggel, hogy az én igám az értelmesség volna, a' józan megfontolás és tudományosan kifejtett ész, mellynek olly szigoruan kellene uralkodnia, hogy mocczanni ellene senkinek nem volna szabad, még a' chinai császárnak sem. Azon testületek és kasztok pedig a' széles földtekén, mellyek az ész és értelmet tapodva, az emberiséget gázolják és a' földi javakban usznak, elvesztenék zsarnok hatalmukat és kényurakbul szolgák lennének, kettős szolgákká, és robotolnának mind az álladalom, mind pedig az értelem javára. Henyélni 's egyáltalában ámitásbul élni 's henyé bőröket nyomva dőzsölniek nem lenne szabad.

Legujabb időben kérdésül adaték föl, szellemi vagy anyagi vagyont kell-e inkább szerezni? az ész vagy arany urasága alá kell-e inkább vonulni? gazdagok legyünk-e előbb vagy okosok? közszellem hasza-e inkább át lelkeinket vagy bizonyos dagadás lepje meg erszényeinket? Vannak a' külső

gazdagságnak igen sok pártolói; a' szellemi kincs mellett kevesebben szólnak; én mindenikről ezennel véleményt adok.

Először is vallomást kell tennem, hogy nem tartozom azokhoz, kik csak egy állítás emberei, tehát nem vitatkozom sem az anyagi vagyon ellen, sem a' kizárólagos szellemi kincs mellett, nem is vagyok juste milieu embere, hanem azt mondom, hogy az ember az egész világé 's az egész világ az emberé, tehát mindent kell használnia, 's az egy világ ellenében mint egy lénynek kell hatnia. Az emberre a' világ hat testileg és szellemileg, ő is hasson reá hasonlóképen. Függsünk a' világtul testileg és lelkileg, hozzuk függésbe magunktul a' világot testünk és lelkünk tekintetében.

Szeretném látni azon embert, ki táplálkozás lak és ruha tekintetében függetlenné tudja tenni magát a' testi világtul. Ez lehetetlen. Kit az éhség, a' fagy és forróság észére nem hozna, ha t. i. a' természet rendével dacolni akarna, az csakhamar életével adóznék makacsságáért. Ki nem táplálkozik, éhen hal; ki nem ruházkodik, megdermed vagy megsül. Innen világos azon állításom, hogy a' testiségnek rabszolgái vagyunk, — 's ezen rabszolgáságunk természetes, sőt testi szabadságunk e' rabszolgáság rendszabályainak hű 's buzgó követésében áll.

Senki ne jöjön tehát nekem azzal elő, hogy az anyagi vagyont meg kell vetni. Az anyagi vagyon szükséges, tehát megszerzendő, gyűjtendő, szaporítandó, nélküle nemcsak boldogságot nem képzelhetni, de magát a' földi életet sem. Annál inkább tekintettel kell pedig az anyagi kincsekre (nézve) lenni, minthogy ezek alkotják földi lételünk alapját; nélkülök odavan földi életünk, 's mint mondatik, átlépünk a' szellemi életre, melly a' földi örömekeket nélkülözi ugyan, de a' szellemi örömekben teljes mértéket oszt, mivel itt hagyjuk a' testet, melly tökéletességünknek egyetlen gátja volt. Miután tehát tisztán szellemi élet végett egy örökkévalóság várakozik reánk, bizonynyal rendén van, hogy e' rövid napok alatt, mellyekből földi életünk áll, anyagi élvezeknek is részeseivé tegyük magunkat.

És ime, itt van természetessége annak, hogy az emberek annyira futnak a' kincsek után, hogy minden áron gazdagodni akarnak testileg. Nem lehet másképen. De ismét nincs rendén, hogy vágyaikban mértéket nem ösmernek, hogy függetlenségre törekedvén vagyon tekintetében, telhetetlenségek rabszolgáivá lesznek. Ezen rabszolgáság valódi, ez az embert lealázza, ez ellensége az ember szellemi fejlődésének.

Azt nem gondoljuk meg eléggé jól, hogy kevéssel is beérheti az ember; hogy az egyszerű eledel olcsó és egészséges, hogy a' testet az egyszerű ruha is jól takarja, hogy szobákba tulajdonképen csak az idő viszonyosságai elül kellene elvonulnunk. Ha ezt tudnók, ha e' tudomásunkat alkalmaztatnók, csakhamar függetlenek lennénk a' világtul és átmehtnénk lelkünk kifejtésére. De ezt nem tesszük, részint mert anyagi szükségjeink végtelenek, részint mivel az anyagi élvezeteket nagyon is megkedveltük.

Miben áll a' mai világfijának élete? Az éjszakát oly hosszúra nyújtani, mint csak lehet, oly pompásan öltözködni, mint csak lehet; drága ebédekhez ülni 's ott enni, míg a' gyomor birja, inni, míg boldog kábultság fogott elő; ebéd után nyújtózni, játszani vagy kocsikázni, estve multságokat vadászni színházban, kártyaasztaloknál, testi kéjekeztetést áruló nőknél, pompásan vacsorálni, azután kártyázni mélyen be az éjbe 's lefeküdni, hogy holnap újra elől kezdjük a' szakmányt. Ez a' testiség eldoradoja, 's ezer közül kilencz-százkilenczvenen azt mondják, ez a' valódi, irigylendő élet.

De az emberbarát kebelét keserűség fogja el. Az illy embereknek nincs lelkek, nincs meggyőződésök, nincs elvök. Eladják becsületöket, hazájakat, barátaikat. Reájok nem számíthat sz semmi vállalatban, miattok a' haza veszhet, a' szabadság bukhatik. Ők, ha imádkoznak, az csak azért történik, hogy egyik nap hasonló legyen a' másikhoz. . Ezek a' valódi rabszolgák az emberek között, nem méltók jobb sorsra, nem is kívánói jobb sorsnak!

Most menjünk át a' szellemi kincsekhez, a' lélek gazdagságához. Láthatlan világ ez, kedves barátaim, testi szemekkel; itt csak az ész szemei segíthetnek bennünket, 's hol ezek még ki nem nyíltak, ott tökéletes vak-ság van a' szellemiekre nézve jelen. A' szemek kinyitása sok bajba és vesződésbe kerül, — minthogy a' tanulás munkával és izzadsággal jár: ezen okból a' többségnek épen nincs kedve magát megerőtetni 's így buta marad. Azt mondja: inkább tűr testileg, mint magát megerőltesse lelkileg. Így látjuk az oskolakerülőknél nagy számát, míg a' valóban iparkodók és buzgók az oskola falain belül is vajmi kevesek.

A' szellemi kincseknek még más nagy ellenségök is van, némelly emberek haszonlesése. Vannak, kiknek jóléte, gazdagsága, fényűzése mások butaságára van építve. Ezek mindent elkövetnek, hogy a' sokaság minél távolabb maradjon a' lelki gazdagságtól. Innét van, hogy a' földtekén több az ámitó, mint a' tanító 's a' tanítás kilencztized része, hogy keveset mondjak, haszontalanságokat foglal magában. Ezekből pedig természetes, hogy részint az emberi természet munkaiszonya, részint más emberek erkölcstelensége távol tartja fajunkat a' tökéletesedéstől.

Szellemi szegénységünk harmadik oka gyanánt megemlíthető, hogy a' lélek kincsei nem halmozhatók úgy össze, mint az anyagiak, nem örökölhettek 's ajándékban nem kaphatók — hanem kiki köteles maga dolgozni 's munkálkodva gyűjteni, — 's a' mit gyűjtött, azt a' sirba elviszi magával. Hogy könyvekbe lerakható a' tudomány, nagy nyereségünk ugyan: de e' tudományt töltésén nem tölthetni senki fejébe, mindig vissza kell menni az eredeti szerzőmódhoz. Gyarapodnak tehát az esmeretek a' földön, de lassan és jobban csak egyeseknél: a' nagyobb szám igen keveset kap belőlök.

Most az a' kérdés: érdemes-e ezen kincseket gyűjteni, mikor mellett az ember éhen halhat, fázhatik és didereghet, 's egy lakot tarthat a' puszták vadai — 's az erdők madaraival. A' történetek nem egy embert mutatnak, ki a' leggazdagabb szív és ész mellett a' legnagyobb nyomorral küzde, éle-

tében folyvást szenvedve 's könyöktől kiapadtott szemmel hala meg. Mások fajok jóltevőivé akarák magokat tenni, munkálkodtak 's kebelök kincsét odaadák a' közönségnek: de jutalmul üldözést kaptak és tömlőczöt, mérget és keresztfát. Ellenben a' középszerűség honn találta magát a' földön, jól élte napjait 's becsületben öregedék meg; a' gazság, csalás és ámtás pedig sokszor az urat játszották.

Mind a' mellett bátor vagyok azt állítani, hogy az ember valódi gazdagsága a' kebelen belől, nem pedig kívül van. A' melly embernek elegendő étele, itala, ruházata van, és más felsőbb mije nincs, boldog lehet, de nem boldogabb oktan állattársainál, kikerül az anyatermészet e' tekintetben gondoskodott. Az embert esze helyezi a' többi állatok fölé 's csak esze kincsei által lehet boldogabb azoknál.

Az esmeretek kéjeit fölösleges rajzolnom. Kik még csak a' keserű dióhéjnál vannak, nem hiszik, hogy valami édes is fog következni, kik az édes magot megízlelék, azok előtt fölösleges szólanom. Látni az összhangzatot a' természetben, olvasni mindenütt a' teremő erő gondolatait, ismerni az emberi kebelt vágyai- 's ohajtásaival, az emberi ész isteni hatalmával; látni a' kapcsolatot, melly bennünket az anyagi és szellemi világhoz köt 's küzdeni a' harcot, mellyre fölhevít bennünket az igaz és jog szeretete az igaztalanság és jogtalanság ellenében, és élvezni bájjait a' szépek, melly kifejezve van a' természet műveiben és alakítható szellemi munkásságunk által: mindezek olly tényezői a' szellemi gazdagság valódiságának, hogy tagadni őket csak a' butaság és megvetni csak az elveteműtség tudja.

A' szellemi kincsek nem is annyira haszontalanok külső gazdagság tekintetében, mint első pillanatra vélnők. Hogy az ember fölülelmelkedett a' többi állatokon, minek köszönheti? Hogyan tudott urává lenni a' szilaj marháknak, a' fenevadaknak? Miképen kötő össze a' világrészeket egymással 's fölüle a' tenger hullámaina? Mi által tudta táplálatot szerezni magának a' hideg északon úgy, mint a' forró délen? Esze által, barátaim. Mindezen képesség szellemi kincs, 's hogy a' természet uraivá lettünk, azt eszünk fejése okozá.

Társas állapotunk mai napon is a' külső gazdagság legnagyobb részét, az eszt, munkásságától kapja. Hol a' tudományok nem műveltetnek, ott érték és vagyon sem halmozódik össze, ott szegény a' nemzet, az ország. Ki a' tudomány javaslatait nem használja 's nem alkalmazza kézi 's gyári foglalkozásainál, az annyira hátramarad, hogy buknia 's vesznie kell. Ma már a' tudomány dolgozik a' legtöbb és legnagyobbszerű vállalatoknál. Az emberi kezeket az erőművek pótolják, de ezeket az ész kormányozza. Sajnálatra méltó nemzet az, melly ezen igazságokat át nem látja 's nem alkalmazza.

Fáj tehát a' hazafiúnak szíve, midőn látja, hogy honában a' tudományok nem becsültetnek, hogy még annyira sem ébredünk föl, miszerint ösmernők az utat, mellyen indulni kell a' célhoz. Nem a' szokás és anyagi élv embere-e nálunk a' legnagyobb szám? nem tespedünk-e a' régi kerékvágásban, a'

nélkül, hogy élvet keresnénk az értelem mezején, és kizsákmányolnók őt, hogy anyagilag is gyarapodjunk? Nem közszegénység-e eredménye ebéli hanyagságunknak, minél fogva tehetetlenek vagyunk mint egyének, és mint nemzetnek semmi vállalatához nincs erőnk? képesek vagyunk-e magunk becsületétül betökésíteni temérdek földünket? tudunk-e hidat építeni a' nyakas Dunán? tudjuk-e szabályozni rakoncátlankodó folyóinkat, és van-e pénzünk, utakat rakni 's csatornákat huzni országunkon keresztül? nem dül-e dugába testi 's lelki szegénység miatt minden intézkedésünk? — Itt vannak drága gyümölcsei anyagiságunknak, ezeket termi az anyagi élv, a' tanulatlanság, henyeség és magasabbra nem törekvés. Ha így maradunk, maholnap kezét foghatunk a' napjait leélte törökkel.

Midőn azt hallom kérdezni: anyagi vagy szellemi gyarapodás kell-e e' népnek? felelni vagyok kénytelen: mindenik kell, uraim, mindenik, de a' szellemi gyarapodás tizszerte inkább, mint az anyagi. Az ész, a' szellem, a' kifejtett képesség mindent megszerez magának: ész és jó szellem nélkül az anyagi vagyon nemcsak hogy fabatkát nem ér, de káros és veszedelmes. Nézzétek meg a' szegény Athénét, miképen küzd meg a' gazdag Dariussal és hirt, fényt, hatalmat szerez magának! és ismét nézzétek meg a' gazdagot, mint aljasodik el, mint vesztí el függetlenségét, mint kénytelen hódolni ellenségeinek? Míg Romában a' szellem tiszta 's erős volt, győzedelmes vala a' köztársaság, megromolván a' szellem, bekövetkezett a' szolgaság, a' buká; pedig Róma gazdagabb volt az egész ösmert világnál. Mert az anyag szellemet soha teremtett, de a' szellem gyűjti 's módosítja az anyagot.

Nagyon örvendek, midőn figyelmünket a' mezei gazdaságra, iparra, kereskedeésre, gyárookra 's mindezek védletére fordítva látom. Ez is a' szellem műve; szükséges és hasznos. De sürgetőbb, hogy ezen szellem önmagát fejtsse ki. Irányozza munkásságát a' tudományok felé, hogy mély belátással foglalatostokodhassék az anyagi munkásság mezején; keresse az igazságot és hirdesse, terjessze, hogy minél többen megismerkedjenek a' valóval és kiszabaduljanak a' csalódás, köd, előítélet és babona hatalma alul, mellyek mint téli köd és borús éjjel nehezkedtek fajunkra 's lételét elkomorítják. Forduljon a' szellem azok ellen, kiknek érdeke az álladalomával homlokegyenest ellenzik, kiknek lehetetlen a' rendet és igállapotot akarniok, kik kénytelenek a' tudomány világát átkozni 's oltani. Főleg pedig ohajtanám, hogy a' munkásság, iparkodás, takarékoság és józanság szelleme szállana meg bennünket, mindenkit e' szép hazában, hogy henye népből lennénk munkás nép, szegényből gazdag, boldogtalanbul boldog; szállana meg bennünket a' közügy, a' közhaza szeretetének szelleme, hogy ne járna mindenki saját önzési útján, hanem érezné, hogy ő is a' hazának fia, hogy érdekei csatolva vannak polgártársai érdekéhez. Ha ez megtörtént, az ügy nyerve van, — mint nemzet fönmaradunk; e' nélkül a' forrongó szellem iszap alá temetend bennünket.

A' tárgy nincs kimerítve; nagyon örülnék, ha alkalmat szolgáltatam többeknek, azt részint magányosan, részint társaságban, részint az irodalom mezéjén tovább fejtegetni.

V a j d a P é t e r.

S O R S C S A P Á S O K.

(K A L A N D.)

Széles Magyarországbán 's minden hozzá tartozó 's tartozhatandó tartományokban nálamnál boldogabb ember nem volt.

Ő valahára megértett; szivem érzelmei szemeim telegraphja által galvanoplasthikai műtéttel szívébe szállítottak, ő felfogta kínjaim tengerét és érzelmei angyali kertében a' viszonzérzet „ne nyulj hozzám-”ja kezdett csirázani.

Négy hónap 's hét nap óta szólott lelkem lelkéhez, könyörültek a' csillagzatok, és én gyönyörű kacsói vonalait nem legnagyobb helyesírással, sem calligraphiával — de mit gondol a' szerelem orto- vagy calligraphiával? — rózsapiros papíron birtam.

Nincs az a' pezsgő Franciaország valamennyi pinczéiben, az utánzotakkal együtt, melly magasztosb elragadtatásba ragadhatott volna, mint e' papirosdarabcsa, melly angyalszelidséggel illatozó orromba a' moschusárt, ezen ártatlan bárányszendeségű betűk, mellyek hozzám mint virágok földöléről az ég azurjára felmosolygának — oh, e' betűk! örömmenny, kējár, üdvforrás 's istenülés hirnökei valának.

„Holnab 5 óragor télután sárgány-utca 5417. szám, emelet második, ajtó 3. majus 15.

B e l l i n a

Bellina! bármi legyen neved, — nekem te ör- és védangyalom vagy.

Tehát nem hijába szemcsőveztem az unalomdús sógor színházban. Állandóságom kivívta a' koronát, 's reményeim koszorúja, mint jó illatu balzsam, elem lehellé andalító páráját.

Eluntam a' varázstalan varázssíp kintornálását, nyakam megfájult a' rendíthetlen föltekintésben oda, honnét vezércsillagom lepislogott, — ezt pedig megváltoztatni nem lehetett, mert éjeim derűje, az első emelet páholyában, piczinyded kacsójára támasztva fürthullám-ölelte fejecskejét, mozdulatlanul reám szögezte szent tüzzel szikrázó obsidián csillagait.

Átmentem mind a' mellett a' jobb oldalra, azon léget szívni, melly ajkai klárisával kaczerkodott. Minél inkább közelíték hozzá a' néptelen műtemplomban, annál magasban kalapált szivem nem álmodott öröm elősejtel-

mében, páholya alatt csoszogék el, 's oh ég, egy hófehér zsebkendő — melyly oly boldog volt és talán számtalanszor borítatott görög orrocskájára, lengett le felém.

Drága olvasó, láttad a' karvalyt, midőn a' légből magasan lengve, hirtelen megpillantja az anyátlan csirkécskét 's villámgyorsan lelővel reá, 's körmeibe ragadva a' csipogó martalékot, elszárnyall? — e' karvaly voltam én — a' kendőt mind az öt körmömmel megszorítva, egy lágy, ah'-ot csipogtam, prédámmal kisettem, el Blaichhoz, és szerelmem vesuvját egy meszely regensburgi árpalével oltottam — kifejtém a' kendőt 's egy ügyesen kötött csokorban — oh, találjátok ki, mi volt?

Ha ki nem találjátok, nincs bennetek észláng — 's hogyan akartok egy boldogított boldog szerelmessel okoskodni. Az árpalé kotyvasz volt ugyan, de jó, 's egészen büntelen, hogy regensburginak keresztelték; ha Budán kelenföldre alatt született volna is, ki nem kelek ellene, mert tőle e' jogát senki el nem veszi.

Már több meszely sör sülyedt az enyészékenység örvényébe, honnét semmi hatalom vissza nem hozza többé, 's én százszorosán üdvezült valék, Sphaerahangok zengedelmének méltolata dicsőíté szívélyemet, mellynek buzgósa Bettinám imádá, fejem körül sziporkáztak szünhetlen körtánczban a' halvány csillagok, mint a' mellék asztalon makaozó banquier huszasai, — a' poesis isteni lángjától hevülve költéri erem megnyílt, 's a' versek, mint a' Duna 1838-ban, áradozának. — Oh, én boldog valék.

Odahagytam Blaichot, Hebe kioskjából hallám egy-pár Hebe hangicsálását, érzem, hogy a' tűz, melly bennem dül, megárthat, 's egy-pár csésze igénytelen fagyalttal eltökéltem makranczoskodását lekanalazni.

Magas érzelmek, nagy gondolatok, felette elmerítenek magas és nagy embereket; a' köröttem édelgő fő-főuri vendégekre, közöttök néhány ismerősre, nem ügyelve, lábaimra bizám boldogságomat és odább inaltam. Mögöttem az estecsöndben patkós csizmák kopogását hallám, 's a' jelentékeny „halts ihm auf!“ harsogását. Ihletett szívélylyel várom a' megragadandót, mikor magamat érzem mellen kapatva.

„Oh, barbarok! — kérdém boldogságomban — mi bajotok velem?“

„Fizessen; öt adag fagyaltat könnyebb megenni, mint az árát megadni.“

„Legyen meg! én boldog vagyok! egy légynek sem tudnék ártani!“

„Fizessen! — kiálta a' bárdolatlanok legbárdolatlanabbika, különben a' város házára.“

Megvetéssel néztem a' nyomorultra — egy öt forintos sikamlott ujjaim közé — hevüléssel kiáltám neki:

„Besser stünd es dem zu schweigen,
Der nicht weiss, wie Liebe spricht.“

'S odább mentem — hiszen én boldog valék. Szerettem és viszont szerettettem.

Mégis ez eset melancholiára hangítá lelkülemet hurozatát. Gyönyörömmel 's a' méltánytalan csapás feletti bánatommal ballagék városi tanácsos láb nem tapodta ösvényen, az eső olly szépen esett, a' szél olly szépen zugott — én és a' természet sympathizáltunk. A' kétes fényű lámpák egyenkint kezdették olajtalan medenczájökben holnap estig a' bujoskát játszani. Egy pesti utczalámpa az élet valódi képe — az ember soha sem tudja, mikor fogy ki olaja.

Ballagék — a' föld lábaim alól eltűnt, én sülyedtem 's mikor youngi elmélkedéseimből az arcomra loccsant viz fölrezzentett, egy csatorna gödrébe lelém magamat — egyik kezemben fennen lobogtatva a' szeplőtlen zseb-kendőt a' rózsaszínű papírcsával, szerelmem diadala jeleivel, gyötrelmeimnek tanuival. De én boldog valék!

Süsse heilige Natur,

Leite mich auf deiner Spur!

Töretlenül, de nedvesen, boldogul, de pizskosan kikötőmben ruganyos rideg nyoszolyámban elalvék, és maiglan sem tudom megfejteti, mi erősb, szerelem-e vagy a' sör; de annyi világos, rokonoknak kell lenniök, mert mind a' kettő irgalmatlanul megzavart, egyik szívemet, a' másik fejemet — 's így az egész embert.

Phoebosz Apolloval hagyám el ágyamat, két óra hosszágig magammal tanácskozandó, milly bőrbe bujtassam e' fontos, sorshatározó nap csekélységemet. Lezsimirszky pesti uracsa lön mintám. — Az étvágy futott, szobámat el nem hagyám 's kényelemmel rendezém izletes toillettemet. Négy óra után a' nagy mű készen állott, mint a' selyembogár gubójába, úgy fontam be magam Lezsimirszky-alkotta hüvelyembe.

Utnak indultam, a' városházi rekedt toronyör háromnegyedet hirdetett, vesztegetni való időm nem volt, 's az örökké népes váciutczában előre eveztem.

De mit fogok a' kedvesnek mondani? Igen, mit? E' kérdés annyira megakasztá gondolkozó tehetségem kerekeit, hogy a' világ előlem eltűnt, 's a' kivülemi tárgyak Hume philosophemája szerint mind eszményként tűntek fel előttem, és e' philosophálás vezette lábamat Didegi tanácsnok tyuksze-meivel olly tapintható érintkezésbe, hogy csak a' hatalmas mennydörgésre ébredék fel; ügyes bókka bocsánatát kérendő, felé fordulék, 's mögöttem üvegtábla-csengést hallék, sétatálczámmal bebizonyítám, hogy Alter rak-szekrényeinek üvege, bármilly nagyok táblái, töredékény. A' rőfhősök le-giójával kibékíté erszényem.

Mint hosszas viszályokkal megküzdött hős, Bellina laka előtt állék.

Hosszu, hosszu lélekzetet vettem 's evetkönnyűséggel szökeltem fel a' második emeletbe. — Elöttem a' pythagorási 3, a' német hűség e' jelszáma!

Bátorságot! bátorságot! oh szív, meg ne repedj, csak egy félóraig állj ellen a' kéjhalálnak.

Kopogtaték, a' zár engedett billentésemnek, egy ebsorda csahogása közé vegyült seraphi ,ah!' fogadott, 's én az imádott előtt térdeimre hullék.

„Ah!' hallám még egyszer 's egy terebélyes kézben érzém kezeim.

„Ön enkem szered?'

„Igen, holtig! — lön a' válasz 's szemeimet fölemelém szívem ideáljára, 's egy-pár mázsa kellem himlő-barázdálta arczczal, kétes színű szemekkel, hullámzó kebellet mosolygott rám le széles méltóságából.

Egy percz századrésze, egy villám: 's én édenemből kirohanék. Le a' lépcsőkön; az első fokozatán hallám utánam csengeni:

„Ah, makam vagyog!'

De nem volt a' világnak az a' mágnese, melly engemet visszavont volna — Brrr! — borzadály futja végig tagjaimat, a' kutyaconcertet még most is hallok. Iszonyatos csalódás. — Az én szépem nem az én szépem volt! Illyen az élet: rózsával kínál és halált nyújt.

Mennyeim kopár halomba rogyva, kilátásom himlőhelyes chinai fallal kerítve, egy szóval: én tegnap boldog, ma igen boldogtalan valék.

Felsírtam az egekhez, könyörüljenek rajtam — 's roppant betűkkel kandikált le rám a' szögletfalról, Virágkiállítás'. — Igen is, megnézem, ez szendítendi szenvedélyeim dagárját.

Rendbeszedtem háborodott lelkem tükrét 's Muszely remekhez közeledő virágcsarnokába léptem.

'S mi szemeimbe ötlék, az vágyaim ,rosa centifoliá'-ja volt, egy huszártiszt karjaira fűzve. „Uram!' kiálték fel. — „Tessék!' mond a' huszártiszt, engedve 's eltávozva.

Szétmorzsolom ez embert — de im: Muszely kéri látogatóit, a' virágokhoz ne nyuljanak, miért nyuljak én egy huszárhoz; — hisz a' szeretet első törvénye: szeresd felebarátod mint tenmagadat; és ez a' huszár tán felebarátomnál is több, talán menyem birtokosa volt! Kövülésemből magamhoz tértem. Nem kellett nekem sem Azalea, sem Rhododendron — utána rohantam üdvem rablójának, — de hűlt helyét találtam — a' báméskodó naplopók a' sorsnál is irgalmasabbak voltak és értesítének, hogy tündér Ilonámat Buda felé ragadta Argyrus. „Bérekocsis, vedd fel szerelmem terheit 's hajts velem Budára,' szólék egy jámbor ostorlovaghoz. 'S a' kocsis vitt és gyötrelmeim velem utaztak. Oh, ha most ó-Budán lett volna világ vége, keserűségemben kimegyek a' világból. De hijába, dolgait

Az ember rendezi

És Isten intézi.

Megfejtetlen ösztön, kimagyarázhatlan vágy a' sok kocsis közül csak egy után vont, elhajtatók mellette, 's azután mondja valaki, hogy nincs sym-pathia, hej, dehogy nincs . . dehogy nincs! Szívem zsarnoknöje az átkozott tiszt mellett a' kocsiban ült.

Föltevém, nyomon követni őket.

De a' tiszt, igen a' tiszt iszonyu gondolatokat költe gözőlgő fejemben; azon viszonyt, mellyben e' két lény egymás irányában áll, ohajtottam volna tudni, 's a' lehetőségek valamennyi fokozatain keresztül csigáztam elmémet, — végre megállapodék: — nekik testvéreknek kell lenni, 's mi tagadás benne, leleményességemnek nagyon örültem.

Ők leszálltak a' városmajorja előtt, természetesen én is azt tettem, és kérдем, vajlon lehetett-e nekem mást tenni?

Egy oldalagos sétasorba léptek; aha! — most — a' ki mer, nyer . . . 's egyet sohajtva, nyilgyorsan a' sor másik végéről eleibök kerültem.

A' ki hallja szivem dobogását, ereim lüktetését, minden bizonynyal tudta volna, hányat ütött nálam az óra.

Előtte állottam.

„Nagysád! — mondám előnyömről meggyőződve 's rózsapiros papírszeletemet elé tartva. — Nagysád! ismeri e' sorokat?”

Ő elpirult — hohó, gondolám magamban; lépen a' madár.

„Szerelmem nem lehet titok ön előtt, miért tehát e' bujóska, miért e' tettetés? két őszinte sziv a' tenger fenekén vagy a' föllegek fölött, vagy a' városmajorjában is föltalálja egymást. Igen, ön tudja, hogy imádom.”

„Szemtelenség!” kiálta a' kétszinű ruhás ember.

„Igen, szeretem, 's hogy viszónérzetre találtam, tanuk e' sorok . . . és a' sorokat a' tiszt kikapta kezemből, a' hölgy büne érzetében hátrált előlem, csak félénken nézdel néha rám, néha a' patchouli levélre.

'S mindketten kacajversenyre fakadtak. Oh, mint fájt nekem e' kacaj!

„Ön, jó ur, — mondá a' tiszt — keresse máshol Armidáját 's hordja el magát innét, mert az emberek gyűlni kezdenek — és nőm —“

„Nője!” kiálték fel, és e' szó villám vala, melly minden ereimbe tüzet árasztott. Mi történt köröttem, nem tudom, csak arra emlékeztem, hogy a' tiszt másnapra a' városligetbe párbajra rendelt 's én Pista barátom mellett bérkocsimban találám föl lélekéberségemet.

Nekem tehát vagy gyilkolnom vagy meghalnom kell. Ez volt a' gondolat, melly agyamon keresztülvillant.

Hű barátomat megöleltem. — „Pista! intézz el mindent a' komoly utra, mondék, 's tanuld példámból, mire viszi halandót a' szerelem.”

Barátom vigasztalni akart, igen szépen okoskodott, a' követ is megindithatta volna, de én pipára gyújték 's kértem, mutatná barátsága végjelét, lenne viadalhivem és szerezne pár Kirnerféle pisztolyt.

Valahára egyedül — e' szónál rettenetesebbet nem ismerek — valék fájdalom- és — tyukszemeimmal.

Midőn az ember a' lét és nemlét közötti válaszhidon áll, látja, milly hiu ez élet, a' világ 's minden gyönyörűsége.

Igen, de agaraim-, pipáim-, puskáimmal mi történendik? — ezek eszembe hozták a' testamentomot, tehát nekem rendelkeznem kellett.

Mielőtt a' nehéz munkához fognék, pár rőf fátvolt hozattam kalapomra, hogy lenne legalább valaki, a' ki gyászoljon, ezután illendően meg is sirattam magamat.

Igy fogtam hozzá a' testamentomiráshoz. Senki sem hinné, minő nehéz ép észszel testamentomot fogalmazni; nagyon az ember nyelvén kell ülni a' halálnak, ha e' munka könnyen menjen.

,Verona libapásztornénak adatassék ki mindenféle baromfiból, mellynek hű anyja volt, hat pár 's egy ujdonan új öltözetruha' ... épen ezt irtam le, midőn kocsi állott meg lakom előtt, ajtómon kopogtattak, a' toronyóra négyet ütött és Pista belépett néhány jó czimborával, kikkel legott végrendeletemet hitelesítettem.

Pár nagy köny pottyant ki szememből bucsúzásom alatt.

Négy szürkém nyugtalanul kapálódzott, megveregettem mindnyája szügyét — ,el a' halálra! hajts!' kiálték 's a' kocsi végigrobogott a' kövezeten.

Az átkozott tisztt már helyén állott 's barátságosan, mintha reggelizni hívtam volna, nyujtá nekem kezét, mellyel éltem lámpáját kevés percz mulva eloltandó vala, — a' mint megszorítá kezemet, halálbüzt érzettem 's — miért tagadjam? — elborzadtam.

A' viadaltársak békültetést sürgettek, én a' világon erre leghajlandóbb valék, de a' tisztt ... hamarebb keményedik meg a' higany, mint ennek szive meglágyul. Kimondhatlan meleg volt, a' légmérő legalább harmincznyolcz fokot mutatott, sűrű föllegek kavarodtak az égen; — aligha eső nem lesz, gondolám magamban.

Kiszámítottak a' lépések, a' pisztolyok megtöltettek — én még egyszer nyilvánítám, hogy engesztelhető vagyok 's iszonyodom egy emberéletet tönkretenni. — Emlékeztetém nőjére! ,Oh asszonyok, asszonyok! miattatok még agyon is kell magát lövetni az embernek. — A' tisztt rendületlen maradt.

Én is megboszankodtam: ,nem egy nyulat sóztál már le, Laczi,' mondám magamban, és czélba veszem emberemet; de mégis más az, ha rókára céloz az ember. Pisztolyom elsült 's tisztem fejét füstfelhő borítá. ,Ez oda van!' 's kocsim felé iramlék, hogy a' fenyítés elől elillanjak.

„Hohó! — kiálta utánam a' tisztt. — Rajtam a' lövés.“

Vissza kellett térnem 's lángoló szívemet átkozott pisztolya czéllapjául odatartanom.

Nem hittem soha, hogy egy pisztolynak olly nagy öble van; eleinte olyannak látszék, hogy egy alma bele férhetett volna, de minél közelebb lép-

tetett felém, annál inkább nagyobbodék, úgy hogy mikor nyolcz lépésre vala tőlem, fejem kényelmesen bedughatám. A' pisztoly elsült és lelkem elhagyta a' romlandó testet.

Mi történt ezentul, nem tudom. Midőn szemeim fölnyitám, a' tiszt nőjét látám egy pamlagnál mellettem 's vidám pohárcsöngés hangzott a' mellékszobából.

„Bácsi! — mondá a' gyönyörű hölgy — hagyja el a' szeretkezést.“

E' bizalmas megszólítás bámulásba ejte, midőn a' tiszt a' mellékszobából telt pezsgőpohárral felém rohan.

„Bizony, sógor, te megjártad.“

Uj meglepetés — nekem nővérem nem volt, de minél jobban nyeldesték szemeim a' szép nőt, annál inkább összeállítá emlékezetem unokahugomnak, a' kis Piroskának, ki Pozsonban volt nevelőben, alakját . . .

A' tiszt Szászalmi Kálmán, váczi iskolatársam volt.

Haragudni akartam, de nem mertem; neki kellett tehát magamnak is a reggelihez látnom. Beszédközben kifejlett az egész szövevény, mellybe fontak. Minden, mintán Piroskávali kaczerkodásom észrevéteztet, kikoholt terv volt. Piroska a' színházban mellettem álló barátommal üzte szemjátékát, az enyimet egy második emeleti vastag kalmárném magyarázá kényére; a' párviadalra helylyel valának a' pisztolyok töltve . . . a' többit az érdemes olvasó tudja.

„El, el, a' cselek honából, az átkozott Pestből!“ 's bele vetém magam kocsimba, hazahajtaték, 's hogy minden kísértetektől megszabaduljak, legott megházasodtam . . . 's igazán megvallva, csak azóta nem hagy el a' kísértet.

K e l e d.

SATIRA AZ ÉLETBŐL.

Kevés figyelmet! im egy kis való,
'S bocsánatot — ha nem mulattató :

Egy dús hazában élt egy dal fíja . . .
— Nohát kinek van min mosolygnia?

Igen, biz ő élt; mert a' légből ott,
Mennyit tudóje megbirt — s z i h a t o t t.

'S aztán, ha olykor felnyitá szemét
'S nem restellett járkálni szerteszét:

Láthatta, hogy van itt fehér cipő,
Millyen fehér a' legszebb téli hó;

De meg — hiréből — édes Istenem!
Csak tudhatá, hogy jó bor is terem!

'S mi kell egyéb még? ... ah igen! lakás —
Ha néki nem volt, nem birt volna más?

És a' mi legtöbb: v e r s e l g e t h e t e;
Mert rá bizony szemet ki sem vete. —

Mondják, volt hölgye is — megeshetik —;
'S hogy azt imádta, — pénz nélkül pedig! —

De jókor érte a' sírfüvalat,
'S a' férj utána halt el bú miatt. —

Igy adja ezt két tisztos úr elé,
Egyik: ki rongyát dobra ütteté;

Másik: ki gödröt vája nékiek,
'S panaszkodik —: bérét nem kapta meg.

* * *

„Elég elég! hisz ez már ó dolog!
Korunkban a' szív másképen dobog;

Nekünk a' költő híre ünnepelt,
'S hogy most nem él — bánt minden jobb kebelt. —

Im itt, barátim! — itt egy ív papir.
Nem ember az, ki rá számot nem ír, —

Igy! — most ... szobor diszítse hamvait
Mellyet viharvész légbe nem röpit.² —

* * *

'S nagy nap viradt ránk! — föl! kit lába bír:
Kész a' szobor, — de hol tehát a' sir? —

Ki fejtí nekünk e' kérdést meg? . . . „én!“
 — Szól 'a' föntisztelt' sírvájó egyén —

'S nyomában roppant tarka néptömeg,
 Mig egy 'burjános' dombnál álla meg.

'Dologra most! — a' gazzal félre hát!
 Tisztára a' költő végső lakát! . . .

'S a' 'ronggygal' el amott! — „De sulyja van:
 Egy fonnyadt gyermek halt meg burkiban.“

'Aligha 'éhhálál' nem ölte meg . .
 Boldogtalan fiú! kié lehet? —

„Ezé la! sirban itt, uram bocsáss!“
 — Szólt 's elczipelte a' sírkertkapás —

'No már ki hitte volna! — nemde még
 Minap kenyérért hogy rimázkodék.

Ej ej! — de most — dologra, emberek!
 Mig itt sopánkodunk, időnk pereg; —

Még estig a' szobornak állni kell;
 Minél előbb már hadd hirdesse jel:'

„Hogy e' hon 's e' méltánylat százada
 Nagy költőjének 'emlékjelt' ada.“

E m ő d y.

U T I J E G Y Z E T E K.

(Folytatás.)

Pelsőczön, hol Gömörmegye gyűlései tartatnak, szívtart vettem.

— Majd papírba tekerem, szolt a' boltos.

— Oh, nem szükség

— De kérem, csak tessék id' adni; nem fognak ugy megszáradni

Aggtelekre érvén, vezetőt hivatam 's fáklyákkal ellátva magunkat, elindulánk a' barlangba, melyet Baradlának neveznek ottan, 's melly mindjárt a' falu mellett van. A' kálvinista rector künn ácsorgott a' ház előtt; vezetőm meghívására ő is hozzánk szegődött. Bementünk.

Oh, ti szűkkeblű emberek, kik mindenben, örökké szabályokat kerestek és állítottok, jertek ide és boruljatok térdre a' szabálytalanság remeke előtt!

'S mi az a' szabály? semmi más, mint a' sánta középszerűség mankója.

Soká tűnődtem: mint eredhetett e' barlang?

És kitaláltam.

Mikor a' mennyországból kiebudalták a' pártos angyalokat, itt kezdték jövedöbéli lakásukat, a' poklot, ázni; azonban itt nem boldogulván, másfelé fordultak. Képzeltetni, mint fáradtak a' szegény ördögök e' sikeretlen munkában, izzadságuk még most is csepeg e' félig kész pokol oldalairól és tetejéről.

Mint említém, a' falubeli rector is velünk járt. Ezt a' fiatal embert meglepem, gondoltam, a' barlang belső végéhez érve, hol a' látogatók fölkarcolják neveiket. Bevéstem hát nagy betűkkel én is nevemet.

— Tán el sem lehet olvasni? kérdezém, csak azért, hogy oda nézzen és bámuljon.

— Oh igen, felelt ő, el lehet: Petőfi de, irgalmatosságos egek! ezt olly hidegvérrel, olly minden tiszteletérzés, olly minden meglepetés nélkül mondta ki, mintha ez állt volna ott: Kiribicza Istók, vagy Sujánszky vagy Badacsonyi vagy nem tudom, mi?

A' faluban van egy könyv — mint más efféle helyeken — hova a' látogatók beírják magokat. Vannak aztán itt a' nevek mellett sorok, mik a' barlangban támadt érzelmeket és gondolatokat akarnák tolmácsolni

Oh jaj!

Rozsnyóra késő este értem vissza. Nagy zaj volt egész éjjel a' városban küszöbön állt a' tisztujtás. Ablakom alatt is ollyat-ollyat ordítottak, hogy az egek repedeztek volna bele, ha olly rekedt torkok nem működének vala alkalmasint a' sok szomjazás száritotta ki a' gégeket.

Én politicus nem vagyok, 's így a' tisztujtás annyiból érdekel leginkább, hogy ez alkalommal a' költészet is igénybe vétetik. Többek közt imezen költeményt hallám akkor éjjel a' piacon zengeni:

Van még egy garasom

A nak adom;

Vegyen rajta spárgát,

Akassza föl magát.

Rövid, de fontos . . . mint ama furkósbót, mit a' kortesek hosszú ingujjaik alatt hordoztak, 's mit ők úgy neveztek, hogy: pártfogó.

Következő nap Rimaszombatba mentem a' rozsnyói lutheranus lelkészszel, kinek esztét tisztelni, szívét szeretni tanultam meg. Utolértünk egy fehértollas kortescsapatot. (A' másik párt zöld-ágas volt).

— Majd elfűja a' szél a' kakastollat! kiáltanak a' helységekben a' zöld-ágasak az ellenpártiakra.

— Majd megeszi a' cserebogár a' zöldágot! válaszoltak ezek.

— Ki éljen?

— ósy!

— Hát afy?

— afy csak k fi!

— afy hazafi!

— Éljen ósy!

— Bánom is én

És így haladtak kurjogatások közt muzsikaszóval.

Egy csárdánál megállottak. Leszállván a' kocsikról, egy vén kortesnek úgy tet-
szett, mintha ismerné szomszédját.

— Jer ide, öcsém, — ekkép szólalt meg — jer ide, hadd morzsoljalak össze,
... 's érzékeny ölekezés következett. Mi az összemorzsolást illeti, nem hiszem,
hogy a' fenyegetőző jó öreg egy érett szőlőszemet is össze tudott volna morzsolni,
ugy le volt ázva.

Gömörön megháltunk. Itt kettőt találtam, mi figyelmet érdemel: a' torony 's
a' temető.

A' torony tetején van kereszt, csillag és felhold . . . qu' est-ce que cela?

A' temető pedig tán páratlan a' maga nemében. Olly meredek hegyoldalon fek-
szik, hogy a' halottat — kivált sáros időben — kötéllel kell fölhúzni. No, ha megriad
a' föltámadás trombitája, ezek a' szegények borzasztó salto-mortalét fognak csinálni,
mielőtt rendeltetésök helyére jutnának.

A' fogadóban, a' hol háltam, egy lőcsei színlap diszité a' falat — alkalmasint
kép helyett. Többek között ez volt benne: „Magyar színészek által * * * igazgatása
alatt mai napon (à la: nyomtatott ebben az esztendőben) adatik: Tisztujítás — paren-
thesisben alatta: restauratio. — Eredeti vigjáték 4 felvonásban. Irta Nagy Ignác a'
tudóstársaság költségén.“ No lám! azt nem is tudtam, hogy iratnak színművek a' tu-
dóstársaság költségén.

És most haladék nélkül menjünk Rima-Szombatba, hova a' nemesség is begyül
nem sokára. De addig még ugorhatunk egyet . . . Pestig.

Pesten october 10-kén 1844. nagy dolog ment végbe, mit a' világtörténetírók
bizonyára nem fognak említetlen hagyni . . . játszottam a' nemzeti színházban Szig-
ligeti „Szökött katonájá“-ban Gémesy notariust. Azt beszélük, hogy megbuktam benne
. . . de ez nem igaz, mert . . . én nem hiszem. 'S ez, azt tartom, elég ok a' főttebbi
roszindulatu állítás meczáfólasára. Az igaz, hogy e' helyett: „Julesa kisasszony a'
menyasszony“ azt találtam mondani, hogy „Julesa kisasszony a' yölegény“, hanem
ennél bolondabbakat is szokott mondani Lendvay, a' ki pedig meglehetősen színész.
Szóval: nem buktam meg; 's játék után egész diadalérzettel mentem vacsorára a'
Kömllóba. Itt kötöttem barátságot borozás közben két gömöri fiatal emberrel, Sz. La-
jossal, a' ki igen jó fiú, hanem a' felesége még szebb, mint ő; és H. Jancsival, a' kire
az ég úgy árasza mindennemű áldását, mint ő árasztja magába a' bort. — Ebből az
egész históriából pedig, urak, azt akarom kihozni, hogy R.-Szombatba érvén, először is
eme két barátomat iparkodtam megtalálni. És csakugyan akadtam a' megyeház előtt
egy ismerős arcra a' sok idegen között.

— Egy szóra kérem . . . szőlítám meg, őt félrevezetve.

— Tessék.

— Hogy híják őnt?

— H. János . . .

— Hát hisz' ugy ismerjük egymást, én Petőfi . . .

— Te vagy, pajtás? most ismerlek . . .

— Különben nem csoda, ha mindjárt nem ismertünk egymásra; ködös idő volt,
mikor megismerkedtünk 'stb.

Nagyon sajnálnám, ha mindez érdektelen volna a' nyájas olvasó előtt. Én elbe-
széltem, mert előttem igen fontos esemény, miután H. barátom látott el R.-Szombatban
létem alatt szállással, mi nem csekélység tisztujítás idejében, mikor a' galambházak is
meg vannak rakva vendégekkel. H. barátom házána! tettem véletlenül egy nevezetes
fölfedezést: mint kerülheti ki az ember azt a' kellemetlenséget, hogy haja be-
pelyhesedjék?

A' pusztá földön kelle hálai.

Egy éjjel későn érvén szállásomra, minden ágyat megnépesedve találtam, 's így nem maradt egyéb hátra, mint a' földre fekünnöm, mi annyiban meg lett jutalmazva, hogy ez által ama nagy fölfedezésre jutottam.

Egyébiránt a' következő éjjel jó idején hazafelé tartottam, nehogy ismét kénytelen legyek valamit fölfedezni. A' fölfedezések nem magyarnak valók . . . bajlódjanak ezzel más nemzetek.

Az egész tisztujítás példás renddel ment végbe. Kár, hogy esős idő volt.

Esett az eső, a' mit én egyébiránt csak akkor vettem észre, mikor már sarat gázoltam a' piacz közepén, a' hol álltam egész délelőtt . . . mert a' megyeház szélső ablakaiból hölgyek néztek alá, 's én egy hölgy szezeit bámultam, melyekből olly tiszta ég mosolygott.

Másnap kineveztettem és fölesküdtem táblabírónak . . . Isten és Gömörmegye kegyelméből.

Már nagy mehetnékem vala Pestre, mellyet elég hálátlan voltam megunni . . . pedig csak ott van maradásom, sehol a' világon máshol, csak a' szép, a' kedves Pesten! Minden lépésem, melly ez utban messzebb, messzebb vitt Pesttől, egy-egy kötélle vált, melly visszahuzott, hatalmasan. És mi vonz engemet úgy oda?

Mi?

Minden! és azok a' jó pajtások, a' vidám zajos pajtások 's — egy szomorú, csendes sirhalom.

P e t ő f i S á n d o r.

(Folyt. követ.)

H I R L A P I Ö R.

Pesti divatlap, 15-dik szám.

„Néhány szó a' születési gögről“ T a l a b é r től, jó irányu vezérczikk', melly több más becsületes szándeku felszólalásokkal együtt szinte szaporítja a' rostával vizet meritők számát, mert — fájdalom — alig mondhatni más munkának, daczára hánytorgatott szabadelműségünknek, a' születési, a' czimvadászat 's hasonlók ellen intézett beszédekét köztünk. Adja Isten, hogy a' cikkiró minél többeket meggyőzött legyen becsületes szavaival; — melly czél elérése azonban alig fog elősegítenni az által, ha a' maihoz hasonló mottót tűz cikkei fölé. Az olly íróknak, kik attól tartanak, hogy minden mélyebben elemező szó által érthetlenné válandanak egyik vagy másik olvasó előtt, bizvást előre le lehet a' tollat tenniök, mert csakugyan mindig találkozik egyes olvasó, ki még olly egyszerű szót is nehezen ért. De egyesről a' nagy részre, 's még inkább a' műveltebb részre, nem lehet következtetni, ez utolsót kell pedig az írónak szem előtt tartania. Nem lehetlen különbséget tenni a' heraclitusi homály és olly mélység között, mellyet a' mellett fény kísér. „Az oceán virága,“ eredeti beszély O b e r n y i k K á r o l y tól, e' számban befejeztetik. — Midőn jelen őri foglalkozásunkban e' legelső beszélyt rövid bonczolat alá vesszük, szükség némelly ide tartozókat előre bocsájtunk. Három divatlapunk van, mindenike egyszer egy héten, tehát év alatt 52-szer jelenik meg. A' beszélyek mindenik állandó rovatát teszik, mellyek közönségesen két vagy három, ritkán több számon keresztül folytattnak; ezen calculus szerint egy-egy lapnak évenként szüksége van 15—20, mind a' háromnak 50—60 beszélyre, mellyek legtöbbször eredeti írók tollából ke-

rülnek ki. Nincs továbbá ága irodalmunknak, mellyen hanyagabb és gondatlanabb munkásokkal találkozánk olykor, mint az elbeszélői: versben, a középserűben is, maga a technica gondosságot kíván; színműveknél ellenőrködik a közönség's az e' téren inkább munkalkodó critica; a' beszélek terén uralkodik e' szerint a' legnagyobb szabadosság . . . 's épen ez okból irodalmunk érdekében vélünk cselekedni, ha a' beszéleket folyóiratainkban kiváló figyelemmel kísérjük. Ha már most ezeket tekintetbe vesszük, világos dolog, hogy azon 25—30 beszélek közt, mellyek szépirodalmi lapjainkban félév alatt előfordulnak, szép rész lesz olyan, melly izlésünket ki nem elégíti, 's így megrovások tán annál sürűbben fognak folyni tollunkból, minél bizonyosabb másrésről az, hogy langeszek munkái közt is ritka azon remekmű, melly ellen critica kifogást nem tehetne . . . Szeretjük pedig beszélyíróinkat szérenyebb lényeknek tartani, semhogy e' langeszek közé kívánnák magukat számíttatni. — „Az oczeán virága“ azon gyöngesség jeleit bőven viseli magán, mellyel hivatlanság vagy dolgozás közbeni kedvetlenség és hamarkodás szokott munkákat bélyegzeni. Hivatlanságot a' jelen beszély dicséretesen ismert szerzőjéről nem említhetünk, 's hogy az említett okok többieit kitűnni engedé bészélyen, azért dicséretet mondanunk lehetlen. Az „oczeán virága“-ban — a' cím nagyon regényes — rablőhajón talál egy hajóskapitány egy fiatal leányt, — a' „k i s N i n a t“, mint őt sz. kedvelt szójárásával gyakran nevezi, — épen midőn vele egy fiatal ember tengerbe akar ugrani. A' kapitány megszabadítja a' leányt, ki hálaul azon perczen a' kapitányba szeret, karjára fűződik 's ott folyvást csüggve marad. A' kapitány darab ideig jár a' födezeten 's karjára fűzőtten vele a' kis Nina, mig végre lemegy szobájába 's csak itt veszi észre, — ezt szerző világosan mondja, — hogy leány csügg a' karján. A' kapitány, hidegvérűnek állítatik elő ugyan, de illy érzéstelenséget mégsem tehetünk fel föléle. A' kis Nina (430 l. 5. v.) egyszerű növeltetése után nem ismert más érzelmet, mint a' szeretetet; később azonban 455. és köv. lapokon elbeszéli kis Nina, hogy hazáját és anyját alig ismerte, olly gyermek-korában elköltözött szüleivel az uj világba; anyja nem sokára a' tengeren meghalt; atyját vele együtt tengeri rablók fogák el, 's Nina ezek társaságában növekedett „bárat közt.“ „Atyám — ugymond — többször irt levelet barátihoz, hogy könnyörűlnék 's adnának pénzt kiváltásunkra.“ Senki sem hallgatott a' könyörgésre, 's Nina folyvást marad atyáatul együtt, kised-korától fogva 14—15 éveig . . . Hol részesült tehát itt és illy körülmények közt ezen egyszerű neveltetésben, melly más érzelmet nem ismer, csak szeretetet? . . . Azonban ezen és hasonló botlásokat eltűrne az olvasó, vagy legalább keresztülbotlanék ő is rajtok; de magát szerző elbeszélési modorát lehetlen erőtetett-, unalmas- és fárasztónak nem találnia. Azon neveltséges állítás után, hogy egy parancsosztással foglalkozó hajóskapitány karján hurczoljon valakit észrevétlenül, nagyon élénktelenítők szerző gyakran ismételt szavai, miszerint a' kis Nina a' kapitányra nézett némán, a' kapitány megint visszanézett némán 'stb.; gyermekes színek használnaknak az egész karkötözési jelenésben 's a' másnap reggel történtek előadásában, midőn a' kapitány az „inas háta mögött egy más a' szolganál kellemesb egyén arcját látta,“ melly arc aztán sebesen eltűnt 'stb. Illy élénktelen a' tüstint következő jelenés, melly után Nina „az ajtón sebesen k i r e p ü l t.“ Kellő szilárd meggondoltság hiányának tulajdonítjuk azt is, hogy szerző hol egyes, hol többes számban beszél saját személyében, valamint általában mindazokat, miket dologhoz nem tartozó kitérésekul hoz elő, sokkal érdektelembeknek tartjuk, semhogy az egésznek akár élénkítő-sére, akár szépitésére legkisebbé is szolgáljanak. Különös azon mód is és távol esik minden helyes elbeszélői módtól, mellyel értésünkre esik, hogy kis Nina az, a' kit „oczeán virág“-ja név alatt kell tisztelnünk. Kis Nina éjjel dalol; a' hajósnép hallgatja. „Halljátok — így szólanak — a' tengeri virágot.“ „Az oczeán virága dalolt?“ szólt egy az ébredők közül. 'S ezzel aztán meg van fejtve a' regényes elnevezés eredete! Mire való továbbá Nina azon sejtése, hogy ő tengeri rablók által fog elveszni, holott

ebből mi sem leszen, sem ebeli sejtelve okává nem lesz legcsekélyebb eredménynek is? Helytelennek tartjuk, midőn némely dolgok akár magában a történetben, akár lélekföstésben rejlő okok nélkül pusztán azért mondatnak el, hogy az olvasó részvételre kényszerítessek. Illy eszközös gyermekes és mégsem vezet célhoz. Az említett hamarkodást vagy kedvetlenség következményének tulajdonítjuk, hogy „a” kéznek szótlanul megfogása, egymásra nézés és hallgatás“ olly nagy szerepet játszik az egész beszélyben, hogy szerző szeméi előtt kis Nina, ruhája mint valamely s z e n t (!) zászló lebegett a’ szélben; „hogy szerző Nina szeméit hasonlóknak mondja a’ csillaghoz, ha fényét egy benne (!) megtört és feloszlott harmatacsépp homályosítná el;“ — általában a’ hamis pathosnak bő tanúságát adja e’ beszély minden lapja, mit, valamint az egésznek hidegen hagyó ’s erőtetett hangulatát, annál megrovandóbbnak tartjuk, mert sz. bebizonyítá eddig, hogy tőle becsesl bíró munkákat is várhatunk, ’s mert nem akarjuk, hogy dicséretesen ismert nevet hanyag munkák által az érdektelen hangzatuak közé lássunk süllyedezni. — Érdekes czikk „Egy utazó naplójából“, valamint a’ P e t ö f i, S á r o s y, C s a l á r, S u j á n s z k y által közlött versek.

Az „Életképek“ 2-ik számában P u l s z k y F e r e n c z „Élet és irodalom“ című értekezése befejeztetik. Az olvasó összehasonlítván ugyan e’ számbeli „ör“ünk szavait ez értekezésével, látja, hogy irántai várakozásunkban csalódtunk, a’ nélkül azonban, hogy e’ csalódás a’ helyes észrevételekben dús beszédnek legkisebbet is levonna érdeméből. Mindazokra nézve, mit sz. hazánkat illetőleg, a’ művészet iránt köztünk uralkodó hanyagság felől mond el, egyetértünk vele ’s bennünk is él a’ fájdalmas ohajtás, bár mindez máskép volna; de ha már most — miként a’ szoros logica kívánja — értekezése végeredményeül legelső problematicus tételének („a’ régiség-tudomány eszközli a’ szenvedélyek tisztulását“) bebizonyíttatására térünk, mit e’ részben a’ classicai irodalomnak nagy mértékben tulajdonítunk, e’ hatást a’ pusztá archaeologiai tanulmányoktól nem várjuk kitünőleg; különben is az archaeologia olly studium levén, melyet és mely által magát sükeresen művelni, csak gazdag urak szerencséje ’s hatása is a’ lélek kedélyre inkább tompító, mint higgasztó, mint erre számadunk legnagyobb regényírója ide vonatkozó munkája is tanúságot tesz. — L e m o u t o n E m i l i a „Czigánydó“ beszélye szinte befejeztetik. E’ beszély azoknak egyike, melyek szerkezete ’s kivitele ellen nem igen lehet szót emelni, sőt mely az olvasók nagy része előtt tetszésben részesül, mire azt mind a’ sima előadás, mind a’ könnyen folyó nyelv érdemesítik; jelenései következetesen sorozvák, a’ festések, az előforduló beszélgetések minden erőtetés nélkül folynak gördületekenyen . . ’s mégis két tetemes kifogásunk van ellene ’s ezen egész faj ellen, melyből a’ német irodalom számos példányokat mutathat fel. Először üressége ötlük fel, mely rejlik a’ beszélynek irány nélküli szüklőködésében, nem levén benne czélul kitűzve sem valamely jellem, sem érzélem, sem valamely erkölcsi vagy életigazság, sem történeti esemény; szóval: az egészben minden belső érdem hiányozván, úgy, hogy nem látszik egyébért írva lenni, mint hogy valami elbeszéltessek, habár aztan e’ valami sem lélekhez, sem szívhez nem képes is szólani . . ’s mi az e’ féle céltalan művekkel soha sem tudunk megbarátkozni. Ha azonban legalább hazánkban volna színhelye az elbeszelt eseménynek, miáltal szerzőnek alkalma lenne közelebb szólni hozzánk s habár egy-pár vonással is ismertetni a’ köztünk uralkodó életet, ez még tudna némi érdeket adni hasonló műveknek is. De ettől távol vagyunk! E’ beszélyek, melyekből százaknak van elmondva tartalma e’ szavakkal: „Alphons megszereti Marillát — csak szeretik egymást, csak szeretik; egykor a’ balsors, atya, anya vagy más hatalmas lény képeben, üldözöbe veszi szerelmöket ’s haragszik; de haragja csakhamar kiengesztelődik és — történik házasság!“ — e’ beszélyek többnyire Spanyol- vagy ollykor Frankhonban mennek véghez, ’s így ez oldalról is kevésbé gyakorolhatnak legkisebb jótékony hatást kedélyünkre. Örölnénk, ha beszélyíróink becses figyelmökre méltatnák jelen szavainkat,

's hagyva ezen olasz- és spanyolföldi eseményeket, térnének inkább vissza hozzánk, kikre hatni, kiket mulatva oktatni akarnak, higyjék el, sokkal nagyobb mezőt találnak itt, ujaknak elmondására 's egyszersmind olyanoknak, mik keblünkben nagyobb rokon-szenvre találunk minden spanyol és olasz szerelmi történeteknél. — Dicséretesen kell említünk az e' számbeli jeles versezeteket, melyek közül *M i s k o l c z y P á l* 'Tavaszi dala' kedélyes melegségével hatja meg keblünket, míg *S z e n v e y* élteljes epigrammjai elménket mulattatják. — *P e t ő f i S á n d o r* folytatja uti jegyzeteit, 's az e' számi közlemény — kivéven itt is a' tul-naívság némelly furcsa kifakadásait — a' mult felett jóval több figyelmet érdemel. — Az 'Életképek' többi e' számbeli cik-keiről nincs mit megjegyeznünk; sőt még a' várva várt 's olly nagy szükségét pótló 'Irodalmi ör' megjelenését sem üdvözljük, miután azt a' tisztelt olvasó bizonyosan maga is tette.

Honderű 2-ik szám.

'Visszama gyarosodás Budapesten' című cikk folytatásával kezdődik *D ö b r e n t e i G á b o r* tól. A' jelen cikk, mely már régóta folytatattik a' Honderű hasábjain, bár kissé sajátosság nyelven legyen is irva, mindenesetre azok közé számítható, melyek iránt meleg érdeklél nem viseltetni magyar olvasónak lehetlen; minden sorát hön érzett hazafiság lengi át, 's e' mellett nagy gonddal összeszedett érdekes adatokban olly gazdag, hogy azt méltán ajánlhatjuk az olvasó közönség figyelmébe, mely tükört láthat e' derék cikkekben, mint volt a' magyarság sorsa hajdan Budapesten és egész hazánkban a' mostaninál sokkal kedvezőbb, 's a' legel-lenségesben gondolkozó is meggyőződhetik róla, milly kevésé mondhatók tulságos-nak mindazon igények, miket saját honában a' magyarság követel. Olly olvasók előtt, kik folyóiratban untalan változatosságot kívánnak, tán csökken e' cikkek ér-deke a' sokáig tartó folytatások által; 's épen ez okból ohajtandó, bár a' tudós szerző minél kevésbbé késnék jelen adatdús iratát önálló könyvben a' közönség kezeibe juttatni. 'Pesti dal' a' főtí dal nótájára *F o d o r t ó l . . .* A' nótá, mint mindnyájan tudják, igen szép, de a' jelen versezet — kivéven többnyire jó rimeit — nem igen illik a' szép nótához, mert költői eszmékben sokkal szegényebb, semhogy ügyesen összerak-kott rimpengésnél többnek volna tartható. — A' négy tarka' *G a l t ó l* folytatta-tik. — Azután jönnek 'Frescoképek szöveg nélkül', 'Vizi mulatság Pesten' cím alatt. Szerkesztő nagy kedvét látszik találni ez idegenszerű fametszetekben, melyek közül néhány nyal lapja minden számát fölékesíti 's irántoki kedve annyira megy, hogy a' mai lapban m á r e g y é v e l ő t t k ö z l ő t t k é p e t i s nyomat le ismétel-ve. A' maga helyén mi is meg tudnánk barátkozni e' képekkel, ha magyar életből merítették és körülményeinkhez alkalmazottak volnának, 's ekkor aztán érdemes volna azon fáradságot is megtenni irántok, — mit most maga a' szerkesztő is sajnálni lát-szik képeitől — hogy érdekek elmés szövegkisíret által neveltessek. — 'Nyílt levél a' nemzeti muzeum igazgatójához' *C s á s z á r F e r e n c* ztől, figyelemre méltó javaslatot közöl egy festési tanodának museumunkban a' nemzeti képgyűjtemény mel-letti alapításáról, egyszersmind felhíván a' buzgó igazgatót, a' tárgy körüli nézetei-nek közlésére, hogy így a' javaslat minden oldalról megvitatására alkalom nyíljon. — A' 'vidéki futár' érdekes leveleket közöl Bajáról és Zomborból. — Végül négy egész lapot foglal el *F á n c s y L a j o s* újabb válasza *V a h o t I m r é* hez, mely — némelly egyes tetelein kívül — eddigi e' tárgybani beszédeinél mérsekeltebb hangon van ugyan irva, de azért távol attól, hogy akár a' *V a h o t Imre* által, akár a' jelenkori Társalkodóban ez ügyben felhozott kérdésekre megfelelően vagy az alaposan támasztott kétségeket tisztába hozza.

NEMZETI SZINHÁZ.

Jul. 9-én. Lán cz, francia vigj. 5 felv. Francia színművek előadása mindenkor nagy könnyűséget igényel, vigjátékok pedig e' nélkül nem is képzelhetők. De minő játék volt ez a' mai! Ha színházunknál próbákat tartani szokás, és ezekre az igazgatóság m ü é r t ö l e g szigoruan felügyel, úgy a' próba vagy jobb vala az előadásnál vagy meg nem foghatjuk, mikép lehete sikerültlen próba után az előadást megengedni. Mi e' vigjátékot Párisban két vaudeville kíséretében láttuk előadatni egy este, 's az előadás mégsem tartott oly hosszasan, mint ezen mai. Az első felvonásban László és Szigeti elég élénkséget fejtettek ugyan ki, 's az előbbi utóbb sem tági-tott; de Sz. nagyobb szerepekben mindig rendesen kifárad, és csak ritkán szokott a' kezdethez illőn végezni, ezenkül többnyire úgy játszik, mint az, kivel épen szerepe van, mi azt látszik mutatni, hogy szerepe szellemével nem ismerkedik meg eléggé, vagy nincs egészen tisztában magával, 's azért gyakorol rá oly nagy befolyást mindenkor szereptársának előadása; szerepét azonban ezuttal jól tudta, 's örvendünk, hogy legalább e' tekintetben dicséretet mondhatunk. Egressy G. ma csak magának szavalt, részint pedig szörnyű közönössége miatt egész szerepe élvezhetlenné lön, mi nagy részben Lendvaynéra is elragadt, ki csak az utóbbi fölvonásokban fejté ki játékában azon bensőség egy részét, mellyet más alkalommal teljesb mértékben használni szokott. Nagyítás nélkül mondhatni, hogy az egész előadásnak csupán László és Szentpéteri adtak érdeket, mit a' többiek hanyagsága vagy tehetlensége lehetőségig csökkenteni iparkodott. Komlóssy Idáról kénytelenek vagyunk ismételni, hogy szavalása még mindig csak rövidebb beszédeiben mutatja némi jeleit a' javulásnak, kezei pedig még mindig szörnyen utjában vannak, de azért reményünk épen nem csügged, hogy kevés hónap mulva kedvezőbben fogunk róla nyilatkozhatni. A' t. igazgatóságot figyelmeztetni kötelességünk ez alkalommal, mikép színészink közt gyakran némi kis sur-lódás van, minél fogva egyik nem akar a' másikkal játszani, miből aztán fonák szereposztás következik, az előadás nem csekély kárára. Szereposztást soha nem kellene színészekre bízni, hogy semmifele magánérdek ne működhessek az intézet rovására.

K—e.

Jul. 10-én bérszünettel B o r g i a L u c r e t i a dalj. 3 felv. Alboni k. a. (Orsini), Reichel (Alfonso) mint vendégek. Ezen olasz előadásból leginkább az érdem említést, hogy Reichel a' 2-ik fölvonási magánydalt magyarul éneklé, míg a' magyar színészek olaszul kontráltak neki, mi miatt gyakran zavarba jöttek. Petz (Gennaro) azonban hihetőleg magyar nyelven is bukfcnczezett volna egy-párszor, 's Egressy B., Alboni k. a. után nyomban kellvén énekelnie az első felvonás végén, alig találta meg szerénységből hangját, a' közönség pedig rendkívül sajnálta, hogy végre csakugyan megtalálta. A' közönség nem igen pártolja ezen olaszkodást nemzeti színpadunkon, 's ennek, nemzetiségünk mindenek fölötti szempontjából, csak örvendhetünk. Mintegy húsz üres páholyt számítottunk, a' zártszékeknek közel egyharmada volt üres, föld-szint pedig kényelmesen sétálni lehetett.

—99—

Jul. 10d. B o r g i a L u c r e t i a, komoly opera 3 felv. Már régen mondtuk mi, hogy a' czéduairó néha nagyokat szeret füllenteni 's azért aztán ne haragudjék meg, ha ezentul azt a' közmondást fogjuk használni: 'olyanokat füllen, mint a' nemzeti színlap írója.' Mára az e g é s z B o r g i a volt hirdetve, a' drága pénzt a' közönség megfizette 's mégis 3, mondd: h á r o m énekdarab maradt el, t. i. k é t allegro az első 's a' finale (vagy Luczenbacher barátunk szerint 'c s u k v á n y') az utolsó felvonásban: nem tudjuk bizonyosan, a' hanyagság vagy a' to-

rokügyesség titkai közé tartozik-e ez? Hej, az a 'divino maestro', beh sok censurán kell neki átmenni; bizony már csak inkább irunk mi a' mi censorunknak 's a' mi közönségünknek, mint — 'prima donná'-nak 's 'primo tenore'-knak! — Alboni kisasszonynak hangját nem lehet leírni; azt csak hallani kell 's ha az ember ilyenkor kissé magánkívül ragadtatik, szívesen megbocsátjuk neki, mert magunk sem voltunk kritikuskéntünk józanok... a' bordalt olly remekül éneklé, hogy azt háromszor kellett ismételnie... bizony, illy bordal hallatára a' manó maradjon — vizivó. — Reichel ur, az a' németországszerte kikialtott híres bassista, a' herczeg szerepében mint vendég lépett fel... a' magyarnak pedig az a' jó szokása van, hogy — igen vendégszerető! Még egyet nem lehet elhallgatnunk 's meg is mondjuk egyenes-magyarosan: felvonás végén miért jönnek ki olyanok is, a' kiket nem híttak? Ma Alboni-t kiáltották szinte tudószakadásig 's Alboni helyett mégis mások csinálták a' pukkerlikat. Ez nem illik: a' magyar közönség ugys olly bőven osztogatja tapsait, hogy másnak is akár egy egész szekérre marad, miért nem engedjük hát a' vendégnek az elsőséget a' mint azt az illedelem 's ez esetben a' közönség is megkívánta, 's miért eresztjük ki a' művésznőt csak harmadszori kihívásra a' színpalak mögül, hogy ő is mondhasson valamit a' magyar urbanitásról? — Bizony szép az a' szerénység; csak ott nem kell keresni, hol azt nem találni!

Sever.

Jul. 11-én. Örök ség, dráma 5 felv. Obernyiktól. Ismét igen hiányos előadásról kell említést tennünk. Matild szerepe K. Ida kezeiben egészen semmivé lön, jelenetről jelenetre figyelemmel kísértük játékát 's szavalatát, és őt a' szerzővel 's közönséggel együtt sajnálnunk kelle. Mindjárt az első jelenetben öröm helyett szomorúsággal 's iszonyu tremolo hangon fogadá kedvesét, és ezen siránkozó modor mindvégig megmaradt, 's nemcsak egyhangúsága által untatott, hanem a' nagyobb erőt kívánó jeleneteket is egészen megfosztá szokott hatásuktól. Próba után tüstént el kellett volna tőle e' szerepet venni, vagy legalább czélszerű utasításokat adni neki; színházunknál azonban a' próbák minden fölügyelés nélkül történnek, sőt gyakrabban ismételt műveknél egészen elmaradnak; mi azt hisszük, hogy a' próbákat lélekismeretesen 's mindenkor műértő, de nem színészi, fölügyelés alatt kellene megtartani, mert a' színészek részint szeretnek egymás baján könnyíteni, részint egytől egyig más dolgokkal vannak elfoglalva, melyek az igazgatás gépeit mozdítják — hátra. K. Idát nem kellene most sűrűn nagy szerepekre használni, mert kisebbekben sokkal könnyebben szokhatnék el hibás modorától, 's meg nem foghatjuk, mért nem játszott ma Lendvayné? Egressy G. az első felvonásban annyit tapsolt önmagának, hogy végre a' karzatot utánzásra buzdítá, a' 3-ikban pedig az ittasságot tulzólág ábrázolá, valamint átmenetét a' józanságra is. Priell Nellivel néhány szóból álló szobaleányi szerepet játszottak; hát Tóthné, Egressy Gáborné 'sat. ugyan mire valók, ha olly színésznőt is illyesmivel zaklatnak, kit gyakran főszerepekre szoktak használni? Lendvay és Szentpéteri ismert szorgalmukkal működtek.

S —

Jul. 12-én bérletszünettel Linda, dalj. 3 felv. olasz nyelven. Alboni k. a. és Rovere mint vendégek. Nézők nagy számmal. Az olasz nyelv miatt ismét több akadékoszt történt. Alboni nagy koszorút kapott, jeles éneke valóban nem érdemlé, hogy Lejars lovaival egyenlő kitüntetésben kívánta őt valaki részesíteni. A' jobb izlés nevében kérjük az entusiastákat, hogy legalább darab ideig hagyjanak föl az illy méltatlankodással és tiszteljük a' művészetet. Ezen keserű megjegyzés után egy édes kérdést intézünk a' nemzeti színház ügyvivőségéhez: mért rosszabb, kevesebb, tisztátlanabb és mégis drágább a' fagyalt a' nemzeti színházban, mint Budapest egyéb színházai-ban? Iparkodni kellene, hogy a' közönség jobban megédesíthesse a' gyakran csak-ugyan meglehetősen fanyar szellemi élvezetet.

— 99 —

Jul. 13-án Zrínyi német drámai bűn 5 felv. A' tömött karzat igen jól mulatott, mert azt hitte, hogy Ludas Matyi adatik, miután a' ver-

sek nagyobbbrészt úgy szavaltattak, mint midőn a' nevezett bohózatban az ispán a' vásári jelentést olvassa. Az augsburgi kávéénikét, vulgo „Allgemeine Zeitung“-ot arról vádolják, hogy interpunctióban nagyon fukar; a' mai előadásban annyi interpunctio vala, hogy az Allgemeinét egy évre el lehetett volna látni. K. Ida olly szenvedhetetlenül énekelt, hogy a' közönség a' legkomolyabb jelenetben is kaczagott.

K—e.

Jul. 14-én bérletszünettel Borgia és Báji-tal daljátékokból egyes összefüggés nélküli jelenetek, olaszul. Alboni k. a. és Rovere mint vendégek. A' közönségnek az egész Báji-tal volt ígérve, de akadályok miatt elmaradt; véleményünk szerint ezen akadályokat világosan meg kellett volna nevezni, mert a' közönség az egész „Báji-talra“ előfizetett. Egyébiránt ezzel csak nyertünk, mert Alboni gyönyörű hangját ismét hallhattuk, ki a' bordalt négyszer éneklé, folyvást növekedő tetszés közt.

— 99 —

Jul. 15-én. Romeo és Julia szomoruj. 5 felv. Lendvay és Lendvayné a' czimszerepekben jelesül játszottak, 's Julia, különösen a' 2-ik felvonásban, egészen a' régi vala, csak szavalásában mutatkozott gyakran az utolsó szótágok elhamarkodása 's németes modoru megnyujtása. László szokott derült humorával játszott. Nehetztelesünket akartuk kifejezni a' miatt, hogy Tóthné hatvan forintnyi havidijban részesül 's mégsem lép föl; de miután ma Julia anyjának szerepében láttuk őt, köszönjük a' mindenható rendezőségnek, hogy a' „mélyen tisztelt“ közönség iránt kimélettel viseltetik; ám huzza tehát békével díját Tóthné, ha ezt a' színházi viszonyok csakugyan kívánják, 's ezentul is csak néha-néha kísértse meg a' közönség béketürelését. Efféle visszaélésekről még bővebben fogunk szólni, 's most csak azon iszonyu féltelmet említjük meg, melyet a' „főbb“ színészekben erélyes igazgatónak pusztá megemlítése is okoz. Így például, ha Bajza nevét hallják ezen kis kényurak, rögtön görcsöket kapnak és üldözőbe veszik e' név megemlítőjét, mert nem feledhetik, hogy a' miben most kedvök szerint szabad dulakodniok, akkor csak tanácsadásképen nyilatkozhattak. E' félelem dicséretére válik Bajzának 's egyszersmind fényes világot vet színházunk mostani viszonyaira, mik közt a' „főbb“ színészek néhányá semmitől nem retteg annyira, mint azon iszonyu gondolatától, hogy valamikép olly igazgatót kaphatnak, kinek ideje és kedve van a' személyes igazgatásra.

K—e.

A' MÁTRA ÉS PARÁD.

Régóta volt vágyaim tárgya a' kék Mátra, melyet mind Buda halmairul, mind az alföldi síkokról gyakran néztem, de közelebről megvizsgálni 's rajta élvadás napokat élni csak legujabbán vala szerencsém. Most szándokom róla néhány szót szólni a' nagy közönséggel, nem statisztikai szempontból ugyan, (ki illyesmit kíván, folyamodjék Fényes Elek könyvéhez), sem természettudományiból, (ki ennek kedvelője, vegye elő Beudantot, Wahlenberget 's kérdezősködjék a' természettudományi társulat tagjainál), hanem egész általánosságban, olvasóim nagyohb számához alkalmazva magamat, mely a' szakosztályi tudálékosságot nem kedveli. Ugy akarom festeni a' Mátrát, mint ez a' mindennapi embernek mutatkozik.

Minden olvasóm tudomása szerint jó az, hogy nyár van, — noha a' cigány igen melegnek találja, — de még jobb, hogy a' professornak a' nyár kellő közepén szünnapjai vannak. Ment tehát egy bizonyos professor Isten kegyelméből, hogy lehetőre homlokárul a' tizhónapos izzadást és kiszellőztesse poros kabátját, a' kék Mátra felé. A' Charisok nem egyengelteték meg útját, a' Muzák nem üdvözlék alkalmi versekkel, mellyektől csikarást kaphatott volna; csupán a' vizek és zivatarok nymphái

működtek, hogy kemény pályáját megpuhítsák. Több nedvet öntögettek alá, mint mennyit a világ minden szerelmese tizezer év óta (a' chinai számlálás szerint) örömben és bánatában sirt. Hihetőleg a' szép Tarnát is táplálni akarák, mert a' Tarna jelenleg a' Pimpla vize, melly az isteni növények földét öntözi Verpelét, Döbrö és Konpolt határaitban. Itt az istennövény végetlen téreket foglal el és mannaképen táplálja a' lakosságot, zsidót és keresztényt.

A' professor hatalmas négy lovon siet Parád felé, de a' nymphák könyei utját állották; Verpelétnél nem tudá keresztülni a' Tarna völgyén. Mint végetlenül okos ember türt bölcsen és jól lakek olcsó pénzen a' kántorné szolgálati készségéből a' zsidó fogadóban a' b e d ü l ö f a l h o z. Közel a' bedülő falhoz kaszárnya van idegen vitézekkel, azon túl a' helység háza több urasági és tisztelendő lakokkal, — mellyek a' viztül egyáltalában nem szenvedtek, noha az élet még a' bor is nagyon vizes e' tájékon.

A' professor két kiehézett hölgyével, de maga minden kellemetlenség nélkül, délután Kalauz segedelmével átuszított a' Tarna völgyén és dicsérte az egek csatornáit, mellyek néha olly bőségesek, hogy Isten a' megmondhatója, máskor pedig olly kiszáradtak, hogy lehetlen őket a' legroszabb versekkel is megrikatni. Előtte volt a' Mátra egész dicsőségében, siró föllegek usztak fölötte, a' Tarna tág völgye egészen vízzel elöntve. A' hegyek oldalában vezette az ut, melly ha rossz nem volna, jó lehetne. Látók a' S i r o k i v á r romjait a' csúcsos hegy tetején 's Kisfaludy Sándorra 's a' Balaton mellékére gondolánk száz kúpjával és száz várromával.

Parád vizének völgyét is átszelé a' fáradhatlan professor, és kevésbe mult, hogy akaratlanul meg nem fürdött. Később egy mederbe a' legjártabb uton úgy bezökkent, hogy bizonyosan meghallák Egerben is és megrettentek. De mindez nem arta neki, még csak kedélyét sem zavará föl, tudta, hogy Magyarhonban van, mit kívánhatna többet? Mi haszna a' parasztnak a' parádi vizből? — az uraság pedig nem köteles utat csinálni.

Reesk felé dobogott a' koci 's öröm volt a' jó uton haladni. Közbe vettük a' Mátra lánczát, mi t. i. és az alföld, és sieténk előre a' kocsin, vagy inkább ültünk és lovaink siettek, mert jó vérű állatok, ostor sem kelle nekik 's mégis teljes erejeből szakmányoltak a' közjóra, azaz, a' tisztelt professor és hölgyei javára. Látók az urasági lakot, a' veres hegypartokat a' timsóbányáknál 's a' híres timsó-vasas fürdőknél, Szép kisasszonyok üdvözlének bennünket, lipcei — nem — tiszta-füredi angyalok, kik, mint később látám, a' Músák avatottai 's általok és kedvökért ez egész timsós fürdő vers-gyárrá alakult. Minden, minden ajtó, oszlop szerelmi ömlengésekkel van tele irva, nem tudom, mellyik Apollo által. Beh, boldog, kinek oka van, szerelmes verseket írni vagy olvasni!

Az istenek egész dandára fellegszekereken sétálá körül a' Kékest, Sasköt, Gaját, főpontjait a' gyöngyösi Mátrának, midőn a' kis Parádon keresztülvágtatánk. A' hidak sokfelé el voltak a' felhőszakadás következtében tépve, melly nyárhó első napján délután bocsjtkozék alá olly bőségben, hogy a' Mátra minden gyarláságát legalább tíz hétre lemosá. Hogy huszonnégy óra alatt ki nem lehet a' rombolást igazítani, ne csudáljuk. Hamar segítni a' bajon, nem volna magyaros.

A' völgy egyre vadabb, zordonabb, regényesebb lesz Parád falun túl. Az ormok egymást látszanak csókolni. Alig tudod, hol furhatod előre magadat. De az ut, ambár rögzös, mégis jó 's előre vezet. Sötét ligetek árnyában, mintha Kisfaludy Károllal utaznál az Olaszföldön, közelítesz az utolsó hidhoz, mellyen utolsót zökkenve, kilátást kapsz egy tündérkastéla, melly a' gyógyforrási vendégház. Itt Hauszka és cselédei nyájasan fogadnak 's minden batuid gondolatsebességgel fődél alá vitetnek.

A' szegény professor, kirül majdnem megfélejtkezénk, nem igen meregette szemeit a' bornyura, mert már tehenet is láta, de jól esék neki kipihenni az ut fára-

dalmaitul . . Hölgyei az asztal istenének áldoztak a' Walhalla nőinek kezeiből , miután a' Samaritánók izzadását nem tudák megkedvelni. Hauszka konyhája dicséretet érdemel , és ez nagy szó Magyarhonban. Jó konyha és jó pincze kormányozza a' corteseket, a' cortesek a' megyét, a' megyék az országot . . . éljen tehát a' konyha és pincze . . ezt kívánja Péter , Pál és Vincez !

V a j d a P é t e r .

(Vége követk.)

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

B. FÜRED, július 6-án. A' köztiszteletű tihanyi a p á t minden részben iparkodik e' tündérbáju fürdőhelyet emelni. Az uradalmi ügyszobában láthatók már azon tervek , melyek részint valósítottak, részint valószínűsításként indulnak. Ezek közt figyelmet igényel az építést berekesztő nagyszerű 's olasz ízléssel épített rotunda, melynek magasra emelkedő kúpja fölött tündöklők hitünk szent symboluma : az aranyozott k e r e s z t ! A' kápolnában három oltár leendő, mindegyik művészi ízléssel készült. — A' vendéglő épület szélesen terjedő erkélyt nyerend, melyről a' Balaton ezüst tükrét körülramázott, lágy érzelmeket ébresztő szende tájak kimondhatatlan élvezetet nyújtandnak. — Két dicséretes s z o k á s t kell még említeni : az első , hogy a' sétatéren egy a' szegények részére fizetendő pengő garas büntetés terhe alatt, senkit sem szabad l e v e t t főveggel üdvözölni; a' másik pedig hogy ugyanazon büntetés mellett a' vizívó vagy sétáló hölgyeknek tilos az ivókat oszlopaira naponként felfüggesztett két t ü k ö r b e — pillantani. Kérdés, melyik fizet többet? — Magyar nyelv 's magyar kelmék divatban vannak : csak egy-pár negédesb m a g y a r ur-hölgy nem akar még az idegen iránti hajlamból kivetközni. — Z. P. és G. C. kisasszonyok vonzó példájának köszönhetni, hogy az egy időben Füreden annyira eláradt fényűzést az egyszerű honi kelmék viselete váltá fel. — A' jelenleg itt létező összes vendégek száma mintegy 320-ra emelkedett, köztük sok honszerte tisztelt férfiak, lelkes nők. — A' kedves költő C s á s z á r Ferencz is , mint az Irodalmi Őr' első számában említve volt, köztünk mulat 's itt sem szűnik meg irodalmunk érdekének szentelni szabad óráit. Záradékol el nem mellőzhetem A. J. helybeli főorvos urnak fáradságtalan szorgalmát 's a' betegek iránti ritka figyelmét, valamint E c s y László uradalmi főfelügyelő urnak rendszeretét 's mindenfelé elágazó szorgoskodását illő méltánnyal megemlíteni.

S a r k a d y .

NYITRA , június , 30d. Elmult ünnepeinkről úgy szólnak már, mint dicső őseinkről, leggyakrabban és érzékenyebben az apák, anyák 's férjek emlegetik. Az ájtatos-atyák rossz néven vették, hogy az általuk ez alkalomra irt ódát említetlen hagytuk, hibánkat jóvá tendők, megmondjuk, mikép ők igen atyailag gondoskodának, midőn a' szigeti ebéd vége felé — p a p i r t osztogattak. — A' nélkül, hogy philanthropok lennénk, csak a' mostani abnormitásokon segíteni akarva, a' b ö r t ö n j a v i t á s kedvenczeszménk ; ő nméltósága főispánunk elnökleite alatt tartott választmányulésból a' terv készítése elrendeltetett, 's ő nméltósága magas példájára 's felszólítására a' megye nagyjai folyton tetemes segélyösszeget írnak alá. Az ég tán megadja buzgó törekvéseiknek , hogy mátol egy évre fegyenczeink dolgoznak, rabjaink el nem romolnak, bűnöseink kevesednek. A' dolgozóházzról, eszmelánczolatnál fogva, eszembe jut , hogy mi annak rovására a' bajmóczy vár vitéz termeiben e' hó elején vigadtunk. Azon egy jó eredményük van nálunk a' humanus ideáknak, hogy a' szép világot összehozzák, melly azután a' szenvedő emberiség forró könyve helyett önunalmának száraz könyvét törli le. A' bajmóczy éj felséges mulatság volt : a' tót-

megyeri tündérvilág még a' legfrisebb színekben lengt elöttünk, de nem mint a' hatalmas vetélytárs, mellyel megküzdeni akart. Mig ott a' fény vonzott, itt az egyszerűség; mig ott a' sokaság, itt az egység szelleme uralkodott; ott kiki v e n d é g, itt h á z i u r volt; mig ott phantasiánknak a' legmerészebb álmkép, itt egy mindennapi csendes életkép rajza tűnt fel; szóval: mig ott c s u d á l t u n k, itt . . . m u l a t t u n k. E' mulatságnak — már csak ki nem vergődhetünk belőle — politicus színeze és jelentősége volt; multévi tisztujításunknak évnapja. A' visszatérőket első alispánunk lelőczi lakában szívesen fogadá, a' lakoma folytában a' tisztikar közti egyetértés további fentartásaért, a' p i r o s t o l l é r t, vig poharak üritettek. — Egy nyári kellemes est hosszú alkonyatán kirándultam a' rudnói orvospaphoz; annyit hallottam már róla a' távolban, hogy kíváncsi voltam őt közelebből is megismerni. Önök csudának hirdették, én prózai embernek láttam. — A' gyümölcsösben volt; téli kézcsuklása óta, midőn több utast tanács nélkül kénytelenítetett elküldeni, látogatói száma csökkent. Az est már a' fák setét lombjaira nehezede; mi még mindég vártuk, a' gazdasszony a' tüzet rakatta . . . végre jön morogva . . . sebesen halad az udvaron keresztül, szobájába megy 's azt üzeni, hogy a' ki vele szólni akar, jöjön reggel, 'ma el van fáradva.' Ott állottunk 's kérdeztük egymást: mire vártunk? Világot gyújtott 's leült asztalához, én pedig az ablakon át többször rápillantva, rajzát elvittem emlékemben 's távoztam azon gondolattal: — 'Szegény utazók a' messze-földről!!!' — 'S most futólagos tekintetét még nyitrai társaséletünkre; hiában szabadkozik ön ellenünk, szegény vidéki levelezői ellen, hogy bál-, hangverseny- 's színészettel foglalkozunk, mit tehetünk róla, ha ezek a' kornak, vidéknek, a' fejlődő polgárosodás emanatioi; ez nem a' levelezőnek, ez vidékének hibája; higgye el, öröme- tebb szeretnék önnök egyebet írni, mintsem hogy hangversenyünk volt, de megbocsáson, van mégis azokban valami szabadelvűség, midőn a' jövevény színész- művelő mellett az ősi család ivadéka lép fel 's a' művészet hontalansága közelit a' világpolgársághoz. E' hangversenyre a' zeneegylet e l ő s z ő r nyomatott e g y e d ű l magyar jelentést és programmot, mit a' polgári kötelesség nevében az illetőknek köszönünk és azután T a r n ó c z y Malvina kisasszonyban, első alispánunk méltó leányában, olly jeles talentummal ismerkedünk meg, kinél az erő kifejezés, az elfogulatlan szabadoság, a' technikai készség a' legszebb reményekre jogosít. Prókátorok és gazdasszonyok már annyian vagyunk, bizony ideje, hogy egyszer művésznőket is neveljünk. — A' hangversenyben különben tán azért voltak szokottnál kevesebben, mert ön azt állítja, hogy az nem világesemény, nem nevezetesebb társaséleti mozgalom. Adná az ég! — Pongrácz Lajos barátom megkeresett, hogy vidékemet „Magyar Utiképek“ czimű munkájára figyelmeztessen; írni szégyenlettem, de az ország színe előtt sugom meg, hogy egész megyémben előfizetőül csak k é t l e l k e s n ő t találtam. Átaljában, ha a' magyar könyvek és folyóiratok nálunk kelendőségéről szerzett statisticus táblázatot közölném, nehezen tennék örömdetes szolgálatot; de hagyján, majd másképp lesz ez nem sokára . . . bár a' casino már nem a' legjobban kezdi, igen sokat költvén a' beiktatási kivilágításra, második felévben nem tarthat annyi folyóiratot; némellyek azt hiszik, hogy már ugyis eléggé felvilágosodtunk vagy inkább ugyis sokat v i l á g í t o t t u n k ! — Jövő levelemben fűrdőinkről.

Sz. Gy.

POZSON, július 1-én. Hogy a' fűrdői évszak fény- 's tüzkörébe mélyedünk, nemcsak a' nemzeti kalendariomban olvassuk, hanem városunk pusztulása is mutatja, mellynek bájos és bájtalan lakosai nagy részben az egészség, 's — erszény helyreállítását igéző közel és távolabb gyógygyógyforrások varázsereje kicsal öveik kebeléből. Sajnáljuk ugyan lakosságunk ekképi ritkulását, tekintvén, hogy nem egy igéző virág tűnt el a' mezőről, mellyen szemeinket kéjérzettel legeltetők; — de örvendünk egy szersmind a' pozsoni népfogyatkozásnak, a' mennyiben számos „roué“, kit polikoli mestersége a' vad szenvedély setét oduiból a' trencsini, meg más fűrdők játék-

asztalaihoz hívott, innen eltakarodott. Nyavalgó szépeink többnyire a' közel Német-Óvárt választák üdülésük színhelyéül. — Igen kellemesen lepeténk meg a' kis B a n n h o l z e r M a t i l d bűvészmutatványai által, miket ő német nyelv mellett szép ejtésű magyar előadással kísért. Fel- és leléptét a' fiatalok 's öregek tapsa követé. Most ugyan a' kis Matild varázsereje csak élettelen tárgyakat hódít, de eljövendő az idő, — 's kedves alakja eziránt eléggé kezkesedik, — hol bájhatalma az állatok országába, az arszlánok roppant seregére is kihatand, 's bűvesszeje — talán — márványtá dermesztendi a' „Sträusschen“ után vakmerően tolongókat. — Ugyanazon este, midőn a' boszorkányok legkecsesbikével találkozánk, F i t o s Sándor tánczművész, külföldön vendégszereplései után magát ismét hazája közönségének bemutatá, 's eredeti, tán utánozhatlan taglejtései, mikből örömmel láthatánk, mikép nemzeti táncunk a' külföldön méltán vala képviselve, érdemlett tapsözönt aratának. A' Szigligeti „Szökött katonája“ után helybeli színpadra Megerle Teréz által alkalmazott „Deserteur“ már 4 ízben számos közönséget csodította városi Arenába. A' hatásos jelenetek annyira meglevők hatásukat, hogy a' karzaton megeredt könyzapor a' földszint áradással fenyegeté, 's a' kerekdeden összevágó előadáson még procatori szívek is meg tudtak indulni. Hallatlan! Azelőforduló népdalok magyar nyelven adattak elő. — Miután, minket megelőzőleg, már több lap közlé helybeli híes ügyvéd és táblabíró felsőbuki B ü k y L á s z l ó urnak külsorzági rendekeli feldiszittetését, sietünk olvasóinkat e' tárgyról, mint olyanról, melly nem minden évben kínálkozik levelezői tollnak, első forrásból vett tudomásunk szerint tudósítani: B. L. ur egy magán levéltár romlásnak indult poros irományait forgatván, először olly eredeti okleveleket fedezett fel, mellyek a' Rindsmaul grófi családnak, általa Magyarországon birt, később elzalogosított jószágokhoz jogait teljes világosságba helyezik, minek következtében, sikerülvén azon oklevelek nyomán a' zálog-birtokosokkal egyezkedés, miután a' most élő Rindsmaul gr. családbeliek az érdekelt jószágok egy részét valóssággal már vissza is nyerék, a' buzgó felfedezőnek 's közlőnek jutalmul egy falu meg egy pusztá inscribáltatott. B. L. ur másodszor olly eredeti irományokra bukkant, mellyek az uralkodó luccai herczeg ősei által M. országban birt jószágokat tárgyazák; talált harmadszor Lajos Fülöp francia király apja 's bizonyos statusminister közt folytatott eredeti levelezéseket. Amazok Lajos luccai herczegnek, ez utóbbiak pedig a' francziák királyának az illető követségek után megküldtven, fiatal ügyvédünk ezen fontosoknak ítélt szolgálatiért a' luccai herczegtől a' Lajosrend lovagkeresztjét nyéré, a' francziák királya által pedig a' becsületrend kis keresztjével, mellyhez 600 franknyi évi jövedelem van kötve, díszítetett fel. De ez nem elég. A' badeni nagyherczeg, Bourbon-házzal rokonsága 's tán az oklevelek általi érdekeltsége miatt, B. L. urat, ki luccai kitüntetése folytában három olasz Academia tiszteletbeli tagjává is választatott, — a' zähringi arszlán-rend (Zähringer Löwen Orden) k ö z é p keresztjével ajándékozá meg!! Miután illykép háromszor illusztrált 's oklevelezett barátunk egy levéltár sirjából, mellyet egy század boruja fődé, derült sorsot birt magának felidézni, nem marad egyéb hátra, mint a' s z e r e n c s e - v a d á s z o k busói száma ellenében, a' v a d á s z - z e r e n c s e ritka tüneményének, midőn az kegyenczét ellenállhatlan erővel felkarolva, szerelmes enygelgéseivel árasztja el, szívből örvendenünk, csak egyet sajnálunk, azt t. i., hogy azon, olly fényesen megdíjazott 's azért kétségkívül ritkabecsű levelezések, mik ha közdolgokra vonatkoznak, a' történetírásnak netaláni tévtanait megigazítandótták, némelly homályt tán felderítendettek, a' francia király levéltárába temetve, a' tudományra nézve, mint a' mellynek kincseit nem hőviték — nem léteznek. — A' komoly H i r n ö k, „S z á z a d u n k“ társával lefutván pályáját, örök nyugalomra szenderült. Béke lengjen hantja felett! Tapasztalatdús szerkesztője, bucsúszavában, „köhördő napszámát a' statusépület más falánál“ igéri folytatni, — azért a' pozsoni határszéli falnak romba kellett dőlni! Pozson valahárai magyarosítását a' haza érdeke igényli. Milly

hatása lehet e' tekintetben egy helyben megjelenő magyar lapnak a', „Hirnök“ eredményes élete tanusítá. Ez elenyészett. Nem tudjuk, milly igényeknek feleltetend meg a' „Hirnök“ hamvaiból feltámadó „Slovenske narodne Novine“, mely, valjon jó vagy bal csillagzat kormánya alatt szülemlik-e, — bel- és kül-életéből fogjuk kiolvashatni.

L i g e t y.

SOPRON. T. szerkesztő ur! Paprikával jól meghintett soproni levelemet közölni kérem, meggyőződve arról, hogy más hangulatu közlések nem képesek édes álmából felfricskázni magyarságunkat. Talán szántóvasam igenis leend az elhagyott ugarnak, és a' suhogó ostor helyett némileg érzékeny leend az ösztökével tett legyintés; de jól tudom én, hogy a' soproniaknak németiségtől felkérge-sedett gyomrában a' megczukrozott orvosság haszontalan költség lenne, — s a' helyett patkószeget kell belé eregetni, mely némileg utat nyitand az üdvösen hatandó későbbi orvosságnak: itt századoktól megerősödött tölgyet akarunk ledönteni; csak sziveskedjék ön az erdőbe eresztetni; hiszem, néhányat jól suhintok a' gyökerére. Ennyi legyen a' commentár; csalhatlan hü közléseimet magyaros igazmondással párosítandom. — Jelentem tehát először, hogy mi is életben és friss egészségben vagyunk, ámbár a' sors, mint már alig hasznavehető szuszurkát, az ország szélére bökött. Fájdalom! a' soproniaknak rekedt magyar hangja a' tudóveszes belsőből alig höröghet kifelé, mégis kísérletet teszünk a' bádjad hangot az „Életképek“ hasábjai felé szusszantani. — Földleirási tekintetben is tudja meg az ország, hogy Sopron tespedésének magyartalan vánkosán merre fekszik; — halljunk szót: — Hazánk — az „extra hungariam non est vita“ — és városunk a' hármias könyv kapcsai között fuldokló magyar hazának azon részéhez kapaszkodik, hol a' jövőndö nemzeti élet napjának aranyló sugárait a' vastag sötétség gyászleplebe meríti. A' németes lehellet nálunk rugat utolsó csillagot árvaságra jutott magyar nyelvünkkel; a' könyvszáradt haza az elhalt reménynek zöldjét nem sirhatja az új sir hantjára, csak a' Kárpátoknak mérges szele dúdolgatja felette: Requiescat in pace; tán az ég megadja érnünk felkiáltani: — „feltámadt halottaiból.“ Sopron tulajdonképen királyi, nevezet szerint pedig, magyar város; az utolsónak bebizonyításul számtalan vörös dolmányos megyei hajdu csatangol szét városunkban, melyet Rántottcsibey Saláta Jankó szomszédurunk Oedenburgnak, a' latánok pedig Soproniumnak neveznek, burgerekkel felsépkeltségében büszkélkedvén. E' burgerek a' magyar földnek türelmes hátán magyar kenyér mellé magyar húst esznek s magyar kiváltságokkal sújtásoltan halbe bayerische mellett németül phil-o-sauphálnak. „Merre vagyok a' városház?“ kérdém az utcaszögletén ácsorgó vereshajtókás farkányu rendőrt; tán ez mégis tud magyarul? „Gen's zum Stodthaus, turt vern's ines schon sogn.“ Megérdeklőd-e a' magyar kenyeret? függessenek föl — hivatalodtöl! — Iskolai igazgatóságunknak dicséretére legyen mondva, már a' magyar nyelvet erősen terjeszti, csak egy tanoda mellett kénytelenittem keserűen elhaladni, bármely órában is csak a' német tanítást hallva; a' minapában az „einmal ienz“-ből a' 4×6 ist 24-ig kényes fületem érzékenyen találá és a' nevezetes számnál tanító urnak érdemei (?) jutának eszembe. — Vasuti munkálataink élénken folynak, és mint gyanítjuk, a' közlekedés jövő évi szt. István napkor megnyitatódik. (Ezt a' phrasist egy g . . . i főbirótól tanultam, ki még így is szónokolt: T. KK. és RR. „hiszen a' tett engem is lúvá!“ — proficiát! olcsóért lepingálta magát). — Rendes fonalamat felfogván, mint híresztelik, alakulandóban volna egy társulat Soprontól Közseg mellett, Sárváron, Körmenten, Kanizsán át Varasdíg vonandó vaspálya építésére; nem tudjuk valahonnét nem vág-e mennykő a' vállalatba. Ad vocem mennykő, mint a' „Das Vaterland“ és más is írja, Győrben ez a' furfangós liczkő a' barna fellegek-ből igen hetvenkedik; szeretném tudni, nem a' német színház körül csatangol-e. Nálunk is akart boltot nyitni, de hisz tudják önök, hogy a' soproniak a' honit nem szeretik; azért a' mennykőből is csak a' külföldit szeretnék. — Színházunk is van ám. — „Van-e?“ kérdezik szép olvasónőink. — Van bizony, hogy a' dér csipje

meg . . . , valahány magyar színész megterhelte máshol a' gyomrát, jön hozzánk, mi kigyógyítjuk: három nap alatt éhenhalva nyújtózkodik a' színpadon a' magyar színészek számára Sopronban épült „Koplaldában.“ Pedig a' homlokzatról ugyancsak pengeti ám Thalia a' haza szíve felé fordultában igéző lantját 's mintegy hozzá énekelni látszik: „So lebe wohl, du stilles Haus.“ — De már nézzük meg a' soproni szépeket is. Amott a' boltsarkon fehér selyem öltöny nehéz redőkben fut le a' karsu derékről, melly violaszin bársonyba szorult; barna szemeivel eléggülten tekint szét, 's kecses fejéről gesztenyeszin fűrtjei szalagfodrokban hullnak alá. „Ez már szép leány; vigyázz, Istók — mondám egy Bécsbe tévedő tolnai parasztnak — ködmeneddel el ne piszkold azt a' szép dámát!“ Közelebb megyünk, Istók megszólamlík: „Teins uram! — iszen ez ugy van pingáva!“ 's funtos körmeivel simítgatá a' csinos rajtot. Bizony higgyék, szép olvasónőim, szép leány dolgában megátkozta Istók Sopront azon nótaként: „Kiáradt a' Fertő vize messzire, valamennyi szép leány volt, elvitte.“ Itt ott buggyanik ki egy szép leány, és az is — m a g y a r , jutalmul nászba kerítik, mihelyt 18-ig tud számlálni. Lám lám, ez is jó ösztön volna a' „progenies vitiosior“ — t még annak idejében magyarul tanítatni, tán lenne haszna. — Ezuttal legyen ennyi elég; és bár a' falusi pipás nemesembernek nem igen sok alkalma van Sopronba rándulgatni, hírek után lesegetni; mégis ezt többször tenni a' haza jóvoltáért el nem mulasztja a'

M a g y a r b o r s .

MI HIR BUDÁN?

— Mult héten, midőn a' már néhány napig tartott hőség még az árnyékban is majdnem harminczkét foknyi volt, amolyan írófele szeszélyből épen három óraker délután kedvünk kerekedett az ugynevezett Márgit- vagy nádorszigetet meglátogatni. A' kinek tán nincsen fogalma arról, mennyi gyönyörűséggel szokott járni illy kirándulás 's milly könnyű szerrel juthat az ember ehhez a' mulatsághoz, annak épületességére dióhéjbe szorítandjuk e' délutánnak kéjeit 's hódoló álmélkodásunkról egyelőre bizonyossá tesszük, ha rövid, de hajszálnyival sem torzított előadásunk után e' mulatság gyönyöreit megkísérteni szándékoznék. — Mi is tehát közelebb akarván eldélalni a' zöld mulatságot, mint eddig, midőn azt Buda regényes hegyei közt kerestük, egy szép délután a' legrekkenőbb hőségben átsétáltunk Budáról Pestre 's ráültünk a' gözösre 's egy rongyos ponyva alatt, mert u j a t azon esekély haszonból, mellyet a' testvérvárosok közönsége mintegy 20—30 ezer pforintig az igazgatóság zsebébe c s e p p e n t , még nem lehetett csináltatni, a' császárfürdőig vitettük magunkat. Itt kiszállottunk 's mivel nem volt kedvünk egy bérkocsisnak azon pár százolnyi térért, melly a' fürdő 's azon hely közt fekszik, honnan a' szigetre rozzant ladikon 's rozzant révészek által történik az átszállítás, k é t v á l t ó forintot fizetni, felballagtunk lassan a' dunaparton 's midőn több gödröt átugortunk, néhány kertkerítésen átszöktünk 's a' vontató lovak általi elsodortatást nagyobb szerencsével mint ügyességgel kikerültük volna, f é l s ü l t e n — tehát már nem olly n y e r s állapotban, hogy vezérszerepet j á t s z h a t t u n k volna a' „fiatal Magyarország“ csapatja közt — érkezénk az átszállításhoz 's itt majdnem másfélóraig lesvén a' csolnakra, melly épen két perczcel előbb indult el egy sereg természetkedvelőkkel 's olly fontolva halad, hogy azon kis tért, melly a' budai part (a' pestiről t i l o s az átszállítás) s' a' sziget közt fekszik, rendesen fél-fél óra alatt szokta meglapátolni, — valahára az e g y e t l e n sajkába (mert ha több lenne, a' kényelem sokkal nagyobb 's az élvezet ennél fogva olcsóbb is volna, semhogy azt kellőleg méltányolni tudnók) belöktették magunkat 's félóra mulva már e g é s z e n m e g s ü l v e a'

szigetnek hűs árnyiba jutottunk. — Az igaz, hogy itt igen szép minden: a' legbuja-
bb és örökzöldnek tetsző friss növényélet gyönyörködteti a' szívet, felvidítja kedé-
lyünket — csak azok az átkozott szunyogok ne volnának, melyek, mihelyest belé-
pünk a' szigetre, azonnal 'sauvgarde' gyanánt körülvésnek bennünket 's el sem
hagynak addig, míg mi nem hagyjuk el a' szigetet. Mivel azonban már hűsileg el-
szántuk magunkat, hogy ma m u l a t n i akarunk 's életünkben nem egy szunyog-
vagy darázs-csipést kelle eltűnünk, körülsétáltuk a' szigetet 's miután azt az egy-pár
köhalmot, mit itt r o m nak neveznek, tudós szempillákkal megmáztuk és megvizs-
gáltuk volna, elértünk testben lélekben lankadtan a' kertészlakhoz 's hatalmas étvá-
gyat érezvén, megszólítánk egy még Éder Luizánál is szerencsétlenebb tolettű, fe-
hércseléd'-et, hozna valamit falatozni 's letelepedénk egy ronda asztal mellé, mely-
nek különféle 'garnitur'-jei aligha Vikuss czukrásznál készültek. Egy-pár negyed
mulhatott, midőn előnkbe tépett egy fazék savanyu tej, három késhegynyi avas vaj 's
mult hónapban süttött árparozsos kenyér: ebből aztán lehetett enni, kinek tetszett...
mi megelégedtünk a' ránézéssel 's pár pohár friss vízzel leöblítvén étvágyunkat, utnak
indultunk 's mielőtt épületes elmélkedéseinket a' fölött, valjon ezen rosz fogadásnak
's nehezített közlekedésnek okát nem annak kell-e tulajdonítani, hogy mi budapestiek
még oda is betolakodunk, hol nem szívesen látnak? bevégeztük volna, a' parthoz
értünk 's pedig szerencsénk, mert ha két percczel később jövünk a' sajkának már
csak hűlt helyét találjuk 's a' várasi komédia újra kezdődik, azon multságos válto-
zással, hogy midőn a' budai parton a' leggyönyörűbb n a p s z u r á s o k nak va-
gyunk kiteve, a' szigeti átszállításnál két millió s z u n y o g c s i p é s által t ä t
o w i r o z'-tathatjuk hűsi testünket. — Midőn a' császárfürdőhöz értünk, 'Buda'
gőzös épen orrunk előtt defilírozott le a' szőke Duna hullámain... 's még valódi
szerencsének mondhattuk, hogy egy elkéselt bérkocsiba vethettük magunkat, ki ré-
szint irgalmasságból, részint öt váltó forintért haza döcögtetett bennünket. — Ezen
rövid vázlatból aligha azt fogja kihozni a' nyájas olvasó, mintha mi ezen zöld mulat-
ságot minél előbb ismételni szándékoznánk. Próbálja meg!

— Furcsa kis történetet mondunk el, miből tán azok, kik városi rendőrsé-
günket, Leibnicz mikroszkosmusa által nézdelve, legjobbnak találják úgy a' mint van,
épületes tanúságot vonhatnak. — Egy p e s t i asszonyságnak unokája, mintegy
8—10 éves fiu, darab idő óta majdnem mindennap megtámadtatik egy ugyanazon
utczában lakó mesterinas által, ki valahányszor a' gyermeket a' kapunál találja, mind-
annyiszor úgy eldöngöli, hogy ez amugy is gyöngye testalkatásu levén, mindig görcsös
fájdalmakat érez... 's midőn a' garázda kamasz egyszer az asszonyság által tetten ka-
patva, ettől megfenyítetett, rémitő szitolódások közt megesküvék, mikép addig nem
nyugszik, míg a' gyermeknek mindkét szemét ki nem vájta. Az asszonyság erre az
illető helyen panaszt tesz és kéri, hogy a' mesterinas minden további szerencsétlenség
elhárítása végett, de ugysis mint istentelen káromkodó, büntetessék meg vagy tá-
volíttassék el, mire azt a' választ nyeré: 'mikép illy g y e r m e k s é g e k b e
az illető magát nem avathatja.' — A' ki nem hiszi, annak bővebb felvilágosítással
szolgálnak. P e s t e n, a' b e l v á r o s i l e o p o l d t u t c z a 189-dik sz.
R o t t e n b i l l e r f é l e h á z á b a n, b a l r ó l f ö l d s z i n t; a' c o m -
m e n t á r t p e d i g m a j d m i m o n d a n d j u k e l — s z ó v a l.

— Az a' hír kering, mikép a' váciutczai B-féle sarokház pinczéjében már-
ványköre vésve azt a' nevezetes jövendölést olvasták, miszerint a' jövő két évben olly
gonosz világ lesz, hogy az apa a' gyermekét, testvér testvérjét fogja megölni. E'
szomorú jövendölés közepette csak az vigasztal bennünket, hogy olly 'erélyes' derek
városkapitányunk van, ki a' bajt lehetőségig el fogja hárítani fejünk fölött.

— A' budai ráczvárosi birót egyszer már igen szépen megdicsértük 's meg-
igértük, hogy ezentul is teendjük, ha olly 'erélyesen' fogja tovább is a' jogot és
igazságot kiszolgáltatni, mint eddig: de ha azt a' kiálthatatlan bűzü árkot, mely

csendes méltósággal vonul át a' ráczvárosnak felsőbb részén, meg nem tisztítja nevezhetlen rondaságu tartalmától, mint őt arra már egyszer figyelmeztetni bátor-kodtunk . . . bizony nekünk sem lesz többé kedvünk ezen dicsérgetésekre. Tudja Isten, senki nem később nálunknál a' rendőrséget 'erélyes'-nek, 'kitünő'-nek 's még minek nem elnevezgetni — de aztán ezt 'jó lélekkel' tessük ám!

— Egy helybeli német lapban olvastuk: 'F o l y ó h ó 10d. a' természetvizsgáló egyesület tagjai innen gözösön Mohácsra 's onnan Pécsre indultak. Az a u g u s t u s 8. 9. és 10-dikén történendő bejegyzések után az ülések kezdődnek.' Sajnáljuk a' derék tagokat, hogy egy e g é s z á l l ó h ó n a p i g Pécsen kell unatkozniuk, hogy az ülésekre elkészülhessenek!

— A' mult keddi 'Spiegel' című divatlapban a' Niedermayerféle vendéglős a' svábhegyen nagyon megdicsértetik, hihetőleg valami éhes referens által. Mi is megpróbáltuk egy szép reggel azt az annyira magasztalt konyhát 's főképp a' kávét olylannak találtuk, hogy azt jó lélekkel ajánlhatjuk mindegyiknek, ki a' kávétól — elszokni akar.

— Mivel már a' s v á b hegyen (nem tudunk-e már s z e b b nevet találni e' szép vidéknek?) vagyunk, elmondjuk, mikép mult héten valami két tuczat arszlán, hamarjában nem tudjuk, melyik ketrecből? kün mulatván, ebéd közben olly melegük lett, hogy — ingeiket a' forróság miatt levetették, melyeket aztán a' pin-czérek a' gyepre szárítás végett kiterítették. Egy barátunk kérdezvén, miért nem hoztak magukkal az arszlán urak ezen alkalmatlanság kikerülésére inkább még egy inget? valaki azt válaszolta: mert alig volt köztük egy is, kinek — k é t inge lett volna!

— Egy tegnap előtti igen víg társaságban valaki nagyon kikelt a' p. megyei — ros z utak ellen 's már igenis idején lenni mondá, hogy azon közönséges gyeputak helyett, melyek még árkokkal sincsenek szegelyezve, valahára valódi m e s t e r s é g e s utak (Kunststrasse) csináltassanak. 'Minek?' mondá egy jelen volt megyei esküdt, kinek egész élete szüntelen forspontjárás volt: 'hisz elég mesterséges utak ezek is, mert valóban mesterség rajtok járni — n y a k s z e g é s nélkül.'

— Valaki sükségtelennek tartá, hogy az épülendő hidhoz Angliából hozzák a' — lánczokat. 'Csak a' magányrendszert hozzuk be minélelőbb — ugymond — majd azután a' bihari, bácsi, somogyi 'stb. hörtönökből lehet elég h o n i l á n c z o t kapni a' hidépítéshez.

— 'Milly gyönyörű az az o l a s z nyelv,' mondá elragadtatva egy félvérű arszlán, midőn e' napokban az o l a s z m a g y a r operából hős levegőre jött. 'Milly bájlón hangzik ez az isteni A l b o n i ajkain: avagy lehet-e valami lágyabbat, olvadóbbat képzelni, mint midőn azt éneklí: J a s o m U r s i n i ! ?'

— A' német szinpadon mult vasárnap egy hete az igen-igen üres házban (valóban, illy egészséges izlést nem vártunk volna — Izraelben) a' hires 'Normandie' nevű solotánczos ló m a g y a r t i s t á n c z o l t! Lám, még a' lovaknak is több eszök van, mint némelly uraknak, kik most sem akarják átlátni, hogy ideje volna már e' színházban — m a g y a r n ó t á r a t á n c z o l n i !

— A' kincstári épületben egy közkatona agyonlőtte magát: mondják, sér-tett becsületérből, mivel pár nap előtt toltak elbe egy — f r a j t e r t.

— Hir szerint a' pesti keresztény és zsidó nagykereskedői testület egygyé ol-vadt 's rendszabályaik már helybenhagyás végett legfelsőbb helyre aláterjesztvék. E' humanus terv létrehozásában kétségkívül K a n i c z M a n ó, F r ö l i c h és V a l e r o nagykereskedőket illeti a' dicsőség.

— A' hajóhidat mult szerdán reggel 'Hercules' gözös megrongálá. A' köz-lekedés a' kocszókra nézve több ideig volt megszakasztva. Igen szép volt nézni, mikép a' gözhajó-kapitány ur az emberei ügyetlensége által okozott bajon j ó i z ü e n n e v e t e t t: ha a' hidbérő volnánk, majd n e v e t n é n k m i is, midőn a' kárpótlási számadást átnyújtjuk.

Nyárhó 15-keig a' következő jelesebb vendégek voltak : egy táblabíró Miskolczi kinek etvágyát a' borvíz, séta és hegyi levegő majd egészen helyreállította ; Tápió-Szeléről R—y ur és lelkes leánya Josephina, Nagy-Kőrösről K—a ur, a' vendégek legboldogabbika, mert völegény 's szép menyasszonya is megérkezett; H—sz ur és leánya Constantia, magyar érzelmű, művelt, szép barna alak; — Tenkről L—y ur, 3 leányával, kik a' fürdőt nagy mértékben élénkítik; — K—né asszonyság és bájoló, lelkeszemű, szelid keblű huga Liza; R—né asszonyság és vele B—a Ida, kinek kisdedszerű testében szinte szikrákat hány a' tüzes lélek; a' junói alaku L—s Amália jókedvű derék férjével. Vannak még azon fölül egy megyei jegyző : B—y Ferencz Szabolesbul, egy szolgabíró Sz—s Pestmegyéből, az iparegyesület nagyérdemű alakítója 's a' magyar journalismus volt hőse, kedves nejével stb. stb. A' timsós fürdőben egy csongrádi kántor vitézkedik rigói, szajkói 's huross madaraival; hihetőleg azért olly jókedvű, mert ki alig tudott előbb járni, jelenleg akár tánczoljon, hasonlót kívánunk a' páratlan műveltségű Sz—ky kisasszonynak is.

Parádot illy módon a' legkellemesb fürdőkhoz számítom hazánkban és pedig van némi szavam hozzá, mert, Bártfát, Buziást és Mehadiát kivevén, minden nevesebb fürdőintézetünket láttam.

Vannak ugyan itt is kívánandók még, főleg pedig az utak javítása távol és közel, több sétány ültetése, nevezetesen az ü v e g h u t á i g, mellynek megtekintése olly tanuságos és mulatságos. Ezen üveghuta igen élénk munkásságot mutat; igazgatója Nendvich ur a' legértelmesebb szak-emberekhez tartozik 's reméljük, hogy a' jövő évbeli iparműkiállításban mint hatalmas versenyző lépend föl. — Kíváncsok volna egy z u h a n y f ü r d ő, mellyet majd maga a' természet csinál mindenfelé a' rohanó patakokban, csak kis bódét kellene valahol fölállítani. — A' birtokos uraság megtekinté ez évben az édeni tájt 's nejének, Magyarhon büszkeségének, nagyon megtetszek Parád, 's mi reméljük, hogy általa sok elvforrás nyiland meg e' forrasdus vidéken. — Legyen ugy!

V a j d a P é t e r.

A' MAGYAR IDŐSZAKI IRODALOM.

(Vége.)

Lássuk végül szépirodalmi folyóiratainkat. — Ezek jelenleg hárman vannak, u. m. a' P e s t i d i v a t l a p, H o n d e r ű és É l e t k é p e k.

Én a' szépirodalmi folyóiratoktól sokat kívánok, kívált nálunk, hol az önálló szépirodalom olly igen szegény. — Megkívánom a' többek közt legelsőbb is, hogy a' nőkhez illő és méltó legyenek mind külsejök-, mind tartalmuk- és hangulatukra nézve, és tartalmuk míg egyfelől a' hölgyeket mulassa, másrésztől oktassa és művelje is lelkeket és szívöket. 'S a' helyett, hogy gyengeségeik követése- 's bálványolásába meginkább elmerítse olvasóneit, inkább ezek megismerésére, és a' mennyire lehető, elfojtására serkentse 's vezérelje őket. Megkívánom másodsor, hogy ne csupán holmi élehetlen beszélyekkel 's egyéb illyen émelgyös csemegekkel kínálkozzék, hanem ritkázva komolyabb, a' nők világába vágó tárgyak ismeretére és olvasására vezesse és szoktassa hölgyeinket. *) Megkívánom még azt is, hogy a' szépirodalom

*) Hanem e' tekintetben nekünk, divatlapszerkesztőknek, méltányosabb véleménynyel kell a' magyar hölgyvilág iránt viseltetnünk, semhogy fölöle azt higgyük vagy épen hieszteljük, hogy nők elé csupa apróságok, üres cseesebecsék és felületességek valók.

körébe tartozó újdonságokról időnként hitelesen tudósítsa olvasóit és egyszersmind a' szépirodalmi kezdő íróknak mintegy előkészítő iskolául szolgáljon.

Végre a' m a g y a r szépirodalmi 's női folyóiratra nézve még az is föfeladat, hogy hölgyeinkkel a' nemzeti nyelvet megismertetvén, velők ezt és a' nemzeti irodalmat minél inkább megkedveltesse és ezáltal a' nemzetiséget körükben hatályosan éleszsze 's terjeszsze. Lássuk e' nézetek szerint, hogyan állanak szépirodalmi lapjaink.

... az „Életképek“ Ezen lapot. ... *)

Elöl az „Életképek“ gyakorta a' nők szívéhez és lelkéhez hatályosan szóló szép 's tanuságos cikkeket ad; p. o. a' „nők világa“ valódiilag irányos szép cikkek. A' Beély leczkéi kár, hogy sok helyen bőjti oktatásokká hosszasulnak. — A' beszélyek, is többnyire jól megvalasztvák; kivált a' S z a b ó R i c h á r d- és E r v i n től (ki ő?) közlöltek valódi gyönyörű művek, mint szinte a' K e l m e n f y és B a u m h o l c z e r beszélyei is. **)

Korunk a' beszélyekkel már nagyon jól lakott, és ma már nem össze-vissza fércelt történeteket és egyéb mindent, hanem az emberi természetnek psychologialag való fejtegetését és rajzolgatását keressük a' beszélyekben. És, fájdalom! ezt nagyon kevésben találunk. Ennélfogva igen kérjük a' divatlapszerkesztőket, hogy könyörületességből akármivel inkább, mint a' sok gyilkolás és házasság körül forgolódo beszélynek nevezgetett sületlen fözetlenségekkel töltögessék lapjaikat, kivált illy pénzszük világban.

Az Életképeknek igen fontos rovata szépirodalmi növendékeink kiformálására nézve a' „H i r l a p i m é h.“ Ugy hallom, G. írja, és szerintem nevéhez 's hiteléhez méltólag. Csupán azt ohajtanám tartalmára nézve, hogy ne mindig csak ennyit mondjon: hogy ez vagy amaz vers, beszély 'stb. jó vagy nem jó, hanem a' tehetséget mutató művekben mutassa ki a' jót és roszt néhány élesen marquirozó mondatokba foglalva velős rövidséggel. Ezzel a' kezdő íróknak sokat használna.

A' P e s t i d i v a t l a p' szellemé és jelleme sok tekintetben hasonlít az Életképekéhez; gyakran azonban szerkesztője kissé nyersebb hangulatu és tüzeskedik. Én V—t olyan embernek látom, a' ki az erélyes tehetség mellett tele van jó szándékkal, de egykissé heves és szigoruan megkivánja, hogy r e s p e c t á l j á k; és mivel azt sokan büszkeségből tenni nem akarják, ezért megszurkálja őket. — Azt is ohajtanám, hogy V. ne jöne mindjárt olyan nagy tűzbe, ha valaki ellene szól és teszen.

A' Pesti divatlapnak borsos és paprikás cikkei, képei 's a' t. legajánlatosbak. A' házassági lexicon nagyon hosszú; legjobb lenne, ha betűszámra szaggatva hebe-korba közölgetné 's a' t.

*) Engedje meg a' tisztelt értekező, hogy lapunk felölí hízeglő itéletét közönség elé nem adjuk. Mostan divat, az eféle dicséreteket levelezők által iratni meg magának 's ugy közölni saját lapjaiban; majd ha az illy öndicséretkre s z o r u l a n d u n k — mitől Isten óvjon — tán mi is megfedekezhetünk 's követjük a' divatot. — Lapjaink egyes cikkeiről — mint ennek a' „Lapméh“ tanúsága — mindenkor örömet közlénk bírálatot, mert az abból eredő tanulság hasznára válhatott az illető írónak; itt, ugy hisszük, jót cselekedtünk, 's ezt ezentul is fogjuk tenni; de ha lapunkat általán illető dicséreteket kinyomatnánk, ezzel csak hiúságnaknak áldoznánk, 's ezt nem fogjuk tenni. S z e r k.

**) A beszélyek közlésében azt ajánlanám, hogy ezeket egyenként a' szerkesztők l e g f e l j e b b három számban folytassák; ha pedig hosszabb lenne, t u d a s s á k ezt előre olvasóikkal, és hogy hány számon át fog ugyanazon egy beszély folytattni. Most azt nem tudva, bele kezdünk a' beszély olvasásába, és midőn több számban mindig folytatást látunk, bosszankodva letesszük. Ha tudjuk előre, hogy sok számban fog megjelenni a' beszély, akkor inkább teljes megjelensére halasztjuk a' hosszú beszély elolvasását. Cs.

C s a t á r y O t t o.

9*

m o r u á l l a p o t ' s t b ? mert sem az ártatlan csel, sem az ártalmas cselszövény maga nem á l l a p o t ; az tehát állapot, midőn valaki hálóba fogatott és öldöste-
tik ? ez igen is lehet ; de hogyan mondhatni ekkor az illy állapotban levő emberről,
hogy „okát sokszor másban keresi ' s t b . „ miután ha hálóba f o g a t o t t é s ö l -
d ö s t e t i k idegen csel következtében, e z e n szomorú állapot okát bizonyosan
nem keresheti önmagában ? Más hol ismét egy vagy más állittatik szerző jelen czik-
keiben, a' minek okát lehetlen más hol keresni, mint abban, hogy valami elmondva
legyen, minden tekintet nélkül arra, helyes-e ez vagy nem ; így p. o. a' c s i l l a g
felirat alatt szól szerző : kereszteljük a' csapodárt bujdosó-csillagnak, „melly vándor
természeténél fogva m a g o k a' c s i l l a g o k á l t a l s e m s z e r e t -
t e t i k ; „ furcsa tapasztalásai lehetnek szerzőnek a' csillagok világában, ha még
ilyeseket is olly kerek bizonyossággal mer állítani ; mert különben a' mi tudomá-
nyunk szerint az ég bujdosói csak azért sem panaszkodhatnak a' többi csillagok felől
szeretellenségről, mert szintazon szent törvények szerint végzik körfutásaikat, mint a'
firmamentum legnagyobb ugynevezett állócsillaga . . . Illyesekről szólni tán aprólé-
kosságnak látszhatnék, ha valaha a' gondolkozás- és előadásbeli hanyagságot aprólé-
kosságnak tekinteni lehetne ; — ' s ez egy-pár példát szerző irányában felhozni annál
helyesebbnek tartottuk, mert meglehetősen hajlandóságot tüntet ki jelen czikkeiben a'
megrótt hibákra, mellyektől barátságosan visszaintetnie kétségkívül kedvesebb lesz
szerző előtt, mintsem hogy alkalmat nyújtson, mások általi netán ellenséges meg-
támadtatásra. — „Az erdei lak' czim alatt költői versenyt olvasunk K e r é n y i,
P e t ő f i ' s T o m p a közt. E' barátságos versenyben nyertes a' „Pesti divatlap'
lón, mellynek lapjai három jó versszettel gazdagabbak, mellyek közül P e t ő f i é-
nek nyújtjuk a' koszorút, miután K e r é n y i magában is rövid és igénytelen,
T o m p á nak pedig különben tömört és eszmedús költeménye kelleténél hosszabbra
van szöve. — „Vázlatok a' szépnem történeteiből' M é s z á r o s K á r o l y tól.
Gondolkodó, bár még tisztára nem felett fő munkája, melly mind e' mellett is gya-
kor alapos megjegyzéseivel figyelmet érdemel ; illynemű czikkekkal a' „Pesti divatlap'
hasábjain annál örömebb találkozzunk, mert általok örömkre tettel czáfolja meg
a' szerkesztő azon sokszor ismételtetni szeretett ' s általunk folyvást hibáztatandó ál-
lítását, melly szerint komolyabb szellemű ' s a' dolgok mélyére hatni iparkodó czikke-
ket divatlapi olvasók előtt kellemetlen vagy éppen unalmas olvasmánynak mond ; mi
legalább azt hisszük, hogy minden műveltebb olvasó előtt — ' s így szeretjük tekin-
teni szépirodalmi lapjaink olvasóit — többet ér egy hasonló czikk két véka kedvszöttiyantó
lapdacskó- és eféléknél. — „Egy utazó naplójából' L o m b o s y tól a' jelen szám-
ban befejeztetik ' s érdekes jegyzeteket közöl leginkább Zsibó és Szurdok felől,
valamint a' Rákóczy-táborozásról is. Ki nem találhatjuk azonban, mit akar szerző
eme szavaival mondani ; „k e b l e t r á z ó i n d u l a t j á n a k b ú s k e d é -
l y ü a l a k j á t ó l k i s é r t e t v e i n d u l t ' s t b . „ . . . Csak a' világért ne erőtesse magát
arra az író, hogy sokat mondjon, mert aztán néha tele veszi levegővel száját ' s az
idézetthez hasonló csudaszószervezet lesz a' nagy neki-készülés szüleménye. — „Meg-
nyugtató' M e n t o v i c h F e r e n c z től szívhez szóló érzet-valódisága miatt
megemlítését érdemlő költemény. — A' tárczából, mint különösen figyelemre méltót
' s egyikét a' jelen szám legérdekesebb czikkeinek kell kiemelnünk a' veronai leve-
let. Szeretnénk mindazokkal, kik nekünk magyaroknak az önmagunkrólí gondosko-
dást, a' körütekintést az iránt, hogy elszegényedésünk forrásai minél hatályosabban
bedugassanak, olly igen rossz neven veszik, e' levelet figyelmökbe ajánlani, kiemelve
természetesen azon sorait, mellyek az ottani szinkór felől ' s annak zárvatartása haza-
fias okairól szólnak. Furcsa is, ha aztán Veronáról saját lakvárosunkra visszatekin-
tünk ; ott zárva tartatik a' szinkór, mert nincsenek honi művészek, kik benne föl-
léphessenek, idegenek által pedig pénzüket elhurczoltatni nem engedik . . . és Buda-
pesten ? oh, itt nemcsak éppen az idegen művészek fogadtatnak legtulzóbb tapsviharral,

hanem csak ők, az ő lovaik és — tartatnak érdemesnek, hogy kedvökért szekérszámra merő pusztítás vitéssék véghez a' virágkertekben, még nagyobb és érezhetőbb pusztítás az erszényekben. 'S bennünket mégis tulsággal vádolnak; . . . na, de hisz az illy vádolók m a g y a r o k r ó l , n e m p e d i g B u d a p e s t l a k o s a i r ó l beszélnek.

'ÉLETKÉPEK', III-dik szám.

V a j d a hasonló irányu cikkei, mint minő az ezen számban előforduló, mely az anyagi 's szellemi érdekekről, vagy testi 's lelki gazdagságról értekezik, nem lesz olvasó, ki örömmel és élvezettel ne fogadná. Nincs is írónak, ki a' pusztá mulattatáson kívül magasabb célzt tűzött ki munkálkodásában, szebb feladata, mintha e' magasabb cél elérésére, a' szép, jó 's igaz megkedveltetésére 's az irántoki tiszta fogalmak és melegebb ragaszkodás terjesztésére törekvő dolgozatait egyszersmind olly külsőbe tudja öltöztetni, mely a' nagy tömeg által különben tán hidegen vagy épen tulokos fitymálással fogadandott ígéknek is könnyíti az utat, a' bejuthatást a' kedély mélyeibe; — 's e' szép feladatot V a j d a hasonló értekezéseiben szépen oldja meg; a' költői kebel mélyéről, a' bölcselő ész szilárd meggyőződéséből felaknázott szellemi kincseket értekezés alakjában is kedveltetőleg tudván az olvasó elé terjesztetni. Mi egyiránt ajánljuk figyelmes olvasmányul V a j d a munkálatait e' nemben mind az olvasónak, ki idejét haszonnal mulatva akarja töltetni, mind az íróknak, kik szép hivatásu pályájokon magasabb cél elérésére szándékoznak küzdeni. — A' 'Sorscsapások' című kaland elbeszélése K e l e d től nem mond ugyan új dolgokat, azonban az előadást benne igen jónak és mulattatónak találjuk, 's ennek annál inkább örvendünk, minél ritkább nálunk a' humor mezején szerencsésen föllépő író. — E m ő d y nek az életből vett satyrája nagyon töredékes; a' gondolat szintolly csípős, a' milly keserűn igaz benne, csak szerző ne kímélte volna tárgyától a' kiviteli gondosságot. — P e t ő f i folytatja uti jegyzeteit, 's bennök még nagyobb rakoncátlansággal még üresebb dolgokat mond el, mint miket olvasánk az első számban; valóban sajnáljuk szerzőt, hogy efélék írására vesztegeti idejét, 's pedig annál inkább, mivel a' népszerű költés mezején megszokánk tőle többnyire jobbakat olvasni, 's mivel ő maga is minduntalan visszatér azon öndicsérgetésekre, melyek aztán, eféle uti jegyzetekhez tartva, igen számandó színben tűnnek fel. Kerek Magyarországon alig van jelenleg író, ki a' criticát ne ohajtaná 's tőle megváltást nem várna irodalmunkra; egyedül P. az, ki, hol csak lehet, haragosan kel ki ellene; ezt azonban, mert neki kedves mulatsága, hagynánk abba; — de mint lehet aztán e' tömördek gyűlölséggel a' critica iránt azon kíméletlen és valóban méltánytalan kifakadásokat összeegyeztetni, miket szerző a' jelen számban is S u j á n s z k y 's B a d a c s o n y i ellen intéz, ezt fejtse meg, a' ki szerzővel kezét fog eziránti véleményekben. — A' nemzeti színházi bírálatoknak egy állítására van némi észrevételünk: nem igen hisszuk ugyanis, sőt némelly előkelő színészek saját szavai után tudjuk, hogy ők egyáltalán sem B a j z a, sem senki nevétől, mint igazgatóétól, nem rettegnek; ellenkezőleg saját kívánságuk is egyezik minden más dologhoz értők és a' nemzeti színház ügyei iránt rokonszenvvel viseltetők azon kívánsáttal, bár minél előbb áldatnek meg az intézet műértő 's erélyes igazgatóval.

'HONDERŰ' III-dik szám.

Egy-pár komoly szó a' maga idején, illetőleg a' magyar szépirodalmat, az igazgató kiadótól, ki e' felév kezdetével visszalépett az elhagyott tisztségbe, 's most már ismét lapjainak egyszersmind szerkesztője is. A' cikk komoly férfias hangon van írva, 's — kivevén a' kiveendőket — korszerű 's figyelemre méltó észrevételeket mond el. Leginkább ama bunkós tón ellen van intézve, mely némelly és pedig nem kis számú, írók által köztünk gyakoroltatik, 's melyet némelly már állásuknál fogva is tekintélylyel bíró emberek nem hogy irtani iparkodnának, hanem még inkább ter-

jesztenek, úgy, hogy a' felénk ember könnyen attól kezd tartani, nehogy e' tón irodalmunkban uralkodóvá váljék. Igen jó jelnek vesszük azonban, hogy e' pórias modor ellen nemcsak társaskörökben hallunk szót emelkedni legtekintélyesebb íróinktól, hanem — miként nem régiben I r i n y i nek az „Életképek”-ben és most H o r v á t h nak a' „Honderű”-ben megjelent cikkei mutatják — nyilvános kikelések is kezdenek iratni ellene. Ez helyes ut: meg kell ismertetni 's érdemileg megutáltatni a' közönséggel előbb a' szennyest és mocskost, a' mit közülünk kiirtani akarunk, 's ha a' közönségnek felnyílik szeme az eféle legénykedések iránt, a' legzajgóbb száju is megtanul ovakodni azon uton járni, mely közmegevetés és undor tárgya. Azonban minél inkább ohajtunk sükert illetén felszólalásainknak, minél inkább a' közügy iránti szeretetből és nem egyik vagy másik író társ iránti ellenszenvből emelünk szót, annál szükségesebb, hogy midőn másoknak illedelmes hangot és modort ajánlunk, akkor magunk is ugyanezt tartsuk meg beszédünkben, különben amaz elhibesült szolgabíró neveléséges sorsára jutunk, a' ki így riadt az előtte álló vádlottá: „hát a' ki . . . ! nem tudod-e, hogy tiltva van káromkodni? a' ki . . . 'stb.”! Elriasztani a' felénket ezer módon lehet; de a' szóvita általi meggyőzésnek csak egyetlen módja van: higgadt, ingerületlen okoskodás; az írók azon faja pedig, melyről itt szó van, nem tartozik az elriaszthatók sorába, mert visszalármázni, visszamocskolódni nagyon is tud. A' milly korszerűnek tartjuk tehát H o r v á t h jelen értekezését nagyobb részint, szintolly bizonyosak vagyunk benne, hogy ha a' mondottakat szem előtt tartja, midőn maga becsületes férfias hangot ajánl, nem vegyitendő értekezése közé az illy kitételeket: irodalmi betyárkodás, pöffeszkedő durvaság, irigy aljasság, legszemtelenebb kofaságok, legbetyárosb kifakadások, legszenyesb vásottságok, ellenünk röffent magyar collegialis berzenkedések, dominus fraterék, irodalmi bohóczok, a' vácsi tébolyda emlegetése 'stb. Illy önfeledések által meggyőzni sem H o r v á t h, sem más, de soha senkit nem fog, hanem fogja igenis az érdekelteket saját hangja által még inkább edzeni . . . Midőn egyébiránt szerző azt állítja, hogy nem ismer p a r a s z t t ó n u író, ki egyszersmind a' t u l z ó k közé számíttatni nem szeretne, akkor szavainak egyenest ellene kell mondanunk; mert szemünk előtt a' tapasztalás, hogy nemcsak a' politicai hitvallásban tulzók fakadnak a' szépirodalomban vagy általán az irodalomban a' megrótt mocskos hangra, hanem szintolly gyakran a' leginnenzöbбек, sőt olyanok is, kik máskülönben a' saloni szőnyegtaposók közé szeretnek számíttatni. Mi a' felhozott frankhoni példát illeti, hol száz meg száz divatlap és szépirodalmi folyóirat él, a' nélkül, hogy egymással valaha polemiái harcra kelnének, erre nézve nem lehet mást ohajtanunk, mint bármielőbb éressék el nálunk is e' higgadt kor, ámbár — lélektanilag tekintve az embereket — ezt köztünk, kik most vagyunk egyre növekvő forrongásban, mostanra várni nem lehet. Midőn továbbá szerző így szól: „Később támadott az Athenaeum, melyet — h a e m l é k ü n k n e m c s a l — megelőztek a' critical lapok 'stb.” ismét nagyon kitünteti — mitől ovakodnia kellene — ezen affectált ignorantia által a' critical lapok iránti haragját, mert hiszen kell-e ahoz valami különös P i c k féle emléktehetség, hogy valaki tudhassa, miszerint a' critical lapok csakugyan előtte léteztek az Athenaeumnak? 's ha így, mire azon negédes intercisum: „ha emlékün k nem csal?” . . . Egyébiránt ismételjük, hogy mindezen kifogásink mellett is szerző cikkét az illető írók által figyelembe veendőnek tartjuk 's vetetni ohajtuk. — „Az ő emlékezete” H i a d o r tól, elején kissé darabos, de utóbb simuló 's egyszersmind meglehető költemény. — G a l sokáig folytatott beszélyének, „A' négy tarka” vége a' jövő számban ígértetik, melyről tehát jövő alkalommal szölandunk. — Három idegen szabású fámetszetet veszünk e' számban ismét, melyet újra L a k n e r S á n d o r kísér „Házasság élet” című frescoképével, 's örömmel tapasztaljuk, miszerint L. S. lassankint betanul a' frescoképek írásába, 's jelen cikke már érdekesebb olvasatu. Csak úgy ne járjon aztán a' szerkesztő L. S.-ral, hogy mi-

dön többi frescoképeinek írásába egészen betanult, az illető képek egészen elfogyjanak.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Jul. 16. L i n d a dalj. 3. felv., olasz előadás bérletfolyamban, Alboni és Rovere mint vendégek. Egy hét alatt három olasz előadás nemzeti színházban, mely most nem haszonhajászó bérlo kezei közt van, talán mégis sok! Mi csak azon hasznót reméljük belőle, hogy a' mostani sok pihenés alatt színészink néhány eredeti színművet tanulandnak be, melyek már hónapok óta sovárognak előadásuk után, 's nem adatásuk titka csak abban rejlik, hogy nem titoknoki munkák; sőt talán még abban is, hogy most a' fűrvadászat igen kellemes, mely például ma is, a' főigazgató falun létében, néhány társával együtt elfoglalá a' fő-főügyviselőt! Talán innen származik azután a' sok színpadi baklövés? Már aztán, kérem alázatosan, ugyan mi-kép igazgathatna jól F. ur, midőn e' fontos munkán kívül polemia, puska, szerep 'sat. egyenlőn igénylik nagybecsű idejét! — Közönség, a' szakadó zápor daczára, szép számmal, az előadás pedig, a' vendégek részéről, jeles vala; Schodelné azonban kissé gyöngélkedni látszott, 's Füredyn is észrevehető volt a' gyakoribb éneklés hatása. A' kar derekasan megfelelt kötelességének, ámbár a' nyelvvél is küzdenie kellett; mit mondjunk aztán bizonyos jelenleg a' színháznál igen hatalmas ur azon tettéhez, mely szerint nem rég, midőn a' kardalnokok egy-két forintnyi díjjavításért könyörgének, nem pirult illy megvető megjegyzést hallatni: „Kapunk disznót, csak korpánk legyen?“ Hajdan a' jobb kardalnokok fizetése 24 — 30 forintból állott, 's most 18 — 22 forintba van csökkentve, csak hogy bizonyos más urak és kegyelteik díjait emelni lehessen, kik aztán kényők kedvők szerint üzik el a' tetszésökkel nem dicsekthető karénekeseket, mert ők összetartanak 's fennen mondogatják: nem én, hanem a' gyűlés határozott! Mi őszintén tiszteljük a' m. főigazgatót, jó szándékában pillanatig sem kétkedtünk; de szabad legyen ohajtanunk, hogy bár heces idejéből fontos foglalatosságai kissé többet engednének az illy színházi ármányok fölötti ellenőrködére fordítania!

— 99 —

Jul. 17. M ó r i v á s á r, német vigj. 3. felv. Lendvayné, László és Szent-pétery igen jól mulattatták a' közönséget, Kecskés (Mézga) igen élénkül emlékeztetett, hogy Telepy még mindig ködfátyolképeivel vándorol. Hubenainéről (Mézgáné) szólni sem merünk, mert ő első fellépte óta mindig egyenlő, azaz, minden legparányibb szerepet is tönkre tesz 's legfőlebb csak az „Ezred leányában“ tűrhető. Mért nem játszott inkább a' „hatvan forintos Tótné“ vagy szinte jól fizetett E. Gáborné? Hiszen ezek sem játszhatnának rosszabbul, 's legalább leörölnék díjak egy részét, mellyel mások rovására elláttatnak. Vagy nem kebellázító-e, hogy például Szigligetiné évek óta rendes havidíjt húz, negyven forintot, a' nélkül, hogy valaha föllépne, míg a' 73 éves Lang Ádám elveszté korábban húzott kis nyugdíját, 's most havonként 16 forintból kénytelen tengődni, mely összegecskét a' színészek önkényes adakozásokból gyűjtögetik! Nem ártana az összes színházi személyzet díjait név szerint hivatalosan közleni, hogy a' közvélemény kissé megrostálhatná a' méltatlan kegyeléseket és elnyomásokat, mert ehhez joga van a' nyilvános sajtónak, miután itt n e m z e t, még pedig s z e g é n y n e m z e t p é n z e forog szőnyegen, mely a' nemzeti színházat első szükségnek nyilatkoztatá, midőn szűk erszényét a' magyar nyelv művelésére 's a' nemzetiségnek ez uton is előmozdítására megnyitá! — Fölvonások közt Fi-

tos Sándor tánczolt kétszer, először komoly magyart, mely közben csak erős nad-rágának köszönheté, hogy irtózatosan hányt vetett tagjai szét nem hullottak; azután pedig illy czimű tánczot: „Ki a' legény a' csárdában?” — mely kérdésre csak ez lehet válaszuk: meglehet, hogy Fitos ur, ha úgy akarja; de a' nemzeti színpadon semmi esetre nem. Nemzeti tánczunk illy borzasztó eltorzítását nemzeti színpadon valóban nem szabad megengedni, 's ezzel az igazgatóság (Fáncsy urat értjük) nagy hibát követ el.

K—e

Jul. 18. K é t a l a k ú, német vigj. 4 felv. — Kobert szerepe fájdalmasan emlékezteté a' közönséget elhunyt Megyerinkre, 's egyszersmind azon kérdést eb-reszté, hogy mikor lesz már valami a' Megyeri-emlékből? ugy látszik, mintha ezen ügy egészen elaludt volna! Egyebiránt az egész előadás, Lendvayné és Szentpétery já-tékát kivévén, igen aluszékonyan ment. K. Ida rosz szavalásához még az is járult, hogy szörnyű roszul volt kifestve, minélfogva ez este nemcsak a' füleket, hanem a' sze-meket is boszantá. Priell Nelliről örömmel mondhatjuk, hogy már szép haladást tesz az öltözködésben. Kecskés (vendégfogadós) nem pesti színpadra való, állása, be-széde, mozdulatai egyenlőn kiállhatalnok 's még visszaszítóbba lesznek azon föl-tűnő törekvés által, mellyel maga iránt figyelmet gerjeszteni akar, 's melly csak ne-vetségesse válik. Némellyeket túlzólag kegyel a' mindenható rendezőség, más fiatal tehetségek ellenben igazságtalanul nyomatnak el és ezen utóbbiak közé különösen Gózont is számítanunk kell. Udvarhelyi rendkívül akadozott, mi néhányszor az egész jelenetet megakasztá, 's így e' különben eléggé eleven vigjáték csaknem egészen élvezhetlenné vált.

S — —

Jul. 19. S e v i l l a i b o r b é l y, dalj. 2 felv. Ma Albonival operai egy-veleg volt ugyan hirdetve, de a' nevezett művésznő rögtön történt megbetegülése mi-att a' főnebbi daljátékot kelle elrögtönözni; igen természetes tehát, hogy nem adat-haték illő pontossággal, *) 's azért nem is kívánunk róla bírálólág szólani. Egészen mást kell azonban ezuttal megértenünk, mert épen ezen este értesíteténkrőla a' szin-házban, hogy t. i. színházunk egy-pár, sőt néhány tagjának az igazgatóság folmon-dani készül, vagy már föl is mondott, kik közt olyanok is vannak, kiknek elmen-e-telét valódi veszteségnek kellene mondanunk. Majd utána látunk a' dolognak, 's ha valónak találjuk, tehát az indokokat nyíltan el fogjuk mondani, mert rég kezünkben azon cselszövény fonala, mellyet némelly urak szöttek, sőt talán már egészen be is végeztek.

— 99 —

Jul. 20. F a l u s i l a k o d a l o m, vigj. 3 felv. Jakab Istvántól. Szinte jól esik már valahára mondhatnunk, hogy az előadást, mint egészet, sikerülnek és minden részről szorgalmat tanusítónak mondhatjuk, 's leginkább az összevágó eleven játéknak tulajdoníthatni, hogy a' nagy számu közönség jól mulatott. Hogy egy-két színész 's színésznő ma sem volt egészen ment egyéni hibáitól vagy bal-szokásaitól, az természetes; de az illyesmiket az összevágó pontos játék mindig legalább is félig eltakarja, következésképen rosz hatását csökkenti. Mi Párisban a' kisebb vaudeville színházakat is sorra látogattuk, 's mondhatjuk, hogy azok személyzete, egy-pár ke-vés kivétellel, nem mérközhetik a' miénkkel, de előadásuk olly kerek, olly összevágó 's egyöntetű, hogy a' nézővel a' színész minden egyéni hibáját feledtetli. És ez nem babonáság, hanem csak gyakori próba eredménye, a' szerző és barátai jelen-

*) Sőt egészen „parodiává” aljasítaték: ha Benzát kivesszük, a' többi teljes lehetetlen volt meghallgatni — ép fülekkel.

letében. Minden mozdulat, minden megnyomása 's kiemelése a' mondásoknak addig bíraltatik, ismételtetik, míg végre a' legjobb hatás előidézését biztosítja. Tehát csak próbákra, műértők fölügyelése alatt tartandó próbákra, kérjük önöket, tisztelt urak 's hölgyek, és bizonyosan sokkal kevésb okunk lesz éles megrovásokra, mellyek min-magunknak fájnak legjobban, mert szeretnénk minden nemzeti intézetre legfényesebb csillagokat ragasztani, ha azt az igazság megsértése nélkül tehetnők. Meddig azonban gyakran megtörténik, hogy a' színészek próbára összegyűlnek, de a' rendező hiányzik, mert ő egyszersmind igazgató, ügyvéd 's egyéb dolga is van; hogy a' színészek próbára összegyűlnek, de egy-két főszereplőnek, kik az igazgatási ülésekben résztvesznek, nem tetszett eljönni, 's a' próba elmarad; hogy a' színészek próbára összegyűlnek 's közel 12 óráig várákozni, míg végre az ügyelő azt mondja: nincs próba: — addig rendesen pontos összejátszásról álmodni sem lehet. Ezen bajt pedig csak úgy lehetne gyökeresen megorvosolni, ha a' színház szellemi, művészeti vezérlete nem színészekre bíztnék, kik egymás hibáit 's hanyagságát nagy készséggel nézik el, hogy máskor ők is hasonló elnézésre számolhassanak, 's legfőlebb csak a' mellékszerepeket büntetik, ha éppen rossz szeszélyben vannak, 's ezeknek nem szabad aztán zúgolódnok, ha elbocsájtani nem kívánnak!

S — —

Jul. 21. Bartha javára bérletszűnettel először A' k á p o l n a, Gozlan Leo után francziából Csepreghy. Nem láttam ugyan az első felvonást, de mivel a' journalisták illyforma eseteken nem szoktak fenakadni, nem látom át, miért ne szólhatnék a' mai előadásról én is. Az semmit sem tesz, hogy ennél fogva a' darabot nem ismerhetem, az egészet kellően nem érthetem, a' szerepek jellemeit nem foghatom fel és csupán egyes részleteket ismerhetek, mert hiszen ez közönséges dolog színészeinknél, kik csupán a' magok szerepét szokták, mikor szokták, ismerni. És aztán, Petőfi *) nyelven szólva, már nem tűrhetém tovább, hogy az 'Életképek'-ben olly régen semmi sincs, 's elhatározám magam, hogy legalább egy kis színi jelentéssel megszánozzam ezt a' szegény Frankenburgot. Hiszen olly jó fiu, az Isten adta, vagy mi? És azon kezdem, hogy mindössze öt páholy volt kivéve. Miért nem adnak színészeink jutalomjátékokul eredeti színműveket; a' betanulás egyenlő időbe kerül, 's jelenleg hat elfogadott eredeti színmű várja előadását? Felelet, mivel a' szegény színház elég m e g f o n t o l a t l a n (igy!) volt, a' magyar íróknak műveik után osztalékot ígérni. Tehát, Isten hírével, elégedjenek meg önök öt páholylyal. És ezt nem a' franczia darabok iránti gyűlölség mondatja velem; nem. Én szeretem a' franczia darabokat 's igen czélirányosnak tartom, hogy, ha egyéb okból nem, a' technicába n, színpadi jártasságban meglehetősen idegen magyar írók okulására az ügyesebb franczia darabok ollykor nemzeti színpadunkra hozassanak. Egyébiránt, àpropos technica és színpadi jártasság; tudja a' nemzeti színház mélyen tisztelt igazgatósága, miért nem idegenek a' franczia színműírók ezekben? mivel ott nem hirtelenkedik el az előadást, hanem számos teljes formasággal rendezett próbák vannak, az író jelenlétében, kinek magának is alkalom nyílik ilyenkor ügyetlenségeit észrevenni, 's mások is figyelmeztethetik mulasztásaira. A' színészet legyen mint a' lóverseny, mellyben a' ki részt akar venni, előre kell hozzá készülnie; és ne legyen mint a' lóverseny, hol (bocsánat e' mellékes hasonlításért) a' lovak úgy készíttetnek elő az idomárokkal, hogy éppen azon bizonyos perczen érék el az erő legnagyobb fokát. Ez szerencsejáték, véletlenben való bizakodás; a' színészet pedig nem Istenkísértés, hanem művészet, vagy legalább volna, ha volna; ehez tehát lelkiismeretes készü-

*) Nagy reménységű fiatal magyar poeta, kiből még ember válhatik, ha el nem romlik. Most még nem tart equipage-t 's nem affectál szerénységet.

let kell, 's valameddig olly próbán nem megy keresztül valamely darab, mely rendes előadásnak is megjárta volna, de nem ám egyedül a' nemzeti színházi mostankorri előadásokhoz mérve, egy darabot sem kellene, az írók rettentő példájára 's az intézet pironkodására, szinpadra hozni. Nem a' francia darabok elleni gyűlölség emeltet tehát velem szót az eredeti darabok mellett, hanem a' nemzeti irodalom érdeke. H a t d a r a b v á r j a e l ő a d a t á s á t. Egyébiránt azt mondják, hogy mindezen darabok még nem adhatók, részint mivel igen rövid ideje fogadtattak el, részint mivel változtatások végett szerzőiknek visszaadatván, rövid ideje vannak a' színházi igazgatóságnál. Ez esetben minden ellenvetés rágalom volna, 's én egyáltalában nem akarok lovagiatlanságot elkövetni. De nem jobb lett volna-e inkább Bartha urnak darabig várni 's azt a' megfontolatlanul kikötött részecskét kiadni, mint jul. 21-én öt páholyon kívül a' többiek ásitozását szemlélni? Komlóssy Ida még mindig lógatja a' végszavak tagjait, még mindig tremolo szavai, de az igazságot eltagadva vélném, ha azt állitanám, hogy ezen sajnós szokása öregbülő félben van. Csak rajta a' buzgalomban, felvilágosodott értelemnek és szilárd akaratnak, a' természeti lehetőség köreiben, semmi sincs elérhetlen. Lendvayné, rendes szokása szerint, rosszul volt öltözködve. Csintalan! hamarjában, midőn a' második felvonásban beléptem, azt véltem, kaczerhölgyet játszik, olly valami reggeli öltözkéforma viritott vagy inkább fehérlett rajta. Általában Lendvaynének az öltözésben gyöngye oldala látszik. Azt akarom mondani, hogy izlését némileg a' rítkító felé vélem hajlani 's öltözéke nem ritkán felettébb halmozott. Egressy G. ma azt mondta: „Nem vagyok arra szorult.“ Ezek magyar szavak, de nem magyar beszéd. Egyébiránt a' darabon kívül más ujság nem volt; az előadás a' régiekből való.

F i g a r y.

Jul. 21. Bartha jutalmára bérszűnettel először A' k á p o l n a, francia dráma 5 felv. Gozlan után Csepreghy. Jul. 22. ugyanaz ismételtetett. Magáról a' darabról csak annyit, hogy néhány hatásos jelenete van, de vége igen gyöngye és egészen Fridolinból van kölcsönözve. Mikép adathat „nemzeti“ színház igazgatója (Fáncsy urat értjük) illy mindennapi közepszerűséget akkor, midőn hat eredeti dráma hónapok óta előadatas után sovárog, 's mikép lehet ezen drámát másnap ismételtetni, az megfoghatlan ugyan, de az igazgató színészek kényelemvadászatából könnyen megmagyarázható. Közönség mindkét izben csekély számmal, mert a' közönségre csak eredeti színművek gyakorolnak vonzó erőt, 's az igazgató színészek talán épen ezért nem akarnak eredeti ujdonságokkal föllépni, 's boldogoknak érzik magokat, hogy nincs most fölöttök hatalom, mely ezen ferde akaratot megtörhetné. Egressy G. az orvos jellemét jól fogá föl, csak bastillebeni szenvedéseit ohajtottuk volna erőyesebben szavaltatni 's néhány akadozását, főleg 2-ik előadásakor, elmaradni. Lendvayné látszott, hogy beteg vala, 's másnap már K. Ida játszott helyette szokott hibaival, 's e' helyett Priell N., kit kénytelenek vagyunk jóval K. Ida elébe helyezni, 's azért kár őt most elhanyagolni; eleinte igen sokat fáraszták őt a' rendezők nagy szerepekkel, most meg mellőzik! Szathmáryné szorgalmát dicsérnünk kell. Fáncsyt a' karzat néhány tapssal üdvözlé, 's így már most átláthatja, hogy ezentul nem „m é l y e n“ tisztelt, hanem „m a g o s a n“ tisztelt közönséget kell feleselésiben említie, mert magosban laknak az ő tisztelői. Szerepét tudta ugyan, de jelleme iránt nem volt magával egészen tisztában, mert félig cselszövőt, félig bohócot csinált belőle, mig véleményünk szerint, finom udvaronczt kellett volna belőle alkotnia. László és Szigeti jól fogák föl nem igen hálás szerepeiket. Az összevágás nélküli lassú játék ismét tanusítá, hogy a' próbák hanyagul 's műértő felügyelés nélkül mennek véghez. Halottunk a' szinpadon mind a' két előadás alkalmával: Gábríelát, Gábríelát, Gabriellát, Gabriellát, Gábríelát, 's a' t. Ugyan nem figyelmeztetheti a' t. cz. titoknak ur próbán az illy botrányok elkerülésére az illető szereplőket? Vagy talán csak azért húzza díját, hogy a' játékszíni czédulákban a' sajtóhibákat meghagyja? — 99 —

F á n c s y Lajos ur egy hozzám intézett m a g á n levelében azt nyilváníta, miszerint a' háziurasságot (l. „Életképek“ 1-ső sz. 32. lap) illetőleg, k i d e r í t ő l e g nem szólhat a' nélkül, hogy személyeket ne compromittáljon, kiket pedig igen lovagiatlannak (!) tartana, e' czivakodás mezejére vonzolni, azért, mert bizodalmukkal megtisztelve egy vagy más esetben némelly körülményekről tudósíták: annyit azonban k ö t e l e s s é g e n e k tart irányunkban nyilvánítni, hogy azon háziurasságra vágyók közé bennünket nem értett, de nem is érthetett, mivel ebbeli szándékunkról sem közvetlen, sem közvetett tudomása nem volt.

A' mi pedig a' „főbb“ színészeknek egyik referensünk által említett f é l e l m ű k e t Bajzától, mint e r é l y e s igazgatótól, illeti, ezen vadat F á n c s y ur a z z a l i g y e k s z i k elhárítani, miszerint ő, s z i v é b ű l o h a j t j a, h o g y minden becsületes ember őszinte törekvése o l l y k ö z e l i s m e r é s t é s m é l t á n y l á s t, s z e m é l y e a n n y i s z e r e t e t e t é s t i s z t e l e t e t n y e r j e n a z i l l e t ő k t ő l, m i n t B a j z a u r é a' n e m z e t i s z i n h á z t a g j a i t ő l; h o g y m i n d e n e m b e r t, h a h i v a t a l o s k ö r é t m á s s a l c s e r é l i f ő l, k i l é p t e k o r k ö r n y e z ő i n e k o l l y b á n a t o s r é s z v é t e k ö v e s s e ' s e m l é k e z e t é t o l l y t i s z t e l e t t e l á p o l j a, m i n t a' n e m z e t i s z i n h á z s z e m é l y z e t e B a j z a u r é t, k i t ő l é p e n n e m f é l, s ő t ő s z i n t é n s z e r e t i. — F á n c s y u r i s m é t e l v e m e g k é r t b e n n ű n k e t, h o g y a' s z i n é s z e k B a j z a i r á n t i e k é p e n i g o n d o l k o z á s á r ó l a' , m e l y e n t i s z t e l t ' k ö z ö n s e g e t f ő l v i l á g o s i t s u k ; , n e m b i z t a u g y a n m e g ő t (t. i. F á n c s y u r a t) s e n k i e' r e c l a m a t i ó r a, d e b e c s ű l e t é v e l m e r k e z e s k e d n i, h o g y s e n k i s e m f o g e l l e n e t i l t a k o z n i, l e g a l á b b a z o k k ö z ű l s e n k i, k i k a z „É l e t k é p e k“ m u l t s z á m á b a n é r t e t h e t t e k. — E' s o r o k h o z a z é r t n e m i r u n k c o m m e n t á r t, m e r n a g y o n v i l á g o s a k. L e h e t e t l e n a z o n b a n ő s z i n t e ö r ö m ű n k e t k i n e m ' f e j e z n ű n k a' f ő l ö t t, h o g y a' s z i n é s z u r a k B a j z a u r t ö r e k v é s e i t o l l y k ö z ö s e n e l i s m e r i k é s m é l t á n y o l j á k, k i l é p t é t o l l y b á n a t o s r é s z v é t t e l k ö v e t é k ' s e m l é k e z e t é t o l l y t i s z t e l e t t e l á p o l j á k — ' s a z é r t n e m m a r a d e g y é b h á t r a, m i t F á n c s y u r e' n y i l a t k o z a t á b a n e l é g é r t h e t ő l e g l á t s z i k k i m o n d a n i, m i n t g r ó f R á d a y G e d e o n u r a t e g é s z t i s z t e l e t t e l f i g y e l m e z t e t n i, m i s z e r i n t a' s z i n h á z i k o r m á n y t a' k ö z s z e r e t e t é s t i s z t e l e t e t n y e r t B a j z á r a, k i n e k l e l é p t é t a' t a g o k u g y i s o l l y , b á n a t o s r é s z v é t t e l ' k ö v e t é k, m i n e l e l ő b b á t r u h á z n i m é l t ó z t a t n a k: m e r t c s a k i g y l e h e t r e m é l e n i, h o g y a z á l d o t t r e n d é s b i z a l o m i s m é t h e l y r e á l l a n d ' s k i k i t i s z t á b a n l e v é n v a l a h á r a t e l j e s i t e n d ő k ö t e l e s s é g e i i r á n t, a' k ö z ö n s é g i s t u d n i f o g j a: k i a z u r? ' s k i k t a r t o z n a k e n g e d e l m e s k e d n i?

Frankenburg.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

EGER, július 18-kán. Midőn e' sorokat írom, mindnyájan azon kinzó kétség küszöbén állunk, miként nem annyira a' hozzadalmas esőzés, mint inkább valószínűleg felsőbb vidékünkön történt valamelly felhőszakadás okozta vízár marta-lékává válik szegény városunk. Ugyanis — különben kised folyamunk medrét ötszö-rösen haladva, majd minden utcáinkon szerte kószál a' dühöngő árvíz 's a' bero-hanását kórlatozó védfalat már két helyen átfurta, 's a' falon felüli külvárosunk merőn elborítva levén, borzasztó veszélyvel fenyeget. Délelőtti 11 órakor — az 1813-diki vizállást már meghaladta. Boltjaink csukvák 's némellyek vízzel telve, — itt-

ott rögtönzött talpak tesznek nem épen biztos szolgálatot, hordva a' vizzel körzött lakokból az embereket. . . .

Julius 19-dikén. Tegnap délután kissé fogyott a' viz, mig ma reggel ismét a' tegnapi legmagasb fokra emelkedett, 's csak délután kezd medrébe lassan vonulni, keserü pusztulást hagyva maga után. — Még nem tudni az elporlott épületek számát; de eddigi tudomásom szerint egy ember sem lett a' dühöngő vizár martaléka, mit több lelkes férfiak során, különösen Péchy István cs. kir. főhadnagynak, Rózsa Károly városi főbiránnak és Német Béla szolgabiránnak köszönhetni, kik nemcsak példájukkal mentek elő; hanem nemtöként voltak jelen mindenütt a' veszélyben forgók kimentésére. A' műkedvelő társaság holnap gyűlést tartand, mellyben — illy szomorú környúlások közepette — kitűzött céljától kissé eltérőleg, a' viz által károsultak némi felszégelését tűzendi nemes céljául. D e n g e l e g y.

GYÖR, július 10-én 1845. Ha lapod politikai irányu lenne, elmondanám, mi fontos eseményeknek nézünk elé, elmondanám, mi idöket élünk; — éber virasztásra hívnek fel minden hü kebelt, mellynek minden lüktetése a' hazáért verjen. Illy korban, illy események várakozásában minden, mi a' nemzettest egyes részeiben történik, jobban érdekli a' hazát, mint hinnök, a' vidékek történeteinek is megvan most nyomatékuk, jelentőségük. Ezért engedd meg, hogy lapjaidon feljegyezhessem Györmegye ünnept. — Nem tudom, hol és kitől, de hallottam, hogy a' törvény legfőbb garantiája nem az írott sanctió, hanem a' személy. Hol kötelességérzet, polgári erény hiányzik, ott a' törvény holt betü. A' magyar már nehéz idöket élt; az idö most is rá nehezedett. Így nem lehet csudálkozni, ha aggálylyal tekint a' jövőbe, melly megérteti a' jelen törekvéseit, ha aggálylyal néz azokra, kiket sors emelt fölébe. — Mert Györmegyének oka nincs aggálylyal tekinteni uj főispánja gróf E s t e r h á z y K á r o l y ö nagyméltóságára, kinek eddigi politikai élete elég biztosítékot nyújt a' jövő iránt, mellynek záloga azon hő szerelem, mellyel a' nemes gróf hazájaért lángol 's azon tiszta becsületes akarat, mellyel a' hon felvirágzásán törekszik, és mert Györmegye tisztelt főispánja egyéniségében, jellemében találja fel a' megnyugvást törvény és igazság miatt: üdvözlé őt örömmel és szeretettel. És valóban ez öröm igaz, őszinte volt, mint a' szeretet az összes megye szívében fakadott. Ö nagyméltósága 6-án tartá Györbe menetelét. Ujta diadalmenet volt. Nem szölok a' menet részleteiről, mint diadalivak kísérő lovasok, fényes küldöttségek, alkalmi versek (mellyek illy nagy hőségben jótékonyan hatottak reánk *); ezek mindmegannyi szokásos apróságok, mellyek a'

*) A' tenger szüli a' gyöngyöt; az alkalmi versek és üdvözlések oceanában egy szerény kis beszéd is merült fel, Bscherhofer gyömerei rabbi Téten tartott beszéde, melly itt következik:

„Hasztalan! nem fojthatjuk el érzetlángjainkat, nem titkolhatjuk el örömkönyeinket, mellyek árjai szétömlenek keblünkben, a' valódi érzelem nem bírja magát a' néma titok leple alatt megvonni, önkénytelen felriad az, felszáll örömtől telt ajkainkra, mint nyár reggelén a' gyöngyharmat.“

„Szeretett uj főispána e' megyének, üdvözlégny határunkban, vedd rebegő nyelvünk hő ömlédezeit zálogául legmélyebb tiszteletünknek.“

„Dicsőség a' nap 's csillagok mindenható teremtetőjének! áldunk téged, nagy Jehova! mert irgalmasságod mannája ágazott el Juda népében.“

„A' sovárgás üszkétől kipörkölt mezökre langy felhöt bocsájtál, 's az érzelem virányai felvidultak.“

„Kegyelmed malasztos harmatja nem hullt kopárszirtekre, a' reményvirágok kelyheibe merült, 's ezért hálalma fakad Israel népe melléből, melly felhöket hasit 's felszáll az örökkévalóság trónjáig.“

„Nemes gróf, te a' választottak közül vagy! nagy lelked szép tettei előzik meg jövedeledet, mint Dávid népe előtt diszelgett a' szent frigyszekrény!“

„Szived a' sionhegyi tábla, hova vésvék a' törvények szent szavai; igazságos haragod a' puszták mennydörgése, melly szálljon fejére a' vétkesnek.“

népnek nem emberét is fogadják néha. Az ünnep legszebb éke volt a' szemekben csillogó öröm, a' népnek őszinte örömrádása, azon szeretet és bizalom, mely a' főispánt mindenütt fogadá. — Hát még a' szemcsillagok ezrei, ez angyali fők, melyek száz ablakból üdvözlék az érkező főispánt! Nem tudom, ha derült volt-e az ég, mert én e' szemek mennyországába tekinttem, de úgy hiszem, az éjt világitának meg e' napok, melyek sugárai a' lovagias főispán felé irányultak. Oh, mi szépek a' győri hölgyek! szerencse, hogy a' főispán szívét Győrmegey birja.

A' főispán kocsija előtt a' megyei ifjuság fekete serege lovagolt. Szép kép, eként egyesülve látni minden színezet nélkül azokat, kikre reménnyel 's várakozással tekint a' megye. — A' főtéren a' polgári őrhad tisztelkedett 's a' város is mindent elkövetett, mi által örömet nyilváníthatta a' haza egyik legnépszerűbb fiának kebelébe lett megérkezésén, ki, mint a' pápai polgári magyar őrhad főparancsnoka, polgári egyenruhában jelent meg. — A' megyeháznál szép meglepetés várt ő nagyméltóságára. Nyitra megyének 60-nál több tagból álló kiküldöttsége a' főispán gr. Károlyi Laj. őnmga vezérlete alatt fejezte ki azon megye örömet és ohajtásait, mely ő nmát fiának vallani büszke 's mely neki annyit köszön. Szép jelenet volt a' nemes férfit az azon megye küldötteivel, melynek fija, hol először lépett ki a' politikai pályára, hogy vivjon a' megtámadott alkotmány 's a' veszélyben forgó nemzetség mellett, azokkal, kik szívéhez olly közel állanak, együtt látni. A' fesz szorító öve elpattant, barátok hulltak egymás karjaiba. — Este a' város pompásan volt kivilágítva, 's a' főispán nagyszerű faklyás zene által tisztelteték meg a' testetül lelkestül magyar és hazafi püspök ő mltga udvarán. — Másnap ő nmltga főispáni székét szokott eskü és annak, miként „a' megye javait és szabadságait megőrizendi“, emeltebb hangon lett fogadása után elfoglalván, vendégszerető asztalánál 600-nál több személyt látott el szívesen. Este a' nemet komédiások által Körner Zrinyije adatott, 's a' redouté teremben bál volt. Arról szóljon a' Bruder Vaterland, erről csak annyit mondhatok, hogy néptelen volt. — Győr megyére egy szép kor kezd hajnallani. A' főispán jelszava rend és egyetértés; kezében, mint az itt közlött beszéd mondja, az igazság zászlója lobog, keblébe vésve a' törvény szavai, és ha a' RR, a' főispánnal kezét fogva, önérdéknek nem áldozzák fel a' közügyet: Győr felett az ég mindig derült leend.

Y. — E.

ZOMBOR, július 14. „A' politizálás hajlama — így szól a' langeszü Kossuth — ármányos egy szokásocská. Belezavarodik minden érzelmeinkbe, kíséri minden gondolatunkat, velünk fekszik, velünk kel, 's még ha menekedni akarnánk tőle, úgy járnánk, mint a' mesében ama jámbor, ki üszköt vetett kedves lakának, hogy benégesse a' manót, mely őt üldöze; de midőn nyargaló lova hátá, nahjlekának romjaira még egy pillanatot visszavetendő, megfordul, hátánál látja gubbaszkodni az átkozott manót.“ — Így jártam én is ezelőtti levelemmel. Eszem ágában sem vala a' politika, 's mégis, a' fonódó gondolatok csábszárnyain, azon alig észrevehető sorompón, mely az életviszonyok és a' politikai nagyvilág közt elkülönítő vonalként létez, — tulragadtatva, politikai köntösbe öltöztetem a' felkapott tárgyat, mely különben, ha szerencsésen a' sorompón innen maradok vala, tán nem leendett volna érdektelen olvasmány a' gyöngédérmelmű szépnem előtt, melynek főleg e' lapok szánvák. Mert, úgy hiszem, a' házasélet körébe vág, 's így a' nők világában is érdekes az: hogy nálunk a' papbér 3 fról négyre emeltetett, hogy e' teher . . . de ne tovább, mert könnyen megtörténhet, miszerint a' furfangos manó ismét megkísért, és én ujjonan

„Áldjon meg az ur Salamon bölcseségével és Sámson erejével, hogy az ur városában porrá zúzd a' vétek síkos oszlopit 's felállítsd a' réz kigyót üdvére a' jobban hívőknek, mint atyáink vezére tévé azt a' sivatag pusztákon.“

„Béke és üdv vár reánk, mert az igazság zászlója lobog karodban, vedd parányiságunkat is védő paizsod alá, légy atyánk!“

megbotlom kétlábu tátosomon a' politicába. Azért tehát inkább tartsunk szemlét társaséletünk egyéb viszonyain, mellyek nem annyira kápráztatják a' pápaszemet . . . Chiabai Pál vezérlete alatti színésztársaság, minekutána két hónapon át keblünkben dicséretesen működött volna, e' napokban elköltözött; vándorutját Harkánynak, azután Pécsnek irányozandó, innen pedig őszre hozzánk visszatérendő. A' jámborok mindent elkövettek, mi a' közönség részvétét élénkíthet; azonban az eleinte vára-kozáson felül mutatkozott részvét vagy tán inkább ennek rugója, a' pénz, napról napra fogyni kezdett. Ők azonban megelégedni látszottak a' pártfogással 's halájuk nyilvánításaul az utolsó előadás tiszta jövedelmének felét a' kebelbeli kórház javára szentelék, melly célra a' részvétlenség miatt, mellyről leginkább a' férfiak vádolhatók, alig gyűlt be 26, azaz: huszonhat váltó forint. Nem áldozunk mi a' szenvedő emberi-ség gyógyítására, pedig sehol tán az országban nincs olly rossz — mondhatni — bot-rányos állapotban a' kórház, minőben van nálunk. Egy kis nádfedelű, két-három szobácskából álló, egészségtelen gunyhó az, melly korántsem képes befogadni a' szegények 's betegek nagy számát. Régóta van ugyan tervezetben egy nagyobb-szerű kórháznak ujonti felépíttetése, de ez is, mint minden más tervünk, napról napra halasztatik. 'S innen van, hogy nálunk az olly célszerűtlen, 's igen terhes házankénti koldulás még maiglan sincs megváltva! Emlékezetbe hozák nekünk mind-ezt a' színészek, érintettem nemes ajánlatukkal, de mi jövedelmezés végett inkább kártya-asztalhoz visszük pénzeinket . . . De halljunk örvendetest is! Édes öröme hevül kebelem, midőn polgáraink többségénél a' magyarosodás ügye iránt méginkább megfoganzottnak lenni hirdethetem a' rokonszenv áldott magvát, mellyet, remélem, semmi ármány, semmi ellenszél, noha ez többektől még hajtatik, sem lesz képes előlni. Illy forró rokonszenv reményesillámu csirajelei tünének fel f. hó 9-én a' kereskedői testület tagjai részéről a' Horváthkertben tartott Julialistánczvigalmon. Igen is korszellemies 's valóban polgári vala e' vigalom. Az ünnepiesen kivilágított kert egyik szegletében dombos helyen felállított gulaidomu oszlop hármassoldalán csupán magyar rimversek voltak szemlélhetők, mellyek hangulata, különösen e' kifejezés: „a' szabadság 's a' magyarság árulói vesszenek!“ — kedvesen meglepő vala. A' kereskedői testület dicséreteül szívesen jegyzem meg, miként valamint a' meghívójegyeket egyedül magyarnyelven bocsájtá ki, szintugy számos polgárvendégeit magyar vendég-szeretettel fogadá 's a' pazarbőségű estebéd fölött szünni nem akaró köszöntésekkel üdvözlé. Éljenek tehát a' szerbajku, de magyarszívű polgárok, — 's én is — a' kert ajtaja fölötti felírás szerint 's után — a' magyarok Istenéhez fohászkodva, kívá-nom: „viruljon a' kereskedői testület ezerágu fája“ — „a' hatóság- 's közönséggeli egyetértésben.“ Oh, vajha ugy viradna ránk az egyetértés hajnala a' közügyeknél is, mint ölelkezénk e' fényes vigalmon a' testvéresedésnek erősülésre jogosító fiatal karjaival — piros hajnalig! Te varázserejű korszellem! löveld jöltevő sugaraidat egünk-re 's leheld sok ferdén gondolkodó polgártársink elfogult keblébe a' magyar lelket! . . . Ennyi lelkesülés után kerekedik csak kedvem arról írni: „mi hir Zomborban?“: melly rovat alatt, a' t. szerkesztő ur engedelmével, leszek bátor többször előlépni. Sokszor olvastam a' jeles „Mi hir Budán?“-ban Chináról: szabad legyen hát nekem is itt Törökhonból hozzánk gyakran átszárnyaló hírek közül egyet függelekül közölni commentár nélkül. Y. töröktanács még mult évi julius hó 1-én megválasztá főorvosát, de azt orvosi hivatalának betöltésére maiglan sem tudja rábirni; mivel jól tudja a' megválasztott orvos, hogy kivüle a' kadival, kivel ő bizonyos alkudozás re-ményteljes stádiumán áll, egy orvos sincs a'fatifásagos viszonyban, következőleg, hogy azon számtalan zárhatáridők, mellyekkel a' tanács őt megjelenésre 's illető he-lyének elfoglalására jelenleg is unszolja, merő gyermeki ijesztgetésen alapszanak, mellyel a' kadi részére némi alkufeltét kicsikarása czéloztatik. Ő tehát igen jó ember-ismerő orvos, mivel mély tapasztalásánál fogva, az úter megtapintása nélkül is, megszagolja a' beteg nyavalyáját, azaz: bölcsen tudja, miként nemelleyeket könnyebb

moraliter orron — mint physice fülön fogva huzni; — 's ezen ezer-
mesteri tudományát praktizálnia csakugyan sikerül is, mert ő most is hat mérföldnyi
távolságban dözsöl és kaczagva játszik a' zsebbe dugott tekintélyvel. No, de se baj;
ezen hosszú orvosi interregnumnak is van jó oldala, mert az idő alatt a' köznépben
azon, tán nem is alaptalan, eszme erősödött meg: miszerint ott, hol nincs sok
orvos, a' halál kaszája sem sodor annyiakat sirba... Ilyenekkel mi bővelkedünk,
's jelenleg akár tucetzszámra szolgálhatnék, de fentartom inkább máskorra a' fen-
tartandókat... Végre, mivel a' „Gazsi“ sokaknak visszatetszik, nevemet megszé-
bitem; legyen tehát Isten nevében

G á s p á r.

MI HIR BUDÁN?

— A' budai szinkörben mult héten bizonyos R i s l e y nevű idegen alakos
azzal mulattatá a' közönséget, hogy 7- és 9 éves gyermekeit lapdakint hajigálta a'
levegőbe, honnét mindenkor, mint a' macska, sértetlenül talpra estek. — E' mu-
tatványok számosan látogattattak, csak néhány emelkedett komoly szó az emberkinzás
ez újabb 's annál botrányosabb neme ellen, mivel jelen alkalommal az apától láttuk
azt tulajdon gyermekei ellen gyakoroltatni. És Risley urnak e' borzasztó mutatványai
nagy tetszésben részesültek, a' mi azok előtt, kik a' közmondásokat oly nagy tisz-
teletben szeretik tartani, hogy azok alkalmazásával a' legbálgább 's legviszásabb tet-
teket is hajlandók kimenteni, elegendő okul szolgálhatna ez alakoskodások helyes-
ségének kimutatására; de tapasztalásból tudjuk, mikép itt, a' mi kedves Budapestün-
kön, igen sok olyan dolgok részesülnek nagy tetszésben, miknek a' valódi
műveltség 's finom izlés undorodva hátat fordít. Biz' Isten, igen kevés vigasztalásul
szolgálhat a' hozzánk tévedő valódi művészeknek, ha nagy készülétek, bemutatások
és ajánlgatások után sikerül nekik-nyolcz kilencz verseny közt egyszer egy meglehe-
tős számú közönség előtt föllépni... mert e' tekintetben a' lovak, majmok 's egyéb
négy- és kétlábú állatok már sokkal szerencsésebbek voltak; 's ha legújban Risley nyak-
törő próbatéteit 's azok fényes (!) eredményét műizlésünkkel latba vetjük, meg fogunk
győződni, miszerint ugyancsak legsőbb fokon állhat nálunk a' művészet, hogy azt
a' közönség csiklándozására illy undorító szívet 's érzést egyiránt felháborító látvá-
nyosságok által kell pótolni. Ne hivatkozzék nekem senki a' bécsiekre, mert a' bécsi
köznép, izlés vagy inkább nem izlés tekintetében, a' budapestinél még jóval alantabb
áll: de őszintén megvallva 's a' dolgot minden oldalról meghányva, tán nem is lehet
a' mi közönségünket oly nagyon korholni romlott izlése miatt? Tekintsük csak kissé kö-
zelebről a' dolgot: Pestbudának majdnem kétharmada idegenajku; hol keresse,
de hol fogja ez feltalálni a' valódi élvezetű mulatságot, mely ilyen Risleyféle spec-
taculumokat nélkülözhetőkkel tethetne előtte? A' két n é m e t színház abban vetél-
kedik egymással, melyik nyomorultabb a' másiknál? 's így nem csuda, ha közön-
ségök egy része (igen örülünk, hogy tapasztalásból mondhatjuk: l e g n a g y o b b
része) egészen elmarad, a' másik pedig, azon heroicus elszántságu töredék, mely
minden áron mulatni és mulattatni akar, annyira elrontotta már minden egészséges
izlését, hogy többé különbséget sem tud tenni a' négy- és kétlábú művészek (?) elő-
adásai közt, mikre azután néha az értelmesebbek is el-eltévednek, részünt azért, hogy
látványukat kielégítsék, legtöbnyire pedig azon okból, mert még mindig nehezen
esik nekik elszokni kedves 's néha egyetlen mulatságuktól a' színház látogatásától 's ez
alkalommal pótolni akarják azon önkénytelen szünnapokat, miket füleik és — gyom-

ruk javára tartaniok kellett. — Ebből magyarázhatjuk azután, miért tódul a' budapesti közönség annyira illy idegen spectaculumokra 's ez okból lehetne tán némileg kimenteni azon idétlen pártolást, mire némellyek a' művészet legferdebb kinövéseit is méltatják 's mit azután azok, kik a' viszonyokat nem ismerik, joggal neveznek műismeret- 's izlés hiánynak. Mi legalább nem igen vagyunk hajlandók, a' botránykövet csupán a' közönségre hajtani.

— B e n z a u r, mint mondják, a' karinthisi kapu melletti színházhoz van meghíva vendégszerepelni. Mi ebben nem találunk olly nagy kitüntetést, mint némelly collegáink a' közönséggel elhitetni szeretnék 's pedig azért n e m, mert e' szerencsében (!) rövid idő alatt M i n k n é asszony is részesült, a' pesti német színház első énekesnője — Isten irgalmából.

— Soha sem tudtuk, miért nyitják ki reggel a' hidat először mindig a' b u d a i 's azután egy órával később a' p e s t i oldalon 's miért nem inkább e g y s z e r r e mind a' két oldalon? Egy városkapitányi irnok ezt úgy fejté meg: mert ez utóbbi esetben a' közlekedés csak egy órára volna megszakasztva, az 'erélyes' rendelkezés pedig azt kívánja, hogy épen reggel, midőn a' két város közti közlekedés legelőkeltebb szokott lenni, két és több óráig a' hidon járni — n e l e h e s s e n. Jól van!

— Azt sem tudtuk volna, hogy az ugynevezett társasági kocsik ezentul minden órában tartoznak elindulni a' budai hegyekbe, ha multkor két egész óráig nem kellett volna az illy bárka elindulására várakoznunk 's végtére is — gyalog kísétálnunk.

— Halljuk, hogy Alboni kisasszony a' budai fővényszinben is fog énekelni. Minden dolognak megvan az ő árnyékoldala is!

— Az 'Ungar' szerkesztője új fősegédet n y e r t Mahler Móríczt urban, ki dícséretes elhatározottsággal és szerencsés tollal lépett fel már néhány számban. — Csak azt lehet sajnálni, hogy nemcsak az 'Ungar' fősegédei, hanem más, fontosabb szerepet játszani szerető lapszerkesztők sem tudnak m a g y a r u l, pedig, ámbár idegen nyelven, mégis Magyarországon jelennek meg 's magyar érdekeket kellene képviselniök. ... innen magyarázhatók aztán azon neveltséges bakok, miket viszonyaink nem ismerése miatt elkövetnek 's azon ferde nézetek, miket, szeretjük hinni, ugyan-ezen ok miatt, nemzeti törekvésinkre akaratlanul rátukmálnának, ha közönségük véletlenül nem tudna m a g y a r u l 's náluknál jobban nem ismerné a' dolgok valódi állását: ezért aztán nem használnak sok jámbor urak erőlködései 's ezért hangzanak el leghosszabb szobatudós czikkjeik a' — v a l ó életben!

— P i c k u r mnemotechnikai felolvasásai nálunk nem igen akarnak divatba jöni: valjon nem azért van-e, mert a' magyarnak — s o k f e l e d n i v a l ó j a van?!

— A' katonai gyakorlatok jövő hóban kezdődnek a' Rákoson: lesz multság szemnek és — szívnek. A' bérkocsisok, mint halljuk, ez alkalomra új árszabályokat készítettek, mellyek csak az 'erélyes' rendőrség helybenhagyására várnak, melly a' dolgok 'sürgető' állásánál fogva, hihetőleg nem fog sokáig elmaradni.

— A' császárfürdői szép vendégek bucsúzni kezdenek: imádóikat azzal vigasztalják, miszerint majd télen otthon eltánczolják egészségöket, hogy nyáron ismét fürdőbe jöhessenek.

— Szerelmei ur Villmersnek a' 'kör'-től 200 p. forintért megvett, főtí dal'-át olly pompásan szándékozik kiadni, minő kiállításban eddig még egy illynemű mű sem jelent meg nálunk, 's ezért méltán számolhat derék hazai művésznők a' közönség pártfogására.

A' BABYLONIAK 'S ASSYROK.

Indus vizének nyugoti homoksivatagától kezdve, Euphrat szinte nyugoti homokrónájaig, éjszokról a' Caspi tenger és Jaxartes, délről az Ormus körüli öböl által kerített 53 ezer négyszeg mérföldnyi tartomány képezi benső Ázsiát, melly a' Zendavestában *Erienne*, a' görögöknél *Persis*, a' rómaiaknál *Parthia*, napjainkban *Iran* nevet visel. Ide helyezi Mózes az emberi nem bölcsejét 's első műveltsége fészket. E' tájakon bontakozik ki szemeink előtt az ősvilág homályából öt birodalom: *Babylonia*, *Assyria*, *Media*, *Bactria* és *Mesopotamia*. Világtörténetünknek — mert *China* és *India*, mint láttuk, tőle elszigetelten álltak, — első állodalmi Euphrat és Tigris folyamok partjain emelkedtek föl.

Onnan, hol az említett két víz az armeniai hegyek közül kiszabadul, egész odáig, hol egymásba ömölván, a' perzsa tengeröbölbe szakad, olly tartományok fekszenek, mellyekben a' kisszerű jelenhez nagy emlékezetek kötvék. Alsó Euphrat mellett *Susianától* (*Chusistan*) egész az arab pusztáig terül el a' hajdani *Babylonia* (*Irak Babeli*), körülbelül olly terjedelmű, mint a' mai *Portugallia*, a' legszebb mezők és legbujább szántóföldek hazája, meddig csak a' folyam áradásai hatnak, melly régenten csatornák által vezetve, éppen olly áldáshozólag, mint az aegyptusi Nilus, termékeny virányokat varázsla a' kopár homokpusztákra. A' csatornák nagyobb részben ma már beomladozván és az országnak fele kietlen. Félig elporlott téglahalmokban látni itt emlékeit a' hajdankori fénynek, mellyek egy roppant városnak, paloták, tornyok és imaházaknak helyeit mutatják. A' kőben és fában szegény ország

nem szolgáltatott töredékeny vályog- és téglánál egyéb építési anyagot, azért nagy számu óriási művei a' vizenyős földbe sülyedezének. Éjszak felől Babyloniát az ugynevezett „medok köfala“ választja el Mesopotamiától, nyugotra az arab sivatagok területnek, délre a' perzsa tengeröböl nyílik, keletre pedig Susiana. Az egész tartomány róna, csak Arabia felől emelkednek némi apró halmak. Két főtartományra oszlott hajdan: a' sajátképi Babyloniára, mely az Euphrat és Tigris között feküdt 's a' medok falánál Mesopotamiával volt szomszéd, és Chaldaeára, mely az Euphrattól az arab pusztákig nyúlt. A' halomtalan síkföld már a' természettől csillagvizsgálatra volt képezve, mert a' szemnek terjedelmes látkört nyitott. Nappal a' hőség nyájakat és pásztorokat álomba szenderített. A' mező fiai éjjeli legeltetésök alatt vevék észre, miképen a' csillagok járása az évszakok és földmivelés változásaival összhangban van. Így kezdődött a' csillagimádás, így nevezék a' napot ég urának, Bélnek.

Az assur népnek vagy assyroknek hazáját (részét a' mai Kurdisztánnak), melyet Mesopotamia, Armenia, Media, Susiana kerítettek, a' Tigris folyam választá el Babyloniától. Ez ország, körülbelül olly nagy, mint Nápoly és Sicilia, többnyire hegyes, gyönyörű völgyek, síkok, termékeny mezőktől átszegdelve, 's mind ezek mind két nagyobb folyója, a' Tigris és nagy Zabathus, földmivelés- és kereskedeésre látszottak meghíni az embert, azonban az örök bolygású pásztornépre, kik vésteli henyélés és rabló munkásság között csapongtak a' senki által nem birt szabad vidéken, nem volt hatásuk. A' legrégebb idők óta harczos népcsoportok hazája volt e' tartomány és ősfészke a' hódítás vad szellemének, mely, egy történetirő kifejezése szerint, pusztítóbban fű Kurdisztán kénhegyeiből, mint a' halállehelő szamum. Még a' mai kurdok is vándoréletű nép, mely az orosz határseregeknek sok munkát ad, melyet a' perzsa hatalom nem bír megigázni. Büszke, bátor, tüzzel teljes tekintetű szép emberek, jó lovagok, ügyes lándsavivók, kedvelői a' zenének 's népök eseményeit regékben éneklék.

A' babyloniak 's assyrok, valamint az aegyptusiak is, azon néptörzshöz tartoznak, mely s e m i t a vagy a r a m i törzsnek neveztetik Semtól, bibliai ősapjától, vagy Aramtól, azaz Syriától, a' semitai népek fő lakhelyétől. Ide számíttatnak a' régi népek közül a' zsidók, arabok, syrok, phoeniciek és púnok vagy carthágóiak. Ujabb nyelvfürkészet következtében kételkednek ugyan némelyek a' babyloniak, assyrok és aegyptusiakat a' semitai néphez számítani, azonban nekik más rokonságot kimutatni nem képesek. A' koptusok, kurdisztani nestoriánok, maroniták és drusok szinte semitai ivadékok. Nyelveiknek sajátos jelleme különbözik az indogermán népekeitől.

A' babyloniak 's assyrok felől csak töredékes tudósításokat birunk Mózes, Herodot, Ctesias, Diodor, Justin és Arrhian után. Berosusnak, állítólag Bél papjának Babylonban, fenn maradt töredékei kétes hitelűek.

Babylonia népe és országa régibbnek tartatik, mint Assyriáé. Assyria, Mózes szerint, Babyloniából népesült meg és Babel vagy Babylon városa

pít etése az emberi nem legkorábbi történeteibe esik, 's a' legrégibb emlékekben mint a' polgári társulat első hazája jelenik meg. E' déli égöv alatt az emberek, kik földmivelésre adak magokat, korán képeztek városi életet 's a' világ közlekedése és kereskedelme eme, földről, hol Előázsia legrégibb városait találjuk, soha sem enyészett el teljesen. Babylonia, többszöri meghódítás után is, középpontja maradt a' nyugotázsiai kalmárkodásnak 's maga macedói Sándor olly fontosnak találta e' helyet, hogy ujonnan alapított birodalma középpontjává szándékozott tenni. Halála után eme vidéken emelkedett a' Seleidák alatt Seleucia városa, és a' parthusok uradalmakor Ctesiphon. Az arabok, kik emezt is elpusztíták, helyébe Bagdadot építették 's Ormust, 's a' hajdani dicsőség végsugárai még napjainkban is felcsillámlani látszanak a' félig rommá lett Balsorán.

Valjon Babylonia ősnépe Indiából, vagy az arab pusztákról szakadt-e eme síkokra, nem határozhatni meg. A' legrégibb monda, melly Babylonia felől emlékezik, állandó lakhelyeken élő 's politikai szerkezetében előhaladó népnek ábrázolja. A' görögök Belust nevezik a' babyloniai állodalom alapítójának, talán Bél (Bál : nap) imádása miatt, melly itt honos volt, mert a' földmivelésre teremtett felhőtlen egü földön az égi testek vizsgálata szorosán egybe vala kapcsolva az élet mindennapi foglalkodásaival, 's a' csillagszemlélés könnyen vált csillagimádássá. Azért ez ország papjainál csillagjóslat és istentisztelet legbensőbb egybeköttetésben állottak. Innen eredt amaz óriási, de gyermeki kábasággal teljes terv, miszerint egymásra tornyozott falormok segedelme által magához a' fénynek istenéhez akartak felhatni, 's építék a' világhírű Babel tornyát, utóbb papok lakát, honnan a' támadó 's enyésző csillagokra ügyeltenek.

Mózes szerint Babylonia volt az első birodalom, 's azt Nimród alapítá. Nimród hatalmas vadásznak festetik, ki az arab puszták felől egy harczos csapat élén Babylonia békes síkjaira rontván, annak népét meghódítá 's Előázsiában legalább az első szerencsés bitor leve. A' perzsa tengeröböltől egész Armenia széléig uralkodott. A' mondák a' babyloni birodalmat Nimród korától kezdve Sineárnak nevezik, melly név majd egyes helyet, majd kerületet jelentve, eme vidékeken egész a' középkoriglan fennmaradt. Négy város: Bábel, Edessa, Nisibis, Ctesiphon felől van ez országban emlékezet, mellyek közt Bábel lön legnevezetesebb. Hasonlólag Assyria négy városai között : Resen, Rechoboth, Calach és Ninive; ez utóbbi emelkedett legnagyobb. Talán Nimród beütése okozta, hogy az assyriai vándor népcsapat a' Tigris folyamon túl futamodván, ott lassanként megtelepedett, egymással szorosabb viszonyokba szövéődött, és ama négy várost alkotá.

A' zsidó évkönyveknek Sinear felőli általános emlékezése után e' tartomány ismét a' hitregék homályába vonul. Nem levén a' zsidónép ez időben Babyloniával egybeköttetésben, nem volt alkalma felőle szólni. Mit a' későbbi görögök, Herodot és Ctesias, kik Babylonია mesés korából töredékeket hagytak fenn, irnak, nehéz időrendbe hozni. A' földmives 's iparüző

babyloniai nép ezen foglalkodásai következtében szelidebb jellemű lön, kényelemhez és lágyabb életmódhoz szokott, 's azért a' körülakó vad és erősebb népektől sok elnyomatásokat kelle tőrníe. Ezentul a' történetekben úgy jelenik meg, mint az assyriai hatalomtól megtört nép, Ninus assyriai király alatt, ki az assyriai birodalom és Ninive városa alapítójának mondatik. Ez idő óta Babylonia századokig Assyria tartománya volt. Ninus, ki felől a' hajdankorban sok mesés tudósítások vannak, nagy hódítónak festetik. Némelyek szerint 2000 évvel Kr. el. — mások szerint 800 évvel később — élt, 's meghódítá egész nyugoti és közép Ázsiát. Midőn Bactra városát sokáig hasztalan ostromlaná, egyik vezérének neje, Semiramis, találta ki a' város bevételeének módját. Hatalmába kerítvén a' várost Ninus, nejévé fogadta Semiramist, miután anaak első férje féltékenység miatt magát meggyilkolá.

A' Ninus által alapítottinak tartott Ninive később egyik legnagyobb városa lett a' hajdankornak. Kerülete három napi járó föld volt, 's lakosai, Jónás próféta szerint, 2 millió lélekre számíthatók. A' város falai száz lábnyi magasságuak 's olly szélesek, hogy rajtok három szekér egymás mellett megfért, a' falakból 1500 védtorony, mindenik 200 lábnyi magas, emelkedett ki. E' város időszerűségünk előtt mintegy 600 évvel romboltatott le a' medok és babyloniai által. Később azonban vagy helyén vagy közelében egy új város épült, szinte Ninive név alatt, mellynek romjai még ma is látszanak.

A' zsidó tudósításoktól igen eltérő görög mondák, kivált Ctesiasísi, Ninus utódául Semiramist nevezik, melly névhez a' szóhagyomány harcziastettek és fényes vállalatok mondáit kapcsolja. Miután csaknem minden nép legkorábbi történetében van illy hitregéi név, mellyhez a' hajdanidő legnevezeteseb eseményei kötvék, nem csodálkozhatunk a' Semiramis felőli mesés híreken. A' regék szerint Semiramis Derceto nevű syriai istennő leánya volt, ki szégyenletében ezen gyermekének születése miatt, egy tóba ölte magát 's hallá változott. Ezért nem ettek a' syriaiak halat. Ascalonban tengeri hölgy képében, melly félig asszony, félig hal vala, imádatott. A' gyermek, születése után, a' kösziklákon hagyatott, hol sokáig a' röpke galambok táplálták. Innen a' Semiramis név is, melly h e g y i g a l a m b o t jelent. Végre a' pásztorok lelték meg az elhagyott leánykát 's a' királyi juhászat főnökéhez, Simmához, vivék. A' gyermektelen, gyermekéül fogadá őt. Később a' fölnevekedett Menon ismerkedvén meg, nőül vette őt. Ez tapasztalva neje' észtehetségeit, semmi nevezeteseb nem tőn tanácsa nélkül 's azért mikor Ninus király, kinek Menon egyik hadvezére volt, Bactrát ostromlaná, 's az nem sikerülne neki, nejét hozá a' táborba. Ez katonának öltöztvén, kifürkészte a' helyet, honnan az erősség bevehető 's a' legbátrabbak élén felhágván a' falakra, urává tevő Ninust mind a' városnak, mind tömérdek kincseinek. A' király hevesen bele szerelmesedett a' szép, okos és hős asszonyba, mi annyira bántá Menont, hogy kétségbeesésében öngyilkossá lön. Most Semiramis Ninus neje lett 's együtt uralkodott férjével Babylonia és Assyria

birodalmán. Ninus elhunytával, fiának Ninyasnak kiskorúsága alatt, mint gyámnó ismét Semiramis országlott 42 egész évig. A' hajdankor uralkodásra termett, vállalkozó és harczias személynek képzelte e' nőt, 's e' képzelet szerint számos nagy tetteket és műveket tulajdonít neki. Mondatik felöle, hogy egyrésről egész Indiáig, másrésről Afrika bensejéig vitte hódító fegyvereit; Babylon városát újra alkotá 's a' legnagyobbyszerű palotákkal díszesítette, birodalmában pedig utakat és csatornákat épített. Későbbi időkben, ezen mondákhoz alkalmazottan, minden nagyszerű mű, melynek eredete nem tudatott, neki tulajdonították. Babylon városának, melyet a' keleti regék szerint Semiramis a' maga építményei által világosodává tett, de a' melynek nagyszerűsége már valószínűbb tudósítások után a' sokkal későbbi Nabukadnezar királynak tulajdonítatik, miként a' régiek írják, tizenkét mérföldnyi területe volt 's 350 lábnyi magas és 87 lábnyi széles fal kerítette. A' négyszöget képező városnak minden oldalán 25 kapun lehetett bemenni és így összesen a' négy oldalon száz kapuja volt. A' falak néhány száz védtoronnyal voltak ellátva 's kívülrül mély árkokkal kerítve, melyek szízig valának vízzel. A' város közepén folyt az Euphrat; két partján szemközt két nagy királyi palota emelkedett. Babylon közepett egy nagy torony állott Belus isten tiszteletére. Legnevezetesebb műve azonban e' nagy városnak ama híres f ü g g ő k e r t e k valának, azaz, falakká rakott nagy kötömeg, négy roppant dombterület, melyek olly vastagon valának földdel fedve, hogy a' legnagyobb fák gyökereinek elegendő helyül szolgáltak, 's minden emelkedéseik más és más növény-nemekkel ültetettvén be, a' leggyönyörűbb kertet képezték. Az emelkedések legfensőbbikén vízüreg volt, mely bizonyos gép által a' folyamból töltetett meg 's a' kert öntözésére szolgált. *) Az egykor olly nagyszerű Babylonból, mely már Krisztus születésekor csaknem egészen omladék volt, ma csak romhegyek és töredékek látszanak. A' Semiramis felől kerengő regékből annyi lehet történetileg igaz, hogy a' legrégibb korban eme tartományok fölött egy királyné uralkodott, ki szerencsés ütközetek által nevelte hatalmát és nagy építményekben örökíté hírét, kinek nevéhez aztán a' babonára hajlandó nép csodaregékét szötte.

B a j z a.

(Vége köv.)

*) E' függő kertetek Berosus, Nebukadnezar által építetteknek mondja, Amyte nevű neje számára, ki mőd származatu levén, örömet látott a' sík Babyloniában ollylyasmit, mi hegyes hazájához hasonlított. S. J. Baumgartens Allg. Welthistorie III. Bd. 735. I.

SZOMORÚ IDŐK.

(V é g e.)

Kassa városában száz meg száz büntelen magyar találta gyalázatos sirját. A' kivégeztetések olly sűrűk, olly gyakoriak valának, — olly kiméletlenül 's minden válogatás nélkül történtek, hogy a' különben daczos magyar nemzetet félelem sápadtsága lepné meg. A' börtönök tömvék valának nemesek- és nemtelenekkel, a' foglyok pedig olly számmal, hogy az elítélés végett több birói székek tartására szükség volt. Kobb megegyezéséből Gáspár 's Ida felett Kupfermeszszér és Liegen tettek vallató biráskodást.

Liegen ezt el nem mulasztotta tudatni Idával, kit a' bú lassú tüze szánandón emészte. A' csábitónak minden hizelgései 's kérelmei, minden durvaságai 's fenyegetődzései csak nagyobb utálatot gerjesztettek az erényes szűz szívében üdveinek e' gyilkolója iránt. Ő mindenre el volt szánva, de ha apjára gondolt, gyenge tagjai reszkettek félelmében, mert Liegen olykor-olykor elég szemtelen volt, értésére adni, hogy apjának sorsa rajta áll 's követelései teljesültétől függ. És hasztalanok valának a' szép szemek könnyhulatai; Liegen gyalázatos feltételeket szabott, mikre a' leány csak megvetéssel válaszolhata. Végre a' vad harcznok türelmét veszítette 's a' megvetett szerelem alávaló boszúvágygyá változott.

Egy földalatti terembe vezetem olvasóimat, melynek barna falait két szövétnek lobogása világos veresre festi 's rezgő fényt áraszt a' büntanyára. Jobbra egy tölgyfaasztal mellett ülnek Kupfermeszszér és Liegen előttök íróeszközökkel; a' lépcsők mellett két közvitéz parancsra készen áll, — balra hevernek a' különféle vallató eszközök, mik megett egy oldalajtó emelkedik.

Lépések hallattak 's a' lépcsőkön Ida egy katona kíséretében lelépett. Szép volt ő, ha halvány is, arczain a' búfájdalom olly meglepő hatást szült, mint a' virágos kert közepén egy terjedelmes szomorú fűz.

Liegen saajtszerű bünrögzöttséggel szólítá meg; a' szegény leány gyanította sorsát, — egy báránnyhoz hasonlítá.

„Várközy Ida, 18 éves, protestans — igen? — nem?“

A' szerencsétlen maga körül nézett 's eliszonyodott.

„Nem felel semmit, daczolni akar“. — Kupfermeszszér jegyezett.

„Vallja meg, — folytatá tovább — vallja meg a' tanu 's beszélje el körülállásosan, milly viszonyban állott Várközy Gáspár, Zrinyi Péter és Rákóczy Ferencz összeesküdéssel, — különösen mondja meg, nem fordult-e meg említett Várközy Gáspár vagy ennek fiai, Péter és Kálmán, Murányban a'

nádornál avagy Árvában Tökölly Istvánnál? milly része volt neki a' pártütésben; vallja meg a' tanu.

Ida megvetéssel tekintett reá.

„Leány, térj eszedre és vallj, te még nem valál illy helyen“, rivalt haragosan Liegen a' megdöbbszent leánykára.

„Ha vallok is, — felel ez gyenge, fojtott hangon — nem fogtok nekem hinni, — mi mindnyájan ártatlanok vagyunk, — 's ha tudnék is valami tiltottat, apámra mégsem mondhatnám ki. Jól tudom én, hogy ez csak gyalázatos játék, melly alávaló tervetek kivására szolgál.“

„Ti büntelenek vagytok? lásd, apádnak ezen elfogott levele nyilván meghazudtol téged“ jegyzé meg Liegen, egy levelet előmutatva.

„Az koholt levél, apám írni nem tud.“

Liegen arcát szégyenpir futotta el, Kupfermeszszer pedig érthetetlenül morgott magában.

„Nem vallasz semmit?“

„Az Isten szerelmére, ne kényszerítsetek ősz apám vesztére hazudni!“

A' pincze boltozatának közepébe egy vashorog volt erősítve, mellyről két szálban egy rézsodrony függött, egyik, rövidebb szálában két ágra végződő. Liegen intett 's két zsoldos a' nyárlevélkint reszketőt megragadván, kezeire külön egy-egy szálat kötött; most a' sodrony tulsó vége lefelé vonatván, a' leány kezei magasra huzattak, annyira, hogy egész teste csak lábujjain pihenhetett.

„Várközy Gáspár írása ez?“ kérdé kemény tekintettel Liegen.

„Az apám soh' sem tudott írni.“

Liegen ismét intett 's az éles sodrony mélyen vágódott a' lágy kezekbe, — a' kisdud lábak a' földhöz két lábnyi távolságban valának. Ida eltökölt szándéka volt inkább a' véghetetlenig szenvedni, mint életét apja halálával, vagy, mint hivé, becsületével megvásárolni. De a' gyenge leányon győzött a' kín hatalma 's fájdalmai sűrű könnyecseppekben toltak a' homályosuló szemekből.

„Vallasz?“

„Rosz ember, mit vétettem én ellened, mikor sértettelek én meg, — avagy mi bántást szenvedtél családomtól, mellyet gyilkolva pusztítasz?“ sirá az áldozat.

Liegen ismét intett 's az engedelmes szolga egy ötven fontos súlyt akasztott a' vergődő lábakra.

A' gyenge bőr hallatszól szakadással vágódott ketté az éles sodrony alatt 's a' hófehér karokon piros vér csorga le. Így telt el három hosszúpércz, a' súlyirányban függő test mozogni akart, de ez csak nagyobbítá a' fájdalmakat, mik kiállhatlanokká lettek.

„Szűz Mária a' Jézus szent szerelmeért segíts!“ kiáltá végre kétségbeesett hangon.

„Ahá, most engedelkenyebb léssz!“

A' szenvedő, mint egy kis gyermek, hangos sirásra fakadt.

„Apád írása ez?”

„Igen.”

„Esküdjél.”

„Segítség, segítség, Istenem, meghalok!”

„Esküdjél.”

„Igen.”

E' pillanatban lábai a' földet érték. Feje szédelt, könnyes szemei felfordultak 's némán tartotta maga elébe a' véres kezeket. Csak egy negyedóra mulva lelete vele értekezni. Vallomását visszahuzta 's esküdni nem akart. Az ördögi mű tehát megújított 's a' boldogtalan függőben esküdte apjára a' vétet, — mi meglevén, az említett oldalajtón vezettetett a' mellékbarlangba. — Öt perc sem mult el és az öreg Gáspár álla a' bírak előtt, szűk magyar nadrágban, széles paszomántu mentében és födetlen fővel. Felolvastatván előtte a' koholt vád, felszólított, vallana maga ellen. Ő mindent tagadott, Istennek bizonyosságára hivatkozott 's esküvel erősíté, hogy írni soha sem tudott, — a' levelet tehát ő nem írhatta. Híjában; vallani kellett. Felhuzaték tehát ő is és szótalanul váratt az eredmény. Öt perc mulva a' sodrony alól vér csepegett.

„Isten és nemzetem átka reátok, rablók!” kezdé meg Gáspár.

„Ahá, fáj, ugye? — a' lázadó nem méltó kiméletre.”

„Nyomorult bitangok ti, kik hazátokban mit sem lelhetvén, idegen kenyérre szorultok, — kiknek meztelenségét idegen haza takargatja; átok reátok, ti falánk hernyói szabadságunk fájának.”

Liegen ismét parancsolt 's míg az egyik szolga a' függőnek saruit huzogatta lábairól, — a' másik vasserpenyőben égő parázst hozott.

„Ti tolakodó szemtelenek, kik rongyaitok fedezésére barangoló éhes farkasokként alávaló utakon raboltok.”

Az erre következő intésre a' felszított szén a' meztelen lábak alá tolatott, melyeket a' reájok függesztett ötven fontos súly mintegy mozdíthatlanokká tevé.

„Ti nem vagytok becsületes harcosok, de nyomorult haramják.”

Most a' szerencsétlen hánykódni kezdé, mert a' kékes láng meztelen bokáit nyalogatván, testét füstölgő csicsérgéssel perzselé; a' csúfolódás harsogó orditássá vált, hogy a' bünfalak rézegnének.

Ida, ki a' nedves mellékpinczében némileg magához tért, az ajtón zörögni kezdé, azt kinyitni akarván, de inaszakadt kezei e' szolgálatot tőle megtagadták. Liegen fejével billentett és szívrázó tekintettel rohant a' félőrült leány ordító apjához. Lábánál a' tűzmedenczét eltolván, letérdelt 's forró csókokat szórt a' félgsült lábakra.

„Életem, becsületem, mindenem a' tied, tetszésed szabjon törvényt gondolatimnak, de e' tisztos öregnek kegyelmezz!” imádkozék ő, mintha egy Isten előtt térdelt volna.

Sátáni örömmel tekintett Liegen rajta végig 's a' legzordonabb hidegvérűséggel mondá:

„Apád kínaira esküdjél.“

„Esküszöm.“

Gáspár feloldoztatott. Eszméletlenül rogyott leánya mellé, ki a' tisztes kopasz főt, mennyire kínai engedhették, egész erejéből dagadó melléhez szorítván, heves ölelgetésekkel ohajta fájdalommal könnyíteni.

Kupfermeszszér kárhuzatos mosolylyal kívánt szerencsét Liegennek, ki az öreg elvezettetését parancsolá. De a' szomorú látvány még sötétebb színt ölte magára. Gáspár mindent megértett 's jól tudta, hogy leányának megfertőztetése sem menti meg a' haláltól, de különben is a' szégyent tulajdoni nem akarván, felállott, mondhatlan gyorsasággal ragadá meg az izzó serpenyőt 's kétségbeesés erejével a' két zsarnok szemei közé vágta a' tüzes üszköket; — azután mintegy második Virginius leányának leölésére rohant.

A' felbőszült Kupfermeszszér egy rugással földreteríté a' dühösködőt. — Ida megörült.

Liegen e' szerencsétlen leányból többé semmi hasznót sem remélhetett, sőt az eszelősnek gyászos helyzete gyilokszúrás gyanánt hatott fellázult kebelére. Tisztátsíttól is méltán feddő szemrehányásokat várhatott, ha kitudódik, hogy a' szép kecses áldozat ártatlanul szenvedett. Bűnösnek kellett tehát őt vallani 's mint ilyen, hivatalosan bejelentetett; — különösen azzal vádoltatott, hogy még Löcsén egykori látogatásukkor Kupfermeszszért és Liegent megégetni akarta, — továbbá, hogy a' pártütők között a' levelezést ő vitte. Kobb gyanítá ezek valótalanságát, de vitéz embereinek kedvét szegni nem akarván, a' halálos ítéletet aláírta.

Mindezen szenvedésektől rég menekült a' szintén szánandó sorsú Erzsébet, ki Kassára jövelete napján ideglázba esett 's pár nap múlva jobb létre szenderült.

Mig ezek történtek, Kálmán éjjel nappal Bécs felé sietett. Egy gondolat foganzott elméjében: a' kegyes fejedelem lábaihoz borulni 's igazságos vizsgálatért esedezni. Az akkora beteges Leopold épen a' templomból lépe ki L. kíséretében, körülvétetve testőröktől, midőn a' tüzes ifju hozzá erővel törvén utat, lábaihoz omol, térdeit baljával szorosan kebeléhez szorítja, jobbát meg a' részvevőn lenéző király mellére teszi.

„Igazságot, uram királyom, csak igazságot, és kardom, karjaim szent hűséggel állandnak örökre készen parancsodra! Királyi atyádnak sírjára kérek és kényszerítek, könyörülj büntelen ősz apámon 's ártatlan testvéreimen, Jézus szent szenvedéseire, ők nem vétkesek.“

A' meglepetett jó szívű Leopold, minekutána mindenekről környülményesen értesült, meghagyta L., hogy nevében Kobbhoz tüstént parancsot intézzon, miszerint a' foglyok vétkének megvizsgálása az abauji törvényszékre bizassék. Két óra múlva a' nagyhatású minister Kálmán kezeibe egy lepecsételt levelet nyujta, mondván: ifju, siess, hogy el ne késsél; e'

levél szabadságot eszközzend családodnak. Az ifju magyarosan kezét szorított hálaul 's elsiete, L. pedig egy érthetetlen mosolyt vete utána.

1672-dik évi április 10-én délutáni három órákor Kassa városának azon téréen, hol most az alsétány alacsony, tömött akászfákkal körül ékesítve diszelg, — sűrű néptömeg hemzsegett. A' tér közepén mintegy másfél ölnyi magasságu, durva katonáktól kerített vérpad vala felállítva, melly körül a' nép tarka színben zajgott. Itt-ott hangos átkok és szítkok hangzottak el. A' vérpad előtt Kobb tábornok lovon, több más tisztekkel együtt — köztök Kupfermeszszer is — foglalt helyet. Liegen nem volt látható, ostorozó öntudata tartá őt távol, — mert ez Gáspárnak 's Idának végnapja volt. A' vérpadon egy székhöz kötötten ült a' szünetlenül nevelő Ida, szemei fehér kendővel födöztettek. Jobbja felől egy magas kövér szerzetes áhitattal mondogatta a' miatyánkot; balja felől egy izmos bakó éhgyötrötte tigrisként lesé az iszonyatos áment; a' bakó háta megett végre két segéd figyelt a' bekövetkezendő remeklésre.

„És ne vigy minket a' kisértetbe' imádkozék a' pap.

„Ha ha ha; Liegen az én völegényem, én az ő menyasszonya, hah, élvezet! De, rosz emberek, minek szorítjátok kezeimet? azok nagyon fájnak nekem“ válaszol az eszelős Ida.

„De szabadíts meg a' gonosztól.“

„Pfuj! az a' Boldizsár olyan rosz! soha sem szenvedhettem; — Liegen, Liegen, Liegen az én választottam. — Oh, be égnek kezeim!“

„Mert tied az ország“.

„Az a' csúf Boldizsár mindig azt mondta, hogy szép kis kezeim vannak. Oh, be fájnak! Ha ha ha, az apám be furcsán függ ottan!“

„A' hatalom és a' dicsőség“.

„„Kegyelem, kegyelem;““ hangzott távolról egy stentor szózat 's a' nép borzasztó riadással ordítá: Kegyelem, kegyelem!

Kobb mélyén meg volt lepetve e váratlan eset által, midőn Kálmán óriási erővel előtörve, átnyujtá neki L. levelét.

„Uram, Bécsből jövök, a' király kegyelmét hozom, szól a' megérkezett, izzadását törölve. Örömrivalgás követé szavait.

A' tábornok szótalanul töré fel 's olvasá az iratot.

„Vágd le“, kiáltá hideg vérrel.

Villámgyorsan rohant a' vérpadra Kálmán, de felléptekor a' madonna-fej könnyü labdaként pattant lábaihoz. Szegény teremtés és jobb sorsra méltó, ő nevetve költözött Boldizsárjához!

Félőrrülten ragadá fel a' szilaj ifju a' halvány főt 's vad csókjaival a' kiövellő vért szívta magába.

„Idám, szerelmes hugom!“ ez vala csak, mit kínai szólhattak. A' jelenet nagyszerű volt, mellyet a' haragkorbácsolta nép szítкаи sajátszerűleg képeztek. Kálmán vérmocskosan, a' halottfej kezében, lépett le Kobb elé 's bátor kérdő tekintetét vete reá.

„Barátom, — szól ez hidegen — itt kegyelemről egy hang sincsen” ’s átnyújtá neki a’ levelet.

Kobbnak igaza volt, L. a’ pernek áttételével nem akarta a’ tábornokok hitelét ’s tekintetét megrontani. A’ hozott parancs szerint Kobb osztályának sietve Erdély felé kelle indulni; a’ minister sebesebb futárt Kálmánnal nem választhata. Az embertelen tábornok pedig elég alávaló volt, még az nap Várközy Gáspárt megnégylettni.

Az ebmarás sulyos jegyét még mindig arcán viselő Kupfermeszszér a’ szörnyen csalatott ifjat, mint a’ királyi parancsnak ellenszegülő gyilkost ’s különben is pártütőt, őrizet alá vétetét, ő is alkalmasint hasonló sorsban részesül, ha a’ kassai részvevő polgárok segedelmével idején korán meg nem szökik.

* * *

Az alkotmány felforgatása és a’ német zsoldosok korlátlan zsarnokoskodásai csakhamar előidézték a’ természetes következményt — a’ népszendülést. Sűrűn siettek az elégületlenek a’ lázadás kitűzött zászlója alá; — a’ zaklatott nemzet végre föleszmélt rettegésokoza kábultából. A’ kurucok Petrőczy és Szepessy vezérlete alatt Kassánál Spankau tábornokot, kinek, segedelmére Kobb egy osztályt hagyott Kupfermeszszér és Liegen parancsnoksága alatt — véres csatában megverték. E’ diadalt azért emlitem, mert abban Kálmán Liegent elfogta, az óriási hatalmu Kupfermeszszert pedig a’ még erősebb Szuhay alvezér győzte le ’s a’ vészüldözte, mindenektől szerezett ifjunak ajándékozta.

A’ csak kevéssel ezelőtt olly kemény, kevély ’s ádáz harcosok most szemtelen gyávasággal kegyelemért könyörögni merészlettek, magas vált-ságdíjt ajánlván szabadságukért. Ez a’ felébredt öntudat boszúja volt. De Kálmán, a’ ki a’ pokolnak örökös kínait hálásan tűrte volna az egész fajzatnak egy csapással kiirthatásáért, hogy a’ foglyokat tökéletesen biztosítsa az elszökhetés ellen, mindenek előtt szemeiket vájta ki, jóeleve szorgoskodván megtarthatásukért.

Kassai győzelmök után a’ lázadók Eperjes alatt Spankau- ’s Eszterháztól legyőzetvén, szétüzettek ’s Szabolcsba menekülének.

Nagy-Kállótól nyugotnak két mértföldnyire ez időben létezett egy terjedelmes mocsár, benőve sűrű nádasokkal, miket a’ német katona még soha sem gázolt keresztül. E’ mocsár közepén pedig valami kétszáz ölnyi hosszúságú száraz föld vala benőve zsíros, buja gyeppel. E’ rejtett helyen különös látvány lep meg minket. Egy egyenes vonalban valami negyven német fő látszik kinőve gombákkint a’ zöld fűvön tenyészni, — és valóban, azok a’ földbe ázott labanczok fejei valának, kik elég szerencsétlenek voltak a’ kurucok kezeibe jutni. A’ gyepen számos játszó gyermek és nőszemély vala szemlélhető, kiket a’ csatára kelt férfiak rejtettek e’ biztos helyre. A’ boldogtalan

foglyok naponként egy félteze mocsárvizet 's minden negyednapon egy- egy font kenyeret kaptak. Az éhség halálszint feste fonnyadt arcaikra. Most egy öreg anyók tarta szemlét a' kinlódók felett.

„Asszonyom, kicsi kenyér! könyörög az egyik rosز kiejtéssel.

„Viz! eped a' másik.

„Szegény ördögök, — válaszol az anyók — adjátok vissza kerékben megtörött fiamat 's elevenen megsütött férjemet, akkor én is könyörülök.“

Most egy rikitó sirály csapott el fejeik felett, majd egy csapat vadruca zuggott el mellettök; amott egy gém rekegett magasan a' légben: a' szárcsák locsogása, a' buvárok csattogása, a' vizibika bögeése, a' bíbiczek éles nyögései, — mindez olly sajátszerű hatást szült, millyet csak egy alföldi vadász képes felfogni.

Az öreg anyók egy vödörbe vizet merite a' meleg mocsárból 's sorra itatá a' naphévtől izzadókat.

„Nagy anyók, — kiálta egy gyermek — én csillámot látok.“

Az egész gyülekezet a' mutatott helyre tekinte 's a' leásott foglyok egész torkukból ordítani kezdének segélyért, mint mindig illy alkalommal, azon hiszemben, hogy talán földiek utaznak a' vidéken; de az asszonyok örömrádásai elnémiták őket.

Egy félóra mulva három sajka bukott ki a' sűrű nádasból 's édes üdvezletek válták fel egymást. Várközy Kálmán volt, a' ki egy kis csapat hajdusággal megjelent 's Kupfermeszszerz és Liegent beásott honfiaikhoz soroltatta. Tizenöt napig küzdöttek az éhség iszonyú kínaival 's halvány arczaiat a' vérszopó legyek kiméletlenül mardosák dagasztó csipéseikkel: megátkozták születésöknek óráját és meghalni ohajtottak. Az iszonyu kuruczok pedig, kicsapongó örömmel lakmároztak az éhgyöttrötte haldoklók előtt, végre német had közeledtének hírére száraz náddal takarták be a' sápadt fejeket, melly meggyujtatván, szívrázó fájdalommal vete véget önátkozta életüknek.

Kálmán később Tökölyinek kezébe tette le a' nagy esküt, hogy a' német nemzettel soha sem fog kibékülni; szavát szentül váltotta be. Morvában és Sziléziában borzasztó dúlásokat teve, az elfogott német zsoldosokat napokig tartó kinokkal végezé ki. Mentésére hozom fel, hogy ő ezen kinzásokat a' kinzottaktól tanulta 's hogy ő a' kölesönt csak egyszerűn adá vissza. Végre II-dik Rákóczy Ferencz zászlói alatt páratlan hűséggel harezolván Nógrádban, Romhány melletti, a' kuruczokra végcsapást hozó ütközetben elesett.

Az említett mocsár azonban még sokszor utálatos gyilkolásoknak szinpadává változott, mig a' szathmári béke végét vetné az ádázkodások fertelmeinek. — A' hajdúk 1720-ban ezen helyre egy kápolnát építettek a' szenvedett lelkek engesztelésére, körülötte fehérítő nyírfákat ültetvén.

Évek folytában a' lap nagy részben kiszáradott 's Dessewffy grófok a' zsinos pusztára Szarvasról 's más vidékekről népes szállítványt telepítettek,

melly a' kiseded egyháztól 's mellette tenyésző nyirektől Nyir-egyházának neveztetett. Így változott idővel a' gyilkosság vértanyája Szabolcs megye népes koronájává; — a' kiseded kápolna helyén pedig mai napon a' protestans imaház emelkedik, legszebb temploma a' terjedelmes vidéknek.

Vegyünk bucsút e' boldogtalan kornak szomoru képeitől: ezek az érző kebelt mélyen keserítik; mennyire különbözik attól a' jelennek törvényszabta kormánya! Akkor minden magyar pártütőnek, az egész nemzet hűtlennek tekintetett; de e' nemzet nemesen állott boszút a' kételkedőkön, nagy-lelküleg megszégyenítvén azokat II-dik Máriának kétes harczaiban. És — fogjunk kezünkbe maroknyi földet, vessük azt az elesett áldozatok és a' tulvilágon rég kibékült áldozók jegytelen sírjai fölé, — szenteljünk számukra egy komoly gondolatot, mondván: nyugodjanak békével az urban!

B—r M.

A' N E M Z E T I D A L.

(BALLADA.)

A' nép tűnt, meddig tűnhetett,
De tulfeszült a' húr,
A' kín-pohárt csordulátig
Tölté a' zsarnok úr; —
Nem várva hírt, nem nézve vért,
Fölkelt a' nép a' szent jogért.

A' lelkes lázadók előtt
Egy bajnok ősz megyen,
'S a' zsarnok ur csoportjánál
Hadával megjelen;
Sír lelke, — mert honfiai
A' kény-ur több csoportjai.

Pártjára őket honja szent
Nevében kéri fel:
„Ne zsarnokért, a' szent jogért
Vijunk, ha vinni kell!“
Szólott — de, ah, halált hozó
Golyókat nyert a' honfi-szó.

A' nép jogos boszúval a'
Seregre rontana,
Ha ősz vezérc szózata
Ellen nem állana:
„Hősök! nem úgy az Istenért!
Kimélni kell a' honfi-vért . . .“

Szólt és letette fegyverét
A' lelkesült öreg.
„Más fegyverem van ellenök,
Hősök, kövessetek!
Ne gyilkoljunk . . . az Istenért!
Kimélni kell a' honfi-vért . . .“

Indulnak, — és az agg vezér
Ajkin megszólala,
Reszketve bár, de lelkesen,
Kosciusko hon-dala . . .
'S riadva zengi a' sereg,
És arcaikról köny pereg.

A' dal hatalma szívre szól
 'S az ellenes hadak
 Bánkódva jó rokonjaik
 Keblére omlanak;
 Sírtak, daloltak, és velek
 Harczolni 's halni mentenek.

T á r k á n y i B é l a.

PESTI MŰKIÁLLÍTÁS 1845-ben.

Érintém már e' lapokban, hogy az idei műkiállítás a' legközelebb mult évek-nél dúsabb és becsesebb; legyen szabad ez alkalommal némelly részletekbe bocsájt-koznom. — Mindenek előtt ki kell magamat ezen műkiállítás általános becse fölött közelebből fejtenem. Mert a' képesernoki lajstrom fu'ólagos áttekintésekor bárki is feltűnőnek találhatná iménti állításomat: minthogy a' festészet bajnokinak szokott, is-mert, ünnepeltebb neveivel — igazat szólva — csak gyéren találkozunk; 's ez elég sajnos egyrésről, — nem tagadhatni. De másrésről, ki nem hevülne örömré, azt tapasztalva, hogy ezen megszokott ünnepelt nevek nélkül is olly számos jó festvény-nyel találkozunk? Épen e' körülmény mutat arra, hogy alapos okunk van az ujon felsarjadzó festész-nemzedékbe is reményt helyezni, mikép nem hagyandják árva-ságra jutni a' művészet jövőjét. 'S ebből indulva ki, el kell ugyan ismerni, hogy ta-val például néhány, a' maga nemében páratlan, mű diszté a' csarnokot europai híré remeklőktől; de ezek mellett sok silányság is foglalt helyet — : az idei kiállítás pe-dig, ha szinte egyes darabjai némelly egyes tavali művekkel ki nem állják is a' ver-senyt, — egészen 's összesen véve kétségtelenül magasb műbecsessel bír. Mindenki sajnálандja, hogy például a' korán elhunyt Danhauser-, Ammerling-, Gauerma-n-, Ender- 's Markótól mit sem birunk felmutatni: — de más oldalról kárpótlást nyujta-nak a' nálunk először fölépelt Butti, Lipparini, az olly gyorsan fejlődezett Spiró, a' tőkély fokához közelgő Lotze 's több mások gyönyörű festvényei, kik közül né-hányat valóságos új nyereseményül üdvözölhetünk a' művészet szent mezején.

Nem czélom, az idei műkiállítás műdarabjait egyenkint elősorolni, — hisz a' hideg szó ugysem pótolhatja a' látást; de nem is czélom, bírálatot közleni, mert ez igen terjedelmes munka leendne — : csak némelly feltűnőbbek fölött közlendem megjegyzésimet, azon benyomás szerint, melyet reám gyakoroltak, 's legfőké-p azon okból, hogy minél többeket figyelmeztessek e' műlvezetnek el nem mulasztására.

Az első terem ben feltűnőbbek: 7. Reiter Jánostól: József álmait beszéli el testvéreinek. E' mű nemcsak nagysága, de alakjainak erőteljes rajza által is figyelmet igényel. Csak a' színezet kissé erőtetett és igaztalan némelly testalakon, — 's egyáltalán az egészen bizonyos neme a' délibábfiénynek ömlik el, mely a' szem-nek nem igen kedves; — 9. Gruber től: Georgina-virágok; igen szép, élettél-jes 's élénk színezetű mű. — 10. Peyer Henriktől: Tájkép, igen csinos. — 11. Heinzmann től: Gardató-vidéki részlet; idei tájfestvényink egyik leg-szebbike mind a' tárgy kedvessége, mind a' színezet igazsága, mind az ecsetelés pontossága tekintetéből. — 18. Schaffer től: Arczkép; szép igyekezetet 's lehető haladást tanusít. — 19. Ernst től: Velencei hercegi palota tanácstere-

mének belseje; saját szerű érdekes 's nagy gonddal dolgozott mű, — a' teremben szürkülő homályban a' tizek tanácsának boruja látszik tükröződni. — 20. M a r a s t o n (tulajdonképen Marastoni.) Jakabtól: Arczkép, — azaz: a' művész saját maga képmása; élethű és jó ecsetelés. De, úgy rémlik előttem, mintha ugyan e' kép már ki volt volna téve az 1843-ki kiállításban. Meglehet, hogy a' művész ismét levette magát, és szintazon helyzetben mint akkor; de annyi kétségtelen, mikép akkor is szint ezen foglalkozási helyzetben és nagyságban, szint ezen modorban vala festve a' képmás, mi aligha nyújt új érdeket, minden művészeti kidolgozása daczára is. — 25. E n n h u b e r től: Tirolai a' kunyhóban; jeles festvény, mind jellemzetesség, mind dolgozati csin tekintetében. — 26. és 27. H u m m e l Jenőtől: A' festő (értsd: festész), és Deák-gazdálkodás; — csinos két kép, főleg csendéleti részleteit tekintve, — de 100 pengő forint mégis csak sok! — 28. S c h u f r i e d Domokos: Gutenstein melletti tájék alsó Ausztriában; szép mű, igen olvadékony könnyű színezettel. — 29. S ö l b l től: Halárusnő; a' leány 's a' fiu arca nem rossz rajz, a' halak is jók, a' színezet is ép; de vannak némely rajzi hibák, melyek azonban az egésznek becstét nem igen csökkentik. — 40. W e n d l i n g: Egy francia tábornagnak ör alatt kísértetése, az eféle szakmányt kedvelőknek becses kis mű. — 50. G r u b e r: Máriakép, virágkoszorúban; főleg a' szép virágok miatt érdemel kitüntetés. — 53. M a y e r János: Emma és Eginhard. E' regényes történetke jó felfogással van előállítva, — csak a' hold- és hófényi világítás ellen van némi kifogásom, mely aligha kissé sajátosabb nem lehetne. — 57. B r u n n e r Lipót Tavaszi virágok korsóban, csinos, sőt szép festvény. — 66. H a v r a n e k Frigyes: Tájkép, esős időben; igen jó és jellemző. — 69. K e l l e r u p. Farkasoktól utólért szarvas; a' jobbak közé tartozik e' nemben, különösen a' farkasok vérszomja híven van tükrözve. — E' teremnek legbecsesebb kincse, sőt az egész kiállítás egyik gyöngye kétségtelenül a' 70 számú L o t z e Mörictől: Esti tájkép, hazatérő juhnyájjal. A' juhok csoportozata ezen meglehetősen nagyságu képen remeknek mondható; a' gyapjunak élethű előállítása pedig a' tökélyt eri el. Láttunk már más években is ilyenemű festvényeket ugyan e' művésztől: de a' jelen darab a lehető legjobbat varázsolja előnkbe. — Még meg kell érintenem különösebben az e' teremben felállított „Pannonia“ ábrázolatát Romában tartzkodó hazánkfia V i d r a Ferdinándtól. E' mű nemcsak nagysága, de a' tárgyhoz mért komoly felfogás tekintetéből is teljes figyelmet érdemel, 's a' kitett ár csekélynek mondható. Azt hiszem, a' műegylet igen jól tenné, ha e' képet a' nemzeti muzeum számára megvenné, annál is inkább, minthogy drágább kép megvételére, a' tavali tetemes (Raabféle) kárpótlás következtében, ugy sincs pénz rendelkezésére; illy képet pedig illy csekély áron többé nem fog kapni. Ne nézzük azt: valjon jelen mű m i n d e n tekintetben megfelel-e a' művészeti követeléseknek, mert így véve a' dolgot, a' világ minden képcsarnokaiból nem csekély számu művet kellene kiküszöbölni: — hanem vegyük fontolóra: hogy a' művész fiatal hazánkfia, ki illy buzdítás által bizonyosan jobb és derekabb munkálkodásra fog ezentul lelkesíteni, — hogy ára a' képnak aránylag árnak is alig mondható, — de főleg azt: hogy a' műegylet a' már megkezdett dícséretes pályán egy lépést se tágitson 's a' míg csak lehet, feleljen meg hazafiúi szép vállalkozásának 's tegyen minden évben valamit a' nemzeti képcsarnok gazdagítására, tegyen annyit, mennyi tőle telik.

M á s o d i k t e r e m. Itt S c h ä f f e r Albert több darabjával találkozunk, 's a' legkülönösb érzést támasztja bennünk. Ugyanis alig hinné az ember, ha írva nem látná, hogy illy eltérő fokozatu művek az ő keze alól kerültek ki. Így például a' 75. számú majd életnagyságu képmás, arczképíleg is kielégítőnek mondható, a' diszöltözötti arany paszmántozat pedig éppen jeles; a' 79. számú tanulmányfőt ellen szólás nélkül jónak nevezhetjük, mind rajz, mind színezeti lágyság 's az árnyéklatok helyes elmosódása tekintetében; ellenben a' 80 és 81. számú arczképek, mint arcz-

képek, valóban kártyafestés-nemű ecsetelések, 's csak a' rajtok csillogó apró csecsebecsek érdemelnek műértő figyelmet. — 78. *S c h i a v o n i* Natale: Regény-olvasónő; e' művész sajátos modorában festett szép női alak, — kivált a' szemek igen jelentékenyek, melyeknek lángkifejezését aligha nem a' regényben olvasott valamely színdarab títok gyulasztá. — 83. *B u t t i* Lőrincz: Tengeri látkép. Egyik legbecsesb darabja a' kiállításnak, 's legnagyobb azok közt, miket e művész ide adott. E' kép valóságos tengeri kép, úgy tüntetve elő a' vizeket, mint azok teljes szépségökben pompáznak, 's igazi bájoló hatást gyakorol. E' trieszti művész csupán csak a' tengert 's a' hajókat választá tanulmánya- és szakmányaúl, 's e' mezőni fáradozása tökéletesen jutalmazza őt, mert az ujabbkori olasz festészek közt alig van más, ki már is olly tökélyre vitte volna a' tengerészeti festést, mint ő. Épen úgy van, mint Lotze a' juhfestéssel, ki majd kizárólag ezt választá tanulmányaúl. Ez is arra mutat: hogy sokkal biztosabb az ut a' tökéletesedésben: ha csak kevés vagy épen egy-nemű tárgyat választ a' művész, mint mikor kenyérkeresetből ide is oda is kapkodni 's például arczkép-festésre kénytelen magát erőtetni, holott tán más nemben, például csendéleti szakban, jeleskedhetnék. Ez észrevételt különösen az imént érintett Sch. költé bennem. — 85. *S i m o n s e n*: Dohányzó beduinok. Szép, jellemzetes festvény, kétségtelenül; de magas árához mérve, mégis aprócska. — 88. *S c h i a v o n i*: La violante; szép ecset, sajátos színezet és kifejezés. — 93. és 96. *K i s s* Bálint: két arczkép. A' férfiú (egy ismeretes szerkesztő) képmása csinos, sőt élethűség tekintetében is meglehető; noha, hízélgés nélkül, sokkal több jelleme az élő eredeti arczkifejezésében, mint e' nagyon is csicsomázottnak lenni akaró ecsetelésben: — de már a' női arczképen, főképen azon üvegileg merően néző szemeken épen nem tudunk é l e t kifejezést találni. — 94. *B u r g e r*: Kis kutyák. E' nemben elég ügyes és jellemző festvény. — 98. *A d a m* Jenő: Gulya, harczoló bikákkal; jeles mű, főleg rajz és színezet tekintetében; — a' harczoló bikák igazi harczias állása 's minden izmaik arányos megfeszítése nagy tanulmány, 's az élet hű ellesésének eredménye; a' táj maga kevésbé vonzó. — 101. *H o h e*: Prédáját megemésztő róka. E' róka valódi remek róka; ollyannyira eleven, hogy minden pillanatban várnók eliramlását, ha olly békésen nem ülne ott 's lábával nem kellene prédáját őriznie. — 102. *Z e l l e n b e r g*: Tábori jelenet. Bonyolódott csoportozatú mű, 's a' valót élénken tükröző. A' számos alak megannyi rajz-tanulmány. — 104. *S c h ä f f e r* Albert: Albaniai haramia. E' kép híven tünteti elő a' haramiát, mikép nyugalmában sem nyugszik, hanem most is czikáznak agyán keresztül a' zsákmánytervek, mik külsején, arczán is festődnek. Lám, mi egészen más ez, mint a' főnebbi arczképek; itt szabadabban működhetett az ecset. — 106. *H a y e n* József: Játékos a' korcs-mában. Igen szépen állítja elő zavarát annak, ki másokat akart koppasztani 's most maga vesz. — 107. *A i n m ü l l e r*: Othello háza Velenczében. Érdekes de — sőtét tárgy. A' dolgozat dicséretes. — Azonban e' második terem disze a' 95. számú kép: *S p i r o* Edétől: A' szent korona átadása 2-ik Sylvester pápa által a' magyar követeknek. E' művet mind egészben, mind részleteiben igen jelesnek kell vallanunk, akár a' tárgy felfogását, akár a' csoportozatok szerkezetét, akár az alakok jellemét 's a' színezet hatásosságát, akár az egész jelenet meglepő szépségét tekintsük. Mondják, hogy a' művész győri hazánkfi, minek csak örvendhetünk, hogy ennyire fejlődött már a' jeles talentum. Olly mű ez, melyet magunkénak vallani, valódi örömről szolgálhatna. De ki fogja azt megvenni? A' műegylet nem veheti meg, mert ára igen magas (1200 p. ft.); pedig illyet kellene birni muzeumunknak; — de meg fogja-e venni a' muzeum? Nagy maecenas kellene ide, 's úgy hiszem, senki sem veendi rossz néven, ha akaratlanul is országunk főérsekre gondolok, kinek csarnokát annál méltóbban diszithetné e' festvény: minthogy nemcsak történeti szempontból átátában nagyszerű 's nagy befolyású jelenetet ábrázol, — de azért is, mivel Astricusnak, az első esztergami érsekek mintegy apotheosisát foglalja magá-

ban, ki e' szent pillanatban, melly itt ábrázolva van, átveszi hazánk koronáját. Már e' körülménynél fogva is megérdemelné e' mű a' magas figyelmet; 's hiszem, hogy nem volna pusztá ohajtás, jelen ohajtásom, ha a' műegylet részéről az illetők megtették volna azt, mit tenni kellett volna 's mit elmulasztani örökös kár!

(Vége követk.)

UTI JEGYZETEK.

(Vége.)

A' mint vissza Várgedére mentünk, figyelemre sem méltattam Hajnácskót, pedig mig Salgót nem láttam, nem győztem bámulni a' meredek, czukorsüvegalaku bércezt, hol a' vár volt.

Az ut Fülektől Losonczig sokkal mélyebben véste magát emlékezetembe, sem-hogy már is elfeledtem volna, ennél fogva most Rima-Szombaton keresztül mentem Losoncra. Rima-Szombat csinos kis város; de az a' két roppant fogadó benne u g y v e s z i k i m a g á t, (hogy magyarosan szóljak), mint mikor a' kis unoka fölteszi nagyfejű öregapja pápaszemeit. A' város alatt foly a' Rima-vize, mellyben ugy megfürödtem, hogy majd bele fúltam. Nem nagy a' víz, hanem épen malom alatt esett a' fürdés, hol egyenest keresztül akarván csapni, a' habok alá sodortattam. Ha mégis bor lett volna, de vízbe fulni . . . secatura! — Hajdan a' szép költői világban csak passio lehetett így meghalni . . . a' sirének és nymphák karjai között; de most már olly prózai a' világ, hogy a' szép zengzetes nymphák és sirének rút, néma halakká és rákokká változtak . . . piha! E' meséből az a' tanulság, hogy szép, a' ki jól tud uszni, mivel én sokkal kisebb mértékben dicsekedhetem, mint sok magyar versíró-collegám, kik tengernyi vízenyös verseikbe sem fulnak bele.

Losonczon egy hetet tölték. Dicsőséges eszem-izsom világ volt! . . . egyébiránt szellemi élvezetek nélkül sem szűkölködtem; mert Losonczon sok lelkes barátom és sok kedves leányka van. Azt is híresztelték, — alig értem oda, — hogy házassodom 's hogy kit veszek el, mi rám nézve igenis hizelgő volt; de mindazáltal e' hirt csak mende mondának vagyok kénytelen nyilatkoztatni . . . megnyugtatóására hazám mindazon hölgyeinek, kik érettem tán titkon epednek, viszonyszerelmemtől várva földi boldogságukat.

Losonc igen mulatságos kis város . . . a' deákság gyakran verekedik. Hős fiúk! az idén is agyonverték egy csizmadia-legényt. Béke hamvaira! . . . és borostyán a' ti homlokaitokra, hazámnak ifju bajnokai!

És Losonc egyébként is mulatságos városka. Nem említve fürdőjét, van itt egy uri ember, ki ha az utcán mutatkozik, az egész város gyerkőczei füttyölni kezdenek. E' hajborzasztó zene kíséri őt utcából utcába. Az egész historia, ha jól értesültem, ez:

Az említett uriember több gyönyörűséget lel a' borban, mint a' vízben. Egyszer, midőn volna illeten berugott állapotban, megállott közel egy kutyához 's azt füttyei-vel csalogatta maga után . . . de a' kutya meg sem mozdult, mert hiányában vala a' mozdulás egy mellőzhetetlen kellékének: az életnek. E' történetnek valaki szemmel-látó tanuja volt, 's hinc illae füttyölések.

Szinte Losonczon van egy öreg functor, kire a város egyetemes fiatal sárjadéka azt szokta kiabálni, hogy:

— Kuvik, kuvik!

Ez a szegény öreg Váczi szarmazott Losoncra. Ama kiabálások üzik őt ide előbbi lakhelyéről. És megerkezett szép álmaival jövődjé felől, 's a' mint a' városba lépe, ekkép idvezelteték:

— Kuvik, kuvik!

És a' jámbor aggastyán békén tür, mignem türelme megszakad; ekkor a' gyerekek után lódul és hajigál utánok tégladarabokat . . . de a' gyerekek megszűlik gyors inaikat, egyet iramodnak 's kétszerezett energiával replicáznak a' tégladarabokra, ordítván, süvöltvén:

— Kuvik, kuvik!

Hiába, ez sorsa az ártatlanságnak ezen a' gyalázatos világon!

Losonczi Balassa-Gyarmatra mentemben semmi baj sem ért, kivevén, hogy a' köpönyegemet Losonczon felejtvén, érte a' kocsis vissza kelle küldenem majd félórányi járásról — a' kocsis visszafutott 's elhozta a' köpönyeget, de nem az enyém, hanem másét, 's így magamnak kelle visszalódulnom. Végre utnak indultunk, 's mentünk most már csakugyan minden szerencsétlenség nélkül . . . csak utitársam köpönyege 's a' kocsinak egy löcse veszett el. A' köpönyeg megkerült, a' löcs nem, minek azon kellemes időtöltést köszönhetém, hogy folyvást oda kelle vigyáznom: nem esik-e ki a' kerék?

Utba esett Ludány helység, hol a' legszebb parasztfekőtöket láttam életemben. Ha megházasodom, onnan hozatok fejkötöket feleségem számára. No! már csak ezért is megkérhetne minélelőbb valami leányka, hogy vegyem el őt.

A' nagy hőség miatt késő délután indulván Losonczi, éjfél lett, mire Gyarmatra értünk. Szép, csillagos, holdas éj volt. Az egész város fölött némaság *l e n g e t t* (mondaná Sujánszky) a' város fölött, tehát némaság lengett, csak egy-pár kocsmából hallatszott hegedű- és bőgőszó 's az ivók egy-egy kurjantása másnap vásár volt. A' vásár legkedvesebb látványaim egyike . . . általában mindazon hely és alkalom, hol minél több embert láthatok. Én a' természetnek is meleg barátja vagyok; de hiába! egy szép hölgyet, egy részeg embert 'stb. mégis sokkal nagyobb gyönyörűséggel szemlélek, mint akármí tájat.

Gyarmaton megnézvén az igen szép megyeházat 's a' most épülő roppant börtönt 's a' vásárban egyet fordulván, elindultam Váczi. Kocsisom egy váczi molnár volt, ki lisztet hozott a' vásárra . . . elmés ötleteivel igen mulattatott.

A' mint felültünk, mondam neki, hogy kemény lesz az ülése.

— Annál jobban fog rázni, felelt ő.

Azán politicáról 's theológiáról beszélünk mi kár! hogy elfeledtem beszédeinket, mik a' politikában 's theológiában kétségkívül új epochát alkottak volna.

Rétságon ebédeltem egy ifju férfival, ki valamivel előbb ért oda nálam, 's kinek arcza az olyanoknak egyike volt, mellyek első látásra vonzalmat öntenek az emberbe magok iránt. Alig váltottunk néhány szót 's régi ismerők levénk. Nevét kértem. Megmondta 's folytatá:

— Én nem is kérdezem: ki ön? mert tudom; ön Petőfi, nemde?

— Igen 's honnan tudja?

— Ki ne ismerné őnt!

Igaza van, ki ne ismerne engem! gondolám magamban önértettel. Talán nem lélnek tovább firkaím, mint én magam, tán addig sem élnek; meglehet, hogy még életemben elhangzik nevem, mintha soha nem zengett volna de ez engem há-

borítani nem fog, elég lesz nekem akkor annak tudata, hogy volt idő, mikor azt mondhattam: ki ne ismerne engem! Szép ám, csak pillanatra is birni egy olvasóközönség figyelmét, 's hogy ezt én megnyertem, boldogabbá tesz végórámon, mint-ha kortársaimtól meg nem érte, de oly reménnyel halnék meg, hogy örök életű leszek az utókor ajkain.

A' legkárhózasabb vexák egyike, ha az ember Vácra siet, hogy a' gőzösön még az nap Pestre érjen, 's a' gőzös öt-hat percczel elébb indul el onnan, mint az ember ott terem. . . .

Igy jártam. A' mint a' váczi hegyről leereszkedtem, ott ment a' gőzös épen alattam, 's mire a' városba értem, a' gőzös már oh! — denique Váczon kellett az éjt töltenem.

És ez kínos éj volt!

Valami kísértet bolygatott nagyszerű, méltóságos alak, de minden tagja összezúzva. Másnap reggel tudtam meg: ki volt? Azon fogadóban, melyben hálтам, van a' szinpad; az előttem megjelent éji kísértet kétségkívül az itt agyonvert színművészet szelleme vala.

Nem akarván estig várni a' gőzösre, megfogadtam a' fogadás loyait, melyek korán reggel elég gyorsan ragadtak a' már annyira ohajtott Pest felé, de mégsem oly gyorsan, hogy ne nyugtalankodtam volna. Hánykódásomban egy verset vágtam: „Idvezlet Pesthez,“ A' ki tudni akarja: milyen érzelmekkel léptem Pestbe? olvassa ezt a' verset.

Petöfi Sándor.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XVII-dik szám.

„Magyar panorama uti képekben“ B ö k f i Z a c h a r i á s tól, a' mult idők-ből a' jelen felébe átvitt folytatás. Szerző elmondja cikke ezen „harmadik szakaszá-ban, „miként ért a' Marsba;“ mely utazáshoz mi jóelőre tiszta szívből kívántunk ugyan szerencsét, annál inkább mert hasonló — mint véltük — allegorai dolgozatokban mind az enyelgő humornak, mind az ostorzó satyrának felszólalásra bő mezeje van, azonfelül meg lehetne bennök az alkalmat ragadni, hogy felköltessék az olvasó vágya, némi ismeretek szerzése iránt a' mythologia vagy archaeologia köréből, a' mi nálunk legkevésbé sem árt; a' jelen szakaszban azonban — meglátjuk, mit hoz a' jövőnd — leginkább egy angollal tölti idejét a' szerző, helyes észrevételeket váltogatván vele hazánk felett, de melyek elmondása végett Marsba utazni felesleges volt, miután mind azt, mit az angol hall és mond 's mit szerző tapasztal, itt a' földön is el lehetne végezni. Egyébiránt van e' cikkben némely jó czélzat és még több meleg érzéssel elmondott komoly szó honi körülményeink felől, 's egyszersmind egy-pár oldalba-bökés P. H o r v á t h L. ellen; — mi amaz első czélzatokat illeti, azokat minden ez irányu cikkben örömmel üdvözöljük; a' „Honderü“ szerkesztője iránt ellenben kelletén túl nagy gondosságot tüntet ki szerző, midőn ellene ismételve intézi vagdalásait; . . . mi sem a' löpor hasztalan pazarlásának, sem a' szükségtelen szószaporításnak nem vagyunk barátja. — „Vilmiéna“ eredeti beszély kezdetik meg, melyről, ha szükség, bővebben, midőn végét olvastuk. — „A' fenhéjázó“ életkép

Friebeisz J-tól; szerző — mint mondja — a' ,fenhéjázó' nevezet alatt azt érti, mit a' német ,Streichmacher' szóval tesz ki, 's ha ebben vele megegyezünk, cikke, mint az élet sajnálandó nevetségeit, az emberek mindennapi hibáit jóakarólag ostorzó, az élvezhetőbb hírlapi cikkek közé lesz sorozható. — Vers a' folyóbeszédék közt elszórva három van; ,A' varró leány' P e t ő f i től; ,Bucsú' T á r k á n y i B é l á tól; és ,Pünkösdhajnal' néprege B a r n a I g n á c z tól. Ez utolsót ki kell emelnünk a' többiek felett, ha csak azért is, hogy a' költés e' neme iránti vonzalmunkat elmondhassuk, 's rá, mint olyanra, mely mig egyrésről a' nép gondolkodás- és érzésmódját festi, másrésről — ha átmehetne ajkaira — e' gondolkodást tisztítani 's emelni, ezen érzést finomítani volna képes, hivatott költőink figyelmét különösen földézzük. — A' Tár czában a' szerkesztőnek ,Nyílt levél Sándor bátyámhoz' című cikkének némely szavaira van egy-pár észrevételünk. Szerző így szól a' többi közt: . . . „meg örök mindétig azt a' c r u c i f i x n é m e t n y e l v e t h a l l a n i (Budapestben) — oh ez nem magyar költőnek, de még ujságírónak sem való!“ Elhiheti szerző, hogy a' mi keblünkben is é l a' vágy, melynek már több lelkes költő adott szavakat, 's mely prózai higgadtságra visszavonva, abból áll, bár mind fővárosunkban, mind legalább is kerek Magyarország minden helyein magyar nyelv volna hallható a' sok mindenféle nyelvzavar helyett; azonban hasonló kifakadásokkal bizony senkit sem fogunk, édes nyelvünkhez színtolly kevéssé, mint szegény magunkhoz kötelezni. Beszél még szerző, több egyebek közt, „m a g y a r c z i g á n y l i t e r a t u r á r ó l“ is, miként — ugymond — a' magyar irodalmat egy furlangos czimborája elnevezé . . . Hogy ezen ,czimborá' valóban furlangos ember lehet, az is tanúsága, mert közönség elé szerelte volna hozni ötletét, ő maga azonban ezt tenni mégis átván, szerzőnek sugá meg, ki aztán nem késelt azt elmondani nyilvánosan . . . Mi az illy nyerseségeket soha sem hagyhatjuk és nem fogjuk hagyni megrovás nélkül, mert hazafiságot és magyarságot nem ilyenekben szoktunk keresni; sőt semmi világosabb, mint hogy illyesek által nevetségessé 's szánakozás tárgyává tesszük magunkat minden művelt olvasó előtt, 's az idegen ajkuakat, a' helyett, hogy irodalmunk megkedvelésére édesgetnők, visszariasztjuk általok.

ÉLETKÉPEK, V-dik szám.

B a j z a emlékkersei D e á k F e r e n c z h e z, ama horácsi modorban, amaz a' higgadt életnézetből eredő bölcsészti szellemben vannak írva, melynek erre hivatott lyrai költőink közül, ohajtánánk, hogy minél többen indulának nyomdokain. A' költemény nem tartozik azok sorába, melyek gyászt öltve keseregnének hazánk sorsa felett, 's nem annyira érzetméllyégből származott melegség, mint a' benne elmondottak igazsága által ajánlkozik; — számtalanok vannak köztünk, és olyanok, kik magukat kiváloág a' hazafiak sorába szeretik számíttatni, kiknek ez emlékkerseket — különösen ama sortól kezdve: „Gyujts faklyát ez országos zürzavarban“ — szívére kötni ohajtánánk. — A' ,Szomorú idők' felől szólandunk, a' munka végét olvasandván. — ,Galantai gróf E s t e r h á z y K á r o l y' életrajzát mind az érett gondolkodásra mutató felfogás, mind a' korszerű eszmékkel bővelkedő tömött előadás tekintetében kétségtelenül a' legjobbak közé fogja minden olvasó e' nemben tartani . . . Adja Isten, hogy minelelőbb megszűnjék az idő, melyben a' kivételek közé kell számítanunk, midőn m a g y a r m á g n á s felől dicsérendő érdemül látjuk felhozatni, hogy m a g y a r u l í s t u d! Pedig úgy van; a' számtalan hanyagok közt mégis dicsérnünk kell legalább azt, ki kötelelességeinek, hacsak egy részét is, teljesíti. — V a j d a P é t e r ,A' Mátra és Parád' uti képből azon sorok, melyek a' csintalan hevesi urak és mások k e d v s z o t t y a n á s a i t e m l i t k, lehetlen, hogy komoly gondolatokra ne ébresszék az olvasót, mert valóban alig mutatkozik valahol feleink műveltségi állásának szomorubb jele, mint azon olykor minden erkölcsi illedelmet, minden kegyeletet lábbal tapodó kicsapongásban, mely szilaj jó

kedvnek indulván, sem a' csak tiszta szók hallására szokott füleket, sem a' szüz le-
kületeket nem tudja tekintetbe venni . . . G o e t h e szól valahol illyformán: „sokat
meg k e l l az embernek, a' természet lebilincselte rabjának, t e n n i e, a' miről
n e m k e l l és nem szabad s z ó l a n i a.“ Ezt idézzük azokra nézve, kik fel-
világosultsági hevőkben minden trágár szó 's kicsapongás iránt mentve hiszik magukat
e' mondattal: hisz az természetes. — „A' magyar időszaki irodalom“ című érteke-
zéshez maga a' szerk. megtette csillagok alatti észrevételeit; nekünk csak azon egy
jegyzetünk van még hozzáadandó, hogy a' hasonló criticali irányu czikkeket örö-
mesebb az „Irodalmi ör“ hasábjaira látnánk soroltatni . . . Mi a' derek szerző vég-
szavait illeti, melyekben az illetőket „i g e n - i g e n kéri, hogy sorait részrehajló
gáncsoskodásul ne tekintsék“ — hiszen bizonyos lehet benne, hogy figyelmezteté-
sére hajolni fognak mindazok, kik minden ártatlan szót, mely együgyű mindennapi-
ságaikat nem magasztalja, már csak azért is részrehajló gáncsoskodásnak nem szok-
tak tekinteni; . . . ezek száma pedig nem legio! — A' számi előadásokról szóló bí-
rálati jegyzeteket örömmel látjuk szigorú tollakból eredni. Nincs a' szigorúságnak
nagyobb barátja nálunknál, olly dolgokban, melyekben lanya kezelés csak tespe-
désre 's visszaélésekre, de a' folyvást tökélyesbuló kifejlés felé csak szigorúság —
párosítva, természetesen, hozzáértéssel és igazság-szeretettel — vezethet. A' felett
határozni az illetők eszélyességére bizzuk: ha valjon nem jobb volna-e mind azt,
mi e' rovatban az igazgatóságot, ügyvivőséget 's különösen a' színház belviszonyait
illetőleg elmondatik, akár önálló külön czikkben, akár más rovatban elmondani, 's a'
napi előadásokról irt bírálatokban egyedül csak a' művészeti tekintetre lenni figyelem-
mel? . . . Így a' mint most van, a' dologból, többi közt, az a' baj is kerekedhetik,
hogy ha majd valamellyik színész az ő tiszta ügye' védelmére tollat ragad, nem tud-
hatja, mint ügyvivő, mint színész vagy éppen mint ember tegye-e azt? — A' zom-
bori levél írójának, (ki hogy nagykoruvá nőtt és G a z s i ből G á s p á r lett, ve-
gye ezennel szíves üdvözlötünket), meg kell sugnunk, hogy a' mi gondolkozásunk
szerint ránk nézve semmi „kedvesen meglepő“ nem lett volna az illy felírásban: „A'
szabadság 's a' magyarság árulói vesszenek.“ . . . Nem, nem, igen tisztelt G á s p á r ur!
kivánjuk inkább, hogy minden tévedező világosuljon fel, a' vaknak nyil-
janak meg szemei, a' bűnös térjen hona Istenéhez, az álmodozó ébredjen, az elfo-
gultnak agya 's keble tisztuljon tisztává, — 's mindezt a' mi türelmünk, engedekeny-
ségünk, higgadt hazaszeretetünk által! Ne vesszen senki, de térjen jó utra minden
tévedező.

HONDERÜ, IV-dik szám.

E' számban befejeztetik G a a l „A' négy tarka“ czimű beszélye. E' beszély
egy alföldi történetet ad elő, melyben Zöld Marczí, a' híres haramja, viszen főszere-
pet, ki itt egy fiatal embert, mivel neki ismeretlenül egy ritka szépségű kantárt aján-
dekoza, megkedvelvén, nemes lelkű hálából, haramjai 's tolvajcsinok segedelmével,
szeretett, de az atyja által egy másiknak szánt, kedvese birtokához juttat. A' be-
szély nagy részint azon élénk színezettel és hatásteljes előadással regéli el a' haram-
jai kalandot, mely e' jeles tehetségű írónkat még ott sem igen hagyja el, hol mű-
vén különben szembeötlő jelei látszanak a' pongyola 's gyors dolgozásnak, mely
utolsó okból származik, hogy a' jelen beszély némelly helyei is, bár nem válnak
épen unalmassá, de kelleténél hosszabbra vannak kinyújtva, mely hiba leginkább a'
beszélgetésekben tűnik föl, hol olykor hosszas szóváltás kihallgatása után jutunk
olly tudomáshoz, mely különben néhány szóval is, és pedig draszticusabban, élénk
terjesztethetett volna. Egyébiránt legkisebbé sem vagyunk ugyan ellene annak, hogy
író által haramják vétessenek hősökül, tudván, hogy tehetség és ügyes kéz bár-
melly tárgyat művészileg széppé, sőt — hogy az erkölcsitanítóknak is kijusson a' ma-
gáé — erkölcsileg oktatóvá idomíthat; de csak azt szeretnénk e' tárgyak körül,
hogy az illy hősök úgy állíttassanak aztán az olvasók elé, a' mint vannak, nemcsak

csillogó tulajdonaikkal, hanem kitüntetettvén egyszersmind egyéb jellemvonásaik is; mert ha az életet hűn akarjuk festeni 's mégis egyszersmind az igazságot legalább a' költészeti világában gyakorolni, azt igen gyakran el nem érhetjük egyébkint, mint az embert minden jellemvonásával állítani olvasó elé, — e' pellengérre állításban kereshetvén a' költői igazságot. Jelen beszélyben Zöld Marczit, haramja csinai közt is, csak mint nemeslelkű férfit tanuljuk ismerni, sőt még Tomáry azon kísérlete is, melyben a' haramját jobb életre téríteni akarja, csak szűnakozást és részvétet gerjeszt bennünk utóbbi iránt, mint a' kit olly tudatlanság sulya nyom, mely alul lehetlen szabadulnia. Különbön helyes tapintat volt szerzőtől Zöld Marczí haramja-létének motivumát a' közbeszöött dalban elöadni. Ama tollhibát a' 65. lapon, hol S h a k s p e a r e , VI. Henrik'-je említettik, „III Richard' helyett a' nagy költőt kétségtele-nül ismerő szerkesztő is kiigazíthatta volna. — „Frescok a' szívélethől' cím alatt új cikkek folyama kezdetik meg az „Érzelmi anomaliák'-kal, melyekben már azon megkívántató élénkséget, mely az illy cikkeket jellemezné, nem igen találjuk is, de mely a' fölvelt alapeszme miatt dicséretünket érdemli, czélul levén kitűzve, életképben megmutatni: milly helytelen azon ellenszenv, mely-lyel olykor egyesek iránt első találkozásra is — a' pusztá látat után — vi-seltetünk, 's legyöztvén az ellenszenvet, milly gyakran találunk épen illy em-berekben lelkünk és szívünk egész rokonszenvét fölébresztó szellemi kincseket. Szerző egyébiránt a' frescorajzokat „divatosak'-nak mondja; e' divat azonban igen szűk kör-ben lehet honos, miután vele a' „Honderü' lapjain kívül más olvasottabb lapokban nem igen vagy épen nem találkozunk. — „Julia és Adolf' cím alatt a' csak most említett komoly rajz parodiázására három torzkép használtatik, mely alatt M e p h i s t o e t c o m p. aláírással furcsa jegyzetet találunk: „költői és prózai — szöl e' jegyzet — vagyis fenséges és nevétséges.“ . . . Nem tudtuk eddig, hogy a' szer-kesztő, mielőtt cikkeit kinyomtatná, Mephistóféle lényeknek adja által olvasásra; de M. — főleg ha companiában iratnak jegyzetei, mely egyes embernél, mint tartják, jobban átláthatja az igazságot — ne mondjon aztán többé illy confusus dolgokat, mert hiszen ország világ tudja, miszerint valamint költői a' fenségesselel, prózai a' nevétségesselel nem egy, ugy másrésztől mind a' fenséges, mind a' nevétséges egyiránt feltalálható mind a' költészetben, mind a' prózában. — „Tizenhat éves csak! vers B e ö t h y Z s i g m o n d tól; „Az ő emlékezete' H i a d o r tól; „Egy hölgy ablaka alatt' S á r o s s y tól; Epigrammok P a j o r I s t v á n tól. Ezek közül az első 's még nagyobb mértékben a' második figyelemre méltó; ez utolsót meleg érze-lem, hangzatos költői dictio teszi becsessé, — csupán két utolsó sorával nem tu-dunk megbarátkozni. — A' „heti szemlé'-ben mondatik, hogy minden (külhónias-kodó) mágnásra három nem mágnást tud a' szerk. felmutatni. Ez a' mágnások védel-mére 's más középranguak vádlására volna írva. Nem tudjuk, fognak-e érte kö-szönetet szavazni az illetők, mert hogy e' szavak méltó védelem legyenek, szűksé-ges megmutatni, hogy Magyarhon utazásra tehetős lakosai közt mágnásokból áll egy negyedrészt; ha ez meg van mutatva 's így az arány a' hontartozkodók és külföldi-eskedők közt kitüntetve, akkor is még csak annyi lenne bebizonyítva, hogy más tehetős urak sem jobbak a' szerk. védetteinél. Mik a' hazabeli fürdők érdekében mon-datnak el, helyesek, 's bár visszhangra találjanak. — Ugyan e' szemlében ama le-ányrabló, kiről pesti lapokban nem rég volt szó, s z e r e t e t r e m é l t ó r a b l ó n a k 's az elrablott leány atyja iránti kifakadása m é l t ó h a r a g n a k, nevez-tetik . . . Mi egy leányrablónak még bókokat is csinálni nyilvánágosan soha sem tudnánk, 's az édeskés, de az erkölcsvilágban igen savanyus fogalmakra mutató, beszédet lehetlen is róttanul hagynunk . . . Mi legyen aztán társadalmi életünk-ből, ha az erkölcsi conventiák, a' kegyeletlek semmi enyhítő körülmények által egészen nem menthető lábbal tapodása védelemre 's mintegy buzdításra talál édesen elmosoly-gott szavakban? . . . Kevésbé sürgessük inkább ama többnyire üres illedéki formák

megtartását; de az erkölcsiség és kegyeletok iránt mutassunk mindenkor és sürges-sünk föltétlen hódolatot!

NEMZETI SZINHÁZ.

Jul. 23. M i c z b á n c s a l á d j a, dráma 4 felv. Szigligetitől. Az előadás, egészen véve, sikerültnek mondható 's Szathmárinét és Szigetit különösen meg kell játékuikért dicsérni, a' többi működővel együtt, kivevén Hubenaynét és K. Idát. Az előbbit nem fedjük, mert benne legparányibb színészi tehetség sem rejlik, K. Idát azonban eddig már megrótt hibáira ismételve figyelmeztetvén, kérjük, hogy szemeit ne gyakorolja természet elleni forgásokban, mi néha szinte rémit, 's kérjük, hogy iparkodjék szinpadon egészen úgy nézni, járni, mozogni és beszélni, mint otthon. Ha e' tanácsunkat megfogadja, úgy nem lesz többé okunk szüntelen rovogatásinkkal neki és egyszersmind magunknak alkalmatlankodni. Fölvonások közt csoda történt. Halljuk! Hirdetve vala, mikép Fitos ur Árpád nevű nagy komoly 'sat. 'sat. tánczot fog járni. A' függöny felhuzatott, 's egy magas férfialak daczosan asztalra könyöklött a' fenékszínen, és „sorompóba idézé századát.“ Kicsoda ez? suttogák dobogó kebellet a' nézők. Talán valami fráter a' hajdani Duka regementjéből, ki kedvesével bálba ígérkezett menni, 's kedvese nem jő, ámbár a' mosogatás ideje már rég elmúlt? Oh, nem, hiszen kard villog oldalán és párduczbőr fityeg hátáról. Boruljatok el, szemérmes csillagok, ez Árpád akar lenni; hatalmas honalapító, ne fordulj meg sirodban, mert bizony nem érdemes arra az egész historia. Hah, most föláll és előlép. Most — ne rettegj, nyájas olvasó, a' haddöntő Árpád nem rántja ki véren hizott iszonyu szablyáját, — hát mit csinál? Kardját, bőrét, azaz, párducz bőrét és dalmányát elveti, és — és épen úgy tánczol, mint midőn minap azon kérdésre felelt, hogy ki a' legény a' csárdában? Lábat nehányszor kifélesztani iparkodott, 's miután ez minden erőlködése daczára sem sikerült, iszonyu nagyságu saruinak orrhegyén kissé megállott, amollyan „a ki lelke van!“ fele marczona tekintettel szét-nézett, és Árpád hüvelyét cserben hagyva, távozott. Ámde ne örvendjen ön előre, szép olvasóné, mert csak azért távozott, hogy a' legközelebbi fölvonás után ismét lássuk őt, daczosan állva, és kihívó tekintetét a' színpalak közé meresztve. Tehát ismét Árpád? Nem, most már csak a' „puszták fija“, azaz, kanász, gatyában, szűrben és réz csákánynyal. Ugyan mire vár? Semmire, csak azt akarta, hogy a' közönség kissé megtekinthesse szűrét. Azután öltözetét ismét olly csöndesen lehányta, mint korábban Árpád bőrét, és ismét édes testének minden tagja ellen mostoháskodott, saruinak orrhegyén megállapodott, és most már nem „a ki lelke van!“ hanem „a ki anyyala van!“ fele tekintetét vágott maga körül és elment, mintha vizet sem zavart volna. A' karzat tapsolt, egyvalaki azonban püsszegett Árpád ocsmány profanációja miatt, 's szabadságának ezen gyakorlataért szemébe pöktek és aztán kilődítőták őt a' hazafiság köpenye alatt. Mi nemzetiség dolgában alkalmasint akáarki fiával farkasszemét nézhetünk, 's azt hisszük, hogy Dávid a' frigyláda előtt csárdást tánczolt, de a' kontárt csupán azért pártolni, mert m a g y a r, soha nem fogjuk. Meg nem foghatjuk, mikép bocsájthata müértő igazgatóság illy nyeglét szinpadunkra, kinek minden mozdulata galvanismus által előidézett torzrágáshoz hasonlít. Farkas és Szöllösi nemzeti tánczunkat egészen kivetkezteték eredeti szép jelleméből, Fitos azonban még tovább ment, és bőrét is irgalmatlanul lenyúzta.

Jul. 24. *Operai egyveleg*, 3 szakaszban, Albonival. A' jeles vendégnőről csak annyit mondhatunk, hogy ismét elragadtatásra lelkesíté a' nagyszámu közönséget, mely egy koszorú ledobásán kívül semmi méltatlanságot nem követel a' derék művésznőn, ki a' koszorút észre sem vette volna, ha Petz nem figyelmezteti őt e' szerencsétlenségre, kit mi viszont arra figyelmeztetünk, hogy neki illett volna derekát kissé meghajlítani és a' koszorút a' vendégművésznőnek átnyújtani, mi épen nem kerülendett nagy fáradságába. Hunyady Lászlóból is adatott ezuttal egy fölvonás, miről azt kell megjegyeznünk, mikép Hunyady László (Petz) énekében legföltünőbb az volt, hogy — Jaquemar-keztüben énekelt. Szigligetiné Mátyás szerepét éneklé, és szokott tapsokkal jutalmaztaték. Ítéletünket róla továbbra halasztjuk, 's most csak annyit mondunk, hogy mai föllépte közel kétezer forintjába került a' nemzeti színháznak. Azonban reméljük, hogy ezentuli szorgalma kármentesíteni fogja e' szegény nemzeti intézetet, mely kénytelen volt jogot, törvényt, méltanyosságot és illedelmet sértve, két írótól néhány forintocskát lealkudni! Ma már össze volt vegyítve az olasz-magyar ének, de Hasselt-Barthnak nem volt szabad föllépnie; éljen a' következetesség 's mondja aztán még valaki, hogy nemzeti színházunknak nincs teljes hatalmu igazgatósága, miután az önkény 's jogtalanság így gyönyörűen uralkodnak!

S — —

Jul. 25. *IV. Henrik király*. Első rész. Dráma 5 felv. Shakspearetól. Ezen dráma hallása mindig nagy örömmel emlékeztet bennünket arra, hogy már több magyar Shakspeareünk van — goromba kifejezésekben, minél fogva szabad remélünk, hogy a' lángész is hozzájö majd idővel! Az előadást Szentpétery (Fallstaf) és László (Poins) játékát kivevén, kénytelenek vagyunk rendkívül középszerűnek mondani; Szigeti (király) nem tehet róla, hogy neki kelle játszani Fácсы szerepét, ki jónak látta igazgatási és irodalmi bűnöskeit Balatonba mártani; nem hisszük azonban, hogy a' kis tenger is képes legyen őt tisztára mosni. Egressy G. (Walesi herceg) eleinte olly nagyon tüzelt, hogy Henriket csaknem torzalakká tevő; szavalása hiányos vala, mert gyakran olly szóknak adott nyomatékot, mellyek azt épen nem kívánták, mi az értelmet egészen fölforgatja, 's mit mi gondatlanságnak tulajdonítunk, mert Egressiről nem tehetjük föl, hogy ne tudná: hol kell a' beszédnek nagyobb súlyt adni? Ugyanezt kell mondanunk Lendvayról is, ki azonkül kedvetlennek látszott 's emlékezésével nem volt egészen tisztában, mi nála különben ritkábban történik meg. A' többi mind akadozott. Priell N. (Percyné) szorgalommal játszott 's dicséretet érdemel; véleményünk szerint azonban e' szerepet Lendvayénak kellene játszani; külföldön legalább mindig elsőrangú színésznők kezében látjuk azt. Nem hallgathatjuk még el, hogy Macready és társasága sugó nélkül játszá Shakspeare műveit, sőt hogy a' párisi nagyobb színházakban sem használják a' sugót. Ezt mi nem kívánjuk ugyan, de legalább azt ohajtjuk, hogy sugó után akadozás és stílizálás nélkül mondja el mindenki szerepét.

K — e.

Jul. 26. A' karszemélyzet javára bérszünettel *Operai egyveleg*, mellyben Alboni k. a. ingyen szíveskedett résztvenni. Örömmel mondjuk, hogy szorgalmas karszemélyzetünk jó jövedelemnek örülhete. Joob és Pecz urakról azt mondá egy falusi ur, hogy az elsőnek fa-, a' másíknak pedig hájhangja van, mit mi ezen nel ünnepélyesen megczáfolunk, mert azoknak bizony jóformán semmiféle hangjuk nincs már, 's nagyon ideoje van, hogy az igazgatóság e' tekintetben kissé körültekintsen. Alboni k. a. olly gyönyörűen énekelt, mint mindig, 's az egész közönség sajnálja, hogy nem lehete őt többé hallania.

— 99 —

Jul. 27. *Falusi lakodalom*, vigj. 3 felv. Jakab Istvántól. Az előadás kissé több készületlenséget mutata, mint multkor, 's különösen Egressy B. iszonyuan akadozott.

S — —

Jul. 28. bérletszünettel először *Nyomoriskolája*, dráma 5 felv. Kovács Páltól. Az egész előadásról, főkép, ha a' ki nem küszöbölhető akadozásokat

nem vesszük számba, csak dicséretet mondhatnánk, ha K. Ida iszonyu játéka 's borzasztó éneklése ezen este valóságos botrányig nem magasult volna, még csak lá-bait sem mozgatja természetesen! Minden, a' mit tesz és mond színpadon, annyira ki van czirkalmazva, mintha minden szavát, tagját, sőt még szemeit is czérnaszállakon rángatnák. A' közönség szinte szabadabban lélekzett, midőn az utolsó felvonás végefelé azt hallá tulajdon szájából, hogy kolostorba akar menni 's szerencsés utat kívánván neki, remélé, hogy onnan többé kiereszteni nem fogják; 's azért nem is bocsáthatja meg Lendvaynak azon éretlen engedékenységet, mely szerint őt ismét kegyeibe 's szeretetébe fogadá. Ő e' szavainkért ismét goromba czimekkel fog bennünket hihetőleg elhalmozni a' színházi csarnokban; de ez nem fogja az igazság szavát belénk fojtani, habár ismét saját füleinkkel kellene is a' gyönyörű czimeket hallanunk, melyek halkofák szájába illhetnek ugyan, de művelt színészre bizonyosan csak szégyen-hozók lehetnek. *) E' szerep Priel N. kezeiben sokat nyert volna. Igen szeretnők, ha a' rendezőség nem kényszerítte bennünket annak kimondására, hogy mért mellőzte-tik Priell N. darab idő óta illy szembetűnőleg? K—e.

Jul. 28. Nyomoris kolája, eredeti dráma 5 szakaszban, irta Kovács Pál.

Van még egy hatás, a' színpadin kívül, mely iránt az írónak figyelemmel vi-selteni, legalább műve első adatására nézve, nem lehet közönyös dolog, 's ez a' színlapi hatás. Sőt ügyelni a' színlapi hatásra azért is nagyon üdvös, mert e' hatástól függhet olykor a' színmű egész jövőndő szerencséje, mennyiben általa számos néző csodítottatik az előadásra, 's a' nagyobb szám mindig hajlandóbb, jól fogadni az új látványt, mint a' kisebb. E' színlapi hatásra szerzőnk is figyelemmel volt, — mi érdemét legkisebbé sem csökkenti, — midőn dramáját a' főczímen kívül őt külön ál-ló czímmel látta el, melyek is a' következők: „Az anya halála“, „A' színész“, „Plátói szerelem“, „A' levél“, „Kényszerített szerelem“. . . Meg kell ugyan adni, hogy némely más színpadon, igen aestheticailag összeillesztett contrastok által, e' czimek hatását még magasbbá tudták volna tenni, p. o. így: Nyomor iskolája és hideg für-dő, — az anya halála és vas aroncs, — A' színész és debreczeni gyorskocsi, — Plátói szerelem és keserű mandula, — A' levél és a' postamester agara, — Kényszerített szerelem és macskazene. . . Miide még nem jutottunk. Majd lesz még erre is időnk.

Tekintse a' nyájas olvasó az eddig mondottakat dologhoz nem tartozó eltérés-nek; azok sem a' tisztelt szerzőt, sem jelenleg szóban forgó színművét nem illetik.

A', Nyomor iskolája'-ban főszemély Dalváry Gyula (Károly). Benne egy fiatal költőt tanulunk ismerni, ki érezvén az isteni lángot keblében, együgyű anyja kívá-natai ellenére, írói pályára lép, mellyen utóbb kitűnő nevet vi ki magának. Az első szakaszban legelső színműve adatik a' nemzeti színpadon, mellyben hugát Jolánt (ké-sőbb Viola színésznőt) anyja tudta nélkül színpadra lépteti, mi utóbbinak még az este tudtára esvén, lelkét e' pálya iránti borzadalmi oly erővel rohanják meg, hogy szörnyet hal belé. Ez asszonyban tulságos együgyűsége, magyar világunk folyamat-jávali teljes ismeretlensége gyökerezteték meg az írói 's különösen a' színészi pálya iránti balvéleményeket; 's e' körülményben kellne keresnünk motivációját azon rop-pant hatásnak, mellyet rája Jolán színpadra léptének híre oly gyilkolólag gyakorol;

*) Ugyan mit törődik ön illy tehetetlen kifakadásokkal? Ezekhez illyforma művészek-nél (!) már hozzá kell szokni; hadd nyelveskedjenek! Egyébiránt a' kisasszony mentségére mondhatjuk, hogy vannak magokat igen művelteknek hirdető férfiak is, kik a' leggyöngédebb megrovást illy rövid, de önnön magukat bélyegző ellen-czáfolattal szeretik visszatörölni. Bizony sok dolgunk volna, ha minden mosdatlan száját belakatozni akarnánk.

e' motivatio azonban ki nem elégít: megrongált testben lakó beteg kedélynek kellne lennie 's ollyannak, mely a' sirhoz különben is közel áll már, hogy egy előítéletének bárha a' legérzékenyebb oldalról megsejtése halálra sujhassa őt. Az érzelem rögtöni megrohanása igen is okozhat halált; de előítéletének, balvéleményének megsejtése aligha olly könnyen, — különben sürűnek kellne köztünk lenni a' hirtelen halálnak. De bárha különben igaz, hogy e' sérelem által az anya leghathatósabb érzelve is, gyermeke iránti aggályos szeretete, rohantatik meg, 's bárha szerző más oldalról el nem mulasztotta, ez anyát betegeskedőül és görcsökben, melyeket az orvos egykor halálát okozandóknak jószolt, szenvedőül léptetni fel, még mind ez által nincs elégtéve e' részbeni követelésünknek, 's e' körülménnyel sokkal könnyebben kibékülnénk, ha akár a' multból felmaradt valamely borzasztó emlékezet, akár a' jelenben előforduló 's a' színészi pályát sulyosan vádoló tény fordulna meg előttünk, mely aztán e' hirtelen halált megfoghatóbbá tenné. E' halál egyébiránt mellékes és csak előzményező dolog, mely báró Halmosy Ede vonzalmas gondoskodását az árván maradt testvérek iránt motiválja, minthogy ő volt, ki által az anya véletlenül ama borzasztó hírhez jutott. A' fiatal báró a' leghathatósabb utat választja, Gyula 's kivált Viola iránti pártfogó kegye kitüntetésére: utóbbi t. i. bele szeret, mely magas leereszkedését Gyula azzal hálálja, hogy ő viszont a' báró nővére Mari iránt lobban szerelemre. Violát nem sokára arszláni boszúból a' színpadon kifütyölik, mit a' gyöngéd leány annyira szívére vesz, hogy azonnal — csak levélben véve bucsút testvérétől, 's tartzkodása helyét sem akkor, sem utóbb tudtára nem adva — eltávozik Pestről, Gyulát keserv- és epedésben hagyva maga után, minket pedig a' feletti aggodalomban: mi lehet oka, hogy ezen gyöngéd lelkű, testvérszerető, idegen emberek társaságától módfelett visszaborzadó leány olly rögtön távozik a' nélkül — 's ez a' fődolog — hogy testvérét tudósítaná; míg aztán utóbb megtudjuk, hogy neki a' darab folyama végelt csakugyan eltűnnie kellett bizonyos időre, mely okkal azonban a' critica semmi esetre nem, 's maga a' költő is aligha fog megelégedni. Tetszik azonban a' dolog a' fiatal bárónak, ki most helyes ürügyöt lát, rábeszélni atyját, hogy Dalváryt vegyék házukhoz. A' szerelmes ifju t. i. — ki előtt Dalváry szerelme Mari iránt tudva van — így gondolkozik: ha Dalváry nálunk lakik 's közte és Mari közt érettségre fejlik a' szerelmi viszony, atyám majd összekelelésökben megegyezik, miért ne egyeznek meg aztán abban is, hogy én Violát nőül vegyem? Ez okoskodás azonban kissé elhirtelenkedett 's csak szerelmi ábránd szüleménye, mert minden előtt azt leheze az öreg urreől föltenni, hogy sem egyik, sem másik szövetségbe nem fog egyezni; ezek a' gazdag urak e' részben rendkívül előítéletes és keményfejű emberek; nagy és hatalmas oknak kellne tehát vagy lelkületében vagy a' külső viszonyokban jelenlenni, hogy engedékenysége kimentessék. Az is különös, hogy míg szerző amott az anyában azon előítéletet és balvéleményt, mely mégis sem olly megrogzított, sem annyira elterjedt szokott lenni, olly erejűnek festi, hogy általa halál okoztassék, — itt a' rögzíttebb és elterjedtebb előítélet körüli eljárásában olly nagy mértékben engedékeny. Egyébiránt a' cselekvény ez oldalát szerző mindig háttérben 's kellő homályban tartja, úgy hogy mintegy föltenni látszik a' nézőben a' teljes megnyugvást az iránt, hogy a' mi mondatik — senki se keresse okát, miért? — de igaz. Mi az öreg bárót illeti, ő különben is csak egy-párszor forduló a' darabban, és olly jellemtelenül, hogy tőle sokat úgy sem várhatunk. . . De a' jellemzés e' színműnek úgy sem erős oldala, író célja inkább a' helyzetek általi érdek-sentartás fleven.

(Vége követk.)

Jul. 29. B á j i t a l, dalj. 2 felv. Lászlóné Adina szerepében először lépett föl műtatazása és férjhez menetele után, és tapsokkal fogadtatott, sőt k o s z o r ú sem hiányzott, a' mi mindenesetre a' legkeserűbb satyra volt. —

Töb dalát ismételnie kellett, 's mondhatjuk, hogy az új énekmeister Giuglielmi ve-

zérlete alatt jeles énekesnő fog belőle válni, ha nem engedi magával elhitetni, hogy m á r m o s t i s a z. Meglehet, hogy még Paksinét is remplacirozni fogja, kire különben is alig emlékszik már a' budapesti közönség, oly rég nem lépett föl. Pedig, úgy hisszük, n é g y e z e r forintnyi évdijért csakugyan lehetne magunkat néhányszor mutatni a' színpadon, mert örökké csak nem vagyunk azon igen érdekes állapotban, miről az angolok királynéjoknál csak e g y s z e r e g y é v b e n szoktak említést tenni a' hirlapokban. Ezen többszöri mutogatás már azért is szükséges volna, mert különben sok gonosz kritikus véleményét nyilváníthatná, miszerint Paksiné színházunknál tökéletesen nélkülözhető, miután Lászlóné alkalmasint jól be fogja helyét tölteni, 's ha mellette Szigligetiné gyakrabban használtatik, úgy a' daljáték női személyzete aligha elegendőleg képviselve nem lesz. — Sajnálva tapasztaltuk ismét, hogy Füredy szép hangja csakugyan gyengült, azt pedig nagy indignációval hallottuk, hogy az utazására szánt pénzösszeg — e l t é v e d t. Igen szeretnők, ha ezen e l t é v e d é s közelebbi körülményeiről világosan tudósítnék a' f i z e t ő közönség, vagy az e l t é v e d t ö s s z e g mihamarább kipótoltatnék Füredy urnak: az elsőre szívesen ajánlkozunk m i, az utóbbit gróf R á d a y nagylelkűségétől és igazságszeretetétől biztosan várjuk. — Giuglielmi urat, ki ma a' zenekart igazgatá, kérjük, hogy máskor ne kopogjon folyvást oly hangosan vezérhotjával, mert ennek igen kellemetlen hatása van. Egyébiránt csinos felesége van, a' hires G i u l i a n i leánya, ki jelenleg még apjánál is jelesebb gitaristának tartatik. — Az olasz signore most, elég roszul, Erkel karnagy helyét pótolja, ki Fánccsal Pécsre ment hangversenyt rendezni, mert Fánccs az által akarja magát a' Diavallapon meghoszuálni, hogy — n é l k ü l e és őt megelőzőleg rendezend hangversenyt, mit a' viták előtt együtt akartak tenni. Iszonyu boszú! Ismerlek, Spiegelberg!

— 99 —

EPIGRAMMOK.

K i n e m t u d j a : k i k ő k ?

I.

Mint áll nesztelenül 's virulatlan télben az erdő:
Állt szomorún e' hon: n e m v a l a m ű i p a r a.
Jött k é t h ő l g y ('s kövétel többen), sугári tavasznak:
'S im, a' kihalt erdő élni, virágzani kezd.

II.

Ketten erény 's szépség vagytok. — Mellyiktek a' szépség
'S mellyik az égi erény? isten ítélni el. R i s k ó.

K o r t e s.

Büszke magyar! ha s z z a b a d s á g o d: választni bíráid;
S z o l g a i s á g: pénzért erre lekötni magad.

V. V—e.

B ü n h ő d é s.

Állatkinzók már bűnhődnek. Hát kik a' lelket
Gyilkolják szabadon, fognak-e vagy soha nem?

P á v a y n é.

Pávayné mindent becsmérve lenéz, mit e' hon gyárt;
Ő maga is pedig e' hon kebelén s z ü l e t e t t.

H y p o t h e c a.

„Kölcsönt adni merő pénz szórás Ütlegi Pálnak.”
„Öt fija Ütleginél jó hypothéca a' — v o k s!”

P a j o r I s t v á n.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, jul. 28-kán. Annyi nálunk a' literator, hogy, Pestet kivéve, alig van e' honban város, melly aránylag többel dicsekedhetnék, mint Arad, de azért ha Bangó Péter tudósításait kivesszük, ritkán olvasunk tőlök valamit. Az igaz, Aradról, kivált nyári napokban, midőn a' földesuraságok falun laknak, a' társasélet köréből nem igen sok közleni való van: de mégis történnek néha dolgok, mellyek egy hasas vezércziknek is anyagul szolgálhatnának. Mi a' hölgyköröket illeti, mivel még ujoncz lakosa vagyok e' városnak, alapos ítéletet azokról minden tekintetben nem mondhatok. Annyit tapasztaltam, hogy az osztályok egymástól különködése itt is azon ferge a' társaséletnek, melly miatt közszellem ki nem fejlődhetik 's melly szigorú megrovást érdemel. Ha a' városligetbe mégysz, melly egyike nyáron leglátogatottabb gyűhelyeinknek, a' magas hautevolée külön cotteriát képez, leülepedik a' czukrász fabódéja előtt és az átmenőket látszóveken keresztül vizsgálja, pedig fogadni mernék, hogy szemének a' látszó csak alkalmatlankodik, 's a' polgári hölgyek bírálat alá vett öltözetét vagy a' dzsidás tiszt urak deli termetét pusztá szemmel még pontosabban 's tán biztosabban is, végigszemlélné. Színházban, mikor a' mandzsürok elmennek, kiket azonban meglátogatni ritka szerencsém volt, ha alsó páholyt nem kaphat, pedig 18 páholy hamar megtelik, a' hautevolée felső páholyban ne keresd. Ez a' faj nálunk csak ott emeli fel büszke taréját, honnan inkább leereszkesdnie illenék. De talán nála az olvasás otthonos? Isten ments meg! Ugyan nézze meg ön, tisztelt szerkesztő ur, előfizetői sorát, fogadom, hogy a' lelkes Szalbecknének, kinek ön és Sárosy Arnold románczát olly méltó kitüntetéssel ajánlották, aztán az annyira kedves mint házias fiatal Bitónén, a' művelt Brüneck Károly hitvesén 's végre a' nemzeti irodalmat olly hő kebelével ápoló Veres Jósefnén kívül, bizony alig fog találni hölgyet, ki Aradnak magas műveltséggel pöffeszkedő, de attól nagyon is távol álló városában, a' magyar lapokat ha csak címök után is ismerné, pedig legalább a' H o n d e r ü t tarthatnák, mellyből pletykát eleget olvashatnának, és nem szorulnának arra, hogy azt, mit magoktól koholni nem győznek, bizonyosan velek nem tartó szerény házikörök falain belől keressék 's kémleltessék. — Mit mondjak a' polgári hölgyekről? Ez itt is, mint másutt és mindenütt és mindenben, a' nemes hölgyek divata után indul, az egyet talán kivéve, hogy a' magyar színháznak pártolására még meg nem érhetett, pedig a' magyar opera meghallgatásához igen nagy magyar nyelvtudomány kell. Ha az öreg Hirschl a' mostani színházat becsukja 's magtárrá változtatja át, majd akkor talán a' magyar színészeket is meglátogatják, addig pedig, barátim színészek, elégedetek meg, ha olly szerencsés perczben érkeztek, midőn a' polgármesterné épen rózsaszínű szeszélyben van, 's nektek megengedi, hogy ön hazátokban a' magyarul olly közönségesen értő lakosságot magyar előadással is mulathassátok. — És mind e'

mellett is Arad, egy-pár nemzeti ujsákbeli rendes levelezőfele makkfilkó kobakját kivéve, a' józan szellemben halad; miről máskor, ha Mehádiáról visszatérek, majd bővebben. *)

Puff Jakab.

MISKOLCZI lev. IV. Julius 21-ik. Mint nehéz álom elmosódott rémképei úgy tűnnek fel előttem a' közelebb mult napok emlékei. Borús képzelet szüleményeinek kellene azokat tartanom, ha a' szomoru való az ohajtott csalódást el nem riasztaná: új csapással látogatá meg a' sors keze városunkat, melyben a' két év előtti veszelynek is annyian sinylik még következeit. Az elemek vetélkednek rontásunkban, akkor t u z, most á r v i z, annyival vészhozóbb 's kártékonyabb amannál, mert előre nem is képzelhető 's így minden óvást kizáró vala, 's mert a' csapás most azon szegényebb osztályt éré, melynek az árviz által tönkre tett vagyonát csak évek hosszú során lehet — ha lehet — kézi munkájával visszapótolnia; jelen nyomorának enyhülését pedig csak a' hon emberbarátai részvéte- 's jöltévi segélyétől várhatja, — az elvesztett emberélteket pedig ki pótolhatja vissza? — De térjünk át a' veszély leírására, melyhez hasonlóra városunk évkönyvei, a' legidősb öregek sem, emlékeznek: részletekre aligha bocsájtkozhatunk, mert Rembrandt ecsetével kellene birnunk, hogy mindazon borzasztó jeleneteket, melyeknek tanui valánk, élethűen adhassuk, 's festvényünk kelleténél sötétebb ne legyen; szárazröviden tehát: július 17-én reggel felhőszakadás, föld árja vagy más ok következtében, nem tudni, a' városunkat két ágbán hasító Színva szokatlan magasságra növekedve, partja hosszant sok károkat okozott, 's a' város lakói közti közlekedést 5 óra folytán csak egy gyaloghíd tartá fel; 's ez ár is olly szokatlan vala, hogy egész néptenger szegélyezte körül a' viz partjait; estve pedig ugyancsak felhőszakadás árasztá ki a' Peczet is (egy másik nyarankint kiszáradó patakmeder) új rémulését okozva a' lakosoknak; de arra, mi másnap 18-án bekövetkezett egész éjjeli szakadatlan zápor után, senki sem gondolhattott; a' rohanó ár nem elégtelve meg azt, hogy medrén tulcsapott, hogy a' mi utjában vagy hozzá közel vala, mindent elrombola, — utcáinkra is felhágott és azokat elborítva, sebes folyamként zúgott rajtok keresztül, a' piacutczán boltok 's kapuk mind megannyi új patakot özönlöttek egyesíteni az utcán rohanóval; viz alatt állt a' Nagy Hunyad, felső 's alsó piac, Püspök, Zöldkert, Kandia, Szirma, urak utcája, a' Gordon, Toronyalja, Belegrád külváros részek, — a' Kinva 's Pecze egész vidéke; temérdek ház alaposottan összeomlott, — 5 kömalom lett tönkre, minden hidak elszagatva, csak az egy „forgóhid“ nagy köveken daczolt még az árral, mely több mint tiz ölnyre előtte felhordva az elragadozott romokat, ezektől kitolva, a' Szirma 's Kandia utca házait választotta partokul; de végre ez is engedett 's mielőtt a' rajtaállók csak gyaníthaták is, az egyik boltív leszakadt; a' vízbe hullottak közül 's a' bizonyos halál karjaiból, a' nézők közt akadt több emberbarát, kiknek ha ismert szerénységüket megsérteni nem akarnám, szép tettök emlékeül neveiket tennem nyilvánossá, mintegy 20-at szabadított ki, ötöt az ár még élve szerencsésen a' partra vetett, de sok oda veszett itt is, és az ár kezdete alatt is. — Az éjféltől kezdődött ár csak 11 óra után kezdte apadni, 's a' hatósági intézkedések folytában legalább a' gyalogjárók közlekedése a' tulparttal helyre lön állítva. — De nemcsak városunk beljét érte a' szerencsétlenség, egész vidéke a' Sajótló elborított nagy tengert képez, melyen a' szerencsétlen földműves munkájának gyümölcse boglyák, élet, keresztek mint megannyi utat tévesztett hajók uszáknak. — Magában a' városban szenvedett kár, a' hatósági összeírás szerint, már is 300 ezret halad, pedig még a' károsodottaknak 1/3-a hibázik, 's így azt hozzávetőleg közel félmillióra tehetni. A' közlekedés a' kassai 's pesti uton az elszagatott töltés 's hidak miatt megszűnt, de az átjárásokon már erősen dolgoznak. — Szomoru napok ezek; az ég még mindig sűrű felhőfátyollal borítja arcát, 's az eső, mintha a' szerencsétlenek könyve volna, meg-megered, —

*) Bizony kérni is fogjuk.

koronkint a' harangok sűrűn ismételt zugását hallani, gyászzenéjeül a' vízbe haltaknak, kik itt-ott találva, közszemle végett egy helyre kitéve, rokonaiktól felismertettek 's eltemettetnek ('s kiknek száma az ujabban találtakkal 30-ra felmenend). Szomorú napok biz ezek, az ember kedélye annyi borzasztó látvány utóérzetétől átrezgetve, mintha borús elősejtes nehezédnek reá, oly nyomott! önkénytelenül hinni kezd a' nép baljóslatában, melly tapasztalás után Illyés próféta napját városunkra vészhozónak hirdeti, a' látatlan kéztől vett szerencse vagy csapás az embert babonára hajlandóvá teszi! Mennyi családfő tönkre jutva! hánynak jutott a' sors, hogy lakának helyére sem talál! az ár itt-ott elsodort kertek diszvirágait viszi, mintha eltépett koszorú számai lennének, mellyeket a' sors gyászjelül hányt annyiak jóllétének romjaira. A' szerencsétlenek könyeitől meginditva, fel fogja-e ezeket jöltevé emberbarátok részvevő segélye szánítani; vagy csak az idő lesz-e mindenható? a' jövő mutatja meg.

A g a t o c l e s.

PEST. Mult vasárnap egy pesti ur, rövidség ókáért legyen T., fiával a' budai hegyekbe akárván kirándulni, Budán a' szarvasnál, a' társasági kocsik induló helyén, megjelent, de alkalmasint mivel éppen az indulási órában érkezett, kocsira nem talált; összebeszélvén tehát még három ismeretlen pestivel, bérkocsiba ültek. T. ez alkalommal igen nevezetes fellődözést tett: eddig bérkocsikban a' gorombaság csak b a k o n ült, de most T. tapasztalhatá, hogy bent a' hintóban még a' bérkocsisnál is gorombább 'frater' foglalt helyet: valóban szép haladás, 's csak örülhetünk, midőn az egyenlőséget illy szépen látjuk terjedni, még olyan urak között is, kik eddig rófszámra mérték a' különbséget magok 's más emberfiak között. Ezen nagy nivellátor, különben pesti kereskedő, legyen ismét rövidség ókáért E., vitába jött T.-vel a' csőd törvényei (lehet hogy magát bennök előre gyakorolja) 's később egy pesti nagyhitelű nagykereskedő jelleme felett — kit ha E. urnak megtámadni, másnak bizonyosan védni szabad — 's állításait olly aljas gorombaságokkal fűszerezé az illendőség korláti közt vitázó társa ellen, hogy ez méltán felingerülve, elveit a' szatócs-pad megett tanultaknak nevezé. — Az érdemlett megrovás még nagyobb dühbe hozta uracsunkat, 's ismeretlen társát egyszerre 'per t o' szólitva, Börne híres szótárának legújabb szavaival illeté, olly szavakkal, mellyeket itt még szelidebb magyar fordításban sem merünk közleni; végre már fogytán levén ékesen szólása még 'zsidó d . . . ó' czimmel is illeté, ezt tartván hihetőleg a' leghatalmasabb gunyosónak . . . sőt kilökösszel is fenyegetőzék. Nem akarunk ugyan E. urral viselete illendősége felől vitatkozni, mert, mint a' fentebbiekből láthattuk, vele b o t n é l k ü l vitatkozni veszedelmes, arra sem akarjuk figyelmeztetni, mennyire illetlen: n e m z e t vagy v a l l á s nevet gunyszavul használni 's megvetett eszmékhez csatolni; ki ezt magában nem érzi, mélyebben áll a' művelődésben, mintsem hogy gyalró okoskodás foghatna rajta; csak azt sugjuk 'sub rosa' E. urnak, hogy T., kire elméssége élet pazarlá, történetesen éppen n e m zsidó, mondjuk történetesen: mert történetesen E. ur is zsidó lehetne, mert a' történet sokat vihet véghez. Így tudunk Pesten egy kereskedőt (E. ur még jobban ismeri őt), ki egyszer történetesen nagy mennyiségű külföldi kelmét akart honivá belyegeztetni, de bármilly közel van hozzá a' 'remény', ez egyszer mégis megcsalá, mert az ártatlan metamorphosis történetesen fölfedezték, 's ezen kereskedő természetesen olly becsületes keresztény, hogy a' zsidó szót gunynevül használhatja. E. ur a' kocsiban gyakorlott gorombaságait sem elégetve, a' kiszállás után még a' városi ítélőszék elibe idézéssel fenyegeté T. urat, hihetőleg törvényesen akará meghitelesíteni gorombaságait. Azonban, mint halljuk, T. fogja őt más két társ tanúsága mellett méltán megidézni, reméljük, hogy Pest város tanácsa a' hintóban ülő gorombaságot mindjárt csirájában elfojtandja, nehogy annyira nőjön, mint a' bakon ülő gorombaság, mellyet már fekezni képtelen, mert ha a' bérkocsikban még belől is sértéseknek leszünk kitéve, ugy a' pesti dicső bérkocsi-intézet rövid idő múlva használhatatlanná lesz.

G.

PÉCS, július 3-án. A magyar orvosok és természetvizsgálók, körünkben tartandó 6-ik nagygyűlésének határideje mindinkább közeledvén, néhány szóval elősorolandom, az előleges programnak e' lapok körébe vágó részét, azon számos vidékiek, főleg nem-tagok érdekében, kik ezen érdekes ünnepélyben résztveendők, városunkba gyűlendenek. — Aug. 8. 9. és 10-ik, megjelenési napok. Elnök-püspök ö exc. gözősön érkező vendégeit Mohácsön saját kastélyában fogadandja el. Ekkint az ünnepély nyitánya egy nemzetszabadság sirja felett fog eljátszatni, a' mi bizonyosan minden igaz magyarnak keblét sötét képekkel töltendi el; — reméljük azonban, hogy a' pécsi nemzeti casinóban aug. 10-én adandó ismerkedési-estély vidorabb kedélyt ébresztend az elkomorult honfiakban. Ezen és a' következő estélyeken csupán harmoniazene leend táncz nélkül, ha csak Terpsichore kisasszony hivatlanul is nem fog körünkbe tolazkodni. Tudok példát, midőn nálunk hangversenyből is bált rögtönöztek. A' harmoniazenét illetőleg meg kell jegyeznem, hogy megyénkben egyellen egy meglehetős czigányzenekar sem létezett eddig, jelenleg mégis Obadich ur, a' magyar polgári őrsereg kapitánya (kit egyszerűs-mind mint az egyetlen hiteles „honi bolt“ tulajdonosát dicsérettel kell említenem) parancsnoksága alatt álló német zenészekből álczigányokat képezett, azaz, csupán nyireltyüs hangszerek- 's czimbalomból álló magyar zenét alapított, 's ezzel a' magyarzene kedvelőinek (és ki ne volna az?) igen kedves szolgálatot tett, 's természetvizsgáló vendégeink Egressy Béni hangászkarát, némileg módosítva itt is feltalálандjak. — A' casinói estélyekben minden külmegyebeli, casinótág által bevezetettve, résztvehet. — Aug. 11-én leend a' nagygyűlés a' hattyu-teremben. Karzatról gondoskodva, de elegendő lesz-e a' hallgatóság befogadására, arról bátrak vagyunk kételkedni. A' gyűlésben felolvasandó több érdekes tárgy közül, figyelmeztetjük az olvasót Madarász András ur, a' vasgyár derék igazgatójának, „Pécs jövődjé“ ipar tekintetében, czimú, sokat ígérő értekezésére. Gyűlés után a' könyvtáreépületben természetritkaságok- és iparműkiállítás leend. A' naponkint adandó közébed elnök-püspök ö excjájánál leend, mintegy 60 személyre, a' többi tagok, több helyekre felosztatván, egyesek által fognak megvendégettetni. Azon terv, hogy a' közébedek e g y helyen tartassanak, alkalmas, locale' hiánya miatt, meghiusult. Este a' nemes város által adandó tánczvizgalom, a' hattyu- 's ezzel összekapcsolt nemz. casinói termekben. Belépti jegyeket a' városi bálrendező választmány osztland. Figyelmeztetjük a' tánczrend-szerkesztőt, hogy, mint egyik collegája, a' csárdásokról meg ne felejtkezzék, mert megtörténhetnék, hogy széles kedvünkben, ha t. i. kedvünk széles lesz, a' tánczrendet megzavarnók. Aug. 12-én és a' következő napokon szakülések, a' lyceum-épületben. Este színielőadás. De kik által adatva? még nem tudjuk. Reményünk volt a' műkedvelő társaságot, két évi szünet után, ismét láthatni; azonban, mióta a' „szökött katona“ és „éljen az egyenlőség“ czimú darabok adatása megbakott — minden mozgalom megszünt. Részünkről igen jó darabot ajánlanánk betanulás végett, főleg a' műkedvelő uraknak, ezime: *éljen a z e g y e t é r t é s!* Mult hóban többszöri gyujtogatások folytonos rémülésben tartották a' lakosokat (jelenleg a' tettes már hűvösön ül) és mintegy 20 épület csakugyan a' tűz martaléka lett. Alapos reményünk volt, hogy a' műkedvelők, legszegényebb néposztályunkon ejtett sebeket sietendének enyhíteni, azonban csalódtunk. A' szegényen csak szegény könyörül. Mit a' műkedvelők elmulasztottak, azt megtevő Hevesy vándortársasága, noha mintegy egy havi itt mulatási idejük alatt a' leghidegebb részvétlenséggel voltak kénytelenek küzdeni. De térjünk át, ha tetszik, ismét a' programra. Színi előadás után zeneestély a' polg. casinóban. A' vidékiek tagok által bevezetethetnek. 13-án délután kirándulás a' közsébbányákba és ha az idő engedendi, tán egy kisebb töredék az abaligethi barlangot tüzend ki vizsgálata tárgyaul. Pécssett és vidékén termő köszén, a' hor után eddig is legfőbb kincsünk, leginkább igénylendi a' társaság figyelmét, mind a' Dunának közelsége, mind a' gyárok tekintetéből. Este zeneestély a' nemz. casinó-

nóban; 14-én reggel, kirándulás a' harkányi fürdőbe, országszerte tisztelt gróf Batthyány Kázmér birtokába, hol a' nemes gróf természetvizsgáló vendégeit, a' természet ölében, a' közel fekvő erdőben, fogja megvendégelni, és az ünnepély diszt személyes megjelenésével emelni. Oldalánál leendenek meghatalmazottja, a' Daguerrotyp lelkes írója Nagy Károly, és titoknoka Tóth Lőrincz, a' védegyelet erőlyes jegyzője. Este Pécselt a' szokott zeneestély a' nemzeti casinóban. 15-ünnep. Az előleges tervben, a' mai délutánra hangverseny volt kitűzve, a' program kidolgozásánál azonban egyszerűen elmellőztetett, noha körünkben több jeles műkedvelők találkoznak, köztük az europai hírvilágtalan Weidinger és Amtmann urak; ez fuvolyán, az első fagoton remek. Örömmel olvastuk a' Pesti divatlap'-ban, hogy annak szerkesztője ezen alkalomra academiát fog rendezni; eként az utolsó nap is kellően betöltve leend. Este bucsúestély a' nemz. casinóban. És ezek után tisztelt vendégeink távozzanak. Öszintén ohajtjuk, hogy ne csak a' természet országában tegyenek honunkra nézve minél hasznosabb vizsgálatokat, hanem egyuttal tespedő és iránytalan társaséletünkben is valódi magyar szellemet 's életet idézzenek elő. — Nem ugyan természeti, de mindenesetre ritkaságok közé sorozható egy magyar születésű amerikai utazó Magyarországbán. Illyen földink tartozkodott néhány napig körünkben. Szegeden született 's neve P u n i k, 14 év óta lakja Dél-Amerikát, Monte-Video szabad statusban mint timármester és főhadnagy a' katonaságnál. (A' vad indusokkal folytonosan tartó ellenségeskedések miatt minden polgár egyszersmind katona.) Jelenleg hazáját és rokonait jött látogatni, magával hozván egy 800 pft. értékű nyergeset museumunk számára 's egyéb különféle indus öltözekeket és fegyvereket. Éltének története már is, most mintegy 30 éves, olly regényes, hogy megérdemlené bármelly koszorús irónk tollát. Pestet alkalmasint meglátogatandja 's akkor bővebb ismertetését nyerezdi az olvasó ezen minden tekintetben érdekes egyénnek. Míveltsége 's kellemes külseje sok arszlánt megszégyenit, majd minden civilisált nyelven beszél, 's anyanyelvét is, noha 14 évig nem használhatá, nem felejté el; németül legroszabul beszél. Tegnap a' nemz. casinóban szerdánkint adatni szokott tánczestélyben kissasszonykánk kapva kaptak az amerikai tánczoson. És ha kegyetekhez egy szintolly művelt timárt vezetnék, kinek csak azon egy hibája lenne, hogy csupán Bécsig vagy Párisig vándorolt és nem Amerikába? mit nyujtanának szép kegyetek neki? kezét vagy kosarat? — Honunkbani rövid itmulatási ideje után ismét visszatérend amerikai tűzhelyéhez.

I. (rmay.)

VÁCZON, július 31-én tartott a' sikeknémák intézetében nyilvános próbatét, melly főleg azon szempontból tekintve, mennyire van megoldva a' sikeknémák oktatásának feladata, 's ennek következtében milly és mennyi eredményt mutathatni fel, — igen érdekes és kielégítő vala. Különösen magára vonta figyelmünket egy Pauer Flóris nevű ifju, ki mind értelmi fejlettsége, mind rajzolásbani ügyessége által diszére válik az intézetnek. A' leánykák himezetei, varrásai is teljes méltánylást érdemelnek. Csak egy főbaja van az intézetnek, 's az: hogy nincs Pesten. Nem mintha vizsketeget éreznénk, Vácztot ez intézetétől megfosztani: hanem Pesten sokkal célszerűbb volna azért, hogy itt mindenféle művészetek- és mesterségekben nyerhetnének oktatást és gyakorlatot a' növendékek, mint Váczon, hol csupán a' legközönségebb 's mindennapibb mesterségek szűk körére vannak szorítva; pedig épen a' sikeknéma az nézetem szerint, kinek k i v á l ó l a g kézműi ügyességre kellene neveltetni, így remélhetvén leginkább boldogulást embertársai tömegében. A' mi a' vizsgálat iránti részvétet illeti, az bizony nagyobb is lehetett volna, kivált a' váczziak részéről; de Pestről is, azt hittük, sokkal többen látogatandják ezen, emberiségi 's polgárzati szempontból olly magasztos, jótékonyaságú intézetet. — Máskor bővebben néhány észrevételemről.

N. F.

A' BABYLONIAK 'S ASSYROK.

(V é g e.)

Mialatt Semiramis Indiában járt, így ír felöle Ctesias, és ott szerencsétlenül harczolt, azalatt fia Ninyas otthon összeesküvést rendezett ellene. A' királynő nem bírván a' pártütővel dacolni, lemondott a' trónról fia javára. Holta után az assyrok, több népekkel együtt, galamb alakjában imádták.

Ninyas megelégedett a' rá maradt birodalom terjedelmével, de a' történetírás nem tevé világossá, ha e' megelégedés bölcsesség vagy kényelem, vagy tunyaság eredménye volt-e. Ő asszonyainak termeibe rejtezek, örökökkel vevé magát körül 's évenként hadszemlére parancsolta táborait Ninive városa mellé. Ninyas után, kinek halála felől hallgat a' történetírás, harminczkét fejdelem ült Assyria trónján, kik felől neveiknél alig tudunk egyebet.

Az assyriai uralkodók és hódítók egy másik sorát a' zsidó írókból ismerjük, mert a' zsidó nép története Assyriáéval közelebbi kapcsolatban áll. Ezek közt első helyet foglal Phul. Ő a' 773. év körül a' zsidónépet 's vele szomszéd Szíriát vagy Damascust támadta meg, de pénz által meghagyá magát engeszteltetni. Utána Tiglath Pileser következett, kit Ahas Juda királya kért volt fel segédül, midőn ellene Izrael és Szíria uralkodói szövetekezésnek (740). Tiglath segítte őt 's elfoglala egész Szíriát és Izrael nagyobb részét. A' meghódított országok Assyria tartományivá levének 's lakói nagyobb része a' Caspi tenger mellékre hurczoltatván, gyarmatokat alapíta. Assyria fejedelmének Juda királya is meghódolt, adót fizete 's Jehova egyházában helyet kelle engednie Assyria bálványisteneinek. Az assyriai biro-

dalom Salmanassar alatt (730) érte el fénypontját, kinek uradalma egész a' középtengerig terjedt. Ugy látszik, Babylonia is ez időben jött assyriai hatalom alá, de később — mely időben, nem tudni — ismét függetlenné tette magát. Phoencia is, Tyrust kivéve, assyriai tartomány volt. A' Salmanassar után következő Sanherib alatt mit hanyatlani kezdett az assyriai hatalom. Sanheribet fiai ölték meg, mit látván Assarhadon, assyriai alkirály Babylomban, elfoglalá a' trónt, 's a' gyilkos fiakat kiüzé az országból és nyolcz éviglen uralkodott Assyria- és Babylonián. Ezután Samuges jött, végre pedig Tonosconcoleros vagy Sardanapal. Ez éjt és napot tobzódásban tölte ágyasai és heréltei közt. Női köntösökben járt, az asszonyokkal versenyt font, 's mint hölgyei legesztelenebbike, arczaít festé. Látván az elpuhult gyáva fejedelmet az assyriai és babyloniai hadak vezérei, Arbaces és Belesis, miután az arab és bactriai seregeket is, melyek Sardanapal védelmére jöttek, magok részére csábíták, berontottak Ninivebe, egy a' Tigris áradása által okozott falnyiladékon, hogy a' királyt elűzzék. Sardanapal kétségbeesve egy nagy máglyát építtetvén, azt száz helyen egyszerre meggyújtatá és rajta magát asszonyai, heréltei és tömérdek kincseivel együtt tűz martalékvá tette.

Ezután, ugy látszik, a' méd Arbaces által elfoglalt assyriai birodalom, médok uralkodása alatt volt egy ideig, míg egy helytartó ismét lerázta az igát 's új birodalmat alkotott. Ezt ismét Nabopollassar hódítá meg. Ő, mint assyriai helytartó Babylomban, Kr. el. a' 600 év körül, függetlenné tette magát, 's Cyaxares méd királylyal, kinek leányát Nebukadnezzar nevű fia nőül vette, egyesülvén, megtámadák és elfoglalták az assyriai birodalmat. Ezentul a' babyloniak, kik chaldaeiaknak is neveztetnek, lettek hatalmasbakká. Újabb írók véleménye szerint a' chaldaeiak nem sokkal ezelőtt éjszokról jött hegyi nép valának, kik magokat Nabopalassar alatt tevék függetlenekké. Igen hihető, hogy a' chaldaeiak azon nép, mely ma kurdok nevét viseli. Ez erős harczszomjas törzs nemsokára nagyobb részét képezte a' babyloni népségnek, hol a' papi kaszt tőle nevezte magát 's e' szerint a' „chaldaeus név kettős értelmű, majd a' népet, majd a' paposztály tagjait jelenti. Nabopolassar, a' babyloniai új uralkodó ház alapítója, maga is chaldaei volt.

Nabopolassar után Nebukadnezzar, ennek fia, következett, ki 604 évben Kr. el. Karchemis vagy Circesium város mellett az aegyptusiakat megvervén, Necho nevű királyukat meghódítá, elszedé az általok előbb elfoglalt országokat, Jojakim judaeai királyt alattvalójává tevé, Jeruzsálemet elpusztítá 585-ben és lakói nagyobb részét Babyloniába vitte. Elfoglalta Phoeniiciát is, mellynek fővárosát Tyrust, 13 évig ostromlotta, de nem bizonyos, ha bevette-e. Mondatik, hogy az Aegyptussal szomszéd afrikai tartományokat is adófizetőivé tette. Eme' nagy hódító volt hihetőbbleg, ki a' Semiramisnak tulajdonított csodaépítményeket alkotta. Nebukadnezzar halála után Evilmerodach, ennek fia uralkodott, ki alatt hanyatlani kezdé Babylonia hatalma

's utóbb Cyrus megvervén hadseregeit, bevette Babel városát (539 Kr. el.)

Ez valószínű, de nem bizonyos története az Euphrat és Tigris folyamok partjain ragyogott hatalmas két birodalomnak.

Mi az assyrok szokásait, polgári életét és vallását illeti, felőlők olly kevés tudósítás szól, hogy irántok egészen bizonytalanságban vagyunk. Többet tudunk Babylonia belviszonyai felől. Mindkét országban határtalan hatalmu királyok uralkodtak 's a' nép kormányserkezete ugyanaz volt, melly azóta Ázsia nyugoti felében fenn maradt, t. i. tisztán kényuri. Vallásuk nap, hold 's a' föld tenyészerejének imádása. Istentisztelet 's népnevelés egészen a' papi kaszt kezében voltak. E' papi kaszt, mellynek legkorábbi viszonyait nem ismerjük, később nemcsak születés által szaporítá tagjait, hanem a' többi babyloniai népből is, még idegenek is, mint Dániel propheta, tudományos ismereteik miatt a' király parancsára tagokul avattatának. A' papok, kik utóbb chaldaeiaknak, vagy perzsa módra „magusoknak“ is nevezettek, el valának osztva az országban, és a' számokra külön választott telkekből éltek. Több alosztályokra valának szakasztva, 's egy a' király által nevezett főnök alatt voltak. A' csillagászzal a' babYLONIAK már az ős régiségben foglalkodtak. Erre maga a' föld, a' pásztorélet, miként érintetett, vezette őket, és az időnek égi testekből vizsgálását az évenkénti vizáradások is szükségessé tevék. De semmi ok és tudósítás nincs, melly hinni kényszerítene, hogy a' csillagász tudományt magas fokra emelték legyen. Az Euphrat gyakori kiöntései miatt az építészet is korán szükségessé leve. Hogy az az akkori időhöz képest meglehetősen fokra emelkedhetett, bizonyítják a' tömérdek vízvezetvények, paloták, tornyok, stb. Falaikat téglavályogból rakták leginkább, de faragott kövekből is, mint a' romok ma is bizonyítják. A' mérnöki tudomány, mellyet az építés tevé szükségessé, nehezen emelkedett az egyszerű földmérés első elemeinél fölebb.

A' rabszolgatartás nagy divat volt a' babYLONIAKNAK, de szolgálkával elég szelíden bántak. Hogy szolgálk az év bizonyos napjain uraik által szolgáltattak legyen, a' regék sorába tartozik. *) A' nők sorsa olly rossz állapotban volt, mint egyéb ázsiai népeknél. Soknejűség volt szokásban, miből, minden időben és minden népeknél, a' nőnem elnyomtatása következett. A' fölserdült szűzek vásárra vitetvén, a' férfiak buja vizsgálatának tétettek ki és valódi árverés útján adattak el, a' szépek a' legtöbbet ígérőnek, a' rútak a' legkevesebbet követelőnek. Az elsőbbségért fizetett díj az utóbbiak kiházásitására fordított. Minden nő egyszer életében köteles volt Mylitta istennő templomában leülni, mig valaki az ide tóduló idegenek közül egy pénzdarabot vetett ölébe, mi a' papok tulajdona lön, melly tett után a' nő félrevonulva, köteles volt magát az idegennek buja kénye alá vetni. Betegeiket kitétték a' vásártérre, hogy az átmenők tanácsokat adjanak neki,

*) E' felől a' régibb írókban nincs emlékezet.

miként gyógyítsa magát, mi jó indulatra mutat, de egyszersmind arra, hogy a' gyógytudomány nálok bölcsejében volt. A' földmivelés, mellynek az ország olly igen kedvező volt, meglehetősen képezve lehet. A' föld, Herodot bizonyítása szerint, igen termékeny volt, az elvetett gabona kétszázszor annyit termett, a' köles olly magasra nőtt, mint a' fa, a' buza levelei kétujjni szélességűek valának. Az ipar legfontosabb tárgya a' gyapju- és lenszövés volt. Sehol olly élénk színű szövetek nem festettek, mint itt. Bibor takarók, jó illatu vizek, mesterségesen metszett és pecsétgyűrűkbe foglalt kövek, czifra pálczák stb. készítették. Élénk kereskedés folyt egyfelől Media és Perzsia, másfelől Előázsia felé, mit azonban nem a' mai, hanem csupán a' régi világ viszonyaival aránylag kell képzelni. Hogy Indiával közvetlen kereskedési kapcsolatban állottak legyen, nem hihető. *)

Babylonia lakói egyébiránt, úgy látszik, meglehetősen szelid, 's az elővilág durva népeihez képest, finomult emberek, de egyszersmind elpuhultak, kik pompát és tobzódást kedveltek 's erkölcsileg igen lesüllyedtek valának. A' zsidók a' babyloni fogságból ismeretők- és szokásaikban lényegesen gyarapodva és finomultan tértek meg. Diodor tudósít, hogy a' babyloniak hadi foglyaikat kicserélék, mi szinte emberibb gondolkodást tanusít. Egészen vad nép az elfogott ellenséget legyilkolja.

B a j z a.

THEMSEI SÉTA.

Szomorú angol vasárnap volt. Sir Andrew Agnew egész önelégülten mosolygott a' szomorú nap egyházjáróira, kik rajonkint jártak a' zajtalan, bús utcákon, dicsérni az Istent, ki fogalmak szerint nem a' vidámság istene, nem Beranger „bon vieux dieuxje“, ki soha sem haragszik, hanem boszúálló Zebaoth, méla anachoréták 's puritanusi bűnbánat istene. A' munkautáni nyugalom ünnepi 's lélekderítő napja a' puritánusok hazájában bánat és gyász napja lesz, mellynek hallgatagságát zene nem zavarja, népmulatságok nem enyhítik. — Mi, máskorra hagyván az egyházak látogatását, mellyeknek száma Londonban 500-at tulhalad (ezek közt 276 az uralkodó anglicánus vallásé, a' többi a' dissenteréké, és ugyan 52 a' presbyteriánusoké, 32 quakereké, 23 baptistáké, 3 r. katolikusok- és 56 independenseké, 6 non-jourereké, 43 az idegeneké, mellyek közt ismét 6

*) A' babyloni kereskedésről Heeren terjedelmesebben értekezik. Lásd: Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt. I. Th. 2. Abth. 128—173.

katholikus) a' Repnei egyházvidék körébe szálltunk, azaz, hajóra ültünk. Ugyanis London 180 parochiája közt Repnei az, melyhez a' tengereken utazó hajósok tartoznak, mellynek anyakönyvébe a' tengeren születtek 's meghaltak iratnak, melly tehát legnagyobb parochia a' széles világon.

A' Richmondba vivő themsei gőzhajók a' Londonhid közelében állomásoznak, melly kikötő neve: Old Roan Wharf Pier. Mellettünk emelkedett Londonhid öt roppant 's mégis deli íve, mellyen tul a' hajók erdeje látszik. Mielőtt az indulás harangja megkondult, újságáruló gyermekek kínálgattak a' reggeli lapokkal, 's kezünkbe nyomának két pencért a' Steam-Boat Companion. Ki még bővebb utasítást akar a' Themse partokról, vegye meg magának Davidson gőzhajó-kalauzát (Steam Excursion Guide.) — A' soutwarki oldalon St. Mary Overy, vagy St. Saviour ó egyháza látszik, mellynek környéke régi London évjazzaiban nevezetes, mint bűn 's erkölcsstelenség fő-főtanyája. 1328-ig Soutwark független vala Londontól, 's nem levén saját felsősége, menhelye 's barlangja lön a' város tolvajainak 's számüzötteinek, kik az itt palotával biró winchesteri püspök által jó pénzért eltűretvén, sőt szabadalmazott bordélyházakban biztos tanyát lelvén, a' nép által winchesteri püspök fiainak nevezettek. — E' korban a' színészek sem részesülvén több tiszteletben, mint a' számüzött csavargók, a' régi színházak leghiresbjei e' parton állottak (Bank-side). Legnevezetesb vala köztök a' Glóbus, mellynek Shakspeare is tulajdonos részvényese volt, 's mellynek szalmafedele meggyulván, 1613-ban elégett. Ugyanott feküdtek a' Rózsa, Remény, Hattyú színházak, 's a' Pá-riskert és medvekert, két híres köz mulatóhely. Helyök nagyobb részét most Barclay és Perkins roppant serfőzése foglalja el. — A' City parton toronycsúcsok nagy száma 's tisztság és gazdagság jelei feltűnő különbséget képeznek a' southwarki szennyes parttal. Az egyházak közt szembetűnők szép tornyával az ujitott Bow-Church. — Tovább úszván, áruhelyek, rak-tárak 's wharsok mellett haladunk, hol egykor nemesek palotái 's erősségei állottak. Baynard Castlewharfja III-ik Richard palotája helyén áll, Cole Harbour Lane egykor Hereford 's Essex gróf, 's V-ik Henrik lakhelye volt walesi herczeg korában. Az aristocrati fényes fészkei, most kőszín-gőzös tanyái ipar- 's kereskedésnek, az új hatalmaknak.

Gőzhajónk kéménye alázatos bókot csinálván a' pompás Southwark hid vasive alatt, balra hagyánk a' déli londoni légszesz gépműveket (South-London Gas Worles); jobbra az ugynevezett Doctors-Commonst, hol a' végrendeletek letétetnek, az egyházi törvényszékek üléseiket tartják, 's a' proc-torok (egyházi ügyvédek) tanyáznak. Egy pillanatot vetvén London nemes fő-egyházának, szent Pálnak ide látszó magasságaira, Blackfriars hid alatt csúsztunk át, melly mellett Fleet nevű ronda csatorna önti a' Themsebe mocs-kos tartalmát. Közel vannak a' City-gás-társaság terjedelmes gépművei, hol egykor Whitefriars volt, a' City tolvajainak 's adósainak asyluma, mellynek Walter Scott leírása adott magas érdekelt. Egy utcanyiláson st. Bride egyháza látszik, 's a' Temple ékes épületei 's kertjei alá értünk, mellyek zöld

szinén kedves pihenést talál a' szennyes ipartanyákba fáradt szem, hova Shakspeare a' York és Lancaster házak közti százados küzdelem első eredetét teszi, 's hol a' fehér és veres rózsát, a' következő véres háborúk jelét, szakítatja. Ki érdeklél akar utazni: olvasson történetet, olvasson költőket, 's azonnal elevenebb színekben látja a' világot, rokont talál minden fában 's virágban, lelkesedve dobog elébe a' föld, 's a' köben szellemet talál és ékes szóló ajkat, melly neki regéket danol 's felé érzelmet és gondolatot lehel. — A' Templen tul azon történeti nevű utcák következnek (Arundel, Norfolk, Surrey 'sat.), mellyek helyein a' XVII-ik századig régi nemzetségek várszerű kastélyai állottak. A' falak ledőltek, de a' családi nevek fenmaradtak az ujonan épült utcák sarkain. A' southwarki part itt semmi nevezetést nem mutatván, egész figyelmünket a' pompás királyi palota, Somersethouse, vonja magára. Az itt állott kir. palotát, melly VI-ik Edvárd idejéből lord-protector Somerset hercegről vette nevét, Erzsébet királyné, és több királyi özvegy laká idő 's alkalom szerint, keverve külföldi követekkel. A' mostani téres négyszeg épület, pompás teraciával a' Themse felé 1774-ben épült Chambers által; egyik szárnyában, melly a' Strand felé nyúlik, kir. hivatalnokok 's vendégek laknak, másikon a' Kings-College iskolái 's hivatalszobái foglalnak helyet; alsó részében köztisztviségek, többek közt a' bélyeghivatal van elhelyezve, a' Strandra néző oldalban pedig tudományos társulatok gyűlésteremei vannak. A' négyszegudvar közepén áll Bacon nagy ércszoborcsoportozata, melly a' Themset képezi. — A' szép Waterloohid alá értünk most, mellyről az óriási város legkedvezőbb panorámja nyílik. Keletfelé áttekinti a' szem egész Londont Tower-től kezdve azon pontig, hol a' Temple-Bar a' Cityt Westminsterrel összeköti. Egyenesen előttünk áll a' pompás Somerset-palota, melly, szent Pál domját kivéve, legkitünőbb 's legnagyobb épület e' körben; nyugat felé westminster-abbey sötét tornyai emelkednek, 's a' távolban Surrey zöld koronás dombjai fél homályban látszanak. — Sebes reptünkben alig maradt idő eszmélni azon történetekre, mellyek emlékeztet a' Savoy név költi fel. Hol most Goding uramék serfőzése, 's piszkos köszénraktárak sötétlenek, állott a' régi híres Savoy-palota, Gaunt János lancasteri herceg 's a' nála is nagyobb Chaucernek, Anglia legrégibb nagy költőjének laka. Romaiból csak az 1721-ben megújított Savoy kápolnát tartá fel I. György kegyessége, melly mellett most egy német kath. egyház áll. A' Strand szemközt eső oldalán Exeter Hall nagy épületei látszanak, hol testületek gyűlései 's ünnepei szoktak tartatni.

Tovább uszván, azon helyen, hol egykor Salisburg- és Durhám-paloták állottak, most az ugynevezett Adelphi épületek magas terracea tűnik fel, melly nevét, a' mellékes utcákkal együtt építetőitől, Adams testvérektől, vevé. E' gazdag testvérek sok szép épülettel ékesíték Londont; e' házcsoporthozat, melly itt nevöket viseli, 's másik homlokával a' Strandra néz, a' vámházzal és Somersethoussal együtt, a' londoni Themse-part legfőbb ékét teszi. Ott, hol Buckingham herceg ősi kastélya állott, John, Villiers, Duke

és Buckingham történeti nevű utcák nyílnak. Ez utóbbi utca mellett van a' gőzhajó-állomások egyik legnevezetesebbike Hungerford-marker, mely alatt most függőhid épül a' Themsén gyalogok számára, azon merész művek számát szaporítandó, mik London büszkeségei 's dicsőségei, (Hungerford and Lambeth Suspension Foot Bridge). A' tapasztalás, hogy a' hidak jóvedelmének legnagyobb része gyalog átmenőktől ered, 's a' kedvező számítás, miszerint illy gyaloghíd építése tetemesen olcsóbbá kerül, kedvet csinált az angoloknak illy szokatlan és új vállalathoz. Hihető, hogy lovak 's kocik kizárása e' hidat London egyik kedvencz sétahelyévé teszi. Ez építésnél ismét a' derék Brunel nevével találkozunk, 's rá 103 ezer font van szánva. — Nem sokára Whitehalkert zöldjén pihen a' szem, hol azon kir. palota körül, melynek falai közt I. Károly királyt bárd alá taszította a' nép boszúja, a' különféle ministeriumok épületei csoportoznak, 's köztük Peel laka. A' lambethi tulsó part semmi nevezetést nem mutat.

A' Westminster-híd alatt áthaladván, az új parlamentház emelkedő falai vonják magokra a' figyelmet, Barry rajza után 's felügyelete alatt. Az új épület, melynek kedvéért költséges parti munkák, állások tétettek a' vizpartra, összeköttetésben lesz a' régi Westminsterhall termeivel. — Az abbey magas tornyai is ide látszanak. — A' lambethi parton Astley hires amphitheatruma fekszik, mely most emelkedik újra romaiból, mikbe tüzvész dönté a' lovagművészet ezen a' világon első tanyáját. Azonnal mellette van Lambeth-palota, a' canterburyi érsekek régi lakhelye, melynek a' folyóra néző ó tornyai, az épület legrégibb része, különösen a' történeti érdekű, borzalmas emlékü Lollard-torony, váltva majd érseki lak, majd börtön volt. A' Lollard torony börtönszobájában most is látni a' falba vert vaskapcsokat, melyekhez lánczoltattak a' vakbuzgalom 's vallásos és politikai üldözés ide kárhoztatott áldozatai. — Az összes épülettömeg különböző részei különböző korokban épülvén, az építészet többféle nemét mutatják. Az épület azon része, melyben a' mostani érsek lakik, egészen új 's Blorc építömester izlésének becsületére válik. Az egész érseki telek 13 acret foglal el 's igen jól van mivelve; különösen figefái hiresek. Szomszédja Lambeth-egyház, hol az érsekek hamvai temetvék, kiknek arczképei a' palotában függenek. — Ismét a' westminsteri partra tekintvén, St. John egyházán azon csodálatos, meglepő, de izléstelen építésmódot találjuk, mely London egyházainak nagy részét bélyegzi, 's a' Milbank-penitentiary tornyai 's tömőrfalai mellett Vauxhall hid ívei alá érünk, melynek lambethi végén látszik zöldelni a' hires mulatóhely, Vauxhallkert, 's kezdődik a' délnyugoti vasutvonal, melyen folytathatja útját, a' ki gyorsabban akar Hamptoncourt palotába érni, ha ugyan leszáll az ezen palotához legközelebb eső Hames-Ditton állomáson.

Tovább a' greenwichi pompás katonai ispotály vetélytársa, a' chelseai ispotály 's katonagyermek-iskola vonja magára az éjszaki partra függesztett szemeinket, mely Wren Kristóf rajza után II-ik Károly alatt kezdett épülni 's 150 ezer fontba került. — Négyszeg három oldalát képezi, mely dél fe-

lé nyitva van, 's közepén II-ik Károly ércszobrát mutatja. Szárnyai 365 l. hosszúak; tereme 110 l. hosszú, az egész telek 16 acre. — Közelében van Cheyne-walk, kellemes sétány, melly körül divatos lak- és mulatóhelye volt egykor London gazdagainak 's híreseinek, itt állott a' különcz Don Saltero (valóban Salter angol borbély) nevezetes kávéháza, melly a' XVII-ik század elmés és nevezetes férfiai magába gyűjté 's ezen időszak folyóirataiban nagy szerepet játszik. E' sétány végén van a' chelseai egyház, mellyben sok jeles férfi pihen, többek közt More Tamás cancellár, és Sir Hans Sloane, a' britt muzeum bőkezű alapítója, 's a' szomszéd növénykerté, mellyet ő adott a' gyógyszerek testületének. Szemközt esik a' másik parton Battersea, Chelscával 20,000 fontba került fahiddal köttetve össze, hol a' híres lord Bolingbroke született 's eltemettetett. Az egyházban emléke áll Roubilliactól.

Most már benn vagyunk a' kellemes vidékben; a' mivelt partok bájai mindkét felől csábítva mosolyognak ránk, villák, parkok, kertházak, rózsabokrok, apró szigetek, lehető legzöldebb természet 's leggazdagabb növényzet. Nem csoda, hogy e' helyeket London szép lelkei olly örömet keresik fel, hogy alig van egy nyom föld, mellyet valamely dicső név emlékezete ne tenne érdekessé. Egy másik fahíd köti össze Fulhamot az éjszaki parton Putneyvel a' déli parton. A' fulhami palotában lakik, szép parkban, London püspöke. Putneyben született a' híres Essex gróf, itt halt meg 1806-ban Pitt Vilmos. Kellemes vidékét a' századok szép lelkei 's hatalmasai, ez utóbbiak közt Erzsébet királyné, gyakran látogatók. — Hammersmithnál, Tierney Clark híres műve, a' gyönyörű lánczhid van, — maga a' hely szinte igen sok nevezetesség kedvencz mulatóhelye, mellynek Galamb-kávéházában irta Thomson szép költeményének (the Seasons) nagyobb részét, a' környező szelid 's gazdag természet befolyásaitól lelkesedve. A' surreyi (déli) oldalon fekszik Barn-Elms, mellyet Erzsébet királyné sokszor fölkeresett, 's hol egykor a' nemes költő Corrley, ujabban pedig Cobbert lakoztak. Kevéssel felebb ugyanazon parton van Mort laka, hol Milton eltemettetett, 's a' másik parton Chiswick és Turnham-green, hol a' kertmivelő társaság 34 acerenyi kiterjedésű kertjei örömet 's tanúságot adnak. Ugyanitt fekszik Chiswickhouse, Devonshire herczeg gazdagon ékesített palotája, mellynek rajzát Palladio adta, hol Fox és Canning szemeiket hosszú álomra behunyták. Chiswick temetőjében van eltemetve a' halhatatlan Hogarth; az egyházban levő emlékére Garrick írta a' sorokat. — Következik a' londoni hidaknál nem kevésbé nevezetes Kev-bridge hid, portlandi kőből, Payne rajza után, melly 7 hatalmas ívvel öleli át a' folyót 's 1790-ben nyitattott meg. Jobbról a' hosszú ó és új Brentford nyúlik, balról pedig Kev kir. palota, III. György kedvencz lakhelye, pompás kerteivel, mellyek nyáron át vasárnap- 's csütörtökönkint nyitvák a' közönségnek. Utai, grossái, mesterséges romai, tempelei, nagy chinai pagodája tömve ritkaságokkal Chambers rajzai után készültek. — Temetőjében fekszik a' jeles tájképfestő Gainsborough. Brentford felett van Sionhouse a' dúsgazdag Northumberland herczegi ház mulató palotáinak egyike,

szép nagy parkjával, vizek 's vadak gazdagságával. Még Isleworthot érjük, hol a' Colne vize ömlik Themsébe, 's a' folyam rögtön fordulata előnkbe tün-teti Richmondot, Anglia Frescatiját, szép hidjával 's meglepő tájképével, melyet senki se mulasszon el éIvezni, ki művelt 's virágzó angol vidékről eleven képet akar szerezni 's magával hazánk sivatagjaira, mint emlékezet kincsét 's a' léleknek ez emlékezés által gyönyörét, de az itthoni pusztasággal hasonlítás által dülő kínját, hazahozni. — Ha egykor a' szent, de olly igen szomorú Rákoson járok: Richmondra emlékezem majd, 's a' régi har-czias dicsőségre, minek e' sivatag színhelye volt, és visszapillantok a' lár-más, de sikertelen országgyűlésekre, hol örökké fejedelmi 's aristocratái ön-kény parancsolá a' felszeg, gyakran vérszagú törvényeket. — Mig itt illatos rózsák égnék a' legszebb, legfrisebb zöld mezők felett 's az egész vidék csupa virág, hűs árny, szebbnél szebb színekkel hímzett szőnyeg, hol istenek tarthatnak nectár-vacsorát: ott száraz katangkórót kerget a' szembe homokot hintő vihar, 's királydinnye, árvalányhaj, szamárlenyer tenyészik csak a' sovány, vigasztalan pusztaságon.

Richmondnál (Londontól 9 angol mérföldnyire) partra szállván, először is emlékdús egyháza igényli figyelmünket. Kivül a' falban Kean emléke, már-ványtábla ez egyszerű felirással: Kean Edmund, meghalt 1833d. májusán, 46 éves korában. Ez emléket emelé fíja Kean Károly János 1839-ben. — Benn az egyházban Thomsonnak, a' „Scasons“ classicus írójának emléke legérde-kesb, ki meghalt 1748-ban. — Átmenvén az 1777-ben Paine által épült, 5 ives, igen szép Richmondhidon, a' folyó partján, bársonyrétek hosszában, igen kellemes séta vezet Twickenhamba, mellynek öreg szürke egyházában Pope van eltemetve, 's mellynek szomszédja Strawberryhill, Horace Walpo-le izletes kastélya, gazdag mügyüjteménnyel. Ez egész ut el van hintve szebbnél szebb mezei házak- 's kertekkel. A' richmondi parton feltűnnek Bucdeugh herczeg szép háza 's parkja; Marblehill, hol a' bájos Lady Suffolk szépsége sugárkörében összegyűjteni szokta korának szebb lelkeit; Gaynek a' kedves költőnek nyárilaka, hol meséit ír, Hamhouse, egykor Lauder-dale herczeg lakása, egyiké azon öt szövetséges udvaronc közül (Clifford, Ashby, Buckingham, Arlington, Lauderdale) kiknek nevei első betűből lett a' „Cabal“szó, hol II. Károly a' worcesteri csata után elrejtezett. A' másik parton van Orleanshouse, hosszasb ideig a' mostani franczia királynak, ak-kor számüzött Bourbonnak, tartózkodáshelye, kinek több gyermeke itt szü-letett 's a' Twickenhamben nyerte első nevelését. Szemközt van itt a' híres „Twickenham-Ait“, a' legbájosbb környezettel 's kilátással Richmondhill va-rázs szépségeire. „Ecel pic island“-nek is nevezik híres pastétomairól, mik a' londoni gourmandokat („cockneys“ mint Londonban nevezik) seregesen csal-ják ide. Itt tölté élte végnapjait Kean, a' szenvedélyek genialis embere, 's jó kedvében ollykor el-eljátszá kedvenczszerpei egyikét a' richmondi szin-padon. Ezek valának élte fáklájának utolsó, nemes és nagyszerű fellobba-násai. Előadás után elviteté magát Twickenham-Aitra, 's holdas éjeken át

viradtig tántorgott és álmadozott a' csöndes ligetekben. A' hajós, ki őt előbb a' szinpadon látá, 's később ölében emelé csolnakába az elgyengültet, nem győzte száját eléggé feltátani bámultában. Szinpadon Kean az erő óriása volt, különben erőtlen, mint egy gyermek. Csak úgy állhata lábain, ha a' zsebében hordozni szokott égettborból nagy kortyokban ivott. — Egy reggel sírva, zokogva, haját tépve jött a' hajóshoz, 's mint mondá: szíve megszakadt. Soha többé föl nem emelte büszke fejét, 's kevés idő múlva meghalt: — a' szép zsidónő, kit őrzöngve szeretett, hűtlenül és szívtelenül hagyá el végnapjaiban.

Richmondban kocsira ülven, átmentünk az onnétcsak 2 ang. mértföldnyire fekvő szomszéd királyi park 's kastély Hamptoncourtba. A' nagy park neve Bushy-park. — Hamptoncourtot, melyet Wolsey bibornok építé, nevezetes képtára teszi keresetté, Rafael hires cartonjaival, számos olasz festő és az angol West gyönyörű képei nagy sokaságával. A' szép kastélyt, melynek Wren rajza után épült keleti főfala 1690-ből 330 öl hosszú, 's igen ékes, terjedelmes kert veszi körül, melynek legszebb sétánya „Mary királyné lugosa.“ Üvegházában van az óriási szőlő-töke, mely 74 esztendő 's ez évben 1500 fürtöt hordozza ugyan gazdag lombjai közt, de termékeny évben 4000 fürtöt is megterem. A' drurilanei színészek egykor IV. György tetszését nagy mértékben megnyervén, 's felszólítván, hogy tőle jutalmat kérjenek, szőlőt kértek magoknak e' tőkéről. György király megengedte, hogy számokra 1200 fürt levágassék, 's még ugyanannyi maradt rajta.

A' szomszéd Kingstonban vacsorálván, 7 órakor este gözkocsira ültünk, 's csakhamar a' fővárosban valánk, hol az egyházakból akkor is ömlött a' sok nép; a' boltok tündérfénye hiányzott, 's London nem hasonlított maga magához. Mi, bár az angol ősz ingatag szeszélyeitől üldöztettünk, legalább kikerülénk a' féligholt, templomjáró város vasárnapi unalmait, 's a' Themse zöld, szebbnél szebb parkok, kastélyok, villákkal koszorúzott gazdag partjai, folytonos panorámái képek közt Istent ott imádtuk teremtési szépségében, hol annak leginkább helye van — a' virágzó természetben, 's abban, mi az emberek közt leginkább megközelíti az istenit — a' művészetben Rafael cartonjai előtt.

Tóth Lőrincz.

A Z A P R Ó D.

(BALLADA.)

Nagy, ősi rengetegben vadászott a' király,
 Körül a' zaj 's a' láрма három mérföldre száll;
 Az óriási erdő életben fölpezseg,
 Ezer vadász nyilatól ezernyi vad remeg.

Az üldözők nyomában egy ékes, ifju szüz,
 Az ősz király leánya, velök versenyt vadüz;
 Arany sisak fejében, hajtó gerely kezén;
 Alatta, mint a' szellő repül a' hattyu mén.

Könnyű, parányi lába ezüstös kengyelen,
 Nagyságra, könnyüségre egy kis madár, pihen;
 Szép válla bérczhaváról hollóhaj göndörül,
 Szemében a' derült ég 's villám haragja ül.

'S hódolva a' fa lombja, láttára meghajol,
 Bájoltan a' futó vad utjában megbomol;
 Fánál, vadnál bájoltabb egy ifju szép legény:
 'Földnek vagy-e leánya vagy tündértünemény?'

Szól a' levente, 's lába, mint kit ígézet ér,
 Földhez tapad, szivéből arczába száll a' vér;
 Válláról öntudatlan a' dárda földre hull, —
 Így néz a' hölgy szemébe, örömben ittasul.

De visszanézi bátran a' hölgy a' vakmerőt,
 — Szép 's ifju férfi ritkán döbbsenti meg a' nőt —
 'S gyönyörrel és tetszéssel a' szép ifjun legel,
 'S ajkát, a' rózsabimbót, megnyitva így felel:

„Vadnak tekintsz-e engem, te vakmerő vadász,
 Hogy ime hosszú ruddal ekkép utamba állsz?
 Üldözni van-e kedved egy gyenge nőt? felelj!
 Vagy üldöztetni tőle? ugy párcsatára kelj!”

Szól félmosolylyal a' hölgy, félig marad komoly,
 'S tömött, arany tegzéből egy nyilvesszöt kitol;
 Húrját a' karsu ívnek mint hárfát pengeti,
 'S a' könnyü, röpke vesszöt fájára fekteti.

„A' milly szelid vagy és szép, olly hős vagy és kemény!
 — Kiált fel a' levente — üldö te vagy, nem én!
 A' nyíl, mit támadólag szemed reám lövelt,
 Szíven talált, 's úgy érzem, egész éltembe telt.“

De ime, még így szól 's a' hölgy szemébe vész,
 Elötör a' vad ártány — nincsen menekni rézs!
 Így ront a' csalfa örvény rögtön, véletlenül,
 Gyanútalan hajóra a' sima tengeren!

Sertéje mint a' fészü a' vadnak fölmered,
 Nyitott torkán hasáig röt szája szétreped,
 Hol ott márványfehéren, mint a' nehéz vihar,
 Meg-megkocczanva szikráz a' konczóló agyar.

Még egy szökés, egy ugrás — a' hölgy nagyot sikolt —
 'S a' dühös állat egyben egy ifju éltet olt;
 De mint villám az ívről a' szálló nyíl lecsap,
 Élével a' vadállat nyitott torkán akad.

Más percz — a' bámész ifju csak most tekint körül —
 'S már a' leány dárdája a' szörny szügyében ül . . .
 'S előtte, föld porában, ellenség és barát,
 A' vadkan és az ifju hirlik diadalát.

Amaz sötét vérében előtte hempelyeg,
 Emez térdére hullva, hálás szókat rebeg,
 A' hölgy mint győzelemnek mosolygó Istene!
 Egyik kezében pálma, másikban fegyvere. —

De böszen a' király jó a' fölvert vad nyomán,
 Egy pillanat leányára, 's redő van homlokán;
 A' térdelő ifjúban apródját ismeri . . .
 'S az indulat szívében immár nem ember!

„Hah! vakmerő! — kiált fel — ezt tul nem élheted,
 Ki trónomig merészled emelni pórszemed!“

'S dárdát hajít feleje . . . de átok kapta meg
A' fegyvert, és parancsol a' fegyver röptinek. . .

A' hölgynek paripája szökkenve félrehág,
'S a' gyilkoló vas éle téged sujt, szép virág !
Kit Istened teremtvén szépséggel áld vala,
Hogy látnák, milly az égnek legbájosb angyala.

Mint kettétört száráról a' halvány lilium,
Hullott a' szép királylány 's utána milliomm
Csillagja a' nagy égnek — ugy érzé a' király,
'S a' véres látományra mint dermedt szirtfok áll.

Mint elszakadt dalhúrnak végső pengése cseng,
Az elhaló virágszál az ifjuért eseng;
Egy lassu „Istenhozzád,“ mit apjának lehel, —
Szemének végsugára a' szép ifjun hal el.

És a' szegény apród sir 's őrzöng fájdalmiban,
Ápolni és csókolni a' szent sebet rohan . . .
De onnan is eltépik, akármint könnyörög,
'S rá a' király parancsa rettentőn mennydörög.

„Nem szennyezem karom be, véreddel véredért;
Érjen, mellyet fejedre Istennek karja mért,
Véresb halál, — vigyétek e' vadkan társinak. . .
Boszút érte 's értem e' szörnyek álljanak.“

Szólt 's mintha zord szavára a' halvány szép halott
Irtózva borzadoznék, végig megrázkodott,
'S melly halva is megtartá, a' szép ajk, mosolyát,
Mikéntha fájdalomnak ölté fel fátyolát.

De már mint a' közelgő viharok vad szelét,
Hajtó ebek csaholtát, hallhatni szerteszét,
Nehézkes csörtetéstől az erdő földe reng.
Majd sűrű rőffenéstől a' légkör visszazeng.

Most, mintha két dühös had ütközött hallanék,
Csattog, ropog, felzúdúl a' zaklatott vidék,
'S belőle mintha ember sikoltna néha szét. . .
Az ősz király fulére tapasztlja két kezét! —

Utána csend leszen, mély, minő a' siri csend,
Elhallgatott a' szellő, a' lomb is megpihent;
A' szép leány békében alussza álmait,
Az apródnak ki birná meglelni csontait?

Csak a' király nyugalma veszett örökre ki: —
Dugult fülében e g y h a n g cseng mindenütt neki . . .
Nem birja azt akár a' csend elnémitani,
Akár zaj és ezernyi hangszer kiértani!

G a r a y J á n o s .

EGY NYÁRI LAK HANTÁN.

(KÉPMAGYARÁZATUL) NAPLÓMBÓL.

Junius 5-én 1845.

Gyermekálmaimban — emlékezem — sokszor tűnt fel egy bájvidék, szép, mint a' költő áldott gondolata, szép, mint az énekek éneke. Sokszor, ha a' csalódás egy örömágot tört le, lelkem elmerengett e' vidékre, melyet ifju Képzetem minden bájjal felruházott. — És ma, mint midőn az álom teljesül, tűnt fel előttem e' vidék, mert ilyennek teremte lelkem azt, melly gyermekálmaimban sokszor felmerült: szabadnak, téresnek, borongó hegyektől övezettnek, mellyek tövében ifju erdő lombjain csattogány éneke emelked-jék a' tiszta éghez, és emeltebb helyen, honnan a' távolba süllyedhessen a' tekintet, egy lakot. Ilyen a' hantai nyári lak vidéke.

Pápától negyedóránnyira emelkedik egy kis domb, neve H a n t a. Ha a' költőnek szabad volt állitania, hogy az éj a' szép leány hajától vette kölcsön gyásznapon sötétét, 's hogy a' csillag tűzét a' nagy Isten a' leány-nak szép szeméből vette: miért nem volna szabad állitanom, hogy ki legel-sőbbben festé le az édent, az e' dombtetőről nézett széljel? E' dombon áll a' kis nyári lak, annyi öröm és élvezet tanyája, 's e' lak erkélyeiről messze elláthat az ember. Keletről a' bakony rengetege emelkedik sötéten, mint ne-héz bánat, mint a' mult idők sötét emléke; délfelől a' Somló és tovább a' Ság borong felénk, mellyekről a' nép száján az a' monda él: hogy midőn őseink e' vidéket elfoglalták, emlékül e' két hegyet emelték ki a' bakonyból 's tették le mostani helyökre. — És ha nyugoton leszáll a' nap 's a' láthatár szélén egy fénytenger ömlik el, megaranyozva a' kőszegi hegyek ormait, távolról felgyúl a' Schneeberg 's hajlásaiban 's tetején a' hó ezüstje villog a' bucsúzó sugaraktól. Illy képnél a' lélek tulemelkedik e' rög-életen 's e' szellem fel-szárnyal oda, hol a' fény az árnyékkal olvad össze. Itt éjülő hegyek, me-

lyekről mint a' leány imadala száll fel a' gyenge párázat, amott még fény, élet; itt a' kis harang zenéje, a' hegyen tul a' kis madár éneke emelkedik a' teremthöz. Még néhány perc, 's éj terül a' vidékre, felett az ég vonja fel csillagsátorát, 's az éj csöndében, midőn minden lombsuttogás meghalatszik, lelkünkben elmerengünk éltünk szebb óráira, midőn még minden ág megtermé virágát, midőn a' kebelben ifju tavasz^{*)} virult. Oh, mi szép egy illy éj a' szabadban, Isten kék ege alatt. Körültünk minden nyugodt, csöndes, mint a' zárt templom, a' virágokkal gyenge szellő beszélget, az égen némelykor egy csillag hull le 's eltűnik nyom nélkül, mint sok ember élete, felettünk olykor valami suhog, vándormadarak röpülése volt; majd a' hold vonul fel lágy sugárain, világát a' titokrejtő lugas nyílásain belopva, honnan élvittasan hallgatjuk a' csalogány édes dalát, melly, mintha szívünkben egy hur rezzenet volna meg, annyira lelkünkbe hat. Illy szép az est Hantán.

A' domb alatt egy kis erdő (a' Sávali) a' mythos szent berkeire emlékeztet, mellyben csak a' nimphák hiányzanak; oh, nem; a' nyári lak leányai gyakran látogatják meg e' kis erdőt, virágot és epret szedni. Távolabb a' két Tevel szerény lakai fehérlenek, 's felettök tölgyes erdő, a' Bakony előre, vonul.

Hol most a' lak és kerte áll, nemrég még burján nőtt körül a' birtokos szegény lakát 's vad indák futottak fel azon kevés fára, mellyet idő fejsze még megkimélt. Ipar- szorgalomnak semmi jele, a' domb oldalán a' gerézdet megérlelé a' nap melege, ha a' fű fel nem nőtt és tán a' felséges vidékkel sem gondolt senki. Emlékezem, hogy a' mult org. gyűlés alatt Német-Ovárt egy beteg barátomat látogatván meg, vele egy pozsonyi polgár ottani birtokát és kertét tekintém meg. A' roppant nagy kert mindenütt a' szorgalom és izlés jelét mutatja 's a' hasznost a' széppel egyesítve, bámulatra ragadott bennünket. A' birtokosnak egyedül gyümölcsöse ezreket, 's kis csordájában, mint a' számadásból kimutatá, minden tehén 100 pfrtnál többet jövedelmez, 's a' birtokos adót fizet 100 pfrtot. Eszembe jutott hazám adónemes nemessége tuskésövénnyel kerített compossessoraink, a' kidült és bedült oldalu uri residentiák, a' rongyos királyság, alias nemesi curia, kopár kerteink, kéjelmetlenségünk, iparunk, szorgalmunk. És most látva ismét az ipar és szorgalom áldását, látva a' hantai lak körül mint nőnek fel a' gondos kezektől ültetett gyümölcscsemeték, és látva e' kedves lakot, ismét hazám népe, az alföld, jutott eszembe, hol a' katangkóró nő fel szabadon, 's hol még a' kutyabőr sem nyújt árnyékot a' fáradt vándornak.

A' lak, mellynek birtokosnője K asszonyság, a' helveta pórlakok mintájára épült. *) Első emeletét erkély futja körül, mellyre az iszalag fut fel, átfonva annak rácsait. A' földszinti szobából egy függő és rep-

*) Mióta e' lak áll, lehetlen környékén a' terjedő izlés és szorgalom üdvösségét észre nem venni. Ekként hat a' példa mindenben. E.

kénynyel átfont lépcső vezet az emeletbe, 's a' karfák mint minden butor vörös bársonnyal fedett. Ezt csak azért emlitém meg, hogy méltánylattal említhessem meg a' kézműves ügyességét is, ki illy tökélylyel 's izletesen készíté el műveit. Minden, mi e' lakban bámulatra ragadja a' szemlélőt, a' remek padlás, az ablakfák faragványai, a' mesteri lépcső, pápai kézműves munkája, 's a' lak Steiner pápai uradalmi építész terve szerint épült, kinek tehetsége felől dicséretes tanúságot tesz a' most bizanti stylben épülő pápai sinagóga is.

E' kép, minél az 'Életképek' szebb ajándékot tisztelt olvasóinknak nem adhattak, e' lak mellett a' leirt vidéket is előnkbe tünteti. A' bakonyt, a' hantai dombot az alatta elnyúló térséggel, Pápát kéttornyú 's remek frescotemplomával, a' sátoralakú Somlót és Ságot. De van-e ecset, melly e' vidéket lefesthetné, toll, melly ennek szépségét leírhatná?! — Ezért látogassa meg mindenki Hantát, hogy meggyőződhessek, becsületes jóakarattal melletti honi erővel is mit lehet teremteni.

E.

PESTI MŰKIÁLLITÁS 1845-ben.

(Folytatás.)

Harmadik terem. — 111. Zanarnidi Péter: Velence városának részlete; szerencsés ecsetű festvény. — 113. Smith Albert: Tengeri látkép; a' jobbak közé sorozható; de hiányzik rajta azon sajátos zománcz, melly vízvidéket egyedül vonzóvá tehet — festvényben. — 114. Vermeersch, Braunschweigi vásártér. Az idei műkiállítás építészeti festvényeinek egyik legjobbika vagy tán épen legkitünőbb mindenek közt, főleg a' színezet azon szerencsés alkalmazása miatt, melly feledtetni látszik: hogy csak képet látunk magunk előtt, hanem mintegy beletekinteni vélünk az épületek sorai közé, — mihez kétségkívül az igen sükerült táylati rajz, mint mulhatlan főkellék, szinte nem csekély nyomadékkal járul. — 115. Butti Lőrincz: Tengeri látkép Franciaország tengerpartján; igen szép mű. — 119. Simon Ferd. sz. Magdolna; igen sajátos módon megható bánnatos kifejezés ül ezen elhaló 's mintegy átlátszó sáppadtságon, úgy hogy ha eleinte tán szinte érintetlenül hagy is, minél tovább nézed, annál inkább megkap. — 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125. Kaergling Henriette: Az elvárás, tanulmányfő és több rendbeli arcképek. A' fiatal művésznőnek ezen újabb művei megannyi örömdetes tanúságai az ő haladásának; sőt némelyei, mint például a' 124-ik 's az, mellyen saját boldogult atyját állítja elének, valóságos jeles műveknek mondhatók. Ha ez arányban tovább is fejlődik a' szerény leány művészete, szép jövőt jósolhatunk ecsetének. — 126, 127. Schiavoni: A' szerelem-levél és: A' kísértés. Utóbbi egy már szintezen művésztől látott hasonnemű eszmének kissé más modorbani utánzása vagyis inkább ismétlése; mindkét festvény a' becsesbek közé méltán tartozik. — 131. Erhardt: Hartenstein romjai alsó Ausztriában;

művészek: ha nem fest minden tekintetben, minden n e m b e n a' legremekebbül, — mint hazai egyletnek: ha azon fiát, kinek legyenek bár művészetkörü hibái, de ki mégis kétségtelenül legmagasbra vitte eddig, a' h a z á b a n l a k ó h a z a i festészek közt, — nem tudom, mi csekélyes pártoskodásból vagy előítélthől vagy kaján-ságból vagy gyűlöletből vagy tudja ég, mi oknál fogva, lenézöleg mellőzi, gúnyolja, üldözi vagy tudom én, mit csinál neki. Én legalább így fogom fel a' dolgot; meglehet, csalód-dom. De annyi igaz, hogy kevés méltányosságot, még kevesebb testvérieséget 's legkevesebb honfűságot találko ezen egész művész tudósítás szőrszálas közlátomásban. 'S az is igaz, hogy ha valaki kérdezné: kit képezett már ki művészek a' magyar műegylet saját erejéből? az volna a' felelet: senkit. Ellenben, ha azt kérdeznék: kik képviselik a' magyarhoni festészetet? ezek közt Barabás neve bizonyosan a' legelső helyek egyi-két foglalná el. 'S így mű v é s z etileg véve a' dolgot, a' művészistennök fénycsarnokában aligha Barabásnak nem nyujtanának előbb ambroziát és nektárt, mint némelly öt fitymáló műegyleti tagnak. — 185. R a a b György: Arczkép; azaz, saját maga becses arczképe. Évek előtt már kitette egyszer magát közlátomásra, de komoly színben, 's az jó festvény volt; most azonban eszébe jutott nevetgélő, vagy is inkább vigyorgó torzalakban magát bámultatni vagy kinevettetni, — a' hogy tet-szik. 'S e' célját olly remekül elérte, hogy mindenkinek önkénytelenül eszébe jut: mikép tán most is neveti a' 25 darab aranyot, miket tavál olly könnyű szerével fel-csipelt az egylettől — az elveszett kis képecskéért. 'S e' művet csupán is csak ezen nevezetességénél fogva említem meg. — 186. S c h i a v o n i: A' szemérmes nő. E' művön a' jellemzés kissé el van véve; mert e nő inkább bal lépése fölött elmélye-dő vagy bánkodó lehetne, mint szemérmes, noha e' tulajdonságból is meg van né-hány vonása. — 187. B o r s o s: Tanulmányfő. Hatalmas fej, erőteljes ecset, merész kivitel. Ő sokra viheti. Kár, hogy több művel nem gazdagítá kiállításunkat. — 193. A d a m: Csikós lovakkal. Igen sikerült mű, főleg a' lovak remekek. — 194. V e r b e c h h o f e r: Bika; élethű, erőteljes. — 195. M a y e r: Házi nyúl; a' maga nemében jó munka. — 201. H a a n e n György: Bérczi tájkép, lopott kincseket elrejtő haramiak. Egyike a' leggyönyörűbb műveknek, mind a' csoporto-zatok szerencsés szerkezete, mind a' szövethétfény hatalmas hatása, mind a' vidék és éji árnyak helyes felfogása által. — 202. Ugyanattól: Hollandi tájkép, holdvi-lágnál; szinte igen becses mű. — De e' terem legbecsesb darabja marad a' 172-ik. L i p p a r i n i Lajostól: Bozzari Márk halála. Ezen tetemes nagyságu képen az alakok olly művészi gondnal, színezeti erővel 's jellemző sajátsággal vannak előál-lítva: hogy mintegy lebűvölve érezzük magunkat szemlélésében. A' költészet, melly e' művön lengedez, igen sajátos hatással van a' művészeti ihletést megérteni tudó kebelre.

Ö t ö d i k t e r e m: Figyelmemet leginkább az olajfestvényekre terjesztve ki, itt kevés említni valóm van. 205. K l e i n Vilmos: A' kápolna; sikerült és szépecsetű mű. — 206. A d a m: Magyar huszárok csatában; egyike a' legdere-kabb csataképeknek, mellyen huszáraink erőteljes daliassága különösen ki van emel-ve. — 207. M ü l l e r Móríc: Hofer András elfogatása. Igen szép éji kép; csak a' tűz és fáklyák vörös színe kissé nagyon tulnyomó. A' mi a' csoportozat sajátossá-gát illeti, az valóban megható, 's Hofer magaviséletén igazi hősie szellem, a' ma-ga megadás hősieisége tükröződik. — A' rajzok, vízfestvények 's egyebek közt név szerint kiemelendők: L i e d e r Fridrik számos művei 's a' pesti műegylet idei műlapjának próbanyomata, melly igen-igen csinos, 's bizonyosan többeket ösztönzend részvénnyvételekre, mert illy műlapunk, az első kivéve, aligha volt még.

H a t ö d i k t e r e m. Itt ismét olajfestvényekkel találkozunk. Feltűnőbbek: 237. B a k o F.: Landsberg városának fala; illy nemben jó ecsettel előállított mű. — 239. L i c h t e n f e l d: Kolostori eleségkamra; szinte ügyes ecsetet tanusít. — 242. C a n z i Aug.: Tót gyermekek; e' művész a' tót nép fájhelyegét különös

szerencsével tünteti fel az arczokon. -- 246. Torna u Vilmos: Kutya és róka közötti viadal; nem rossz jellemzetű munka. — A' később érkezettek, lajstromon kivüliek közt figyelmet érdemel két festvény W a c h t l Janostól: Sz. István király kereszteltetése 's koronáztatása. Mi e' két mű becsét csökkenti, az leginkább azon körülmény, hogy ez eszme és szerkezet nem eredeti, hanem Geiger ismeretes jeles-ségű rajzképei szerint, öregbített arányban, dolgozván e' művek. Egyébiránt szép szorgalmat és ügyes ecsetelést bizonyítanak.

'S íme, most berekeszthetném rövid ismertetésemet, ha nem volna még egy mű, melly engem igen-igen érdekel, sőt mondhatnám, föllelkesített, 's ez az első terem-ben mindjárt a' bemenetnél balra látható tervrajz, és pedig egy Pesten építendő or-szágház tervezete, minden részleteivel, — fiatal hazánkfia N i t k o v s z k y Lő-rincztől. Nem bánom, nevezetek bár entusiastának, tullelkesültnek, de megvallom: e' tervezet reám rendkívüli hatást tön, 's alig birtam tőle megválni. Az eszme nagy-szerűsége tagadhatatlan, a' művészi gondot és csint is el kell ismerni, 's hitem sze-rint csak ilyenemű épület felelhetne meg e' haza méltóságának. Csak egyet feledett ki a' fiatal művész, a' költségvetést. Mert egy millió pengő forintért illy építmény ki nem állítható. Hogy más helyre, 's nem a' nagy térre, sőt terjemlileg az egész nagyter-nél nagyobbra terveztetett e' mű, az nem baj, legalább az én hitem szerint nem, — mert a' szép nagy tért, melly tér alakjában olly nagyszerű, beépíteni valóban örökös kár volna, 's igen kívánatos, hogy felelszméljen a' város 's az ország, 's úgy inté-zék az építést: hogy országháza is legyen 's a' nagyter is megmaradjon a' maga épségében, mert így két nevezetességgel fogna birni városunk, mellyeknek egyike sem pótolhatja a' másikat. — Ajánlom mindenki figyelmébe e' tervezetet, főleg oly-lyaknak, kiknek keblét nemzeti emelkedésünk iránti lelkesülés dagasztja. Vajha szak-értők, szorosan építészeti szabályok szerint is megvizsgálják e' munkát, melly ha egyebet nem is, de annyit mindenesetre érdemel; hogy figyelmünk fiatal készítőjére méltólag irányuljon, kiből maholnap hazai építészetünk derek bajnoka válhatik.

N. F.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XIX-dik szám.

,Magyar panorama uti képekben' czikk folytatásával kezdődik, melly e' számban jóval élénkűl 's így érdekesűl is; a' divatozó ferdeségeket sújtó elmésségek és célzatok kitünőbbek, élesebbek 's egyszersmind sűrűbbek is benne, mit annál szive-sebben látunk, mert illynemű dolgozat hasonlít a' cél nélküli utazáshoz: az utas leindul, mendegél 's darab ideig tartó barangolás után hazatér, azaz, ott van, hol az-előtt is volt; 's ha utközben nem szedett virágokat, nem halmozott össze kedves em-lekezeteket, csak idejét vesztelte el; — úgy az illy munkáknál; ha ezek közbe-szótt jegyzetek, észrevételek, elmésségek vagy komoly tanulság hintése által érde-kessé nem tétetnek, mert bennök semmi művészi cél kitűzve nincs, melly felé író 's olvasó igyekeznének, mindkettő cél nélkül vesztelte idejét. — M é s z á r o s K á r o l y folytatja a' szépnem történeteiből vázlatait a' második időkörrrel, melly-nek az előbbinél sokkal jótékonyabb derűjét a' kereszténységgel mondja a' nőnemre viradottnak, melly tisztába hozta az elveket, miken mind a' férfi-, mind a' nőnem

erkölcsi 's polgári életének alapulni kell, hogy hivatását mindkettő betölthesse. A' németek voltak elsők, kik a' nőnem méltóságát meg kezdék ismerni; nálok fejlett ki ama lovagiasság, mellynek kora mostanig olly regényes színben sugárzik át az előidőkből. E' czikket nemcsak az igen tisztelt nők, kiknek hizeleg, de gondolkozó férfiak is örömmel olvasandják. — ,A' kártya' J ó k a y M ó r tól fölvevett tárgya körül forgolódo, érdekességéhez mérve kissé hosszúra nyújtott elmefuttatás. — ,A' kis ázsiai keresztények lakodalmá az ezen ünnepélynél uralkodó szokásokat és szer-tartásokat adja elő röviden. Illy ismertetések hazánk különböző tájairól kétségtelenül még érdekesbék volnának; 's ha lenne, ki azok velős és elmés leírásával kedveskednék, bizonyosan e' lapok szerkesztője is örömet fogadná? — Vers van e' számban igen sok, szám szerint h é t. Ezek közt legjobb a' ,Holdvilágos éj' P e t ő f i től és legocsmányabb ,A' Honderühöz' ugyancsak P e t ő f i től, melly igen aljas elmésséggel kezdődik, 's minden szakban azon refrainnel végződik, hogy a' Honderü aranyával fizette egykor (P e t ő f i) költeményeit; mellyben egyebek közt szerző magát hős orozlánnak, a' Honderüt hitvány majomnak nevezi. A' harag illynemű kifakadásival szerző önmagának, a' szerkesztő pedig lapjainak becst csökkenti; holott valóban ideje volna már egyszer, azon korlátokat, mellyeket nyersség és durvaság eddig egyre széjelebb tolt, összebb vonni, hogy az eféle szégyenletes mocskolódások, mellyek ujabb napokban annyira fölemelék fejüket, lassankint kiszorittassanak az irodalomból. Ugyan a' versek közt találunk ,Népdal' és ,A' két gyermek' felirással mutatványokat egy ifju korában elhunyt növendékpap (H o l l ó s y A n t a l) költelmi füzéréből, mellyek mindketteje szép tehetségre mutat- és sajnálatot gerjeszt a' korán hunyt ifju iránt. — A' Tár czában E. aláírással ,Nemzeti színház és olasz opera' cím alatt figyelemre méltó értekezést találunk, melly főleg a' ,Honderü'-hez van ugyan intézve, 's ennek nemzet-ellenes és hazafiatlan tanterjesztgetési vágyát erősen, de egyszersmind komolyan és férfiasan ostromozza, 's a' nemzeti színpadon a' magyar-ságnak — hangban úgy mint szellemben — minél buzgóbb emelését sürgeti. . . Illy a' dolog körül forgó 's kitűzött tárgyatól személy körüli bibelődésekre elnem sikamló vitatkozásokat mindenkor örömmel és tanulságosan olvashatunk lapjaink hasábjain. — Adatnak továbbá ,Ostromló kérdések a' nemzeti színház ügyében' számra nézve h u s z a n, melly szám azonban az ígért folytatásban még növekedni fog. — E' lapok mult (17. és 18.) számaira visszatérven, azokban S z i l v á g y i J ó z s e f , Vil-miená' című beszélyét, az oda írt értesítés szerint — még folytattatni mondtuk, 's csak később és idegen figyelmeztetés után (magunk a' folytatott beszélyeket egyszerre szokván elolvasni) esett értésünkre, hogy már be van fejezve. E' beszély az utolsó bús emlékü lengyel lázadás korából ad egy epizódot, melly maga a' fölvevett tárgy által vonzó 's érdekes levén, az avatott toll élénk festésű előadása által még érdekesbbé válik, 's a' P. D.-ban e' második felévben megjelent beszélyek közt, mellyek összes száma: k e t t ő, kitünőleg első helyet érdemel. — A' szerkesztő igen helyesen tenné, ha minden lap mellé függesztené egy-pár sorban a' tartalom-jegyzéket is, mert az olvasó örömet veszi, ha előre futólagosan átnézheti, mi olvasmányak várnak rá egyik vagy másik számban, 's e' miatt nem kénytelen azt egészen felvagdálni 's lapról lapra átvizsgálni. . . Az ,Életképek' szerkesztője e' részben valamicskével többet tesz, azaz, néha ad tartalom-jegyzéket, néha nem, a' mint tán a' hely szűke vagy bősege engedi; — olvasó előtt azonban, ki a' rendet szereti, az illy rendtelenség rosszabb a' semminél: az illy egyszer megállapított tartalom-jegyzéket aztán szintolly kevésbé kellene a' lapról, bármilly bő tárgyhalmaz miatt, kiszorulni engedni, mint nem hagyatik ki a' cím, vagy a' szerkesztő neve, az évszám, a' nyomdai firma.

ÉLETKÉPEK, VI-dik szám.

A' nyájas olvasó velünk együtt bizonyosan nagy örömmel fogadott annyi jeles és köztiszteletben álló nevet egy füzérben, mennyien az előttünk fekvő szám érdekességéhez járulnak, millyenek B a j z a, T ó t h L ő r i n c z, G a r a y J á n o s, az e' lapokból dicséretesen ismert E r v i n (E.), N (e y) F (e r e n c z) 's a' 'Nemzeti színház' rovatának meg nem nevezett, de általunk ismert 's köztekintélyű kezelői. . . Ha a' szerkesztő illy férfiak szövetségét folyvást ápolandja 's közremunkálásukat minden áldozattal végiglen megtartani igyekszik, lapjainak becse azon mértékben nevedekni fog, 's bizonyosan czentulra sem maradand el az olvasó közönség csüggedetlen részvéte 's ápolása. Inkább kevesebb kép, kevesebb műmelléklet, főleg az olly méregdrágákból, minő az utolsó is volt, 's ha e' miatt az igen becsületes szabócézéből egy-pár előfizető elmaradna is, a' kép-imádók helyett annál inkább szaporuland a' szöveglistztelők száma.

HONDERŰ, VI-dik szám.

„Izgatás az irodalmi botrányok ellen“ czimű czikkel kezdődik, melly alá „K e r e p e s i B a r n a b á s, több veszekedő lapok részvényes előfizetője“ van írva. Író méltó neheztelességgel említi azon harczháborúskodás tulnyers hangját, mellyet némelly urak journalisticánk térein olly teljes erőből meghonosítani akarni látszanak, 's panaszt emel az olvasó közönség érdekében, kik előfizetésükért illy botrányokat kapván, károsíttatnak időben és vagyonban. Leginkább azonban a' nemzeti színház ügyében megjelent és megjelenő felszólalásokat támadja meg, 's az igazgatóság jelen állását, teitelt védelmezi, nyíltan kimondván, hogy — ha jó színészünk annyi volna, mint nincs, hahogy egyiket jobbjainkból a' színpadon nélkülözhetnők — a' nemzeti színház aligazgatójává éppen csak színészt ohajtana. 'S ebben íróval tökéletesen egyetértünk, mert csakugyan senki más nem birhat annyi 's olly helyes technikai ismeretekkel a' színház belügyei körül, mint éppen csak színész, kit ez ismeretekhez hosszú évsor tapasztalása vezethetett; 's ez ellen, alig hisszük, miszerint bárki komolyan gondolkozónak ellenvetése lehetne. De — mit meg kell jegyezni — az illy igazgató aztán tökéletesen meg s z ű n t l e g y e n s z i n é s z l e n n i! 's éppen ez az, mi ellen jelenleg több oldalról valóban méltán történnek a' felszólalások, hogy jelenleg a' színészek igazgatnak is, színművészkednek is, önmaguk és a' színi ügy kárára 's hátramaradására; 's midőn lapjaink, ez a' normis állapot orvosoltatását sürgetve, felszólalnak, bizony nem lehet mondani, hogy itt „nincs tárgy komoly nyilvános vitára.“ E' szavainkkal azonban, mentsen Isten, hogy legtávulabbról is védjük a' hangot, melly ez ügy körül némelly részről hallattatik; olly kevéssé tesszük ezt, hogy mi magunk is kimondók már, 's itt ismétljük is, miszerint még maguk az „Életképek“ szakértő 's nyerseségről bizonyosan nem vádolható bírálói is kétségtelesen túl többlet használnának az ügynek, ha néha az elménczkedés helyett a' megrovandók vagy helyreigazitandók komoly taglalásával foglalkoznának; ismétljük, hogy az elméskedést sehol nem tartjuk annyira kerülendőnek, mint egyes személyekre vonatkozó dolgok elmondásában, ha akarjuk, hogy legjobb indulatból eredhető szavaink is figyelembe-vételt nyerjenek. — L i s z n y a y K á l m á n 'Toldi Miklós sujtása' czimű balladát közöl, mellynek főkép két első szakasza költelmi kedvessége 's gondos kivitele által ajánlkozik. — Bevégzi L a k n e r S á n d o r a' nevelés című frescoképét, ez uttal egy napszámos házában vonván fel a' nevelés (!) feletti szomorú lepelt, 's végül kimutatván mind a' három (uri, polgári 's póri) nevelési eljárás keserves következtéseit. E' képen, mellynek már tárgya is nagy érdekléllel bír mind azokra, kik honunkban a' nevelés szomorú állapotáról valaha gondolkoztak, élénken festő színeivel 's élethű dolgok előadásával, szerencsésen oldja meg szerző kitűzött feladatát. Kár, hogy a' jól irt czikk hatását két idomtalan torzmetzset csök-

kenti. — „Uj levél Emiliához“ P. H. O r v á t h L-től, melyben író egy Pozsonyba 's Bécsbe, innen Brühl, Baden és Fösslau völgyeibe tett kirándulásáról tudósít. E' levél folytatában igen keserűn és igen-igen nyersen kell ki a' szerkesztő azok ellen, kikre haragszik, 's kiket így nevez meg „a' dominus V. I., a' dominus P. . . fi, az E. meg bizonyos komáromi R . . . T . . . István és több e f é l e t e t ö t ü l t a l p i g k o m i s z f r a t e r e k . . .“ E' rovat kezelése körüli kötelességünk, nyíltan adni higgadt véleményt a' divatlapokban megjelenő cikkek felől; 's e' kötelesség valóban sokszor keservünkre esik, midőn tulságos nyerseségek akadnak szemünk elé, melyekről nem szólnunk lehetlen; mert örömet kész vagyunk ugyan higgadt és értelmes férfakkal tárgyvilágosító vitaszót váltani, de szintolly mértékben borzadunk minden éretlenségtől, minden nyerstől. Igaz ugyan, hogy a' cikkíró felette ingerlőleg támadtatott meg a' „P. D.“ épen most ismertetett számában többszörösen, olly ingerlőleg, hogy olly megtámadás nyugton türésére nem mindenki birhat eléggé nyugodt kedéllyel, 's ez az írónak némi mentségére szolgál. . . . Azonban kisértünk meg, őszintén kimondani, körülbelül miért kell — véleményünk szerint — a' „Honderű“ szerkesztőjének olly sürűn e' faggató kifakadásokat szenvednie. 'S mi ennek okát, mellözve távolabb eső dolgokat, legközelebb kettőben találjuk: P. H. L. rendkívül, sőt olly igen nagyon szeret dicsekedni, hogy e' tulajdonságával lehetlen maga iránt neveltséget nem gerjesztene, 's egyszersmind aztán némelly könnyebben ingerelhető embereket fel nem szólaltatnia; — azonfelül midőn az olly emberek felszólalásait visszatörölni akarja, a' vádolt nyersség bűnébe maga is visszaesik. Mi az első illeti, olly sokszor olvastuk már és olvassuk általa felhordatva, hogy ő vagyonos ember, hogy ő illyen meg amollyan előkelő társaságban szokott megfordulni, hogy neki ez a' mágnás is meg az is és amaz is testi lelki barátja, hogy ő hirlapírára nem szorult, mint többi társai, mert ő élélhet a' magáéból is, t. i. vagyonából, melynek jövedelmeit most journaljára költi, 'stb. Miután már most tudtunkra, P. H. L. collegái is olly férfiak, kikről nem állithatni, hogy rászorulásból lapszerkesztők; de ha így volna is, miután írónál senki a' világon nagyobb joggal nem mondhatja, hogy saját vagyonából él, — csuda-e, ha aztán P. H. L. efele beszédeit, melyek vég nélkül ismételtetnek, hallgassa bár egyik vagy másik collegája mosolygó nyugalommal, de a' harmadik vagy negyedik meg nem állja szó 's megrovás nélkül? kiknek ingerlékenységét azonban mi védeni legkisebb sem akarjuk, ámbár vannak dolgok, melyekről satyrát nem írni lehetlen. Ki valósággal beillő 's nem feltolakodó tagja gazdagságra felsőbb köröknek, azt mi e' helyzetével soha dicsekedni nem láttuk, soha nem hallottuk tőlök, hogy nem épen subtilis kérkedékenységgel ismét-ismét és szünetlen e' vagy ama báró, gróf, herczeg 's nevezetes férfi ismeretséget, barátságát emlegetné, kell vagy nem kell; olly férfiak t. i., gazdag főnemese és mágnások, maguk érzik és tudják legjobban, milly csekély igényt ad kincs és születés arra, hogy maguknak nagyobb műveltséget affectáljanak, érzik és tudják, hogy a' műveltség nem azon üres külformák eltanulásában áll, melyeket salonokban kétségtelenül jobban elsajátíthatni, mint szűkebb térű köznemesi 's polgári szobákban; hanem a' valódi műveltség olly kincs, melyet a' jóra való ember meddőbb körülményei közt is teljes mértékben tehet magáévá, 's mellyel épen a' ki bir, dicsekszik legkevésbbé. . . . Ezen itt megemlített dicsekvést illetőleg, P. H. L. csak az előtűnk fekvő levelében is: meglátogatta — ugymond — 1. K. G. barátját, „ki 100,000 forintnyi jövedelemmel, tizenkét hámos és hintós telivér paripával 's meg aztán vagy feltucat veres-ujjas cseléddel kuporog 'stb.“; 2. együtt utazott a' historiai híró raguzai herczeggel, kit még Kolozsvárról ismert, 's ki ő rá annyi évek után nem ismert, Pozsonyban azonban egymásra ismertek viszonyos kézszorítások közt; 3. meglátogatta ő nmgát a' ** megyei főispánt, igen tisztelt gróf barátját; 4. meglátogatta B. A. grófot, szinte barátját; 5. Pöstyénben a' Berényi, Degenfeld, Delsasse, Pálffy, Splényi és Zichy családok különböző ága-

zatai által képzett cottiában felette otthonosnak találta magát; 6. E. E. grófnéhez fentartja magának a' szerencsét máskorra; 7. meglátogatta öreg B. A. grófnét; 8. levelet kapott Sch. herczeg barátjától . . . Bizony higgye el, P. H. L., nem azon nevet-ségesség miatt, mi illy kevéssé palástolni tudott 's a' mellett igen hiányos életnézetre mutató dicsekvésekben rejtezik, soroltuk ide, miket ez egyetlen levelében találtunk, hanem egyedül állításunk valóságának bebizonyítására; — 's nemis annyira az a' hiba, hogy P. H. L. illyképen dicsekszik, — ez legfeljebb szánakozást gerjesztene; — hanem az, hogy ő efélék által az írói világban imponálni, tekintélyt kivíni akar, a' mi bizony igen különös fáradozás . . . De forgassuk végig még egyszer e' levelet 's nézzük másrésről, míg P. H. L., mert ő gazdag uraknál tesz látogatásokat, a' nagyobb műveltséget igényli, mikép tesz e' műveltségről ezen egy levél soraiban tanúságot; — neki azok számára, kiket megtámad, jelen czikében következő kitételei vannak: „a' magyar journalistica kiéhezett hősei; dominus fraterék; éhes hősök; fésületlen fraterkék; modern Midás; finomtónu fraterék; komisz legényké; die miserablen Schlucker; Lumpengesindel von Gemeinheiten; bufti legények; dühös falka; holdat ugató ebek; tetőtől talpig komisz fraterék.“ . . . Boldog Isten! hát hogyan tudja az ember mind e' kitételeket ama dicsekvett finom és művelt társalgásokkal összeegyeztetni? . . . 's hogyan képzei P. H. L., hogy ha ő illy hangot követ mások ellenében, majd azok, kik neki nyersségben keveset szeretnek engedni, finomabb és műveltebb szótárt választanak? Ismételjük, sajnálnánk, ha az itt mondottak miatt P. H. L. belénk kötekednék 's felharagvását tüntetné ki az igaz szóért; de ha nem találkozott más barátja, még kellett ezt neki mondanunk, 's bizonyossá tesszük, szeretjük legalább remélni, hogy ha felhagyand ő az illyesekkel, dicséretes tanúságot teend magáról 's jó példát adand koholt ellenfeleinek. Irodalmunkban, bár némelly igen jeles és igen tisztelt mágnást birjunk is írotársakul, aristocratái szellem nem uralkodik, valamint jóra való 's a' politcái felekezeteken felül állni hivatott irodalomban politcái 's cottiákbeli pártszellem nem is uralkodhatik; 's ki mégis, a' dolgok folyamának ellenére, azt belezaklatni akarja, hogyan várhatna sorainkban már első fölléptével rokonszenveket? . . . Mert minden lapot jó czélra 's közhatásra ohajtván kezeltetni, szívesen ajánljuk P. H. L. urnak a' mondottak figyelembe-vételét. — Mondottuk főnebb, miszerint az 'Életképek' színbirálatait más-kép ohajtának kezeltetni; menszen Isten azonban, hogy azok valaha a' 'Honderű' e' lapbani példáját kövessék, mellynek t i z e n e g y e l ő a d á s r ó l szóló 'Thalia'-ja így hangzik: „Nyárhó 21. 'A' kápolna' dr. 5. flv. irta Gozlan, ford. Csepregy. B a r t h a ur javára. 22. Ugyanaz másodszor. Többször aligha adatik — 's így felőle nemis szólunk. 23. 'Michán családja' dr. 3 felvonásban, irta Szigligeti. 24. Nagy operai egyveleg. Alboni k. a. föllépte. 25. 'IV. Henrik király' dr. 5 flv. Shakspearetól. 26. Operai egyveleg, a' karszemélyzet javára, 's Alboni kisasszony legeslegutolsó föllépte. 27. 'Falusi lakodalom' vigj. 3 flv. irta Jakab István. Igen szép közönség. 28. Nyomor iskolája' dr. 5 flv. irta Kovács Pál. Bérszünetben először. Róla később. 29. 'Bájtál' vig opera 2 flv. Donizettitől. Lászlóné assz. ismételi első föllépte, (6 sornyi jegyzet). 30. 'Könnyelműség szerelemből' vigj. 4. flv. Bauernfeldtől. 31. 'Haramják' szomj. 5 flv. Schillertől. . . . Valóságos plagium a' szinczédulákon!

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Aug. 6. XII-ik K á r o l y R ü g e n s z i g e t é n, angoluémet vigj. 4 felv Szomoru estét éltek ma át mindazok, kik ezen igen mulattató vigjátékot a' jobb időkben látták. Feledhetlen Megyerinket Kecskés törekvők a' polgármester szerepében kipótolni, de csak azt bizonyítá be, hogy ő nem a' pesti színházhoz való, beszédében ollyasvalami kántórias, és mozdulataiban olly keresettség van, mit az itteni közönség soha nem fog megszokni. Ki kell itt mondanunk, hogy Megyeri emléke talán azért aludt el, mivel a' kezelők ugyis meg vannak arról győződve, hogy Megyeri nem fog feledtetni? Hát Telepi hol van? Midőn szabadságát meghosszabbíttatni kéré, bizonyos hatalmas igazgató-színész nagybúszkén mondá: „szívesen, akár örökre is!” — pedig biztosítjuk azon jó urat, hogy az ő távollétét nem érezné úgy a' közönség, mint Telepiét. Hát K. Ida játékaról mit mondjon az, ki e' szerepben már Lendvayné is látta? Bár legalább Priell N. kapta volna e' szerepet, de K. Ida! ki ma a' szendéséget ismét éneklésben keresé, 's a' fölött olly szórakozott, olly vigyázatlan vala, hogy legalább hat lépésnyi távolban melázott atyjától, midőn ez mondá: „gyermekem, bocsáss el, ne tartóztass vissza!” Az illy botrányos játékokat csak próbák nem vagy hanyag tartása szülheti. Százszor is ismételjük, hogy az igazgatónak tökéletes műértőnek kellene lenni, 's hogy az illy műértő igazgató minden próbán jelenlenni tartozik, mert ha a' próbák csupán kényelemvadászó vagy kacsázó színészek fölügyelésére bízalik, úgy színművészetünk örvendetes haladást soha nem fog tenni. Csak Szentpétery valódilig remek játéka nyujta kárpótlást a' többi hiányokért, 's Egressy G. következetes előadása, mellyen ma nem volt azon szaggatottság látható, melly e' jeles színészünk játékát gyakran olly kellemetlenül zavarja, hogy alig ismerhetünk benne a' régire.

K—e.

Aug. 7. H á z i o r v o s' eredeti drama 4 fölvon. írta K o c s i-H o r v á t h Zsigmond. A' jelen színművet francia szellemben mondják irotnak, mennyiben Ölszery Endre orvos benne igen irgalmatlanul öldös, 's mennyiben egyszersmind kitűnik belőle a' gyilkosan meglepő jelenések iránti figyelem; 's e' véleményt mi is aláírnánk, ha a' darab folytatában némely kissé nagyon is hosszra nyujtott 's így unalmas jelenéssel nem találkozánk, mit épen a' francziák szoktak leginkább kikerülni, habár nem ritkán lélektani bensőség és költői szépségek feláldozásával. Ezen orvos azonfelül falun vagy legalább vidéki kisvárosban lakik, hol az emberekben az öldöklési vágy nem igen fejlik ki annyira, mint p. o. olly nagy városban, mint Páris, történhetnek; e' csekély vétséget azonban menthetni az által, hogy valamint a' pók mérget szí, úgy ezen orvos is csak véres terveken törhette fejét a' szelid természet virágos kebelén is; — őt kincsvágy izgatja, gazdag akar lenni, 's hogy e' czélt elérhesse, hozzá mozgásba keblében az öldöklő szellemet. E' kincsvágyat az orvosban szeretnénk a' darab folytatában, főkép elején, valamely cselekvény által kitüntettetni, jeleit látván p. o. vagy fősvénységének vagy fényűzésének; 's ez által e' jellemre jókora derítő fény volna vetve, mi most hiányzik, 's a' hallgató nem kénytelenítettnek hátulról kiokoskodni magának, mi lehet ezen orvos illy- és nem másképen cselekvésének rugója. Legközelebbi áldozatául Bély László egykori alispánt és gazdag földesurat tüzi ki, ennek vagyonát akarván kezére keríteni; — azonban a' dolog, természetesen, bajosan megy, mert az öreg urnak fíja van (Kálmán), kit tehát el kell lab alul takarítani. Ezt az orvos által eszközli, hogy az atyával (kit előadandó okoknál fogva vén korában házasságra beszélt) elhiteti, miszerint a' csinos és művelt Kálmántól jöendő nejét féltenie kell; 's hogy már most az atya minden aggálytól mene-

küljön fíja részéről, a' bizodalmat teljes mértékben bíró orvos rábeszéléseire utazni küldi őt. Ezen eltávolításra az orvosnak annál nagyobb szüksége van, mivel Védla-
ky Amáliát, V. Sándor nyugalmazott hadnagy leányát, szereti, de ennek Kálmán
iránti szerelme miatt remeltelenül . . . Miután később látjuk, hogy az orvosnak olly
könnyen megy, mindent, ki útjában áll, kimérgezni: csudálkozunk, mért nem ipar-
kodik vetélytársától színtezzen rája nézve legkönnyebb úton menekülni? — Az orvos
közel, igen közel szerelmi viszonyban áll özv. Bertafyné leányával, Lórával, egy
durczás, nyers, fenhéjázó, szív- és lélektelen leánynyal; — 's ezen régi, de már
megunt szerelme az, kit eszközül választ, Bély László egyedüli örökösévé csem-
pészni magát; e' leányt kell t. i. az öregnek nőül vennie; a' mi mihelyt megtörtént,
Bély Lászlót az orvos, gyógyítás ürügye alatt, megvakítja, folyvást betegbebbé te-
szi, míg idejét látja, végrendelet írására szólítani fel őt, melyet a' csalfa nő az or-
vossal együtt titkon mással, Kálmánt kitagadóval, cseréli ki 's ezt utóbb egyedül ma-
ga ismét mással, mellyben ő az egyetemes örökös. . . Miután azonban az öreg bi-
zalmát az orvos különben is teljes mértékben birta, ezen egész házasság felesleges
volt, mert mind a' megvakítás, mind a' megmérgezés 's a' végrendelet kicserélése
egyedül maga által is véghezvihető lett volna. — Hogy Amália, minden gyámtól
megfosztva, az orvos hatalmában legyen, ennek atyja is megmérgeztetik, ki aztán,
az orvos által tovább is üldöztetve, Bieder Ábrahámhoz, egy becsületes zsidóhoz, me-
nekül. A' francia iskola szelleme az is, épen azon osztályból tüntetni fel színpadon
legbecsületesebb embert, mellyben az élet legkevesbet mutat elő, mert ez a' nagy
ellentét életbeli 's színpadi ember közt meglepő 's hatásos. — Hogy aztán végcélját
érje az orvos, Lórát is megmérgezi; — de későn, mert ekkorra gonoszságának
nyomára jönnek, 's még e' nő is előállhat kimulta előtt tanuul ellene.

A' színműnek, mint említők, némelly hosszúra font 's aprólékos cselekvény-
ekkel és szószaporitással kitöltött jelenései vannak, miktől megszabadíttatván, színpa-
di hatása növekedni fogna. Lényegesebb hibái azonban azon valószínűtlenségek,
félig tisztába hozott motívumok, mellyek benne előfordulnak; alig levén cselekvény
benne, mellynek psychologi következetességnél vagy a' főcselekvény megkívánatánál
fogva szükségkép kellne történnie. Minden ember az orvosért látszik lenni e' színmű-
ben, 's egyedül az ő kedve 's céljai szerint saját meggondolása nélkül cselekedni;
igy p. o. látjuk, hogy az orvosnak érdekében van, B. L.-val fiját elküldetni, őt há-
zasságra birni; de hogy maga B. L. miképen és miért lesz hajlandóvá ezeket véghez-
vinni, ezek vagy nincsenek kifejtve vagy csak igen vékony hihetőség szól mellettök.
Vannak még benne nagy tévedések az életbeli gyakorlat ellen, miket szinte nem kel-
lene dramairónak szem elől tévesztnie; ilyen a' végrendelet aláíratása nem elegendő
tanuk előtt, a' mi hogy illykép törvényes erejű nem lesz, a' furfangos orvos előtt alig
lehetne nem tudott körülmény; — nincs kellőleg kifejlesztve az is, hogyan megy te-
hát ez a' felszeg hitelesítés is véghez, mert azt az öreg B. L.-ról csak nehezen tehetni
föl, hogy — miután vak — legalább megtapintás vagy hiteles emberek jelenlété-
ben maga előtti felolvastatás által ne gondoskodjék olly fontos dolognak, minő egy
végrendelet, biztosításáról. — A' különösségek és valószínűtlenségek közé tartozik,
hogy egy-pár titoknak magány-beszédek kihallgatása által jó egyik vagy másik nyo-
mára, mint történik az orvos és Amália, 's viszont Gergely inas és az orvos közt.
'S ezen utóbbi alkalommal igen felőtű, hogy az orvos minden megelőző ok nélkül —
kivevén tán, mivel a' titok nyomára vezérleendő inas háta megett van, mi azonban
csak a' szerzőre, de nem a' személyre nézve ok — egyszerre őrzöng, félrebeszél,
gyilkosságot elárulja; holott azelőtt is, aztán is ment éfélé kitéréséktől, kivevén,
mildön, szinte minden helybeli ok nélkül, később egyszer annyira felháborodik, hogy
pisztolyt szegez egy feleje lépő hajdunak. — Hogy a' B. L. halála után a' mérgezett
gyógyüvegekre az orvos olly kevés gondot fordít, miszerint asztalon heverni hagy-
ja azokat, ez nem egyezik egy mérgekeverő szemességével. 'S hogy ezen, az inas ál-

tal minden más tanu nélkül összeszedett, nála hosszabb ideig hevert tüvegeket, csupán ezen inas állítására, az orvos ellen vádbizonyítványul lehessen használni, ebben semmiféle törvényszék nem fog megegyezni.

Eltérven e' hibáktól, melyek iránt kezdő művében ha szemet nem hunyhatunk is, de türelmességet kell gyakorolnunk, szerző elegendő tehetséget tüntetett ki ezen első fölléptével arra, hogy töle színpadon megállható műveket várhassunk. A' 'házi orvos'ra igen szép számu közönség gyűlt össze, 's a' darab, főleg a' harmadik felvonástól, elégehető tetszéssel fogadtatott, 's a' szerző kihivatott; — mely kihívásoknak egyébiránt azon eredménye szokott lenni rendesen, hogy a' színmű egyik vagy másik játszó személye megjelen 's mondja: 'a' szerző nincs jelen'.

V. A.

Aug. 7. először H á z i o r v o s, dráma 4 felv. Kocsi-Horváth Zsigmond-tól. Ölszery Endre magyar orvost Egressy G. személyesíté, 's az egész közönséget nagy zavarba hozá öltözetével, melyet 13 hónap alatt nem változtatott, különösen pedig csizmaival, melyeken nem birtunk eligazodni; talán courier-stieblík, gondoltuk először, de arra nem voltak elég feszesek, vagy alföldi agyagtípró bagariák, de erre igen fényesek voltak; tehát „bottes à la Lejars?” Alkalmasint Lejars-saruk voltak bizony, mi legalább ebben nyugodtunk meg utóljára, ámbár magyarországi orvost még eddig lovagművész-csizmában nem láttunk. Állásai egészen megfelelték ezen rendkívüli saruknak: majd összeszorítá térdéit, hogy szinte csodával lön határos megállhatása, majd olly görbét alakított egyik lábával, mintha ez sokkal kurtább volna a' másíknál, majd ismét, meghajlás közben, kezeit gyomrára szorítá, mintha görcsökben szenvedne. Mi E. G. jeles művészi tehetségeit igen tudjuk méltánylani, 's épen azért kérjük őt, próbálja el egykor egész szerepét nagy tükör előtt, 's bizonyosan meg fog győződni, hogy állásai sem szépek, sem természetesek, 's hogy annál fogva megrovásunk épen nem vala igazságtalan. Szavalása gyakran igen lassu volt, hogy szavainak nem csekély részét érteni sem leheté, gyakran pedig elmulasztá nyomatékokt adni azon mondásoknak, melyek illőn kiemeltetve, nagy hatásuak leendettek. Reméljük, hogy másodszori adatáskor figyelemmel leend e' jó szándéku észrevételeinkre. Szentpétery a' zsidó kis szerepét szokott művészi tökélylyel játszá, 's ismét hebizonyítá, hogy tehetség, szorgalom és akarat színpadon a' legkisebb szerepet is nevezetessé teheti. Szathmáryné igen jól fogá föl szerepe jellemét, 's örömmel valljuk meg, hogy alig van színésznőnk, ki nagyobb szeretetet 's buzgalmat tanusítna hivatása iránt, mint ő. Ha már L. Róza vagy Lendvayné nem játszhatá Amáliát, ugyan mért nem adatott e' szerep tehát legalább Priell Nellinek K. Ida helyett, ki nem épen hálátlan szerepét egészen elejté, 's különösen annak utolsó részében siránkozása által csak botránykoztatott, mert szavai erélyes elszántságot tanusítottak, míg előadása egészen németes pityergessé fajult. E' miatt azonban nem annyira őt vádoljuk, mint azt, ki őt e' nagy botlásra próbán nem figyelmezteté. De lám, szinte feledtük, hogy nemzeti színházunknál nincs senki, ki a' próbáknál az efélék iránt utasítást adhatna! Szilágyi akadozása által a' cserkeszföldi szép level igen sokat veszített hatásából. Réthi pedig, ura halálának jelentésekor olly iszonyuan tulzott, hogy szígoru megrovású méltó, mert a' természetességné is vannak határai, miken tul minden mozdulat és minden hang feddésreméltó torzítássá fajul. Udvarhelyi és Bartha akadoztak, Lendvay pedig igen kedvetlenül játszott. Hat hónapi késülés után valóban jobb előadást várhattunk 's nem mindennapi csodák közé számíthatni, hogy a' darab mind e' mellett sem bukott meg. Egy botrányt kell itt megrónunk. A' 4-ik felvonás 7-ik jelenetében, midőn Ölszery a' csemegét mérgezi, Luigi hamarabb lépett be, mint Ölszery ohajtá, 's ezért olly hangosan — leszamaraztatott, hogy ezt a' zenekar mögött állók közül is többen botránykozva hallották. — 99 —

Aug. 8. K a l m á r é s t e n g e r é s z, dráma 4 felv. Czakótól. Laborfalvi Róza, utazásából visszatérven, ma lépett föl először, 's a' nagy számu közönség által zajos tapsokkal üdvözöltetett, miket kitünő játéka többször is kitörésre kényszerített. Szentpétery legnagyobb buzgalommal jeleskedék mellette, 's az egész előadást árnyoldal-nélkülinek kellene mondanunk, ha Hubenayné helyett Priell N. vagy legalább valamelyik ingyenyakornok működött volna, mert a' szerep nem nagy ugyan, de az illusiót mégis egészen semmivé teszi, ha játék- és szavalásban legparányibb jele sem fejeztetik ki az életnek, ámbár annak több helye valódi érzet-mélységet követel. E' szerep, jobb kezek közt, nem kis mértékben emelné az egész dráma 's különösen az illető felvonás becsét, mely ezen rossz játék által mindig unalmassá válik. Lendvayt kérjük, hogy gondosb magány-gyakorlat által intonálás fölötti uralkodást iparkodjék sajátává tenni, mibe ő most gyakran botlik. Beszédét ugyanis sokszor nem a' tartalomnak megfelelő hangon kezdi, 's így ennek hibás hatása az egész beszédre kiterjed, mi által nem ritkán az egész értelem sértőleg zavartatik meg. Ezt talán sokan nem veszik észre, de olly jeles színész, minő Lendvay mindig biztosan számolhat arra, hogy igen sokan legnagyobb részvétellel figyelnek reá, 's ezek megérdemlik, a' valódi művészet érdeke pedig követeli, hogy mindentől szabadulni iparkodjék, mi előadására némi árnyékot vehetne. S — —.

Aug. 9. H á z i o r v o s, dráma 4 felv. Kocsi-Horváth Zsigmondtól. Ezen előadásról csak a' már mondottakat kellene ismételnünk 's azért inkább hallgatunk; az igazság érdekében mindazáltal meg kell vallanunk, hogy K. Ida ez este szemléto-mást iparkodott hangján uralkodni, mi több ízben sikerült is neki, 's mi már az akarat mutatkozását is illő méltánylattal emeljük ki. Réthit ismét szigoruan meg kell rónunk jajveszéklo orditásiért 's örvöngő ugrándozásai miatt, de meg kell egyszersmind rónunk a' közönség azon részét, mely ezen örvöngést jónak látta megtapsolni! Uraim, az Isten szerelméért, ha önök az illy „természetességeket“ pártolják, ugy azon színész, ki részeg szerepet fog játszani, kénytelen leend a' szinpad közepén ollyat tenni, mi a' részegség „természetes“ ismertető jeleihez tartozik. Egressy G. Lécjars-sarui ismét pompásan ragyogtak. Ugyan hol veszi a' subixot? —99—

Aug. 10. S z ö k ö t t k a t o n a, népszínmű 3 felv. Szigligetitől. A' nagy számu közönség sokat sirt, következképen rendkívül jól és tulajdonképen magyarosan mulatott. Az előadás kielégítő vala, csak Kecskés tette egészen tönkre a' „tigris“ szerepét. Éder Luiza pedig vándorlása közben annyira elveszté hangját, hogy már beszédét is alig hallhatni, énekét pedig csak igen nagy költői szabadsággal nevezhetni éneknek. Hubenayné csak néhány szót monda, de az is elég volt; őt csak igen ritkán kellene használni, 's csekély díját mégis megtarthatná, de gyakran rontani vele az előadás hatását, bizony nem szükséges, miután nincs az egész színháznál segédszínészno vagy díjtalan „practicansno“, ki rosszabbul játszanék, mint ő. Az első felvonás végén egyvalaki főszínészeink közül azzal figyelmezteté Novák kardalnokot szerepére, hogy őt kissé föbe kollintván, ü s t ö k é n é l fogva rántá magához. 'S ki korholja meg ezért? senki; ezek aztán azon színész urak, kik tőlünk bírálóktól felistenitetést kívánnak, míg magok illy gyönyörűen bánnak társaikkal, kik csak épen ugy tagjai a' nemzeti színháznak, valamint ők, mit soha nem kellene feledniök! Bizony baj az, midőn a' színészek leginkább csak írott folyamodás utján járulhatnak az ügyvivő kezei által az igazgatósághoz és a' határozatot csak titoknoki kezekből vehetik! Hitünk szerint az igazgató m i n d e n n a p egy-két órát számolhatja kihallgatásra és az előadáson m i n d e n n a p jelen kellene lennie, még pedig nagy figyelemmel és lehetőségig közel a' szinpadhoz. S — —.

Aug. 11. először, S z ö k ö t t s z i n é s z é s k a t o n a, eredeti népszínmű dalokkal, 3 szakaszban, írta H a r a y V i c t o r, zenéjét szerkeszté E g r e s s y Benj. Ezen rövid főcselekvényü színművet sikerült sűrű epizodjai 's különösen

a' jól válogatott népdalok tevék érdekessé az igen szép számmal összegyűlt közönség előtt; dicséretére válik az is, hogy aljasabb bohózatoktól ment, kivéven a' sugónak saját üregében ki- 's bebujdosását, mely tréfa tíz és több évvel ezelőtt megjárhatta volna, de most egy kissé későcskén jött. Jellemekről szintolly kevésbé beszélhetünk, valamint cselekvény-egységről és művészeti irányról; meg kell azonban említenünk, miszerint a' vándor színészek szomorú életéből vett némely jelenésekben hűn utánczolt életképeket találtunk, 's egyszersmind úgy előadva, hogy a' szerző az itt uralkodó visszaélések és hibák színpadrólí ostorzására elég erőt tüntetett ki... Ha felsőbb művészeti szemponttól eltérve szólunk a' darabról, bizvást reméljük, hogy némely vasárnapot teend, kivált felsőbb régiókra nézve, mulatságossá.

V. A.

Aug. 11. László jutalmára bérszünettel először: **S z ö k ö t t s z i n é s z é s k a t o n a**, népszínmű 3 felv. Haray Victortól, zenéje Egressy Benjáminától. Magyar népeletből merített tárgyú színművekben rendesen jól szoktak színésznink működni, 's így a' mai előadásról is csak kevés mondani valónk van. A' toborzók tánca nem volt eléggé jól betanítva, pedig bizony megérdemelte volna a' nagyobb szorgalmat, mert az illy népies jellemű tánc sokkal többet ér bizonyos külföldi bűzü lábterpesztéseknél, bármit mondjanak is némely külföldi herbatén hizott molnár orzlánok. A' kardalok sem mentek elég pontosan, Réthyt pedig kérjük, ne szoktassa magát olly fűlsértő rikoltozásokra, minőket ma több izben hallatott; egy kis mérséklés sokkal élvezhetőbbé fogja előadását tenni! K. Idáról örömmel mondhatjuk, hogy szavalása már veszteni kezd vontatóságából, csak a' rezgés nem akar még távozni, de mihelyt elhiendi, hogy ez csakugyan nem szép modor, bizonyosan tüstént ez is javulni fog. — Épen e' sorok írása után akadván kezünkbe a' Honderü mai száma, kénytelen vagyok magam és társaim nevében megjegyezni, mikép mi a' Honderüt olly folyóiratnak tartjuk, főkép a' Nodier-féle reggelik óta, hogy semmit nem méltathatunk figyelemre, mit hasábjai közlenek, minék következtében soha egy oldalgására sem fogunk válaszolni ezen nemzetiségi tekintetben szellemileg elhunyt halottnak, hanem majd komoly, majd gúnyos hangon mondandjuk el ezentul is észrevételeinket nemzeti színházunk „m i n d e n” viszonyairól, mikép azt meggyőződésünk parancsolni fogja e' lapok szerkesztőjére bizván, hogy működésünket rögtön szüntesse meg, mihelyt azt hiszi, hogy nem csupán legtisztább ügyszeretet vezérli tollunkat *). Ismételjük, mi a' Honderüt nyegleségeinél fogva, nem létezőnek tekintjük, 's valamint gáncsait dicsőségek, úgy dicséretét szégyenítőnek tartjuk. — 99 —

Aug. 12. **G r i t t i**, dráma 5 felv. Szigligetitől. Az előadást általánosan sikerültnek kell mondanunk, Egressy G. a' czimszerepet hű jellemzéssel tükrözé vissza, 's Bartha is jól tudván szerepét, nagy hatással játsza a' becsületes vajdát. Laborfalvi R. szokott jelességével ragadá el a' közönséget, 's Priell N. és Szatmáryné méltó helyet foglaltak el mellette. Előadás után a' nagy fekete táblán a' másnapi előadás így volt hirdetve grétával: „Don Cézár De bazán!” Talán csak azon tiszta magyar szabó irta ezt, ki a' nemzeti színháznál két év alatt tökéletesen megtanult — németül? Halljuk, hogy két „igazgató színész” erősen fölfogadá azon

*) Sőt inkább teljesen meggyőződve vagyunk e' felől 's épen a' Honderüféle jajgatásokban látjuk hasznát becsületes szándékból eredő felszólalásinknak. Egyébiránt reméljük, hogy épen arról, ki referenseinket e' famos vezércikkben „Hanswurst”-nak nevegeti, rövid időn be fogjuk „k o m o l y a n” bizonyíthatni, miszerint ő a' színpadon legnagyobb „H a n s w u r s t”!

S z e r k.

ember, kikutatását, ki bizonyos színházi visszaéléseket velünk tudat, 's egyszersmind elbocsájtatását, ha színész találna lenni. Ej, uraim, ha önök ezt csakugyan tenni akarnák, úgy legalább husz mindkét nemű egyént kellene elbocsájtaniok. Nyugodt öntudat nem fel a nyilvánosságtól, 's csak a sunyogó bagoly kerüli a világosságot!

K—.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BAJA, aug. 1-én. Ma hagyá el városunkat Kilényi Dávid igazgatása alatti erdélyi dalszínész társulat, mely bennünket nyárhó 20-ik napjától mostanáig tizenegyszer mulattatott. Mi a magyar színészetet mindenkor és mindenhol az erkölcs és nemzetiség iskolájának tartván, nem helyeselhetjük igazgató urnak azon tapintatát, mely szerint minket a „szökött katonán“ kívül csupa francia színművekkel és olasz operákkal saturált; mert a nemzetiségre nem elég a nemzeti nyelvnek terjesztése, hanem megkíváncsatik a magyar jellem megismertetése is, melyet mi holmi francia és német színművekben és olasz operákban semmikép sem tudunk feltalálni. — **T e l e p** i három ízben mutatá a közönség teljes tetszésére ködfátyol-kepeit; utóbbi alkalommal városunkat a gőzhajói állomástól fölveve tünteté elő. Térjünk a szinpad életéről a közéletre által 's ime, óriáskint emelkedik fel előttünk a granátos és bakkanós polgáraink közt az elsőbbség felett folyó szünteleni harc és békétlenség; nem soroljuk itt elő e harcznak egyes machinatioit és tényeit, mert ezek gyűlöletesek; hanem csak arra kérjük mindkét rendbeli polgárainkat, hogy felretétve minden elsőbbségei igényt, a közhaza és város szeretete által buzdítva, honunk és városunk javát és díszét 's a nemzetiséget karöltve mozgítsák elő; mert ha ebben fáradsunk, megnyugtaz az öntudat, miszerint mi is járulánk, bár csekély áldozattal, a hon oltárához, és nincs elsőbbség, melyet mi öntudatunknál nagyobbba becsülnénk. Mult levelemben említettlen hagyám a nemzeti casinót, melynek igen szép könyvtára van: a polgári olvasó és a védegyelet, ez utóbbit tán a sors maga is úgy akar, mert, fájdalom! azóta róla csak azt irhatom, hogy — **v o l t.**

I r n y e y P. S.

DEBRECZEN, augusztus 8. Az itteni tanuló ifjuság t. Szücs István jogtanár ur vezérlete alatt a komoly, tehát élettudományok mellett a nemzeti szépíralomra is kiterjeszti buzgó figyelmét. Ennek működéséről, mely egy idő óta csupán magyar írók olvasása- 's némelly költői gyakorlatokra szorítkozik, eddigelé semmit, vagy csak igen keveset tudott az olvasó világ, nem azért pedig, mintha éppen semmit sem dolgozott, vagy nem akadt volna ember kikürtölni munkálatait; hanem mert jellemében rejlik a szerénység, nem tolazkodni éretlen fővel avatottak közé 's nem nyujtani színes, azonban izetlen gyümölcsöt. Vajha a Tavaszi idétlen lepkéi is későbbben rágták vala ki gubójokat! Mint a pápai és pataki, úgy a debreczeni ifjak magyar olvasó egylete is tűzött és tűz ki rendesen aranyjutalmakat, hol egy, hol más ágára a szépíralomnak; így a jelen iskolai félévben első jutalom, melyre 6 pályamű érkezett, balladai volt 's a hat közül egy arany jutalomra Székely József joghallgató pályaműve íteltetett; két szinte egy-egy arany jutalmu földatra beadott mű még bírálat alatt van, azokról tehát ez alkalommal nem szólhatok. De igenis meg kell említenem a Deák alapítvány két-kétszáz forintos nagy jutalmait, melyeket a t. oktatói kar ezen évtől kezdve minden évben kihirdet az egész tanuló ifjuságnak, 's melyek a t. oktatói kar által iskolai tudományok köréből soronkint választandó földatokkal egyik

év elejétől a' másik elejéig tüzetnek ki; a' beadott pályaművek szinte az oktatói kar illető bírósága által vizsgáltatván meg 's itéltetvén el. — Folyó évben a' történettani kérdést a' főnemlített derék Székely József, Jakab István munkatársával, a' hittani kérdést, Szalay István (jelenlegi iskolanagy) fejtették meg. Ha Pap Endre, Nagy Imre, Obernyik Károly, Szilágyi István, e' főiskola egykori növendékei dicséretesen ismert neveiket nem említem is, röviden vázolt munkálódásai az ifjúságnak továbbra is csalhatlan kezességet nyújtanak a' testvérhonnak a' felől, hogy a' d—i főiskola nemcsak testben, de lélekben is él és virágzik. — A' tanuló ifjúság közvizsgái jövő heteken fognak tartatni. — Öröme az alföldi íróvilágnak meg kell említenem a' városi újjászületett könyvnyomdát is, melynek derék igazgatója Tóth Endre, a' legsebbebb betűkkel, papírral 's festékekkel szívesen látja az író urak azon műveit, melyek a' pesti utat hosszasan és terhesnek gondolják apjuk erszényéhez képest. Többek közt Szűcs István jogtanár urnak, Törvénykalauz'-a kerül ki a' napokban sajtó alól.

B a n g ó.

MEHÁDIA aug. 1. Elvégre is Mehádia csak Mehádia! Először vagyok itt és nem tudom: a' természet elragadó szépsége-e az, mi engem annyira gyönyörködtet, vagy ez a' nemzetiségek vegyítése, mellyről, ha festeni tudnék, igen érdekes képeket közölhetnék önnek, lapjai számára? Itt egy civilisált magyar ifju legújabb párisi öltözetben, mert közbevetőleg legyen mondva, szerinte Mehádia már nem tartozik a' magyar házához, Magyarországon kívül pedig a' védegyleti aláírás nem kötelez; ott egy ázsiai kényelmű vagy inkább tünyságú csibukos muselman, piszkos mint az őrdög, ha még egyszer annyiszor mosakodnék is; itt egy alkotmányos, erős alkatú szorb, mogorva de szabad tekintettel; amott egy nyomás alatt született oláh, kit a' biráskágy (felségsértés: Austriával tartás) bűnébe-eséstől éppen nem felthetni, mert Bibesco nevét sutlogni is alig meri; majd itt egy moldvai vén tanácsnok, kit szeszélyes öltözete után valami keleti zárda ó világi főnökének hinnél; amott egy pöffeszkedő erdélyi dandy, teli aristocraticus göggel, mert még e' fordói köztársaságban is hét szilvafádról akar bizonyos lenni elebb, mintsem veled szóba ereszkednék; itt egy szakálos franczia bizonyos oroszországi követségi taggal, gyönyörű két elem a' concordia kalapja alatt; végre amott egy magánosan andalgó angol, mintha halászni látnám őt a' fehér partokon, míg leghivebb neje éppen azon pillanatban, midőn a' hal a' borgot pedzette, a' házibarát ajkára egy titkos csókot nyom, most pedig lesütött szemeivel legalább is azon töprenkedik: hogy lehetne a' Cserna vizére gőzhajókat hozni 's gyárakat állítani fel regényes partjain. — Szóval, e' fordó kicsinyben egész Európa, 's ki Európát csupán látni akarja, csak Mehádiára jöjven, bizonyosan okosabban térend vissza, mint számos magyar utazó a' külföldről, kivén ha talán történetből martalócok körme közé került, mely tapasztalásnak megszerzése végett védegyleti ember soh' se menjen tovább a' hortobágyi pusztánál, 's bizonyos lehetend benne, hogy pi-aszterekre nem igen lesz többé szüksége váltásul. A' mondottak után nincs mit csudálkozni azon, mikor halljuk, hogy Mehadian a' társasélet csaknem ismeretlen. Ennyifele népfajtának, hacsak egy részét is egy kalap alá pontosítani már maga a' nyelvkülönség lehetlenné teszi, hát még, ha a' való műveltség hiányát ide vesszük, melly bizony átalánosán érzhető. Az itt mulató vendégek közül, kik 240 szobát tönnék meg, említésre méltó mindenek előtt: Ü r m é n y i F e r. koronaőr ő exja, kinek nyájas leereszkedése— 's magas műveltségétől várhatott emberséges bánásmódja mindenki figyelmét magára vonta; továbbá — B i b e s c o, az oláhországi hoszpodár öcse, ki kedves finomságú hölgyével a' dunabalparti szigetek egyikeből jött ide. Ha a' Honderűnek írnék, azt is kipletykálnám, hogy a' derék Bibescóné, midőn egy gyönyörű alakú, oláhországi főpap által itt meglátogatattott volna, ennek magas homlokára kézcsók helyett olly édes csókot nyomintott, hogy azt a' szent atya legott egy 400 aranyos ékszerrel viszonozta. — Érdekes vendégek még: g r ó f N á k o, kedves piczynységű hitvesével, kik körül egy-pár magas aristocrata teljes

kedvteliséssel édeleg; igen kár, hogy művelt társalgásuk gyönyöréből oly kevés rész jut a' közönségnek, míg T e s t a báróú Temesvárról, magát hangversenyeken is hallatja, 's azért közönségesen magasztaltatik. Még érdekesebb egy, nem jut eszembe, hova való híres s z é p a s s z o n y, kis Nikijével, ki nagyon mulattató kedves egy gyermek. — Gr. Z i c h y, Széchenyink derek mostoha fia; báró B o r n e m i s z s z a mult országgyűlési követ Zaránd vármegye részéről; S ó f a l v y, nagy kövész és S z e g e d y kormányzéki titoknak Erdélyből szinte itt mulatnak, az utóbbi nagyon is elrejtett hitvesével, kinek szép szemei azért nem egy-két szerelemcsillagot állítanak ütközésbe; végre néhány temesi és aradi kalandor, kiknek némellyike nap-pal az öltöző, némellyike pedig éjjel a' játékasztal körül keveri a' kártyát, a' zseb és oltárjogoknak bizony bizony gyakran igen szembeszökő sérelmével. — Általában a' kártyajáték, ez a' szellemtelenség szenvedélyteljes mulatsága, e' fordóben oly nagy mértékben üzetik, hogy a' rendőrség annak hanyag elnézéseért, méltán megróvást érdemel. — Hazulról ma tudósítást kaptam 's örömmel olvasám: hogy Aradról irt czikkemre tüszkölnék Aradon. Prosit! Azt mondják, hogy én Aradon volnék, pedig köszvényem macskahitére mondom, most is úgy izzadok a' F e r e n c z f ü r d ő b e n, mint némelly megyei pénztár fog izzadni az ujjabb kormányzás itéletnapján. — A' tüszkölők önt mérgökben F r a k k e n b u r g nak keresztelték, holott a' f r a k k inkább megilletné az oly Chamaeleon-féle fratereket, kik míg a' megyei gyűléseken a' nemzetiséget tele szájjal harsogtatják, addig a' városi polgárság kultanácsában, kedves feleségeik kedveért, egyenesen a' német színészek megtartására szavaznak. Piha! mondaná az öreg Mechner: das sind káne Kronowetter! — Hogy el ne felejtsem: itten Mehádián az oláh G a z e t t a egy vidéki rendes levelezőjével, T i s z i p á n L a j o s ural is megismerkedtem. Ő nekem elmondta az oláh irodalom jelen állását, szerényen bevallván: hogy őugyan a' helyesíráshoz semmit nem ért, 's hogy bakkancsos levén, az ujjabb sztil tiszta lebegését el nem tanulhatta, de azért mégis az egész vidéken, hol lakása van, h i r e s í r ó n a k tartatik, mivel oly hosszú czikket ír a' Gazettába, minők mintegy 20 évvel ezelőtt a' c r i m i n a l i s i t é l e t e k valának Magyarhonban. Nálunk az illy birkatejből köpült i r ó épen nem ritkaság! — gondolám magamban 's az aradi m a k k f i l k ó jutott eszembe.

P u f f J a k a b.

NYITRA, aug. elején. Nem tudom, mindenütt-e, de nálunk fiatal asszonyok nem igen kívánczoknak a' fürdőbe; jóságos Istenem, mikor oly rosz idők vannak, meg oly rosz férjek! . . . Az ifju nemzedék házi körben keresi boldogságát; igaza van! Fürdőinkben alig látni nyitrait, tán a' külfürdőkben mulatnak? Két fürdőnk van: Bajmócz és Pöstyén. B a j m ó c z kedves, regényes, üdös hatása, o l c s ó, ez magában a' legjobb orvosság; de nem divatos, mint P ö s t y é n. — A' fürdő kellemeit a' szakadatlan felhőszakadások és a' Vághvize minden pusztító hullámai zavarták meg. Az ugynevezett mulatságtól szomorú képre kell áttérnem. — Izzad a' nép, dolgozik, meggörnyed a' munka 's hőség alatt; vigaszul már látja keresztbe gyűjtve verejtéke gyümölcsét, jön a' felhő, a' zivatar, a' jég, a' víz, 's annyi fáradság, annyi remény a' hullámokba temetve! Egyetlen egy magtárunk van, abba is a' kölesönöket most kellene visszafizetni; mi lesz belőlünk? A' Vágh szabályozása az ország figyelmét igényli, az a' sok ezer ingyenmunka az idén is hasztalan volt; ha azon nagy területű buja földön nem lesz kenyér, honnan adja az ország? kár addig a' jól rendezett gazdaság, ha évek művét egy éj szétrombolhatja! Mig a' Vághot nem szabályozzák, ne adjon a' gazdasági egyesület a' nálunk legujabban történt aláírásoknak oly nyomatékot! — A' levelező kötelessége környéke mozgalmairól az olvasó közönséget hiven tudósítani; ez aláírásokról hallgattam, mert nem tudtam, kinek lesz nagyobb haszna a' gazdasági egyesületnek-e vagy a' nyitraiaknak? hallgattam volna továbbá is, de a' titoknoki hivatalos jelentés jóízűen megnevettelet, mert az minden

inkább, mint jelentés: futólagos utazási vázlat 's közzététele a' tartandó tisztujtásoknak. — Mellözve az erőknek országunkban mindenféle egyletekre szokott szét-darabolását, felhasználását, kizsákmányolását . . . mellözve mindent, nekem csak az tűnt fel, hogy az egyik lapon a' gazdasági egyesület új aranybányákat fedez fel, a' másik lapon pedig a' 'Magyar Academia' hivatalosan jelentí pénzbeli korlátolt és hanyatló állapotját: Uram Istenem! oda törekszünk-e ismét, hogy valamelyik utazó újjalag azt írja rólunk, miszerint az országban több barmot talált, mint embert?! — Ápropos, utolsó levelemben az 'Életképek' rendetlen érkezése felől intéztem önhöz pár szerény kérdést; a' kit illetett, diadalnótát fűjt, hogy a' panasz önnek figyelmét elkerülte . . . *) pedig úgy hiszem, a' szerkesztőt ugyancsak leginkább érdekli, hogy költséges képei az előfizetőkhoz valósággal megérkezzenek: kérem, legalább sajtó útján ne növezzük a' szarvakat; hisz van elég apró kényur apró városunkban, mint például a' városbíró, ki egy előkelő ifju polgárra tizenhatot huzatott, mert bíró urammal nem szólt elég illedelmesen; bizony sokszor nehéz, az igazi hangot, az igazi szót bizonyos urak ellenében megtalálni. — A' napokban egy szép reményű ifju vészelt el a' folyóban, minek megelőzésére az érdemes város másnap kidoboltatta a' kibotoltatás után, hogy nem szabad senkinek a' folyóban . . . fürdeni, kivéven ha . . . uszni tud. Nem ártana a' fenmagasztalt városbíró a' folyóhoz censorul felállítani.

SOPRON, júl. 30. Szomorú a' magyar nótá; — én is csak ezzel kezdem meg közlésemet. — Gondolják csak, csókolásra méltó szép olvasónőim és a' sok közül tán leendő hitvestársam is, — a' soproni szederegylet ideglázba esett! . . . és hosszas keservek után utoljára még egyszer áhitatosat pillantott, — hármát nagyot rugott és — meghalt. Az örökké tartó fényesség világítson neki a' más világon; szegénynek kevés öröme volt; biz kár érte, hogy — meghalt. . . . De azért ne sirjatok, keresztény atyámfiai, hisz a' társaság él ám még, és becsületesen működik . . . Pedig azt mondtam, ugy-e? „meghalt az e g y l e t ! — no igen, az e g y l e t meghalt; mert most belőle k e t t ő lett. Nézzük meg csak kissé a' társulat arithmeticiáját. A' szederegylet alaptőkéjeül egy nem megvetendő összeg a d a t o t t össze; 's igen természetes: az ö s s z e a d á s n a k próbája a' k i v o n á s, melly a' társaságnál azonban eből ütött ki; de az arithmeticiázás mégis csak tovább ment, 's a' dolog így állott az egyszeri mesterként: „hát odább, édes Peti fiam?“ „igen is — hát kérek tőle kölcsön;“ „na de, fiam, ha már semmi sincs ebben a' cassában?“ „akkor a' másik szomszédtól kérek kölcsön!“ . . . Dictum factum az 0 (semmi)ből mégis csak lett valami; ezen valami azonban az egyletnek nem igen tetszett, 's nehogy ez a' „kérek tőle kölcsön“ nek czinkos krétája még tovább is m u l t i p l i c á l j o n : megtörtént a' nagyszerű e l o s z t á s ; azaz, a' szederegyletből k e t t ő lett, egyike a' selyem, másika pedig a' szederfa-tenyésztéssel foglalkozván; így már most bizton hisszük, hogy e' czifrán bonyolult kártyajátékban a' vállalatba fegyverezett szegény p a g á t j á t a' társulat u l t i m ó r a mégis csak elviszi. Elfelejték, uraim, hogy a' szekérbe fogott lónak fejére reá akaszták az abrakos zsákokot, mit ő kigyelme megszagolván, kineveté a' hiányzó c o n t r a l ó r i á t . A' társaság pénzeiről disponens calculistának már fülebe sugták „Rechts um; Marsch!“ — Meggyeülésünk is van, és pedig nagy; a' „háromhuzasos közbizodalom is bekvártélozta magát, mert a' restellatio már a' pinczegádorban kandi(d)kál a' tiz akósra. Megyénk becsületére legyen mondva: árva magyar nyelvünket mégsem rikatják olly irgalmatlanul, mint a' győriek, hol az „izé“ meg a' „tődik, tödik“ egymás hátán nyargalász. Karzatunkról élénk szemek csillogának a' szónokokra; a' szép arczok szóno-

*) Dehogy kerülte; de mit csináljunk, midőn m á s o k é t nagyon is gyakran elkerüli, az illető kezelők pedig elég lelkiismeretlenek és . . . , hogy a' nyilvános feddésre még vállat sem vonítanak. Szerk.

kainknál nem igen tévesztik a hatást; — nézzük az érdekes hölgyeket, a magyaros konty viselőji: a magyaros érzelmű fő- és alszolgabírónéink; míg az utolsónak páratlan szép leánybarátnéjában a tisztailekű honleányra K. L-ra ismerünk. Jól esett, látnunk honleányokat, kiknek érzelméből a tettek csirája fakad. Máskor is legyen szerencsénk!!! — — Hej, csak én lehetnék a Mátra szele, a magyar érzésű hölgyeknek zephyrdalt susognék, míg a megrögzött magyartalannak méltó mérgem a nyelvét ütné meg. Casinónk minden magyar hírlapot meghozat, de kávéházaink, a megtestesült „Piszkos depó“k, különös kegyelemből járatják a „Pesti Hírlapot“. Isten legyen ám még annak is irgalmas, ki a „Rózsá“ba megy ebédezni; — a „Speizcedlin“ már előre „jó étvágyat kívánnak“; — tán az ebédhez? — á — á — hanem az átkozott, núc meg núc a tizen-núc, meg núc a huszon-núc, így kend tartozik egy forint nedven-núc'hoz. Ennyi legyen megróvásul a vendéglőnek. — „Vivat vacatio“ ragyog le a falakról: hazánknak reményteljes sűdői hazamennek szopni; — néhol „vivat vocatio“t írkaít valamellyik secundás fráter; — jól vigyázz, öcsém, amaz o betűt harminczkét foggal rágd meg, különben keserű lehet a magja, mint a soproni „Vaixl“é (Wechsel). — Szegény soprontájékiak! — a ti bőrtöket csakugyan ügyesen lehamozták a váltókkal: vigye manó; ha már valakinek az esze kificzamodott, és önként nyújtja tőkefjét czinegefogónak, ám lássa, ha a váltó füleit is lerágja: de ellenben kötel kell ám az olyan kereszténynek, kitől a gazemberséget még a zsidók közül is sokan száz procenttel kölcsönzik. Van ám, ki ezt igenis érti!! — Tanító urakhoz későn vergődtem el; mi is conversáljunk: Uraim! egy kores nemzedék nyugszik egyik kezetekben, a nemzetietlenség lapujában fattyugazként törpül el a gyenge faj, 's gyökerén a hálálanság kigyója vastagszik sima tekereseiben; legyen erőtök másik kezetekkel kitépni a gyomot, átültetni a gyermekkeibe a honszerelem szerény virágát, nehogy egykor a nemzetnek boszuló angyal a mélyen vágott rovással a közönyösnek hátán sáfárkodjék. A két hónapi szünidő elegendő levetkezni a régi bűnnek sötét köpenyét, 's a tisztuló kebelre írni a szent jelszót „nemzetiség“. Ez volt sava borsá annak, mit nektek mondani akaré. — Nemes városi tanács! miért az a gyalázatos veres hajtókás farkány magyar és királyi városnak rendőrein? — Ollót az átkozott fecske-farkoknak, 's helyette sinort vegyünk az egyszerű, de magyar dolmányra. Vérén táplálkozunk e szegénységüldözte Magyarhazának; és még csak mutatni sem akarjuk, hogy őt szeretjük; hát Sopron városa, a roppant gazdag város, még ezt sem tenné meg? — majd megmutatja a jövő!! — Még egy szót. Boltos uraimék, ubi sumus? csak ki onnét a ponyva megül; csináljuk meg mi is a „reknungot“. — Ki szerzé ezt a magyar hazát? ki adá a királyi városoknak kiváltságait? melly hazának földén élődtek? melly hazában nyugosztok el békes álmaitokban? — nemde ez a töletek százezerszer kicsüfolt „Ungerland!“ — Gunyos ajkaitokról mint egy hitvány kőczmadzagot eregetitek le e szent szót; — le a bocskorszijakkal, bevándorlott faj! szent a hely, mellyen állasz, 's ha nem tudod, mit jelent, a hazát, mellynek földjét tapodod, szeretni: legalább szünjél meg gyalázni azt. Térjetek magatokba, — tépjétek le a csupa német felírást, mutassátok meg, hogy nem ti vagytok a pók, melly mérges lehelletével fojt meg bennünket, 's ha teenditek, tetteketek azon mérlegbe vetjük, mellyen az alkotmány sánczait tágitó vendégszerető magyar a királyi városok szavazatát mérleget. Megfontolás és béke veletek. . . , Ugy-e megharagudtam? de mindég őszinte barát a

Magyar bors.

dó. A' vendégek mind e' tájon Zala-, Somogy-, Veszprém-, Tolna-, Bács-, Fehér-, Pestmegyekben honosok.

A' hölgykoszorú, bár számos bájoló virágokból füződék, mégsem vala kiválólag dús; és eléggé csinosak ugyan, de nem pazarul választékosan fényes öltöztűk, mit takarékoságuk méltánylásaul említhetni.

A' füredi élet a' legábrándosb költőnek is csak fagyosan prósai. Elmondom a' napi-rendet.

Korán, 6 órakor, felharsog a' sétatérrel a' zene; nők, férfiak a' savanyú kuthoz sietnek 's a' kékrubás hajduktól szilajon méregetett habzó poharakat foghegyen kiürítve, a' tarka sereggé csoportosultak e' közben vagy zajongva lábálják fel 's alá a' sétatér, vagy kengyelfutói kimért léptekkel némán hajtanak el egymás mellett, vagy szótlan állva bámulják a' közöttök zsbongó más vidéki vendégeket. Kilencz órakor halk magányukba vonulnak a' sétatér virágai; a' zene elnémul 's a' sétatény csend ülte kiellen puszta, egész délutáni 5 óráig. Ez idő alatt — közös társalgási terem nem lévén — kiki a' hogyan tudja, öli életmészlő unalmát. Tíz óra tájon a' furdőt használó vendégek meleg, vagy a' Balaton tükrebe épített egyes és közös hideg furdóbe sietnek 's innen megtérve, ebédideig öltözéssel vívódnak; a' nem furdóket pedig kávéházba kergeti az unalom, hosszú ásitgatás mellett ujságot olvasni, p a s s é t vagy egyebet játszani. A' ki mindezekhez nem ért, szobájába vonul, ásit, pipázik, lefekszik, o l v a s, alszik, felkel, leül és ismét ásit, szóval, mindent megpróbál, mire csak valaha képes volt 's boldog emlékü tanítói oktatták. — Végre megkondu a' vigasztaló konyaharang; a' magános férfiak a' közétterembe sereglenek, és keleti komolysággal, nyugoti diyat nélkül vagy divatosnál divatosabban falatoznak. A' nők is otthon bizonyosan ezzel bibelődnek; közétteremben nő ritkán látható. Ebéd után ismét úgy foly a' multság, 's úgy tolják az időt, mint előtte: ülés, lefekvés, alvás, felkelés, kártya, nyújtózás, ásitás és ismét ásitás kergetik egymást annyira, hogy minden szomszédnak az elnyeletéstől kell félnie. — A' hasonlókép unatkozott nők pedig, mint kecses szívarványok az ablakoknál itt-ott mutogatják szép fejcskéjüket. — De üt a' megváltás órája. Valahára öt óra tájon ismét megzendül a' sétatér a' hanga és a' kefélközés 's öltönyök rendbeszedésén átesvén, keztyűt huzogatva férfi 's nő, ide siet 's a' multság közakarattal — besötétülésig — ismételtetik. Ez időközben a' fogatokat, t. i. kinek van, egyszer-kétszer a' sétatér körül megjáratják, hogy e' nagy boldogságot minél többen irigyelhessék; a' ki az unalom örvényébe feje tetejeig akar bukni, az az üres színházba is elmehet. — Alkonyatig az itteni multságoknak minden faja végig próbáltatván, ekkor már a' nő- 's férfise-reg vegyesen — tán hogy a' fagygyüvilágnál annál nagyobb bátorságban legyenek — a' táncz- 's egyuttal étterembe gyűl; — de szilárdul őrizkednek itt is az összeismerkedhetéstől és zenekísérettel pengetik a' kés villát 's kergetik az ekor szinte örülésig zaklatott vastag krétájú pinczereket. 10 óra tájon a' leürített asztalok némelly része félrevándorolván, kezdődik az itt legtöbb gyönyört nyújtó multság. — Tánczra kerekedik kiki ismerősével, úgy hogy a' tánczkepes hölgyeknek fele alig élvezheti e' gyönyört az arszlánok gögös f i g y e l m e t l e n s é g e miatt, sőt néha a' rangkórságos lenézések 's mellőzések is feltűnedeznek. Ez mind az arszlánsághoz tartozik! És van walzer és quadrille, és ismét quadrille és walzer és utóljára is quadrille a' n a g y t ö b b s é g fel sem vett unalmára. Az árva k ö r t á n c z-nak itt még nevét sem hallottam. 12 óra felé vége az estélynek 's a' ki tud, az álom enyhe karjai közé borul — sült galambról álmodozni.

Mig estve a' teremben ezek történnek, azalatt az egyiptomi sötétségbe burkolt sétatérrel a' savanyúvizes üvegeket távol vidékre töltögetők kaczagató handabandája és az Aracsról ekkorra bevándorló renden tul nyájas 's ismerkedni kész szépek r o p p a n t serge, üzik el az ott merengni találó vendégeket. — De azt mondja valahol az irás: leben, und leben lassen!

Igy élnek Füreden egy napról a' másikra; és ez életet úgy megszokja az ember, mint az olajmalomba fogott ló a' keringést. Legkeservesebb, ha felhők függönyözik az eget, vihar dúlja a' Balatont és a' menny csatornái csurgóra ereszkednek. Ekor jaj neked, füredi vendég! mintha ma gányban ülnél, reggeltől estig csak ebédnél látsz embert; a' nők, magános szobáikban ölik az időt, a' férfiak pedig a' kávéházban összezsufolódva játszanak 's elnyeléssel ijesztgetik egymást.

E' futólag irt napi - rendből láthatni, hogy Füreden a' multság szűk változatosságu; az igen silány zene semminél két fokkal jobb, mert naponként ugyanazon darabokkal gyötrik a' fület; a' gyakorlatlan színészek futni készítenek; a' park árnyain való bolyongás, czéllövés — kevés ember vevén bennök részt — igen sovány időöltés. Legtöbb élvét nyújtana a' Fűred-vidéki panorama, erre való szép kilátás; de e' multság itt még tán senkinek sem ötlött eszébe, mert néhány elzárt ablakon kívül egy álláspont sincs, honnan a' tóra 's vidékre szép kilátás nyílne; annyira, hogy Fűredről a' Balatonon sem lehet végignézni, hanem ezért Tihanyba kell zarándokolni. — És, míg külföldön tán a' legkisebb fürdők 's vidékeinek tájképeit, népöltözeit sat. változatos rajzokban szemlélhetni 's vihetni emlékül haza, Fűrednek 's fenséges vidékének egyetlen egy rajzat sem találtam.

A' kényelem egyebiránt itt helyben elég; tiszta szobák 's jó ételek. Három pfttal naponként kijöhetni. — Elég!

Fűred kényelmei 's kellemei nevelése a' sz. Benedek-reud gazdag uraitól függ, azonban kevés történik általuk. — A' vendégek közül két-három, egész fűrűdszak alatt ott mulató vidéki rangos ur szokott — nem tudom, kiknek választásával — igazgatói szerepet játszani. Ez is jobb a' semminél.

Még néhány javaslo' szót merészkedem e' fűrűdöntézet szépitése iránt tulajdonosai kegyelmességébe ajánlani. — Én a' felső sétatért egész a' tópartig kivinném, megsemmisítvén az ezen fűrűdöntézetet a' Balatontól most szinte teljesen elzáró zöld-séges kertet, és itt a' Balatonból a' nádat kitisztíttatnám, a' partot, terrasse'-nak alakíttatnám. A' partra pavillont építtetnék két térsalonnal, egyiket a' pipaszónál, mint mellözhetlen nemzeti appendix-xel, mulató férfiak, a' másikat pedig vegyesen nők 's férfiak számára — mivel eddig, ismétlem, a' sétatérén kívül, semmi hely nincs, hol a' férfiak 's nők társalgás végett összegyűlhetnének. — A' két salon egyikebe hirlapokat és zongorát 's egyéb illyes mulató szert helyeznék. Az épületnek a' Balaton, ugy a' sétatér felőli, 's így szemközt eső két falát üveg képezné, e' két üveggel előtt pedig oszlopokon nyugvó nyílt tornácz könyökölné ki mind a' sétány-, mind a' Balatonra. Az épület lapos tetővel készülné, a' honnan egyenként, vagy egész társaságban felgyűlve, kényelemmel lehetne élvezni a' tó messze tükrére és tova partjaira a' kilátást.

Nem tudom, érthető-e javaslatom?! — Ohajtanám, hogy az illető urak megértenének és, habár áldozattal, eszközlenék ki azt: hogy a' ki csupán Fűredig jön, ne kényszerüljön innen úgy eltávozni, hogy csak egyetlen egy roppant kilátással sem daguerreotypirozhatta le emlékezete egére az édesen csattogó Balaton szendén egyszerű képét, 's legalább közös társalgási tereben együtt ásitozhatnának kölcsönös vigasztalás végett a' vendégek.

C s a t á r y O t t o .

(Vége köv.)

UTOLSÓ NAPJAINK NÁPOLYBAN.

Hogy mi magyarok a' külföldre diák utlevéllel megyünk 's ott a' tudományos latin országot képviseljük, azzal ujat nem mondok, hogy azon neveletlen egyenek,

kik a' külföldön utlevelünket vizsgálják, abból mit sem értenek, az is bizonyos: közönségesen ujjunkkal kell rá mutatni, hogy nevünket megtalálják. Azt hinnők, az olaszok, kik a' latin nyelv gyermekei, tán megértene? Isten mentsen, még azt sem tudják, mi az Dominus, 's így közönségesen mindnyájunkat Domonkosnak hívnak, Dominicus-t olvasván.

A' nápolyi rendőrségnek különben derék igazgatója Calopi, meg nem állhatta csodálkozását kifejezni, hogy nálunk annyi Domonkosok vannak.

— Honnan, honnan? kérdé, midőn a' rendelt huszonnégy óra alatt megjelentem.

Hazámat mondtam.

— Ah, tehát ismét egy Domonkos . . .

— Hogyan? tán ezzel valami gúnyt akart ön kifejezni? kérem . . .

— Nem, nem; 's megmagyarázá a' fentebbi tény; irnokai 's titoknokai t. i. az új leveleket bemutató egyének neveit szokták följegyezni. Ugyan, mondja meg csak, kicsoda országuk védszentje?

— Szent István.

— Lám, itt meg átaljában azt hiszik, hogy szent Domonkos.

Mint hogy Lombardiában és a' pápai tartományokban a' rendőrség csak a' dugárusok ellen állítatott fel, Toscanában pedig nem egyéb philanthrop intézetnél, 's valódi jellemző vonásokkal Olaszthonban csak a' nápolyi bír; maradjunk ennél 's térjünk vissza Calopira. — Aha, folytatá, midőn a' szent István és szent Domonkos közti viszonyokat felvilágosítám előtte; most már tudom, önök tegnap estefelé érkeztek meg Casertából a porta . . .

— Ugyvan.

— Önök hárman szálltak együtt a' szent Anna-palotába.

— Eltalálta.

— Mondja meg csak ön, ki az a' harmadik, az a' kis német, azokkal a' pápaszemekkel?

Nilusi zárándokomat értette.

Meddig Gréczbe nem ér, baccalaureus.

— De különben . . .

— Mióta Athenében volt, az ottani tudós társaság tagja.

— És Bécsben?

— Mint egy kötet költemények szerzője ismeretes.

— De ezt akarom tudni, az utlevélre mutatva, mit jelent ez?

Olvastam 's abban ez állott: 'háztulajdonos az Alser külvárosban.'

Szegény bécsi! gondolám magamban, kinek nem írhatták oda a' t. k. i. tábla hites jegyzője vagy t. n. n. megye becsületbeli alügyésze 'stb. nagyszerű czimzeteket; szegény német, kinek házad jövedelmeivel kell megelégedned!

— És az a' másik azzal a' veres szakállal, az festő? . . .

— Fogadom, a' Mercaton ül, és Aniello Tamás házat rajzolja le . . .

— No no, mond, újjával csendet intve, — és ön, csak időtöltésből utazik?

— Én? . . . én juraterián vagyok.

— Nem értem.

— Jelszóm: Italia és tripartitum!

— Mégsem értem.

— Nem érti ön? ah, pedig minő rokonszellemű tárgyak! tehát világosabban szólva: én itt censurára készülök.

Azt sem értette; Istenem minő tudatlan ez a' külföld! illy mindennapi dolgokat sem tud felfogni! Idegenek jöttek; távoztam.

— Mi még találkozni fogunk, mondá a' rendőrtiszt.

Sejtése nem volt alaptalan; a' környékbe akartunk kirándulni, 's erre ismét szabadalmat kelle váltanunk.

— Isten hozta önt, mondá, 's midőn egész készséggel teljesíté kívánatomat, .. kérdezé, valjon templomünnepeken nem világítják-e ki nálunk az ablakokat?

— Sőt igen; vizonzám; 's a' ki elmulasztja, azért kövel dobálják be.

— 'S ön mégis szent Anna estején ...

Értettem a' czélzatot; nem akartunk t. i. a' piacra szolgáló hat ablakunkba tizenkét gyertyát fizetni.

— Betettük volna a' faredőket, 's lávarögökkel sem zuzhatták volna be azokat.

— Tegnapelőtt San Carloban ,Maria Padilla'-t éneklé Tadolini; ön ott volt, nemde?

— Nincs mit tagadnom.

— Más olasz tartományokban a' színházak első soru zártszékeit katonatisztek foglalják el, itt vegyest ülnek azok a' többi közönséggel, és ön ...

— Én? ... csodálkoztam rajta.

— Igen, 's pedig azért, mivel ezen elkülönözésnek épen i t t van helye...

— Uram, én csak a' történet évlapjain feljegyzett tényekre gondoltam.

— Beszélje csak el ön; de ülünk le ... 's maga mellé ültetett a' pamlagra.
— Midőn a' mostani fejedelem ifju volt, kezdém mondokámat, ártatlan ujításai közt megváltoztatta a' katonaság öltözetét; nagyatyja jóízűen nevetett rajta 's azt mondá: 'édes unokám, adj rájok akár fehér, akár vörös uniformis-t, ők mindeképen futni fognak.' — Szolgálgunk-e példákkal az utolsó háborukból ... Pepe küzdeéből a' constitutioért ...

— Hah, uram, mond, üléséből felszökve a' rendőrtiszt 's szinte magától megijedve, hogy szobájában illy merény megpenditetik, — ön tegnap könyvárosinknál Leopardi Jakab verseit kereste? folytatá kitérőleg.

— Igenis! A' ,Consalvo,' az ,amore e morte,' a' Dante ,sirverse' írójának munkáit mindég lehet keresni; az eredeti itt nyomtatott Nápolyban 1835-ben.

— És egyebet nem akart ön olvasni? nemde az ,all Italia' is remek? ...

— Minek olvasnám, hisz kívülről tudom, 's nagy pathossal kezdék szavalni, a' ,la gloria non vedo' és ,chi la ridusse a tale' verseket hangosan kiemelve.

— Oh, kérem, hagyjon fel vele; csak beteg testben lappanghatott illy beteg lélek beteg eszméivel. Ha Leopardit a' testi szenvedések el nem sanyargatják, ő soha sem lesz vala költő: én ismertem, csendes óraiban a' gróf a' legszelidebb ember, a' legcsendesebb polgár volt, de ha bekövetkeztek örülsége órái ...

— .. De bocsásson meg, uram, társaim várnak, és Pascale a' Crapiba viatorlázó Agata kormányosa ... — Siessen, siessen, ugyis nem fog soká mulatni Nápoly tájékán, nemde? ...

Értettem és nem sajnáltam; hisz a' nápolyi élet olly sajtászerű, olly nyilvános, hogy azt azonnal fel lehet fogni, megérteni. Egy pillanat Nápolyban, 's az elfelejthetetlen marad. Nápoly azon város, hol szüntelen nappal van, ég csillagok nélkül; holdsugarak boltozzák be a' hab nélküli tengert. Ha Isten is tud pazarló lenni, ezt akkor tévé, midőn a' nápolyi öbölt teremtette. Jobbra a' Chiaja palotáival 's királyi kertjével, balra a' Toledo utca az emberek hangyafészke 's a' hintőrajok méh-kasa; jobbra az ut a' Posilippo végét hosszát nem érő barlang örökké lobogó lámpái közt vezet, balra a' nyitott tenger mellett villák 's örökvirágzó kertek közepette fut a' vaspálya; jobbra a' monte nuovo kéken sustorgó Solfotarajával, balra az öreg Vesuv sötéten füstölő craterével; jobbra az 1538. földrengéskor a' tenger hullámitól elnyelt Puteola, balra a' lávaözöntől eltemetett Pompeji, jobbra Baya az egykori, balra Castellamare a' mostani nagyok mulatóhelye; jó Isten, minő hitvány a' mostani nagyság a' romokban fekvő egykori nagyság ellenében! jobbra az africai

Scipio sirja, hova távol a' hálátlan hazától halni jött, balra Sorrentonal Tasso háza, hol ez távol élt hálátlan hazájától; jobbra Procida görögöltözetű asszonyaival, balra Capri csudaszép azur barlangjával, közöttük a' bujaföldű Ischia, és e' tündértáj közepette van N á p o l y. Ott S. Leucio, hol Borella naszádjá kötött ki a' halvásárra, ott a' Mercato, hol Masaniello háza előtt a' Iazzarone a' dinnyebódénál várja, míg valaki haját eldobja vagy — aluszik. S z e n t á l G y ö r g y.

(Vége követk.)

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XX-dik szám.

„Szépség és női hivatás“ című czikkal kezdetik T a l a b o r aláírással. Figyelemre méltó czikk, melly rövidke szép bevezetése után, azon szent kötelességek szem elé állítására tér által, mellyekre a' hölgy mint nő, anya 's háziasszony, hivatva van, mint nő a' munkáló férjet, mint anya a' jóra nevelendő gyermekeket, mint háziasszony az egész családot boldogítani, 's minden részről kötelességeinek hű teljesítése által mindnyájok körében a' jólét és elégedés magvait hinteni el tehetsége szerint; — áttér aztán a' nőnem mai világi nevelésének, minőben a' legtöbb részesül, szomorító képeire 's következeire, melly míg minden törekvését szemképráztatásokra központosítja, összes figyelmét a' külsőségekre fordítja, eleje helyezvén a' fényűzést a' szükséges dolgoknak; a' tánczot, zenét a' helyes és hasznos ismereteknek; a' hajlongást, hízeltést, színlelést az őszinte becsületességnek, mik által sütkerül imádók seregét hódítani 's tán férji karokba is eljutni, ki aztán egy életen által lesz az illy nevelés elkínzott áldozata. Lelkesen felhívó szavak a' baj orvoslatára rekesztik be az egészet. — „A' csintalan menyecske“ eredeti beszélyke S z a r k á tól, sima nyelven előadott köznapi dolgozat, mellyben egy ifjut bátyjának általa nem ismert fiatal szép neje az által vél kigyógyítani csapodárságából, hogy őt titkos légyottra magához rendeli, 's miután egymásnak viszonyszerelmet vallottak, sőt ezt édes csókokkal és ölelésekkel is megerősíték, szobába lép az előre értesített férj, 's a' dolgok állását felvilágosítja. A' csellóság kissé nagyon is csintalan, mellyet férje soha nem látott testvérével aligha üzend fiatal nő az első találkozáskor, vagy ha eszébe jutna is, sógorát illy módon téríteni az állhatatosság útjára, a' levélnél és szavaknál bizonyosan megálland, 's nem hagyja a' dolgot egész a' szerelmi csókokig, szerelmi ölekezésekig menni. A' megjátszott ifju felfogadja végül, hogy ez leszen utolsó kalandja; de mi — miután a' tréfából édes csókoknál és ölekezéseknél egyéb büntető lecke nem jutott ki számára — szintolly kevésbé hiszünk szavainak, mint a' szerző. — „Egy szép reményű költőncz életéből“ vett életkép U j K á r o l y tól egy ifjunak nyomtatás alá szánt legelső versezete körüli aggályait és bajait s' végre keserű csalódását adja elő, melly az előbbivel együtt a' hirlapi czikkelyek azon fajához tartozik, mellyek az olvasásukra szánt, különben tán unalmasan töltendett órák mulatságosan rövidíthetik meg, — 's ez sokszor már magában is elég, — de mellyeknél magasabb élvezetre nem számolhatni. A' nyelv e' czikkben is sima. — A' „P. D.“ főhasábjain rend szerint minden prosai czikket vers vált fel, 's ezuttal is őt költeményt veszünk. „Czpruszlombok Etelke sirjáról“ (I. II.) P e t ő f i től szende 's mély érzelmű szerelmi epedés; „Megcsalt leány“ S z i l á g y i F e r e n c z től egy csalatott szív bánkódását meghatólag zengi el; „Bühangok“ (IX. X.) B é r c z y K á r o l y tól, elégtelenség és busongás kitérései. — A' „Tárca“ban F. L. aláírással, töredék, egy Afrikában utazó magyar leveléből“ közöltetik Konstantinápolyból, nyárhó 15-dikéről, mellyet mindvégig érdekel olvashatni. Furcsaság végett

felhozzuk, hogy a' levél írója neheztelni látszik, mivel Jeruzsálemben a' szent megváltóhoz címzett atyákhoz szállván, hol a' barátok éppen akkor bucsúhoz készültek, a' nélkül, hogy tudakozták volna, melyik akolhoz tartoznék ő és társai, égő viaszgyertyákat nyomtak mindnyájok kezébe, 's együtt kelle a' bucsút járnioi tovább mint két óra hosszáig! . . . Szörnyűség! persze, hogy az utasokra nézve tán kedvesebb dolog lett volna, ha oda érkezettökkel a' szerzetesek azonnal abba hagyják minden vallásos szertartásaikat 's minden gondjukat egyedül csak arra fordítják, miként vendéghessék meg minél kényelmesben és izletesben érkezett látogatóikat . . . Na de hiszen elbiszi a' levélíró, hogy az ember csak megtehet egy-pár órai fáradságot azok buzgóságának kedveért, kik őt vendégszeretőleg étellel, itallal és szállással ellátják olly messze a' magyar hazától, annál inkább, mert ha nem viseltethetünk is minden vallási szertartás iránt tisztelettel, de kegyeletes kiméltet felvilágosult embertől mindenik egyiránt várhat. . . Megjegyzendő e' levélben, hogy az egy Európában (Konstantinápolyban) járó, A z s i á b a n fekvő város (Jeruzsalem) felől szóló 'A f r i k á b a n utazó magyar' ember levele. — Az 'ostromló kérdések a' nemzeti színház ügyében' szám szerint 36-ra szaporodtak, 's köztök több figyelemre méltó találatik . . . A' szerkesztő e' cikket azon felszólítással fejezi be: „Feleljen mindezekre az, — a' ki tud,“ 's így még eddig nem tudjuk, az ő tollából várjuk-e a' feleleteket, vagy ő is velünk együtt másoktól várja? Pedig a' mi haszonhajtó 's tanulságos végre a' dologból kivilágosodnék, azt egyedül a' feleletektől várhatjuk. — A' 'Budapesti szemlében' F a r a g ó J ó z s e f fiatal szobrász hazánkfűának rövid ismertetése adatik, ki az idei műkiállításban látható szentháromságszobor mintájával is méltányló figyelmet vivott ki magának, 's kinek, hogy pályáján előhaladhasson 's magát kellőleg tökéletesítsen, pártolására szólit fel meleg szavakkal a' szerkesztő. Minden e' célra teendő adakozásokat készséggel fogad el az ifjunak (az edig aláírt pártfogók által választott) gondviselője A n t a l M i h á l y u r (nemzeti casino, a' könyvtárban vagy saját szállásán, borz-utca 219. szám alatt), mire egyszersmind a' P. D. szerkesztői hivatala is buzgóan ajánlkozik . . . Szent levén előtűnk minden cél, melly feladatául honi művészetünk kifejtése előmozdítását tűzi ki, e' tehetségdús ifju pártolását annál buzgóbban merjük a' nyájas olvasó figyelmébe ajánlani. Tudjuk, hogy az 'Életképek' szerkesztősége is kész leendő minden ajánlatot e' szép célra elfogadni *).

ÉLETKÉPEK, VII-dik szám.

Addig is, míg legközelbi alkalommal a' szerkesztőt egy kis indítványával fogjuk meglepni, legyen szabad azon ismert becsü írók művein, kik e' számot beszéllyel, versekkel, értekezésekkel elláták, röviden általesni. . . Hogy a' központosítás egyik bajnoka velős csipősen kel ki 'A' táblabíró' cikkében az illetők ellen, nem csudálkozunk rajta; azon sem igen, hogy ugyan e' napokban egy másik lap a' németek 'Philister'-je visszaadására a' 'táblabíró' szót ajánlá. Ezen megrótt urak közül igen sokban igen sok neveltséges van, az bizonyos; tudjuk azonban azt is, hogy még Magyarország Magyarország lesz, a' táblabíró mindenkor igen fontos, mindenkor országos szerepet fog viselni e' hazában. Értjük itt ez osztálynak nem neveltséges egyéneit, hanem a' közállomány azon buzgó lelkes bajnokait, kik haladásunk élén állanak, 's kik az ötvenkét megyében nem egyebek, mint táblabírák. És ha táblabírák nem hősködtek volna, most nem volna mit központosítani e' hazában! Azért is nem nézhetjük mi helyeslő tekintettel, hogy ugyanazon név, melly egyrésről méltó tiszteletünket, halás vonzalmunkat igényli, másrésről egyszersmind a' szűkfejűek, a' műveletlenek bélyegzésére használtatik. Ámbár ha már az élet a' tisztességet gúnyzóvá idomította, ezen többé sem mi, sem az összes táblabírói kar nem segíthetünk. . . . Hallgatással nem mellőzhető hamis tant lelünk azon állításban, miszerint az

*) Mindenesetre.

opera, a' zene, le g a l á b b i s, szintugy művészet, mikép a' dráma. A' hamis tanra vezethető állítás a', legalább is' szavakban fekszik; mert midőn az opera le g a l á b b i s olly művészetnek mondatik, mint a' dráma, akkor v a l ó s á g g a l nagyobbak állittatik. Művészet mindegyik: minthogy pedig művészetek közt a' költészet, költészetben a' dráma foglal első helyet, — minthogy másrésről zenében épen az opera áll alárendeltebb fokon, nem is lehetend utóbbinak az előbbivel mérköznie. — A', Pesti műkiállítás 1845.' ismertetése a' műértő író által befejeztetvén, a' hazafiattlan irányu műegyesületnek ezuttal is igen hasznos, igen figyelembe veendő dolgok mondatnak el; de az egyesület, ugy látszik, nagyon jól érzi magát azon állapotban, melyben most van, különben lehetlen volna, annyi szóra nem hallgatnia, mik felőle 's hozzá minden oldalról gáncsolólag elmondtnak. — A', Nemzeti színház' rovatában miért engedé magát a' szerkesztő csillagos jegyzete közben elragadtatni? Mikor az az észélyesen körültekintő nyugodt v é r — sokat é r. — Hogy a', Belföldi levelezések'-ben Bajáról arról panaszkodhatnak, miszerint az ott mulatott dalszínész-társulat francia színművekkel és olasz operákkal vendéglé a' közönséget, nem csudálkozunk, miután még Budapestén is elegend vannak — főkép az utolsónak — tüzes bajnokai; de hogy a' granátos és bakkanesos polgárok szüntelen az elsőbbség felett vitatkoznak, ezen csudálkozunk annál inkább lehet, mert a' bajt kiegyenlítani, könnyű mód áll előttök: vegyenek a' kézbe granát helyett kardot, a' lábra bakkancs helyett sarkantyus csizmát 's kiáltásuk el egy szívvél, lélekkel: eljen az egyenlőség! — Szabad legyen azt is megemlítenünk, miszerint a' debreczeni tanuló ifjúság, midőn egy idő óta csupán magyar írók olvasására' szorítkozik, valóban bal irányban jár... Vajmi szűk e' magyar irodalom köre a' magasabb műveltség után törekvő leleknek! Az illy erőszakos elszigetelés csak egyoldalúságra vezet; 's az ember szintolly tisztán megtarthatja hazafias érzelmeit, munkálataiban a' hazafias irányt, midőn a' honi irodalom terményei mellett az idegen remekkel is megismerkedik. A' más kertjét művelnünk, midőn saját magunkéban is van dolgunk — de mennyi! — nagy tévedés; de makacsságból be nem nézni az idegen kertbe, hogy belőle a' szépet és jót eltanuljuk, hasonlólag jókora hiba.

HONDERŰ, VII-dik szám.

E' számban két nagy és tisztelt névvel találkozunk: legnagyobb a' lyrai költészetben, legtiszteltetbbel regény-irodalmunkban. V ö r ö s m a r t y , Deak Ferencznek' irt néhány sornyi lelkes emlékkerse nyitja meg a' lapot, 's utána J ó s i k a M i k l ó s tól következik. Most és egykor' című beszély, melyre, be leendőv fejezve, visszatérnünk. — Vers van még S . . . y aláírással enyelgő tartalmu, 's két epigramm P a j o r I s t v á n tól, melyeknek kivált elseje, helyes éllel bír. — A' mivel tartoztóm' életképecske A n t o n y tól, érdekes tartalmu 's tömött — kisé a' homályosságig tömött — előadásu. Lehellen azonban roszalólag fel nem szólalnunk az olly tanok ellen, minőt a' jelen cikkben Arthur hinteget, midőn a' megcsalódott szerelem egész keserűségével kel ki e' nő ellen, ki „észrevevé, (mond Arthur) hogy nem kívánok áldást és kötést az érzetre, mely minél szabadabb, minél önkénytesb, annál boldogított . . .“ Ugy hisszük, ha illy esetben a' hölgy szíve, ki a' plátói érzeltést és tiltott viszonyt egyiránt kerüli, más okosabb férfihoz fordul, az Arthuroknak nincs mit csudálkozni rajta. Ha illyesmi az ábrázolt hős egyéni véleményül elmondatik, legkisebb kifogásunk sincs ellene; csak hogy az illy hóst a' szerző ne fesse ki aztán kedveltető 's becsületes férfihoz illő jellemvonásokkal, illykép vele együtt a' gonosz tant is megkedveltetvén az olvasóval. Ugy hisszük, megértetünk a' nyájás olvasó által, midőn a' fenálló társas viszonyok iránt mindig, mindenütt kegyeletet kérünk, igénylünk . . . Egyébiránt meg nem foghatjuk a' szerkesztő ízlését, hogy olly nagy kedve van, jobb és érdekesebb cikkeit is gonosz torzképeivel berútitani; a' jelen életképecskét is egy idomtalan 's tárgyhoz legkevésbbé sem illő fametszet kíséri. Ha a' szerkesztő őszintén megvallaná, melyik francia lap mellett

szoktak ezen Párisból hozott torzmetsetek otthonosak lenni, aligha olytat hallanánk neveztetni, mely a párisi salonok asztalain nyer helyet. — A' ,heti szemlé'ben a' ,Máriavölgyi remete' (ha jól emlékszünk, S c h w a r z e n b e r g herczeg) levele közöltetik. Eféle magánlevelek az olvasót kevésbé érdekelhetik; a' jelen azonban az új hon iránt oly meleg érzelmeket tolmácsol, hogy lehetlen nem ohajtanunk, bár minél többen éreznék azt szívben nagyaink közül, mit itt e' toll elmond. — A' ,Pesti műkiállítás 1845.' ismertetik meg röviden, a' czikk befejezése ígértetvén. E' czikk írója is kikel a' müegyesület érdeketlensége ellen a' hazai művészet fejlesztése iránt, mely közönyösséget leginkább kitűnni mondja az által, hogy az egyesület ritkán vásárol hazai művészekről a' részvényesek közt kijátszandó képeket, műlapjai külföldiek 's a' muzeumnak vett képek is félig vagy egészen külföldiek . . . Szívesen halljuk ,Honderűt' meleg szót emelni hazai művészetünk fejlesztése mellett; csak ezt elvből, tehát következetesen tegye, 's ne említsen aztán máskor gúnyosan pium desideriumokat, ha mozgást lát oly téren is, melyen még eddig hanyag pangás vala . . . Valóban úgy szeretnők mi ezt a' ,Honderűt' és valamennyi más lapot, csak aztán az egyes jók közt ne kellne itt nyersségekkel, amott hazafiatlan iránynyal, 's itt is amott is meg amott is ollykor ollyas dolgokkal találkozunk, melyek kitézőtt irány, követendő elvek iránti tisztában nem lételt gyaníttatnak . . . Na, de ez általános szó; — ne vegye senki magára. Egyébiránt e' czikkben, ellenkezőleg az ,Életképek' különben igen műértő ismertetőnek általunk is gáncsolt véleményével, M a r s t o n idegen képe helyett B a r b á s ,vásárra induló oláhok' czimű szép főtvenye ajánlaltik az egyesületnek — már nem teljesítő — megvételre. Helyesen. De nagy baj az, hogy a' müegyesületre, hazai művészet tekintetében, lehetlen egy jó szót olvasnunk hirlapjainkban . . . Valjon hogyan lehetne a' dolgon segíteni? a' hirlapok hallgassanak-e el 's ignorálják a' müegyesületet, miképen ő ignorálni hajlandó a' hazai művészetet? vagy tán mégis czélszerűbb volna, ha az egyesület jobbitná meg magát? — A' ,vidéki futár'ból értjük, hogy Debreczenben R ó z s a v ö l g y i M á r k vásárrkor adott hangversenyére alig jött össze harmincz ember. Az igaz, Debreczen nem művészi város; de hiszen R. M. eléggé ad captum játszik, 's így meghallgathatták volna. Mellesleg megjegyezzük a' levélíró számára, hogy a' fehér lovat Debreczen vidékén nemcsak ,fehér lú', hanem épenséggel ,fejér lú'nak mondják . . . Oh, mi nagyon jól tudjuk ezt, mert eleget láttunk szegény párák közül a' feneketlen sárban fetrengeni. Kassáról olvassuk, hogy ott a' magyar színészet ügye nemcsak rozslábon áll, de általában semmi lábon sem áll, hanem e' város hatalmasai által be sem bocsájtatik, egyedül a' német pártoltatván. . . . Már mi pedig azt gondoltuk, hogy K. városa művésziebb város, mint D . . . Boldog Isten! Kassa egykor fészke volt a' magyar művészetnek, 's ime most a' fészekben — kakuktojás ápoltatik! — Egerből halljuk, hogy ott 18,000 szőlőműves csak 500 gyermeket küld iskolába. Oh! oh! . . . na, de mire is az a' népnevelés? mikor a' szőlőnevelés olly bőven ad bort a' restauratiókra.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Aug. 13. D o n C a e s a r d e B a z a n, francia dráma 5 felv. A' minis-ter szerepében Toth lépett föl, mint vendég. E' fiatal színész nagy mértékben nyerte meg a' győri közönség tetszését, 's örömmel tapasztaltuk ma, hogy a' művészetben azóta haladott. Nem állítunk sokat, mondván, hogy azon vidéki színészek közül, kiket itt is ott is láthatni alkalmunk vala, alig van egy, kitől annyit

mernénk remélni, mint ettől, különösen szavalás tekintetében, 's ez fődolog, mert ez színészink nagyobb részének legnagyobb gyöngesége. Tóth, ámbár első föléptekor nem csekély elfogultság mutatkozott rajta, értelmes szép hangját jól használá és elég változatossá tudá tenni, a' nélkül, hogy úgy nevezett hamis pathoszbba esett volna, mely vidéki színészink alódását élvezhetlenné teszi. Mondásainak illő súlyt tudott adni, mi mutatja, hogy szerepeit nemcsak betanulni, hanem fölöttük gondolkozni is szokott, 's különösen a' 2. felvonásban az ítélet fölötti magánybeszédet olly jellemzetesen szavalá, mikép azt még eddig alig hallottuk, ámbár e' szerep Fánssynal igen jó kezekben van. Arczjátékának azonban kissé finomabb kifejezést 's nagyobb változatosságot ohajtunk, mert Tóth ez este leginkább csak szemőldet 's homlokát használá szavainak kalauzolására, arczának alsó része pedig 's különösen a' száj semmikép nem akart a' kifejezésben osztozni. Ugy szinte kezei nagy elfogultságot tanusítottak, 's midőn nem beszélt, nem folytatta a' játékot, azaz, nem vett folytonos részt a' színpadi cselekvésben, mely bűnben jelesb színészink közül is nem egy osztozik. És ez igen zavaró a' színpadi családásra, mely csak úgy lehet tökéletes, ha a' néző soha nem látja színpadon az egyént, hanem mindig csak azt szemleli, mit a' szerep az egyénből alkotott. Állásai eléggé szabadok és nem disztelenek, 's mi azt hisszük, hogy e' fiatal színészt nem kellene többé Pestről elbocsájtani, mert mindeddig csak őt és Szigetit véljük olyanoknak, kikből ernyedetlen szorgalom derék művészeket képezhet, főkép ha nemzeti színházunk olly műértő és részrehajlatlan aligazgatóval birna, ki a' fiatal színészek tehetségeit ki tudná puhatolni, és azután mindig azon irányban használná és fejtené ki; mert ha Szigeti vagy bárki más, folyvást legkülönneműbb szerepekkel halmoztatik el: ugy valódi művészt csak valóságos csoda teremthet belőlök; pedig, hitünk szerint, a' nemzeti színház igazgatóságának egyik legfőbb kötelessége: mindent elkövetni, hogy intézetünk uj jeles növendékeket nyerjen, mely ügyben eddig valóban olly rosz lábon állunk, hogy egy fiatalunk sincs, kiről biztosan mondhatnók, hogy bekövetkezhető szerencsétlenség esetén egyik vagy másik elsőrangú színész nő vagy színész helyét valamennyire méltóképen fogja pótolhatni. Kérjük az illetőket, legyenek szívesek e' figyelmeztetésünket figyelembe venni! — Egyébiránt az egész előadást sikerültnek mondhatjuk, csak Lendvayt kérjük, gondolja meg, hogy egy-pár karzati taps nem illő kárpótlás a' művészet megsértéseért. Mi őt inkább szeretjük e' szerepben, mint Egressy Gábort, mert Lendvay több spanyol tüzzel és regényes zománczozattal adja azt, de tulzás által e' jó fölfogás hatását könnyen csonkithatja.

S — —.

Aug. 14. Először N é g y H a y m o n f i, dalj. 3 felv. Balfétől. Nézők nagy számmal. E' vig daljáték csak olly színpadokon nyert nagy tetszést, hol a' szerepeket mind jó kezekre vagyis torkokra leheté bizni. A' pesti német színházban, melynek egyetlen említésre méltó tagja sincs, tehát természetesen megbukott ezen opera; nálunk ellenben meglehetősen tetszésben részesült, főleg a' két utolsó felvonás, mikben Benza hatályosan tüntethet ki jeles tehetségét; éneke és játéka ismét biztosítá a' közönséget, hogy az igazgatóság minden lehetőséget elkövetend színpadunkhoz bilincselésére, bár mennyiszer ismétlik is német lapok a' bécsi csásbázavakat. Lászlóné minden méltányos követelést kielégítene, ha a' hamis hangoktól letudna szokni; ezt azonban remélhetni, miután folyvást nagy szorgalommal tanul. Szigligetiné csekély szerepében nem rontott, 's rég mellőztetett kezdőtől ez is elég. Joob és Pecz urakról kellene még szólanunk, de ezek már nem énekelnek, hanem csak kiáltoznak, ez pedig nem tartozhatik bírálat alá. Daljátékunkat igen szomorú jövőnd fenyegeti, ha az igazgatóság nem bír türethető tenoristát szerezni.

K—e.

Aug. 15. A' színház zárva.

Aug. 16. V á n d o r s z i n é s z e k, a' m. tud. társaság által 1844-ben 100 arany pályadíjjal koszorúzott eredeti vigjáték 3 felv., irta S z i g l i g e t i. A' jelen vigjáték adatása rég óta feszült figyelemmel váratott, részint mert a' m. t.

társaság által első díjjal koszorúzott pályamű volt, mi mindenestre elegendő a kíváncsiság felfröccsése, főleg miután nyomtatásban e mai napig meg nem jelent; részint mivel előre híresztelték, hogy az a színészi élet botrányait oly szigorun ostromozza, miszerint a nemzeti színház tagjai annak előadásától — önmaguk iránti gyöngéd kíméletből — vonakodának. E g r e s s y G á b o r, kinek javára adatott, most színre hozá e vigjátékot, mintegy másfél év múlva iratása után, 's a közönség egy része meglehetősen közönyösséggel fogadta azt, míg egy másik, a karzaton, előadás végével a szerzőt tapsolá, egy harmadik pedig, hihetőleg mivel e megtisztelést mostanra nem tartá helyén levőnek, a tapsok ellen püsszegéssel vívott. Mi azonban a vigjátékot a hideg fogadtatás mellett sem tartottuk megbukottnak, míg nem láttuk, hogy csaknem valamennyi folyóirat kemény szavakkal kikelt ellene 's a megbukást kihirdette. Véleményünk szerint e vigjáték sem egyik, sem másik sorsra nem volt érdemes; nem a m. t. társaság általi koszorúztatásra, főleg oly módon, melly nyilván bizonyítja, hogy a m. t. társasági drámabíráló választmány benne nemcsak relatív jóságot, hanem abszolút becset is velt feltalálni, a minek tanúsága, hogy nem több egyiránt közepszerűnek ítélt pályatársak közül lön főjutalomra kiválasztva, hanem mint oly becsesel bíró mű, melly egy má s i k már drámai irodalmunkra nézve nyereségesnek és így külön jutalom mellett nyomtatásra érdemesnek talált pályatárs felett volt az első díjjal koszorúzva; de színtoll kevésbé volt érdemes arra, hogy a hírlapok által megbukottnak híreszteltessek, miután nem első mű volt ez, melyet közönyösen hagyott el a közönség, 's melly mégis több ízben adatott színpadunkon. A 'Vándor színészek' legfőbb és igen nagy hibája, hogy nincs benne cselekvény, melly az egészet drámaivá, nincs benne egység, melly azt költőivé tegye. Ezt az egészen átvonuló, az egészet egészzé tevő főcselekvényről értjük; mert különben apró mellékcselekvényekkel a színpadot ismerő szerző által teljes mértékben el van látva, úgy hogy — ez utolsó oknál fogva — annak minden egyes jelenése érdekes, sőt sok helyen kitűnő comicaí eret tanúsító, míg — az előbbi ok következtében — az egész mégis érdektelen, melly a nézőben nem hagy egyebet hátra kellemetlen érzésnél, miután egész lánczolatát az élénk genre-képeknek látta maga előtt elvonulni, mellyekben azonban az összetartó erőt hasztalan keresi. — Ha furkészszerűk mégis, mit lehetne a darabból vezércselekvényül előállítani, ez nem alna egyeből, mint: Durczás nevű költő rossz színművet írt, melyet erő erejével színpadon akar látni. Felszólítja e végett Bájlalvit, egy vándor színésztársaság teljes hatalmu rendezőjét, 's az előadás eszközlésére kényszeríti, fenyegetvén őt, miszerint ellenkezése esetében felfoldózi kilétét éppen a fürdőben (mert itt történik a játék) jelenlevő nagybátyja — 's gyámjának Szenásinak. Ettől Bájlalvi megretten, mert ő a gyámság alul színészül csak szökött vala, 's pályája iránt lelkesülten ragaszkodik. Adatik tehát a színmű. Azonban a nagybátya — egészen eltérőleg e kiinduló 's különben már magában is inkább tagadólágossággal bíró cselekvénytől — más okoknál fogva nyomára jó öcsésének és gyámfiának, 's a darab kifejlése — szinte eltérőleg az eddig történetektől — azzal történik, hogy ifj. Szenási (Bájlalvi) bizonyos összeget elenged nagybátyjánál gyámság alatt levő pénzéből, 's így megnyeri egyezését, hogy színész maradhasson ... Hogy rövidke főcselekvény egy színmű betöltésére nem elegendő, magától világos, annál kevésbbé lesz az, ha a benne levő összefüggetlenséget tekintjük. — A vigjáték egyes és igen sikerült, sok helyen pedig szép jelenései szerencsésen volnának oly színmű epizodaiul használhatók, mellyben a kellő főcselekvény nem hiányzik. — Nem kissé csudálkozánk azon is, hogy e színmű a színészi élet botrányait oly keményen ostromoznak hirdettetett, holott már eddig is láttunk e részben sokkal szigorubb ecsettel festő jelenéseket színpadunkon. Sőt ellenkezőleg, Bájlalviben a színészek egészen felmagasztalva vannak, annyira, hogy az ajkairól több ízben lehangzott öndicsőítéseken a közönség csak — hűledezett; míg másrésről a dologhoz nem értő 's mégis mindenebben rendelkezni 's jártas-

sággal birni affectáló igaztóságok ugyancsak szigorúan kikapják a' magukét; sőt azonfelül, feldicsőített színész mellett, ki van kapva az életből egy-pár zug-journalista, vidéki lap-levelező, 's ezek személyére vonatkozólag olly dolgok mondatnak el a' hirlapkezelők ellenében, mik felett a' közönség ismét csak — hüledezett. — Reméljük, hogy S z i g l i g e t i másik vigjátéka, melyet a' m. t. társaság ugyanegy évben mellékjuttalom mellett nyomtatásra érdemesnek ítelt, kivívandja azon tetszést, melyben S z i g l i g e t i színművei a' közönségtől részletetni szoktak. V. A.

Aug. 16. Egressy Gábor jutalmára először bérszűnettel: V á n d o r s z i n é s z e k, a' m. tud. társaság által 1844-ben száz aranynyal koszoruzott pályavigj. 3 felv. Szigligetitől. Nézők olly nagy számmal, hogy földszint mozogni is alig lehetett. A' néző hely Este Ferdinánd főherczeg jelenléte diszesítésére ki volt világítva. Mivel e' vigjáték nemcsak először, hanem egyszersmind utolszor adatott, főlőleg az előadásról részletesen szólnunk, 's csak annyit mondunk, hogy az egész jó kedvvel játszatott és minden nagyobb hiba vagy folakadás nélkül, csak Egressy G. mondott képző helyett közép intézetet 's az első felvonásban több helyen igen észrevehetőleg akadozott. A' darab bírálása nem tartozik tisztünkhez, de történetét mégis el kell röviden mondanunk. Szerző azt mintegy három év előtt írta, de színpadra nem akará hozni, mert pályatársai nem igen ohajták korábbi szomorú emlékü vándorságuk foszlányait most még közönség előtt szellőztetni, miután az előtételek minden rémei még nem győzettek le. Mi ezt elvben nem helyeselhetjük ugyan, mert föltétlen nyilvánosságnak hódolunk, de némileg mégis menthetőknek, főkép ha a' vigjáték nem remekmű. Szerző tehát, hogy veszett fejszének nyele kerüljön, kész munkáját a' tud. társaság jutalmáért pályáztatá, és a' száz aranyat szerencsésen elnyerte, mi miatt a' mai előadás alatt és után a' tud. társaság méltatlan és éles kifejezésekkel halmoztatott el. És ezért kötelességünknek hisszük a' közönséget fölvilágosítani. A' tud. társaság a' jutalmat, szabályai szerint, mindig kiadni tartozik a' legkevéssébbé r o s z színműnek, „h a e l ő a d á s r a e g é s z e n a l k a l m a t l a n i s“, és csak akkor tagadhatja meg tőle a' jutalmat, ha az még nyelv tekintetében is olly silány, hogy még a' kinyomatásra sem méltó. Az akad. küldöttség véleménye e' vigjáték minden gyöngéjét kíméletlenül föltárá a' multévi nagy gyűlés előtt, 's jutalomra csak azért ajánlá, mivel pályatársai még gyöngébbek voltak, 's mivel ebben a' magyar élet egy külön ága eleven és hű színekkel levén főtve és tiszta magyarsággal előadva, némi figyelmet 's kinyomatást, mint élvezhető olvasmány, mindenesetre érdemel. Ezt figyelmébe ajánljuk gúnyos megjegyzésére a' Honderűnek is, melynek ezermester szerkesztője Parisban még a' r é g a z e l ő t t e l h u n y t h i r e s N o d i e r u r r a l i s t ö b b s z ö r r e g g e l i z n i t u d o t t ! ! A' tud. társaságot tehát nem vádolhatni, de a' játékszini választmányt sem, mely ellen sokan szinte igen kíméletlenül kikeltek; mert e' vigjáték nem terjesztetek választmány elébe a' színészi kormány által, ámbár ezzel szigoruan tartozott volna, miután például Tóth Lőrincz akadémia által jutalmazott színművei csakugyan a' játékszini választmány elébe terjesztettek, és pedig igen helyesen, mert lehet valamely színmű igen jó, a' nélkül, hogy azért egyszersmind színpadi hatással bírna. Ez esetben tehát, mikép a' B. P. Híradó is megjegyzi, a' t. közönség csak az igazgatóságot vádolhatja, mely eddigi szokásától ismét eltávozott 's bírálatlan színművet csempészett a' nemzeti színpadra; Egressy Gábor ur jó ízléséről pedig már most illő fogalma lehet a' közönségnek, mert jutalomjátékául ő választá e' vigjátékot, 's ebből egyszersmind világos, hogy mennyi hitele és nyomateka lehet E. G. ur szavainak, midőn szépműtani elvekről vagy tiszta ízlésről csillogó értekezéseket irdogál. Végre meg kell említenünk, hogy E. G. szerepének mindazon helyeit, melyek a' kritikát érintik, legnagyobb elkeseredéssel kiemelni törekvők; a' közönség azonban, az „Irodalmi botrányok elleni igazítás“ daczára sem tapsolt, és E. G. ur egyszerű törekvése a' kritika lesújtására tökéletesen fiaskot csinált! Ez hihetőleg eléggé világo-

san tanusítja, hogy a' közvélemény eljárásunkat pártolja, 's azért nyugodt öntudattal folytathatjuk azt, mitsem gondolva művésznink koronkénti följajdulásával, kik a' pesti színpad megnyitása óta még egy lap kritikái-
valsem voltak megelégedve, miképp azt feleselési-
kel nyíltan bebizonyíták mindenkor. —99—

Aug. 17. Két pisztoly, népszínmű 3 felv. Szigligetitől. Füredi műutazása előtt, mint Sobri, utolszor lépett föl; kívánjuk, hogy mindenkép gyarapodva, mielőbb ismét láthassuk őt. Tóth ezuttal Steint játszá, 's első fölléptekor kimondott ítéletünket nagyrészen igazolá; azonban valamint újabb jót, úgy újabb nem helyest is találunk játékában. Járása, taghordozása 's közönös mozgulatai szabadabbak valának, mint első fölléptekor, 's tanusíták, hogy színpadunkon hamar otthonosulni fog; szavalása értelmes és gondolkozást tanusító volt, csak szenvedélyesb kifakadások alkalmazásával nem találta el mindig a' kellő hangot, melyet aztán fokozatosan emelhetett vagy gyöngíthetett volna a' szavak értelméhez képest, mi a' figyelmező közönségre mindig kellemetlenül hat, mert a' szerep jelentőségét megzavarja. E' hibában gyakran legjobb színésznink is szenvednek ugyan, de azért T. ur mégis leszokhatik róla, mert színi pályája még igen rövid, 's így erős akarat és feszült figyelem a' szerep tanulása közben megszabadíthatja őt e' hibától, mellyel valódi művésznink egyáltalában nem szabad birnia. Továbbá, heves indulatok kifejezésekor mozgulatai és tagjátartásai tulzottak, következésképp nem művészniek; vannak ugyan színészek, kik az illy lázrohamos mozgulatokat természeteseznek nevezni szeretik, de ne feledjék ezek, hogy a' természetben rut nem létezik, 's hogy a' tulzás mindenkor rut, annalfogva nem természetes. E' külső hibától úgy menekülhet meg T. ur, ha nemzeti színpadunkon Szentpéteryt választja magának e' tekintetben mintául, ki az indulatvihar legzajosb kitörésében sem feledi, hogy a' művészetet nem elégíthetni időtlen hanykolódásokkal. Mind e' mellett ismételnünk kell, hogy Tóth igen hasznos tagjává lehetne nemzeti intézetünknek, ha a' vándorlástól rögtön megszabadíthatnák. Szathmáryné és Szigeti ismét szorgalmat tanusítottak, mi annál dicséretesb, mivel leginkább olly szerepekre használtatnak, miket a' hatalmasbak már megenni méltóztattak. Szigligeti-Huglit sajnáltuk, mért nem adatik e' jó szerep Lászlónak, legalább Telepi visszajöttéig, kinek hosszas távollétét olly sajnosan érzi a' közönség? Halljuk, hogy az igazgatóság bizonyos Kov — — Irma kisasszonyt színházunkhoz akar fogadni; ez igen hibás fogás lenne, mert mi vidéken többször láttuk őt, 's mondhatjuk, hogy hangja és játéka egyenlőn kiállhatlanok, hangja pedig nem is fog változni, mert természetlől olly tompa és ércztelen, hogy színpadon csak botrányt okozhat. S — —.

Aug. 18. A l v a j á r ó, dalj. 3 felv. Spatzer-Gentiluomo assz., szász kir. udv. énekesnő, hazánk leánya, a' czímszerepben mint vendég. Mért állott a' játékszini czédulán a' „hazánk leánya?“ azt nem tudjuk ugyan, de azzal vigasztaljuk magunkat, hogy e' miatt semmi szerencsétlenség nem történt. Énekéről csak annyit mondunk, hogy „tempi passati,“ mert mi azon kontárok közé tartozunk, kik azt hiszik, hogy a' művészet legmagasb foka sem ér egyetlen baktát énekesben hang nélkül; ha azonban csengő erős hanggal birna e' különben igen tisztelt művésznő, úgy nemcsak a' szász kir. udv. színháznak, hanem nemzeti színházunknak is diszére válhatnék. Fölléptetését egyébiránt épen nem kárhoztatjuk, mert Schödelné nincs-honn, ámbár nem hallgathatjuk el, hogy felléptetésében némi következetlenséget látunk, miután Ernst nem hallathatá magát nemzeti színházunkban, mivel előbb a' mandzsurbán lépett föl, mit mi nemcsak helyeslünk, hanem mindig megtartani szeretnénk. Éder Luiza a' fogadónét olly gyöngén éneklé, hogy meg nem foghatjuk, mért nem alkalmaztatott e' szerepre inkább Szigligetiné, kinek legalább ép hangja van, mellyből talán válhatnék idővel valami, ha legalább illy másodrangu szerepekben hagyatnék neki némi kis tér. Joob a' „vajha tudnám őt gyűlölni“ gyönyörű dalt nem épen rosszul éneklé erejéhez képest, de a' többi! Köszeghi ellenben első hangjától az utolsóig olly bor-

zasztó vala, hogy meg nem foghatjuk, mikép engedheti az igazgatóság a' közönséget általa gyötörtetni, miután e' szerepre könnyen mást is alkalmazhatott volna, igen kímélők vagyunk, ha hangját csak repedt és horpadt trombitáéhoz hasonlítjuk. K—e.

Aug. 19. Nyomoris k o l á j a, dráma 5 felv. Kovács Páltól. Minden részről kielégítő előadás, csak Lendvay mutatott eleinte némi kedvetlenséget, 's frakban jelent meg, ámbár szolgája mondá, hogy atilla van rajta; ez parányiság ugyan, de mégis nem helyeselhető figyelmetlenséget árul el, mi főleg a' rendező részéről épen nem dicséretes. Lendvayné semmit sem csinálhatott szerepéből, de ennek csak szerző az oka. Szathmáryné rövid szerepét igen jól adá, 's K. Ida is láthatólag iparkodott többször megrótt modorán javítani, mit bátyjávali sikerült jelenete után a' közönség tapsokkal jutalmazott, mivel mi is szolgálunk neki itt a' papíron, azon megjegyzéssel, hogy még mind szavalatán, mind mozdulatin igen-igen sokat kell javítania, már többször elmondott tanácsink szerint. Szentpétery az orvos nem igen hálás szerepét is jellemzetesen adá, 's Szigeti buzgalommal játszott. Szigligeti talán azért játszott kritikust, hogy boldogtalan játéka által is nevetségessé tegye ezen „színészfaló“ desperatus emberfajt! Szigligetinek, jó díj mellett, igen sok hasznát vehetné az igazgatóság, de játékkal kár őt terhelni. S — —.

Aug. 20. A' színház zárva.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

A' trencsini fürdők ből, aug. 11-kén. Ugy látszik, kegyed nagy barátja az uti képeknek; legalább szavaiból, mellyekkel tudósításomat kérte, azt gyanítom, 's azt még abból is, hogy lapjaiban gyakran találkoznak olvasói utazásokkal. Ezt nyilván azért teszi kegyed, mivel úgy van meggyőződve, hogy szép olvasói is szenvedelmesen olvasgatják a' hazai képeket; de vajon nem csalódik-e? az más kérdés. Egyébiránt ez rám nem tartozik, kegyed lássa, ha unalmat okozunk, én oka nem leszek.

Irok, bár nem ígértem. A' vidék regényessége sokkal inkább megkapá lelke-met, semhogy irólétemre a' vágnak: gondolataimat szavakba önteni, ellenállhatam volna. — Az írás, mint azt kegyed velem együtt igen jól tudja, hasonlít egyéb jó és nem jó szenvedélyekhez annyiban, hogy midőn gyakori kezdtük azt, elhagyni, bár akarnók, nem, vagy csak igen nehezen tudjuk, épen úgy, mint bármi más megszokott szenvedélyt. Sokszor föltevém, hogy nem irok többé 's nem különösen napilapokba, 's im, milly gyöngye vagyok e' föltétem megtartásában!

Ne várjon kegyed — ezuttal legalább — részletes leírást azokról, miket e' néhány napi utamban láttam, tapasztaltam, gondoltam. Jegyzetgek, az igaz; de jegyzéseim úgy, a' mint vannak, nem közönség elé való. Jöhet idő, midőn azokat használhatni fogom. A' természet, művészet 's történet nem érdeklik a' mai közönség legnagyobb részét. Ennek politika kell egyedül; 's én meguntam a' politikát, melly hazánkra nézve eddig igen meddőn mutatkozik. Népszokások, holmi száraz statisztikai adatok, némi historiai visszaemlékezés unalmas tárgyak ma, pedig én ily-lyekkel bibelődöm ez utamban. A' politikáról csak azért hallék valamit, mert azt hazánk bármely vidékén is nehéz volna még most kikerülni, 's nehéz különösen Trencsin megyében, mellyet hónapok óta szaggat ét dül — nem annyira a' gonosz Vág, mint inkább — a' pártosság átkos szelleme. Midőn Beczkön, Stibor egykori szirt-féskének romai alatt elballagek, hogy annál tovább csügghessek a' rémületes gondolaton, melly ez iszonyu, függőleges szirtoszlopokon zsarnok szeszélyből megtesztült, meglepetve látám a' Szentferencziek zárdafalán a' „zöld“ keresztet, mellyen

Megváltónk képe függ. Kérdém a' kedves O—y kisasszonyokat, kik velem utazó bátyjokat kísérni szivesek valának, mit jelentene e' „zöld“ feszület? 's ők mosolygva válaszolák: a' zárdán uralgó politikai pártot. A' syndicus ugyanis a' „zöld“ szalagos párthoz tartozván, nem türheté, hogy a' kereszt az ellenpárt (vörös-szalagos) színében álljon 's zöldre füstet.

Ez már sok! gondolám; 's néhány pillanatra feledve lön S t i b o r iszonyu műve, melynek falai közt egy csöndes esten bolygva, látám a' roskadozó köveket, az egykori fegyverterem 's kápolna fenálló falain a' frescokat. Látám a' forrást, keletre a' vártól, mely mellett a' vad zsarnokot a' kigyó megmará, 's látám tegnapelőtt az iszonyú mélységet, melybe a' bűsz kényúr futozása közben lezuhant! . . .

De im, már is Beczkónál vagyok, 's nem írek semmit azokról, miket odáig látek. — Pesttől Komáromig ismeri kegyed a' dunai utat? Erről tehát nem szólok. Komáromtól Galgóczig derék kocsisunk volt, tős, gyökeres reformatus magyar nemes ember, mi abból is megtetszett, hogy a' velünk szemközt jövő tótokat, kik szekereiken malomköveket vonzoltatának soványgebéikkel, előttünk kitérésre bír; „én ur vagyok itt, mondá; 's te nem vagy országodban!“ Ez már aztán honpolgári nemes fogalom felső-vidéki polgártársainkról! Elég az hozzá, a' szegény tótok kitértek hosszú sorban a' kerécsapásból, 's a' mi emberünk pattogatva sudaras ostorát, repült — szinte a' Vágig, hol a' farakhelyek egyike előtt merész phaétoságának vége lön, mert a' kocsitartó szíjak egyike a' hátulsó ruganyon megszakadván, a' kocsiből kioldástól minket csak a' magas kerék mente meg. A' kocsis azonban jó kedvét egy pillanatig sem veszté el, 's hozzánk fordulva monda: „csodálom, hogy előbb nem történt.“ Néhány tót épen akkor menvén arra, az utazó urak által adandó borralaló mellett felhívá őket, segítnek a' kocsit fölemelni. Négy tót legott helyen termett, 's míg ők egymásközt azért czivódtak, hogy melyik tud jobban emelni, kocsisunk leöltve egyik táltosa fejről a' kötő-féket, felköté a' koczikosarat, 's megcsapkodván lovait, elszárguldott Bogotáig, hol éji szállasunk volt.

A' Dunától szép rónaságon termékeny mezők 's kaszálók közt megy az ut Nyitraig, hol a' várban püspöklak melletti mély kuton, mely sok ölnyre van a' sziklából kivágva, 's a' székestemplom egyik kápolnáján tul, melyet még Svatopluk országlása idejéből linek tartanak, semmi nevezetes. Komoran néz le a' várra Z o b o r sziklacsúcsa, mig alját mosolygó, venyigék közé rejtett csinos nyári lakok lepik. A' hegy éjszaki oldalán látható a' galgócz-tapolcsányi utról a' zabori zárdá helyén álló kincstári majorlak, lombkoszorúzottan.

Galgócz, a' Vág keleti partján, az Erdődy grófok kies kertjéről nevezetes. A' kastély udvaráról gyönyörű tájkép terül el a' szem előtt, mely megfutva a' városok-s falvakkal meghintett rónát, nyugat-éjszakra a' Kárpatok Dunáig nyuló halmain akad fen. A' csapongó Vág dulásának legujabb nyoma mig látható, kivált a' pöstyéni furdőben, hol a' szigetet, melyen a' forrás van, vízzel borítá el az áradó folyam, elmosva a' furdőházakat környező park homokos utait. Elszakasztá a' hidat is, mely egyik ágán át a' lakok 's furdő közötti közlekedést fentartja. A' vidékek itt semmi regényessége. A' völgy kietlen, a' Vágontuli halmok jobbadán kopárok. Pöstyén egyedül betegeknek való, mint mulató hely, kevés élvez nyújt. Tapasztalható ez vendégein is, kik közt elvéte láthatni csak ép kéz-lábu embert.

A' völgy, innen kezdve, mindinkább keskenyedik Vág-Ujhely felé, melyen tul Réfalunál annyira megsűkül, hogy azt Beczkó alatt már csak a' folyó több ágai, 's az ezek által képezett csepőtés, kavicsos szigetkék foglalják el.

Vágujhely határából Trencsin megyébe lép az utas, 's a' vidék itt kezd öltetni regényes tekintetet. A' beczkói szikla mintegy őrtorony gyanánt áll a' völgy itteni torkolatán, komoran nézve a' csapodár folyamra, mely szirtei alól, a' völgy közepét kavicsos elborítva, a' tulsó halmok tövéhez siet át. Hajdani medre helyén ma uri lakok 's buján zöldelő gyümölcsfák állanak, 's keleti partján, néhány év óta,

a' töltésut, mely Trecsinbe vezet, alatta a' könnyű emelkedésű halmoknak, melyeken 's melyek völgyein H e i s t e r száz 's néhány év előtt, R á k ó c z y hadait, a' hamzi határban szétverve, a' zendülők erejét e' vidéken megsemmíté.

A' trencsini vártorony e' völgyben már szüntelen szemünk előtt áll, a' várost még egy halom takarja el, melyet megkerülve, a' csekély kiterjedésű, de csinos Trecsint látjuk. A' belső várost két utca képezi, melyek egyikének házai alatt folyosók vonulnak el, olasz modorban, eső és naphőség ellen védők a' sétálókat, egyszersmind hatalmas nemzői a' tyukszemeknek, melyek tenyészésére hathatós befolyással van az egész kövezet, a' Vágból hordott nagyobb kavicsokból készítve.

Ebéd után a' megyeházat tekintők meg legelőször is, melynek teremében csüggnék az I l l é s h á z y a k mellképei életnagyságban. Érdekesekek mind a' személyek, mind a' ruházatra nézve. Különös játéka a' sorsnak: az első Illésházy, ki a' családnak fényt szerzett 's hatalmat, 's az utolsó, ki a' nagy, történeti nevet magával sírba vivé, I s t v á n o k valának, 's ott csüggnék egymás mellett a' fény és nagyság emlékével!

A' város feletti szirteket roppant vár omladécai borítják, keletre hármastorony-zattal 's kettős körded toronynyal. Fedél alatt ma csak a' kapu melletti viskó van, hol agg anyóka tilolgatá kenderszárait, ki a' szinte fedett sziklakut és romai torony ajtókulcsait őrzi. — A' sziklába 95 ölnyi mélységre vésett kut, mely a' „szerelmesek kutja“ név alatt ismeretes, valóban csodamű. A' kut létesítésének története ismertebb, semhogy azt itt ismételjem. Török rabok vették azt Zápolya korában, hogy váltságdíjúl szolgálgjon egy szép basaleányért, kit kedvese aranyok — 's érczekkel nem válthatott meg. Legyen való vagy költött e' hagyományos hit, annyi igaz marad, hogy nevét igen megérdemli annyiból, hogy csak szerelem képes olly türelmet 's állhatatosságot adni, minő az illy óriási munka kivételére kívántatik.

A' szikla legmagasb csúcsán álló torony, szirtalapjait kivéve és négyszegű kövekből rakott szegleteit, egészen téglából van építve. A' vastag falakban alkalmazott kölépcsőkön nem épen terhes fölmenést, a' leggyönyörűbb kilátás jutalmazza, mely a' hegyektől körülfont Vág-völgyet mutatja a' legpompásb panoramaként a' kéjittas szemnek. Romai műnek tartatik e' torony (bár vannak, kik ez ősiséget az alsóbb toronynak tulajdonítják); annyi kétségtelen, hogy egykor egészen ridegen állt, 's a' vár déli és nyugati oldalról később építették oldalához.

Lejövet a' főtemplomot akarók megtekinteni, 's az Illésházak kápolnáját, de az egyházi távolléte szándékunk sikerítését nem engedvén, lelépdelénk a' templom melletti fedett lépcsőkön 's indulánk a' „trencsini héviz“ felé. — Másfél óra alatt itt valánk a' völgyek legkiesbikében, 's találtunk egy rongyos falut öt-hat új épülettel, a' romai időkben ismeretes héviz felett izlésteljes fürdőházat, elhanyagolt parkot, silány (német) szinkört, átkozott rosz angol-lovagokat, 's már kevés számú vendéget, köztök néhány lengyelt és sok zsidót.

Hosszasan nem irhatok: kifogyok időből 's a' papírból. Ma délután indulok Horócra, V . . . kies kastélyába, a' Rákóczy pártosai egykori megyegyűlési helyére, onnan főlebb Árva felé. Lesz-e időm írni kegyednek, nem tudom; de majd a' hosszú téli estéken, ha kedvem lesz átfutni jegyzeteimet, folytatom tudósításomat, ha szép olvasói szívesen vendik.

Isten velünk a' viszonzlásig.

. r.

D I V A T.

Kedves Rózám! A' védegyelet eszméje által igazolva látjuk, hogy vágyaink néha a' bennünk szendergő tehetségek sejtelméi 's hírnökei annak, mit előállítani képesek volnánk. A' képzelő erő előtt feltűnt a' jövő, 's gyors elibevágás a' valóban lehetségest álmódott valóvá varázsolta. Az eredmény mutatja, mikép illy irány határozottan a' mi

természetünkben feküdt, mert nem épen kedvező körülményünk daczára, minden léptével fejlődésünknek valósul egy része vágyainknak. Müiparunk ifjúkora olly időben esik, melyben a' teremts eleme felülmulja a' rombolásét; 's miután annak sejtelve, mit kíván 's mit ígér illyidőszak, még elég jókor ébredett: ennél fogva külső okok által munkás részvétre sarkaltatván, majd ezt, majd amazt ragadjuk meg, 's ekép a' sokfelé irányuló hatásos cselekvőségnek vágya ébren tartatik bennünk. Ám az emberi számításhoz még fölötte sok esetleges akadály csatlakozik, ollyannyira, hogy itt, mi kezdve volt, félben marad, — amott, mit megragadánk, kezünkől kisiklik, 's vágyak, remények nem teljesülnek 's törekvések sükertelenek maradnak. De ha e' vágyak tiszta szívből fakadtak, ha e' törekvést a' kor szükségé igényelte, — nyugodt lélekkel ejthetünk el holmit jobbról balról, innen és onnan, bizonyosak levén, hogy nemcsak ezt is amazt is meg fogják találni 's fölvenni, de sőt hogy számos más rokontárgy, mi meg sem pendült, mire még soha nem is gondoltunk, fog előbukkanni. És pedig ennek azért kellend így történni, mivel előtti keblünket a' szégyen érzete a' felett: hogy ollyat lássunk másoktól, érettünk téve, mire magunk is érzünk hivatást, sőt már rég érezénk, de vele is, mint annyi mással, fel kelle hagynunk, minthogy akkor még be nem állt ama jótékony megismerés korszaka: hogy szorgalom, cselekvőség és munka felülmulják ama becsülés és tisztelőt igényeit, mellyel azelőtt c s a k az öröklött nemesség iránt viseltetni megszoktunk, — 's hogy az egyén csak akkor lehet vidám és boldog, ha bátorsága van magát az egészben érezni.

'S most térjünk át a' divatra, kedves barátnóm. — A' divatszerű hölgyek most is, valamint mindig, főkép öltözékük egyszerűsége által jeleskednek; 's leginkább abban áll tapintatuk: mikép gondosan kerülnek minden feltűnőséget az öltözet szabása vagy színe által olly helyen, hol sokan egybegyülekeznek, mint például nyilvános helyeken, hol egyszerű, de izlésteljes ruhákat láthatni. A' legtöbbnek 2 — 3 lebenyök (volánjok) van ruháikon, de a' 2 igen széles lebenyőnnyel ellátottak diszebbek. E' lebenyek elseje kezdődik igen magasan, a' csipők közelében, 's annyira boesájtkozik, hogy alfödje azon vonult, mellyen a' második kezdődik. A' fehér szín igen kedveltetik; kocsin és gyalog egyiránt hordják a' fehér ruhákat. Ez előszeretet a' fehér iránt tán a' szép tarlatan-muszlin idézte elő, mert alig képzelhetni szebbet e' kelménél, melly a' testet mintegy könnyed tájékba burkolja. E' ruhák tánczközben úgy hullámoznak, hogy felhőkön lebegő szellemeket vélénk előttünk feltűnni. Vannak dúsabb öltönyök: de költöibb ennél nincs. 'S bármí kecses is ezen öltözek: mégsem sokat veszletette a' sima vagy himzett batisztból vagy muszlinból készült felöltöny, melly kék, rózsaszín, lila- vagy szalmaszín tafotával szokott béléltetni. Ezen épen olly diszes, mint könnyed felöltönyök csipkéekkel vannak szegélyezve, 's elől a' rokolyán nagy gomblyukkal vannak ellátva, mellyen keresztül a' bélés színével egyező szalagot huznak. Az ugyanilly szalagu övnek lobogó végei vannak. — Látni sok barége-ruhát, mellénykéik mélyvágásnak. E' mellénykéik minden redői a' ruha színét tartó keskeny szalagöv alatt egyesülnek, melly öv rendkívül csekély csutalt tartatik össze. E' szalagövek mindnyájának szertelobogó végeik vannak, mellyek részint igen hosszúak, részint csak a' legfelső lebenyig a' csipő alá érnek. Esti sétákon sok hölgyet láthatni, kik az időjárás iránti bizalmatlanságból ujjas köpenykeiket magukkal hordozzák, vagy nuoireból készült palástokkal vannak ellátva, mellyek aztán csipkéekkel szegélyezvők. A' fejékek igen egyszerűek, a' főkötőcskéek egészen szellősek, 's a' csipkézetek könnyeden hátralejtenek; a' haj közt semmi sincs, vagy legfőlebb néhány természeti virág. — A' kalapok leginkább szalmából, krepp- vagy fátolykából (gaze) készültek. Olasz- és rizs-szalmából valók kétségtelenül a' legszebbek és becsesbek, miért is kiválólag az arisztocratia viseli. Az ékitvény igen egyszerű, 's becsők főkép a' fonat finomságában áll. Nemsokára irandok, kedves Rózám, az őszi öltözekről; addig is Isten veled, 's emlékezzél nyájasan

S a r o l t á d r ó l.

NŐK VILÁGA.

XIV. LEVÉL.

(Folytatás.)

Szükségesnek látom itt — mit mindenek előtt kell vala tennem — benneteket arra figyelmeztetni, hogy ne büntessétek soha előbb gyermeketeket, mint mielőbb vétségének bizonyosságáról es büntetésre való érdemességéről meg nem győződtek. Elhirtelenkedéssel mondhatlanul érzékenyen sérténétek meg a' gyermeknek kedélyét. Ha magatok nem valátok tanui vétkeiségének, csak hitelt érdemlő vádak után induljatok, és mindig vizsgáljátok meg előbb higgadtan, valjon a' vádolt gyermek igazán büntettes-e vagy sem, mert, mint mondtam, alig marczangolhatja érzékenyebben valami a' szívet, mint midőn tiszta öntudattal birunk és ollyasmiről vádoltatunk, mit elkövetni eszünk- 's keblünknek tisztaságával össze nem fér. És ide szurom egy nem mindenkor ugyan, de némelly esetekben szem előtt tartandó elővigyázatra való figyelmeztetésemet, melly abból áll, hogy, a' mennyire lehet, azon lehetetek, hogy minél kevesebb alkalmá legyen a' gyermeknek büntett elkövetetésére, hogy így a' büntetés is minél kevesebb esetekben fordulhasson elő. A' gyakori büntetést végre megszokja a' gyermek és hatás nélkül marad. Azért először a' lehető legkevesebb parancsokat szabjátok eleibe, mert tudjuk, hogy hol sok a' törvény, sok a' törvénysértés is; másodszor, minden gyermeket, mitsem jelentő és következés nélküli csint jobb egyszer-kétszer elnézni, mint büntetni, mert így midőn nagyobb vétségek esetében

beáll a' szigorubb büntetés szüksége, a' gyakoribb büntetés végett nem olly hatályos, mint midőn ritkábban alkalmaztatik. Ha, teszem, az anya gyermekének természetét már ismerve, előre látja, hogy az nyilvánítandó akaratjának ellenszegülni fog, és ha ez egyébként nem annyira fontos, jobb ha ez akaratát nem is nyilvánítja, mint hogy gyermekének előrelátott ellenszegülése bekövetkezzék. De ez csak kevesebb érdekű és nem életbevágó tárgyról áll; ott, hol a' gyermeknek akár testi, akár szellemi java forog kérdésben, ott az anyának kell szigoruan akarni és engedelmességet követelni, mert mindent a' gyermeknek belátására és kényére bízni nem lehet.

A' büntetésnek neveit részletenként fel nem hozhatom, mert annyiféle lehet a' büntetés, mennyiféle a' vétség és a' vétkezőnek hajlama, szóval, természete. Az okos és vigyázó anya legjobban meg fogja tudni választani, hogy javítás előidézésére milly esetben milly büntetést alkalmazzon, minek ha egyszer nem lenne sükere, másszor kísértsen meg más neműt és mindig vigyázzon, mi hatással volt az gyermekére. Csak egy büntetés neve jut eszembe, mit soha semmiféle esetben sem helyeselhettek. Láttam már, hogy egy anya engedetlen gyermekét, kit gondatlan dajkája már a' nélkül is sok kísértetes regével eltartott, egy sötét helyre ijesztgetések között zárt el. Alig gondolható ennél nagyobb fonákság! Valóban azon anya, ki gyermekének lelkét illy félelmes képekkel eltölti és csak éveknek hosszú során tul, vagy még ekkor sem, kiirthatandó elfogultságban mintegy megerősíti és kiengedi, hogy éretlen eszü gyermekének olly kísértetes mesék beszéltessenek el mulatságul, az megérdemelné, hogy gyermekének nevelésétől eltiltva, magán nevelés alá jusson. Ki nem tudja, hogy a' gyermeknek gyenge elméje minden benyomásoknak elfogadására hajlandó, és ha illy sületlen ostobaságokkal terhelhetik meg képzelete, még érettebb korában is egy szégyenítő, és felvilágosodott főhez illetlen előítéletnek rabja leszen. Ollynemű ijesztgetéssel tehát, hogy majd eljő egy fekete ember, ki elviszen 's hasonlókkal büntetni a' gyermeket, bezárni egy sötét helyre és képzeletét rettegető képekkel eltölteni, a' legostobább fonákság! Müvelt anyákhoz beszélek, remélem, kifejezésemet nem fogjátok keménynek találni, ha meggondoljátok, hogy a' gyermeknek lelkét illy elfogultságnak rabigájába füzni, a' legkönnyelműbb meggondolatlanság nélkül nem lehet.

A' büntetés neveinek kiszolgáltatásában gyakran igen fontos szerepet játszik a' testi büntetés. Sok anya, minden szeretete mellett, mellyel gyermeke iránt viselletik, azon véleményben van, hogy mi sem idézi elő annyira az erkölcsi javulást, mint a' verés, mert ez legérzékenyebben hatván a' gyermekre, hatása is legsikeresebb, miután az erre való visszaemlékezés nyomai leginkább bevésődnek lelkébe, és ettől rettegésében fél a' rosznak elkövetésétől. Előrebocsájtom itt mindennek előtt azt, hogy a' legingatabb alapon nyugszik annak erkölcsisége, kit csak félelem tartóztat vissza a' rosszaságtól, mert azon pillanatban, mellyben megszűnik az illyennek bünte-

téstől félélem 's alkalma leszen rosztat elkövethetni, az minden legkisebb meggondolás nélkül fog az érzékiséggel ellenkező erkölcsi jótól elfordulni. Ne a' büntetéstől félélem, hanem az öntudat tisztaságának megőrzése serkentsen mindenkit jóra. Így ha a' gyermeknél is csak a' büntetéstől rettegés leend egyedül az, mi rosztára ingerlő hajlamának féket vet, mivel illy nemtelen indok a' roszt- 's tiltottnak nem legyőzésére, hanem csak eltitkolására vezet, csak addig fog az a' parancsok iránt engedelmességet tanusítani, míg anyja szemei előtt van; de mihelyest észreveszi, hogy senkitől nem láttatik, azonnal tullépend az elejbe rakott korlátot. Arra tanítsátok tehát idején korán gyermekeiteket, hogy egy nemesebb ösztön, t. i. tiszta öntudatuk nyugalmanak megőrzése tartoztassa vissza őket a' bűnnek elkövetésétől: ekkor, ha a' magokra-hagyottság pillanataiban lepné is meg őket a' rosztára vezérő inger, küzdeni fognak ez ellen és vagy soha vagy igen ritkán fog rajtok a' gyengeség diadalmaskodni. Az illy nemes és erényes jellemre szoktatott gyermeknél ritkán fordul elő az anyára nézve azon kellemetlen eset, hogy büntetnie kellessék, mert nem félélem, de nemesb rugó adand tetteinek irányt.

A' mi már a' testi büntetésnek használatát és mikénti alkalmazását illeti, erről véleményem átalános az, hogy nem sokat tartok annak jószágáról, kit testi fenytékkal kell a' rosztól viasszariasztani és jóra kényszeríteni. Csupán elméletileg tekintve, nincsen az emberi méltóságot lealacsonyítóbb és minden jobb érzést elfojtóbb mód, mint a' verés, mit azon kegyeletnél fogva, mellyet ember ember iránt viseltetni tartozik, lehetetlen nem károztatni. Igazán, ha csak kis mértékben meleg és az emberiségnek e' földőni legmagasb eszméjét saját magunkban tisztelő érzés honol szivünkben, kénytelenek vagyunk elismerni, hogy azon testet, melly sok tekintetben a' lélek magasztos működéseinek ad életet, azon testet, mondom, verni, a' legnagyobb méltatlanság, és ha már a' polgári társadalomba történt összeszövetkezés adta hatalom jónak látta is addig, míg a' nagy tömegnek fokonként fejledező civilisatiojához illendőbb kísérletek történendnek, testi fenyték által korlátozni a' bűnöknek terjedését, de hogy egyes ember egyes, bármi parányi 's alávaló embertársának irányában hasonlól cselekedhessék, a' legnagyobb jogtalanságnak védelmezése nélkül állítani nem lehet. Csalatkoznék, ki ezek után azt hinné, hogy azon tulságosan philanthropicus elméletiek közé tartozom, kik a' bűnösseli eljárásban olly nem annyira illedelmes, mint udvarias szelidséget 's engedelkenységet követelnek, hogy a' bűnös a' reá mért büntetésben tettének nagyságát nem érezve, azért érzékenyen meg ne lakoljon. Szenvedjen igen a' vétkes, azt akarom, könnyelmű 's szándékos kihágásaiért, mások jogainak önkényleges sértéseért ne kényelemmel vagy lágyság-szülte szánakozással jutalmaztassék, hanem szenvedjen szigoruan: csak azt szeretném, ha soha sem felejtőnk el, miként még a' bűnösben sem szabad az emberi méltóságot lábbal tapodni, mert akkor sértjük a' Teremtőt. És ugyan a' verés nemesebb, erkölcsősb irányra vezeti-e a' lelket; szentebb érzésre hevíti-e a' szívet? Igen, méltóságának lealacsonyításaért keservesen fog sirni

a' lélek, kínos fájdalmában fel fog zokogni a' sziv, de nem erkölcsileg javulni, sőt mindkettő boszúval fog eltelni azok iránt, kik meggyalázták.

Azonban a' mindennapi, a' gyakorlati életben kénytelen az ember e' magasztosan szép eszméit kissé alább hangolni. A' nagy tömegnek gondolkozása és érzése nem áll még a' kifejlődés, a' műveltségnek azon fokán, hogy a' társadalmi viszonyoknak következtében az illetők kényszerítve ne látnák magokat a' bűnöknek megtorlásában kissé szigoruabb- és érzékenyebben ható eszközökkel fellépni. Ha a' célszerű nevelés-adta nemes érzés minden emberben ki lenne fejtve, és a' polgári osztályzatnak legalsóbb fokán álló vétkes a' szellemiebb bánásmódnak értelmét kellőleg fel bírná fogni, akkor, igen, minden testi büntetésnek azonnali eltörlésére rögtön kimondanám szavamát: de mivel a' közéletből merített tapasztalás bebizonyította, hogy ha nem mindenkor is, de némelly esetekben a' verésnek meg volt a' maga hatása, azért a' testi büntetést gyakorlatilag véve, bizonyos esetekben nem látom feleslegesnek addig, míg célszerű nevelés által annak szüksége nélkülözhető leszen. De a' verést csak a' legvégsőbb és csak oly esetekben alkalmaznám, midőn minden egyéb kísérleteim a' bűnösnek makacsságán megtörttek, és ekkor is előbb megvizsgálnám, vajon a' büntetendő egyénben, habár legalsóbb fokán áll is a' társaságnak, nincsen-e ha nem is nevelésileg, de természetileg annyi nemes érzelem kifejtve, mely szelidebb bánásmód felfogására képes, és illy esetben a' verés ellen szavazok, mert nincs, mi érzékeny embert jobban lealázzon és elkeserítsen, mint a' verés.

S z a b ó R i c h a r d .

(Vége köv.)

TÖRTÉNETI KÉPEK.

II. SOPHONISBE.

I.

Nem messze azon helytől, hol most Afrika éjszaki csúcsán Tunis falai állnak, emelkedett hajdan C a r t h a g o, az ó világ leggazdagabb városa. Meghódítván a' körötte fekvő tartományt 's ellepven hajóival a' középtengert, bérlett zsoldosokkal Siciliában 's Spanyolországban kezdé terjesztetni hatalmát.

Ezzel szemközt növekedett Italiában R o m a, a' Tiber partján, nem pénz, hanem polgárai erénye és vitézsége által. Mindkét város viláгурalko-

dásra törekedvén, Szicíliában 's Spanyolországban találkoztak egymásra 's elkezdődött a' megsemmisítő harcz, melyben egynek vagy másnak bukni kellett. Az első táborozásban Roma győzött, a' másikon — előadandó történetünk idejében — Carthago, kivált a' Barkasz család lángesze által, mely az apáktól a' fiúkra, sőt leányokra is szállt. Barkasz Hamilkar Spanyolországban győzedelmeskedett, fíja Hannibal keresztültörvén Franciaországon africai embereivel 's terhelt elefántokkal, téli időben áthágta az Alpesekeket 's kétharmadát elvesztvén seregének, elszigetelve hazájától 's minden lehetségségtől, 20 ezer főnyi seregével megtámadta fészkeiben a' világ legvittezebb nemzetét, annak négy consularis seregét egymásután tönkrevervén. Roma elveszettnek látszott, de a' római bátorság a' szerencsétlenséggel nőtt, új sereget gyűjtött; hogy pedig Hannibal hazájából segítséget ne kaphasson, rábirta Syphaxot a' massäyliusok királyát, Carthago africai birtoka megtámadására. Syphax a' rómaiakkal szövetekezett, ellenben Carthago Galát, a' szomszéd numidák királyát, hívá segítségére, ki is híres numid lovas-seregét fíja Masinissával vezérlete alatt küldeni ígéré. Itt kezdődik történetünk.

Reggel volt 's Carthago egy-pár nap óta zárva, mert Syphax szétvervén az elibe küldött csapatokat, szélvészint közeledett lovas hadával a' városhoz, melyet ennél fogva rögtöni megrohanás ellen kellett védeni. A' felkelő nap lángárjával borítá el a' pálmaerdővel diszló carthagói környéket, midőn a' városban egy hang hallatszott: „Masinissa jő“! Az egész népeség a' város falaira iparkodott.

És ime a' városkörüli végtelen térség legvégsőbb nyugati láthatárán porfellegek emelkednek, messze, alig láthatóan; e' porfellegek terjednek, szembetűnőbbekké válnak, közelednek 's egyszerre mintha belőlök mozgó kis tárgyak, lovasok, bontakoznának ki, nagyobbodván közeledésökkel és mindinkább terjeszkedve és szembetűnve, míg végre az egész nyugati láthatár velők megtelve látszott. Most már a' rohanó lovak dobogása is hallhatóvá lön, közeledve még robogóbban, végre e' végtelen robajba a' fegyver csörgése is vegyült, eget és földet betöltvén zajával. Masinissa közeledett numidai lovas-seregével.

A' város falának nyugati csücske felett pedig márvány oszlopokon kiosk emelkedett aranyozott fedéllel, körülárnyazva pálmafaktól. Drága szőnyegek terültek végig párkányain. A' kioszkban egy néger lányka ült, kíváncsián lesve a' numidiák közeledését. Egy csapat, 's mint látszott, előbbkelő, épen a' kioszk alatt robogott el. Barna lovasok voltak ezek, bronzszinű arcokkal, koromfekete szakálokkal, tüzes szemekkel, fehér öltönyekben, a' jeles berberlovak szőrén ülvén, nyereg és kantár nélkül. Csak vezérok egy nemes és merész képű ifju, egyébiránt bronzszinű mint ők, veres bársony csótáron ült 's lovát kantáron vezette, carthagói módon vértben és sisakkal felfegyverkezve. A' négerlányka a' kioszkban, ez ifjut meglátva, a' kertfelé fordult 's intett kezével, mire még néhány néger lányka jelent meg 's köztök egy fényes női alak, melyet a' vértben öltözött ifju megpillantván, azonnal megállítá lovát.

Arzvonalmi a' legnagyobb csudálkozást mutatták. Ugy tetszék, e' ragyogó alak előtt a' nap elveszté fényét; illy szépet életében ég és föld közt nem látott még. A' lányka pedig, meghatva szépségének c' hódolatától, kimondhatlan keccsel mosolygott le az őt lángszemekkel bámuló ifjura 's egy villám-sugár nagy fekete szeméből átrezgé annak nyílt szívét. Az ifjunak tomboló szürke ménje, elhagyatva a' csapattól, ágaskodni kezdé; kedvetlenül ereszté meg az ifju kantárját, de alig vágatott, a' többieket elérni igyekezve, néhányszor előre, midőn őt lovása erős kézzel döbbenve megállítá, visszaveté 's a' kioszk felé ugratá. „Carthagó rózsája, — kiálta fel a' ragyogó tüneményhez — adj jelt, melyet követve, Masinissa serege győzhessen hazád ellenségein.“ És a' lányka lángba borult arczczal emelkedék fel 's lefejte ruhájáról egy zöld szalagot 's azt lebecsájtá az ifjuhoz. Ez pedig csókot nyomván rá, sisakjára aggatá a' szalagot 's a' körülte megálló utócsapathoz fordulva: „Numidiai vitézek, szóla, most e' jel után, ti ezt a' csatában mindig a' becsület 's győzelem útján látandjátok.“ És ezt mondva, kirántá kardját 's villogó hegyét a' lányka előtt lebecsájtván, megfordítá lovát 's lovasaival szélvészint robogott előre.

II.

Midőn a' nap leszállott, a' hír már elterjedt Carthagóban, hogy Masinissa győzött 's a' város kapui megnyíltak; harmadnapra pedig az egész népesség a' déli kapu felé tolongott, hogy a' győzelmes királyfit láthassa, kit a' senatus meg akart koszorúztatni és serege előbbkelőivel megvendégelni. A' bátorság saját erénye levén a' férfinemnek, a' férfi legszebb a' győzelemben. Így van a' belvederei Apollo is ábrázolva. Szebb jelenetet tehát a' carthagói lányok ablakaikból nem is láthattak, mint Masinissa 's vitézei diadalmenetét a' város utcái hosszában. Az aráb-emberfaj, melyhez a' régi numidiak tartoztak, nem egy újabb utazótól színre, mint arcaik nemes vonásaira nézve, az emberi nem legszebbikének tartatik; és valóban, semmi sem lehetett lovagiasb tekintetű, mint azon szabályos, kifejezésteljes barnaarczú 's koromfekete szakálu és szemü férfiak büszke, tomboló arábfajú méneken, kik most Carthagóban diadalmi fegyverpompában mint hadistenek robogtak elő. — Minden szem örömittasan is sugárzott feléjük, 's a' népség hálakiáltásokkal zajgott körülök. Midőn pedig a' főpiaczra értek, hol a' köztársaság palotája előtt a' suffet, annak legfőbb tisztviselője, a' város nagyaival rájuk várt, Masinissa kíséretével leszállt lováról üdvözlését fogadva 's rá felelve. Erre a' suffet az ifju hőst egy ragyogó fehér ruhában diszló 's virágokat hintő leánysoron végig egy eredetileg néphezi szónoklatra készült dombhoz vezette, hol a' győző a' kelet kikiáltott szépségétől *S o p h o n i s b e*-, Asdrubal leányától, vala koszorúzó. A' suffet ez egész ünnepélylyel hatni akart a' szenvedelmes keleti ifju kedélyére; azonban Masinissa minden leereszkedő nyájassága mellett Carthagó ezen legragyogóbb gyöngyfüzére iránt, úgy látszott, keble belsejében egykedvű maradott, sőt midőn a' dombra felér-

tek 's a' suffet a' fényes Sophonisbét is kedvetlenül a' borostyánkoszorúhoz nyulni szemléle, el nem titkolható aggodalom mutatkozott arczán. Azonban a' mint Masinissa sisakját levevé 's Sophonisbe a' körülte lobogó zöld szalagot megpillantá; a' mint Masinissa Sophonisbe szemébe nézett 's ráismert arra, kinek jelével győzedelmeskedett: a' meglepetés el nem titkolható hangján e' szavak: Sophonisbe! Masinissa! törtek ki ajkaikról. Masinissa, öröme végtelen tengerében, térdrehullt az imádott lányka előtt, bal kezét forrón csókokkal borítván. Sophonisbe e' kényes perczen el nem feledé, hol áll 's hogy Asdrubal, Hannibal testvérének leánya: fölemelkedett méltóságos tartással 's ünnepélyesen kiterjesztett kézzel tévé a' borostyánkoszorút az ifju fejére; de midőn ez a' megkoszorúzás után is helyzetében megmaradna, midőn Sophonisbének őt emelő jobbjának nem engedve, ennek balkezét édes elragadtatással szívéhez nyomná: a' keleti lányka szívén érzeménye erőt vön, lábai reszkedni kezének, ereje elhagyá, az ifju karjaiba dőlt, és fényes arcaik érintkeztek, ég és föld eltűnt előttök.

És a' minden remény felett czélt ért suffet maga is elérzékenyülve, könnyes szemekkel 's kiterjesztett karokkal áldást monda fejökre, a' körül-tolongó nép pedig dörgő örömriadások közt hangoztatá Masinissa és Sophonisbe neveit.

III.

A' keleti nap heve testbádjasztó, 's az ember enyhülés után sovárog. Keleten azért az alkony és est órái az életnek szentelvék, a' forró dél a' nyugalomnak. Ez oknál fogva a' keleti népek különös előszeretettel is visel-
tetnek árnyas fák 's hűsítő források 's csermelyek iránt 's kertek 's szökőkutak a' keleti nagy urak életszükségeihez tartoznak.

Pompásabb kertek pedig az akkori világban sehol sem találtattak, mint a' dúsgazdag Carthagóban; a' legszebbeket a' Barkasz családéi voltak. Ilyen volt az is, mellynek egyik kioszkja a' városfalak nyugati része felett emelkedett 's mellyet olvasóink már ismernek. Itt mulatott Asdrubal leánya, a' fényes és magas szellemű Sophonisbe, legörömostebb, majd márványoszlopú nyílt nyári palotákban nagybátyja Olaszországbani nagy tetteinek elbeszélését hallgatva, majd dús lombosított pálmafák árnyaiban vagy frissítő szökőkutak csergedezésétől elandalítva, az ifjuság tündéralmain merengve. E' kert 's ezen bájoló alak benne letartóztaták most Masinissa lépteit is, el nem hagyhatá Carthagót; 's itt látjuk őt most alkonyatkor 's este, sokszínű lámpák varázsfényében, karöltve jegyesével Sophonisbével sétálni, e' bolygó csil-lagon a' legszerencsés emberpárt.

Asdrubal Sophonisbét igen is eljegyzé Masinissával, de mint Barkasz. Carthagóban, mint minden szabad alkotmányu országban, pártok küzdöttek egymással, mi ott egyáltalában el nem maradhat, hol szabadság uralkodik 's ez élet jele is; de ha a' pártok önzés vagy pártdüh által annyira ragadtat-

nak, hogy a' pártérdeket a' hazának érdeke fölé helyezik; akkor az állodalom a' széthomlás és bukás küszöbén áll. Carthagó dicsősége a' Barkasz-család műve volt; de most az írigység kigyófejei emelkedtek feléje 's egy párt keletkezett, melly azt megbuktatni igyekezett minden áron 's végre meg is buktatta, de, mint végre kitünt, a' hazát 's magát is vele. A' Barkasz-család dicsősége 's hatalma a' római háborúban keletkezett; hogy e' háborúban Hannibal 's testvérei kudarcot valljanak 's így befolyásuk 's hatalmuk megtöressék, ez vala fondorkodásuk célja. Asdrubal legbuzgóbb igyekezetének sem sikerült bátyjának Hannibalnak segítséget küldhetni Olaszországba, ez ezentul is magára hagyatott és csak öcscsére Mago alatt gyűjthetett egy kis sereget, mellyet Spanyolországba átszállítani szándéklott, hogy a' rómaiak egész egyesült ereje Hannibalt el ne borítsa.

E' seregnek kivált lovassága csekély volt 's Asdrubalnak mint Barkasznak 's hazafinak legnagyobb érdekében állott, hogy Masinissa győzelmes lovasait e' sereggel egyesítse 's Carthagóval Róma ellen szövetezzék. Mago Sophonisbe, ki egyiránt a' Barkasz-családnak 's a' honnak leánya volt 's a' rómaiakat gyűlölő mint nagyapja Hanukar 's nagybátyja Hannibal, e' véleményben osztakozott 's atyja kívánságára elég nagy 's erős szívvel birt Masinissának kijelenteni, hogy keze csak a' spanyolországi táborozás győzelmes bevégzésének lehet díja. A' szerelmes Masinissa repült atyjához, e' szövetséget eszközözendő, Carthago pénzt küldött, 's egy nap szép reggelén Carthago népeisége a' numidiai sereget a' carthagóival egyesülten hajókra látja szállani, Masinissa elbucszúván Sophonisbétől, lovagias lelkesedéssel ígérte, hogy színét a' rómaiakkal is szemközt diadalmasan hordozandja.

Azonban a' római háboru nehezebb feladat vala, mint Syphax elleni táborozása. Ekor tudniillik Róma borús egén egyike azon csillagoknak tűnt fel, mellyek egy egész nemzet életét képesek felderíteni. P u b l i u s C o r n e l i u s S c i p i o volt ez, 22 éves ifju a' hasonnevű consul fíja; benne az elméleti lángész a' gyakorlatival egyesült, mely gondolkodás óriási tetterővel, hő érzelme lángolólag felkarola minden nagyot; de hideg esze érczkézzel fékezé fellobbant szenvedelmeit. Illy lángeszű tökéletes ifjunak adta át Róma a' vezérseget Spanyolországban, proconsularis hatalommal 's Scipio hasonkoru barátját, L a e l i u s t, nevezé ki a' lovasság parancsnokának.

A' két ellensereg Bätuliánál akadt egymásra. Masinissa hű adott ígéretéhez, lovassaival élet- 's halálra rohant, mint a' vihar, előre, mindent ledöntvén, mit útjában talált; azonban míg ő a' lovasság jobb szárnyán győzelmeskedik, Laelius szétveri a' carthagobeli lovasokból alkotott balszárnya, sőt annak vezérét, Hiempsalt, Masinissa unokaöcscsét el is fogja, azalatt pedig, míg Masinissa az ütés által szétbontakozott, lovasait rendbeszedi, hogy újra Laeliussal megütközhessék, Scipio legióival tönkreveri Mago gyalogságát, 's Laeliussal egyesülve, Masinissának fordult, ki imígy csak menekvésről gondolkozhatott.

Scipio nemesen használta győzelmét. Csupán a' carthagobeliekkal lévén dolga, a' spanyol és numidiai foglyokat szabadon bocsájtá, sőt Hiempsalt meg is ajándékozta; midőn pedig egy-pár nap mulva egy ritka szépségű nemes spanyol hölgy került hatalmába, kinek kecei által lelánczoltnak érzé szívét, hallván, hogy Allucius a' celtiberek herczegének jegyese, szabadon bocsájtá azt is mátkájához 's midőn ennek hálás szülei érte Scipiónak dús vált-ságdíjt küldenének, ezt menyegzői ajándokul küldé át a' boldogoknak. Allucius illy nagylelkűségtől meggyőzötve, a' celtiberekkel Scipióval szövetség-zett, Masinissa pedig más szemekkel, mint Asdrubal és Mago, nézte ezután a' rómaiakat, 's Scipiót különösen tisztelé sőt csudálá.

Igy álltak a' dolgok, midőn egy reggel az öreg Gala, Masinissa atyjá-nak hű szolgálja Adherbal vezettetik sátorába. „Fejedelem! — szóla ez hűs arczczal, meghajtván fejét — rossz hírt hozok Afrikából, ne éresztesd érte haragodat ártatlan hirtetőjével.“ „A' rossz hírek, felele Masinissa elszántan, úgy látszik, magának a' hirdetőnek is megzavarák már fejét. Igazítsd meg beszédedet, Adherbal, atyám a' fejedelem, nem én.“ „Atyád, viszonzá a' hirhozó, nem él többé 's a' numidiak Masinissát ismerik el fejedelmöknek.“ „Az istenek akarátja teljeseadjék“ felele Masinissa. „Fejedelem vagy, oh, Masinissa! — folytatá beszédét Adherbal — de ország nélkül; Syphax, a' hitszegő Syphax, megtudván atyád halálát 's ismervén a' numidi sereg távollétét, megtámadá Massyliát 's meghódítá a' fej's védelem nélkül maradt országot.“ „Syphax, viszonzá Masinissa, kerevetéről felugorva 's szemei lángot löveltek, a' nyomorult másodszor érzendi kezem súlyát!“ „Segítsen Isten és minden numidi hős karja, felele Adherbal, de Syphax hatalmas szövetségedben bíz; Carthago, látván seregének Spanyolországban pusztulását 's Syphax óriásilag növekedett hatalmát, mindent elkövetett megnyerhetésére, nem kimélt kincset, nem asszonyi csábót: Syphax Carthagóban megjelenván, meglátá Sophonisbét, Asdrubal leányát 's szerelemre gyuladván, kezét a' szövetség díjául tevé. Fejedelem, Asdrubal Barkasz 's ez áldozatot Carthago kívánta, Syphax Carthago szövetségese és Sophonisbe — neje.“ „Sophonisbe! kiálta fel Masinissa, halálsápadtan kerevetére visszaesvén, a' hitszegők boszúmat érzendik.“

IV.

Másnap Masinissa, elhagyván Mago táborát, numidjaival Scipióhoz csallakozott. Gyűlölte a' carthagoiakat 's kivált Syphaxot, családja és országa esküdt ellenségét, ki most azonkívül mint vetélytárs is lépett fel. Határozatát kétségkívül főleg személyes és emberi indokok szülték, de javasolta ezt a' józan politica is, mert országát csak szövetségben a' rómaiakkal szerezhetette vissza. Scipio pedig a' lángelkű ifjut jeles numidi lovasságával nyílt karokkal fogadá, mert reá, épen reá volt szüksége.

Scipio lelkében tudniillik ekkor, egyike azon merész és nagy gondolatoknak villant fel, melyek tetterővel létesítve, országok sorsát döntik el

Tizenöt év mult már el, hogy Hannibal Italiában mulatott. Romának minden erőködése nem vala képes e' hadvezért, kinél nagyobbát a' történet nem ismer, onnan eltávoztatni. Scipio, ezt eszközölve, Carthagót Afrikában akará megtámadni, hogy fővezérét önvédelmére visszahíni kényszerítessék 's a' római senatus helybenhagyá Scipio merész tervét. Ennek következtében Scipio a' római sereggel 's Masinissa lovasaival átszállott Afrikába.

Mindenek előtt Syphax, a' gyűlölt Syphax, támadtatott meg. Lovasságból állván serege, Masinissa és Laelius küldettek ellene. Masinissa keblét minden szenvedély, melly emberi kedélyt izgathat, dulta, sem éjjel, sem nappal nem nyugodott. Az eredményt ismeri a' történet, minélfogva itt azt elég lesz egy-pár szóval említeni: Masinissa és Laelius három csatában győzék meg Syphaxot, Masinissa visszaszerzé nemcsak országát, hanem elfoglalá Syphaxét is az erősített fővároson kívül; és Syphax, mindent elvesztve látván, végre a' pusztába futott, hogy menekedhessék; de nyomon követte őt oda is Masinissa, követte volna a' világ végeig, a' föld gyomrába; végre el is éri 's elfogja fiával, és hogy szenvedelmétől elkapatva, kezét vérével meg e fertőztesse, a' nemes győző maga elébe sem bocsájtja, hanem azonnal Laeliushoz küldi Scipiónak átadandót. Azután Syphax fővárosa felé fordul 's azt elfoglalván, Sophonisbét keríti kezére, a' hűtlent büntetni ohajtván.

És komoly arcczal ül Masinissa Syphax királyi tronján 's maga elibe idézi a' bűnöst, ítéletet felette mondandó. Megnyílnak az ajtók és Sophonisbe fejedelmi fényben, magas öntartással, lép be 's a' viszontlátás és hőszerelem mindenható örömpillantása rezgi át az ifju szívét. Masinissa felugrik székeből. „Uram fejedelmem! — szóla Sophonisbe — egy hűtlen bűnöst szándékozol büntetni, 's egy ártatlan áll előtted, a' sorsnak áldozata. Igen, emlékezzél vissza, Masinissa, a' bätuliai csatára 's országodnak rákövetkezett elfoglalására Syphax által. Carthago akkor a' sorstól üldözött királyfitól segítséget nem várhatott 's kényszerítve lön magát Syphax karjaiba vetni, az elhagyottat, a' tehetetlent tekintetre sem igen méltatva, mivel feltevé, hogy érdeked szövetekezést kíván a' rómaiakkal, mi később teljesedett is, csak hogy az nekem e l é b b adatott tudtomra, mint valóban történt, hogy Syphax kivánságát vissza ne utasíthassam. És most ítélj felettem, oh Masinissa! Végtelen tenger feküdt közöttünk, hozzád nem folyamodhattam; atyám, családom, Carthago elpártoltnak monda, és én a' Barkasz család 's Asdrubal leánya, fentart-sam-e kezemet annak, ki hazám esküdt ellenségeivel szövetekezett 's az enyim soha többé nem lehetett. Kétségbeesetten 's tört szívvel nyújtám azt Syphaxnak.‘ Sophonisbe itt, ítéletét várva, elhallgatott.

Masinissa illy feleletre nem volt elkészülve 's Sophonisbe tartása, be-széde kiforgatta szándékából. Megzavarodva hallgatott.

„És ne hidd, oh Masinissa! folytatá beszédét Sophonisbe, hogy mind-ezt kegyelemnyerés végett hozám elő, Sophonisbe ismeri helyzetét, nem vár 's nem kér kegyelmet, tudván, mikép a' kegyetlen és büszke Róma Asdrubal fogoly leányát győzedelmeskedő hadvezérének diadalmenetében lán-

czokban szekere után ohajtja látni 's ez akaratát senki kérésére nem változtatandja, igen, de Sophonisbe érzi is lelke egész mélyében, hogy százszorta inkább választand halált, mint e' gyalázatot. Azért, oh Masinissa, ha valaha szerettél, ne engedd, hogy szíved egykori választottja meggyaláztassék 's ha irtalom van kebledben, mutasd ezt az üldözött Sophonisbének, ki sor-sán fölül tud emelkedni, nyújtsd neki — a' méregpoharat!

E' szavak szilárd elhatározott hangon 's fönséges tartással elmondva, Masinissa keblében egész tengerét költék fel az érzeményeknek. Első szerelme ujjal feléledt benne, hitte Sophonisbe ártatlanságát, 's hogy Carthagónak politikai áldozatja; érzé, mikép Róma Syphax elfogott nejét, a' rómaiakat gyűlölő Barkasz leányt kiadatni sürgetendi, csudálta Sophonisbének magas, haláltól vissza nem döbbenő lelkületét, 's szerelem, szánakozás, csudálat 's kétségbeesés váltakozva dulongtak keblében. Visszaesett székébe 's marcsona érzemények harcát visszatükröző arczatán azon erőködés mutatkozott, e' tátongó örvényből menekvést találhatni. Egyszerre örömsugár villant szemében, sebesen ugrott fel trónjáról 's szenvedelmesen fogá meg Sophonisbe kezét. „Nem nem, — kiáltá indulatosan — te nem fogsz meghalni. Masinissa a' sorstól üldözött Sophonisbét el nem hagyandja, feléje nyújtja fejedelmi kezét 's az ártatlant elébbeni jogaiba visszahelyezi. Igen, Sophonisbe, Syphax másodszori győzője másodszor kéri kezedet, téged magához trónjára ültetvén 's ha Róma Syphax elfogott nejét maga elébe lánczokban hurczoltatni kívánhatá, megkímélendi e' gyaláztattól Masinissa nejét.“

Sophonisbe lángolóbban gyűlölte a' romaiakat, mintsem valami jót várhatott volna tőlök, de azon öröm, igazolva látni magát annak szemében, kit szeretni soha meg nem szűnt 's a' halál küszöbén elérve tudni azt, mi életének legforróbb ohajtása volt: — ezen eszmélet könyeket idézett szeméből; nem birván szívével, Masinissa karjaiba dőlt 's a' sorstól üldöztetett nemes és magas érzelmű szerelmes pár, annyi viszontagság után, egymást viszontlátva 's olly súlyos kísérletek által magas becsükről ujonan meggyőződve, bús, de végtelen elragadtatásban némán ölelték át egymást.

V.

Másnap a' városban ünnepélyesen kihirdetve lön, hogy Sophonisbe Masinissa neje 's Hiempsal a' romai táborba küldetett e' hír átvitelére. Hiempsal Scipiot sátorában találta Laeliussal. A' két barát e' tudósításra elhalványult 's bú szállott arcaikra. Sophonisbet nejeül fogadni — ez, ugy hívé Scipio, annyi, mint Rómának hadat izenni; mert Scipio ismeré a' keletihevű Masinissa szenvedelmét Sophonisbe iránt, ismeré az ellentállhatatlan asszony gyűlöletét 's nem kéllé, hogy varázshatalmát Masinissa elpártolására a' romaiaktól használandja, melly esetben Romára nézve nemcsak minden afrikai győzedelmeinek haszna elenyészik, hanem Syphax helyett Masinissában még tizszerte veszedelmesebb ellenséget nyer. Azért Scipio mint római hadvezér

és hazafi nem habozhatott: „Mond meg Masinissának, Hiempsal, felele Scipio bús arczczal, de imperatori tekintettel: hogy a' világ felett uralkodó Róma Sophonisbe k i a d a t á s á t parancsolja.“

Ez annyi volt mint engedelmesség vagy megsemmisítő háboru Rómával! Masinissa kétségbeesett. Ha ellentáll, nem segít Sophonisbe sorsán, hanem maga is vele együtt elvesz. Lelke, menekülést hiába keresve, elsötétült, esze a' tébolyodás szélén állott. Illy félig örült állapotban megküldé végre Sophonisbenek Hiempsal által azt, mit ez egyedüli menekvésnek a' gyalázzattól tartott. Sophonisbe rendületlen szívvel fogadá a' méregpoharat. „Mondjátok meg ifju hitvesemnek, szóla, hogy örömet halok, mivel ez parancsa; mondjátok meg Masinissának, hogy ő Sophonisbének első és egygyetlen szerelme vala!“ Midőn Masinissa Sophonisbe ezen a' történet lapjaiban följegyzett feleletét hallá, elalélt 's három napig nem bocsájtott senkit maga elibe, azután pedig sirja felett egy mausolaeumot emeltetett, mellyhez hasonlót az akkori világ nem látott. Itt végződik szomoru történetünk, de a' kíváncsi olvasó alkalmasint szeretné tudni, mi történt ezentul Masinissával, Scipioval és Carthagóval? Eleget akartunk egy-pár szóval tenni e' természetes tudásvágyunk is.

Scipio méltánylá Masinissa fájdmát; 's hogy azt enyhitse, egész Numidia királyává kiáltatta ki 's a' romai 's numidi sereg előtt maga tevé fejére a' koronát. A' romai senatus helyeslé cselekvését. Masinissa pedig a' háboru folytatában el nem hagyá Rómát, sőt a' zámái csatában, hol az elhagyott 's végre visszahivott Hannibal 's Scipio közti harczban Carthago 's a' régi világ sorsa eldőlt Laeliussal együtt, a' lovasságot vezérlé győzedelmesen. Hannibal agg vitézei nem tágultak Scipio legiói előtt, míg meggyőzetvén a' lovaság, Masinissa és Laelius azokat hátban nem támadák meg. Ekkor a' csata a' rómaiak részéről nyerve lön.

Masinissa a' háboru bevégezte után is ellensége maradt Carthagónak, africai birtokát szüntelenül háborgatván. Már 80 éves vala, midőn Carthago végre hatalmas hadat indított ellene, de a' még ifju lélekerővel bíró aggastyán személyesen sikra száll 's megnyeri a' csatát. A' harmadik roma-carthagoi háboru kiütésekor már 90-dik évét érte 's magához hivatá Scipio Aemilianust, Publius Cornelius Scipio fogadott unokáját, előtte megtevévén végrendeletét. Ezen Scipio 's barátja Laelius, a' beszélyünkben előforduló Laelius fija, bevégzik azután, mit apáik elkezdenek: meghódítván Carthago africai birtokát, végre magát a' várost is iszonyu harcz után elfoglalák 's végkép eltörlék.

S z o n t a g h G u s z t á v.

K Ü Z D É S.

Mint a' földre szállni félő partifeeske,
 Fáradtan fészkéhez tér még éjszakára:
 Fáradt lelkem csendes rejtekedbe vágyott,
 Völgyek, erdők zölden lombozott határa!

Nem siratnék senkit én az emberek közt,
 Régen elfelejte kedvesem, barátom;
 'S köny szökik szemembe, ha a' völgyi fákát,
 Régi ismerősim, elszáradni látom.

Szívesen vár a' völgy árnyas pamlagára:
 A' madár köszönt és a' vidék patakja:
 — A' nélkül hogy érte hálát várna tőlem —
 Enyhádó nedűjét nyílt kebellem adja.

Elsimítani vágyik homlokom redőit
 A' szelid verőfény meleg mosolygása;
 — 'S ne félj: hogy ez — mint a' mézes-mázos ember —
 Boldogságod sirját mosoly közt megássa! —

Oh, az élet engem szörnyen elvadított...!
 A' magányban is foly keblem háborúja,
 Hadd folyjon! legalább átkos mesterségét,
 Itt a' gúnyolódás rajtam nem tanulja.

Zsibbasztó nyugalom... harcz... csend... 's vad kirontás,
 Ez az én világom, az én szív-világom...!
 Hi t gyöngé istápom, ezt is néha csaknem
 A' kétségbeesésnek ó kutjába vágom!

'S van egy kínos kéje e' vad küzdelemnek,
 A' kínezett ember egyetlen sajátja:
 Ő kevély, hogy szenved... 's daczczal tartja keblét...
 'S a' jó-lét reményét szinte fél, ha látja.

Ugy illeném én a' boldogság ölére:
 — Kitől életemnek el van útja zárva —
 Mint egy bársony-fedte urhölgy kebelére
 Az éhes, a' sápadt arcú rongyos árva.

Láttam én a' kérészt kurta életében,
 — Önpályámat véve mélyen gondolóra,
 Életet nyert, szállott, párosula, megholt,
 'S elég volt minderre egy rövidke óra.

Szívesen cserélnék pályát e' bogárral!
 Hisz rendeltetése célját ő elérte,
 Mondhatom-e én ezt földi életemről,
 Mellynek útját a' sors olly hosszúra mérte?

Lelkem, a' kétség, e' mély örvény felett, — melly
 Megnyilt barna keblét hirtelen bezárván —
 Röpked nyugtalan, de megpihenni nem tud,
 Mint vándor-madár a' tenger sík határán...

Oh, fák, szőlőjatek: ti vén apostolok! ki-
 Terjesztett karokkal barna zöld palástban:
 Mondjátok, igaz-e, a' mit e' szív érez! —
 Ohajtozva érez — jobb pillanatában...!

T o m p a M i h á l y.

BALATON-FÜRED ÉS TÁJÉKA.

(Vége.)

Ki csak a' felső-austriai tavakat is látá, mindig gyönyörrel emlékezendik vissza ezek kecses és élettelijs partvirányai- 's tükrére. Itt az emberek a' természet kecséhez szépítő 's zajló életet alkotó mesteri kezekkel járulnak. — És micsoda a' mi B a l a t o n u n k?! Tán elátkozott holt tenger, mellynek színére és körébe szállani rettegnek!?!

E' roppant víztükröt ért kalászosokkal hullámozó lejtős partok szegélyezik; szőlőültetvényektől és százados cserekek- 's tölgyektől árnyalt hegylánczok ölelik körül, és fölébe szende meleg lég borul, éltető balzsamot árasztva. E' tó vidéke paradicsom, de csinosítás és zsi bongó élet nélkül; itt szinte minden azon vad állapotban tenyészik, mint a' természet önkényesen felyiritá, mintha a' mindenség ura 'legyen' szava mostában hivta volna elő a' semmiségből.

A' tó, vagy a' viharoktól mélyéből felzaklatott üvöltő habok sivatag küzdtere vagy a' partokat nyaldosó hullámai csupán néhány magánosan vándorolható komppal játszadoznak. — Partjainak csak a' körül elszórt fehérő falvak adnak némi idylli életet. Az e' tájon fényes kastélyokat, regényes várakat, kéjlegéssel kínáló villákat kereső szem legfeljebb egy-két tágas borházra talál.

Milly egészen más a' külföldi tavak képe! Ezek zöld hullámi gőz- 's vitorlás hajókkal, futkosó sajkák seregével enyelegnek; kereskedés 's költőileg lelkesült 's élv szomjas pazar idegen vándorok zaja százszorozva élénkíti; 's partvirányin, ékes és

csodával határosan szép nyári lakok, villák édeni gyönyörrel kínálkoznak látogatóinknak.

De a magyar képtelen a Balaton partjára Somariva villa felét varázsolni: mert, hiszen, divatszerűen uriasabb, a külhoni tavak partjain elszórni a jövedelmet.

És minek is járnának a Balatonon hajók; hiszen akkor vízbe-fulas, emberhalál is történhetnék.

A Balaton vidéke egyike Európa regényes, nagyszerű, nyájas éghajlatú tájai közül. Itt van a roppant szép tó óriás síkjával; a fenséges tihanyi felsziget játszi visszhangjával; a füredi gyógyforrások fényes készülletekkel; a kies szőlőterületek, a vaddal gazdag erdők és az erődús őselőkort gyászoló várromok: de nincs művészi kezek szorgalma, nincs ember, mulató, élvező, kedvesapongva mozgó csoport, mely e' művészietlen édent zajongó élettel töltené be 's változatos élvezetek diszmezejévé alakítaná át.

Én a Balatont körül 's végig szerettem volna hajózni: keleti fehér 's éjszaki verhenyes partjait, Tihany mogorva zárdáját 's visszhangját, Szigliget és a többi romokat, Badacsony ormait, Keszthelyt 'stb. sovárogtam vala látni 's üdvözölni; de hajó nem volt 's a Balaton tükrén nyolcnapos ittlétem alatt egyetlen egy csónakot sem láttam csak a part mentén is lebegni, annál kevésbbé pedig messze partról messze partra' átevezgélni.

Gőzhajóról itt ki is merne álmodozni?! *)

E' nyár Füred vendégeit igen sok kellemetlen esős hűvös idővel untatá; míg nem végefelé nekítisztulván, én, barátimat Füreden hagyván, Tihanyra indultam 's pedig szárazon, erős vágyam ellenére is, csónakra szert nem tehetvén.

Tihany Füredhez, mintegy a Balatonba lőkött roppant nagyságú kerek sziklatömeg barnallik át órányi távolságról. A' benedek-rendiek zárdája Füred felől emelkedik a szikla élén kettős tornyával. E' mostani felszigetet — regélik — hajdan a Balaton, mint szigetet mosá körül és akkor erősség állott rajta. A' sziget-és erősségnek most nyoma sem látszik. A' felszigetre való bemenetelnél egy templom-omladéka korhad, mint szinte Tihanyon alól a' révnél; sőt e' vidéken még több helyen is állanak illy pusztuló templom-omladékok, 's a néptől pusztaszentegyház névvel említettnek. A' felsziget közepe, mintha beütötték volna, kettős mély völgygé süpped le, hol egyfelől már kiszáritott, másfelől pedig kiszáradó felben levő nádas tó fészkel. Ez utóbbi felett, a' zárdá lábánál, szóródik el a' hegy lejtőjén a' semmi nagyot nem mutató Tihany mezőváros.

A' zárdá 's temploma távolról, fekvésök miatt, nagyszerűt, közel és benn (kicsiny épületek levén) igen keveset mutatnak. Lakóit nem mertem meglátogatni, mivel poros uti-öltönyömből valamiépen nem rangos urat néztek volna ki.

E' látogatás helyett Tihanyra, riadó leányához a' sok országos késérvet beszélhető visszhanghoz vezettettem el magamat — 's a' kijelölt helyen megtelepülvén, kedvemre enyelegtem és zajongtam vele, mint kaczer szépekkel szoktak.

A' visszhang álláspontja a' tihanyi felsziget és zárdának Füred felőli oldalán esik a' tó feletti parton, mintegy háromszáz lépésre a' templom falától. Az álláspont és a' templomfal közt csekély hajlású völgy vonul el. A' viszhang, az erős szél dacára is, a' felmondott szavakat és csattogásaimat kis szünet után igen érthetően adá vissza.

A' hegytetőről 's a' mormoló tó habgyűrűitől körülcattogott meredek fokról édes merengéssel bámultam a' vidék bájos tájképeit; és azon hazafiérzet, hogy

*) Már mernek . . 's ha az ur Isten egészséges álmot ad, tán majd itt is — gözösre ébrednek. Szerk.

e' paradicsom a' magyar sajátja — forró hullámmal zajlá át ereimet. — Oh, milly szép ez a' Balaton! Szép, ha sötétlő vihar sivitva dulong síkjain, az egész környéket alkonyati ködös homályba fátyolozván; szép, ha a' tiszta nap ragyogó arczat simuló tükrében sugárzónnal mosogatja; szép a' kelő nap rózsafényében; szép, ha a' bucsúzó égi vándor arany árja önti el; szép, ha a' sötét éj fénylő ezüst csillagok millióival borul fölébe vagy a' kék ég mezejéről a' méla hold bűbajos világgal hinti el 's nézi susogó habfodrait. És egy illy estve, milly magasztosan kejes a' külföld népes tavain, 's milly kísértetileg elhagyatott és siket itt a' mulatók csolnakaitól nem barázdolt Balaton felett.

Sokáig állottam a' hegyormokon, hallgatva, zavart érzelmekkel, közel 's tova, messze, meddig csak szemem elláthatott, tekintgetvén 's merően nézván:

Virulva nyíl fel
Egy bájós éden
Előttem itt;
A' kéjkehelyt
Szelid istenkezek
Nyujtják egekből:
De a' nektári édbe
E' szív gyászfellegének
Keserve csöppen.

'S imádvá esdekelve
Rogynak le lábaim
Előtte a'
Titoklepelnek,
Könyörré birni
A' végzetet,
Teérted,
Dicső, dicső hon!

B a j z a.

Én olly nagyon boldognak és mégis olly nagyon nem boldognak éreztem magamat, mert

Mig Mohácsnál nem csatázott
A' felholdú büszke tar,

Vig volt addig, hajj! azóta
Sirva vigad a' magyar!

Dél volt, mikorra a' révhez értem 's jó borraivalóval biztatván a' révéseket, a' vitorlás hajócskát tüstént meginditák. A' Balaton, az előbbi napok zivatara miatt, még hatalmasan hullámozott; de könnyű kompunkat kedvező szélről dagadt vitorlájára a' fodrosodó nyulánk habok hátán 's felboltosuló 's lesüppedő végetlen hullámhalmok felett szilajon csusztatá el a' somogyi part felé.

A' Balaton méltán igényli a' 'magyar tenger' nevet: mert picziny alakban a' hullámozó tengert varázsolja vándora elébe. Keletre fehér partok zárják be, az éjszaki és déli partokról elszórt faluk fehérlenek át; nyugotra pedig határtalan víztükr szélésül ki part nélkül, mintegy elveszve a' láthatár kekes távolában. E' táj felől csak a' badacsonyi szőlőhegyek és a' boglári tetők kékellenek át magas fokonként a' láthatár felett.

Hat év óta nem látván a' külföld szép tavait, örömittasan ragyogó szemekkel állottam a' ringató komp közepén, és szemlélem a' rámatlan tengerként végetlenül dagadó 's körülem szilajkodva csapkodó Balaton sötét síkját és a' Kisfaludy Sándortól megénekelt tova kéklő zöld koszorús hegyeket.

A' Balaton nem mély; legmélyebb (8 öl) a' tihanyi szirtek alatt, és e' révnél legkeskenyebb.

Mintegy óranegyednyi hajózás után (más időben fél-, sőt egy óráig is megtart az átmenetel) a' Csokonaitól megénekelt s z á n t ó d i révnél, Somogynak hasonlókép általa igen szeretett és classicus földde is avatott határára szállánk ki; a' honnan heljebb indulván Somogyba, míg csak az utánam lassanként feltoluló hegyek mögé el nem rejtőzék a' napfénytől hintett szőke Balaton, untalan visszatekintgetékre, mint bucsúzó völegény a' feléje kedvesen integető mátkájára.

Somogyba csekély berándulást tehettem, mivel már utazásra szabott időm fogytán volt. Somogyban tölthetett kevés időm legtöbb részét B á l v á n y o s o n nagyára soha nem látott rokonok szerető családi körében töltém el. Az erdős hegyek elágazásaitól borított Somogy mélyébe csak a' hegytetőkről kacsingathattam be. E' he-

gyeket hajdan rengeteg erdők, több század viharit átküzdött izmos cser- 's tölgyóriá-
sok boríták be; de irtó korunk fejszét vetett töveiknek, hogy a' jelen erszényapályt
némileg pótolják.

A' környéket nagyára S z é c h e n y i Lajos gr. és C s a p o d y a' jó ma-
gyar gazda 's több okszerű gazdák birják, jól rendezett gazdálkodással ellátva. —
De mivel az u r mindenütt egyforma; nézzük inkább a' k ö z n é p e t.

Alakjok jólétre mutat, de lakjok igen piszkos és füstös, mivel ritka házon
van kémény, hanem a' füstöt a' konyhaajtón, vagy a' merre utat talál, bocsájtják ki.
— Mi eltöltjük a' pórt a' téglá- és cserépégethetéstől, és mégis óbégatunk, ha egész
falukat elhamvaszt 's vándorbotra szorit a' tűz !!

A' dunántúli köznép különben tiszta, csinosan és jól öltözik; de sem ez, sem
az urak, nem szép emberfaj, annyira, hogy valódi szépet tul a' Dunán — kivált höl-
gyek közt — keveset láttam.

Az itteni parasztság szelleme ismertetésére csak annyit említek: hogy ez h a -
r a g s z i k, ha p a r a s z t n a k nevezik, hanem megkívánja, hogy őt p o l -
g á r n a k hívják. Szembetűnő erre az is, hogy a' k á l o m i s t á k (így mondják
ki) tornyainak közepében a' szokott kakas helyett a' magyar czímert záró k é t f e j ű
s a s t lebegtetli a' szél.

Érdekes népszokásnak találtam e' tájon a' s z á r a z k o m a s á g o t,
mellyet k o m a t á l-küldéssel, következő módon költnek. Egy tál közepére czifra
papírral ékesített borral tele palaczkot tesznek, ezt sütemény- 's pénzzel körül- 's tele-
rakják, és mindezeket felül nagy kendővel beterítik. E' küldeményt az illető helyre
leány viszi el, kezén a' tálat olyformán tartván, mint mikor a' gyermeket keresz-
telní viszik, 's a' következő vers elmondása mellett adja át:

Szív küldi szívnék szívesen,

Ha nem veszi a' szív szívesen,

Szív vegye szívtől szívesen;

Visszaviszem szívesen.

'S ha elfogadják a' küldeményt, következő vasárnap viszonzni kell a' küldést. Leg-
inkább hajadonok küldik egymásnak 's azután egymást komának hívják; de ifjak is
szokták leányoknak küldeni. E' tréfa t i k m o n k o m a s á g n a k is nevezte-
tik; és csak husvétől pünkösdig van keletben.

A' közbeszédben igen sok szavam érthetlen vala az e' tájon születetteknek, kik
engemet sok sajátságos mondatokkal kacagattak meg: p. o. l ó g g a z e s ő =
esőfélen van az idő; b e ő t e n i a' kenyeret = bevetni helyett; h e g y i b é m
jött = nekemjött.

Agg nőrokonomtól tán utolsó találkozás könyvével elbucsúzván, fiatal roko-
nim a' Balatonig kísérték.

Az utról balra mutatták egy hegyoldalon K u p a-vára omladékait, mely nevét
a' sz. István király elleni híres zendülőtől veszi. Ugy mondák; hogy e' regényes fa-
lak közt ez a' földes ur vidáman regényes lakomákat szokott tartani. Csak jó, ha az
ember nagy urnak születik.

A' szellő és hullám szárnyain tova lebegő komp öleből ismételve bucsút inte-
getvén hosszú időre elhagyott rokonimnak, nem sokára ujjal Tihany fokán állottam;
innen pedig vidám körükbe visszaváró barátaimhoz Füredre siettem és velők a' nagy
világnak e' parányi foltra szorult vásártérén mulattam 's kacagtam a' kacagók-
kal. Ez az ifju romlatlan kebel saját osztályrésze !

Fenn csapongás, fenn remény!

Képek, vágyak, érzemény,

Életünk bájjreggelén! —

Csatáry Otto.

UTOLSÓ NAPJAINK NÁPOLYBAN.

(V é g e.)

A' villa reale fényes estmultságát érdekes látni, de egyszer elég. Itt az ember nyomoruságát felejtí, mert nem lát mást, csak gazdagot; itta' lélek kábító álomba merül, mellyből keserű a' felébredés. A' kedves égálj, az esti szellő, a' hold, a' tenger, a' vigadó nép, a' nők, a' zene . . . az erek feszülnek, a' szempillákra álom száll, az ember magán kívül ragadtatva, azt hiszi, hogy égben van! De csak közledek az ajtóhoz 's nézze a' katonai őr mint utasít, taszít vissza mindenkit, kinek kopottabb, szegényebb ruhája van, 's fel fog ébredni, magához jön, milly áron, minő elveken alapszik e' m e n n y. Nekem e' multság nem igen tetszett. Mondják, hogy az ajtónál egyszer megjárta egy festő. A' mint munkáját elhagyja, blouse- és porköpenyben a' villa realéhoz jön, 's látván a' rostély megett a' szép világot, melly ott enyelegve fel 's alá jár, kedve kerekedik bemenni, — az őr megállítja:

— Uram, ide illedelmesb öltözetben kell jönni.

A' festő félrevonul, fekete frakkját elég illedelmesnek hiszi, 's levetett blousáját összegöngyölítve, hóna alá veszi; ismét az ajtóhoz megy, az őr újra megállítja:

— Uram, nekem parancsom van, senkit sem bocsájtani be, ki tekercset vagy málhát visz.

— Manó vigyen benneteket, mond a' festő boszankodva, 's a' blouset a' nép közé veti, csakhogy bemehessen.

E' kitiltó rendeletnek csak az év egyik napján nincs ereje: september 8-kán, madonna ünnepén, hol minden parasztnak szabad bejárása van. Mondják, hogy Nápoly körül a' falukon házassági szerződésbe szokás tenni, miszerint a' férj ez ünnepre minden évben elviendi feleségét a' királyi kertbe, t. i. a' meddig i f j u és s z é p.

A' helyett, hogy czikornyásan öltöztem volna, az esti szellő megérkezével elővettem könnyű blouseomat, a' szalmakalapot, 's becsavarogtam a' Molot, Mercatot, 's a' Strada del Porton a' lazzaronet kerestem. — A' lazzarone, mint az elmés Dumas megjegyzi, kivész; ki még látni akarja őt, siessen. A' légszeszszel világított, a' vendéglőkkel 's boltokkal felesicsomázott Nápoly megijeszti a' tengerpart gondtalan gyermekét. A' lazzarone, mint a' piros indiai, visszavonul a' polgárosodás előtt. Az 1799-diki francia elfoglalás óta inget, gatyát kell neki hordania, a' napon, mellyen a' lazzarone mellényt ölt, nem lesz többé lazzarone, a' lazzarone kihalt emberfaj lesz, a' lazzarone az igazi világhól a' képzeletibe költözik át, a' lazzarone a' tudomány tulajdonává válik, mint a' gigások és az óriások, mint a' cyclopsok és a' troglodytok.

Szeretnék szép kegyetek ismerni a' lazzaronet? kezem tökéletlen vonásai helyett hallják ismét Antony' íróját:

A' lazzarone a' természet legidősb fija, a' nap sugarai az ő számára sütnek, a' tenger az ő kedveért hullámszik, minden teremtmény azért van, hogy rá mosolygjon. Más embernek háza, mulatókertje, palotája van, a' lazzaroneé a' v i l á g. A' lazzaronenak nincs ura, nincs törvénye; a' lazzarone nem ismeri a' társasági szükségeket; alszik, ha álmos; eszik, ha éhes; iszik, mikor megszomjazott. A' lazzarone ugyan a' mindent megemésztő állatok közé tartozik, de közönségesen csak egy etelt eszik, télen malét (pízza) nyáron dinnyehajat. Más nép pihen, ha kifáradt a' dolog-

tól: ő ellenben dolgozik, ha kifáradt a' pihenéstől, egy órát, felet, tíz percet, egy pillanatot, mivel többet keres, mint a' mennyi untilg elég egyhétí elemére 'sth.'

E' dolog többnyire valami csekély teher elhordása, miért is igazi nevők: teherhordók, f a c c h i n i; többnyire „Lázár“-nak hívják őket, innen azután a' lazzarone nevezet, melyet a' költészet egész nimbusa övez körül. A' különbség a' mi közönséges teherhordónk 's a' nápolyi közt az öltözetben van, 's abban, hogy ez taliga helyett fonott hosszú kast használ, mely egyszersmind hálószobájá; különben ő is szintugy tud zsarolni, ő is színtollan goromba mint a' mi betyáraink, csakhogy még merészebb, mert tudja, hogy egy legio támad föl mellette. A' lazzarone különben becsületes ember, nem lop soha. Volt eset, hogy bevetődött a' konyhába, ott nem volt senki, az asztalon az ezüst feküdt, a' tepsiben a' kappany főtt: az ezüstöt nem bántotta, hisz az neki nem kell, hanem a' serpenyőbe nyult 's elfutott a' kappanynyal . . . legalább jól lakott vele.

A' lazzaroneval akkor legjobb beszédbe eredni, ha evett 's kialudta magát, ha nem akarunk tőle legkisebb szolgálatot sem 's ha mint „barát“ szólítjuk meg. Én mindig akkor kerestem őt fel, midőn bámészkodva állt mellette; előbb a' halastálat, a' sült kukoriczát, a' maccaronit, a' dinnyét, a' fagyos limonádot megosztottam vele, 's azután beszélgettünk. Legkedvesebb beszéd tárgya a' h ó volt. A' lazzarone először hallott életében a' szánkáról, a' jégről, a' korcsoláról; ez élénken hatotta meg képzelő tehetségét, csak a' lehetetlenséget sajnálta; hallott azután a' franczia királyról, ki a' juliusi forróságban nejét kiszánkáztatta; 's már többé lehetetlen sem volt előtte . . . egy órai faragás 's egy ajtó kifeszítés kielégíthet a' kíváncsiság szomját. A' lazzaronak eddig hét multsága volt; a' hevenyész a' piaczon, a' katonai örömpa a' királylak előtt, a' tornyok harangjai, melyeket ő szokott kongatni, az átmenő kocsik, melyek őt ingyen viszik, a' puppi marionetti, melyet ingyen néz és az angol, kitől él, most már a' nyolczadik multsága is elkészült. A' hű Nápolyban majd a' harminczhetedik, a' hózendülés ütött ki, de szerencsére, Nápolynak ekkor nagyobb gondjai voltak.

A' kénés (Schwefel) kérdésből szerencsésen kibontakozott. A' kelet vonta magára Europa 's vonta Franciaország figyelmét. Joinville herczeg parancsa alatt négy fregatta indult fényes kísérettel Alexandriába; ott fekkdt a' hajósereg Nápoly kikötőjében, kicsiszolt 's villogó ágyuival; a' város ostrom alatti szint viselt. Az orleansi herczeg halálának szomorú híre érkezvén, a' testvér a' szerencsétlen bátya hamvaihoz visszasietett. A' parancsnok nélkül maradt, a' bortól, asszonyoktól 's a' heves égjaltól ittas hajónép garázdálkodott Nápoly utczáin, a' partkormány kiparancsolta, az aladmiral lödöztette őt; nem használt. Közbejött a' franczia és nápolyi főtiszt közti boldogtalan, mindkettő halálával végződött párviadal, a' franczia tanuknak elfogatása, az ingerültség főfokra lépett . . . a' király 's a' franczia követ oda voltak Palermoban a' Rosalia-ünnepen.

Végre megérkezének. Oh, az gyönyörű, az felejthetetlen pompás jelenet vala. A' molo, a' kikötő bástyaköveiről, a' tenger sima tükrén félmillió nép „hurrah“-ja hangzott a' fejedelem elebe. Istenem, ha ez nem az ácsorgás, ha ez a' valódi jobbágyi hódolat kifakadása lett volna! A' réven levő valamennyi hajó nemzeti lobogóját huzta fel, a' legénység ünnepi öltönyébe öltözött, 's az árbocok legmagasb csúcsára a' kötélhágcsókon csimpelkődözött, az ágyuk mindünnen durrogtak, a' füstöt láttuk, a' tűz a' nap sugaraiban láthatlan volt, a' harangok megkondultak — a' király megérkezett. Minden szólt, bár érthetlennül, mert az örömnék és az ünnepnek ugyanazon egy zajos hangja van.

Este azon' hír terjedt el, hogy Palermo utczáin egy éjjel az öröket vizsgálván, a' király megtámadtatott; — azután a' gályák által visszavontatott Peloro és Lilibeo angol gőzösök összekocczanása a' beszéd mindannyi új tárgya volt. Nápolyban igen sok tény vala egyszerre a' szönyegen.

Társaimmal még előtte való nap valék a' rendőrségnél utleveleinkért, minden órán vártuk Scamandre' levélpóstát a' keletről, 's azzal akartunk tovakelni. A' governonál a' vistoért tőlünk kettős díjt követeltek. Olaszország uti intézeteinél rendeletnek kellene a' falon függni, miszerint utazó művészek 's királyi hivatalnokok feldíjt fizetnek. Mi tudtunk valamit e' rendeletről. Bécsi háziuram minden szó nélkül lefizette az egész díjt, utitársam és én tréfát akartunk űzni, míg ő festő, én ez egyszer erővel királyi hivatalnok lettem, hisz ott állt az utlevélben: „I. I. Regiae I. N. — A' dolog a' külügyek ministere elé jött; ott állottunk, ő esetjével, én kardommal; de csatát vesztettünk. Mi a' követségnél orvoslást akartunk keresni másnap.

A' király megérkezte estején a' S. Carlino színházban valánk. Pulcinello megtette a' magáét, jóízűen megkaczagtatott, egyszerre valaki blousoom mellébe nyom valamit; a' személy Calopi: volt; a' tárgy: utleveleink. — És a' díj? kérdezém utána indulva.

— Már meg van fizetve, mondá távozva 's kezével intett, hogy ülve maradjak.

Utlevélünkre három nap helyett rá volt nyomva a' „vale a partire dentro un giorno“. — Szerencsénkre reggelig Scamandre megérkezett.

A' mint a' ladikba léptem, hogy a' kikötőből a' szabadon álló gőzöshez evezzek, egy lazzarone barátom állított meg, 's tudósítá, hogy a' szánat már összeácsozta... azt kelle mondanom: társaimat kísérem a' gőzösre 's azonnal visszajövök.

Scamandre kerekei mozogni kezdtek; köröskörül a' csónakok ernyői alól az ismerősek bucsúszavai zengették.

— „Buon viaggio!“ riad rám erősen Calopi ismerős hangja. — „A rivederla!“ kiálték vissza, midőn őt az ernyő alatt megpillantám; kezeinkkel sokáig intettünk egymásnak és — neveltünk.

* * *

A' tenger maga csendes volt, felülete a' nélkül is soha sem az, mint azon nagy lelkeké, kik soha nem tudnak nyugodni. — Gőzősöm Franciaország kicsinyben, még a' kések is marseilli bélyeget viselnek; bezzeg azon nyelvet, melyet otthon a' tejfőlősek ajkáról olly büszkén hallottam, minden mezitlábu hajós beszélte, és Souvestre utolsó regényét, melly nehezen volt még asszonyaink pipereasztalán, már a' katlanfűtő olvasá.

Mind a' két est gyönyörű volt, egyik oldalán a' fáradt nap merült a' hullámokba fürdeni, a' másikon ifjult erővel hagyá el a' hold a' habok enyhe fűdőjét. A' vaudevillek dalai altattak el háló nyílásomban.

Egy hajnalhasadtkor ébredő zivatar a' felforrt tenger sós cseppeit adá uti emlékül; az lett volna a' legkisebb baj egész Livornoig, de bezzeg az ottani vámnál a' legnagyobb szerencsétlenség történt. Megmotoztak bennünket 's németem, a' nilusi zarándok podjászában lepecsételt ezüst palackot találtak; eleget szabatkozott szegény, de az irgalmatlan vámosok, azon hiszemen, hogy keleti illatszert van benne, az üveget felbontották, 's tulajdonosa nagy bosszúságára, egyébiránt a' legnagyobb udvarisággal, kiöntötték az annyi száz mértföldet már szerencsésen hátrattett Jordánvizét. — Bajtársam inkább az athaenei tudóstársaság oklevelét tépette volna el, mint e' vizet nélkülözne... a' nappolyi rendőség illyesmit bizonyosan nem tett volna!

Szentálgörgy.

HIRLAPI ŐR.

„PESTI DIVATLAP“, XXI-dik szám.

„Magyar panorama úti képekben“ folytattatik a' hetedik és nyolczadik szakasszal, B ö k f i Z a c h a r i á s tól. A' hetedikben éles megjegyzések mondatnak el visszasságokról, mellyeket az utazó, a' csillagokban járva kelve, ottani színházak körül tapasztalt, mellyekről azonban földcsillagunk egyik vagy másik színházi intézete is vehet tanúságot. Kár hogy e' czélzatok kissé régiebb időben látszanak írva lenni, vagy hogy tán ama felvilági viszonyok saját viszonyainkra most már nem igen alkalmazhatók, mintán nálunk — hála Istennek — jóformán elmúlt például azon kor, mellyben a' közönség különösen fordított színművek látására csödülni vala színházba. Ugyan e' szakaszban egy „Önterhü“ című divatlap C h i c h v i c h nevű igazgatótulajdonosával is megismerkedtet utazó. Nyolczadik szakaszban azon mintára, mikép egykor N a g y I g n á c z „Magyar titkaiban“ az ügyvédet, fiscalist és prokátort olvasók jellemezgetni, iratik le az író, szerző 's költő. Hogy azonban a' gúny méltányos legyen 's a' költői szép nevezet ne profanaltassék, ez utolsó helyett „poétát“ örömeztőbb olvastunk volna. — „A' megalázott anyai gög“ eredeti beszély F i r k á s z aláírással kezdetik meg, mellynek vége ígértetvén, akkor rája visszatérendünk. — Verset e' számban ismét feles számmal, összesen nyolczat, találunk, mi által szerkesztő — ellenkezőleg B ö k f i Z a c h a r i á s s al — a' költők iránt nagy vonzalmat tanusít. Legelől „Orbán“ cím alatt, P e t ö f i ugyanezen Orbán vidám hajnalpiros, azaz, rezes orrával, kissé alantabb, „Rosz verseimről“ cím alatt, az előtte folyvást kiállhatlan criticusokkal vesződik. „Emlékezés az alföldre“ T ú r i S a m u tól igen szép, mind eszmékben nemes, mind érzelmekben meleg, dictionban tiszta, 's élénk színeiben, kepeiben megragadó költemény. „Hazám képe“ című versezetben L i s z n y a y K á l m á n a' már sokszor megénekelt nemzeti színeket éneklí meg újra, azonban rövidke csinos költeményét új eszmék 's az elmés befejezés érdekessé teszik. „Kisfaludy Sándor sirverse“ S z z a b ó I s t v á n tól számra nézve kettő, mellyeknek kivált elseje jó gondolatjól kifejezve. „Bánatomban“ H a l á s z y tól és „Válás“ G ö r g e y I s t v á n tól című verseknek leginkább nyelvcsin ad érdeket. Az „Egy szabadelvű lányhoz“ szóló két strophia írója nincs megnevezve. — A' „Tárca“ V a h o t I m r é től „A' magyar orvosok és természet-vizsgálók Pécsen tartott 6-ik nagygyűlése 1845.“ cím alatt ugyanannak körülményes leírását kezdi meg, mint oda elrándult szemtanútól. E' nagygyűlés részletes ismertetéseit majd minden lapban megtekinthet e' nyájas olvasó, 's így a' jelenlevőből idézgetnünk felesleges volna. Megjegyzendő az az egy, hogy író durva gorombaság ellen panaszkodik, mellyel őt és uti társait két apró városi tisztviselő fogadta. Föltesszük, hogy írónak igen helyes oka lehetett, ezen a' természetvizsgálókat különben kitűnő vendégszeretettel fogadott város megrótt két egyéne ellen nyilvánosan felszólalni; 's e' tekintetben csak sajnálnunk kell, hogy az illy apró tisztviselők majd mindenütt azonegy húron pendülnek. — A' „Lapszemle“ írója alaposan és szokottnál hosszasan taglalja a' „Honder“ 6-ik számában „Izgatás az irodalmi botrányok ellen“ cím alatt megjelent cikkét. — Szinte alapos 's már a' múlt (20-dik) számban megkezdett bírálat közöltetik a' „Nemzeti színház“ rovat alatt K o c s i - H o r v á t h Z s i g m o n d „Házi orvos“ című 4 felv. dramájáról. 'S mi ennek szívből örvendünk, mert az alapos és minél kimerítőbb bírálatokat, minden irányban gyakorolva, irodalmunk főkellékének vallottuk mindenkor. Annál inkább örvendünk pedig, mert illy bírálatok közlése által a' szer-

kesztő tetteleg czáfolja meg azon általa eddiglen hirdetett tant, miszerint épen az illy kimerítő bírálatokat szépirodalmi folyóiratokban több ízben helyén kivülinek nyilatkoztatá 's olyasminek tartotta, mitől az olvasó közönség tán iszonyodik. Mi nem ritkán fordulánk meg vidéki helyeken, nem ritkán van alkalmunk szólanı szépirolmi folyóiratok előfizetőivel, 's mindedig nem hallánk panaszt a' bírálatok sűrűsége 's a' tárgykimerítéstől elmaradhatlan hosszúság ellen, de igen gyakran a' rövidke ismereteseek, még inkább pedig a' bírálatok hiánya ellen. Különben is helyesen volt megjegyezve az 'Életképek' melletti 'Irodalmi ör' bevezetésében, hogy az olvasó közönség a' személyeskedő 's főleg az alacsony feleselésekre vetemülő polemától irtózik ugyan, de józan criticától soha sem; — tegyük hozzá még azt, hogy az illy üres feleselések 's az olvasót inkább, mint az érdekeltet sértegető személyeskedések kiirtására leghatalmasabb ellenszer a' tárgyavatott kezeiből jövő alapos bírálatok minél sűrűbb közléseiben áll. — Érdekesen van szerkesztve e' számban a' 'Budapesti szemle' is, 's ezen érdekesség a' külföldi levelekre is kiterjed, mellyek elseje Bottosánból Moldvaországból szól, másika pedig egy nyílt levélben a' berlini magyarok emlékkönyvével és mellékleteivel ismertet meg. Ezen emlékkönyv hármias osztálylyal bír: 1. a' tulajdonképi emlékkönyv; 2. jó tanácsok és utasítványok tára, forrásul szolgáló a' Berlinbe utazó magyaroknak; 3. egy kis magyar könyvgyűjtemény, melly utóbbinak szaporítására a' Berlinben levő magyarok nevében barátságosan szólittatnak fel írónk, 's e' célra ezen dicséretes célú magyar (többnyire tanulókból álló) társulat bizományos könyvtárai is megnevezetnek: Berlinben W i l h e l m B e s s e r (Behrenstrasse, Nro. 44.) Pesten G e i b e l, Erdélyben B a r r a özvegye és S t e i n. — — Általában meg kell jegyezni, hogy a' 'P. D.' három utolsó számában simább modor, tisztább választékosság és nemesebb hangulat uralkodik. . . Az ezen iránybani fejlődésnek lehetlen őszintén nem örvendenünk.

ÉLETKÉPEK, VIII-dik szám.

A 'Nők világa' S z a b ó R i c h a r d tól a' XIV. levéllel folytatatik. Ohajtjuk, bár az épületes olvasmány minél több jó gyümölcsöt sarjasztatna a' szép olvasónők keblében; — a' jelen levélben leginkább az utolsó lap gyakorlati szép tanait ajánljuk a' gondos anyák figyelmébe. A 'Vélemény-különbőség' P u r g s t a l l e r J ó z s e f től szomorú utó-gondolatokat kelt föl bennünk azon egyoldalúságról, melly köreinkben 's egyes, olykor különben a' műveltség tekintélyes polezán álló, egyének-nél is mutatkozik, azon türelmetlenségről, mellyel — e' gonosz egyoldalúságunk-nál fogva — egymás különbözö gondolkozását megszenvedni oly kevésbé tudjuk, miszerint de hányan nem készek aztán közölünk, az emberektől, kikkel véleményre egyben vagy másban nem egyeznek, minden másban megtagadni az igazságot; 's ez nemcsak a' szenvedélyek vezérmadzagán rángatott quasi-politicusoknál, de még a' szépirodalom higgadtabb munkásságra hitt embereinél is így van legtöbbyire. Mi is őszintén csatoljuk tehát felsőhajtásunkat a' szerző által végsoraiban kimondott ohajtáshoz. — S z o n t a g h G u s z t á v, 'Történeti képei'ben H a r a l d H a a r f a g e r buzdító 's emelő historiai rajz. — 'Mit mond, spectabilis, arra a' táblabírói czikkre az 'Életképek'ben? kérdé tegnapelőtt a' színházban vidékről jött egyik szomszédunk a' másikat. . . . „Már hogy gondolja, spectabilis, hogy én haragunnam?“ válaszolt a' kérdezett, „én nem haragszom, csak a' többiek odahaza ne haragudjanak.“ Bizony pedig kár volna haragunni, ha valaki tükröt tart elénk, hogy meglátván arcunkon a' mi mocskosit, letöröljük azt. — B é r c z y K á r o l y, 'Emmá'ja' felett különösen említést érdemel B u g a f ő 'Felejts el' érzetűs szép költeménye. B é r c z y K. a' beszély-írára nem mindennapi hivatást tanusított; kár hogy őt e' téren gyakrabban nem üdvözölhetjük. — A' 'Nemzeti színház' rovatában S — —, midőn a' 'Két pisztoly' előadásáról beszél, azt találja mondani: „hogy a' természetben rút nem létezik.“ . . . De már, kérjük szépen, ez olly merész állítás, mely-

lyet csak a metaphysicus mond el, midőn feltárulván keble mindennek, a mi létezik édesen átölelésére, bizonyítja: hogy a mi van, az mind a legjobban, legszebben van, 's hogy e világ a legtökéletesebb világ; miután pedig az aethetica nem metaphysica, a' criticusi természet pedig merőben ellenkező a metaphysicustól, midőn semmit vagy igen keveset talál jónak úgy a' mint van, kérjük szépen, ez állítást ne higgye el czentul S — — ur. A metaphysicus előtt nem jobb a' fáczánsült a' mérges büröknél, nem szebb a' rózsza a' keresztes póknál, neki minden csak — van, minden tökéletes, maga pedig a' világ a' legtökéletesebb. De mihelyt mind e' dolgokat az ember kezdi magára, fogalmaira, érzelmeire vonatkozólag vizsgálgatni, előáll a' jó és rossz, szép és rút, tökéletes és tökéletlen közti különbség. Vagy ha csakugyan nem léteznék rút a' természetben, miért volna T. színésznek bármilly mozdulata is rút, holott T. és az ő mozdulata szinte a' természetben létezik? — Végre pedig ne tartson bennünket senki hizelgőnek, ha meleg üdvözetet mondunk a' lelkes S a r o l t á nak, ki „Divat” czikkében olly tiszta higgadt eszméket, olly szép érzelmeket és magas gondolkozást tanusít, hogy szívünk lelkünk örvendett azok olvastára.

HONDERÜ, VIII-dik szám.

J ó s i k a M i k l ó s „Most és egykor” czimű beszélye folytatván, vége igértetik. — „A' régi jó Gvadányi Petőfihez” czimű verszet szerzője nincs megnevezve, mind a' mellett azonban nem hinnők, hogy a' szerkesztőtől ered, miután benne többi közt az is — és pedig ritkított betűkkel — szemére lobbantatik P e t ő f i - nek, miszerint olly igen szeret magáról beszélni 's el-elmondogatni, hol és mint mulatott, hol és kire kacsintott, hol és ki hitta meg nagy magyar ebédre; . . . ugyanis nem tesszük fel a' szerkesztőről, hogy a' miket ő prózában szakadatlan elmondogat, ugyanazt — így elfeledkezve — merné másban roszallani. Egyébiránt a' jó Gvadányi figyelemre méltó dolgokat mond el; de nem hisszük, miszerint mennyországban olly roszul mulassa magát, hogy még ideje legyen, le árva földünkre sükerre nem számolható beszédekert hangoztatni. — Egy „új (IV.) levélben Emiliához” e' lapok szerkesztője is leírja a' magyar orvosok és természetvizsgálók pécsi ezévi nagygyűlését. Nevezetes, hogy valamennyen csak e' gyűlésről tudósítanak, mindnyája lelkesülten emlékszik vissza a' pécsi szépségekre, 's így a' levélíró is. Hogy azonban a' pécsiek el ne bizzák magukat, 's hogy az olvasó is valamikép ne vélje, mintha Pécsen a' bájos hölgyeken kívül is minden szép volna, a' „H.” jelen számával egy rút dolgot is közöl, 's ez Pécs városa 's vidéke rútul köre nyomott tájképe. E' levél folytatában utóbb mintha megirigyelné író azon virító rózsákat, mellyek Pécs magasztalt kellemű hölgyeinek nyiladoznak arczain, figyelmezteti őket a' leghathatósabb módra, melly által a' lehető legrövidebb idő alatt a' lehető legtökéletesebben megfosztják igéző arczaikat rózsáiktól 's egyszersmind kedves önjöket az egésségtől: szünjenek meg t. i. „azon igen egészségesnek állított ugyan, de erősen kisvárosias szokás rabjai lenni,” miszerint „a' tyukokkal feküsznek le.” . . . Ez aztán szó a' maga helyén! semmi jobban be nem illhetik olly ember szájába, ki éppen most érkezik az o r v o s o k é s t e r m é s z e t v i z s g á l ó k nagygyűléséből. Félre tehát azzala' jámbor t e r m é s z e t h ü életmóddal, ti szeretetreméltó pécsi hölgyek! legyen estély és éjszakázás szelűben hosszában, 's nem kell sok idő hozzá, hogy szépségtek is tökéletesen úgy nézzen ki, mint — éppen a' legtöbb estélyleásító hölgyeknél szerencsésen tapasztaljuk. Meg kell azonban méltányolva említenünk, miszerint P. H. L. minden alkalmat megragad, vallás iránti tiszteletének kitüntetésére; *) ezt mindazáltal csak akkor lehetne teljes örömmel fogadnunk,

*) Mindennek megvan a' bibije.

ha a' ,H.' hasábjain olykor, nem ugyan a' vallás tanaival ellenkező, de vallásossággal valóban teljes kedélyből semmikép nem fakadható ferde nézetek előadásával nem találkozunk. — Végül ,Mephistoi feleletek' közlése kezdetik meg V a h o t I m r é nek a' színházat érdeklő kérdéseire, melyekben az ördögös író többi közt azt mondja, hogy „ha ő a' nemes gróf (R á d a y G e d e o n) volna, V. I. urnak még csak nevét szájára venni is eltíltaná! Ez ugyan valóban mephistoi tan, legyen bár akárki ellen és akárki ellenében intézve . . . Biz az ember alig foghatná meg, honnan fér ennyi gög egy szegény ördögbe.

Mióta a' főnebbi rovat kezelését elvállalánk, egyre nagyobb mértékben érezzük a' kellemetlenséget, mely ránk nézve abból ered, hogy e' rovatban az ,Életképek' tartalmára is kiterjed örködésünk. Ezt elejénte föl sem vevünk, 's ha e' lapokban kezdő írók gyakorolnák magukat, kik megrovásra 's utba-igazításokra annyi okot nyujtanának, miszerint egyenlő mérlegünkkel egyszersmind egyenlően oszthatnánk tetsző 's nem tetsző szót mindenfelé, föl sem vennénk mai napig. De a' dolog nem így van: — különben is azon tisztelt írói koszorú, mely az ,Életképek' hasábjain átfűződik, jóformán feleslegessé teszi, azon okból, melyet e' rovat első bevezetésében érintünk, e' lapok feletti örködésünket.

Van azonban egy más derék lap, mellyel már régóta kaczerkodunk, mellyet azonban e' rovatba befogadnunk eddig azért sem lehetett, mert így őri beszédünk számossabb hasábkokat foglalt volna el e' lapokban. A' társastéreni mozgalmak hű 's buzgó kezelőjét, egyik gondos fejlesztőjét az iparegylet által kiadott ,H E T I L A P'-ot értjük. Velné a' tisztelt szerkesztőség, hogy lapjai lelkes olvasóinak ellenére lesz, ha az említett lap komoly hasábjairól — bár nem színes és tarka, de annál illatosabb — virágokat szedegetnénk össze, 's bokorba fűzve, őri lándzsánk hegyén, átnyujtogatnánk a' lelkeseknek és a' szépeknek, kik az ,Életképek' olvasói? Nézetünk szerint a' csere nem volna rossz, ha hagyván az ,Életképek'-et, a' ,Hetilap'-ot fogadnánk e' rovat sánczaiba . . . Ha egyezik velünk véleményben a' t. szerk., kapcsolja e' sorokhoz ez egyezés kinyilatkoztatását 's vegyünk bucsút közakarattal az — ,Életképektől *)).

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Aug. 21. ,Végrendelet,' eredeti drama 5 felv., írta C z a k ó Z s i g m o n d.
— Özveggy gróf Alpariné Antonia nevű leányát gróf Táray Béla szereti; a' gróf vizszozszerettetik; 's e' szerelmen kívül tudta 's szándéka nélkül meghódítá Ríole Nina tánczművésznő szívet is nemes lelkülete iránt; e' tánczművésznő viszont Kereszti Lőrincz szobrász által szerettetik. A' szobrász nem mer nyilatkozni társalgási ügyetlensége 's elfoglaltsága miatt; a' gróf nem, mert nem rég kimult atyja egy csak 24 éves

*) Ez indítványt annál szívesebben fogadjuk, minél inkább szeretjük lapunknak az édeset a' hasznossal vegyítő irányát annak m i n d e n cikkére kiterjeszteni . . 's e' szerint mi is igen szerencsésnek tartjuk e' cserét, főleg olly lappal, mellynek élén derék K o s s u t h u n k, e' lapok szerkesztőjének felejtethlen nagy mesztere, álland.

korában felnyitandó végrendeletet hagyott hátra, 's míg ennek tartalmát nem tudja, nem akar mélyebb és életre kiható viszonyba avatkozni. A' grófné a' Béla 's Antonia közti szerelemnek ellene van, minek oka a' következő 's a' darab folytatában elbeszélésekből kivilágoló körülményekben fekszik: Alpáriné még hajadon éveiben szoros szerelmi viszonyban állt Béla atyjával, 's egy leánygyermeknek lön anyja, kinek születését külföldön rejté el a' világ elől; szülei azonban úgy gondoskodtak róla, hogy a' hajadon grófnő leánya elraboltassék 's világ pusztaságába kitéssék; később megtudjuk, hogy e' leány Rirole. A' grófnőt gúnykaczaj közt hagyta el csábítója, miért is ez fejére boszút esküdött, 's ezt teljesítette imigy: a' később házasságra lépett Táray grófnak első 's egyetlen fiját megvesztegetett cseléd által idegen gyermekkel kicserélteté. Boszus szándéka volt, később, midőn a' gróf saját gyermeke megtalálhatalanul eltévedendett, födezni fel tettét előtte, hogy életét furdalások keserveivel nyomorítsa meg; azonban e' furdalásokat ő maga kezdé érezni tette után, 's így nem merte az eseményt a' megcsalt grófnak felfödözni. Így nevedett Béla mint Táray gróf; 's ebben rejlik Alpáriné ellenszenvének oka a' fiatal pár szerelme iránt. — Béla külföldön utaztában egy kőműves fiuban művészi hajlamokat födez fel, őt taníttatja, jeles szobrászszá képezteti, 's mint legjobb barátjával tér vele honába atya halála után. A' harmadik felvonásban, mint rendelt napon, felbontott végrendeletből megtudja Béla, hogy ő nem gróf, 's hogy a' kicserélt gróf-ivadék Kereszti Lőrincz a' szobrász; melly dolog tudomásához az elhalt atya a' cserét véghez vitt 's halálos ágyán lelki furdalásoktól kinzott dajka által jut. Béla szívében megtörve, lelkében lesújtva, gyakorolja az igazságot, 's lemondva mindenről, szobrász barátja kezébe adja át az őt illető végrendeletet; ő maga elmegy Alpáriékhoz, végbucúra 's hogy az ármányos grófnét rosz tette eredményéről keserűen értesitse. A' szomorúságba merültet Antonia zongorával akarja vigasztalni; Béla szótlanul hallgat, szívében az érzelemtenger hullámai felcsapkodnak, a' szerelem keserve 's az állapota rögtön változásáni fájdalom erőt vesz rajta — megőrül. Rirole megtudja, hogy Béla bekövetkezett szomoru állapotjának gróf Alpáriné oka, megtudja, hogy e' napokban is egy estély alkalmával nyilvános megszégyenítés volt Béla 's az ő számára a' grófné által szándékba véve, 's mindezt oda magyarázván, hogy a' grófné azért akarja Bélát mind az ő, mind Antonia szerelmétől eltávolítani, mivel maga szereti őt, a' szenvedélyes tánczművésznő elkeseredett boszúra gerjed, 's a' grófné előtt mérget vesz be, mire a' grófnét is — nem tudván, hogy anyjával cselekszik így — törével halálra szurja. Rirole csak a' haldoklótól tudja meg, hogy saját anyja volt, 's a' két nő összesimulva mül ki, miután a' grófné Béla 's Antonia szerelmét megáldotta; az örült Béla t. i. jelenvolt ez utóbbi vérengző jelenésen, 's a' rémületes meglepetés ájulásba ejté 's utóbb magához téríté őt, a' szobrász pedig már azelőtt levélben küldé meg Bélának a' megégetett végrendelet hamvait, 's a' fiatal gróft barátai 's szerető hű karok fogadják az éberülés első pillanatában.

E' színmű kevés nap mulva (25.) szinte bérszünetben ismételtetett telt színház előtt, harmadik előadása pedig L a b o r f a l v i R. javára szinte bérszünetben van hirdetve, 's hihetőleg akkor is számos látogatóknak fog örvendeni. A' közönség részéről tehát bezonyult, mi — daczára sűrű ellenvéleménynek — mindig bizonyos reményünk vala, hogy lépjen csak fel kitünőbb jelességekkel bíró eredeti komoly dráma színpadunkon, a' nagy közönségre nézve is kétségtelenül megteendi az edig nem tapasztalt hatást. . . Még nagyobb mértékben reméljük ezt azon legelső historiai színműtől, melly, költői lángészt korszerűséggel párosítva, kerülend színpadunkra. — Mi ugyan nem csapjuk össze kezünket fejünk felett, és merő genialitásról, meg épeu magyar S h a k s p e a r e ről beszélni a' dologhoz nem értés enthusiasmusának engedjük; üdvözljük azonban a' kitünő tehetségű fiatal költőt, mint egyik leghívatottabb bajnokot a' magyar színművészet emelésére, mint a' kinek edigi két komoly drámája, a' mennyiben bennök költői belbecs korszerű külformákkal párosul 's így mind

a' művizsgáló egyesek, mind a' nagy közönség figyelmét érdemli, igen kevésnek (minők például 'Bank bán', 'A' kegyencz') enged maga felett elsőséget . . . A' részletesebb bonczolatot, hely szűke miatt, jövő alkalomra vagyunk kénytelen halasztani.

V a s A n d o r.

Aug. 21. Szentpétery jutalmául bérszünettel először: A' v é g r e n d e l e t, drama 5 felv. Czákó Zsigmondtól. A' jutalmazott ma fejezé be egyszersmind színészi pályája harminczadik évét, 's ez ünnepélyre oly nagy számú közönség sereglett össze, hogy több száz ember visszatérni kényszerült, kik már nem kaphattak helyet. Ez ösztönül szolgálhat színészeknek arra, hogy oly ernyedetlen buzgalommal teljesítsék kötelességeiket, mint Szentpétery, ki minden szerepet legnagyobb szorgalommal játszik, 's még azzal is hódol a' közönségnek, hogy nem utazgat minduntalan, mint némelly mások, ámbár bizonyosan mindenütt nyílt karokkal és nyitott erszénnyel fogna fogadtatni, hanem művészetét, életét kizárólag csak az ügynek 's Budapest közönségének szenteli, melly viszont nem is feledkezik aztán meg annak idejében kedvenczéről. Az előadást illetőleg, nagy örömmel mondhatjuk, hogy az minden tekintetben dicséretes szorgalmat tanusított, még külsőségekben is, mert csinos új buroczatot és új disztiményeket is vettünk észre, mikről a' czédulán előleg említést nem tenni, nemzeti színházhoz illő tett volna, melly a' nyugalmas minden foszlányiból lehetőségig kibontakozni tartozik. De térjünk részletekre. Lendvaynak (Táray gróf) igen nehéz földadata volt; ő az első jelenéstől utolsóig majd mindig színpadon van, 's folyvást a' legkülönneműbb indulatrohamokon megy keresztül, és ezen átmenetek gyakran oly rögtön 's oly éles ellentétben történnek, hogy az indulat hű visszaadása nem csekély erőt kíván, 's legnagyobb művésznek is gondot adhat az illő átmeneti fokozat szerencsés eltalálása. Kétszeres dicséretére válik tehát Lendvaynak, hogy a' betanulás rövid ideje, 's színházunknál divatozó szerfőlött hiányos és műértő felügyelés nélküli próbák daczára, nehéz földadatának, néhány csekély botlást kivéve, tökéletesen megfelelt. Az, mi műfogalmaink szerint, játékában hiányos vala, következőkből áll: L. darab idő óta, don Caesar 's ehez hasonló kifejezésdús jellemek gyakoribb játzsása által, elevenebb, élesebb vagy keményebb arczjátékhöz szokott, mellyet azután más szerepekben is alkalmaz, hol ennek nem lehet jó hatása, mikép az ma is az első felvonásban történt, midőn inkább derültebb, simább arczjátékot ohajtottunk volna; a' többi jelenetekben ellenben az erősebb markirozás egészen helyén volt. A' végrendelet-fölbontási jelenetet egészen elhibázva tartjuk, L. legmelyebb, legbensőbb fájdalmat mutatott, megtudván, hogy ő nem gróf, mi szabadalmü jellemével nem fér össze; véleményünk szerint inkább keserűség 's gúny ügyes vegyítke által felelhetett volna meg szerepe szellemének, 's ezen utóbbi indulatfestésből azután természetesebbé is vált volna az áttérés e' nyilatkozatra: „Ha legszegényebb szüléktől származtam is, érzem, hogy — gazdag vagyok!“ 'S természetesb leendett a' férfias nyugodtságú lemondás is, mert ez mely 's belső fájdalomból ritkán szokott kifejlenni, melly rendesen inkább kétségbeeséssé fajul. Ha az általunk itt ajánlott indulatfestést követendi L., ugy azonnal gyorsabban is fog e' jelenet menni, melly most szerfőlött untató vala a' mely fájdalom hatályos kiemelésére használt hosszabb szünetek miatt, mellyek fárasztóságuk következtében az összes hatást szükségképen csökkentették. Ugy szinte azon szép jelenetben, hol arczképét nyújtja át a' grófnőnek, az érzélgés egy része helyett férfias erélyt ohajtunk szavalásába öntetni, melly sokkal hatályosabbá teendi azon lélekrázó jelenetet, melly most sokat veszített hatásából a' szavalás kelletténél nagyobb lágyága által, L. átmenete az örületségre ellenben minden kivétel nélkül és minden tekintetben mesteri vala. Ajánljuk észrevételinket L. figyelmébe, mert ezek követése által, mind a' drama érdeke, mind saját játéka csak nyerni fog. Laborfalvi Róza (Alpári grófnő) hibátlan tökélylyel játssza nehéz szerepét, következőesen jelleme minden legcsekélyebb árnyéklatahoz mérséklettel és tüzzel, mikép a' szerep jelentősége és szavai kívánák, 's valódiilag nagyszerűen a' szenvedély és

lelkivihar tetőpontján. Lendvayné (Riole tánczművésznő) nem fogá föl egészen jól szerepének jellemét, ő az egész előadáson bús ábrándozást lengetett át négy fölvonáson keresztül, 's ebből azután teljességgel nem következetheti azt, mi az ötödik felvonásban történik. Olly érzélgés, minőt Lné mutata, még pedig jeles bensőséggel, legfőlebb csöndes öngyilkosságot szülhet elvégre, de nem egyszersmind véres boszút 's gyilkosságot. Mi tehát e' szerepet több határozottsággal ohajljuk játszani, mindjárt eleinte szilárdabb hangon kell Riolének szólnia, 's elszántságot tanusító tüzzel, melly mindjárt előre elkészíthesse a' nézőt azon gondolatra, hogy a' forró vérű indulatos művésznővel ármányos játékok üzni veszélyes leend. Így azután nagyobb hihetőséget nyerne az utolsó felvonás iszonyu végjelenete, mert így, mikép most e' szerep föl volt fogva, a' közönség csak csöndes, ábrándos lemondást, kólostorba-menetelt, vagy mint már mondók, legfőlebb csak öngyilkosságot várhatott a' néző. Egyébiránt Lné testi ereje gyöngye is volt e' szerepre, főkép az utolsó felvonásra, melly e' miatt érdekéből igen sokat veszített; mi Riolet L. Róza által szeretőnk játszani, 's ennek szerepét Szathmárynének adnók, Lendvaynét pedig K. Ida (Antonia) szerepében léptetnők fel, 's meg vagyunk győződve, hogy e' változtatások rendkívül emelnék e' jeles színmű érdekességét. Lnét egyszersmind figyelmeztetnünk kell két nagy szavalási hibájára. Ő ugyanis sok szónak első tagját kellemetlenül és szabálytalanul hosszabbítja; például: száabadságot, szeerelmet 'stb. mond szabad-ság és szerelem helyett; továbbá, mondásai utolsó szavának végtagját énekszerűleg fölemeli, mi által gyakran a' rövid kiejtésű szótagokat is megnyújtja, mi a' nyelv-szabályokkal ellenkezik, 's egyszersmind minden egésséges érzésű magyar fület kimondhatlanul sért, és Lendvaynének érzésteljes előadása becsét igen-igen csökkenti. K. Ida ma ismét rendkívül remegteté szavait, hamisan intonált, énekelt 's minden tekintetben természetlen vala, világosabban kimutatni hibáit nem bírjuk, és csak sajnálnunk lehet, ha ezt nem érti, 's a' rendezők közül sem találkozik, ki neki szavainkat élő szóvali példa által megmagyarázná, és őt hibáiról próbákon leszoktatni iparkodnék. A' negyedik felvonásban mindazáltal, 's különösen végén, magával ragadá őt szerepének hatalmas szelleme és így annak utolsó kebelrázó jelenetén nem rontott. László (szobrász) ezen eredeti ép jellemet tökéletes élethűséggel játszá minden árnyéklatában 's nagy mértékben emelé az egésznek becsét. Ugyanazt kell mondanunk Szentpéteryről (nevelő) is. Mért léptették föl ma is Hubenaynét (Csizi grófnő), az rejtély, mert néhány szenvedhetlen szavával is sokat rontott. Ugy látszik, mintha épen azért állítnák őt majd mindennap színpadra, mivel valamennyi divallap egyhangulag ellene nyilatkozik. Maradjon ő színpadunkon, 's alkalmaztassék is néha szükségből, de gyakran, és pedig szükség nélkül, csakugyan nem kellene általa az előadásokat rontatni. Végre meg kell még említenünk, hogy e' dráma nagy tetszéssel fogadtatott, melly a' negyedik felvonás végén valódi elragadtatásig emelkedett, mellyhez hasonlót színházunkban csak ritkán, komoly dramában pedig még soha nem tapasztaltunk. Szerző mintegy hétszer hivatott ki. Az előadás azonban tizenegyed felig tartott, 's így mindenesetre szükséges, hogy némelly törlések történjenek, ámbár az előadás menetét az is gyorsítandja, ha Táray és Riole szerepe tanácsunk szerint fog ezentul adatni.

—99—

Aug. 22. N é g y H a y m o n f i, dalj. 3 felv. A' kellemes zene szépségeit jobban fölfogá ma a' nagyszámu közönség, mint első adatáskor, 's Benza és Lászlóné által több dalt ismételtetett; ezen utóbbinak tanácsoljuk, hogy már is igen szép hangjának további kiművelése mellett, iparkodjék a' szókat érthetőbben kimondani, most kezdetben inkább megszokhatja ezt, mint később, 's mi az ő szorgalmától sokat hiszünk várhatni. Benza igen jeles volt, 's nagyon sajnálnunk kellene, ha csakugyan valósulna azon hír, hogy Bécsbe megy. Inkább Paksinét kellene elbocsájtani, 's nagy díjának egy részével Benza fizetését nagyobbítani, hogy továbbra is megtarthassuk őt, mert Schodelné, Lászlóné és Szigligetiné mellett Paksiné sokkal könnyebben nélkül-

lőzhető, mint Benza, kinek helyét színházunknál senki nem tölthetné be. *) Tenoristáinkról csak azt mondjuk, e mai előadás után, hogy igen rozszul beszéltek, de azért mégis örömebb halljuk őket beszélni, mint énekelni. Azonban, husvétra Wolf illón fogja majd fődőzni e hiányt.

S — —.

Aug. 23. K a l m á r é s t e n g e r é s z, drama 4 felv. Czakótól. Szokott előadás, színészek egyéni jeles és hibás tulajdonságaival, kivéven L. Rózát, Szathmáryné és Szentpéteryt, kikről csak dicséreteket mondhatunk, és Priellt, ki Feldner L. kis szerepét, melly eddig Hubenayné kezében mindig semmivé lön, olly érdekessé tudá tenni, hogy a' nagyszámu közönség által élénk tapsokkal kísértetett. Egressy G. az első felvonás utolsó jelenetét, az oldalszobába távozáskor, olly eleven mimikával játszá, hogy szigorubb bírálószerk előtt alig tudná ezt menteni; a' 3-dik felvonásban pedig kedvese előtt nem helyeselhetjük nyersségét, melly visszataszító hatást szül, míg finomabb 's metszőbb guny sokkal kedvezőbben hatna a' közönségre. Lendvay hamis hanghordozása e' szerepben mindig rendkívül kitünik, pedig néhány év előtt már majd egészen elhagyá e' rozsz szokást. K. Ida ma, kissé nagyobb 's érzelgőbb szerepe leven, ismét elejétől végig kiállhatlanul énekelt. Színházunk érdekében állna L. Rózát megkérni, hogy K. Idának rendes szavalási leczkéket adjon, 's ezen idő alatt csak igen kis szerepekre kellene őt használni, hogy leölthesse magáról e' hibát, melly különben végkép elűzendi őt minden műveltebb közönség elől. Mert nem adá elő e' szerepet inkább Lendvayné, kit egészséges korában is csak fölötté ritkán láthatunk?! Felvonások közt Rothenstein B. hazánkfia, a' bécsi conservatorium növendéke hallatá magát hegedűn 's tetszéssel fogadtatott, mit ügyes játéka meg is érdemlett, mi annál buzdítóbb lehet rá nézve, mert nem rég Moliue és Ernst hallatá magát. Kihivatván, a' függőnyt olly hirtelen bocsájták le, hogy majd megsérté a' derék művész fejét.

K — e.

Aug. 24. S z ö k ö t t s z i n é s z é s k a t o n a, népszinmű 3 felv. Haraytól. Kelletlenül is zajos előadás, mellyben azonban mindig nagyon gyönyörködik a' vasárnapi közönség. De mind e' mellett is nem szabad színészeinknek feledniök, hogy az élénkséghez nem kívántatik szerfölkötti kiáltozás. Réthyt e' vád nem sujtja, ki e' lapok minapi tanácsát követve, illő mérséklettel játszott, 's az egész előadásnak egyik éltető eleme volt. Priell N. kis szerepét is érdekesíteni tudá, K. Ida ellenben szokás szerint rontott. Igen jellemző vala, hogy e' mondást: „Legyen ön színész, akkor legalabb mindent tehet, a' mit akar, 's még az igazgató sem parancsol önnek!“ a' nagy számu közönség zajos tapsokkal fogadá.

S — —

Aug. 25. V é g r e n d e l e t b é r s z i n e t t e l, dráma 5 felv. Czakó Zsigmondtól. Nézők ismét olly nagy számmal, hogy néhány páholyt kivéven, minden hely el volt foglalva, mi világosan bizonyítja, hogy komoly szinműnek is van közönsége, ha írója eltalálja a' közönség azon oldalát, mellyen hatni lehet rá. Annál méltánytalanabb eljárás tehát, hogy szerzőnek szemét 50 — 60 forinttal szúrják ki, csak hogy ismét néhány száz forintot 'tökésithessenek! Mert az mese ám, hogy vásár vasárnapján 's hétfőjén minden darab megtölti a' színházat: adják csak jövő vásárra például Kotzebue „Formenterai remetéjét“ 's majd meglátják, mikép fog a' színház kongani! És ez minden hivatalos jelentés nélkül történt meg ismét, pedig nem hiszük, hogy helybenhagyandja azt, hogy a' 16 forintnyi havidíj mellett éhezö Czakó elmeszülöttéből szá-

*) P a k s y n é t illetőleg nem értünk egészen egyet t. referensünkkel, mert Lászlóné és Szigligetiné, véleményünk szerint, Paksynét csakugyan ki nem pótolják — semmi tekintetben; 's erről még akkor sem győződhetünk meg, midőn majd a' mindenható rendezőségnek és még másoknak is tetszeni fog, Paksynét teljesen — leszorítani a' színpadról. Egyébiránt e' themára még visszatérünk.

zokat kíván „tökésíteni“ a' nemzeti színház! Az előadás az elsőhöz hasonlita, 's azért csak akkori észrevételinkre figyelmeztetjük az előadókat.

— 99 —

Aug. 26. N é g y H a y m o n f i dalj. 3 felv. E' kellemes zenéjü dalmű folyvást nagyobbuló tetszésben részesül, m e r t, a' tenort kivéve, i g e n j ó l a d a t i k. Ezt írja föl magának a' „Spiegel“ és húzza meg magát 's ne merészelje többé gúnyolni a' magyar közönséget, mondván: hogy annak könnyen tetszik bármi. — Spatzer Gentiluomo assz. azért tetszett a' nemzeti színházban, mert jó környezete volt, 's mert műértő közönség előtt énekelt, melly a' hang gyöngeségét művészi előadás mellett kissé feledni tudja; a' németben ellenben azért nem tetszett, mert egész környezete minden kritikán alól állott.

S — —

A' M. ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓKNAK

FOLYÓ ÉV AUGUSTUS ELEJÉN PÉCSETT TARTATOTT

VI. NAGYGYÜLÉSE.

Furcsa dolog biz az, és mégis úgy van: miszerint mindig ragad az emberre valami azon szokásokból, mellyek szülő földjén honolnak, 's így én sem levén jobb a' deákné vásznánál, szinte részese vagyok egy balhiedelemnek, melly szülő földemen, V á c z o n, hol ajkaim először szívták magukba az éltető léget, hol gyermekkorom gondtalan aranynapjait éltem, boldog-, boldogtalanon uralkodik 's aból áll: hogy, legyen az bármi, mihez p é n t e k i nap kezdünk, annak véghezviteleben, több vagy kevesebb bajjal kell küzdenünk; azért már régóta feltett szándékom levén, a' m. orvosok és természetvizsgálók ezidei nagygyűlésében résztvenni; de megtudván, miszerint az elindulás napja augusztus 8-ra, azaz: épen péntekre tűzetett ki, kissé megütköztem, seregestől láttam már képzetemben elötódulni a' bosszantó bajok tömegét, 's csaknem Pesten maradtam volna, ha kimondhatlan vágyam, Baranyát látni, e' gyermekes babonás hitet el nem öli.

Az indulás előtti éj, mint egy perc, olly rövid volt; augusztus 8-kán álmos fővel ballagtam hajnali 3 óra után néhány leendő utitársaimmal Árpád gőzös felé, melly már, mint a' német mondja, annyira b e s e t z t volt, hogy csak lábujjhegyen járhattunk tetején, leülhetésről pedig még csak szó is alig lehetett; a' hasadó hajnal mindinkább kideríté az egész látkört, 's csak akkor kezdtük megismerni egymást, kik helyünkől meg sem mozdulhatva, mégis mindnyájan egy czél felé haladtunk. A' többi utasok közt az első helyen még egy igen kitünő, meglehetősen terjedelmű 's ritka vendég foglalt közepettünk helyet, roppant magasra nyujtva fel nyakát, 's ezen szokatlan vendég nem egyéb volt, mint egy fekete szurkos darócczal beborított roppant podjászalmaz, mellyet kapitány ur szíves volt a' mi különös tiszteletünkre oda helyezett. 4 óra helyett végre fél öt felé hajónk hatalmas kerekei paskolni kezdék Dunánk csalfa hullámain, 's mi néhányan jóideig vitatkoztunk, valjon indulásunknak a' kijelölt órántuli elkésését az öreg Árpád, vagy kapitány uram álmodossága okozta-e? míg végre egymást okokkal meg nem győzve — mint illy vitáknál közönségesen történni szokott — kiki azt hitte, mit ezelőtt hitt. Majd arról került

elő a' szó, miként lehet az, miszerint a' gőzhajó társaság igazgatóságától számunkra külön hajó volt ígérve, mely egy állomáson se kötött volna ki, 's mégis az ellenkezőt tapasztaljuk: mire az lön határozva, hogy ezek az emberek ígérni tudnak, de teljesíteni nem. A' dolgok így folyván, és sorsunkkal, mintán az másként nem lehetett, megelégedvén, nyugalmunkból a' kapitány dörgő szava, jajgatás és sikoltás, a' népek a' kormányfelei tódulása, 's a' hajón hallatszott erőszakos recsegés — mely ideiglen mindnyájunkat kellemetlenül lepett meg — ijesztett fel; tudtunkra esett aztán, hogy Á r p á d u n k n a k egy malmot tetszett hatalmas orrával összezúzni. A' malomban alvó legények megijedve ugráltak fel, Straus zenéje nélkül is keringőlni látván a' malmot, és csak a' kapitány éberségének, mely szerint a' hajót rögtön megállítá, köszönhetni, hogy életveszedelem nem történt. — Itt van mi! gondolám magamban a' pénteki indulás eredménye. — Egyébiránt a' molnárok épen nem haragusznak ily kis szerencsétlenségért, mert jól tudják, hogy a' gőzhajótársaság, a' hol köteles, bőven meg szokta téríteni az ily károkat.

A' vidék, mellyen mentünk, nemcsak hogy nem kellemes, sőt unalmas, épen nem mulattató. A' kalocsai érseki uradalom által dunamentében ölekbe rakott fát Pesten ohajtanók látni, árának olcsóbságát remélvén.

Utközben sokan kárhoztaták a' paksiakat, hogy nem birnak becsületes kikötőhelyet csináltatni partjukon. A' tolnai kikötőnél mozsárszóval mondák a' hozott Istent, mire kapitányunk nem válaszolt mozsárszó kíséretében fogadj Istennel, mert mozsarai a' nagy hőségnek miatta megrekedtek. — A' nélkül, hogy valami nevezetes történt volna, délutáni 5 órakor Mohácsra érkezvén, Baranyamegyébe léptünk.

Bizony csak meggyül a' naplót vagy utleirást közlőnek baja, mert a' könnyű mulattatás térérl sokszor tudta ellenére is átszőkhetik az untató 's komolyan tanítani látszó írásmodorba, 's ekkor szegénynek izzasztó fáradságába került sorai álomporrá válnak; azért iparkodnia kell, hogy a' mulattatót tanulsággal vegyítve adja közönség elé. Ne haragudjanak tehát, szép olvasónéim, ha soraimba nem egyedül e' kirándulás ünnepélyének leírását iktatandom, hanem Baranyának általános, de csak dióhéjba szorított ismertetését is adom, remélve, miszerint önök nemcsak a' kirándulás pusztá leírását veendik szívesen, hanem a' helynek és népek ismertetését is, mellynek körében időztünk. 'S azért Mohácsnál ezen — történeti tekintetben olly gazdag városnál — lépve először Baranya földére, erről néhány általános szót.

Baranyavármegye nevének eredete bizonytalan; sokan a' benne fekvő Baranyavár nevü erősítvénytől származtatják, sokan pedig úgy gondolkodnak, hogy Baranya a' borok igaz hazája 's innen boranya, jelenleg Baranya. *) Egyébiránt erről okoskodni, sem helyünk, sem időnk.

Baranya kiterjedése Kóczián József megyei mérnök szerint 83 $\frac{8}{10}$ □ bécsi postamértföld. Határai keletről a' Duna; délről a' Dráva; nyugatról Somogy; éjszokról Tolna. Ha meggondoljuk — mond Fényes — Baranyának kellemes déli éghajlatát, tiszta egésséges levegőjét, sebes vegetatioját, két hajókázható folyó közti fekvését; továbbá, ha meggondoljuk azt, hogy ezen megye, csupán némely ásványokat vevén ki, a' természetnek minden ajándékival nemcsak bőven, hanem valóban pazarlásig meg van áldva, 's hogy földszíne zöld dombokkal, szőlőhegyekkel, erdőkkel és ismét termékeny síksággal, szüntelen változván, egy természetes angolkertet képez: nem hibázunk semmit, ha azt állítjuk, hogy Baranyavármegye hazánk

*) Ezt látszik tanusítani a' megye czímere is, melly igen nagy szőlőfűrtöt vivő két embert ábrázol.

legszebb és legáldottabb megyéi között, ha az elsőséget magának nem is követeli, azt bizonyosan másnak egyiknek sem engedi át.

Lakói száma mintegy 235,000-re megy, kik magyarok, németek, rácok, zsidók és cigányok.

Magyarok az egész megyében szétszórvá lagnak, közép-magasságuk, bátor, egyenesszívű 's a' mellett engedékeny természetűek. Szorgalmatosak 's épen az a' baj, hogy mindenbe kapnak, 's tökéletes elszánt akarattal mégsem látnak semmi után, 's ezért kevés vagyonos találtatik köztök. A' nők fonás- és szövással foglalkoznak; ki ezt a' mesterséget nem érti, férjre számot se tartson, egyébiránt igen tiszták, még az urbéri szolgálatokra is ünnepies köntöseikben mennek. Szülő földjét a' b. magyar igen szereti, és ritkán hagyja oda atyja házát, azért találhatni Baranyában jobbágyházakat, hol 8—10 házaspár is lakik együtt. Sokat tart arra, hogy ő magyar, nyíltsága és bizodalma olly nagy, hogy ritkán tartózkodik akárkinek, ki neki megtetszik 's vele egy pohárbort iszik, egész élte történetét felfedezni.

A' németek főleg a' mohácsi és baranyavári járásokban lagnak, csendes, munkás és gondos emberek, azért vagyonosabbak is; a' rendet, csinoságot szeretik, a' törvényt iránt engedelmesek, a' bottól kimondhatlan félnek. A' törökök kiűzése után a' rajnai tartományokból jöven ide, többnyire olly helyeken telepedtek le, melyek szőlőművelésre alkalmasak voltak. Magyar nyelv megtanulásában, mint tapasztaltam, kevés előmenetelt tesznek; ruhájok is német; említésre méltó a' térdig erő vászon, szűk nadrág és a' faczipó, melly utóbbit kivált télen hordják 's olly ügyességgel, hogy csizmás- vagy bocskorossal is versenyt futhatnak.

A' rác jószívű, erényes, vendégszerető, vallásos, buzgó, másrésről; tunya, rest, kivéve a' nőszemélyeket, kik szorgalmasok. Nemzeti bankjok a' németeknél van, kik addig kölcsönöznek nekik, még földjeiket, szöleiket magokhoz kerítik.

A' zsidók és cigányok Baranyában is csak ollyanok, mint az egész országban.

Erkölcisége a' baranyai népek, általában véve, nem rossz; legkevesebb a' német rab, több a' magyar és rác. — Vannak községek, mellyekből ember emlékezete óta nem volt börtönbe senki is; ellenben Liphádon, hol a' híres Szavics Milos született, csak két ember létezik, mint állítják, ki még fogva nem volt.

A' lakosok kenyérkereset módja, a' községek és vidékek fekvéseikhez aránylag, különböző; általános foglalkozás a' földművelés, állattenyésztés, szőlőművelés, mesterségek, gyárak, kereskedés, 'stb., mellyek közül — mint mondám — a' körülményekhez képest hol egyet, hol mást gyakorolnak.

Mi az eddigi száraz előadásnak némi életet adhatna, az tán a' baranyai népszokások közlése lenne, miután azonban ezekről, mivel gyakran igen különbözők egymástól, általános nem szólhatok, előadásukba ott bocsájtkozom, hol a' Pécsről kirándulásokra menendek át. Baranya általános ismertetésére legyen ennyi elég; ki többet akar tudni, vegye elő H a s s és H ö l b l i n g jeles munkáit.

Megérkezvén Mohácson a' gőzös, megpillantottuk a' gyászos nemzeti temető nagyszerű színhelyét, melly felől Kisfaludy így szól;

Te hazámnak
Legsiralmasb vérhelye!
Ott tiporta a' sorskerék
Porba a' nagy, dicső 's derék
Nemzet testét és fejét,
Hatalmát és erejét.

Bucsút vettünk az utközből megismertektől, 's a' mult idő fájdalmas emlékére vezetve gondolatunk fonalát, elfogult szívvel 's lélekkel haladtunk a' partra, érezni igen, de mit érzünk, szóval előadni nem bírván. A' vendégcsereget baranyamegyei főorvos H e r m a n ur fogadta, minden kiszállónak kezébe adván az itt teendők napirendét. Tömérdek volt a' bémész nép, külön csapatokra oszolva, mellynek mindegyike más-ként magyarázta a' látott sokaság megérkezésének okát. Nagy volt a' tolongás és zavar, nem tudtuk, merre menjünk, mit tegyünk, kiknek adjuk podjászainkat, míg végre előnkbe tódultak a' gőzhajó számozott szolgálói — asszonyok, 's egy alig 40 fontos bórondbe hárman is csipenkedve, ajánlák szolgálati készségüket. Meghallván a' szállásul kijelölt utca nevét, mint az éhes sáskasereg rohantunk a' táj felé, 's ciceronénk kezéből kikapva a' szálláscedulát, felőrai gyaloglás után helyreértünk. Szállásainknak a' gőzös kikötőhelyétől távolléte soknak inye ellen volt, különösen egy vaskos természetbuvárnak, ki alig bírva fölemelni rövidke lábait, lélekszakadva ügetett az első után, míg szemét véletlen jött szellőcske porral behintvén, rohanva-haladásában előtte czipeltetett faládájába megbotlott, 's ennek gyöngye oldalbordáit bezúzván, belőle nagy fájdalmára minden holmiját kipotyogni látá, mi annyira megzavarta szegényt, hogy hirtelenében azt sem tudta, maga vagy ládája baján segítsen-e?

Mohács ekkor igen élénk színt öltött magára, ide 's tova lehetett látni az idegeneket, kik, podgyászt czipelve, részint szállásaikat keresték, részint pedig, hova utasítva valának, a' sétatérre siettek. Itt lassanként összegyűlt az egész mintegy 80 egyénre menő társaság, a' gőzösön kötött ismeretségek megerősítettek, 's ki tudja, nem származandik-e belőlök barátság, melly erőt egyesítve, elég jót tehet a' honnak.

A' sétatér az egyszerűn épített püspöki palota előtt nyúlik el, fiatal ültetvény az egész, ügyes kezekkel ápolt csinos kert, melly a' mohácsiaknak kellemes mulatóhelyül szolgál. Összejárván a' palotához tartozó kertet, mellyben sok szép gyümölcsfákat láttunk; a' termeket néztük meg, mellyek közül az épület balszárnyán levő földszintiben két történeti nevezetességű kép van egymásnak átellenben a' falba helyezve; egyike a' mohácsi veszedelmet, különösen Lajos király elvesztét, másika a' szigeteki diadalmas csatát ábrázolja. Kár e' két képért, hogy illy sötét terembe jutott, historiai nevezetességük és művészi becsük igen érdekessé teszik őket. Sajnálom, hogy a' művészek nevét meg nem tudhatám. Ittétünk alatt a' sétatéren zene pendült meg, könnyelmű hangjai különös ellentétet képezve szíveink komoly érzelmeivel. A' mohácsi szépek is gyűltek lassanként, de biz az ut terheitől fáradt vendégek nem igen akartak az udvarláshoz fogni, Pécs számára látszván mindent fentartani. Este felé oszlani kezdett a' társaság, némelylek a' püspöki palotába mentek estelizni, a' többiek pedig a' nagy téren álló vendéglőbe, éhezni és szomjazni, ez t. i. úgy értendő, hogy a' becsületes német sógornak, ámbár tudta, hogy ennyi vendége leend, mégsem volt elkölthető étele 's itala, mit a' vendégek nem igen szívesen vettek. Nekem volt legtöbb bajom, mert utitárs barátom, kivel szállva voltam, nem kapván jó bort, életében először vacsorált víz mellett, mi olly nagy változást tön benne, hogy csaknem az egész éjt ébren virasztotta át, engem is alig hagyván aludni.

F r i e b e i s z.

(Vége követk.)

NŐK VILÁGA.

XIV. LEVÉL.

(Vége.)

Ezekből következtethetitek, mennyire vagyok barátja a' bottali nevelésnek. Ki gyermekében minden szégyent, minden jobb érzést el akar fojtani, vegyen botot kezébe, valahányszor az megtéved. És ha már megnöttek irányában nemcsak méltatlan, lealacsonyító 's kárhozatos az illy rendszer, annál inkább az gyermekek irányában, mert midőn az érett koruak helytelen tetteiknek rutságát előlegesen megfontolhatják, a' gyermekek éretlenségökben nem mindenkor bírják átlátni, milly ellenkezésben áll tettök az erény- vagy helyessel, és így a' beszámítás kisebb levén, lágyabb eljárásra érdemesek. Vannak 's a' helyzet- 's körülményekhez képest lehetnek sokféle büntetés-nemek, mellyek a' gyermeknek kedélyéhez alkalmazva, érzékenyen sujtanak és mégsem olly lealacsonyítók, mint a' testi büntetés. Ez gyökeresen soha sem fog javítani, mert ha bár pillanatra a' testi fájdalom a' megbánásnak érzetét csalja is az arczra, de rettegéssel tölti el a' lelket, mi bizalmatlanná teszi anyja iránt; és csak félelem fogja visszatartóztatni a' rosztól, ez pedig milly memtelen indok 's milly bizonytalan ovószér az erkölcsi hanyatlás ellen, feljebb láttuk. A' jól 's gondosan nevelt gyermeket nem leszen szükség testileg büntetni, mert az illyen ritkán fog tévedni, és ha tévedett is, szelíd intés által czélszerűbben fog visszavezethettni, mint bármí kemény vagy épen testi büntetés által. Az olly gyermek meg épen, ki nemes műveltség-

beni fejlődése mellett természeténél fogva érzékeny, ha megtörténhető tévedéseikor testileg fenyítettnek, oly lelki sérelmet szenvedne, minek bántó nyomát évekig hordaná keserűen magában. Ha mégis a' gyermeknek több esetekben ismételt 's megkísért szelidebb eszközök által nem orvosolható makacssága épen elkerülhetetlen szükségessé tenné ez utolsó nemtelenítő büntetésnek megkísértését, ám tegye, ha jónak 's sikeresnek látja az anya, de ne felejtkezzék meg soha e' közben az illő mérsékletet 's higgadt indulatot megtartani, mert fellázadt vérrel mind testi-, mind szellemileg több kárt okozhat gyermekének, mint erkölcsi hasznot. Emlékeztesse gyermekét, hogy midőn e' végső eszközhez nyúl erkölcsi javítására, ezt keseredett lélekkel teszi, mert tudja, hogy mennyire lealacsonyító verni, de mivel más-kép nem reméli őt megjavíthatni, illy szigoruan kénytelen büntetni, — és a' gyermek, ha minden becsületérzésnek szikrája ki nem aludt benne, higy-jétek, meg fog javulni. Azt mondanom sem kell, hogy oly gyermeket verni, ki sem tettének helytelenségét felfogni, sem a' büntetésnek súlyját csak testi-, de lelkileg érezni képtelen, nagy esztelenség; pedig láttam már anyát, ki még vánkosba pólyázott síró kisdédét veréssel akarta lecsendesíteni. És hogy rövid legyek, kijelentem, hogy a' vesszőveli nevelésnek semmikép barátja nem vagyok. Tanítsátok meg gyermeketeket engedelmességre, oltsatok beléje nemesebb ösztönt, mint a' vessző suhogásától félelmet; átaljában pedig minden büntetésnél, bármily nemű legyen, arra ügyeljete, hogy azáltal a' gyermek magát meggyaláztatva ne érezze, mert ez jellemére igen káros befolyással lehetne, és ezért, a' mennyire lehet, idegenek előtt meg ne szégyenítsétek, mert ha ez gyakrabban megtörténik, megszokják és nem pirulandnak később idegenek előtt sem, bármi büntetéssel fenyítsétek is őket, mi arra mutat, hogy a' szégyennek érzete el van már fojtva.

Még egy igen fontos észrevételem van, minek tekintetbe vételét nem tudom eléggé nem ajánlani, és ez, az atyának 's anyának a' gyermek nevelése körüli tökéletes egyetértése. Ez egyetértés az életnek göröngyeit lesimítani segítő elveknek becsepegtetésében, röviden, a' gyermek jellemének alakításában mulhatlanul szükséges, de mulhatatlanul szükséges különösen akkor, midőn egyik vagy másik a' gyermeket büntetésre érdemesnek ítéli. Ha azért az atya gyermekét büntetni akarja, mint az sokszor történni szokott, az anya gyermekének jelenlétében sem tetlegesen, sem sajnálatát nyilvánító szavakkal ezt ne akadályoztassa. Ha az anyának nézete különböző az atyáétól, vagy viszont, gyermeke vétségének elítélésében, ezt szabadon 's szeretettel nyilváníthatja később, de nem gyermeke előtt, mert az illy ellenkező bánásmódból a' gyermek a' büntetni akaró félnek igazságtalanságot tulajdonítand, és ez szülői iránti tiszteletlenségre vezet. A' gyermeknek jelenlétében egyik fél sem bírálhatja meg a' másinak bánásmódját, hacsak a' gyermeket tévedésbe hozni nem akarja, azért mindenek felett szükséges az egyetértés; innét mit az atya megtiltott, azt az anya józanon meg nem engedheti; az anya, ki illy gyengének mutatkozik gyermekének irányában, előbb

utóbb fogja engedelkenységének szomoru következményeit tapasztalni. Hátartalan engedelmesség szülői iránt az első törvény, mit a' gyermeknek megtartani kell, és ha az anya ezt 's így, az atya azt 's amugy akarja, tudni fogja-e a' gyermek, kinek engedelmeskedjék? nem fog-e szükségképen egyik iránt engedetlen lenni? A' férj és nő közti egyetlenségnek káros befolyása a' gyermekekre nézve kiszámíthatatlan, és valamint ez a' szülőknek jelenét keserítő, a' gyermeknek pedig jövőjét megrontó ördögnek tekinthető: úgy az áldott összehangzás mint egy őrző angyal biztosan 's boldog jövődöt ígérőleg vezeti ki a' gyermeket az életnek megfutandó pályájára. Ha pedig ez összetartásnak áldott anyala ellebbent a' ti ház-as-életeknek egéről, ha az atyának befolyása a' gyermekre nézve káros, akkor nem tudok mást tanácsolni, mint azt, hogy nektek kötelelességek, kettőztetett szorgalommal megóvni a' gyermeket atyjának befolyásától. Szomoru köteleesség, de mellőzhetetlen. De még ekkor sem szabad a' gyermek előtt atyjának hibáit meg róni, mert a' gyermeknek atyját még tévedéseiben is tisztelni kell, és csak egyedül akkor, ha nagy a' veszély, hogy a' gyermek atyjának hibáit sajátjává indul tenni, vagytok felszabadítva, távolról megérinteni, milly veszedelmes az a' jövő élet boldogságára, ha az ember illy vagy amolly tévedésekhez szokik. Ha illy nehéz sors jutott volna osztályotokul, folyamadjatok ahhoz, kitől jó minden tanács és segedelem, hogy könnyebbitse meg utatokat.

Ezeknek folytában még egy kérdés támadhat itt, ha t. i. a' gyermek mindenkor szentül megtartja a' tartandókat és erélylyel óvja magát a' tévedésektől, valjon érdemel-e jutalmat, és célirányos-e jutalmazni? Tagadhatatlan, hogy érdemes a' jutalmazásra, és egy kevés kedvezésben mindenestre részesülhet, de nem tartom célirányosnak megjutalmazni mindannyiszor, valahányszor oka van az anyának vele elégedettnék lenni, mert így majd csak a' jutalom reménye lelkesítendi jóra, mit mindannyiszor elhagyand, valamennyiszer e' remény nem kecsegteti. Szoktassátok őt erénységre jutalom reménye nélkül, mert kit ez lelkesít nemes tettekre, annak tettein mindég az önérdek, az önhaszonlesés szaga ömlik el. A' szívben, az öntudatban érezze az ember tetteinek jutalmát, és ki ennél többre nem vágyik, annak jelleme arany-tiszta. Ne szoktassátok tehát a' gyermeket jutalomvárára, hanem iparkodjatok előtte megfoghatóvá tenni, hogy valamint a' kötelességmulasztásért legjobban ostoroz, úgy a' teljesítésért legedesebben jutalmaz az — öntudat.

Elismerem gyöngeségemet, elismerem, hogy korántsem merittem ki a' tárgyat, de mit tudtam, elmondottam; — mind e' mellett azonban azon édes kecsegtetéssel zárom be soraimat, hogy e' kevés is, ha figyelemmel olvastátok, nem minden tanúság nélküli. Isten veletek!

S z a b ó R i c h a r d.

K É P E M A L Á.

El ne ijedjete^k, oh lánykák, e' felle^ges arcztól:
 A' magyar írónak nem lehet arca derült.
 A' haza szerte borús, 's ha magas helyeket keres a' vész,
 Mennyköve fenndobogó kebleket érni szokott.
 Verseim e' lángból kiragadt tájképek; azért olly
 Szennyesek a' lecsapott vész sűrű kormaitól.
 És ha igaz: hogy az arcz a' lélek tükre, — ki várná,
 Hogy bús léleknek tükre lehetne derült?

S á r o s s y.

PÓLYA ORVOS ELSŐ BETEGE.

I.

Mérey Bélát legjobb barátim közé számítám: hihetõleg mert nem volt —
 u j s á g í r ó!

Érdekes, nyulánk fiu volt õ . . alig huszonkilencz éves. Arczát — mellynek finom bőre mitsem rabolván el férflasságából, annak olly színt kölcsönze, mellyre a' hölgyek tetsző vágygyal, a' szerelmesek gondos kétkedéssel pillantanak — nem ékteleníték el a' világ gondjai, de méla 's gyakran tévelygő tekintetében czímlapja rejlek bizonyos édesbús történetnek, melly ifju szívébe lángbetűkkel írva volt . . . az első szenvedélyes szerelem!

Korán reggel ígérkezék õ hozzám . . 's alig kezdém édesebben szövögetni álmom gyönyörű képeit, midõn betoppan szobámba 's hangos 'jó reggelt' mondvá, szõktet fel ágyamból.

Öt percz alatt felöltözém 's tíz mulva vidor kedélylyel sieténk nyájasan zöldelõ rozskalászok közt kedvelt helyünk a' 'farkasvölgy' felé. A' városban a' harangok 's keblemben a' szabadság himnusza kondult meg, olly nagyszé-
 rûen 's olly ünnepélyesen, hogy azt a' világ minden kincseért sem hagynám — kinyomatni.

És a' napokra emlékeztünk, hol bizalommal és szeretettel közeledénk egymáshoz — az iskolaidõre, mellynek jelene bár fiatal gond és szomorúságok által elkeserítetett, mégis késõbb, a' világ roppant nyomorusága ellenében, olly nyugodtnak 's kedvesnek tetszék . . . és emlékeztünk azon jelentékeny 's fontos idõszakra, melly egész életünknek irányt adott, a' történet azon első fejezetére, mellybõl a' figyelmes 's tapasztalt emberismerõ a' dráma vázlatát 's a' catastropha bekövetkezését előre láthatja: azon idõszakra,

midőn merész gondtalansággal léptünk ki a' nagy tömegbe 's durva kezek által jobbra balra löketve, vezér nélkül bolygánk idegen emberek közt!

Anyám! a' te emléked is fölelevenült szívemben . . . egy vad rózsát szakaszték le 's midőn gomblyukamba tűztem, a' rajta fénylő könnycseppeket reggeli harmatnak hazudá meglepetett könnyelműségem.

Két hölgyalak lebegett előttünk: az egyik zöld ruhában 's veres napernyővel elbűvölt bogácsbigéhez hasonlított, de a' másik — á la bonheure! — a' legangyalibb arcz, melyet valaha láttam 's a' legremekebb villitermet, melly koránsem azért volt alkotva, hogy világi karok átölelése elől összefolyjon — a' kék levegőbe.

Ha Bélának a' termet rendeltetéséről higgadtabb nézetei nincsenek 's a' hölgyek más utat nem választanak: bizony nem állok jót magamért, hogy feleséges ember létemre valami dőreséget el nem követek.

A' nap forró melegen süttött le az égről . . . annál jótékonyabban hatott reánk az erdő hűvös árnyéka. Többször tekinték vissza 's mindannyiszor megbotlottam az utunkon átfutó fagyökerekben. Lábamra ónsúly nehezedék: olyan h á t r a m e n é s i vágyam volt, mintha választópolgár lettem volna. — Béla gonosz közönbösséggel folytatá utját, mindig tovább haladánk fel a' hegyháton 's mindig távolabbra maradt az édes álom gyanánt f e l é s e l tünt angyalalak.

Isten tudja, az ég nem tetszett olly szépnek, mióta ez ismeretlenő arczát láttam . . szerettem volna szárnyira ülni a' sobajnak, melly az ibolyillatu légen átrepült . . . valóban, Bélának igaza van; szív dolgában soh' sem fogok kijózanodni!

Az erdő végén magasadék felrozzant ágason, mint valamelly bikficz urfi a' ranglétrán, egy félig elmosott 's félig bemázolt korcsmaczímer, mellynek zsuppfődeles szomszédsága délelőtti kalandozásunk nyugpontjául kínálkozik. — Egy terebélyes hársfa alatt durván összeácsozott asztalnál éhes gyomorrall letelepedvén, botjainkkal a' pinczéért doboltuk elő.

A' kilátás e' helyről gyönyörű volt: távol Pestnek, a' bájos hon-arának egy része az ezüst szalagkint átkigyózó Dunával kékellett; jobbról se-lyemlág mohval benőtt meredek szirtek emelkedének, foszlányos körétegek, mellyek közül a' violák, égszín szemecskéikkel kimosolyogtak 's a' levegőt fűszeres illattal áraszták el: balról a' láthatárt sűrű erdőség borítá el, mellyből a' madarak víg csevegései asztali zene gyanánt hangzottak ki . . . ha t. i. lett volna már valami, mihez 'muzsikáltathatnánk' magunknak.

Ismételt 's hangosabb dobolásunkra valahára megjelent egy pinczéralaku emberlény és savószezeivel, amugy hidegkuti sváb módjára, ránk bá-mészakodván, inkább kérdezni látszék, mit akarunk? mintsem kedvet mutatott volna, parancsainkat azonnal teljesíteni.

,Speiszettel, oder etwas zu essen!' mondám levegőt rontó nyelven 's 'hegyi Ganyéméd eltűnt a' 'füstös ház gyomrába' 's várakoztatott bennünket mintegy félóráig, mialatt előre izlelém már azon különféle sült és tész-

tás nemű csemegéket, miket egyik collegám oly étvágygerjesztőleg tud leírni, hogy szinte szemére lobbanthatnók, miért nem ír szakácskönyvet, hogy már egyszer valami é l d e l h e t ő t olvashatnánk tőle?

Dús képzeletemben tökéletesen jóllakva, sovár pillanatokkal üdvözlém a' lábaimnál kovászinkt dagadó friss puba gyepet, mellyen a' nap leküzdött fáradaimai után dicsőmagyarosan elnyújtózva pihenni fogok. Istenem, ez a' képzelet; beh sokszor megjárták már vele a' magyar írók!!

Épen andalgásim közepeig jutottam, midőn a' pinczér felhordá az étkeket . . . oh te ,fekete sas', emlékezni fogok rád, valahányszor étvágyam lesz; mi m e l e g ételt vártunk 's h i d e g e t kaptunk: szivós sonkaszeletet, kéthetes vaját 's tegnapelőtti zsemlamaradékot. Barátom mindent érintetlenül hagyott, én egy pohár vizes tejet öblíték belém, azután letörültük szánkat 's fizettünk két forint harminczhárom krajczárt váltóban, mennyiért még a' ,horváthkert'ben sem ettünk volna — rosszabbul.

Azonban gyöngé lelkem tulajdona: sokáig töprenkedni csekély bajokon. Szerencsénkre, nem valánk született fővárosiak, kik gyomruk istenénél egyebet nem ismernek . . hisz a' természet oly bájlón mosolygott felénk, a' madarak bujósdit játszanak velünk, fűrtjeinket enyhe szellők lengék körül 's délnyugatról koromsötét felhők tornyosultak, mellyek világosabb rétegei közt itt-ott kibukkant az égető napsugár.

Hejh; miért nem vagyok költő?! ha csak olyan is, mint Weil Fülöp ur: milly szívragadólag 's át- meg átspekelve fenséges eszméktől lehetne ezen gyönyörű látványt letintázni . . például:

,Az ég e g é s z e n tiszta volt, mint egy ív kékpapiros . . csak imitt-amott vonták be, vagy inkább t ü n t e k fel fekete felhők a' láthatáron, mint kedvesünk sötét szemei a' halvány liliomarczon. A' távol dörgés nagy égiháborút hirdetett, különben mély csend uralkodék mindenütt, mintha a' természet koporsóban szenderegne stb. stb.'

Béla elmélyedő tekintettel mereszté szemeit az ,e g é s z e n tiszta é g r e,' melly egyszerre könyezni kezdett. — Ifju barátom szokatlanul komolyabb lön: szívé, mint mondá, bizonyos szomorú sejtés foglalá el, mi-nek urává lenni nem tudott.

— Siessünk, fiu, mert megázunk; kiálték fel, inkább hogy Bélát méla andalgásiból felriasszam, mint az eső miatti félelemből: a' megszólított azonban lépteit nem gyorsítván, — pedig Isten a' megmondhatója, egyikünk sem volt fontolva m a r a d ó, — de figyelmeztetésemet is válasz nélkül hagyván, legtanácsosabbnak tartám hallgatni.

Annál hangosabban szólt az ég . . rövid perczek múlva szakadva hullott az eső. Ez Bélát is fölébreszté ábrándozásiból: a' viharral versenyt futva elértünk hosszú bolyongás után egy csinos hegyi lakhoz; haj, de minő állapotban? a' pesti német színházé ehhez képest — i s t e n i!

Az ,Életképek' érdemes szerkesztője madárrémhez hasonlított, kit akár minden perczben kukoricaföldre lehetett volna állítani, hol állásának

bizonyosan szintugy megfelelt volna, mint sok mondvacsinált tekintély a' magának. Béla méltó párdarabom volt: gyönyörű bajusza, a' legszebb ajkék Budapesten, bozontosan 's szomorogva csüngött alá, nyakkendője itatópapírrá zsugorodék 's világossárga codringtonja vizes zsák gyanánt lityegelt karsu természetén.

Szép az a' természet; kivált ha esősidőben ablakból nézheti az ember!

A' kéjlek pitvarában, épen a' középső szárnyajtó előtt ült egy emberke tarka, nagyvirágos hálóköntösben 's vastag fejét kémelve irányozá a' sebesen futó föllegek felé, nem mintha velők akarna szállani — ezt már feje sem engedte volna meg — hanem mert más dolga épen nem volt.

Ez a' fő rendkívül eredeti volt . . ha e' pillanatban nedves ruháinkban olly átkozott kellemetlenül nem érezzük magunkat 's én hét évig azért nem tanultam volna rajzolni, hogy fiamnak még egy becsületes huszárt se pingálhassak . . . azonnal lemázolom e' Hogarth ecsetére méltó látványt.

A' bozontos túskehajak, melyek silányul környezék a' hatalmasan kiálló fejbúbot, nem födheték el egészen a' nagyszerű fülpárt: arczának mocsokszínű bőrét néhány hoporjos kinövések ékesíték, melyek vulcáni természetét hiában igyekezett egy szőrös tetöcske eltakargatni. A' füstös orr, megnyergelve feketecsontos pápaszemtől, melynek nagy és gömbölyű üvegkarikái pár mélyen besüppedt 's vastag sertésű szemöldököktől árnyékolt szemeket sánczolának be, bő eledelét megvetni látszék, melly felső ajkának nevezetes részét festőileg ellepé.

Midőn a' széles, virágokkal rakott pitvarba léptünk, az emberke, egészen elmerülve csillagvizsgálói elmélkedésibe, nem hiszem, hogy észrevett volna bennünket; csak midőn vizes kalapjainkat kicsóválva, néhány sujtásos magyar köszöntéssel üdvözlők az istenhordta időt, pislogtatá reánk színetlen szeméit 's — mert f él arszlának levén, nem tartottuk érdemesnek őt köszönteni vagy beléptünket valamikép kimenteni, a' telivérűek azonnal a' szobákba tolakodtak volna, tátott szájjal, miből mindjárt megtudtuk hogy n é m e t, várta megszólításunkat.

'S épen hozzá akartunk gyürkőzni ájtatos keresztvetéssel a' Heinsius és Adelung által soha nem tanított emberi nyelvforma zagyvalék lemorzolásához, midőn e' pillanatban a' lakból gyönyörű asszonyi hang zengett ki, melly Vörösmartynk örökifju főtí-dal'-ának egyik versszakát éneklé.

Béla az első hang felcsattanásától rendkívül meglepetve, szokatlan elragadtatással figyelt az énekre. — A' hangban valami bűrő rejlek, melly gyémántsálókkal foná körül a' szívet 's ha megzendül mélységben vagy magasságban, akaratlanul von le téged a' föld gyomrába és emel fel a' felhők honába.

— Ő az, Istenemre, ő az! kiálta fel Béla 's örömsugárzó arcczal nyakamba borult.

Egymáson csüngve, olly látványt nyujtánk, mint két, a' mosókádból épen kikerült és száraztóra tett keményítetlen abroncsszoknya.

— Kicsoda? kérdém, nem annyira tudvágyból, mint inkább azért, hogy megszabaduljak barátom öleléseitől, ki, mint egy rámborított vizes esernyő, nehezedék vállaimra.

— Hát ki más, mint Fanni, az én isteni Fánnim . . . üdvem, mindenem! — ujongta fel 's nyakamról szerencsésen lehorzolt karjait a' láthatatlan énekesnő felé terjeszté.

— 'S te bizonyosan tudod, hogy az énekesnő — ?

— Igen; ő az, vága szavamba Béla . . . de ki is lehetne más, mint ő? kinek van, az angyalokon kívül, illy isteni hangja? —

— Meglehetősen! mondám színtelt közönbösséggel 's örültem, hogy komoly barátomon, ki indulatosságomért engem már annyiszor megrovott, ez egyszer kifoghattam. — A' szép hangok, folytatám hidegen, most divatban vannak, főkép tavasz derekán a' budai hegyekben, hova a' két város minden énekesei kiköltöznek a' fülemülék ijedségére.

Béla nem hallá gonosz czélzásimat . . . a' hang mindig lágyabb és olvadóbb lön . . . Isten tudja, kimondhatatlanul jól esett azt hallgatni, mint balzsam simult a' fülhöz . . . 's mégis valami epesztő lelkiállapotot gyanítatott az . . . egy beteg hárfahúr, melly feltépve 's felszaggatva utolszor rezeg meg a' játszó kezei közt.

— Hozzá, hozzá! kiált fel szerelmes hévvel Béla 's az ajtó felé rohant.

Az ajtó küszöbénél mozdulatlanul ült a' torzalak.

— Uram, én az énekesnőt látni akarom . . . mondá siető tolakodással Béla.

A' vén cerberus szemeit mereszté a' szőlóra: ez nem ok nélkül gyanítván, hogy nagyot hall, hangosabban ismétlé szavait.

— Nem lehet! volt a' laconicus válasz.

— Miért nem?

— Mert a' kisasszony . . . alig mondá ki azonban a' bozontos alak e' szavakat, midőn azokat ismét megbánni látszék 's bizonyosabb válasz helyett csak ezt dümmögé: mert — nem lehet!

'S azután ismét a' felhőkbe kandikált, nehogy azonban úgy járjon, mint sok fellengző atyánkfia, ki a' 'magosba' bámészkodván, feledi, mi a' földön történik . . . lábait keresztvas gyanánt támasztá az ajtó küszöbéhez.

— Ez mindenesetre baj; mondám ironiai mosolylyal, midőn Béla, mint az erő és akarat közt pártatlan ingó 'Jelenkor', a' vén kapus előtt állott.

— Próbáld meg csak a' közönséges nyelvolvasztót! biztatám barátomat. De mielőtt ez zsebébe nyult volna, az öreg ur mérgesen rám pillantva, fölegyenesedék 's durva hangon rikácsolá: 'itt nem szokás, belépti jegyeket váltani!'

'S ezzel a' pitvarajtón belépve, azt orrunk előtt becsapá, mi által természetesen a' legrövidebb uton menekült meg tolakodásunktól.

Néhány perczig szótlanul béméskodánk hol egymásra, hol a' hatalmas pitvarajtóra, melynek különféle torzfaragványai gúnyosan vicsorgának le az elutasított kalandorokra, mi Bélának ingerült állapotát méginkább nevelé.

Hejh, beh sok palotának ajtain láthatni illy gúnyalakokat, melyek visszajesztk a' nyomort, hogy a' ház urának örömeit ne háborítsa!

— Roszul számítál, vén dorong, ha azt gondolod, hogy zárt ajtók a' valódi szeretetet gátolják; monda Béla, mintegy bátorítva magát.

— De mindenesetre nehezítik azt; jegyzém meg mephistói mosolylyal és zsebkendőmet csavartam ki, mellyel kalapomat akartam az esőtől megóvni, mi által azt nyertem, hogy még jobban megázott.

Béla azalatt körületekingetve, azt az épen nem vigasztaló felfödözést tévé, miszerint valamennyi ablakok az épület másik oldalára esnek 's emeleti magasságra levén a' földszintől, szabad kilátás kedvéért fáktól nem környeztetnek, mellyek szükség esetében a' zárt ajtókat könnyen pótolhatták volna. — E' felfödözés barátomat nyugtalanabbá, de elszántabbá is tévé.

— Akadályok nélkül nincs szeretet! kiálta fel társam 's szokatlan, eddig nála még nem tapasztalt humorral fordulván hozzám: Szedd össze magad, fiu, — ugymond — hisz olyan beszélyiró-forma ember vagy te is, hogy az Isten tartson meg: ki mindent lehetségessé tehet, a' mi nem lehetetlen. Gondolj ki valami okosat, mert előre kijelentem, hogy nem tágitok innen, míg Fánnimat nem láthatom.

— Dicső föltétel; annyi bizonyos, hogy el nem hagylak: csak aztán úgy ne járjunk, mint egyik ismerősöm járt, kit a' minap szerelmes találkozásra rendelt kedvese a' fáczán'nál 's az ajtót elvétele, egyik legmakacsabb — hitelezőjéhez nyitott be.

— Oh, ettől ne tarts; bizonyos vagyok abban, hogy ő lakik itten. . hiszen e' vén cerberusra is már világosan emlékezem. . .

— És így ő is ismer téged?

— Nem gondolom: a' háznál csak egyszer fordultam meg 's a' papa azonnal megkért, hogy leányát kiméljem meg látogatásimtól.

— 'S te engedelmeskedél?

— Mert kénytelen valék. . az apa köszívősége azonban méginkább nevelé szerelmünket.

— Természetesen: mert a' szerelem csak akkor szokott leginkább megerősödni, ha a' szülők azt gátolni akarják. A' makacs szülők mindig a' legjobb házasságszerzők.

— Én Fánnit házánál többé nem láttam, de láttam őt majdnem minden nap egyik barátnéjánál, kinek bátyja jó ismerősöm és tisztí társam. — Isteni órákat tölték ez időben: mi láttuk és szerettük egymást. . . ha Fánnit változó egészsége miatt — mert ez angyali lélek gyöngye testben lakik — néha több napig nem láthatám, milly édesek voltak a' viszonzlás perczei, milly ujult vágygyal szöktem én feléje 's milly nevezhetlen bájjal simult ő karjaimba. . .

— 'S milly szófogadói voltatok az atyai parancsnak!
 — A' vész megnehezült fölöttünk, mert van-e állandó boldogság a földön, midőn hiában keresed azt a' mennyben is, hol a' szerelem honol? — Tudod, hogy Budán misem marad titokban. . .

— A' mi egyébiránt a' budaiaknak csak dicséretére válik, mert föltehetni róluk, hogy baráti a' — n y i l v á n o s s á g n a k.

— A' mit az emberek előbb csak sejtettek, azt nem sokára bizonyosnak állíták: az atya csakhamar értesítve lön viszonyunkról. . .

— A' nagyságos ur pedig nem igen bizván egy tiszteletbeli fogalmazói gyakornok szilárd szándékába. . .

— Azon ürügy alatt, hogy leányát gyöngélkedő egészsége helyrehozása végett a' szliácsi fürdőkbe küldi, azt a' szó legszorosabb értelmében elragadá előlem. . .

— Mi annál különösebb, mert a' mostani apák leányaikat többnyire — előnkbe hozzák.

— Oh, de csalatkozék; szerelmem azon idő alatt, mellyben őt nem látám, óriássá nőtt. . mindinkább érzem, hogy Fanni az én első és — utolsó szerelmem.

— Ezt a' phrásist én is szoktam mindig használni, valahányszor egy szép leányba amugy bolondulásig bele szerettem: azóta megházasodtam 's ha most a' kísértet környékez, csak hangosan sohajtom el magamat.

— Szliácson majdnem egész hétig voltam, de hírét sem hallottam annak, kit olly forró vágygyal kerestem 's kit kész valék a' világ végeig követni, mintsem birtokáról lemondani. . . oh, ha gyaníthattam volna, hogy ő olly közel van. . .

— Ritka szerencse, ha égtől jön. .

— Én őt ismét látni fogom. .

— Elfelejtetted a' vén cerberust?

Béla nagyot sohajtott, mert szerelmének akadályá colossális nagyságu pitvarajtóban merevedék reá. Még egyszer körültekingete 's midőn látá, hogy kedvéért sem az ablakok lejjebb ereszkedni, sem a' pitvarajtó megnyilni nem akar, minden szerelmi bódultsága mellett pedig mégis átlátá, hogy jelen esetben a' dolgot erőszakolni nem lehet, nyugtalan sietőséggel futá körül néhányszor a' nyári lakot, míg én egyik köoszlopnak dülve, a' virágokon csillogó esőcseppekben gyönyörködém.

II.

Estveledni kezdett 's mély csend uralkodék körülöttünk.

Nem valánk képesek megragadni egyetlen szerencsés gondolatot, melly célhoz vezetne: közönséges dolog, ha azt kicsikarni akarjuk. — Ama közmondás, hogy a' szerelem találmányossá tesz, e' pillanatban szégyent vallott. . . meglehetett volna ugyan néhány merészebb lépést kísérteni, de

Béla szorgosan ki akart kerülni mindent, mi imádott Fánnija jó hírét csak távolról is koczkáztathatá: oly dicséretes erény, melyet mostani uracsinkban eléggé méltányolni nem lehet.

Néhány percz mulva felém szökik Béla's hévvel ragadván meg kezemet, tompa hangon susogja: a' szerelem istene kedvez . . . látod amott azt a' nyílt ablakot?

Csakugyan láttam az épület másik oldalán félig nyitott ablakot, melynek üvegtábláit csudálatosan biborozák a' lemenő nap végsugárai.

Kérdő tekintetet veték Bélára.

— Azon ablakból hangzott le a' dal, ugymond — 's azon ablak lesz az ut . . .

— Remélem, hogy nem fogsz tolvajlátogatásokat tenni — mondám szinlett komolysággal; ez nem egyeznék meg azon ovatossággal, mellyel kedvesed jó hírének tartozol.

— Köszönöm a' figyelmeztetést: mindjárt meglátod, mikép használok a' kedvező pillanatot.

'S ezzel tárczájából finom papírszeletet tépe ki 's arra a' következő sorokat írta:

„Mennyei leányom!

„Egy hónapi kín elég volt a' szenvedő kebelnek. Megtaláltalak, de nem láthatlak: egy Árgus bezárá előttem az égnek kapuját. Pedig látnom kell téged, még ma; még ezen órában, ha nem akarod, hogy meghaljak. Szerelmünk csillaga mutassa meg az utat, mellyen karjaidba siethetek.”

— Igen regényes; mondám, midőn Béla a' levelet felolvasá — de mikép fogod azt kedvesed kezeibe juttatni?

— A' legegyszerűsebb uton: az ablakon át; válaszolt Béla 's a' levelkét kavics körül tekergeté. — A' levél repült 's pedig oly szerencsésen, hogy egyenesen az ablak közepén vevé útját a' szobába.

A' tett kissé merésznek tetszett . . 's következményei aggasztók lehetének, ha a' szerelmes sorok idegen kézbe tévednek. A' megfontolás azonban nem büne az ifju szerelemnek; vakmerően ostromolja az eget is, mert tudja, hogy Istentől segítettetik.

Ki van köztünk, kinek fiatal éveit nem boldogíták hasonló kalandok 's ki nem tudja, minő nyugtalan vágy feszíté Béla keblét 's minő kíváncsiság gyötrött engem a' levelezés eredménye fölött?

Boldog idő, midőn a' fák susogó lombjaitól, a' patak csevegő habjaitól 's a' völgyvirágok áradó illattengerétől féltettük édes titkunkat; midőn az ezüst hold, melly a' kedvesünkhöz vezető utat megvilágítá, bűvös lámpának tetszett 's a' csillagokra ráfogtuk, hogy azért oly haloványak, mert szerelmünk boldogságát irigylik! — Ki adja vissza haladott korunknak a' csalódás ezen gyönyörű képeit, ki fog illatos virágokat hinteni ismét az ifju álmaira, kit mostoha kezek rideg valóra ébresztének!?

Mindinkább beestveledett; távulról a' hazatérők víg dalai hangzának fel, melyek közé csak néha tévedvén egy német torok gajdolása, a' természet veszteni látszék nagyszerűségéből.

Már szinte sokallottuk, ámbár becsületes magyar emberek voltunk, a' várakozást, midőn a' nyílt ablaknál fehér alakot látánk mozogni, mely féltetével kihajolva, valakit keresni látszék. Nem voltak olly éles szemeink, hogy a' sötétben ráismerhettünk volna a' kémlőre. — Béla a' tölgyfa alól sebes, de óvakodó léptekkel közeledék a' lakhoz.

Az alak halkan 's alig hallhatólag háromszor tapsolt kezeibe, mit mi gépiesen viszonzozánk.

Egy fehér papírsomag hullott Béla lábaihoz 's az alak eltűnt.

— A' válasz megvolna, mondám, Bélához közeledvén, csak hiuzszemekkel birnánk, hogy azt elolvashatnók.

'S valóban olly sötét volt, mint valamelly nagyur könyvtárában . . . a' levélnek egy sorát sem olvashattuk el; Béla tantalus kínokat szenvedett. — Fordítottukmi a' papirost a' világ minden része felé; hiában, a' betük, mint fekete lidérczek, tánczoltak káprázó szemeink előtt 's alig gondoltuk, hogy megcsiptünk egyet, midőn hirtelen összefolyt ismét, mint itatópapiroson a' tintacsepp.

A' szükség még arra is megtanította a' magyar embert, hogy szemeit maga dörgölje ki, miután azt mások által már derekasan kidörgölteté . . . gyertyafény sehol . . . a' csillagok pedig csak magoknak világítanak, mint azt a' magosságbeliek már megszokták . . . majdnem félórai vajadás után Béla azon szerencsés fölfedezést tevő, hogy tárczájában — g y ú s z e r van. Boldog ember, ki e' fölfedezéstől többet v á r t, mint Columbus a' hálátlan Spanyolhontól k a p o t t !

A' gyúszér azonnal kirántatott: Béla a' levelet betüzgeté 's én a' szivartáska villós oldalához dörzsöltem egymás után a' honi gyufákat, melyek vékony tűzénél a' következő sorokat birtuk nagynehezen elolvasni:

,Még korán van . . a' vén ördög gyanít valamit. Az orvost minden perczen várjuk; ha itt találna maradni . . tervünk ez éjszaka alig sikerülend. Jó volna . . .'

Itt a' féltuczat gyufa elégett 's áthatlan sötétség, 'szállott' a' betűkre.

Mi mindenesetre többet tudtunk, mint azelőtt 's ámbár e' néhány sorok szerelmes levélhez épen úgy hasonlítanak, mint némelly nagyságos urfi édes papájához . . Bélát mégis magánkívül ragadák — 's kicsapongó örömet csupán az keseríté meg, hogy a' kedves levelet végig nem olvashatá.

Ennek oka pedig az volt, mert olly olvashatlan kézzel íratott, minő akármellyik nagy urnak — 's olly rozsz helyesirással, minő akármellyik magyar írónak becsületére válhatott volna. — Az apocalypsis csudái vagy Hegel philosophiája lemásolását jó lélekkel rá lehetett volna bízni.

Mindinkább meg valék győződve, hogy e' sorokat művelt 's finom ne-

velésü hölgy nem irhatá; pedig ismertem a' főváros majdnem valamennyi nő-nevelő intézetét.

Aztán Béla azt mondá, hogy ez az első szerelmes levél, melyet kedvesétől kapott. Ez pedig, kivált hölgyeknél, ha hosszabb nem is, de való g a t o t t a b b szavakból szokott állani. Avagy nem tudjuk-e, miszerint a' világ tulfinomult tónja még a' szerelmesektől is megkivánja, hogy gyöngédebb érzelmeiket nem egyenesen úgy, mint szívből fakadnak, hanem egy sereg, szép és ünnepélyes szavak közé sorba állítva nyilvánítsák, mert annyira jutottunk már ferde fogalminkkal az illedelemről, hogy még a' természetet is aranyaspaszományos inasok által jelentetjük be az előszobából, mielőtt uri színünk elibe bocsájtjuk.

E' levél egyébiránt olly diplomaticai homályosságu volt, hogy abból se-hogy sem birtunk kiokosodni; csak pár sort olvashattunk volna még, hogy megtudhassuk, milly viszonyban áll az orvos éjjeli látogatása a' miénkkel 's mennyire foly be annak jelenléte szerelmi kalandunk elő- vagy hátramosztására? Kimerítők magunkat gyanításokban... csak hogy én a' dolog á r n y-, Béla pedig f é n y oldalát látván, én az orvosban akaratlanul azon gonosz elemet sejdítém, melly Béla regényes légvárait lerombolja, barátom pedig azon engesztelő szellemre ismert benne, melly őt szerelme kedves tárgyához közelébb fogja juttatni.

Furcsa, milly következetlen az ember még sejtelmiben is!

Különböző véleményünk oka egyébiránt az volt, hogy — m a g y a r o k voltunk; a' népek története pedig azt tartja, hogy a' hol két magyar együtt van, azonnal két pártra oszlik.

Mennyit olvastunk ki most egyszerre azon sorokból, mellyeket nemis olvastunk! Béla azt magyarázá ki belőlük, hogy az orvost részünkre kell hódítani, mi nem épen óriási feladatnak tetszék, miután, igen félvén a' haláltól, a' fővárosi nevesebb orvosokkal többnyire b a r á t s á g o s lábon állottunk...

'S ebben végtére magam is megnyugvám, miután Béla minden kétkedésimet, miket az illy késő orvosi látogatások 's az orvos lehető hajthatatlansága bennem támasztának, azzal iparkodék eloszlatni, miszerint ő, kedvesének gyakoribb gyöngélkedése miatt, az orvos jöttét feltünőnek épen nem tartja... 's azon esetben, ha ez olly köszivü volna, hogy a' szerelem leghatalmasabb ékesszólása által sem hagyná magát rábeszéltetni, még mindig korán érendi őt az a' baj, hogy szeretett Fänniját nem láthatja, mihez most még legjobb reménye van.

Jóságos Istenem! mint ragadja meg a' tört horgony legkisebb lánczszemét is az ifju szerelem, milly erős a' reményben, milly gyermekhitü, ha akadályokkal kell megküzdenie, milly kitűrő, ha százszor összedült kártyaházait újra és újra ismét fölépíti!!

És m i, kün a' remény és küzdések, az álom és élvek határain? Meg-

mosolyogjuk a' csalódást 's régi boldogságunk emlékezete iránti kegyetből perczekre hagyjuk elragadtatni másokat általa.

Az orvossali alkudozás a' ház közelében nem történhetvén, megegyezénk abban, hogy lejjebb vonulva a' hegygerinczen, az alább kétfelé ágazó utnak elején elvándunk 's mihelyest valamelyikünk az orvossal összetalálkozik, azt éles fűttyekkel a' másíknak tudtára adja.

A' lakban halálcsend volt.

Nem teheték róla; de midőn Béla a' szerelmesek többnyire szerencsés csillagzatába bízott, engem komoly sejtelmek ragadának meg. — Épen estimára kondult meg távolban a' ferenczhalmi kápolna ezüstthangu csengettyűje, midőn a' sürű lejtősen egymástól elválánk.

A' ferenczhalmi csengettyű aligha nem volt m a g y a r készítmény: igen későn szólamlott meg.

Lelkem szorultságában szinte jól esett, midőn kalapomat szellőztetve, rövid estimát rebegének ajkaim . . . szörnyű gondolat, mintha e' pillanatban egy haldoklóért imádkoztam volna.

És nem voltak-e nekem is kedves halottim, kikre könnyű szemekkel tér vissza az emlékezet, 's nincsenek-e, kik végsőhajok közt szakadnak el kedélyvilágomtól? Avagy olly keveset éltem-e, hogy meg ne tanulhattam volna nélkülözni örömlaim legtöbbikét? nem vagyok-e már annyira hozzászokva a' vesztességhez, hogy megrettenjek, midőn naponkint egy hulló kebelvirágom fölött meghuzzák a' lélekharangot? — Balga ember, ki az életet örökkévalónak hiszed 's évről évre szegényebb vagy élvben 's örökökben!

Frankenburg Adolf.

(Vége köv.)

É L E T - K I N .

Miért születtem? Kérdjed a' szelet,
Melly fürteid szeliden lengeti,
Vagy a' sugárt, mely égből száll alá:
Meddig — hová — 's miért lebegnek ők?
Miért születtem? kérdem újra én, —
Mint kába gyermek, a' ki hall mesét
És többször kérdi: „merre a' vidék,
Hol fű, fa, bércz — mind csillogó arany? —
És megtekintem a' szív belsejét —
Hol e' találynak kulcsa rejtve van,

Zárt könyv előttem minden érzemény —
Zárt könyvből én olvasni nem tudok.

Az ész magasztos égi fénysugár —
Áttör sötétség gyászos éjjelén —
Egy istenrész, hatalmas és erős,
Mint a' forrás, a' mellyből származott; —
'S agyamba tódul minden érzemény,
'S egy gondolattá válik szív 's az ész,
'S e' két erő, melly két világra szól —
Ez egy talány előtt olly hallgató!!

Beszél a' bölcs, beszél szép dolgokat,
Arany regéket jobb világ felől —
A' melly felé göröngyös ut vezet, —
'S ez ut az élet — földi életünk.
De mert az ember nem könnyen hívő,
Csak a' mit lát, bizton annak hiszen,
Szép álmakért nem adja a' valót,
'S jövő remény fejében a' jelent.
Sok minden a' mi régen írva van,
Ezért maradt örökre írva csak, —
Ezért nem lesz gyakran az ige — test!
Ember-beszédnek hinni olly nehéz!
Isten szólt egykor emberajkakon,
És megfeszíték őt a' nemhivők.

Nem kérdelem én: mi emberéletünk? ...
Törődjék ezzel a' bölcs untalan,
'S bár kezdje ott, hol más már végezé, —
Bizton mégis csak annyit mondhat el,
Mit vén banyának hallhatsz ajkiról:
Hogy él az ember, és ha napjait
Lejárta kínos küzdelem között:
Egy fájdalommal könnyül a' világ.
Egy sirhalommal dombosabb a' föld!

A' kérdés itt: miért születtem én?
Egy élet-átkot rejte tán a' sors
Kaján haraggal ezredévekig,
'S most kedve jött a' földre küldni le,
Hogy itt kísértsen — mint emberszülött.
Vagy mint sokan beszélük — ősrége —
Az életnek vannak mátyurjai
A' kín — a' fájdalom megtestesül —
Hogy rá iszonyynyal nézzen a' világ.
És szívben áldja meg nagy Istenét,
Két életének terhe nem nyomaszt.

A' tölgy, ha felnő, zöld galyat terem,
A' mellynek árnya édes enyhet ad;
De életem — kopár, vad sivatag, —
Kigyult hajó a' messze tengeren,
Melly parthoz érni nem foghat soha,
'S a' mellynek lángja akkor hamvad el,
Ha elsüllyedt az élet tengerén.

Nem szitkozódok, mint hitvány gyerek,
 Nem átkozom meg a' szelíd anyát,
 Ki emlőin egy élő-kint nevelt; —
 Legyek magam magamnak ostroma,
 'S az élet-kín nőjön vad hydraként —
 Minduntalan keblemnek mélyiben
 'S az éj, melly még a' gyilkos öntudat
 Kigyóit is nyugodni készíti,
 Ébren találjon faldalmi között,
 És félreértse legjobb czéljaim,
 Megvessen e' faj, mellynek külsejét
 Reám ruházta a' sors, álnokul. — —
 Hadd nőjenek meg szűm reményei,
 Hogy legyen, mit tépdeljen a' vihar.
 Költs vágyakat, oh sors! keblemben is, —
 Hogy legyen mit fájlalva vesztenem.
 Hozz álmakat és hozz kinos valót,
 Hogy a' különbség sujtsa szívemet!
 Hadd folyjon úgy, mint most foly életem — —
 Egy zöldhalom — majd nyugtot ad nekem!

B e r e c z K á r o l y.

SÁROSSY GYULA ÉLETRAJZA.

A' költő az egyedül valódi ember 's ellenében a' legnagyobb bölcsész is csak torzkép.

S c h i l l e r, leveleiben

Az arczkép, melyet e' számmal vesztek, tisztelt olvasók! Sárossy Gyulának arczképe.

A' név — egyik kedves dalosunk neve — nem lesz kétségkívül ismeretlen előttetek. Ismerni fogjátok bizonyosan több, részint almanachok-, részint folyóiratokban megjelent gyönyörű költeményeit. És ki olvasta volna közületek a' 'Világtalan dalnokot', 'Fiormonát', 'Ilölgyek hölgyét', 'Vörösmartyhoz', 'A' költő sirját', 'Rébi lányomat', 'Vésztoi leányt', 'Szamadást', a' csak nem rég e' lapokban megjelent 'Kéjhalottat' 's egyéb, részint komoly irányu, részint kedélyes verseit Sárossynak, a' nélkül, hogy vagy lelkét és szívét megrendítve vagy kedélyét kellemesen érintve ne érezze, 's a' jeles tehetségű költőnek nevét, ki a' költészetnek mind magasabb régióiban, mind, hogy úgy mondjam, nép kertében egyiránt otthonos, szíves örömmel ne irta volna fel emlékezetének táblájára, azon sorba, mellyen legfelül ki nem oltható csillagbetűkkel írva ragyog 's ragyogni fog örök ideig: Vörösmarty.

'S ha e' szerint a' névben, mint hiszem, egy régi kedves ismerőst találtok: érdek nélkül fogadnátok-e az arczképet, melly a' költőt, ki már többször tártta fel lelketeknek szemei előtt belső világát, külső alakjában állítja előtökbe? — érdek nélkül-e ez igénytelenül papírra vetett futólagos jegyzeteket, mellyekben, az arczképnek kiegészítéseül, némi vázlatát akarjuk adni a' kép eredetije életének.

Sárossy Lajos — irodalmi néven Gyula — született Boros-Sebesben, Arad-megyében 1816-ban febr. 12-én nemes családból, mely régebben Szatmármegye K. Daróc helységéből szakadt vala el. Gyula nevét bizonyos körülmény miatt bevén fel, csak dolgozatai alatt használja. Atyja, szinte Sárossy Lajos, a' borossebesi urodalomban főgazdatiszt, anyja pedig Halász Katalin volt, a' dabasi Halász-családból. Édes atyja 27 éves korában elhalván, Veronka nevű idősb nővérével együtt, másfél éves gyermek, jutott árvaságra. Anyja egyike volt a' szebb asszonyoknak, 's azért könnyen megakadt rajta szeme későbbi mostohaatyjának, Szánthó Pálnak, ki Békésmegyében, Füzes-Gyarmaton jegyző, tudománykedvelő 's különösen ritka emlékezetű, de — a' költészet iránt igen halfogalmu ember volt. Jelenleg már egyik sem él.

Gyulánk a' költészetet első gyermekége óta nagyon szerette 's e' korán kiűnt hajlamot, miután a' szarvasi tót iskolából, hol tanulását kezdette, a' mezőberényi gymnasiumba (melly később áttételezett Szarvasra) vitetett, Molitórisz Adolf, akkor m. berényi, most szarvasi professor, és Kis József, később Gyulának sógora, igen gyöngéd érzelmű, sokoldalú műveltségű jeles férfi, akkor urodalmi mérnök, benne buzgón és hiven táplálták. Nevezett tanítója, kit csaknem imádásig szeretett, két évig képezte tehetségeit ezen — saját szavai szerint — felejtethetlen tanítványának, kinél talentomosabbat még nem tanított. Tőle birom, Gyulának itteni tanulói korára vonatkozólag, a' következő adatokat: „Sárossy már syntaxista korában, prosában, versben, magyarul, latinul dolgozott egyiránt. Versben erősebb volt. A' tanulók, dolgozataikban az általánosságokból nem igen szeretnek kilépni; Sárossy első próbatételeiben már részletekbe bocsájtkozott 's figyelmet gerjesztett. Jótékonyan hatottak reá vágytársai: Kemenár János, Eördögh Dániel és Bartholomaeidesz (most Eördögh) Ferencz, de ő mindig első eminens maradt. Az első sirt, mikor a' feladott tárgyról idylliomot készített, minden reá fordított szorgalma mellett is, Sárossy fölülmulta. „Mihi ille detur puer, qui victus fleat“ mondja Quintilianus. — Már itt fordította gyakorlat kedvéért Berzsenyi fellengő odáit, 's Csokonaiak lélekhalhatlanságáról írt szép költeményét latinra, ez utóbbit elegiacus mértékben. 'S ha idegenből fordított magyarra: megtudta a' fordításnak is adni a' magyar bélyeget, például Lichtwerből ezen sorokat:

„Und durch das ganze Dorf hört man die Rede gehen:

Der kleine Töffe! hat den Hadrian *) geschlagen“

így fordítá le:

„Az egész faluban az a' hire nagyon:

Kis Misi megverte Biró Geczit nagyon.“

Egy közvizsgálaton, önkészítette magyar bucsúbeszédét olly hatással szavalá el, hogy könyeztek a' hallgatók szemei, és a' gyermek Sárossy neve vidékszerre ismeretes lett. Eddig a' tisztelt professor.

Hogy mostohaatyja szemei elől elrejtezhessék 's verseket írhasson és olvashasson, mintegy 10—11 éves korában M. Berényből az iskolai szünnapokra hazamenvén, kedves anyjától — ki, közbevetőleg, midőn előtte fiának esztét és szorgalmát dicsérné tanítója, illy, egy anya ajkaira gyönyörűen illő, valódi ihletteljes szavakkal válaszolt: „csak viselete, erkölce legyen jó, az nekem több“ — egy a' jegyzői laktól külön épített 's majorságtartásra szánt szobát kért ki magának, 's tele rajzolván azt mindennemű képecskéekkel, kívül reá következő homlokiratot készíté:

Én, ki e' magánosságban

Sok szép napot érhetek,

Vígan és nagy boldogságban

Tyúkólban megférhetek.

*) Ez a' Hadrián a' biró fia volt.

E' sorokat anyja későbbben is oly tiszteletben tartotta, hogy azokat, mig élt, be-meszelletni nem engedte. — Ott a' magányban egészen nekiadta magát a' verscsinálásnak, fel is küldött egy-párt a' M a g y a r k u r i r b a saját neve alatt, de miután észrevette, hogy ez mostoha atyjának inyére nincs, Lajos helyett Gyula nevet ada magának, mely végtére annyira ráragadt, hogy törvényes nevét csak baráti ismerik, és azok, kikkel hivatalos érintkezésbe jő. Onnan van tehát, hogy most is törvényes iratokban Lajos, irodalmilag pedig Gyula névvel él.

M. Berényből 1832-ben ment Eperjesre mint másodévi költészettanuló. Itt kezdődik tanulói pályájának újabb, egész életére fontosan kiható korszaka. Első tanítója itt Kraizel András volt, kiről eleve értesítették, hogy a' magyarokat, mivel betyárok és a' tanulásban a' többiek megett igen hátra szoktak maradni, nem szereti. Kraizelnek szokása levén első alkalommal új tanítványai tehetségét próbára tenni, versek és chriára mindnyájoknak tárgyakat adott 's Gyula diadalmasan megcáfolta elővéleményét a' magyarok iránt, mert mig mások alig tudtak összefoltozni 10 — 12 sor diák verset, ez neki délutánra 136-ot hozott, 's az egészben csak egyetlen egy mértékhiba volt; chria helyett pedig oratioval lepte meg. Ezáltal tanulótsársai felett önkénytelenül bizonyos felsőséget vívott ki magának. Azok közt volt Vachot Sándor, és Imre, kik vele csakhamar barátságot kötöttek, és addigi, kissé szabadosabb magok viseletével — hol van fiatal ember, ki erejének önérzetében vagy tulbecsülésében ki ne törne olykor a' korlátokon? — fölhangyván, a' költészettanulók közt egy kis magyar nyelvtanuló társaságot alakítának, melynek dolgozatai, „Kis Kőpü" czim alatt, egy kis emlékkönyvben, maradtak fenn. Ezalatt Székács József, mint Nikolics Péter nevelője, Eperjesre jöven 's Gyula a' költészettanulók osztályába lépven át, Kovács Sámuellel megvetették alapját azon magyar társaságnak, mely Eperjes magyarosodására azóta nagy hatást gyakorol, mely még most is fenn áll, 's melynek akkori több jeles tagjai: Vachot Sándor és Imre, Kramarcsik János (rozsnyói professor, ki Szatócs név alatt a' panszlavismus ellen hatalmasan kikelt), Vidor Emil, Hunfalvi és Kovács Sámuel, kivel a' J á e z i n t czim alatt ismeretes zsebkönyvet szerkeszté, maig buzgó terjesztői a' nemzetiségnek. — Ugyanekkor, valamint későbbben is, 1832-től egész 37-ig, részint mint tanuló, részint már mint gyakornok, sőt megyei tiszt. aljegyző is, a' magyar nyelv grammaticáját és történetét a' nyelvtudományi osztálytól kezdve föl a' jogászokig, hetenkint 6 óra alatt, nyilvánosan tanította; ezenkívül tanított külön órában hölgyeket, más külön órákban pedig ügyve-deket a' magyar nyelvre. — Valamint a' német, úgy a' tót társaságnak is tagja volt, 's mind német, mind csehtót nyelven, mely utóbbit leginkább azért tette sajátjává, hogy a' panszlávok mozgalmait figyelemmel kísérhesse, 's ha kívántatnék, nyelvökön is visszaszorolhassa, gyakorlatból több verset irt. Olaszul magától 's magában tanult. 1837-ben Kassán Werfer nyomdájában egy magyarok számára irt illyczimű grammaticát adott ki: „N y e l v é s z k e, vagy a' magyar nyelv főnehézségei, szabályokban, párbeszédekben és példalapokban." Ez olyanok számára volt írva, kik a' nyelvet philologice akarták tanulni. Innen stylusa is oly magyar nyelvű, millyennek a' nyelvnek lenni kellene annak természete szerint, minden tekintet nélkül a' szokásra. E' könyvecske felől, mely 4 sűrűn nyomtatott ivre terjed, az egykori „Figyelmező" dicséretesen emlékezett.

Tanulói korára nézve általában megjegyzendő, hogy magolni — verseket és classicus beszédeket kivevén — soha nem szeretett 's nem annyira gyakorolta emlékező, mint gondolkozó tehetségét. A' phantasiának legszelesebb tért nyitott. Ábrándos volt mindig 's az még most is sok tekintetben.

Sárosy még nincs 30 éves 's már élte naplójában több halál áll följegyezve, melyek őt közelről érdeklék. De egy sem oly közelről, mint első nejeének, Hilvét Arnoldinának kora elvesztése. Arnoldina, egy nyugalmazott főbrangu katonatiszt 's a' sárosmegyei fényes Péchy-család egyik leányának korán árvaságra maradt, 's

anyai nagyanyjának védszárnyai alatt felnőtt leánya, nem volt mindennapi lény: emlékezeténél fölmelegül a' szív és szívesen mulat az értelem. Valami hatásteljes és tiszteletre ragadó volt már karcsu magas alakjában. Nagy hajának szöke alapszíne kissé a' vörhenyegbe játszott. Szelidség és jóakarát szóltak arczonásiból, habár gömbölyded, telt arcának gyöngéd bőrét szeplők árnyaszták is; szemeiben lelke ült, a' jó és nemes. — Ki tudja kiszámítani, hol és milly alkalmmal szállja meg az ifju kebelt elsőben a' szerelem hatalma? Gyulánk még mint rhetor, midőn az eperjesi temetőben Young éjeit olvasgatna, látta és szerette meg Arnoldináját. Szerelme megértetett és viszonzottatott. Valláskülönség és vagyontalanság azonban soká gátolák összekelésöket, míg végre Gyula a' megyei hivatalkodás pályáján, leginkább Kapy István, Eötvös József báró és Pulszky Ferencz baráti pártfogása mellett annyira kivívta magát, hogy mint Sárosmegye másodaljegyzője, a' hat éves szerelmi viszonyra, 1839-dik év első napján — ha jól emlékezem — a' kedves oltárhoz-vezetésével, föltehető a' koszorút. Arnoldina, idegen a' zajos élettől, férjén az érzelmeknek egész bensőségével csüggött; jobb nőt nem ismertem.

Sárossyt 1840-ben december 23-án, mint első aljegyzőt már Sárosban, a' kormány aradi váltótörvényszéki jegyzővé nevezte, de e' hivatalát alig viselte egypár hétig, midőn a' váltótörvényszék körülményei azt kívánták, hogy előadó bírónak helyettesítetnek 's illy helyettes bírói működésben már az ötödik évet tölti, mint az aradi váltó-themisznak — Császár Ferencz szavai — legjelentékenyebb tényezője. Itt ragadta le a' halál kebléről Arnoldináját, kit azóta több gyengéd dalaiban megsiratott, és méltán, mert házi erényein kívül

„Hű lánya volt a' honnak 's nemzetének:

Illy nők emlékét ünnepelje ének!” —

Másod ízben 1842-ben őszkor lépett házasságra, egyszeri látás után nőül vevén Vas Palinát, egy jó birtoku zemplénmegyei táblabíró hajadon leányát, ki látatlanul, csupán költeményei után, mondott i g e n t 's kiről legnagyobb szerénységgel, hogy az övét meg ne sértsem, csak azt mondhatom: hogy a' hű és erényes nő, egyike e' hon minden jót, szépet és igazat, tettben és elvben buzgón pártoló legszebb és legműveltebb leányainak.

Sárossy nem tett semmi vezetéset, annál kevesebbé nagyot, de a' valódi érdemet ne mérjétek egyes nagy tettekből; legtöbbször csendesen és zajtalanul működik az, mint — Bajzaként — a' völgy forrása, mellynek áldáshozó életét csak az eredményben, a' mező virulásán vehetni észre. És illyneműek Sárossy érdemei. Tekintsetek a' csak nem rég olly egészen magyartalan felföldre, tekintsetek a' csak kevéssel ezelőtt nyelv dolgában ollyannyira, majdnem kizárólag idegen isteneknek hódoló Sárosmegyére 's ennek székvárosára Eperjesre: és egy, szerény homályában alig feltűnő, ifju szellem maradandó hatásának nyomait fogjátok, csak kissé mélyebb vizsgálat után, a' political, társas és közoktatási élet mezején fölfedezni. Nem akarom öt tulzott dicsőretekkel árasztani el, mellyekre nem szorult; nem akarom kifeledni a' számításból, miképen az érdemfűzéből, mellyet sárosmegyei életében gyűjtött, lelkes férfiak, hatalmas korviszonyok és ezek összehatásából eredett kedvező körülmények szinte osztályrészt követelnek: de annyi mindenkor való marad, hogy ő az elsők között első volt, ki ott, hol előbb a' magyar szó ritka volt mint fehér holló, azt, mint a' nyelvnek ihletett apostola, éveken át csüggedetlen szorgalommal terjesztette, hogy az elsők sorában állott, kik az ott elhanyagolt nemzetiség jogszerű igényeinek szóval és tettel alapot vetni 's életet szerezni törekedtek, hogy egyik volt, kinek a' megyei jegyzőkönyvek magyar nyelvű vitelet, társaséletben a' hazai nyelv meghonosulását, 's iskolában, falakon belül és falakon kívül, tanítók és tanulók között egyképen, egy magában szebb és jobb jövőndő magvát hordozó 's már eddig is gazdag gyümölcsökkel kamatozott nemzetiesb irány kitűzését és fejlesztését köszönni kell. És ezt tudva, csak áldanunk lehet a' sors vagy Isten kezét, melly őt, egy testes-

től lelkestől magyar vidék szülöttét, átülteti idegen szellemű földbe, hogy lenne ott egyik gyökérága a' nemzetiség felvirulandó életfájának, 's áldanunk őt, kinek a' nyelv és nemzetiség ügye már olly ifjontá szívében feküdt, 's kit ez oldalról ellensége sem jellemezhetne máskép, mint igaz honfinak.

Verseiről szóljak-e 's róla mint költőről? Legyen, néhány szóval. — Legelőben is sajnálatomat kell kifejeznem, hogy amazokat még összegyűjtve egy egészben nem bírjuk. E' nélkül őt, mint költőt, igazságosan megbírálni, jellemezni és helyét, pályasorsosi körében, érdeméhez képest kimutatni, igen bajos. Annyit mégis általában bizvást mondhatni, mikép verseiben erő, mélység és képzeletgazdagság van, hogy azok nem, mint többnyire ifjabb költőink művei, csupán természethangok 's bizonyos egyéni fájdalom vagy egyéb indulatnak gyakran művészet- és alak nélküli kifakadásai, melyekben az író csak mintegy belső szükségnek tesz eleget 's némi keblét nyomasztó teherrel szabadul meg: hanem a' való és tulajdonképi költészet virágai épkezláb, 's hogy ugymondjam, talpraesett szüleményei a' teremtoi erő- és ösztönnek; jelesek azonfelül egyenlőn formában és nyelvben, mert Sárossy mindkettővel mesterileg bánik. Olvasd bármilly kedélyhangulatban az ő — nem mondom minden, de legtöbb — verseit: bizonyosan tetszeni fognak, mert a' kedvező hatáshoz kellő hangulatot nem szükség elvárniok, hanem azt maga a' művek olvasása előidézi. Én soha sem tudom jó és valódi költők verseit, 's nem tudnám tán haldokló ágyamon is olvasni a' nélkül, hogy bizonyos megkönnyebbülést, egy — nem tudom minő — kimagyarázhatlan átváltozást ne éreznék, mely, a' legszomorubb körülmények közepett is, előbb mintegy megnyugtat, kibékít 's utoljára szinte földerít. 'S ez legbiztosabb mérköve a' poétai művek valódi költői becének. Vagy egybefoglalva a' mondottakat és műnyelven szólva: Sárossy inkább tárgyilagos — objectiv — mint alanyi — subjectiv — költő, 's mint ilyen, természetesen kevésbé termékeny, mint sok más, kik minduntalan drága énjökről 's drága énjök termésszelen, nyakatört 's csömörletes érzelmeiről hazug hurokon énekelgetnek. Oh, a' gyönyörű hékanép! meg nem szünő brekegésével és örökös koaxával. Mikor jön el az ő gólyájok, kritikusnak borzasztó képében, megváltani a' közönség fuleit hamis kuruttyolásaiktól?! — 'S itt ismétlem a' fentebbi ohajtást: gyűjtse össze Sárossy, bár minélelőbb minden műveit, javítsa ki — mert tudom, hogy vannak 's szép számmal — kéziratait 's adja át az olvasó közönségnek. „Házasság és hivatal — így ír ugyan ő egy levelében — két ellensége a' lantnak: az első tolvaja, mely az időt lopja el tőlünk, a' másik gyilkosa, mely lelket és magasztaltságot öl.“ De akarat és munka minden akadályt legyőz. Azért csak szilárd akarattal munkához! Sokak nevében merem mondani, hogy gyűjteménye várva várt hozomány lesz és nem fattyurózsa, irodalmunk virágos kertében.

Bocsánatot, ha hosszas voltam 's néhol talán e' vázlat folyamába érdektelen apróságokat szőttem be, mik bizvást kimaradhatnak. Hív akartam lenni az igazsághoz 's azt még kicsiségek elhallgatásával sem megsérteni; aztán, megvallom, a' tárgy is melegen tartott. Még csak egy-pár vonást a' szellemi arcképhez. Sárossy társalgása vidám, fesztelen és nyájas; beszéde, alkalmilag, csipős és találó észrevételekben gazdag, a' honnan csudálom, hogy még eddig satyrával föl nem lépett. Társaságban szívesen áldozik a' jókedv istenének, 's ha felszólítják: szaval, Vörösmartytól vagy magától, remekül, mert szavalásban, párját kell keresni.

Isten velünk!

R.

HIRLAPI ŐR.

„PESTI DIVATLAP“, XXII-dik szám.

„Az auctoritás“ P a j o r I s v á n tól élénken festő sikerült genre-kép, mely a' táblabíró nevetséges oldalait terjeszti elő, 's beillik mellékletéül az „Életképek“-ben I r i n y i J ó z s e f től megjelent „Táblabíró“-hoz. Párhuzamot a' kettő közt vonni nem akarunk. Egyébiránt szegény táblabíróinkat az írók nagyon is mosogatják; nem volna érdemetlen, ha találkoznék pártfogó, ki e' két rokontárgyu 's irányu czikk ellenképeül a' táblabírók jeles és kitünő oldalait terjesztené elő; ez, persze, komoly tárgy volna, 's ennél fogva kevésbbé mulatságos a' gúnyos szellemünél, de köszönet-szavazásra érdemes. A' genre-kép-et, nem-kép' összetett szóval visszaadni kissé nagyon szóhoz ragadt fordításnak találjuk. Igen ügyes elmésség szerzőtől, midőn elő-számlálván több állásbelieket, kik egy vagy más dologhoz nem értésről nevezendők, szolgabírónak utcsinálás és jury; pénztárnoknak financia; várnagyok javító rendszerek; csendbiztosnak politia körüli járatlanságát lobbantja csipősen szemére; — az elmésség annál tetszhetőbb, mert bizony nagyon sokszor igaz. — F i r k á s z „A' megalázott anyai gög' czimű eredeti beszélye folytatatik. — Versek vannak P e t ő f i től három, Népdal', K e r é n y i től „Az élet zúg“ czím alatt, Dal' R o b á g S. aláírással, Pécssett, nyárutó 15-dikén' B a r n a I g n á c z tól. — A' „Tárczában“ V a h o t I m r e bevégzi „A' magyar orvosok és természetvizsgálók Pécssett tartott 6-dik nagygyűléséről 1845.“ szülő tudósítását... Meglepetve olvastuk e' tudósításban, hogy a' nagygyűlés alkalmával tartott jeles értekezések közt többekkel együtt szinte kitünő helyet foglal W i m m e r k á p t a l a n i h a n g á s z é „az echoról.“ Oh, ha a' nagyváradí káptalani hangászok, kik annyira borzasztó zenével szokják az ottani szép székesegyházban fojtogatni az ájtatosságot, hogy egyik harang már meg is repedt bele, — ha ők meghallják, hogy máshol nemcsak jelesen zenélő, de még jelesen és tudományosan értekezni tudó hangászok is vannak, jaj akkor a' többi harangoknak és az egyház ingadozó homlokfalának is! — „Utazási vázlatok“ dr. S z e m i á n P á l tól Baden és Strassburg felől szólanak, de nagyon is szárazon csak a' tények felhordásához ragaszkodva; melegebb szavakra író csak végsoraiba hevül.

HONDERŰ, IX-dik szám.

J ó s i k a M i k l ó s „Most és egykor“ czimű beszélye befejeztetik, melynek igen érdekes tárgyát részint hajdankori, ezelőtt 300 évvel lefolyt eseményekből, részint mai világi 's egymással kapcsolatban levő történetből vevé; amazokban egy nagyon gazdag és terjedelmes jószágokkal bíró nemzetség egyes tagjait látjuk, örökösülni vágyó mellékokon ármányai által, elpusztulni az utolsó ivadékgig, ki magát eszélyessége által rejtekben megmenté; emebben e' pusztult nemzetség mai világi végivadéka jut vissza az elorzott jószágok birtokába, 's ezen leány-ivadéknak a' fontos ügyet sikeresen kivitt derék ügyvéd megszeretett és viszonszerető férje lesz. A' beszélyen a' közkedvességű regényíró könnyű kedves előadásmódja felismerhellen, benne egyes jelenések festései is a' gyakorlott szelleműs íróra mutatnak; így például rövid szavakban teljes élénkséggel állítja képzeletünk elé a' bonfordi ujonczot kedves nejével, vagy a' hajdankori haramjafészek főnökét, gyermekét, rabnőjét. Bővebb jellemfestésre a' beszély szűk köre elég tért nem engedett. . . Azonban a' szépségek mellett, miket a' gyakorlottságban szerzett nagy ügyesség 's a' kitünő jeles telhetség

előállit, meg kell emlékeznünk a' nem csekély pongyolaságról is, mellyel e' beszély iratott 's melly annak kivált mostankori jelenéseiben az áradozó írásmódban tűnik ki, míg a' hajdankoriak, nagyon is szűk hasábkba levén összevonva, inkább krónikai, mint beszélyi hangon vannak előadva; emez utolsót maga a' szűkebb kör is tevé szükségessé, de az elsőre nézve tömöttebb előadást annál inkább helyén találtunk volna, mert végre is a' történet fődekének a' jelen, és nem a' mult időben, kellene központosulni. — Magánérdekek mozgalmi színházunk irányában' ugyanazon álnévű K e r e p e s i B a r n a b á s tól, ki már egyszer felszólalt e' lapokban, Izgatás az irodalmi botrányok ellen' című cikkében. Jelen beszéde a' nemzeti színház ujabban szönyegre került kérdései körül forog 's elejétől végig N a g y l g n á c z ellen van intézve; felhozott czíme hihetőleg azért úgy választva, hogy mindazok, kik íróval ellenkező értelemben nyilatkoztak, jóelőre magánérdek hajhászatáról gyanúsítottassanak, mi a' higgadt olvasó előtt K. felszólalását mindenestre gyanussá teszi; különben is furcsa dolog levén, hogy midőn közönségesen az ügyek megtámadói szoknak rejtett nevek alá bujni, azok védői pedig nyílt sisakkal állnak elő, itt egészen megfordítva látjuk a' dolgot, mert a' jelenleg uralkodó színházi igazgatás ellen több szerkesztőségek, valamint a' fenforgó cikkben czáfoltatni szándéklott N a g y l g n á c z is nyíltan léptek föl megtámadólag, míg a' védelmező csak r e j t e k b ő l védi az ügyet, mellynek e' szerint aligha nem igen gyöngye lábba kell állani. Mi a' színházi titkokba — mint K. ur magáról dicsekszik — avatva nem vagyunk, 's azért ovakodunk is bővebben szólni a' dologról; ohajtottuk volna azonban, hogy K. jelen felszólalása, ha vele jóra czéloz és egyszersmind sükert is ohajt eszközölni. kevésbbé a' közel érdekeltnek hangján legyen írva, 's egyszersmind, hogy azt némelly tulgyöngye állítások által az író önmaga ne fosztotta volna meg minden erejétől. Komoly és méltányos férfi, irodalmi csaplárokról' szintolly kevésbé fog beszélni, mint nem jutand soha eszébe színészi bojtárokról és illyesekről szólni; ki megfontolva beszél, nem fog panaszkodni a' felett, hogy ő ezen irodalmi csaplárok által vagyónában e s e r k ö l c s i e g é s s é g é b e n annyira károsítatik, mert igen gyöngye lábba kell azon erkölcsi egészségnek állni, melly illy könnyen károsítható. Mystificationnak nevezi K. N a g y l g n á c z azon állítását, miszerint a' színháznak eddig 5000 vfrt, vagy — hogy kisebb hangzatu szavakkal és számokkal éljünk — 2000 pfrt nyeresége van. Ugy látszik, ezen 2000 pfrtnyi összeg nagyon tündéri szerepet játszik: ha azzal kell előállni, hogy a' jelen háziigazgatás a' színház pénztárára nagyon jövedelmes, megemlítettük a' 2000 pfrt; ha arról van szó, hogy az írók minél jobban díjaztassanak, a' 2000 pfrt eltűnik; — annyi mindenestre igaz, hogy a' színháznak 2000 pfrtnyi takarékpénze volt nem rég a' takarékpénztárban, mellynek fele — hihetőleg a' nyári szűkebb hónapok jövedelmeinek födezésére — néhány hét előtt fölvétetett; de a' kedvező őszi hónapokban alkalmasint vissza fog tétethetni megszorodva. A' vásári főnapok jövedelmeit 600 pfrtra teszi K. (tán kissé sok egyre-másra?) 's innét — összegszaporításul az ünnepeket is beszámítván — megmutatja, hogy a' vásári díjazások elve mintegy 2800 pfrtnyi különbséget okoz évenként a' pénztárban. Ha a' színház az eredeti műveket éppen nem díjazná, bizonyosan még több maradna a' pénztárban; de valjon folya-e be annyi a' pénztárba? és valjon arról van-e szó, hogy egyik vagy másik oldalról minél több czélszerű 's bő kamatokat hozhatott kiadás kiméltessék meg, a' színház és színművészet mind szellemi, mind anyagi tetemes kárával? 's nem arról, hogy a' pénztárba minél több, aztán a' színház és színművészet virágoztatására fordítható pénz jön be? mert hiszen különben egy pár ezernek kiadását évenként azzal is megtakarítani lehetne, hogy számos előkelő színész fizetése felényire szállíttatnék; . . . de lenne-e köszönet illy gazdálkodásban? nem elfordulnának-e a' legjobb színészek a' színházról, miként hülne egyszersmind a' színműírók buzgalma is? Az elsőnek többi közt E g r e s s i G á b o r már kézzel

fogható példáját adá. Különös dolog, hogy K. négy lapnak *) a' jelen kezelés elleni nyilatkozatát négy ember elégtelenségének nevezi, holott ha a' dolgot K. szemével tekintenők is, négy lap szerkesztőségeinek nyilatkozata legalább is tizenhat emberének mondható: máskülönbben miután ezen 'lapok' nyilvánosság-organumai 's közülök mindenik legalább egy kis töredék véleményét és nézeteit képviseli, furcsa óvilági nézet, azok nyilatkozatait egyes embereinek keresztelni akarni! annál is inkább, mert ha K. előtt csak az nyom emberszámot, ki éppen leírja a' véleményyt, így például ötvenkét megye egyező véleménye előtte nem volna más, mint ötvenkét emberé, az illető jegyzőké... Hogyan követelhet már most K. ezen ugynevezett 'egyesek nézete' ellenében, saját legégyesebb nézetének elsőségét? K-nek színésznek kell lennie; ezt, azon magasztalásokon kívül mikkel társait elárasztja, leginkább bizonyítja ama kaczerkodó felkiáltás: „Neszték, komédiások!” Színészekről most már, a' színlett szerénységén kívül, senki sem fog illy hangon szólani. Ezt csak azért említjük, mert másrésről meg igen furcsa és szerénytelen dolog a' színésztől azzal dicsekedni, hogy „a' (színházi) ügynek ők szereztek diadalt.” Hol vannak tehát azok a' megyei lelkes szózatok, azok az egykor kigúnyolt tablabirák? 's ha színműírók nem volnának, miként segítnék elő a' leglelkesebb színészek is német és francia nyelvű fordítmányokkal a' magyar színművészetet? Végsoraiban író a' jelen igazgató magasztalásával és az országos főigazgatónak hintett bókokkal fejezi be cikkét, melynek mi itt csak némelly tévedéseit akarók felfedezni, a' fontos ügy további bonczolgatását a' színházi titkokban avatottabbaknak engedvén, kiknek buzgalma 's lelkessége ezen ügy szigorú meghányása körül bizonyosan nem fog semmi neheztetések által csökkentetni, melyekre netán magánérdekeikben közelebből érintett személyek fakadhatnak. — „Mese a' torkos farkasról” négy torzképet felette száraz szöveggel kísér. **) — „Pesti műkiállítás 1845.” befejeztetik. — Végül pedig Árvay Józseftől „Kőznépi babonák” iratnak le; 's e' cikk nagyon érdekes volna, t. i. tárgyánál fogva, ha író a' rövid elősorolás mellé bővebb felvilágosító fejtegetéseket tűzni el nem mulaszt.

,HETILAP'; XLV-dik szám.

E' lap Vállalásait a' szerkesztése alatt az iparegyesület által adatván ki, 's több nagy tudományu műértők által levén gyámolítva munkálkodásában, a' tisztelt olvasók figyelmére annál méltóbban számolhat, minthogy élén Kosuth Lajos áll, az iparegyesület teremője, 's a' honi ipar minden oldalról fejlesztésének legbuzgóbb bajnoka. — A' folyó őszelő havában megjelent első számban dr. Bor Károly, a' Klagenfurt- és Wolfsbergben „Franz Paul Herbert” firma alatt létező gyárból kikerült ólomfém három fajának vegytani vizsgálatát adja, mely az orvosok és természetvizsgálók pécsi nagygyűlésén olvastott fel. Az értekezés, melynek vége következni fog, vegytani vizsgálatok körül forogván, nyájas olvasónk a' közelbi ismertetést elengedendi. — „Néhány szó az utépítésről általában, különösen a' városok kövezéséről, Hachette kövezésinek leírásával”, e' czimű cikknek a' jelen lapban vége foglaltatik, de a' tárgy fontosságánál fogva az egész figyelmet érdemel. E' cikk németből van fordítva 's németre hihetőleg francziából kivonva; a' magyar fordítónak azonban nem lett volna czélszerűtlen, a' francia mértékeket magyarokban adni vissza, nem mintha ezzel saját szomorú rendezetlenségben levő mérrendszerünknek de csak legkisebb elsőséget is adnánk, miután az a' tudományosan kifejlesztett mére-rendszerrel legtávolabból sem hasonlíthatatik, hanem az illy köz-

*) Tudtunkra eddig hat lap nyilatkozott a' mostani színházi kezelés ellen: a' „Pesti hírlap”, „Jelenkor”, „Budapesti híradó”, „Nemzeti ujság”, „Pesti divatlap” és „Életképek”. Szerk.

**) Kivonat Oettinger tavali „Charivári”-jából.

Szerk.

hasznu cikket számos olyan is olvassa, (olvassia legalább ohajtandó volna), ki a' métre-rendszerről mit sem tud, kinek e' szerint az utmutatások megértése nehezebbé esik. — A' lenpárzsítás új módja' a' lelkes magyar gazdasszonyokat bizonyosan nagyon érdekli, őket tehát a' cikk elolvasására bátorkodunk utasítani. — A' lefolyt jános-fővéri pesti vásárról szóló hivatalos tudósításból röviden csak annyit közlünk vidéki olvasóink kedvéért, hogy abban a' termékekkel forgalom meglehetősen élénk volt, kedvezőnek mutatkozott a' kéz-készítményekkel is. — Az egyesületi mozgalmak' állandó rovat alatt az iparegylet új tisztí kara közöltetik, hosszú sora a' többnyire ismeretes és köztiszteletben álló neveknek.

NEMZETI SZINHÁZ.

'Végrendelet', eredeti drama 5 felv., írta Cz a k ó Z s i g m o n d. — E' színmű, mint tartalma előadott rövid vázlatából is látható, kiválólag pszichologiai téren forog; 's ez az, a' minél fogva szép reményű örömet gerjeszthet bennünk, látván, hogy a' színi közönség, melynek legnagyobb része eddig csupán a' látványok kereséséről vádoltatott, illy téren forgó színművet is tartós figyelemmel és részvétellel kísér, mint ezt háromszori adatás alkalmával bőven megmutatá, mindannyiszor — kivévén a' gyéren látogatott páholyokat — daczára a' folytonos bérletszűneteknek, telve levén a' színház. A' páholyok látogatóinak ezen hanyagságát annál érzékenyebben vehetjük, mert éppen azok részéről igényelhetjük azon magasabb műveltséget, melly képesít, kiválólag megtalálni a' szellemi élvezet pszichologiai szövétű színművekben. . . Reméljük, senki sem veendi felesleges szószaporításnak, midőn ez egy-pár sorban szólunk a' színi közönségről: író és közönség, főleg színmű-író 's színházi közönség, sokkal közelebb viszonyban állnak egymáshoz, semhogy egymásra folytonos és i r a n y a d ó hatást ne gyakorolnának, 's ha sükerül is lángeszeknek, irányadólag hatni a' közönségre, de még többször sükerül a' közönségnek, kívánatai szerint vezetni a' talentumot. A' melly közönség pedig követni kész költőjét pszichologiai téren, ha bár e' költő itt némelly dolgot csak nagy homályban és más némellyt igen merész szökökességgel tüntet föl előtte, azon közönségtől — mint mondánk — örömdetes reménnyel várhatni, hogy majdan követendi ugyan e' téren a' tisztult, következetes és elmélőbb költőt is.

Midőn ezekben a' jelen színmű becsét általában méltányoljuk, érdemes voltánál fogva áttérünk annak részletes bonczolására. — A' költő azon — a' darab folytatában gróf Alpariné által háromszor, elején, közepén és végén, elmondott — vezéreszmét önté jelen színművébe: ifjúkori botlás gyakran olly következményeket szülhet, mellyeknek szigoron büntető sulya alul később hasztalan törekszünk menekülni; ezt az özvegy grófné önmagán tapasztalta, mert — mint keserűn panaszkolja — huszonöt és huszonnégy év lefolyta alatt szakadatlan töredelmességben élt a' Riolo és Lőrincz ellen elkövetett gonoszítottai miatt, 's e' hosszú bűnhődés által mégsem bírta Istenét vagy sorsát kiengesztelni maga iránt. Ez eszme helyes élet- és világnézetre mutat ugyan, ámbár benne árva nemünkre kevés vigasztalás foglaltatik; de egy magasabb — a' keresztény — gondolkozásmód megtanít egyszersmind arra is bennünket, hogy bár egyes tett következtései soha ki nem engesztelhetők szigorúsággal előálljanak is, van mégis mód, melly szerint a' megtért gonosztevő üldözö nemeztisége maga iránt kiengesztelheti, 's ez: ha hasztalan bűnbánkodás helyett jóra fordult lélekkel cselekedetben iparkodik töredelmét tanusítani, 's mindent, mit lehet,

elkövet, az egykori gonosztett sújtó következményeinek elhárítására; így a' grófné kétségkívül némi megnyugvást szerezhetendett önelkénnek, 's megmenti azt furdalásaitól, ha a' lefolyt 25 év alatt haszontalan sopánkodás és bűnbánkodás helyett, tul-
emelkedve (miként a' nemezis tulemelkedik) az előítéletek és álszégny bilincsein, a' miket elkövetett, jóvá tenni törekszik vala az által, hogy idején bevallja a' grófnak a' fiján elkövetett merényt, 's így alkalmat nyújtson neki, saját fíja fölkeresésére, 's ugyan ő is hathatós vizsgálatokat tegyen leánya megtalálása végett. Midőn a' költő világosan kimondott vezéreszmét tűz művében maga elé, azzal alkalmat nyújt, megítélnünk az álláspontot, melyet szemlélődése 's élet- és világnézete elfoglal, melly épen a' legnagyobbaknál szokott mindig a' legtisztább, látnoki tisztaságu lenni. A' grófnében a' költő épen azt akarhatá előtűntetni, mennyire téved olly ember, ki pusztá sopánkodásokkal nemezist engesztelhelni vél; de ez esetben szem elé kell vala azt is állitnia, milly hiányos a' hit, melly illy cselekvésre vezérel; mi a' jelen színműben nem történik.

Az egység, melyet dramában a' főcselekvényben kell keresnünk, itt ugyan-csak ezen eszmében rejlik, 's ámbár Bélát látjuk többnyire magunk előtt, a' grófné az, ki az egészet mozgásba hozza; az ő jelleme egyszersmind egyike a' legkövetkezetesbeknek a' jelen színműben, cselszövő, ármánykodó most is, mint volt egykoron, midőn kettős büntettét elköveté: de épen azért, mert e' tetteket — daczára sürű sopánkodásinak, mikkel azt velünk elhitetni (mintha még a' nézők ellenében is folytatni akarná ravaszkodását) szeretné — soha valójában meg nem bánta, soha azok jóvá-tételére legkisebb lépést nem tett és tenni nem is szándékozik, hanem csak azon küzd untalan, miként hárihatná el önféjéről a' gonosz következtéseket, melylyektől, felfödöttetés esetében, világhoz és előítéleteihez ragaszkodó szíve annyira irtózik, miként tarthatná fel önszámára az ártatlanság nimbuszát, habár ez ármánya sükerültének esetében becsületes jó szívek zuzatnának is össze általa, — épen ezért egészen érdeketlenek és hidegek maradunk halála iránt, részvet nélkül hagyván őt veszni, mert így érdemlé. E' szívtelenség okozza, hogy ő a' melegebb megindulásnak soha legkisebb jelét sem mutatja, midőn elveszett saját gyermekéről van szó, anyai érzete is alatta áll az előítéleteknek, mellyek szánandó rajbál neveltetett. Hogy a' dolgok általa tudvalevő állásában, leányának Bélávali viszonyát nem örömet veszi, ezt könnyen átláthatni, 's ennél fogva nem is láthatjuk be okát, miért oszt mindjárt a' darab kezdetével olly salonias finom tanácsokat leányának öltözetére 's magaviseletére nézve a' gróf irányában, melly tanácsok oda vannak irányozva, hogy követve őket, Antonia még biztosabb legyen a' gróf meghódításában, holott a' grófnának épen ellenkezőn kellne iparkodnia. — Csak igen merész képzelettel hihetjük el azt, hogy ugyan e' szívtelen grófné a' Béla által neki nyújtott arcképet csak el is fogadja, miután tudja 's látja, hogy ez irántai keserű gúnyból történik, sőt hozzá még Béla átkos kívánatait is hallja, mellyekkel e' kép-átadást kíséri. Véleményünk szerint, illy szellemű grófné, midőn hasonló körülmények közt egy arcképpel kínáltatik meg, híven önmagához legfeljebb azt mondhatá: „mi közöm ön arcképéhez? tartsa meg magának;“ — vagy ha épen különös kiméletességből elfogadja is a' különös ajánlatot, elvetendé azt lomai közé 's azzal bizonyosan nem faraszlja magát, hogy nézdegelésében önmagának keserű szemrehányásokat csináljon. Igen merész ugrás van itt a' grófné e' gyors változásában, melly kellő valószínűséget csak úgy nyerne, ha a' költő a' közbe-eső fokozatokat is szem elé állítá. Megemlítjük itt egy tisztelt barátunk elmés megjegyzését is, ki csudálkozik, hogy miután Alpári grófné a' színműt őt felvonásán keresztül folyvást szemrehányásokkal sanyargattatik, ön-maga, Béla, Riolo, sőt utóbb leánya által is, tulajdonkép neki kellene megörülnie és nem Belának.

(Vége követk.)

Aug. 27. *Matild*, francia drama 5 felv. Alig hisszük, hogy e' mai előadásból próba tartaték, mert az egészset feddésre méltó hanyagság bélyegzé és általános szerep nem tudás, mely zsbibasztólag hatott az előadásra. Lendvai (Lugarto) máskor sokkal nagyobb szorgalmat tanusita, melyet most csak tulzás által iparkodott pótolni. Azon jelenetben, melyben L. Rózát maradásra kényszeríti, mozdulatai olly nyerek valának, minőket, főkép mások jelenletében, Lugarto sem használhat; a' 3-ik felvonási zárjelenetben pedig kiáltozásai igen sértettek. Az illyesmi „magas“ tetszésben szokott ugyan részesülni, de a' valódi művészt mindig lealacsonyítja. Lendvainé csak gépileg mondá el szerepét 's nyomát sem lelete játékán látni azon megható jelességnek, melyet töle megszoktunk. Kedvetlensége legsértőbben Lugarto első szerelmi nyilatkozata alatt tünt ki, melynek folytában olly közönösen tekinté néhányszor körül, mintha a' sérelmes nyilatkozat nem is hozzá lett volna intéztetve, 's arczán mindig csak a' zárzó hallása után tüntek föl a' megindulás jelei, miknek fokozatosan kellett volna kifejenőök. Az illy hideg közönösséget szinpadra hozni nem szabad. Fáncsi szinte minden részvét nélkül játszott első jelenéseiben, 's szavainak értelme kiáltó ellentétben állott hangjával és mozdulataival, a' 3-ik fölvonásban pedig Szákvival együtt annyira tulzott, hogy megrendülés helyett kacagni kényszerült a' közönség. A' fonséges és nevetséges közt csak egy lépés van, 's ezt legjobb színészink is csak ritkán tudják elkerülni. Csak nagy baj az, midőn az igazgatási gondok annyira elfoglalják a' színészt, hogy szerepére illő gondot nem fordíthat. Minden nagyítás nélkül szólunk, azt állítva, hogy e' nagy hatásu dramát hanyagabbul adatva még nem láttuk.

—99—

Aug. 28. *Z o l k y*, német drama 2 felv., és Bennet-Okolszki assz. énekesnő, 's Rothenstein Bernát hegedüs hangversenye, egy szakaszban. A' czím szerepet Lendvai nagy hatással szokta adni, mert elejétől végig olly férfit személyesít, ki hazájáért nemes, ábrándos érzelmekkel lángol 's búskomolysága által igen képes minden lágyabb asszonyi keblet részvétre hangolni, melyből azután igen könnyen szerelem támadhat. Ma Egressi G. játszá e' szerepet, 's ellenkezőleg a' főnebbi helyes felfogással, mogorva elégtelent ábrázolt, ki még abban is fölakad, hogy az eső nem föl, hanem lefelé csepeg. Ennélfogva szavalása is szaggatott, darabos modoru, 's minthogy visszautasító vala, mely barátságot sem igen szerezhethet, szerelmet pedig épen nem. Szintölly elhibázott vala párbeszéde Flachentropf urfival, kinek ellenében mély önérzet benső kifakadása helyett, mely lesujt, megvető gúnyt használt, mely csak elkeserít, 's melyet Zolki nemes jellemével nem egyeztetetni össze. Ugy sorának hosszas elbeszélése is igen unalmassá és egészen hatástalanná vált E. G. azon pásztás szavalási modora által, melyet sokszor használ, 's mely valamint a' pásztás eső, majd megáll, majd megint nekiered, 's ez által az egész elbeszélést olly szaggatott vázlatná torzítja, hogy a' hallgató figyelmének multhatatlanul meg kell szünnie; míg ellenben folyó, a' helyzetekhez képest emelkedő, hullámzó, rohanó szavalás ellenállhatlanul ragadja magával a' hallgatót, 's akaratlanul is részesévé teszi a' szavaló érzelmeknek. Ezt olly urnak, mint E. G., ki Thurnagelt is olvasá, tudnia kellene. — Meg kell még jegyezünk, hogy E. G., mihielyt szerepét végzé, tüstént földszint mulatozott mellettünk, ámbár színházi törvényeink világosan mondják, hogy azon színészeknek nem szabad közönség közt mutatkozniök, kik ugyanazon este játszottak. Azonban természetes, hogy E. G., maga is igazgató levén, nem fogja önmagát megbüntetni e' kihágásért. — K. Ida ismét kiállhatatlanul énekelt, 's igen sajnáljuk, hogy érthetőbben nem fejezhetjük ki magunkat, mert rendkívül szeretnők e' fiatal színésznőt ezen halálos bűnétől megmenteni; nem ártana ha Erkel karnagyunk egykor K. Ida szavalását híven lekötázná, és azután előtte hegedűn eljátszaná. Meg vagyunk győződve, hogy ennek hallásától maga is elborzadna 's bizonyosan rögtön leszoknék remitő szavalásáról. Miért nem alkalmaztatott ezen annyira neki való szerepre Priell N., ki eleinte legnagyobb szerepekre használtatott 's most a' vele hason-

latba semmikép nem jöhető K. Ida mögé helyheztesük! László és Szentpéteri dícséretre méltók. Bennet-Okolszki assz. mind hangra, mind énekekre nézve olyan vala, hogy „nemzeti” színházban fölléptetése sem tanácsos nem volt, sem a rendezők műismeretét igen kedvező világba nem állítá. — Rothenstein ellenben nagy tetszést vitt ki ügyes hegedűjátéka által, és ő még igen sokra viheti, mihelyt a technikai nehézségeket tökéletesen legyőzendő. A színház olly roszul volt ma is világítva, mintha azt hinné az igazgatóság, hogy sötétségben nem veszi senki észre hibáit. Vagy talán azért gazdálkodnak a légszeszszel, hogy nemcsak a szellemi, hanem az anyagi világosság eluyomása által is néhány forintocskát „tökesíteni” lehessen?

K—e.

Aug. 29. *Londoni koldusok*, francia drama 5 felv. Telepi 8 hónapi távolléte után ma lépett föl először, és Prospectus szerepét szokás szerint igen mulattatólag játszá, a szép számú közönség által többször zajosan tapsoltatván meg. Leánya Amália, Smike szerepét adá, 's ez első nagyobb színi próbája vala, melyet meglehetősen sikerülnek kell mondanunk; hangja kellemes, kifejezése nem rosz 's mozdulatai elég szabadok, ámbár természetesen nélkülözik még azon összhangzást és simaságot, melyet kezdőtől nem is követelhetni. Fancsi legsikerültebb szerepei közé számíthatja a mait, főkép ha egyszer sem akadna meg, 's a fojtogatási jelenetben kissé mérsékléné magát, izléstelen lüktetését felső testének pedig gondosan kerülné. Próbálja el mozdulatait tükör előtt 's bizonyosan maga is el fog szomorodni sértőségek fölött. Hubenainéval csakugyan puszta daczból kívánja a mindenható rendezőség a közönséget majd mindennap 's minden szükség nélkül kinpadra feszíteni? Nem hallgathatjuk még el, hogy az angol szókat egy színészünk sem tudja helyesen kimondani; véleményünk szerint nemzeti színháznál illyesminek nem szabad történni.

— 99. —

Aug. 30. Laborfalvi Róza jutalmára bérszűnettel: „Végrendelet”, dráma 5 felv. Czakótól. Nézők ismét nagy számmal. Az előadás szorgalmat tanusított, de egyébiránt ugyanazon gyöngéssel birt, miket társunk e' helyen már körülmenyesen kimutatott.

S— —.

Aug. 31. *Falusi lakodalom*, vigj. 3 felv. Jakab Istvántól. Ezen vigjáték tanusítja, hogy ügyes folfrisítéssel párosuló jó előadás által régibb daraboknak is érdeket adhatni, mert évek előtt adaték ez először, 's tüstént nyom nélkül ismét eltűnt, most ellenben népszerű kiállítás és összevágó jó játék által nem kis tetszést vitt ki a vasárnapi közönség előtt. Ha a rendezőknek némi üres idejek maradna az igazgatás fardalmai mellett, ugy alkalmasint több eredeti művet is találhatnának még a színházi könyvtárban, miket föl lehetne frisíteni 's melyek szorgalmas előadását mellett bizonyosan kedvező hatást szülnének.

K—e.

Sept. 1. *Lignerolles Luiza*, francia drama 5 felv. Jól esik mondhatnunk, hogy a' legjobbak mellé sorozhatjuk e' mai előadást 's csak néhány csekélyebb botlást kell megemlítenünk. Lendvainé a' czimszerepet mindig hatályos bensőséggel játsza, 's ma szavalása is sokkal hibátlanabb vala, mint máskor, csak szerepének erősebb részeiben ohajtottunk volna kevésb szelidséget, mert itt nagyobb erélyesség sokkal nagyobb hatást szülne, 's egyszersmind valóbbszínűvé tenné Luiza nagyszerű nemeslelkűségét a' 4-ik felvonásban, minőt esupán női gyöngédség nem szülhet, ha egyszersmind erélyes jellemzilárdság nincs vele párosulva. Lendvai szerepének gyakori indulatváltozásain igen rögtön ejté át szavalását, mi mindig csak a természetesség rovására történhetik; az illy átmenet czélszerű fokozatosság mellett mindig simábbá lesz és a' valószínűséget nem kis mértékben mozdítja elő. Meg kell itt még jegyeznünk, hogy Lendvai igen szereti társalgási beszédközlésben kezét mellényébe dugni vagy derekára nyugtatni; művelt társalgásban e' két mozdulat mindig helytelen 's nem szeretőnk, ha Lendvainál modorra válnék. Egressi G. minden tekintetben művészileg adá az ezredes szerepét, 's ugyan ezt kell mondanunk L. Ró-

záról és Szentpéteriről is; ez utóbbi azonban a 3-ik fólvonás végén nem mondhatá el e' szókat: „Most már ketten fogunk fölötté örködni“, mert a' függöny igen hirtelen bocsájtott le. Az is egy kis megrovást érdemel, hogy a' fólvonásközök igen sokáig tartottak, mi az előadást szükség nélkül hosszabbítá. — 99 —

Sept. 2. Benza jutalmára bérszünettel: T e m p l á r i u s, dalj. 3 felv. Nicolaitól. A' jutalmazott tapsözönnel 's virágokkal tisztelteték meg és szép éneke által gyakran legnagyobb tetszésre ragadá a' nagyszámú közönséget. Paksiné több hónapi pihenés után ma lépett föl először, 's eleinte meglehetősen énekelt, sőt egy-két dalcifraságát sikerültnek is mondhatjuk, de vége felé már igen elgyöngült hangja. Éder Luiza ismét nagyobb szerepben volt színpadon, 's kénytelenek vagyunk elhinni, hogy jól énekelt, mert nem mondhatunk ellenkezőt, miután énekéből kukkot sem hallottunk. Ha nem volna más, kit e' szerepre használni lehetett volna, úgy hallgatnánk; így azonban csakugyan közönség iránti tiszteletlenségnek kell az illy eljárást neveznünk. A' karok igen jelesek voltak. Örömmel mondhatjuk itt egyszersmind, hogy Benza nem megy Bécsbe 's már két évre szerződött az igazgatósággal. S — —.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

SZABADKA, aug. 15d. Fürdési időszak levén, a' Balaton vizét 's gyönyörű vidékét látogatám meg, 's midőn Csobáncz, Szigliget 's egyéb regényes omladékokat látva, érzemények özönében olly sokat élveztem — eszembe jutott P a l i t y. Nem azért, hogy tán valami emlékeztetőt találtam, mert hiszen e' tónak vidéke rónaság, még csak fák sem körítik partjait, mi mindenesetre kellemetes nyugpontul szolgálha a' szemnek, hanem épen azért, mert nincsen hegyes vidék, mellyel ha bírna, csakhamar a' furdőhelyek egyik leglátottabbikává válnának. A' csodák országa, mondják, letűnt, 's mégis! mi sok fölött csodálkozunk jelenleg is, mellyek a' természet csendes, de hatásteljes játékaiban nyilatkoznak — 's e' csodálkozást a' Palitytól sem vonhatjuk meg, mire nézve jelenleg is egy példával szolgálhatunk. A' P. huszároktól egy abafink M kapitány, mintán több furdőket minden eredmény nélkül használt volna, végre a' szülő földje határán levő palityi tó erejét kísérté meg, 's csakhamar pár furdések után nyomorult kezeit 's lábait könnyűlni érezé, úgy, hogy jelenleg már annyira van, hogy maga irt ezredéhez, miszerint nem sokára mint egészen ép egészséges menend vissza illető helyére 's ekként már három huszártiszt nyerte itt vissza tagjainak épségét, 's megjegyzendő, mind ollyanok, kik mankóra szorultak 's így a' szó teljes értelmében nyomorultak valának. Ez okból hiszem, örvendetes újdonságul irhatom meg, hogy a' hirhedett furdőház 's csinos kis vendéglő a' Palityon végre elkészült 's a' napokban nyitattott meg kis ünnepélylyel, mintegy 60-an levén kün az uri rendből, kik ott reggelizve, ebédelve 's estelizve, vig zeneszó mellett jól is mulattak daczára a' nagy záporosőnek. Mint hallatszík, magában a' városban is a' polgári casinoi egyesület által egy meleg 's hideg furdőház lesz felállítva. Hőségben 's porvilágban élve, e' vállalatot is üdvözljük, különösen, mert ezáltal azokon is segítve leend, kiknek vagy tehetségek vagy egyébként is alkalmok 's idejük nincs a' kikocsizásra. . . . Egy mesterinas-iskolának felállításáról is foly a' tanácskozás az illető czéheknél. Adja Isten, hogy minél előbb életbe lépjen, már csak korszerűségével fogva is, mit van is okunk hinni, mert az említett czéhek körében ismerek egyéneket, kik igen-igen lelkesen apostolkodtak már a' védegyelet dolgában is, 's jelenleg is nem kevesebb erélyt fejtenek ki. Iskolákról levén szó, megemlítendőnek tartom,

hogy a' normalis 's elemi iskolákban nálunk 1900 felül voltak tanulók az idén, mihez ha hozzátesszük a' gymnasialis osztályokban járók számát, a z ö s s z e s i t t e n i d e a k s á g m i n t e g y 2300 f ő r e m e g y , 's ez figyelemre méltó dolog, már azon tekintetnél fogva is, mivel az elemi iskolák nem rég jöttek olly számmal 's akként ellátva, mint jelenleg vannak, létre, 's ha elgondoljuk, hogy a' nagy Pesten összesen jóval kevesebb számú tanulók voltak, egy méltán éltethetjük azon hőkebl emberiség-barátokat, kik a' népnevelés szent ügyét eként nálunk is felölve, egy jobb jövőnek építék meg alapját. E' tárgyra nézve sok volna elmondani valóm, mert hiszen semmi sincs honunkban tán olly elhanyagolt állapotban, mint épen a' nevelésiág, — de e' helyütt azt nem tehetem, sőt örülök, hogy a' dolgok így állanak, mint a l l a n a k , 's ezt nem a' közfelvilágosodásra, de az iskolákra értem, mert hiszen a' nép még most is tán olly tudatlan babonáshitű, mint volt azelőtt, miről egy a' legutóbbi hír is, melly az itteni ugynevezett bunyevácznók ajkain forog, meggyőzhet bennünket. Ugyanis egy itteni jó birtokos bunyevácznak hajadon leánya fejrő való kendőket keményített, de jól meg kell jegyezni: vasárnapi napon, 's miután azokat az ágyak fölött szépen kiterítgeté, kiment a' szobából, 's csak akkor tért vissza, midőn gondolta, hogy a' kendők már jól megszáradtak. De ki írja le csudálkozását, midőn a' szobában hat ördögöt talál, kiket az ő jól kikeményített kendőivel fejkön a' szoba közepén kört tánczolva lát, 's látja még most is, 's nemcsak ő, de mindazok, kik a' házban 's ahhoz tartoznak, úgy hogy a' szegény leány — ki miatt megördögösödött a' ház — még most is beteg 's nem tud felgyógyulni, ámbár a' bányák részéről van imádság 's szentelés, sőt mi több, barát- és pap-elhívás, hogy azok segítsenek a' dolgon, — 's mindez a' nép szerint azért történt a' szegény leányon, mert vasárnap végezé keményítését. Meg kell jegyezni még, hogy az érintett leány, ki — még e' fölött szép is — mátká volt, e' miatt elhagyatott kedvesétől, ördögös nőt nem levén senkinek elvenni bátorsága! mennyi vakság! 's mégis ki hinné, szájról szájra megy ez, 's legnagyobb részt hitelt nyer. . . . És illy történeteskékkel, ha a' közzel multi beszéd tárgyakat fel akarám eleveníteni, mellyek itt-ott a' legnagyobb komolysággal 's áhitattal mondatnak el, sokkal szolgálhatnak. De hagyjuk ezt. . . . A' nagy vendéglő-építésre, melly magában foglalná a' csinos tervű színházat is, megjött már végre az engedelem; nincs egyéb tehát hátra, mint — pénz és dolog, miket azonban Szabadka, ha akar, jelenleg elő tud teremteni; nem tudom, ha ezentulnem fog-e rajtunk mulni, az érintett vendéglőnek létrehozása, legalább ezelőtt volt kité okozni. — A' politikus életben itt szélséand uralkodik. Ugyhiszem, a' bácskai közönbösséget már mi sem igen tolhatjuk el magunktól. Egyes érdekes megyei 's országos hírek itt-ott visszhangra találnak ugyan, de csak rövid időre 's csak kevesek által méltatva discussiokra, holott azelőtt ezek voltak főtárgyai beszédinknek. Kevés élet, legtöbb nyugalom mindenütt. Az emberekre a' hőség ónehézséggel hat 's talán ez az oka, hogy ritkábban jövünk össze. Ezt leginkább a' nőnemre kívánom értetni, kik egy darab idő óta a' hetenkét két izben tartatni szokott zenénél is olly ritkán jelennek meg. Bizony csak huzzuk is magunkat félre, majd csak így értjük meg egymást.

M a n ó .

TRENCSENI HÉVIZ, augst. 18-kán. Szabadjon remélnem, hogy szívesen veend ön, és szívesen olvasói nagy része is, néhány sornyi tudósítást a' nemes szellemű tánczvigalomról, melly nálunk tegnap tartatott. Utolsó volt ez az idei fűrdői évszakban, de legfényesb mindazok között, mellyeket a' f. év itt látott. A' fűrdői vendégek esekélyre olvadt számát a' megye minden részéről megjelent hölgy- és férfivigadók szaporiták annyira, hogy a' tánczterem szépen megtelt. Sokan pártszint akartak volna öltetni e' kedves mulatságra, de bátran elmondhatom, hogy itt pártról szó sem volt, noha tagadhatlan, hogy a' nagy számmal megjelent ritka műveltségű ifjak mind a' „vörös“ párt zászlóihoz tartozának; a' „zöld“ek közül is volt azonban jelen egy — csakugyan „zöld“ kaputban, méltó képviselője a' seregnek, mellyhez

tartozik. A' legkedvesb nyájasság, a' legszebb műveltség 's neveltség tandságival mulattak ifjaink esteli tizenegyedféltől, szinte reggeli hatodfélig, vígan járva az ismételt csárdást 's lejtve a' körtánczot. A' vendégek kosztortájában tisztelők: özv. gróf C s á k y Istvánnét Budethinből, a' megye éjszaki részéből, három reménydús fiával 's tiszta magyar jellemű leányával S a r o l t á v a l, ki valamint kedvesség- és nyájasságban, úgy honleányi érzésiben is szent lánggal versenyez; szinte jelen volt nővérével, G i z e l á v a l, a' derék gróf K ö n i g s e g g Gusztáv szeretetreméltó nejevel; a' megye déli részéből pedig báró M e d n y a n s z k y Jósefnét, szinte igen kedves és kellemes leánya G i z e l á v a l 's két ritka műveltségű fiával László- és Edvárdal. De sok volna elszámálnom önnök e' fényes tánczvigalom vendégfűzésének egyes szép virágait; Trencsin városa 's vidéke szebb hölgyei gyűltek itt össze vigadni; 's csak a' szép P i a c s e k S i d o n i a kisasszonyt említem még, ki szinte egyik hája volt az estélynek. Rózsaszínű kedélyben töltök ez éjt, mellynek élvét kimondhatlanul emelé azon fesztelenség, melly öltözet- és társalgásban egyképen mutatkozott, 's emelé azon derűtség is, melly ifjainkon előmlött, de melly a' gyulékony vért egy pillanatra sem ragadá tulcsapongásba. Sajátlag nem érdem az, ha ifju emberek illy nyilvános mulatozásoknál az illedelem 's nemes viselet-kivánta társalgási korlátok közt maradnak; de tapasztalván, minő botrányok történnék nálunk egyéb hasonló helyeken, lehetlen örömmel be nem vallanunk, milly magasztalásra méltó a' trencsini ifjuság magaviselete illy vígalmakon, mellyeken gyakran több külföldiek is jelennek meg. Kik hévizünket távol 's idegen vidékekről jönnek látogatni, a' legszebb benyomást vihetik innen magokkal fiatal magyarjainkról. A' trencsini ifjuság tudja és érzi, hogy a' valódi magyar jellem koránsem föltételezi a' betyárságot; tudja és érzi, és nem felejtí egy pillanatra sem, mivel tartozik a' művelt társalgásnak és önmagának, 's ez által kivíjja magának minden művelt ember tiszteletét, ki azt, hogy a' magash körök ajtai is örömmel nyílnak meg előtte. Csak egy ohajtható még nálók, 's ez abban áll, hogy tiszta magyar érzéseiket necsak egymás közt fejezzék ki édes anyanyelvünkön, de társalogjanak hölgyeinkkel is magyarul; hiszen ők olly jól, olly szépen beszélnek e' nyelven, hogy jobbérzésű hölgyeink ezen is örömmel fogják őket hallgatni. Most, a' mennyire elterjedt a' magyar társalgás ifjaink közt, ép olly szűk korlátokba van az szorítva a' hölgyeknél, kik közül igen sokan értik nyelvünket, de gyakorlat hiányában, folyvást csak igen kevesen beszélék azt, 's többen panaszszal említék, hogy magyar beszédbeni járatlanságuk egyik főoka az, hogy ifjaink velők folyvást i d e g e n nyelven társalognak! E' nagy panaszt iparkodjanak ők megszüntetni. Nyájas türelem, szilárd akarattal párosulva, könnyen segíthet a' bajon, 's ők legszebb polgárkötelességeik egyikét teljesítve, a' legdúsabb sükerű szolgálatot teendették hazájoknak. Hisszük, hogy olly lelkes ifjainál, minők a' trencsiniek, e' buzgó honfui ohajtás nem fog sükeretlenül elhangzani. Hol annyi reménydús magva a' szépnék és jónak van elhintve, mint nálók: ott illy ohajtás nem hangozhatik el a' pusztában.

..... r.

A' M. ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK VI. NAGYGYÜLÉSE.

(Folytatás.)

Augustus 9-én már kora hajnalkor pezsgett egész Mohács, a' berendelt szekerek, mellyeken kirándulandók valánk, nagy lármával robogtak az utcákon végig,

's a' sétatéren sorba helyeztetvén, egy felállított ezredet képeztek; a' vendégek is, kibontakozva pelyhes ágyaikból, szekérre szálltak 's néhány percz mulva készen állott a' tömérdek 2 lovas szekérből álló menet. Derék kalauzunk H e r m a n tanár ur egy emelkedettebb csúcson álló szőlőbe vezetett, honnan szettekintvén, sovár pillanatunka' messze távolban veszett el, lelkünk pedig, gazdag elmékedési tárgyat nyervén, fájdalmas hangulattal andalgotta a' mult kor szivrepesztő emlékének szomorú részletein. Láttuk Mohacsot egész jelenlegi kiterjedésében, láttuk a' Csele nevű mocsárt, melynek a' Duna által elmosatott részébe II. Lajos, a' magyarok királya, az akkori pécsi püspöktől kísértetve, beleveszett, megértettük, miszerint az időben az ős folyó korántsem a' mostani mederben, hanem tul a' szigeten foly, 's ezt csak mintegy 100 év előtt ásta magának hatalmas hullámival, továbbá, hogy a' város akkoron a' Duna jelen ágyán tul feküdt, az árvizek most is igen károsítják a' lakosokat, 's miszerint mintegy két évtized alatt már két utcát sülyesztének az enyészet ölebe. Számos alapos viták után, melyeknek tárgya a' nemzet elvesztett csatája volt, még egy végső pillanatot vetve a' szemeink előtt elterülő rónára, mely felett a' csaknem egekig nyúló Harsány- hegy látszik hatalmasan örködni, csendes komolysággal haladtunk a' csata helyére.

Hol a' szerencsétlen csata állítólag befejeztetett, Király, volt pécsi püspök, 1812-ben egy kápolnát építtetett— áldja meg Isten hamvait, hogy a' nagy fontosságu vérmezőn, mely az időben csaknem egy nemzet véréet szívta fel, emléket emeltetett, mely mellett az utas elhaladva, a' mult kor történetének gazdag árjába merülhet, — e' helyen a' gyászos csata évnapiján (29-ik aug.) évenként nagy bucsú tartatik. Több ember gyűl ekkor itt össze, a' helybeli lelkész a' kápolna felső csarnokán álló szószékből üdvözlí a' népet 's emlékezteti a' véres csatára, egyetértésre, a' magyarok e' főkellékére buzdítva. Ugyan említett püspök egy alapítványt is tön, melynek kamataiból egy rész a' lelkészti illeti; másik része a' bucsú alkalmával ide sereglett előbbkelő vendégek tisztességes ellátására fordítván.

Elfogult lélekkel léptünk a' kápolna felső párkányára, 's megpillantván a' nemzetnek nagy kiterjedésű gyász sirját, az egybegyűlt honfiak arczai elkomorodni látszottak, mert kebleikben a' véres csata fájdalmas emlékezete vetett újra lobbót, szabad tért engedve a' gondolatok keserves fonalának, szíveik hangosabban dobogtak, 's kínos fájdalmukat egy a' lélek belsejéből fakadt a' mindenhatóhoz küldött 's e' serdülő nemzetnek fentartásaért esdő mély fohászszal nyilváníták. E' szent emlékezetű helyen K i s s Károly kapitány ur, érdekes és lelkes felolvasást tartott, az egész csatának hadi menetét 's a' veszteség okait adva elő, mit igen élénkíté a' hadosztályok állását ábrázoló hű rajz. Bucsút véve ezen annyi magyar vértől párolgó helytől, 's áldást kérve a' nemzetért megholt ősök hamvaira, rövid ebédlés után tömérdek *) kocsin Szedergényen át utnak indulván, délutáni 5 órakor Pécs lakosait üdvözöltük. **)

A' város előtti hegycsúcsról, melyen a' jó országot nyulik el, gyönyörű panorama nyílt meg szemeink előtt, a' hegy oldalban fekvő Pécs a' maga természeti szépségében és nagyságában tűnván elő, (regényessége kellemesen multa fel azoknak várakozásait, kik e' vidéket még nem látták), barátságos jobbot látszott nyújtani mindazoknak, kik a' távolból ide zarándokolván, a' komoly tudományoknak áldozandának.

*) Sokan határozottan teszik ki a' kocsik számát, én bizony nem számláltam meg, 's azért hogy a' találgatással élve, valamikép ne füllentsék, inkább csak ez általános kitévelt használok.

**) Mohácsi gazdasszonyom megtudván, hogy ennyi orvos van itt, egész ártatlansággal így szól: „Ej, most ugyan szerencsés lenne, a' ki megbetegednék, annyi orvos csak hamar kigyógyítaná.“

Az érkező menet, mely a vámháznál mozsárszóval üdvözöltetett, a nagygyűlés szeretett alelnöke Kubinyi Ágoston és néhány küldött által fogadtatott. Eredeti látvány volt, oly hosszú vonalat szemlélhetni, melynek minden szekerén parjával ültek az ujnyi por miatt meg sem ismerhetett vendégek. Az egész valamely pompás beiktatási ünnepélyt sejtetett, 's a vidító zene hangjai hiányzottak csak, hogy kortescsaphoz hasonlitsunk. A város utcái zajongtak, a nép seregestől tódult ki, látni akarván a tudósokat, kiknek elfogadására oly magyar szíveséggel ajánlkozott, a helybeliek sorra vizsgálgaták a megérkező idegeneket, 's gyakran lehetett látni, miszerint a most jött idegen egy helybelivel barátságosan kezét fogva, ebben ifjúkori barátját, az évek oly hosszú során át nélkülözöttet, lelte fel; 's ki ne örvendett volna az édes és véletlen viszontlátáson? Mi természetesebb, minthogy az idegen valamely városba érkezvén, széttekint 's a várost legalább nagyjából ismerni kívánja, mi is ide 's tova vizsgálódván, pillanataink az emeletek ablakainál gyakran huzamosb ideig mulattak, Pécs bájoló virágait szemlélve, 's rövid időn meggyőződve a felől, hogy a sors igen szép kertbe vezetett.

A városház előtt megállván, a terembe menénk, hol saját kezünkkel írva be neveinket a jegyzőkönyvbe, a társaság beírt tagjaivá levénk, 2 pfkért a társaság tavali munkálatait kaptuk kezünkbe *) ezenkívül szeretett elnökünk S c i t o v s z k y János püspök ur ö nméltósága kegyességéből Baranya földleirati, statistikai és történeti leírásával tiszteltettünk meg; nem különben dr. H ö l b l i n g tanár Baranya orvosi helyiratával, mely hasznos munkák igen czélszerű kalauzul szolgáltak a különbözőféle helybeli és környékbeli kirándulásokat megtenni kívánóknak. — Itt egy állandó választmány fogadta az érkezőket két apróbb városi tisztviselők által, kik annyira el voltak fáradva szegények 's oly türelmetlenek voltak, hogy tán azt sem tudták, mit beszéltek, mert ha igen, az idegenek iránti tartozó udvariasságot bizonyosan nem sértették volna meg oly gyakran, midőn a szállásjegyeket kiosztogatták. Egy óra múlva csaknem mind el valánk szállásolva. Kibontakozva a porból, estve a minden helyen tömve volt magyar színházba mentünk, hol Kilényi dalszínész-társasága „Gemma di Vergy“ operát minden várakozáson felül jól adta, bosszankodtunk egy kissé a tömött színházon és a sötétségen, mert mit leginkább remélünk látni, alig láthattunk. Színház után a nemzeti casinóba mentünk, hol Baranya több lelkes fiaival ismerkedünk meg. Meglepő volt hallani a közmegelegedés nyilvánítását a szállások tekintetében; veélkedve dicsérte, magasztalta mindenki szállását, gazdasszonyát, gazdáját, 's kit a sors oly helyre adott, hol a gondos háziasszonyt dolgaiban jól nevelt leánya váltogatva segíté, az már a hetedhét országon is tul volt boldogságában. Az e részbeni általános megelegedést csak képzelni, de leírni nem lehet; a vendégeknek illető háziasszonyai és urai által szíves fogadtatása a pécsiek magyar vendégszeretetét és barátságát tudatá. Isten éltesse őket sokáig!

F r i e b e i s z.

(Tárgyhalmaz miatt folytattatik következő számainkban.)

*) A 'Pesti hirlap' újdonságírója balul volt értesítve a dolog mibenlétéről, azt írván, hogy 2 pft. díjért akárki lehetett tudós; a tisztelt ur tehát azt hitte, hogy ez beiratási taksa volt; korántsem Ez a társaság tavali munkálatainak ára volt, melyet senki nem tartozott megvenni.

F r i e b e i s z.

AESTHETICAI LEVELEK. IX. *)

TERMÉSZET UTÁNZÁSA.

A' természet utánezását az aestheticában olly fontos tárgynak vélem, melly teljes igénynyel megérdemli, hogy róla legalább egy levélben értekezzen. Az utánezás egyik főelve és segédeszköze a' szép 's szelid művészeteknek, 's pedig ollyannyira szükséges, hogy nélküle el nem lehetnek. Van-e valami e' szép és roppant mindenségben, mi utánezás nélkül alkotott 's létesült valaha? Nem; magát ez anyagi világot is, mellynek téres piacán futjuk meg rövid pályánkat, 's melly valamint terjedelme és ékességei, ugy számlálhatlan tárgyainak meglepő változékonysága- és összhangzatával teljes figyelmünket igényli, 's ezer ártatlan élvezeteknek kimeríthetlen forrása, Isten annak

*) Vannak némelly jó barátink, kik azt vetik szemünkre, hogy az „Életképek“-nek sok czikkei igen „tudományosak“ 's különösen kitértek igen tisztelt munkatársunk nt. Beély Fidel ur e' leveleire, mint tudományos szaguknál fogva lapunk körébe nem valókra. Lehet, hogy azon néhány jó barátink nem szeretik az aestheticát, de azért mégsem tartjuk őket olly lovagiatlanoknak, hogy hölgyeinktől minden tudományosságot megtiltani, az arrai fogékonyságot, hajlamot, vágyat megtagadni akarják és tudják; mert az aestheticát ugy tekintjük, mint egyik nélkülözhetlen ágát a' női tanulmányoknak — tudományosságnak. Mi tehát sok szerencsét kívánva más hölgylapszerkesztési nézetekhez, örülni fogunk, ha lapjainkban olly mulatva-oktató talpraesett cikkeket adandhatunk, mint Beély ur „aestheticai levelei“, mellyek folytatását valamint önök, szép olvasóink, bizonyosan szívesen veendik: ugy mi bizalmasan elvárjuk.

utánzására képező 's alkotó, mely véghetlen 's megfoghatlan hatalma 's észbölcsesége mélységes titkában rejtezek. 'S honnan vették eredetöket a' különféle mesterségek, a' szép 's erkölcsszelítő művészetek, hanemha a' szükség 's természet utánzásából? Jól állítá azért Aristoteles is az utánzást a' költészet fölvelül; 's nem hibáz vala akkor sem, ha a' költészethez még sok más művészetet is csatol; mert hogy nem csupán a' költészet, hanem a' szónoklat, szobrászat, festészet, építészet 's t. eff. művészet is utánzás által jöve létre 's emelkedék fokenként tökélyre, tagadhatlanul tanúsítja a' szép művészetek története. 'S mindaddig, míg az utánzás a' művészetek egyik fölvelül tekinteték, a' legnagyobb virágzásban álltanak azok 's az emberiség is illőleg tudá a' műterményeket méltányolni és becsülni, melyeken a' természet egyszerű utánzása visszatükrözők; de midőn a' középkor sötét 's vad századaiban a' természet utánzása elhanyagoltaték, gyors léptekkel indultak hanyatlásnak és enyészetnek az egykoron fénypontjokat elért művészetek; a' műtermények silány kontárszüleményekké aljasultak és csak akkor kezdtek megint föléledni, midőn a' több századon át mellőzött utánzás ismét élet- 's gyakorlatba lépett vissza. Maga az egész természet is csak utánzás által lön széppé 's meglepővé; 's minden, mit szellemünk létre hoz és teremt, csupán csak az utánzásnak köszöni létét, mert terményei tagadhatlan nyomait 's jeleit viselik valamely bizonyos példánynak, 's bár teremtsen valaki szörnyeket, ezek is csak utánzás által jönnek létre.

Az utánzás első tekintettel ugyan igen könnyűnek látszik, de ki azt megkísérli, kivált nagyobb tárgyak- 's tüneményeknél, látja 's tapasztalja: miként kivitelében számtalan akadályok- és nehézségekkel kell küzdenie. 'S azért ne csudáljátok, édeseim! ha az utánzás tökéletes művében olly ritkák a' lángelmék, 's olly kevésen találkoznak; kiket e' nemben classicusoknak lehetne nevezni és ha néha a' pusztá utánzás műve olly nehéz és fáradságos, mit mondjunk még 's ítéljünk az utánzásnak utánzásáról? midőn például: a' festész az irott arcképnek akarja mássát venni magáról a' festett arcképről, higyjétek el, ez a' művészetek legnehezebbike, 's ki ezt tökéletesen értené, olly ritka tünemény korunkban, mint a' nap teljes fogyatkozása.

Az egész természet ugyan általában szép és megható; de ha műveinek tüneményeire terjesztjük ki figyelmünket, vajmi különféle nemű- 's osztályuk azok. Vannak a' természetnek kellemes és szép tüneményei, ilyenek például: a' gyönyörű reg, midőn a' nap, a' csillagok királya, a' fellegtelen ég boltozatján föltünik; az ezer csillagoktól tündöklő tiszta ég; a' gyöngyök és gyémánt szíavegyületes ragyogása 's játéka; a' mezei 's kerti virágok elbájoló színváltozékonyasága; a' kiművelt emberi hang csudaereje 's maga az ember a' földi teremtmények legszebbike, az isteni bölcsesség örökös tanuja, Isten mássa e' világon, ki valamint legnemesebb példánya az összpontosított szépségnek: úgy ő kizárólagos birája is minden természeti 's művészeti szépségnek. Mindezek szemlélete vagy hallása keblünket a' legkellemesebb érzelmekkel tölti el; de vannak a' természetnek kellemetlen művei 's tüneményei is,

ilyen: a' jégeső, vihar 's hófergeteg; vannak szomoruak, például: Vezuv, Aetna tüzokádó hegyek és ha Berzsényi: „Mulandóság“ czimű búskomor és szomoru költeményében ezeket olvassátok: *)

Hol a' mohos szirt öbléből,
Ezüst forrás ömledez,
'S a' patakok csörgésétől
A' sötét völgy zengedez. 'stb.

— — — — —
Itt tévelygek a' világi
Zajgástól külön válva,
Képzeteim forrásági

Között magamba szállva. 'stb.

nem hangolja-e le szívetek hurjait e' búskomor ömlengés 's nem ébreszt-e el szorult kebletekben szomoru 's búteltjes érzelmeket? Vannak végre a' természetnek borzasztó tüneményei is, ilyen: a' hajótörés 's földrengés; 's illyenné lehet az ember is, ki elfintorgatott testidomán 's rút arcvonalain kívül még erkölcstelen is. Illy valóságos, de egyszersmind borzasztó torzképet olvashatunk Homer Thersitesén 's Prorlusán kül, még Faludy Ferencznél is e' czim alatt: „Nincs neve“, **) mellynek leírásával azonban már csak azért is fölhagyok, netán jó izlésteket 's az illem szabályait megsértsem.

A' művészeknek egyik legjelesebb föladata: hogy jól utánozzák a' természetet műterményeikben; de kérdés: ki képes a' természet munkálatát tökéletesen utánozni? mert azt csakugyan senki nem fogja tagadhatni, hogy a' csillagos ég, miként azt a' nap letünnte után egy fellegtelen éjen át látjuk, sokkal szebb 's meglepőbb, mint mikép azt a' legremekebb festész vásznán, ha mindjárt a' legélénkebb színekkel is, ábrázolja? Ugy van kétségtelenül. De ép a' művészetnek főszabálya abban áll: hogy a' kitűzött dolgot 's tárgyat jól utánozza; az utánzás pedig nem annyira a' tárgy fölülhaladása— 's fölösleges kicsiesomázásában, mint inkább utolérése— 's megközelítésében áll; mert a' ki a' fölvett tárgyat túlhaladja, az nem utánozza azt és jeles művésznek csak azt mondhatjuk, ki példányához legközelebb jár, mindenek közt pedig legjelesebb 's remekebb, ki azt legjobban fejezé ki; különben, mit a' természet megfoghatlan munkálódása— 's működésével teremt, például olly szép 's gyengéd színezetű rózsabimbót, millyent a' természetben látunk, a' legremekebb festész sem képes színeinek legnagyobb élénksége 's hű ecsetének teljével előidézni.

Ha az utánzás a' művésznek jól 's izlésünk igényének megfelelőleg sikerült, tetszik nekünk 's tiszta aesthetikai élvezetet gerjeszt bennünk. Vegyük itt például: jelesebb művészek festményeit némi vizsgálat alá, mellyek

*) Berzsényi Dániel összes munkái I. kötet 92—93. lap. Budán 1842. 3 köt

**) Faludy Ferencz versei. Kiadta Bacsányi János. Budán 1823. 55—57 lap.

nagy férfiak 's hősök arczképét, magasra emelkedett lángokkal égő palotát, véres harczt, tengeri vihart, tűzokádó hegyet 's t. eff. ábrázolnak; nemde illy festmények szemléletében kimondhatlanul gyönyörködünk, ha az utánzás a' művésznak jól sikerült? bár a' türelmes vásznon halálos sebeket, vérben uszó testtagokat, eldarabolt tetemeket, kegyetlenül megölt férfiakat, a' harcz dühében irgalmatlan lekonzolt ártatlanokat, ékességeik- 's hatalmuktól megfosztott királyokat, a' tüzlángoknak martalékul esett öregeket, irtoztató vihar vagy szirt által okozott hajótöréseket, a' felbőszült hullámokkal kétségbeesetten küzdő uszókat 's több más a' legszomorubb 's borzasztóbb eseményeket 's jeleneteket látjuk, melyeket valóságukban könnyek és remegés nélkül nem szemlélhetnénk. Tetszik nekünk Kísfaludy Sándornál *) a' harcz leírása is minden veszélyei- és szomuru következményeivel együtt, melyet kétség kül csak az tudhatott illy jelesen rajzolni, ki belőle részt vön 's a' leirtaknak hű tanuja volt.

A' jól sikerült utánzás által tehát nemcsak az érdektelen és kicsíszerű, hanem a' legszomorubb, kellemetlenebb, sőt borzasztó események és jelek is, midőn azokat a' legvalószínűbb 's élénkebb rajzokkal állítja szemünk elé a' művész, nem annyira félelmet és borzadást, hanem inkább a' legkellemesebb érzelmeket ébresztik bennünk. Mi t. i. az illy művészileg ecsetelt tüneményeknél nem annyira arra figyelünk, mit? mint inkább, hogyan 's milly természetesen fejezé ki a' művész a' tárgyat? Nekünk mindegy, akár elbájoló virágot vagy seorpiót; akár keresztet vagy diadalmi kocsit; akár palotát vagy szirttömeget; akár Venust vagy Baucist ábrázolt 's ecsetelt-e a' művész? csak természetűn fejezte ki legyen a' tárgyat. De azért távol sem azt hisszük, sem abban meggyőződésünk nem áll, mintha magok a' legborzasztóbb 's kegyetlenebb események volnának valóban szépek; ezekre ítéletünk szerint a' szépség bélyege soha nem illhetik: hanem szép az anyag, munka 's művészet; az utánzás tetszik itt nekünk főleg, miután jól sikerült. Kedvteléssel töltenek el bennünket a' szerencsésen személyített bűnök 's vétkek is, habár a' valódiaktól szükségkép undorral fordulunk el 's valjon mért tetszenek? mert csak jelképei a' valódi bűnöknek, 's mint ilyeneknek, nincs mit tartaniok a' törvények szigorúságától.

B e e l y F i d e l.

(Vége követk.)

*) Kesergő szerelmei III. Ének 33 's köv. lap. „Márs mord dühe a' mit ér, vág, Bont, dönt, tör, ront, dul, sujt, öl“ stb.

V Á L Á S.

TORZÓ 1838.

Szakadékos vadhegy. Meredek növésin zuhatag-medrek; mélységein keskeny calvaria-ut csavarog. Viharral csapkodó őszi éj. A' villámfényben fészkekben kivert madarak víjjognak. Emil nedves csapkodó hajjal, szakadt ingben tör elő; 's nyilazó szemével vissza-visszanéz. Irene habzó fürtökkel, szenvedve, halványan, vérző lábakkal, hideg gyolcs lepelben.

IRENE. Megálj, megálj . . . hová ragad hatalmad?
Megtört erőm nem tarthat súlyegyent;
E' szirt-torokba kell hanyatlanom. (Összeomlik.)

EMIL. Fel fel, kegyetlen! nyugtom árnya hi,
Kit úgy megölt hazug szemed kegyelme,
'S ki vágyva mégis, birni kebledet:
Feljár halottiból elverni álmaid:
Ne hidd, hogy érzet árja álkönyöd;
A' hitszegő nem sír:
Az éji szél veré szemedre azt.
Ne hidd, hogy kebleden hű vér pirúl;
A' hitszegő szív-vért nem ejt:
Hitvány sebed csak tüske karczoló.
Fel fel, kegyetlen, nyugtom árnya hi!

IRENE, (kelni erőködve.) Ah nem tudok, . . . mégis mi kényszerít?

Minő varázskar vonja lelkemet,
Élő tüzekbe vetve részeit,
Mik küzdelem között kezebe történek?
A' völgy eolharangja visszahi.
A' vész elállja táborával utam;
Mentő tuskék fogódzanak belém,
'S titkos csodáival fenytve jöttömet,
Az éj sötét bástyája rámszakad:
És mégis én, feledve önmagam,
Vakon, nem értve szörnyű titkodat,
A' hüverő felé ragadtatom,
Melly lángszemednek igejében ül.

EMIL. Ugy . . . mert hitetlen lelked arcza űz, melly
Magát magának adja tükörül;
'S mégis saját szemébe nézni reszket.

IRENE. Nem ugy . . . nem ugy! kedélyed ég, 's világa
Tűzvészi fénynyel árad e' kebelre,
Min retteget sötétje úszik el.
Csábszellem áll szívem határain,
Mesés szerelmed; átölel, de tőle
A' hitszegés tudatja rángat el.
A' harc foly és tarolja keblemet;
És nincsen Isten, a' ki elvegyen;
És nincs könyör, nincs nálad irgalom,
Hogy bűvös arczod égető vonását
Letörlenéd megtört lelkem sebérol.

Emil! Emil! te élő szenvedély,
Te gyöngyre ült örvényes óceán, —
Kiben kezét fog élet és halál;
Te mély titok, te vonzó rejtelem,
Kit fájva tilt 's szeretve retteg e' szív,
Kit űz, de fel nem ér az értelem:
Tűnj el, miként jövel, megfoghatatlanul;
Hogy szenvedő szemed idézetét ne lássam
'S ne halljam a' sohajt kísérteti,
Mit tűzszerelmed győtrelembe nyög.

EMIL. Fel fel, kegyetlen, nyugtom árnya hi!
Az óra egy, rövid 's utolsó.
Idézd reá a' hervadt élveket;
Lehelld nappá kegyelmed alkonyát;
És népesítsd meg a' lakatlan űrt
Szívembe, mellyből képed ellopád.
És én veendem a' halál kezét,
Bezárni gazdag keblem életét:
Hogy kincsem elrabolni újolgat,
Időt ne végyen ingatag kedélyed.

Jer, drága hitszegő! szép változó hold,
Jer, lépj fel árva lelkem fellegén,
Világosítsd meg e' halott padot,

Kórszívemet, megölt reményem ágát.
Fel fel, kegyetlen, nyugtom árnya hí!

IRENE. Tűnj el, ne kísérts, alvilági fény,
Ki enyhe pirral gyúladál egemre,
De megnövesztve bűvölő világod,
Elégetéd a' virradat virágát,
Titkos növényt teremtve hamviból,
Mellyen az üdv szent gerjedelmi nyílik,
De magva láz, 's feszítő borzalom.
Nem bírja keblem ezt.
Mit ér, ha szétrepeszti vad tüzed,
'S a' rom felett magát emészti fel?

Tűnj el, keresd, hol a' kedély kiirtott
Országá, vak, siket határba nyúlik.
Hol dult remény halottjain sikolt a'
Kórszenvedély; 's orkánja sírokat váj
A' sziv falán, hogy új halottjait
Legyen hová temetni. Hol bedőlt
Reményhegyek kiegészve fekszenek,
'S a' tüzhelyen emlék harangja sir.
Itt vond fel csáberőd lángsátorát,
És tűz-szegélylyel ird körül az éjet.

Nem hoz nyugtot természeted soha;
Hiába nő közös remény jövőnkön,
Feljönnek a' letűnt napok szelekben,
'S letépik a' remény jövőseit.
Én nem birom rajoskodó szerelmed;
Kéjterhe nyom, mint a' nehéz föld.

EMIL. A' szenvedélyt hát mért imádtad el,
Melly e' hideg sziv távolán aludt?
Miért idézted élni érzetem,
Melly a' világ zajába lépni félt? . . .
Vendégedül hivat szerelmemet:
Most vég jogát megadni tartozol.
Fel fel, kegyetlen, nyugtom árnya hí! (a' feszülethez ér.)

IRENE (felküzdve.) Im itt vagyok; szánj meg; vagy oh temess el!
A' borzadály elejti lelkemet.

EMIL, (átkarolva őt.) Mondád: temess el. Eltemetlek én;

Karomba leld a' büntetési sirt;
 Aztán, ha kell, új hitszegésre támadj.
 Ölelj, ölelj, karod hevül, vonaglik,
 Gyűrűiben szűm, izmaim remegnek.
 Csókolj, lehelled erembe léhledet;
 Remegj, szoríts, emésztő fokra gyujtsd
 A' reszkető kéj édes ingerét
 Mi üdv, mi üdv ez égető roham.
 Ez önfeledt csáb! 's földi szenvedély!
 Ah . . , ah . . . tied . . . ne bánts . . . hah elhalok! (Szünet.)

IRENE, (örülő szemmel Emil felé) Mi Isten elered vadult tüzeiben?

Te csáberő, te testesült varázs,
 Kitől menekvést föld 's az ég sem ad.
 Tied vagyok, válhatlanul, örökre,
 Tied vihar 's csend keblem életén,
 Jelen- 's jövőm; reményem, álmaim,
 'S a' sir rohasztó éje mind tiéd.
 Légy Istenem, bocsásd meg bűnömet;
 Emelj magadhoz, légy enyím, enyím;
 Szűm gondolatja csak te léssz, te léssz!

EMIL (a' krisztuskereszt megett, a' golyó orrára lép.)

Felejtve légy; felejts el engem is;
 Felejtsd, hogy érted üdvöm elfelejtém.
 Csak osszd kaczer napoknak ékeid;
 Idézz, temess hiú szerelmeket;
 Csapongj, cseréld hagymázos élveid.
 Ne bánd, ha a' kéj hervadóba ejt,
 Ne bánd, ha rád csalattak átka sir
 'S ha a' becsület tőled elriad.
 Te csak tanul tovább a' hitszegést,
 Keress gyönyört, hogy szörnyeteg lehess:
 'S aludj, ha lelked férge éledez.
 De majd, de majd, ha a' vérláz kivész,
 'S a' kor kezén virágod elfoszolt;
 Ha elhagyott szűd bánatvére hull,
 Ha békevesztve sírsz, ha a' nehéz
 Jövők tarolt világa felmerül;
 'S kéz nem leend, könyűd letörlni,
 Nem lesz kebel, ki sorsod osztaná:
 Tekints körül a' pusztá éjkoron;

'S a' furdalat 's nyomor csatái közt
Hűségem ör-alakja megjelen.

Hűségem ör-alakja megjelen,
Mint halvány békeág jelen meg ő;
Hogy lelked, üző fáradalmi közt,
Tudjon, hová megszállni nyugalomra.
De most felejtve légy 's felejts te is,
Felejtsd, hogy értted üdvöm elfelejtém;
És mintha nem volt volna életem,
Emlék vagy szó ne is legyen reám.

Jól érzem, hogy szellemem fele,
Melly engem éltet, másba költözött.
Jól érzem, hogy a' lélek, mi egy
Mult életét köztestben élte át:
Itt kétfelé oszolva tévelyeg.
És én kerestem életem felét,
Lelkem felét, mely másba költözött.
Óh ha ért'néd az ösztön ingerét,
Melly egy lélek felét keresni tör!
Ha értenéd a' titkos ér szavát,
Melly önfelével egyesülni üz!
Átváltozási sejtelem között
Kerestem azt, ki lelkemet viselte:
Hogy másod ép életre forrjak egygyé.
'S a' lélekrész meg lön találva nálad,
De ah, nem úgy, mint a' találkozást hívé!
Te földi hölgy, a' változó öröm
Ledér leánya, áldozatja vagy.
Én küzdve, e' rokontalan világ
Állatkörén, tört szárnnyal is felül-
Töreksem; élni a' nemesb hazát,
Mellyből közös lelkünk száműzve van,
De mellynek szümben tiszta képe él.
A' forma és anyag különböző,
Miben lelkünk oszolva tévelyeg:
Pedig formák 's anyagi világa e' világ:
Vált szellemünk, terén, nem egyesülhet,
Eszmének rokon, vágy, sejtés, érzelem,
Akarat 's cél közös jegyet visel,
Miről lelkem felére ismerek.
De tenni nincs erőd, mit tenni vágysz.

Szerelmem eljött, megtanítui, mint
 Légy földietlen, földi szenny között;
 De forma és anyag leánya vagy,
 'S e' másod élet élve veszve van:
 Egy harmadik talán majd egyesít.
 Én várni téged általköltözöm.
 Ha a' reád tapadt anyag lehull,
 'S erőd, az ős szavadba visszakél;
 Jobb Istenünk, legyen szavával,
 Egy tiszta léhl vegyében összeköt.
 De most felejtve légy, felejts te is;
 Felejtsd, hogy értted üdvöm elfelejtém.

Ne sirj, hisz a' bűn nem saját szülötted;
 Mi nem teremjük itt az út-írányt,
 Csak gépekül befutjuk a' szabott megyét.
 Te nem lehetsz jobb, mint miképen a'
 Nagy rendező idők előtt megírta;
 Te nem lehetsz gonosz sem egykoron,
 Mint harmad életünkre rendelé.
 Azért ne sirj, hiszen ha válni kell,
 Jobb válni úgy, ha a' szakadt kebelnek
 Felsírni multjait hatalma nincs.
 A' fájdalom hiába bujdosik
 Túl a' delen, a' föld hideg felére;
 Nincs messzeség ez árva csillagon,
 Melly vérező sebet hegedni hágy.
 Még meg se hül a' reszkető sohaj,
 Midőn az estszél véle átrepült;
 Még nincs a' vándor-út pihenve, már
 Az ismerős kunyhó család-dalával
 A' méla vendégfecske visszahí.
 'S a' gondolat! az üzött gondolat!
 Mit a' haragvó vész sem ér utól,
 'S mit uj honnal megcsalni nem lehet!
 Nem nem, maradni élve nem lehet,
 Ha válni kell, mint tőled kell nekem.
 Elköltözöm bevárni tégedet;
 De most felejtve légy 's felejts te is;
 Felejtsd, hogy értted üdvöm elfelejtém.

Ne nézz, ne sirj, ne szólj, mert nem hiszek.
 Szemedbe csába tör az álsugár;

Szavadba hitszegés mosolya leng ;
 'S könyöd öröm-sovár hiéna-gyöngy.
 Miért marasztasz ? boldog ugy se léssz !
 Ki tudna téged boldogítani ,
 Ki nem tudsz egynek élni halni híven ?
 Még meg se hült adott kezed melegje ,
 'S te csélcsapúl már másikat szoritsz.
 Mindent uralgni , mindent birni vágysz :
 Azért szegény maradsz örökre és rab :
 A' telhetetlen vágy rabasszonya.
 Örömkegyenczeid mint a' habok ,
 Jobb- 's halfelől jönnek 's haladnak el ;
 Nem hagysz nyomot , de hagynak rajtad ök ;
 Pusztult becsület 's szomjasb vágy nyomát.
 Hiába van , kit áldj , szeress , becsülj ;
 Te messze ábránd képein merengsz ,
 A' birhatót elálmódod magadtól ,
 'S kart , önszeretlen , ködvilágra társz.
 Eredj , eredj , ne hidd , hogy a' javulat
 Ösztönje , melly szüdben szavamra kél ,
 Megért erő legyen 's szilárd törekvés.
 Még sirsz , már a' bánat könnyűn át ,
 Uj tév után vigyáz hiú szemed ;
 'S az öntudat rövid borúi közt ,
 Élvert sovárg a' lángoló roham.
 Jött és jövő fogyatlan vágyözönben ,
 Te önmagadnak áldozatja léssz.
 Szánlak ! szeretlek ! boldogságodért
 Általcserelném bűnöd ingerét :
 De végzetünk nem így határozá.

Azért felejtve légy , felejts te is ,
 Felejtsd , hogy értted üdvöm elfelejtém ;
 És mintha nem volt volna életem ,
 Emlék vagy szó ne is legyen reám.

(A' golgota megetti mélységbe ugrik.)

IRENE. Ember ! ki olta szüdbé jóserőt , hogy
 Sötét vérembe látnokul tekints ?
 Igen szétosztatád az őshomályt ,
 Melly kényszerítő bűnömet fedé :
 És a' teremtés vétke nyitva áll.
 Halál az ur kezén , ki alkotott ,

Ki kárhozó ösztönre hitt elő
 'S a' kárhozat rabján gyönyört keres.
 De pártütő haragra támadoz
 Lelkemben a' nemesb erély hatalma
 'S természet ellen, ércz csatába száll.
 Isten veled, jobb távozó felem!
 Tisztulni itt maradt sötét feled,
 De a' teremtés átkozott légyen :
 Ha küzdő szándokom sikert nem ér.

(A' keresztet öleli.)

* * *

A' hölgy, ki ezt regéli, pusztá rom,
 Hervadt alakja sárga agg virág;
 Merev szemén az élv üvegje látszik,
 'S az ősz hajak redőkre habzanak.
 Tört lelke sir, remél, javulni vágy,
 De vére folyvást bűn után remeg,
 'S remegni fog, míg a' halálba meghül.
 Ki fejt meg a' művezet hibáit,
 Mit a' teremtés ősi titka rejt?
 Mi nem teremjük itt az út-irányt,
 Mint gép, befutjuk a' szabott megyét.

Kuthy Lajos.

PÓLYA ORVOS ELSŐ BETEGE.

(Vége.)

III.

Midőn a' kocsi melletti gyaloguton különféle gondolatokba merülve, lefelé haladék, kocsizörgést véltem hallani 's figyelve megállottam. Egy terebélyes tölgyfa, sötét árnyaiba fogadott.

A' kocsizörgés azonban csak fölhevült képzelmem szüleménye volt: épen indulni akartam, midőn csakugyan emberlépteket hallék közeledni 's mint ismeretlen hatalomtól megbűvölve, helyemből nem mozdultam. A' lombos fa 's a' fellegekkel terhelt ég láthatatlanná tevének.

A' léptek mindinkább közeledének . . a' lassu és nehézkes mozgás hazatérő napszámosok vagy szomszédfalubeli pórokat gyaníttatott. Csak annyira voltak már, hogy beszédöket is hallhatám.

— Peti, te; hol van a' pálinkás üveg? mond egy durva férfihang.

— Itt, a' tarisznyámban; válaszola a' másik.

— Nyujtsd ide, hadd igyam egyet . .

— Erősen fogytán vagyunk; pedig, úgy hiszem, szükség lesz még reá . .

— Tán csak nem fogod felbátorításodra használni, gyáva fűzfavitéz?

— Ugy vigyázz ám nyelvedre, hogy ne legyen okod szavaidat megbánni . .

— No, no; csak ne olly hevesen . . a' hidegvérűség szép erény . . hiszem, hogy ez éjjel még lesz alkalmunk azt gyakorolni.

— Magam is úgy gondolom . . de a' fehércselédnek életét . .

A' társalgás lassubb, 's mivel a' beszélők mindinkább távoznak, érthetlenebb hangon folyt; a' beszéd tárgya azonban olly gyanusnak tetszett előttem 's valami nevezhetlen sejtés, melly ritkábban villanyozza át kedélyem borongó egyformaságát, hogysem azon észrevétlenül vonuljon keresztül, annyira fölingerlé érzéseimet, hogy önkénytelenül követém a' fölfelé távozó sötét alakokat, kiknek egyedül kongó lépéseik mutaták az utat, melylyen haladának. — Nem emlékezem, hogy a' közelgő szerencsétlenség olly meghatározott sejtéssel jelentette volna magát nálam valaha!

Több homályos hír keringett akkoriban, mind a' nép száján, mind a' hírlapok hasábjain bizonyos elágazottabb tolvajcsoportról, mellynek egyik része a' budai hegyekben tartózkodik 's mellyről a' rendőrségnek mindeddig nem volt tudomása. —

Nem gondoltam meg akkor, milly veszedelemnek teszem ki magamat, ha a' czinkosok észrevesznek; még csak egy jóra való botom sem volt, melylyel a' megtámadókat távol tarthattam volna . . szerencsémre azonban a' fris füben elhangzottak lépteim 's a' bokrokkal szegélyezett gyalogut, melylyen őket követém, szemeik elől folytonosan elrejte engemet.

Mintegy tíz lépésnyire tőlem ismét megállottak.

— De nem fog-e Julcsa bennünket elárulni? mondá az egyik.

— Nem tanácsolnám neki; ismer ő engemet . . felele a' másik.

— Eddig, tudom, megunta a' várakozást, mert jóval később érkezünk, mint megígértük.

— Nem a' mi hibánk; minket is megvárattak ott lent a' téglavetőnél — 's aztán ide még mindig jókor jövünk.

— Hej, Peti, ha Julcsa helyett valahogy az öreg Mogori körmei közé kerülénk . .

— Ismét boszorkányokról álmodol? ne búsulj, czimbora; úgy van a' doolg elintézve, hogy még pesti collegáinknak is becsületére válnék. A' leg-

roszabb esetben sem volna mitől tartanunk : prókátor öcsém úgy irta a' levelet, hogy ha azt, Julcsán kívül, más valaki kapná is kezébe, inkább szerelmi vallomásnak tartaná, mint —

— Átkozott! kiálta fel a' másik, nagy késemet elvesztettem: ez rossz jel! —

— Van nálam kettő is, vigasztalá őt társa; szükség esetében pedig egy kötél is megteszi.

— Már azt nem szeretném . . elég lesz a' galambnak tolla, minek bőré is kívánni?

Homályos sejtésem a' bizonyosságnak mindinkább óriásibb alakját vevé magára; a' legirtózatoss gondolatok támadának agyamban 's gyötrék fáradt lelkemet. Minden világosabb öntudat nélkül készíték terveket, melyek olly zavartak 's homályosak valának, minőket csak olly felindult kedély, mint az enyim volt, tudott teremteni. Lassu menésem sebes szökéssé vált; fölrepültem a' hegytetőn, nem törődve azzal, elég ovatosan rejthetem-e el személynemet a' gaz latrok szemei elől 's nem gondolva meg a' bajt, melly ellenkező esetben engem érhetne.

A' megfontolás soha sem tartozott erényeim közé: de ha megsirattam is néha az ennek híjjából eredő következményeket, zászlója alá esküdni eddig kedvem mégsem volt! — Lehet, ha a' tapasztalás nem, tán a' k o r fog c' bajon segíteni . . .

Minden iparkodásom csak az volt, hogy a' bűn czinkosait megelőzve, azoknál jóval előbb érjek a' nyárilakhoz: milly ohajtott szerencsének képzelem, ha azon nyilsebességgel, mellyel az általam jól ismert utakon indulatvihár dulta kebellet fölsieték, önnön magamat birtam volna tulszárnyalni.

Azon kevés világos perczekben, mikben indulatim tengerárja lohadni látszék, nem volt elég időm jövendölésre hallgatni azon proteusi képzelet-erőnknek, melly a' bődögnak mint világosság angyala, a' nyomorultnak pedig daemoni alakban tűnik fel; melly a' legnagyobb szükség óráiban áru-lónak mutatkozik 's a' helyett, hogy elhagyna bennünket, a' leggyilkolóbb gonoszság találmányait lehelli ki, hogy annál élesebben horgozhassa be magát szívünkbe.

Arczám, mint lázbetegé, forró tűzben lángolt; nem mertem az égető verejtéket homlokomról letörlni, mert féltem, hogy erőm minden cseppel gyöngülni fog. Iszonyu kétely aggasztott, vajjon elég korán érkezendem-e meg, hogy a' szándéklott gáztettet, mellynek következményei elgondolhatlanok, megakadályozhassam?

A' lakban, hová lihegve felértem, minden kiholtak tetszett . . egyetlen ablak volt kivilágítva . . a' gyöngye fény vérpirosra látszék festeni a' fának leveleit, melly alatt imént állottunk.

Erősen megrántám a' pitvarajtó melletti vasgyűrűt 's tompán kondult meg belől a' harang. — Csoszogó lépteket hallék . . nyugtalanságom percz-ről perczre nőtt, örökkévalóságnak hívém az időt, míg az ajtó megnyílik.

Valahára megnyílt 's az öreg Mogori hálósüveges fejét óvatos kíváncsisággal dugá ki az alig három arasznyira hagyott nyíláson. — Midőn megpillantott, az ajtót hirtelen ismét be akará csapni, de átlépve küszöbét, azt teljes erővel ellenzém.

— Üram . . e' házat ma éjjel ki akarják rabolni . . a' szobaleány a' latrokkal tart . . . ha ellenszegülésre találak, még gyilkolni is készek . . .

Ez volt minden, mit mondhattam — a' sebes menés, a' folytonos ingerültség, a' veszedelem közelsége csudálatosan hatottak idegeimre 's elakaszták szavaimat.

A' vén háziőr sápadt ajkai körül inkább keserű gúny, mint meglepetés vonásai látszának . . . boszantó közönbösséggel mereszté rám kifejezéstelen szürke szemeit. — Iszonyu volna, ha nem találta hitelt adni szavaimnak.

— A' Mindenhatóra esküszöm, hogy igazat mondok . . kiálték siető sebességgel . . Julcsát vizsga szemmel kell tartani 's az ajtókat erősen bezárni . . míg a' völgyből segítséget küldök . . sietek az orvos elé. . . .

E' szavak az öreg Mogorit hihetőleg meggyőzőek arról, hogy csak ollyantól eredhetének, ki a' körülményeket tökéletesen ismeri, mert boszantó kételyét iszony és hálaköszönet kifejezése váltá fel torzképe minden redőiben.

— Irgalmas Isten, légy velünk . . a' kisasszony veszedelmes beteg . . a' házban kívülem senki . . ön szabadító angyalunk . . Isten vezérelje önt drága ur . . bocsásson meg, a' veszély, a' zavar . . az orvos olly soká késik . . de vigyázó szemmel leszek mindenre . . .

'S a' nagy ajtó becsattant 's nehéz nyikorgással fordult meg a' kulcs a' zárban. — E' perczben az alig tíz lépésnyi sűrűben lassu zörejt hallék . . az éj csendes volt, szellő nem lebegteté a' fáknak sudarait . . az egészet csaljátéknak hívém, mellyel a' fölhevül képzelet nyugtalan agyamat körülfoná.

Gyors léptekkel lesietvén, mindig hallhatóbb lön egy lassan haladó kocsinak zörgése azon uton, mellyet csak iméntiben elhagyék. — Még néhány percz . . 's az alacson hintóból J—k—its ur, fővárosunk egyik nevesebb orvosa, barátságos kézszorításra nyujtá kezét. — Béla mellette ült; de szótlan és szomorúsággal elteltén, mert épen most hallá az orvostól, miszerint a' beteg csakugyan a' rég nélkülözött kedves lény, egészségi állapota azonban olly kétséges, hogy életveszedelem nélkül vele találkozni 's szót váltani lehetetlen. Fanni görcsös rohamoktól kísért forró lázban szenvedett már napok óta, a' makacs kór az orvos minden ügyességét kijátszá: a' véletlen meglepetés, szintugy mint a' legkisebb ijedtség, rögtöni halált okozhatna.

Képzeltetni, milly benyomást tön illy körülmények közt az általam tapasztaltak előadása. A' kocsis, ámbár ura az állatkínzás elleni társulat egyik elnökévé választatott, olly irgalmatlanul csapott lovai közé, hogy — ha ezen erélynek csak fele alkalmaztatnék másutt — némelly desperatus ügyeink nem haladnának olly csigaléptekkel előre. A' hegy meredeksége azonban a' sebesebb haladást nem engedvén, Béla és az orvos kiszálltak a' kocsiból 's miután

az utóbbinak löfegyvereit magunk közt elosztók, nyugtalan sietséggel iparkodánk a' hegytetőre jutni. Minél inkább közeledénk azon ponthoz, honnan lombos fák közt nyílik kilátás a' nyári lakra, annál fojtóbban hatott reánk az aggasztó rémek sáskatábora . . . még néhány lépés 's fölértünk a' hegytetőre.

E' pillanatban — oh iszonyu látvány! a' tőlünk alig száz lépésnyi távolságban fehérő laknak tetejéből vastag lángok törtek ki, 's a' hirtelen támadt szél által felénk korbácsolt füst sűrű verhenyes felhők gyanánt emelkedék ég felé. A' csillagok elhaványultak, az egész hegy rémitően volt kivilágítva.

— Irgalmas Isten, Fánni! kiálta Béla a' kétségbeesés legiszonyubb hangján . . 's messze elhajítván kalapját és öltönyét, az égő lak felé rohan, melyet rövid percz múlva pusztító lángok nyeldesének körül. A' meleg oly kiállhatatlan lön, hogy a' lakhoz közeledni szinte lehetetlen volt.

És a' hova még a' lángok pusztító dühe nem hatott, egy jobboldali emeletes ablaknál vörösínű világitásban állott egy halvány nőalak; hosszu, koromsötét haja habzó gyűrűkben omlék le a' félig meztelen, vállakon, 's tévelygő szemekben megismerni lehetett a' mulni kezdő lázas örültség 's a' megtérő eszmélet közti küzdelmet.

Szép volt e' nő, minőt csak költő teremthet isteni ihletsége tavaszreggelén! . . oh, de milly borzasztó volt látni, midőn karjait, mintegy segítségért esdekelve, a' lobogó lángok felé nyujtá . . . 's ugyanakkor megnyílnak ajkai 's Schubert vándordalának utolsó szakasza lassu hangokban halt el azokon.

Lehetetlen ez iszonyu látványt emlékezetemből kitörülni; e' hangok örökké fognak megcsendülni fülemben!!

A' recsegve összeroskadó nagy ajtón 's az azon közönlő füstfellegek közt Bélát eltűnni láttuk, de már félpercz múlva a' halvány hölgy mellett állott, ki, rémes kétely szökvén át láz-, fájdalom- 's örömtől elkábított agyán, hangos kiáltással szabadítója karjaiba dőlt. Béla az édes terhet óriási erővel felkarolván, azzal sértetlenül kiért 's távolabb a' vész helyétől a' selyemlágy gyöppárnára fekteté.

— Hála a' mindenhatónak, ő meg van mentve! kiálta fel vad örömmel . . . 's ovatos figyelemmel hajolt kedvesére, ki csukott szemekkel, mint márványszobor smaragdalapzaton nyugvék a' zöld pázsiton.

Az orvos közelebb ment . . 's a' hölgynek kezét, mellyel Béla, szerelmes mámorában, nyakát körülfoná, megérintve 's kevés perczek múlva ismét elbocsájtván, lassu 's mélyen illetődött hangon mondá: igenis; ő meg van mentve — az é l e t terhétől.

Nincs toll, melly a' következő percznek jelenetét leírni tudná . . .

Rémitő vad sikoltással, melly borzasztó visszhangban futá be a' hegyeket, emelkedék fel és borult ismét kedvesére szerencsétlen barátom . . 's átölelvén a' holt testet, néma kétségbeeséssel ragadá magával néhány lépésre, nem, nem; ő él! ki mondja, hogy az ég leszakadt, midőn a' csillagok fő-

löttem ragyognak, oly szépen, oly bájolón, mint Fánnim szemei, ha ő azokat kinyitni fogja . . . Fánni, édes életem! — nyisd ki szemeidet, mondd, hogy élsz . . . oh lehetetlen . . hisz fölmelegültél karjaimban . . te élsz!! él-ned kell!‘ őrvöngö Béla 's hév szomjjal tapasztá ismét ajkait a' halvány arc-zára 's végig csókolván, életet akart lehelleni a' hüvelybe, mellyből a' lélek ki-költözött . . .

A' sustorgó lángok lélekharang gyanánt kísérek azt a' tulvilágra!

Mélyen meghatva ez iszonyú látványtól állottuk körül a' két szerencsét-lent. E' pillanatban az öreg Mogori egy nőalakot hurczolt ki hajánál fogva a' már teljes lángban égő épületből . . . a' nő kétségbeesve hurkolá át karjait a' felbőszült férfi térdein 's egyes sikoltó hangokban rimázkodék kegyelem-ért; — de kérlelhetetlen dühétől elkapatva az öreg, könyört nem látszék is-merni 's eljutván szerencsétlen prédájával a' legmagasabb hegyoromra, mi-előtt megakadályozni tudnók, letaszítá őt a' tátongó mélységbe.

Egy tompa zuhanás volt minden, mi a' síri csendet megzavará. — Az öreg vadul kaczagott fel.

Néhány nap mulva a' 'Pesther Zeitung' criminalis hasábjain olvasható vala, miszerint a' rendőrség két gonosztevőt csipett be, kik több gaztet-tek elősorolása közt azt is bevallák, hogy a' budai hegyekben az e . . . i nyári lakot azért, mert rablási szándékukban a' részükön volt szobaleány árulása vagy vigyázatlansága miatt gátoltattak, boszúból felgyujtották.

Mintegy két hét mulva pedig ez iszonyu catastrophá után két férfit le-hete látni egy bérkocsiban ülni, melly a' hatvani utcán 's kerepesi uton vé-gighaladva, a' vámháztól balra vezető szekéruton betért 's egy rövid távol-ságban fekvő csinosan épült emeletes ház kapuja előtt megállott. A' házból egy férfiú lépett ki, kinek nyájas 's mindjárt első tekintetre szives bizalmat gerjesztő még fiatal arczvonásai feltűnő ellentétet képezének az egészen ősz fűrtökkel, mellyek a' kifejezésdús főt környezék. A' kocsiban ülők egyike kiszállott 's miután az ősz férfiúval néhány lassu szót váltott, ezzel együtt a' kocsiban maradt halvány ifjuhoz közeledének, ki mereven pillantatokat vet-vén rájuk, némán 's ellenszegülés nélkül követé őket a' házkapuig. Itt kísérő-jé hévvel 's kitörő könyekkel borult nyakába 's forró csóközönnel árasztá el az ifjut, kinek közönbös, majdnem mosolygó arca éles ellentétben állott e' komoly, megható jelenettel. Még egy hosszú ölelés . . 's az ősz férfiú karon fogva vezeté be az ifjut a' házba. A' visszamaradt pedig zokogva dült a' kocsi vánkosaiba 's sebesen robotgatott be a' városba.

Kitalálták-e már, nyájas olvasóim, kik voltak a' három szereplők? . . Szerencsétlen én, kinek kezeiből vevé át ujonan felállított tébolydájába Pólya orvos — első betegét!!

Frankenburg Adolf.

KÁVÉSNÉNIKÉK.

Fővárosi életkép.

Tudva van, hogy a' megszólás mindenütt szerepet játszik, fővárosban úgy, mint kisvárosokban; az mindazáltal a' különbség, hogy míg kisvárosokban, nem levén oly tágas a' társadalmi élet, többnyire egy 's ugyanazon tárgyak kerülnek szónyegre: a' fővárosban, kimeríthetlen levén a' napi események változatossága, ritkán forog sokáig a' beszéd ugyanazon tárgy körül, hanem majd ez, majd amaz sodortatik le a' megszólás mocsáros örvényébe.

A' megszólás kezdetben olyan, mint a' seb, ha piszkálgatják, mérges fekélylővé válhatik; ellenben, ha békességes nyugalommal tűrjük némileg tán érezhető szurásait, nem sokára magától megszűnik és beheged. — Ha a' trágár nyelvek nem kimélő szabdalásainak olyanok kitevék, kik azt legkevésbé érdemlik, ilyeneknek elég paizsot nyujt nyugodt öntudatuk, melly, ártatlanságuk érzetében, fölér minden mentegetéseknél.

Henye, naplopó embereket leghamarább onnét lehet fölismerni, ha valakit megszólának. Kinek elég foglalkozása van házi vagy hivatalos körében, soha sem bibelődik az másokkal. A' megszóló embertől mindenki tartózkodik; barátokkal ő soha sem bírhat, mert mindenki kerüli mérges leheletét, 's ha lehet is olykor szert tennie olyanokra, kik oldalánál időznek, nem belviszony kapcsolja ezeket hozzá; mellékes érdekek azok leginkább, miknek elenyészttével a' megszóló a' faképnél hagyatik.

Sohol sem uralkodik annyira a' megszólás, mint az ugynevezett „k á v é s n é n i k é k” között.

Lépjünk védszellemünk segítségével látatlanul eme ház egyik első emeleti szögletteremébe. Az ablakok két népes utcára nyílnak. A' butorok igen csinosak, a' tulajdonos jólétére mutatók, ámbár e' külfényrőlí következtetés nálunk nem mindenütt állhat, mert megesik, hogy éppen ott, hol ma a' pazardús teremekben a' legpompásabb estély adatik, két hét múlva már csőd út ki. De hogy beszédünk tulajdonképi fonálát meg ne szakasszuk, mellőzve minden kitérést, térjünk magára a' teremben összegyűlt női társaság lefőstésére.

A' ruganyos pamlagen balkézőről egy körülbelől ötven éves nő ül. Redős arczkülseje daczára, teste még igen jó erőben látszik, mellyre pompás sötétzöld bársonyruha simul: ez alól selyemcipőkbe burkolt lábak tűnnek elő. A' hajzaton, mellyre a' barnító kenőcs szinte rá van mázolva, hogy az ősz szálak ki ne tessenek, néhány rezgetyűn kívül egy gyöngyszín selyem kised gömbölyű kalapocská van illesztve, fehér lebegő tollal. A' pusztá rizsporos karokra hosszú halványsárga keztyűk tapadnak, miknek végére hófehér csipkefodor van redőzve. Jobb kezében pillangókkal kirakott legyező szeszélyeskedik, mellyel vesztglő baltenyerén tactust vereget. E' dús öltözetű koros hölgyben, ki még honn létében is annyira affectálja a' saloniás öltözködést, van szerencsénk a' háziasszonyt bemutatni.

Mellette jobbról egy elhízott alacsony özvegy ül, őszbecsavarodott hajszákkal, mik fejkötője alól kiszürkülnek. Kora már a' hatvanon túl látszik, mert arca oly töpörödött, mint a' félig sült fagyos alma. Szemei zöld fényvel pislognak ki kised üregeikből, de mind e' mellett szerfőlötti gyors forgásukból iszonyu szemfülességére lehet huzni következtetést. Ajkai ritkán nyílnak meg, de ha közben ki-kimutogatja gyér feketés fogait, az egész társulat vagy hangos kacajra vagy helybenhagyó válszra fakad, jelöl, hogy e' nő mindig talpraesett csipősséggel szokik beszélni.

Hozzá legközelebb kancsal leánya ül, kinek tulajdonkép nem kellene még e' társulat tagjai közé számítani, mert igen fiatal. De anyja látogatába hozta őt, következőleg a' vendégjog megsértése nélkül őt sem szabad mellőznünk, mire annál kevésbbé lehetünk fölhatalmazva, minthogy e' fiatal már jeienleg is olly csipős észrevételekkel mulattatja a' társaságot, melyek szerint remélni lehet, hogy idővel utólérhetlen polczra fog vergődni a' kávésnénikék érdemes gyülekezeteiben.

Tul részen, balról a' házinő mellett, kényelmesen tágas karszékben csinos hölgy ül, hajdanta nagykereskedő-leány, jelenleg, gazdagsága miatt, egy előkelő hivatalnok felesége. Önkénytesen kérdékre biggyesztett arcvonalai büszkeségének tolmácsolói; szemeire, habár nem nagy kiterjedésű szobában van is, gyakran illesztgeti a' kezében billegtetett szemüveget, merő hiu megszokásból. Összekulcsolt lábai az előtte vöröslő selyemzámolykán henyelednek. E' nő fölötté szeret nagyrangúakkal társalogni 's megveti a' polgári osztályt, természetesen: mert atyja nagykereskedő volt.

Még két alakot csatolunk az egész társaság kiegészítéséhez, kikről eleget mondtunk, ha megsugjuk: hogy mindkettő a' férjhezmenet és sovárgó reményében számtalanszor hajótörést szenvedett agg szűz.

L a k n e r S á n d o r.

(Vége követk.)

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXIII-dik szám.

„Egy-két szó a' természetéről“ V a h o t I m r é től. E' czikket szerző, saját figyelmeztetése szerint, a' pécsi szinpadon nyárató 13-dikán olvasta fel, 's most megismerteti lapja olvasóival. Könnyű vérrrel futtában papírra tett gondolatok, mélyebb jelentőség nélkül ugyan és hijával a' tárgyak újabb vagy sajátosabb felfogásának, azonban a' folyékony nyelv és nagyon könnyen érthető előadás érdekessé tehetik a' czikket, melly leginkább azon két rhetorikai figura segédelmével van alkotva, melyeket „antithesis“ és „enumeratio partium“ nevezet alatt ismerünk. Szerettük volna, ha szerző azon magasztalását a' „természetes ész“-nek a' „képzelt és tanult elme“ felett elhagyandá; higye a' szerző, hogy ezek nagyon bal beszédek, melyekért a' kidecsérni szándéklott természet bizonyosan nem fog köszönetet mondani; illyeket hallgatók vagy olvasók előtt, kik közül egynémely mégis hitelt adhat az író szavainak, kár elmondani ferde oktatmányul, mintha azaz ugymondott „természetes ész“ valami más külön vált és ellentételes tulajdon volna, 's nem egy a' kiművelt és tanult észszel, mintha az észnek a' „természetesség“ és műveltség, tanultság nem lehetne egyszerre sajátja, mintha lehetne az ész kiképzett, művelt és tanult elme, a' „természetes“ lenni megszűnt. Tudjuk mi, hogy szerző illy kifakadásai az álműveltség iránti igen dicséretes ellenszenvből történnek: de félreértés elkerülése végett kellene a' szavakat jobban megválasztani, különben egynémely olvasó könnyen oda magyarázhatná azokat, mintha szerző a' műveltségnek és tanultságnak volna megtámadója, a' mi kétséghivőt nincs szándékában, különben miért írta 's tartana felolvasásokat, adna ki folyóiratot a' műveltség terjesztésére? Furcsa mondat az is: „ha valaki n e m s o k a t v a g y m i t s e m t a n u l t, 's mégis s o k a t t u d“ Belátásunk szerint senki e' világon nem tud mákszemnyivel sem többet, mint a' mennyit tanult, szerzette legyen

bár e' tudományt rendszeres tanulás vagy pusztá szemlélődés által, 's ama „szép természetes ész“ előnye csak az, hogy tehetséggel bir futólagos átpillantás által dolgok és állapotok felől bővebb tudalmat szerezni, mint más szegény szűk fej megannyi tanulgatás után; de az illy „szép természetes ész“ aztán aligha veszteni fog azáltal, ha tanulás által magát „szép művelt észszé“ nevei . . . Jól sikerült e' cikkben a' magyar ember 'természetének' leírása; csakhogy itt ismét két áltanra bukkanunk: hogy most némelly 'magyar ember' „i s z o n y u harcokat vív szóval és tollal a' szellemiség csatamezején“ ez szerző előtt „lovagias, harczias szellemre mutat, 's erélyességet tanúsít.“ Bár így volna! de tudjuk és látjuk szomorú tapasztalatokból, hogy az illy „iszonyu harcok vívása“ igen sokszor nem mutat egyébre feleselési viselkedésnél, indulatos pártoskodásnál, nem ritkán durva nyerseségnél . . . Alább becsüendők mondatic többi közt az is a' magyarban, hogy „nem szereti a' városi életet, k e r ü l i a z i p a r t t!“ Ha ez is az, mi tehát aztán nem becsüendő a' magyar emberben? — A' megalázott anyai gög' eredeti beszély F i r k á s z tól befejeztetik. A' szerző furcsa hangzatu álneve valóban nagyon szerényen van választva, mert jelen beszély kitűnő tehetséget 's egyszersmind jól gyakorlott tollat tanúsít; benne a' leírások tisztasága, a' jól sikerült erkölcs-, jellem- és indulatfestések 's az egész munkának emeltebb szemlélődésre mutató szilárd tónja teljes méltánylatot érdemel. Egy rangbűszke 's pénzvággyas anyát látunk itten, kit indulata fíja szerelmének ellenzésére ragad, 's kit végre azzal látunk büntetve, hogy e' fiut, épen a' kevély anya tettelegesen üldözései közt, hirtelen és erőszakos halál ragadja el tőle. De e' befejezés az, mit a' beszélyben elhitáztatnak találunk, 's mi az olvasót nemcsak kielégítőnül hagyja, hanem igen kellemetlenül lepi meg, mert itt a' szerző azon egy okból, hogy az anyát büntetve lássuk, kiméletlen önkénynyel áldoz fel halálának vagy fájdalomnak több olyakat, kiknél a' bűnhődésre legkisebb ok sincs; itt Géza is bűnhődik, mert vétsége nélkül épen akkor hal meg, midőn kedvesét már-már elnyerendő vala, holott ő halálát itt úgy kell vala előállítani, hogy az ránézve jótékony, sujtó pedig csak az anyára legyen, p. o., ha Juliát szenvedései megölvén, utána halt volna a' szenvedélyes szerető, ki kedvese nélkül csak terhet látott már az életben, 'stb.; ez esethen egyedül az anya lett volna a' halál által bűnhődő. Szinte kielégítőnül hagy Margot szép áldozata, melyre nézve különben is szükséges lett volna, hogy szerző e' jó lélek 'zárdá-képességével' bővebben ismertessen bennünket; így az ő nagy áldozata is eredményében haszontalan tettül tűnván föl, lehetlen, hogy az olvasó rá vissza kellemetlenül ne emlékezzék. Nem hagyhatjuk említetlenül még ama meglepésre számolt együgyű fogást is, mely szerint Margot írásban tudatja apáczás szándokát Bajárral, holott a' szót kerülni egyéb oka nincs, minthogy függésben tartassék az olvasó; sőt ha Margotnak csakugyan ellenállhatlan kedve lett volna is írásozni, szerző kötelessége leendett, a' dolog állását azonnal felföldni az olvasó előtt, hogy annak gyanuja, mintha beszélye érdekesítésére író illy apró fogásokkal élne, egészen elkerültessek; — illy jól biztató tehetség nem szorult efélékre. — A' gyermek özvegy grófnő' (való történet után) N y i t r a s z e r d a h e l y i L ő r i n e z től. Érdektelen történet, melyben különös az, hogy író az özvegy grófnét többnyire 'gyermek-özvegy'-nek nevezi 's olvasóját sokszor ismétlés által parkodik annak 'igen fiatal'-ságáról meggyőzni, holott a' h u s z o n n é g y é v e s özvegyet ha fiatalnak lehet is, de igen fiatalnak nem, gyermeknek pedig épen nem, nevezgetni; minthogy pedig a' grófnő 13 éves korában eljegyeztetett, (föltevén, hogy tüstint férjhez ment), férjével pedig már egy évet élt 's lőn 14 éves, midőn e' férj egy fiatalkori ismerősével összezőrdult, kivel 10 évig folyvást párbajlódott, lőn eddig a' grófnő 24 éves — aligha gyermek többé. — 'Két testvér' P e t ő f i től vers; 'Zugliget' S a m a r j a i től jó vers; 'Uriskék' S á r o s y től legjobb vers. — A' 'Tárczá'-ban dr. S z e m i á n P á l tól az 'Utazási vázlatok' bevezetgetnek Strassburg ismertetésével. — A' 'Budapesti szemlé'-ben csudálatos mentséget olvasunk aziránt, miért nem

adott eddig a 'P. D.' ismertetést a' már befejezett pesti műkiállításról, azért t. i., mert „e' lap nem z e t i irányánál fogva az idegen, külföldi festmények halmazát csak röviden is bírálgatni, fölösleges, czélszerűtlen dolognak tartjuk . . . Illy külföldies műkiállításról szóljanak a' külföldi vagy a' pesti idegen ajku lapok; de az i g a z i m a g y a r szelle n ü ember fájdalmas érzettel hallgat felőle.“ . . . Idéztük a' szavakat; de h i g y j e a' z s i d ó, hogy V. I. ur a' külföldi jónak és szépnek megvetésében, kivált ha az nálunk is a' jó 's szép fejlesztésére ébreszt, hazafiságot keressen; h i g y j e a' z s i d ó, hogy V. I. ur a' külföldről érkezett m ü v é s z i k é p e k től szólni fölösleges és czélszerűtlen dolognak tartja, mihelyt meggondolá, hogy ő maga sok-sok külföldi d i v a t k é p e k e t osztogatni szét a' két hazában nem tartja fölösleges és czélszerűtlen dolognak . . . Semmit rossz néven, édes szerkesztő ur! de mindig mondtuk, hogy vannak olly dolgok, melyekre a' legkomolyabb és jobb szándék mellett is, föl nem nevetni lehetlen.

D ö b r e n t e i G á b o r kir. tanácsos ő nagysága a' legközelebb mult nyárho' 's nyárutó havaiban Tátra-kiesdre (Schmeks) Szepesmegyébe utazván, ez utját nemzetiségünk és irodalmunkra nézve is gyümölcsözővé iparkodott tenni, 's mint a' m. t. társaságnál levő „Régi magyar nyelvemlékek“ szerkesztője, Rimaszombat, Pelsőcz, Rosnyó városai levéltárát, úgy a' krasznahorkai várban, hova gr. A n d r á s s y G y ö r g y főispán ur által vezetettet, az Andrásy grófokét, és nádori keresetű-parancscsala' szepesi káptalanét megvizsgálta; Tátra-kiesden három heti mulatása után pedig Liptómege levéltárában Liptó-Szentmiklóson, valamint Barsban a' Garan-szentbenedeki conventnél tett fürkészeteket. A' tudós vizsgáló mindenütt készséggel fogadtaték, 's a' nevezett levéltárak érdemes gondviselői a' m. t. társ. törekvése iránti tiszteletüket és saját hazafiságukat az utazó által kijelelt régi magyar iratok hű másolatainak ingyen beküldésével fogják bizonyítani. A' t. vizsgáló most sem talált ugyan sem az említett városokban és Krasznahorkán XVI. század előtt magyarul irt levélre, végrendeletre, királyi irodából költ okiratra, sem a' szepesi káptalannál és a' Garan-szentbenedeki conventnél valamelly magyar codexre, határjárt levélre, bevállásra, noha illyesmit annál figyelmesben keresett, mivel több latin iratban levő magyar hely- és családnevek bizonyítják, hogy az Árpád-ház idejében mind a' Szepességen, mind Barsban élénk magyar élet virágzott; de az akkori magyar papok káptalannál, conventnél, királyi irodában, csak szeretett latin nyelvükön készítettek hivatalos iratot, habár az eléjük-terjesztés kétségkívül magyarul történt is; azonban 1560. és 1600. közöttül csakugyan ismét több magyar irattal fog általa bővülni a' m. t. társ. ebbeli nagyérdékű gyűjteménye. A' szepesi káptalannál találta 1585-ről B a l a s s a B á l i n t nak, hihetön a' tüzes magyar költésznek, saját kezével irt magyar végrendeletét, melyet azonnal maga lemásolt elhozás végett. Igy tön Z o l t a y J á n o s nak, „az felséghez Romai Császár Zendreoben feo udvarbírjának“ 1587-ben Pelsőcz városához költ vásári magyar biztosítványával és egyebekkel. A' krasznahorkai iratokból e' vidéken 1600—1631 közöttül olly lelkes magyar hölgynek találta A n d r á s s y P é t e r özvegét B e c z Z o f i á t, ki mind a' k. kincstárhoz, mind más főbb urakhoz magyarul irt, a' káptalannál magyarul jelent meg, 's kihez D e r s f i M i k l ó s, gr. F o r g á c h S i m o n, a' nagyváradi püspök 'stb. a' nemzet nyelvén küldék leveleiket. Tapasztalta itt, hogy Gömör, Zemplin megyék hasonlóan éltek hivatalosan e' nyelvvel; ugyanezt látta a' szepesi káptalannál Sárosmege tisztviselőségéről is. Szepesen II. E n d r e a' magyar szabadságról kiadott aranybullájának I. L a j o s és M á r i a királynétől, szíromra szé-

pen irt és épen maradt királyi erősítvénye; Garan-szentbenedeken pedig II. Ulászló királyi irodájának olly styliariumát forgatá által, minőt Kováchich I. Lajos és I. Mátyás korából kiadott, 's mellynek közé-tételéről a' t. vizsgálg gondoskodni fog.

A' Honderű 10-ikszám. elunván az örökös elménczkedéseket, végre nyilatkozik a' szerkesztő ur a' halottakkal való reggelizés ügyében; azt mondja t. i., hogy „A u g i e r helyett a' szerkesztői helyettes Nodiert olvasván, az egész félreértés csupán tollhibából (a' szerkesztői helyettesek t o l l a l szoktak olvasni; új felfedezés!) eredett.” Hiában csürjük csavarjuk biz azt, édes reggeliző ur, most az egyszer már felsültünk fitogatásunkkal; mert ki hiszi azt el egy szerkesztői helyettesről, hogy A u g i e r helyett N o d i e r t olvasson, hiszen itt a' némi hasonlatosság a' két név h a n g j a közt van és nem az i r á s közt. Aztán az „a' leghiresb, classicaibb vigjátékok (?) írója,” kit ugyan az első rendű csillagok közé méltóztatik emelni, miképen jut már akár E m i l, akár S a i n t - M a r c - G i r a d i n élébe? — Csakugyan rajta vesztettünk! Ugyanazon, reggelit kürtölő sorokban, még egy ugyancsak szarvas bakot lőtt szerkesztő ur, midőn azt írá S c r i b e vaudeville-íróról: „örvende azon hirnek, hogy neve a' legbiztosabb ajánlója Pesten is adni szokott, d r a m á i n a k”; nem örvendett biz az, hanem elmosolyodott e' hiren. L.

NEMZETI SZINHÁZ.

V é g r e n d e l e t, eredeti drama 5 felv., írta C z a k ó Z s i g m o n d.

(V é g e.)

Táray Béla fiatal, heves képzeletű, mély érzelmű férfiú; — higgadságáról, mellynek a' darab folytatában sehol jelét nem tapasztaljuk, jólelkű nevelője boldog képzeletekben él, ámbár maga is sajnálkozva említi, hogy jelenleg így kivetköztetést magából szerelme; ő maga meg van győződve nemeslelkűségéről és jó szivéről, Antonia pedig azonfelül nagy észtehetségeiről is és szerzett érdemeiről a' politikai pályán. Az utóbbi, legalább annak felsőbb helyről elismerése, valóban be is bizonyul előttünk az által, hogy a' darab folytatában egy követség elnökeül neveztetik ki, mi rá nézve fátumának legkeserűbb gúnya, miután épen kevéssel azelőtt nyitotta fel a' végrendeletet, mellyből megtudá, hogy Táray grófnak nem fíja. A' rövid küzdelem, mellyen általesik, szerelme által könnyen magyarázható; 's a' határozat, lemondva szerelmi boldogságáról, le az életre előszámított minden magas kilátásairól, a' szobrásznak átadni illető czímét és jószágát, nemes gondolkodásának becsületére válik; 's tévednek is, kik azt vélik, (valamelly bírálatban olvasánk'ilyet) hogy örülése onnan ered, mivel megszokott magas állásától elesik, holott ez örülés kulcsa leginkább szerelmében található. E' szerelem mély és szenvedélyes, 's minthogy következeiseiben olly hatalmas, nem könnyen foghatjuk meg, miként nyilatkozik Béla az első felvonásban olly könnyen és semmi küzdelem nélkül késznek, Alpári grófné házat odahagyni, 's így természetesen Antoniától is végkép megválni? Általában, hol a' grófnének valami keserítőt, sértőt kell mondania, arra Béla a' darab kezdetétől fogva mindig kész; de e' készség a' sértések elmondására nem jól egyeztethető jó

szívével, mellyel a' költő kívánata szerint birnia kell, valamint nemeslelkűségével és művelt lovagiaságával sem egyezik az, hogy olly gyakran tart a' grófnénak valóban igen gúnyos és lealázó modorban leczkéket. Azon ok nélkül is könnyű vérrrel elkövetett hazudság is, mellyet a' grófné előtt elkövet, midőn általa a' végrendelet felbontása iránt kérdeztetik, nehezen összeegyeztethető követelt nemes és tiszta jellemével. Arczképének a' grófné kezébe adása, magában véve, igen szép jelenet; de a' mint a' darab folyamába illesztve van, nagyon kitetszik rajta, miszerint az egész csak — ámbár igen jól sikerült — színpadi fogás. Az embernek különféle dolog ötlöhetik eszébe, 's így eszébe ötlöhetett Bélának is, arczképét a' grófnénak adni, 's az ő szerencséje, hogy a' grófné e' — magában véve — czéltalan ajándékot elfogadá; mi legalább távulról sem sejtettük, hogy egyszersmind olly híven megtartsa a' grófné kapott utasításait 's a' képpel társalogjon, ha később nem látjuk, hogy e' körülményre később nagy szükség van, mert Riolo boszuja csak akkor éri tetőpontját, midőn a' képet a' grófné kezeiben látja 's ebből azt véli, hogy a' grófné maga szereti Bélát. — Béla megörülése a' színmű leghatályosabb jelenése, annnyival meghatóbb, sőt megrázóbb, mert egészen véletlenül jő 's a' n é z ő t rendkívül meglepi, ki rája fokozatok által előkészítve nem volt. Mint hatásra számoltat azonban nagy mértékben sikerültnek valljuk e' jelenést, annál inkább, mert az szerelmese oldala mellett, lágy zenehangok hallása közben, történik; melly zene (Hunyady László hattudala) ha nemcsak eredeti magyar operából volna véve, hanem inkább valamely nagyszerű nemzeti dal volna, szinte kulusul szolgálhatna Béla rögtöni örülése megfajtására: a' néző képzelete, midőn a' hallgató Béla lelki küzdelmeit kíséri, könnyen rá jöhetvén, hogy az ifjunak hazafias érzelmei, hazája szolgálatára szánt jövendője iránt táplált szép és nagyszerű reményei is ostromlólag szálltók meg lelkét. A' milly mélyen megható e' jelenet, olly kevésbé vagyunk a' kijózanodásával elégedve, melly azon okkal, a' melly az örülést szülé, semmi pszichologiai kapcsolatban nincsen, nincs sem a' szerelemmel, sem a' hazafisággal, hanem a' vérontás látására történik. Örültségében Béla nem ismer senkit, semmit, csupán Antonia nevének hallása hozza őt magához és rázkódtatja össze idegeit; különös e' szerint, hogy a' ki a' személyeket, kik szívéhez legközelebb állottak, nem ismeri, a' hideg falakra mégis ráismer, midőn az ötödik fölvonásban mint örült megjelen, holott e' falakon sem vélt őseinek gyermekkorától látott lakára, sem azok czimereire 's illyes hozzá közelebb állókra nem talál.

Antonia csak szerelmében látszik élni, nyílt, őszinte, forrón ragaszkodó lélek, 's olly fiatal és romlatlan még, hogy anyjától kell a' kacérkodásban oktatást vennie, hogy azonban benne idővel előmenetelt is tehet, mutatja azon készség, mellyel a' kapott tanácsokat elfogadja. A' darab elején többször emliti anyja iránti határtalan engedelmességét, és így semmi nem lehet rája jótékonyan meglepőbb, mint midőn ez anya szájából hallja a' szerelmébeni megegyezést. Végtelenül boldog; — de egyszersmind okos és eszéyes is, mert azonnal értesíti figyelmeztetőleg Bélát, hogy ne higgyen anyja engedékenységének, melly ármány csak és csellfogás. Ezen fürkészgetés anyja tettei 's ezek indító-okai iránt tán nem épen jól illelné a' szende leányt, ha át nem látnánk, hogy a' szerelemnek nincs szüksége hosszasan tanulni a' bibliai parancsot: . . . „És e' miatt elhagyja az ember atyját, anyját!“ Midőn Bélát az örülés szerencsétlen csapása sújta, az ő ajkairól, e' felfödözés első kétségbeesésén tul, legkevesebb sopánkodást hallani, csak azt halljuk tőle az orvoshoz mondatni, hogy ő Bélát, történjék bármi, az életen keresztül hűn ápolni fogja. Érzelmeinek e' hallgatagsága legszebb tanuságot tesz szerelme mélységéről.

Különbözik e' jellemtől Riolo Nina a' tánczművésznő; ő némán szereti Bélát, ki nála darab idő óta látogatásokat tesz, de — Riolo panasza szerint — soha sem egyedül. Mi legyen ezelja e' látogatásoknak, meg nem foghatjuk, miután Béla e' művésznőt nem szereti, sőt róla, mint művésznőről is, — Antoniahoz intézett szavai-

ban — igen megvetőleg szól: míg a' maga nemében hasonló tökélyű szívet és főt találók, nem indulok aféle lábak után; Rirole pedig különben nem látszik olly magas lelki műveltséggel birni, mely maga képes volna, Bélát e' látogatásokra hódítani; tánczművészete miatt szinte nem járhat hozzá, mert ezt alkalmasint csak a' színpadon csudálhatja; ugy látszik e' szerint, mintha előre sejtene, hogy az elkövetkezendők végett jó lesz e' leánnyal előre ismerkedni, különösen vele magának élettörténetét elbeszéltetni; a' mi meg is történik, hogy utóbb Béla — minden baj nélkül megismerje benne Alpariné 's Taray gróf elveszett leányát. Általában Rirole kissé kelletlenül bőbeszédűnek látszik, miről előtünk is tanúságot tesz, a' grófnévali legelső jelenésében. Közte 's Béla közt egyébiránt szerelmi nyilatkozatról eddig szó sem volt; midőn azonban utóbbi előttelfődeződik, hogy egymással testvérek, 's ennek ajkairól hallja, miszerint őt testvérül szereti, erre olly sokat épít, hogy, hozzá járulván utóbb már említett feltékenységi gyanuja, kész a' grófnét véres boszujának feláldozni. Mi ugyan az eddig igen gyöngye lelkének mutatkozott leánytól illy szilárd határozást és kiszámított boszútervet nem vártunk volna; valamint azon szigorúságot sem találjuk Rirole távol vagy közel multjában motiválva, mellynél fogva a' darab végével neki is vesznie kell. Igaz ugyan, hogy fellázadt érzelmünk csilapítására elkerülhetlenül szükséges, az — ámbár akaratlanul — anyagilkost életben maradni nem látnunk; de itt e' halál sem büntetés, sem jutalom, mellyet Rirole erkölcsileg megérdemelt volna, 's egyáltalán nem pszichologiai fejleményü. Helyes és jellemzetes e' ketős halálban egyébiránt, hogy Rirole gyilokkal végzi ki a' grófnét, önmagát pedig méreggel; első a' tánczosnő heves és minélelőbb sükert látni ohajtó boszuját, második gyöngyelelkűségét tanúsítja, mely önmaga iránt a' gyilkolás előbbi nemét gyakorolni gyáva. A' méreg minden öngyilkolási módok közt leggyávabb, miként G o t h e önéletírásában megjegyzi.

Kereszti Lőrincz a' szobrász röviden vázolt nemes jellem, legegényiebb egyzersmind az egész színműben. Művészete iránt lángoló hév, határtalan hála jötevőjéhez Taray Bélához, mélyen érzett szerelem és nemeslelkűség e' jellem fővonásai; ide számolhatni még világbani járatlanságát és társalgási ügyetlenségét, a' minek előtünk adja jeleit, midőn Rirole véletlen látogatása által olly hirtelen és helytelen zavarba jő. Azon nemeslelkűség, mellyel az őt illető czimról és jószágokról, barátja 's jötevője iránti meleg ragaszkodás- és háladatosságból lemond, nagy mértékben köti le iránta részvétünket, mit birni annál érdemesebb, mert míg mindezekért, Rirole életében, csak a' szerelmi bú 's ok nélküli feltékenységi gyötrelmek teszik jutalmát, utóbb csak a' kipótolhatlan vesztéség szenvedéseire nyílik kilátása. E' jellem ábrázolásában egyébiránt comikai talentumának is szép jeleit adja költő műve első részében, melly téren szinte szép reményekre jogosít; azonban e' tulzott színeket itt alkalmazva, kártékony hatásuaknak találjuk, mennyiben t. i. minden szenvedélyesség mellett, mellyel ezen — mint maga mondja többször — europai híru művész a' szobrászathoz viseltetik, tulzott elragadtatása által nem teendi magát ennyire neveltségessé, főkép midőn keblében a' szerelem legkomolyabb érzelmei lángolnak. Itt azonban a' torzítás leginkább az előadónak rovathatik hibájaul.

Margitai Béla nevelője talpig becsületes ember, ki növendéke bizalmát és barátságát teljes mértékben érdemli. — A' többi személyek mellékesek, figyelmet azonban — egy elmés barátunk észrevétele szerint — annyiban érdemelnek, a' mennyiben költő művének hangzatos nevekkeli kiállítására nagy gondot látszott fordítani; így Belát is örültségében közönséges „orvos“sal gyógyítani nem elégli, hanem e' célra országszerte főorvost tart szükségesnek, ki végre is egyebet nem tesz, mint — ámbár biz ezt nem minden orvos cselekszi — hagyja a' beteget meggyógyulni.

Gazdag költői ér és eleven phantásia teszi jelen színművet színpadunkon becses tüneményné, melly tulajdonságot annál nagyobb örömmel vagyunk hajlandó üdvözölni, mert az előforduló eredeti darabokban velők nem mindennap találkozunk.

Különösen dicséretet érdemel azonfelül a' finom társalgási tón, mely rajta végiglen előmlik 's az e' tekintetben bélyegző színek élethű eltalálása.

V a s A n d o r.

Sept. 3. V é g r e n d e l e t, drama 5 felv. Czakó Zsigmondtól. Általánosan tekintve a' mai előadást, kissé hanyagabbnak kell azt az eddigieknél mondanunk; mi színhezunknál naprenden van, 's mit nem is csodálhatni, ha meggondoljuk, hogy többször adatott színművekből már nem is igen szoktak próbát tartani, hogy annál nagyobb buzgalommal végezhessek az igazgatási ügyeket. Egyes részletekben mindazáltal egy-pár kedvező változást vettünk észre. Így Lendvai tanácsunkat méltánylá, 's észrevételeink nyomán szerepének megrótt részeit most helyesebben fogta föl, 's Lendvainé is iparkodott több erélylyel adni vissza Rirole jellemét, de a' szereposerét mégis ismételve ajánlanunk kell, mert illy erős feladatnak, utóbbi betegsége óta, még jelenleg sem képes Lendvainé megfelelni. K. Idáról ezuttal hallgatunk, mivel gyakran a' hallgatás is igen sokat fejez ki. L. Rózáról ellenben ki kell mondanunk, hogy ma sem találtunk rajta gáncsolni valót. 'S most néhány szónok van a' szerzőhez. Jelen drámája igen szép költői nyelven van írva, és szép reflexiókkal elárasztva; legyen azonban szíves meggondolni, mikép közönségünk legnagyobb része, épen a' szebb 's magasztosabb költői nyelvet nem igen érti még, 's ha olvasásban egy kis gondolkodás hozzájárultával megértene is azt, de a' mi színészünk szavalása mellett egyáltalában nem értheti meg, mert hölgyeink nagy része gyakran igen halk hangon szaval 's valamint ők, úgy a' férfiak is igen vigyázatlanul szavalnak, azaz, nem figyelnek eléggé a' beszéd tartalmához illő hanghordozásra, minek következtében gyakran olly kifejezésekre helyeznek súlyt, hova az nem illik, mi által az egész beszédnek nem ritkán egészen ellenkező értelmet adnak, mi aztán, főleg nem eléggé gyakorlott magyarságu nézőnél, az egész beszédet homályossá teszi 's érdekét nagy mértékben csökkenti. Ez okból tehát kurtításokat ajánlunk még, a' női szerepek megváltoztatásán kívül, szerzőnek, mit könnyen eszközölhetni, ha a' reflexiók egy része kimaradna, azon rész t. i., mely nem foly szükségkép a' cselekvény motiválásából, minő igen sok van e' dramában. Pusztá hallomás után bajos azokat kijegyezünk, de például Lendvai reflexiója a' világról is olly erőszakosan van a' szövegbe hurezvolva, hogy csak a' drámai haladást gátolja; mit olvasás közben meg lehet ugyan bocsátani, de színpadon soha. És illy reflexió több van e' különben igen jeles dramában, mellyek különösen a' 4. és 5-ik fölvonásban még inkább szaporodnak, ámbár itt a' drámai menetnek perczről perczre gyorsabbulnia kellene. Ha szerző ezen kinövéseket, mellyeket örömet nevezünk igen szép virágoknak, gondosan kiirtaná, az előadás félórával rövidebb időt fogna igényleni, 's ez csak nagyobbítaná a' színmű érdekét, mert nem kell felednünk, hogy a' mi közönségünk borzad olly előadások másodszori meghallgatásától, mellyek még tizedfél órán is tul terjednek. Ha a' drama közönsége rövid idő alatt gyérülni fog, úgy azt egyenesen csak hosszúságának kellend tulajdonítani.

— 99 —

Sept. 4. C h a r l o t t e k a p i t á n y, francia vigj. 2 felv., és Székely Imre hangversenye. A' vigjátékot ritka tökélylyel láttuk már színpadunkon adatni, 's a' mai előadás ismét tanusítá, milly kincs a' következetes és dologhoz értő rendezőség, 's milly nagy hiba az ellenkező. Máskor, ha emlékeztünk nem csal, Hubeniné és utóbb Lendvainé a' királynét igen jelesen játszá; az előbbi meghalt, a' másik él, 's ma a' czímszerepet játszá, mellyet eddig L. Róza hasonlíthatatlanul jobban szokott adni, a' királynét ellenben K. Ida játszá, minden tekintetben olly rosszúl, hogy csak a' mű jelessége 's Szentpéteri, László és Telepi hatályos játéka nyujthata a' közönségnek kármentesítést. Mire valók az illy czéltalan szerepcserek? Clapiér Charlotte eleven, pajkos grisette a' legjavából, kit L. Róza olly utánozhatatlanul kedves pajzansággal 's pezsgő életrevalósággal személyesite, hogy Párisban sem láttuk azt élethi-vebben adatni, sem az Odeonban, sem a' hatemeletes házak csinos padlásszobács-

kaiban ; Lendvainé ellenben csaknem szende német komornát alkotott belőle, 's szerepét csak úgy mondá el, hogy gondolható mindenki: hiszen csak azt mondja, mi szerepében áll, — míg L. Róza tüzes élelvensége a' közönség nagyobb részével elhithetété, hogy mindazt azon lángoló agyacska szülte, melyben a' Piccard ezred tisztí kara táborát ütött. Illy szerepcserék nemcsak az előadásnak ártanak, hanem a' művészeknek is, kinek tehetségével ferde irányban uzsoráskodik a' rendezőség. K. Ida játékát taglalunk lehetetlen, mert minden mozdulatát rajzokkal 's minden hangját hangjegyekkel kellene kísérnünk, ha fonákosságait világosan akarnók kimutatni. Csak azon tanácsunkat ismételjük tehát: adasson az igazgatóság K. Idának rendes leczkéket szavalás- és mozdulatokban, 's azalatt csak másodrangú könnyű szerepekben léptesse őt fel, mert különben soha nem fog belőle olly színész nő válhatni, ki fővárosi közönség méltányos követelésének megfelelhette. Meg nem foghatjuk a' rendezőség makacsságát 's az igazgatóság elnézését, melyek a' sajtó e' tekintetbeni összhangzó nyilatkozatait 's a' közönség K. Ida iránti hidegségét folyvást legparányibb figyelemre sem méltatják! *) Vagy azt hiszik talán, hogy csak saját izlésöket 's kívánataikat tartoznak figyelembe venni? Székely Imre zongorajátékaról 's Paulovszki Emma énekéről csak azt jegyezzük meg: hogy az ügyességet egyiktől sem tagadhatni ugyan meg, de ez még nem elég arra, hogy valaki nyilvánosan, 's főleg nemzeti színpadon hallassa magát. Itt egyszersmind egy czafrangot kell érintenünk, mely a' vándorpályán ragadt még színészekre 's melyet máig sem akarnak levételkezni, és ez a' botrányos pontatlanság az előadás megkezdésiben. Az óra elüti a' hetet, 's a' zenészek gyakran csak óranegyed múlva kezdenek játszani, és sokszor két, sőt né-mellykor három nyitányt is elzinczogni kénytelenek, míg végre valamely elsőrangú hölgy vagy ur felöltözött 's a' függönyt föl lehet húzni. Minden illy elkésést lehető legérzékenyebben kellene büntetni, 's a' nyitányt mindenkor pontban hét óraker kezdeni, és az utolsó taktus hangzásakor a' függönyt mulhatlanul fölhúztatni, és ez olly igazságos és csekély kívárat, hogy a' rendezőségnek pirulnia kell, midőn még illy hiba miatt is ismételve gáncsoló szót kell emelnünk. Ezen vándorszínészi, vagy helyesebben kóbor komédiási — bocsánat, de illy botrány megbélyegzésére lehetlen szelidebb kifejezést használnunk — hanyagság pedig annyira megy, hogy különösen operai előadásra alig emlékezünk, melyben $7\frac{1}{4}$ óra előtt foglalná el karszékét a' karnagy. Párisban, ha csak egyetlen perczig késik is a' függöny fölhúzatása, rögtön f ü t y ö l és tombol a' közönség; mi illy nyugtalankodást nem ohajtunk 's nem szeretnénk előidéztetni; ismételve kérjük tehát a' rendezőséget: szüntesse meg valahára ezen nemzeti színházhoz egyáltalában nem illő botrányos hanyagságot!

K — e.

Sept. 5. N é g y H a y m o n f i, dalj. 3 felv. A' nagy számú hallgatók ismét tetszéssel fogadák e' szép dalművet, 's több számát zajosan ismételtetik. Az előadás ismét igen sikerült, kivévén, hogy a' n é g y Haymonfi összesen sem ért f e l e t.

S — —.

Sept. 6. bérshünettel először: A t y á t l a n, drama 5 felv. Tóth Lőrincztől. Ez érdekes újdonság előadását nagyobb részt hiányosnak kell mondanunk. Lássuk a' czedula szerint. Fāncsi (Rienzi) az erélyes podesta szerepébe semmi fōnségést nem tudat önteni; 's lankadt játékát még többszöri habozás is gyámolítja; még azon hatásos jelenést is, melyben az összeeskütteket meglepi, csak közönösen szakmányolá le; ő ezt talán határozott jellemzilárdság hideg kifejezésének tartja, de igen csalatkozik, mert az, mit ő mutatott, csak pusztá közönösség vala, mely az egész jelenet hatását megrontá, 's a' podesta jellemének e' hibás fölfogása mindvégig változatlan maradt. L. Róza (Rienzi hitese) minden tekintetben jeles volt, 's ugyan ezt kellene

*) Hát ez azért van, mert — azért sem!

mondanunk Lendvainéről (Irene) is, ha szavalása ismét ha a rátom és sze e relem 's f ó r ó fele nyelvkorcsosítások által nem tűnt volna ki. Lendvai (Angelo) minden pathetikus szerepben szökött katonai ál-pathoszbá esik, 's úgy ma is, főképp az első jelenetekben, midőn t. i. arról beszélt, hogy minden áron nevet vivand ki magának, olly hangon mondá ezt, mint mikor a' siralom-házban jeggyűrűjét a' káplárnak átadja; utóbb azonban indulatkifejezése kielégítőbb volt, 's általánosan jegyezhetni meg színészeink legnagyobb részéről, hogy eleinte többnyire lankadtan, hibásan játszanak 's csak az előadás folytatában hevülnek neki, mintha lassanként rágnak magokat bele a' mű szellemébe, mi mindenesetre a' próbák hiányossága mellett bizonyít. Egressi G. (Montreal) ugyan e' hibába esett ma, 's azonkívül igen kedvetlenül játszott és többször akadozott; csak Ursula (Szathmáriné) elleneben nyert szavalása 's játéka hatályos villanyosságot. Szathmáriné megrázó bensőséggel adá nehéz szerepét. K. Ida (Matild) a' szerető nőt egészen tönkre tévé már többször részletesen megrótt hibái által. Szentpéteri (Cecco) szokás szerint jeles volt. Nézők nagy számmal. Szerző hivatott, de nem jelent meg.

Sept. 7. E g y p o h á r v i z. Egyike azon szerencsés műveknek, melyek tartalom, szerkezet 's részletes kivitel tekintetében folyvást érdeklél tudnak hatni. E' darabnak több ízben tökélyes, mondhatnók, classicaí előadását élveztük szinpadunkon. A' mainál azonban hiányzani látszik azon ösztön 's elénk törekvés, melly a' működő személyzetet, ha hatni és méltányoltatni kíván, mindig vezérteni, lelkesíteni tartozik. Egressi G. ez okadatos megrovás alól kivétel. Ő Bolingbrockett erő- és kellemmel személyesíté; minden sajátágaival a' finom, de a' mellett életteljes, határozott, csüggedetlen 's eszes diplomatának. Általában szerencsés azon szerep, melly Egressi Gábornak vagy egyediségével vagy kedélyével találkozik. Ő művelt ész, ki képes felfogni az író gondolatát 's minden jellemnek tud bizonyos erőt, beljegyet, eredetiséget kölcsönözni, 's azt genialis lelkesültséggel életbe léptetni, de csak akkor, ha akarja vagy kedve van, mi pedig nála nem ritkán hiányzik. — Laborfalvi Róza ma egészen más M a l b o r o u g h o t személyesített, mint minőt eddig benne megismertünk. Bocssáson meg e' kifejezésért, de egész szerepét unott robotként látszik leszakmányolni, 's ez, első rangu művésznőnkől, mind a' közönség, mind a' halás szerep irányában méltánytalanság. Pedig ha valamelly előadásban a' főjellemei hanyagul képviselvek: másodrendű alakok nem képesek a' hiányt kárpótlani, az érdeket kiegyenlíteni, mi egészséges hatáshoz szükséges. Komlósi Ida a' királynét csinos öltönyben adá; 's általában szabója tapsra érdemes. Mai szavalása mellőzni látszik a' dalnői modort; 's ha nem művészi ihlettség, legalább kritikai daczból álarcozni törekvők szinpadi hibáit; miért ünnepélyesen üdvözli őt a' jobb akaratú 's értelmű közönség, de úgy véljük, hő és hő lelkességgel is kell törekednie, míg Thalia ajkára tessző mosolyt idézhet. A' harmadik felvonás kezdetén, alkalmunk volt őt párhuzamban hasonlítani össze Priell Corneliával, (Abigail) a' naiv, őszinte 's érzékeny hölggyellem személyesítésében, melly mindkettőjöknek kor és képesség tekintetéből, (eddig legalább) legsajátabb tére. 'S mennyivel egyszerűbb, természetes 's annál fogva vonzóbb Cornélia játéka! Tőle szó és érzelem őszintén, negély, nyegleség 's mordozás nélkül jelenik meg; 's habár művészi tökélyt nem igényel, birni látszik annak eszközeit, a' tehetségeket. Referensnek nem volt alkalma ez ifjú színésznek egyikét is szerepeken kívül ismerni, 's azért a' felfogó erő lelki képzettség és képesség fokozatait egymás közt kijelelni, fokozni, egybehasonlítani nem tudja: de hogy a' szinfalak közt Cornélia sokkal több adományt 's jelet a' hivatásnak árulta el és hagyta sejtetni, mint Ida, azt, kiből legkisebb (nem mondom műphilosophia) de természetes combinatio van, nem tagadhatja. 'S mégis, mint már (ha jól emlékszem) több lapok megjegyzik, Komlósi Idának többször és terjedtebb tér és alkalom jut, tehetségeit képezni, erejét nevelni, haladását biztosítani, miket ugyan nem tesz. — Igaz, hogy Cornélia fellépéiben, olykor hibázik azon feszítő inger, bensőség 's

szenvedély, melyet ifju színésznőnek szerepei iránt birni érezni kell, mely a' törekvés szent ösztönévé válik, az erőt lelkesíti, kitartást idéz elő, 's a' nagy, szép és tökély vágyát cselekvésben tartja. De ezen művészi szenvedélyt Komlóssi Idában sem látjuk élni annyi előny, annyi megkülönböztetés mellett, miként kívánhatnók hát, hogy az ifjabb 's azért félnékbb, tán elfogultabb Cornélia legyen lelkesült, szenvedélyes és elragadt kised és ritka szerepelésiben, holott kezdetbeni túlfárasztási után, magát mellőzve, hátrátéve, elhanyagolva, 's mintegy szükségkívülinek tekintheti? E' megjegyzés azonban nem azt akarja tenni: hogy amazt le- 's emezt fölemeljük. A' színi igazgatás egyik nemesb feladata, a' fiatal erőket központosítani. Színpadunk jeleseit folytonos fáradalmak emésztik; 's a' hajlott életkor már-már elközelgni siet, a' nélkül, hogy a' művészi képzettség folytatását, magokig vitt ifju erőkre tehetnék által. Azért szívünköl üdvözlünk minden tehetséget, mely az uj nemzedék avatlanjai közt jósló igényekkel jelenik meg; 's a' színigazgatás, jövő iránti kötelességeinek fontosb ágát nem ismerünk, mint eszközését annak, hogy illy tehetségek, kedvet, ösztönt, pártfogást, legalább méltánylatot nyerjenek, 's azoknak előmenete, fejlődése, szorgalma, ha kell, áldozattal is előmozdittassék. De miként történhetnék ez ama magyaros rendszer gyakorlatában, miszerint egy megjelenő egyént felkapunk, mindig és mindenben tuhalmozzuk, magát magával meghaladtatni erőszakoljuk, 's a' közönséggel túlméltányoltatni iparkodunk, aztán pedig egy uj jövevény megjelentével, feledjük, elhanyagoljuk, pályáját felbeszakasztjuk, átragadva minden kedvezést, figyelmet, kitüntetést az uj versenytársra, hogy attól ismét egy harmadik örökölje át, 's végre mégis egyse érjen tökélyt? Mindez nem akar szemrehányás lenni, csak elmondása sok értelmes fejek gondolatának, kiknek nemzeti közintézetet figyelemmel kísérni joguk van; 's kik ohajtának, hogy színpadunk, az elő jelesek kihaltával, ne essék vissza azon fokozatra, mellyen 1825-ben állott. 'S miután színpadi ifju tehetségekben valami rendkívülies válogatással nem dicsekedhetünk, sajnálnók, ha Priell Cornéliát, tehetségi igényei szerint ki nem képzene vagy éppen elvesztené az intézet.

333.

Sept. 8. Ünnepe miatt a' színház zárva.

A' M. ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

VI. NAGYGYÜLÉSE.

(F o l y t a t á s.)

Augustus 10-én isteni tisztelet után, melyet ő nméltósága mutatott be a' Mindehatónak, másodelnök Kubinyi Ágoston vezérlete alatt az egész társaság, majd később az akademia, orvosi kar, Ipáregyesület, természettudományi társulat küldöttségei tisztelkedtek, melyeket ő nméltósága, az elnök, a' legnagyobb szeretettel simulva az ügyhez, nagylelkűleg kegyes leereszkedéssel és a' kitartásrai buzdítással fogadott. — Ezen nap több hivatalos tisztelkedésekkel és kölcsönös megismerkedéssel telvén el, estve a' nemzeti kaszinó által saját házában adott estélyre gyűltünk. Kellemesen lepett meg a' földszinti terem előtt álló tágas 's több ezer lámpaktól csillogó kert, mely lassanként a' legszebb hölgyvilágot ölelte karjába. — Az alsó teremben vig zene mellett mulattak a' tánczosok, míg a' felsőben bőségesen ellátott asztalok mellett czigányzene kíséreteben szinte vígan telt az idő, fűszerezve komoly,

szívhez szóló, elmés toastokkal. 'S az ismerkedésre kitűzött kedves estély nem is téveszté célját, mert a' baranyai hölgyek műveltsége, vonzó bánásmódja, leereszkedő szíves nyájassága, a' helybeliek barátságos ajánlása az ismeretleneknél bemutatásra, csakhamar a' legismerősebb körbe helyezte bennünket, melyben kellenesen reméltük az itt mulatásra szánt néhány napot tölteni, 's annál kedvetlenebbül gondoltunk már is az időre, melyly intve, a' nyájas körből majd távozni készlet.

A' társalgás fesztelen, nyájas, vig, 's lehet mondani, magyar szellemű volt. Sokat hallottuk a' pécsi hölgyek felől, hogy épen nem honleányok, 's a' magyar nyelvet alig beszéli közülök néhány, 's valóban bus sajnálattal dolgoztunk arról, igaz-e ez állítás? de, hála Istennek, igazolva az ellenkezőlön. Engem ugyan a' pécsi hölgyek nem fogadtak ügyvédöknek, azért mégis bármit mondjanak mások, azt állítom: miszerint a' magyar szó itt sem olly ritka, mint a' fehér holló. A' sok beszéd után azt hittem, tudja Isten, milly német szellem uralkodik közöttük, 's magyarul meg sem is mertem őket szólítani, és pirulnom kelle; oh, de e' pirt a' meglepetés váratlan öröme önté arczomra, mert a' németül megszólított hölgyek többnyire magyarul válaszoltak. Általában lehet mondanom, miszerint Pécselt létünkben férj nőjéhez, apa gyermekéhez, hölgy ismerőjéhez habár töredeazve, mégis magyarul szóltott.

Rajta hát, Baranya — Pécs lelkes hölgyei! ti ugyanazon hon leányai vagytok, mely honszülőiteket polgárainak nevezi, mely hon védve jogaitokat, kebeleben táplál, 's ti megvetve nemzeti tartozástok legszentebbiket, haladatlanok lehetnétek iránta? Zsarnokkézzel tipornátok a' drága kincset, melylyet a' nemzet annyi vészés századok lefolyta alatt mindeddig sérv nélkül fentartani elég erős volt? Nem, az nem lehet, ti magyar leányok vagytok, igen igen, szívben lélekben azok, megvetitek a' külföldieskedés utálatos majmolását, melylyet ugyis csak a' legkinosabb önmegtadással követnétek tán épen azért, hogy gyöngye hűségatoknak a' hautvolée közé soroltatások által könnyelműen áldozatok, nem tépíték szét meggondolatlanul a' varázskapcsot, melyly magyart magyarhoz olly édesen fűz, melylynek édes csengése lelkesítve hat az igaz hazafi szívére.

Olvasóimat, habár csak gondolatban is, Pécsre vezetvén, néhány szót e' kedves városról.

Ha van város hazánkban, mely történeti tekintetben méltó figyelmet érdemel; ha van város, mely a' nemzetet sujtó catastrophák tanuja volt: ugy ez bizonyosan P é c s. Valamint a' világon mindenfelől, mi egy kis történeti érdeklél bir, ugy e' város felől is sokfelé ágaznak az írók véleményei; hogy azoban városaink legidősbike, hogy Pécs a' rómaiaknál is létezett (más név alatt), ezeknek nem kis jelentőségű lakhelyük volt, azt a' vidéken csaknem naponként kiasott római régiségek eléggé hitelesen tanusítják, melylyekre nézve csak azon igénytelen indítványom lenne, miszerint alakulna egy honfiakból álló társaság, melyly az illy régiségek összeszerzését tűzné ki magának célul. Hány érdekes históriai nevezetességű kincset birna így honunk, melyly a' tudatlan pór által találtatva, az éhes gyomorral mindent mohón felkapó zsidók körmei közé kerül. Milly sorsa volt e' városnak a' magyar vezérek alatt, nem tudni, sz. István idejében már honunk fővárosai közé számíthatott. Itt temettetett el Péter király is 1046—1055 között, de sirjának hollétéről szinte nagy a' kétség. I-ső Lajos idejében alig volt honunkban jelesebb város Pécsnél, melyly keblebe sok, a' haza javára törekvő, magyar királyt és országnagyokat, de sok alattomosan maró 's a' nemzet nyugalmán rágódo kigyókat is fogadott. A' műveltségében ifjú város, több lelkes honfiak közremunkálása által, csakhamar virágzásnak kezdő indulni, 's a' harczias komor századok közepette is volt idő, melylyben a' külzajban elfáradt lélek a' tudományok szelid párnáján lelt nyughelyet. Ám Pécs haladásának még csak fejlődni kezdett bimbóját zsarnokkézzel tépte le a' kegyetlen sors. Az 1526-dik év volt az, melylyben Pécs világa homályosodni kezdett, míg 1543ban végképp le nem tűnt. Pécs szürcsétlensége, a' siralmas mohácsi csata kinos

gyermek volt, felgyújtatván a törökök által, a vár és székestemplomot kivéve, egészen hamuvá vált, a vásártérre szoruló lakosok kegyetlenül felkoncizoltatván. Ez idő óta Pécs a' nemzeti egyenlenségekből eredő dúló csaták tág színhelye volt 's eltikkadva, de soha kétségbe nem esve lelkes lakói, a' sorsnak reájok nehezedeő súlya alatt, egyedül Istentől várták a' szebb jövő biztató reményét, míg az egész hazát végveszélylyel fenyegetett komor felhők rétegei tisztulni kezdenek, 's közülök a' Mindenható szent kezei látszottak föld felé nyulni, a' remény és béke jelképét, egy ártatlan olajágot, lebegtetve ujjai között.

Ez Pécsnek hajdani arczképe, lássuk a' mostanit :

Pécs jelenleg honunknak minden tekintetben jelesebb városai közé tartozik, fekvése és természeti ajándokai ritka kincsek birtokába helyezik. A' város előtt elterülő hajókázható víz hiányzik csak, melly által kereskedési mozgalmainak szabad tért nyerve, a' nemzeti jólét épületének nagyszerű alakításához erélyesen járulhasson ; de hinni lehet, sőt hinni kell is, — mert a' szükség követeli, — hogy e' hiányon a' tervezett 's Drávánkat a' Dunával egybekapcsolandó csatorna, vagy Pécstől Mohácsig építendő vaspálya létrejötte segített, 's így pótolva lesz minden.

Népessége csaknem 15,000-re megy ; lakosait, kik leginkább magyar, német és bosnyákokra osztvák, tisztviselők, baranyamegyei birtokosok, magányosok, gyárosok, kereskedők, föld- és szőlőgazdák teszik, haladnak a' korral, szilárd jelleműek, a' magyar nyelvet, még az idősbe is, kedves tanulmányul tűzik ki maguknak, éber figyelemmel kísérik hazánk különösen iparági mozgalmait, társaságban vigák, hivatalszobáikban, hol komoly számításra van szükség, ügyesek, 's azért szakmányát mindenki helyesen tölti be ; nyíltszívűek, barátságosak, ritka vendégszeretők. Hát a' hölgyekről mit mondjak ? a' hölgyekről, kiknek társasága olly édes időtöltése volt a' komoly tudományokkal foglalkozott természetbuvároknak, nem egyebet, mint hogy igazi kedves teremtesek, műveltek, hazai szépirodalmunk kiválóbb gyümölcseivel ismerősek, nemzeti nyelvünknek — kötelelességüket teljesítve — gyöngéd ápolói, tanulói és terjesztői ; szépek, de milly szépek ! 's a' mi fő, igazi derék magyar gazdasszonyok, kiket ugy áldjon is meg Isten, mint magok kívánják. Milly nagy vonzerővel bír Pécs, 's a' pécsiek az idegenekre nézve, tanúsítja az is, miszerint igen sok lakói vannak, kik idegen 's gyakran távol eső megyékből családostul itt telepednek le. A' pécsiek igazán megtartják azt a' ritka közmondást, hogy mindennek megvan a' maga ideje ; könnyelműen mulatnak, az ifjabbak tánczolnak, — nincs az a' hét, hogy 3 — 4 felé ne lenne tánczvigalom — ha idejök van : de hol a' kötelelesség és házigond munkára szólítja ; ott is résen vannak ám !

Pécs nevezetességeinek részletes leírását adni, a' hely szűke miatt, nem lehet, általános megemlítését azonban annál inkább nem mulasztatom el, miután ez némi érdeket nyújtand az olvasónak, 's ha valaha Pécsre vetődik, — irigylendem sorát, — eleve fogja tudni, mit lásson, mi az utasnál mindig földolog.

A' székesegyház, hazánk — sokan azt tartják, Europa (erről mitsem tudok, mert még nem láttam valamennyit) — legjelesebbjei közé tartozik, akár nagyság-, akár régiség- vagy művészetre nézve. Némelly történetiróink azt mondják, hogy Péter, mások ismét, hogy még sz. István alatt építetett. Hosszas négyszegű alakja, és a' 4 torony arra mutat, hogy a' romaiak alatt erősítvény (castellum) volt, melly később a' catacomba hozzá-adtával egyházzá változtatott, ezen állítást még az is igazolni látszik, hogy tornyai a' 4 szegleten állnak, mire a' keresztény világban nincs példa. — Valamint az egész város, ugy az egyház is sokat szenvedett a' dúló csaták ideje alatt, diszítése e' folyó század elején kezdetett 's csak 1831-ben végeztetett be. Külső hosszasága 216, szélessége 130 láb, hajójának magassága 67 láb. Az egész három egyházat képez : ezeknek egyikét a' catacomba (föld alatti egyház), melybe az egyház beljéből 18 lépcső vezet le, másikat az e' felett álló sanctuarium, hova szinte 15 lépcső vezet fel, a' harmadikat maga a' templom teszi. Azt

a' nevezetességet is meg kell említenem, miszerint az egyházban ugyanazon időben 3 nyelven is szokott az Isten igéje hirdettetni, a' nélkül, hogy egy szónok a' másikat akadályozná. Ezen egyház, mind évi jövedelmére, mind művészi kincseire nézve, igen gazdag, van 16 faluja (köztök Szabolcs, hol sokak állítása szerint a' legjobb köszénbányák vannak), melyeknek jövedelme részint saját szükségeire, részint más jó és üdvös czélokra fordíttatik, jeles és kitűnő szoborművei közül leginkább figyelmet érdemel a' sanctuarium bal felén álló azon nagyszerű alabastrom kép, melyet gróf Eszterházy püspök 4000 pfton hozatott Rómából (1799), 's Ádám és Éva ábráját, Krisztus urunk születését, szenvedését és feltámadását tünteti elő. Összpontosítva táthatni itt Baranyának szebbnél szebb márványait, melyekből csaknem valamennyi ol-áralapok készítvék. A' keletnyugoti toronyban van a' káptalan hiteles levéltára, melyben a' templom főkincse, Klimó püspök ajándoka, egy drága monstrantia, gyémánt-, rubin- és gránitokkal ékesített kehely őriztetik.

A' városi templom, mely eredetileg török mecset volt, a' konstantinápolyi és cairói után legnagyobb. Ez egyház felől az a' monda, hogy egy halálra ítélt rab az által menthető meg életét, hogy a' régi török kormányzónak egy roppant kincset fe-dezett fel, mely e' házban volt elrejtve.

A' polgári kórház melletti templom is mecset volt, minaretje és ennek fal-rostélylyal környezett erkélye most is megvan, honnét kiáltó szóval hivta össze a' török hodzsa (egyházi) harangokat nem használó hitsorsosait.

A' város szebb épületei között méltó helyet foglal a' püspöki lak, mely kiáll-ván az idő viszontagságait, Nesselrode által tisztítatván ki a' török elűzése után, csak jelenleg nagy költséggel változtatott át czéljának megfelelő palotává, melynek ter-meiben a' népnevelés szent ügyét szíven viselő valódi főpap éli a' haza javának előmozdítására szentelt napjait. Vannak még Pécsnek több szép épületei is magánosok birtokában; de általános hiba az, hogy a' legszebbek mind kis utcákban vannak 's így nem is láthatók. A' főtéren jelenleg épülő négy ház szépen ékesítendi azt; az építendő házak száma évenként szaporodik, 's mi a' haladást gátolja, csak a' téglá hiánya.

Kedves időtöltést nyújtand az idegennek a' lyceum megtekintése. Első Lajos, magyar király, a' bécsi iskola létrejötte után 1367-ben Pécselt főtanítóintézetet állí-tott, mely azon időben hasonló volt Europa bármely egyeteméhez. A' tanulók kö-zül 300 ifju vön részt a' gyászos mohácsi csatában, hol a' honért dicső halállal 's feláldozással elesetek. E' főiskolának napja 1560 felé végkép lehúnyt. 1788. a' győri Academia ide tétetett által, 1802-ben előbbi helyére helyzetetvén vissza. (Pirker pa-triarchaérsek is ez időben tanult a' pécsi academiában.) Ezen nagy hiányt azonban a' halhatatlan emlékü Szepessy püspök pótolta, az általa 1833-dik évben alapított mint-egy 200,000 p. ftba került lyceum által. Érdekes a' könyvtár megtekintése is, mely-hez pénz- és ásványgyűjtemény is van csatolva, az előbbiből 1806-ban a' püspöki szék üres levén, 30,000 ft. értékűt loptak el, a' tolvaj mindeddig sem nyomoztat-hatván ki. A' könyvtár legkitűnőbb ritkasága, egy eredeti oklevélgyűjtemény 4 kö-tetben, Miskolczy prépost által összeszedve, melynek 3-ik kötetében Mátyás király saját kézirata látható, mi annál nevezeteseb, minthogy akkor ritkán irták alá magok a' fejedelmek az okleveleket.

Említésre méltók még az 52. sz. m. gyalogezred növelője II-dik József által 1872-ben alapítva, a' kisdédóví és szegények intézete, ez utóbbi kettő Scitovszky püspök ő nmgának köszöni létét.

Kitűnő gyárjai: a' nagyszerű vasgyár 200,000 p. ftnyi részvénytőkével, mely a' gömöri Concordia egyesület-, de leginkább Madarász Endre ur fáradszónak köszöni létét, jelenleg még csak saját szükségeit látja el. Linbergernek 1844. felállított cukorgyára, mely az első évben 20,000 mázsa répát dolgozott fel; az egész épület légszesszel van világítva, mit meglátván, mindjárt arra gondolatra jöt-

tem, valjon nem lehetne ezen készültek segédelmével az egész várost — melynek jelenlegi világítása mellett a' pesti setétség — légszeszszel világítani? Hittner ur papirgyára készít évenként mintegy 5000 rizmát, a' sz. Ferenczi szerzetesek posztókallója, mely azonban csak annyit készít, mennyi a' provincia szükségére elegendő. Heilinger zongoragyára. Jelenleg egy külföldi telepedett le Pécsen, ki nadrag-, mellény- 's több e' fele kelméket készül gyártani. Alakulóban van még egy 1200 — 100 p. ftos részvényekre felállítandó posztógyár.

Pécs mulatóhelyei közül említendők: a' két casino, egyik nemzeti, másik polgári, melyeket a' helybeliek magyar és németnek is nevezgetnek, mindkettőnek részvények után szerzett saját háza van. Bevezetve mind a' két casinoba 's a' körülményekkel annyira-mennyire megismerkedvén, igazán mondhatom, jóízűen mosolyogtam, mert a' német és magyar elnevezés következtében nagy különbséget véltem a' kettő között látni, és csodálkozásomra nem találtam, sőt ha előre nem mondták volna meg, hogy p. o. most a' magyar, most a' német casinóba megyünk, Isten bizony, el sem találhattam volna, hol vagyok, mert egyforma elem uralkodik mind a' két helyt (t. i. magyar vegyest némettel, de úgy látszik, hogy az mégis túlsúlyal bír emezen) sőt a' mi több, még igen sokan vannak, kik mind a' két casinóban is tagok. Minek hát, uraim! ez elkülönzés? minek e' gyermekes daczolás? tán éppen olly szabályok létesítése miatt, melyeknek megtartása minden hazafi kötelessége is egyszermind; minek az erő szétdarabolása ott, hol annak egyesítésére lenne szükség, van-e valami különbség a' nemes és polgár között? mihelyt egy haza gyermekei, nem ugyanazon haza boldogságairai törekvés-e mindkettő szigorú kötelessége? minek tehát a' választófal, melynek oldala mellett elszigetelve, mégis csak ugyanazon czél felé halad mindenki, nem lenne-e czélszerűbb, kezet fogva elérni iparkodni a' czélt, melyet egyes erő később érhet el? Így van ez e' két egyesületnél is, barátságos összesimulás, egyesülés kellene csak, 's a' házak alapja sokkal erősebben állana. Örömmel hallottam azonban, hogy a' kíváncsatos egyesülés nemesak nem remélhető, sőt csaknem bizonyos. Adja Isten! — A' m. casino részvényesei által minden héten adatik társas estély, mely Pécs szép hölgyeinek kedves koszorúját gyűjti össze.

A' városnak kedves kis színháza is van, e n m i n i a t u r e egészen a' pesti nemzetihez hasonlít, azaz, hogy ez a' színház nemis a' városé, hanem egyes vállalkozóké, kik részvények után épített, az első eszme az ugynevezett német casinóban keletkezett. A' téli 6 hónap alatt német színészársaság untatja — akarám írni, mulatja — benne a' közönséget, nyáron azonban ritka kegyelemből a' magyaroknak is megnyílnak ajtai. Itt ismét egy örömdetes hírt hallottam, azt nevezetesen, hogy ha a' német társaság szerződésének ideje (jövő évre) lejár, a' vállalkozó társaság magyar színigazgatóval fog szerződni; 's miután e' dolog a' nemzetiség haladását tárgyalván, igen sokakat érdekel, kérjük e' lapok derék levelezőjét, sziveskedjék az olvasókat az ügy kimenetele felől értesíteni.

A' casino-teremben kívül még a' Hattyu-teremben is tartatnak táncvígalmak.

Az egyház előtt elnyúló sétatér, hol hetenként kétszer szokott katonai zene-kar játszani, szinte kellemes mulató helye a' pécsieknek. A' nyilvános kertek közül említésre méltók az ugynevezett Tarr, aztán a' fürdői kertek. Magánosok is szenvedélylyel művelik kertjeiket. Pécs virágai általában kedveltetnek és méltán, mert magok a' természetvizsgálók közül is sokan elismerték, hogy Pécs virágai (?) igen-igen szépek, kedvesek és bájosok.

És most mindezeket csak zárjel között mondva el, térjünk vissza magához az ünnepélyhez.

Friebeisz.

(Vége köv.)

AESTHETICAI LEVELEK. IX.

TERMÉSZET UTÁNZÁSA.

(Vége.)

'S valjon mi oka annak, hogy sok tárgy, esemény 's tünemény, melly a' maga valósága- 's természetében kellemetlenül hat reánk, kéjgyönyörrel tölti el keblünket 's örömkönyüket sajtol szemeinkből, midőn azokat a' művészet segédeszközeinek czélszerű használata által érzékeink elé állítja? mi oka, hogy a' jól sikerült utánzásban és művészetben valódi élvezetet találunk? Bizonyára, édeseim! a' kéjgyönyört 's aesthetikai élvezetet csak azon hasonlatosság eszközli, melly a' kifejezett tárgy 's ennek példánya közt létezik; 's minél jobban közelíti meg a' művész kidolgozott tárgyában a' példányt, annál nagyobb varázserővel és elbájolással hat reánk a' mű.

Kiválgolhatik ezekből, hogy a' természet hű utánzása kellemes csalódást okoz; mert miután a' nem történt 's valószínű dolgot történt 's igaz gyanánt állítja érzékeink elé 's mint valódiról igyekszik bennünket meggyőzni, mi szükségkép csalódunk. 'S e' kellemes csalódás, amaz élvezetteljes munkája a' művészet- 's képzerőnek, mellyel a' távoli dolgok jelenlevőkké, a' valószínűek valóságosokká 's viszont varázsoltatnak át. Illy kellemes csalódásoknak főhelye a' színház; mert ha itt a' színészek azt 's úgy cselekszik 's művelik, mit 's hogyan tenniök és cselekedniök kell, minket is szinte azon állapot- 's helyzetbe ringatnak át, mellyben ők vannak; 's valamint ők például a' színen szerepeiknek hiven megfelelve, szeretet- vagy gyűlöléssel vágy- 's

örömtől, vagy bú- és szomorúsággal, remény- vagy kétségbeeséssel telnek el: úgy szinte mi is ugyanazon indulat, szenvedély 's általában érzetektől tapasztaljuk keblünket áthatva, szóval: cselekszünk és szenvedünk velök együtt.

Jóllehet pedig a' kellemes csalódások főhelye a' szín, mégsem kizárólagos gyűlpontja azoknak; mert a' művészet bármely ága- 's nemének is kell okvetlenül azon sajátsággal birnia, hogy műterményei által csalódást idézzon elő 's bennünket azon állapot- 's lélekhelyzetbe tegyen át, melyet ábrázol 's kifejez. E' téren mindenkor örömet csalódunk 's ámbár az életben a' valódi csalást, csalárdságot és ámitást gyűlöljük és méltó haraggal utasítjuk vissza; mégis, ha művészileg csalódunk, nem tudunk harag- és boszúsomjra gerjedni; sőt inkább örülünk és kéjgyönyörtől dagadoz kebelünk, miután csalódásunkat észrehevők. 'S valóban nincs 's nemis lehet valódi belbecse 's tökélye a' művészetek 's műterményeiknek, ha e' varázserővel nem birnak. Mert ha a' szelid művészetek terményeinek lényeges tökélye abban összpontosul, hogy a' műtermény példányához hasonlítson, vagyis azt mindünnen egészen kifejezze és szemlélhetőleg érzékeink- 's lekünkre kellemesen hatólag állítsa elé, lehetetlen, hogy az illy tökélyvel bíró műtermény ne gerjesszen bennünk tiszta aesthetikai kedvtelést, azon egyszerű oknál fogva, mivel lelkünk 's a' természet, érzékeink 's a' művészet közt a' legbensőbb és szebb összhangzat uralkodik; mellynek következtében lehetetlen kellemesen meg nem illetetnünk 's gerjednünk mindannyiszor, valahányszor valamely jeles műtermény ötlük szemünkbe vagy hat füleinkre.

A' művészi csalódásnak (illusion) számtalan osztálya van 's majd annyi, hány az ember; lehet azonban a' csalódást három általánosabb osztály- 's fokozatra is összevonni, u. m. alanti, közép és legfelsőbbre. A' csalódás alantibb fokának akkor van helye, midőn valamely műtermény reánk olly csekély benyomást okoz, mellynek következtében a' szemlélt tárgyon kívül, mind más tüneményekre is vethetjük figyelmünket, mind pedig eszméletünket tökéletesen megtartjuk. A' csalódás középfokánál már annyira el vagyunk a' tárgy által foglalva és ragadtatva, hogy minmagunkon 's a' tárgyon kívül semmit meg nem ismerünk 's figyelmünkre nem méltatunk. A' csalódás legfelsőbb fokánál mintegy elbájolva a' tárgy szépsége- vagy fenségétől 's minmagunkon tulragadtatva 's néhány percze eszméletünköt is megfosztva, az elérterjesztett tárgyon kívül semmit meg nem ismerünk. 'S ez azon állapot, melyet a' görög „extasis“-nak mond. A' csalódásnak e' három fokozatát, egyéb alsóbb osztályaival együtt, a' művészet eszközli jelesebb műterményei által, ha mindjárt nem egyenlő siker- 's hatással is; 's hogy a' szép művészetek közt hihetőleg az ének 's hangászat bir legnagyobb hatás- 's varázserővel az emberi szívre, legyen elég itt megemlítenem.

Az utánczásnak két főszabálya és törvénye van; az első megkívánja, hogy a' kifejezendő tárgy természete szigorun megtartassék; a' második azt igényli, hogy az idő, hely és egyéb mellékes körülmények- 's viszonyokra, mellyek a' tárgy jelenlítése- vagy személyítéséhez okvetlenül megkívántatnak,

illő gond 's figyelem fordíttassék. Amaz az aesthetikai igazság-, emez pedig az illemtörli tanban alapszik; 's e' két szabály olyannyira igényli folyton a' művész figyelmét, hogy szoros megtartásuk nélkül valódi becsű művet alig fog valaha teremthetni.

Mielőtt, édeseim! jelen leveletem befejezném, még néhány figyelmeztető észrevételt kell itt tennem. Jól tudjátok a' mondottakból, hogy az utánzásnak főpéldánya a' természet; és mégis szükség észrevennetek, miként az utánzás mégsem követheti a' természetet minden nyomon 's minden műveleteiben. Maga a' természet tiltja ezt. Ugyanis a' természet roppant országában számtalan borzasztó, rút 's undorító tárgy létezik; ezeket a' művészetnek inkább szorgosan eltakarnia vagy legalább észélyesen elfátyoloznia, mintsem nyilvánítania kell. 'S ti, kedveltjeim! velem együtt, a' művészetnek terményeit illetőleg, folyton csak becsületesség, tisztesség 's illem határáig leendtek pártolói 's pártfogói.

Vannak ugyan művészetek, melyeknek tágasabb munkálkodási és működési kört engedhetünk és engedünk is, 's melyek e' tekintetnél fogva néha a' rút- 's borzasztóval is foglalkodhatnak; de e' szabadsággal kizárólag csak az ugynevezett utánlagos szépségű művészetek élhetnek, tehát azok, melyek a' képzerő-, érzelem- 's fűleinkre ható segédeszközöket használnak, u. m. szót, hangot, taglejtést 'stb. miután az ezek által előidézett hatás rövid ideig tart, mig t. i. kimondatnak, azontul hatásuk végkép elenyészik; ilyenek például: a' hangászat, ének, költészet, szónoklat 'stb. De az olly művészetektől, melyek szemeinkre hatnak 's melyeknek műterményeik egyszer kiállítva, mindannyiszor megsértik érzékeinket, valahányszor azokat nem akarva is látjuk, távol legyen mindaz, mi becsutelen és szemérem-sértő. E' tekintetben legnagyobb szabadsággal élhet Horáczként a' költész, jöllehet, ha roszzlelkűnek nem kíván tartatni, neki is szinte szeme előtt kell tartania az illem határait és szabályait.

Nem mindent bírnak 's türnek el a' szépművészetek, mi a' természet kebelében rejlik; 's minél tetemesebben vétkezik a' művész az illem 's tisztesség szabályai ellen, annál érzékenyebben sérti azoknak lényegét. Különösen némelly comicus költészekre és festészekre akarjuk itt végszavainkat irányozni, kik nem ismerve határt, korlátlan szabadsággal csapongnak tul az illemen műveikben és csak azt vadásszák és választják dolgozataik anyagául: mi rút, borzasztó és undorító a' természetben 's főörömüket illyesek jelenlítésében találják. 'S ha kérdeznők, mi oka, hogy annyira gyönyörködnek illynemű művekben? alkalmasint e' rövid feleletet adhatnák a' tett kérdésre: mivel érzékeik és szívök tökéletesen hasonló művökhöz; tagadhatlan ugyanis, hogy a' szilaj lélek csak a' borzasztót és az erkölestelen csak a' rútat keresi 's mitől más jöllelkű ember undorral fordul el, abban amaz föélvezetét 's kéjgyönyörét leli föl.

E' tekintetben lehetetlen nem helyeselnünk és dicsérnünk az ős görögök izlését, kik a' sobrászat- 's festészetben kizárólag csak nyájas, kellemes

's bájtéljes képeknek adtanak helyet; mert például a' háрпиák és furiák csak a' későbbi kor találmányai. 'S Aristoteles még oly állatok festését is eltiltá, mellyek az emberi vér után szomjuznak.

A' jólelkű költész- és festésznek egyik főkötelessége, hogy magát műveiben örökön a' természet határai- 's törvényeihez szabja 's alkalmazza; 's ha mikor ecsetét valamelly rútt 's borzasztó tárgyra használja is, úgy illik neki az anyag- 's tárggyal bánnia, hogy soha sem hasonló érzelmeit el ne árulja, sem magát a' művészetet, sem pedig a' szemlélő 's hallgató tiszta érzelmeit meg ne sértse. Ki ezt nem teszi, művének hasztalan ígér 's igényel állandó becsét és maradandóságot; az első ivadék valamint művét, úgy nevét is az örök feledékenységnak adandja át. — Hosszabra szövődött levelem, mint látom, édeseim! ismét valóságos aetheticai leczkévé lön; de semmi: némi tanulságost foglal magában 's ti fogjátok tudni a' jónak, a' tanulságosnak idővel hasznát is vehetni. Isten veletek.

B e e l y F i d e l.

A' NEPEAN SZIGET.

Megáldva a' délövi ég minden gyönyöreivel, — közepén egy láthatártalan oceánnal, mellynek színén a' 'fata morgana' képe lebeg, — partjain kókuszligetek, hegyei tövében virul a' királyi C e i l a, mellynek virágából méz, gyümölcsből tej, tövéből bor folyik; öröközöld Savannain édes patakok bolyonganak, őserdeit madársereg lakja, szivárványtollakkal és csalogányhanggal: 's mikor leszáll az éj, csillagai gyémántok, holdja nap, a' tejút mint az europai holdfény világít le reá, míg az esthajnal csillagfényében árnyékot vetnek a' fák! Megáldva az Istenkéz minden áldásával, neveztetik a' Nepean sziget — p o k o l s z i g e t n e k.

Százhusz mérföldnyire Botany Baytől a' napfordítókon felül fekszik három sziget: egyik a' Norfolk-, másik a' Fülöp-, harmadik a' Nepean-sziget. Ez utóbbit sűrű korallzátonyok övedzik, mellyek miatt csak az esőzési időszakok előtti napokban közelíthetni felé. Ilyenkor egy-egy kisedd pilota jelenik meg és halálveszéllyel közelít partjaihoz, benne rendesen öt ember ül. Midőn a' révhez érnek, ott e g y e t a z ö t k ö z ü l a' partra kivetnek 's a' másik négy siet távozni és szemeit behunyja, hogy ne lásson.

Mi történik tovább az ott maradtal, minő élet, minő halál vár reá, a' sötétzöld mangava erdőkön belől, mikből senki vissza nem lép? Kik laknak ez átkos hirű helyen? oszt-e jutalmat és büntetést itt is ama hatalmas kéz, mellynek neve gondviselés?

A' Nepean sziget k i v a n z á r v a a' v i l á g b ó l. — —
Néhány nappal az esőszakok előtt, egy naplemenet után, pompás tünemény

mutakozott a' Nepean és Norfolk közötti tengeren: — az egész vízgyetem lánghabokká lenni látszék, átvilágítva mintegy híg chrysopras özön vilányos phosphorfénnyel; melly tünemény nem szokatlan a' déli tengereken 's rendszeren közelgő vízforgók előjele. A' keresztülsugárzott ocean habjai között a' mélyben úszó tengerlakók ezrei látszottak elő, mintha egy alulról világító tűzforrás ragyogna pikkelyeiken; — mindenszínü korallerdők, a' gorgoniák, alcyonok, flabellák számtalanjai, az óriás a n s e r i n a, melly háromszáz lábnyi mélységből emeli fel koronáját a' víz színére 's a' százkaru állatnövényi csodák, mind egymással összetenyészve, tüntek fel a' tengerszín alatt, ismeretlen, megfoghatlan pompában, rengetegeket, mezőket, virányokat a' vizek fenekén!

Az ég e' mellett feketekék volt, de tiszta 's csillagai annál ragyogóbbak.

A' pokolsziget pedig sötéten-hallgatag és félködökbe zárt; egész területén idegenszerű félcsend honol, olykor kísérteties ijesztő hangoktól felzavarva; őserdei mélyén az Apiaszter visszhangzó kiáltásai jajdulnak néha fel, mint haldokló segélykiáltása; — az onkák nyávognak, oly hangon, mint mikor eltévedt gyermek szülei után sír, 's a' sötétben olykor a' jaguar szemei villanak elő a' bokrok közül, 's a' százlábu szolopender phosphorfénnyel, mint kísértő lélek mászkál az acajou-leveleken. . . .

A' világító tengeren egy fekete pont kezd közelíteni, lassanként csónak alakját veszi magára 's végre öt alakot látni benne, kiknek arcaikat tenger és ég világítja.

Elöl két evező legény ül, arcaik felöltően hasonlítanak egymáshoz, talán testvérek.

A' kormánykeréknél köpczös férfi áll és rekedt durva hangon kiabál és szitkozódik, majd a' szelekre, majd a' tengerre, majd az evezőkre; ez a' kormányos.

Középett az árboczhöz támaszkodik egy férfi, vállán zöld köpeny van keresztülvetve, szemöldtelen szürke szemei vannak 's veres rövidre nyírott szakál vonul végig bizalmatlan kifejezésű májfoltos arcán.

Az ötödik egy hölgy, fejére durva fekete kámsza borul, — ott ül és nem látszik élni.

A' csónak révbe ér, a' férfi a' rövid veres szakállal int a' két evezőnek, azok szolgálai készséggel karolják fel a' hölgyet, kiszöknek vele a' partra 's ott leteszik. — A' hölgy fejéről lehull a' köpeny felső része 's arcát és vállait leleplezi.

Az ősliget virágos banahanjaival, a' gyémánttal hintett ég, a' lángoló phosphortenger, mind olly szépek voltak e' perczben, de szebb volt nálok a' hölgy; ifju halavány arcán valami mondhatlan báj malasztja ragyogott, a' mint jobb kezével felmutatott az égre, melly millio szémeivel néz egy pont-ra 's egy szemmel mindenüvé, — baljával pedig rámutatott a' parancsoló férfira a' hajóban.

A' férfi elérlette ez intést 's arcát eltakarta, hogy ne lássa azt.

— Csónakba, legények! morga a' kormánytartó.

Az egyik hajós beugrott a' naszádba, hanem a' másik irtózatossájjal vágva magát hanyatt 's képtelenül eltorzított arczzal harapott karjába; minden izmai vonaglottak.

— Bátyám! az Istenért, mi lelt? kiálta a' fiatalabb 's a' mondhatlan kinokat szenvedőt a' csónakba emelte, ott mellé térdelt, átölelte és sírt.

Amaz pedig nem birt szólani, arcza elkékült, melle a' megszakadásig felfuvódott, szemei kimeredtek 's tikkadó arcza rémségesen mosolygott; — igazán pokoli kinjának kelle lenni — senki sem tudta, mi baja?

A' délszigeteken lakik egy féreg a' bennszülöttek m a r i n g o i n g n a k, az utazók p o k o l b e l i f u r i á n a k nevezik. Hosszu, sárga, szőrös, melly az emberek és állatok tagjaiba fúrva magát, azokat a' megdühödésig kinozza.

Az ember ajkai tájtéket kezdtek verni, halála közel volt és bizonyos.

E' perczen a' parti sűrűségből egy kő repült ki 's egyet zúgva a' levegőben, a' kormányost úgy találta oldalba, hogy az kerekéhez tántorodott.

— Evezőre gyorsan! kiálta ez, szörnyen megrettenve; mondtam, hogy ne jöjjünk a' parthoz illy közel!

De a' hajósnak csak testvére iránt volt figyelme.

Egy újabb kő füttyült ki a' bokrosból 's a' kormányos orrát laposra ütötte.

— Veszedelem áldottát! ordita ez, fogd az evezőt 's hagyd meghalni azt a' dühödtet! 's ezzel a' legényt a' padok közé lökte, testvérét pedig lerugta a' hajófenékbe; a' haldokló megfogta reszketeg kezével a' kormányos ruháját 's egy görcsös vonaglással magához rántotta őt 's hályogos szemét rá mereszté... A' kormányos, egy viharok közt megkövült tengerész, lefejté lábairól a' haldokló kezeit, azután fölemelte őt gallérjánál fogva 's egyet lódítva rajta, a' tengerbe kivetette. — Két t e n g e r i a n g y a l (czápa) rohant utána 's percz mulva néhány véres vízhányag buborékolt fel a' víz színére.

— Szegény bátyám; sohajta az egyedül maradt legény, mindkét evezőt kezébe véve. Néhány köny gördült durva mellényére.

A' kormányos pedig, a' mint ismét helyére lépett, újabb parittyakövel találkozott, melly karját bénítá meg, még egy hajítás 's véres homlokkal zuhant végig a' csónakban fuldokolva: oh, el vagyunk veszve!

A' fenyegető veszély felriasztá a' parancsnokot merengéseiből; hirtelen leveté köpenyét, a' kormányküllőt kezébe kapta: 'evezz', parancsolt; a' csónak megfordult, a' szél vitorláiba feszült, még néhány kő repült utánok 's perczek mulva csak egy fehér siráj alakja lebegett a' sötét világu tengeren.

A' halvány hölgy a' gyermekded arczzal egyedül maradt az ismeretlen partokon.

Leült a' mohos sziklapartra, gyönyörű fejét könyökére hajtá 's tekin-

tetével a' messze láthatáron, hol ég és tenger összeolvadnak, merengett: olyan volt e' vadon pusztá helyen, mint fehér habléány a' mesék világából, ki kétécs csillagfényénél a' lábai alatt zúgó tengerben gyönyörködik 's hallgatja a' doradok aeoli zengzetét.

Hirtelen durva kéz érinté vállát, hátra tekintett, — egy férfi állt előtte, széles athletai termet, ősz, kúszált hajakkal és szőfekete szakállal; feje körül pikkelyes armadilla bőr volt tekerve, vállain fekete foltos agouti bőr átkötve, egyik kezében tartotta nehéz parittyáját, másikkban feketepiros színű almabogyót hosszú zöld szárral.

— Ez az upasfa gyümölcse! így szólt komoly merev hangon a' hölgyhez, a' ki ezt megizleli, annak nem fáj többé az élet. — — De mégis, nem! — ez igen erős kín, noha rövid; — szólt, mintegy magában tusakodva az ember 's a' hölgynek nyújtott halálmérget annak kezéből kiragadta 's a' tengerbe dobta. Van könnyebb módja is a' halálnak, folytatá egész jószívűséggel, amott egy völgyben buzog egy meleg forrás, fölötte szüntelen nehéz kék gőzök lebegnek, az ember ide lehajtja fejét, egyet lélekzik 's a' más világon fog felébredni; ez legkönnyebb neme a' halálnak.

A' hölgy rettegve nézett e' szörnyű tanácsok adójára 's kezei önkénytelen fonódtak imádkozásra össze. — A' férfi szomorúan mosolygott.

— Itt nincs kihez imádkozni, monda, itt nincs oltár, nincs törvényszék, nincsen gondviselés; i t t a z é l e t e g y h o s s z u h a l á l, mentől hosszabb, annál keserűbb; 's húsz évek alatt te vagy az első nő, kinek szemei a' pokolszigetet meglátták.

A' hölgy mondhatlan iszonynyal kérde a' rejtélyes embertől: Kik laknak itt?

A' kérdezett borzasztó nyugodtan felelt: a' b o t a n y b a y e l i t é l t e k!

A' hölgy folyvást növekedő aggodalommal függeszté rá kérdő tekintetét, mintha iszonyu sejtelve volna, mellynek eszméje még nincs tökélyre érvedve gondolatiban.

— Mindjárt gondoltam, folytatá búskomoly nyájassággal a' férfi, minővel egy sirból visszatérő szellem álomképe beszél rokonához; mindjárt láttam ártatlan arcodon, hogy nem a' törvény keze volt az, melly téged ide küldött; 's volna kezemben úgy a' halál, mint egy időben, szólt, a' megcsóvált parittyára nézve, négy lény közül, kik téged ide hoztak, egy nem tért volna vissza, de lehet, hogy egy sem; te iszonyu helyre jöttél; ez helye mindazon gonosztevőknek, kik vétkeket követtek el, miket titkolni kell az álladalomnak, nehogy a' nép megismerje, hogy olly bűn is létezik: ott ama berekben egy méregkeverő lakik; közelébb ama barlangban egy apagyilkos; tul amott a' kék köveken azon ember, ki hét feleségét halálra csiklandozta; ezen gobeá-fonadékok között tanyáz a' szívevő, ki hat szüzet megölt, hogy szíveiket kitépje 's azt hiszi, hogy ha a' hetediket megölné, repülni fogna, mint a' madár; 's fenn ama dombon van tuskóhajléka a' nepeani hóhérnak, ki-

nek kedvencz mulatsága, a' kit elől- utól talál, agyonlövöldözni . . 's benn a' Savannakon nem egy vérgyalázó, stellationatus, fanaticus gyilkoló lélekkalmár lakik; bűnök nevei, miket érteni irtózat! — vad férfiak mind, kik mindnyájan külön laknak és félve kerülnek egymást, kiknek számára a' föld mérget terem, az ég üldöző musquitokat . . . és te ilyen helyre jutottál!

— És te?

— Azt kérde, hogy hát én ki vagyok? kit huszévi halálra büntetett a' törvény keze: az én nevem, a' j ó r d ö g. ' Hah! ismerik e' nevet Angolhon évkönyvei. Húsz évvel ezelőtt élt a' yorki grófságban egy üstfoldozó; neve volt akkor B a r k V i l l i a m; rossz volt akkor is a' világ, mint mindig, hamis bírák paizsa volt a' törvény, orgazda volt a' bíró, és az ítélet káromkodás; ekkor kezdték Bark Villiamot a' jó ördögnek nevezni, együgyű ördög volt ő, törvényeket nem tanult, csak azt látta, hogy míg a' nagy tolvaj karonfogva jár a' törvénykezelővel, addig a' kis tolvajt felakasztják; míg a' dobzódó ajtajánál éhező árvák és özvegyek sírnak 's hijába kérnek a' juryház kapuja fölött kifaragott igazság szobrától védelmet és pártolást, addig az háborítatlan költi el ezeknek utósó falatját; a' jó ördög látta ezt 's vette lőszert, golyót tett belé; ítéletet hozott a' vádlottak fölött 's azt végrehajtá; — így estek el ítéletei következtében száma tizenegyen, kik mind nagy urak voltak szegény emberek filléreiből 's kik miatt húsz év óta lakja a' pokolszigetet a' jó ördög. Oh, ha meggondolom, hogy ezt az életet, melyet hosszúra nyújt az ostoba remény, itt kell e' nagy sírban végignyomorgnom, mellyből sem halál, sem feltámadás ki nem szabadít! — Oh, jer, ismerd meg azon helyet, hol a' halál forrása fakad, te néked paradicsomot adhat még egy más világ, nekem — ki tudja mit?

A' hölgy erőlyes mosolylyal tette gyöngéd kezét a' vad férfi ideges karjára 's szólt: Nekem ott fenn van egy védelmezőm, m e g h a l t a t y á m: álmaimban sokszor megjelenik; fejemet megsimogatja és az örök üdvök honából hoz vigasztalást; ezen szellem hangja susogja nekem, hogy még nincs ideje a' meghalásnak, majd ha lesz, azt is meg fogja mondani: — ezen ég, ezen csillagok mind azt mondják nekem, hogy még napok vannak hátra, mikben vérnek és könnynek kell folyni az igazság sujtelő kezétől; a' világból poklot csináltak az emberek, mi pedig ördög barátom, csináljunk világot a' poklóból — és legyen bizalmunk.

A' fanaticus gyilkoló bámulva nyújtá vastag feltört kezét a' hölgynek, másik kezével végigfutott homlokán; látszott, hogy eddig alvó eszmék ébrednek agyában. — Igen! kiálta indulatosan, dacz nekik! Legyen boldogság ott, hova ők iszonyokat ültettek, remélni fogunk és — egymást biztatni a' esüggedésben.

A' rossz világból száműzött angyal és a' pokolszigeti jó ördög kezét fogtak, hogy egymást védni fogják! — Atyám, segíts! sóhajtá a' hölgy, égre tekintve.

'S elindultak mindketten Villiam laka felé. — Tövises sűrűségek között

csavargott egyenetlen utjak néhol egy redves fától vagy a' lámpás bogárfé-nyétől bevilágítva, a' bozótból vampyrok repkedtek elő 's lábaik alatt jéghideg kigyók mozdultak meg sziszegve.

Mentől beljebb hatottak, a' rengeteg annál sűrűbb, a' fák magosab-
bak 's mindennemű kúszónövényekkel és cserjékkel összebonyolódottak kezd-
tek lenni, a' keskeny ut, mely nem volt egyéb, mint az embermagas harasz-
ton keresztültiport nyomás, mély völgyön vezetett keresztül, melynek
egyik oldalát mohos sziklafal, másikat sűrű goba- és lian-fonadékok képezték.
Az ég nem látszott itt a' felül összenőtt batatak ágaitól; sötét volt. A' mint
itt hallgatva nyomultak előre, a' mint Villiam, a' hölgyet kezénél vezetve, elő-
re törtetett, hirtelen a' sötétben egy az utban keresztülfekvő tömegbe bot-
lott, mely erre bivali horkonással felébredt. — Két izzó szem világított a'
sötétben.

— Vissza! csitt! szólt suttogva a' jó ördög, a' hölgyet szorgosan rejt-
ve háta mögé, — ez a' szívevő! ennek világítanak úgy a' szemei mint
a' tigrisé.

A' hölgy, zsidbadtan a' félelemtől, szorult vezetőjéhez közelebb.

A' két fénylő szem újra elhunyt 's egy alvó hortyogása kezdte hallat-
szani.

— Megint elaludt a' barom, szólt Villiam, megtaláltam őt rúgni...
de hogy épen ide az utba kellett feküdnie; bárcsak valami állat a' torkába
mászna. Jer, lépjünk rajta keresztül. 'S már most ovatosan lépte át a' szív-
evőt, azután hölgyének nyújtá kezét: alszik; nem vett észre, vigyázz, rá
ne lépj!

De a' szívevő nem aludt, hanem azon perczben, melyben a' jó ördög
a' hölgyet át akarta rajta emelni, rivalgó vad ordítással felszökött fektéből 's
a' hölgyre rohant.

Ohó, fattyu, nem olly hamar! dörgé Villiam 's megkapva hátul az óri-
ási szörny nyakába kötött bőrpalástot, azon egy hatalmas kanyarintást tett
hátrafelé 's a' nem ember hörögve bukott a' sűrű cserje közé, azután egy ál-
latias üvöltéssel újra fellökte magát, dühösen ragadva meg favastagságu kar-
jaival a' jó ördögöt. Összeölekeztek. Lépéseik alatt dübörgött a' föld, a'
mint mindketten roppant erővel dulakodtak szótlanul, lélekzetüket visszafojt-
va. Végre zuhanás hallatott. Mindketten elestek. Villiam könyöke egy tuskó-
ba ütődött 's jobb karja zsidbadtan csúszott le ellenfele oldaláról; az óriás fe-
lülkerült; hanem palástja Villiam balkezeiben maradt, ki azt ellene nyakára
fojtani törekedett 's annál fogva mint lánczos ebet rántotta vissza mindannyi-
szor, midőn az veszett vérszomjjal lódult a' futni nem bíró hölgy felé.

Még egy erőfeszített rándulást tön — a' kötéllel facsart bőr elszakadt.

— Megállj! ordítá kétségbeesve Villiam, nem bírva zsidbadt keze mi-
att felkelni.

— Atyám, segíts! sikoltá a' hölgy. — 'S a' szikla felett egy lövés dör-
dült el; az óriás mindkét kezével agyához kapott; azután fejtetőre a' sűrű

bokrok közé rohant; — kis ideig tartó nehéz vergődés hallatszott még a' cserje között, később nyögő vonaglás, azután semmi.

A' sziklapárkányzaton pedig csillagfényénél távozó férfi látszott, morgva egykedvű léptekkel ballagva; ruhája szürke katonakabát's vállára hosszú puská volt vetve. A' nélkül, hogy feléjük nézett volna, ismét csendes apatheticus mozdulatokkal tovább ment.

Villiam hallgatva nézett rá, míg eltűnt szemei elől, azután sürgetve ragadta meg a' hölgy kezét: — Siessünk, mondá; ez sem barátunk, vak szerencse, hogy ez eszelős helyett minket nem lőtt le. Ez Grundler a' nepe a n i h ó h é r.

Jókay Móríc.

(Vége követk.)

*Mely a' talaplatjára
kelte Jókay Móríc
ahonnan, míg belé
Maurus Jókay
vált.*

H Á R F A H A N G.

Isméred a' lantot 's dalát,
Melly, váltva, zengzetével:
A' csattogánynyal nyögdicse,
Fölleng a' sas röptével?
'S melly mégis annyi éven át
Vendége önhonának,
Árván zengett, honnan 's hová
Tiszánk, Dunánk folyának.

Költőid ihlett lantja az,
'S húrján a' honfi ének,
Melly Árpád ősi hangjain
Zendült meg nemzetének;
Melly H i m f y mesterujja közt
Zengvén szerelmi búját,
A' szívnek legszebb gyöngyiből
Füzé meg koszorúját.

Melly K ö l c s e y n k k e l a' haza
Buját, baját megirta,
'S a' honfi szív fájdalmiban
Magát halálra sirta;
Melly V ö r ö s m a r t y Szózatát
Egy orkánná nevelte,
Midőn — egy nemzetet vele
Álmából talpra kelte!

Ismerd meg a' lant hangjait,
'S hangjában azt, mi olly szent!
'S ha sírni nem tudsz, hogyha sír,
Örülni nem, ha örvend:
Ugy elhiszem, hogy korcs e' kor,
Nagy m u l t j á t elfeledte,
'S a' mellyben teng, már a' j e l e n
J ö v ő j é t eltemette!

Garay János.

ALFÖLDI DALOK.

I.

Forró a' nap puszták felett
 Hevitő lángsugár,
 'S alatta keblem jéghideg,
 Mint dermedt téli ár.

Pusztákon az ég olly szabad,
 A' föld határtalan,
 'S keblemben a' szív bár dagad,
 De mégis fogva van.

Pusztákon a' vad szél repül,
 Szilaj dalt énekel,
 'S rabézés, melly reám terül,
 Bilincsek terhivel.

Volnék én pusztá vad lakód
 A' féktelen vihar,
 'S rajtad dörögve rohanót
 Nem bírna földi kar,

Milly vad danákat zengenék
 El messze kebleden,
 Mig hallna föld és hallna ég
 'S lángolna fel velem.

'S e' láng tettekre gyujtana
 Egy alvó nemzetet,
 Mellyet, dicső bár hajdana,
 Most gyávaság temet.

'S mint szél ha dulja a' Tiszát
 Ezüst hullámain,
 Pezsgő életvér folya át
 Elzsibbadt tagjain.

'S ez áldott föld, most gyász-avar,
 Nem lenne néptelen,
 Pedig milly számtalan magyar
 Megférne e' teren.

II.

Süvítve rá az őszi szél
 Dérvette pázsit-ágyon;
 Virul tavasszal ujlág az
 A' téres Hortobágyon.

'S a' viz a' nádas erdején
 Poshadva sárguland el,
 De a' Tiszának árjai
 Frisítik új özőnnel.

'S csak e' föld népe lenne az,
 Kinek nincsen tavasza,
 Melly életet virulna rá
 'S fagyálmiból riassza.

Árvizként verje zápor őt,
 Kifordított bundáján
 Leperg az éltető elem,
 'S nem frisít véraszályán.

KÁVÉS NÉNIKÉK.

Fővárosi életkép.

(Vége)

Miután így az egész társaság együtt van: a' házino' intéseére a' várakozó cse-
léd behozza a' párolgó kávét és tejet, melly piritott kalácsszeletkékkal van bőven kö-
rülpékelve.

„Pedig elhihetik kegyetek, hogy úgy van, — szolt a' háziasszony, az előtte
álló szilkebe több cukrot dobván — Zsimányiné naponkint háromszor öltözködik,
kétszer huz tiszta harisnyát 's arczföstkét legalább is négyszer ujítja meg. 'S mit
mondjunk szegény férjéről, — folytatta, jelentőlegesen bölintgatva fejével — papucs
alatt nyögő szegény férjéről, ki őt is vakarja néha kinjában, hol nem viszket.“

„Csak azt csodálom, hogy óriási termete mellett olly t ö p ö r t ü asszonyká-
tól orránál hagyja magát vezetetni“ — mondá a' kiseded, szürke haju özvegy, ki
roppant nagyságu férjét két év előtt kínoztá ki ez árnyékvilágból.

„Hát Hercules nem ült-e a' fonó mellett?!“ — sípegte érzelegve az agg
szüzek egyike.

„Hja, kinesem, azt nem csodálhatni, mert a' szerelem mindent tehet; — vá-
laszolt a' háziasszony — itt azonban erről szó sem lehet.“

„Hogyan is lehetne ezt képzelní? — hallatta a' másik agg szüz — hisz Zsi-
mányiné épen e' nyáron rakatott be uj fogakat.“

„Az * * * * * utczai hajfodrász készít számára parókát“ — folytatta a' szürke haju
öregasszony.

„Aztán olly sovány, mint gereblye“ szolt orrfintorgatva a' kancsal leány,
feledve, hogy épen ma béletlette ki ufolag ruháinak minden részét.

„Á propos! — kezdé ismét a' házino' — épen ma jöttem össze a' vidéki X *
tanácsosnéval; milly magasan hordja fejét!“

„Mintha öt faluja volna; — szolt a' szürke haju özvegy — pedig egész birtokát
egy kakas is átugorhatja.“

„Hihetőleg pénzt jött a' városból kölcsönözni“ hallatta a' karszékbén bigy-
gyezkedő hölgy, kinek férje épen két óra előtt irt egy háromezres váltót alá.

„Majd megfizeti az öreg harang,“ mondá gunymosolylyal a' maga is fulig adós-
ságban ülő özvegy.

„Jobb lesz, ha leánya számára jó férjéről gondoskodik; — folytatta amaz —
mondják, hogy a' magáé mindig hajnalkor megy haza a' kártya-asztaltól.“

„És az a' Gábris fíja; az alma ugyan nem messze esett fájától.“

„Már tizenegy éves korában szerelmi kalandokat kezdett a' falubeli leányok-
kal,“ mondá az aggszüzek egyike.

„Pfui, fi donc!“ pisszegett a' karszékbén terpeszkedő.

„Aztán“ — itt a' házino' valamit sugott a' szürke haju özvegy fülebe.

„Ha ha ha! — kaczagott föl emez.“

Az egész társulat fönhangon utánzá a' kaczajt.

„Mint érzi magát szomszédnéja?“ kérdezte az özvegy a' házino't; ma, mint
látszék, különös jó szeszély pörgetvén nyelvkerekeit.

„Kit ért kegyed? az ü g y e f o g y o t t ü g y v é d k e feleségét lakásom
mellett?“

„Igen, a' zugügyvédet“ kaczagott amaz.

„Szegény, biz az csak teng; mindenütt fényes agentiaival dicsekszik.“

„Látszik, milyen lehet a' jövedelem; felesége maga főz és tégláz.“

„Maga szoptatja gyermekeit.“

„Még száraz dajkát sem tart.“

„Maga megy vásárolni.“

„Egész évben alig van egy divatos ruha rajta.“

„Hat órákor reggel jár templomba.“

„Soha csak egy becsületes házi mulatságot sem ad.“

„Napról napra tengődnek, mint favágók.“

„Ha ügyvéd kérne meg, a' világért sem mennék hozzá,“ szolt a' barna kancsal leány. Szegény, hamar feledi, hogy épen délelőtt írta H * * * nak a' második szerelmi levelet, ki még juratus.

„Érdemes is illy csekély családdal bibelődnünk hogy esett ki Y * bárónál a' tegnapi soirée ?“

„Nem érdemi a' megemlítést. Bizony, bizony, Y * báró is lassankint alábszáll,“ sopánkodék a' háladatlan özvegy, ki hetenkint kétszer szokik ebédelni Y * bárónál.

„Felesége mindennek az oka.“

„Miért neveli olly költségesen gyermekeit.“

„Az egyik most is Páris- és Londonban barangol,“ szolt a' karszékben ülő hölgy, ki eleve föltevén magában, hogy öt év múlva fiacskáját Olaszországba küldendi.

„Leányuk, hol csak lehet, zongorajátszás- és francia nyelvvel begyeskedik. Que dites-vous de ceci?“ sipegte a' kancsal leány, ki Strauss egyik keringőjén már két hét óta kinozza ügyetlen ujjait.

„Ceci est fort joli! Jobb bizony a' főzőkanálhoz látna; — mondá az aggszüzek egyike, ki még tántást sem tudna habarni — ugy sincs sok a' tejbe aprítható.“

„Maholnap csődöt mondnak,“ szolt a' másik, ki épen ma csitítá le némileg békétlenkedő hitelezőit a' nagyprépost rokonától érkezett pénzüsszegből.

„A' fiatal O * nemde még mindig udvarol E — nének?“ kérdé a' házino, más tárgyra iparkodván vinni a' beszédfonalat.

„Nyilvános lovagja mindenütt, mintha árnyéka volna. Szegény férjét sajnálom.“

„Ő sem jobb a' deáknévásznánál; gondolják csak, édes kegyetek, a' tizennyolcz éves K * * t bálványozza.“

„De hogy azon soirée személyeiről folytassam látták volna csak drága kegyetek, milly figyelmesen vizsgálta a' fiatal X * költő a' ruhák szegélyeit; bizonyosan valamellyik divatlap számára akarja leírni a' dámák divatos öltözeit. H * özvegy és B * kisasszony ruhái mindenesetre a' legszebbeknek lesznek kürtölve, 's tudják-e kegyetek, miért?“

„No's, no's ?!“ rivallott mintegy közös szájjal a' kíváncsi társaság.

„Mert H * özvegy dús és hiu; a' hiu emberek pedig pénzen is meg szokják vásárolni dicsértetéseket, B * kisasszony pedig igen leereszkedő nyájassággal fogadta a' költő ömlengéseit, ambár egyébkor szóba sem áll, hacsak gróf vagy báró nem udvarol neki hej, tudja Pál mit kaszál“ E' szavakat azon szürke haju özvegy mondá, ki minap ezüstneműit küldé zálogba, hogy leányát a' műkiállítás számára lefőstethesse, míg egy rézmetszőnek tíz pengő forintot ígért, ha a' divatkép egyik alakja leányát ábrázolandja.

„Nézzék csak, barátneim, épen most hajat be szürkéin a' szomszéd háziur. Bár inkább adósságai kamatait fizetné.“

„Felesége azt sem tudja büszkeségből, hogyan lépjen?“

„Pedig csak egy gabnakereskedő leánya,“ nyámmogta a karszékben ülő hölgy, ki nagykereskedői származása daczára, férjhez-mente óta csak nagyuraknak viszonozza a köszönést.

„Látta kegyed őt Z * * ék táncvigalmában? azt sem tudta, a vizet kell-e a fagylaltba, vagy a fagylaltot a vízbe önteni.“

„Midőn süteményt vett, le sem merte vonni keztyűjét, hogy daróczkézbőre ne látszassék.“

„Erőtetése daczára is kirítt polgári származása,“ mondá arczfintorgatva a karszék királynője.

„S a csinos S * * báró most is udvarol neki.“

„Szegény, hihetőleg megszorult; tudja, hol kell kopogtatni.“

„Milly levert kedélylyel halad ott G . . . most a szembejövő targonczásba ütközik; majdnem lebukott,“ szolt a kancsal leány, a közeli ablakból kitekintvén.

„Szegénynek tán már annyira szemére nőttek szarvai, hogy félig megvakult.“

E megszólások még bizonyosan igen sokáig tartottak volna, ha egy fontos esemény a kedélyes mulatságnak véget nem vet.

A házino ölebecskéjének hátulsó jobbik lábára ugyanis a karszékől hirtelen fölugró hölgy ráhágván, a kisded állatka olyl visitást tön, hogy a házino rémültében a két kávésbriket visszafordultában leverte, melyeknek visszamaradt tartalma a kékselyem pamlagra föcscent. A házino nem tudta hamarjában kedves ölebecskéjét simogassa-e, vagy butora befoltosításán boszankodjék? Tüstént orvosért küldött ölebecskéje számára; bocsánatot kért a nagyérdemű társaságtól, hogy az épületes beszélgetés folytatására ma egytalanában alkalmatlan, nagyon szívére hatván páratlan kedvességű ölebecskéjének sérülése. A házino férje ugyan már két hét óta fekszi az ágyat, de oldalbordája e körülménnyel nem igen sokat látszik aggódni, hisz a mai világban a férj ugyis csak olyan mellékes portéka.

A társaság tehát, miután az izletes kávét főnebbi épületes szóváltása közben meglehetőes étvágygyal elkölté, szétoszlik, másnap tán folytatandó a tanulságos észrevételeket.

Mi pedig, kik a kávésnénikék e titkos beszélgetésének látatlan szemtanui lehettünk, csak azért kérjük a könyörülő Jehovát, hogy csekély személyünk, hibái- és gyöngeségeivel, illy hatelű nyelvek százszoros bonczolása alá soha ne kerüljön. Amen.

L a k n e r S á n d o r.

A' M. ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

VI. NAGYGYÜLÉSE.

(V é g e.)

Augustus 11., azaz a casinói estély utáni reggelen, első nagygyűlésre az e célra elrendezett Hattyú-terembe siettünk, hol, mint szokás, barátságos beszélgetések-, álmaink elsorolása-, — sokan kívánták volna ezeket valósulva látni — a viszontlátás örömeinek nyilvánításával 's a t. töltöttük időnket az elnök önmaga megérkezéseig, kinek jövetelét szívből fakadó harsány éljenkiáltás tudatván, csend lön. A terem zsufolva volt, közepett állott egy emeltebb helyen az elnöki szék, két oldalán, ugy a karzaton, csinos hely vala készítve a résztvevő hölgyek számára, kik, daczára a tegnapi kis korhelykedésnek, igen szép számmal gyűltek össze, 's a ter-

mészethúvárokból természetbámulókat varázsoltak. Elnök ő exja a' gyűlést megnyitó lelkes és szívreható beszédét szeretett Kubinyi Ágoston alelnökünk velős szónoklata követé, melyben keletkező társulatink teremtese módjának czélszerűtlenségét fejtegeté leginkább. Ezután Hölbling tanár Baranya és Pécs ismertetését adá; majd felbontatván a' még Temesvárott kitűzött pályakérdésre beküldött munkák jeligés levélkéi, kitűnt, miszerint a' 42 darab aranyat Bitner Imre arad-, a' 12 aranyat pedig Heuffel János kassományei főorvosok nyerték el. Figyelmet érdemlett még Halász titoknak jeles értekezése: az orvosi és természetvizsgáló-gyűlések eddigi történetéről és hasznáról. Eloszolván a' gyűlés, a' püspöki könyvtár megtekintésére menénk, hol neveinket a' jegyzőkönyvbe bejegyezték, a' muzeumot néztük meg, melyben egy felette érdekes iparmű és természettani, legnagyobb izléssel rendezett, kiállítás lepelt meg, melynek tárgyai mind baranyamegyei termények. Ezen kellemes időtöltést ő exja által 160 személyre adott ebéd követé, melyet mélyen tisztelt elnökünk kegyessége és leereszkedő nyájassága elfeledhetlenné tett előttünk. Felsőleges királyunk, szeretett nádorunk 's magyarlelkű fíja, István főherczeg, egésségére ő mnga maga ürité poharát, mit aztán több lelkes és szívből eredő toasztok követtek. Ebéd után társaságunk egy része a' székes-egyháznak már leirt nevezetességeit tekinté meg, míg a' másik a' hegyekbe rándult vagy a' tegnap megismert hölgyek tiszteletére ment.

Augustus 12. a' szakülések megválasztván elnökeiket, munkalódásukat megkezdettek, melyeknek azonban nagyságtokat kevésbbé érdeklő előadása — kivált ha délután szánnak el magokat cikkem elolvasására — csak álmat hozna szép szemekre. Ezt követé ifj. Majláth György ő mga által adott ebéd, honnét, hogy a' lelkes toasztok ismét nem hiányzottak, képzelhetni. Délután némellyek az említett igen érdekes gyárak megtekintésére mentek, míg mások ismét czélszerűbbnek vélték magokat a' pécsi hölgyekkel a' város által ugyanaz nap adandó társasági mulatságra engagirozni. Estve a' pompásan világított Hattyu-terem fogadott bennünket, melynek legszebb eke a' szép hölgykoszorú volt, mely kevés kivétellel magyarul fesztelen társalogva, a' kőrtánczot és csárdást is ugyan csak derekasan lejté. E' bál ollyannyiá megfelelő társaságunk igényeinek, hogy sokan közülünk megfogadták, miszerint ha e' lapok derék levelezője a' farsangban — kivált valami jó czélra — adandó tánczvigalomról értesítendi, örömmel menendnek le télen is természetet vizsgálni. **V e d e r e m o.**

Augustus 13. reggeli 8-tól 11-ig szakülések, ezután pedig közgyűlés tartott, melyben az lön határozva, hogy jövőben a' társaság titkoknai rendes napidij mellett fognak munkálkodni. Délután kirándultunk a' szabolcsi (a' székesegyház birtoka) tömördek lámpával világított közsémbanyába, hol Rimer kanonok ur pompásan megvendégelé a' társaságot. Estve kedves időtöltés várt bennünket a' csinos színházban, hol Amtman fuvolahós adá hangversenyét. Várakozásunknak megfeleltek a' verseny egyes darabjai: Hunyady Paulina k. a. lelkesen uralkodék zongoráján, Vaidinger, a' szegény vak fagótvirtuoz, játékával ragadá el a' közönséget; éledeletet nyújtott továbbá Vahot Imrénének a' természettróli humoristicus felolvasása. — Köszönet részvéteért, hogy barátjai, tisztelői és szép hölgyismerői kérelmének engedve 's használva az alkalmat, a' nagyszámú közönségnek olly kitűnő időtöltést szerzett; felolvasásán a' mulattatás gyöngéd szelleme lengett át 's az egésznek egyedül az volt hibája, hogy csak egyszer hallhattuk. Cikkét, reméljük, lapjában is nem sokára olvashatni.

Augustus 14-kének viradtát feszült kebellet várta a' társaság, mert e' napra voltunk meghíva Gr. Batthyány Kázmér ur által a' Siklósi vár és Harkányi fürdőbe. A' Pécsről kirándulás reggeli 6 órára tüzetett ki, de ez nekünk igen későre tett határidő volt, mert ki ne sietne minélőbb résztvenni egy férfin szíves meghívásában, kinek neve szent áhitattal zeng le minden igaz magyar ajkairól, 's azért a' főtéren, (hol összejöttünk) már 5 órákor szokatlan mozgás uralkodott, seregestől jöttek az

ide 's tova elszanasolt vendégek, 's a' szolgálatra felallított szekerek közül kiki csak a' legjobb lovút szemelte ki magának, hogy annál előbb beérjen az ígért földjére, türelmetlenkedni kezdénk, 's bizonyára előbb is elindulunk, ha a' rend megtartása nem lett volna szemünk előtt; míg végre a' toronyóra elütvé a' h a t o t, szekereinkre ugráltunk, valódiilag a' városban, gondolatinkban azonban már is Siklóson és Harkányban képzelvén magunkat.

A' remekül készített uton csakhamar beértünk a' Siklósi várba, hol lelkes háziurunk, gróf B a t t h y á n y i K á z m é r u r ő méltósága által, leereszkedő nyajassággal fogadtatván, a' nevezetességek megnézésére indulánk.

Siklós vára egy hirtelen emelkedő csúcson fekszik, az ég felé nyújtott büszke fejével mintegy örködni látszván az alatta elterülő város- és rónára. Siklóst tekintve, kinek ne jutnának eszébe Kölcey sorai:

Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?

Messze jövődővel komolyan vess össze jelenkort;

Hass, alkoss, gyarapíts; 's a' haza fényre derül.

Láttuk a' teremtet, hol Zsigmond király 1400-ik év elején fogva volt. A' vár eredete bizonytalan, birta a' Gara nemzetség, Corvin János, Brandenburgi György, XVII-ik században pedig a' B a t t h y á n y i-család birtokába jött, melynek nagylelkű utódja, K á z m é r, jelenleg is ura.

A' vár mostani alakjában 4 szegletű kétemeletes nagyszerű épület. A' terme- ket, melyeknek egy részét a' gróf, másikat az urodalmi tisztség lakja, magyar vezérek, és a' Batthyányi ősök jelentékeny arczképei díszítik. Az erkélyről ki látás, mely a' hegyek közé szorított rónára nyílik, festői ecsetre méltó, 's mi az egészben legszebb, az, hogy a' tulajdonos innen a' magasról széttekintve, mondhatja: És az, mit innen látok, enyém és tied, szeretett hazám, kinek boldogságára mindent kész vagyok feláldozni!

A' 3500 lélekkel bíró város a' népnevelés lelkes bajnokának, Scitovszky János pécsi püspök ő excellenciájának, köszöni azon normalis iskolát, mely ez idén már működni kezd.

Megtekintésre méltó még Siklóson a' megyei selyemgombolító ház, mely évenként közel 2 mázsát gombolit, és Gyüdön Barthos ur gombolítója és terjedelmes de még nem használható szederfakertje.

Megtekintvén Siklóson a' megtekintendőket, szeretett grófunk fővezérsége alatt érkezünk a' Harkányi fürdőbe, hol ekkor már ezrekben pezsgett az összese-reglett nép.

Harkány tájéka igen gyönyörű, egyfelől a' regényes szépségével kínálkozó Harsányi hegy *) látszik, másfelől Siklós vára büszkélkedik, 's nem messze hozzá

*) Harsány hegye felől e' következő mondát hallottam: Egy anyóka (boszorkány) serdülő leányát eladta az ördögnek. A' leány átadásának ideje közelgett és a' banya, segitendő leányán, fogadásra birta az ördögöt, miszerint ez csak úgy fogta elvihetni leányát, ha nyertes leendő vala. A' fogadás abban állt, hogy az ördög a' Harsány-hegy szikláját egy éjen át, mielőtt míg a' kakas szólna, fölszánta. Ördögnek illyesmi könnyű földadat, miért is vígan kezdte, tüzes macskát és kakast fogva ekéje elibe, a' munkához, és olly sikerrel folytatta azt, hogy még éjjel előtt a' fél hegy fel volt szántva. A' banya látván ezt, félelmében cselhez folyamodott, besompolygott t. i. a' hegytövében fekvő falunak egyik tyukolába, és elkezdett olly ügyesen kukorikolni, hogy a' falu minden kakasai követték példáját. Az ördög elvesztvén fogadását, ekéjével és vonómarmáival, ott hol most a' harkányi meleg forrás buggyan, visszatért poklokra, miután mérgében a' hegynek egy részét felkapván, Berement tájára vetette.

a' töredelemre intő Gyűdnek két tornya fénylik; délnyugat felé zöld réteken 's buja szántóföldeken simul át a' szem, míg az erdőszegélyes határ el nem zárja a' tágas kilátást.

A' harkányi fürdő hatásos gyógyvizéről sok beteg adhatna tanúságot. *) Az urodalom által nem kiméltetik sem költség, sem idő, mi e' fürdőhelyet valódi kéj-helylyé varázsolja. Az idei vendégek száma 8, 900-ra megy. Bizony csekélység! míg a' külföldi fürdőbe ezrenként tódulnak magyarjaink, a' hazaiaknak alig jut néhány száz; az aztán a' kérdés, mellyik tér egészségesebben haza mind erszénye-, mint saját valódi egészségére nézve. Bizony mi magyarok nagyon megszoktuk a' maj-molást, 's a' tavasz jöttével ha nem is vagyunk betegek, megbetegszünk, csakhogy fürdőbe mehessünk, de akkor sem olyanba, melly csakugyan használta, hanem hol több a' nagy ur és hautvolée vagyis hol többet láthatunk és többek által láttathatunk; hogy aztán divatot tanulva, itthon azt, a' zsidótól százas kamatra kölcsönzött pénzen utánozhassuk. Magyarország fürdőinek csak mágnessaink és tehetősbeink emelhetik érdekét, — álljon csak össze egy társaság 's kötelezze magát, hogy a' külföldi fürdőkben töltött időt ezentúl a' hazaiakban tölteni, 's fogadom, hogy pár évek múlva fürdőink népessége legalább is két száz perczenttel fog növekedni; — hozzáadván még azt, hogy nincs a' külföldön olly gyógyerejű fürdő, mellynek mássa hazánkban ne találtatnék, pedig még eddig csak amugy vaktában fedeztettek fel, hát ha majd goud fordítatik reájok!

Megérkezésünk után szakülések tartattak; míg néhányan itt foglaltak helyet, addig mások a' sétatérén bámulták a' természet egyszerű szépségeit, azaz, a' Dráva-menti helységekből idesereglett fehérnépet, kiknek szembetünő szépsége és tisztasága magára vonta a' társaság figyelmét.

A' Drávamenti magyar leányok rövid idő óta selyembogar-tenyésztéssel foglalkoznak, mire leginkább lelkes földesurok, gr. Batthyányi Kázmér ur által kitűzött nevezetes díjak által buzdítatnak. — Öltözetük piros vagy sárga csizma-, fehér szoknya-, piros kötény- 's színes nyakkendőből áll, fejüket fehér kendő borítja, melly alól a' legizletesebb elválasztott és simított haj ingerelve kandikál ki. A' leányok 16 éves korukban már férjhez mennek, 's igen sajátságos szokás az, hogy azon leány, ki korcsmában vagy más nyilvános helyen tánczol, erkölcsteleennek tartatik; van azonban kivétel is, melly őket e' szigoru szabály megtartása alól feloldja, ha t. i. valami ünnepélyen vannak, mindig van velök egy felvigyázó, 's ha ez a' tánczot megengedi, akkor a' legkisebb kedvetlen következés nélkül mulatozhatnak. A' dunamelléki pór általában hiszi még a' babonáság-, boszorkányság- és kísérteteket, ugy a' megholt lelkeknek hazajárását is.

A' szakülések után közgyűlés következett, mellynek kitünő részeit elnök ő excejának a' Batthyányi-család jeles érdemeit kitüntető lelkes beszédje, továbbá Patkovics tanárnak a' Harkányi fürdőt ismertető értekezése tevé. — Gyűlés végeztével a' csak nem 40 öl hosszú és 8 öl széles, különösen e' czélra készített, zöld galyakkal, viráglombokkal és tükrökkel ékesített étterembe mentünk, hol gazdagon rakott asztal várta a' csak nem 500 személyből álló társaságot. Érdeket nyújtott az egésznek az is, miszerint a' vendégek különszínű meghívó jegyeket kapván, mindegyik a' maga színéhez hasonló lobogóval ékesített asztalnál találta meg a' számára kijelölt helyet. Vig magyar zene pendült meg az idestova elhelyezett zenészek hangszerein, míg később az uradalmi iskolamesterek által énekelt Főti dal magasztos melodiája hevíték kebleinket. E' pompás ünnepélyt látni kellett csak, mert nagyszerűségét holt betűkkel tudatni lehetlen. Poharak üritettek a' n. m. elnök, Baranyamegye lelkes fő-

*) Köszönet az emberiség nevében a' lelkes grófnak, hogy a' szegények számára ingyen fürdőt rendelt.

ispáni helyettese ifj. Majláth György ur ő mltgaért, a' házi ur gróf, ezáltal a' vendégek, a' nemzet költője, Vörösmarty Mihál és még számtalanok egészségiért. Ebéd után a' nép mulatta magát a' számára megszüttetett két ökör 's 50 akó bor elköltésével, ezután pedig néhányan amugy igazmagyarosan megforgatták a' drávameléki szép pórleányokat, kik a' viláért sem adták azt, hogy urakkal tánczollhattak. 'S mi lön mindezek után? Csak az, a' mi mindenkor szokott lenni, hogy t. i. valamint a' világon mindennek, ugy ennek is vége szakadt, 's mi éjféltájban vergődünk Pécsre, egész életünkön át örömmel emlékezendvén meg e' napról.

Augustus 15-ik d. e. 11 órájára volt kitűzve a' befejező nagygyűlés, mely előtt (minden tag egy a' nemes város levéltárában emlék gyanánt megtartandó könyvbe irván nevét "s ugyancsak a' nemes város által veretett emlékpénzt átvevén) még szakulések is tartattak. Én a' helyett, hogy ezekben vettem volna részt, már kora hajnalban szekéren ültem, Pécsvárad felé haladva, honnan a' nagygyűlésre még visszaszándékoztam, mi ugys lön.

Pécsvárad egy igen nevezetes régi mváros, igéző vidékkel. A' pécsvárad apát-ságot sz. István alapítá; itt volt elrejtve vak Béla is, mig gr. Ottmár és Pál püspök hollétét a' királynak felfedezvén, ezáltal saját udvarába hozatott.

A' pécsváradai vidéken lakó magyaroknak sajtóságos szokásai közé tartozik a' házassulás és háztartás módja. — Keleti szokás szerint a' leány itt is eladó, a' házassuló legény a' menyasszonynak nemcsak pénzt ad, 5—12 v. frt., hanem még ruhát is vesz, mely mente, ködmön, bundika, kötény, kendő, piros-czizma-ból 'stb áll, és pedig többet, ha a' leány szép vagy tehetős szülők gyermeke; kevesebbet, ha ellenkezőleg; ezenfelül a' legény viseli a' lakodalom egész költségét, mely néha 100—150 ftra megy. Ez az oka, hogy a' lakodalomban a' menyasszony rokoni közül senki nem vesz részt, még szülői sem, sőt a' leány sincs jelen az ebéden, hanem esketés után egy asszony kíséretében hazamegy, 's d. u. 4 óráig siratva leányságát, jajgatva bucsúzik el hozzásereglt leánytársaitól, mig a' násznép zeneszóval, lohogókkal megjelenvén, el nem viszi. A' menetel mindig 3 kocsi vagy szán kíséri, egyikre rakják a' menyasszony ágyruháját, másakra a' vőfény felveti a' menyasszonyt, kit azonnal ölbe fogad a' bundás vőlegény, a' harmadik a' szekrényt viszi, mellyen kívül kap még a' leány szülőitől rokkát, kapát és sarlót. Az új menyecske, midőn avatóra megy, mindenkit megcsókol, kivel találkozik, 's ezért pénzt kap. Aratásig nem metsz kenyeret.

A' háztartás is különös; — a' pénz a' gazdánál van és pedig ha több pár van egy háznál, vagy az apánál vagy a' legidősb testvérnél, ki az adót fizetni és mind saját, mind a' háznál levő férfiak öltözetéről gondoskodni köteles. Az asszony maga ruházza magát, gyermekeit, sőt férjét is ő látja el fehérruhával. Pénzt holmi aprólékokból szerez, ugymint eladott baromfiból, tojásból, vászonból 'stb. Ha több asszony van a' háznál, a' kereset egyenlő arányban valamennyi közt megosztatik. A' legöregebb a' gazdasszony, ki főz, süt, a' többi szolgálói dolgokat végez, 's ez az oka, hogy néha 40 éves asszonyok is találkozhatnak, kik sem sütni, sem főzni nem tudnak.

A' pécsi Hattyuterem, hol a' befejező gyűlés volt tartandó, csakhamar megtelt, a' gyűlés megnyitása előtti vidám társalgást, lehet mondani, komoly csend váltá fel, mert hiszen nemsokára meg kelle válni Pécstől 's a' kedves pécsiektől! mig végre elnök ő exclja harsány éljenekkel fogadtatván, a' gyűlést megnyitá. A' jelenvolt szép hölgyeken kívül legérdekesebb volt a' m. orvosok és természetvizsgálók jövőévi nagygyűlése helyének kitűzése felett folyt vita, mig végre a' többség 4 napot Kasán, 4 Eperjesen határozott töltendőnek. Elnökül Andrassy György gróf, alelnökül Pulszky Ferencz, titoknokul Horn és Sárossy választatván meg egy lélek- és akarat-tal. Ezekután Nendtvich tanár értekezett, különösen a' baranyai községről, mig végre elnök ő exclja tartalomdús szavakkal bucsúzván el a' gyülekeztétől, előadását Ku-

binyi Ágoston lelkes bucsúbeszéde váltotta fel, az elnök ö nm. kegyességeért 's a' pécsiek szíves és nyájas barátságáért igaz köszönetet szavazva; — miután, lelkes elnökeink számos éljenek között hagyván el a' teremtet, a' gyűlés szétoszlott.

A' gyűlést ö exclja által adott pompás ebéd és este a' casinói bucsúestély követé és mi kéjmámorunkból felebredve, azt vettük észre, hogy szabadságunk (Urlaub) ideje lejárt 's fujják az indulót, melly e' kedves városból kikisérjen.

Bármilly magasztos tollal iparkodjam is a' pécsieknek általunk élvezett kegyességeért és szíves barátságáért az általános halát és köszönetet kifejezni, czikornyás sorokat előidézni mégsem bírok, 's csak egyszerű, de igaz szívből származó szavakat használlok, ezt írva: áldja meg Isten a' buzgó főpapot, a' lelkes hazafit, a' népnevelés ernyedetlen hívj bajnokát, n a g y k é r i S c i t o v s z k y J á n o s pécsi püskök 'stb. ur ö exclját, áldjon meg Isten titeket, B a r a n y a - P é c s l e l k e s p o l g á r a i, kik, kezet fogva egymással, a' honnak szentelenditek napjaitokat, Isten áldása legyen rajtatok, B a r a n y a l e l k e s h ö l g y e i! kik nem feledve el, hogy e' hon leányai vagytok, annak édesanyanyelvét hű kertészkezekkel ápolandjátok, áldjon meg az Isten titeket egyetemben 's egyenként 's ha majd a' m. orvosok és természetvizsgálók eloszlott seregéből néha-néha egyes tagokat láttok körötökben megjelenni, fogadjátok szinte olly kegyességgel és nyájassággal; mert hiszen ök ekkor is a' természetben jövedenek buvárkodni, a' baranyai szép természet csudálva imádni.

* * *

A' társaság eloszolván, hasonlóan egy vert hadhoz, különbféle utakon ver-gódtünk Pestre. Én Baranya kies fekvésű 's ellefedhetlen hegyháti járásának vevém utamat, mellynek leírását adandó alkalommal „Táj és népismertetés“ czim alatt köz-lendem.

F r i e b e i s z.

RÉGI IRÓK ÉS KÖNYVEK. *)

ANONYMUS BELAE REGIS NOTARIUS.

A' mint a' férfi első gyermekségéről csak igen homályos emlékezettel bir, ugy a' nemzetek eredete is homályba van burkolva 's az utókorra alig megyen át emlékezetök. Midőn később a' nemzet önálló historiával akar birni, már hiúságból is, hogy szomszédjaitól 's elleneitől nemzetnek 's nem gyűlevészcsoporthnak tekintessék, akkor a' régi töredékes emlékezetek összefornak nála egy egészszé, a' phantasia az egyes tetteket felékesíti 's összekötésbe hozza azokat, 's így ered a' nemzetek hős regéje, mellyben a' historia a' költészettel ugy összeolvad, hogy köztök határvonalat húzni szinte lehetetlen. Nemzeteknél, mellyeknek phantasiája termékenyebb, ezen hősrege mindig tovább 's tovább fejtetik ki, 's élet-, halál- 's világnézeteik hozzáadtnak, míg az egész olly nagyszerű bölcsészeti eposzszá nem válik, minő a' görög, ind,

*) Lásd a' mult felévi 'Életképek' 25. számát.

perzsa és éjszaki mythologia. A rómaiak phantasiája nem volt olly termékeny, sem olly költészeti, de náluk is Romulus csudaszületésétől kezdve egész Camillusig 's a Gal-lusok berohanásáig, a' monda olly sokszor foglalja el a' historia helyét, hogy egy Niebuhr kritikai szeme sem volt képes mindenütt a' történeteket a' költészet leple alatt megismerni. — Hogy Magyarországnak is őstörténetei szintén csak a' rege által módosított alakban jöttek tudomásunkra, ezen csak az fog kételkedhetni, a' ki az újabb idők kritikai irányának eredményeit nem ismeri. Svatozluk fehér lova, az arany nyereggel és veres kantárral, szintugy a' regék országába tartozik, mint Didónak ökörbőre, mellyel Carthagó helyét elfoglalta, mint Brutus szinlett bolondsága és Tell híres almalövése. Ha azonban a' historia tiszta folyamának kutfeje a' mythosz által olly áthatatlan homályba is van burkolva, mint a' Nil forrása; ha az elbeszelt történetek nem is bírnak tárgyvilágos igazsággal: alanyilag mégis igazak, mert a' nemzet véleményét fejezik ki eredetéről 's történeteiről, 's mint ilyenek, sokkal nagyobb befolyásuak a' nemzet gondolkozásmódjára 's jellemére, mint a' chinaihoz hasonló száraz krónika. Hogy a' magyarok bejöveteléről regét költemények is dicsőíték, ezt nem is szükség behizonyítani. Anonymus világosan említi azokat, sőt egy utóhang, melly már későbbi időkben íratván, alig gyaníthatja velünk az eredeti ősrége szépségét, az ismeretes „emlékezzünk régiekről“ a' mostani időig fentartotta magát. Ha azonban Anonymust kritikailag vizsgáljuk, — mind a' mellett, hogy igazságszeretétét kétségbe vonni nem akarjuk, 's hisszük, hogy ezen szavakat „si tam nobilissima gens Hungariae primordia suae generationis et fortia quoque facta sua, ex falsis fabulis rusticorum vel a garrulo cantu jocularum, quasi somniando audiret, valde indecorum et satis indecens esset,“ tökéletes meggyőződéséből írta, mégis, azt fogjuk találni, hogy azon „traditiones diversorum historiographorum“, miket említ, csak a' hősrége különböző szerkezetei voltak, mellyben a' néphit a' történeteket költőileg dicsőítette, 's mellyeket a' névtelen naívságában szintugy historiának tartott, mint Dares Phrygius byzanczi költeményeit, mellyeknek általa készített prósaí kivonatját trójai historiának címezte. Ezen megjegyzés azonban nem kisebbíti a' névtelen érdemét, 's a' mit Niebuhr a' nagy római történetíróról ír, azt nagy részben ő reá is lehet alkalmazni: „Livius irt“ így szól a' nagy kritikus „mert a' természettől birta a' tehetséget, fényesen felfogni a' tisztán emberit 's előadni költészeti szellemmel, a' nélkül, hogy a' kötött beszédhez kedve vagy abban könnyűsége lett volna. Ő irt nem kételkedve 's nem meggyőződve, 's épen ugry, a' mint a' herosi idők csudakora a' historiába bevonatott; a' mint ezt az is tette, ki a' jelennek viszonyaiban 's a' tapasztalás mezején könnyen hívő épen nem volt, smig ezt mint gondtalan hitet háborítlanul, gyermekségtől egész életén keresztül megtartotta. Még azon legrégibb idők is, mellyekben az istenek emberek közt éltek, nem akarta Livius a' históriától határozottan elvonni, 's mi a' későbbiekről nemünknek földi viszonyaival nem ellenkezőleg regéltetett, azt ő bizonytalanabbnak ugyan 's hézagosnak, de hasonneműnek tartotta a' bizonyos történetek tradíciójával.“

Ha a' névtelen munkáját Turóczy kronikájával összehasonlítjuk, ki szintén a' magyarok h i s t o r i á j á t akarta írni, mindjárt feltűnik, hogy midőn Turóczy a' magyarok eredetéről írván, a' régi nemzetségeket említi, különösen elő szokta adni a' külföldről bevándorlott 's az országban nemzetségi joggal felruházott vendégek eredetét, hazáját, ivadékát, a' névtelen ezeket csak általánosan említve inkább ősmagyar nemzetségekről szól; hogy ő ellenben a' magyarok vesztett csatáit egészen elhallgatja, míg Turóczy ezekről is megemlékezik, de a' névtelen által méltán kiemelt alapszerződést a' vezérek közt nem említi. — Mindezen különösségek, 's a' munkának látszólagos be nem végzettsége, nézetünk szerint, könnyen megmagyarázható, ha feltesszük, hogy azon költemény, mellynek nyomán a' névtelen indult 's melly neki vezérfonalul szolgált, szent István alatt készült, midőn az egész nemzet új alakot nyert, midőn eszméi más irányt vettek, midőn a' régi törzsokefelek

ivadéka mellett, idegen ajku püspökök 's vitézek foglaltak helyet a' király tanácsában, 's a' régi harczos idők babérja helyett pályabérül a' keresztényelet pálmája tüzetett ki. Illy időben ezen a' névtelentől használt költemény mint protestatio jelenik meg az uj szellem ellen, mint a' pogányság apotheosisa a' kereszténység ellenében. A' jámbor névtelennek ideje azonban nem érthette többé ezen hangot 's a' névtelen maga keresztényvirágokkal koszorúzta meg a' pogányság utolsó maradványát; — mert illyeknek bélyegzi az ősrégét a' szellem, melly benne leng, melly a' magyarokat a' hódítás régi dicsőségére figyelmezteti 's büszkén említi a' külföld pusztítását a' püspökök meggyilkolását, a' templomok feldulását, mig István megzabolázván a' forrongó kedélyeket, békében kereste dicsőségét, körözve a' külföld fiaitól, egyházakat építve, törvényeket idegenektől kölcsönözve. Azért emeli ki a' névtelen Géjza felett — kit alig emlit — mert alatta 's megegyezésével hozatott be az országba az uj vallás — Taksonyt, a' nagy és szép szeműt, a' fekete 's lágy hajut, kinek taréja volt mint egy oroszlánnak (eristatus sicut leo), ki a' költemény szerint hatalmassan 's békesen uralkodott, úgy, hogy jó hírére számos telepek vándoroltak be honunkba, még pedig keleti népek 's izmaeliták, nem keresztény németek 's olaszok, millyenek Géjza 's István idejében jöttek. Hogy Taksony uralkodása ezen képpel meg nem egyez, ezt tudják a' történetvizsgálók, de a' pogány ősrége nem gondol sokat a' történeti igazsággal, olly kevésbé, mint a' merzeburgi csatával, mellyről mélyen hallgat; természetesen, mert ez volt azon főök, melly által a' magyarok rabló kitérőseiktől a' szomszéd külföldre elrettentettek 's békességben élni tanultak; a' békességnek gyümölcse pedig a' kereszténység volt, mellyről a' költemény, mint egyáltalában Gejza 's István uralkodásáról, semmi említésre méltót nem ismer. Kiemeli ellenben Thonuzoba halálát, ki Taksony alatt a' böszörmények földéről bejövén, a' fejedelem által a' Tiszamelléken jószágokkal ajándékozott meg, 's midőn a' magyarok megkeresztelkedtek, régi hitébe bizván, nem akart kereszténynyé lenni, 's inkább elevenen temettette el magát feleségével együtt az abádi révnél, mint sem hogy 'Anonymus' szavai szerint, megkeresztelkedvén, Krisztussal éljen örökké. Ezen rege pedig, melly a' pogányság erős lelkiületét utolsó képviselőjében dicsőíti, — mert Kupát említeni István alatt nem volt tanácsos, 's azért Bua és Bukna is csak elmellőzőleg említetnek — méltó befejezésül szolgál, a' régi költeménynek 's azt egy egészszé kerekíti, mig most, midőn azt a' névtelen historiává átváltoztatta, 's korának keresztény világnézetével áthatotta, berekesztésül annyira alkalmatlan, hogy ez által több kritikai történetiről kételkedésbe hozatál, valjon a' névtelen munkájának második része nem veszett-e el 's a' mi reánk maradt, nem töredék-e?

P u l s z k y F e r e n c z.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXIV-dik szám.

Költemények e' számban vannak E r d é l y i től, P e t ő f i től, U r h á z y től, valamint két epigramm A l v á r y névvel, kettő név nélkül. E. IV. 'Vándordala' a' gondolatok gyöngédségével bájl, 's e' tekintetben leginkább az I. dal második, a' III. dal utolsó 's a' IV. dal első szaka igen kedves. Az I. dal első verszaka mind magában, mind kíváltk a' versbe foglalt gondolatok mérve, kissé döcöz-

gösen kezdődik; kellene, hogy maga a' vershangozás gyorsabb haladást tanusítson, mint minőre illy szószerkezet, Én utánam völgy, sík és bércz — Távol elmaradnak' mutat; ugyan e' dal harmadik szaka nagyon homályos. A' IV. dalban mond költő a' vándorhoz: „Ha a' vendégi jog — Gyöngéd karokba fog;” melly incorrect kitétel annál kikerülendőbb lett volna, minél könnyebben eszébe jut minden olvasónak, hogy a' vándor a' vendégi jog'nál fogva legfeljebb esdő kart terjeszthet ki, 's őt, gyöngéd karokba' csak a', vendég-szeretet' fogadhatja. Egyébiránt mind a' négy dalt komoly kedélyesség és mélyen érzett honvágy ömlengése teszik kedvessé. P e t ő f i, M. B. kisasszonyhoz (G . . . ön)' szerelmi dalokat kezd meg, mellyek — mint az I. szám mutatja — hosszabb cyclusra terjedendnek. U r h á z y, Távolbul' dala könnyű szerelmi vereszet. — A', Tárca', „I. K á r o l y angol király kivégeztetését' adja, G u i z o t, „Histoire de la revolution d'Angleterre' munkájából fordítva; — utóbb két rövid könyvismertetést M á j e r I s t v á n, Népnevelés'tan'a 's K a r á c s o n J á n o s, Mirthuslombok' czimű verseiről. — A', Nemzeti színház' és, Budapesti szemle' rovatain kívül e', Tárca't' több aprólékos rovatok tarkítják, minők „Fülbevalók szépeink számára", (apró mondatok, például: „A' valódi jó nőt csak akkor lehet leginkább megismerni, ha bennünket szerencsétlenség ér"; „Félig élt csak és nagyon szánandó az, ki szívét osztatlanul viszi sirba"; „Az élet nem nyújthat szebb pillanatot, mintha régen imádottunktól először halljuk e' szent szót: szeretlek"; 'stb.) továbbá: „Borsszemek' (epigrammok); „Kedvderítő labdacso'k' (anekdoták); „Apró kérdések' (ezek él nélküliek, mellyekre kiki tetszése szerint felelhet magának, például: „Mióta a' szép L u i z k i s a s s z o n y h i m l ő b e e s e t t, miért nem udvarol neki Andor urfi? „Mióta a' szép ifju tiszteletes eltemette t e t t, miért nem jár H. polgárnő a' prédikációkra?" 'stb.) Mondók, él nélküliek e' kérdések, mert mi elmésség van abban, ha az olvasó a' kérdés szavaival megfelel ezen, apró kérdések' legtöbbször, például az idézett kettőre a' szórt betűkkel nyomott szavakkal? Illy apróságok csak elmésség által tétethetnek érdekessé. Egyébiránt a' szerkesztő gyakran izben fölhozott nyilatkozata szerint e' rovat, melly összesen „Tanulságos és mulatós egyveleg főczim alá foglaltatik, az olvasók előtt, egyik legkedveltebb'. Mi, őszintén bevallva, ez olvasók közé nem tartozunk; azonban ne . . . rontsuk senki gusztságát. — A', Vidéki szemle'-ben többi közt N. Körösről azon furcsa hírt olvassuk, hogy ott egy városi fő-főtisztviselő bizonyos ifjut, mivel naplót irt, nyilvános helyen megszégyeníté, 's ezuttal egyszersmind — a' napló veszélyességét is akarta mutogatni! . . . Szerettük volna, ha levelező megírja: valjon a' dolog e' században történt-e? mert furcsaságánál fogva kételkedhetünk rajta.

HONDERÜ, X. és XI-dik szám.

F e k e t e L a j o s írja a' III-dik, Lélektani levelet' a', Házasság'-ról, melly helyes tapintattal szemel ki néhányat korunk ide vonatkozó hibái közül, 's a' mai világi házasságkerülést és házassági boldogtalanságokat illetőleg jó tanokat oszt. — Az „Országgyűlési tapasztalás' czimű életkép J a k ó P á l tól, mind a' hü eseteles, mind az irányul szolgáló erkölcsi 's hazafias nézetek tekintetéből dicsérendő dolgozat, Arenstein zsidóval azonban szerző következetlenül bánik, kit elejénte alávaló zsorásul, utóbbi cselekvéseiben pedig igen derek, sőt, szabad szellemű' férfiul állít elő. — „Korunk metamorphozisai' czim alatt új cyclusa kezdetik meg amaz aljasnál aljasabb torzképeknek, mellyekkel a' szerkesztő — izlése szomorú tanulságaul — olvasóit bosszantani meg nem szűnik. A' garázda képekkel vetekedik silányságban a' szöveg. Ugy van e' képekkel a' szerk., mint az egyszeri ember szappanával. Az egyszeri ember t. i. elment sajtot venni, 's — mivel a' dolgokat nem ismeré — vett szappant sajt helyett, és leulván egy szögletköre, kenyeret vont ki szeredásából, 's falatozni kezdett, miközben szája nagy mértékben habzott a' szappan-falatoktól. „Mit csinál keed, Peti bátya?" kérdé egy arra menő falusi ismerőse csudálkozva. „Sajtot eszem!" válaszolt tájékozó szájjal a'

kérdezett. „Hiszen nem sajt az, hanem szappan, eb harapja meg,“ megjegyzé a földi; az étkező azonban kissé meghökkent ugyan, de csakhamar szóra fakadt: „Isten neki! ha már megvettem, csak megeszem biz én!“ ... „Isten neki! ha már megvásároltam, csak odaadom olvasóimnak biz én!“ — K l o p s t o c k, „Messiás“-ából T á r k á n y i B é l a közli „Philo vádját Jézus ellen“, 's a' fordítás jól tünteti fel az eredetinek szépségeit. Egyre figyelmeztetjük lyrai költőinket, mi ellen a jelen rövid közleményben is számos vétség van elkövetve: költészettani szabály, a' dactyli vers utolsó lábára caesurát minél ritkábban és csak kivételkép használni, a' finom fül már magától észreveheti e' végdöczenésben a' kellemetlen hangzást; meny-nyivel szebb például a' következő két vers közül az első az utolsónál:

„Ott, hol a' hold és nap csak holttetemekre világit,

Mig a' Golgotahegy csontoktól végre fehérlesz.“

's e' hibát költőink legelseje mint legutolsója rendre követik el, mintha előpéldányul a' correct H o r á c z nagyon incorrect dactyljait választották volna. — „Az ő emlékezete“ H i a d o r tól. A' IV. szám igen tulzott erőtetés, 's ez egész verszet hangja szilaj vadonfié, ki, mert elérni nem bírja az elérhetlent, vérpádon kinlódónak tulságos jajgatására fakad; így nem szól a' fájdalom, annál kevésbbé a' visszaemlékezés; a' dulongó szenvedély illy hangjait legfeljebb a' vesztes első érzetében rögtönözheti a' kitörő kétségbeesés. Az V. szám olvasása annál jótekonnyabb az előbbi után, mert benne szelidebb hangokra lágyul a' kimerült kétségbeesés. — A' külföldi levelezés'-ben C o r r a d i n i S á n d o r bajnokokodik az olasz operának színpadunkon meghonosítása körül... Sok szerencsét, ha tetszik, a' rossz ügyhez! A' bajnok izléséről tanúságot tehet az, hogy egy angol lap e' felszólalását: „Mennyivel szebb leendett e' zene („Così fan tutte“ operác), ha azt R o s s i n i szerzi vala“... M o z a r t helyett!!! — nagy helyesléssel idézi. — A' 11-dik számban O . . . z . . h „Balelvék" eredeti beszélye befejeztetik. E' beszélyt L a k n e r S á n d o r azon jegyzet kíséretében mutatja be a' közönségnek, hogy azt „pár év előtt a' rákosi táborgyakorlatok egy magyar ezredbelialtisztától kapta, valamelyik lapbani közététel végett“... Irtá legyen azonban bárki e' beszélyt, az író szívesen üdvözljük e' pályán, 's nagyon örülünk, hogy a' társlapok hasábjain utóbbi hetekben sűrűbben kezdenek figyelmet érdemlő beszélyek megjelenni, melyekről dicséretet mondhatunk. A' jelen dolgozatban egy balitéletekben megrögzött atyát mutat be szerző, ki fíjait rögzött eszmék szerint maga által választott pályákra akarja erőszakosan nevelni 's ez által két derek fíja 's egy leánya balelvei szomorú áldozatiul esnek el. A' beszély rövid-vázlatosan adja elő a' történetet, 's így kevés tért bir mind az atya jellemzésére, mind a' két fiu történetfordulataiban a' psychologiai fonal bővebb kifejtésére; ez benne főhiányul érezhető, mert miatta több helyei szinte érthetlenné lesznek. — Ezen előadásbeli hibán kívül kifogásunk van még az erőtől nem ritkán dagályossá duzzadó nyelv ellen. De eltérve e' kettőtől, méltánylólag kell azon élet- és erőteljes festéseket megemlítettünk, melyekkel szerző nemcsak folytonosan bírja kötvé tartani figyelmünket személyei iránt, de meleg részvétünket is teljes mértékben fölébreszti, 's reményt nyújt egyszersmind, hogy gondolkodás és gyakorlat általi érlődés útján könnyen kibontakozván röviden érintett hibáiból, benne beszély-írodalmunk egyikét a' jelesebb íróknak üdvözlendi. — „Éjzene“ frescoképecske B e r n á t G á s p á r tól egy torzalakokból álló francia fametszvényt körmönfont magyar mondatokkal bővelkedő leírással kísér. — „Valjon az egyenlenség és visszavonás a' magyarnak eredendő bűne e'?“ (mutatvány egy historiai értekezésből) M e d g y e s L a j o s tól. A' fölvetett tárgy érdekességét, korszerűségét mindenki vallja, a' ki nemzetünk ezen átka felett, mely századok óta e' mai napig ördögihűn kísér, gondolkozott. Jelen értekezés a' fölvetett kérdést tagadólag feleli meg, 's állítja, hogy mivel a' magyar „büszke 's nemesszívű nemzet“, tehát egyenetlen és visszavonó nem lehet, mert „a' büszkeség

dajkája, sőt föltétele az erőnek, a nemes-szívűség pedig édesanyja a bizalomnak, melly az egyességet önkényt maga után vonja, 's így saját nemzeti jellemünk tanusítja, hogy a magyar nemzetben eredetileg mind az erőnek, mind az egyességnek meg kellett lennie' . . . Hiszen igen szép és vajmi ohajtandó dolog volna, ha a már csakugyan meglevő 's századok óta felettünk zsarnokoskodó egyenletlenséget és visszavonást okoskodással ki lehetne közülünk irtani! de mikor olly ritka ember enged magával okoskodni! És ha engedne, még ez esetben is hátra volna megmutatandó, igaz-e a 'világ ítélete', hogy a magyar büszke 's nemes-szívű nemzet? . . . Vajmi sokat lehetne e tárgyról szólni! mert van-e ott helyes fogalom az erény-ápoló büszkeségről, az igaz nemes-szívűségről, hol a törvények iránti tiszteletlenség, 's így saját magának nyilvános megvetése, a' feljebb állók iránti dacz és irigykedés, az alsóbbak ellenébeni gőg és kénykedés, az egyenlők közli örökös aprólékos vetélkedés annyira, mint nálunk, napirenden van? . . . szerző egyébiránt kinyomtatandó törvényi értékezése főfeladatául azt tűzte ki, megfejteni: mikor és honnan szórótt be az egyenletlenség magva az erős nép életébe? hol kezdődik és mi miatt a' nemzeti meg hasonlás? A' munka mielőbbi megjelenése annál ohajtandóbb, mert csak akkor kezdhet remény támadni bennünk hibáink kiirtása iránt, ha felölők komolyan gondolkozni megkezdettünk. — Vers van az 'Alvajáró' (regedal) L i s z n y a y K á l m á n tól, jó gondolat és csinos előadás; 'Szerencsecsillag' S u j á n s z k y tól, szerelmi enyelgés; 'Magányomban' S z e l e s t e y L á s z l ó tól. — A' 'Heti szemlé'-ben többi közt egy talány közlötetik, mellynek megfejtésére minden divatos bókcsinálót és hízelgőt felhívunk: ha t. i. egy tisztes derék matrona két fölserdült szép leányával együtt van, milly okoknál fogva lehet e' csoportozatot „három gratiá“-nak nevezni? — A' 'Thalia' című rovatban bővebb színi tudósítások kezdetnek meg és ezentulra ígértetnek is.

JETILAP, ' XLVI. XLVII. XLVIII. XLIX-dik szám.

K i n d K. G., luxenburgi főaknász 'legujabb találmánya a földfurasban', főleg az artézi kutak furása körül fontos javításokkal ismertet meg. — Dr. B o ó r K á r o l y bevégzi a' klagenfurthi 's wolfsbergi ólomfehér ismertetését; közleménye végén figyelmeztetvén, hogy egy használható, jó ólomfehér gyárszerű készítése Magyarhonban, mind a' készítőkre, mind a' vevőkre nézve, nem csekély hasznu lenne; melly felhívást annál inkább ajánlhatunk az akadható vállalkozók figyelmébe, minthogy honunkban, kivevén a' még hiányzó közlekedési eszközöket, minden más kellekek egy ólomfahérgyárhoz, ha nem kedvezőbbek, de bizonyosan szintolly kedvezők, mint Karinthyában, honnét hozzánk a' legtöbb hozatik be, 's minthogy ez uton is évenként mintegy 100,000 pfrt volna megtakarítható. — Az 'Iparköri ujdonságok' közt bizonyosan kedvesen lép meg minden honfi keblét, midőn olvasá, hogy királyunk ő felsége az iparegylet előmozdítására 5000 pfrtnyi tetemes összeggel járulni méltóztatott. Bár e' magas példa minél többeket buzdítson követésre honunk gazdagai közül! — Az 'Egyesületi mozgalmak' rovatában hatályos szó emeltetik a' választmány által a' vidéki iparműkiállítások ellen, 's nyomos okokkal mutogattnak ártalmait az illy hézagok, szaggatott kiállításoknak. Ohajtandó, hogy ez okok nyomosságát, a' temesi osztály választmányakint, melly — megértvén a' középponti választmány ellennézeit — szándékolt kiállításától elállott, a' többi vidéki osztályok is méltányolván, ne akadályozzák a' fővárosi kiállítás minél inkább kifejlődését, mert az egyetemes országos haszon csak innen sugározhatik szét mindenfelé. — A' 47-dik számban 'Néhány szó leniparunk jövődjé ügyében' figyelemre kitűnőleg méltó czikk, mellyet bevégeztetésével, közelebből fogunk ismertetni. — A' felívre terjedő 's kása-betűkkel nyomott 'Egyesületi mozgalmak' majd egész terét az iparegyleti jegyző foglalja el rendkívül hosszú jelentéseivel. Mi valóban hisszük, hogy kerek Magyarhon egyetlen társulata vagy egyesülete sem dicséketik hasonló buzgalmu jegyzővel, mint minőt

C s a n á d y F e r e n c z ben az iparegylet bir, neki egész valója eltelve látszik lenni az egyesület ügyeivel, mellynek lelkes munkásságát szentelé, 's mivel ő él hal a' felfogott ügyért, azon véleményben látszik egyszersmind lenni, hogy az olvasó közönség sem ismer semmi maga előtt érdekesbet, mint az iparegylet mozgalmairól hétről hétre, sőt napról napra per longum et latum kiterjeszkedő tudósításokat olvasni. Ez szép buzgóság; de nagy tévedés. Mert bizonyosan számosan elolvasnák ezen legjótékonyabb egylet felette érdekes mozgalmairól szóló jelentéseket, 's ez olvasások által szereznének maguknak az ügy iránt közeli ismereteket, mi az egyletnek nem ártana, ha e' terjedelmes jelentések őket előre vissza nem rettentnék. A' nagy buzgóságu jegyző ezen áradozó, magát-kibeszelései' ellen már több szerkesztőségeknél hallottunk panaszokat, mellyek közül egynémellyik, minden jó szándék mellett, csak azért nem közölheté az egyleti jelentéseket, mert oly roppant hosszúak valának. Midőn tehát jelen sorainkban e' szerkesztőségek, olvasók és iparegyleti barátok véleményét hisszük kimondani, semmit sem vennénk örömebb, mint ha a' lelkes jegyző, ki eddig bőven megmutatta, miszerint egylete ügyében minden perczben ívet beírni készen áll, ezentulra megmutatná, hogy ugyanazon ügyben röviden és valóban is irand. — E' mostani jelentések egyikében az iparegylet ásványtani (népszerű) felolvasások iránt is csődöt hirdet. — A' 48-ik számban, N e n d t v i c h K á r o l y felszólításán kívül, a' magyar kőszénbányák birtokosaihoz, több érdekes fordítmányok közöltenek. N. K. felszólítása oda járul, méltóztassanak a' birtokosok bányáikból kőszénpéldányokat Pestre, szállására, (ujvilág-utca, 629. sz.) küldeni; a' felszólítónak dicsérendő célja lévén, e' kőszéneket megvizsgálni 's tulajdonságaikkal, mire fordíthatasukkal a' közönséget megismertetni. — A' 49-dik számban G y ö r y a' tudomány elveiből bírálja V i z e r I s t v á n n a k legközelebb a' dunatiszai csatorna, a' pesti kikötő stb. tárgyában megjelent rövid munkáscáját, 's eddig a' szerzőnek az építésben levő lánczvid iránti nézeteit czáfolja, nevezetesen pedig azon állítását, miszerint a' hidoszlopok miatt a' Dunaár dagadását hét lábnál magasabbra teszi! E' téren mathematicai számításokra nem illik kitérnünk, 's így a' dologhoz értőt az alapos bírálat átolvasására utaljuk. — N a g y P é t e r től a' 'Pesti hirlap' után felszólítás közöltetik a' magyar ifjakhoz, mellynek tartalma szerint, kik a' közép vagy felsőbb tanodai bizonyítványokkal ellátvák, Fiumében 5—6 hónap szorgalom mellett a' hajózási pályát elvégezhetik elméleti szempontból... Szeretünk volna a' felszólításhoz némi felvilágosító jegyzetet olvasni a' dolog felől könynyebben értesülhetők szerk. részéről, mert részünkről úgy vagyunk értesülve, hogy ezen elméleti tanulási pálya bevégezésére oly tanulók számára, kik csak a' közép vagy felsőbb (gymnasiumi 's bölcselkedési?) tudományokat végezék, a' tanulási időszak h á r o m egész é v i g tart, 's 5 — 6 hónap (sőt — mint bebizonyítva van — 5 — 6 hét) alatt e' tanfolyamot csak azok végezhetik, kik kiképzett mérnökök vagy legalább a' mathematicai tudományokban elegendő jártassággal bírnak. Ezt azért tartjuk helyesnek az említett felszólításra nézve megjegyezni, mennyire t. i. a' dolgok előttünk tudva vannak, nehogy fiatal hazánkfiai vérmes reményeket alkossanak maguknak, mellyek tán nem épen oly könnyen teljesülhetők. — Az 'Iparköri újdonságok' pedig folytonosan hozzák örvendetes hírt az újonan keletkező gyároknak, valamint az 'Egyesületi mozgalmak' a' fáradhatlan munkásságu egylet kebelében az egyre sürdű különféle közhasznu leczkék folyamatainak.

— A' magyar iparegylet tegnap (sept. 12-d.) ismét egy anyacsemétét ültetett gazdaguló kertjébe; csemétét, melynek gyümölcsei annál becsesebbek leendnek, minél inkább éreztetik hazai iparkertünk e' részbeni parlagsága. 'S e' dús jövődövel ígérkező tenyészág: az építészetitan szék. — A' nélkül, hogy ez által csak legkevésbé is kétségbe szándékoznám vonni az iparegyletnél eddigelő felállított tanszékek üdvösségét 's az áldást, mely belőlök a' magyar iparra sugárzani fog: nem fojthatám el aggályomat, valahányszor ez intézet újabb czélszerű mozgalmiról olvasék, hogy ama nemes gondoskodás ki nem terjesztetett az építésztanra, mely mégis egyike a' legelső tudományoknak; kenyeret ad az éhezőnek, szépit vidékeket, örök 's világhirre emeli a' tartományokat, — szóval, hol az építésztan virágzik, ott gyűl össze az emberek sokasága, ez mozdítja elő a' kelendőséget, kelendőség pedig a' kereskedést, ipart és szorgalmat, mely millióknek életkutfeje. Vagy nem Isten-e az építészek atyamestere, teremtvén 's olly bölcsen és izletesen elrendezvén a' világot 's annak minden egyes részét? — G l e m b a y Károly mérnök ur, az iparegylet haladását hazafiui buzgalommal szíven hordván, a' fennemlített építész tanszékre az iparegyleti választmány előtt önkényt ajánlkozván, ezen nyilatkozása közörmőmel fogadtatott 's a' próbaleczke tartása tegnapi határozatott, mely után említett mérnök ur az alapszabályilag meghatározott titkos golyózás utján építész leczke előadoul elvlasztatott 's üdvözlötetett 's mintán előadásai felsőbb helyen is jóvá fognak hagyatni, leczkéit egyedül h a z a i n y e l v e n fogja tartani, 's hogy leendő hallgatói azokat annál könnyebben felfoghassák, ezekhez építész rajztant is kapcsoland.

— Az 1846-ik évre alapszabályilag meghatározott i p a r m ű k i á l l i t á s veszedelemben forog; és miért? mert a' m a g y a r f ő v á r o s nem adhat ideiglenes szállást a' m a g y a r i p a r m ű v e k n e k; azon főváros, kérem szeretettel, mely fényes boltokat 's téres raktárakat tart nyitva az i d e g e n műipar ezernyi divat- és fényczikkeinek, nem bír, nem tud, nem a k a r helyet adni magyar iparműkiállításnak. Bizony szépen vagyunk .. sokat lehetne erről írni, de minek — és k i n e k? — Az utolsó választmányi ülésben e' tárgy szőnyegre kerülvén, elhatározatott, hogy — miután a' m u s e u m, a' még tökéletesen be nem fejeztetett építmények miatt, megtagadtatott, a' l u d o v i c e a nagyon távol esik 's a' pesti m ű e g y e s ű l e t (halljuk!) az általa előre kibérlett redoutermeteket azon parányi áldozat mellett, miszerint csak k é t h é t t e l előbb kellene képműkiállítását bezárni, átengedni nem akarja, a' mi mindenesetre nagy rokonszenvet 's testvéri szeretetet tanusít — bizottmány neveztessek ki, mely a' vácsi uton fekvő Liedemann-féle gyapjuraktár localitárait megvizsgálja 's erről legközelebbi ülésen tudósítást adjon; felszólítandók levén e' mellett minden pesti házbirtokosok, hogy illető helytérőknek a' nevezett célra netán szándéklándó átengedése iránt szentmihálynapi nyilatkozának; különben, ha az érintett gyapjuraktár nem alkalmas vagy tulajdonosa által ki nem béreltethetnék 's ez utóbbi felszólítás sem sikerülne, az iparműkiállítás jövő évben, fájdalom! elmarad. Élénk felhívások fognak azonban tüstént történni adakozásokra, miszerint a' felséges királyunk kegyelméből már ötezer pengő forinttal szaporított építész tőke növeltessek 's az iparegyleti épület mielőbb fölépíthettessek, hol azután a' magyar iparművek is kiállithatandók. E' szerint azután nem kellene többé attól tartani, hogy ezen gyűjtemény, mely ismerettára a' látni méltóknak, néma, de fontos képviselője a' népeleti mozgalom nagy részének, házról házra kényszerüljön befogadásért koldulni 's elutasítása csökkentse a' jók bizodalmát 's növesse a' kaján ellenek gunyát és ingerkedéseit.

S. A.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

„A z a t y á t l a n”, szomorujáték 5 felv. írta T ó t h L. (Először adatott öszelő 6-dikán.)

Jelen színmű a m. t. társaság által 1837-ben, a beküldött pályaművek közt, dicséretre méltattatott, 's később külön tiszteletdíj mellett kinyomatott. Előadásra tehát a mű csak nyolcz év múlva került születe után, mely körülmény — ha akkori eredeti játékszínünket a mostanival hasonlítjuk — nagyon enyhítő a szerzőre nézve, kinek e műve a közönség által hidegen fogadtatott.

Két főhiba van az „Atyátlan”-ban; egyik: hogy nagyon kevés benne a cselekvény, másik: hogy e kevésben nagyon sok a valószínűtlenség. Méltányolva kell megemlítnünk, hogy amaz első a szerzőnek igen dicséretes szándokából eredett: ő t. i. művében lelki állapotokat akart kiválólag festeni, mely törekvésének számos jelenésekben láthatók világos jelei; de célját téveszté, midőn azt pusztá beszédekkel, mellyekből a cselekmény és haladás egészen hiányzik, elérni vélte. — A darab meséjét nem adjuk elő, mert róla csak röviden szándékunk szólani, 's a színmű különben is nyomtatásban olvasható; 's így csak a megjelent könyv szerint idézünk némelly jelenéseket, mellyek állításunkat igazolják; ilyen mindjárt az 1. felv. 2. jel. Irene 's Angelo közt, mellyben a két szerelmes — dramai tekintetben — czéltalan csevegeésre jő össze, a néző közönség unalmára, mely alkalmasint G ó t h é vel tart e' részben: két szerelmest (t. i. csak édelgőt és enyelgőt, de semmit sem cselekvőt) látni, istenekhez méltó látvány — lehet, de emberek előtt biz unalmas dolog. ... Illyen a 2. felv. 2. jelenete Montreal és Mathild közt; az egész hosszú negyedik jelenés, mellyben olly számos ember összejő, egyről másról beszélni nagy ideig 's nem egyéb dramai czélból, (kivevén némi korfetest és az elégtelenség közt uralkodó szellem ismertetését), mint hogy Rienzi által meglepessenek; így a következő megjelenések (Rienzi Angelo) mind csak eredményei a cselekvésnek, nem cselekvések. ... Így a 3. f. lyban a párbeszéd Rienziné 's Montrealné közt: egyik panaszkodik, a másik biztat, cselekvés semmi. ... De megszűnünk az idézetekkel; kötelességünkké lesz általok a bővebb fejtegetés, mellybe jelenleg bocsájtkozni nem akarunk.

Néhány szót még a színműben előforduló valószínűtlenségről. Angelo előhúrcolja Ursulát Rienzi udvarában, 's kényszeríti őt, hogy mondja el szülei nevét. A nő csak azt válaszolja, — több értéktelen beszédei közt, — hogy „kerülje Montreált, mert ő okozza szenvedéseit 's ő volt családja átka 's ördöge.” E szavakat hallva olly vén asszony szájából, kiről Angelo maga azt mondja ugyan szóval, hogy nem tudja: „szeresse-e gyűlölje-e?” tettel azonban 's durva bánásmódjával gyűlölni látszik őt, hogyan gerjedhetett már most Angelo keblében olly lángoló, szenvedélyes, olly mérges és vérszomjazó bosszú Montreal iránt, minővel eltelve látszik, 's minőt minden szava 's tette tanusít, annyira, hogy midőn Montreal kivégeztetik, ez ifju örülten vigad és kiáltoz: „oh boldog óra 'stb.”? Hogyan értsük aztán azt, hogy ugyanez ifju ugyanazon vén asszony szavára, ezen vak 's mind a mellett olly dühös gyűlöletből Montreal iránt, egyszerre szintolly tulságosan vakszeretetre térjen által, 's gyűlölete minden erejét az előbb annyira szeretett podesta ellen fordítja, 's ismét olly megfejthetetlenül nagy mértékben, hogy még saját kezével ohajtja őt meggyilkolni? Ember, ki csak valamicske józansággal bír, így nem cselekehetik. 'S ezen Angelonak mégis nemcsak józan, de művelt eszűnek 's kitünő tehetségekkel bíró ifjunak kellett lenni, különben olly férfi bizalma, minő Rienzi, benne meg nem akad. — Az a Cecco is jó melléktársa Angelonak az okadatlan gyűlöletben, mellyel Rienzi iránt viseltetik; ő ugyan panaszkodik, hogy Rienzi őt mellőzi, megveti; de

miben látjuk e' mellőzést, e' megvetést? tán mivel fő-főtisztásra nem emeli? Ha Cecco illy botorul nagyravágyó volna, illy gonosz tulajdonsága mellett, bajos volna a' nép bizalmát bírnia; ha pedig nem illy nagyravágyó, miért e' vérszomjas gyűlölet? — Hallgatunk ama véletlen megjelenésekről, melyekben szerző emberei olly a' propos vannak itt meg ott, hol rájuk szükség van; csak egyet említünk meg, mert nagyon furesa: a' 3. felv. 3. jelenetben Rienzi és neje két oldalról két mellékszobába távoznak, hogy Angelot és Irenét elővezessék; — ki mondá meg a' fiatal párnak, hogy kora hajnalban! — így nekikészülve, várakozzék? — A' csinos, bár nem dramai nyelv 's a' szinmű lyrai részei dicséretet érdemelnek, 's tán ezeknek is köszönheti a' m. t. társ. általi kitüntetést. — A' szerző kihivatott.

Meg kell még említünk, miszerint a' jelen szinműnek több oldalról az eredetiség hiánya rovatott hibájaul, mivel B u l w e r, az angol regényíró, munkája után van készítve . . . Különös fogalom az eredetiségről! e' szerint B u l w e r sem eredeti: ő a' történetírás után dolgozott; a' történetírás sem eredeti: csak azt róttá fel, a' mit R i e n z i művelt, véghezvitt; 's valjon R i e n z i eredeti-e? hiszen nem tön egyebet, mint a' mire neki a' természet tehetségeket adott, 's a' mire a' kor felhívá őt, utat és alkalmat nyitott előtte . . . Valóban, tudnunk kellene már, hogy a' művészetben minden e r e d e t i, mi a' természetet, a' meglevőt, hűn, elevenen, jellemzetesen, szépen — azaz, művészileg utánozza. — És tökéletesen mindegy, maga teremtetten-e elő feldolgozandó anyagát a' költő, (melly esetben szinte nem tesz egyebet, mint rendezi 's művészeti egészszé alkotja, a' mit tapasztalt, mert: semmi sincs az értelemben, mi nem vala előbb az érzékekben, akár vegye azt a' történetírásból, akár kölönözze mesékből, hagyományokból, beszélyekből, regényből 'stb. Az utolsó kérdés nem az, milly tárgyat vett föl a' költő 's honnét merítette azt? hanem: mivé alakította? 's mi lett a' felfogott tárgy képező kezei közt? Látjuk, hogy némelly írók (egy-pár elhírhedt német nőt hozhatnánk fel például) jó regényekből irdogáltak rossz szinműveket legújabb időkben is; de látjuk ellenben, mint alkottak hajdan Athen lángeszű költői halhatlan becsű szinműveket a' mythologia regeiből, vagy mint teremté újabb korban S h a k s p e a r e nagy szelleme óriási remekeit silány beszélyekből, becs nélküli regényekből . . . Közönyös dolog az anyag; a' szellem ad életet neki.

V a s A n d o r.

Sept. 9. C o r i o l a n, drama 5 felv. Shakspearetól. Tegnap a' színház zárva volt, színészingk tehát ugyan csak tanulhatták szerepeiket, 's hogy ezt csakugyan szokás szerint cselekvék is, kitűnt csak nem általános nem tudásából a' szerepeknek, melly vád alól csak a' két főszerepvívő hölgyet vehetjük ki. Egressi G. a' czímszerepet, ha szaggatott modorát kivesszük, igen jól szavalá, de játékaról nem lehet ugyan ezt mondanunk, mert az aristokratai szellemű művelt 's büszke rómaiáról nem képzelhetjük, hogy magát közönséges gladiator gyanánt viselte volna, mivel szavai is merőben ellenkeznek; továbbá darab idő óta ismét szétálló újjakkal hadonáz E. G., mi igen nagy hiba, mert ezen 'actio' csupán rémülés kifejezésekor használható. Fánsci a' népszónokot igen kedvetlenül 's minden erélyesség nélkül játszá 's különösen annyira szórakozottnak látszott mások beszédei alatt, mintha nem is tartoznék a' személyzethez, ámbár szerepének jelleme legnagyobb hatályosság kifejlését kívánta, mert illy léha játék 's szavalási lankadság bizonyosan nem birta volna a' népet minduntalan tetszés szerint fölvillanyozni. Társa, Kecskés, pedig legnagyobb botrányig akadozott, 's nemcsak szavalása, hanem arczjátéka és mozdulatai is olly egyhanguak valának, hogy nem képzelhetni, minő kegyelés juttat neki már jelentékenyebb szerepeket is, miknek sem hangja, sem játéka nem képes megfelelni. L. Róza a' lelkes római nőt elragadtató bensőséggel jellemzé 's Szentpéterivel együtt az egész előadás fénypontját képezé. Priell N. Coriolan nejét játszá, e' fiatal 's szép tehetségű színésznőnek ajánljuk, hogy pályája fontosságát vegye szívére 's iparkodjék azon bensőséggel visszaadni szerepét, mellyre női tiszta hangja sokakénál

képesebb. Nézők szép számmal, még a' karzaton is, mi mindenesetre kedvezőleg különbözteti meg közönségünket más színházak látogatói fölött. — 99 —

Sept. 10. L á n c z, francia vigj. 5 felv. Ez már negyedik öt felvonásos hoszsú színmű egymás után, mi világosan tanúsítja azok ügyetlenségét, kik a' játékrendet készítik. Az egész előadás olly aluszékonyan ment, hogy a' második fölönás után már a' közönség is lassanként menni kezdett. Egressi G. és a' hölgyek többnyire olly lassan beszéltek, mintha titkolózni akartak volna 's csak László és Szentpéteri öntének élénkséget az előadásba. Szigeti ma ismét Lendvai szerepében kényszerült föllépni. K. Ida szavalása annyiban változott, hogy ma már első mondását is éneklé, míg máskor legalább néhány pillanatig természetesen beszélni iparkodik.

S — —

Sept. 11. E l j e g y z é s á l a r c z a l a t t, vigj. 3 felv. Degrétől. A' megrögzött egyéni hibákat kivevén, meglehetősen kerek előadás, melly különösen László kiapadhatlan szeszélye által igen sokat nyert. Priell N. sok természetes élénkséget fejt ki, 's különösen kellemes női hangjának kifejezése által tanúsítja, hogy igen sok válhatik belőle. K. Ida igazolá azon állításunkat, hogy jelentékenytelen kisebb szerepekben nagy hibái türethetőbbek 's könnyebben leküzdhetők; néhány jelenetben legalább éneklése kevésbé szenvedhetlen vala, sőt egy-párszor még hangjának rezgése is valamennyire enyhült. Talán mégis lehetne belőle valami, ha a' makacsságtól elszoknék 's a' javára célzó tanácsokat követné, a' hízolgóknak pedig — ajtót mutatna.

K — e

Sept. 12. K é t B a r c s a y, drama 4 föl. Jósikától. A' fejdelem szerepét legjobbjai közé sorozhatja Egressi G., 's mindenkor adatásakor bebizonyítja, milly érdeket tud ő adni játékanak, ha erre kedve van. Lendvai az ugynevezett regényes, vagy lovagias szerepeket többnyire el szokta rontani hibás szavalása által, mert illy szerepekben, ég tudja, minő nagyszerű pathoszt akarván kifejtetni, majd minden mondását hibás hangnyomat rútitja el. Így például, ha mondania kellene: „Mindnyáját ismerem!“ ő az utóbbi szót emeli ki hangnyomattal, pedig az első kellene kiemelnie. E' hibája ma különösen annyira ment, hogy egész szerepe érthetlenné vált. Lendvainé nagy részben osztályosa e' tekintetben, 's a' nők közül általában csak L. Rózáról mondhatjuk, hogy legtrikábban szokott e' tekintetben hibázni. K. Ida csupa tremolotrilálkás szavalt 's kezét még most sem tudja hova tenni. Hogy javulni nem akar, alig csodálhatjuk többé, miután e' napokban tapasztaltuk, hogy bizonyos főszínész, finom társalgási szerepben már mind a' két kezét hátához szorítja, mivel hibául rőt-tuk föl neki azt, hogy egyik kezét gyakran derekára szokta nyugtatni! Mi azonban mind e' mellett is ernyedetlenül fogjuk K. Ida hibáit rovatni, mert ezen makacsságnál fogva végre tökéletes énekesnővé fogja magát kiképezni, mi a' dramára nézve mindenesetre nagy nyereség leend. Fáncsi kis szerepét olly csöndesen adá, mintha alva járt volna. Kovácsné mindig csak Kovácsné, ő nem tud sem alakban, sem beszédben újat alkotni; minden mozdulatát, minden hangváltoztatását már előre tudhatjuk, mert hiszen már húsz év óta ismerjük. Szentpéteri szokás szerint jeles vala.

— 99 —

Sept. 13. O p e r a i e g y v e l e g. Két szakaszban. Az első szakasz a' B ü v ö s v a d á s z első felvonását foglalá magában. A' karszemélyzet és Benza minden dicséretre méltó, de Pecz énekén maga Számjel sem segíthet. A' második szakaszt Rossini C o r i n t h o s t r o m a című daltékanak nyitánya előzte meg, szokás szerint jelesül előadva, 's ezt követé a' „Leány kérelme“ Chamissótól, zenéje Prochtól, éneklé Lászlóné. Hogy mit kért a' leány? azt nem tudjuk, mert Lászlóné a' szók értelmes éneklésre nem nagy gondot fordít; de mégis gyanítjuk, mikép bocsánatot kért a' nagyszámú közönségtől a' rendkívül izetlen dal miatt. Erre következett „Hymnus“ Vörösmartytól, zenéje Müller Ferencztől, éneklé a' karszemélyzet. Nem épen rossz egyházi zene, de gondolatszegénysége miatt kissé untató, 's a'

lelkes szóknak meg nem felelő, mi miatt egészen hatás nélkül maradt. Ezután Ridei Kohné, hajdan Kohn „Magyarhangok“ című önszerzette ábrányt játszott hegedűn legzajosb 's érdemlett tetszéssel és előadását ismételnie kelle. R. K. urról nem állítunk sokat, midőn mondjuk, hogy nem ismerünk senkit, ki jobban tudna magyar hangokat játszani, mint ő 's ennél nagyobb dicséretünk nem lehet számára. Végre Wieselmann magánydalt énekelt Rossini Othellojából, 's erőteljes fiatal hangja tetszést vitt ki, ámbár még igen gyökeres művelődésre van szüksége, hogy egész szerepeket ohajtott sikerrel énekelhessen. K—e.

Sept. 14. *Don Ceasar de Bazan*, francia drama 5 felv. Szokott előadás, Fáncsit kérjük, ne beszéljen francziául, és a 'jól' helyett ne mondjon többnyire 'dzsól'-t; örömet elhisszük, hogy jobban tud francziául, mint magyarul, ha ebben talán gyönyörűséget lel. S—

Sept. 15. *Rózsa*, vigj. 3 felv. Szigligetitől. Elejétől végeig kielégítő előadás; a' közönség jól mulatá magát, főleg *Bábel* lovaggal, kit bizony kevesen tudnak olly ügyesen jellemzeni, mint azt László szokta. Kár, hogy Szilágyi ma mindig háttal ült a' közönség felé a' koczázási jelenet alatt, mi által jellemzetes arcjátéka, melly mindig nagy hatást gyakorlott, ezuttal egészen elveszett. K—e.

Sept. 16. *Egyszínészélete*, francia drama 4 felv. Lendvainé igen jól játszott, 's különösen az öltözet változtatási jelenetben utánozhatlan vala, néhány szavalási hibáit természetesen ide nem értve, mikről ő jó kedvében azt mondja, hogy azokról leszokni már nem képes. Mi kétkedünk ez állításában 's azt hisszük, hogy illy jeles művésznő könnyen elszokhatik minden hibától, mihelyt azt maga is hibának ismeri, és ezt annál inkább várhatjuk tőle, mivel most igen ritkán játszik, mit csak azért bocsátunk meg a' rendezőségnek, mivel reméljük, hogy e' kimélet ismét hamarabb egész hajdani megható erejét visszaadandja neki. Priell N. a' buzgó színésznőt igen természetes kedélyességgel játszá, 's a' bensőség is növekedik kifejezésiben. Egressi G. e' szerepében inkább csak a' gyakorlott 's ügyességét kissé tulbecsülő művészt szokja kitüntetni, mint a' magasb ihletés szellemétől elragadtatott lángeszű költőt, 's ennél fogva csak szerepe indulatosb kitörésű helyeiben elégíthet ki; de egészben véve, e' szerep Lendvai tehetségének inkább megfelel, ki azonban legujabb időben igen ritkán játszik. Telepi a' művészettisztelő szolgát igen jelesül játszá 's színházunk méltán örvendhet, hogy őt ismét tagjai közé sorozhatá. Fáncsi a' cselszövő nevelőt gyöngébben játszá, mint máskor. — 99 —

EPIGRAMMOK.

Napoleon.

Vivtál harczokat és lelked diadalra utat tört,
'S döltenek a' trónok diadalidra legott.
Már a' szerencse magasra emelt, bámultak a' népek,
'S nem vala kényednek fél Európa elég.
Búszke levél; vágytál fölszállni magasbra az égnél;
'S mert ember voltál, vissza a' földre esél.

V á d.

Vádolják a' magyart, hogy igen megszokta a' pangást,
 'S a' mivelődésben hátramaradni szeret.
 Hát a' pesti vasut nem azért készül-e honunkban,
 Mert nem pangni, hanem futni kíván a' magyar?

L o m h a f i.

Lomhafinak, halljuk, nyugdíj rendelt a' hatóság,
 Érdemel is nyugdíjt, mert eleget nyugodott.

S z o l g a.

Hütlenségéről vádolták egykor a' szolgát,
 Ő meg a' vádlóknak nagybizakodva felelt:
 „Már hütlenségről hogy tudtok vádlani engem?
 Mindennap hiven megcsalom én uramat.“

F e r c s i d i á k.

Mestere, mint mondják, Fercsit nem tudja szívelni,
 'S a' tanodából is vágy kirekeszteni szegényt.
 Sőt szeretik Fercsit, mert mestere a' tanodából
 Enni is őt ritkán engedi térni haza.

V—I.

D I V A T.

PEST, szeptember 18-kán.

A' jelen számhoz mellékelt divatkép megtekintésénél láthatni fogod, kedves Rózám, hogy művészeink, mindkét nembeli öltözékeknek, nem minden szerencse nélkül, n e m z e t i alakot iparkodnak adni. Hölgy, ur, lovászmester és paripász az uralkodó divat szerint, mindazáltal félreismerhetlenül m a g y a r izléshez képest öltöztvők. Bizonyos kereskedőknek gúnyos szánakozást mutatni akaró mosolygásuknál, kik azonban épen ez által teszik magokat nevetségessé, azon kérdésekre: vajjon belföldi készítmények használatnak-e olytán és hasonló öltözékekre? nem kell magunkat többé, Istennek hála, megsértetve éreznünk: mert mindennemű bársonyt és selymet szövő gyárunk Pesten már töb van, még pedig olly gyarapulásban, miszerint a' még csak pár hónap óta létező siputczai P o l i c z e r-féle gyár már több mint h a t v a n fonószerket működtet. Mély érzésű örömmel nézdelém e' termeket, hol ugyan a' gépek zöreje és csikorgása kellemetlen hatást gyakorla a' fulekre, annál

édesb gyönyörben részesültek azonban a' szemek az ottani munkások szabályszerű sürögése által, kik között 10 — 12 éves gyermekek is foglalkozának.

Az évszak sokkal messzebb haladt, semhogy a' divat még új nyári csecsebecsét teremtené elő: jelenleg sokkal inkább kizárólagosan az őszi öltözékek rendezése igényli a' figyelmet. Legelőször is már valahára ismét új ruhaderékekről van szó. Ezek simák és magasan emelkedettek, habár felülről kellemesen szétnyílnak, a' mellét kissé, a' nyakat pedig egészen kitüntetendők. A' test felső részét simán övezik 's magán a' csipőn jóval túlhaladnak, mint az ujjas mellények a' középkori női ruházatoknál. E' derékhoz erősítetik a' ruha alsó része, körösleg redőzetekben. A' derék egyes részei varrány nélkül kapcsoltnak össze egészen le, mint a' köpenyeknél, 's ha a' szövet keskeny vagy széles csikos, igen jól mutatkozik és szépen fekszik a' derékhoz. A' kis tarka kockás felruhák nyitott bojtokkal szegélyezvők, mik a' kelme minden színezetét ismétlik; vagy a' szövet színezeteit valamivel sötétebben visszatünető zsinorattal beszegvők.

Végezetül még néhány szót egy lovagló hölgy öltözetéről, kik jelenben ép annyira mindennapiak, mint a' lovagkorban. Egy épen elkészült női lovagöltönynek gyöngyszín posztóból csontgombjai valának. Dereka, másképp mondanom nem lehet, katonai frakkot képeze XV-ik Lajos idejéből, mely simán fekszik a' testhez, magasan fölnyúl 's kisedet hajtókája van. Ujjai egészen feszesek nagy begombolt hajtókával; a' keblen csupán gombok és zsinórzat láthatók; a' hátnak elég hosszú hajtásai vannak, melyek egyszersmind olly szélesek, hogy a' csipőt tökéletesen átövezik. E' szélesség kellemetlenül illenék, ha a' hajtásoknak mindegyik szöglete föl nem volna gombolva 's ismét egyetlen gombbal egyesítve, mikép a' mult századoki formaruhákon látható.

Táplálhatok-e reményt, kedves Rózám, hogy nem sokára Pesten üdvözölhetlek vagy tán lehetetlen önnőneidtől rövid időre eltávoznod? Boldognak mondalak környezőidnek közepette, mert elégtelenség valódi és nem álom, mely a' szívet csalékony gyönyöreivel elaltatja, erősen tartva az árnyéket, midőn a' való már tovatűnt. Milly sokan cselekesznek így, azon csüggedő meggyőződésben, miszerint legszentebb hajlamaik elpazéroltattak; hogy minden hiu balgaság, az állhatatosság és kitartás hazug szavak és a' valódi tal túlt igazság csupán a' csalódás. De ez még nem minden. Miért tagadta meg az ég a' szívtelentől a' részvétet; legszebb ajándokát. — Közönös semmiségökben nem képesek fölfogni azok a' bűnt, melyet egy rájuk nézve ismeretlen aggály csúf rágalmozásával követnek el, midőn a' megtámadottnak, saját védelmezésére, mije sincs egy egyetlen igazságnál, ez pedig előtte annyira szent, hogy nem meri azt nyilvánítani, könnyelműek-, tulzók-vagy hihetlenneknek levén azt elmondandó.

Te mosolyogsz, kedves Rózám, kitörésem, 's gondold, hogy Hipocrat és Galén a' lélekről boncztant nem irtanak, 's hogy míg ezt nélkülözzük, ama férfiak mohón rágnak az életfa gyökerén. Igen, így van; ha a' megsértett elme hidegen meg tudná fontolni, mi hitta amazokat életbe, a' csekélyre böcsülés gyógyirul szolgálja a' sebhelyre: a' fölingerülésre nyugalom következne. Isten veled, kedves Rózám! ne haragudjál, hogy annyira eltértem a' divattól; ez utóbb érintett szinte nincs túl a' d i v a t körén. Még egyszer az ég oltalmába ajánl.

S a r o l t á d.

A' T E R E M T É S.

Azon időben, midőn a' majdan születendő nagy világ még csirájában szendergett, midőn a' nap még nem tárta fel lángkeblét 's nem önté el tüzszerelme éltető sugaraival a' természetet, a' csillagok még nem nyiták fel gyémánt-szemeiket, a' föld zöld bársonyleplét még nem teríté ki . . . rendetlen zavarban keringtek az apró atomok, a' miriad világtestek magvai; zsbbasztó csend 's áthatalan setélség uralkodott a' végetlen űrben: Istenálmát végzé be az élet hatalmas ura — a' megálmódott világ eszméjével foglalkozva; főnséges méltósággal ült rubintrónján; isteni jóságával tekinté végig angyalai seregén, kik dicsőítő éneküket zengték, zsámolya előtt térdelve. — Trónja jobbfelén állott fija, a' szeretet legmagasztosabb vonásaival mennyei fényben uszó arczán; keblén nyugodott galambszeliden szent lelke: körüle hatalmas cherubjai 's szende seraphjai állottak, leeresztett szép szárnyaikkal.

Világölelő karjait fölemelé a' Mindenható 's a' mennyei melodia megszűnt zengeni; az égi karok serege arczra borult a' Főlséges előtt. — Megdördüle hatalmas szózata, melly végigharsogott a' menny csarnokain, mint leszakadt lavina dörrenése a' havasok bércein: „nem akarom, hogy e' tömérdek atomok tovább is czél nélkül tévedezzenek, alakot adok nekik, elrendelem állandó helyöket, czélt tűzők elibök, melly felé törekedjenek;“ 's kiterjesztvén mindenható kezeit, azonnal a' végetlen űrben rendetlenül kavargó atomok megállottak 's egy roppant tömeggé sűrűdtek össze.

Mérhetlen boltozat emelkedett a' zürzavar felett, melynek szélei beláthatatlan messzeségben támaszkodtak óriásoszlopaikra. — A' nagy alkotó első remekműve. — Ez óriásalkotmány bevégezése után, körülusztá a' mindenható építész az összesűrűdött atomokat, hatalmas keze egy intésével kiválasztá azokból a' különböző világtesteket. A' legtisztább tüzsugarakat összegyűjté, óriástekévé alakítá azokat, örök világosságot 's tenyészerőt rejte e' fénygömb keblébe, a' kitárult nagy boltozat közepére helyezé azt, hogy lenne világosság a' setétség felett. E' lángözönt nevezé n a p n a k: körülé égő gyémántkristályokkal ékesíté a' nagy boltozatot .. 's c s i l l a g o s é g l ö n neve e' magas ívnek.

Durvább részei maradtak fel a' nagy világanyagnak; csomóba göngyölíté azokat az alkotó: keblébe rejté a' vastagabb tüzet, millio erekkel szövét át belsejét; folyó részeit külön választá 's megtölté azzal az ereket 's felületét körülövedzé azzal, mint egy rá mával; körülé finom folyékonyságot terjeszte ki 's nevezé azt l e v e g ő nek, midőn a' vastagabb nedvnek v i z nevet adott: száraz részeit zöld bársonyszőnyeggel voná be, ezernyi virággal kihimezve. — És adott lakókat mindenik résznek: s z á r n y a s o k a t a' levegőnek, u s z ó k a t a' víznek; szabadon járó- és csúszókat a' száraznak. Függve alkotá e' nagy gömböt a' csillagos boltozat alatt, örök körpályát mért ki céljául 's mindenható kezének egy érintésével elgördíté a' végetlen utra. 'S l ö n e z ó r i a s g ö m b n e k n e v e : f ö l d.

És l ö n kezdete az időnek. Először l ö n r e g : először nyitá fel biborleplét a' h a j n a l; először hullatá keble gyöngyeit az új földre; először köszönté a' tüztenger a' világot; lángajka először csókolá fel a' föld gyenge szülöttei arczain a' könyeket, a' hála könnyűit, melyet teremtésökért sirtak fel alkotójokhoz. Millio torok nyílt fel 's zengé alkotójához háladalát: a' menny fényes seregei, végetlen szeretettel eltelve a' Fölséges iránt, a' föld teremtményei énekével egyesíték övéket, 's zengtek mennyei keblök egész teljével éneket, olly lágyat, mint a' megtisztult aether lassu suhogása; 's olly magasztost, mint szent könyv íhletett igéi. — És a' Fölséges megérté e' hangokat 's boldog volt, mint csak Isten lehet.

Egy h i j a volt még az isteni műnek. Álma legdicsebbikét még nem valósítá az alkotó: még hiányzott egy lény, tökéletesebb minden eddigieknél, ki lételet érezni, a' nagy isteni munkát felfogni 's abban az alkotót ismerni tudja; eszméljen, gondolkozzék, mint maga az Isten.

És az ur létesíté istenálma e' legnagyobbikát is: alkotott lényt, hatalmas mint a' cherubok, 's okosat mint az angyalok. — Sima agyagot vön, ebből alkotá e' lényt, égfelé irányzott arczczal, egyenes deli termettel: a' nap tüztét önté ereibe, saját isteni lelkéből lehelle belé életet; 's e' lény élni 's gondolkozni kezdé mint maga a' Jehova: 's e' lényt nevezé e m b e r nek és f é r f i u nak.

Gyönyörű róna terült el e' vándorgömb közepén, egyenes mint a' csendes tenger, kies kertté alakítva az ember teremtmője által. Csudás szent

fák, ezer fonadékban egymásba kapaszkodó galyaikkal áthatatlan kerítést képezve, szegélyezék e' szép területet: belől e' kerítvényen a' növényország legnemesb termékei diszlettek. Kedves ízű granátalmák az óriaslevelű muzákkal állottak csoportozatban; ezer faju aloék terjeszték hasonlíthatlan kedves illatjokat, szemérmes mimósák büszke rózsák alá rejtettek. Fénylő kristályhegy emelkedett a' kert éjszaki szélén, átlátszó mint legtisztább üveg, mellyen, mint ablakon, a' föld mély gyomra volt látható, tűzagnáival, ezüst forrásaival; látható volt, miként fogamzik a' fagyos ércz 's a' termő erő mint fejtí ki embrióit. Szűk nyílások voltak fúrva e' kristályhegy oldalán, melyeken magosra lövelt ki a' legtisztább víz, hajlott ivkanyarulatokban hullva alá, 's a' lehulló vízcseppek ezerszeresen tükrözve vissza a' megtört nap-sugarakat. — A' hegy tövében tágas mederben gyűlt össze a' víz 's finom hajlásokban lágy dalközött futotta be a' tündérszép kertet. Halvány rózsaszín lég lebegett a' kert felett, oly jó illatu, mint serdült ártatlan hajadon lehellete: 's nevezé az ur e' szép helyet é d e n nek.

Ezt adá lakhelyül kedves művének, hogy lenne ura a' kert minden teremtményeinek és lenne boldog, mint a' menny lakói. És az ember boldog volt; tőle függtek minden teremtmények: a' fa meghajlott előtte 's önkényt kínálta gyümölcseivel; a' vad magállott szavára, a' virágok kitarák kelyheiket 's andalító illattal önték körül, ha köztök haladott el. És hogy e' boldogság lenne határtalan, kiönté szeretete egész teljét az emberre, hatalmas alkotója társat adott mellé, osztályosát örömeinek.

Terebélyfa hűvös árnya alatt ült a' férfiu, tekintete messze tévedezett a' kert fái között. Egyszerre lassu szellő fuvalma érinté arczát, oly lankasztóan 's bádjasztón; szempillái megnehezdedtek, látása elhomályosodott 's eszméletlen hanyatlott le. Az álom anyala jött le az emberhez 's láthatlan szárnyainak lebbenése érinté őt, 's az ember először érezte az álom boldogító erejét 's látott álmakat, üdvözítőket.

És a' mindenség ura formálta társát a' férfiunak: nem durva agyagból alkotá azt, de a' férfiu csontjából, adván annak ígéző szépséget, minő legszebb anyagaié 's nevezé azt hölgynek. — Kifestett rózsabimbót szakasztott a' teremtmény 's illeté azzal a' hölgy ajakát, 's felhasadt a' parányi száj, piros mint a' hajnal legtisztább bíbora; a' kagylótól elvevé gyöngyeit 's pár sorral helyezé azokat a' hölgy szájába; a' selyembogárkától selyemszállait kölcsönzé el 's az éj setétebe mártván, illeszté azt a' hölgy fejére; homloka két gödrébe gyémántgolyót tön, 's a' golyó közepére az ő setétséget rajzolá, 's a' hajnal csillagfényét szórta el benne; és e' két golyó lön tükre a' hölgy keble belsejének, 's szemnek névezteték; fölibe két bársonyívet feszített ki, ez ívek fölibe az ég tiszta derületét ülteté; ajakát rózsamézzel kené be 's keblébe az aloé illatát fúvá, hogy ajaka lenne edesebb a' számóczánál 's lehellete illatos, mint a' menny levegője. És midőn a' férfiu ereibe a' nap tűzét önté, hogy lenne erőteljes, a' hölgyét égi aetherfolyammal tölté meg, hogy lenne gyöngéd és hajlékony, mint fehér rózsza ifju hajtása.

Rubintrónján ült újra a' Mindenható, isteni műve bevégezte után. Előtte félkörben állottak angyalai, imádva őt, a' Felségest. A' trón alsó zsámolyán gyönyörű angyal térdelt, hattufehér szárnyait leeresztve, galambszelíd szemeit mondhatlan imádással függeszté az égi Felségre. — „Szép cselédem, szelíd seraphom!” — szólítá az ur a' térdelő szép angyalt — „égi hazádat el kell hagynod, új hazát rendeltem számodra: a' földre költözendsz, hogy földi testvéreid életét boldogítsd.” — Egy könyecsep tükrözött a' szelíd seraphnak, a' szerelem angyalának, nagy szép szemeiben — a' hála könyűje, 's arcra borult a' trón zsámolyán, édes engedelmessége jelül; azután fölkel, kiterjeszté lágy szárnyait 's még egyszer mondhatlan kifejezésével a' szelíd bánatnak 's csendes örömmek körülnéze, 's mintegy végbucsút intve elhagyandó testvéreinek, a' menny kapujára kilépett, 's szárnycsattogva repült egy szüntelen mozgó pont — a' föld felé.

Ott feküdt még a' hölgy élettelen mint márványszobor. A' szív még nem dobogott, üdvezítő érzelemtől nem hullámozott a' kebel, a' szemek, a' szerelem e' két csillagai, lezáródva; az arc halvány 's élettelen mint az őszi levél. Az égi seraph megállott az istenség e' remekműve előtt; imateljes csudálattal a' véghetetlen iránt, nézte egyideig az élettelen hölgyet; hatalmas, majdnem ismeretlen érzelm villanyozta át szellem-valóját, mit eddig mennyei testvérei irányában nem érzett; szép szárnyait összeszedve, égi szerelemmel hajolt le az élettelenhez, mennyei ajakával illeté a' gyönyörű hölgyajkakát 's egész lelkét lehellé annak keblébe.

Elcsattant a' seraph égi csókja, 's mint égő villám a' setét borulatot, rezgé az át a' zsibbadt idegeket: 's ime, a' vér megpezsdült az átlátszó finom erekben, a' szív feldobbant, sűrűn hullámozott az alabástekebel, az arc rózsái felpirultak 's kezde a' hölgy élni 's érezni. — Szerelem ébreszté életre a' hölgyet, szerelem tölté be keblét, azolta végtelenül szerelemmel dobog a' hölgykebel; ez é l e t e!

Az álom angyala lelebbenté homályos fátyolát a' még mindég alvó férfiú szempilláiról, 's ez fölébredett. Kebléből hosszú nehéz sohaj emelkedett, mint sír fulladt levegője a' felnyílt hasadékon. Álmodt, oly édeset, oly boldogítót. Látá álmában az éden kerítvényét kitágujni; láta emelkedő hegyeket 's sülyedő völgyeket; látott társat maga mellett, 's e' társ oly szép volt, szebb az éden minden virágainál. — Keblén nyugodott a' szép teremtmény, 's ő ajakáról szivta az üdvet. — És láta maga körül apró teremtményeket, vigákat 's eleveneket, mint kis zergefiak, 's keble e' látományra feldobogott, 's érezte a' boldogság legmagasztosbikát. — Ámde ő fölébredett, 's a' szép álom képeivel 's boldogságával eltűn

Félénken fölemelte szemeit 's tekintete fenakadt; az álmodott társat látá maga mellett, hasonló alakut önmagához, csak hogy szebbet, végtelenül gyöngébbet. És a' hölgy keble mind sűrűbben emelkedett; a' szív hallhatóan dobogott, a' gyönyörű ajak mosolyra feselt, 's a' bársony-szemhéjak fölemelkedtek, melyek alól a' menny legszebb két csillaga égett, mint midőn a' nap

barna felleghasadékon pillant ki; és a' szemek találkoztak a' férfiéival, a' mondhatlan szép száj reá mosolygott; és érezte a' férfit az álmodott boldogságot ébren 's ezerszeresen.

„Igen, te vagy, úgy miként álmodtalak! — szolt a' férfit elragadtatva — ismerem e' csillagpárt, ismerem a' bársonyivet felette és ismerem e' kedves ajkat itt, melyből az ég üdve mosolyg felém. — Igen, enyém vagy; így láttalak magam mellett álmomban, így valék boldog akkor is.” — És a' férfit először vont a keblére az Istenkéz által alkotott legszebb 's legtisztább hölgyet 's ajkaik összeforrtak, 's tartott az első csók hosszan, 's a' kéjzön alatt elalélt az emberpár.

A' szerelem anygala pedig fölemelkedve, csendesen lebegett fölöttük láthatlan szárnyain, 's másodszor érzett hatalmas érzelmet szellemkeblében, mit mennyei testvérei iránt nem érzett.

K Ö R Ö S K Ö Z I.

A' N E P E A N S Z I G E T.

(V é g e.)

II.

Közepén a' Nepean szigetnek van a' j ó ö r d ö g laka, merdek szikla oldalában, mellynek nyílásához hosszú gyékényhágcsón juthatni; a' szikla tejét három terebélyes theobroma fa árnyékozza illatos lombjaival.

Ide vezette védettjét Villiam. — Különös jellemző gyöngédség volt e' tulságos emberen, hogy a' hölgynek semmiféle mult körülményeiről nem tudakozódott, sőt nevét sem kérdezé, hanem nevezé őt egyszerűen: „F á j v i r á g”-nak.

Az egyik theobroma fa alá szellős vigvamat készíte számára, friss vizet, gyümölcsöket és vadakat hordott ide neki, miket a' szép hölgy kezei oly izletes étkekké tudtak elkészíteni.

Igy folytak el napok napok után, Fájvirág beleszokni kezdett helyzetébe, már nem rettegett az éjeli kiáltozásoktól 's az erdőkben bujkáló gonosztevők tekintetétől.

Lakása hozzáférhetetlen volt, ha Villiam távozta után a' gyékénylajtortját felvoná 's magassága által biztosítva a' mérges bogarak 's a' mocsárok éjeli göze ellen.

Egy napon magánosan ült Fájvirág vigvámja előtt, kezéből egy szelíd pávafaj psophia csipegetett maismagokat, lábaihoz a' völgyből felkúszó növények indái simultak, miknek virágharangjain lazur- és aranyszárnyú lepkek

függtek, az esti szellő felszedve a' balzsamnövények aromáját, lengett a' magas cacaofák körül, melyeknek ágain tarka paradicsommadarak himbálták magukat, a' távol pagonyok felett veres gőz lebegett. — Az e' napot megelőző éjt iszonyú orkán dühöngte át, minőt csak a' déli tartományok ismernek: egész erdők irtattak ki töveikből, a' tenger kicsapott a' sziget legmagasabb partjaira, letarolt fák között szétzuzott madarak heverték fészkeikben. A' szél ordításai közben olykor ágyulövések is hallatszottak 's összes kétségbeesett jajkiáltás, minő egy sülyedő hajó népségeé. A' vész csilapultával mindjárt sietett a' partra Villiam 's azóta vissza nem tért. — Most mintegy kipihenni látszik magát a' természet, valami szokatlan ez a' fényes nap-pali csend.

— Fájvirág! szólt a' szikla alatt Villiam ismeretes hangja: bocsásd le a' gyékényt!

A' hölgy lebontotta a' fa derekához kötött hágcst 's kezét nyujtá az érkező elébe. De a' hágcson nem az ősz bajtárs jött fel, hanem egy szökefűrtű ifju, szép mint Apollo.

— Álom-e ez? kiáltanak mindketten 's hogy meggyőződjenek a' valóságról, egymás karjaiba hullottak. Isten, Istenem! lihegé az ifju 's kereste az eget kedvese szemeiben és az üdvet annak ajkain.

Nagy gyönyörúsége lehetett benne az örökjónak, midőn illy boldog emberekre lenézhetett. — Még Villiam is sírt mint egy asszony, maga sem tudva miért. — —

Most néhány száraz szót a' chronicából:

Nem mondok évszámot — hanem volt idő, midőn bizonyos nemzet, melly elég keserű poharat megivott, hirtelen azon jó gondolatra jött, hogy mindazon fiait, kik neki szeretetet és szívök vérért fizették, kebléből kitagadta, 's mert csak határain belől kívántak élni halni, kitiltá csontjaikat is az országból.

Illy kitüntetésben osztozott Victor, vagy, minthogy magyarul irunk, legyen neve: Géza.

Családi neve nem akar eszembe jutni, majd talán valakinek eszébe jö — addig is nevezzük őt röviden Gézának.

Számüzve hordta a' nagy honáldást keblében egyik tengertől a' másikkig.

Az elzárt paradicsom ajtaján cherubok, vagy mik, örködnének.

Illy kéj utazása i egyikében, midőn Valparaisoban egy éjjel a' város utcaín holdvilágnál bolyongana, egy palota erkélyén nősikoltásokat hallott, felrohant az erkélyre: — két rabló egy leányt fojtogatott; — két percz mulva az ifu kardja átjárta testüket. A' második rabló haldokolva csúszott lábaihoz 's nyögve vont elő kebléből egy erszényt, fuldokolva: a' kormányzó ötven guinét adott, azután kifújta lelkét.

A' kormányzót *Quarrelsonnak* hitták, ki a' hölgynek nagybátyja volt 's annak az élet színpadáról lelépése esetére örököse, mirenézve neki rokon kötelessége volt, arról a' legbiztosabban gondoskodni.

Ez a' hölgy volt Fájvirág, igaz nevén: *Quarrelson Mária*.

A' kormányzó nagy darab földön legelső ember volt 's így minden törvényen felül állt; nagyon természetes tehát, hogy senki sem vonhatta őt kérdőre e' gyöngéd gondoskodásért, valamint Máriát sem biztosíthatta senki, hogy a' jövő reggel Valparaisoban fog-e fölébredni vagy a' mennyországban?

'S az ifju, kit a' föld tulsó oldaláról üzött ide engesztelen sors, szenvedélyt érzett a' hölgy iránt, elmondá neki, hogy szerencsétlensége nagy, 's a' hölgy azt felelte: hogy kétfelé osztott teher kevesebb; két szív könnyebben visel egy fájdalmat, — ők megérték egymást.

Mária levelet írt Quarrelsonnak, melyben kinyilatkoztatá, hogy a' száműzött idegen sorsához fűzendi a' magáét, 's elbúcsúzik tőle, messze elutazandó.

Hanem Quarrelson lelke fekete volt, mint azon rabszolgák, kiket naponkint korbácsoltat, azt hitte, miszerint Mária azért akar tőle megmenekülni, hogy majd a' sydneyi főkormányzéknel ellene vádat indítson 's a' kedveséhez szökö leányt, midőn az éjjel a' reá váró csónakhoz sietne, elfogta 's sajkán elvitte a' Nepean-szigetre; ott kitette, tudva, hogy onnét vissza még nem jött senki, 's midőn kérdezték tőle, hol van a' leány, előmutatta annak levelét 's azt mondá, hogy kedvesével megszökött.

Géza pedig kereste az elveszettet a' széles világon.

De jó az Isten. — Küldé egy vihart, mely Gézát a' pokolszigetre kiveté, melynek partján őt a' jó ördög megtalálta, ő pedig megtalálta az elveszettet.

Sokáig éltek itt mindhárman boldogan. Géza, Mária és vén barátjok a' jó ördög; egészen elfeledték, hogy a' Nepean sziget neve: pokolsziget.

Hanem midőn az első örömek mámora eloszlott, kezdenék jönni a' jövődöröli gondok, a' honvágy, vágy a' szabad világ után, . . . sokszor látták őket szabadon repülő felhők ott ülni néma ábrándban a' theobromák susogó ágai alatt 's keserű reméltelenségben merengni a' néptelen tenger pusztá látkörén.

Sokszor megkisérték Géza és Villiam alattomban egy kis csónakot fagraggni köfejszéikkel 's midőn félig készen voltak vele, valami gazember felégette vagy széthasogatta fáradságos műüket; irigység vagy a' nepeani hóhér tehette.

Le kelle mondani minden szabadulási reményről.

Egy éjjel azonban szokatlan nyögések verték fel a' barlang lakóit álmakból; úgy hallatszottak, mintha a' föld mélyéből egy haldokló sohajtana fel.

— Ez bizonyosan a' *v a k o n d o k*; szólt Villiam; itt lakik egy oduban a' szikla alatt, nyolcz éve, hogy nem látott napvilágot. Ez a' *v a k o n d o k* nyolcz év előtt híres legény volt a' northumberlandi grófságban

nevét nem tudom, volt neki vagy húsz: minden városban más, ma hosszú szakállú koldus volt, holnap parfumirozott dandy; délelőtt bérszolga, délen tőzsér; délután rendőrtiszt; este alakos; éjjel zsebelő: ma vőlegény volt, 's holnap mint hajóslegény jelent meg saját felesége előtt, tudtára adandó, hogy férjét a' menyasszonyi ajándékkal egyetemben elnyelte a' tenger; vagy tizenkétszer házasodott, feleségei mind élnek; — ugyanannyiszor tömlőczéből megszökött, hatszor bukást hirdetett, most pedig itt lakik a' föld alatt; azon nyolcz év alatt, hogy ide hozták, ki nem mozdult odvából; én szoktam neki manihot-gyökereket lehajigálni, abból élösködik, különben igen csendesen szokta viselni magát, 's még úgy sem sohajtozott mint most; valami baja lehet.

Másnap reggel lementek a' vakondok odvába. A' nyögések egészen megszűntek. Az ember halva volt. Ott feküdt összezsugorodtan szűk odájában, különös alkotmányt szorítva karjai közé. A' sötétben nem lehet megismerni, micsoda; hanem a' világosságra felczipelve, kitűnt, hogy az gyékényből mesterileg font n a s z á d, kautsukkal erősen bevonva 's a' leghosszabb ut véseire készítve, sajátzerű kormánynyal és hársvitorlával. Csak perczben mult, hogy ez ember tizenharmadszor meg nem szökött börtönéből; az a' percz halálának percze volt; mely e' nyolczévi munkát kigúnyolá.

Mint szikráztak mindhármok szemei e' csónak látására!

Hanem a' csónak csak egy ember számára készült.

Csak egy szabadulhatott meg!

'S ki legyen azon egy?

Hosszas tanakodás után abban egyezének meg, hogy az Villiam legyen, ki elvitorlázva Botany-Baybe, ott a' kormányzót tudósítsa, hogy a' Nepean szigeten méltatlanul szenvedők vannak és őket szabadítsa meg.

Még azon éjjel kedvező széllel tengerre vitte naszádját a' jó ördög, elbucsúzott bajtársaitól kis ideig, éjszának irányozta futását, azután feszült vitorlával indult meg nyugatnak 's kevés idő múlva eltűnt szemeik elől.

Elfog-e jutni kised csónakával a' sydneyi öbölbe? Nem temetik-e el az uton a' habok? nem vesz-e el éhen?

Vagy ha megmenekült, fogja-e ő a' törvényszéket fölkeresni, hogy ott barátjaiért panaszkodjék 's magát újra elfogassa?

Nem fogják-e őt mint szökevényt azonnal fenytésül letartóztatni, mielőtt panaszát elmondhatná?

'S nem hiába fognak-e akkor várni szabadulásra a' pokolszigeten hagyott baráti?

III.

Hetek, havak multak el: naponként várták az elhagyottak a' szabadulást 's a' mint nőtt az idő, reményök úgy fogyott. Felszámíták, mennyi idő alatt

érhetett Villiam Botany-Baybe, mennyi idő kellett arra, hogy visszaérkezzék. Az idő végtelenül hosszabba ütött ki; szinte fél esztendő telt el így kínos várakozásban. Midőn egyesős alkonyon vitorlát látott Géza feltűnni a' tengeren, melly egyenesen a' szigetnek tartott.

Ki írhatja le az örömet, mellyet e' látvány a' szabadságvágyók szívében gerjesztett! Sokáig imádkoztak hálaímat, szemeiket az égre függesztve 's midőn azokkal ujjal a' hajót keresték, az már akkor a' révbe érkezett, benne három férfi ült: egy evezőlegény, egy kormányos és egy veres szakkállómájfoltos arczu férfiú!

Az örvendők egyszerre égből hullottak alá a' pokolba.

— Quarrelson! ordítá dühösen Géza, köbaltáját ragadva; szemei vadul forogtak.

— Az Istenért, mit akarsz, kiálta Mária, az ifju térdeit átkarolva.

— Meg fogom őt ölni, vagy magam meghalok, de így nem szabad a' sorsnak csufot üzni velünk.

— És én? esenge a' hölgy.

Az ifju habozott.

E' perczen két mozsárlövés történt, a' csónak kikötött, ez uttal közel mert jöni a' parthoz, mert ormán két mozsár volt felállítva golyókkal töltve.

Quarrelson kiszállt 's sebes léptekkel egyenesen Grundler a' hóhér lakának tartott 's annak ajtaján bement.

A' csónakban az evezőlegény maradt, kezében égő vasnyelű kanócczal, az ágyúk előtt ülve, hátul a' keréknél a' kormányos állt.

— Meg kell téged szabadítaniok, ha emberek, bárha Quarrelson emberei is! kiálta Géza 's vakeszméletlenül ragadta magával Máriát; pár percz mulva a' parton termett.

Alig hogy észrevette őket a' kormányos, inte a' legénynek, hogy lőjön rájuk; ez fölemelte kanóczát.

— Az Isten szerelmeért! sikolta a' hölgy, térdre hullva.

E' sikoltásra fölrezzent a' hajóslegény, merőn rátekinte a' hölgyre — leereszté kanóczát 's hátrafordulva a' kormányosnak, fejrázva inte, hogy nem fog löni.

Géza közeledett.

— Lőjj! ordita a' kormányos.

A' legény nem mozdult.

— Fogsz löni, gazember? dühöngé amaz, vagy téged is a' tengerbe vesselek, mint bátyádat oda vetettem? 's ezzel dühösen a' legénynek ugrott.

Ez pedig, mintha kigyó csipte volna meg, szökött fel helyéből: vedd ezt bátyám emlékeért! rikoltá 's a' kanócczal úgy vágott a' kormányos szeme közé, hogy ez vissza tántorodott az árboczig: itt azonban indulatosan rántotta elő kését, képe elvörösült 's vad boszúval rohant a' fegyvertelen hajóslegényre.

— Ne félj! kiálta Géza, egy ugrással a' hajóban teremve, míg kőfej-széje a' kormányos ölésre emelt kezét lezúzta.

— Hurrah! ordítá a' hajós, mellénél ragadva a' hanyatló kormányost's azt egy lökéssel a' tengerbe taszítva. Két tengeri angyal rohant utána 's percz mulva néhány véres vízhólyag buborékolt fel a' víz színére.

A' mint Quarrelson belépett Grundler ajtaján, mogorván kelt az felmoh-ágyáról, fegyverét a' belépőre szegezve.

R u l e B r i t t a n i a' jelszó hangzék Quarrelson szájából.

Grundler vállvonítva eresztéle fegyverét 's röviden kérdé: mit akarsz?

Quarrelson szétnéze, ülőhelyet keresve a' gunyhóban.

Nem volt abban egyéb egy nyaláb mohnál 's egy kőasztalnál.

Grundler furcsa ember volt; hajdan sydneyi hóhér, elélemülve azon kegyet kérte magának, hogy Nepeanra eresszék, adván vele elegendő löport és golyót, különös kedve telt benne embereket vadászni 's tudta, hogy a' nepeani lelkekről senki számot nem kér. Különben mogorva vadállatkinézése volt, előregörbült nyakkal, sörtehajjal 's vastag tompa orral hasonlított egy ábrándos vén hyenához; hosszas magányságban annyira elszokott a' beszéd-től, hogy ritkaság volt tőle egyhuzamban három szót hallani.

— Emlékezni fogsz rá, kezdé Quarrelson, hogy itt e' szigeten bizonyos némben tartózkodik 's egy férfit, kik a' jó ördöggel laktak egy tanyán; ez utóbbi ezelőtt félévvel innét valahogy megszökvén, a' kormányoskéhez ezeknek kiszabadításukért folyamodott 's a' kormányoské törvényes vizsgálatot szándékozik tenni a' Nepean szigeten, melly két hét mulva fog véghezmenni. — Akkorra nem szabad nekik azon két személyt megtalálni; megteheded-e ezt?

Grundler fegyverére mutatott.

'S mit kívánsz érte, ha megteszed?

— Puskapor, rhum; volt rövid felelete Grundlernek.

— Tehát áll az alku? két hét alatt?

— Jó! monda Grundler.

E' perczben lövés durrant el 's a' gunyhó teteje forgácsokban hullott az alkudók fejére.

— Mi volt ez? kiáltának kirohanva.

A' csónak, mellyen Quarrelson jött, két száz lépésnyire volt a' parttól 's duzzadó vitorlákkal távozik attól, benne egy evezőlegény ült, az árbocznál ült Mária, a' kormánykeréknél Géza.

— Adjon az ég hosszú életet neked; kiálta a' távolból Géza Quarrelsonnak 's egy másik köszöntő lövés halomba dönté a' tuskóhajlékot.

— Utánok!! ordítá örülten Quarrelson, 's hanyatthomlok a' vizeknek rohant. Fogjátok el őket! fogjátok el; ide Grundler, lödd agyon őket, löjj utánok!

Grundler képéhez illeszté fegyverét, célzott; azután újra leereszté azt, vállvonítva mondván: már messze vannak.

— Mindegy, löjj! rikácsolá kétségbeesve Quarrelson 's térden csúszott a' hóhér után.

— A' löpor drága; felelé az hidegen.

Quarrelson pedig tébolyodtan futkosott a' parton, sirt, átkozódott 's magát kétségbeesve verte a' földhöz, haját tépte, kövekkel hajigált az égre; — boszút állt maga magán.

A' vitorlás pedig nem sokára Botany-Baybe érkezett, hol a' keresetek megjelenén, a' törvényes vizsgálat elmaradt 's így Quarrelson soha sem szabadult meg a' pokolszigetről: emlékeznek ugyan még sok évek után is azon hajósok, kik újabb lakókat szállítottak ide 's kiknek nem szabad a' hóhéron kívül egyébbel beszélniök, az pedig már jó ideje, hogy több szót nem tud, mint 'rhum és löpor'; ezek emlékeznek egy őrzőgőről, ki daemóni tekintettel dühöngve és jajgatva közelge feléjük, iszonyú átkokban kifogyhatatlan, midőn őket távozni látja; de annyi bizonyos, hogy azóta senki vissza a' pokolszigetről nem került.

Villiam letette ördögi melléknevét 's becsületes lakatos mester lett belőle; Quarrelson bűnhődése után végkép lemondott az improvizált biráskodásról 's miután felsőbb helyekről kegyelmet eszközöltek ki számára, mint istenfélő ember végezte életét.

Géza és Mária mint éltek tovább?

Nem akarom a' k ö l t ő i g a z s á g t é t e l t az által zavarba hozni, hogy további életök folyamát ideirjam; elég azt tudnunk, hogy elvégre csakugyan boldogok lettek, ha nem ezen is, de legalább a' más világon.

Az volt Géza minden viszontagságainak alapja, hogy honát jobban szerette, mint magát, jobban mint nejét 's hogy az illy szeretetért mi szokott lenni a' fizetés? Beszélnek róla a' chronicák.

J ó k a y M ó r i t z.

S A T Y R Á K.

I.

C I V I L I S A T I Ó N K.

Verset, de nyerset irok, mert e' hon
A' nyers terméknek bővében vagyon.

En Istenemnek áldott szent fija!
 Való, hogy úgy kifejlett Hunnia?
 Hogy olly nagy a' civilisatio,
 Mint ábrándozva elmondjuk?

E c h o.

O! O!

A' műipart mi nézi, illeti:
 Szemünkre senki nem téritheti,
 Hogy ebben nem mi állnánk legelől,
 Kivált ha tud a' kutyabőr felől,
 Ezt olly jól tudjuk elkészíteni,
 Hogy a' ki merne kisebbíteni;
 Majd megmutatnók,
 Hogy a' gúny nem bók.
 Ki a' magyarnak bókocskát csinál,
 Annak díjában kutyabőrt kínál. —
 Látjátok azt a' viszketeg
 Embert? az arcza, mint a' pöfeteg;
 Az törvénytudó,
 Ez országfutó.
 Nagy könyv előtte,
 Ebbőre kötve;
 Abból egész nap mormol bő igét,
 Védvén a' jogok legszentebbekét;
 Ki volna más e'
 Nagyszivű bátor,
 Mint egy prokátor?
 Mig fedte a' bőr a' jó állatot,
 Az élő állat föl nem kaphatott.
 Kényérhaj 's üres koncz jutott neki,
 A' rosz cseléd ebrúdon hányta ki.
 Hűséges voltát el nem ismerék,
 Bár volt az udvar leghivebb öre;
 Ha rút idő volt, házból kiverék:
 'S őriztetik most ereklyebőre.
 Ha életében őrzé javaid,
 És halva bőrén irvák jogaid,
 Kiméld, ha látod, a' szegény ebet,
 Hisz ez amannak utóda lehet.

A' műiparból a' kereskedés
 Fejlik, mint szóból a' verekedés,
 De a' magyar nem úgy tesz, mint a' britt,
 Mellyet szigetjén nagy tenger körít;
 'S egész világra portékát viszen,
 Ha vette egyen, árulja tizen.
 Mert rajta hagyja nem szennyét kezének,
 De csinyját bínyját alkotó eszének.
 Nem, a' magyar nem úgy kereskedik;

Ő házasul avagy pereskedik.
 Nincs pénz? vagyon leány gazdag, a' kívül
 Boldog lehet, bár semmit nem mivel.
 Mert élre vannak verve aranyi,
 Polgárleánya 's tud zsugorgani.
 Az apja mindig egyfélével élt,
 Egy öltözetben töltött nyarat télt;
 Ingén kabátján porzott a' tobák;

Az ilyen lények nemde ostobák? —

Minden kis fillért, mellyet kiadott
 Előbb fogához vert, koczogatott.
 Minden garásra, a' mellyet bevett,
 Miként a' rabra, kettős zárt vetett.
 Így a' leánya jól áll, 's a' mami
 Egyet sohajt, „még kéne valami!“
 És lelke teste vágya úri rang,
 Ez a' kinek nincs, félbitang, csatang.
 'S jő egy fiscalis,
 Egy talis qualis;
 'S milly szép a' jövő
 Mert úri a' vő.
 És megvan a' rang, megvan kelleme,
 Igen, de mellytől futni kellene.
 Most a' nagyasszony, ha nem éhezik,
 A' tussurral egy tálból sem eszik.

Más mód magyarnak pénzre tenni szert,

Vén levelekből kezni perre pert.

Hány jó magyarnak van bőven pere,

'S nincs napról napra biztos kenyere.

A' sok actio,

Executio,

Oppositio,

Repositio,

Mindannyi o! o!

A' vér a' vérrel mindig háborog,

„Enyim, tiéd“ mi kérdésben forog.

'S az a' tulajdon legszentebb joga,

Hogy várhat addig gyermek 's unoka,

Mig a' mi rája néz, kezébe jő.

— Ördög prokátor egy bordába sző —

Igy a' kinek ösökrül volna, sincs;

Igaz jószág! de mellynek párja nincs.

Törvénykezünk rá, 's veszünk általa;

Ez az igazság szép diadala!

Rosz gazda vagy te, fajtám, nemzelem!

Mulatságod sehogy sem szeretem.

Törvényed oszt, mint kártyakeverő;

Mindenki azzal játszik, a' mi jó.

Pörlő beszéd már régi rosz szokásod,

Természeteddé vála, véredbe vásott.

És terjed a' szó,

A' szélbe való.

Van morgadalom,

És dörgedelem.

És a' magyar ember,

Ki szólni sokat mer,

Mindig bele nyer,

'S im, itt a' süker!

Mondják, prokátor nép vagy, nemzetem,

Mulatságod sehogy sem szeretem.

E r d é l y i.

KIRÁNDULÁS VÁCZRA.

(Szombaton, september 6-kán.)

Tíz év előtt igen boldog ember voltam, először: mert nem adtam ki az 'Életképek'-et 's másodsor: mert azt tehettem, a' mi nekem tetszett. — Az elsőre nézve azzal vigasztalom magamat, hogy o l v a s ó i m még boldogtalanabbak nálamnál; a' másodiknak hiányát pedig szeretett nóm 's szöke fiacskám birtokában mindinkább feledek.

Egy szombati nap volt tíz év előtt is, midőn a' kelő nap sugarai megkoszorúzák a' felgőzölő ködfelhőket 's mi vidor kedvvel sieténk le a' glockniczi havasokról, hol az éjet töltöttük, a' virágos völgybe. Mindig lejjebb és lejjebb értünk; a' kéklő ég szorosabb és keskenyebb lön felettünk 's félénk tekintetünk mindenütt idomtalan szikladarabokkal találkozok. Istenem, ha épen e' pillanatban az összehalmozott szirttömbből egy kő leszakadna 's mindnyájunkat eltemetne. De nem; biztosan nyugszanak ők a' súlygyennek láthatatlan bilincseiben 's régi időktől fogva nyugszanak ők ott, mint azt a' mohos fenyők tanúsítják, melyek meztelen gyökereiket a' szirtköveken körülfonták, hogy a' fősvény földből tápukat nyerjék. A' szív nyugodtabb lön 's csak lassu dobogással árulá el még teljesen le nem győzött felelmet: azonban mégis bátrabban tekinténk körül 's itten majd a' meredek, majd felszakos szirtlapokat, amott a' keskeny, láthatatlan mélységbe lefutó hasadékokat 's a' legkülönösebb alakú 's hasonlatosságu tárgyakat bámultuk. Minden aranyszínű mohval, sötét harasztal 's a' legkülöneműbb fák- és bokrokkal volt benöve 's körülszegélyezve.

És velünk volt akkor a' szép E m i l i a is, a' tizenhat éves gyermekhölgy, kinek élettavaszára fellegettheres ég nehezede 's szívörömei hangszerén mély fájdalomnak utóhangja rezgett. — Társaim vig dalokat éneklének 's midőn a' 'ne sirj, lányka!' megzendült az ezervisszhangu völgy öblében, Emilia szeemeiben köny csillogott — a' borús emlékezet kiömlése. És ez az egyetlen gyöngy elriasztá könnyelmű fiatal tüzünket, mely kegyetlen játékot üzött a' halál érzelmeivel.

Szegény Emilia! alig kezdett fiatal szíve a' legédesebb érzellel megbarátkozni, midőn a' kegyetlen sors letépé szűz kebléről kedvesét 's hideg sirba fekteté.

Ő szórakozás végett utazott . . de tulajdona az a' búnak, hogy mint déli árnyad, lábadoz tapad, bár miként akarsz menekülni tőle.

Tíz év mulva m a a' gözösön ismét láttam Emiliát! Még mindig szép és vonzó volt ő és — h a j a d o n.

— Meddig? kérdeze ezüstcsengésű hangjával.

— V á c z i g; felelék mély baritonnal.

Emilia keblét lassu sohaj emelé, égszín szemeit fölveté reám 's lassu, alig hallható hangon susogá: 'Oh, miért nem szállhatok én is ki Vácznál.'

E' szavakban ugyan nem volt semmi poezis, de tudtam én a' legszebbet belőlök teremteni. — Elöttem egy a n g y a l állott 's mégis a' hiuság ő r d ő g e azzal ámitgatott, hogy ez a' sohaj 's ezen szavak engem illetnek.

Bizony nem sokba mult, hogy Bécsig el nem kísérem a' kedves hölgyet.

Midőn Vácznál megállottunk, mélyen elsomorodott képpel akartam épen elválni Emiliától, de e' pillanatban egy igen csinos, fiatal dzsidástiszt a' rákosi kéjtáborból, bucsúzik el tőle 's a' szerelmes tekintettel rajta csüngő hölgy kezét forró csókokkal előzőnlé.

Én némán hajtám meg magamat: mert, úgy hiszem, kitaláltam, miért sohajtott oly epedőleg a' szép E m i l i a! — —

A' 'fehér hajó' vendéglőbe szállottam negyedmagammal, kik a' gyermekkórház részéről Vácra, gr. Nádasdy Ferencz ő excellentiájához voltunk deputálva — k o l d u l n i. Itt találkozáink később egy másik küldöttséggel is, mely Pestre volt rendelve fáklyaszénézni: mindketten célt értünk, mert — k a p t u n k v a l a m i t.

Megbizásunkban deputationalis módon, t. i. attilában, kardban és kalpagban eljárván, nem volt még tizenegy óra, midőn szállásunkra visszatértünk. A' felső gözös többnyire hat és hét óra közt szokott Vácznál megérkezni, ha e l n e m m a r a d, a' mi nem magyar dolgoknál is meg szokott néha történni . . ez esetben azonban a' gőzhajótársaság igen emberszeretőleg gondoskodott arról, hogy a' partnál váró utasok — még tovább várakozhatnak.

Ah, milly unalmas ilyenkor az a' szép széles Duna, mellyen boldogabb napokban szerelemdalokat énekeltem a' kedvessel gyöngé naszádon 's a' folyóba mélyedő pillanatok rokonérzelemmel viszonzottaték sima tükrétől.

Igenis; a' folyók nyílt erei az anyatermészetnek, mellyekbe az emberek iránti szerelmét önti.

Tizenegy órától hatig, Riese Ádám számítása szerint, épen — h é t ó r a . . Riese ur pedig igen jól tudott számolni, mert nem volt m a g y a r . . . hét hosszú óra Váczon fölér négy hosszú órával a' hivatalban 's négy hosszú óra a' hivatalban egy kis örökséggel a' — limbusban!

H é t ó r a! mivel töltjük be ezen roppant időközt? kérdezők egymást nagy aggodalmasan 's körültekintően, valjon nem látunk-e valamely uracsot, ki meg tudná mondani, mivel öli meg a' napnak huszonnégy óráit?

Az ilyen uracsokat azonban nem V á c z o n, hanem a' v á c z i utcában kell keresni!

A' kilátás a' 'fehérhajó'-i vendéglő előtti padról igen ígéző — mig t. i. távolba mereng a' szem . . egy tekintet a' közel tárgyakra, a' ronda töltés és piszkos du-naparra, úgy arczulcsapja a' poezist, mint a' vendéglő kapujára főlsegezett következő béli hirdetmény a' magyar tudóstársasági nyelvszabályokat:

, v á c z o n 1845. Hirdetmény azon nyert szives bizodalomnál fogva a' mellett tisztelettel czimzett erdemes Közönségtől vendéglőm eránt tapasztalni szerencsém vala, bátor vagyok egész illendőséggel e. f. hó 31-kán azaz Vasárnap fehér Hajó vendéglő nagy Teremben tánczvizalmat tartani, melyre alázatos meghívásom következésében szívesen várt becses megjelenéseket kérvén, 10 p: xral belépti ár után. Pintér Bálint. az fent irt táncz vizalom 8 orakor vészti Kezdetét.'"

Ez a hirdetmény így volt nyomtatva szórul szóra 's tán még most is olvasható. Egyébiránt Váczon még több illy nevezetes jelentéseket lehet olvasni, a' többi közt egy fűszerárusnál is, ki, mint valahol olvastuk, a' „Tokaier Ausbruch“-ot, tokai k i - t ö r é s -re fordítá.

Bájos mosolylyal üdvözle bennünket a' vidék — messziről; jó ideig gyönyörködénk az el-elvonuló felhőkkel bujóska játszó napsugarakon . . mi által a' hegyvidéknek majd egyik, majd másik oldala megvilágítottak, a' többit pedig őszi árnyék fődé . . 's némán tekintetem ki a' szép vidékre: „mi hasznom benne, mondam elkeseredve, hisz az egész tág láthatáron nincs pont, melly az enyém volna; — az egész világon egy olly keskeny tér sem, mellyen egy gunyhó 's zöldellő hegyhathoz dülő virágkertecske állhatna 's róla azt mondhatnám: „ez az enyém!“

Ha tudnám, hogy flamból m a g y a r i r ó lesz — azonnal a' mandzsúr színházba küldeném őt, hogy soha még csak fogalma se legyen a' — m ű v é s z e t - r ő l, 's ha ez sem használna 's a' „genie“ erőnek erejével kitörni akarna, akkor mutatnék neki néhány magyar szerkesztőt, kiknél — ámbár szüntelen azt trombitálják, hogy a' közönség növekedő részvétellel viseltetik irántuk — maholnap a' t r o m - b i t a s z ó t aligha d o b s z ó nem fogja felváltani.

A' déli harang rekedt kongása — mellyért a' nemes város hihetőleg szüntegy, mint a' nemzeti színház némelly énekesnőnek, hiába fizeti a' sok pénzt — fölbreszte álmaimból, miket a' vendéglő ugynevezett kávéházából kizengő keserves nemzeti nóták mellett már valódi magyarosan szövögetni kezdék . . 's egy rozszant csigahágcsón — mellynek sokai egymástól annyira szét vannak rakva, hogy az ember, ha egyikről a' másikra akar lépni, kénytelen úgy kiterpeszteni lábait, hogy ugyanazon megerőltetéssel száraz időben a' pesti városligeti tőcskát legszelebb helyén is átlépheti — az ét-terembe siettünk. Itt kipihenvén magunkat, neveltük N — y követársunk azon ötletét, miszerint most már fogalmunk lehet a' rhodusi „kolosz“-ról, mellynek lábai alatt vitorlás hajók usztak keresztül, miután kevéssel ezelőtt mi is mindnyájan illy „kolosz“-ok valánk en miniature, kiknek lábaik alatt ha vitorlás hajók nem is, de egy mostani ől tűzifa, mellyet az „erélyes“ hatóság a' hamis mérték miatt még össze nem hányatott, igen könnyen elférhetett volna.

Az ebéd jó és olcsó volt, a' váczi somlyain egyébiránt meg lehetett ismerni, hogy a' fogadós közel lakik — a' Dunához.

Hosszu ebédkezésnek barátja soha sem voltam 's azért már sokan kételkedtek tiszta m a g y a r véremben, ámbár t ö r z s ö k ö s m a g y a r nevem az ellenkezőről győzhette volna meg őket . . de hat óra volt még hátra, hat órát kellett még megölni 's ezen árért tán még az új felévi „Életképek“ füzetait is végigolvastam volna, mire a' javitásokon kívül — kinek ezért holta után oszlopot emeltetek a' nyomtatási hibákból, — nem hiszem, hogy valaki eltökéllette eddig magát.

Harmadfél órai ülésezés után azt végeztük 's pedig négyen egy ellen, ki ismerőseit ment látogatni, hogy a' városban kis sétát teendünk. A' végzést a z o n n a l véghez is vittük, mi ritkaság okáért Váczon ugy, mint széles Magyarországon, emfitést érdemel.

Vácznál még sokkal rondább városok is vannak édes hazánkban; némelly csinos 's izletes egyszerűséggel épült házain mindjárt meglátszott, hogy azokat nem P. ur építette . . a' kövezet irgalmatlan, de őszi utolján 's tavasz elején a' végetlen sárban igen nagy hasznát lehet venni. — A' siketnémák intézetét meg akartuk látogatni, de úgy jártunk szándékunkkal, mint történt nem rég az írói tulajdon megalapításával . . a' sok idő miatt — nem értünk reá!! Az olvasó kört nem láttuk, mert nem találtunk olvasót, ki abba bevezetett volna bennünket.

Egyéb nevezetességei Vácznak nincsenek.

A' piacon gyümölcsöt vásárolván, azt a' fölfedezést tettük, hogy a' kofák

itt mind magyarok 's igen u d v a r i a s a k . . . bizony nehéz volna köztök egy hatpraesett ujdonságírótl találni.

Az é r e t t barackok darabját egy váltó garason árulták, midőn Pesten az é r e t l e n é r t egy tizest kellett fizetni. E' tekintetben a' váczi commissariusok hátrább vannak a' pesti, erélyes' rendőrségnél.

Egy kis ,kormos' fiut kérdeznék meg, merre kell menni a' vasúthoz? ,Csak mindig egyenesen, aztán kissé görbén, míg egy ,utcziká'-hoz érnek, azon tessék végigmenni 's azután balra befordulni, hol jobbra keskeny ut vezet a' kerítésig, ott megint balra tartsanak az árok mellett 's ha ezt jobbról elhagyták 's mindig ,árrebb' mennek 's még egy kicsit balra térnek, akkor egyenesen kijutnak a' köhidhoz, hol balra is jobbra is láthatják a' vasutat.'

Az utbagazítás igen v i l á g o s volt . . 's ez okból valami másfél órai kalandozás után csakugyan rátaláltunk a' vasutra, vagy inkább a' leendő vasut néhány töredék előkészületeire.

Váczon e' nagy reményekhez kötött vállalat még nem igen halad előre; azonban jó magyar szokás szerint azzal biztatjuk magunkat, hogy ,majd meglesz minden', midőn a' meredek sziklák egyetlen hatalomszóra egyenes utakká változnak, a' borzasztó völgytörkők feltöltetnek 's szédelgő mélységek fölött merész hidak épülnek. Istennem, beh jó is lesz az a' ,majd ötven esztendő után': belépünk az ötven hatvan személyre készült izletes és kényelmes ,Waggon'-okba 's uti társainkkal néhány szót váltva a' jó vagy rossz időről, megkötöttük az ismeretséget; szomszédunk burnótszelenczéjét kínálja, mi szippantunk egyet, trüszkölünk, orrunkat fújjuk 's azután nagyálmélkodva dörgöljük ki szemünket . . mert kevés perczek mulva száz mérföldnyire haladtunk — P e s t től!

A' vasutól csekély távolságra esik a' temető, melyet vékony fasorok szegélyeznek. Komoly csend üli a' halottak lakát. — Tudja Isten, a' temető mindig különös vonzó erővel hat reám 's egyszersmind bizonyos szent borzalommal tölti el keblemet. A' csend, melly abban uralkodik, a' sírhalmok hosszú sorai, a' küpreszek 's szomorúfűfák titkos susogása, mindez már gyermekségem óta oly mély benyomást tön bennem, melyet most későbbi éveim sem bírnak eltörölni.

Sok szerettem sírja fölött viraszt emlékezetem, sok reményeim bedültek önköblemben — 's azért oly fájósédas nekem a' temető!

Bementünk a' béke hónapja 's a' fűvel sűrűn benőtt sírhalmokra telepedénk le. A' nap rezegve és megtörve pillantott be az akáczfák levelei közt. Mérsékelt távolságban tőlünk egy fiatal ember támaszkodék egyszerű fakereszthez 's bús arczezzal tekintett alá a' lábainál domborodó még friss sírhantra.

Kevés kitűnő emlékköveket láthatni itt 's ezek közül is többen eldöntve 's félig földbe süllyedve, a' fölöttük buján növő fűtől majdnem egészen elfödötnek. A' mulandóság szülő képe ez; a' síremlékek, mellyek azért állitattak fel, hogy az alattuk nyugvókat a' feledékenységtől megőrizték, most magok is szétrombolva 's elmálva hevernek 's kevés évek mulva tán az utolsó maradvány sem lesz többé szemlélhető. Szomoru sorsa a' föld ,apró' nagyainak, kik csak márvány építáphiumokban adhatják át neveiket az utókornak; de irigylésre méltó azon férfúé, ki — mint egy német költő oly szépen mondja — nevét merész tettek által a' csillagboltozatra írta 's bár eltávozik ő — de emléke örök időközé felmarad . . 's pedig márvány- és ércszobrok nélkül!

A' halálrólí elmélkedések, meg a' délutáni csend, egészen elkomoritának benünket, igyekeztünk a' szomoru themák fűzőgetéséből, mint némelly nagy hazánkfija a' periodusok tömkelegéből, nagynehezen kibontakozni 's magyar ember szokása szerint p o l i t i z á l n i kezdünk, még pedig arczezzal ég felé fordulva a' szó legszorosabb értelmében — a' k é k b e!

Csak a' legkonokabb philister zárhatja el magát a' nyilvános élet mozgalmaitól, hogy négy falai közt — elrothadjon.

A' temetőhez közel fekvő szőlőhegyek igen szomorú látványt nyújtanak; a' jégeső kegyetlenül dult a' gazdag tökesorokban: a' kilátás azonban, mely itt Vácza-ra, az alatta elfolyó Dunára 's azon túl a' kékelő hegyekre nyílik, igéző és elragadó. — Visegrád ormait a' tűzesebben leáldozni készülő napsugarak csókolgaták: hej, ez a' Visegrád is egy roppant adóslevél, melyet dicsőségesen beváltani — olly sokáig késünk!

Visszatértünkben, jó szerencsére, rövidebb utat választánk. A' helybeli nyom-da előtt haladtunk el: az ablakon át egyetlen sajtót láttunk 's az is — vesztegelt. Bi-zony furcsa lábon áll az az 'intelligentia' négy órányira Pesttől!

De furcsán áll az még sok tekintetben Pesten is!

Egy szabónak rakszekrényében az 'Életképek' egyik divatképét láttam ab anno 1844! Bókocskát csaptam a' régi ismerősnek: átkozott fakó lett, mióta egymást nem láttuk.

Ha a' váciak az újságolvasásban is annyira hátravannak, mint a' divatban: irigylem tőlök azon szerencsét, hogy még Kossuth hírlapját olvashatják.

Sajnálom, ha némely urak azt gondolnák, hogy ez által a' mostani 'Pesti hírlap'-ot akartam megsérteni. De mondják meg nekem azon urak, lehet-e a' régi k e d v e s t, ha igazán szerettük, feláldozni az újabb b a r á t n é n a k?!

A' vendéglő előtti cserhéjas téren, mely naplemenetkor a' váci elegans világ sétahelyéül szolgál, érkezésünkkor nagy zaj és láрма volt: egy fiatal tűzes uracs, csinos fogatjával vágatva akarván némely Pestre készülő fontolgatók közt áthaladni, egyiket a' seregből egy ominosus fűzfához szorítva, érzékenyebben talált oldalba lökni, mire a' többiek összebb vonulva, egyik rész a' kocsit tartóztatá fel, a' másik pedig különféle daróc kifakadásokra kelt — h á t u l r ó l. A' tűzesvérü arszlán, ki egyébiránt dicséretes kivétele volt nemének, leszökvén kocsijáról, egy kihívó pillantat-tal elnémítá vitéz elleneit előlről 's hátulról, kik — mint mondják — bátorságukat csak Pesten kaptak ismét vissza a' — s ö t é t b e n.

Hat óra után valahára megérkezett a' gőzös . . . a' parton tömérdek nép vára-kozott reá, a' fáklyászenészek mintegy húsz t a r a c z k l ö v é s s e l fogadák, miért is tiszteletükre Pesten derekasan viszonozták a' — p u f f o g t a t á s t.

És elváltunk a' kedves váciaktól, kik még sokáig neztek utánunk 's a' távo-zók felé kendőjüket lebegteték. Mondják, hogy ezt mindennap teszik, mert estve épen más multságuk nincs.

A' csillagmindenség falgöngyölité a' titkos kárpitot 's a' hold ezüst sajkája vékony felhővonalakon uszkált. Mellettem ült egy angolnő, ki, minél inkább beestve-ledett, annál érdekesebb kezdte lenni . . . nem tudom, szerencsének vagy balesetnek tulajdonítsam-e, hogy, mielőtt ismeretségbe ereszkedhetém vele, már Pesten voltunk.

'I t t h o n v a g y u n k!' mondánk 's ö r ö m é r z e t t e l szorítók meg egymás kezét . . .

'I t t h o n v a g y u n k!' visszhangozék lassu s o h a j o k b a n másnap — hat mértföldnyi távolságban! F r a n k e n b u r g A d o l f.

SCHÖFFT-TESTVÉREK.

Valódi művészek a' haza diszei közt igazkövek a' korona gyöngykezetében. Sajnálatra méltó tehát azon hazának sorsa, mely ezekben szükkölködik; sajnálatra-

méltóbb azonban, ha körében azon kevés választottakra is, kikkel bir, részvétlenség 's becsülni-nemtudás terhes átka nehezedik. Nem dicsőül illy haza, mert nem dicsőít; nem emelkedik, mert nem emel; nem gazdagul, mert nem gazdagít: hasonló némileg letarolt mezőhez, mellynek vetésiből idegen 's nem birtokosa rakott asztagot.

'S ki merné tagadni, hogy tulajdon h a z á n k sok tekintetben képmása a' most érintettnek, képmása főleg abban, hogy művészszellemű fiai oly kevésre becsüli, melly részben nemcsak sajnálatraméltó, de valóban szemrehányást is érdemel.

Innen van aztán, hogy lángeszű művészlújai leginkább külhazákban fénylenek, 's, mintegy a' természetörvényeket megszegő csillagok, illető körükön túl bolyganak.

Ezt százszor kellene tán ismételni, hogy becse legyen nálunk a' művészhozfinak. Liszt, Marko, Alexy 's a' két Schöffl künn van, 's becsükhöz aránylag milly folytonos kegyérzetet 's pártolási buzgalmat mutathatunk fel a' művészetek iránt, hogy őket visszaédesgessük 's állandóan megtartsuk? A' hirfa gyümölcse ragyogó, de kökemény 's ki nem elégít a' korban, mellynek általános jelszava: kényelem. —

Munkái hirdessék 's dicsőítsék a' művészt — az igaz, de nálunk, hol apathia a' közbajok élő kuforrása, 's hol nagyszerű művek szemlélésére csak ugyszólván trombitaszó nyomán, elmék pártolása- 's elismerésére hangos rábeszélés 's felosztókelés után indul a' tömeg 's egyesek, — nálunk, mondom, amaz alaptétel nem elég.

'S ennelfogva, de mivel érdekesnek is tartom, édes kötelességemnek tartom a' derék két S c h ö f f t testvérről néhány ismertető szót váltani. Alkalmat erre — őszintén megvallva — egy minapában nagy és művelt társaságban tett azon meglepő nyilatkozat adott: hogy ama híres két testvérről bizon még mit sem hallottak!

Igy vagyunk mi legtöbb tudnivalóinkkal saját hazánkban. Halljuk tehát:

Él Pesten a' képirótczában egy tisztcsaládátya, választópolgár 's gyakorló festőművész, kit az ég áldásai legnemesbikéivel meglátogatván, boldog házikörrel ajándékozza meg, 's e' körnek most távol fénysugárai: A u g u s z t és T i - v a d a r.

S c h ö f f t A u g u s z t zsengekorában hajlamot 's hivatást mutatván a' festészethez, atyja által e' művészetnemben gondosan taníttatott 's hatalmas előlépéseket tett. Atyja oldala mellől Bécsbe utazván 1828-ban, mint academiái festő tért két év mulva vissza az alig huszonegy éves ifju, 's mint igaz hazafi, mindenek előtt honát utazta be 's albumát ennek tájbeli szépségivel gazdagítá. De művészletke nem nyugodott, 's ama vállalkozási szellemnél fogva, melly e' testvéreknek főjellemvonása, 's mivel honában a' művészetek mezeje főleg akkor még igen kopár volt, vágynak tárgyát lelni, áldottabb hazákba sovárgott 's először is Olaszországba ment. Ki nem tudja, hogy az alkalművészeteknek ez a' választott 's keresett hona, Rómában három évig, Florenz, Milano, Velence, Padua 's több neve olaszboni városokban tizen négy hónapig mulatott; Aethna tetején atyjának néhány sorból álló levelkét irt, hű tükrét lelke magas röptének 's a' meglepetésnek, midőn a' folkelő napot a' magasságról megpillantá. Ezután Franciaországba indult 's Parisban 18 hónapot töltvén, 's egyéb nevezetes francia vidékeket 's városokat meglátogatván, Schweiz előkelő városain át Lipcsébe 's innen Münchenen át Tyrolisba utazott, honnan ismét Pestre visszaérkezett. Ekkor nőül vevén Pesten egy — — nyugalmazott kapitány leányát, ezzel együtt utnak indult harmadizben. Keletnek népeit 's vidékeit vágott ismerni, hol keblökből a' pálmaberkek 's olajfaerdők ámbra's illatot öntenek, 's a' hegyek csúcsai legelől fürdenek a' nap sugariban. Bukarest és Jassin keresztül Konstantinápolba ment, hol II. Mahmud hivatalvállalásra szólítá fel öt havonkénti 500 frt. fizetés mellet, — de Schöffl megköszönvén a' nagyur kegyelmét, a' legelső karavánnal Syria felé indult. Ennek 's a' Szentföld minden emlékezetes városait 's helyeit, úgy szinte Aegyptus régiségeit megtekintvén, arab- 's perzsatartományokon át Babylonba ment. — Keletindia nagyobb részét bejárván, Calcuttában bold. Körösi Csoma Sándorral találko-

zott 's társalgott, kit arczéiben le is rajzolt. *) Angolokkal egész a' chinai birtokba hatott 's egyik szigetről csudakép menekült a' halál torka elől. Keletindiabani hétéves mulatása után, mellynek minden utveszélyei- 's fáradalmiban hű neje hősileg osztozott, végre ismét hazájába tért, 's meglátogatta szüleit, kik benne hirkoszorús 's Mammon kincseivel gazdagon ellátott fiokat üdvözlék. Alig, hogy ugyszólván, kipihent az ut fáradalmától, midőn ismét 's negyedszer 1843. év tavaszán indult Angliába; azóta majd Londonban, majd Parisban tartózkodván, mintegy két héttel ezelőtt Velenczébe utazott, hova Tivadar Rómából, 's a' tizennégy éves szinte festői tehetséggel bíró Otto testvére is Pestről elérkezendvén, innen mindhárman Rómába fog-nak utazni.

Auguszt világismerete- 's művészetébenei kifejlődése mellett roppant — százeze-
rekre menő gazdagságot szerze magának és számtalan nevezetes tárgyakat, utjának
fényes emlékeit, mik bármelly muzeumot diszithetnének, ugy szinte 60 darabot a'
madarak különféle fajaiból is, n e m z e t i m u z e u m u n k n a k a j á n d é -
k o z n i s z á n d é k o z i k. Mindenek fölött pedig rajzalbumba nagy ritkaság,
naplója világ-, népismeret- 's életeseménydús; biztat a' remény, hogy kezeiből egy-
kor (még két évet szándékozik testvéreivel együtt külföldön tölteni) egy eddigelő még
nem létező utleírást nyerendünk.

'S most Tivadarra, a' szinte jeles fiatal építészre térek át, kivel hogy baráti 's
levelezési viszonyban állok 's ekkép egész pályáját ismerem, büszkeségemnek
tartom.

Aegyptus alkirálya, Mehmed Ali, 1841-ben elhatározá, több változásokat tenni
az országban. Ennek következtében többi közt Mussar effendi aegyptusi őrnagyot a'
genie Corpsból, ki tiz évig tanult a' parisi hadacademiában, küldé másik évben Eu-
ropába; hogy, miután több dolgokat europai lábra állítani 's építeni akart, keres-
sen Mussar eff. olly egyént, ki a' rajztan különféle ágaiban jártas legyen, jelesen
az építészetet jól értse, azonkívül az építéshez ujan feltalált mozgonyszereket 's gé-
peket mértanilag le tudja rajzolni; valamint a' szabadkézzeli alak- 's műpark és kert-
rajzolásban is kellő ismerettel bírjon — francia nyelv tudása mellett. Mussar eff.
Pestre érkezvén, miután tudakolásira azon választ nyeré, hogy Pesten csak egy létező
ollyan, ki céljának megfelelné — S c h ö f f t T i v a d a r b á m u l v a m o n d á ,
mikép ennek batyját már ismeri, mint kivel együtt ebédelt volt Mehmed Alinál. Eset-
leg Schöfft Auguszt is Pesten mulatott 's nagy örömmel fogadta az őt meglátogatott
őrnagyot. **)

*) Körösi Csoma Sándor fölötte komoly 's hirnévkerülő ember volt 's ennél fogva
tagadólág nyilatkozott minden kérésre, miszerint arczképét honfiai számára levé-
tesse. Egykor whistasztalhoz ülven ő, Schöfft neje 's egy angol tiszt, Schöfft a'
nemzet- 's nyelvbúvár oldalához közel vön széket 's képét arczéileg titkon al-
bumába rajzolgatá; de alig végzé az utolsó vonást, midőn kör. Csoma Sándor
a' csejt észrevevén, felháborodva nyult a' képrajz után, de ez szerencsésen meg-
mentetett, 's most Schöfft atyja birtokában van. Nem jó volna-e 's mi uton
módon köre nyomtatni azt 's ekkép fentartani emlékét a' dicső hazafinak?
S c h. A u g. ')

1) Erre igen szívesen ajánlkozik a' szerkesztőség, ha a' derék értekező ur a' rajz
megszerzésében segítségére leend. Szerk.

**) Schöfftéknél ebédelvén a' muzulman őrnagy, Auguszt örökre fogadott négerfija
erősen figyele, valjon az őrnagy fog-e mint izlankövető a' körülhordott sertés-
husos 's kolbászos káposztából enni, mit midőn ez minden tartozkodás nélkül
megtőn, a' négerfiu vidoran monda németül: „jetzt auch ich essen.“ S c h. A u g.

Mehmed Ali költségire szóló utazási szerződés megkötése után tüstint másnap utnak indultak Bécsen 's Németország minden fővárosain keresztül, legtovább Münchenben, Paris- és Londonban mulatván. Barátom javára Mussar eff. kir. szabadlevéllel birt, mellynek erejénél fogva minden műegyetem nyitva állt szabad megnézésre 's használatukra, melly alkalommal Mehmed Ali szükségai mellett barátom önmagáról sem feledkezett meg gondoskodni. Két év után elválván tőle Mussar effendi, ki minden tervek- 's rajzolatokkal Aegyptusba visszautazott, ő még egyideig Londonban maradt, 's innen Rómába ment, hol jelenévi tavaszkor az építési pályadíjt nyéré el 16 versenyző elől 's miután jutalmat olt még magyar nem nyert, megkérte, hogy pályakoszorúzott tervét az épít. academianak hagyja, mit meg is tőn a' jeles jutalmazott. Julius 22-kén 1845. pedig a' nagy jutalom íteltetett neki oda, egy több mint 25 aranyat nyomó emlékpénz, kitüntetési oklevél kíséretében, a' mint ezt az 59. számú „Diario di Roma“ is hirdeté, mondván többi közt, hogy Schöffl Tivadar művében „a' föelosztás nagyszerű 's dicséretreméltó, jól combinált és áttanult.“

Igy rövid idő alatt kétszer aratott koszorút magának 's dicsőséget nemzetének a' fiatal művész, 's küzdeme annál súlyosabb, a' győzelem annál nehezebb volt, mert egy küzdohokon vele régi pályatörő romai szaktársak versenyeztenek, kik elől a' pálmát mégis dicsőségesen elragadá.

Tivadar beszél magyarul, németül, deákul, francziául, angolul 's olaszul; Auguszt ezeken kívül még török, arab 's indu nyelven.

Végül kis érdekes eseményt jegyzek föl Auguszt életéből. Midőn a' bécsi festésacademia igazgatójánál pártfogási kérelem mellett műveit bemutatta, az igazgató ezeket a' többi ajánló-művek sorába helyezvén, harmadnapot tűzött ki választásul. Ekkor imigy szólt Schöfflhez: „Fiam, kegyed elvárhat itt hat hét hónapig, míg segedelemhez jut, mert igen sokan vannak nálam már följegyezve, 's csak nem kívánhatja, hogy, például, e n n e k mesterét megelőzze“ — 's egy tájképet mutatott neki e' megjegyzéssel: „ily munka nem jött még tudtommal Magyarországból“ — de Schöffl szemei örömkönyekkel telének meg, mert a' kép m a g y a r h o n i volt — 's a z ő f e s t e m é n y e.

Ily fiakat adott Magyarhonnak a' Schöfflház, 's ezért méltó arra, hogy minden hazafi által kegyelettel említessék.

S c h u l t z A u g u s t.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXV-dik szám.

P i r k l e r A d o l f „Fényüzés“ czimű előczikke fölvelt tárgya körül gyakorlati életnézetekből kiindulva értekezik 's figyelemre méltókat mond el, midőn a' fényüzést korunk nadályának nevezve, ostrom alá veszi azok állítását, kike' baj fő-okát a' hölgyek tulcsigázott vágyaikban és hiusági hajlamukban keresik, melly vád sulya különben is minden gondolkozó előtt azon üreselmű 's ferde indulású férfiakat terheli inkább, kik vak hódolat által e' bal irányt meggyökeresülni 's tovább kifejlődni engedik, sőt erre erejökéből munkálnak is. Értekező a' fényüzés elleni törvényt is idején levőnek állítja, melly eszmét azonban annál inkább számolhatjuk a' jámbor ohajtatok legmesszebb fekvői közé, mert kétségkívül a' legmélyebb status-bölcsészet birná csak megközelítőleg is előszámolni, mikép kelljen az erkölcsiség nemesbitését és hanyatlási gátlását eszközölni fényüzési korlátozás által egyrésről, míg másról

korszerű engedmények- sőt kedvezményekkel az országokat virágoztató ipar e m e l é s é r e is minden lehető megtétessék. — O b e r n y i k K á r o l y bevégzi „Az özevgyő“ című eredeti beszélyét . . . Szerzőt föllépésétől óta a' beszély-írói pályán megtehető figyelemmel kísértük, 's — mert benne tehetséget meggondoltság-gal láttunk párosulva — örvendünk e' nembeli első művének, melyet a' „P. D.“ idei első félévi hasábjain olvasánk; ellenben máskép jártunk a' második félében ugyanitt olvasott „Oceán virága“ című munkájával, mely minden során viselő bő nyomait az elhamarkodásnak vagy a' kedv- és lelkesültség nélküli erőtetésnek. „Az özevgyő“-ben szerzőt ismét előhaladva látjuk, 's bárha e' műt némi hosszadalmasság némelly egyes olvasóval kevésbbé ajánlatosnak találna is; de annak átgondolt szerkezete, a' kivitelbeni higgadtság 's ezeken felül minden figyelmes olvasó előtt érdek-ebresztő folytonos psychologiai fejlődése, a' sűrűn előforduló költőileg szép leírások, minden-esetre figyelmet vának ki számára . . . Egy szócska az, miről — nem e' beszélyt illetőleg ugyan, de itt adott alkalommal — némi megjegyzésünk van. A' magyar ember minden szót, melyet idegen nyelvből vett át magájába, kiejtésben lágyítani iparkodott, 's száz és száz felhozható példák közt, ezért van a' magyarnak Mihály, Károly stb. Az időben, az ugynevezett nyelvújítás és szócsinálás korában, némelly és köztők fő-főirónak is eszébe jutott Mihált és Károlt stb. irni nyelvünk sajátága ellen, miben aztán nem egy követőre találtak, ambár a' nép szájából illy szókat meglágyítatlanul soha sem hallandunk. Különös és szinte anekdoteszerű, mit e' részben — tisztán láthatólag csupán ujitási vagy változtatási viszketegből — egy különben kedvelt népszerű írónk hozott saját műveiben gyakorlatba, ő t. i. keresztnévét folyvást „Mihál“-nak, ellenben a' „moral“ szót, magyar kaptára torz-erőszakolva, „morály“-nak irogatta — természetesen csupa következetességből! — R e m e l l a y G u s z t á v „Népregék, népmondák és várleírások“ czim alatt kezd meg egy új közleményt, melyet szerző e' nemben ismeretes szerencsés tolla bizonyosan érdekes olvasmányt teend, 's „mellyre befejeztével visszatérünk“ . . . Ezen, némelly helyeken stereotyp használt szavak helyett, melyeknek azonban olykor elkerülhetlenségét a' nyájás olvasó állátja, 's nekünk értők kegyesen megbocsátand, szólhatnánk magáról a' még csak ezentul befejeztetendő cikkről; . . . nekünk azonban nem szándékunk az e' honbeli német journalok némelly szerkesztőinek, bírálóinak és referenseinek előjogaiba avatkozni, kik e' honban egyedül bírják előtudni mindazokat, a' mik csak olvasmány, látmány és hallomány tekintetében a' jövőnd titkaihoz tartoznak. — Jó verseket találunk e' számban P e t ő f i től („M. B. kisasszonyhoz G . . . ök“), T o m p a M i h á l y tól („Meleg forrás“) 's P a j o r I s t v á n tól és B a b o c s a y tól (epigrammok). — A' „Tárca“ S c h e d e l F e r e n c z köztiszteletű 's fáradhatlan munkásságu és szorgalmu írónk életrajzát adja, kinek egyszersmind e' számmal jól talált arc képe közöltetik B a r a b á s szerint. — Itt ismertetik egyszersmind igen röviden „S h a k s p e a r e V i l m o s összes művei“nek L e m o u t o n E m i l i a általi fordítása.

HONDERÜ, XII-dik szám.

F e r e n c z y J á n o s figyelemre méltó „Töredékgondolatok“ mond el „a' zenészet köréből“, olly avatottsággal és műértéssel, minőt e' lapok hasábjain e' nemben eddig nem tapasztalánk; szerző — mint minden dologértő — megadja magas becsét a' német zeneművészetnek a' többi iskolák felett, 's helyesen keresi a' zeneszerzőre ható befolyásokat „a' természet tanulmányában“, a' megvolt első mintákban 's a' művész egyéniségében, 's szintolly helyesen mondja a' mélyebb és erősb ihletű német zene főuralmát, tulnyomóságát a' harmoniaiban, valamint a' könnyű 's felületes olaszét a' dallamban rejleni; ámbár azon állítását, „a' német zenéje inkább társalmi, mint egyéni“, igen homályosnak tartjuk, sőt balnak és elhibázottnak azon esetben, ha e' kitételnek annyit kellene jelenteni, hogy a' német zene inkább társalmak-

ban, az olasz inkább egyénekben gerjeszthet kedvtelést, gyakorolhat hatást, mit amott a' hangszerek szigorubb összemunkálásából, emitt a' d a l l a m m a l egyes hangszerek a' többi fölötti kiemelkedésből magyarázni felette hibás volna, különben is igaz dolog levén, hogy a' többség általában csak az olasz zene tarka buborékai után kapkod, 's a' föllengős német értésére csak egyes e g y é n e k vannak hivatva. Értekező értelmes felfogásáról tanuságot tesz azon tétele is, melyben mondja: hogy „a' hangszerzésben sem kell megtagadni a' nemzetiséget. . .“ A' nemzetiség valóban és a' vallás, miglen egy akol nem leszen a' világon, soha nem leend művészet tekintetében megtagadható; 's ha ki minden művészség e' két főalapjának mellözésével iparkodik a' muzsák által fölszenteltetni, eláradoz az általánosságban, elsülyed a' jellemtelenségben; — azért e' tant az eddig ellenkezőket tanított, H'-nek nagyon ajánljuk figyelmébe; 's ámbár értekező is ugymondja, hogy ő színházban az olasz, egyházban a' német zenészereti, de más részről mégis kitüntető dicséreteket tart M a y e r b e e r nek korán sem az olasz iskola szerinti művei felett, mig egyszersmind maga mond itéletet az olasz felett e' szavaival is: általános tetszés többnyire középszerűséget bizonyít . . . A' szerkesztő e' czikkhez azon megjegyzést tűzi, miszerint minden pontját föltétlenül nem írja alá. Kár volt az illy rosztal pontokat ki nem jelelni; kár volt világosan meg nem mondani, hogy „a' jó jó ugyan, de azért mi kövessük a' divatot és hódoljunk a' rosztalnak!“

K e r e p e s i B a r n a b á s arról szól, „Igazodjunk el a' színházi állapotok felett valahára!“ a' mi valóban mindennemű állapotokra igen kíváncsiak volna 's így a' színháziakra nézve is. Miután értekező beszéde kezdetén mind a' közönség, mind a' közzintézet érdekében lenni mondja az e' dologhoz nyilvános hozzá-szólást, végül pedig N a g y I g n á c z (a' „Társalkodó“-bani ellenfele) „öszinte buzgalmit“ az ügy által valóban bátran nélkülözhetőnek állítja, ugy látszik, mintha értekező a' hozzá-szólást csak s a j á t r é s z é r ő l tartaná é r d e k e s nek, 's hogy önmagához nem csekély b i z a k o d á s s a l van, mutatják szavai is, mert „szükséges volt (K. B.-nak t. i.) szólnia, hogy a' közönség tájékozhasssa magát az olly különböző hírek közt!“ egyébiránt polemiáját iparkodik — némelly különös kitételeit kivéven, mellyek vére forrongását látszanak elárlalni — nyugalmasan küzdeni végig, 's e' tekintetben némelly harczos lobogós magyar polemizálóknak szolgálatjó példával . . . A' vita egyéb részeit kétségtelenül kiküzdendi a' megtámadott N. I.; mi csak némelly állításokra teszünk jegyzeteket. Megkülönböztetjük értekező azon állítását, mely szerint „mielőtt a' „Tisztujítás“ született volna, már létezett e' hazában magyar színészet, n y i t v a l e v é n e l ő t t e a' v i l á g i r o d a l o m.“ Értekező ez utóbbi szavaiból világos, hogy mondatának végértelme az, mintha n e m z e t i s z i n é s z e t n e m z e t i e r e d e t i s z i n m ű v e k n é l k ű l l é t e z h e t n é k. Ha színészet alatt csupán az idegen elmetermek magyar nyelven előadását érti, ám akkor igen is létezett nálunk magyar színészet még akkor is, midőn Thalia lelkes papjai K o t z e b u e 's egyebek színműveinek fordításait játszva, vándorlának városról városra. Mi azonban magyar színészet alatt nem az előadást értjük; sőt előttünk egy olly színésztársaság, mely például csupa német vagy francia vagy angol 's spanyol színműveket játszanék, bárha a' lehető legmagyarabb nyelven is, soha sem volna egyéb, mint német, francia, angol, spanyol színművészet képviselője; magyar színművészet, magyar játékszín nevezet alatt mi mindenek előtt az e' nembeli eredeti magyar eleművek összeget, állását tudjuk érteni, 's a' világirodalom színműveit magyarnak keresztelni soha sem jutand eszünkbe; e' szerint virágzását is a' magyar színművészetnek leginkább a' magyar íróktól föltételezzük, mellynek aztán ismertetését, sőt gyorsabb fejlesztését is eszközli az előadó színészet; 's midőn értekező állítása szerint a' színészetnek hatalmában áll, S h a k s p e a r e C a l d e r o n 's M o l i é r e embereiből is magyar embereket csinálni, kételkedünk, ha valjon illy eredményt sükeresen egyedül az előadó színésztől várna-e, ha

a' dologhoz átalakítani tudó magyar költői kéz nem járulna. Igazsága van értekezőnek, hogy a' s z i n h á z a t nem csupán a' dramaszerző tartja fen és nem csupán ő szerzi a' jövedelmet; igazsága van abban is, hogy a' s z i n h á z n a k költő és színész egyenlő értékű tagjai, de nem ám a' s z i n m ű v é s z e t n e k, a' s z i n m ű i r o d a l o m n a k, mert illy értelemben magyar színművészetünk lehet, ha soha egy színész sem működik is, ellenben nem lehet és nem lesz eredeti magyar költők nélkül. Egyébiránt értekező mindazon szavaival, mellyekkel a' színészetet, mint előadó művészetet a' színműirodalommal, a' színházat a' színiköltészettel mindenkép hasonlatba hozni törekszik, nemcsak szűkkeblű nézetekről, de egyszersmind az e' dolgok felőli tisztában nem lételeiről tesz tanúságot; mert bármilly nagyon szeretnek is a' színészek az ő másodrendű előadó művészetük felől igen nagy szavakat használni 's pályájuk fontosságát, fáradságos (!) tanulmányaikat stb. minden alkalommal kiemelni, alig hisszük, hogy valaha valamelly igazán jeles és értelmes színésznek eszébe jutott volna, saját művészetét az előjáró művészettel, a' költészettel, de csak legtávolabb czélzás által is, hasonlatba hozni akarni; . . . de a' jeles és értelmes férfiaknál mindenkor nagyobb mértékben van meg a' szerénység és világos belátás, mint a' feltolakodó elbizottság. Értekező megmutatni iparkodik azt is, hogy nemzeti színházunk jobban jutalmazza szerzőit a r á n y l a g, mint a' világnak akármelylyik színháza. Nem vagyunk olly szerencsések, hogy a' világ valamennyi színháza ismerjük, (ezt csak kevésé nagyobb szerénységgel, K. B. sem állitná illy közvetve is magáról) 's így csak azon példák idézésére szorítkozunk, mellyeket értekező hoz fel: ha a' bécsi várszínház 500 pftot fizet egy eredeti dramaért egyszer mindenkorra, e' gazdálkodásának ő maga veszi szép hasznát, mert ugyan virágzik is ám a' dramai irodalom Bécsben és egész Ausztriában gyönyörűen! ámbár másrésről szeretnénk azon magyar színműveket is ismerni, mellyek szerzőjöknek eddig 500 pftal jövedelmeztek; ugy hisszük, azok száma felette csekély lesz. Ha pedig „Párisban az első színházak részt nem adnak, hanem száztól 12 frankot“ (a' mi nem egyéb, mint m i n d e n előadásnak több mint egy nyolczad r é s z e), „a' másodrangúak pedig estvenként általában 36 franktól le 3-ig,“ az igaz, hogy ez eddig a' magyar színházi jutalmaknál csekélyebb a r á n y l a g; de ezen adatokon kívül több mások kívántatnak meg annak kitudására, milly jövedelemnek örvendhet tehát munkája után a' francia 's millyennek a' magyar színműíró, és — a' mi itt földolog — milly intézkedések tetetnek általában a' francia 's a' magyar színházak részéről az eredeti színirodalom emelésére? melly tekintetben aligha háttérben nem marad a' magyar színház aránylag és nem aránylag, főleg ha előhaladás helyett hátrajárni iparkodik, 's e' részben még nyilvános védelmekre is talál. — Értekező szavai a' dramabíráló választmány ellenében, leggyöngédebben szólva, méltánytalanok, mert e' választmány hazafias buzgalma több méltánylatot érdemel, 's ha az igazgatóság azon szabadságával élne, „a' választmány egész fontosságát magára ruházni, darabjait magának bírálni 's így szellemi 's anyagi érdekét senki rendelkezésének alá nem vetni,“ ebből aligha nagy haszon kerekednék akár színműirodalmunkra, akár közvetlen a' színházra. Ugyanis épen most olvassuka 'H. 'jelen száma 'Heti szemléjéből, hogy a' játékszini választmány 1843. tavaszhoz 20-dika óta mai napig épen s z á z eredeti színművet bíralt meg, 's közülök tizenhármat fogadott el, mellyek közül 9 tetszéssel adatott, 1 megbukott, 3 még elő nem adatott. Megbukott tehát t i z e l f o g a d o t t k ö z ű l E G Y. A' színházi igazgatóság ellenben, a' játékszini választmány bírálata nélkül t i z e t hozott színpadra, 's ezek közül H É T megbukott. Első esetben tehát a' bukottak száma az elfogadottakhoz áll mint 10 : 100-hoz, másodikban = 70 : 100-hoz; ez mutatja egyszersmind, milly ügyességgel volna már most képes az igazgatóság eljárni az előadandó színművek megválasztásában, t. i. minden száz esetben hatvannal többször buknék meg, mint a' választmány, azaz, az igazgatóság hétszerte rosszabb izlést tanúsított, mint minőt a' választmány; ez pedig sem diszére, sem ajánlatára nem szolgál! . . . Ugyanazon jó-

lelkü önbizalommal, mellyel értekező az egész világ valamennyi szinpadát ismerni mutatja magát, mondja el egyszersmind azt is, hogy „N. I. soha életében még csak szinpadi próbán sem volt,“ (mit mi, ha előbb szigorun ki nem kérdezzük, legismertebb barátunkról sem mernénk illy kereken állítani), és azt is, hogy nem ismer embert kerek Magyarországon, ki a magyar nyelvet tökéletesen ismeri, melly állításban annyi igazság van, ha a fellegek közül nézzük, azaz, a „tökéletesen“ szónak valami metaphysikai értelmet tulajdonitunk, a milly nagy a tévtan benne, ha a földről tekintjük, az élet és a dolgok azon állásából, mellyben vagyunk. Hol élő nyelv a világon, melly forrási processusát bevégezte volna, de hol ember a világon, ki a megcsontosult, a formáiban megjegesült görög vagy latin nyelvet is úgy ismerné, hogy annak minden legkisebb bibéje nyíltan állna előtte? Illy anyagi tökélyt keresni még eddig olly embernek, ki midőn komolyan és az élet dolgairól beszél, szilárd álláspontból indul ki 's gondolkozásának határozottsága és edzett vezérelvei vannak, nem jutott eszébe. Emberi dolgokról emberileg kell szólnunk; és így szólva, bizony sajnálatosan megmosolyogtató dolog, midőn íróink tisztos koszorujába egy K e r e p e s i B a r n a b á s kitudja honnan nagy szerénytelenül betolakodik, magát azonan íróvá szenteli, mire — saját szavaiból következően — csak azon igénynyel bír, mivel magyarul nem tud, leczkéket tart a magyar nyelv tudása 's nem tudása felől egy részben olly férfiak ellenében, kiknek halhatlan érdeme, mert a magyar nyelvet — nem ama fellegi értelemben — tökéletesen értvén, azt elhagyottságából felkarolák, tisztíták, művelték, kik saját munkakörükben lelkesen törekedtek a m. t. társaságon belül és kívül, hogy a nemzettel a nemzeti színház szükségét beláttassák, hol aztán a magyar nyelv művelten szólva hangozzék le a hallgatóság közé olly színészek ajkairól, kik ugyanezen magyar írók munkáiból vidéki barbár nyelvöket lassankint csinosabbal, tisztábbal, magyarabbal tanulják meg fölcserélni, — sajnálatosan megmosolyogtató dolog, mondjuk, mikor aztán valamelly színész előáll 's a nemzet színe előtt kiáltozni nem pirul, hogy „igen sokan vagyunk, kik magyarul nem tudunk, pedig írók volnánk, ha volnánk“, „hogy nincs ember széles Magyarországon, ki a magyar nyelvet ismerné“, „hogy méltatlanul rovunk minden nyelvhibát a színész rovására, melly talán a szerzót illetné vagy talán épen a megrovót“, „hogy az ollykori nyelvbottlás még nem bizonyít azon ügybajnokok (a színészek) őszinte buzgalma ellen, kik 30—40 éves pályájokon annyi stadiumait érték és haladták meg nyelvünk átalakulásának.“ . . . Gyöngesség a te neved, asszony; — 's szerénytelenség, mi már most a te neved? — A jelen cikkk számos furcsa állításait a szerk. minden megjegyzés nélkül bocsátá közre, még csak azt sem mondta ki, hogy nem minden pontjában egyezik meg, mint a mai számi első cikknél . . . Milly békés türelem!

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Sept. 17. N é g y H a y m o n f i, dalj. 3 felv. Közönség olly nagy számmal, minőt Schodelné fölléptek is csak ritkábban láthatni, mi minden magasztalásnál világosabban szól e daljáték jelessége mellett 's egyszersmind tanusítja, hogy vonzó erővel a mű jelessége is bír 's nem csupán a jó előadás. Ha aztán e kettő egyesül, akkor természetesen annál örvendetesb a hatás. A hölgyek köztetszésben részesültek, Éder Luizát kivéven, kiről már csak néhány makacs hitűek akarják gyanítani, hogy még ő is énekel. Egressi Benj. olly lomposan öltözködik, hogy a kö-

zönség e' megvetése miatt szigorú feddést érdemel. Benza igen jeles volt, 's Udvarhelyi is sikerrel működött.

S — —.

Sept. 18. Charlotte kapitány, francia vigj. 2 felv. Egyszersmind Csillag Róza, Rösler István, Molnár György énekben magán (y) dalokban először 's Ridley Kohne hegedűn másodszor hallatták magokat. „Clapier Charlotte eleven, pajkos grisetette a' legjavából, kit L. Róza oly utánozhatlanul kedves pajzánsággal 's pezsgő életrevalósággal személyesít, hogy Párisban sem láttuk azt élethivebben adadni, sem az odeonban (?), sem a' hatemeletes házak csinos padlásszobácaiban.“ Ezt mondá, ezen darabnak sept. 4-ik előadásáról szólva, e' lapokban K—e ur. Különösnek tetszhetik talán némelyek előtt azon egy lapban ellenmondó bírálatokat olvasni, de ez oly csodálatos beszéd volt, hogy valóban kár volna szó nélkül hagyni. K—e ur gyakran hivatkozik párisi tapasztalására; egy tekintetben kétségbe vonom tapasztalását; ezen szavak után kétségbevonom, hogy életemben „a' legjavából“ valódi grisetet ismert volna. ¹⁾ L. Róza kétségtelenül jeles színésznő, szépen szaval, méltóság, fenség van benne 's mivel nem tagadhatja meg nemét, bizonyosan kellem, báj, pajkoság is, de ezek nem oly kitűnő arányban, hogy valami különös képességének volna mondható grisetek személyesítésére. Ezt bizonyosan maga sem hiszi L. Róza 's ha oly ember állítja, ki párisi jártasságára hivatkozik, valóban nem lehet eléggé csodálni. ²⁾ Legyen szabad azonban K—e urnak Párisra való hivatkozásait csupán ártatlan fogásnak tulajdonítani, ³⁾ hogy személyét minél inkább elleplezhesse, sőt tán épen másra intézhesse az olvasó figyelmét. A' felebb idézett szavakból nemcsak az tűnik ki, hogy K—e ur valódi grisetet „a' legjavából“ bizonyosan soha sem ismert, hanem egyszersmind oly járatlanságot is árult a' párisi színvilágban, melyet Pesten lakás mellett is könnyen ki lehetne kerülni. Az odeon színházban nemcsak ezen darabot nem adták, hanem egyáltalában nem is adnak ilyennemű darabokat. ⁴⁾ Ki a' párisi színvilágban csak némileg is jártas, ismerni fogja a' köröket, melyekben minden színház mozog; mindennemű darabnak külön és saját színháza van Párisban, 's ki olyat mond, mintha a' Charlotte kapitány hazája az odeon volna, az sem az odeon színházat, sem a' többit, 's így tehát az egész párisi színvilágot nem ismeri. Mindezek felett pedig legcsodálatosabb K—e urnak párisi jártasságára való hivatkozása, midőn egyszersmind azt mondja, hogy L. Róza ezen szerepet oly „utánozhatlanul“ adja, „hogy Párisban sem láttuk azt élethivebben adadni.“ Ezen szerepet Párisban Déjazet adja, világhírű nevezetesség a' maga nemében, a' tökéletesedésnek magas fokát elért specialitás az eféle szerepekre, 's bizonyosan messze a' „legutánozhatlabb“ 's „legélethivebben játszó“ az egész világon az ilyen szerepekben. ⁵⁾ L. Róza

¹⁾ Lehet, miszerint Párisban oly jó társaságokban forogtam, hogy csak legjobb, azaz, nem egészen megromlott 's vadságig kicsapongó griseteket ismertem. Ellenkező tapasztalásokat senkitől nem irigylek. K—e.

²⁾ A' csodálkozásban t. I. J. urnak határtalan tért engedek 's épen nem ellenzem, ha minden erejét csodálkozásra centralisálja. K—e.

³⁾ Mintha bizony csak az „Embergyűlölő“ című bohózatban előforduló Habakuk mondhatná minduntalan: „Én két esztendeig voltam Párisban!“ K—e.

⁴⁾ Az Odeonban nemcsak ezen darabot adták, hanem általánosán más ilyennemű darabokat is adnak. Hogy épen I. J. ur ottléte alatt nem látott ilyent, arról én nem tehetek 's csak arról biztosítom még őt, hogy a' párisi színi világot alkalmasint le g a l á b b i s oly jól ismerem, mint ő, még pedig legalább tíz év óta. K—e.

⁵⁾ Legyen I. J. urnak tetszése szerint, az én gusztusomat azért csakugyan nem rontja meg, mert nekem L. Róza grisetje jobban tetszik, mint Déjazeté, már csak azért is, mivel L. Róza testestől lelkestől „h o n i“ 's az élethűséget nem nyerseséggben keresi. K—e.

nemis az ilyen szerepekben legkitünőbb, 's ha valaki az ilyen szerepekben volna is legkitünőbb, igen derek lehet a' nélkül, hogy még csak hasonlítható is volna igazán Déjazet-hez. „Lövessen ön föbe, felség, mondá egy fogságba esett orosz pattantys tiszt Napoleonnak, el hagyám fogatni ágyuimat.“ „Vigasztalódjék ön, fiatal ember, felelé ez, az én hadseregem által megveretni nem olly nagy szégyen“. Általában az olly daraboknak, szerepeknek, minő például Charlotte kapitány, parisi mérték szerint jól adatását, tehát „utánozhatlan“ voltát, „hogy Parisban sem láttuk élethivebben,“ méltányosan nem követelhetni, nem várhatni. Piros Pistát sem adná Franciaországnak egy színésze sem olly „utánozhatlanul“ és „élethivebben“ mint Réty, kivált midőn el nem hanyagolja a' tempokat 's el nem rontja a' kifejezéseket, mellyek lényegesek. Grisettet csak francia művésznő személyesíthet; sokkal sajtáságosabbak azok, sem hogy olly könnyen lehetne utáncsinálni, tulajdonképen eltalálni. Parisi mérték szerint mérve, az egész darabban, alig adhatni szinpadunk mostani személyzetével, ⁶⁾ a' királynő szerepén kívül, mást jól. Babinelli szerepét Telepi kétségtelenül érdekesen, figyelmet, sőt tetszést érdemlőleg, adá. Lábat ugyan nem ártana valamivel inkább a' föld- mint az égfelé fordítani ültében, de ez nem nagy baj. A' parisi előadáshoz képest azonban ez mind csupa műkedvelői kísérlet. A' szorgalom nem hiányzott, az egyéniség sem alkalmatlan, de mégis nem olly mértékben arra való, mint a' Palais-Royalban láthatni. Azon jelenetekben, midőn Bellaflor gróftól bocsánatot kér neje elszöktetéseért, mit a' gróf nem ért meg, nem tudott elég kifejezést használni. Midőn észreveszi, hogy a' gróf nem érti meg, nem tudja, hogy ő volt az, ki nejét elszöktette, elneveti magát, de ezen nevetést gépszerűben teszi, mikép kellene, 's nagyon siet vele 's azonnal épen ugy látjuk az utasításban: *n e v e t*, mikép igen gyakran még az ajtóknál is halljuk a' sugót. Így hiányzik az egészből a' kifejezésbeli finomság, melly a' nevetésnek rövid idei elfojtásában 's kitörésében állana. László, ki egyébiránt francia színésznek látszik születve lenni, Leo szerepében a' királynővel kelletténél feszesebb és szinte távol van „utánozhatlan“ lenni, „hogy Parisban sem láttuk élethivebben.“ Egyébiránt, ha az idegen darabok előadását, különösen a' jellemdarabokéit, mellyek saját nemzeti egyéniségeket személyesítenek, parisi 'stb mértékhez mérjük, akkor színészeink legkevesebbet tesznek, ha méltánytalanság ellen panaszkodnak. Már maga a' fordítás kevésbé adja ki olly csipősen és pajzánul a' pezsgő pajkosságokat bármely nyelven, mint az erre igen alkalmas francia eredeti. Tegyük hozzá, hogy nálunk Charlotte kapitány minden ének nélkül adatik, ha csak K—e ur azt nem mondja, hogy eleget énekel K. Ida a' királynő szerepében, 's ezen darab és a' czímszerep pedig, még Déjazet működése mellett is, nagy részben ki volna vetköztetve jelleméből, meg volna csonkitva ekkép. Pedig ezen szerep épen Déjazetnek iratott, mi maga is elegendő azon állítás képtelenségének kimutatására, hogy L. Róza utánozhatlanul és ugy adta, hogy még Parisban sem láthatni élethivebben. Igen pattogósan kellene ezen darabot, különösen a' czímszerepet adni, hogy utánozhatlanságról 's élethüségéről lehessen szólni. Sokkal pattogósabban, semhogy erre saját egyéniség ne kívántatnék, ki mindig illynemű szerepeket játszik, egyedül illynemű szerepekben érzi magát honn. Olly pattogósan, ⁷⁾ mikép talán a' pesti kö-

⁶⁾ Színházunk személyzete ollyan, hogy Rachelt 's még 3—4 egyént kivéve, a' párisiakkal bátran sorompóba léphet, sőt merem mondani, hogy Szentpéteri jelességét, a' maga nemében, egy francia színész sem haladja meg. K—e.

⁷⁾ Mire való ezen neveltséges pattogás azért, hogy színésznők nem akarnak pattogni, mivel a' közönség ezen művelt pattogást nem szereti? A' magyar soha nem lesz párisi és a' grisette-féle theorია és praxisra nézve ezt igen jól cselekszi. Ne akarjuk a' magyart francia kaptára húzni, hiszen nem csizma! K—c.

zönség el sem tűrné, 's meglehet, ez nem igen volna épületes kényes izlésű erkölcsi-ség tekintetében; meglehet, botrányosnak találná a' közönség vagy legalább a' nagyobb rész; meglehet, kitörésben nyilvánulva indulnának fel a' nézők, de végtére is csak ekkor volna ezen szerep teljes élethűséggel személyesítve. Azt mondhatja valaki, így tehát nem is kell teljes élethűséggel személyesíteni ezen szerepet, mert ez nem nekünk való. Nincs ellene semmi szavam, de senki se higgye aztán, hogy a' mennyire a' mi finyás izlésünk eltűri, már az élethíven adott grisette. Déjazetnek csak azt kellene megmutatni, mikép á l l a n a k meg a' színpadon Clapier Charlotte személyesítőink kapitányruhában, azonnal — kimenne a' színházból. És ha hallaná, mikép mondatik a' második felvonásban a' szerelmi levél felolvasásakor: Igen, ez van ide írva, felséges asszonyom! bizonyosan felkiáltana: oh, édes asszonyságok, nem azért van az odairva, hogy úgy mondassék el! — Egyébiránt, ha nem parisi mérték szerint hasonlítunk 's méltányosan tekintjük a' dolgot, nem volt ugyan L. Róza tulajdonképeni szerepéhez élethű, mert a' magyar színész nő nem lehetett, de mindenestre kedves, mulattató, figyelmet 's a' méltányos nézőnek tetszését is megérdemlő volt. Szentpéteri mindig helyén szokott lenni 's rajta semmi sem mulik. Komlósi Ida — Komlósi Idáról vagy émelegős dicséreteket lehet hallani, leginkább csupán magánkörben vagy méltánytalan tulszigorúságot. ⁸⁾ Komlósi Idában, látszik, hogy értelem van, ⁹⁾ képes is, igyekszik is szerepe jellemét felfogni, valaha igen jeles művész lehet belőle, ha még most nem mindig sikerül is a' felfogást testesíteni, játékában egészen kifejezni. És igen szép, ha valaki minden tanultság nélkül is természetes állapotában kész színész, de becsüljük meg különösen azokat, kiknél az értelmiség viszi a' vezérszerepet ¹⁰⁾. Most még, a' mint van, Komlósi Ida oly csodálatosan forgatja némelykor szemeit, oly furcsán affectál, ¹¹⁾ hogy kaczagni érez magában az ember kedvet, ha jól megnézi, 's oly sokat énekel, hogy egykor nem tudom, mellyik darabnak előadásán, a' színházba léptemkor éppen őt hallván, azt gondoltam, hogy vaudeville, hát pedig valami gyilkos drama volt. Hangja egyébiránt Komlósi Idának érczes, szívhez szóló, tiszta csengésű, megható van; csak szavalása példátlan rossz, kiállhatatlan. ¹²⁾ Komlósi Idának alkalmasint ilyen jövendője van: egyrésztől sokat fog levetkezni modorából, másrésztől a' közönség is hozzá fog szokni 's egykor nevezetes, közkedvességű első rendű tagja lesz színházunknak. ¹³⁾ — A' kis Csillag Rózának megjelentével attól tartottunk, hogy hangja nem lesz oly szép, mint szeméi. Felettébb csalatkoztunk, a' közönség egyhangú 's igen nagy tetszéssel fogadá énekét 's tetszésének észrevehető nyilvánításával még az ének bevégeztére sem várt először. Rösler és Molnár urak közül az első szinte tetszett; műértőktől azt hallók, hangja van, de nem tud vele bánni, nincs művészete. Ridley Kohne játéka ezuttal is nagy tetszést nyert, némelyek azonban ma nem látszottak oly elragadtatva lenni, mint első játéka alkalmával, mert azóta értésőkre esett, hogy Ridley ur, nevének daczára, nem angol, hanem tisztességes veszprémi születésű hazánkíja. A' mult alkalommal legalább, a' földszinti harmadik páholy alatt balról, egy

⁸⁾ Ez alaptalan ráfogás.

K—e.

⁹⁾ Miből tűnt ez ki eddig?

K—e.

¹⁰⁾ Ugyan mit érne Rachelnél az értelmiség, ha szavalni nem tudna?

K—e.

¹¹⁾ Lehet-e nem f u r c á n is affectálni?

K—e.

¹²⁾ Ennél több gáncsot e' lapok bírálói sem mondtak soha K. Idáról, vagy ezeknek tilos az, a' mi I. J. urnak szabad?

K—e.

¹³⁾ Alkalmasint? Adja Isten! Ugy látszik azonban, hogy ebben maga I. J. ur is kételkedik.

K—e.

uri ember egy nemes grófról, ki roppant hévvel tapsolt, azt mondá: hej, ha tudná ő excellentiája, hogy Ridley nem angol! Irinyi József.¹⁴⁾

Sept. 18. Charlotte kapitány, francia vigj. 2. felv. és hangverseny. L. Róza, mikép már K—e társunk is említé, a' czimszerepet ismert szeretetreméltó pajzánságával adá, és sokszor legzajosb tetszésre ragadá pezsgő élethű játékkal a' nagyszámú közönséget. Azt tudjuk, hogy L. Róza Párisban nem volt, de bizonyosan legalább Balzac, Janin és Kock életképeinek egy részét olvasnia kelle, különben a' kis grisetteket nem tudná olly utánozhatlan élethűséggel játszani, mint ezen mait, és a' „Figaro leánya“ czimű vígjátékban előfordulót. Ugy, mikép ő e' szókat kimondá „szoknyát nekem vagy halált!“ csak maga az eredeti Clapier Charlotte szólhatna, mikép azt a' szerző a' párisi életből kiemelte. De bezzeg K. Ida most is legjobb tehetsége szerint iparkodott az egész előadás kedvező hatását csökkenteni. Királynénak nyoma sem volt mozdulataiban látható. Nem így adja e' szerepet Lendvainé 's nem így adá az ehez hasonló kis királynékat Bartháné. K. Idában elejétől végig csak daczos kis falusi leányzót láttunk; az első jelenetben, midőn férjével édeleg, a' szerelem 's gyöngédség minden kifejezését csak szemeinek 's nyakának szánakozásra méltó gyors forgatásával jellemzé, 's midőn utóbb a' szerelmet féltékenység váltja föl, ezt csak arcának eltorzításából gyaníthattuk, mert hangja ekkor is csak „tremolo“ volt, mint előbb. Később, esti látogatásra jöven, olly indulatosan rohant ki a' függöny megül, mintha csak valami hamiska szobaleány lett volna, ki ez instructort szemrehányásokkal akarja büntetni; a' második felvonásban pedig, midőn az ál Gil Perez előtte letérdel, rettegését csak fejének egyik oldaláról másikra forgatá, 's az által tolmácsolá; szóval, minden mozdulata bizonyítá, hogy nemcsak méltóság, de még műveltebb nőiség sem uralkodik fölöttük, 's ennél fogva illy szerepekre teljességgel nem alkalmazható. Véleményünk szerint őt csak apró és egyszerűbb falusias szerepekre kellene használni, szorgalmas oktatás mellett játék- és szavalásban, mert különben soha nem remélheti a' budapesti közönség tetszésének megnyerhetését, főkép miután, mint látszik, sem gúny, sem tréfa, sem komoly leczkézés nem bír megtérítésére elegendő hatással. Milly eszközt kelljen még ezután megkísértenünk sikeres megjavítására, melyet szívünkben ohajtunk, nem tudjuk, miután vannak, kik mind a' vig és gúnyos, mind a' komolyan leczkéző hangot kárhoztatják. Bár azon bölcsenek sikerülne tehát legalább K. Idából jó színészönt képezni, mi elsőks leszünk, kik nekik ezért köszönetet mondandunk; addig azonban saját hitünk szerint fogjuk a' megtérítés nehéz munkáját folytatni 's reméljük: hogy a' jó szándéku törekedésünket gátoló megfoghatatlan macacsság végre csakugyan meg fog törni. Hubenainé igen csinos és kellemes hölgyecske színpadon is, de az Istenért, mért adnak neki becselő szerepet? Urak, rendező urak, viseltessenek önök több könyörülettel a' kö-

¹⁴⁾ Ezen egész hosszú czikket csak azért írá I. J. ur, hogy megmutassa, mikép ő nem K—e, és én ezért nagy köszönettel tartozom a' tisztelt párisi utazónak, mert az, *irodalomban* teljességgel nem lehet kedvem I. J. urnak tartatni, hanem inkább csak állandóan maradok K—e *)

*) Igazságtalanság volna részünkről, egyik tisztelt munkatársunktól úgy, mint a' másiktól, irodalmi érdemeit eltagadni; 's az egész pört befejeztnek szeretnők tekintetni, miután nem akarhatjuk, hogy tulajdon lapunkban egy *Ida- és Nellianus* harc kezdessék meg, mihez, mint látszik, a' „Honderü“ egyik legujabb rekrutája bádoggkarddal 's papirossisakkal már olly erősen nekigyürkőzik. Hagyjuk meg mindenkinek örömét; kár volna, ha ollyan két derék férfiú, minőknek munkatársinkat ismerni szerencsénk van, abban lelné gyönyörét, mit legfőlebb csak a' „Honderü“ ugynevezett bírálójának „stylgyakorlat tekintetéből“ engedhetni meg.

zönség iránt 's kiméljék Hubenainét is! László- és Szentpéterről igen sok dicséretest kellene mondanunk, de elég lesz megemlitenünk, hogy a' legszigorubb bíráló is tapsra kényszerült fakadni. Szintolly jeles volt Telepi is, az utánózhatlan monacoi nemesember, 's valóban nem kis szerencsájének tarthatja nemzeti színházunk, hogy e' sok oldalú színészt ismét visszanyerheté, ki olly méltán kedvence közönségünknek, hogy bizonyosan ez maga fogna védelméül föllépni, ha például méltánytalanság történnék rajta Kecskés miatt, kinek mind játéka, mind szavalása ollyan, hogy nemzeti színpadon botrány nélkül soha nem fog nagyobb szerepeket játszhatni. Telepi Amáliát sem ártana apróbb szerepekre fölvenni, mert mindenesetre több hasznát vehetné az intézet már is, mint például Egressi Gábornénak. Első és 2-ik fölvonás közt Csillag Róza, a' nemzeti színház növendéke, magánydalt énekelt Normából. Ezen Rózsa még csak kis bimbó, de igen szép reményekre jogosít. Igy énekelt színte gyermekkorában, mintegy tizenhat év előtt Spatzer-Gentiluomo assz., 's őszintén kívánjuk, hogy Csillag Róza idő előtti erőtetés által ne veszítse hangját olly hamar el, mint amaz, hanem valódi csillaga legyen nemzeti színházunknak. Rösler István, néhai Binder tanítványa, Lindából énekelt olly csekély terjedelmű hangon, hogy színpadon alkalmasint soha nem fog szerencsét csinálni. Molaár György pedig, Engesser tanítványa, a' 2-ik fölvonás után, Sever szép magánydalt olly rendkívül gyöngye hangon 's roszúl éneklé, hogy nyilvános föllépését meg nem bocsátható vakmerőségnek kell mondanunk. Végre Ridley Kohne a' magyar hangokat remekül játszá 's szótlan tetszésben részesült.

— 99 —

Sept. 19. **Ö r ö k s é g**, drama 5 felv. Obernyiktól. Szorgalmasb előadás, melly csak Lendvai néholi hamis intonálásai miatt szenvedett. L. most igen ritkán játszik 's mégis kevés figyelmet kell szerepeire fordítania, mert különben nem adna hamis hang emeléseit által gyakran egész beszédrészeinek merőben ellenkező értelmet. Pedig ő hajdan igen nagy gondosságot tanusított a' szavalásban, 's annál sajnosabb, hogy most ennyire elhanyagolja magát.

S — —

Sept. 20. Lendvainé jutalmára bérszünettel: **V é g r e n d e l e t**, drama 5 felv. Czakótól. Az igen nagy számú közönség ismét élénk tetszéssel kíséré a' mai előadást, mellyet minden tekintetben a' legjobbak közé sorozhatni, ámbár az általunk már megrótt fogyatkozások ez uttal sem maradtak egészen el. Lendvai azonban kissé több gondot fordita szavalására 's ritkábban hibázott a' hanghordozásban. — 99 —

Sept. 21. **T i s z t u j i t á s**, vígj. 4 felv. Nagy Ignácztól. Ugyan mire való a' száz arany mindenkori megemlétese a' czédulán? Egyszer is elég lett volna ezt tenni, valamint szerző is csak egyszer részesült a' jutalomban. Az előadásról elég legyen annyit mondanunk, hogy kevés jobbakat láttunk, 's e' szerint valamint a' dicséretet, ugy roszalást is mellőzhetjük. Kitünő dicsérettel kell azonban Babitzki K. tiszteletbeli színésznőről megemlekeznünk, ki a' szobaleány szerepét olly jól adá 's különben is olly ajánlatos tehetségekkel bír, hogy bátran a' rendes tagok közé lehetne őt sorozni.

K — e.

Sept. 22. **N é g y H a y m o n f i** dalj. 3 felv. 2 sűrű ismétlés nagy szegénységet tanusít az operában, ámbár Lászlóné egyebekben is örömet föllépne, de ő bizonyos ármánykodás által gátoltatik, melly — ha meg nem szünik — kénytelenek leszünk, azt körülményesen napfényre hozni.

S — —

MI HIR BUDÁN?

— Mult hetfőn, september 22-dikén, ülésszerű nadorunk, királyi helytartói hivatalának felszázados ünnepét. Ö t v e n é v, milly sok egy közönséges

ember köznapi életéből is, hát még olly férfiu hivataleleiből, kinek minden perczeit a' sors egy változás- 's viszontagságteljes kor — egy átalakuló nemzet érlükettetésével összeforrasztá? Az 1795d. év sept. 22-dike volt, mellyen szeretett főherczegünk: magas hivatalát átveendő, a' budai parton kiszállott 's az országházban lakást vön, egy évvel utóbb (1796 nov. 23d.) az országosan egybegyült KK. és RR. által közfelkiáltással országunk nádorává választatott, mellynek emléknapiját Pest megyének a' többiekhez bocsájtott indítványos körlevele szerint jövő évi majusban szándék pompásan megülni.

Sokkal gyöngébbeknek érezzük magunkat, semhogy a' szeretett főherczeg magas érdemeit kellőleg leírni tudnók, mert érczbetűkkel véste azokat a' történet éber szelleme hazánk évkönyveibe.

Az ünnepély napján reggel az ég boltozatát egyes föllegek leplezék; később azonban a' legtisztább nap mosolyga le a' mennyezetről, 's a' pompás hintóvonal, egymást érve, tódult föl és Buda várába, hol tulajdonkép e' nagy nap ünnepélyesen vala megüendő.

Az ünnepélyt megelőzőleg, tárnok gróf K e g l e v i c h Gábor ur ő méltósága elnöklete alatt eleve rendkívüli ülés tartatott és abban ő exclja által két külön választmány neveztetett ki; egyike ő fenséget az isteni szolgálat előtt az imaházba 's illetőleg az ünnepélyre volt meghívandó; a' másodrendű pedig ő főherczegségét az országház lépcsőzetnél fogadandó 's a' terembe fölkeresendő, hova nemcsak a' most hivatalkodók, hanem a' nyugalmazott helytartósági tisztviselők is meghivattak.

Megindulván az elsőrendű választmány, szeretett nádorunk ezt szokott leereszkedő nyájassággal fogadá 's általa a' vár főtemplomába kísértetett, hol tíz órakor herczegprimásunk, P o g á n y Béla és S z a n i s z l ó Ferencz választott püspökök segédkezése mellett mutatá be a' Mindenhatónak a' szent áldozatot.

Jelenvoltak: a' főméltóságu hétszemélyes tábla, a' nagyméltóságu királyi magyar helytartótanács, kincstár, királyi tábla, váltótörvényszékek, királyi egyetem, katonai, megyei és ikervárosi hatóság t. cz. tagjai, a' legpazarfényűbb keleti öltözetekben. Kün pedig a' cs. kir. katonaság és mindkét városi polgári őrhadak tisztelkedtek.

A' mise bevégezte után, a' pompás diszmenet ő főherczegségét, katonai fölállított sorozatok vonalai közt az országházhoz kíséré, hol is a' lépcsőzetnél ő fenséget a' másodrendű választmány alázatos hódolattal fogadván 's a' főkormányszéki tisztviselők oldalsorozatai közt a' tanácssterem előcsarnoka ajtajáig kísérvén, itt ő fönsege a' főméltóságu herczegprimás, tanácsosok és titkoknokok személyzete által a' terembe kalauzoltatott, hol elnöki székét hatalmas „Éljen“ rivalgások közt elfoglalá.

A' kir. helytartótanács összes tisztviselő kara jelenlétében ny i l t a j t ó k n a l ő fensége a' herczegprimás által megható beszéddel üdvözöltetett, mire ő fensége szelidség és vonzalmat tolmácsló m a g y a r beszéddel válaszolt. Kedvesen hatottak az öszfürtű főherczeg kebelmélyeből eredett szavai a' jelenlevőkre 's azon forró ohajtást költék bennök: vajha az ünnepelt, kiben a' körötte összesereglett kormányszéki tagok nem csupán e l n ö k ü k e t, de egyszersmind irántok tanusított kegyes hajlaudóságinál fogva a t y j o k a t is szemlélik, még számos évekig viselhesse sikeremőrizta magas elnöklétét.

Melly buzgó ohajtásokat kir. főtárnokmester gróf K e g l e v i c s Gábor ur ő nmltósága, mint a' kir. helytartó tanács másodelnöke, remek szónoklatában nyilvánítá. — Ezekután a' teremajtók bezárattak és folytatólag ő fensége elnöklete alatt rendes tanácsülés tartatott.

Délben mintegy százra menő vendégkoszorú vön részt az ő fensége által adott fényes lakomában, mellynél a' fönseges uralkodó ház és szeretett nádorunk egészségért áldomás-poharak üritettek. Délután pedig katonai hangászkarok működtek a'

főhercegi lak előtt, míg „Zsófia“ gőzöny lobogó vitorlákkal, a Duna közepén megállapodván, üdvözlő lövésekkel nagyszerűsíté az ünnep méltóságát.

Este Budapest pompásan ki volt világítva. A lámpák miriádjai, mint megannyi tündérszövétnék-pontok ragyogának a szemlélő elé. Az utcákon, a téren mindenfelé zajongott, hullámozott a sok nép, kegyelve a szélcsendes éj szépségétől.

Több helyütt pompásan kivilágított fölírások diszelgték. Budán az országház kapuja fölött Magyarország kivilágított czimere ragyogott, e sorokkal:

„Szeretve tisztelet nádorunkat helytartóság! ötven éves pályája Innepén
hódolva Vonzó szíveL IDvezeLjük.“

Feltűnök valának: a tűzben uszó gúlaként tündöklő közkutak, több magán-épület, tarka vegyületű virágserepekkel földiszítve, különösen a tűzvonalas dunaparti Lika-ház; mindenek fölött azonban a magasban lebegő gellérthegyi csillagász-épület, mely a sötét távolból légben függő tündérvárként bűvöl el az odameredő szemeket.

Pesten főleg a középületek vitták ki az elsőséget, névszerint: a megyeház, a királyi egyetem könyvtárépülete, a városház, a két színház; továbbá a páratlan szépségű földunator, elén a roppant Nákó-házzal, melynek dunapartfelőli homlokzatáról két ölnyi betűkben e szavak fénylettek le: „Éljen az érdemdús Nádorunk!“

A nemzeti színű üvegborítékokkal ellepett hajóhid, pompás fejezeteivel mindkét városrészéről gyönyörködteté a tolongó néptömeget: messze távolból tündöklének ki az újépület, czukorgyár és vaspályaház (ez utóbbi 32 ezer lámpával volt kivilágítva); Mayer dunafürdője, ez egyszerű, de eszmédús római számmal, tűzkozoróban: L.

Magánépületek közt a föltűnőbbben kivilágítottak voltak: a Csekonics, Schedius, Vodianer-ház és Valero selyemgyára.

A Károlyi-ház kapuja fölött, hol a magyar academia termei vannak, egy képlettel e fölirat szerénykedett: „A Fejedelem Helytartóját, a tudomány és nemzetiség munkás védőjét székfoglalása L-dik évnapiján üdvözlí a magyar academia.“

Szinte csinos volt a váci utcái Nádor-fogadó, melynek bemenete fölött szeretett Nádorunk életnagyságu képe szemképráztatón vala kivilágítva.

Ennek közelében, egy emeletes ház ablakaiból, e versek sugároztak le:

„Más vala a nemzet, mely ültete nádori székbe
Egy félszázad előtt; más ujult föl alattad azóta,
'S ez ma családotként tisztelg, Neked, édes atyának.

Ünnepül irta fel a történet írója minékünk
A napot, a melyen Téged nyere a haza gyámul;
A nemzet ma tehát nagy örömmel ez ünnepet üli.“

Mintegy koronaékül pompázott azonban „Zsófia“ gőzöny az aranyhullámunak látszó Duna közepén, egészen kivilágítva. Az odameredő szem kénytelen volt megtörni e babonásszerű ritka látványon, s a két össze nem férhető elem: tűz és víz, baráti kibeküléssel látszának nyugodni egymás karjaiban. Sötét alkonyatkor a fens. hercegecsalád két kocsiában kegyeskedett a két testvérvárost megtekinteni s haladásuk közt mindenütt eljenivalgásokkal fogadtattak.

Csak késő éjféltkor válhatott meg a tudványó sokaság az ünnepélyes fényárban uszó utcák tömkelegeiből. Szerecsétlenség, a nagy tolakodás daczára, nem történt.

mellett virágozhatnak, hogy az emberi ész csak a' béke ernyője alatt teheti előmenetelét. A' szabad ember tudja, hogy birtokában van annak, mit zavarban, nyugtalankodásban, zendülésben 's mindenféle társadalmi lázban csak elveszithet. Ezen okból a' jogos polgári helyzetnek a' szabad polgárok a' leghűbb őrei 's a' törvény szellemében uralkodó fejedelemnek született támaszai, ingathatatlan gyámai. Ezekben van a' társaság ereje; ha ezek meg nem mentik, meg nem óják a' veszélytől, nincs a' mi megóvja, megmentse.

De a' szabadságtul félni ostobaság is. A' szabad ember nem hajlandó ugyan, egy helyben tedpedni, pangani; ő az igazságot 's a' jobbat mindig keresi mind az elméleti, mind a' gyakorlati mezőn: de a' rögtönzésnek ellensége, nem cselekszik előbb, mint mikor az eredményről bizonyos. A' szabad ember, mikor a' maga javát keresi, egyszersmind a' társaság javára is törekszik. Gyűjt ő testi lelki vagyont, de nem más kárával, élvez minden élvezhetőt, de más sérelme nélkül.

A' szabadságtul félni hasztalan dolog is. Mikor olly jó volt Isten, és az embert észszel áldá meg, kimondá: szabaddá teremtelek. És az ész kivíja magának előbb-utóbb a' szabadságot. Mikor tekintélyre 's költészetre volt szüksége az észnek, azokat alkalmazá; midőn maga lábain tud ma már járni, hiában törekednek némellyek mankókat adni neki; elveti magától azokat és kimondja: jogom és rendeltetésem Istentől, szabadon mozogni; ugy cselekszem. És csakugyan teljes kiterjedésében használja szemeit, lábait, kezeit, sőt szárnyait is az ész, saját birodalmat alkotandó, kiterjedtebbet, minden eddigi birodalmaknál.

Miután a' szabadság elleneiről bővebben szoltunk, tekintsünk barátaira is. Van sok olly baráta a' szabadságnak, ki teljes meggyőződése szerint pártolója, hőse, vitéze neki, és valóban mégsem. Azon szabadalmazott osztály ez, melly kiváltságaiban helyezi a' szabadságot, és műveletlenségében nem tudja, mit cselekszik. A' szabadságnak nincs nagyobb ellensége az ostobaság- és tudatlanságnál: ez mindent veszélyeztet 's a' jó kifejlésnek egyenesen útjában áll. Azért van, hogy a' szabadság ellenségei az ostobaság és műveletlenség barátai. Hol hallottatok, hogy zsarnok országokban a' szellemi fejlődés pártoltatott volna 's a' tekintély hősei az észnek emeltek volna oskolát. De néha e' szabadság barátja szabadság ellenségének is látathatik: valamint a' gyermek jó akaróját, ha szigoruan vezeti ezt az ismeretek gyűjtésére 's az erény gyakorlatára, rossz akarójának mondhatná a' kurta látó. Illyen vala II. József császár, ki kényszeríteni akará népeit, okosakká lenni, művelődni; az illy zsarnokok szükségesek és hasznosak magok idejében, 's évtizedek alatt férfivá érlelhetik a' gyermeknépet, mellynek férfiasodására különben talán századok kívántattak volna meg. Illyen zsarnok válhatott volna Napoleonbul hazájára 's Európára nézve, mit még a' németek is megköszönhetnének neki: de ő nem vala sem Washington, sem II. József.

A' nemzetek 's népek nagyobb részint gyermekhez hasonlíthatók, kik nem tudják, mi van javokra, mi károokra, kik természetes barátjai a'

henyeségnek, minden magok megerőtetésétül iszonyodók: természetes, hogy vezetőre van szükségök, ki őket szép módjával, sőt erőtetéssel is, vonja a' művelődés és a' nyomában járó szabadság mezejére. Ha az okosak és hatalmasak nem szorítják a' dolgot, a' nép ezredek mulva sem érik meg a' szabadságra. Nevelést a' népnek, és kötelességül tenni minden szülőnek, hogy oskoláztassa gyermekeit, a' jogokat pedig és a' szabadság teljes gyakorlatát a' műveltséghez kötni: ez azon ut, mellyen a' valódi szabadsághoz eljuthatni, azon szabadsághoz, mellynek istennéje az ész, őre az erény.

V a j d a.

(Vége követk.)

Ö N Á T O K.

I.

NÉGY ÓRA.

Eperjesen a' Libay-ház kapujából egy húszéves ifju lépett ki 's a' ház hosz-szában futó járdán jobbra tartott.

Az emelet egyik ablakából szende, kedélyes arczu leányfejecske tekintett le 's szapora csókokat küldött piczinke ujjain a' távozó után.

Az ifju megfordult, hidegen emelintett fehér nyári kalapján 's gyorsított léptekkel haladt odább.

Ama vészoszlopnál kezdve, melly a' szabadság hitvallásaért elvérzettek helyén áll, — 's a' hajdan jezuítazárda, — jelenleg a' lealkonyodott viharos napokat szerény barna külsejével folyvást gyászoló, de belsejében számtalan nemes czélra törekvő ifjunak a' világodás szövétnekét lobogtató ágostai főtanoda mellett elhaladva, míg a' római székesegyházig ért, legalább hatszor vonta elő zsebóráját, melly kisújjnyi vastag, kék gyöngylánczon lóggott nyakáról 's szintannyiszor nézett a' toronyórára is fel, a' nélkül, hogy az idő valódi állásáról vagy a' két óraközti különbségről tisztába jöhetett volna.

Szerfeletti szórakozottság, nyugtalankodás lehetett ennek oka, mi onnan tetszett ki, hogy végre boszúsán rántva elő óráját még egyszer, látja, miszerint eddig nem szám-, hanem hátlapját nézte annak, 's csak most ejti ki e' félérthető szavakat: — már fél ötre, pedig n é g y k o r kellett volna ott lennem.

A' főrendű némes családnál, hol ezen ifjut mindég előző szivességgel fogadák 's hol ő most bucsulátogatást tön vala, szokottnál tovább tartott ma az ebéd; 's a' művelt házinő határtalan leereszkedő nyájassága és két kis leánykájának — főleg az ablakban látott Emma — kedves, enyelgő csevegése 's az általános illedelem szinte lehetlenné tevék, hogy előbb meneküljön. Pedig roppant tervek kavargtak agyában 's azokat még ma szándékozott nagyobbára létesíteni.

Holnap utnak kellett indulnia, utnak, mely őt e' csendes városkától 's képzelt földi üdvétől hosszas időre választandá el.

N é g y ó r á r a tűzé ki magának azon esdve sürgetett találkozást, melytől jövő boldogsága, élete, mindene függött. E' határpercen jóval túl volt már az idő; 's ez okozta rendkívüli nyugtalanságát, sietségét.

Sietett vagy inkább futott is ő, míg a' sima járda tartott: de a' Hladky-ház szögletén a' városház-utczába lekanyarodva, az undorító külsejű és környezetű bereczinecz vagy városi börtön- 's az egész kalvária-utca hosszában tyúkszemcses lábaival már csak fájdalmas-akadozólag ugroshatott körül köre, a' gyéres lapos felülegűeket gondosan kelletvén a' számos hegyes közül kiszemelnie.

Kijutva a' kalvária-utcai bástya boltívkapuja alól, balra fordult.

Megszűnt itt az ármányos kövezet; de kezdődött a' bokáig érő, jótékony, puha por. Azonban bátrabb lépteiből, egyenesb tartásából ítélve, az ifju tökéletesen megnyugvák a' cserében; noha fényes aczél-gombsarkantyúja, csikos fehér nadrágja, apró sárgagombos buzavirágkék frakkja, kihajtott fehér inggallérja — néhány lépte után — elveszték eredeti színeiket.

Az ut — melyet most ugarolt elmerülő topányával — azon szekérut volt, mely Eperjes délnyugati körsáncza roskadozó külfalait a' tarczavízi malomároktól 's a' rajta tuleső kertektől választja.

Az alig két öl széles malomárkon — a' gyönyörű kilátásról híres kalvária hegyéhez vezető rendes hidat kivéve — többnyire egyszerű, karfátlan pallók nyúlnak keresztül, melyeken az árok tulsó oldalán fekvő tehetős polgárok kertjeibe juthatni.

E' pallók egyikének közepén állapodik meg az ifju.

Szemei villognak, szenvedélyemésztett sovány arczán halálsápadtság borong, halantékerei duzzognak, szíve hallhatólag dobog, egész lényén lázas ingerült magasztaltság ömlik el. Következményei a' nagyszerű lépésnek, melyhez készül, óriási fontossággal, borzalmas ünnepélyességgel, rémként emelkednek elragadt lelke előtt, 's szédülő agyán Schillernek e' szavai villanván keresztül: — itt állok hídadon, borzasztó öröklét — a' nyílt léczajtón dühösen rohan a' kertbe 's egyenesen a' tulsó zugban álló egyszerű deszkanyaralónak tart.

Van-e varázserő a' földön, van-e hatalom az égben, mely őt utjában gátolhatná?!

Egy perc, egy lépés — 's a' nyaraló küszöbén terem. — Kalapja tudtán kívül hull ki kezéből, karjait kiterjeszti, áll, mint szobor, némán és szóttalan, ajkai remegve vonaglanak, térdei majd megtörnek alatta, — míg egy angyali szűz dül dobogó keblére.

Ajka a' két lénynek egybeforr, karjai egybefonódnak 's egymás nyakán csüggve, kéjgyönyört szí egymásnak boldogságot sugárzó szemeiből.

Perc perczet ér. Elvállásra ők nem gondolnak. Kebleik dagadozva tapadnak egymáshoz szorosabban, mintha a' bebörtönözött lélek szétpattantani törekednék a' csontabroncsokat, miktől rokonfelével érintkeznie lehetetlen.

Nem látnak, nem hallanak semmit is, ők csak éreznek. Forró érzelmök egy lángoló Vezúvnak izzó parázsa, a' nyári nap melege hozzá képest csak zuzmaráza a' tátrai hófuvatagnak.

Szerelmök két ártatlan tiszta lény első szerelme. E' csók régen epedő két szerelmesnek hosszú, felejthetlen, első csókja.

Kaján, becsstelen az, ki őket azért kárhozná! Hisz a' mindennapi élet olly fanyar, illy édes perczek pedig az életben olly gyérek! A' vak szerelem ingyen osztogatja azokat kegyenczeinek, aranyon — a' világ minden aranyán — meg nem vásárolhatók!

— Gyula! — szól végre a' leány, kibontakozva karjaiból az ifjunak — mért jössz olly késő?

— Szívem angyala, Ilkám! — felel ez — ne keserítsük édes, rövid perczeket; ne öljük a' drága időt szemrehányásokkal: kínom, hogy nem jöhettem, ugys kimondhatlan vala.

— 'S mit kívánsz tőlem, te borzasztó ember, — folytatá Ilka megilletődve — hogy olly lángbetűkkel kötötted lelkemre megjelenésemet e' magános helyen? Nem vallottam-e meg neked már ezerszer, hogy szeretlek? Szükség volt-e tőlem bizonyosságul még illy áldozatot is követelned? Tudod, mennyire tiltja atyám együttlétünket, különösen mióta ama külföldi tőzsér Lat . . .

— Ki ne bocsásd ajkaidon az átkozott nevet; — felkiált Gyula közbevágólag — utálom, teljes lelkemből utálom azt. Tudom, hogy atyád megfogadta, miszerint téged, egyetlen leányát, vagyontalannak, főleg vagyontalan hivatal nélküli tudósnak, soha sem fog nőül adni; 's hogy e' látszólagosan dús csábító már dicsekvőleg számol kezetre 's atyád megegyezésére. De esküdjél, esküdjél az egekre, kérlek! hogy soha sem fogod őt szeretni, hogy soha sem leszesz nevévé, hogy szerelmeddel engem fogsz majdan a' sírig boldogítani, esküdjél!

'S örült szenvedelemmel ragadá meg a' féltékeny ifju jobb kezét a' reszkető leánykának.

Illy ingerült állapotban még nem látta, sőt nem is képzelhette ollyannak Ilka őt, a' szelidet, a' némán szenvedőt; 's megrendítve fokokonként borzalmasan emelkedő szózatától, ünnepélyes magasztaltsággal rebegé utána az — e s k ü s z ö m-szót.

— 'S most halld szilárd szándékomat, változtathatlan tervemet — folytatá Gyula higgadó vérrel, érzékenyen. — Holnap elhagyom e' várost, hol közel hozzád 's mégis nélkülöd élnem ezentul lehetetlen. Mi jövőm is lehetne nekem itt? Téged bírhatni szent czelja életemnek. Ki kell tehát lépnem a' világba 's olly polgári állást szereznem magamnak, hogy az atyád legvérmesebb igényeit is kielégítse, engem pedig birásodra érdemessé tegyen.

Pesten dús rokonim vannak. Bekopogtatok nálok. Ők bizonyosan azon lesznek, hogy minél előbb fényes hivatalba juthassak.

N é g y é v mulva, hiszem, tetézve lesznek vágyaim. Négy év öröklét ugyan annak, ki nem remél, mert nem nyerhet; nem kétkedik, mert nem veszthet többé semmit is. De kire a' pályacélznál illy angyal vár, síríg viritó díjkoszorújával a' boldog szerelemnek: annak négy év varázstündéralom, melly az alvót tulvilági kéjözönbe szenderíti át, melly jó, 's nem tudni honnan, 's meggy, nem tudni hova.

— N é g y é v — sohajt a' leány 's köny gördült ki szép szeméből — 's fogsz-e te négy év múlva az egyszerű polgárleányra emlékezni? A' fővárosban 's a' nagyvilágban, merre majd megfordulsz, szebbnél szebbeket, műveltebbeket, vonzóbbakat fogsz találni, más bájlóbb alak fogja képemet szivedből elmosni; 's én, szakadjon bár meg szívem, mást nem fogok, nem akarok, nem tudnék szeretni soha!

— Ilka, kétkedésed mélyen sebzi szívemet; — szól az ifju — gyarló vagyok, igaz: de ha valaha csak egy perczre is f e l e d h e t n é l e k, ha nélkülöd csak egy perczig is boldognak képzelhetném magamat: l e g n a g y o b b b o l d o g s á g o m k ö z e p e t t s z á l l j o n a z é g á t k a f e —

— Ne mondj átkot magadra, Gyulám, oh, csak azt ne! — közbevág amaz, buzgó jósáhitattal tartóztatva le esküre emelt karját az ifjunak — minden átok s u j t ' s a z ö n á t o k n é g y s z e r e s e n !

Nem sokára majdnem szótlán vált el a' két szerelmes.

A' mély érzelem néma; 's ők mélyen éreztek.

Egy köny, a' szem legmélyebb gödréből csergedező; egy sohaj, a' szív legbensőbb redőjéből fakadó; egy kézsorítás, az idegrendszerben lázmámort gerjesztő — 's mindennek vége.

Az ifju ugyanazon az uton ballagott vissza, mellyen jött vala; csak-hogy a' városház-utczából nem a' főtérre, hanem jobbra kanyarodék az árokutczába 's az ugynevezett Juvelir-ház meneteles udvarában tünt el.

Szobájában fekete bőrrel bevont nyugágyra heveredett.

Felzigatott szenvedélyei kifáraszták lelkét, testét. Pillanatnyi pihenésre volt szüksége.

A' szoba szokott bútorai közt zongora állott, rakva könnyebb, többnyire tánczra számított 's legfelebb néhány kedveltebb dal- 's zeneművekkel, Erkel és Egressy, Bellini és Meyerbeer, Strausz és Lanner hangszerzemé-nyeiből. Mellette a' falon gitár, fuvola és hegedű függött.

Az egyik ablak fülkáját festészállvány foglalá el. Rajta egy megkezdett arczkép 's néhány mosatlan ecset hevert. A' megkezdett arczkép 'egy az asztalon felállított, mesterkézzel festett, kész arczképhez hasonlita, mely szakasztott mása volt a' kertben látott eredetinek. Az egész tájképgyűjtemény a' falon gyakorlott kézre, de nem művészre mutatott.

A' másik ablak előtt hosszú asztal nyúlt el, elborítva apró mellszobrokkal, homor- és domborgipszművekkel, föld- és égtekékkal, térképekkel, czirkalmokkal 's egyéb mérszerekkel; továbbá mértani testekkel, prismák-, gulák- és koczkákkal, négy-, nyolcz-, tizenkét-, húszsiku tömörökkel.

Az ajtó megett eszterga veszteglett: néhány polczsoron pedig könyvek állottak, jogi, political, bölcsészeti, szám- 's történeti; de nagyobbára szépirodalmi tartalmúak. Rendválogatás és elsősegéd nélkül vegyesen diszlettek egymás mellett: Homér, Vörösmarty, Racine, Virgíl, Byron, Cicero, Camoens, Ariosto, Göthe, Montesquieu, Bulwer, Horác, Jósika, Hugo, Karamzin halhatatlan művei eredeti nyelven. E' sajátzerű könyvgyűjteményt szótárak és nyelvtanok egy serege egészíté ki.

'S im, egyszerre a' művészet és tudomány csarnokában látjuk azon ifjut, kiről csak imént hajlandók valánk hinni, hogy nem egyéb köznap szerelēm-hösnél, kisvárosi arszlánkalandornál.

'S ki tudja családokánk-e ? —

Az eddigiekből már bizvást megkisértethetjük alaprajzát vázolni sajátzerű jellemének, mellynek majdani kifejlésére olly roppant befolyást fog gyakorolni a' körülmények változó szeszélye.

Várday Gyula korán elhalt szülék gyermeke volt.

Benne a' legnagyobb hibák, valamint a' legdicsebb erények magvai rejlenek.

Gyámnoka czélszerűbb, határozottabb irányadása mellett jeles férfit fogott volna benne a' haza, az emberiség nyerni.

Nem volt ügyes kertész körölte, ki a' buja növényt gondosan nyesdelje; hogy a' tápnedv ne szívárogon fel hasztalanul a' szétágazó fattyubogokba, mielőtt az ezerkanafú gyökesokrok szilárdul feneklenének meg a' föld dulatlan rétegeiben; hogy a' vihar meg ne rendítse a' százhorgonyú alapot; hogy a' hajlékony törzs le ne konyúljon az időelőtti, nyers, bő termés alatt.

Korán támadt már benne azon kártékony vágy, mindent, mit emberész felfoghat, tudni, még pedig kitünőleg tudni akarni.

Mindenesetre dicseéretes igyekezet 's vas szorgalom és kitűrés mellett nem is elérhetlen; ha az emberi lét bilincselő, szűk korlátai csak arasznaira is tágulnának egy illy fáradhatlan méh kedveért, a' tespedő herék ezreinek boszúságára.

Nem tudta ő, hogy keveset, de alaposan tudni, érdem; sokat és felszínesen tudni, hiúság; mindent 's alaposan tudni, lehetlenség. Ő mindezt nem tudta 's a' legiríthatlanabb, legveszélyes hiba mégis az volt benne, mi-

szerint ő azon elbizott hiszemből élt, hogy mindent, még pedig mindent, tökéletesen tud.

Vagyona éppen annyi volt, mennyi elegendő, hogy magának a' tudományok különféle ágai, a' nyelvekben, a' művészet-, zene- és festészetben elemi fogalmakat, sőt némi gyakorlatot is szerezzon. Egyenlő kedvvel, szorgalommal üzött mindent, kiválólag egyet sem; 's lön, hogy tudott mindenből valamit, az egészről semmit.

Fényes tulajdonai mint gyémánt ragyogtak a' távol csalfátyolán keresztül. Ha a' fátvolt szellőztetted: silány üvegdarabokat találtál alatta.

A' költészet óriási példányai azonban, miket éjjel-nappal forgatott, elszédíték minden szépre, magasztosra fogékony elméjét; 's ezt tüzte ki magának életfeladatúl.

Sajnálak, szegény ifju. A' költészet istennője sovány tömjénnel táplálja — Pesten — fölkelet papjait. Hát még a' hivatlan kontárokat!

Tizenkilencz éves koráig nem szeretett: mert nem talált oly lényre, mely őtet egész odaengedéssel, hévvel tudta volna viszonyszeretni.

Bámulták sokan; de nem szerették.

De Ilka, kit egy évvel ezelőtt ismert meg, a' tizenhat éves Ilka, tökéletesen megfelelt rég alkotott eszményének.

Ilka, tehetős eperjesi polgár leánya, regényes színezetű — rangjához képest tulfinom — neveléssel bírván: szinte összpontosítva látta ő benne ifjonti álmainak elszórt képeit.

Koruk az aranyálmak kora volt.

A' külszín kápráztatá vak szemeiket.

A' jelen futó perceit élvezték; a' kétes jövőn mit aggódtak ők!

Minden akadályok daczára élni vagy halni egymással 's egymásért, volt jelszavuk.

Ábrándos, tüzes hajlamánál fogva, hévvel táplálta Gyula e' regényes, eddig nem ismert érzelmet, keblében; 's boldog ő, ha a' féltékenység átkozott ördöge nem zavarja oly korán alig hasadó hajnalának egét! Mert mióta Latour, a' gazdag francia tőzsér, barátságos viszonyba lépett Ilka atyjával 's a' leány kezére látszott számolni, minthogy tudta, hogy azzal semmi esetre sem léphet sorompóba: azóta felcsigázott szenvedélye néha szinte örültséggé fajult.

Hasonló perczben határozta volt el rögtöni elutazását is; 's megfojtva a' maró férget féltékeny szívében, határzatától nem is állott el.

Másnap reggel a' pest-eperjesi gyorskocsi csörömpölve robogott Eperjes főutcáján végig.

A' mint az oroszgyház mellett elhaladt, a' szemközti ház földszinti, nyitott ablakán egy gyönyörű leányfő könyökölt. A' leány balkeze eskéje, melyre támaszkodék, csak imitt-amott fehérlett a' szétbomlott, hullámozó, dús szőhajesigákon keresztül. Halványka arcát gyöngéd pir eleveníté. Szemeiből nehéz könnyecpek gyöngyözének.

Ilka volt. —

Ugyanazon pillanathban surrant le a' gyorskocsi ablaka. Abból egy férfiarcz hajlott ki, rideg, komor, jelelt nyomait viselő a' bú és fájdalomnak.

Gyula volt. —

Szemeik találkoztak, egy perczig némán csüggték egymáson; 's a' kocsi odábbgördült.

Ki tudja, hol és mikor találkoznak ismét!

A' Szirmay-kert Kassa felőli végén, az árokkorlátba fogózva, rövid gallérköpenybe burkolt gyermekalak állott.

Mintegy tizenkét éves lehetett. Felváltva dagadó és apadó melle már távolról mutatá, hogy keservesen zokog.

A' mint a' gyorskocsi elhaladt mellette, a' fiu leemelé kezeit kirítt szemeiről 's könnyektől ázott ábrázatáról.

Gyula kis védenczére, Samura, ismert benne, ki szegény, szülétlen tanuló létére, apró szolgálatokat végzett körülte csekély díjért, ki minden titkát, gondolatját ismerte, ki két év óta minden örömeiben 's fájdalmaiban osztakozott, ki örömet hallgatta lelkes beszédeit 's kísérte volna őt a' világ szélére.

Gyula szánakozva fordult el tőle. Örömet vitte volna őt magával: de saját helyzete is igen kétes vala. Szíve fájdalmasan füződött össze, szemeit behúnyta, többé mit sem akart látni. Minden, de minden, tűnő boldogságára emlékezteté őt e' vidéken.

S z i l v á g y i J ó z s e f.

(Folytatás köv.)

H Á R M A S K É P.

Ha kiül a' csillagász
Enyhe alkonyon,
A' mikor az esti lég
Kedves olly nagyon!
Szönyegén az égnek
Nyújtva álmait,
Órahosszat nézi
Tündércsillagit.

Csillagász én nem vagyok,
Van azért egem,
'S ráfüggesztem untalan
Mind a' két szemem.

Rajta csillag is jár,
Nézni elvezet —
A' mi ottan fénylik,
Lányka, szép szemed!

Ha a' festész képet ír,
Szépet, ékeset:
Annyit ölt fel ő reá,
Mennyit csak lehet:
A' virágok éke ott
És a' bájvidék,
Meg fölén a' boltozott
Kékvilágos ég.

Képiro bár nem vagyok,
Képem gyönyörü,
Tán művész sem feste rajt,
Olyan egyszerű!
A' mosolygó rózsapár
És a' lilium,
A' mi ékes annyira
Angyalarczodon!

Ha leszáll a' tengerész
Oceánfenékre,
Gyöngyhalomra vágy szíve
És a' tündér ékre;
De ha egyszer megleli,
Kisiet a' partra,
Hosszu küzdelem után,
Enyhe nyugalomra.

Tengerész én nem vagyok,
De van oceánom,
A' te szíved, édes, az,
És én oda vágyom;
Szerelem a' drága gyöngy,
A' mi rejlik ottan —
'S kebeledre dülök én
Kéjelfáradottan!

G a r a y A l a j o s.

SOBORSÍNI FORRAY ANDRÁS BÁRÓ.

Mínél kevesebb a' boldog emberek száma e' földön, annál nagyobb kincs — ha már magában nem volna is elég nagy — a' boldogság. Tekintetek szerle, hányat fogtok találni, ki mind saját belbecse, szellemereje 's műveltsége, mind körülményei- 's helyzeténél fogva boldognak nevezhető? — Számosat találunk, kit értelmi 's erkölcsi kincsei boldogítani olly igen képesek volnának, sőt tán viszonyai is boldog helyzetbe tenni mintegy versenygenek: de jó az irigy sors, 's mord kézzel kapva boldogsága alkotmányába, mindent rombol egy vágással vagy folytonos üldözéssel összezilál mindent, mi őt olly szép jelennel, olly reménydús jövővel kecsegteté. 'S azért olly ritkák a' boldog emberek.

De tán még számosabbak azok, kiket kedvező helyzet, kellemes viszonyok, szóval, a' sors édesanyjai karokkal boldogítani mintegy erőködik: de kik mind a' mellett nem boldogok, mert saját magukban nem bírják, nem tudják feltalálni a' boldogságot. Az ő keblökben nem csergedez a' megelégedés forrása, — az ő szívöket nem heviti az erény magasztos szelleme, az ő énjök belső egén nem világít a' lelki erő arany napja. 'S azért becsüljük a' föld boldogait!

Igen, becsüljük őket, ha mi magunk is a' mennyek ez isteni ajándokában részesültünk; — becsüljük őket akkor is, ha tán a' kaján sors megtagadta tőlünk e' vigaszt, — becsüljük ilyenkor mint előképeket, mellyeknek magasságához magunkat felküzdeni lehetséges, ha az Istentől nekünk adott erőket úgy használjuk, mint azokat használni kötelességünk.

'S van-e annyira elfoglalt hazafikebel, melly örülni ne tudna, ha boldogokat lát maga között, saját honának boldog gyermekeit? Van-e honfikebel, melly föl ne meglegülné illy boldogoknak emlékezetén is, melly illyeket hamvaikban is becsülni, tisztelni elmulasztaná?

Illy férfiuként tünik fel emlékezetem előtt soborsíni Forray András báró, csanádi főispán; férfiuként, kit boldognak kell vallanunk, mennyiben az földileg lehetséges, 's kinek boldogsága nem vaksors-adta irigylendő ajándék, de legnagyobb részt saját érdemével szerzett megbecsülhetlen kincs, mely utánzásra, követésre buzdíthatja a fiatal nemzedéket, 's mely mindnyájunk becsülését, hazafiai tisztelétét igényli.

Bármennyit vizsgáljam a' dicsőültnek — az olly korán elhunytak — életét, mind olly tényezőket találok, melyeknek a' boldogságot meg nem alapitniok lehetlen. Vannak ezek közt, igaz, ollyak is, melyek egyenesen a' sors ajándékai, de melyeknek illő használatában rejlik épen az érdem. Vagy nem szolgál-e születés, rang, vagyon, sok fejledezhető érdemnek néha multhatlan 's néha semmivel sem pótolható alapjául? De viszont nem találunk-e számos ollyat is, ki illy alapokra nem tudm élt ó l a g építeni? 'S így nem érdem, nem fényes érdem-e a' sorstól nyújtott kedvezményt úgy használni, hogy az mind magunk, mind mások boldogítására szolgáljon?

Soborsíni Forray András báró 1780. nov. 17-én született Aradmegye Soborsin helységében. A' család, melyből származott, régi jeles nemzetség, 's atyja Ignác, ő cs. felsége udvarnoka levén, fényes állásu volt. Így születésében megvalvetve alapja leendhető boldogságának. 'S mikép bizonyíthatá be méltóbban, hogy ő a' földi szerencse e' mosolyát mintegy eleve is megérdemlé, mint azáltal: hogy neveltetése ideje alatt értelmi és erényi magasb szellemi kincseket halmozván fel lelkében, később azokat olly dicsően fordítá az emberiség 's szeretett hona javára? — Vagy nem repesett-e szíve honfiui örömben, midőa Zalamegyében megnyílt munkássági pályája, mellyen mindig a' hon javát czélozá? Nem tölté-e magas remény 's boldog érzélem kebelét, midőn a' művelt külföldet beutazván, mindazon jót, hasznost, szépet és dicsőt, mit ott tapasztalt, gondos méhként hazájába hozhatni, itt meggyökereztetni vagy legalább megismertetni vágyván, az ebből háramolható nemes és magasztos elveket szellemben már előre élvezé? Nem dagasztá-e mellét isteni kőj, midőn az 1817-ki országos intézetben neki azon kegyelem jutott a' világok urától: hogy vagyonával, buzgalmával a' nyomorban tengők szenvedéseit enyhítheté? Nem uszott-e főséges gyönyörben szíve, midőn ismereteit, tudósságát és vagyonát becses kincsek, könyvek, műdarabok, régiségek gyűjtésére fordíthatván, azon öntudat melegíté vérét, hogy mindezt nemesak magának, nemesak családjának, de egyszersmind honának közkincseül halmozza fel? mert kétségtelen, hogy ország annál gazdagabb illy kincsekben, minél többet bírnak egyesek. 'S nem ült-e lelke megannyi diadalt, valahányszor hazája boldogítására irányoztatván szavait, tetteit, majd a' magasb körű fiatal nemzedéket tudományok, erények, lelki kincsek szerzésére serkengeté atyailag baráti tanácscsal, — majd a' szegényebb sorsuaknak nyithatott alkalmat, helyzetökhöz arányzott magok kiművelésére, tanodák alapításával? midőn alkalmat nyithatott nekik nemzeti nyelvünk megtanulása- 's ápolására, 's pedig olly időszakban, midőn ez még sokkal ritkább, sokkal nemesb hazafiai törekvés vala, mint ma? Oh, van-e nagyobb boldogság azon öntudatnál: hogy minden nemesb erőinket kitelhető legjobb mértékben 's irányban szenteltük hazánknak 's az emberiségnek? 'S nem kell-e annak szükségkép boldognak lennie, kit illy öntudat emel a' mindennapiság ködhomályai fölé a' tiszta ég azurjához.

'S igen, ez innepelt férfin, kit gyöngé tollam nem képes eléggé méltólag festeni, fegfőbb törekvéseit mindig a' haza boldogítására irányzá. Erre nem elég: értelmi kincs, nem elég: tudományos műveltség: erre szilárd, férfias jellem is kívánatik. Már magában is milly boldogság: szilárd jellemmel bírní, — de mennyivel nagyobb az, ha e' jellem hazafiu! Illy jellemmel a' legöldöklőbb vészek viharai közt is derült homlokkal megállhatunk. Mennyivel magasabbra száll tehát illy jellem önboldogító nyugalma, midőn nem kell viharokkal küzdenie: de jellemtisztasága elisme-

rés, méltánylat 's illő jutalom koszorújával diszittetik. Hazafiúi erényeiért már 1824-ben Krassómegeye főispáni helyettesévé neveztetett F o r r a y A n d r á s báró; az 1824/5-ki országgyűlésen a' hon boldogsága mellett szilárdul vivő hazafiak sorában ragyogó helyet foglalt. 'S a' királyi folség méltánylá az ingathatlan jellemet, mely az alkotmányos törvényesség mellett oly rendületlenül harczola. 1829-ben Csanádmegeye főispánjává neveztetett. 'S most nyiladozott tetterejének valódi mezeje, most tárta elbe karjait a' boldogság legtündöklőbb anygala, midőn annyi boldogokat látá maga között, annyit, ki tőle várt boldogittatást. 'S ime, e' perczben, 1830. aug. 13-kán, szakadt meg rögtön az élet arany fonala, mely még oly sok érdemfüzérnek szolgálhatandott nagybecsű anyagul. 'S ekkor, e' perczben, midőn körülfogá őt a' jégkaru halál, ekkor tán boldogtalannak érezheté magát a' nemeslelkű férfit, — boldogtalannak azért: hogy annyi szép, annyi hazafiúi reménye meghiusul, annyi jó szándéku, emberszerető tetterő a' kérlelhetlen sir éjjelébe temetkezik. De mi ezen percznyi, bár óriási fájdalom, e' pillanatnyi, bár szivszaggató boldogtalanság, egy egész élet boldogságához mérve? Meghalni, emberi dolog; de úgy elhűyni, hogy mögöttünk egy lelt örömvirány, előttünk az örök jutalom fényhona terjedjen, — 's így elhűyni: égi élvezet. — Nem, nem lehetett ő boldogtalan még élete végpillanatában sem. Visszatekintve lefolyt élete napjaira: 's mennyei nyugalom derengett homlokán 's mert ott megannyi virágait, gyümölcseit látá tetteinek, mik megannyi kedves áldozatként illatoznak az emberség, a' haza oltárán, Isten trónja felé. 'S körültekintve az övéi közt: 's mennyei elégedettség sugárza szerte arczairól, mert ott látá nemes sarjadékait, kikben felifülandni sejté saját lelke tüzet, erejét, erényét, — 's ott látá nemes cselekvéseinek társangyalát, széplelkű, honleányi magas buzgalomtól atlekesült nőjét, kiben, tudá, tovább élend emberszerető munkásságának, magasra törekvő le'kének fáradhatlan szelleme. Illy körzetek öléből szállt fel a' csillagokhoz, melyekkel életében is mindig oly kedvesen, oly tudományos szenvedéllyel mulatozott; — 's mikép lehetett volna boldogtalan illy perczben, midőn az elválás fulánkját annyi bájkép megtompítja? Ő reá nézve nem birhatott keserűséggel ez elválás: — ő annak csak nagyszerűségét érezheté.

Illy egyéniség, minő F o r r a y A n d r á s báró vala, boldogságának tetőpontját, csak olly hölgy képezheté, minő korompai Brunswik Júlia grófnő volt, kivel 1805. mart. 19-én házasságra lépett. Csak illy erénydús honleány, illy hű barát, illy dicső pályatárs adhatá meg kellő füszerét azon boldogsági érzelemnek, melynek magasságára a' nemes férfit saját lelki műveltsége 's jellemereje emelé. Mit érnek minden földi törekvésink, minden bár legfönségesb célzataink, ha nincs oldalunk mellett hű barát, ki megértse szellemünk nyilatkozatit, ha nincs lelkes nő, kivel szivünk legrejtettebb titkait, nemes tettvégyaink alig fakadozó himbait közölhessük, — ha nincs ernyedetlen pályatárs, ki kezet fogva, vállat vetve velünk, nagy munkánkat lángoló buzgalommal elősegítse? 'S mindezt fölélé F o r r a y A n d r á s báró magaslelkű hitvesében J ú l i á b a n, ki ma is a' magyar hölgyvilág egyik büszkesége.

Nem lehet czélom, itt e' magas urhölgy érdemeit elősorolni, miután e' feladatnak már más toll tavál szerencsésen megfelelt: csak annyit legyen szabad érintenem: mikép illy nővel megáldatni, az égi áldások legnagyobbika, a' boldogságok legszebbike. 'S illy boldogság koránsem vak sors ajándoka: de valóságos érdemkoszorú. Mert érdem kétségtelenül olly nőt választani élettársul, kinek lelkében összhangzást találunk saját magasb szellemi törekvésinkkel: de viszont szellemi érdemet 's magas és szilárd lelki becsét föltételez illy hölgytől szerelemre méltóztatni. 'S ha szinte csak sors ajándokának akarnók is tekinteni e' boldogsági kincset: nem kell-e szivünköl örvidenünk, hogy a' sors illy boldogság osztogatásával nem tön egyebet, hanem érdemet jutalmazott?

Illyen volt Forray András ömlőjelete, mely minden részleteiben példáját mutatja az érdemszülte benső boldogságnak. — Ismétlem: becsüljük, tiszteljük a' föld boldogait — még hamvaiban is!

Ney Ferencz.

APRÓ DARÁZSOK.

T É G Y J Ó T !

A' Tiszának nagy erében,
Hol halászni tiltva volt,
Történetből az alispán
Füredsközben fuldokolt.

És hijába tátog, a' mély
Vizbe száll a' vén buvár,
'S az alispánt üstökénél
Megragadva vonja már.

Sok uraság állt a' parton,
'S bár a' kapcza már szorult,
Önéletét kockáztatni
Mindeniknek kedve mult.

Hah, kifogta félhalottan,
Hah, kivonta vakmerőn!
És az élet visszaadva
És az élet mentve lőn.

Egy vén pór is állt megettök,
Nézve türehtetlenül,
Hogy a' kapkodó viczespán
Majd alá, majd felmerül.

De mi lett a' pór jutalma
Emberséges tetteért?
Az urak mind készen álltak
Az erénynek adni bért:

„De már tovább ki nem tartom“;
— Mond magában a' paraszt —
„Vizsebesség avagy örvény
Engem vissza nem riaszt.
„Veszni kár az illy nagy urnak,
Ki sokakkal jót tehet:
„Gyermekeim ha kitűrnak,
Még ügyemben gyám lehet.“

'S mivel tiltva volt halászni
Ottan a' föld népinek;
Mivel a' teins viczespánt
Olly parasztul fogta meg;
Mivel a' hős úri rendet
Meggyalázni akará: —
Na — mert nem volt nemes ember —
H u s z o n ö t ö t h u z t a k r á.

Sárossy.

— A' fekete szín öltözetben g y á s z n a k és — d i s z n e k színe. Nem szeretném, ha a' nemzeti fekete diszruha valami rokonságban állana a' nemzeti — gyászruhával.

— A' védegyleti ellenszenv olyan, mint a' koppantó; neki neki esik a' gyertyának 's egyet csip belőle: de a' gyertya azért csak világosabban ég . . . a' mit pedig a' csipegetéssel a' maga számára nyert, nem egyéb — koromnál. De a' koppantónak legalább az a' vigasztalása van, hogy a' gyertya mindig rövidebben ég 's végre majd csak — e l f o g y !

azon mindennapi teremtések közé tartozott, kik hajlandók elhinni, hogy nem halhatatlanok, 's tudják, hogy lakjanak bár a' kilenczedik emelet magasságában vagy a' torony harangjainak szomszédságában, végtére mégis csak kénytelenek kiköltözni a' magas szállásból 's amolyn elhagyott földi lebuiban bérelni „kvártélyt.“ De azért minden illyes kedélyessége mellett sem szeretett volna még felpénzt adni ezen lebuira.

Teljesíté tehát a' felszólító halottrokon kérését 's a' kitűzött nap délutánján magára ölté azon teveszörzsinóros és gombos ruhadarabot, mit Magyarország fiai rendszeren akkor szoktak felölteni, midőn törvényeket hoznak és bontanak, midőn magasbak előtt bókólnak 's midőn — temetnek (egy szóval: midőn valakit vagy valamit temetnek). Magára illeszté az atilát, berázódott a' magyar nadrág feszségébe; kiálló bokacontjait fekete topánrojtok verdesék; oldalán packfong kardja handabandázott, jobb válláról lefutó bojtos zsinóron lógván le, mint azt az ujjabb 's a' gyomor szabad emészthetését illő tekintetbe vevő divat kívánja, — szokatlanul lesimitott 's itt-ott felsűtött fejére mindezek koronájaul fölité a' kölesön vett kócsagtollas kucsmát 's ezen felpáncélozott állapotban megindult a' temetési tisztelegés helyére.

Hasonló rendeltetésű és állapotu 11 társát már ott találta, kirívólag érzéketlen arcokkal csörtetve kardjaikat a' többi érzéketlenek 's azon vigasztalóserég között, melly a' fölötté érzékeny csapás alatt görnyedő rokonok fájalmát betanult phrasisaival igyekvék csitítani. Pedig olly sebet kapának a' rokonok, mellyet az i d ő n kívül semmi sem képes megvigasztalni.

Sírás, zokogás és vigasztaló szavak hangzottak minden felől a' sötét, búskomor szobában, mi olly regényes fájalmat lehelt Hektor szívére, hogy, minden vasgyuró páncélozottsága daczára is, közel vala szintén a' sirásra-fakadás^{hoz}, — mit ő általában soha sem szégyenelt, mert ugy okoskodott, miszerint az Isten nem csupán azért teremtett a' férfi szemébe is könyeket, hogy legyen egy kis nedv, melly tobakolás és tüszenteset alkalmával előjőn.

Igen jól esett tehát Hektornak, midőn a' 12 gyászvitét, köztök őt is, csakhamar a' mellékszobába szolítá egy nő. E' szobában négy-öt ismeretlen csinos leányt találtak, 's egy asztalon fátolyokat, bokrétákat, viaszfálkyákat, keztyűket stb., mikkel ők valának halottkísérőkhöz illőleg fölpiperezendők. Párosan kiállottak tehát a' vívélék a' szoba azon helyeire, hol szék, ágy és asztal nem gátolák őket, 's a' leányok elkezdék munkáikat; bokrétákat kötének kinek jobb, kinek bal karára, 's széles fehér fátolszalagot tűzének vállaikra, melly mellők- 's hátukon keresztbe bokáikig futott le. — Csendes és egyhangu volt minden, nem váltottott egy kis mosoly sem; komorak és némák valának a' gyászba öltözött kötözgető hölgyek, — mintha a' mesés világ életfonalt sodró és metsző párkáit látták volna hivatalos foglalkozásukban a' kardosok.

'S e' komor alakok közé egyszerre egy nem egészen gyászba öltözött gyönyörű hölgy lépe be. A' többi hölgyek kissé zavarodva 's csodálkozva tekintének feléje, mintha kérdezni akarták volna, hogy mit keres itt? Zavarukból azonban csakhamar kiségité őket a' bájos ismeretlen.

„Meg fogják önök engedni, — szóla, a' leányokhoz fordulva — hogy segédjök lehessenek önöknek ez utolsó szolgálatnál, mellyel némileg én is tartozom a' szegény Vilma emlékének, kivel semmi közelebb viszonyban nem voltam ugyan, de kinek kora halálát én is szívből sajnálom.“ — 'S ezzel a' többiek helybenhagyását sem várva, elragadó bájjal a' fátolyok és virágok után nyult.

Az elhunyt leány barátnői csakhamar kitalálák a' dolog kulesát 's elsutogák egymás között, hogy e' hölgynek azon személynek kell lennie, ki ugyanazon ház első emeletében lakik, mellynek jelenleg ők vannak második emeletében, 's kinek ismeretségével — habár csak futólagos volt is az — életében gyakran dicsekvék előtök kimult barátnőjök.

Hektorunk nem tudta, mi baja lett egyszerre. Ugy tetszett neki, mintha e' hölgyet az álmak vagy a' való országában már látta volna valahol. Sohajok, sovargás, epedés és rejtett vágyak előrohanó egész serege lepte meg egyszerre keble csaptaciáját. E' váratlan tünény, e' szívből fakadó hárfahangok egészen kirántották sodrából; — szorosabban szorítá markába kardja markolatát, mintha önmaga és mások ellen akarta volna magát védelmi állapotba helyezni.

Azonban a' mint a' szép ismeretlen a' bokréták után nyulni és félénk szeméremmel a' kardos leventék felé pillantani látá, az irnok rögtön föleszmélt, a' hölgy felé csörtetett 's hideglázi reszketés- és remegéssel mondá:

„Ha szerencsém lehetne, szép nagysád — —“ Látatok-e illy tolakodó fizköt valaha? — A' hölgy helybenhagyólag inte.

„Karbát kérem“ — zengé a' hölgy. — Az irnok oda nyujtá azon kart, melynek műveit még talán századok mulva is dús példányokban fogja előmutathatni a' vároosi levéltár. Hogy is nyujthatott volna mást, mint jobbát?

A' hölgy már reá vala köteendő a' bokrétát, a' midőn Hektor háta mögött álló társa, Gulden Gábor, egy elhizott, szörnyű prózai irnok, ki a' pesti Kundschaftsblatt-on kívül soha semmit sem szokott olvasni, de ki a' szellemi felsőbbségű Hektort vakon tisztelé és szereté, 's kivel Hektor, előleges megegyezésök szerint, most egy sorban vala kísérendő a' koporsót — már kiczifrázott jobb karral közéjük tolakodik 's elkiáltja magát:

„Ne azt, Hekti! — a' balkezedet add oda!“ —

„Igazad van, Gábor; — szóla a' lehetőségig elpirulva Hektor, kinek ez alkalmatlan figyelemzetés kissé zokon esett. — Szerencsétlen utasításadó!“ — mormolá fogai között, 's azután kardja végénél is hegyesebben végigpillantá a' boldogtalant, kinek morális becse e' pillanat óta iszonyuan alásülyedt Hektor szemei előtt, — 's mindezek után, gúny- és elragadtatással vegyült képzelhetlen mosolyra vonult arcza a' hölgynek nyujtá a' jogszerű bal kart. Pedig senki nem fogja neki, úgy hiszem, rossz néven venni, hogy ő jobbát nyujtá előre, mert, oh, mennyi roppant sok gondolat fekszik e' parányi gondolatban: jobbmot nyujtám egy szép leánynak!

És az ő balkeze reszketett az átkötési műtét alatt, 's midőn a' piros körműfinom ujjak atilája posztóját érinték, akkoron Gács posztógyára is boldognak érezhette volna magát, annálinkább Hektor, ki a' gácsi posztó alatt érzékeny szívet hordozott.

A' bokrétakötés után következett a' fehér fátolszalag vállratúzése.

„Kérem önt, hajoljon meg kissé“ — csendült meg ismét a' szép hölgy bájhangja, 's e' hangra lehellen volt, hogy Hektor azonnal szíves-örömet el ne engedjen tulságos hosszúságából annyit, hogy arcza a' hölgy arczával egyforma magasságban legyen a' tenger színétől 's hogy az kényelmesen működhessek vállán.

És Hektor olly közel vala a' hölgy arczához, köztük csak olly csekély ür létezett, millyet egy jó hosszú csók tökéletesen betöltött volna. Maga előtt látá összegét mindannak, minek látásánál a' férfivilág azt szokta mondani, hogy — — vagy nem! nem szokott semmit sem mondani, hanem vagy tovább ballag, ha éppen utban van, vagy haza megy, otthon pamlagára vagy ágyára dül 's bodor szivarfüst hullámlázása közben titkos-édes gondolatok, gerjedelmek bölcsőjében ringatva képzelődését, dariusi kincsesláda fölött is kénytelen megvallani maga és a' világ előtt, hogy még valamit szeretne birni, hogy még valami igen nagynak hijával van, — a' mikor azután könnyen Vörösmarty ezen versével hagyja el álomképeit:

„Vajh, kinek virít E' mennyből szállt tavasz?

Istenem! beh boldog Boldog ember az!“

Hektor szemlátomást zavarodott. Hogy megfoghassuk criticus helyzetét, megkísértem elmondani, mi volt mind az, a' mit ő maga körül látott és hallott 's a' mit ennél fogva magán belül éreznie kellett.

Meghajolva állott — mint mondtam — a' hölgy előtt; érzé egy közönségesen száznak nevezett rózsabimbó balzsamillatát, 's szeretett volna, csupa o r r ból állani; a' vállához közel tarlóskodó balszakála érzé a' bársonykacsók üdymámorba szenderítő érintését, 's a' szakál mindenik szála egy-egy villámfogóvá változott, mellyen idegrázkodtató dörgéssel rohant le a' mennykő szívébe; — látott tündöklő selyemfűrtöket, mellyeknek sötét tündéréjéhez hasonlót sem Olaszthonban, sem a' földsarok hat hónapig tartó éjszakájában sem látsz, 's melly fekete éjszakába Hektor savószelei két látott száju holdvilágként bámultanak bele; látott ezen sötét éj sátorában két mosolygó csillagpárt ragyogni, szende fényűt az igaz, de nem olly hideg, érzéketlen sugarakkal, mint a' millyeneket az ég közönséges csillagainál látunk, hanem forróakkal, mik alatt Hektor lelke hámor alatt izzó vasként szikrákat hányt; — látott fogsort, mellynél épebbet és ragyogóbb fehérségűt soha még egy cigányásátor sem látott, 's mellynek mindenik darabjából egy-egy alabastromszobrocskát lehetett volna faragni; — látta a' pihegő márványkeblet, 's melle szorulni kezdett, lélekzete visszafojtódott; — hallá a' hölgy szavát, csengő hangjait 's torkának ezüst harangja imádkozásra hívá keble szent lakóit: a' esendes és ünnepies érzelmeket; — látta az összhangzó termetet és a' sentimentalis Hektor meg nem fogható irnoki egyszerűségében, hogy kiből állhat tehát az ég angyalserege, ha még a' tökély e' non-plus-ultrája sem ragadtatik fel közéjük? — látta végre az előtte lebegő alak pehelylágyaságu puha mozdulatait és ereiben a' vér tájtékozó habot vetelt.

Nem adnám sokért, hogy mindezt csak így is elmondhattam, azonban mi ez mind ahöz képest, mit el kellene mondanom, ha Hektor felfogását és értelmeit híven akarnám visszatükrözni. Mi örömet szeretett volna a' s o k b ó l, mit érezett, legalább v a l a m i t tudtára adni fölfedezett ideáljának. Nem adta volna egy hónap jövedelmeért, ha a' hölgy kötözgetés közben véletlenül megszurta volna a' gombostűvel, hadd mondhatta volna el a' bizonyosan bocsánatkérésre fakadónak, hogy: nem tesz semmit 's hogy neki még a' sebek is jól esnek, miket i l l y kezek ejtenek rajta. De ő, fájdalom! nem szurattott meg.

Elvégre a' hölgy bevégzé rajta a' temetési toilletet, 's ámbár az egész műtében nem látszott birni sok gyakorlottsággal, szinte maga is örült mégis művének, midőn Hektort bevezerve bocsátá ki ujjai közül 's azonnal más atilához szökött, ott folytatandó munkálatát. — Hektor szerette volna lerántani magáról a' cziczomat 's újra a' gyöngéd kacsók alá kerülni. Alig birt egy-pár köszönő szót kibőkolni, mert ő jobban szerette volna, azt még meg nem köszönni.

Egy zugban állott némán, égő arczczal — nem törődve semmivel, csak önző szenvedélyével — pillanata éhes farkasként furódott a' semmiségbe 's fülein is sohajokba öltözött vágyak törtek keresztül, mik mind e' hangokban összpontosultak: „Oh, Ida, Ida!” — Hektor nem tudá ugyan a' hölgy nevét, azonban neki az volt sajátos rendszere, hogy minden s z é p leányt Idának szeretett nevezni. 'S tulajdonképen van is valami a' dologban. Mert mit tesz ezen szó: I d a egyebet, mint i v o d a, azaz: ollyan hely, mellynek környékén kéjt és gyönyört iszik az ember. Felsohajta tehát: „Ida, oh Ida!”

Hozzájárult mind ehez a' melancholicus csend, az egyhangu suttogások, a' megmegszakadt szótagok inkább, mint beszédek, a' szomszéd halotti szobából átható zokogások, a' koporsófedél éleshangú leszegeztetése 's a' vigasztalás tompa szavai, — 's mindezt hallva, lehetlen volt, miszerint az irnok fogékony kedélyét a' legelszántabb resignatio 's a' legbúskomolyabb érzélgéssel párosult szenvedély ne szállja meg.

Ezalatt valamennyi gyászvitéz fel lön szerszámozva. Hektort illetőleg, még mindig az említett szobazug volt „bánatai 's reményei tanyája,” — a' mint a' nem annyira úgy n e v e z e t t, mint inkább úgy s o h a j t o t t Ida még egyszer feléje lépe, egy futólagos pillanattal átnézendő, rendben van-e minden 's nincs-e va-

lami igazítani való rajta? — Megjött pedig fent elsorolt kellemeinek teljes és hiány nélküli seregével.

Hektor nem győzhetett tovább indulatán. Szíve csordultig tele volt, 's hogy romboló árvízével el ne öntse keble buzaföldét, meg kelle nyitnia torka zsilipjét. — Szemeinek holdvilága tulvilági kéjben fürdött, 's eloszlátván annak szempilla-udvarát, megereszté annak minden kitelhető fényét 's egy erejétől kitelhető lépéssel a' leány elébe lépett, bal lábát előre-, jobb lábát hátrafesztve.. Megragadá a' villány-érintésű kacsót, szenvedélye Memnonszobra megzendült és a' cancellista elolvadt fagy-lalként a' csésze határain átömlő lelkesedéssel két szót flótáza ki fuvala és más fuvószér nélkül, oly két szót, melly, becsületes instructiókkal ellátva, annak idejében egy egész érzelemvármegyét vala képviselendő a' kellem- és bájnak előtte álló, ötlet- és általa megragadott országyűlésén. E' két szó pedig nem vala sem több, sem kevesebb, mint:

„Örökre tied!”

Tudta is ő, mit csinál! 'S mondjátok meg ti, kik még a' természet rendes utján jártok vagy kiknek száját a' f o r r ó kása még nem égette meg, tehetett-e Hektor egyebet?

A' hölgy megállott a' bámulat miatt, rásüté Hektorra szemeinek sötét golyóit, 's mintha szólani akart volna valamit — azután az irnok által marokra fogott kacsóját igyekvék kiszabadítani, de sehogy sem boldogulhatott, mert Hektor megragadá azt, mint vizbefuló a' szalmaszárat és érzelmeinek kurta dereku, de vastag képviselőit némi variációkkal ujra előtolá, így fuvolázván:

„Tied örökre!”

Mind ez illő csendben ment végre a' sötétes szoba sötét zugában, a' többiek-től alig észrevéve.

E' pillanatban Gábor, a' már fentebb méltó nehezteléssel említett kardos irnoktárs, hátulról megragadá Hektor karját.

„Jöszte már no, — induljunk — szolitá Gábor.

Hektor e' szavakra rögtön felriadt, mintha legalább is gyujtogatáson kapatott volna 's e' perczen kisikamlának körmei közül a' finom ujjak, a' szép Ida eliramlott, odahagyva az irnokot, mint sz. Pál az oláhokat. És Hektor Gábor felé fordult és most azon fájdalmat 's keserűséget, melly arczára kiült, látni kellett volna, én leirni nem bírom.

„De hát ki vagy te, boldogtalan fiatal ember, — szóla torkának leggordonabb hangján — ki mindenütt üres koppantóként tolakodol boldogságom gyertyája eloltásához?” — 's kardja megzörrent hüvelyében, de csak úgy véletlenül.

„Mit beszélsz, Hektikám?” — kérdezé Gábor, ki nem látszott érteni a' dolgot, 's árva lelkemre mondhatom, hogy szegény az egésznel csakugyan oly ártatlan volt, mint a' ma született gyermek.

Hektor nem felett, hanem egyre lövelé a' jámbor Gáborra a' szánakozó és megvető néma pillanatokat 's talán a' végtelenig lövelte volna, ha csakhamar észre nem veszi, hogy talán mégis helyén volt Gábor felszólítása, mert már majdnem egyedül maradtak a' szobában, a' többiek mind lecsörömpölvén az udvarra, égő faklyaikkal körülállandók az ott felállított gyászravattal.

Gábor a' Hektor számára praedestinált viaszszövetnekett ennek tenyerébe szorítá 's vezérlete alatt megindítá őt is a' többi elindultak után. A' mint a' szoba ajtajához ért, önkénytelenül — mintegy álmában — még egyszer visszafordítá ábrázatát a' boldog zugra, hol észrevétlen táplálá lángjait, de testi szemei nem láthatának semmit, lelki szemei azonban igen sokat pillantanak meg ottan.

„ — — — Elmerült a' rónatáj,

De a' messze távozonak

Szíve vérzik, szíve fáj.”

A' ház lépcsőire érve, karonfogá az általa ártatlanul megsértett Gábor barátját, reádült és szeliden kérdezé:

„Meg tudsz-e bocsátani, Gábel? — — Oh, ha tudnád, milly kimondhatatlan boldog vagyok én!”

„Mit beszélsz, Hektikám?” — kérdezé az egyáltalában semmit sem gyanító Gábor, 's a' mint szintén szeliden Hektor szeme közé akart pillantani, egyszerre neki ugrik kucsmájának 's ijjesztő arczkifejezéssel leragadja azt illatos fürteiről.

„Mi az ismét? tehát csakugyan?” — kiálta fel Hektor.

„Hisz nyomban porrá égsz, Hekti.” — 'S csakugyan. Kucsmájának drága kócsagtolla meggyuladt, — ügyetlenül tartott fáklyája lángjától-e vagy keblének fejeig elhatott tüzetét? nem tudom. Annyi igaz, hogy a' lobogó lángokat Gábel őrangyala oltotta el, — azután ismét fejére tolá a' kucsmát 's Hektor kócsagromokkal ugyan, de szerelmének egészen új épületével helyet foglalt a' koporsó körül.

A' temetési menet nem sokára megindult, a' szövétnekesek a' gyászkocsi után ballagának egész a' zsidópiaczig, — itt bérkocsiba telepedének párosan 's a' többiekkel együtt kihajtatának a' vázai temetőbe, a' hova legalkalmatlanabb lehet akkor kihajtatni, mikor az embert hanyatt fekvé utaztatják.

A' temetőbe érve, leszállt-e Hektor a' kocsiról vagy nem? 's általában vitt-e ott véghez valami emlékezetre méltót? — azt nem tudhattam meg tőle; arra azonban emlékezett, hogy olly fájdalmas érzésekkel volt ott jelen, mintha őt magát temették volna. Siratta a' multat, mert elmúlt; örült a' jövőnek, mert nagy reményeket táplált iránta lelkében; — sajnált volna valakit és nem tudta, kit sajnáljon; — távozott volna, de valaki visszatartóztalta; — életért rimázkodott és pedig még meg sem halt. Oh, higgyétek el, „szeretteim!” szörnyű dolog, mikor az ember nyugalomát temetik.

Mikor haza érkezett szállására Hektor, este volt. A' ház kapujában, melyben lakott, egy-pár a' házhoz tartozó csinos szobaleány ácsorgott. Látván őtet temetési pompájában feléjük közelgetni, az egyik azonnal kitelhető szobaleányi szerénységgel (a' mivel nem sokat mondunk épen) eleibe ment 's kissé bizalmas hangon e' megszólítást intézé hozzá:

„Urfi!” — de a' cancellista nem hallott semmit, talán azért, mert ő már jó ideje tuljárt az urfikoron.

„Tens urfi!” — ismétlé a' szobaleány, de az írődeák este még mindig másutt járt.

„Kit temettek, tens urfi?” — sikoltá végre, türelmét veszítve és Hektor lobogó gyászszalagját megrántva, a' szobaleány, — mire ő épen a' kapualjban rög-tön megállott, mintha faképpé változott volna hamarjában.

Ránézett a' szobaleányra, egy bádjadtt mosoly vonult el ajkain, mely mintha ezt akarta volna kifejezni: „Oh, boldogtalan Kati! mi vagy te az én Idámhoz képest!” — Azonban mindjárt tudta, mi kell Katinak; tudta, hogy a' rajta parádézó cziczomára fáj a' foga, 's válasz helyett, mit a' leány ugysem igen várt, leszedegett magáról minden piperét, 's mindazt, a' mi csak lekoppasztható volt rajta, a' leány kezében hagyá. Miért is ne tette volna ezt? Néhány órával elebb önmagát vetette oda, még pedig ő r ő k r e, egy ismeretlen hölgynek, 's most ne adott volna oda egy-pár mulandó foszlányt egy talán nem egészen ismeretlen „felhérnépnek”, habár szintén ő r ő k r e? — 'S ez nagyobbbrészt az ő saját okoskodása volt, mely ellen, ha épen akarnám boldogságát megzavarni, volnának néhány észrevételeim.

Szobájába ért. Első, mit tett, gyertyagyújtás vala. Azután pipát vett elő, le-dült pamlagára 's álmait, ábrándjait, gondolatait szabad szárnyukra ereszté. És, oh micsoda pamlaga vala ez a' szerény butoru irnokszobának. Azon korban készült ez, mikor még „k a n a p é”-ra ült a' világ pamlag helyett; 's ezen kanapé kopott fekete bőrrel bevont ülőeszköz vala, rendkívül keskeny és rövid, de annál magasabb,

ugy, hogy a' ki ráült, annak lába csak úgy lóggott le a' semmibe, mint vitéz Hary Jánosé, mikor leült vala a' világ szélére, — felső része pedig minduntalan lecsuszott az embernek a' magasra kitömött kemény ülésről; hintázó ruganyosságnak természetesen hirt sem levén. De Hektor e' kanapén élte életének legszebb óráit — mint szokta mondani — 's a' rajta való elnyulás és gondolataiba merülés neki szenvedélye volt. Ez adott kínjainak vigasztalást, csüggedésének erőt, elfáradt lelkének nyugalmat és perzselni 's perzselődni akaró szívének tápot. 'S rendesen igen boldog órákat szokott így tölteni. „A' boldogság nem a' külvilág rengeteg erdejében terem; — szokta ő ellágyult pillanataiban mondani — ott hiába keresed; a' boldogság magva belvilágunk kertjében van elásva, mit ápolnunk kell ugyan és sokszor arcunk verejtékével, sokszor szemünk harmatával öntözgetnünk, de egykor bizonyosan élvezendjük gyümölcseit.“ — Igaza lehetett Hektornak 's ő nem is volt egészen üres fő; — azonban ezen pamlag eljárása nem volt egyéb t e t t l e n n y u g a l o m n á l, körülbelől épen olyan, mint — engedelemmel legyen mondva — édes hazánké volt. Századokig élt ez is illy pamlagálmokban és sokszor boldognak is érezte magát, bármint háborgott is néha b e l v i l á g a — és most ki kezd nézni a' nagy k ü l v i l á g rengeteg erdejébe és ezer meg ezer fanyar vaczkort kell megrágnia 's elvását fogakkal nézni végig a' többi cendők hosszú során.

Hektor álmadozott. A' szobája falán függő faóra épen éjfélzt zöröghetett volna, (ha t. i. szobája falán általában óra függött volna) a' midőn észrevevő, hogy még mindig kard- és atilaövezte kebelével 's rojtos topánokkal — miket boldogsága érzetében egészen elfelejtett magáról lehámozni — sütkérezik szerelme lángjánál, mellynek fénye kitört szeméin égelt, mint két milly-gyertyaszál, a' nélkül, hogy kop-pantani kellett volna — ellentétben az asztalán álló faggyugyertyával, mellynek illetlen maradt kanócza hosszúra nyult, 's a' hegyén alakult rózsák vérszín-vörösen sötétlének, emelvén ezáltal is a' percz ünnepélyét.

A' boldog írrok ajkain csupa sohaj lebegett, miket — gőzmozgonyképen — mindig egy I d a nevezetű vezérsohaj vezetett gyertyavilágra. Egy szóval: ő s z e r e t e t t! Volt-e rá oka vagy nem? — ő nem kérdezé; de ki is kérdezte ezt valaha hasonló helyzetben? Általában ő nem gondolkozott arról, a' mi már történt vele e' dologban, — hanem csak arról, a' mi még ezután fog történni és pedig — mint szentül hivé — m i n d e n b i z o n y a r a fog történni — „vagy jöni fog, ha jöni kell, a' nagyszerű halál . . .!“ — És van-e, kérem alázsan, keletkező szerelemnek egyebe, mint jövője?

Szívéhez szorítá képzeletében az egész világot, azaz: csupán ő t, mert hiszen ő volt egész világa, — és melle szinte behorpadt, a' mint ő t görcsösen kebeléhez szorítá. — Az alvás angyala azonban közbeveté magát az álom képei közé, mik egymásután mind elkotródának, 's mielőtt Hektor szeméi klapliját végképen becsukta volna, még egy-pár szelid hangot ásitott ki nyughelyére 's e' hangok nem valának mások, mint:

„Idám! örökre tied!“

A' gyertya béle, nem törődve semmivel, halkan tovább égett, a' Hektorhoz kötött kard csörögve lezuhant a' szobapallókra, azután minden csendes lön az egész háznál, — csak az írrok hortyogott szeliden, kedélyesen, kimondhatatlanul.

K a j á n Á b e l.

(Vége köv.)

PILÁTUS - VERÉS.

ERDÉLYI NÉPSZOKÁS.

1840-ben, tavaszutó elején, bizonyos helységen utaztam keresztül. A' harangok komoly zugása 's egy mellékutczából kihangzó halotti ének bús melódiája, sejteték: hogy a' helység népessége egy számmal kevesedett.

Néhány percz mulva fekete kereszt bukkant ki a' föntre, páronként sorban menő iskolás gyermekek kíséretében; a' gyermeksort tavaszi virágokkal ékített kóporsó 's ezt mélyen busongó fiatal anya, a' fájdalomában őszintén osztozó csoporttól körülvéve, követé.

A' gyászmenet elvonultát bevárando, a' helység közelfekvő vendéglőjében megállottam.

A' vendéglőben többen voltak.

,Szegény Halmyné, egyetlen fiához fűzött szép reményeit ezennel a' sirba kíséri', jegyzé meg egyik az ottlevők közül.

Kinek keble megért, a' fájdalmat ott, hol találja, osztani 's az örömet érezni vagy sírni a' sírókkal, örülni az örülőkkel: az nem könnyen halad el az illy jelenetek mellett a' nélkül, hogy az iránt, ha csak futólagosan is, ne tudakozódnék.

Megtudám tehát én is, hogy Halmyné özvegy, 's egyetlen nyolcz éves fiúcskáját Pilátusverés alkalmával, iskolás társai közül egy véletlenül föbe ütötte, mellynek következtében a' kis Halmy Kálmán nehéz szenvedések közt meghalt.

Az említett Pilátusverésről fogalmam nem levén, szerettem volna erről kis felvilágosító tudomást szerezni; de az ezeket beszélő vendéglőst H. foglalkozásai tova szóliták, várakozni pedig időm nem levén, tudvágyam kielégítése nélkül, utamat folytattam.

Utközben gondolataim a' Pilátusverés eszméjével tépelődtek; de természetesen vele tisztában semmiképen nem jöhetvén, annyiban állapotodt meg vizsgálódó lelkem, hogy miután ezen tény azon napokban történt, mellyeket a' keresztényvallás alapítójának elfogatása, bűnpere 's kivégeztetése emlékére „gyásznapok“ czim alatt ismerünk 's részint ünneplünk: tehát a' Pilátusverésnek bizonyosan valamely adiaphoralis vallásos szertartásnak kell lennie.

Évek mulának azóta, 's életkörülményeim 's más eszmékkeli foglalkozásaim az egész Pilátusverés fogalmát emlékezetem táblájáról letörlek. — De jelen évben magam szemmel látott tanúja voltam ezen semmi üdvöt magában nem foglaló, nem eredményező, sőt a' nép erkölcsi jellemére károsan ható gyermekjátéknak.

Polyóévi tavaszelő 20-dikán, nagyesütörtökön, bizonyos hivatalos ügyek az x-i uradalomba szólitának. Az idő komor, az ég borús volt. Sötét felhők bús táborra nyugvék az erdőkoszorúzza bérczek ormán, olykor-olykor sivatag hózivatarokat küldve le a' vidék rónáira. Ugy tetszett, mintha az idő is önkényt gyászt öltött volna azon szomorú nap és éj emlékére, mellyen az Isten fija, a' világ megváltója, elárultatott és elfogatott.

Az udvar tére el volt lepve falusi 's az esti harang megkondultát váró ájtatos néppel. Végre elhullámozott a' harang utóhangja 's az udvari imaház szent keblébe fogadá a' népet.

Hogy nagyesütörtökön mindenki esti imára siet, abban semmi különöst nem találtam; de feltűnő volt előttem, egy 20—25 számból álló gyermekcsoport, kik közül mindenik hóna alatt darab deszkácskát 's kezében egy kilapított 's három lábnyi hosszú nyéllel ellátott botot tartott.

Mit akarnak ezen deszkák- és botokkal a' kis fiuk, még nem is gyanítam, játszó szereknek gondolva, felőlök nem is kérdezősködtem.

Nem levén a' felekezet hitsorsosa, ima alatt az uradalmi kertet tekintém meg, mely a' hajdan nehéz időkét kiállott várkoronázta hegy alatt szélesen elterjedve, kesergett a' mulandóság ölén. — A' hegy homlokán kis kápolna daczol az idők viharával; a' nemzeti fejlődelmink közül sokaknak örömrivalgásait, némelyeknek pedig rablánczcsörgéseit visszhangzó várnak csak tengő fülepte helye levén.

Búsabb tájképet egy hajdan pompás kertnek rombadült maradványinál képzelni sem tudok.

Ákármerre fordultam e' nem rég nagyszerűen szép kertben, mindenütt csak rom és ismét rom ötlött előmbé.

A' gyászfűzek- és fehér nyárfákkal koszorúzott terjedelmes tó fénytükrét, melynek ezüst hullámiban régente hósín hattyuk uszkáltak, undok békanyál nehéz zöld szőnyege takará. A' sziget hidja leszakadó 's szép gloriettje dülő félben. Itt egy szökőkút kiszáradt csöveire, kissé tovább egy bassin gazzal tölt medrére; amott gyönyörű cascadok mohlepte köveire bukkantam. Itt egy nőszobor földön heverő fejének virágedényében patkányok fészkeltek, amott a' csendes magány szende lakját kigyók és gyíkok bérlék ki nyárilakásul.

A' forró napugarakat felfogó hűvös gyertyánfa-sorokban varjak és szarkák fészkelnek, melyek durva károgaói az átelleni lugos kedves dalnokát, a' csatlogányt, kedves vidékéről elkergetik.

De hagyjuk e' romokat 's menjünk a' nép elibe, mely épen most jön ki az imaházból.

A' nép nem távozik, hanem az udvaron tágas kört képez, melynek térét a' fennemlített botos és deszkás gyermekek hirtelen elfoglalják 's deszkáikat földrehányva, azokat egész elszántsággal kezdik verni a' botokkal. A' deszkakalapálás sajátságos hangvegyületet adott; azt hittem, hogy az ilyenkor elnémulandó haranghangokat, kelep- vagy tókájók hiányában ezáltal akarják pótolni.

„Üsd jobban te; ne hadd te; csipd meg te!“ szolt biztatólag egy közöttük álló gazdasági gyakornok, mire a' gyermekek a' boszuállás egész dühével ütötték a' deszkákat.

Távolról sem gyanítva ezen komédia célját, csak attól tartottam, nehogy egyik gyermek a' másikat föbe kollítsa.

Végre csakugyan megkérdezém a' mellettem álló 's jóízűen kaczagó tisztartót: „miért verik azon deszkákat a' gyermekek?“

„Pilátust verik“ — felelé az érdeemes ur.

Pilátust verik! értem; tehát ez a' Pilátusverés, melyben ezelőtt öt évvel a' kis Halmy Kálmánt föbe ütöttek, gondolám magamban 's a' nélkül, hogy valakivel szót váltottam volna, tovább indultam.

Miért vernék Pilátust vagy tulajdonképen személye helyett darab deszkát, 's miért nem követ vagy téglát, erről sokszor akartam azóta az illetőktől tudomást szerezni; de szükségtelennek tartottam, mivel annyit magam is kitaláltam, hogy azért verik: „mert Jézust megfeszítette.“ — A' deszkadarabnak pedig mint simbolumnak, ha annak lehet venni, Pilátussal összefüggését megmagyaráztatni ismét nem akartam, mivel az egészet a' milyen semmiségnek, a' józan észnek ép olly gyalázatául, a' gyermeki szív- és kebelre nézve pedig veszélyesnek találtam.

Az egész csak b o s z u á l l á s akar lenni Pilátuson. — De van-e ennek valami sükere? érzi-e az 1845 évek előtt elhalt Pilátus, hogy Erdélyben, például

Szász-Régenben, valamely gyermek egy darab deszkát forgácsokra ver? Természetesen nem. Tehát Pilátusra nézve érvénytelen az egész működés. — De nem is érdemli a' boldogtalan, felesége papucsá alatt levő, 's a' nép kedélyétől reszkető Pilátus ezt a' boszuállást; hisz ő úgy viselte magát a' mint magát egy ilyennek jellemzett ember viselhette; inkább kellett volna főtisztelendő Kaifas uram, mint nagyobb coriphaeusnak, hátát megdőngetni, ha ezt üdvöztönk tana, kiért a' Pilátusverés történik, engedné.

Igen, de Jézus morálja tiltja a' boszuállást 's elfogatásakor is maga parancsolá a' hetvenkedő Péternek, hogy a' vaskót tokjába dugja.

Nem találok tehát sem a' jelenkori művelődéssel megegyezőnek, sem a' czélnak megfelelőnek, sem az ártatlan kebelre nézve hasznosnak ezt a' Pilátusverést. — A' gyermeki gyöngye kebelben csak a' boszu magvát hinti el és kelteti ki, melyet később még az idő nehéz gerendéje sem képes lesúrolni. — Értsétek meg már valahára, ti néptanítók, saját magatok 's az emberiség céljait!

L o m b o s y.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXVI-dik szám.

M é s z á r o s K á r o l y , Vázlatok a' szépnem történeteiből' czimű értekezésében a' harmadik időkört festi, a' középkor lehunytával, mellyel egyszersmind elmúlt, 'a' szépnem iránti ábrándos tisztelet- és szerelem-mámor', 's a' szív dolgaiban, mellyekben különben férfi és hölgy inkább a' sebesen haladók közé szoknak számíttatni, fontolva kezdtek előhaladni az emberek, melly fontolva-haladásban — ám-bár nem politícai téren történik — a' zászlóra igen szép hangzatu szók, u. m. szerelem, boldogság és boldogítás stb. tüzetnek ki, míg a' valódi küzdelem e' zászló alatt sokszor egészen más mellékczelok után üzetik, minők: önérdék, pénzvadásszat, pártfogások, kegy és összeköttetések keresése, 'stb. Értekező egyéb tanulságos fejtegetési közt szerettük volna, ha bővebben terjeszkedik ki a' magyar szépnem jellemzésében; mert azon állítást, hogy 'a' magyar szépnem fogékony lelkénél fogva sem birt még eddig önálló nemzeti jellemre emelkedni', szintolly kevésbé fogadhatjuk el egész általánosságában, a' milly kevésbé tekinthetjük amaz elkoresosult fürangukat, avagy azokat, kik előkelőséget emezek hibáinak és vétkeinek sajnálandó utánzásában keresnek, a' magyar hölgyvilág képviselőinek; igenis, itt uralkodik a' jellemtelenség, mert ama rá-erötetése a' német vagy franczia külmáznak a' magyar törzsökre, másnak, mint jellemtelenségnek, szülője nem lehet, 's ez így lesz mindaddig, míg csak koszorús költönk igéi, az uri hölgyhöz' joggal elmondhatók lesznek, míg mind az illetők meg nem ismerik, hogy az igaz nő hivatása minden honban, szerelemmel boldogítani a' hazáit 's nem külsállamokkal hizelegni az idegenek és idegenkedők balságainak, — hazafiakat nevelni 's példás erény által teríteni a' haza számára, nem pedig majomkodókat nőtetni 's csábítani a' külföldnek... De ha magyar hölgyet akarunk ismerni, forduljunk el a' korcsoktól; régi helyes mondat, hogy „az elnevezés, a' jellemzés a' jelesbetről veendő“; keressük fel a' középsorsuaknál azon gyér igaz magyar hölgyeket, kiket divat ferdeségei meg nem rontottak, menjünk vidéki városokba, helységekbe, falukba, vagy járjuk el Erdély bájos tájait, 's fel fogjuk nem épen gyéren találni typusát az igaz magyar hölgynek, ki szintolly távol van nyers műveletlenségtől, a' miben — fájdalom — némelyek a' magyarságot részint keresik, részint feltalálni vélik, a' milly mértékben meg fogjuk lelkületé-

ben ismerni 's nagyrabecstülni a' tiszta érzetméllységet, mely hozzájuk vonz; a' vidor kedélyességet, 's őszinte nyíltságot, nyájas jószívűséget, mely társaságukat élvezetessé teszi, a' háziasságot, hűséget, gondosságot, mely boldogit, a' szűzi szemérmét, mely őket kiválólag ékesíti . . . De mindezt leginkább a' középsorsuaknál tapasztalhatjuk, kiknél van az üdv és boldogság; feljárva előkelőbb körökbe, vagy lehajolva a' szegényebb osztályhoz, igaznak találjuk értekező állítását, mert, külföldi népek műveltségétől fénylenek (vagy álműveltségével csillámlanak) a' főbb ranguak; durvák, nyomoru állásuak (számos vidéken pedig elfajultak, erkölcstelenek) a' szegényebb sorsban levők'. — A' 'Népregék népmondák és várleírások' R e m e l l a y G u s z t á v tól, mint látszik, csak mutatmány illy tárgy nagyobb gyűjteményből, mely bizonyára egyike a' legérdekesebb vállalatoknak; a' népre nézve jellemzőbb valami alig lehet, mint regéit, mondait, példabeszédeit ismernünk, 's az olvasó közönségre nézve is, mellynél figyelmet és részvétet minden iránt, mi honának és fajtájának bővebb ismertetésére vezet, méltán tehetünk fel, kedves és tanulmányos szokott lenni az illy olvasmány. Hogy azonban e' népregék és mondák gyűjteménye czéljának megfelelően, czélszerű lenne, azokat minél inkább teljes eredetiségökben adni, bennök minden elemeket híven megtartva 's az író által minél kevesebb önkényes változtatásokkal előadva. — U s z k a y M. név alatt a' 'Tiszaháti népelet Bereg megyében' iratik le, nem elegendőleg kimerítve ugyan, de azért azon adatok által is, melyek benne előfordulnak, érdekesen. Író említi a' népnevelés szomorú állását e' tájakon, 's az e' részbeni vádat levonni törekszik az egyházi ('s egyéb) előjárókról, 's a' 'haj okát' a' szükség- és szegénységben küzdő lakosok tehetlenségének tulajdonítja. Itt is ott is feltalálhatjuk biz ezen okokat; azt azonban ki-mondhatjuk őszintén, hogy midőn a' zsiros magyar föld népének szegénységéről panaszkodunk, e' szegénység nem annyira oka, mint inkább eredménye a' szomorú állapotu népnevelésnek; 's miután ez állapotban a' nép már ben van, és hogy magától felvilágosuljon 's belőle kivergődjék, egykönnyen és egyhamar nem remélhető, bizony ki nem menthetők a' vétkes hanyagság vádjá alul mindazok, kik hívatva vannak a' nép atyjai lenni, 's nem cselekedtek és nem cselekesznek . . . A' tiszahátiak, 'szőjejtésökre 's beszédökre' nézve többi közt megjegyzi író, hogy 'az igék a-ban végződő 3-dik személyét i-vel mondják ki, p. o. adja helyett a d i, l á t i, h a l l i; szakítja helyett s z a k e t i. Tapasztalók e' tájszőjejtést egykor Szeged vidékén hosszabb ideig, azon — nagy figyelmet érdemlő — különséggel, hogy ezen i végzet csak olly igéknél használtatik, melyek 3-dik személyére nézve a' mutató 's parancsoló vagy foglaló módok közt máskülönbben értelemzavaró egyenlőség fordul elő közönséges beszédmodunk szerint, így p. o. hallottuk széltriben hosszában: a d i, h a l l i 'stb. de nem: l á t i, s z a k e t i 'stb. 'S ezen okszerű megkülönböztetést annál figyelemre méltóbbnak tartjuk, mert hitünk szerint az e categoriába tartozó igéknél ezen végzetnek kellett a' magyar nyelvben eredetileg uralkodni, 's ha e' végzetet — a' mostani hibás helyett — nyelvünkbe ismét behozhatnánk könnyű szerrel, ez értelemtisztaság és határozottság tekintetében nevezetes nyereség volna . . . Mondatik többi közt az író által az is, hogy a' leírt tájon 'ezelőtt 20—30 évvel nem volt ritkaság, látni öles embereket, tölgyhöz hasonló termettel; de az idő lejárt 's a' mostani nemzedék mind erőben, mind testben hátrább van az előbbiútól'. Ezt író leginkább a' pálinkávali rendetlen életmódnak tulajdonítja, a' mi kétségkívül nagyon valószínű . . . Ugy hisszük azonban, azon kivételes szálas termetek, ha voltak, ritkaságul most is meglehetnének azon tájon; 's általában véve tévedésnek tartjuk azon állítást, melyet már egyszer olvasánk e' hónapokban valamelyik lap hasábjain, mintha — kivéven egyes helybeli kóros elfajulásokat — a' mostani nemzedékek testben is silányabbak volnának az őskoriaknál. Ezt a' mélyen fürkésző 's nagytudományu B u r d a c h, 'Az ember' című remekművében előitéletnek és tévtannak nyilatkoztatja, megmutatván, hogy az emberiség nemcsak értelmi kifejlődésben, de testi erő-

ben és nagyságban is az időtől fogva folyvást előhalad . . . Mellesleg mondva, nagyon kívánjuk, bár részesülne valahára a magyar t. társaság a nemzetl és tehetős egyesektől azon pártfogásban, melly őt képesítse, több tudományos remekei közt a külföldnek az említett nagybecsű munka fordításával is megajándékozni bennünket.

HETILAP, 52-dik szám.

A pesti német ujság és a védegyelet' cím alatt D. G. egy tényadattal mutatja, mint jár el ezen — a 'Hetilap' bélyegző szavai a polgári rend érdekköpenyébe burkolódzó organuma a fővárosi tisztségnek, hivásában, mellynek, főkötelességében állana a polgári rend egyetlen p a l l a d i u m á t, az ipart, semmi párttekinet alá nem vonni, 's melly lap mégis 102-dik számában (bizonyosan nem először és nem utoljára) azon zászló alá áll, melly a honi iparvédelem ellen a legnemtelenebb fegyverekkel küzd. A tény maga következő: a külföldi német lapok általában nemcsak nem baráti a honi iparunk fejlesztésére törekvő védegyeletnek, sőt közülök igen sok olly mérges kifakadásokkal kelt már ki 's kel ki folyvást minden alkalommal a jótékony kézfogás ellen, minőre csak vak haragot a szánandó konczféléss ingerelhet; meglehet a mellett, hogy ottkүн is vannak egyes kibérelhető tollak, mellyeknek aztán nem nagy fáradságukba kerül, küzdeni a nézetek mellett, mellyek innét vagy amonnet eléjük dictáltak. Így többek közt — a 'Hetilap' előadása szerint — a Triestben megjelenő 's az ottani, Lloyd' nevű kereskedő társulattól kiadott, Oesterr. Lloyd' című journalban a legmérgeesebb gyanúsítások jelentek meg a védegyelet ellen. Nincs tévedés, nincs bűn, még a hon á r u l á s t s e m v é l e k i, melly a Lloyd érintett czikkeinek írója, Dr. H. (valami dr. H o c k, mint hallottuk) által a védegyeletre ne kenetett volna. Neki azon egyszerű eszme: a honban készíteni, mi a honban készíthető, 's a honi gyárostól venni, mit honi gyárostól venni lehet, synonym a legundokabb bujtogatási szándékkal, melly országunkban valaha fölmerült. Előtte a honi ipar barátnak azon szándéka, melly szerint brünni posztó helyett gácsit vagy köszegit vesznek, — a minek jogszerűségét még Chinában sem mernék tagadni, — nemcsak nem jogszerű, de sőt ollyannyira sértő, annyira törvénytelen, hogy azt igazán csak ördögi, mephistophelesi gondolatnak véli bélyegezhetni . . . Eddig a 'Hetilap' ismertető szavai dr. H. iratairól, mellyeket idéztünk azért, hogy a nyájas olvasónak ismeretet nyujtsunk róla, milly gyönyörű dolgok lehetnek már most ezen h — o c k o s k o d á s o k, 's hogy egyszersmind kitűnjék, milly egyszerű 's kristálytisza elveket bir alapul a védegyelet, melly ellen mégis saját honunkban is lépnek föl megtámadó daliák, — mert meg van írva örök időtől fogva, hogy nincs olly szent, olly jó és magas, mi ellen szentetlenség, rozszaság és alacsonyág ki ne keljen. A honi (!) német lapok nem igen mertek az illy nézetekben nyilván osztozni; legalább igen furcsa dolog lett volna, nyilván mutatniok, hogy ők e hon jólétének nem barátai. Meggyőződés volt-e ez vagy csak eredménye azon erélytelenségnek, melly e lapokat majdnem egytől egyig bélyegzi, nem akarjuk meghatározni. Azonban támadt a 'Pester Zeitung', programjában nyilván hirdető, hogy ő a polgári rend érdekeit képviselendi! Meglehet, hogy e lap nem barátja az utasításoknak; 's így nem enged magának az érdekeiben képviseltek közvéleménye által is utasításokat adni; hanem felfogja a dolgokat saját jól ismert 'felfogó' tehetése szerint, 's úgy vélekedik, — egyebek közt a jelen esetben, — hogy a m a g y a r h o n i polgári rend jóléte, virágzása mindenesetre nagy mértékben mozdíttatik elő azáltal, ha a k ü l h o n gyárainak, kézműveseinek, mesterembereinek tartatik folyvást és minél tovább és minél nagyobb mértékben, görnyesztő igája alatt . . . Ezen 'P. Z.' már most említett számában hatalmas dícséretekre kel dr. H-nak említett czikkei mellett, mellyek röpiratilag legközelebb Lipcseben megjelentek, 's e bölcseségében — igen természetes — kikel egyszersmind közvetve mind a védegyelet, mind az olly iratok ellen, mellyek a védegyelet mellett nyilatkoztak. — E tényt és e czikket a 'Hetilap'-nak,

érdemesnek tartottuk bővebben ismertetni jelen rovatunkban csak azért is, hogy lássák nyájas olvasóink, milly nemes és bölcs elvek vezérelhetnek oly lapot, melly midőn sikra kel a honi iparunk fejlesztésére czélzó legjótékonyabb egyletünk ellen, legkisebbet sem törődik azzal, hogy így cselekedve egyenest azon polgári rend jólétének aláásására tesz tehetsége szerint lépéseket, mellynek érdekei előmozdításán munkálkodnia kiválólag hivatása's kötelessége volna; de hivatását és kötelességét félreismeri a' 'P. Z.', — mond, cikkét befejezve, a' 'Hetilap' — ha illy emberek (dr. H. 'stb.) dicsér.

A' 'Hetilap' ugyan-e számában a' szerk. utójegyzetet közöl, V i z e r István ur szövegéhez. Ezen 'Szózat a' hazához' cím alatt nyomtatásban megjelent röpirat tárgyában hozzánk is küldött V. I. ur egy levelet, melly felől — tárgyhalmaz miatt — csak jövő számban szólhatunk.

NEMZETI SZINHÁZ.

Sept. 23d. O r s z á g g y ű l é s i s z á l l á s, Vahot Imrétől. E' derek mű ma is szokott jó kedvvel 's több kevesebb jelességgel adatott színészeink részéről. Emilia szerepében P o l y á k o v i c s Andornő, mint mükedvelőné lépett föl. Igazságtalanság volna, mindjárt ezen első fellépés után magunkat oly u d v a r i a t l a n u l kifejezni az említett mükedvelőné fölött, mint azt a' 'Honderú' ismert nagy ismeretlen bírálója tévé, hihetőleg azért, mivel kevéssel ezelőtt szemünkre lobbantá, hogy egy, mult hetekben szinpadunkon e l ő s z ö r föllépő énekesnőről csak azt mondtuk, a' m i i g a z, t. i., hogy nem tud sokat 's ezáltal a' 'Honderú' bírálója előtt természetesen nagyot vétkeztünk. Csak szép az a' következetesség, midőn azt másokban megróhatjuk 's mi nem követjük. — Polyákovics asszonyság csinos külsővel bir, meglehetősen forgatja magát a' szinpadon, leczkéjét jól tudja, csak szavalása mutat még — kezdőt. Ha a' rendezőség volnánk, még egy-párszor fölléptetnők őt a' deszkákra, hogy kritika és közönség eligazodhassanak 's pártatlan véleményüket nyilváníthassák.

S e v e r.

Sept. 24. Udvarhelyi jutalmára bérszünettel: E z r e d l e á n y a, dalj. 2 felv. A' mai előadást nem mondhatjuk oly sikerültnek, mint különben tapasztaltuk. A' karnagy öt percz mulva két óra után érkezett 's a' tele ház már nyugtalankodni kezdte; valóban, megfoghatatlan, hogy a' r e n d e z ő s é g illy makacs ellensége a' r e n d - nek. A' különben igen jeles karok egy-párszor majd egész hanggal jártak távol a' hangszkartól, mit talán annak kell tulajdonítani, hogy e' daljáték már igen rég nem adatott. Hubenainé, kivált az első felvonásban, igen rozsul énekelt, ámbár különben e' szerep azon kevés egyike, miket nem szokott egészen elrontani. Jób ellen nem birunk szólani, ő erőködött és ismét erőködött egész tehetsége szerint, 's végre csakugyan nem tehet róla, hogy hangja már a' legmérsékeltebb követeléseket sem elégítheti ki, 's legfőlebb csak igen könnyű 's parányi terjedelmű dalszakokat bir sértő kiáltozás nélkül énekelni. Udvarhelyi dicséretreméltón adá kis szerepét, Benza pedig ma is érdemlett zajos tapsokban részesült. És most Schodelnéről szólunk, kit csak azért hagyunk utóljára, mivel igen nehezünkre esik, hogy nem mondhatunk fölöle föltétlen magasztalást; ezt azonban csak annak tulajdonítjuk, hogy betegeskedésből még nem üdült föl egészen, 's annál fogva reméljük, hogy hangjának mai fátyolozottsága mielőbb elmúlik 's egész gyönyörűsége ismét vissza fog térni 's

ezt annál inkább remélhetni, mivel már a 2-dik felvonásban kissé szabadabban énekelte. A' közönséget pedig tisztelettel figyelmeztetjük, mikép első rangu művésznőt nem igen illik dobolás ismétlésére kényszeríteni, mert ebben csak valami szerény líka láthatna megtiszteltetést. Tiszteljük kissé jobban a' művészetet! S — —.

Sept. 25. C z i l l e y F r i d r i k, drama 3 felv. Szigligetitől volt hirdetve, de Lendvaine rögtön történt súlyos megbetegülése miatt adatott: V a l l o m á s o k, vigj. 3 felv. A' most mult nyáron többi közt N. K — n is megfordultunk, hol H. vándorszínestársasága „Charlotte kapitányt“ adván, a' színlapon e' szók valának olvashatók: „H. J. férjruhában fog föllépni.“ Ez azt mutatja, hogy a' nadrágos szerepeknek a' színésznők nagy hatást és vonzó erőt tulajdonítanak. K. Idától tehát igen jó gondolat volt valahára már nadrágban is föllépni, már csak azért is, mivel így mozdulatainak 's lépéseinek helytelenségét a' közönség nagy része legalább a' szokatlan öltözetnek tulajdoníthatá. Szaválásáról ezuttal nem szólnok, csak azt említjük meg, hogy arczjátéka szerencsétlen és általánosan hamis, miről mindenki meggyőződhetik, ha arczát figyelemmel 's elfogulatlanul vizsgálja. Így ma például a' 2-dik felvonás azon jelenetében, midőn korábbi kedvesével találkozók, meglepetést kellett volna mutatnia, de szemeinek iszonyt kifejező tétovázó forgatásán kívül semmi változást nem láttunk arczán. Utóbb, szólni kezdvén korábbi kedvesével, zavarodást kellene kifejeznie 's e' helyett csak szende nyájasságot és örömet mutatott, mit bizonyosan senki nem helyeselhetett. A' nadrág azonban mégis szerze néhány tapsot, mellyet bizonyos lap bírálója és egy olly tisztelt férfi kezdett meg, ki a' zenében 's különösen é n e k b e n nagy műismerettel bir. Egyébiránt dicsérettel kell megemlítenünk, hogy K. Ida mindig jól tudja szerepét, szokjék el tehát rémletes modorától 's ne beszéljen így: „Gondolátómat,“ és minden szótagot még megis remegtetve. És mi még most is hinni szeretjük, hogy mindezekről leszokhatik, ha hivatlan és avatlatlan pártfogók kártékony beszédeit figyelemre nem méltatja. A' többi szereplők dicséretesen működtek. Az egyik főszínész azonban ezt mondá: „Iráj versek!“ Nincs magyar író, ki még most is ilyesmit merne írni, 's az első magyar színészek egyike mégis elmondja azt! Ezenkül az egész darab hemzseg a' sok botrányos „egy“től, mi a' magyar nyelv természetével merőben ellenkezik. Az igazgatóság kötelessége, hogy az elavult színművek eféle botrányait javíttassa meg 's ne engedje nemzeti nyelvünket így agyonhóhéroltatni és legyen meggyőződve, úgy fog találni ezen mellőzhetetlen szükségű munkára több hibátlanul író magyartót. K — e.

Sept. 26. K é t a l a k u, német vigj. 4 felv. Élénk előadás, melly azáltal is kitűnt, hogy Egressi G. sokszor hátraveté felső-öltönye gallérát, melly modorát mindenkor gyakorlani szokta, midőn vidor szerepet játszik 's valahányszor ezt teszi, egyszersmind rendesen egyet tapsol örömében magának, melly jogát mi ugyan nem vesszük el tőle, ha ő hiszi, hogy a' művészet ebben megnyugszik. Telepi jól adá Megyeri szerepét, 's ennél nagyobb dicséretet nem mondhatunk. Ma Egressi Gáborné is játszott, mit ritkaság tekintetéből meg kell említenünk. A' nagyszámu közönség jól mulatott. — 99 —

Sept. 27. H u n y a d y L á s z l ó dalj. 4 felv. Erköltől. E' gyönyörű mű ismét minden zugát megtölté színházunknak, 's a' közönség igen örvende, hogy Köszeghi már az első felvonásban meghalt; Peczre azonban csak a' daljáték végén került a' sor. Jób igen iparkodott, 's csak sajnálnunk lehet őt, mert az elvesztett hangot a' legbuzgóbb akarat sem szerezheti vissza. Schodelné zajos tapsokban részesült, hangja mindazáltal ma sem volt egészen ment a' gyöngélkedés utójeleitől. Lászlóné dicséretreméltó. Paksiné hosszú ideig tartott rekedtsége még nem szűnt meg egészen, 's csak ennek tulajdonítható, hogy dalai nem eszközölhetének ohajtott hatást. Ma este hiteles forrásból hallottuk, hogy Lászlóné és Telepi már szerződött tagjai színházunknak, minek megtudása mindenesetre örömeire szolgáland a' közönségnek.

S — —.

Sept. 28. Szökőtt színész és katoná, népszinmű 3 felv. Haraitól. Szerző mint vendég lépett föl, 's némi szinpadi jártasságot tanusított ugyan, de több dicséretet nem igen mondhatunk róla, minthogy még a' pathosteljes szavalási modortól sem ment egészen, mely mellett művészi avatottság nem mutatkozhatik. Ha való, hogy Györött első szerelmesnek van szerződve, úgy az ottani közönség elnézésére nagy szüksége leend; ámbár lehet, hogy ott mégis tetszeni fog, 's azért mások gusztusát nem akarjuk elrontani. Egyéb részeiben az előadás kielégítő vala. Vadász versenyezni akar Réthivel, 's ez csak dicséretes lehet, de tulzástól ovakodjék, mely jövőndőjét, ha csakugyan van, könnyen megronthatja. K — e.

Sept. 29. Lorenzino, francia drama 5 felv. Priell N. meglehetősen szabatos előadás által tünteté ki magát, csak kissé nagyobb bensőséget iparkodjék sajátjává tenni 's egyéb ajánlatos tulajdonságai mellett igen használható tagja lehet nemzeti színházunknak. Fánesi játékán darab idő óta nem tudunk eligazulni; ő a' leg-hatós szerepeket is olly hidegen 's szakmányszerűleg játsza le, mintha a' szinművészettől minden kedve elment volna. Ez okozá ma is, hogy a' 2-ik felvonás szép jelenete Lendvaival minden hatás nélkül maradt, mely különben mindig magával szokta a' közönséget ragadni. Lendvai játéka is sokkal lankadtabb volt ma, mint máskor, 's csak Szentpéteri nem feledé, hogy közönség előtt áll, mellynek mindenkor joga van, teljes figyelmét igényelni az előadóktól. Lendvainé, L. Róza betegek, Szathmáriné, Száki és Szigeti szabadsággal elutaztak, és így a' szavaló előadások szomorú jövőndővel ijesztenek. Bizony nem vesztene az igazgatóság, ha némi méltányos díjemelés által a' debreczeni műutazásokat megszüntetné. — 99 —

Sept. 30. Templárius, 3 felv. A' mai előadást egyedül csak Paksyné (kivált az első felvonásban zajos tapsok között énekelt és ismételtetett magánydallával), Benza és a' karok tevék érdekessé. Éder Luiza gyenge volt: e' veterán dal-színésznőt már kissé kimélni kellene 's legfőlebb csak ollyan szerepekkel terhelni, minő például: a' Portici néma! Sever.

BELFÖLDI LEVELEZÉS.

Állj félre, barátom! én is hadd beszélék:

Mert illyen legénytől, mint te, még nem félek.

Vöfélköszöntés.

KÖSZEG, sept. 27 1845. A' szép haza majd minden tájairól, legyen az boldog vagy boldogtalan, megemlékezik az „Életképek“, miért ne tehetné szerény városkánkról? megteszi, uraim, meg! semmit se busuljunk... habár nem igen örvend is rajta, hogy olly rococo kőszegül a' hon gyűrűjébe, mellynek régiségbeli becsét elismerik ugyan az antiquariások; de azt állítják, hogy annak eredeti fényét az idő már igen elhomályosította 's az újabb lagirozás, mely rajta észrevehető, meghamistított, nem honi. — Mintha csak a' drága Kő... no igen, a' drága kő zsidók keze között forgott volna — szólunk tehát egy-pár magyarszót e' nemet város felől, mert illő, hogy néha támadjon egy kis szellőcske — nem forgó szél — csak szellőcske, melly az ősök hamvain keresztülreppevén, felkapja azoknak porait, hogy szemök közé sodorja a' hátátlan utódoknak, kik idegen honi sarukban tapodják Jursics hamvait 's külföldi szivarokat füstölnek, hogy még levegőjük se legyen honi. — De... engedelmet kérek!... már azt csak mégis meg kell vallanom, hogy a' honi nyelve t igen szeretik; megveszik 30 krjával

is a' mészárszékekben; de azt megkívánják, hogy külföldi olajjal és eczettel jól legyen készítve; a' tormát nem bánják, ha magyarországi is, csak az „Életképek“ ne reszelje azt orruk alá. Már a' ns. városi hatóság csakugyan, másképp tesz mint ezek: ő még hajduit is magyar ruhába öltözteti, az ember első tekintetre csakugyan magyarnak is hinné ám őket 's biz azt gondolná, hogy fölfegyverkezett husvéti irott tojások, pedig csak krumpiren in Mondur, 's valjon ki fog illy körülmények között csudálkozni midőn az éji örök, a városutczáin — perse német nyelven, értjük, uraim? német nyelven! — azt kiáltozzák, hogy bizon még csak éjfélvagyón! —

(Tárgyhalmaz miatt vége jövő számban.)

MI HIR BUDÁN?

— Folyó hó 23. és 24-én ment végbe a' pesti izrael. rendes főtanoda növendékeinek nyilvános próbatéte, mellyen számos vendégek jelentek meg. Az illy nyilvános vizsgálatokat nem lehet azon szempontból megítélni, mintha ott az egyes növendékek haladásának lennének tanuivá, hanem inkább abból: hogy tetteleg 's gyakorlatilag terjesztetik elő a' tanítók fáradozásinak eredménye 's azon tanulmányi összeg általában, mellyet a' tanoda felmutatni képes. 'S így tekintve, jelen vizsgálat nemcsak kielégítőnek, de örvendeztetőnek mondható. A' növendékek, kik négy osztályra szakadnak, egyáltalán bátorságot a' feleletek előadásában 's értelmes felfogást tanusítanak. A' különböző tárgyakbani jártasságuk eléggé dicséretes. Főleg két dolog vonta magára figyelmünket: a' vallástannal kapcsolatos erkölctani fejtegetések 's a' magyar nyelv körüli szorgalom. Valóban, ezen erkölcsi elvek és részletes tanítmányok olly épek, tiszták 's nemes ihletiek: hogy ha minden izraelita azokat szilárdul követi, lehetlen az emberiség érdekének nem emelkednie. A' magyar nyelv tanulásában 's tanításában feltűnő azon dicséretes buzgalom, mellyel az idegen földről ide származott oktatók e' nyelvet ujjabb időkben magokévé tenni 's növendékeiknek előadni törek-szenek. A' növendékek is elégséges kedvet 's szorgalmat bizonyítanak. Csak a' kiejtés lehetne kissé tisztább, pontosabb. Egyébiránt örvendetes e' fáradozás gyümölcseit látni a' hon fővárosában azon néposztály közt, melly, hogy hazai érdekinkhez mindinkább simuljon 's azok egész jelentőségét felfogni képes legyen, kíváncsok; mit ha teend-nek, az összes haza emberbaráti elismerése jutalmazandja őket minden bizonynyal.

— Borsodmegye fényes küldöttsége b. V a y Miklós ur ö nméltóságának tizennégy évig vitt helyettes kormányzásáért halás érzeteit 's bucsúvételét nyilvánítandó, mult hó 22—24-dikén érkezék meg Pestre, 's 25-dikén a' negyvenöt tagból álló küldöttség első alispán Szepessy L. vezérlete 's Rácz J. főjegyző velős szónoklata mellett tisztelkedék ő exejánál. A' küldöttséget, közte S z e m e r e Bertalan 's Bükk Zsigmond, az 1832¹/₂ országgyűlés követe is, ő excja 's mélyen tisztelt neje a' casinó termeiben fényesen megvendégelé: a' szokásos áldomáspoharakat a' küldöttek közül a' megyei főjegyző 's R. K. főszolgabíró urak köszönték el leggyakrabban. — Estve az ifjuság S z e m e r e Bertalannak, Borsod dicsőségének, fáklyás zenével tiszteltgett, melly alkalommal a' megtisztelt férfin E. D. ur jeles beszédére szívható 's mély belátást tanusító szavakkal válaszolt.

— Gróf S z é c h e n y i István ő excja mult hó 27. indult el hivatalos útjára.

— A' „Pesther Zeitung“ valamellyik számában a' pesti ácslegények, mestereik ellenében önkénykedésről, vagy, magyarabban szólva, engedtlenségről vádoltatnak, a' nélkül, hogy ezen őket, mint békes és szorgalmas munkásokat, érzékenyen sújtó alaptalan rágalmat visszatörölthetnék. Ugy hisszük, igen könnyű, de bizonyosan igen

nemtelen fogás is egyszersmind, vádat vádra halmozni, midőn a' vádlott elől elzárjuk az utat, mellyen magát igazolhatja. Alkalmasint kitalálni véljük a' bibét, ha a' koholt engedetlenség vádját annak tulajdonítjuk, hogy a' vádlottak becsületüknek tartották eddig józankövetelésű mestereknél dolgozni, míg ezek tőlük dolgot, de nem s z o l g á l a t o t kívántak, mi azon viszonyokkal, mellyekben a' legény messteréhez áll, egyáltalában meg nem egyeztethető. És kivált, ha az érdemlett díjak, miket a' legények becsületes munkájuk után kerestek, megtagadtatnak? kiket lehet inkább okozni, őket-e, kik ingyen vagy rosszul fizetett munkák elvállalására nem köteleztethetnek, vagy azokat, kik verejtékes keresetükön csorbát ejteni nem tartják lelkiismeretes dolognak? Tegyen mindenki eleget kötelezettségének 's mi meg vagyunk győződve, miszerint a' legények mindenkor elismerve mestereik érdemeit 's e l s ő s é g ű k e t, mihelyest ezek viszont bennök a' becsületes munkát méltányolni tudják és akarják... az engedetlenség vádja önkint meg fog szünni és mestert és legényeket az egyetértés békes szelleme ismét összébb rokonosítani.

— Gróf F á y István, a' művészek és művészetnek szenvedélyes barátja, Erkel Ferencz derék karnagyunknak, ki közkedvességű, Hunyadi László' című operáját a' nemes grófnak ajánlotta, egy négyszáz pengő forintnyi értékű zongorával kedveskedék. Szívből örvendünk, hogy ő méltósága ezuttal nem m é l t a t l a n r a pazarolta bőkezűségét.

— Csak igen röviden akarjuk érinteni azt az épületes dolgot, a' mi mult héten az, Ungar' szerkesztőjével történt 's mi azt bizonyítja, minő fogalma van nálunk némelly égből pottyant személyeknek a' sajtókihágások megítélése körében. Az, Ungar' szerkesztője, nem tudom, már mellyik lapszámában? a' mandzsúr színház egyik tagjáról azt iratá: 'miszerint ez annyira hajlong testével, hogy még Lejars bohócainak is becsületére vált volna.' Erre a' szerkesztő a' színész által bepöröltetvén, a' csekély fontosságúnak tetsző úgy egy subalternus emberre bizatik, ki eddig csak a' bérkocsisok, kofák 's a' t. dolgait igazítá el, 's most azon bölcs ítéletet hozá, hogy, minekutána még a' censurának sem szabad illy személyes sértegetéseket 's családi viszonyokba vágó czélzásokat megengedni (a' jó ur ismereteihez mért tudomása szerint e' czikk hihetőleg nem is censuráltatott), a' szerkesztő ezuttal tizenkét pengő forintban marasztaltatik el 's ha még egyszer engedne meg i l l y e s m i t magának — t e s t i b ű n t e t é s t is várhat! Punctum! Mi a' tényt csak azért jeleltük fel egész egyszerűen, mert hisszük, hogy arról bővebben fognak még mások is szólni, kik minden egyéb mellékérdeket mellőzve, már csak a' collegialitás tekintetéből is, tartoznak ezt megtenni. Mi nem birunk elég nyugodt vérrel, hogy a' bővebbi hozzászólást magunkra vállalni mernők.

— A' virágkedvelőket figyelmeztetjük, hogy Budán mindjárt a' vár alatt az ugynevezett fődött folyosó mellett 734-dik számú házban több százra menő legujabb nemű georginiák csomókban, 170 darab legszebb caméliák, 200 darab fuchsiák több pelargoniák 's mintegy 60 darab rhododendronok: úgy szinte egy üveg- és melegház, több növények és kertészszerek a' legutányosabb áron eladandók. Tudakozni iránta magában a' kertben lehet mindennap reggel 9 óráig.

— Mult hetekben valaki azt a' mulatságot csinálta magának Budán a' várban, hogy éjszaka a' kapukról és ajtókról, hova beférhetett, a' réz gombokat és kilincseket mind leszédé. Különös, hogy e' mulatságban senki sem akadályozá.

— A' 'Budapesti hiradó' 's a' 'Pesther Zeitung' kiadóhivatalai Mihály nap óta egymás tőszomszédságában vannak: előbb sem voltak ugyan m e s s z e e g y m á s t ő l; tán megérjük, hogy még jobban ö s s z e m e n n e k.

— Az 50 aranyos jutalomra beküldött népszínművek közt, mint halljuk, eddig csak e g y találtatott méltónak a' felolvasásra; a' többiek nagyrészt mind — b í r á l a t a l ó l i a k. Bizony szépen virágzik az a' drámai irodalom nálunk!

A' SZABADSÁG.

(Vége.)

Hazánk, barátaim, a' valódi szabadságtul mind külsőleg, mind belsőleg végetlenül távol van. Hogy külsőleg távol van, onnan megítélhetitek, miszerint tiz tizenegy millio embernek legkevesebb joga sincs közöttünk, kivéve az, mit néhány százezer ember tiz század folytában neki engedni méltóztatik 's a' mit tőle kegyelemből maiglan meg nem tagadott. Ez a' történeti jog, barátaim. De mennyire távol van az észjogtul 's mi veszedelmes állapot, a' két jogot nagy fokon szemközt állítani egymással! E' mező nem a' miénk, barátaim, hanem a' törvényhozásé: hova közvetlenül nincs szerencsénk befolyhatni. De annál inkább a' miénk a' második mező, mellyet ezennel elétek be terjesztendek.

Belsőleg nem létezik és nem létezhetik hazánkban kiterjedt szabadság, mert a' miveltségben nagyon hátra vagyunk. Kérdezd meg e' félmillió előjogozottak között az illetőket, miben áll a' szabadság? azt felelendi a' nagyobb rész: hogy ingyen szíjam Isten levegőjét, hogy ingyen birjam telkeimet, marháimat, házamat, hogy fizesse más hivatalnokaimat, képviselőimet, hogy uton hidon ne fizessek, ne katonáskodjam, hadi készültre ne fizessek, más katonafiját ne tartsam, 'stb. Hol illy fogalmak vannak a' szabadságrul, ott az ember kétségbeeshetik a' szabadság felül, ott a' hazafi vérező kebellet látja, sirja felé rohanni a' nemzetet, mellyet csak egy hatalmas isteni kar tudna megmenteni.

E' sorsba az isteni kéz kétféleképen nyulhat be : veszélyt küldve, mely a' nagy munkát gyorsan befejezteti, — vagy a' fölvilágosodás lassabb menetelű, de biztosabb útján. És ez a' mi mezőnk, barátaim; fölvilágosítani, oktatni, nevelni! E' szóban, o k t a t á s, mindenhatóság van kifejezve; ez által urává leszünk a' szörnyetegnek, mely bilincselve tartja nemzetünket 's a' tehetlenség átkát hozza hazánkra. Ezen varázsszert ragadom én is meg, midőn itt elöttetek szólok, midőn naponként hangoztatom elöttetek a' tudomány szavait, midőn kebeletekbe az igazság szeretetét akarom ültetni 's fejetekben az ész szent fákláját meggyújtani. Kis körben munkálkodom ugyan, de vannak szelek, melyek a' magvat messze vihetik, van napsugár, mely eszméimet széthordhatja a' hazában. És ti is elmenedetek innen 's nem nagy nyereség-e, ha nyelvem minden év alatt csak huszszorosítva lesz is?

Nevelni kell a' szabadságra a' népet. Ki a' tudás elemeit sem birja, arra országkormányzást bízni, céliránytalan, együgyű dolog. Nép soha sem tudta magát kormányozni 's maga buktatá meg magát. Egészen másképen van a' dolog a' képvisellel. Hol a' kevesebbé miveltek az okosabbak közül képviselőket választanak, kik helyettök és nevökben intézkednek, ott a' dolog rendén van; de nincs egészen rendén, ha a' követ esze 's meggyőződése megköttetnék. Ha nem biztok eszében és becsületességében a' követnek, ne küldjétek őt, és küldjétek olyant, ki teljes bizalomra érdemes: vagy ha már utasítást adtok, adjatok gyorsan 's a' nyers erő ölmos botok befolyása nélkül; az ész támogassa az eszt, de mennyire lehet, idővesztegetés nélkül, mert az időben nagy tőkepénz fekszik, mit kamatlanul hevertetni nem szabad. Különben is mindenben annyira elkéstünk, igen rendén volna, sietnünk. A' nemzet érzi szükségét, akarna magán segíteni, mindenhez kap és ostromolja az egeket, de alkotmányának gépezete nem hagyja haladni.

Okos és célszerű 's egészen rendszeres nevelés kellene a' hazában nemesek és parasztok között. A' parasztságot elébe kellene nevelni, érlelni a' szabadságnak, az összes nemességet pedig minél előbb megtanítani arra, hogy e' hazának és nemzetnek csak úgy van jövőndője, ha szűk értelemben először is öt-hat millió szabad magyarok leszünk itt, és tág értelemben apródonkint 10—12—16 millió magyarra szaporodnak, de magyarokká egész szívből és jogainkkal, mert ha, mint nemzet, eladjuk jogainkat e' hazában, végünk van, valamint végünk lesz, ha jogokat illy értelemben osztani késlekedünk. Az iskolai rendszert kellene tehát minél előbb nemzetileg elintézni, meghatározva, mennyire szükséges kitanulnak lenni annak, ki a' választók közé akar soroztatni, nem különben annak, ki képviselővé választható. Ha az elv ki van mondva, az alkalmazáshoz azonnal nyulni kellene.

Ezen nevelésnek mélyebb szempontokból kell indulnia 's egészen ellene dolgoznia azon erkölcsi ördögnek, mely eddigelé játékát üzé velünk és semmi-ben nem hagyja bennünket boldogulni. Általában minden nevelőnek, főleg pedig a' nemzetinek, nagy lélekösmerőnek, lélektanárnak kell lennie. E' baj forrása ma-

güban az emberi természetben van, azt kell orvoslás alá venni. Minden jónak és rosznak magva az emberi belsőben rejtezkedik, azon különbséggel, hogy a' rosz magva magátul is kikel és buján gyarapodik, a' jóé pedig gondos ápolást, mivelést kíván, különben elfojtatik a' dudvátul és kivesz. Már mondotam, barátaim, hogy az emberi lélek két erőre szakad: az állatira, melly az ösztön, 's az istenire, melly az ész. Az ember, ösztönénél fogva, hajlandó henýelni, nem tanulni, nem munkálkodni, mások munkája után élösködni, hajlandó az önzésre, kicsapongásra, indulatokra, mellyek őt rohanó léptekkel viszik vagy a' szolgaság éjszakájába vagy a' kényuraság örvényébe. Isteni fénynyel lobog ellenében az ész mennyei hazája felé sietve, gyarapodni akaró az ösmeretekben, a' jóban, az igazban; ellene törő az ösztön nemtelen mozgalmainak, az emberekben testvéreket látó, kik ugyanazon cél után törekesznek, az erkölcsi jó 's erkölcsileg szép után. Ezen cél elérésére kezdet akar fogni a' míveltekkel, tudván, hogy csak összetartás vezethet a' kívánt partra, a' miveletleneket pedig oktatni akarja, mert a' boldogság csak akkor teljes, ha boldogtalanok jogai által nem háborittatik. Így az ész mind maga a' tökély és lánya a' szabadság elé siet, mind másokat is társ- és gyámkezekkel vezet oda.

Ezen szempontok szerint rendezendő el a' nemzeti nevelés, mellynek főadata volna, egy egész nemzetet elébe érlelni a' szabadságnak 's egészen méltóvá tenni a' jól használandó szabadságra. Az észet két ördögnek ellenében kell kifejteni, hogy velök megbirkózzék és őket legyőzze a' sötétség vagy butaság és az önzés ellenében. Más szavakkal annyit tesz ez: fölvilágosodottá kell mivelní az embert és erkölcsössé, mellyek egymás nélkül vajmi keveset érnek. Hol az ész az ösztön szolgája, ott annál nagyobb a' veszedelem, minél nagyobb a' tudomány és tehetség, — a' jó akarat pedig tudomány és ösmeretek nélkül kevésre mehet, mert uton útfélen rászedetik, minnek példáját mi igen gyakran vagyunk tapasztalni szerencsétlenek.

A' szabadságnak igen nagy és veszedelmes ellensége lappang a' vakbuzgóságban, mellynek szinte a' nemzeti nevelés által kell elejét venni, őt csirájában elfojtani. — Ezen vakbuzgóság a' hittanárok fejéből szívárogo és néha alattomos méreg gyanánt rágódik a' nemzetek boldogságán 's az országok szerencsájén, néha árképen ront elő 's dul, pusztít utjában barátot és ellenséget. Ezek nem észszel harcolnak véleményeik mellett, mert ekkor vagy győznének vagy meggyőzetnének, hanem kárhozat- és átkokkal. Áldozatok gyanánt esék el a' mivelt és philosophus Athenében Sokrates, Judeában a' nazareti bölcs; ők vezetéek Európát Ázsia ellen a' keresztes-háborúkor, ők lobogtaták a' constanzi gyűlésben Huss máglyáját.

Van még egy tárgy, mihez az emberek igen szeretik a' szabadság kérdését kötni, a' vagyonosság. A' vagyonos ember nem függ másoktól, nem adja el egyhamar meggyőződését, hívebb polgár, mert vagyona a' társasághoz köti, jobban mívelheti magát, a' korral együtt haladva, jobb nevelést adhat gyermekeinek, mint jövőndő polgároknak. Ezen okbul ohajtják némely-

lyek a' polgári szabadságot a' birtokhoz kötni. És részint igazok van: de nem teljesen. A' vagyonos ember is lehet telhetetlen és ilyenkor nem független másoktól: úgy eladhatja magát, mint akármelyik szegény; sőt nincs e' ezer példa rá széles Európában, hogy czimek- és rangért a' leggazdagabbak is eladják sokszor lelkiösmeretöket, megcsalják polgártársaikat 's a' leg-
rutábbul visszaélnék a' benne vetett bizodalommal. Még több, a' nagy birtok szintolly veszedelmes a' szabadságnak, mint a' szegénység: ki vesztegetné meg a' szegény ördögöket, ha nem a' gazdagok? Honnan ered tehát a' rosz? Előbb azon gazdagoktól, kik a' haza szükségére adandó minden krajczártul iszonyodnak, ellenben mellékeztélai elérésére százezereket is vesztegetnek. A' miveltség a' vagyonosságot kíséri, de nem mindég. Vannak miveletlen gazdagok és mivelt szegények, — 's hogy a' szegények gyermekei is a' szükséges iskolai ösmereteket sajátjokká tehessék, arrul az országnak kell gondoskodnia. Hogy pedig a' gazdag hivebb polgár volna a' szegénynél, ke-
reken tagadom. A' honszeretnek semmi köze a' vagyonnal; a' haza és nemzetiség szent eszmék, mellyek a' jóktul minden toldalék nélkül imádtatnak. Mikor a' katolikus letérdel szent képe előtt, nem a' gyémántért imádkozik hozzá, melly nyakán csüng, hanem imádja az eszmét, melly a' földi anyag mögött rejtezkedik vagy inkább elméjében világít: úgy tesz a' jó polgár is. Örvend vagyonának és használja azt, maga 's a' hon javára, de ha semmije nem volna is, szintolly hévvel szeretné a' hazát, mint most, mikor áldással van tetézve. Hogy a' vagyonos ember jobban mivelheti magát a' szegénynél, ez leginkább szól a' birtok, mint a' szabadság gyáma mellett, — 's ezen okbul az anyagi vagyonra is lehet tekintettel lenni a' jogok kiterjesztésénél, de megjelelve, hogy a' kebel és fej javai, a' tiszta szív és tiszta ész a' fő legelsők, mire tekintettel kell lenni, mire szabadságot építeni kell. Ezen javak nem is olly hamar veszendők, nem pazarolhatók és rabolhatók el, mint a' külszerencse ajándokai.

Lényegébül elmondék minden szükségést, barátaim, a' szabadság szerzése felül: az volna még elmondandóm, hogyan kell őrizni a' megszerzett szabadságot: de ez még ideje előtt volna. A' mi dolgunk, megszerzeni azt, minek megőrzéséről azután gondoskodjanak az utódok. Ti, barátaim, tanulatok, neveljétek magatokat, 's annak idejében tanítsatok, neveljétek;

„Mert hol miveltség és jó akarat van,
Ott nem maradhatni a' régi roszban!”

V a j d a.

Ö N Á T O K.

(Folytatás.)

II.

NÉGY NAGYBÁCSI.

Vannak fiatal emberek, kik ha feltesznek magukban valamit, helyest, helytelen: azt, ha törik szakad, végre is akarják hajtani. Mások tanácsára nem igen hallgatnak, az események szeszélyes fordulatait ritkán látják előre, néha eltérnek az egyenes uttól, tekervényes ösvényre tévednek: de czélt soha sem vesztenek szem elől.

E' tulajdont jellemkonokság-, nem jellemstilárdáságnak nevezném. Néha rosszabb az ingatagságnál, melytől nem sokban különbözik.

Várday Gyula ilyen volt.

Nehéz meghatározni, Ilka iránti hő szerelme csupán vagy Latour elleni vad, legyőzhetlen gyűlölsége is gerjeszté-e benne azon vágyat, minden úton módon hivatalhoz jutni 's minélelőbb gazdagodásra szerezni kilátást, hogy a' tőzsérrel, kinek kikürtölt roppant vagyona ugysis sok józan ember előtt még igen gyanus volt, a' versenyt diadalmasan kiállhassa.

Mióta először pillantá meg a' ravasz, gúnycsípös, lenéző Latour-t Ilkákéknál; azóta nem ismert édesebb reményt, mint azon boszúét, valaha l e r á n t h a t n i annak á l a r c z á t.

Ő is azon meggyőződésben élt, hogy Latour nem az, kinek mutatja magát. Nyomába azonban legkisebb felvilágosításnak sem juthatott e' tárgyban. A' francia tőzsért ki sem ismerte. Származása, előbbi élete zárt titok volt a' világ előtt.

Gyula szüntelen feszegette azt, bár ne tette volna. Érezte ő, hogy ezen ember tán vesztét fogja eszközteni egykor. Előérzetében nem csatlakozék!

Pesten legsürgetősb dolga volt magát rokoninál bejelenteni.

Négy dúsgazdagnak kikiáltott, részint atya- részint anyautáni nagybátyja közül az egyik nyugalmazott e z r e d e s, a' másik m é r n ö k, a' harmadik o r v o s, a' negyedik ü g y v é d volt.

Fekvő vagyonon kívül mindegyik két, három házzal is birt Pesten, 's hírszerint mindegyik hirtelen gazdagodott meg.

Méltán remélhette hát Gyula, hogy ezeknél okvetlen feltalálja, mit keres: azaz, ideiglenes segedelmet 's utmutatást rögtönös gazdagodásra.

Legelől is a' hatvanöt éves nőtlen ezredesnél kívánt tisztelkedni.

Ügygyel bajjal vergődött a' nagyságos urhoz.

A' ház, mint katonai laktanya, hemzsegett rokkant katonáktól, melleiken a' lipcei útközet emlékkeresztjét viselőktől. A' mordtekintetű kaputól kezdve fel a' legbelsőbb komornokig mind abból állott. Az egész cselédszemélyzetten visszariasztó katonai fesz ömlött el. A' legcsekélyebbnek is egy-egy kard vagy pisztoly nézett ki szeméből. Hát még maga az ezredes ur! Bizonyosan csupa öldöklő szerekkel, ágyú- és bombákkal lesz körülvéve.

A' békeszerető Gyulának hideg veríték ütött ki homlokán, midőn hosszas rimánkodásra valahára benyitottak neki az öreg urhoz, ki, mint mondák, fontos munkával foglalkozott eddig.

Kopott mentség, ha szegény rokonok jönnek látogatóba.

Belépvén a' szobába, Gyula előleges rettegése csakhamar eloszlott.

Torzonborzas, tuhutumi ősmagyar arczatú hős helyett, koppasztott német-pofájú tisztos aggastyánt talált az ezredesben: az öldöklő fegyvereket pedig sokkal szelidebb, csak gyöngéd nőkezekbe való szerek pótolák.

Alig hitt szemeinek az álmélkodó ifju.

Az őszfürtű bajnok himborgacsot tartá kezében. Előtte két széktámaszon himzonda hevert. Az öreg ur gyermekies önelégültséggel jártatá szemeit épen bevégzett munkáján. Szerelmes angolpárt, uracsot és hölgyet ábrázolt az lóháton, vadászkontösben; a' mint azok agarászat közben lovaik legsebesebb nyargaltában összecsókolkoznak.

— Hozott Isten, öcsém! — mond a' nagybácsi, szemüvegét kissé feljebb tolva homlokán, 's a' bókoló jövevénynek hátat fordítva — hozott Isten! Nézd, milyen tökéletes rajz, milyen hibátlan színválasztás 's összeillesztés, milyen észrevétlen finom árnyazat! — 's ez mind az én művem. Hát még mikor szemeim jobbak voltak! — No's, mit mondasz hozzá, hogy tetszik?

— Megvallom, — felelt Várday alázatos hangon — a' női munkákban sokkal járatlanabb vagyok, semhogy erről ítéletet mernék vagy tudnék hozni: de sokkal fontosabb ügyben — — —

— Mi fontosabb — felpattant az ezredes — legfontosabb ügy a' világon a' himzés. Ki himezni nem tud, mit sem tud. Tudsz-e te? Minden fiatal embernek, ki boldogulni akar, himezni kellene tanulnia. Tanultál-e te?

— Mindent tudok, mindent tanultam, urambátyám! — szól Gyula neheztelve — csak himzeni nem! Illy férfiatlan csekélységgel bibelödni sem időm, sem ked — — —

— Szerencsétlen, tapasztalatlan fiú! — mond az öreg ur szánakozó gúnymosolylyal — látszik, hogy nem ismered a' világot. Csekélység, hm! csekélység-e az, minek következtében az ember gyorsan emelkedik fokról fokra 's végre tisztességes ranghoz jut?

— Hogyan? — kérdé Gyula kétkedő félénkséggel — urambátyám csak nem köszöni tiszti rangját a' himzésnek? Bizonyosan tréfálni méltóztatik!

— Semmi tréfa; — folytatá az ezredes kaczagva — igen: rangomat, életem legszebb óráit, vagyonomat, háromszázezer pengő forintomat, minden örökölttem, mindent egyenesen a' himzésnek köszönhetek.

'S az öreg ur vidám dévajssággal adá elő rövid vázlatát sajátos életének.

Még alhadnagy korában kötött egy gazdag özvegy grófnéval szoros ismeretséget, ki legkedvesebb időtöltését a' himzésben találta. A' hadnagyocska, ki jobban értett a' szív- mint várostromláshoz, alkalmazkodni akarván a' szép özvegy minden apró szeszélykéihez, csakhamar eltanulá kedvencz művészetét a' grófnénak.

Ez időtől fogva elválhatlanok levének.

A' grófné nagy befolyással bírván az udvarnál; módot talált, gyorsan előléptetni kegyenczét, ki negyven éves korában már ezredesi ranggal nyugalmaztatta magát. Azontul, mint azelőtt is, csatatervek helyett himzési mintákat készítgetett az ezredes, mik után versenyt varrt 's himzett a' grófnéval.

Azon terem, mellyben Gyulát látjuk nagybátyja életrajzát feszült figyelemmel hallgatni, élő bizonyosága volt fáradhatlan szorgalmuknak. A' falak aranyzott foglaltványu himzett képekkel, a' divánok, pamlagok, kerevetek, kanapék, balzacok és roppant karszékek kivarrott vánkoscákkal voltak ellepve, csókolkozó gerléket, tegzes szerelemistenkéket, kaczer vénusokat, fürdő diánákat, a' bőség szarujából virágokat hintő flórákat, rózsá- és nefelejtskoszorúkat 's kalandos vadászcímeteket ábrázolókkal.

A' grófné, ki ezredesüknél tíz évvel volt idősebb, hatvan éves korában fejezte be munkás életét 's amannak háromszáz-ezer pengőforintnyi értéket hagyott végrendeletében.

— 'S innen látod, öcsém! — szólt az ezredes, felvéve a' párbeszéd megszakadt fonalát — innen látod, hogy csakugyan himzésből gazdagodtam meg, mit, hogy megtanulj, mint őszinte jóakaród, neked is javaslok.

— Bocsánat, — válaszolt Gyula sértett hiusággal — gazdagságot, vagy legalább jutalmas hivatalt szerezni sürgetős vágyam 's főczélja mostani tisztelkedésemnek igen is az, hogy urambátyámtól e' végre némi utasítást és ideiglenes segélyezést kérjek. Minthogy azonban csodálva látom, hogy urambátyám nem hadi érdemei vagy más férfias katonai foglalkozásai után jutott vagyonához: ezen szempontból indulva ki, e' pályát alig fogja nekem ajánlani, más tekintetben pedig tanácsát el nem fogadhatom. Sokkal nemesebb hivatást érzek én magamban, s e m h o g y bárm i b e c s t e l e n s z e r z é s m ó d r a k e l l e n e v a l a h a v e t e m ü l n ö m !

— Ejnye lánczos lobogós; — felkiált az öreg ur, türelmet veszítve — te végre a' himzést is becstelen szerzősmódnak tartod? No várj! tőlem ugyan egy fillért sem kapsz. Takarodjál szemem elől. Nem vagy érdemes, hogy — mint nevezed — becstelen keresményemben részesülj!

'S Gyula ment , vigasz nélkül ment. Fájt neki a' méltatlan megtorlás. Egy reménynyel távolabb esett kitűzött céljától. Ilkára gondolt. Keserves érzelem tolult fel szívében.

* * *

Várdának második látogatása a' mérnököt illette.

Nála valamivel szivesebb fogadtatást remélt 's nem csalatkozott. Egyszerűen jelentetvé be magát 's bebocsájtatott.

A' mérnök épen patience-ozott nejével: de midőn az ifju belépett, azonnal félretette a' kártyát 's barátságos kézszorítással üdvözölte eddig ismeretlen öccsét.

Mintegy ötvenéves szikár , magas termetű férfi volt az , nagyobbára kopasz koponyája halántékát gyér hajszaalak lengék körül. Apró redőkbe szedett szemszögletei , kiálló pofacsontjai , hegyes orra , ifjukori kicsapongásokra mutattak. Kicsucsorodott ajka barátságos mosolyra vonult ugyan szét ; de szeme vértfagylaló hideg , változatlan maradt.

— Mi járatan vagy Pesten, öcsém? — volt a' mérnök első kérdése.

— Tanulmányaimat befejeztem , — felelt Gyula — 's most olly pályára akarnék lépni , mellyen ne csak tisztos polgári állást , hanem vagyont is szerezhessenek magamnak rövid idő alatt. Urambátyám addig is , míg ez megtörténik , nem fogja tőlem megvonni kegyes segélyét 's atyai tanácsát.

— Akaratod dicséretes ; — mond a' nagybátya — csak az a' baj , hogy aranyos hivatal , minőt te kívánsz , nem minden fán terem. De hát mire volna mégis különös tehetséged ?

— Tehetségem — válaszol az ifju , nemével az elbizottságnak — nekem mindenre van. A' mathesist és geometriát meglehetősen sikerrel tanultam. Mérnök is tudnék lenni , ha urambátyám gyakornokának fogadna 's megmutatná nekem , mint lehetne a' mérnökségből rögtön és biztosan meggazdagodnom.

— A' mérnökségből? — kérdé amaz különös hangejtéssel , melly bánatos visszaemlékezést fejezett ki — abból , azt hiszem , még kevesen gazdagodtak meg ; én már épen nem. Gyakornokságnál nem is vittem azt tovább.

Ifjukoromban rossz társaságokba elegytem , rongáltam lelki testi épiséget , korhelkedtem , kártyáztam : mert csekély örökségemben bizva , munka 's becsületes foglalkozás nem volt inyenre.

A' kártyajátékot kiváló szenvedelemmel űztem , 's folytonos veszteségeim miatt már majd legnyomorúbb inségre jutottam. Azonban a' szerencsekoczká részemre fordult.

Egy este — folytatá a' mérnök , mindinkább elboruló homlokkal — egy

este nemesak elvesztett pénzemet, hanem húszszor, sőt harminczszor annyit is nyertem vissza egy külföldi fiatal embertől. A' fiatal ember a' Dunába temeté magát bújában. Ha nem hirtelenkedik, pénzének legalább felét másnap visszaadom. E' nemes szándék — Istenemre mondom! — meg volt benem; 's mégis gyakran nyugtalanít azóta maró lelkiismeretem: mert oka csakugyan én valék azon ifju kora halálának.

Nekem azonban használt a' tanulság. Letevék a' fertelmes életről, a' lélek- 's testőlő kártyajátékrul, derék 's nálam ötvenszerte dúsabb nőt vevék, ki valahányszor ingadozni kezdtem a' javulás ösvényén, mindannyiszor megfeszíté erejét, hogy a' káros visszaeséstől megóvjon. Angyalszelid türelme csakugyan diadalmaskodott hibáimon. Ő tökélyesen kiirtá belőlem a' galád hajlamokat.

— 'S így látod, öcsém, — folytatá a' szóló — hogy koránsem mérnökség, hanem tulajdonkép ocsmány kártyajáték után gazdagodtam meg. Ebben, remélem, nem igen fogod példámat követni: mert különben is ezek közül egyet vezet az oda, hova én jutottam általa. A' mérnökséggel alig érnéd célodat. Válassz valami más pályát. Én ugyan sehova sem ajánlhatlak, az igaz; mert mióta nőm lelkes társaságát ismerem, nélkülözni szeretek más emberekkeli minden érintkezést. Pénzzel sem foglak segíteni, még pedig elvből nem: mert magamon tapasztaltam, hogy a' fiatal ember könnyen elbizza magát, a' munkátlanság 's bűn örvényébe merül, ha tudja, hogy van, kire támaszkodnia. Keress 's lesz. Egyébiránt én mindég legjobb akaród 's tanácsadód maradok. Isten veled!

Nagybátyjának utóbbi szavai Gyulára nézve majdnem feleslegesek valának. Méltatni, csodálni tudta ő annak emberséges megtérését, neje iránti hálás szeretetét: de pénzére, olly véres áron szerzett pénzére, nem vágyott. Tiszta, fertőzetlen keblének büszkesége, fellengő gondolkodásmódja mellett azt, ha ajánlják neki, sem fogadja el.

* * *

Következett az orvos. —

Gyula délelőtti tizenegy óra felé jelent meg nála; azért is nem csoda, hogy azt reggelinél találta. De harmadik volt már ez 's középszerű ebédnek is beillett volna; pedig a' másik kettő sem igen engedett ennek bőségben 's a' csemegék változatosságában. Azonban volt is látatja a' sok csemegőzésnek. — Aprócska szemei félig behiztak már, felfujt pofái 's ívbe domborodó pókhása minden pillanatban kicsattanással fenyegetőztek, mit nehéz, hangos szuszogása még félősbbe tön. Ezerszinű, bő, törökös szobaköntöse, nadrágja és görbült orru chinai papucsa az orvosnak, sőt szobájának bútorozata is, azon kényelemhajhászokra mutatott, kiknél anyagi kéj, evés, ivás, alvás az életbölcsesség.

— Csak röviden szólj, öcsém! — kezdé az orvos — mi bajod? erszényedet ütötte meg a' guta? szíved fáj? felelj röviden. Okos ember rövid feleletből is sokat ért meg. Czikornyás szőfecsérlés mindég halálom volt. Orvossegédi koromban sem kérdeztem én a' kórházban betegemtől egyebet, mint — fáj? — 's ha ő erre azt felelte — fáj! — azonnal tudtam, hogy csakugyan fáj valamije. A' sok szót csak úgy szeretem, ha tréfás, ha pukkadásig megnevetteti az embert.

Gyula itt sem jósolt magának igen kedvező eredményt önző nagybátyja furcsa megszólításából: de éppen azért akarta nyíltan és egyenesen kimondani kívánságát.

— Szeretném tudni, — szólt az ifju, minden szemérmet félretéve — mennyi idő alatt gazdagodhatnám meg annyira, mint urambátyám, ha az orvosi tudományra adnám magam?

— Ha ha ha! — kaczagott az orvos — hát azt gondolod, hogy én orvosi tudományom után gazdagodtam meg? Eredeti egy gondolat! Már így szeretlek, fiu!

Napi költségeimen felül egyetlen egyszer tudtam abból öt pengőforintot megtakarítani. Tüstént sorsjegyet vettem rajta Luefnál. Megnyertem a' nagy sorsot; 's így lettem egyszerre gazdaggá. Nem láttam beteget, nem gyógyítottam én azóta senkit is, kivéve tilinkót, falusi birkásom komondorkutyáját.

De hát minő gyalázatos vágy az benned, — folytató a' vidor kedélyű nagybácsi — húsz éves korodban meggazdagodni akarni. Fiatal embernek, mint te, pénzről, vagyonról még álmodnia sem kellene. Nekem harminczöt-éves koromig krajczárom sem volt 's mégsem aggódtam rajta. Mostani vagyonomhoz is csak úgy jutottam, mint Pilátus a' crédóba.

E' szavak csakugyan arczába kergették a' vért a' lefőzött ifjunak. Illy kérdést sem az ezredes, sem a' mérnök nem tön neki. Erkölcsei kénytelen-séget érzett magában, kimondani valódi okát gazdagodási vágyának, hogy a' pénzsomj szennyező mocskát magáról lemossa.

— Hiszem, — szólt Gyula — urambátyám nem fogja kárhoztatni imént kijelentett vágyamat, ha megtudja, hogy az őszön, melly azt bennem ébreszté 's táplálja, nemes forrásból ered.

Én egy nemes keblű, lelkes leányt szeretek; érzem, hogy nélküle kopár lesz nekem az élet, nőül pedig nem vehetem, atyja nem adja nekem, csak ha vagyonra vagy jövedelmes hivatalra tettem szert.

— Hi hi hi . . ho ho ho! — felkaczagott az orvos újra — mi a' tatár, még házasodni is akarsz? Eredeti egy ficzkó; Jer, ülj ide mellém. Falatozunk együtt.

Gyula megütközött a' nagybácsi éretlen nevetésében; de engedelmeskedett.

— Ugyan mondd meg nekem, — folytató ez — hol szedtél magadra annyi életbölcseiséget? Én azért nem házasodtam, nem fogok házasodni so-

ha: mert attól tartok, hogy valami fényűzést szerető hölgyre találnék akad-
ni, ki könnyen szerzett vagyonomat szintolly könnyen kiszórná 's én előb-
bi sorsomra jutnék: pedig bizony nem jól esnének már nekem most segéd-
kori sovány ebédeim! Te pedig azért akarod magadat fáradságos munkával
elcsigázni, azért akarod fiatal korodnak legszebb éveit megecsetesíteni,
hogy minélelőbb nyüzgő iga alá görbeszthessed nyakadat? hogy megháza-
sodhassál? Nem nem, te derék eredeti fiu vagy, látom. Szegény öcsém!
rosz leány lehet az, ki annyira fel tudta forgatni fejedet. — No, de tréfa a'
mi tréfa, hát mégis mi akarsz lenni?

— Én költő akarok lenni 's leszek; — kiáltá Gyula, ingerülten ugorva
fel ülhelyéből, miután nagybátyjának lealacsonyító gúnybeszéde minden epé-
jét felkavarta volna — mit nekem a' mindennapi aljas hivatalok! Rabnak va-
lók azok. Én szabad költőnek születtem, költő akarok lenni — mondom —
's megmutatom a' világnak, hogy én szellemi teremtményeim után is képes
leszek magamnak elégséges vagyont szerezni.

— Már ugy egy szobában nem maradhatunk; — mond az orvos komo-
lyabb arcczal — a' szép verset ugyan szeretem, 's tudok is egy párt a' ja-
vából — például:

Gyere be, rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok ide be —

— és — Hej, galambom, szőke bimbóm, mit nevensz?
Áldjon meg a' három isten, ha szeretsz;

— ennél Vörösmarty jobbat sem csinált soha: de a' tudósokat, írókat, köl-
tőket, művészeket — mint házsártos, örökké civódó, kötélözködő népet,
kivált kik még házasodni is akarnak, nem szenvedhetem. Azért csak rajta,
édes öcsécském! légy költő. De ne mondd, hogy bátyád vagyok. Nálam
többé ne alkalmatlankodjál, csak étvágyamat rontanád el. Sok szerencsét a'
költészethez!

A' költők iránt ellenszenvvel viseltető orvos más szobába vonult. Gyula
magára maradt. Nem tudá, tigris- vagy hiéna-fajnak keresztelje-e három em-
bertelen nagybátyját.

Ingerültségéből kissé magához térvén, azonnal távozott e' gyűlöletes
helyéről a' baromiség-, a' személyesített anyagiságnak.

A' küszöbön megfordult, hosszú megvető pilantatot vetett még egy-
szer azon szobára, hol fenhéjázó lelkének eszményképei — a' dicső költők-
ről 's vérző szívének bálványa az imádott leányról olly aljas véleményt
kellett hallania.

* * *

Hármas sikertelen kísérlete annyira elkedvetleníté, leveré Gyulát, hogy
leirt visszas kalandjai után szünetlen azon tanakodék, méltó-e negyedik
nagybátyját, az ügyvédet, meglátogatnia vagy nem?

Az ügyvédeket ugysis fekete színekkel szokta a 'rosz világ festegetni. Gyula pedig csak a 'rosz világban keringő ügyvédi jellemképecskék után ismeré őket.

Bizalma az emberekhez, főleg dús rokonihoz, jóval csökkent. Keserű tapasztalása vérmes várakozásait néhány fokkal alább hangolá. A' kultúr-gyakról hámlani kezdett a' csillogó zománcz, melybe ábrándozó képzelme eddig öltöztetni szerette azokat.

Három nagybátyja élő példa gyanánt állott előtte, hogy az emberek évekig tartó becsületes keresmény, hivatal után alig, rögtön pedig csak véletlen sorsszeszély következtében jutnak vagyonhoz.

Gazdagodási tervet követelő leplezetlen fellépését rokoninál maga is neveléséges oldalról kezdé bírálgatni, 's ha tapasztalt méltatlanságaikat feledhetné és kedve kerekednék az ügyvédnél is megkísérteni szerencsétjét; annál már egészen más modorban fogná kívánságát előadni.

Kíváncsiság, történetét hallani az ügyvéd meggazdagodásának is, saját szorult kétes helyzete három nap múlva győztek e' látogatástóli idegenkedésén.

Az ügyvéd még alig haladott meg negyven évet. Szabályos, kellemes arczvonalaín, egész lényén azon férfias nyugalom ömlött el, mit háborítlan lelkiismeret, büszke öntudat szokott előidézni.

Házánál minden józanul kiszámított illedelmes takarékoságra mutatott, pizkos fukarság és üres fényüzés nélkül.

Alig lépte át a' külszoba küszöbét, már is érzé Gyula, hogy jó szel-leme vezérlé őt ide.

Nagybátyja tárt karokkal fogadá, melléhez szorítá őt 's barátságos csókot nyomott homlokára. Jól esett az elkeseredett ifjunak e' váratlan üdvözlés. Örömköny rezgett szemében.

— Hogy vagy, édes öcsém, rossz fiu! — kiált az ügyvéd, nyájasan ve-regelve Gyula arczait — tanuló társaid — joggyakornokimtól hallom, hogy már több napja mulatsz Pesten 's csak most mutatod magad nálam. Hát szép az? Hallom, többi bátyáidnál is voltál már. Hogy fogadtak? Roszul, ugy-e? De ugy kell neked, mért nem jöttél egyenesen hozzám. Rosz emberek azok. Csak saját énjüknek élnek. Az emberiségnek belőlők semmi haszna.

Gyula igazságosnak találta a' szemrehányást 's hallgatott. Gazdagab-baknak 's azért elsőségre érdemeseknek vélte azokat.

A' világban gyakran így van ez. Érdemteleneke az elsőség, érdeme-séke a' hátratétel.

— Azt mondják — folytatá a' rokonszerető nagybátya — hogy iskoláidat emberül végezted. Annak örülök. Elméleti tanokban kitűnni szép, dicsé-retes; gyakorlatiakban jeleskedni hasznos, szükséges. Csak attól őrizkedjél, lelkem öcsém! — hogy a' mostani ifjak ábrándos szelleme meg ne szálljon, kik megannyi lángesznek képzelvén magukat, irtóznak minden életrevaló kenyérmunkától; 's családkozva légbe épített reményeikben, végre is nyo-

morban siratják tévedéseiket, feledve a' világtól, veszve az emberiség számára.

Minden szava a' derék ügyvédnek mérges nyilként fúródott ujjalag felszaggatott szívébe a' lesújtott ifjunak. De első döbbenéséből magához térve, mint midőn az erek a' hidegláz görcsös feszegéséből kiengednek, 's a' vér ismét melegen kezd azokban keringeni, olly jótékony tágulást érzett csillapodó keblében.

Nem illy hangon szóltak hozzá előbbi rokonai.

Visszataszító, önző gonyolásuk csak makacsabbá tevő őt; holott a' helyes tapintatu ügyvéd atyailag, előzőleg, kimélve figyelmezteté őt még meg sem vallott hibája káros következményeire.

— De épeszü ifjut, mint te vagy — szólt a' nagybátya — nincs mit féltennem. Bizonyosan gondolkoztál már sorsod felett. Ha helyesen fogtad fel állásodat, tudni fogod, hogy vagyontalan létedre ollyan hivatalra van szükséged, mi után ne csak tengj, hanem becsületesen élhess 's később vagyonna is tehess szert. Illyesmiről kell majd gondoskodnunk.

Azonban mégis mire volna legtöbb hajlamod?

— Mindenre, — válaszolt az ifju sugárzó szemekkel — mit urambátyám javasolni fog. Sorsomat ápoló kezeire bízom. Vakon akarom böles, atyai tanácsát követni.

— Bizalmad — felelt amaz — javadra fog szolgálni.

Az ügyvédséget, csupán mint ügyvédséget, nem ajánlanám. Keresetforrásaink, mióta a' váltótörvényszékek fenállanak, tetemesen kiapadtak. Igen megszaporodtunk. Hány számtalan van közöttünk, ki sanyarúan kersett mindennapi kenyerén kívül alig tud valamire vergődni egész életében!

Saját állapotom mit sem bizonyít ellenem. Én véletlenül jutottam vagyonomhoz. Az én szerencsém nem mindennapi.

A' per, mellyel egy dúsgazdag polgárcsalád megbízott, igen kétes ki menetű volt. Roppant pénzösszeg forgott kérdésben. A' per függőben volt, midőn csüggedetlen fáradozásom, munkám után, végre sikerült, a' perlekedő féllel egyességre lépnem. Hálából a' család atya egyetlen leányát nőül, a' megmentett pénz felét pedig jegyajándokul adá nekem.

De ez, mondom, ritka eset; 's noha csakugyan megtörtént, megtörténhetik, mégsem következés, hogy ügyvédnek lenni legjobb a' világon. Jobbat találok én számodra.

Egy perczig gondolkozott a' szülő, azután folytatá:

— Titoknak foglak ajánlani gróf Atkályhoz. —

— Igenis, urambátyám! —

— De megbecsüld ám magad! —

— Igenis, jó bátyám! —

— Azon két év alatt, míg nála leszesz, leteszed az ügyvédi vizsgálatot. —

- Igenis, édes bátyam! —
 — Ha a' gróf bizalmát megnyerted, két év mulva Óvár-ra küld saját költségen. Ott kitanulod a' gazdaságot. —
 — Igenis, kedves bátyám! —
 — Ha visszajössz, jószágigazgatójának tesz a' gróf. —
 — Igenis, drága bátyám. —
 — Hivatalod lelkiismeretesen viszed. —
 — Igenis, lelkem bátyám! —
 — Jól megfészkeled magad, megtakarítasz magadnak valamicskét, megházasodol 's boldog napokat élsz a' gyönyörű természet ölében. —
 — Oh, igenis, édes, kedves, jó, drága, lelkem bátyám! — kiáltott Gyula növekedő örömkifakadással 's hálakönyezve ugrott érdemes nagybátyjának nyakába.

E' szóra — t e r m é s z e t — újra fölébredt benne az elaltatott költő. Ő szerette a' természetet. A' természet ikertestvére, anyja a' költészetnek.

Egy mezei kép terült el ihletett szemei előtt.

A' nyájesengés, csordakolompolás, szekérnyikorgás, ostopattogás, cséphadarás, csücsörkedal, verébsírlés, ludgágogás, kacsasáporogás, varangyékinyogás, ebugatás mint angyalharmónia zengett füleiben, mellynek bájló varázshangjainál, mint hemzsegő méhraj, foganzottak magasztos, halhatatlan gondolatai.

'S e' mennyei tájképet, mit nyilsebességgel ecsetelt ki eleven képzel-mében, egy szellem lengé át, dicső és szép, mint szeraf, gyöngéd és kecses, mint ibolyaszál, személyesített nemtője a' béke- és szerelemnek, a' nyugalom- és boldogságnak, őt mindannyiszor ifjúkori édes álmaiba visszaringató, valahányszor komor bú és nehéz gond borongott redős homlokán:

A' szellem — mondjam-e? — Ilka volt!

S z i l v á g y i J ó z s e f.

(Folytatás köv.)

ZEMPLÉN DARGÓI HATÁRÁN.

Üdvözöllek, Zemplén szép határa,
 Üdvözöllek itt e' bérctetőn!
 Téged, a' hol annyi szép virágot
 Szedtem én hegyen, völgyen, mezőn,
 A' magasban, itt, közelb az éghez,
 Itt fogadd leghőbb üdvözletem, —
 Mert az ég kebledben nyílt meg egykor,
 Melly megszentésíté életem!

Üdvözöllek, Zemplén szép vidéke,
 Itt viruló természet ölen;
 Téged, a' hol ifju szent szerelmem
 Felvirult remények édenén.
 'S újra zöldelnek szűm édenében
 A' reménynek égi lombjai, —
 'S csüngve rólok fényben mosolyognak
 Isten áldásának bimbai.

Üdvözöllek itten a' szabad lég
 Illatfűszerezte árjain;
 Boldogul leng lelkem lobogója
 A' szabadság kéjhullámain.
 Mentve minden fájdalom nyügétől,
 Messze száll el innen szellemem,
 Hol, nem marva bánat agyarától,
 Ünnepet zeng férji szerelem.

Itt, határod gúlaoszlopánál,
 Üdvözöllek, drága Zemlinem;
 Oszlop áll szívemnek is tövében
 'S áll, a' mig határt ér lételem.
 Rajta vésvé szeretetnek pajzsa,
 Czímerül diszti életem;
 És a' három név, kikért cselekszem
 Holtomig: hazám, nőm, gyermekem!

Üdvözöllek, drága földem, Zemplén,
 A' kelő nap szent sugárinál;
 Most, midőn fény árad a' világra,
 'S milliók szívébe ima száll!
 Nékem is nap kél örömsugárral:
 A' viszonzatlásnak napja ez;
 És a' hálabensőség imája
 A' nagy ur trónjához lengedez.

Üdvözöllek édesen lepetve
 Hajdan undok, most szép útadon; —
 A' kitaró szorgalom jutalma
 Tükröződik itt munkáidon.
 Vajmi édes mű, egyengetése
 A' rögöknek, érzi szívem is;
 Szép uton szeret csak lelkem járni, —
 Gyülölt tárgya: örvény és tövis.

N e y.

K Ó R Á G Y O N.

Nagyon szenvedtem: szívem hallhatón vert
 'S lázadt ütéssel egyre sebesebben;
 Fejem hév volt, miként ha vér helyett láng
 Nyargalna a' szétágazó ereken.

'S szólék magamban: oh, mi édes volna
 A' hajnalszellő hűvös lebbenése;
 Hűs árny 's néhány csepp enyhe balzsamától
 Megszünnék tán szívem lázadt verése. —

'S te, őrző-angyalomként megjelenvén,
 Elhoztad mindazt, mit csak szűm ohajtott:
 Szellőre vágytam . . . a' korányi szellőt
 Rózsás ajkid közül reám sohajtod.

Hűs árnyam is van: oh, te árva fűz vagy
 Mély bú miatt fölém hajlott fejeddel;
 Hűs árny a' részvét, melly szép arczaidról
 Szívem hevén enyhítve terjedett el

'S mi rázta meg ez árva fűznek ágát,
 Küldvén reája lengető fuvalmat?
 Im, megnyerém a' cseppek balzsamát is . .
 Nehéz cseppekben rám hullott a' harmat.

Mentovich Ferencz.

HIVATALVADÁSZ.

(Tanácsterem a' pokol közepén, a' falakon azok képei függnek, kik ezt már hivatalos pályájukon megérdemlették. Elnök nincs, mert mindent egyszerű szótöbbség határoz el, melly eljárásra nézve a' pokol műveletlen árnyai az elnöki tekintélyt veszélyesnek hiszik. A' hosszú vörös asztalon törvénykönyvnek nyoma sincs, mivel tartalmát ugysem követnék az elkárhozottak, miután életökben is megveték azt. Kényelmes karszékekben számos árnytanácsos, fejöket igenlő bölintásban gyakorolva. Árnyaik arcvonásaiból semmit nem olvashatni.)

(Árnyak.) Utóbb Hivatalvadász.

1. Árny. Uraim, én, mint legidősb, ezennel megnyitom titkos ülésünket.
M i n d. Éljen!

1. Árny. Köszönöm, mennyiben mint holt embernek árnyai élhetnek. Mindenek előtt kérdezmem kell önöket: künn méltóztattak hagyni meggyőződéseket?

M i n d. Igen.

1. Árny. Ugy tehát meg van nyitva az ülés, és véleményét mindenki szabadon kimondhatja, a' világ értelmezése szerint, épen, mintha még most is élne.

M i n d. Helyes!

1. Árny. Ezuttal kebelbeli ügyeinkről kell szólnunk, mikben némi kellemtelen zavar látszik uralkodni.

2. Árny. Kevesen vagyunk.

3. Árny. Kevés a' hasznunk.

4. Árny. Tekintélyünk is annyira csökkent, hogy abban sem igen lelhetünk kárpótlást.

5. Árny. Így aztán nem igen lehet dologra kedvünk.

1. Árny. Különösen azt tapasztalom, hogy minden pokoli hivatalosztály tagjai egymásra szeretik a' munka egy részét tukmálni, és így mindenütt sok marad, mihez azután senki nem akar nyulni.

M i n d. Ugyvan.

1. Árny. Csekély belátásom szerint tehát olly hivatalosztályt kellene még alkotnunk, mellynek tagjai mind azt tartoznának földolgozni, mit a' többiek visszatúsítanak.

2. Árny. De ugyan kapunk-e illy megvetett munkára egyéneket?

1. Árny. Oh, nincs olly aljasság, mellynek véghezvitelére millió árny nem ajánlkoznék pokolban, ha hivatalám van vele kapcsolatban! Valamennyi elhunyt ügyvéd, táblabíró 's tömérdek követ fogja magát első felhívó szavunkra jelenteni.

2. Árny. Én ugyan természetesen egészen ön véleményén vagyok, de szabad legyen mégis megjegyzem, hogy ügyeink talán azért nem mennek elég jól, mivel eddig mindig alkalmas és jeles tehetségű egyéneket választottunk illető hivatalainkra az árnyak közül.

1. Árny. És ezt hibának nevezi ön?

2. Árny. Természetesen, és pedig földi tapasztalásimnál fogva, hol én, mint önök mindnyájan igen jól tudják, szinte szép hivatalt viseltem. Ott minden olly kívánt rendben ment, hogy csak a' veszélyes ujitók zúgolódtak ellenünk. Általános elvünk vala: leginkább csak gyöngé eszű embereket alkalmazni, kik nem törik fejöket holmi nagyszerű világjavítási eszméken, minél neveltségesebbet én nem ismerek, hanem szépen megmaradnak a' szokott kerékvágásban. Ezek közül azután olly osztályokba választottuk egyéneinket, mellyhez épen semmit nem értettek.

M i n d (csodálkozva). Micsoda?

2. Á r n y. Ugyvan, 's mivel nem értettek hozzá, tehát mindenek nagy könynyűséggel fölületesen átestek és minden munka legörvendeteseb gyorsasággal haladt. Ebből még azon megböcsülhetlen haszon is háramlik, hogy sem az alattvaló nem látja át előjárója gyarlóságát, sem ez amannak gyöngeségét, 's így aztán egymást szépen kölesönösen böcsülik és legpéldásb egyetértésben teljesítik fölvállalt kötelességeiket.

1. Á r n y. Mennyire tudniillik gyöngé erejük engedi?

2. Á r n y. Igen, hiszen többre nem is lehet senkit kötelezni.

M i n d (lelkésülve). Természetesen!

1. Á r n y. Ugy hiszem, ezen üdvös rendszert jövődöre mi is elfogadhatnók.

M i n d. Helyes!

H i v a t a l v a d á s z (észrevétlenül megjelenik és azonnal észrevéttetik, ámbár hajlongásai gyakran elrejtik őt a' gondolkozó magosra látók elől. Arczán csak mosoly látható, melyet azonban sirásnak is tarthatni, 's szemei félig behunyvák, mintha földi pályája folytán mindig bírói hivatalt viselt volna, mit az is tanusítani látszik, hogy sima vonásain semmi jele nem mutatkozik a' jellemzilárdásznak. Egyik marka össze van szoritva, a' másik pedig nyitott, minek jelentőségét azonban megmagyarázni nem tudjuk).

1. Á r n y (csodálkozva). Mikép jutott ügyteremünkbe ezen ismeretlen árny?

2. Á r n y. Uram, mit keres ön itt?

H i v a t a l v a d á s z (alázatosan). A' mit kegyesen parancsolni méltóztatnak.

1. Á r n y. És ha semmit nem parancsolunk önnek?

H i v a t a l v a d á s z. Azt is legnagyobb örömmel 's elragadtatással teljesíteném.

3. Á r n y. De kicsoda ön?

H i v a t a l v a d á s z (buzgó áhitattal). Semmi, de minden kész vagyok lenni, mit belőlem csinálni méltóztatnak. Hallottam, hogy valami új hivatalok fognak itt alkottatni, és azért —

1. Á r n y. Mikép hallhatta ön azt, hiszen csak épen most hoztuk szóba?

H i v a t a l v a d á s z. Oh, kérem alázatosan, ki olly buzgón ohajt a' közállománynak szolgálni, mint én, azt lelkének sugallata mindjárt értesíti, mihelyt valahol üresség támad, 's most az én lelkem azt sugja, hogy itt igen sok üresség van, és hogy én is —

2. Á r n y (szavába vág). De mikép juthata ön be hozzánk, minden jelentés nélkül?

H i v a t a l v a d á s z. Ki olly buzgón ohajt a' közállománynak szolgálni, mint én, az előtt a' kilencz lakattal elzárt ajtók is nyitva állanak, mert lelkének magas hivatása minden akadályon ellenállhatlan erővel ragadja őt keresztül. Én használni, szolgálni akarok, és ezen akarat boldogságomat alapítandja meg, ha valósul.

1. Á r n y. Szerzett ön már magának földi pályáján e' tekintetben némi jártasságot?

H i v a t a l v a d á s z (sohajtvá). Fájdalom, nem, mert földi életem igen rövid vala, 's e' szerint hivatalhoz, minden iparkodásom daczára sem, juthattam, ámbár huszadik évetől egészen a' hetvenhatodikig folyvást mindenért folyamodtam, 's ekkor a' halál véget vete buzgalmanak, épen midőn már remélhetém, hogy fáradozásimat siker fogja koronázni. Oh, a' sors igen kajául viselé magát irántam! Méltóztassanak elhinni, ollyan voltam, mint a' selyem keztyű, mindenhez simultam, tárgultam és összehuzódtam, mikép a' körülmények kívánák; vak, siket és néma voltam annak idejében, sőt utóljára még gondolkozni sem tudtam többé, és mégsem segítheték magamon! Huzamos ideig a' hatósági pályán keresék előmenetelt, de midőn a' fontolva haladókkal tarték, akkor a' szabadelműek győztek, 's mihelyt ezekhez

állottam, tüstént megfordult a' koczka és amazok nyerék el a' konczt; néhányszor egészen párton kívül is maradtam, és szilárd önállóságot tettek; de ekkor mindenki irtózva fordult el tőlem és mindenütt azt mondák, hogy illy veszélyes emberben nem bízhatni. Utóbb más utakon iparkodtam hivatalhoz jutni, és hízelt szónoklatokat tarték 's hódoló röpiratokat gyártottam; de nem értem czélt, mert az illetők csak ezt gondolák: ez ugyis a' mienk! és nyájas mosolylyal elfordultak tőlem. Megálljatok csak, gondolám, 's olly keserűn szóltam és olly paprikásan irtam, hogy szinte magam is féltem; de ennek sem lett ohajtott sikere, mert csak azt mondák: az illy köpenyforgatóra senki nem hallgat! Mit tehettem volna már ennél többet?!

2. Á r n y. Épen az a' baj, hogy sokat tett ön! Semmit nem kellene tennie, és hamarább boldogult volna.

H i v a t a l v a d á s z. Oh, kérem alázatosan, hiszen én mindig azt gondoltam, hogy csak akkor nem kell többé semmit tennünk, midőn már szerencsésen hivatalhoz jutottunk!

M i n d. Helyes megjegyzés!

1. Á r n y. Minő okoknál fogva reméli ön tehát, hogy most nálunk, az árnyak birodalmában, alkalmaztatást fog nyerni?

H i v a t a l v a d á s z. Azon egyetlen okból, mivel semmi nyomos okkal nem bírok kérelmem támogatására.

M i n d. Helyes!

H i v a t a l v a d á s z. Sorsomat egyedül önök nagylelkűségére bízom, tudván, hogy a' fontos okok a' pokolban a' hatalomgyakorlók előtt mindig sérelmesek, mivel magas akarataikat erőszakotlansággal fenyegetik.

M i n d. Ugyvan.

H i v a t a l v a d á s z. Ezenkül a' földielet annyira megszürt, hogy semmi nem maradt bennem, 's olly tükörré változtam, melyből semmi nem néz ki, ha más nem tekint bele. Én csak önök gondolatának visszhangja leszek, sőt egészen semmivé változom, ha kívánni méltóztatnak.

M i n d. Éljen!

1. Á r n y. De ön még nem is tudja, minő hivatalt akarunk alapítani.

H i v a t a l v a d á s z. Az mindegy, már életemben is mindig így fejezém be folyamodásimat: vagy akármely más hivatalért! Ismétlem, én mindenre kész vagyok, akár magam ellen is szolgállok, ha parancsolni méltóztatnak.

1. Á r n y. Ha gyalázattal párosulna is új kötelezettsége?

H i v a d a l v a d á s z. Mindegy.

1. Á r n y. A' díjt sem tudakolja ön?

H i v a t a l v a d á s z. Nem, sőt ingyen is kész vagyok beállani, ha kívántatik.

1. Á r n y. Tud-e ön titkot megörzeni?

H i v a t a l v a d á s z. Megörzeni és elárulni, a' mint parancsolni méltóztatnak.

1. Á r n y. Mi ön tulajdonképi elve?

H i v a t a l v a d á s z. Elvtelenség.

M i n d. Éljen!

1. Á r n y. Hiszik önök, hogy ez tökéletesen körünkbe illő egyén?

M i n d. Igen.

1. Á r n y. A' tervezett új hivatal öné, holnap majd bővebb utasítást fog kapni. —

H i v a t a l v a d á s z (magánkívül). Halám —

1. Á r n y. Igéreteinek teljesítése által fogja ön halálját bebizonyíthatni.

(A' Hivatalvadász örömmittasan távozott, mivel forró vágya legalább halála után teljesült. Hogy életében nem juthatott hivatalhoz, az igen természetes, mert mind-

nyájan jól tudjuk, hogy a' fölvilágon minden hivatalra csak legalkalmasb egyének választatnak, 's hogy részrehajlás vagy helytelen választásnak sehol legparányibb nyomát sem találhatni; ebből azután természetesen önkényt következik, hogy a' fölvilági hivatalok körében visszaélésnek hire sínes, és minden ügy olly lélekismeretes pontossággal tárgyalatik, hogy a' fölvilági nyilvános eljárások ellen maga a' megtestesült kajánság sem emelhetne panaszt).

N a g y I g n á c z.

EGY VÁROSI IRNOK SZERELME.

(V é g e.)

Oh vannak dolgok, melyek . . . !

I r i n y i J ó z s e f.

M Á S O D I K F E J E Z E T.

Ebben a' nyájas olvasó észreveendi, miképen jelen kesergő historia hasonlít némileg a' b. e. „Debreczeni ripók“ című dramához, mellyben 10 évig kegyetlenül üldözé a' sors és az emberek E—y G—t, (nem emlékszünk már, miféle árnyékot képviselt tulajdonképen művész a' holtak azon országában) 's a' darab végén kisé, hogy e' rémitő üldözésnek oka az volt, mert F—y a' színlalak megett roszul találta egy időben rakni lábait, elbukott 's megsérté orrát, a' mellynek kifutott vérét azután E—y által F—n elkövetett gyilkosság nyomainak tekintették a' rövidlátók, pedig az egész bajnak nem E—i, sem F—y hanem S—i volt az oka. — A' cancellista lelki állapotja 's szelid gyötrelmei szerelmes korában.

A' fentebbi fejezetben elmondottak óta Magyarország éghajlatával tökéletesen meg egyező három het mult el, 's september vége felé járt az idő. Nemcsak a' széna, hanem a' sarju is mindenütt betakarított; a' gabona kinyomtatott 's kiesépettet; a' fecskék és gólyák, azon egyetlen utazók, kik nem irnak utazási rajzokat, elkezdék bundáikat kielégítőknak nem találni; az erdő- és kertekben lassu halál emésztett és itt-ott sárga levélzörgött. Pest utcáin már melegebb- 's hosszabbra szabott öltönyök is sétálnak; 's itt is, ott is nagy tűzifa-halmazokat lehetett a' házak előtt látni, miket az utca közepén fűrészeltek a' s z e g é n y k a l i b á k l a k ó i, kik a' fahasábokat a' mellettök elhaladó palotákban lakozóknak először lábikráikhoz vagdalák, hogy onnan visszapattanva, a' pinczelyukakba hulljanak; a' szüret ideje beállott.

A' társasági körök, a' színházak megnépesültenek, a' fővárosnak falun 's a' zöldben elszórva élt népe szobába szorult, a' meleg által netalán egymástól eltávolodott szívek a' közelgő hideg által ismét egymáshoz közeledének, a' szétvált ezernyi apró életgondok ismét összelapultak 's összeforrt erővel működének — egészen a' természettan szabályai szerint, melly azt tanítja, hogy a' testek részeeskei meleg által eltávolodnak egymástól, hideg által pedig összebb húzódnak. — És az az örök összhangzás a' t e r m é s z e t b e n ! A' külvilág hidegét pótolja a' felolvadt szív 's a' — befűtött kályha melege.

Azonban, ugy látszik, mintha feledném, miről és kiről kell szólanom, 's hogy nem természet-, hanem szívrajzot írok. 'S ezennel rendre is utasítom magamat.

Hektorunknak, a' szerelmes irnoknak — mint mondók — az volt szerencsétlen szokása, hogy rendkívül hamar szeretett a' szép leányokba, különösen ha azokat némi regényes távolságban látta magától, 's történt legyen ez bármily bölgy

irányában, bár hol és bár miképen, ő azonnal házassági tervekkel gyötörtte szegény fejét. Szíve olyan volt, mint a' kénetlen gyufa, mely a' legcsekélyebb dörzsölésre azonnal lángra lobbant, — 's annyi esze ilyenkor nem volt, hogy e' lángot, mely keble oltárán lobogott, önmaga oltotta volna el, még mielőtt megtudandotta, hogy nem mozdul feléje semmiféle Vesta szűz, ki azt gyulékony fidibus- és tartós tűzű hással örök életben tartsa. Ő a' lángot rendesen égni hagyta, míg a' vagy magától aludt el, vagy a' körülmények által fojtattatott meg, a' mire soha sem kellett több egy hónapnál. Azonban az illy hónapban csordultig tele volt ábrándokkal, vágyakkal, mik — mint kiki képzelheti — mindig a' legmerészebbek 's legtulcsapongóbbak valának.

És nem volt a' világnak komorabb, ingerlékenyebb, szerencsésebb és szerencsétlenebb embere, mint Hektor, midőn szerelmes vala. Hogya is? — Verseket írni nem tudott, — ezt nemcsak mi mondjuk, ezt ő maga is átlátta nagynehezen. Pedig elmondták neki mások, 's elképzelé magának ő is, milly kimondhatlan kéj lehetne az a' szívre való nézvest, ha „lágy sohajait, szende vágyait, kriptaszagu komor resignatióját“ versekbe birta volna önteni! Lelke ilyenkor pusztá, elhagyott vár volt, 's a' szerelem annak düledező omladékaiban huhogó bagoly, mely különösen és rendesen az esti 's éjjeli sötétben rémitő siránkozással kuvikolt.

A' nappalok csak megjárták, de az éjszakák szörnyűek valának Hektor körül. Nappal kenyérkereseti foglalkozásainak élt, 's itt csak az volt hibája, hogy gyakran nagyszerű kanczelláriai bakokat lött. Egy p. o. utlevelet irván egy utas számára, a' személyleirási rovatokat úgy összezavarta egy izben, hogy azon az utlevél tulajdonosa illy tételeket volt kénytelen olvasni, mint: o r r a : reformatus, v a l l á s a : rendes, é l e t m ó d j a : nőtelen, t e r m e t e : gesztenye szín, h a j a : kék, 'stb. 'S az illy baklövések miatt ő aztán illendőképen meg is dorgáltatott. Ez nappal történt.

De midőn elvégzé napi szakmáját, midőn besompolygott szobájába a' szürke est, akkor az ő lelkének mindenik motszanása I d á t dúdolt. És az ő dúdolásai nem valának czél és irány nélküli hiu álomképek. Ő nem tudta ugyan, kicsoda és micsoda az ő Idája, 's ő megelégedett azzal, hogy naponként elsétál egyszer ablaka alatt, a' nélkül, hogy megpillanthatta volna: — azonban ő mind a' mellett mélyen szereté Idáját, és pedig Hektor ur, ki néha napján desperatusan szeretett volna megházasodni, nemcsak azért szeretett, hogy szeressen, hanem mert tudá, hogy Idája (már mint a z ő Idája) szép is; remélé, hogy g a z d a g is; hívé, hogy művelt is. 'S mindezeknél fogva képzelé ő, az esti órákban szerény pamlagára dülve — 's szabad legyen képzelődését minden teketória nélkül elárulnom, — hogy az Isten nem messzire teremthette azon boldog órát, mely őt Idájával örökre egyesítendi.

És az ő lelke szárnyas állattá vált azon gondolatnál, hogy ő nem sokára koppott butoru szűk szobája helyett kényelmes butorzatú nagyobb szerű szállást fog bérelhetni, — 's a' helyett, hogy mindeddig, minden istenadta ebédkor a' pesti drága vendéglők étlapjainak tömkelegében syllabizálna, ezentul az ételkeresési nyomorúságos zavartól meg lesz mentve, 's számára naponként hitvestársi szeretetet fog tálatni 's tálatlatni, a' nélkül, hogy valaha v á l o g a t n i lenne kénytelen — nagy lelki megnyugvására. — És a' legboldogabb embere a' világnak b u k o t t p o é t a volt hozzá képest, ha meggondolá, hogy nem sokára az irnokságtól is „saját kérelmére“ kegyes elmozdittatást fog nyerhetni, 's hogy mindaddig, míg senatorrá lehetend, 's a' maga érdekeit a' városával ugyanazonitania fog sikerülnie, vagy épen semmit sem teend vagy pedig az általa mindeddig mellőzött irodalomnak (magyar vagy német — mindegy) esendik neki — mire nézve nem épen haszonvehetetlen eszmesugót és születendő műveinek (alkalmasint freskoképeinek) józan correctorát vélt imádott feltalálhatni. — Szándékai tiszták valának és nemesek, habár kissé prózaiak, — de hiszen ő, mint mondam, nem irt verseket.

'S mindezek után találkozík-e még valaki, ki el ne higgye, ha mondom, hogy Hektor három hét alatt nem aludt annyit, mint egy füles bagoly? Ez idő alatt szobájából is alig ment ki csak néhány percze is, a' rendes hivatalórákon kívül. A' német színházban alig volt 2—3szor, a' nemzetiben pedig egyszer sem, a' hova bizonyos, nem ugyan nemzeti, de annál fontosb városi okok miatt, különben is csak felette ritkán — legfőlebb ha ingyenjegyre tett szert — szokott elmenni. Nem azért nem ment pedig ő ide, mintha nem tudta volna, a' mit a' Fóti dal tót fordítója mond, hogy t. i. „K a z s d i c s l o v e k n y e h j e c s l o v e k, a' m a g y a r“, hanem mert: „Accessorium sequitur suum principale — így szokott vala Krajezer Hektor elménczkedni — 's az én principálisaim a' városi b a járnak, tehát 'stb.“ — 's meg kell vallani, hogy Hektornak ezen elménczsége ha nem volt is B o z -féle, de mindenesetre b o c z i witz volt. — Még csak kávéházban sem járt ez idő alatt, 's egy a' k o r o n a-kávéház egyik asztalánál rendesen politizáló 's a' frakkok legujabb szabásáról, a' hajviselet legujabb divatáról nemes tüzzel elmélkedő clubb nagy lelki szájátással bámulá Hektor kimaradását, — melly bámulatot ők testi szájok feltátása által is szerettek volna ugyan gyakrabban kifejezni, azonban az utóbbi rendesen a' kávéházi garçon török pipáinak csibukja töltötte meg — feltáthatatlanul.

Az első fejezetben említett jó barátja, a' tömör tekintetű Gábor irnok, ki sehogy sem tudta kitalálni, mi lehetett Hektikáját, nem sokára elhatározá magában, személyesen győződni meg Hektor rendkívüli láthatatlansága szülő okairól. Illy dícséretes szándékkal megtömött kebelrel kapta magát Gábor egy csendes alkonyatkor — napi munkáinak teljes bevégezése után — 's felszuszogván a' szellemdús Hektornak 3-ik emeleten lebegő szállásához, épen Hektor szobája ajtajának barna kilincsére tévé jobb kezét, — mialatt keresztbe nyult haljának púpra görbült középujjával az ajtón szokatlanul kopogást affectált, — a' midőn a' kulcslyukon 's az ajtó hasadékein keresztül a' sentimental Hektor által módfelett kedvelt Schillernek ezen, általa — mondhatnók: (ha aesthetikát nem sértenénk) e l v o n i t o t t szavait hallotta kiömleni: „Hektors Liebe stirbt im Lethe nicht!“ — Ugy látszott, mintha Hektor épen Idáját vigasztalta 's biztatta volna — nem testben ugyan, de lélekben.

És Gábor nem tudá, mit higgyen hamarjában, a' midőn benyitá az ajtót. A' szoba sötét volt, mint a' kalamáris nedve, mellyből e' betűket halászatja a' jelen sorok „csékely érdemü“ írója, — 's abban egyelőre nem látott semmit, mint egy a' fenteleirt özönvíz előtti pamlagon végignyuló, ingujjra vetkőzött, tótemberszerű derékat, — egy-pár lábszárt, mellyeknek talpaiktól fel egész a' térdkalácsig számított része a' pamlag alsó végén levő támaszáról lóggott le, mint két nyélbe csinált kasza, — a' pamlag felső végéni, szögletes fába végződő támaszán pedig tarkója nyugodott, 's a' tarkóval összefüggésben levő nyakról a' holdog fej lóggott le, mint indájáról az uri tők. Azonkívül az egész alaknak alapját a' hát tévé, mellyre fektetve a' gyönyöröszomjas kebel dobogott. — Mindezt azonban — mint mondam — Gábor a' sötétség miatt nem láthatá, kivévén csupán a' két fehérλό ingujjat, mellyek egyikének tenyere Hektor mellényének szívet takaró tájékán terpeszkedett őt felé; másika pedig a' pamlag szobafelől elkerítettlen oldalán a' szoba deszkáira futott le.

Hektor még mindig idézte Schiller verseit, a' belépett Gábort észre sem véve; de ez csakhamar utat tört bámulatának a' sötétségbe illy szavakkal:

„Mit csinálsz, Hektor? — Bizony észre sem veszed az embert.“

„Én — izé — csak ugy — olvasgatok —“ 's ezzel rögtön ülőhelyzetbe rohant a' hosszan elnyult 's felriasztott Hektor.

„Ebben az egyiptomi sötétségben?“ — tamáskodék Gábor.

„Azaz, hogy — nem is azt akartam tulajdonképen mondani — hanem hogy lát — nevetni fogsz, hehehe — szokásom néha-néha — de ne nevéss, Gábor, — 's elkezdének mindketten egymás szeme közé szélesre rántott mosolyokat villámlani. Oh.

ismét ez a szerencsétlen Gabriell! — tévé aztán hozzá gondolatában Hektor, 's a világ valamennyi intrigánsára átkot mormolt foga között

„Ugyan ne tarts bolonddá, Hektikám, — szóla Gábor, megunván végre a sikertelen, néma vigyorgást — jól hallottam, midőn az imént beléptem ajtódon, hogy d e c l a m á l t á l. — Halld inkább, miért jövek hozzád.“

„Mi kell hát no? beszélj!“ ragadá meg a szót Hektor, örülvén, hogy olly könnyű szerivel menekedett meg a faggatástól. Azután gyufa után nyult, 's miután egynehányat hiába dörzsölt volna el a szoba kénköfoltos falán, végtére csizmája talpához dörgölt egyet, melly lobot vetett 's mellynek segítségével csakhamar meggyult a gyertya is, kellemetlenül serczegve, mi nyilvános jelét adá annak, hogy az a mult éjjel — 's talán minden egyes elalvaskor — örömkönyökkel áztatott kopantóhelyettes ujjakkal oltatott el. E' gyujtogatás bevégezte után letelepedett Hektor árva pamlagára 's el kezdte fűlelni. Barátját azonban úgy nézé most a gyertyafénynél, mint nézheti a rengetegek tigrise a vadászt, ki őt csendes nyughelyéből felriasztja, — csakhogy talán mégsem egészen úgy. De mit ott barátság, hol szerelemről van szó? Mit ott Gabrielek, hol Idák „bájhonaban leng a képzelet?“

Azonban Gabriel nem úgy gondolkodott.

„Mire való mindez, Hektikám? — kérdé Gábor. — Nem akarom én most sem a gyertyavilágot, sem azt, hogy ismét nekidülj gyönyörűséges kanapédnak. (Hektor észrevevé a vakmerően hideg és metsző ironiát, de még nem szólott semmit). Helek óta nem láttunk társaságunkban. A városházán többször ígérted, hogy közénk jössz 's nem jöttél. Ma, most tüstint el kell velem jönöd; — elébb a magyar színházba rendelkezünk mindnyájan, a hol ma bécsi tánczosok lépnek fel, — onnan majd közös erővel vacsorálni megyünk. — De minek pazarlod miattam azt a gyertyát, Hekti? — 'S egy könnyű sohajjal elfuvá a még alig pislogó faggyuszálat. Azonban a pamlagról rögtön egy nehéz sohajtás követé az elfűjt sohajt.

„Gabriel! — kiálta szenvedélyes hangon, mely elkeseredéssel pamlagáról fölemelkedve, Hektor — Gábor! mivel érdemlettem, hogy egy idő óta minden legszebb szándékaimat akaratosan megliusítod?“

„Mit beszélsz, Hektikám? — vágott közbe az ártatlan Gábor. — De Toldy nem hall már, Harczok gondolatja mert fejében jár — — —

„Nem, Gábor, ezt nem érdemlettem tőled; — folytatá a boldog boldogtalan szerelmes irnok keble ingerültségével — én neked nem sokára egy roppantul élethe vágó titkot fedeztem volna fel — 's én nagyon sajnálom — életemet adnám oda, ha meg nem történt volna, — de a történet az Isten sem teheti meg nem történtté — 's ha te engem ilyen embernek tartasz, ám — — váljunk örökre!“ — 'S ezzel kinyújtá karját Gábor sötét alakja felé az asztalon keresztül, mialatt egy könnyecsepp pottyant le könytárából asztalán elterült csekély könyvtárára. „Oh, nézd, mivé levék altalad! — Gabriel — — ! Isten veled örökre!“ — És Hektor ingerült lelki állapotján senki nem csodálkozhatik.

Gábor e' véletlen hangon rendkívül meghökkent, 's minden kedvét egyszerre elhordta a gólya.

„Igy még soha életemben sem láttam, — kiálta fel magában, azután észrevevé, hogy e' dolog őt kissé sérteni kezdi 's ugyanazért elhatározott kebelével barátja felé fordult 's így szóla hozzá: Egyébiránt komolyan mondod azt, Hektor?“

Hektor lesüté fejét a sötétben; kezeit leejtí, a' meddig csak ejthet, 's nemcsak hogy h a b o z o t t feleletével, hanem egészen olly némán viselé magát, mint hal a h a b o k b a n.

E' szerint, úgy látszik, el kell távoznom uraságotól? — folytatá érzéstől elfojtott hangon Gábor.

Hektort az „u r a s á g o d“ megindítani látszott, mert egy lábával kilépett alásából Gábor felé, egyik kezét is fölemelé térdéről, szemei is alkalmasint megmoz-

dulának, — mit azonban a' sötétben nem leheté észrevenni, — ajkain pedig az igen és nem szócskák egymást kergeték.

„Ugy Isten önnel, uram!” — Az ingyenjegyre kapok embert akármennyit.” — És Gábor ajtóhoz kapott.

Azonban szavainak záradéka megtevé hatását. Hektor föleszmélt 's átlátta hirtelenkedését. Egy lépéssel távozni akaró barátjának nyakában volt 's megragadván gallérját, keblére voná azt, és engesztelő áldozatul felcsattant egy kedélyes csók Gábor arcán, oly egyszerű, hogy a' szomszédszobában lakozók bizonyosan azt hívék, miképen az irnok szobájában a' falat vakolják, — egy szóval: Hektor és Gábor ismét jó barátok lőnek 's úgy összesimulának, mint még soha össze nem simult senki. A' hosszú ölekezésből csak illy tört szavak szabadulának ki, mint: „Gábor — —! — Hektor ..! — Meg fogsz-e bocsátani? — Mit beszélsz, Hektikám? 'stb.”

Lássátok, feleim! illy rozsz következései vannak a' német színházba való járásnak; a' beteges kedélyességet és álsentimentalizmust így teszi ott az ember sajátjává. Morál: ne járjatok német színházba, hazámiai!

MÁSODIK FEJEZET MÁSODIK RÉSZÉ,

mellyben befoglaltatik az irnok szerelmének és sors haragjának vége.

Mindezeknél fogva csak becsülnünk lehet a' két irnokot, hogy a' fentebbi szívreható jelenet teljes bevégezte után csakhamar felkészülvén, elindulának a' magyar színházba, — mit ez egyszer azon különös véletlenségnek köszönhet a' nemzet, hogy Gábor íródeák alkalmasint valami szabadjegyes városi előljáró szívesége által ingyenjegyre tett szert. — Utközben az egészen megjuhászodott 's kiengesztelt Gábor sokat beszélt össze-vissza, a' miből azonban nem sok fért szerelmes Hektorunkba, mert ő ismét színiig volt megtöltve Idája emlékével. Fejlesztve menetett inkább, mint ment, Pest utczáin keresztül, mellyekben illy tájban legelőnkebb a' zsidaj; a' nappali madarak ilyenkor takarodnak nyughelyeikre, az éjeliak ilyenkor suhognak elő rejtekeikből, — melly fontos fölfedezést egyébiránt nálamnál sokkal fontosabb capacitások tevék először. 'S milly ellentét voltak ezen utcák az ő lelke utcáihoz! Ezekben minden néptelen és csendes volt, bennök minden szellem fel nem riasztható mély álmodat aluvék; csak egy elmosódott halvány alak járt benne fel 's alá, kísértetiesen-gyönyörű léptekkel, félig gyászba borulva, virágbokrétaival 's fehér fátyolszalaggal kezében, Hektor felé nyujtván jobbát 's ajakát 's mintuntalan ezt énekelvén: „Örökre tied!” — a' mit nem régiben ő maga kiáltott az alak eredetije felé. 'S ám-bár, hogy ez alakmásolat egyesegyedül járkált keble utczáin, minden legkisebb garde-dame nélkül: Hector mégsem mozdulhatott feleje. Miért? talán nem is szükség elmondanom.

Kissé elkéstek; 's a' színházban már javában játszanak, midőn a' két irnok a' csarnokba érkezék. De mi ez egy szabadjegyesre nézve?!

„Hekti barátom, itt a' jegyed, — mondá a' csarnokban Gábor — eredj be egyenesen a' földszintre, én nem sokára utánad jövök, csak elebb megnézem a' második emeleten, itt vannak-e valamennyi társaink.” — Tudnivaló dolog, hogy e' társak azért valának oly magasságban, mert ők nem bírának szabadjegyekkel. 'S ők addig nyújtózkodának, meddig paplanjaik értenek, 's az ő paplanjaik nem értenek le a' színháztetőtől egész a' földszintig.

A' színház nem vala oly tele, hogy kényelmesen ne lehetett volna benne sétálni — bécsitánczosok, hál' Istennek! nem nagy pusztítást tesznek a' magyar közönségben. Szereleműres szívvél máskor nagy örömet szokott Hektor az illy sétálá-

sokban találni, minthogy voltak perczei, mikben igen természetesnek találta, hogy a' szépnem szemei rajta megakadnak. Lepkeledérséggel repülének ilyenkor pillanatai egyik hölgyről a' másikra, leszívák mindenikről a' szépség mézét, azután besajtolák azt fogékony keble köpűjébe, mire ő azután otthon, ismeretes pamlagmerengései között, elővéve a' köpüt, kiszede a' mézet és gourmandi ügyességgel lassanként megemészté azt sonkolyostól együtt és kenyér nélkül, — a' miért azután, mint már tudjuk, rendesen egy hónapi indigestiót kapott.

Jelenleg azonban az ő sétálása nem volt ilyenemű sétálás, mintha dróton rángatták volna, oly lelketlenül lépett ő egyik helyről a' másikra. L á t n i pedig, épen nem látott semmit; a' pápaszem, mi mindenkor orrán nyargalt, most tökéletesen haszontalanul állott szemei előtt. És a' színház hölgyeit illetőleg Hektorra nézve valóságos napszaporodás és holdfogyatkozás uralkodott. Hogyis ne? Az ő szeme kölcsonzótt fényű sötét bolygócsillag volt 's ezen planeta előtt állott szüntelen a' ragyogó nap, Idája, roppant nagy formatumban, mely árnyékát nemcsak egyre, de a' színház valamennyi holdvilágaira veté, — habár nem voltak is valamennyien holdvilágképek. A' természetben ugyan ilyenemű fogyatkozásokat nem látni, de bocsásson meg a' természet, Hektor urnál a' dolog csakugyan így állott. Napján kívül minden egyéb láthatlan volt előtte. Szerelme minden egyéb iránt vak volt; 's vak volt e' roppant szenvedély azért, mert a' szűk test, melybe zárattott, annyira szorítá azt mindenfelől, hogy lassanként csupa tyukszemeket kapott, 's mellyek, mint tudjuk, nem szoktak látni semmit.

Igy levén a' dolog, Krajczér Hektor, az irnok, nekidült egyik oldalával a' színház falának, és szerelmét „tarka pórázon mosolyogva nyögte,“ hogy Berzsenyivel szóljunk. — És beállott egy jelenet, mely egy-pár pillanat alatt történt, 's mit egyellen egy szuszszal kellene ugyan elbeszélnünk, de tudóink gyengésége ki fog menteni, ha azt több apró leleketek közt mondjuk el.

Hektor pillanata egy első emeleti páholyon akadott meg 's szeme két szeg lön, mellyel egyszerre lelke a' páholyhoz szegezteték. A' páholyban két hölgy ült, az egyik időske, 's valaha, lehet hogy, szép is volt, — mihez azonban semmi közünk, — a' másik fiatal gyönyörű 's bizonyosan a' színház összes leányinak gyöngye. Midőn Árpád legelőször pillantá meg a' Duna partjait, nem érezhetett elragadóbb örömet, mint Hektor, midőn e' hölgyet most fölfedezé. Komoly sejtelmeit, csendes álmait, pamlagábrándjait egyszerre mind megvalósulva képzélé. Igen, ő mindig hívé, hogy reá talál Idájára, habár nem keresi is őt, mert hiszen az ég nem lehet oly kegyetlen, hogy maga ne segítse össze a' boldog frigyet, melly szerinte komoly elhatározás, érett meggondolás és józan megfontolás ('s még számtalan — o l á s és - e l é s) szüleménye.

És ime, most megpillantá őt — ! És szűz szemérme fültöveig terjeszte paprikaszínű fátyolt arczára, ha meggondolá, miszerint ő most annyi népség előtt, oly nyilvánosan, kénytelen általlátni szerelmi boldogságát. — Vére agyába szökkent és hajszálai égre borzadának e' vértolulástól; érzelve nyelvére ült és kitört e' mindent magába foglaló szójárása, mellynél többre soha sem mehetett, kitört a' egyszerű: „ő r ö k r e t i e d!“ — „Oh, megyek, megyek, édesem!“ tevő hozzá biztatólag. Egy percz mulva a' színház ajtaja szenvedélyesen becsapódott 's Hektor csakhamar a' felső emeleti lépcsőknél termett, 's nem repült ugyan rajtok holmi szerelmi szárnyakon, de oly nagyokat lépett, hogy minden egyes lépéssel 3—4 hácsót haladt meg, miközben minden negyedik hácsónál tremolo hangon zengé el a' néma falaknak, hogy: „ő r ö k r e t i e d!“ — És valjon ki nem cselekedett volna hasonlóképen? ki nem rohant volna azonnal eszméletlenül, önkénytelenül, nem nézve semmit, sőt még visszajegyet sem kérve a' színház ajtajánál (mint lángzavarában Hektor tevé), ha megpillantotta volna azt, kit csak egyszer látott ugyan, de kivel azóta nála minden remény, vágy, lehetőség, sőt egész élete összeforrt?

És az üdvémortól remegő Hektor egy pillanat alatt fölért az első emeletbe; pihegő kebléből kiemelkedő dadogó nyelvével megolvása a páholyok számát 's ráta-lálván csakhamar az igazira, épen kilincs után nyult, midőn a páholy ajtaja meg-nyílt (épen eléggé, hogy bepillantasson 's meggyőződjhessen, hogy jó helyen jár) 's belőle egy ezüst sujtásos, czifra liberias inas lépett ki.

A liberia láttára kissé meghökkent Hektor. Holdkórosként andalgott ő egy hó-nap óta Idai ábrándjai között, 's valóban most is, midőn a lépcsőkön fölfelé rontott és el nem bukott, valódi holdkórosi ügyességet tanusított, — de ime, a kék frakk, a veres mellény, a harisnyás, cipős két láb, melly előtte állott, aligha ez nem lesz jelenleg az égő gyertyaszál, melly a holdast álmából fel lesz riasztandó 's va-lóra ébresztendő.

Az irnok visszajedt képzeletétől.

Az inas betevén maga után a páholy ajtaját, kiért a folyosóra. Hektor né-hány lépést hátrált, két tenyerét fölemelé a liberia felé, szemöldökét felrántá addig, a hol haja kezdődött, — a mi rendkívüli hűledezés kifejezése volt arczán. Ollyfor-mát sejtethetett ő, mint Lendvai Márton, midőn Czakó 'Végrendeleté'-ben apja végren-deletét olvassa 's megtudja, hogy ő, a 24 éves mánásfiu, nem mánás fia. Egy szóval: Hektor borzasztókat gyanított.

„Ember! — uram! — rivalga ijesztő arczkifejezéssel, fuldoklási kórjelek kö-zött, Hektor a bémész inasra — mondja el, ki van e páholyban? — 'S e kérdés ki-bocsajtása után Hektor nem Hektor az irnok vala többé, hanem egy colossalis nyílt ful.

„Már mint e b b e n a páholyban?“ kérdé a retirált inas, bémész pillanatokat szegezve a kérdezőleg remegőre.

„Ja, Ja! — kialta az irnok, 's a fővárosi irnokok i g e n helyett mindig azt szokták mondani: J a, ja, — ama két hölgy, — egy öreg 's egy fiatal, — oh, hamar — kicsoda ő? — e szavak egymást ölték Hektor szájában a kijövesi elsőséget.

„Ebben a páholyban az uraságom van — épen tegnap érkezünk meg a falu-ról“ — szóla hidegvérűen az inas.

„Miféle uraság, hogy az Isten áldja meg?“ — és mintha az anyatermészettől kapott eredeti csizmaiban borotvaéleken tánczolt volna Hektor.

„Hát Barkányi grófnő ő méltósága a leányával“ — szóla a czifra liberia 's azonnal páholyt akart nyitni a véleménye szerint bemenni szándékozó egyszerű irnok-kabátnak. De Hektor megragadá őt még mielőtt a kilincshez nyult volna 's elinté dol-gára. Azután összecsapott kezek kíséretében a rémitően megnyílt szemek azon tájék felé pillantának, hova a galleriát csinálták, de csakhamar le — és kibomlának az összekulcsolt kezek, lehullott a merész tervű fő is melle közepe tájáig 's kialudt fé-nyű szeme leeresztett födelek alól azon irány felé lapult, mellyben a földszinti pá-holyok nyulának el. — Hektor mereven állott, mint a bálvány, a vészhozó pá-holynak fordulva képével, mint a kálvinistafejfák felírásaikkal napkeletnek.

„És ha láttal szépen nőtt virágot

Elhervadni belső baj miatt:

Ugy hervadt el, félvén a világot,

K r a j c z e r H e k t o r belső bú miatt.“

Ő nem volt b á r ó, ő nem volt g r ó f, sőt Krajczér Hektor még csak y p-s i l o n t sem irt neve végére! — 's mind ezt csak most tudta ő meg, — a pol-gári társaságnak ez alkalmatlankodó intézetéről ő mindedig még soha sem emléke-zett meg!

A szép remények, kilátások, pamlag-ábrándok mind elsodortattak a semmiség üres örvényébe. Ott állott ő még mindig keresztbe font karokkal, lekonyult fövel, mozdulatlanul — eleven halott martaléka az átgondolt gondolatlan szenvedélynek. És „örökre tied! — tied örökre!“ ezt variálta ő öntudatlanul mormogva, 's belőle a

legkeserűbb guny mormogott, belőle városi pénztár költségén szerzett jó feketeségű tintánál is feketébb epe ömlött, — 's mind e' mellett neki, ki nem régebben ábrándjaival az e g e k e t ostromlá, most minden kedve elmúlt, egy p á h o l y t és szép tartalmát ostrom alá venni. — És ne mondja senki, hogy ez nem pszichológiai igazság.

A' bájos ismeretlen, ki az előbbeni fejezetben említett temetési készülleteknél, részint az előtte némileg ismeretes 's vele ugyanazon egy házban élt meghalt leány iránti vonzalomból, részint leányi szeszélyből, megjelent 's kinek az elragadtatott irnok örökre leköté magát, benn ült a' páholyban. 'S Hektor I d á j a meg sem álmódá, milly iszonyu kinoknak szülője ő e' jelen pillanatokban.

'S itt tulajdonképen vége lehetne ez elbeszélésnek, ha nem volna még egykis elbeszélnei valónk.

Épen midőn már majdnem megunta Hektor a' folyosóni ácsorgást 's a' szegény és fájdalom még mindig petrificiáltak teste egyes részeit, épen akkor rontott le a' második emelet lépcsőin barátja, a' kedély legingerlettebb perczeiben izetlenkedő Gábor, 's megpillantván őt itt áldogálni, azonnal feléje sietett, hátulról vállára ütött a' merengőnek.

„Hát te mit csinálsz itt, Hektikám?”

Hektika fölrezzent, 's mintha szerelme sirján könyökölt volna könyözőnt patakozó szemekkel, 's onnan riasztotta volna fel egy reményt riadó hang, hamarjában összeszedte lelke, teste minden sátorfáját, de a' zavar, boszú, méreg, lealázás csak tört szavakat tolnak ki belőle.

„Oh, ismét ez 's borzasztóan malitiosus kölyök!” — kiálta fel, de úgy, hogy a' hangok saját gyomra felé tartának inkább, mint Gábor fülébe.

„Mit beszélsz, Hektikám?” faggatá ismét Gábor.

„Én? — semmit, — fuldoklek Hektor — csak — oh, te szándékosan mindenütt utamban állasz — de, oh nem képzelheted, barátom, mint szeretlek én mégis tégedet — roppantul szeretlek én téged!” — 'S ezzel nyakába borult barátjának, kit midőn épen ezen perczen gyűlölt inkább, mint szeretett, mindazáltal jól esett neki, hogy valakit előkaphatott, a' kinek megvallhatta szerelmét. Ugy tetszett árva lelkének, mintha ezáltal boszút allana azon „m e l l ő z é s é r t,” mellyben csak az imént részesíték. Sőt képes lett volna alkalmasint 's jelen perczen magát Gabort nőül venni, ha ez egyáltalában kivihető lett volna, csupán azért, hogy a' töle elpártolt 's általa most már — m e g v e t e t t (igen, megvetett) hölgy ellen demonstratiót csinálhasson. — Mint látjuk, keblének faklyászeneszerű bajos ömlengései egyszerre sivitő macskazenévé torzulának.

„De hát mondd meg, Hekti, — kérdé az ismét ellágyult és nyakáról lassankint lesimitott irnokot barátja — mit keressz tulajdonképen itt a' folyosón?”

„Én, édes barátom? — felele a' mindinkább zavarba jövő 's szerelmét mindenkor, különösen pedig a' jelen körülmények között, rendkívül titkoló irnok, és nem adta volna egy jó író tollért, ha ez egyszer becsületesen kivághatta volna magát — hogy én — mit keresek itt, Gábrikám? — én — hehehe — én a' — k a l á c s á r u s t keresem.”

Gábor diákban meg volt azon sokszor megbecsülhetlen tulajdonság, hogy mindent elhitt 's kérdezgetni csak addig szokott, míg kérdésére választ nyert, — minőt, arra semmi gondja nem volt. Most is csupán csodálkozott kissé Hektor feleletén, azután tolakodó szívességgel megragadá karját, 's miközben mintegy kényszerítve levezeté a' lépcsőkön, szünni nem akaró bőbeszédűséggel azt bizonyíthatá előtte, hogy a' kalácsárus nem ott van, hol azt Hektor keresé, hanem ott, hova ő vezeti őtet.

'S leértek a' csarnokba, és Gábor megállapítá a' karjára dülöngő alvajárót egy süteményhalmaz előtt, mondván: „Itt van ni, egyél!” — Hektornak egyáltalában

nem volt most étvágya, de bármint igyekezett is szabadulni, azt nem teheté a' nélkül, hogy el ne árulja magát, 's ez által rövid idő múlva az irnoksereg gúnymartalékává ne váljek. Gépíleg a' sütemények elébe állott tehát 's el kezdte enni és folytatá az evést, olly mohón, olly szenvedélylyel, mintha épen szerelme gyűlölt tárgyát tépné fogaival. Pusztult előtte minden; 's ha Gábor angyalnak eszébe nem hozza épen e' körülmény a' fizetést, tán diós és mákos és lekváros kiflik tömege okozta volna siralmas kimulását a' jobb sorsra érdemes Hektornak.

És a' ki őt ismét haborgatta és zavarta, az ismét Gábor vala. A' gyűlölet hanni-bali boszuindulatá vált lelkében, midőn Gábor e' szavakat intézé hozzá:

„No, menjünk már be a' színházba, Hektikám! — Abropó! *) ismered-e a' Barkányi grófkisasszonyt? — nekem a' második emeletből mutatták, — ez a' leg-gyönyörűbb leány a' színházban.“

A' szegény, ártatlan Gábor e' szavakkal tökéletesen befűtött magának. Soha még egy pulyka sem fűtta fel magát olly méregre, mint jelenleg Hektor. A' fájdalom tetőpontját érte.

„S te még keserű gúnynyal merészled kínozni szenvedéseimet? — Vakmerő Gábríel! (metsző pillanatok, fogcsikorgások és néma pauza). — Gábríel! — — te, te merészled azt? — Jól van. Ugy áldjon meg a' szent Isten, a' mint — — (az irnok nem talált alkalmas szavakat) szemeim téged örökké kerülni fognak — — “

'S ezzel a' színház ajtajának rohant, de hiábavaló igyekezet vala ez, mert Hektor első boldog kirohanásában visszajegyet nem vett, 's most a' boldogtalan, met-szett fülű gyászvitézre reá nem ismertenek.

„Oh, Istenem! még ez is!“ — kiáltott, megfordult, kirohant a' csarnokból, az utczákon néhány lába ügyébe eső vargainast elsodrott, — csakhamar szállására ért, a' harmadik emeletbe fellihegett, — szobája ajtaját szenvedélyesen becsapá — gyertyát nem gyújtott — ruhástul az ágy párnája közé temetkezett — 's egyszerre minden csendes lön. — Néhány percz múlva lágyan panaszló hang szólalt meg az ágyon: „Idá-ám! örökre-e ti-edd!“ — De rögtön utána egy ijesztően dörgő hang ordita ki az ágyból: „Oh undok asszonyi hütlenség!“

Másnap 9 órakor Hektor Gáborral a' legszebb barátságban copizált együtt a' városházán. Azt mondá, hogy a' mult éjjel nagyon megterhelé gyomrát 's rozsul aludt. — 'S most ismét egy hasonló új szerelemnek néz elébe.

Egy könyvet a' szegény Hector számára, szép olvasónéim!

K a j á n Á b e l.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXVII-dik szám.

E' lapok a' beállt új évnegyedben hetenkint félévvel többet nyújtanak olvasó-iknak; 's ez alkalommal egyszersmind egy új rovat, vagy legalább cikksor, nyit-tatik meg „Irodalmi levelek Constantiához“, czím alatt. Igen örömet látjuk, hogy a' criticaí cikkek szükségét állítani 's érezni kezdik más szerkesztők is, kívánván egyszersmind, hogy az ilynemű cikkek írására sikerüljön a' szerkesztőknek minél értőbb, tudományosabb írókat nyerni meg. Mint a' jelen első levélből látszik, a' szerk. ismét vissza akar térni — más alakban — a' lapszemléhez, mert itt vegyest közöltenek az „Irodalmi ör“-t gáncsoló észrevételek önálló munkák felőli jegyzetekkel és egybekkel. A' levél legnagyobb részét azonban P e t ő f i dicséretei töltik el, Isten tudja, milly gonosz indulatokról vádoltatván azon „fanyar tehetséggel bíró írka-

*) Olvasd: á propos!

szok 's a' mindenben gáncsoskodó kritikasterek", kiknek P. szerzeményei közül nem minden tetszik, 's a' millyenek többen vannak, ámbár egy sem akadt még, ki P. kitűnő szép tehetségeit méltányosan meg ne ismerné 's egyszersmind kész ne volna dicséreteiben osztakozni mindazon szép költeményeknek, mellyek a' dicséretet valóban érdemlik. Sajnáljuk ez okból, midőn a' jelen levélben olly hosszú kikeléseket olvasunk a' legméltányosabb bírálati sző ellen is, minők ez előtt 20—30 évvel eltűnethettek, midőn még minden bírálóban egy-egy irigyet és rágalmazót véltek lappangani; most már ideje, alább hagyni az efféle türehtlenséggel, mert a' józan ítéletű olvasók száma meglehetősen szaporodott, kik nagyon jól átlátják, hogy teljes tökéletes ismerői 's tisztelői lehetünk valamelly szép tehetségnek, a' nélkül, hogy vak hódolóivá süppednénk . .

(Vége követh.)

HONDERÜ, XIII. XIV-dik szám.

Befejeztetik 'A' lengyel művészcsalád' című beszély Petrichevich Horváth Lázáról . . . Mióta e' rovatunkban felhagytunk azzal, hogy a' társlapok minden egyes czikkait megemlítsük, e' beszélyt is azok közé szeretnénk sorozni, mellyekről semmi mondani valónk ne legyen; azonban szerző itt maga a' szerkesztő, kinnek, mint ilyennek, neve méltán igényt tarthat rá, hogy hallgatva mellőzéssel ne szégyenitessék. Meg kell tehát említenünk, miszerint a' jelen művet részvevő sajnálkozással olvastuk végig, a' mennyiben minden lap szerkesztőjétől várhatjuk, hogy ha tehetséggel nem bír valamelly költői szak gyakorlására, legalább megválasztó ízlése legyen, mellynél fogva gyöngeségeit ne vigye közönség elé. He-lyünk ez alkalommal nincs, bővebb analysis alá venni e' beszély gyöngeségeit, mellyek annak gyöngé 's felületes psychológiájában, de leginkább a' belőle kitűnő bal életnézetekben 's az előadás lágy-meleg érdektlenségében állanak; csak néhány syntaxi 's rhetoricai botlást említnék, p. o. az illy szerencsétlen metaphorát: „szerelemes pillanatokat d á r d á z a a' nőre,“ vagy az illy mondatot: „így kellene festni a' jóságot, mi egy seraphnőben e g y e s ü l.“ (Egyes valami nem tud egyesülni, a' jóság sem egyesülhet, ha nincs mivel.) „Isten hübb szolgáinak egyike ült a' h a l á l l á b a i n á l, (ez annyit tesz: egy haldokló lábainál) . . . És e z e k k ö z ö t t fekszik az elhaló Enosh.“ (Enosh bizony furcsa helyet választott magának! . . . Illykép fogja t. i. érteni szerző beszédét mindenki, a' ki a' szavakból nyelvszabályok szerint szeret értelmet keresni; ámbár szerző Enosh fekhelyét idézett szavaiban két ember közt akará kijelelni, kik egyikéről 18, másíkaról 7 sorral feljebb szól.) „Nyomorultán átvonszolt életlánc“ (Min? hol?) 'stb. 'stb.) — A' (XIV-ik számban befejezett) „Lány tava' történeti népbeszély S a r k a d y J á n o s tól, sokkal jobban sükerült dolgozat. — Ugyan e' számban áll V ö r ö s m a r t y lelkes költeménye „Jó bor“ . . . Becsüljük a' szerkesztő szép törekvését, mellynél fogva a' koszorús költő verseit lapjai számára megnyerni iparkodik, melly törekvését másnemű művekre is kiterjesztnie, bizonyosan hasznosabb leend, mint azt a' Párisból hozott sajnálatos torzképekre pazarolnia . . .

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Oct. 1. Cillei Fridrik, drama 3 felv. Szigligetitől. A' milly nagy örömről szolgált annak látása, hogy az új fél- és negyedévre a' földszinti és zártszéki bérlő közönség rendkívül megsaporodott, épen olly kevés gyönyörűséget leltünk az előadásban; mit azonban nagy részben a' darabnak is kell tulajdonítanunk, mellyet történetesen csak ma láttunk először, 's mellynél ízetlenebb „Ritterkomédiát“ még azon boldog időkben is alig láttunk, midőn a' papírpánczélú lovagok látásában még ártatlan szendeséggel gyönyörködni tudtunk. Az új bérlet megnyitására ez min-

denesetre igen szerencsétlen választás vala, 's az új bérlők várakozását bizonyosan kissé lehangolá. Lendvainé mind e' mellett is szép bensőséggel játszva hálátlan szerepét, de Lendvai igen kedvetlen volt, 's csak az előadás vége felé kezdte tüzelni, hihetőleg örömeiben, hogy lelketlen szerepétől megszabadult. Fánscy nem látszott egészen tisztában lenni magával 's egyáltalában nem tudá megválasztani a' vigság és keserűség változásait szerepében, mi azt bizonyítja, hogy nem igen volt ideje vagy kedve fölötte gondolkozni. Szentpéteri szokott jelességgel adá lógós szerepét, mely csak azért volt írva számára, hogy kedvelt személyessége által az iszonyú hézagokat betölteni segítse. Priell N. szembetűnőleg iparkodott 's kedvvel játszott, főkép eleinte; de utóbb csakugyan kétségbe kellett esnie, mert két kedvesét Egressi Béni és Hubenai J. személyesíté, természetesen mind a' kettő olly kiáltó botrányig szerencsétlenül, hogy egyenesen azt kell hinnünk, miszerint a' rendezőség szándékosan akará Priell játékát tönkretenni. Egressi Bényt és Hubenait épen nem akarjuk gáncsolni, mert ők nem tehetnek róla, ha olly szerepek tukmáltatnak nyakukra, miknek megfelelni teljességgel nem képesek. Bartha szép fényes pánczéla igen gyönyörű látványul szolgált.

— 99 —

Oct. 2. A l v a j á r ó, dalj. 3 felv. A' rendkívül nagyszámú közönség Lászlóné dalait zajos tapsokkal kíséré, mi nem is leheté máskép, mert ő valóban minden méltányos követelést kielégített; tókélyt épen nem kívánhatni még tőle, miután ő csak alig húsz éves és nem rég tanul énekelni. Guilielmi jeles énekmeister méltán jogosít azon reményre, hogy buzgó tanítványa mielőbb disze leend nemzeti színházunknak, 's szigorubb követeléseknek is meg fog felelhetni. Leginkább tisztább intonációt és érthetőbb kimondást ajánlunk neki, hogy az ellenkező valamiképp modorra ne váljék nála. A' többi előadókrol hallgatunk, mert nem szeretünk mindig csak éles gáncsolást írni; azt azonban mégis ki kell mondanunk, hogy Szigligetinet bizvást lehetne használni Éder Luiza helyett, kit már csak látunk, de nem igen hallunk énekelni.

S — —.

Oct. 3. F e h é r e k francia drama 5 felv. Ezen nagy tévedései dacára is nagyhatású színmű még mindig nagyszámú közönséget varázsol színházunkba, mit alkalmasint annak is tulajdoníthatni, legalább részben, hogy többnyire ritka jelességgel szokott adatni. A' mai előadásról nem mondhatjuk el kivétel nélkül e' dicséretet, mert Fánscy nemcsak már többször megrótt közönös játéka által boszantott, hanem szerepében is többször akadozott, midőn aztán rögtönzéssel segíté magán; készültségé leginkább a' 3-dik fölvonásban tűnt ki. Lendvainé játéka sem nélkülözé egészen a' betegsége után még fönmaradt lankadságot, szavalása azonban sokkal tisztább vala, mint más alkalommal. Priell N. iparkodott nehéz föladatainak megfelelni, 's egy-pár sikerültebb jelenete megtapsoltatott. Lendvai jól adá szerepét, de néhány-szor tulzott, mely hibába ő most nem ritkán esik; így például a' második fölvonás végén e' szókat: „ő már enyim!" csaknem tánczolva mondá el, ámbár megvető hideg gúny sokkal természetesb lett volna olly jellemtől, minő Patriké.

K — e.

Oct. 4. Ö r d ö g n a p l ó j a, francia vigj. 3 föl. Robin szerepét Lendvai mindig jól szokta adni, ki kell azonban mégis mondanunk, hogy K. Ida sokkal jobban énekelt zene nélkül, mint Lendvai zene mellett, ki bizonyosan méltóbban cselekednek művészetéhez, ha a' románcot csak szavalná, miképp Egressi G. tenni szokta. Éder Luiza dalocskáit láttuk, fölületes látásból azonban nem szeretünk ítélni, és így csak annyit mondunk, hogy csinosan volt öltözve, és ő még mindig kellemes jelenetke a' színpadon. Udvarhelyi sokkal közelebb járt a' sugó tanyája körül mint Lipcse falához! de azért mégis gyakran ugyan csak akadozott. Bartha (Gauthier) egészen az utolsó jelenetig mindig jól tudta szerepét, 's még az interponálásban sem hibázott; az utolsó jelenetben kissé habozott ugyan egy-párszor; de azt már nemcsak ő, hanem a' közönség is megszokta. Szilágyi jó Rapinier, 's különösen a' vacsorálás jelenetében meglepő természetességgel működött. Befejezésű

szabad legyen művészinktől tisztelettel kérdeznünk, hogy ugyan micsoda az a' m á r k i, mit minduntalan emlegettek? Talán csak nem marquis? Egressi Gábor fölvilágosíthatná ez iránt ügylátsait, mert ő Párisban volt 's tudni fogja, mikép kell kimondani a' marquis't. Bizony sajnáljuk, hogy nemzeti színháznál még illy parányiságok miatt is megrovásra kell fakadni, mi csak azt tanusítja, hogy ezen országos intézetünk vezérletének szellemi része fagyponpon alól áll!

— 99 —

Oct. 5. P e l e s k e i n ó t á r i u s, bohózat 4 felv. Gaaltól. Tisztelt barátom S . . . ! Ön ma Vácra rándult 's engem szólita föl, hogy tisztét magamra öltve, a' mai előadásról bírálatot írjak. Az ég bocsássa meg önnek e' baráti bizalmát, melly egy szép estémbe került! De félre minden bevezetéssel. Szerepét ma este egy színész sem tudta. Réthi a' czimszerepet úgy elejté, hogy bizonyosan soha többé nem veheti föl; ő maga szerepkörében igen jó, de egyéniségén nem tud annyira uralkodni, hogy nagyobb 's változatosb szerepekben is működhetnék. A' mai szereppel csak teljeshatalmu 's e' mellett tökéletesen avatatlan rendezőség ruházhatta őt fel. Hubenainé 's a' többi hölgyek, az egy Priellt kivén, kiálthatlanok voltak; Egressi Béni azonban olly jól adá Othellót, hogy a' színlap nélkül kénytelenek lettünk volna őt Egressi Gábornak tartani; 's ez igen természetes, mert ha a' próbán jeles játékaról tökéletesen meg nem győződik a' rendezőség, fölléptetése által bizonyosan nem mert volna a' nagyszámu közönségből gúnyt üzni. A' hortobágyi juhászok a' kedvelt nótát ezuttal Tiszafüreden ismétlék, hova alkalmasint vasuton jutottak; a' vasasnémetek pedig pezsgőt ittak; mit azonban nem kell csodálni, mert nemzeti színpadunkon már romai lakomák alkalmával is láttunk pezsgős üvegeket a' pozsonyi gyár czifra firmájával, mi mindenesetre fényesen tanusítja rendezőségünk buzgalmát és tárgyismeretét. Sajnáljuk, hogy illyesmi épen a' rendkívül pontosságu Fánccsy rendezősége alatt történt. Csodálatos!

K e r e p e s i B é n i.

Nemzeti kör!! Abban minden körtag, ha ugyan a' mult szombati közgyűlésen jelen volt, meg fog egyezni, hogy olly szép tanácskozást, mint az a' miénk volt, nem a' m a g á t fővárosi értelmiségnek t o l m á c s l ó középrend, de még a' legböcskorosabb és böcskortalanabb műveletlen kortsnép sem tarta eddig Pesten, bármí külvárosi tanyára volt is rendelve, a' hol pedig épen semmi szüksége csak távolról is színlenni a' művelt emberhez illő viseletet. Ki is láta gyűlést tartani délutáni három órákor! Oh, emésztés nyugalmas kéjelme! oh, délelti órák! mellyekre a' ki magát áttevé, rózsaszinben látja e' világot; de jaj annak, ki ekkor háborítani merné a' kényelem nyugvó Herculesét! Látni kellett volna e' gyűlést, és látni embereket, a' mint beszéltek teljes szívből, azaz, hasból, hogy lehetlen volt el nem undorodni eme bachanti inspirációktól, és sajnálva nem kérdezni: hova lett a' kör társulati színe, erkölcsi becse, önérzete, méltósága?

Szó volt a' szállásról. Az elnök előadá, hogy ha változtatja szállását a' kör, bizonyos bukásnak megy, mert semmi sem kell egyéb, mint a' pénzzavar, hogy valamelly egyesület felbomoljék; ellenben ha marad, 2600 pftja van valami jó czélra fordítandó, mit a' körnek, mint épen illy alapeszmére 's nem pusztá k á r t y a m u l a t s á g r a építetnek egyetnek soha sem szabad felejtteni. Azonban az inspiratiók emberei, semmit nem hajtva ezen előadásra, elkezdtek szónoklani, és beszéltek, a' mint beszélniök nem kellett volna, 's beszéltek politikai hitről, magyar oeconomiáról, 's felleget hajtának a' szóból, olly rettenetesen, hogy a' következő éjjel aligha viszsza nem álmodák ujra magokat a' rósciusi szónokszékre; 's pedig ha megkérdezték volna: jót tesznek-e illy beszédekkel? bizonyosan hallgatnak inkább, mert így felzavarták a' nemzeti kört 's töviset hagyának a' nyugodtabb rész kedélyében, mi aligha nem szakadásra viszi az egyletet.

Csudálkozzatok oh értelmiség barátai! A' kör, melly magát irodalmi társulatlak is nézé, többé nem az, kimondaték világosan, hogy irodalmi legkisebb czél

sincs többé a' kör előtt, hogy bizonyos háta borsódzanak, mihelyt efféle említettik. Illy cél kivívására kellett aztán összefenni a' követ? illy elevenen kellett megsebzenni a' társulatot, 's gyalázatra érlelni a' tervet, és szilaj láрма szemévé tenni a' gyűlést 's kártya compániává aljasítani az 'irodalom és művészet barátinak' társulatát? És különösen kérdezd meg magadat, te fővivője a' szónak, mit melengtetél eddig tisztviselői gondjaiddal? Javasoljuk az országnak egy utopiai megye föllállítását, honnan e' jó ur követnek mehessen, mert olly szónoki talentumot elásni valódi veszteség a' hazának.

Mikor a' párt ide is behozatott, 's alapeszméjében lön meggyilkolva e' kis társulat, micsoda igényelheti még az eddigi és alapító tagok szeretetét a' körben? a' név? az üres név, a' semmi? Ha ti megölétek azt, minek mi örülénk, hogyan fogjátok ohajtani, hogy egyesüljünk és maradjunk veletek továbbra is, kik tótágast csináltak ez egyletből? Jobb lesz inkább, ha meg nem egyeztethető érdek mellett, hagyjátok sorsára a' visszavonuló részt, mert bármí többségnek sincs becsülete s joga épen azt törteni ki a' társulattól, mi annak magkövét képezé, 's ha ezt le-döntétek, visszavetétek az egyletet a' még nem alakulás stadiumára, hol senki sem áll kötelezetten, hanem szabadon, választás és nem választás között. Mi nem választunk veletek; 's ha erőszakot tévétek a' társulaterkölcsei s z m é j é n, ne hívjatok magatok közé jó egyetértés színe alatt, mivel hitetek eljátszva, mivel ti nem párt ellen állatok össze, h a n e m a z e g é s z t á r s u l a t e l l e n; és nektek sikerült elérni czélotokat.

x—y. *)

Szobormű. Bizony szegény dolog az, midőn olly keveset vagy épen semmit sem tudunk művész-hazánkfiairól, kiket a' külföld már régen kitűnő részvétellől 's a' szülőhöz mostoha keblétől elszakasztottakat büszkén nevezget ö v é i - nek! — Mult vasárnap érkezett Budára nagyságos Döbrentei Gábor kir. tanácsos urhoz Rómából egy fiatal magyar szobrászunk műve: husz hüvelknyi magasságu szobor ez carrariai márványból, melly a' boldogságos s z ű z e t ábrázolja olly ritka tökélylyel 's az anda női szépség olly remek hűségével, hogy ájtatos elmélkedésünk közepette, mellyre ébreszt, önkényt ragadtatunk el a' földi gyönyör szemlelésétől. Kinek meleg képzelmiből, kinek gyengéden alakító kezei közül olly ideali szépség köből kisimitva kerül elé, az a' valódi művész, azt kell nemzetünknek örömmézzel üdvözölni, hogy hazánk uj fényévé válhassék. — A' kir. tanácsos ur, kire a' szobor eladásá a' művésznek magyarul írt levelében bizva van, mindenkit, ki azt megtekinteni vagy megvenni akarpá, szívesen lát a' Likaház első elmeletébene szállásán dél-előtti 10 órától 12-ig. A' mű ára h a t v a n d a r a b a r a n y, melly, művészi becséhez képest, igen csekély: látszik, hogy a' művész olly igénytelenül lépve föl, forrón szeretett nemzete iránt kívánja tanusítani szeretetét. — Valjon késhetnék-e valaki tehetősbeink közül elé, e' remek művet, melly különben is termei valódi díszül szolgáladna, magáéva tenni 's részvét hiánya miatt a' művészt arra kényszeríteni, hogy hazafiai keserveben elfordulva édes nemzetétől, ezen legelső ajánlatát is odaszánja a'

*) Mi magunk is eddig a' kiköltözés, vagy, mint legújabbanszokás mondani: a' h a l d á s emberei valánk 's e' sorokat kissé keményeknek találtuk; midőn azonban a' 'kör' megbukását kétségkívül okozandó eszközökről, az önmystificatio csáb-jairól 'stb. hallánk (mert az utolsó gyűlésnél végig jelen nem lehattunk), adott szavunk- 's aláírásunkhoz képest megmaradunk ugyan a' 'kör' részvényesei közt, de nyíltan kimondjuk, miszerint ha még több olly gyűlésezésnek, minő a' mult szombati volt, tanui lenni kénytelenítettünk, igen meg fogjuk bánni, hogy az eredeti rendeltetéséről annyira megfélejtkező társulat majoritásának hódolnunk kellett

— külföldnek?! — A' művész személyes viszonyairól előlegetesen csak annyit mondhatunk, miszerint ő erdélyi 's pedig gyulafejevári születés, neve: biliki Z u l i c h Rudolf. Midőn Rómában Tenerani műtermében tanult, két academiai pályadíjt nyert, 's ugyanott előbb gr. Károlyi István, azután pedig báró Lützow austriai követ pártfogása alatt folytatván tanulmányait, marosnémeti gróf Gyulai Lajos az 1843d. évnék télén a' művésznél J u n o életnagyságu szobrárt rendelé meg személyesen 250 db. aranyért, csupán azon czélból, hogy a' magyar művésznek nemzetével megismertetését munkája által eszközölhesse. A' művész e' mostan készülő művét télre ugyancsak a' fentiszelt kir. tanácsos urhoz fogja küldeni, honnan az néhány napi kiállításá után, Hunyadmegyébe, Marosnémetibe fog szállítani.

(A' szombathelyi levél vége.)

No, de hiszen ezen segítve lesz nemsokára, mert ki nem tudja, hogy itt a' roppant posztó g y á r már épül?... épül bizon!... ugyan mi szellem ragadott meg bennetek ólomlábu apostolai a' fontolva-haladás nagy tanjának? szóljatok, a' kik vagytok írástudók avagy farizeusok!... Ugy ám, urak!... 's ha aztán a' kétgarasos posztó kitenne rajtatok nemzetiségben: mit szólnátok hozzá, hm? ... Kár, hogy ez a' kétgarasos magyar posztó nem dohányzik, cigaróz, beszél 'stb. mert denique csak kellene valaki, ki a' zászlót először megragadná, hogy vigye 's lobogtassa azt köztetek... Hát ugyan, édes jó urak, S a p h i r mikor jön el ismét humorizálni közétök? 's lesz-e majd akkor megint jó ebéd, francia pezsgő 's német toastok, a' kórház javára?! Az Istenért, ezen urat aztán ne vezessétek ám a' h o n i p a k r ó c z o k közé, mert ezek — hiában — k ü l f ö l d i v e l már csak mégsem állják ki a' versenyt.

— Azt hallom, urak! hogy köszönet is akartatok ásni 's fáradozástok d r á g a jutalmául azon egyszerű tanácsot tanultátok meg, hogy „a' hol nincs, ott ne keress!”

— A' híres pomologus V ö l f l nek ezidén ismét gyönyörű gyümölcsei termettek. E' tekintetben azonban az egész vidék szerencsés az idén, csak hogy e' szerencséhez azon keserű csapás járul, hogy e' vidéken bizonyos hideglelés-féle nyavalya hatalmaskodik, melly számtalan munkás embert ágyhoz szegez. Sok g a z és kevés gabna termett az idén, sok helyen egyharmada sem, mint máskor; de annál több széna. 'S így bizon, urak! nem dicsekedünk, hogy j ó l á b o n á l l u n k. — A' nyári időszakot ezen jó nép többnyire ugynevezett l a n d p a r t h i e k k a l fűszerezé, midőn a' hadtevelői világ is leereszkedett (?) a' természethez, melly leereszkedésének számtalan rántott csirke 's több rendbeli duplaser lön áldozatává. Illyenkor volt aztán a' mondtam, mondtad, monda 's rágtuk, rágtátok, rágták!... míg a' casino falai közt néhány kedvünk szerint való derék magyar ülnök mulatja estvéneként magát kártyával, olvasással 'sat. Hogy dohányozni is szoktak, azt nekik vétkül betudni nem lehet: ki van mai viágban, ki egy kis füstöt csinálni ne szeretne? Már ettől a' védegyelet sem óvhat meg egészen bennünket. — Mióta a' derék S z i l v i n y i meghalt, a' zeneegylet is, melynek ő volt teremője, csekély élvel kínálkozik 's ugyan miért? oka egyszerű: nincs, uraim! h a r m o n i a... Hej, pedig beh szükséges ez az életben: nélküle nincs boldogság izraelben! elsőzik a' leves, kifáradnak a' kis nyelvecské, láрма van a' kávéházakban, pofozóldnak az emberek 'sat. vagy máskép szólva: az egész világ egy m a c s k a z e n é v é változik, melly — a' nagy t e r m é s z e t ablaka alatt megy végbe, mert a' lét egy főkellékét, az összhangzást, a' rendet, h a r m o n i á t megzavarni hagyá. — No, de már elég is lesz! Isten önnel, kedves szerk. ur! majd máskor írok ám én még többet is.

S á t o r o s M i h á l . *)

*) P á l -nak édes estvére.

IRODALMUNK TERJESZTÉSE ÜGYÉBEN.

Az irodalom terjesztése könyvek által történik, 's a' könyvek terjesztését viszik a' könyvárusok. E' szerint azonkívül, hogy az író megírja munkáját, mi legnehezebb, van még egy más feladat, mi nálunk szinte olly nehéz, de elhárítható akadály: t. i. a' módok és eszközök, mellyek azokat kivinnék az olvasó világ kezébe, lehető legbiztosabb és rövidebb uton.

Nem háborgatva az író, a' mint szobája négy falai között, az ég tudja, minő vezeklés vagy magasb ihlettel papírra írja gondolatait, kezdjük ott, hol már a' munka átmenve minden szellemi harminczadon, sajtói kinos nyomatáson, olly teljes készen áll a' könyvárus boltjában, hogy csak kézbe kell fogni és — olvasni.

Itt legelőször is a' könyvárus jó tekintetbe; 's hogyan vagyunk könyvárusainkkal a' fővárosban, hogyan az ország külön vidékein, és mi összeköttetés áll ezek közt viszonyosan, nem fog ártani, ha kissé megvizsgáljuk.

Mióta az irodalom, mint sok más egyéb, Pestet választá székhelyeül, igen természetes, hogy a' könyvkereskedésnek is itt kell főpiaczat keresni; a' mint hogy valósággal innen kap a' magyar olvasó nagy részt mind bel-, mind külföldi könyveket; itt van a' k ö z l e p p o n t, honnan értelmiségünk legtöbb sugárt ereszt széjjel a' hazában. Az ujságlapok megviszik a' hirt mindenfelé, kész, készülöben levő könyvekről; hirdetnek előfizetést, jó reménységet, éber vágyakat gerjeszteni az olvasókban, — 's ez mind helyén történik, bár gyakorta nem minden szaga nélkül a' charlatanizmusnak, de a' mi együtt jár a' kereskedéssel; mert többé kissé minden eladó charlatan szükségkép; de mi azzal, mondom, mind nem törődünk, hogy az író vagy

kiadó könyvárus — mint példánk vannak — előre hirdetik, fölszedik az előfizetést 's halasztják a' munka világ elé kerültét, mert nekünk semmi egyéb dolgunk, mint a' k é s z e t eladni, terjeszteni.

Pesten a' könyvárusok közt egy ős bűn — sőt, Tallegranddal szólva — bűnnél több, egy nagy h i b a (!) uralkodik: a' féltékenység, mondhatnók: kenyéririgység. Senki se hinné, hogy a' könyv emberei a' felvilágosodás kezelői közt, illy ellenmondás uralkodjék. 'S miért van ez? Mert mindnyájan, vagy legalább az, a' ki úgy tesz, semmi nemesb ösztön után nem jár, mint a' pusztá kereskedési pénzvággy. Mi ezt magában nem rójuk meg, mivel kereskedésben földolog a' pénz, a' hitel, a' jó lábon állás, de ebből aztán nem következik, hogy valaki munkálván önszerencsáját, a' másénak elébe akadályokat gördítsen, hanem verseny és áldozat által. A' legújabb időben kereskedett könyvárusok tudhatják, mennyi ármány ellen volt küzdésök, míg boltjaik fölé kitűzheték a' Geibél K., Emich Gusztáv 'stb. czímet és czimereket, 's abban nekik elég tanulság volt adva, milly bántalom és méltatlanság, az efféléket tűrni szenvedni, 's mi nehéz még akkor is boldogulni, mikor gömbölyű az erszény.

Ez a' féltékenység azonban, ha egyszer már tul van valaki az akadályon és cselvetéseken, az által válik újabb rosszszá, hogy az ö n á l l á s r a vergődött könyvárusnak, c s u p a d a c z b ó l, a' régiebbek nem adnak hitelt, azaz, nem akarják, hogy más valaki is adhasson el könyvet rajzok kívül, 's így még egy másod küzdésre, sőt gyakorta önmegerötetésre kényszerítik szigorú bánásmódjuk által, mi csakugyan sok; és más inhuman tettektől annyiban különbözö, hogy ez könyváruusi embertelenség.

Illy akadályok mellett, és mert a' magyar ember nem tudja úgy és annyira a' kivitel módjait és hamar meglankad utközben, lön az, hogy eddig kizárólagosan n é m e t urak birják a' terrenumot, mi különben csak dicsérendő példaül áll magyar ifjak előtt, kik illő könyvészeti 's ahhoz még irodalmi előkészületekkel birvák, könyváruusi pályára szentelék magokat, de árt annyiban, hogy m i n d e n pesti könyváruusaink közt sincs avagy csak egy is, ki a' magyar, bár kicsiny, bibliographiát szakértőleg ismerné, az irodalom hiányait ön szemeivel látná, pótlására, önmeggyőződés után, tehát önállólag, függetlenül, tenne lépéseket, miből tömérdek baj következik, mind magok, mind az irodalomra nézve. — Van a' magyar irodalomban egy igen nevezetes példa, a' Conversations-lexiconé, mellyel a' kiadó nem tevén nagy szerencsét, 's máig is szemrehányásul hozatik fel a' nemzet ellen, hogy semmi vállalatot nem bír pártolni, 's bukni hagy nemes akarátút. Igen! de kérdés: vajlon az ismert kiadó ur ismerte-e úgy, mint kellett volna ismernie az irodalom jó hitben és hirben álló embereit, a' kor és olvasó osztály szükségait, hogy mindenben megfelelt volna, úgy a' könyváruusi üzérkedésnek, mint az irodalom előbbvitelének, a' kiadott könyv? Bizonyosan nem! Innen van aztán, hogy a' kész munka, mellyet csak kézbe kellett volna fogni és olvasni, nem talált elegendő pártolást, 's ez által vesztességére volt a'

vállalkozónak, ki mai nap alig érez sok kedvet magában magyar irodalom elővitelére.

És ez alaphiba, mi mellett könyvárusaink a' legjobb akarat- sőt buzgósággal is gyakorta fognak még keserű dolgokat tapasztalni, a' nemzet pedig vagy legalább a' körülményeket nem ismerő töredék, méltónak venni az alaptalan szemrehányásokat, mi ha nem tesz is egyebet, már az elég, hogy a' közönségben bizonyos ,nem szeretem'-féle meggyőződést szül 's önbizatlanságba nyom, 's végre az indulatok legkoldusabbikát, a' szánakozást, ébreszti föl a' ,szegény könyvárus' iránt, ki pedig maga egyedül mindennek oka, mert nem tudá, mit cselekedett. Könyvárusaink ezen már próbáltak segíteni, úgy hogy többnyire volt kinek-kinek egy hiteles írója, azaz, tolmácsa, ki neki magyarázott 's értesítést adott. Azonban elgondolva, hogy rendszeren másodrangu írók szoktak illy közbenjárói kotnyeles szerepekre vállalkozni 's leginkább magok nagy csekélységét tolni fel a' könyvárus nyakára, már megvolt a' hiba és meg lett volna akkor is, ha tán jobb nevű írók forognak így a' könyvárusok körül, mert elvégre is legjobb kinek-kinek a' maga szeme, tudomása.

A' mi könyvárusaink rendszeren, ha valamelly író megbiznak, illyforma föltételek alatt teszik az első lépést: írjon nekem ön például: *M a g y a r r e j t e l m e k e t*, MERT Sue mystéresi nagyon kelnek. Csináljon nekem illyen vagy ollyan kézikönyvet, mint a' Schullehrer, mint ez vagy az stb. pedig azt kellene mondaniok: írjon nekem könyvet a' *m i n ő t* tud 's kiadom. Mire visz elvégre az illy megbízás, melly másodrangúságra köti le az író, kinek máskép alig lehet fáradsága gyümölcsét vennie? Az író enged és ír 's utoljára maga sem veszi észre, mikor franczia akademikus egyenruhában jár, zöld frakkban magasan fölmenő gallérrel, tábornagyipofoncsapott kalappal, vagy angol — öreg kort hazudó — vendéghaj alól, vagy épen német szemüvegen néz, 's a' közönségnek apródonként véribe megy át a' goth a' gaul, anglosax és bajor-porosz világrészlet vegyitéke.

Honnan jö az illyen fonákság? Honnan e' biztalanság a' magyar íróban, hogy mintegy külföldi tekintélyt kell könyvárusának kezesül állitania? Onnan, hogy könyvárusaink egyáltalában nem ismerik íróinkat, a' magyar irodalom állását 's a' vele járó körülményeket; 's náluk semmi több vágy, több akarat nem lehet, mint legfőlebb külföldre mutogatni, mellynek irodalmát, minden roppant száma ellenére is, jobban ismerik, mint a' néhány száz darab munkára menő magyart; mellynek állítólagosan mégis csak könyvárusok közremuukálása, vállvetése által kellene gyarapodni, emelkedni. Azért semmi sem volna inkább ohajtandó e' részben, mint ha valakit föl lehetne fődözni a' magyarországi könyvészet köréből, ki ez alapba vágó ismereteket bírja és eltökélt akaratá, könyvárusi pályán szolgálni hazájának.

Akárki menjen be akármeddig pesti könyvárus boltjába és kérjen, mint sokszor megtörténik az írók részéről, felvilágosítást bizonyos munka iránt, mellyet valaha olvasott, 's most ujra meg akarna tekinteni — a' czi-

mét sem tudják. KészüljeteK szakmai pályára és akarjatok tudni mindent, mit e' részben a' magyar irodalom bír, be kell járni érte néhány könyvtárt, mivel világ előtt nincs lajstrom könyvtárusaink közül egy sem tudja azt, minek kisujjában kellene meglenni. Sőt keress újabb könyvet, ollyannál, a' ki annak épenségesen kiadója volt — nem kapod; miért? mert magok sem tudják, mit magyar lapok végén hirdetnek, melly után magad is indultál; mint erre van példa, még pedig könyvtárus és könyvtárus között. Miseria cum aceto! Nyomoruság eczettel, 's pedig olly korban, midőn már írói tulajdoni jogról vagyon szó az országgyűlésen; és még oda sem mentünk, hogy volna igaz magyar könyvtárus.

Van még egy adat, minek okát jó volna kitalálni. Nevezetesen társaságokhoz, mellyek épen irodalmi vagy általánosan művelődési pontból indultak, mint a' casinok, nemzeti kör 'stb., de tán egyesekhez is, a' mi könyvtárusaink halommal küldik a' külföldi könyveket, 's a' magyart pedig kegyes megtekintésre sem méltatják. Ez így történt minap a' körben, hol szinte várták már a' Bajza világtörténetét, Eötvös falu jegyzőjét a' rendes könyvtárustól, 's egyik sem és egy magyar sem vala közöttük. Tehát a' kör, ha venni akar honi irodalmat, járjon utána; az idegent helyébe küldik. Talán nem mernek előállani a' könyvtárus urak, talán pirulnak, a' segédek által legfőljebb, etwas Sauberes'-nek dicsért magyar műveket felmutatni? Ez akármí lehet, de nem rokonérzet, nem kapva-kapó öröm az irodalom terjedésén, 's koránsem ama Kazinczy Ferencz-féle elragadtatás, ki ha szép nyomtatást látott, főleg magyar nyelven, képes volt mindig gyermekileg örülni 's elégüléssel mondani el a' maga, milly szép! 's bensőséggel intonált dicséretét. Kicsiségekben nagy dolgok fekehetnek; apró példákban pedig nagy igazság gyakorta.

Láthatjátok ebből, hogy fővárosi könyvtárusink felől igen könnyen be-
szélek, mert a' h i b a annyira ment már, hogy kitetszik a' fölszínen is mint-ha vízből nőtt volna ki, mellynek mélyen van gyökere. De engedjük meg, hogy a' fővárosi könyvtárus nem féltékeny; hogy kis ujjában az összes magyar bibliographia, sőt az irodalom lelke is; hogy szeretet- és rokonszenven sem mulik az irodalom terjesztése nála; tehát itt helyben már jól volnánk, eligazodtunk volna; mi történik a' vidékeken?

H i t e l e s könyvtárus lehet akármennyi, de hogy sok legyen, alig hiszem. Ezért az író, ha egyszersmind kiadó is, sok levelezést kezd, és fogdossa pártfogóit, kiknél az előfizetés leteendő, a' munka átveendő; mert vidéki könyvtárusainkra egyedül akkor lehetne támaszkodni, ha középonti könyvtárusaink példája el nem szomorítana, kik ügytársi viszonynál fogva elküldözik a' kész munkákat, de soha sem látják többé, sem pénzformában, sem természetben. Hány író van itt a' középponton és hány esete akármellyik könyvtárusnak, hogy kiküldözött munkái örökre odavesztek? Így mikor nem lehet könyvtárusba bízni a' vidéken, csak új keserű tapasztalásra kezdék meg az írók és könyvtárusok az alispánoktól kasznárokg fog-

dosni a' vidéki ügyvivőket. Magyar ember nem akar tudni a' könyvekhez, 's úgy tesz vele, mint Berzsenyi: belé borotválkozik 'stb. Vandalismus! merő félszég! pedig ezt mindenki tudja, hogy nincs olly rossz könyv, melyből valamit nem lehetne tanulni. Tehát az egyes ügyvivőktől el kell újra fordulni, a' könyvtárakhoz, de azon további remény alatt, hogy kölcsönös bizodalomnál fogva megerősítik hitelüket 's lesznek valahára hű kezelői a' reájok bízott tudományos kincsnek, melyben a' nemzet jobb része van letéve.

Mi volna erre szükségesb, mint ha könyvtáraink, fővárosiak és vidékiek, avagy csak egyszer is évenként egymás szemébe néznének, szót váltván, meggyőződve válnának el egymástól az iránt, hogy hivatásukat szükségesnek ismervén az élet, maholnap a' törvény is, szinte illendő volna, hogy részükről se maradna el semmi az irodalom terjesztése ügyében. Mindenki egyesül, csatlakozik. A' németeket nem is említem, a' legközelebbi austriai mozgalmakról nem szólok, mint nem az olaszokéről se, mely Turinból indult ki; mert mindegyik szól eléggé magáról 's általános előmenetben mutatja létrejötté hasznos voltát.

A' könyv — mint általában minden — kereskedésnek mulhatlan szüksége a' hirdetések. Sok ember nem fogná hinni, hogy az író vagy kereskedő, lapok által hirdetvén szellemportékáját, minő roppant adót fizet az újságok kiadóinak. Nem igaz, hogy csóka csóka szemét ki nem vájja; mert itt bebizonyult az ellenkező. Szerencsétlenségül egykor — valaha — egy igen fősvény szerkesztő kezébe esett a' kezdet, 's az úgy felsőzta a' hirdetés díját, hogy azóta sem szállván alá, — lehetlen elviselni. Igaz ugyan, ha hirdeted eladó valamidet, veszi egy-kettő, de a' hirdetésért kell fizetni, a' mi bejött; azaz, pénzt adsz pénzért; 's mit nyersz vele? Ha vidékre küldesz, rossz gyorskocsik, lélek nélküli kezelés, bánásmód, idő 's egyéb viszontagság úgy megrongálják, hogy senki nem veszi hasznát, egyébiránt fizetsz több vitelbért Pesttől Kolozsvárig, mint Lipcsétől Pestig. Némelly vidékre meg küldeni sem lehet, ugyaz „Isten háza“ megé esik, mint szokták mondani. Másuvá meg . . . ! tudja jó ég, mint megy az egész könyvüzérkedés, mert én csak annyit tudok, hogy a' mint most van, épen rosszul van, rosszul a' gyalázatig, holott ujjá-születésünk is csak az irodalom terjedésétől függ 's föltételeztetik.

E—i. *)

Ö N Á T O K.

(Folytatás.)

III.

N É G Y S Z Ó.

Másfél évvel az ügyvédeli beszélgetése után, Gyulát titoknoki irodájában látjuk gróf Atkárnyál.

*) Közelebbi számaink egyikében egy másik szinte avatott társunk is szóland e' fontos ügyhez. S z e r k.

Az ifju pontos figyelemmel rajzol, czirkalmazgat. Valjon mit?
 Czélszerű marhaól-, juhakol-, birkahodály-, lovoda-, magtár-, gabna-
 csür-, kukoriczagoré-terveket?

Dehogy!

Íróasztala el van lepve csipke-, gallér-, kézbodor-, varrásmintákkal.

Most épen egy czafrangos, kacsaringós nyakfodorminta felett görnyedezve, rongálja gyenge mellét 's erőtetí vérvéres düledt szemeit.

Lehetséges-e? Gyula, ki másfél évvel ezelőtt a' himzést becstelenítő férfitatlan keresetmódnak vallá, már is ollyasmire használatná magát? Hisz nem keresetmód ez nála, csak türelemgyakorlás, ügyességfitogatás, legfeljebb kedveskedő szolgálatra készség a' méltásgrófkisasszony megbízásai iránt!

Gyula, Gyula, lépvessző ez! Így fogják meg a' szabadon repdeső lenge madárcákát; akkor pedig vagy rabság vagy halál!

— Titoknok ur! titoknok ur! azt kérdezi Irma néni, hamar készen lesz-e a' csipkeminta? — hadará egy kilencz éves vidor fiucska visitó hangon, ki szelesen rohanva be az ajtón, mókusvirgoncszággal kapaszkodott a' karszék támaszán fel, onnan Gyula vállára ugrott, 's keresztbeülve nyakcsigáján, lábait az asztal 's ennek melle közti ürben lóbitázta.

— Éjnye, Béla, beh pajkos fiu maga, hogy meglökött, szálljon le nyakamról! — zsémbelődék Gyula, papírral itatva fel a' tusfoltot, melly a' váratlan taszítás következtében rézpennájából az előtte kiterített rajzmintára loccsant — nézze, hogy elrutitotta munkámat! Egy-két vonással már bevégeztem volna 's most a' maga pajkossága miatt tán egészen ujat kell kezdenem.

— Nem kell biz ott, — felelt az urfi hegykén — mocskosan is jó lesz az. Irma néni ugyis azt mondja, hogy titoknok urnak egy karczolósa is többit ér, mint a' nevelő bácsi minden tájképei, miket életében rakásra mázolt.

Gyula elpirult.

— Azután azt is mondta ám Irma néni Csomádyéknál, — csevegett Béla tovább — hogy titoknok urnak ollyan kellemetes férfihangja van, ha gitárhoz énekel, minőt soha sem hallott még életében; — hogy a' csárdás magyarokat, miket olly czigányos-lelkesen ver a' zongorán, ítélet napjáig sem unná meg hallgatni; — hogy gyönyörű verseit, miket ír, mind könyv nélkül tudja; — 's hogy mazurt és körtánczot úgy senkivel sem szeret lejtteni a' világon, mint titoknok urral.

Gyula elgyult.

— Nini! micsoda néni ez itt a' falon? — folytatá az izgékony-higanytermészetű kis gróf, Várday íróasztala felett függő olajfestvényre mutatva. — Minap, mikor titoknok ur Fóton volt édes apámmal, Irma néni itt volt a' szobában, mindent átkutatott 's azt mondta a' képre, hogy kedves kis falusi libácska: de nem valami különös szépség 's hogy szeretné tudni, miféle arczkép az?

Gyula arcza lángba borult.

Zavarodását némileg titkolandó, közelebb hajlott az asztalhoz, kettőzött sietséggel végezte be a' gallérmintát 's azzal a' maradni akaró csacska urfit barátságosan nógatta ki szobájából.

Egyedül látván magát, néhány perczig félőlnyi léptekkel méregeté a' szoba hosszát, azután az érdekllett arczkép előtt állapodva meg, keresztbe veté karjait 's illy magánbeszédet intéze hozzá:

— Gyalázat, művészeti finom izlésemnek rút gyalázatja, botor vakságom — egykori pórias vonzalmamnak kiáltó tanuja, esztelenül pazarlott szerelmem méltó ostora te! Bolond, őrjöngő bolond én, mikor nagyravágyó szívem legparányibb zugát is kitártam hitvány emlékezetednek, mikor származásod sötét homályából napvilágra hurczolva, téged szent oltárom fölé emeltelek, hogy minden kába gyerkőcze ujjal mutatva hiányidra, pimasz gyávaságomon köszörülhesse pajzán elménczségének szurdaló gunytöviseit, hogy ő — Irma — ki egyedül birta lelkemnek lángelemből idomitott lényét felfogni, Irma kétségbevonhassa csupán 's egyedül érette lobogó szívem hő érzelmeit! Le veled! — hogyan is tűrhettelek eddig szemem előtt! — le veled, e' fényes helyre érdemetlennel; térj vissza disztelen eredeted korábbi semmiségébe!

Mondá 's böszülten szaggatá le az arczképet a' falról; 's a' legalsóbb szekrényfiók fenekére dobván azt, többé nem használt, avult ruhadarabok közé temeté.

Ilka, Ilka! már is feledve vagy.

Bocsásd meg a' boldogtalannak! Ez első, de nem utolsó galád tette ez életben!

Minden ígécske a' kis Béla árulkodó szájából kábitó maszlag, mérges csalmatok volt a' képzelődő, ábrándos Várdayra nézve.

Sokoldalú ügyessége miatt — mit csakugyan nem lehetett tőle eltagadni — közkedvességben állott ő a' grófi háznál gyakran megforduló hölgyek társaságában. De ezek kitüntető dicséreteit inkább utálá, mint kedvelé Gyula; 's csak a' házikisasszony ajkairól jövő magasztalásokat lesé szorongó kebellet; csak azok zúditák a' vért szédülő agyába 's magánkívül ragadák őt olykor.

Hogy az távollétében 's idegeneknek előtt is talál emlékezetében helyeslő szócskát számára, ezt csak a' csacska gyermek gondatlan vallomásából hálászta ki.

Irmát ő nem szerette; de imádta, örülésig imádta azt.

Vizszozszeretetről hogyan mert volna csak álmodni is! 'S mégis már régóta minden gondolata, fohásza, cselekedete, álma csak Irma; minden mindenütt 's mindig csak Irma volt.

Legutósó 's válasz nélkül hagyott harmadik levelét Ilkának már félévvel ezelőtt vevé Gyula. Ezek, valamint már a' korábbiak is, telve voltak panaszokkal hanyag levelezése 's utóbbi leveleinek hidegülő tartalma ellen.

Ilka előtt e' változás oka nem volt titok: de a' helyett, hogy azt egyenesen szemére lobbantaná a' hitszegő ifjunak, inkább önmagát vádoló tolakodó elbizottsággal, mint ki számos hiányainál fogva érdemetlennek érzé magát olly jeles ifju szerelmére.

Latour, a' gazdag francia tőzsér 's más kérők folyvást zaklatták őt. Ha kebléhez nemtelen boszú férhet, könnyen oda igéri valamelyiknek kezét. De ő hiven akará esküjét megörzeni, csak csendes magányában sirdogált, epedett 's hallgatott.

A' titoknokságra előlegesen szánt két év ellebbent, számolatlan lebbent az el.

A' gróf meglelgedve Várdaynak hü, pontos szolgálatával, beváltani sietett adott szavát, 's Óvár-ra akará őt küldeni. De Gyula — mint mondá — még érdemetlennek találván magát tágkeblü főnökének ebbeli kegyességére, azt legalább egy évre kíváná elhalasztatni.

Atkáry, személyéhez ragaszkodásnak tekintve a' különben is kedvelt ifju nyilatkozatát: önkényes ajánlkozását háladicsérettel fogadá.

De nagybátyja, a' szívbe látó ügyvéd, fejcsóválva nyugtatá szemeit ollykor órákig néma szótlanságban merengő öccsén. Okát tovább maradásának a' grófi háznál sejté ugyan: de világos bizonyítványok hiányában az ifjut idő előtt kérdőre vonni áttallá.

Az ügyvédi vizsgálatról szó sem volt többé.

A' hivatal- és gazdagodás vágy ideiglenesen kihalt kebléből: holott a' fitogató költészet, pipere-, cziczomadüh 's mindennemű gyarló hiuság annál mélyebb gyökereket vert szét dult szívében.

Mintegy hat hóval később az egész család — kivéve a' grófot — falun volt.

Az évenként falun töltött nyáriszak mindég legpazarabb élvezettel kínálkozott Gyulának. Falun volt ő csak valódi elemében.

Távol az eleven főváros zsongó zajától, távol a' csoportosan jövő-menő udvarlók és látogatók seregétől, szinte nélkülözhetlennek érzék az elszigetelt hölgyek Gyulának tetszetős társalgását.

Vetélyirigyek, kegyencztársak nélkül hü buzgalommal is eljárta regényes hivatásában.

Környezve a' hortensiák, pelargóniumok, caméliák, oleanderek, dahlia-
liák, asterek, rudbeckiák, kövér cactusok, verbénák 's más ezerfajú bel-
és külhoni zamatos illatu növények és virágok buja erdejétől, órákat, félnapokat töltött ő a' pompás kerti nyaralók, zöld lugasok, ószerű remetelakok
valamelyikében vagy a' házfok pantheonszerű oszlopszatos előcsarnokában,
hol, elandalítva a' feje felett trillázó, kalitkákba zárt kanárik 's a' szabadban
csattogó csalogányok ezerváltozatu hangicsálásától, lelkesedéssel olvasá
fel legdicsebb, legélvezhetőbb terményeit regénydús jelenkorunknak.

Hallgatói kik valának?

Irma 's a' szellőtlen légbe meredő sudaras fák néma csoportozatai.

tán azon csalfa reménynyel kecsegtetik, hogy az élet szakadatlanul odább fonódó fonala kedvökért ki fog perdülni sodrából, hogy büntetlenül fognak tulemelkedhetni a' köznapiság szűk körén 's hogy a' magas válaszfalat, mit százados szokás divat és szükség rakott a' néposztályok közé, egy lehetlennel fogják lerombolhatni?

E' czélt elérendők minden utat módot megkisértenek.

Ha merész kísérletök balul üt ki 's a' képzelt magasságról — hova erőfogyasztó küzdelmek közt vergődtenek fel — leszállni kénytelenek: daczczal, utálattal fordulnak el a' változtathatlan törvényeket szabó makranczos világtól, 's véres boszút, irtó harczot üzennek a' megvetett emberiségnek.

Álmaik rettentők: mert örökké hegyes, kétélű gyilkot látnak melleik felett hajszálon függeni; de ébredésök rettentőbb: mert a' perczenként mélyebben hatoló gyilkot már sziveikben hordozzák, 's az irgalom enyhítő kezét — a' józan ész sugallatát — mely még jókor ránthatná azt ki onnan, konok rögzöttséggel taszítják el maguktól.

Megszégyenítés a' gyilkok; orvos pedig, ki a' seb behegedt kérge alul az öldöklő fegyvert kiszabadíthassa, csak egy van: 's ez — a' halál.

Igy járt Gyula is.

Mindég a' lehetlen, az elérhetlen után kapkodva, Ilkát, — mint kinek hűségeskűjében legkevésbé sem kételkedhették, ki az egyszerű természettől mindinkább eltérőnek nagyravágyó szivét már be nem töltheték, kinek elvitáztatlan, biztos birtokában ingerlő akadályokat nem láta többé — Ilkát a' távollét kiirtá hűtlen emlékezetéből; 's az élvezetdúsabb közellét olly szellemeszményképet iktatott helyébe, melynek utólérhetése közt egy egész öröklet ásitozott.

Az elérhetlen eszménykép Irma volt.

Irmában kecses külső, szívjótság, sokoldalú műveltség 's minden ragyogó női tulajdon pontosult össze, hogy az érzelő ifjuban regényes vonzalmat gerjessen: de szóval, tettel soha sem bátorítá őt vérmesb igények képzésére.

A' hölgyek azon közös gyarlósága, miszerint titkos imádóikat gyöngédtelen föllépéssel határozottan vissza nem utasítják, elriasztani nem szeretik, benne is megvolt. A' szerény ifjúrészül rejtett, csendes epedése hízelt hűségének. Kitüntető magasztalásával ő csak enyhíteni, kárpótlani akará annak irónküli, czéltalan szenvedéseit 's nem felzaklatni egész életnyugalmát; 's ha a' tüzes képzelgésű ifju a' leány kimélő rokonszenvét félremagyarázá, regényes varázsfénybe burkolá: nem Irmái volt a' hiba.

Gyula maga is átlátta sóvárgó ábrándja esztelenségét. Elégületlen lelkében a' reménynek legparányibb szikrája sem derengett 's mégsem birt elég szilárd akarattal, a' szívébe orvként lopódzó fattyuérzelmet csirájában elfojtani. — Később a' szilaj szenvedélylyé fajult érzelemkórságot megzabolázni, — ha akarta is, — nem állott hatalmában, míg végre ama iszonyatos pillanatban kitört, 's a' kegyetlen sors úgy akará, hogy olly szigorú bírák jelen-

Ma délután is így történt ez.

Azon pillanatban, hol Bulwer, az ihletett regényköltő lángszavakkal festi a' kétségbeesett szerelemtől gyötrött Castruccio kintengerét, hol a' leírt zajgó szenvedelmortolat viharként csapkodja fel olvasó- és hallgatóban a' szív felé tóduló vérdagályt; ezen megragadó pillanatban Gyula kebelrázó szava rögtön elakadt — a' könyv kihull merev kezeiből, a' leányra tekint.

Irma szemeiben könyek csillognak, — oh, kövültek volna bár meg, mielőtt forrásaikból kiszivárogtanak, — 's a' szerencsétlen ifju, inogva ekkorig elfojtott óriási szenvedésének ólomsúlya alatt, eszméletlen rogyik össze a' leány lábainál.

Vonagló ajkairól síri borzalommal hangzik e' boldogtalan n é g y s z ó: i m á d l a k, I r m a, s z e r e l m e m, é l e t e m!

Rövid percz mulva magához tért az ifju.

Irma eltűnt.

Az eszmélő felett két férfi állott. Gróf Atkár az egyik; a' másik — szent Isten! — minő emlékezet! — ezen arcot, e' vastag szemöldet, e' görbe sasorrt, ezen összeharapott ajkat, ezen egész alakot Várday már látta — látnia kellett neki azt valahol! — De nem, az nem lehet! — Ezen emberrel illy életdöntő pillanatban találkoznia, szörnyű volna! — — a' másik, Montenuovo olasz herczeg.

A' gróf Pestről hozá őt magával és sietett leányának bemutatni a' kedves vendéget.

Irma 's Gyula a' kert egyik távolabb eső lugasában érdekes olvasmányukba merülve, sem rögtön megérkeztét a' két férfinak, sem az esemény színéhez közelségét észre nem vevék; 's a' két jövevény így lön az egész botrányos jelenetnek néma tanuja.

Bóditó szenvedélymámorának első rohamából kissé kiábrándulva, Gyula tüstént felfogá helyreigazíthatlan botlása szomorú eredményeit.

Szigoru feddésre összevonult redőiből a' gróf homlokának azonnal kiolvashatá száműzetése végitéletét; 's ez — mert megérdemlette — nem sújtá őt olly fájdalmasan, mint ama nehezen titkolt káröröm villáma, mi a' roskor jött idegennek gúnyos szemeiben cikázott.

Várday még az nap este hagyá el a' grófi lakot.

A' bocsánatra kész család, melytől — a' kisasszonyt kellemetlen, részletes magyarázatoktól féltve vagy kimélve — végbucsu nélkül, tán örökre, szakadt el; egy-két szánakozó könyet ejtett magános utjára a' megtört távozónak.

IV.

N É G Y É V.

Elbizott, ábrándozó ifjak sajátja, természettől vagy véletlen körülményektől nyert tulajdonaikat, kiváltságaikat tulbecsülni. Feszült igényeiket

létében törjön ki belőle, kik előtt már hasonló botrányos gondolat sem található irgalomra: annál kevésbbé maga a' tény.

Szégyen 's azon leverő öntudat, hogy nincs mentség, mit elárult gyöngesége leplezésére felhozhasson, tiltá őt el bucsú nélkül a' grófi családtól.

Szégyen 's azon lealázó öntudat, hogy gyanút gerjesztő tettével Irma megvetését, tán utálatát voná magára, kíséré ezentul minden lépteit.

Szégyen 's azon kinzó öntudat, hogy derék nagybátyjának, az ügyvédnek, adott szavát — miszerint magát a' grófi háznál meg fogja becsülni — be nem váltá, fosztá őt meg legőszintébb, legutolsó tanácsadójától, 's keseríté el megszámtolt perczeit örömtelen életének.

Egy gondolat, magasztos és nagyszerű, mindent helyreigazító, villant ekkor Gyulának fonnyadt agyán keresztül.

Tárgya, mellynek birhatása földi javak utáni törekvését föltételezé 's hitvány élete sanyaru nyüglődéseit könnyíté eddig, nem levén többé: feltevé magában, hogy ideiglenesen lelép a' megutált világ csalóka szinpadáról, 's távol minden szennyes anyagi érdekektől, egészen a' szellem névörökítő munkálatinak szenteli mulékony napjait; 's csak akkor jő elő szent magányából, miután ekkorig elkövetett hibáiban halhatlan és halhatlanító remekműveinek biztos előhírnökeire fog ismerni a' nyomorú világ.

Az ötlet nem volt új, csak korábbi rögeszméjének — melly veresszálként fonódott eddigi élete pályafonalán keresztül — szándékozott végalkalmazást adni.

A' költőnek — gondolá — sokat szabad, mi a' mindennapiság embe-reinek tilos.

A' költő tartalék nélkül rója meg a' királyok gyarlóságait 's csillagokhoz emeli jelességeiket; mi a' köznapiság férgére vagy halálos felségsértés vagy alacsony csúszás bélyegét sütné.

A' költői ölelésben, csókban és tegezésben nincs semmi botrányos, mi prózai lény szájából mint illetlen szemtelenség hangzanék.

'S a' költő e' szabadalmakra méltó is!

Ő egy félisten. Sasszárnyakon emelkedve a' halhatlanság felé, másoknak is osztogathat halhatlanságot.

Gyulának sebzett szívében tengerdagályra áradtak meg a' fájdalom, bú, szerelem, gyűlölet, boszú, elkeseredés dulongó lánghullámai. Rést kellett szíven nyitnia, hogy az emésztő lángokat végelhamvadása előtt kilehelhesse 's megmutathassa a' világnak, hogy az olasz Laura és Petrarca már régen ki fog halni az emberek emlékezetéből, midőn még a' magyar Várdajt és Irmát utószázadok fogják szájról szájra harsogtatni.

* * *

Gellérthegye északnyugati lejtés oldalán a' budai ráczvárosban néhány ház sor emelkedik.

E' legmagasabban fekvő alházak egyikében találjuk Gyulát távol a' földiektől, közel az égiekhez. Barátai, szövetséges társai a' viharszárnyakon járó légtündék, susogó szellemárnyak, lidércztarajos villámfellegek és világokat-szegő, miriádkotú csillagcsoportozatok.

A' munkás hangyabolyként hemzsegő, életvidor Pest moraja 's a' szőke Duna hömpölygő habzajloma csak olykor csapódik — a' váci széllel — másfél négyszeglábnyi ablakcsájának zöldeskék vaktábláiba.

Gyula szalmaszéken ül, fejét két öklével támogatja. Két könyöke az előtte álló, keresztlábás, korhadt fenyőasztalon nyugszik.

Beesett szemein, halálsápadt arczán az éjelezés nyomai látszanak.

Az asztalt negyed- és nyolczadiv papírszeletek borítják, beírva nagyobb kisebb, rimes rimetlen, mértékes mértéketlen költelmekkel.

A' versek czimei ügyesen cifrázott, szembeötlő öreg betűkkel rajzolják.

A' czimek így hangzanak :

Irmához.

Irma és Gyula.

A' világ és Irma.

Álom és Irma.

A' csalogány és Irma.

Irma és a' fellegek.

A' halál és Irma.

Irma és én.

Az öröklét és Irma.

Irma és a' hold.

A' szabadság és Irma.

Irma 's a' hon stb. stb.

A' szerző neve alatt minden lapon e' veres krétával írt, rémletes két szó áll: — n e m a d h a t j u k. —

— Nem adhatjuk! — felkiált Gyula, öklével ütve a' szuette asztalra, míg arcizmai vonaglanak — nem adhatjuk! 's mért nem adhatjátok?

Mert kábák vagytok. Lassu salakos lelketek ólomszárnyain nem birtok nyilrőptű eszmesziráim szédítő magasságára emelkedni.

Mert gyávák vagytok. Remegtek, hogy lángszavaim a' félvilágot rázák fel évezredes tunya tespedéséből.

Mert pulyák vagytok. Féltetek, hogy vakító dicsfényem saját parányiságtokat burkolja homályba.

A' felizgatott ifjunak ezen epés kifakadása ama lapszerkesztőket illette, kik hitvány verseit hétről hétre, hónapról hónapra rakogatták szerkesztőhivatalaikban halomra; 's végre is helyszűke miatt, díjtalan küldék azokat a' csüggedőnek vissza.

— De nem, — folytatá a' kétségbeesett költő határozott hangon, felugorva az asztaltól 's hevesen ürögve-forogva szűk szobájában — nem ér-

demled, oh hálátlan jelenkor! hogy rád fecsérlejem majdan századokat üdvezítő gondolatim malasztját. A' késő ivadék bálványzólag fog zarándokolni érczből emelt emlékszoبراaimhoz; hét falu, hét város, hét vármegye, hét ország fog csatára kelni egymás ellen, valódi eredetem helye felett vitázandó: holott én maholnap nyomornak, inség- és feledésnek esem martalékaul!

Bolond, esztelen bolond én! hogy szigoru elveimhez vashűséggel ragaszkodva, utálattal kerülöm az élet céljához vezető becstelen, de egyenes utakat; hogy gyermekes félénkséggel taszítom el magamtól azon eszközöket, mik legkönnyebb szerrel juttatják az embereket földi jóléthez, melly nélkül nem becsüli azokat a' közvélemény. Sorsjáték, koczka és k á r t y a legyen ezentul jelszavam!

De — —

Mit fog erre szólni a' világ?

A' világ? Mi vagy te, ki vagy te, oh, rabvilág! Te nem gondolsz velem, én sem törődöm veled! Én megvetlek!

Én nem függök töled semmiben,
A' milly utat választott magának
Lelkem, rajta egyenest megyen.
És ha tetszik, engem fölemelne:
Ám emelj föl mint bálványodat;
Ha fölültetsz fejed tetejére,
Majd kirugom szolgálodat!

És ha a' makacs sors megszűnnék valahára üldözni, ha vakszerencse jutalmazná eddigi erőfeszítő, emberiség boldogítására pazarlott törekvéseimet, ha ő — Ilka — a' feledett leány, kit olly hévvel, olly tisztán szerettem egykor, meg tudna nekem bocsátani, — folytatá a' magába szálló ifju álokoskodásait, keserű mosolylyal szájszögletei körül, szelidebb hangon — ha ő meg tudna nekem valaha bocsátani, még minden jóra fordulhatna, még az emberek legboldogabbika válhatnék belőlem.

Ásítva tátong Gyula lábai alatt a' feneketlen örvény; . . . nagy Isten! küldj mentő angyalt, ki a' tátongót feltartóztassa — hasztalan! — alább alább sülyed a' boldogtalan; 's nincs lény, melly szabadító kezét nyújtson az elmerülőnek.

Korábbi birtokvágya daczára sem tartozott Várday azon ifjak közé, kik a' holnapi nappal törődve, biztos jövedelmeikből valamicskét megtakarítanak, hogy legyen mihez nyulniok a' végszükség nyomasztó órájában.

Tartalékpénzét, becsesb értékű ékszereit, sőt jobb ruhadarabjait is — mint a' grófi háznál tetsz- és utánzásvágyból gyakorlott, balga fényűzése maradványait, verseitől járandott díj reményében — részint elzálogosította, részint eladogatta volt már ő ez időtájban. Hirtelen alig látott újabb kuforrást, honnan csak annyi pénzt is kerítsen, mellyel nyereményt ígérő pályatervei valóztatásához foghasson. De ajtaján kopogtatnak.

A' küszöbön Náthán, a' reménydús házaló alakja mutatkozik.

— Jókor jössz, zsidó! — szól az ifju kissé vidámabb arczczal — pénzre van szükségem, csak tudnék mit eladni.

— Keressen az ur a'ládában, — felelt a' házaló biztatólag — majd csak talál valamit.

— Hiába keresünk ott, Náthán, hol semmi sincs — volt Gyula szomorú válasza.

— Már én mégis találnék valamit, — mond a' zsidó — ha szabad volna kissé kotoráznom.

— Bátran! — szól az ifju, kétkedőleg rázva fejét.

— E' színehagyott bársonymellényért tizenkét garast adok; — kezdé Náthán, egyenkint szedve elő a' nevezett ruhadarabokat — a' kopott nadrágért tizenhatot; az elnyuzott lepedőért harminczat; e' vedlett jurátuscsalmaért hatot; e' molyette bekesprémért tizennyolczat fizetek.

— Csekélység, — gondolá Gyula magában — még két pengőt sem tesz az egész; azzal mit sem kezdhettek.

— Ejnye! — felkiált a' házaló egy aranyrámás olajfestvényt emelve ki a' szekrény fenekéről — még azt mondja a' teens ur, hogy semmi felesleges eladni valója nincs! Hát ez a' kép minek hever itt hasztalanul? Két pengőt adok érte.

— Ahhoz ne nyúlj, zsidó! — kiált az ifju élénken, 's gyöngé pirlob üt ki sápadt arczaianak aszott gödrein.

Az olajfestvény azon arczkép volt, mit Irma iránti ábrándos szerelme következtében, Gyula méltatlanul szaggatott le a' falról 's avult ruhái közé temetett vala két évvel ezelőtt.

A' pir, melly arczán mutatkozott, a' szégyen pirja volt, mit ama botrányos jelenet emlékezete szivattyúzott fel beteg szívének szikkadt medréből.

— Ide adja a' teens ur négy pengőért? — kérdé a' zsidó többet igérőleg, látván, hogy az ifju nem örömet válik meg az érdeklött képtől.

— Nem adom, zsidó, minden batuvagyondért sem — válaszolt Várdy határozottan.

— Nyolcz pengőt adok, — mond Náthán hangosabban.

— Ne kísérsz, zsidó, — szól Gyula 's benső tépelődéssel fordul az ablak felé.

— E' kidobni való rongyokkalegyütt tizenkét pengőt fizetek érte, — szól a' házaló, az alkut befejezőleg, leolvassa az említett pénzösszeget 's válasza sem engedve időt a' meglepett ifjunak, gyorsan siet ki a' szobából.

Gyula megfordul, egy perczig gondolkodik, aztán az ajtóhoz ugrik, 's erőszakkal szakítva azt fel, így kiált a' távozó után: — Csak z á l o g k é n t, zsidó: Nem sokára visszaváltom!

'S ez időtől fogva, mint csaholó vadászebektől űzött gím, hanyatt-homlok nyargalt Várdy Gyula ujlag kitűzött célja felé. Sors — főleg k á r-

t y a j á t é k volt ezentul — mint mondá — jelszava. Szokott tüzével indult minden csáb után, mellyel e' sikamló pálya kinálkozott.

Két nagybátyja — az orvosnak és mérnöknek élő példája, el nem retenté feltett szándokától, sőt világító ikercsillagként vezérlé őt tekervényes utainak éjsötét tömkelegén keresztül.

Szerzőmód egy sem volt már becsstelen előtte, melly célhoz vezetett.

Gyors hanyatlásának fokozatai árnyatlan folytanak egybe.

Eleinte illedelmesb közhelyeket, sör- és borházakat kezdé szorgosan látogatni, 's tisztességes polgárokkal kísérté meg a' kártyázást. A' sors, mint minden játékkal, vele is változva üzé szeszélyes labdajátékát. Nyert s veszített. A' veszteség visszanyerést, a' nyeremény újabb nyervágyat 'ébresztett benne. Vágy és remény, öröm és rettegés feszítgeték ingerlékeny ernyedt idegeit.

Korábbi szenvedélyektől roncsolt keblében újabb emésztő szenvedelmek küzdének örök harczot egymás ellen. Álmatlanság, feslettség, a' kicsapongások ezer fajai nyomák homlokára undorító bélyegöket. Kifeszített viasz-sárga bőrén hústalan arcának, mélyen kivájt feketlő öblein tüvegült szemeinek, puffadt szederjes szélein kicserepesedett ajkainak — a' gyógyíthatlan aszkór jelenségei mutatkoznak.

Természetellenies kihágásai felett az enyészet öldöklő angyala tartott irtó végítéletet.

A' nyomor lefosztá már tagjairól illedelmesb ruháinak utósó maradványait. Visszataszító külseje kitiltá őt lassankint a' tisztessz nyilvános helyekről; 's már csak elvetemült éji söpredékkal barangolhatá be fertelmes odúit Budapest bünbarlangjainak.

Játékát a' nyomorultakkal csak kicsinyben üzheté. Veszteség, nyereség, aránylag csak kicsiny lehetett.

Forróbb, nemesebb ohajtás már nem keletkezett keblében; mint legalább annyit nyerni egyszerre, miből kissé csinosabban felruházkodván, szerencsáját első rangú pesti kávéházak játékasztalainál kísérthesse meg. Ohajtása nemsokára teljesült.

S z i l v á g y i J ó z s e f.

(Vége követk.)

S Z Ü R E T D A L.

(BADACSONBAN, 1844-ben.)

Dalt, barátim, a' pohárhoz,
— Melly kezünkön szétforog;
Dalt! fizesse meg, hogy ázik,
Énekével a' torok;
Büteremtő lesz különben
A' gerézd aranyleve;
Átokul lesz ültetője,
Ősapánk, Noé neve!

Búsulöre nincs minálunk
Szukség, tudja jól az ég;
Büteremtő e' hazában,
Szent hitemre! van elég
Kedv hiányzik a' magyarban,
Munkakedv és szeretet:
Hadd teremjen a' Badacson
Tetre gyujtó cseppeket!

Jó feledni víg pohár közt
 Őseink vad harczeit,
 Hogy dalunk meg ne zavarja
 Nagy halottink álmait;
 Ittak űk is a' hazáért
 Hős csatákon vérpohárt,
 Áldomásuk szent díjában
 Rájok hírnév fénye szállt!

Ittak űk; igyunk mi is! mig
 Nincs kikűzdvé a' csata:
 Harczban áll a' honfiakkal
 A' sötétség rút hada!
 Kopja nem kell e' csatában;
 Lángaczel itt: szív, meg ész;
 'S száll reánk is hír, dicsőség,
 Ellenűnk ha szétenyész.

Fel, barátim, a' kupával!
 Lángfolyam forr gyűgyibén:
 Hadd teremtsen harci kedvet
 Lágű utódok vériben!
 Fel, barátim! és ha gondunk
 Nagy, miként a' Badacson:
 Nyelje el, hisz semmi dolga,
 'S még nagyobb — a' Balaton!

C s á s z á r.

N I N C S T Ő B B É!

Fűvárosi fresco-kép.

B e v e z e t é s.

Tisztelt szerkesztű ur . . . 's mivel én nem vagyok szerkesztű, tehát b a r á p o m is! Talán emlékszik ön még, hogy két hét előtt két férű sétált karöltve, két sűslogó lámpa homálya mellett, két utcasark közelében; az egyik ő n vala, a' másűk é n. — Ön igen bűs volt, azon fontos okból, mivel nem vala jű kedve; én ekkor ezt találám mondani: „milly sötét az éj!” — Ön erre lelkesűlve ragadá meg karomat 's dicsűült tekintettel, mintha a' postaszolga egyszerre ezer előfizetűt hozott volna, imigű szűla: „lelkem barátom, ön most olly roppant elműsségűt mondott, hogy fűnyesen bebizonyítá, mikép egyenesen fűvárosi fresco-képek írására szűletett. Barátű érzelműitűl 's a' tiszteletdíjra nemesen resignálò vonzalmátűl remélem, hogy ön lapom számára illy megbűcsűlhetlen irodalmi kincset fog „készíteni.” Adja szavát: mert halálòs kár lenne, ha illy ragyogón bebizonyult hivatását eltemetni akarná.”

Ezen inkább barátű, mint ivedűt 16—20 pengű forintot i g é r ő szerkesztűi felszűlítésra nemes és hű vágy kezdé keblemet dagasztani 's egészen ellágyulva szűlék: „Irok, de csak egyet; ezen e g y azonban — arszlána leend a' fűvárosi frescoknak. Ámde egy fűltétem van —

(ön háta kissé borsűzni kezdé, mint bizonyos uraké az irodalomtűl . . tán nagy tiszteletdíjnak miatta?)

— hol veszűnk művészű remekletű fametszűvényeket frescomhoz?”

Őnnék arca csodálatòsan fűlvidult 's sebesbeszűdű ajkain, mellyek őnt aligha fogják Demosthenessé képezni, ha mindjárt száz beszűdét is fog tartani a' nemzeti kűrben, ezen szűk őzűnlének ki:

„Azon könnyen segíthetűnk; L a n d e r e r ur most érkezett meg Londonból 's nyomdáját ujonnan fűlszerelni szűndékozik a' legujabb találmányokkal, (mellyekbűl a' jűvű éví „Életképek“-re is fog valami jutni), a' régi lomot pedig szeműtre hányja.

Ezen haszonvehetetlen régi lom közt fametszvények is vannak, miket egy-pár fillérért megkaphatunk 's becses műmelléklet gyanánt használhatunk."

"Dicső gondolat!" mondám én.

"Csak kár, hogy nem eredeti;" mondá ő n.

"De hátha valamelyik collegája azt lobbantja ön szemére, hogy szemétre való dolgokat használ?" mondám én.

"Csak nem tehetem föl róla, hogy a' szemétből is monopoliumot akarna üzni!" mondá ő n.

"Tehát Isten nevében;" mondám én.

"Amen!" mondá ő n.

Ime, kegyes olvasó, így született ezen nevezetes fresco-kép, mellynek legfőbb érdeme kétségtől az, hogy nemcsak első, hanem egyszersmind utolsó is.

E L Ő S Z Ó.

Soroksári paraszt.

Jó magot vetek.

Arlequin.

Mit csinál, barátom uram?

Szamár.

Nem értem.

Szeretné tán tudni a' nyájas, 's ha előfizető, még nyájasabb olvasó, mi fog a' „Nincstöbbé!” igen genialis czím alatt immár következni? Mindjárt megszuggjuk. A' nyájas olvasó elvesztendi nyájasságát 's nevezetes cikkünk elején, közepén és végén imiggy fog sohajtani: „nincstöbbé!” — türelmem!

Sokat ígérő czímünknek csak ez a' jelentése.

Már most képzeljük, hogy valami Gazsi, Pista, Móricz vagy Kleofás nevű

lelkes fiatal ember, mikép őt itt

bemutatni szerencsénk van, fölkel, ásit, arszlánilag felöltözik és sétálni megy, ünnepélyesen sohajtván: „nincstöbbé!” — hitelem!

Hősünk olly desperatus állapotban van, mint a' művészetről fogalom némelly körökben, midőn az emeletes házat adna valami jó nemzeti vigjátékra nyaktörő riskirozás), ha diadalmas „nincstöbbé!”

(mí, köztünk mondva, nem tekintettel kiálthatna föl:

szükségem!

Mivel azonban hősünknek illy fölkiáltása, épen úgy, mint számtalan más kiáltás, mitsem használna, sőt ez által az önmegtartás szent kötelessége ellen halálos bünt is követne el, tehát mélyen hallgat és szöke Dunánk szemetes partjára lép. Tán épületes elmékedéseket akar tartani a városi tisztaságról, vagy vízbe ug-rani? — Nem, hanem az Óbuda felé induló magyar, Donau' nevű gőzöst

nézi 's szomoruan declamál, mint Egressy Béni Othel-loban: 'n i n c s t ö b b é' — haladás füst nélkül!

Innen a' vá-czi-utczába emeli lábait 's midőn a' Nákóházból kilépőhitelezője elől az utca másik oldalára

akar menekülni, két gyorsan arra vágató uracs által majdnem elgázoltatik. Hősünk kissé megijed 's egy pillantatot szabójára, a' másikat az elrobogó lovasokra vetvén, fölkiált: 'n i n c s t ö b b é' — élet-bátorság!

Hősünk innen is tovább ment és mendegélt 's a' királyutczában egy csinos malom mellett haladott el, t. i. a' malom tulajdonképen csak czimerül szol-gált egy lisztes boltnak, mellynek ajtajánál szép zsidómenyecske ka-csingata, kinek vonzó alakján annyira megtapadtak hősünk szemei, hogy észre sem vette a' két kan-agarat,

mellyek labai közt átiramolván, őt majdnem a' piszkos kövezetre teríték. Ijedtségéből magához térve, buzgó áhitattal gondolá: 'n i n c s t ö b b é' — fontolva haladás!

Azt méltóztatik a' nyájas olvasó talán gondolni, hogy mindez nem érdekes, sőt valamennyire unalmasnak is mondható! Boldog Isten, hiszen k é p e s fővárosi fresco-képet irunk, miben nem a' gondolatok szülik a' képeket, hanem a' képek a' gondolatokat 's lehet-e aztán valami jobbat vagy mulattatóbbat kívánni? Méltóztassanak tehát megnyugodni a' sors engesztelhetlen végzésében, melly e' frescot önökre mérte,

hiszen nem olly shakespearai fatum ez, mint az itt látható tör és méregcsésze a' fresco-fej alatt, mellyről örömet szet-retnők elmoudani: 'n i n c s t ö b b é' — üres fej!

Addig, míg így mentegettük magunkat 's elmondottuk azt, mit az olvasó ugysem hisz el, hősünk kiért a' központi

vasúthoz 's — nem gondolt semmit, miből ellenségei alkalmasint azt következtetnék, hogy 'n i n c s t ö b b é' — gondolata.

De csatlakoznak, mert kün a` réten két

lóval, egy

bikával 's két

szamárral találkozáván,

hogy kevesen vagyunk!

ábrándosan sohajta: „n i n e s t ö b b é” — okunk panaszra,

Ezután

honi szivart gyujta meg hösünk Szentkirályi gyárából 's kedélyesen füstölögtetvén azt, azon lélekemelő meggyőződéssel végzé be fővárosi sétáját, hogy ma már eleget

tön a` hon boldogságának 's derűjének előmozdítására 's egyik kezével fejét vakarván, a` másikkal z s e b é t tapogatván, e' kettős üresség fölötti édes megnyugvással susogá: „n i n e s t ö b b é” — rám szükség!

B E F E J E Z É S.

T i g r i s.

Miért dobol ön?

V á r o s h a j d u.

A', fresco-ház' eső alá jutott!

„Nincs többé!”

Frescofi Tihamér.

U T Ó H A N G O K F Ü R E D R Ő L.

Zöldellik pedig Dunán tuli Magyarhon szelid kelleme közepén egy nagy tó, melyet hajó nélkül is magyar tengernek csúfolnak; ennek partján gyógyforrások gyöngyöznek fel az anyaföld méhéből, hogy ez éden ölen körülözöl tenyészzenek a' kórságosok számára. Nevök: B a l a t o n és F ü r e d. Ide, közel és távol hon fiai gyűlnek, csodálni 's élvezni — ha tudnák — a' természet nagyhirű bájait és gyógyítani kórságukat; azonban itt helyben a' természet csudálását 's a' kórság orvoslását f e l e d i k 's m u l a t j á k magokat. Ez ám az i s z o n y ú multság! Nézik és ismét nézik és szótlanul bámulják egymást, mintha Kongó és Domingo idegen nyelvű hatáiról vetődtek volna egymás mellé; pedig e g y nyelvűek volnának, ha e g y anyai nyelvök lenne; ha ,k i b i r n á k' egymást ,m e g é r t e n i.'

„Oh fogadd mélységes üdvözetemet, kényesőt árasztó fürdői aristocratiá, szűkeblű felénkséged 's duzmadt gögöddel!! Olly jól illesz be a' mesterkéletlen természet egyszerű mezejére, mint madárijesztő a' pirosló cseresnyefára: olly zuzmarázos kéjekkel árasztod el a' sudar paloták zugait, hogy a' tihanyi visszhang is riad belé! Sőt oktató mester is vagy te: az üres fejeket hosszú genealogiákkal belleled meg, hogy ne kongjanak; a' számolni nem értő magyart számolásra erölteted; elfelejtetvén vele, hogy a' 1-ae 9-us szerint a' magyar sz. koronának, minden kutyaőrös egyenlő tagja; hogy szeme előtt is éber figyelmében tartsa, hogy a' ki, maga vagy apja bármí utoni működése után, néhány barázda földdel többet á l l i t tulajdonának, vagy a' sors hosszabb 's nyomatékossá czimet a k a s z t nyakába vagy a' születési terno kiállóbb rangfokra t o l j a, mintszomszédját: már nem ugyanazon egy agyagból gyártatott, 's nem a' többi 'canaille'-al vándorol a' más világra; hogy az egyik ember nem olly ember mint a' másik, 's nem kereshet az unalom ellen egy körben mulatságot!! —"

„Üdvözlég; te hatalmas szellem! mert te erős ur vagy: a' gyógyulni jövőket még betegébbé teszed, 's a' mulatságot hajhászókat unalommal tartod jól!!"

„Üdvözlég, ismételve, te ezer éves, hosszú körmü, bűvész szellem, ki a' soha nem állhatatost önmagadban állhatatossá jegesítéd; ki olly sok embertársait rettengetve futó rab felett csörgősapkát lebegtetsz; olly sok rabot izzasztasz a' formaságos habonák pókháló finom bilincsei közt; 's végre a' szabad akarattal büszke emberi ész, akaratlan törpévé silányítod."

„Mélységes bókommal megegyeszer üdvözöllek!"

Igy fohászkoznak fel egy ártatlanul zsidónak, 's egy ártatlanul a' 1-ae 9-us szerint a' szent koronának valóságos tagjává nem adózó bácskainak született ur összevetett, de azért egymást nem értett akarral, miután három fényes és három esős vihartól korbácsolt nap az unalom őket a' nagy közönség rettenő példájára szinte agyon kinozta. Szegény jámborok! ők is gyógyulni 's mulatni jöttek Füredre!! Imádkozzunk érettök, mert ők martyrságot szenvedtek.

* * *

Még rám is elragadt 's csirába indult az aristocratiái számolgatás vágya elannyira, hogy ha a' sétatéren valakit megpillanték, tüstént számítgatni kezdek: mennyivel idősebb az én ösöm a' megpillantott vendégtársaménál? hány barázdával van több földem 's nyúlósabb czimem, mint az 'amicé'-nek? — 'S imigy képes valék kivetni még azt is, miszerint például egy rőtkepű kövér urnak ereiben, 'kinek dédapja a' jámbor II. Ulászló alatt azért kapott egy-pár falut, mert a' fejedelmet törtkerekű kocsijával a' sárból kivontatta, a' nemességet szerzett dédapa eredeti nemes véréből már csupán $\frac{1}{4096}$, azaz: egy, négyezer kilenczvenhatod résznyi ös vér csergedez; — egy másik pápaszemes vastag urnak pedig, — a' mai naptól az első fokozaton két, a' másodikikon négy, — a' harmadikon nyolcz ösapát, 's így tovább fölfelé számítván, a' 13. fokozaton, mely a' várnai 's rigómezei veszedelem idő tájára eshetik, már 8,192 öse v o l t és v a n. Oh, ti fényt árasztó ösökök!! —

Majd az aequatio szabályain iparkodtam kivetni: hogy a' jelenkorban születetik-e ember ös apák nélkül, amugy esős idő után kibuvó gomba módjára; 's hogy vannak-e sokan, kik ősi javaikat és saját szerzeményeiket matematikai hittel igazlelkű büntelen keresménynek állíthatják?!

A' füredi nemesek közt Sz. ur volt a' l e g n e m e s e b b ember: mert ő maga acquirálta magának 's családjának a' nemességet.

Füreden egy-pár magyar indigenát is láttam, 's meg nem állhatom, hogy ez időszérianti gondolatokat el ne mondjam.

Csak furcsa tékozló vak nemzet ez a' magyar! Egy külhoni fi meghódít valami

gazdag magyar leányt, a' ki hazájában is akadna vevőre, vele házasságot sző 's ur lesz utána. Az imígy gyártott magyar ur mostanában, gyenge melle roppant megerőltetésével néhány magyar szót kegyelmesen betanul, hogy faluja irnokai 's biráinak lehessen mit csodálni vagy kacagni. Erre az olcsó trombitások kikürtölik, hogy e' vagy ama magyar dús leánynak szegény külföldiből lett hosszú mindenféle, b u r g' nevű férje még a' magyar kenyér után néhány magyar szót is le bátorzkodott nyelni megfulás veszélye nélkül, azaz mutatja: hogy t u d m a g y a r'. 'S most a' dicsőített több illy roppant érdemeire támaszkodva, hazafiúsításért folyamodik, a' magyar pedig még szerencsésének tartja, őt i n g y e n (mert az országos pénztár ugyis könyekig — üres) meghazafiusítani; 's míg a' magyar paraszt, kinek már ősei is e' hazáért véreztek 's verejtekeztek, 's terhei alatt földig görnyed: az új magyar fi a d ó n é l k ü l l e s z i a' kövér falatokat 's a' 1-ae 9-us vértje alá buvik. — De legalább csak a' magyar földön falatozná fel jövedelmét! Hohó! Az új hazafi a' bődönyökre szűrt zsírral külféskébe száll, 's az amugy is külföldre futva siető pénzt folyamódra csapolja kifelé. — Megesik, hogy ők néha magyar jószágukat évtized alatt egyszer néhány napi kegyelmes szemlére méltatják; ekkor mi egész erőnkől harangozunk 's te Deum laudamus'-t harsogtatunk. Sapienti pauca! azaz: pusztában hetvenkedik a' harangozó.

Szeretném tudni: hát a' magyar mellyik külálladalomba jár magát v a g y o n s z e r z é s v é g e t t hazafiúsítani (pénzét egész világ h a z a f i u s i t j a); 's hol osztogatnak neki olly jogokat, hogy adó-mentes rengeteg jószágokat összevehessen és ezek jövedelmét itthon nálunk eméssze fel?! — Oh, mi pazar bőkezű vendéglátók vagyunk; de cselédeink- 's barmainknak meg nem engedjük, hogy cserpes és téglá hajlékban aludják ki fáradaimaikat.

* * *

Oh, beh szép! oh beh vig ez a' füredi élet! Itt a' hány megyebeliek a' vendégek és ismét azokból a' hány különböző rangú család van, szinte annyi kör képződik. Van somogyi, zalai, bácskai, pesti, bécsi, vasi 'sat. magyar, német, egész, fél 's negyed mánás, — alispani, szolgabírói, táblabírói, papi, nemesi, katonai, kereskedői, zsidó 's a' jó Isten tudja még hány 's hogyan nevezhető társasági kör. Egyik ember a' másikat néma szemméregetéssel bámulja vagy kacagva bírálja 's huzódik tőle, mintha ragályos volna, legkevésb vágya sincs ismerkedni, sőt ha némelnyik ezt megkísérteni merészkedik, gögös hidegséggel az összeismerkedést, dérmódra, leforrázzák.

E' feszes társaságtalanság okául azt tartom, hogy a' vendégesaládok közt egyetlen egy sincs olly magas állású 's finom és ügyes tapintatu, melly a' heterogen elemeket összesimitván, a' vendégeket egymáshoz bizodalmasan közelítő társalgási körbe fűszere tudná gyűjteni; és a' férfiak közt sincs olly magas lelkierejű arszlán, a' ki a' férfiakat egy barátságos társulatba összefonná.

D e á k hozott csak némi közeledést a' vendégek közé, ő néhány napra összeolvasztá a' magokat egymás felett mindig magasbna képzelő rátartós köröket 's magyar barátságot lehelt az őt környezőkre; — de a' mint ő bucsút vett, minden ismét szétfoszlott, mindenki csak saját rangjabelire m e r t r á n é z n i 's társalogni; mihez a' jó Isten fűszerül néhány szélről zagyvált esős napot küldött!! Kell-e még több?! — H a t á r s a l g á s i t e r e m v o l n a, ú g y h i s z e m, t ö b b m a g y a r b a r á t s á g f e j l ö d n é k k i; 's az aristocratái hideglelés szellem 's pörgőg, a' vendégek érintkezése által leköszörültetnék.

Csekély magamat azonban — hála Istennek nem sokat törődve vele, bár olyan képet csinálnak is némelnyek mint a' tihanyi felsziget — nem igen gyötört az

nameun. Elég óvszerem van ellene mindig tartalékban. A' nálamnál magasbakhoz lom sovárgok törleszkedni, a' kisebektől pedig nem rettegek, hogy rólok valami ragadjon rám. Ezért tehát nem sokat búsitott az aristocraticus unalom és „Zollstock“os szellem; 's pedig annál kevésbbé, miután már eleve egy a' hazai gondolkozásmódok összegéből mozaikolt baráti társaságban telepedtem meg Füreden. A' világ négy sarka szerint: szabadelvű, király 's pap párti és juste milieu szellemekből vala társulatunk egybefűzve; e' négy szellem pedig együtt a' legártatlanabb modorban képzelve még ha savóléval öntözvék is, távol űzi mindenkitől az unalmat. Van zaj, harcz és háboru! csak fül és tudó legyen!!

És én bátran ismétellhetem: oh, beh szép, oh, be vig az a' füredi élet!!

C s a t á r y O t t o.

A' K Ö R.

Miután azon egyesület, melly évek előtt „Kör“ czim alatt létrejött, utóbb e' czimet „Irodalom és művészet barátinak köre“, meg utóbb „Nemzeti kör“ czimre változtatta, orszagszerte jeles honfiak rokonszenveit bírja, nem felesleges dolgot vélünk tenni, a' vele 's benne legujabb időkben történekről röviden értesíteni a' nyájas olvasót; ez értesítéshez néhány észrevételt toldván, mellyeket becses figyelembe ajánlani bátorkodunk.

A' nemes egylet multjából csak egyet hozunk fel, lényeges dolgot és itt megemlíteni kell. Alapszabályainak végső cikkelyében nyilván kimondva állott, hogy azok, az alapszabályok t. i., közgyűlés által (minden kivétel nélkül!) bármikor megváltoztathatók... És az alapszabályok e' cikkelyében volt elrejtve magva az utóbb kifejelt mirigynek, volt rés engedve azon baj becsusztatására, hogy az egyesület addig módosított önmagán, míg megszűnt lenni az, a' mi eredetileg volt. Léte céljait egyre változtatni szomorú jele a' határozottlanságnak egyes emberre nézve is, még szomorubb, ha egyesület alapszabályai közt tüzi ki, miszerint ő ezen proteusságot játszani a k a r j a. Élt is a' kör ezen hatalmával, mellyet önmagának engedett, mellyet azonban szilard, célját tudó, 's célját előmozdítani törekvő egyesület önmagának nem fog engedni soha; — élt, miként idézett czimváltoztatásai is mutatják, mind addig, míg végre eredeti céljáról: irodalom, művészet és minden közhasznunak tehetség szerinti pártolása a' művelt társalgás mellett, tetteleg egészen megfeledezett, sőt annyira jutott, hogy egyes tagok gyűlés színe előtt — az indulat hevében bár — kimondani nem átalották, miszerint ők irodalom- és művészet-ről tudni nem akarnak semmit, nekik annak hallatára a' hátuk is borsószik... Az eredetileg kitűzött nemes célnak illy tetteleges mellőzése miatt hallottuk is a' lelkes-bek panaszeit már több mint év óta, hogy a' kör eltért irányától, hogy nem egyéb tekéző, kártyázó 's dohányzó társulatnál, — a' miben valóban volt is valami, 's a' miért többen régóta meg is szűntünk keresgélni ezen — ha tetszik — bármely kávéházban feltalálható élvezet után. — Ez volt az egyik hiba, ez az alapszabályokban.

A' másik hibát valóban nem tudjuk, hol keressük? mondjuk-e, hogy az egyesület szellemében vagy némelly egyes tagokban rejtezett, 's melly abból állott, hogy a' körben valami örökös nyugtalankodás, örökös költözösködés vágya élt, mellynél fogva alig települt meg egy szállásában, tüstint arról gondoskodott, hova költözzék már most; 's e' vágy oly mohó volt, hogy nem fért meg mellette azon türelem, bevárni legalább, míg a' város szebb részén teljesen alkalmas szállást kaphatna (egy

izben), vagy míg bérdeje elhagyandott szállásán kitelt volna (más izben); csak ment, mintha üzetett volna. — Ez volt a' másik hiba, ez a' költözösködés hibája.

E' k é t hibából fejtett ki e g y nagy baj, az, hogy a' kör, ellenkezőleg jelszavával „E g y e s ü l t, h o g y e g y e s i t s e n” megoszlott, ketté vált, lett belőle két kör: „Pesti kör” és „Nemzeti kör”, ez utolsó elköltözvén a' hatvani utczába, az első maradván régi helyén az országúton.

Eleinte mi is összeolvadásról gondolkozánk; de ennek lehetlensége csakhamar kivilágított előttünk; nem akarunk a' szem elől veszített czélról, nem az iszonyuan zajgásos gyűlésekről stb. stb., beszélni, csak röviden említjük, miszerint olly elemek jutottak be 's vergődtek többségre a' körben, melyek miatt a' megszakadás elkerülhetlen lön; egyik rész sodortatott tovább, nem tudjuk, mi czél felé; a' másik visszatért és erőteljesen karolta fel a' kör eredetileg kitűzött nemes czélját.

A' kebelünkről elszakadt atyafiak a' hatvani utczában, magukkal vittek mindent, mije az egyesületnek volt, a' jegyzőkönyvet, iratokat, könyvtáracskát, bútorokat, sőt magukkal vitték némelly tagtársunk azon kötelezését is, hogy pénztárunkba három évig részvényt fizetni kötelesek... És mi, csekély véleményünk szerint, mind ezekért panaszkodhatunk bár, de nem kelhetünk ki a' tett ellen, nem mondhatjuk, hogy rajtunk vagy egyes tagtársainkon törvénybe ütköző jogtalanság történt vagy történik. Ez némellyek előtt tán kissé keserítő szó, de őszinte vallo-más. Hiszen ott volt a' nemzeti körnek, melynek tagjai valánk, alapszabályai közt, hogy ezen alapszabályokat, mondjuk, egytől egyig, tehát az egyesület czélját sem véve ki, (ez az a' nagy szó!) a' közgyűlésnek tetszése 's belátása szerint változtatni lehet, így tehát mind azok, kik ezen nemzeti kör részvényeseül aláírva voltunk, megegyeztünk, legalább megegyezni nyilvánítottuk magunkat aláírásunk által mindenben, a' mit a' közgyűlés szótöbbséggel (a' szavazatjog pedig szinte régebb idők-től fogva megadva levén egy éves részvényesnek is) határozni jónak talál; mi nem olly egyesületnek voltunk részvényesei, melynek bizonyos meghatározott és változhatlan c z é l j a van, csak e' czimnek voltunk mi részvényes aláírói „Nemzeti kör”; míg tehát tisztelt atyáinkiai a' hatvani utczában e' czimet megtartják, addig áll az aláírók kötelezettsége, ha mindjárt nemcsak minden alapszabályok fordítatnak fel fenekes-től, hanem ha maga az eredeti czél egészen ellenkezővé, nem akarjuk mondani mily kárhózatossá változtatnék is a' közgyűlési szótöbbség által; mert hiszen az egyesület alapszabályait (egytől egyig, minden kivétel nélkül) változtatni szabad; 's így az, hogy az egyesület eltért saját czéljától, senkit sem szabadít fel kötelezettsége alól.

Mi, kik megmaradni akartunk a' kör eredeti czélja mellett, f. h. 12-dikén del-előtt tanácskozmányt tartottunk az országúti régi szálláson; elegendő rokonszen-vüekre találván, egyletünket megalapítottuk, ideiglenes választmányt nevezünk, mely a' „Nemzeti kör” alapszabályait még az nap délután általnézze, módosítsa, 's Mindszent-napján tartandó közgyűlésre terjesztés végett elkészítse. E' választmány ülését meg is tartá, olly gyönyörűen, hogy benne részt vennie, ki a' magyar tanácskozási zajongástól tán kissé borzadoz, örömeire szolgált. A' választmány az egyesületnek ideiglenesen „P e s t i k ö r” nevet adott; és az alapszabályok végpontjában megtevé azon nagyfontosságú módosítást, miszerint a' „Pesti kör” alapszabályait változtatni a' közgyűlésnek mindenkor lehet és szabad ugyan, k i v e v é n a z o n b a n a' f e j e z e t e t, m e l l y a z e g y e s ü l e t c z é l j á t h a t á r o z z a m e g... Bármit mondjon tehát akárki, a' „Pesti kör” nem a' „Nemzeti kör” többé; meggondolt, meghatározott jellemű lön, férfivá vált, ki nem ingadozik, ki nemes czélt tűzött maga elé, és uemesen korlátozá a' maga szabadságát, miszerint kitűzött czéljától el nem térend többé soha. E' dolog olly kevéssé van, mi ellene egyetlen szó-val felhozott, a' század szelleme ellen, miszerint épen a' század szellemében nem ismerünk, 's ha ismernénk, kevésre becsülnénk, olly egyletet, mely czélját változ-tatni megengedné magának, mely neveért és nem czéljáért állott volna össze, 's

mellynek e' szerint ugyszólván czélja volna: meghatározott czéllal nem birni . . . Ez nem is lehet másképp; az egyesületet nem a' név, hanem a' czél teszi; nem a' név, hanem a' czél változtatása alakítja más egyesületté; részvényesei nem a' névért, hanem a' czélért lettek tagjaivá; ha a' czél megszűnt, ott maradhat a' czím és név világ végeig, de az az egyesület nem lesz többé az, a' mi volt. Biztosítani kell tehát a' czél megváltoztathatlanságát; 's ezt, úgy tudjuk, minden egyesület meg is teszi alapszabályaiban. Példákat felhozni 's a' dolgot tovább vitatni, gyermekes volna. — Egyik hiba tehát el volna háritva mindenkorra, ebből baj többé nem kerekedbetik, ha t. i. — mit biztosan remélünk — a' közgyűlés a' módosítást elfogadja.

Ohajtásunk lett volna az is, hogy a' 'Pesti kör' ne tűzne ki czéljai közé oly sokat, mint a' 'művelt társalgás, irodalom, művészet és közhasznuak tehetése szerinti előmozdítása'. Ha az egyesület a' közhasznuaktól, a' mi alatt minden és még valami értethetik, visszavonul, annál központosítottabb ereje maradna a' nemes társalgás, irodalom és művészet előmozdítására, mi magában elég nagy, szép és terjedelmes czél . . . Ne mondja senki, hogy az irodalom és művészet oly szók, mellyek hallása is sokakat visszajesz az egyesülettől; elég szegény, elég baj, ha úgy van, hogy a' minék legnagyobb vonzerővel kellne birnia, visszaszító erőt gyakorol; mondanánk ki nyíltan, hogy mi irodalom és művészet baráti vagyunk, 's ha volna vadon fia, ki tőlünk e' miatt visszajed, vonuljon el bátran és társalogjon saját szegényével . . . Tehát annyira jutottunk-e már, hogy barátkozni irodalommal és művészettel, 's ezt nyíltan bevallani, átaljuk? . . . Igen is, kell néha engedékenység a' gyöngeségek, kell az előítéletek és balvélemények iránt is; de — s u n t c e r t i d e n i q u e f i n e s; illy engedékenység nem nemes önmegtagadás, de kissé igenis puha gyávaság szüleménye. 'S nézzük csak, ugyan mit veszünk vele, ha oly emberek, kiknek irodalom és művészet hallatára, a' hátuk is borsószik, elszakadnak tőlünk?

Nem akarunk felhozni egyéb módosításokat, mellyeket az ideiglenes választmány a' közgyűlés elé terjesztendő alapszabályokon tett; — elég legyen csak még azon szinte nagy fontosságút említünk, miszerint az igazgató választmány eltöröltetett, helyébe egy tagválasztó bizottság 's azonfelül négy munkáló (gazdasági; könyvtári; művészeti; irodalmi 's közhasznu czélú) bizottság életbe léptetése hozatott be; évenként csak egy számadói, közgyűlés tartása határozottatott el.

Legyen itt szabad azt is örömmel megemlítünk, miszerint L i p t h a y S á n d o r ur használatra átengedett nagy könyvtára által oly könyvtárnak vagyunk birtokában, mellynek országszerte nem mutathatja pártját bizonyosan egy egyesület sem.

Másik hiba volt a' 'Nemzeti kör'-nél az örökös költözködés hibája. Tömerdek hiba, nemcsak azért, mert valóban oly ingatag, oly gyermekes nyugtalanságot árul el, melly egy nemes testületet nem legajánlóbban bélyegez; a' mellett, hogy rést nyit a' fényűzési vágynak, melly után indulva, alig kezd az egyesület csak kilátást is birni jövedelme szaporítására, azonnal nem arról gondolkozik, hogyan lehessen e' pénzt szellemi czelokra minél jobban fordítani, hanem hogyan lehessen elfecsérelni drága fényes szállás, új hebutorozás, költözködés költségeire; sőt néhol tán rést nyithat még oly törekvésekre is, miszerint ha egyik vagy másik (mert mindenütt vannak, lehetnek legalább, kik a' közczélt örömet rendeltetik alá maganczéljaiknak), itt vagy ott egy új szállást szeretne jó gazdának elajánlani, korteskedést kísérthet meg a' kör kebeleben, ezen új szállást vele felfogadtatni.

A' 'Pesti kör' kitűzött nemes czélját bizonyosan nem fogja felejtteni soha, 's így nem felejtendi azt is, miszerint új meg új, fényesnél fényesebb szállásokra költözködni nem lehet törekvése; nem lehet akaratjában soha, az irodalomtól, művészetektől és közhasznu egyebektől elvonni a' szép pénzt, és azt arra fordítani, hogy egyik vagy másik háziur gazdaguljon belőle. Koránsem kívánjuk, hogy a' 'Pesti kör'

jelen szállásán maradjon mindenkorra; nem bizony mi, csak azért sem, mert azon szállás igen diszes, szép és kényelmes ugyan magában, 's az is bizonyos, hogy kik a' nemes célhoz melegen ragaszkodnak, még messzibbre is elmennek érte, mint mennyire van például Budavár a' pesti országtól, de — akárki mit mond — e' szállás csakugyan nagyon kényelmellen annyiban, hogy a' város középpontjától jó távol és félreesik, 's ha a' város közepében színtolgy diszesszel és bensőleg kényelmessel lehetne fölcserélni, bizony nem volna ez megvetendő dolog... Nehogy azonban a' költözösködés, a' szállásbani fényűzés vágya megszálljon bennünket, ohajtanánk gazdasági rendszabályul megtartatni, hogy mindaddig, míg a' 'Pesti kör' bizonyos tőkepénzt, szellemi célokra fordíthatót, meg nem takarított, a' mostaninál drágább szállást nem fog bérelni... Ne tessék ez fölösleges előgondoskodásnak; multunkból tanulhatjuk, hogy a' minmagunk iránti ovatosság legkisebbé sem válnék ártalmunkra, mert a' 'Pesti kör' mindig az marad; de nem leszünk tagjai mindig ugyan azok. 'S mert ki a' célzt akarja, akarnia kell az eszközöket is, jobb inkább férfias szabadon határozott rendszabályt hozni magunknak jó előre, semmint hogy utóbb e' részen az ingatlanság, a' nyugtalanzkodás, a' szállási fényűzés lelke szálljon közénk. A' hozott rendszabályt nem olly könnyű aztán megmástitani, mint értelme ellen cselekedni egy ollyannak, melyet nem szabtuk ki magunk elé.

A' 'Pesti kör'nek alapszabályaiban kimondott célja, miként azt az ideiglenes választmány közgyűlés elé terjeszteti határozá: művelt társalgás, irodalom, művészet és közhasznuaknak tehetség szerinti előmozdítása... Igaz ugyan, hogy a' tekezés, kártyázás és az illy multságok egyéb nemei legkisebb ellenkezésbeu sincsenek a' művelt társalgással; de —

Az élvek, melyekkel az egyesület tagjainak kínálkozik, kétfélék; mondjuk: szellemiek és anyagiak. Mert az elsőbbség közé nem lehet, szabadjon az imént említett multság-nemeket az utóbbiak közé számitanunk. Az egyesület célja továbbá, inkább ígét mint kenyeret nyújtani. Keresni kell tehát a' módokat, hogy ezen szellemi élvek minél bővebben, gyakrabban, minél bérmentesebben nyújtassanak a' tagoknak; 's ha, és miután, kell ezen élvek egyikét vagy másikat, vagy mindkettjét pénzért adni, úgy hisszük, célszerűbb, az anyagi élveket szorítani adó, nagyobb adó alá, mint a' szellemieket, vagy: ha adóztatni kell a' szellemiekért, kell annál inkább szellemi, mint anyagi élvekkel táplálni tagjait; inkább az anyagiakért... Volt szó az id. választmányi ülésen arról, hogy a' tekeasztal, kártya, dohány és szivar 's az efféle felszabaditassék, hogy effélével a' 'Pesti kör' ingyen szolgáljon tagjainak. Mi valóban nem szeretnénk ezen gazdasági rendszabályt életbe léptetve látni, csak azért, — a' mint mondánk, — mert kiváltkép ohajtasunk, hogy a' 'Pesti kör' minél busásabban lássa, láthassa el tagjait szellemi élvekkel, 's ha már úgy tetszik, inkább ezekkel ingyen, mint amazokkal. Mindenkünk igen örömet megfizeti, úgy hisszük, tekediját, a' ki tekézni szeret, kártyapénzét, a' ki a' kártyának barátja, megfizeti szivarát, dohányját; ez okért bizonyosan nem fog üresen állani a' tekeasztal, sem érintetlenül heverni fiókokban a' kártyahalmaz; megfizeti mindenkünk annál örömetesebb, ha tudja, hogy midőn itt multságáért fizet, azzal az egyesületet egyszersmind elősegíti a' nyújtható szellemi élvek szaporításában. 'S nem nagy könnyítésére válnék-e mind a' köz, mind az illető bizottmányi pénztárnak, ha elhatározatnék, hogy a' pénz, mely ez uton bejő, például a' művészeti bizottmánynak szolgálna egyik segédforrásul, hogy rendezzen belőle hangversenyeket, szavalásokat, gondoskodjék felolvasásokról, 'stb? vagy átengedtetnék az irodalminak, hogy minél inkább gyámolitassék tehetsége, miszerint könnyű móddal beszerezhesse az irodalom legújabb és régibb nevezetes terményeit, — mert reméljük, az egyesület saját könyvtára sem fog ezentul maradni azon igen-igen szegény állapotban, melyben nyomorkodott a' 'Nemzeti kör'?

A gazdasági bizottmány előtt nagy fontosságu feladat fekszik a' nemes egyesület jövődjére nézve; a' takarékoság elvét ohajtanánk életbe léptetni; ohajtanánk határozatkép kimondatni jó előre, hogy az egyesület mindent megszerez ugyan, mi — szem előtt tartván, hogy magát a' polgári rendűek, középsorsuak közé számítja — az illendő disz és kényelem kiállításához szükséges, de tulságos fényűzésbe bocsájtkozástól mindenkorra őrizkedni fog; fényűzésnek nevezzük pedig mindazt, nemcsak a' mi a' jövedelmi tehetséget felülhaladja, hanem a' mi a' kitűzött nemes cél megközelítését, irodalom, művészet és közhasznuakhoz járulás't, nehezíti, akadályozza. Rendezzünk társas lakomákat, multságokat; de ne olyakat, melyek részvényei némelly egyes tagok tehetségét felülmulják, mert a' mi célunk nem, fényleni gazdag lakomák, csillogó multságok tartásában, melyek a' szerény, Pesti kört vetelkedőjévé tegyék más gazdag 's a' mieinkhez hasonló szellemi célokra nem törekvő társulatokhoz... Lebegjen felettünk e' részben a' szerénység, egyszerűség, takarékoság szelleme!

... És most — lengjen egyszersmind az egyetértés, a' lelkes összetartás nemtője fejünk felett; maradjon folyvást szemünk előtt a' kitűzött nemes cél; és — szaporitson az ég bennünket szép diszesen, csak ne oly sokra, hogy uj rajt üzzön ki belőlünk a' meghasonlás!... Atyáinkfiainak a' 'Körben' pedig ajánljuk meg rokonszenvünket, barátságunkat, 's örvendezzünk mindig nagy örömmel, midőn nemes versenyzés szellemét kelti fel köztünk a' jóra 's szépre törő vetelkedés!

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXVIII-dik szám.

Azon felül, hogy e' lap a' legujabb évnegyedben minden számban félívvvel ad többet, papírja is fehérvlt, szépült, megfinomult... Ha az ember divatlapjainkon végigtekint, milly igen sokat adnak a' szép külsőre, mint iparkodnak egymást a' kiállítás, a' mellékletek fényeben felülmulni, öröme tágul kebele; mert első gondolata, miszerint az olvasó közönség részesíti őket oly bő pártfogásban, hogy a' fényes kiállítást könnyedén megbirhassák. Ez öröm azonban kissé alabbszáll, ha közelebb pillantván a' dolgok állásába, megtudjuk, hogy a' közönség részről pártolás koránsem oly igen nagy, mi e' külfény pazarlását kimentené; sőt öröm helyett néhány sohajnak is adhatni kifakadást, látván, hogy e' költséges kiállítás hihetőleg csak azért van így, mivel lapjaink e' részben is iparkodnak vetelkedni egymással, felülmulni egymást. Mi igen is barátjai vagyunk a' külczimnek, melly velős beltartalmat vesz körül; de ezen fényűzésnek bizony nem vagyunk barátjai, nem azért, mivel a' szerkesztő kiadók erszenye tetemesen lapul általa (ehhez semmi közünk), de azért, mert az a' beltartalom rovására történik, a' mennyiben minden pénzerő, melly a' kiállítás tulcsinosítására fordítatik, a' beltartalomtól vonatik el... És most — m e a c u l p a ! mert az 'Életképek' követé első azon nagy hibát, melly után a' lapársak kényszerítve lönek, utánozni a' fényűzést. Itt azonban visszalépés nincsen, ezt számoerős ok nem engedi; de szabadjon azért a' multa kimondani rosztalásunkat 's szabadjon barátságosan figyelmeztetni szépirodalmi lapjainkat, ne vigyék legalább e' pompázást még tovább, ne rojjanak egyre növekvő adót egymás és ömáguk nyakára, mellégtére életérbe vághat, mitől Isten minden jó irányu lapot jól megőrizzen. Lehet egymással vetelkedni szigorú megtartása mellett is az illő 'ne tovább'-nak, ámbár a' legnemesebb, legüdvösebb vetelkedés kétségtelenül a' beltartalomnak egyre magasabb, becsebb polczra fejlesztése által történhetik. A' szomszédnémetek annyi ívet, mennyit a' mi divatlapjaink adnak, annyi melléklettel, felényi jóságu papiron, két-

annyi díjért osztogatnak tizannyi előfizetőnek, mint mennyivel legpártoltabb szépirodalmi lapunk is dicsekedhetik. E' számban K o l m á r J ó z s e f től „Az anya” czim alatt naplótöredéki ábránd közöltetik, melly csinos nyelven leginkább az anyai szeretet tisztos kedves emlékeit rajzolgatja. — R e m e l l a y G u s z t á v folytatja „Népregek, népmondák és várleírások”, czimű czikkét, 's ez alkalommal két regényes eseményt ad az olvasó elő régiebb időkől. — A' szerkesztő „Utí emlények”-et közöl, mellyeket érdekes megjegyzések fűszereznek a' bejárt vidéken látottak és tapasztaltak felől, különösen bővebben jellemeztetvén Turóc megye 's a' turóczi élet, miknek olvasása kissé meghűti honszerte sok szépről, jóról és nemzetiség előhaladásáról álmodozó képzelgésünket, látván, milly számos város, helység és falu van még kerek Magyarhonban, hova ha egy római fit beállítának, sokkal nagyobb sükerrel mondhatná el oratioját p r o d o m o s u a, mint a' magyar ember a' maga mondókáját a' h a z á é r t. Hogy Turóc megyében nem igen sok magyar és német, annál kevesebb oláh vagy rác elem van, mutatja az is, hogy — író szavai szerint — alig van tömlöczeiben néha egy-két rab, ez is többnyire zsidó vagy cigány. . . .

Hogy csudálkoznak erre Biharmegyének sötét börtönei, 's ama nagy göré a' megyeház közepén! — A' „Tárczá”-ban „Baráti szózat kortársaimhoz” felirat alatt fontos szó közöltetik K e c s k e m é t h y től. Beszédét panaszszal kezdi az írók sokasága ellen, 's nyesegetésre hívja fel a' criticát, mellynek hát ez uttal megadatik illető becése; „csak hogy aztán igazságos legyen, részrehajlatlan, dologhoz értő, 'stb.” fog-nak ezen nagy számu írók közül igen számosan felkiáltani. . . . Értjük, jó urak! 's bizony nem is lehet panasz, hogy a' magyar critica — a' millyen van t. i., mert legyen valamelly dolog jó vagy rossz, azért csak nevén kell azt nevezni — de csak legkisebbé is szigorú volna e' nagy sereg iránt. Oh, hiszen máskép állnának a' dolgok némelly kedvelt olvasmányval, némelly „nagy tehetségű” iróval, ha a' legelső embernek, ki a' szem-felnyitás mesterségét gyakorolni magára vállalná, neki nem rohannának minden felől! . . . Mondja-e „baráti szózat” írója, hogy „a' pártszínezettel ellátott lapjainkban megjelenő critica, legyen bár legigazabb, czélt érni nem szokott;” mert „a' pártok egymás embereit mindig lenézni, megvetni, kicsinyelni szokták; hol pártok bírálják egymást, ott a' legigazabb, leghelyesebb észrevétel csak ellenséges értelemnek tulajdonítatik.” Fájdalom, hogy e' szavak nagy részben igazak; de ki tehet róla? ki adhat a' dolgoknak rögtön más irányt? hiszen tudjuk, hogy maga ez: pártról szólni, azt vitálni, hogy irodalomban pártok csak rosszat szülhetnek, olly állítás, mellyért anathema mondatik az író fejére. Szomorú fogalom-zavar ez irodalom és politica közt, mellynek utóbbikában párt nélkül czélt érni nem lehet, valamint nem lehet például alispánt választani nélküle, de egyszer már itt volna 's közeledik is lassan ideje, mellyben átlatjuk, hogy az irodalom nem vármegye, hogy az irodalomban a' fő- és alispánt, bírákat és ülnököket nem pártnak kell teremteni, hogy a' part igen jó szolgálatokat tehet és tesz testületeknek, annál rosszabbakat azonban az irodalomban. . . . Szavát emeli szerző a' divatlapok közt uralkodó, egymást bírálgatási rendszer' ellen, min azonban nem akadunk fel, sőt igen örülünk, midőn illy higgadt és szenvedélytelen felszólalásokat olvasunk ellene. . . .

Szerző továbbá ohajtja egy önálló critikai lap létrejövését, 's szép jóvendőt jósol számára. Adná ég, hogy ohajtása teljesüljön, egyike teljesülne vele legmelegebb ohajtásainknak; áldáshozóbb vállalat nem lehetne irodalmunkra. De baj volna, urak! nagy baj! mert illy lapnak aztán magasabb követelésekkel, szigorubb megrostálással kellene eljárnia, mint minőket eddig még jobbaink kezéből jövő bírálatokban is látnunk, — bocsassa meg nekik Isten e' kíméletességet, melly azonban — amaz önálló critikai lap előjövendéseig — sok tekintetben elkerülhetlenné válik, ha a' bíráló önmagát nem akarja agyonvágai, midőn a' bírált munka hibait keresztényileg szemlélgeti — microscopiumon, hogy önmaga előtt is minél kisebbnek látszassanak a' megrovandók. . . . E' derék czikk nagy része meleg felszólítást tartalmaz azon írók-

hoz, kik az irodalm mezejére, mert valamely lapnak tetszik jó kedvében őket megmegdicsergetni, csapatostul feltolakodnak, irván verseket, fresco- 's eféle képeket, — a' felszólítás az, hogy térjenek magukba 's lépjenek vissza az ismeretlenség, mindennapiság körébe. Sokan hallgatják az illy szép szavakat épületesen, míg általánosságban mondatnak el; forduljon csak megnevezett személyhez a' jószándéku író, 's csak győzze hallgatni a' visszafeleléseket.

HONDERŰ, XV-dik szám.

A' többi két lap szolt már a' nemzeti Körben történt meghasonlás felől, mindkettő azon kisebbségnek pártolván ügyét, mely a' régi szállásban ujja alakult. A' „H.“ ellenkező véleményen van. A' nyájas olvasó az „Életk.“ mai számában bővebben felvilágosító cikket vesz e' tárgyról, melyről szabad legyen itt csak azt megjegyeznünk, hogy legyen bár — mint itt-ott rebesgetik — e' meghasonlásnak akármi titkos magva, az egész dolog mindenesetre sajnálatos jelensége egymással mindörökké meg nem féro magyar természetünknek, mely egyesülten összetartani csak addig képes, míg a' lét vagy nem lét kétségeivel vagy külbajjal kell küzdenie; de mihelyt e' részben biztos állásra vergődött, ellenséges indulatokra gerjed egymás iránt. Nem mondjuk, hogy a' világon minden összeegyeztethető; de ha a' meghasonlottság magvai valamikép kiirthatók lettek volna vagy lennének még ezentul, bizony nem volna fáradságra érdemetlen munka ennek megkisértése; mert ha igaz, hogy az ujon alakult Körök egyikeben kiválólag irodalom emberei, másikában inkább a' gyakorlati élet fiai vannak képviselve, csak fájdalmasan tekinthetjük az irodalomnak az élettől itt is elválását, elsőnek nálunk ugyis fő fő baja levén, hogy magát az élethez alkalmazni olly kevésbé tudja, mely íróknál pedig tudja, azt eddig többnyire a' belérték kockáztatásával tevő. Körben, hol jó élet van, a' központra törő 's központfutó erőknek össze kellene munkálni; ha az erők összevesznek, egy pontba olvadás — megsemmisülés sorsa vár az egyikre, végetlenbe elszárguldozás a' másikra, mely hyperbolai pályán legfeljebb üstökösök kóvályognak olykor.

HETILAP, 52-dik szám.

E' számban V i z e r I s t v á n tól megfejtés foglaltatik azon „Szózat a' házhoz“ című röpiratában találtató felöltő hiba iránt, mellynél fogva a' Dunaár dagadását az uj hid oszlopai miatt 7 lábnyinál többnek állította. Szerzőnek e' tárgyban hozzánk intézett levelet egész terjedelmében az „Életképek“ hasábjain nem közölhetjük, minek okát maga szerző közli levelében e' szavakkal: „de különben is — már megengedjen — szép literaturai lapban talán szigoru tudományos analysiseket fölvenni — felesleges, talán untató!“ 'S ezt mi eddig sem tettük, 's így szerző védevele közlése által sem tehetjük, melyből a' dolog érdeméhez elég legyen annyit mondanunk itten, hogy szerző ezen egész felöltő tévedést nyomtatási hibának állítja, „én — ugymond erre vonatkozólag a' „Hetilap“-ban — ki kézirat nélkül néztem át (a' javítást), nem figyelvén szorosan (m i t t e n n e m k e l l e t t v o l n a), hogy a' hibát azzal halmaztam, hogy a' hibásan szedett 7,684 . . . számot még magyarázgattam is második javításnál“. . . Igéri egyszersmind szerző mind a' „Hetilap“-ban, mind hozzánk küldött levelében, hogy G y ö r y S á n d o r bírálatára bővebben szándékozik felelni a' „Hetilap“-ban.

NEMZETI SZINHÁZ.

Oct. 6. Saint Georges lovag francia drama 3 felv. Mindenekelőtt nagy örömmel kell jelentenünk, mikép ma este K. Ida szavalásán azt vettük észre

hogy hibáin most már csakugyan diadalmaskodni akar, 's ez igen sok, 's legszebb reményekre jogosít. Föltreptét mindig kitűnő figyelemmel kísérendjük. *) László, Szentpéteri és Lendvai dicséretre méltó; Hubenai a' fogadás szerepében tulzott, Telepi ezt jobban adja, Megyeri pedig még jobban adta, kinek emlék-ügyéről valahára fölszólalhatna már Fáncsy ur, mert eddig a' közönség még azt sem tudja, hogy mennyi gyűlt össze tulajdonkép e' czélra 's mennyi kívántatik még annak kivitelére? Egressi Béni már nemcsak szavalásban, hanem tenyereinek csattogtatásában is szerencsés sikerrel utánozza bátyját. A' színlal mögötti hegedűs kissé jobban is játszhatott volna 's az sem ártana, ha máskor a' szobaleányok hangosabban beszélének. Ad vocem szobaleány, nemzeti színházunk olly bőséggel van ellátva ezen kellemes luxuscikkkel, hogy minduntalan újabbnál újabb szobaleányokat látunk. Ugyan honnan származhatik ezen rendkívüli bőség?

K—e.

Oct. 7. O s k a r, francia vigj. 3 felv. Az előadás általánosan igen kielégítő vala, ha Egressi Béni szomoru játékát és sajnálkozásra méltó szavalását illőképen kivesszük. Lendvainé igen kedves jelenet mindig e' mai szerepben, Szentpéteri és László pedig rendkívül mulattatók, 's Priell N. olly veszélyes szobaleány volt, hogy szegény Oskart bizony igen könnyen zavarba hozhatta.

S — —.

Oct. 8. B ü v ö s v a d á s z, dalj. 4 fel. Paksiné kedvetlen volt, mi annál inkább föltűnhetett, mivel sikerült énekreszeit a' nagyszámu közönség igen méltányos kitűntetéssel fogadta; általános hibája Paksinénak, hogy legtávolabbról sem látszik azt érzeni, mit énekel; ezenkívül e helyett mindig i betűt énekel, mi különben is éleske hangja mellett igen kellemetlen hatásu. Éder Luiza a' makranczos Kuno bácsi arczképét igen ügyesen szegezte föl, 's h a j d a n e' szerepet sok kellemmel éneklé, mit játékán még ezuttal is észre lehet venni; igen kár, hogy hangját legjobb törekvése sem szerezheti vissza. Benza érdemlett zajos tetszésben részesült. A' karok az első felvonásban igen jól tánczoltak, az utolsó felvonásban mindazáltal énekek is tökéletesen kielégített. Mától fogva ismét hét órakor kezdetnek az előadások, mivel két vagy három színházlátogató este öt órakor szokott ebédelni.

K—e.

Oct. 9. F i e s c o: szomorujáték öt felv. Schillertől. Azt nem is kell mondanunk, hogy a' színház tele volt, mert ez nálunk most már napirenden van, s azal tehát nem menthetik többé magokat színészeink, hogy a' nézők kis száma miatt kedvellenek. A' hölgyszerepek Lendvainé, Laborfalvi Róza és Priell N. kezeiben jó személyesítőkre találtak, de e' szerepek annyira meg vannak kurtitva, hogy bizony keveset csinálhatni belőlök. Lendvai játéka igen felelmesen kezd ahoz közelíteni, mit németesen színlal-szaggatásnak szokás nevezni, 's mi azon törekvéséből származik, mi-

*) Nem örömet elegyedünk avatott bírálóink tisztebe 's hogy észrevételek nélkül hagyjuk eddig e' fiatal színésznőről közölt véleményeinket, azt őszinte megvallva, csak azért tettük, mert azokat nagyobb részben mi is aláírtuk. Miután azonban K—e ur, úgy látszik, reményeket táplál a' kisasszony haladása iránt, e' reményekben mi is, ámbár igen makacshitűek vagyunk, osztozni akarunk. Véleményünk szerint azt, kiből valódi művészet isteni szikrája lappang, a' g á n c s o k által csak h a l a d á s r a ösztönöztethetik a' művészet dicső pályáján: az pedig, ki az okszerű bírálat jóra czélzó tanácsaitól makacsságból, vagy elkapatott vándorszínészi gögből, nem engedi magát javulásra ösztönöztetni, ezzel csak azt tanúsítja, hogy a' legparányibb benső hivatással sem bír a' valódi művészet gyakorlására 's hogy a' kontár mindennapiságból kivergődni soha nem fog. Mi Komlósi Idára épen nem szeretnők e' szomoru állítást alkalmazni!

S z e r k.

szerint minden áron hatás után kapkod, pedig ő ezen célt hajdan e' törekvés nélkül mindig nagyobb mértékben érte el. Állásai, mozgásai mindig legfestőibbek valának színpadunkon 's e' tekintetben is most már némi keresettség kezd rajta mutatkozni, mellyel nem tudunk megbarátkozni. És e' modor beszédén is észrevehető, mert az eredeti szöveget részint változtatja, részint megtoldja; így ma az állatországi mesét vidorúl így kezdé: „Nos, hat, genusiak!” és ugyan illy hangon folytatá. Ez a' „nos” magában is igen kellemetlen és tótos hangzású szócska, olly komoly pillanatban pedig éppen nevetséges. A' mesét férfias ünnepélyességgel kellett volna szavalnia, mert csak így rendíthet meg a' fölbuzdult zendülőket Fiesco 's nem keresett játszság által. Hát még a' mese befejezéséül milly bal fogás történt, midőn L. ezt mondá: „De ez az egy, ez — az a r s z l á n volt!” A' közönség nevéte, mert nálunk az „arszlán” olly nevetséges fogalommal van kapcsolatban, hogy azt komolyan elmondani egyáltalában nem lehet. Miért nem monda L. o r o s z l á n t, mikép eddig mondani szokta? Fánecs a' szerecsent jól játszá, de mégsem olly tüzzel és életvalósággal, melly egyébkor mindig legzajosb tetszésben szokta őt részesíteni. Kecskés Lomellino szerepét egészen semmivé tette, de ez neki már szokása, 's ezenkívül szerepét sem tudta.

—99—

Oct. 10. F e k e t e D o m i n o, dalj. 3 felv. Paksiné a' cachuchát jól éneklé 's kívánatra ismétlé; kivüle még Benza és Udvarhelyi részesültek tetszésben, a' többi működők pedig kegyes elnézésnek örvendettek a' közönség részéről. A' karok jók voltak, a' női karszemélyzetet azonban nem ártana, kissé folfrisíteni. S — —

Oct. 11. Szigeti javára először: K i r á l y n é és K a l a n d o r o k, drama 5 felv. Laube után fordítá Fánecs. Ezen német metaphysikai unalmas beszélgetésekre kár volt fordítónak a' becses időt pazarlania, 's csak csodalnunk lehet, hogy a' rendezőség, ismerve közönségünk izlesenek irányát, e' dramát színpadra hozá. Itt meg kell jegyeznünk, hogy fordítások fölött a' játékszini választmány itélni nem szokott, hanem csupán a' rendőség határoz. Laube irodalmi érdemeit csonkítani nem akarjuk, 's munkáit igen tudjuk méltánylani, sőt jelen dramája eredetije is becses költői szépségeinél fogvást; ezek azonban a' fordítás által egészen elvesztek, melly nemcsak a' beszédtegerből fölmerülő költői virágokat nem bírta illőn visszaadni, hanem több helyen darabos és értelemzavaró is vala. Így például „nyilatkozat” helyett „ki vallás” mondatott, és „csupán csak”, „különbös” stb., mellyek mind megannyi helyteleniségek 's talán csak színészi rögtönzések valának, mert Fánecs különben sok társánál hibátlanabb. A' közönség szórnyen unatkozott hét órától tizenegyedfélig 's valóban kár volt ezen a' játékrendben semmikep nem maradható műre még új disztiményt is pazarlani, melly azonkül ollyan, hogy egyéb színművekre nem is lesz használható. Egyvalaki azt jegyzé meg ezen új disztimény látásakor, hogy azért olly igen vízenyős e' drama, mivel egy felvonása tenger hullámai közt megy véghez. Örömmel mondhatjuk mindazáltal, hogy az előadás legalább kárpótlást szerze a' nagyszámu közönségnek. Laborfalvi Róza a' svéd királynét minden tekintetben olly művészi avatottsággal személyesíté mind szavalásra, mind arczbeszédre és játékra nézve, hogy a' legszigorubb kívánatokat is kielégíté. Lendvai is nagy szeretettel játszott 's olly figyelemmel elejétől végig, hogy többször megrótt modorai közül ez este egyet sem vehettünk rajta észre. Priell N. a' szerető hölgyet több bensőséggel adá, mint egyébkor, ámbár szerepét, főleg a' királynő ellenében, éppen nem sorozhatni az ugynevezett hálások közé. Bartha a' forróvérű 's boszúsomjas olaszban több szenvedélyességet tüntethetett volna ki, 's e' szerep Fánecs kezében nem válandott illy érdektelenné. László a' svéd Babel lovagot igen mulattatólag adá. Szentpéteri szokott jelessége daczára sem költötte részvétet érdektenek szerepe iránt. Szigeti a' kevély 's indulatos svéd főnemes nagy szorgalommal személyesíté, 's e' buzgó törekvésű fiatal színész, ki csaknem mindig színpadon lakik, talán b é r s z ü n e t e s e l ő a d á s t is érdemlett volna jutalomjátékaul, mert páholyaink mind, zártszéke-

inknek pedig nagy része ki levén bérelve, szorgalmas törekvése megjutalmazására bizony nem igen sok juthatott.

— 99 —

Oct. 12. Szökött katoná, népszimű 3 felv. Szigligetitől. A' czim-szerepet ma Lendvai helyett Szigeti játszá és a' közönség nem kis részét szinte derekasan „megrikatta” és ki kívánhatna ennél többet? Lendvai művészetén e' szerep gyakori eljátszása nem kis csorbát ejte; kívánjuk, hogy Szigetivel ez ne történjék. Priell N. igen kellemes Julesa volt, 's minden jelenete zajosan tapsoltatt meg. Ugy hisszük, hogy P. Nellit általában csak vig és ugynevezett szende szerepekre kellene használni, mikben nagy szerencsét tehetne; a' tragikai szerepek ellenben nem igen férnek annyira össze egyéniségével.

K — e

Oct. 13. Romeo és Júlia, drama 5 felv. Shakspearetól. Lendvainé és Lendvairól ma minden kivétel nélkül csak dicséretet mondhatunk. Lendvainé minden szava szívből fakadt és szívbé hatott, a' szerelemlről színpadunkon csak ő tud így beszélni; Lendvai is ment volt minden modorától és lelkesülésében mindvégig megmaradt. Szentpéteri és László szokás szerint érdeket tudtak önteni mellékszerepeikbe. Lendvainé a' negyedik felvonás folytatában, mikép Szigeti jelenté, szerencsétlen esés következtében tetemesen megsérülvén, elnézésért esedezett. Az illy jelentéseket, ha nem csalatkozunk, mindig a' rendező tartoznék teljesíteni. Egy különös körülményt nem hallgathatunk itt el. Azt szokás mondani, hogy a' karzatra csak kisebb műveltségű közönség jár 's hogy Shakspeare műveiben csak a' legműveltebb közönség gyönyörködik. A' nemzeti színházban pedig azon tapasztalást tettük, hogy Shakspeare műveinek adatasakor a' karzat mindig tele van, a' páholyok és zártszékek ellenben többnyire meglehetősen bőségeben vannak az ürességnek. Szeretnők, ha valaki ezen furesa körülményt illőn fel tudná világosítani, mi érdekes adatul szolgálhatna a' művelődés történetéhez.

S — — .

LEVÉLTÖREDÉK SOPRONBÓL.

A' boltok előtt két diákocská hangosan olvassa a' feliratokat; halljuk! „Honi Gyartmany — Balhauzer József bolgari kalapos! Nyomd ki a' szemét annak a' b-nek evvel a' glétával!” mond az egyik, míg a' másik a' hibákat javítgatá; correctori hévben a' tulajdonnév is megmagyarosodván, lett belőle „Balha-üzér” — „Persze, hogy elvették a' nevet is” mond elégtlenül a' kis betűfaló, 's bátran tekint a' háta mögött megszólamló urra: „hej, öcsém! — mond az ur — quo iure Balha-üzér?!“ — „Quo iure bolgari — teins uram?!“ felelt a' kis nyelvész. Biz, uraim, illyen az igazságos czinkotai pintes. A' vasuti indóháznál felállított tábláról a' grammaticai bakok komédiát hirdetnek, mondván: „tiltatik a' nyargalás és legelés. . . .!” — tán legeltetés? A' fogalmazó ur szerint vagy az olvasók legelnek vagy a' legelők olvasnak? Istenem! beh, kevés ember tud még különbséget tenni a' fáczánczomb és csikófej közt! — Egyenruhás polgaraink is k i r u k k o l t a k. Örömem kimondhatlan volt, elől a' csakón a' magyar czimert látván: — „Fordulj! hangzott v o l n a a' parancsszó 's a' lövéstartón sárgarézből pompázott az ausztriai czimer! Ide tartozik még a' rendőröknek megszínorzott frakja, m e l l y i s b e n n ü n k a' szent malasztot öregbíti. — Haladunk, uraim, a' magyarságban is, egy háziur a' kávéházban a' Pesti Hirlapot kezébe vette és el — aludt; mert — mondják — az „Oestreichischer bakter”nek egy régi számát már jóval előbb vacsorára megette. Ez az ura' fa drágasága miatt egész télen bodzaherbathéat iszik, hogy i z z a d j o n. Az elemi tanodának kapujáról n é m e t hirdetés figyelmezteti a' szülőket az iskolai év kezdetére és beiratásra. Igen szép dolog! nincs szerencsétlenség-

gem, ismerni a kiírató jó urat; füleibe azonban messziről is sugok valamit: Uram! ön 1-ör vagy nem szülöttje a magyar földnek? vagy 2-or benszülött, de nem tud magyarul? vagy 3-or nem akarja használni a magyar nyelvet, habár tudná is? — Jogom van önnek ezen tetteről számadást kérni, ha mindjárt legkisebb porczikája sem vagyok a „Rathsherr“-eknek. Tegyük fel: állt az, a mit numero 1-o mondtam! ugy kerdem, miért jön be a gunyolt hazába? miért rugdalja annak szent földét. — Vagy tán 2-or nem tud ön magyarul mint benszülött? ugy a megvetésnek gyalázatos bélyege setétedjék a homlokon, mellyről rút hálátlanság dörgölő le emléket az édes hazának. Vagy 3-or nem akarja az ur használni a magyar nyelvet? Tudja meg ön! „bagoly is bíró önházában“: — rakja le ön kanálát, mellyel a nemzetnek asztaláról érdemtelen halászgatja ki a zsiros falatot, Kakukra nincs szükségünk, habár szépen énekelne is mint a csalogány, tetteiből is megismerjük ám mi, mellyik a g i m p l i.

Legujabban B r a u n András vásáros használt csupán magyar felírást, miokért figyelmeztetünk minden igaz magyart: vásárukat csak Braun urnak jól rendezett raktárából vegyen, ott nem sötétedik a magyartalanságnak vastag rozsdája. Ajánlom J e n t s c h könyvkötőt, — az ifju B e r g m a n n üvegest, ki munkára hivatvatván, a német megszólításra magyarul felelt: „kötelességem — ugymond — habár töredező magyarsággal is, magyarul beszélni, hol megértenek.“ P e t r i k kalapost sem feledem ki . . . ő most új találmányának tökéletesítésén dolgozik; fáradalmainak bizton remélhető jó eredménye a kalaposoknak keserű vad alma lesz. Kalapjai zsebrevehetőleg olcsók és — szépek és — jók. Évenként vagy 60,000 forint értékűt ad el. Mint hallom, derék F l a n d o r f f e r ünk is pompás magyar felírást készített új házára. Éljenek a jeles polgárok!

Akar ön pakróczot venni? — Menjen a takarékpénztárba, nyissa be az ajtót, az ablaknál jobbról ül egy ember, — a ki megmondja, hol árulják. — „Pénzt, hoztam teins uram, be akarom tenni a takarékpénztárba“, mond egy középsorsu magyar az asztalok mellett nyújtózkodó két urnak. „Was sagt Sie?“ riasztanak rá az ülők. „Pénzt hoztam már mondom, teins uraim!“ „Ich verstehe nicht Ihre . . Sprache“ mond classicus impertinentiával a makranczos német. Tudom, felugrik erre bizonyos ur, mint a sajtukacsz, ha eczetet öntenek a szemébe. — Szja! csak ilyen az a nyilvánosság, se sógora, se komája! . . . Van minálunk pár igen derék német ember, az Isten tartsa meg őket! de van ellenben számtalan mérges cserebogár is.

Színházunkban a német színészet meglehetősen játszik; de Nestroynek „Unverhofft“-jában a szemtelenség határtalan volt. A legszorosabb értelemben szerepelt erkölcselenségtől a moralnak Istene halaványabb lett, mint a színház lámpája. A függöny felett a város czimere van, a felett pedig a kétfejű sas! Ne keresd, barátom, a függöny körül a magyar czimert amott a páholyok oldalára mázolt egyszínű megszélvények közt, holmi lomokkal egy halomba kötve (valami idealis akart lenni) fel oldalon fekszik, mintha „T a n d l i m a r k“-ra akarnák vinni.

Kérdik nyájas olvasóim, miként érzik ellenemben magokat a soproniak! Haj! igen furcsán; kivált mióta látják, hogy nem nyelt a Tornavizben ficzkándozott kárász. Azt mondják a leányok, értem a németes é r z e l m ü e k, megköszönném, ha nőül hozzám jönének; ha magyarosodnak, szerencsémnek tartanám; alias, uram, ne vigy a kísértetbe! ne féljete, hugaim (?), meg nem kéret a

M a g y a r b o r s .

TESTVÉRSZÓZAT

A' HORVÁT NEMZETHEZ.

Ki az, ki a' harc zászla-ját ragadja
'S köztünk vizsálynak magvát hinti el?
Hiszen, ha bár kettő leend alakja,
Egy szívet rejt horvát 's magyar kebel.
'S az egyeségtől a' ki fosztja őt,
Az sirba dönt multat, jelent 's jövőt :
Vitéz horvát nép! oh, ne halld szavát,
Tagadd meg őt, tagadd meg rossz tanát;
Melly századoktól törzsünkön virul
Az ág, szakadva, hervadásba hull.

Vagy zsarnok volt, ki istenült ölében
Egygyé karolta e' két nemzetet;
Hogy boldogsága 's a' veszély körében
Együtt leljen halált vagy életet;
Szent László volt, tisztább mint a' tavasz,
A' szentek szente, a' hősök hőse az,
Vitéz horvát nép, oh, halld meg szavát,
'S mint őt fogadtad, úgy fogadd tanát;
Melly századoktól törzsünkön virul
Az ág, szakadva, hervadásba hull.

Mit hirdetett az áljos szép hazádban,
 Mi nem zavarta áldott békedet ?
 'S a' felvirulás tiszta századában
 Nem alkotott a' bűnnek ünnepet.
 'S kardot veled — mit ellen rettege —
 Önvéridei fejére fenete.
 Vitéz horvát nép, oh, ne halld szavát ;
 Tagadd meg őt, tagadd meg rosz tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág, szakadva, hervadásba hull.

'S van-e javunk, mit kar- 's lélek-csatában
 Gyakran sírszélen vitt ki szent hazánk,
 Mi meg ne volna a' horvát honában,
 Miben testvéreileg nem osztozánk.
 Mit mond a' törvény, mellyet e' hon ad ?
 Horvát 's magyar, mind egyiránt szabad.
 Vitéz horvát nép, oh, halld meg szavát ;
 Tiszteld a' törvényt 's tiszteld szent tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág, szakadva, hervadásba hull.

Mi a' magyar ? — tanítja ő — marok nép,
 'S körülé tenger milliónyi tót,
 Ez árba dől, itt üdvezülsz rokonkép,
 Látandva hajnalt messze virradót.
 De hidd, e' hajnal, ez csak éjszakafény,
 Éjente bolygó 's muló tünemény.
 Vitéz horvát nép, hát ne halld szavát ;
 Tagadd meg őt, tagadd meg rosz tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág, szakadva, hervadásba hull.

Temérdek tót, kelet 's éjszaka lakója.
 De mondjátok, hol e' földön szabad ?
 Csak ott, hol üdvét a' magyar jog ója
 'S testvérekkel kész védelmet ad.
 Szabadságban tölünk nevelt rokon,
 Nincs más hazád csak e' szerette hon.
 Vitéz horvát nép, halld meg hát szavát ;
 Szeresd a' népet 's tiszteld hű tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág, szakadva, hervadásba hull.

Nyilt e' szerencse a' magyar hazának,
 Mellyet hazatok is nem éreze ?
 Volt-e, a' hol horvátok harczolának,
 Hogy a' magyar velek nem véreze ?
 'S kitől eredne köztünk a' viszály,
 Reá apáink ontott vére száll.
 Vitéz horvát nép, oh, ne halld szavát ;
 Tagadd meg őt , tagadd meg rosz tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva, hervadásba hull.

Ha Zrínyinek horvát vér folyt ereben,
 Magyar honban hallt és magyar honért.
 'S fíját , ki szablya- és lanttal kezében
 Örökre szerzé a' magyar babért.
 Halljátok őt , 's a' mit munkája tart,
 Ő Zrínyi mondá: „N e b á n t s d a' m a g y a r t.“
 Vitéz horvát nép, oh, fogadd szavát ;
 Fogadd szivedbe nagy hősünk tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva, hervadásba hull.

Beszélj apáid nyelvén hon-körödben ;
 Ne félj, nem foszt meg tőle nemzetünk ;
 De szólj szavunkon , hol testvérügyünkben
 A' közhonért egymást kell értenünk ;
 A' testvér nyelve testvérnek nem árt,
 De az , ki ajtót gyűlölségre tárt.
 Vitéz horvát nép, oh, ne halld szavát ;
 Tagadd meg őt , tagadd meg rosz tanát,
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva, hervadásba hull.

Im , egy királyunk és egy jó apának
 Egymást eméssze lázadt gyermeke
 'S ne mondja a' nép azt saját szavának,
 Mellyen királya is beszél vele.
 Magyar nyelven szól a' magyar király,
 Ki az, ki vétkes dühben ellenáll ?
 Vitéz horvát nép , a' király szavát —
 Mint mindig tetted. — tiszteld 's szent tanát ;
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva , hervadásba hull.

Kebledben él fajodnak tiszta vére ,
 Hős Turmező , frigyünk apostola,
 Melly bátran áll a' törvény terére,
 'S az ő jogért ő joggal harczola.
 Ki bátor őt kajánul vádlani :
 Hogy nemzetét akarja rontani.
 Vitéz horvát nép, oh, ne halld szavát ;
 Tagadd meg őt , tagadd meg rosz tanát,
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva , hervadásba hull.

Im, Turmező 's honodnak sok nemesse
 A' századoknak szólja szent szavát,
 Hőn kérve azt , hogy senki meg ne vesse,
 Mi boldogítja háborgó honát,
 Szeresse minden bátyját , a' magyart,
 Bék- és csatára fűzzön vele kart.
 Vitéz horvát nép, oh, halld meg szavát
 Meghallni méltó véred hű fiját,
 Melly századoktól törzsünkön virul
 Az ág , szakadva , hervadásba hull.

G a a l.

Ö N Á T O K.

(Vége.)

Borus nyári alkony volt.

Budapest felett hamvasszürke fellegettorlatok zsúfolák a' csillagtalan ég-
 kúpot.

A' sípoló mátrai szél korbácsolva söpré dunamentében a' kavargó por-
 fuvatagokat 's a' kerékmorzsolt apró kavicsszikrák mint finom tühegyek
 szurdalák a' sietve hazatakarodó sörházlebzsi fővárosiak arczbörét.

Csak Budán a' rudasfürdői sétatérrel határos sárga sarokház alatt , az
 arany lóvakaró czimerű vasárosbolt szöglete körül giberedik egy köpenybe
 burkolt férfi-alak.

Szemei változatlanul a' tulsó épület alatti — Verberna-féle lebúj ajta-
 jára szegezvék. Csak olykor lép elő a' fal megül , végigkandikál a' puszta
 alhéviz utcán jobbra balra , 's ismét rejthelyébe vonul a' metsző szél ellen-
 állhatlan rohama előtt.

Lesni látszik valakit. —

Jó negyedóra múlva csakugyan lekanyarodik egy emberi lény a' jóval balra eső szűk alhegysikátorból 's lankadtan vánszorog a' lebúj felé.

Horpadozott szőretlen kalapjának karimája elől egészen orrára, hátul nyakcsigájára konyul.

Szűk válla- 's csenevész tagjairól bő, torkig begombolt, hajdan zöld, most márgaszürke merinocodrington fityeg, kifeslett könyökök- 's gyűrt oldalszeb-lebernyegekkal.

Fülig erő kaputgallérja körül rejtélyes színű szörkendő foszlányai tekerőznek.

Téglaszín nankinnadrágja jóval bokán felül végződik, mi kisújjnyi keskeny galandtalpallótól kényszerítve, akaratlan simul a' kigörbitett, letaposott sarku, fénymázatlan, rojtos topánhoz.

— Szentséges Isten! — suttogá a' lesben álló ismeretlen alak félig hallható hangon, 's ezen rongybaburkolt, elevenholt ember Várday Gyula volna, azon ép reményteljes ifju, ki tükre volt az erényességnek, példánya a' csinosságnak. — Lehetséges-e, embernek, virító fiatal embernek, olly rövid idő alatt ennyire süllyedni?

— Csakhogy fészkére akadtam valahára, itt gyökeres orvoslásra, rögtön segítségre van szükség; különben késő minden — mormolá magában az idegen 's Pest felé indult.

Azalatt Várday — mert csakugyan ő volt — a' lebuj ajtajából levezető korhadt fahágcsón ereszkedik le, a' nyikorogva engedő oldalkarfába fogózva ollykor.

A' mint a' földalatti pincze sötét gátorát kinyitá, rekedt hangok, részeseges kurjongásokkal vegyes szilaj káromlások, undorító penészszag, fürtelmes pálinka- 's mindennemű szeszes italbűz hatának felé.

A' putri belsejében különös szemle bontakozik az érkező előtt.

A' falak hosszában két asztal nyúlik, földbevert karókra szegezett gyalulatlan deszkalóczáktól körülvéve.

A' két asztal közti tér felvégét kisebb asztalka, néhány kibomlott szalmazsúpszék; alvégét pedig egy téglapadka 's töredezett lábú falócza foglalja el.

Az asztalokat esonka-bonka, fületlen, fogantyútlan sörkancsók, négyoldalú borpalczkok, csorba pálinkaüvegek, kenyér-, zsemlyehulladékok, szalonnabörszeletek, felfordult paprikasó-börbönczék, sódarsontok és kocsonyától maradt lábkörmök borítják.

Az alakok, mik az asztalok körül, az asztalokon, lóczákon ülnek, hevernek, nyújtóznak, dülöngnek, támaszkodnak, Hogarth-féle eredeti torzképeknek és fintorarczoknak szolgálhatnának mintául.

Kóbor kézmives-legények, naplopók, járdataposók, zsebelők, tolvajkoldusok, bitang betyárok, gézengúz, dibdáb, gizgaz, kótyomfity teremtmények ők; kidobott szeméttördelékei az emberiségnek, buján tenyésző fattyuhoporjai a' gindár korcstermeszetnek.

'S Gyula e' büngőcznak hű látogatója, tán elnöke a' dorbéz csordának; mit onnan gyaníthatni, hogy a' gurdélyba lépven, harsány hajrával, éljen kolopunkkal üdvözlék őt ronda czinkosai.

A' zugolypadkán horkoló 's a' szalmaszékeken bóbiskoló borkótyagos ficsórok fölrezenve a' falrengető csatajra, talpra ugrának 's az elalváskor markaikban maradt borkantákat csörömpölve hullaták a' földre.

— Hoztunk gödénybegyet Gyalutok! fehér a' gungója, lesz mit kopasztani — rikácsolá Csaplyuk, egy félszemű kamasz, Várday felé fordulva 's az asztal alvégén ülőre hunyorgatva ép szemét.

Gödénybegy tolvajnyelven tömött erszényt, fehér gungó tiszta inget jelentett, ismertetőjét a' pénzes ujonczbetyárnak.

Gyula szemében bádjadtt örömsugár lobogott fel, a' mint a' többi közül csinos külsejével kiváló ismeretlen suhanczra tekintett.

Szemébe vágott kalappal, szélesen elterpeszkedő könyökökkel, gondolkozó arczzal bámulá az a' sűrű füstbodrokat, melyek ezüstkupakos tajtpipájából gomolygának, 's szóltan üritgeté az előtte álló, újra meg újra telő poharakat. Becsületes asztaloslegény volt. Őt csak ma csapta el mestere, mert egy idő óta különös kegyenceze vala a' szép ifjasszonykának. Most tivornya közepett akarja feledni búkeservét. Kétszáz váltóforint van tárczájában, izzasztó szorgalmának gyümölcse.

Éjfélutáni három órakor a' kétszáz forint Gyula zsebébe vándorlott.

Ferbliztek; 's a' szórakozott, tapasztalatlan, ittas ujoncz nem vevé észre, hogy amaz hamis kártyával játszott.

A' kétségbeesett asztaloslegény szitkozódások 's a' garázda nép gúnycacaja közt hagyá el a' pinczecsárdát; de Várday czélját érte. Kívánsága teljesült.

Jól megvendégelte még utójára — mint gondolá — hajdani czimboráit, 's azon titkos szándékkal távozott hajnal felé a' putriból, hogy oda többé vissza nem tér.

* * *

Gyula a' legelső pesti zsibáros raktárába ment 's tetőtől talpig jobb, illedelmesb ruhába öltözött át.

Jól esett roncsolt, vézna tagjainak a' régen nélkülözött kényelem, midőn hónapok után ma költé el először tisztességes kávéházban izletes reggeljét.

Langyos nyári nap volt a' mult esti fergeteg után.

Dél felé csoportosan sétáltak a' fővárosi uracsok és hölgyek a' dunasori járdákon.

Gyula, mint sötét zugokhoz szokott denevér, került a' világosságot, az embereket 's a' dunaparton ballagva, csak távolról legelteté szemeit az életvidám jövő-menők tarka vegyületű sorain.

Attól, hogy valaki ráismer, nem tarthatott.

Annyira elváltoztatá a' nyomor egész alakját.

'S mégis, kiválva a' tömegből, egy ifju különös figyelemmel látszik őt mintegy husz lépésnyi távolban kísérni.

Gyula észreveszi az alkalmatlan kémet, megáll, 's mintha a' Dunán álmomásozó gőzösökön gyönyörködnek, arcczal Buda felé néz 's várja, hogy az háta megett elhaladjon. De az ismeretlen is hasonlót tesz, félszemmél kandikálva hősünk felé.

Gyula elindul.

Az idegen utána.

Gyula a' casino udvarán csap keresztül a' dorottya-utcába.

Az ismeretlen ifju nyomban követi.

Gyula egész a' Nákó-házig halad 's visszatekint.

Az idegen csak tizenöt lépésnyire van tőle.

Várday a' béla-utcán megy végig, 's átcsapván az uton, a' váczváros-fogadóba tér 's a' kapuban még egyszer megfordul.

A' kémkedő idegen köntösének csak lebbenét látja az utcasarkon.

Ebéd után külön szobát kért Gyula.

Ma szokatlan lankadtságot érzett idegeiben. Levert kedélyén terhes búfelhő borongott. Fájós melle rendkívül sajgott. Le kellett kissé heverednie, hogy megpihenjen, este pedig tervezett nagy munkáját megkísérthesse.

M a e s t e v a g y s o h a !

Vannak pillanatok, hol a' legjobb, valamint a' legelvetemültebb embert is megragadja a' multak édeskeserű emlékezete, mi darab időre a' legfáradtabb szemhéjakról is elűzi az álmot 's némi ingerült nyugtalanságot idéz elő az egész idegrendszerben.

Gyulánk most hasonló állapotban volt.

Azon ismeretlen ifju, ki a' mai sétán mindenütt nyomában vala 's kit mi már tegnap a' rudasfürdő szomszédságában látánk ólálkodni, szüntelen szeme előtt lebegett.

Gyanus sejtelem keletkezett keblében.

Ha az, kit ő gondol, kileste eddigi titkait, ha ocsmány élet- és keresetmódjának nyomába jutott, ha más valakivel is közlőtte fölfedezését: Gyulát szégyen 's kétségbeesés szállítaná sírjába. Akkor számára ez életben nincs remény.

Gyula odább füzi gondolatait. Gondolat gondolatot űz. A' gondolat bús visszaemlékezéseket és kétes előérzeteket ébreszt, míg végre, elcsigázva ezen újabb nemétől a' fáradságnak, szempillái csakugyan lecsukódnak, hogy kinos álmak fonják odább a' kietlen valót.

Nyugtalan álmában kártya, aranyhalmaz, bankjegycsomó, nyereség: de ismeretes rémkép, gyilok 's ismét bizonyos angyalszelid arc is jelent meg neki.

Esti tizenegy óra felé ébredett csak fel.

Jobb oldala fájdalmasan nyilalott. Lábaiban ólomnehézséget érzett.

Azonban összeszedte minden erejét, felvászorgott az ágyból, előcsengette a' pinczért, a' szobabért kifizette, azon kikötéssel, hogy szállására éjfélt után még visszatérend.

A' mint az utcára lép 's az épületnek balra eső sarkáig ér, a' vendégfogadó kapuja újra megnyílik. Abból egy köpenybe burkolt alak sompolyog ki.

Az alak a' béla-utcának tart, míg Gyula a' szél-utca hosszában ballag odább.

Éjfél lehetett.

A' vurm-udvari kávéház kiürült már a' tekézőktől. Csak egyik benyílójában foly még a' kártyajáték.

A' bankadó — mint mondják — híres külföldi játékos. Százakba, ezrekbe játszanak. Az asztal körül hat bábész alak állong. A' szobában a' kártya olykori pattogatásán kívül nesztelen csend uralkodik.

Hárman macsóznak.

Darabideig hol egyik-, hol másik-, hol harmadikhoz vándorolnak a' tallér- és aranyhalmacsok 's a' bankórakatok. A' bankadó veszteni látszik. Roppant veszteségei halálszorongásba ejtik őt. Egy pillanat — 's a' szerencse megfordul.

Ötvenezer forint áll a' bankban.

A' bankadó nyer — 's visszavonul két ellenfele nagy rémületére.

— Az ur játszani fog — felszólal e' pillanatban egy idegrázó síri hang; 's a' szoba háttéréből egy halálsápadt vázalak lép a' kártyaasztalhoz.

A' két játékos 's a' körülállók — mint rém elől — borzadva tántorognak vissza. Csak a' bankadó áll mozdulatlan 's dölt szemeket mereszt a' váratlanul megjelent éjféli kísértetre.

A' kísértet Gyula volt.

Észrevétlen surrant ő a' szobába 's távolról várta a' játék kimenetét. Figyelmét csak a' játék rögtön fordulata csiklandá fel fásult közönyösségéből.

Vizsga tekintettel kezdi ekkor a' nyertes kártyáit kísérni, 's látja, hogy ez hamis játékot űz. A' kártyáról a' játékos arczára költöznek szemei.

Csalatkozik-e?

Hisz ez Latour, a' francia tőzsér, egykori vetélytársa Eperjesen; 's egyszersmind Montenuovo, az olasz herczeg is, tanuja gyalázatos eltiltatásának a' grófi háztól: 's így mindkét esetben alakos csaló, némileg feldulója Gyula egész életüdvének, nem egyéb földönfutó szerencsevadásznál, család kártyatolvajnál.

— Az ur játszani, még pedig v e l e m fog játszani, — ismétli Váraday nyomatékos hangon — különben lerántom álarczát. Régen forralt boszúm órája ütött.

— Kicsoda az ur, mi joga van engem játékra kényszeríteni? Én nem játszom, — mond a' bankadó konok határozottsággal.

— Játszania kell, játszani fog — válaszol Gyula 's két szót súg amannak fülébe.

Latour vagy Montenuovo — mert csakugyan ő volt — halálszínre vált ábrázattal 's e' szavakkal: — ha épen úgy tetszik — visszaült előbbi helyére 's azonnal kártyát osztott.

Ki írhatná le a' különféle indulatokat, mik a' két szenvedélyes kártyás és halálos ellenség arcán tükröződtenek!

Gyula szemei feszült nyervágy és aljas káröröm sugáritól villogának, a' mint kisdud pénzgaradaja perczről perczre növekvék.

Latour nadályvastag szemöldeit 's homlokredőit majdnem egybevoná a' dühös boszú görcse, a' mint észre veszi, hogy kitanult fondor ellenféllel van dolga, ki hamisított kártyája titkos jegyeit szintolly jól, sőt jobban ismeri nálanál; 's e' szerint ezrenként kaparítja el tőle göcsörödött kezeivel több hónapi nyereményét. Mérgesen harapdálja ajkait; de hallgatni kénytelen. Ellensége legkisebb motszanásra elárulhatja titkát.

Gyula folyvást nyer 's előbb nem is hagy fel a' játékkal, míg az ötvenezer forintot, Latour gyémántgyűrűt, zsebóráját, burnótmillyéjét nem keríti birtokába.

Ekkor felkel az asztaltól, szemeiben tulvilági fény ragyog, a' kétségbeesetten merengő Latournak egy ötöst dob gögös megvetéssel, 's e' gúnyszavakkal: — ha többre lesz szüksége, keressen fel holnap, a' váczvárosnál vagyok szállva — az aranyhalmazt kalapjába sepri, a' bankjegyeket pedig fagyfaló hideg vérrel gyűrve bő öltönyének oldalzsebeibe, kiindul a' kávéházból.

Latour már előtte rohant ki onnan.

Egy a' körülállók közül súg valamit Gyulának, de ő mit sem hall, mit sem akar hallani 's megy. A' föld, hova lép, égni látszik talpa alatt. Alig várja, hogy szállására vergődhessek.

Künn cseperegve lanyházott az eső, a' lámpavilág bádjadtan pislogott; a' mint Gyula bajosan halad a' népetlen, latyakos szelutczán végig.

Szórakozottsága miatt észre sem veszi, hogy feje fedetlen 's hogy átnyirkolt hajáról mint kannareczéből permetez az esővíz homlokán lefelé.

A' nedves lég hidegét ő nem érzi. Szédülő agyveleje, gyorsan lüktető szíve egy izzó zsaratgóc, melyből — mint arany a' tüzből — eddigi sálakos tervei kristálytisztán keletkeznek.

A' grúberféle pusztá háztelek kapujáig érve 's félig ezüsttel és arannyal telt kalapjának súlyát nehezelve, azt jobb hóna alól a' bal alá akarja áttenni, midőn egyszerre iszonyatos döfést érez jobb oldalában 's halk sikoltást hallatva, azonnal eszméletlen terül el a' földön, míg a' kiszórt pénzdarabok csörömpölve gurognak a' kövezeten szerteszét.

A' kapu köoszlopához tapadt gyilkos, kitől a' szúrás származott, előugrik leshelyéből 's tüstént az összerogyottnak oldalzsebeihez nyúl. Azonban a' párisvároshozi kávéház sarka felől gyors lábkopogás közeledvén, fogcsi-

korgató szitkok közt hágy fel a' fosztogatással 's a' szemközti bélautezába iramodik.

* * *

Gyula az nap délután a' váczváros-fogadó egyik szobájába fekvék félholtan.

Az ablakok leeresztett függönyökkel valának bevonva. A' szobában félhomály derengett. A' magas ágyfő megett szakadozott csukló zokogás hallatszott olykor.

A' haldokló ifju eszmél, de csak egy perczenetre, csak azért nyeri vissza emlékezetét, hogy nyomorú életének végperceiben annál inkább érezze a' kora halál rettentő kínait.

A' mint eszmél 's gondolkozik, átélt viszontagságinak, önokozta bajainak bohócز tarka képe gördül le előtte.

Visszaohajtáná utóbbi éveinek gondatlanul elpazarlott drága perceit; visszaohajtáná keble egykori gyermektisztaságát, szivnyugalmát; főleg visszaohajtáná korábbi varázsálmait, a' vonzó jövőnek elmosódott csábképeit: hogy azokat csirájokban gyomlálhassa ki akkor még ép szívének melegágyából, mielőtt el nem kárhozott életének boldog pillanatait megmérgezhetnék; visszaohajtáná különösen azon ünnepélyes percet, melyben n é g y é v e l e z e l ő t t — —

Gondolatinak fonala rögtön megszakad — összeborzad — ágyában fölegyenesedik, a' falra szegzi dermesztő tekintetét — egy arczképet lát.

Ilka arczképe az.

Az ajtóra mereszti rémült szemeit — az ajtó megnyílik — egy leány — Ilka lép be azon.

Halálveriték szívárog ki az ifju homlokán.

Ugy tetszik neki, mintha a' lefolyt n é g y é v irtózatosságon állna előtte, mely jéghideg csontkézzel nyul dermedt szíve után, míg üres szemgödreiből marczongoló kigyók nyujtogatják kéthegyű nyelveiket a' m e g á t k o z o t t h i t s z e g ő felé.

Az irtózó ifju remegő ajkairól halk sikoj lebben el, míg görcsösen összeszorított ökleit védőleg emeli magasra.

E' borzalmas perczen csendül meg a' mellékszobai zeneóra.

Az ó r a n é g y e t ü t.

Az órazene ünnepélyesen folyó fuvolahangjai, a' guelfek és ghibellini szent kardalának magasztosan áradozó harmoniai megragadják bánatos szívét Gyulának.

Egy szent emlékezetnek szelleme lengi őt körül. Összeszedi végerejét, leereszkedik az ágy mellé, térdeire hull, kezeit imára kulcsolja, könyvelt szemait éghez emeli, ajkai e' szavakat rebegik: — bocsáss meg, Ilka, bocsáss még!

— Szívem megbocsátott, már régen bocsátott meg neked; — vála-

szol Ilka fuldokló hangon, nyakába borulva a' megtért haldoklónak — csak mondd, hogy szeretsz, hogy élsz, élni fogsz, nekem fogsz élni.

Eskümet, mit ma négy éve tettem neked, ismét megújítom. — Atyám nincs többé. Boldogságunkat ezentul mi sem gátolhatja!

— Ilka! szentséges ég! te megbocsátasz nekem? Atyád nincs többé — én gazdag vagyok — Latour — gyilkosom álarczát lerántottam — meg vagyok boszúlva — te enyim vagy! Isten! — irgalmas Isten! minden, minden megvan, mit ohajtottam — ő enyém, 's én érzem, hogy meg kell halnom — most, legnagyobb boldogságom közepette kell meghalnom.

Isten! könyörületes Isten! büntető karod rettentően sujt. — De nem! — én nem halok meg — nem fogok, nem akarok meghalni. — Huszonnégy éves vagyok — még alig kezdtem élni — én élni akarok! — sokáig akarok élni! — hogy veled — Ilka — boldog — le — hes — sek.

Mondá 's őrzöngő irtózáttal csimbelkedve nyakába a' százszoros fájdalom alatt roskadozó leánynak, erőszakosan feszíté meg elernyedtt idegeit; az erőtetés megnyitá vérgenydugult oldalsebét, 's fölegyenesedvén természetnek teljes magasságára, végre merevülten zuhant a' földre.

Gyula nem volt többé!

Önátká — mit ma négy éve mondott magára — sujtá őt le. Ilkát feledte egykor. — Az ég átká legnagyobb boldogsága közepette szállott fejére.

A' holt tetem felett két hű barát térdelt 's csendesen zokogott.

Az egyik Ilka volt, a' másik Samu, Gyulának egykori védencze Eperjesen, ki az idegrázó jelenetet szakadt szívvel nézte az ágyfő megül.

* * *

Samu félévvel azelőtt érkezett Pestre gyógyszerészsegédnek.

Náthánt az arczképpel azon véletlenségek egyike hozá utjába, miket, noha napirenden vannak, mégis olly nehéz megfejtteni.

Samu drága áron vásárlá meg az arczképet 's vele Gyula ideiglenes tartózkodása- és nyomorának titkát is, kiről, mióta gróf Atkárýéktól távozott, lehetőség volt, legkisebb tudomást vennie.

Azonban hasztalan keresé őt gellérthegyi szállásán. Várday akkor tájban már rendes szobabért nem fizethete, csak bizonytalan piszkos csapszékben húzá ki a' napokat 's éjeleket egyiránt; miszerint szerfelett nehéz volt ráakadni.

Ilka szánakozó szive megesék a' szerencsétlen ifju sorsán, 's minthogy atyja halálának következtében szabadabban mozoghata, titkos segélyezéssel akará inségét enyhíteni.

Néhány hónappal e' szomorú hír hallása után Ilka történetesen Pesten mulatott. Sürgetésére a' hű Samu megkettőzé eddigi fáradatlan nyomozásait;

's ekkor tudá meg, hogy bizonyos idő óta leggyakrabban a' rudasfürdőtéri pinczét látogatja Várday.

Erről csakhamar meggyőződék személyesen. Mert a' köpenybe burkolt alak, melly Gyulának utósó menetét az alhéviz-utczai lebujba meglesé, valamint azon ifju is, ki őt másnap a' dunaparti sétáról a' béla-utczai sarokházig árnygyanánt kíséré: Samu volt.

De mi nagy vala ez utóbbinak öröme, midőn látja, hogy Gyula a' váczváros-fogadó, épen azon fogadó kapuja alatt tűnik el, hol Ilka volt szállva.

Alig csapódott be Várday után az étterem ajtaja 's ő lélekszakadva rohant ezen örvendetes hirrel a' csüggedő leányhoz.

'S egy órával később már a' mellékszobában nyugvék azon ifju, kit egykor 's még most is olly forrón szeretett e' leány.

Csak egy fal, egy hitvány, irigy fal, 's mégis az öröklét fala választá őket egymástól.

Ha Ilkát, a' feledett, megvetett Ilkát, álszégyen nem tartóztatja 's karjaiba veti magát a' megtérő bánatos ifjunak: a' szerencsétlen ifju tán mentve van Latour gyilkától; de korántsem a' régóta daczolt természet csigalassu, de biztos boszújától. Az álnok aszkór — e' telhetlen, divatszülte halálféreg — csakugyan aláragja pitymalló életének redves gyökerét.

Szükség-e említenem, hogy az, ki a' késő éjjel távozó Gyula után a' fogadó kapujából kisompolygott; hogy az, ki a' wurmkávéházban sugva inté őt vigyázatra a' felbőszített Latour ellen; hogy az, kinek pariskávéház felől közelgő lábkopogására Várday gyilkosa elillant; — szükség-e említenem, hogy e' három, egy 's ugyanazon személy, a' halakötelezett Samu volt?

Késő, minden késő! Fáradozása meg nem menti Gyulát!

Mire a' leshelyhez ér, az áldozat már vérében fetreng. Csak gyáskalauza lehete az összecsidított fogadóbelieknek, kik jajgatva emelik a' vonagló halottat a' fájdalomсутott Ilka szobájába.

* * *

Latour — miután reményei az atyátlan maradt, független Ilka birhatására nézve végkép meghiusulának — halálos boszút esküvék Várdaynak, mint kiszámolt boldogulása legmakacsabb gátlójának.

Gróf Atkaryékhoz azért csempészé be magát hercegi czim alatt, hogy a' gyűlölt ifjut valamikép kizavarja képzelt édenéből.

A' kerti jelenet megelőzé fortélyos terveit.

A' váratlan siker újabb rugonyul szolgált határtalan merényének. Irma kezére vágott.

A' szülék, nehogy megtagadásuk által nemtelen boszúra ingereljék azt, ki a' Gyulávali gyanított szorosabb viszonyra nézve leányuk titkát bír, folyvást szép ígéretekkel kecsgették őt.

Valódi hercegi fényre pazarlott költségeit fedezendő, Montenuovo

nem sokára ismét kártyajátékhöz volt kénytelen folyamodni, mit esténként áruhában, álszakállal, az ismeretlen Latour képében szokott szerencsével üzött is Pest főkávéházaiban.

Ekkor találkozék Gyulával.

Gyulát, a' szerencsétlen Gyulát, ki újra meg újra keresztül mert vágni rejtekes ösvényein, meggyilkolá 's elillant a' leleplezett zsványkalandor.

Nemsokára ezen események után a' kufsteini várfenék lakói egy új rabtárssal szaporodának.

Hamis bankjegy-nyomók titkos társulatához tartozott az, 's mint olyan fogatott el Bécsben.

Valódi neve Brauner volt, noha azelőtt, mint csalfa játékos, különféle címek 's nevek alatt barangolá be Európa főbb, kisebb városait.

A' nyájas olvasó Latour 's Montenuovo név alatt ismeri őt.

Őt több rendbeli gyilkosság gyanuja terheli, de minthogy tetten nem éreték, minden vádat pedig konok tagadással hárít el magától: rögtön halálbüntetés helyett örök rabság homályában fogja tengetni kárhozatos életét.

S z i l v á g y i J ó z s e f.

MOHAMED KÖNYE.

(BALLADA.)

Nagy vagy, Allah! csillagos lakodban:

Kérkedőnek dörgéssel felelsz,

'S néma lesz ő, és hozzád hasonlót,

Merre villám jár, schol se lelsz.

Kedved, a' vidám tavasz nyílása,

Pusztító vész arczod búsulása.

Szólt Mohammed 's roppant táborával

A' világot eltiporni ment;

Agg Bizancznak összedőlt falától

Nándorért csatázni megjelent.

'S két világhős, egymás ellenében

Csattogott, mint két ború az égen.

Meg ne utáld mit szivembe irtál,

A' mit vágyaim rémlettenek:

Hogy miként te ott fenn ur magad vagy:

Itt e' földön ur csak én legyek.

Merre csendülend Mohammed kardja, —

Hódol a' föld; mert ő ugy akarja. —

De ki az, ki a' babért letépné

Ősz fejedről, istenes Hunyad!?

Még utólszor a' véres dicsőség

A' tied, mert ellened szalad. —

A' futó török hős nyeresége:

Hogy veled merészen kardot mére.

Honn Mohammed háborgó kedélyben,

Büszke lelkén ég a' veszteség

„Átok a' futásra!“ ellenéről

Félni nem teremté őt az ég. —

„Vissza! — zúg ő — hozzád, vén oroszlan!

Ifjunak kell győzni harci pályán.“

*

*

*

Oh, miért borong nyugat határa,
 Tán az égről elveszett a' nap?
 Mért remeg, pillantván a' jövőbe.
 Hol nehéz sors képi rajzanak?
 Mert — lehajlott agg Hunyadnak karja, —
 A' halálban csendes éj takarja. —

Uj csaták előtt villogva száguld
 Képzeletben a' hős Mohamed.
 Lelke nő, ha ősz Hunyadra gondol,
 Éjszeméből harczy tűz ered:
 Mert nem gyáva, a' kit uj erővel
 Ujra merni, a' bukás emel fel.

„Hir 's dicsőség a' hadak fiának,
 A' kit Allah jobb kezére vön:
 Nem világol a' szerencse napja
 A' magyarnak többé harczmezőn:
 A' halálban nincs Hunyadnak harcza“,
 Így mond egy követ — derűben arca.

Hall Mohammed. Törsturás szívének
 Minden ige, melly fulébe hat,
 A' magas fő mélyen elhanyatlott,
 Jég hüté a' táplált lángokat.
 Hősi tüzze a' miért úgy ége,
 A' babérnak és mindennek — vége.

„Mert minek jár a' kevély oroszlán,
 Felriasztva ő vadonjait, —
 Hogyha méltó ellent nem találhat,
 Mellyben elmeritse körmeit?
 Büszkesége gyáva vért nem óhajt
 'S hasztalan jár, hasztalan keres bajt.“

Elbusultan így gondol Mohammed, —
 'S megtöré haragban nagy vasát,
 Felmutatván a' magas Alláhnak,
 Mellé így emelte szózatát:
 „Itt van a' kard, mellyet nékem adtál.
 Küzdöm értted, mégis megtapodtál.“

'S messze sujtván a' gyalázott érczet,
 Bánatába visszasüllyedett:
 Megszűnésnek rémes éjszakáján
 Hordta őt a' visszás képzelet.
 Láta, mint csattog Hunyad feléje,
 Bár befogta rég halála éje.

„Megszűnésnek rémes éjszakája
 Fogja bé hát a' föld nagyjait!
 Hő szív a' hit Istenné emelt fel
 Gyarló por biralmán hamvad itt...
 Nemzedék jö 's hamvát eltapodja;
 Hogy ki volt ő, — arra semmi gondja.“

„Hah! de téged birjon e' feledség?
 — Hallgat a' por a' nagyság felett. —
 Ellenséged im én, megsiratlak;
 Mert te benned látom végemet.
 Hűtlenül bár népid elfelednek:
 Mindig éltet könye Mohamednek.“

* * *

Régi nagyság lángoló utóda!
 Mit keressz a' harczy téreken?
 Oszlopot, melly állna végvilágig
 Nagy Hunyadhoz illő fényesen?
 Fönségében itt van az egyetlen:
 Szent poránál törve sír az ellen.

Miskolczy Pál.

V Á N D O R B O T.

Kezemben a vándorbot, de nem bakonyéri fűtykös, nem is suhogó vessző az illatnyelő piperkőcz bőrökön, hanem érett ág az ős erdőből, melynek terebélyei alatt bölcs apák közt a becsület törvénye határozott. Ott vágtam le a hű utitárst, — törzse hajdan gazdag volt rózsabimbókban, melyek korán lehullának a nemzet sirjára, mielőtt az apától messze fajzott nemzedék mirigyétől bühervadtan szertepülnének a sivatag téren, hol az ég átkát riadó elem keseredetten kérdi:

Hol van a hon, melynek Árpád vére

Győzelemben csorga szent földére? . . .

Vándorbotomnak töveit meghagyám! . . . az utamban élém gördülő keserű vadalmát hegyeire tűzöm: de hol a honszerelemnek áldozó tiszta lángra találok; a szent küszöbnél engedem nyugodni, míg az áldozat komor füstjével ölelkező imám a magyarok Istenéhez békeért fohászkodik.

Leírásomban vigat a keserűvel párosítám, mert magyar vagyok, ki vigadva sir és sirva vigad. Ennyi legyen az előzmény.

G Y Ö R.

Ősapáink rókatorkos mentéjével öröklők a nyolczszázad óta mély barázdát hasított veszekedési vágyat s a jól nyélbe süttöt reményt, holmi pókponyvás kutyabőrön ágaskodni fel az ugorkafára, körülnyalni az álomképekben élénk mosolygó czukros Eldorádót. — Igaz! apáimról reám is maradt egy „szintelen rókatorkos”; de bukfejes ezüst gombjai rég elolvadának az országos uton, hol a hatvan esztendeig hájazott buzás-szekér a bíró uram pajtájába futott; a szemet prókátor uraimék felében csépték ki, — bíró uram kenyérrészét csapattan vitte el, öregapám pedig, kinek háta a várakozásban ugy neki ránczosodott, mint a fenyőfárvág, az egészből kapott egy nagy semmit, melyet ő fele részben az „ispitá”-nak, felerészben pedig örökösének hagyott. Nem is csuda tehát: mire én már születésemet megértem, a roppant hajdanhól csak kettő maradt reám nézve érdekes, t. i.: én magam nobilis Vas Gereben és egy tisztességes praedicatum de eadem et Kenderszálas; de a vér, uraim! tiszta és finom volt, mint a harmincznegyedik jó sexárdi.

„Hát már most mi lett magából?” kérdik kedves szép hugomasszonyaim. Elmondom, csak hallgassanak reám.

„Tekintetes urrá kell lenned!” nyughatatlankodott bádog tokjából a már kérésedni kezdő díflóma. — Ez éles szavak keresztüljárak mindemet; melly, négy-szem között legyen mondva, már a tagosztálykor is csak a lelkemből és testemből állott.

Tulajdonképen majd el is feledtem; még egy ingó jószágom is volt, történetesen a concursualis conscriptióból kimaradván, egy két éves b o r n y ú nagyságú házieb.

Utóreggele volt már a napnak, melly engem a Curiából kiolvasott. Még pár órára volt kipiroskukoricázni jövőndömet; — az ajtóban h a t t y ú kutyám kapkodott légy után, az én szemeim azonban a szegény állatnak terjedelmes bőrre tévedének; lábaimnál elterülve látám a lehető prókatori diplomát s bundás rojtjai közül integetni látám a k i t ü n ö t. Jövömnek mindég odább sodrott madzagjába újabb okok kőczolódtak s hova — tovább így okoskodtam:

A more patrio leendő agarászatnak troppót mond a sors, mert compossessoratusom a temetőben alig egy öl, — többi birtokomról pedig így quietált egy kardos ur „diviserunt vestimenta tua”; — így tudván, hogy a ragyogó mindenség há-

tán csak egy görbe buborkám sem terem, — továbbá tekintetbe vévén a fontos okokat, melyekkel maholnap dologtalan fogaim a priori 's az utánam rongyos köpönyegéből ásitózo nyomor pedig a posteriori argumentált: csak röviden elhatározám: prókátor, de előbb Győrről jogász leszek.

Jogászi életemnek két éve hamarabb haladott, mint czigány alatt a lopott ló; — kezdődék a joggyakorlat 's vele együtt kis utazásom, melynek magyarsága ekép következik: . . . Győr! te szép leányokat termő föld! Vagy tán ti még nem is hallottátok? Na! semmi baj! majd elmondom én. Midőn Isten szép leányokat, fiatal embereket teremtett a véghetlen remeklésnek hajnalán, szeretettel mondá: „teremttem Győrt szép leányaival; kedves körükbe küldöm a jogászsereget, gyönyörködendő a szép füzérben, melyet áldás-karoltan tűztem örömek közé.“

Milly szerencsés valék! — kéjeleghettem a hölgyek édenén egyetlen boldogságomban, melyhez a paradicsomi: harminczkétszer multiplicált hazugság; nem is említve bár a keserűt, hogy az uri kegyelmek élvezetében elsovánkodtam, mint a közös legelő: de élvezimnek mennyországában tiszszerte hizottabb valék, mint nagylelkű pártfogómnak vastag kulcsárnéja.

Győr különben csinos városka, félig körözve bástyától: ennek csorbái közül vi-gyorogni látszanak a gúnyszavak. „Tekintetes urak! futottunk, futottunk!“ miről nekem egykor egy bizodalmas Teinsur így beszélt:

„Gereben öcsém! az volt ám a kurucz világ, mikor Győrnél feküdtünk — 's lassan égő pipáját lusta dereskont tűzre lobbantgatá.

„Tehát olyan sok helyen feküdtetek, urambátyám?“

„Ühüm“ — szuszszantott, még mindég pipájával bajmólódó urambátyám.

„Tyhü! . . . — hát nem csuda, ha megverték azt a szüntelen szalmán szénán fekvő nemességet; — bizon még Győrnél is előbb egyet aludni akartak.“

Gyenge oldalán érinté ez urambátyámat a 'teins'-t és 'vitézlő'-t, de észrevéve arczlegyintéssel kezdődni akaró refutatóját, more patrio csak a futásban lelem én is a' legjobb salva guardiát. Itt mégis eszembe jut: a' leszagezett bőgérként veszteglő urak aligha Győrnél nem bánták meg a' gyors haladást; — pedig beh kár az időt és helyet fölcserélgetni.

Mi a' megyének szellemét illeti, dicséretére legyen mondva: már már előre törekszik. Csak rajta, uraim, előre; bár vannak néhányan, kik se ide, se oda, mint quae maribusan a' ne-utris . . . cacoetes aehaerent' . . .

Amott áll büszkén a' királyi academia, benne zsihong a' szépreményű sarjadék mint fiatal erdő, melynek szálaiból az ügyes mester és az önszorgalom remekművet domborít; ellenben a' kontár kezek ösztökényelet fejszéznak. K. ynak politikai leczkéin a' tág téren csapongó fiatal ész szedi a' mézanyagot, míg váltóleczkéin ugyanaz a' finom szabásu korlátok közé vonul. (Kár hogy a' váltóleczkék a' gyakorlati életben rendesen bőrnűzők körmei közé szorulnak, 's ezerek hullanak a' vas következetességu törvénynek már eddig is vérgőzös zsámolóhoz). K. ynak nagy olvasottságból merített szép tudománya tanítványainak forró szeretetével párosul; 's elmondhatom, nagyobb szeretettel nem emlékezem tanítómra, mint reá 's méltó társára S. . . . P. . . ra, kinék egyszerűen és igen-igen értelmes — köztörvényi — leczkéi olly világosak, mint „itt a' kenyér, ne a' kés, mess belőle.“

Egykor egy czecei paraszt Czeczétől Fehérvárig koczogtatá tüzkövét, de pudvás taplójának felfogási tehetsége egészen bankrottá lett; az igaz! — de hogy valamelyik tanító urnak csömörletig untató, tűz- és elméletlen leczkéiből egy szikra sem jő ki: még az is igaz! — Nem abban áll ám a' tanítás, hogy a' tanulmányul kitűzött könyvnek magyar tartalmát latánra, a' latán tartalmu iratot viszont magyarra forditgassuk, 's ezzel punctum mindent megértelmeztünk; vagy is, mint bizonyos ur mondá, „praelectio venit a praelegendo.“ Hohó! akkor nem kell iskola; megvesztük a' könyvet, neki állítjuk a' legényt; hisz ő maga tudja mit tesz, mint a' paraszt

ló, — békót vernek a' lábára, fejjel neki fordítják a' luczernásnak, hátára nagyot csapnak, „uczu fakó, előttd a' kert; puffadjál meg benne. — Nem! ugy nem pazaroljuk a' pénzt; a' könyvet az eke mellett is elolvassuk. — Ez is egyike volt a' vándorbotom töviseire szurt vadalmáknak.

Győrnek színházában télen válogatott és biztosított magyar színészet működik, nyáron pedig Stroh-hanslik csépelik Nestroynek törökszalmáját. Ezek az „ausländer“-ficzkók tavai vadászni is eljáráltak; de bezzeg megsétálták a' nótáját, mert az ipsék néhány ludat is agyonpuffandottak és szerencsétlenségükre fülön csíptek őket, 's fizettek mint a' köles. Gondolhatják, szép olvasónőim, mint szégrementéztek a' magyar gorombaság ellen; mi még azt sugjuk nekik, ne az legyen náluk a' principium: „ne sajnáld! ehé a' mi a' másé“ — hanem hogy „a' kukás nem stugliz.“

A' védegyelet Győrön csüggedhetlen buzgalmu pártolókra talált, nézzétek meg a' ritka becsületességü Perlakyt és Timárt! — meg kell indulni az ember lelkének, látva, mint áldozik e' két ember a' védegyeleti érdekeknek. Isten áldása az ilyen becsületes embereken!

Györrel kapcsoltan van — más hatóság alatt ugyan — Sziget, kiforrázhatlan zsidófészek; ide jár a' diák uraknak tapasztalást szomjazó farkánya és attilája zsidó leczkékre. Ez ám a' drága praelectio, drágább mint a' „d e f e n s i o.“

Megemliténdő még a' gyönyörű sétány, a' győri szépek kedvenczhelye. Valahányszor e' kis édenbe jöttem, mindannyiszor hoszankodva gondoltam vissza Ádám apánkra, ki mindig vakaródzott az alma után, míg lapáton dobta ki az édenből; — mi jó volna most ott az imádott heverés országában sétificalni; — haj, de e' bajos világnak göröngyein csak a' tyukszemtenyésztés kinjaival ölelkezünk.

Tán hosszúra is nyújtám a' Szentiván énekét a' fakókocsi- és kenderhámrol, — meglehet, a' fejtegetés közben a' varrás helyett bőrötök is ollóm alá csuszott; pardon monsieur! Pilátusként: a' mit irtam megirtam. De ne bántsd még „Józsi“ azt a' keserű indulót, — barna homlokodról felém lebeg cigány szerelmed, mely hozzám hasonló vig ficzkók körében éldegel. Még egy nótát huzzatok a' győri hölgyeknek, a' kedves „komáromi emléket.“ Bucsúzó töletek, kedves hölgyek, ti éltém tavaszára hajlott kedves virágok. Reszketek e' pillanatnál, mint benevolumon a' rajkó, Andris hajdu markában látva hánykolódní a' ketágu — lélekismeret furdalását. De megmutatom, férfiu vagyok, könnytelen bucsút veszek töletek.

Ritka tulajdonotok győri hölgyeknek a' honszeretet, 's mit a' felületesen vizsgáló észre nem vett, kebletekben a' honleányi legtisztább érzelmeket fedezém fel. . . Mari! boldog perczeim egyikében neked esküvém honszerelmemet, forróbb kebelben ölelkeznie méltóbban nem lehetett, mint a' tiéd, — a' hazafini tettek oltárához magyar szellemed őrangyalként vezetett; és ha lehet egykoron menyasszonya egy rád nem méltó, mégis boldognak, büszkén mondom: a' honiránti szerelmem menyasszonyának csak téged választhatalak! — Élj boldogul, hálás emlékem koszorúját fogadd emlékül, ezzel tartoztam neked és minden győri hölgynek. Remélem, e' szerény bimbófűzér érdemeiteken szétágazand, — szakaszd le majd róla a' legszebb virágot, neked azt ajándékozom! . . .

Isten veletek, győriek! záradékul legyen felhozva, mit a' világ csacskasága tart: „prókátor menyországba nem menend“; nem bánom, beszéljétek, én mégis az leszek; — történhetik, még a' közmondás daczára is oda tévedek; akkor a' jövendőnek homályos sikátorán a' sok ajtó előtt bármellyiken kopogtatva, megkérdeném: „itt vannak-e a' győriek?“ 's hol „igen“-t hallanék, felpattantanám a' zárt; mert ott a' mennyország, hol a' győriek tanyája van. Áldás felettetek! . . .

(Folytatjuk.)

[Zs. Székely]

NYILT LEVÉL VAHOT IMRE BAJTÁRSAMHOZ.

Ö n a' ,pesti divatlap'-ot szerkeszti, é n az ,életképek'-et: ez az e g y i k bajunk.

A' m á s i k az, hogy még eddig ki nem adhattuk — a r c z k é p ű n k e t.

Pedig, úgy hiszem, a' ,Szerelmi tár' 's az ,Estikék' hallhatatlan írói ezen ki-tüntetést annyival inkább megérdemlenék, mert a' híres férfiaknak. — Szigligeti és Rózsavölgyi arczképezései után — már jóformán fogytán vagyunk.

„Dem Manne kann geholfen werden“ mond Moor Károly a' ,haramiák'-ban; a' mi reánk alkalmazva annyit tesz: a d j u k k i e g y m á s a r c z k é p é t — én az önét, ön az enyémet!

Mit is titkoljuk ezen régen táplált kívánságunkat? Önnek szerénysége nem engedé e' vágyat nyilvánítani, tehát szükség volt, hogy azt én tegyem. A' szerényletség vádja ez által ugyan engemet fog érni, azonban ez még sem olyan nagy baj, mintha arczképünket ki nem adhatnók.

Életírásunkat, az az: dicsőítésünket ö n valamellyik k o m á r o m i, én egy d e b r e c z e n i levelezőre bízhatnók — itt Pesten. Remélnem, hogy jól fog ki-űtni mind a' kettő, miután ez tisztelt munkatársinknak tán nem e l s ő próbájuk leend.

Legroszabb esetben mi is megdicsérhetnők egymást 's ezt sem tettük volna elő-ször; ámbár már többször le is gyaláztuk egymást, de azért senki sem fog bennün-keket következtelenségről vádolni, mert épen abban voltunk legconsequencebbek, hogy egyszer dicsértük, egyszer meg gyaláztuk egymást.

Bizony furcsa volt N a g y Ignácztól önnek szemére lobbantani, hogy ön egy-
kor a' magasztalás minden csillagait rá ragasztá 's munkáit legválogatottabb dicsére-
tekkel halmozá el, midőn ő még a' ,divatlap' kizárólagos dolgozótársa volt: hát én
nem ócsároltam-e ezelőtt mindig P r i e l l Nellit 's majdnem megtagadek tőle min-
den színi tehetséget: most pedig alig győzőm őt eléggé dicsértetni 's ajánlgatui? —
Pedig ő sem ezelőtt, sem azután nem volt — dolgozótársunk.

Hiszen C s á s z á r verseit is ezelőtt egy hónappal ön ,jeles'-eknek, ,gondo-
san összeállítottak'-nak, ,verdeselt csinos nyelvűek'-nek, ,nemes tartásuk 's az esz-
me által, melly bennök fekszik, különösen ajánlhatók'-nak nevezé; egy hónap mul-
va pedig azokat silányoknak 's üreseknek mondá: de azért mi jobbak voltunk-e a'
deákné vásznánál, midőn G o r o v e Istvánt ,fiatal íróink egyik legkitünőbbikének'
's ,Nyugot' című munkáját ,m i n d e n t e k i n t e t b e n jelesnek 's literaturánk
egyik g y ö n g y é n e k' mondottuk, később pedig annyira ,lerántottuk', hogy
azt magunk és — H e c k e n a s t kiadó ur is megbánta!?

Hát midőn ön előbb F á n c s y - t kiadta 's azután ostromló harczot indított
ellene: én meg D ö b r e n t e y - t, mint Berzsényi kiadóját, támadtatám meg előbb
's a z u t á n adtam ki arczképét? meg mikor ön G a r a y t előbb k o s z o r u s
k ö l t ő n e k, azután s i l á n y v e r s i r ó n a k; én pedig P e t ő f i t, sa-
ját lapomba irt ,utijegyzeteiért előbb elmésség nélküli, vizenyős írónak, azután ge-
nialis 's gazdagerű fiatal poetának mondatám? — J ó s i k á t pedig mindketten
ugyancsak derekasán megránczigtaltuk azért, mert az ,életképek' már kaptak, a'
,divatlap' pedig még várt tőle — valamit!?

Ön csudálkozik, hogy gr. E s z t e r h á z y Károly arczképét n a g y for-
matumban adtam ki: én is csudálkoztam, hogy ön S c h e d e l Ferencz arczképét
septemberben adá ki, holott az academiai n a g y gyűlés novemberben tartatik; ön
nem szólt semmit, midőn a' ,Honderű' Pécsnek ferde köráját adá, mert ugyanazt ön

is adá: én pedig a' ,harkányi fürdő' rajzát lehet, hogy csak azért dicsértem, mert azt magam is adni fogom.

Őn emlékezni fog, milly gyakran rovgattuk meg m i n d k e t t e n K o m l ó s s i Idát erőltetett 's éneklő játékaért 's később mégis ,durva modoru bírálatok'-nak nevezé őn az — enyémekeket: egyebiránt én is keményen keltem ki É d e r Luiza lompos öltözete ellen, 's néhány hét mulva már ,igen csinos jelenetké'-nek mondam a' szinpadon!

'Stb., 'stb., 'stb., 'stb., 'stb.

E' kevés példából, őn kedvelt szójárása szerint: ,világos', hogy nagyobb következtelésről már nem vádoltathatunk, mint a' minőt lapjaink majdnem minden számában elkövetni szoktak vagy hagyunk — ha arczképünket kölesönösen kiadjuk 's ahhoz olly dicsérő commentárt íratunk vagy írunk, hogy azt tán magunk is sokallani fogjuk.

Igen szép dolog az, hiába, mikor széles Magyarországot bentazhatjuk, a' nélkül, hogy szobánkából kiindulni kellene. Csak az kár, hogy nem rendelhetjük meg időtöltésre hosszú utunkban az — éjjeli zenéket 's nemzeti lakomákat is.

Minden legkisebb hiúság nélkül remélhetjük, hogy arczképeinket nem egy' szép kezecske fogja író-asztala vagy agya folibe akasztani . . . 's collegialis barátságunknál fogva kétségkívül nekünk is legnagyobb örömünkre fog szolgálni, ha egymást — f ü g g n i láthatjuk.

Volt már egy collegánk, ki ezen barátságos vonzalmát tanusítá, midőn őnt bizonyos helyen — f ö l f ü g g e s z t e t n i kívánta.

Eleinte azt gondoltam, adnók ki egymást t o r z k é p e k b e n; mivel azonban félttem, hogy a' ,Honderü' szerkesztője meg fog haragudni, ha ez által torzképeit discreditirozzuk: jobbnak véltem, úgy kiadni magunkat, a' hogy vagyunk: a' mi, már csak ritkasága miatt is, elismerést fog találni.

Csak az a' kérdés most: ki fog többet nyerni? ő n-e, ha az é n képet, vagy é n, ha az ő n képét mellékeljük lapjainkhoz? É n a' világért sem akarom azt állítani, hogy ez által őn mintegy e z e r előfizetőt nyerhetne, mert akkor őn teljes joggal mondhatná, hogy é n k é t z e r e t fogok nyerni. — Tán legjobb volna, ha e g y képen jöhetnénk ki mind a' ketten, így legalább nem tehetünk egymásnak szemrehányásokat 's a' közönség meggyőződhetnék arról, mit eddig magunk sem hittünk, hogy egymás mellett — m e g t u d u n k f é r n i!

Nevünket pedig nem azért irandjuk arczképeink alá, mintha attól tartanánk, hogy egymással f ö l c s e r é l t e t ü n k, hanem — mertha az é n C z u c z o r-o m vagy E ö t v ö s-o m alatt nem állana a' tulajdonosnak neve, Isten tudja, kiknek nézték volna, kik ismerik őket.

Pedig E ö t v ö s-t Barabás rajzolta 's azért mondam a' közönségnek: ,néz-zétek, ez ime Eötvös József arczképe! Illyen, ime, az ő külső alakja!'

Természetes, hogy az arczképet akkor még nem láttam, mint sok uj könyvet és munkát sem, melly még nem hagyá el a' sajtót 's máris ajánlgajuk azt az olvasóknak; — de ha láttam volna is, csak azon hibát követem vala el, mit őn is elkövetett, midőn L a b o r f a l v i Rózát pompás kiadásu ,művészi' képnek monda.

Fejünk fölött is diszeleghetne valamely felírás 's pedig csupán azért, nehogy — házas ember létünkre — valami csintalan elméncz mást pingáljon oda.

Jó és helyes felírás választani azonban sokkal nehezebb, mint a' készet már — elolvasni. Én legkorszerűbbnek tartanám ezt használni: ,DISCORDIA', azaz: ,egyesült, hogy egyesítsen!'

A' meglepetést mindenesetre u j é v r e kellene halasztani, midőn t. i. a' közönség nagyobb része még el nem határozá magát, mellyik u j s á g r a praenumeráljon: arra-e, melly több k é p e t, vagy arra, melly több p a p i r o s t ad? — Lehet, hogy e' meglepetés után egy harmadikat választand, melly — semmit sem ad.

Ha önnek ez őszinte felszólításom ellen nincs kifogása, az alkut meg lehetne kötni: nem tudni ugyan, melyikünk nyert többet azáltal, ha egymás arczképét adjuk? de szavamat adom, hogy ha én leszek a' nyertes, mert ő n e k arczképét adom: ezen dicsőséget ismert szerénységgemnél fogva átengedem önnek, ki az é n arczképemet adja.

E g y nyereségünk azonban mindenesetre lenne; az, hogy valahára láthatnók egymás irányában: — hogyan n é z ü n k egymásra!!

Barabásnak pedig az a' dicsőség juthatna, hogy ezt — e l t a l á l t a !

Frankenburg Adolf.

NÉPMONDÁK ÉS VÁRLEIRÁSOK.

I.

G á c s - v á r.

Alig van honunkban nemzetség, melynek családfaja olly szoros összeköttetésben lenne hazánk történetével, mint a' F o r g á c h o k ősi házaié; mert bármelyik korszakát tekintsük is a' fényes vagy zivataros multnak, minden időben fogunk egy F o r g á c h r a találni, ki ama korban, midőn élt, hatalmas tényezője volt a' nemzeti életnek.

Igen, a' történet-könyv minden lapjain fénykörnyezetten fordul elő a' F o r g á c h - n é v 's nincs a' honban olly polgári, egyházi vagy katonai méltóság, melyet ne viselt volna ezen ősi tündöklésű ház valamelyik fíja; mert nemcsak az áldornagyi széken ült egy Forgách, hanem a' haza legfőbb méltósága, a' nádorság *) is, ékesítette ezen nyolczszázados tölgy egyik nagy jelességű sarjadékát.

Ámde ezen érdemek 's dicsőség sok más család örökeje is volt; van azonban egy jeles tulajdona ezen grófi nemzetségnek, mivel kevés főuri ház kérkedhetik 's ez az, miben — mint a' Forgách-család egyik, korát tekintve, már most is kitűnő polczon álló ivadéka írta nem rég egy barátjához intézett levelében — büszke volt minden családtag: az ernyedetlen honszeretet 's a' nemzetiség iránti szent buzgalom, mely ama szép eredményt szülte, hogy míg a' hon fökincse, a' n y e l v, idegen volt a' legtöbb főuri termekben, a' Forgáchok csüggedetlen rokonszenyvel ápolták azt.

E' két tulajdon 's ama hosszú láncsorozata a' regényes eseményeknek, míg történetében előfordulnak, tették előttem kedves olvasmányá a' Forgách-ház multját tárgyazó évkönyvet, melynek hasábjain annyi regényes esemény van följegyezve, hogy felhasználva, egy kis könyvtár telne ki belőlük.

Már magáról a' Forgách-név eredetéről 's e' fényes család ősi vára elnevezéséről is egy-egy népmondát öröklénk a' hagyomány által.

Akkor, midőn beütött honunkba a' mogul tatár csorda 's megverte Sajónál IV-ik Béla királyt, Endre és Tamás — mindkettő fíja ama hős Ivánkának, ki Palaes-tinában csatázott II. Endrével 's ki utóda volt ama hunt lovagnak, ki Gejza fejedelem korában vándorlott be hazánkba — birták a' Ghym földet.

*) A' maiglan virágzó családok közül következők számitanak még nádort őseik között: a' Balassák, Okolicsányiak, Illosvayak, Nádasdyak, Perényiek, Eszterházyak (?), Forgáchok, Draskovicsok, Pálffyak (?) és Batthyányiak. — (A' Wesselényi bárók nem a' nádortól származnak, mert ennek nem volt fíja.)

Innen száguldának ők el a tatár ellen, kinek üldözése elől midőn menekülni kénytelenítetett a király, csak a két testvér bátorságának köszönheté, hogy nem lön rabjává a pogányoknak, kiknek nyilai földre teríték 's megölték az ifjabb hőst.

'S nemcsak a futás első napjaiban, hanem később is fontos szolgálatot tett Endre a királynak; mert midőn ez eltévedett egy völgyben, hol minden percz veszélyes lehete, mert közelgett az üldöző csorda — ő egy dombon, hol vár állt 's hol erős kíséretével megállapodott, egy közellevő forgácsrakást gyújtott meg, hogy így megláthassa a völgyben tévelygő király, mikép fenn a hegyen hű magyarok várnak reá.

Igy ismét lekötelezve Bélát, ősi birtokába vezette őt, mellyhez közeledvén a király, ki fölötte el volt tikkadva, ismételve azt kérdé Endrétől, a mint egy dombon álló erősség tűnt szemeibe: „Ghym ez?” minek emlékeül Ghymesnek nevezte ősi várát Endre lovag, ki a király parancsa következtében ezentul másodszori hű szolgálata emlékeül fölvetette a F o r g á c h-nevet.

E férfitól, ki később főtnárnok-mester lön, származék a Forgách-család; melly trencsini Csak Máté korában elvesztvén ghymesí várát, a hon déli részeire, hol a ház akkori ivadéakai birtokosak voltak, vonult le.

Itt nevelkedett fel a hős Balázs, korának egyik legjelesebb férfija, 's csak akkor, midőn már vészdzett levente volt, jöve ő fel Nagy Lajos udvarába, hol ismerni tanulván a szép királyi szüzet, 's ama regényes szerelem, melly a középkorban annyi bátor cselekvény szülője volt, melly, menten a földiesség minden salakjától, lobogott gyakran a lovagok keblében a magasabban álló hölgyek iránt 's melly a remény legkisebb sugára nélkül is ernyedetlenül égvén a szívbén, a leghűbb ragaszkodásban 's minden herosi áldozatra kész bátorságban nyilatkozott csak, lobbant fel ifju keblében.

Átlátta ő ennek remény nélküli létét; ámde lehet-e a szívnek parancsolni, 's hallgat-e a fölhevült kebel az ész szavára? Olly tiszta 's magasztos szerelem, minő Balázsé volt, melly csak azt tűzte ki ezentul, hogy dicséretet arathasson az imádott hölgy ajkairól 's ki megelégedett azzal, hogy elrejtve loboghasson a kebel mélyében, nem volt ritkaság a regényes szellemű lovagi korban 's az ő kor mythoszaira emlékeztető hőstettelekre buzdítá a lángoló keblü leventéket.

Illy hős tetteket vitt véghez Balázs is a rhodusi rend hajóin, mellyekkel épen a messze tengereken czikázott, midőn a hitszegő Károly megfosztá trónjától titkon imádott kedvesét. Eltökélve felriasztani a bájdús hölgy védelmére az egész nemzetet, habár a hóhérbárd metszené is le ezért fejét, sietett ő fel Budára, hol átlátván, hogy későn jött 's hogy a nemzet gyáván hagyta el királynéját, midőn ez kivándorlani készült a haladatlan hazából, zárdába akart vonulni.

Ámde a perjel, ki előtt kitért a keblét a gyónószekben, buzgó párthive volt a királynénak 's mert egyszersmind ügyes tervkoholó volt, a megbukott királynék hasznára akarta fordítani az ifju ábrándos szerelmét, 's mivel a nádor helyeslé tervét, ezzel egyesülve, annak kivitelezéshez látott.

Ők 's a királynék idősbike reávétték Balázst, hogy a várteremben megtámadja Károlyt 's parviadalra hívja ki, mire, mint a rhodusi rend tagja, jogosítva volt; ámde a király gyáván visszautasítá a kihívást 's olasz őrei után kiáltva, elfogattatni készült a leventét 's mind őt, mind a jelenvolt idősebb királynét durva szitkokkal illeté.

Miket hallván a levente, szenvedélyétől elkapatva, a hitszegő olasz fejének irányzá bárdja csapását, míg Gara 's többiek a testőrökkel küzdének.

A megsebzett király rövidleg élni szünt, ámde föllázadt pártja, mellynek fondorkodásai ellen Gara legczélszerűbb eszköznek vélvén a királynék személyes megjelenését, ezek megindultak Zágráb felé.

De nem érhetek el oda szabadságban; Horváth megtámadta őket 's míg Gara 's Forgách a' leghősiebb ellentállás után elni szüntek, rabjaivá tevő.

Ezen hős, ki Károly megsebzésekor már pohárnok-mester vala, nyerte vissza a' királynétől Ghymest, *) mely utána rokonaira szállt. Ezekről származtak a' későbbi Forgáchok, kik közül egy (János) Hunyady ledkedvesebb barátjai 's fegyvertársai közé tartozott.

Mátyás uralkodása alatt, valamint a' Jagellók korában is, tündöklött a' Forgách-család, mely már ez időben birta Gácsot, mely előbb a' hatalmas Losoncz-nemzetség öröke volt 's már akkor nevezetes erősség vala, midőn Giskra, ki ellen Losoncznál csatát veszített, Pelsőczy árulása miatt a' hős Hunyady e' vidéken zsarnokoskodott.

A' gácsi vár azután, hogy a' török Nógrádba nyomult, azon okból, hogy ne szolgálhasson erős védpontul a' tarnak, 1544. évben széthányatott, 's mint rom állt 1662-ig, midőn Forgách Sigmond újra fölépítette.

Tököly korában ismét sok alkalmatlanságnak voltak kitéve a' gácsiak; mert Balassa Imre, ki a' lázadók részén állott, ellenséges indulattal viseltetett a' várbirtokosné, báró Rehberg Mária Ádám országbíró özvegye iránt.

E' nő sok tekintetben jeles volt, mit többek közt ama lelkes előkészületek, mit Tököly ellen tön 's ama oklevél is bizonyítanak, mit 1683-ban irt a' lengyel királyhoz, kérvén őt, hogy mint szomszéd, szövetkezzék Leopolddal a' törökök ellen.

Mondják, hogy a' szép özvegy birt némi hatással a' lengyel királyra 's hogy nagy befolyása volt Szobieszky ama elhatározására, mellynek Bécs megmentését köszönhetni.

'S miért ne lehetne ez igaz? a' királynak is van szíve, 's a' szív könnyen fellobog, ha szép nőt lát a' szem; mi azonban nem akarjuk feszegetni, mennyire igaz az érintett állítás, 's hogy tartott-e Gácson állomást a' Bécs felé vonuló lengyel király; ámde azért mégsem térünk el a' Forgách-nőktől, csakhogy, fájdalom, szomorú leend a' kép, mellyet adandunk.

Ama korban, midőn pártokra volt oszolva a' nemzet, 's a' korona fölött az osztrák 's Zápolya-házak csatáztak, élt Bakics, a' kegyetlen népszarló, ki még akkor, midőn Forgách Pál ghymesi várában apródoskodott, vad szenvedélyre lobbant a' főur leánya, a' bájdús Susanna iránt.

Mig ez mint boldog nő kíséré ősí várába Révay Ferenczet, Bakics nagy hatalomra vergődött; 's elég gonosz volt, azt a' szegény nő elrablására használni.

A' kesergő férj a' királyhoz folyamodott, de ez nem birt elég erővel, megfenyíteni a' gaz rablót, ki ellen több ízben törvényt hozott az országgyűlés, de mit használt a' törvény, ha nem volt, ki végrehajtsa azt a' hatalmas ellen?

Ennek várában azalatt megőrült a' szép szenvedő, ámde azért ott tartá őt a' gonosz rabló, ki elég czudar volt, erőszakkal kényszeríteni arra egy papot, hogy összeeskedtesse őt a' megtévelytett nővel, mi megtörténvén, Bakics a' jogszerűség örve alatt bitorlá javait, 's — borzasztó kimondani is — a' törvényhozás, mint-ha örülne annak, hogy nem kénytelen folytatni a' siker nélküli fenyegetést, fölmenté a' gonosz bitorlót.

Sajátságos szeszélye a' sorsnak; a' Forgách-hölgy, ki illy szerencsétlen vala, Révayné volt, 's később egy Forgáchné, született Révay Emerentia, érzé ismét a' szerelmi sérveket.

*) Ama állítás, mit azon régi versre: „Vágd, Forgách, vágd, Tiéd lesz Ghymes és Gács!” alapítanak, hogy Balázs aljas haszonlesésből ölte volna meg hátulról Károlyt, alaptalan; — ő, mint Mária királyné oklevele bizonyítja, bátran 's férfiasan (stre-nue et viriliter), támadta meg Károlyt — 's e' tetteért csak Ghymest kapta vissza, Gácsot pedig ő nem birta.

Vakbuzgó férje pappá lön, mire ő megtört szívéből zárdába vonult; ámde le-metszven előbb gyönyörű furtjeit, azokkal himezte ama miseruhát, mely maiglan is látható a' ghymesi templomban.

Mielőtt átmennénk a' Forgáchok későbbi történetére, melynek folyama alatt még fogunk egy szerencsétlen nővel találkozni, szabadjon a' férfiakról is necsak hadi eseményeket, hanem mint előbb tettünk már, szívügyeket regélni.

Fájdalom, e' téren is több keservre, mint öröme találunk!

Forgách János lángolóan szerette Katalint, Zrínyi Miklós leányát; ámde Thurzó Ferenczhez, a' protestánsá lett nyitrai püspökhez erőlteté ezt a' szülői akarat, mellyel nem levén képes dacolni a' bájdús nő, csak miután férje egy kigyócsipés következtében, mit épen ama helyen kapott, hol előbb papi tonsurája volt, meghalt, nyujthatá vala kezét, sokat kesergett kedvesének *).

Ő mégis boldogabb volt, mint családjának egy más tagja, Ferencz, ki Szunyogh Gáspár leányát, a' bájdús Katalint szerette.

Ezt is mással jegyzé el a' szülői akarat (Osztrovics), ámde ezért összejöttek titokban a' szeretők, mit megtudván Szunyogh, bösz dühében egy falüregbe vakoltatta be szép leányát.

Ezen a' budethini várban maiglan is látható falüregben halt volna el rettenetes kínok közt a' szép urhölgy, ha még jókor meg nem érkezik Forgách 's meg nem menti őt 's el nem viszi a' kivivott várból.

Saját fészkebe akart ő repülni szép kedvesével, ámde elérte Jakusics, kinek csapásai alatt halt el, mig a' nő, kit oroszlányköbe vitt el a' győző, csak később végzé be szerencsétlen életét.

De térjünk vissza Gács multjára. Még egy ostromot állt ez ki az utolsó Rákóczy korában, a' császáriaktól; ámde csak rövid volt ez, mert Bonefusz, kit mint várnagyot rendelt ide Rákóczy, kinek részén állt Simon, a' várur, megnyitotta a' kapukat, mi megtörténvén, egy ideig nem bírták a' Forgáchok őseik fészket.

Nógrád megye éjszaki részében fekszik ez, 's a' vidék, mely környezi, egy a' leggyönyörűbbek közül a' hazában.

Gömör 's Neográd határát nagy erdőlepte hegy képezi, mellyhez közel, ámde mégis jókora síkság által elválasztva, emelkedik ama nem épen magas hegy, melylyen a' héttornyú Gácsi vár áll.

Meglepőleg szép látvány e' vár a' távolból, 's az alatta terülő mezőváros, melynek egyik részében, közel a' kéttornyu templomhoz emelkedik az országunkban legnagyobb 's főleg egy idő óta sokszorozott szorgalommal dolgozó 's minden megrendelést mégsem teljesíthető posztó-gyár egyik épülete, mig a' másik, hol a' gőzerő által hajtott nagyszerű gép dolgozik, a' várhegy másik oldalról aljában áll.

E' nevezetes posztó-gyáron kívül még czukor-gyár is van Gácson, mellynek házai közt, a' gyárakhoz tartozó épületeken kívül, sőt ezeket is felülmulva, nevezetes az idős gróf Forgách Antal ur, a' gácsi uradalom feles birtokosának szép kastélya.

Kivüle fija, Gyula gróf, lakik ebben, mig az uradalom másik felének birtokosai, néhai gróf János örökösei, fenn a' héttornyu várban székelnek.

Fasorok által árnyazott ut vezet fel ehez, min felhaladva, a' várkapuhoz ér a' vándor, ki ha jártas a' czimertanban, meg fogja tudni, hogy ama czimerek, mik az épület mindkét homlokzati tornya alatt láthatók, a' Forgáchoké mellett a' már kihalt Grassalkovichoké, mert e' házból eredett a' mostani várbirtokos grófok nagyanyja.

*) Sajátságos, hogy a' tót népmondákban mindig a' kigyó használtatik boszúállólul 's a' Nemesis eszközeül; ama népmonda szerint is, mit Kisfaludy Károly Stibor Vajdá czimű szindarabja alapjául használt, kigyó csípi meg a' bűnöst. — Mondom, saját-ságos 's talán jellemző is, hogy a' tótság annyira sympathirozik a' kigyóval. R. G.

A' kapu az oszlopokon nyugvó erkély alatt nyílik 's ennek ürege jobb oldalán kigyózik fel az emeletbe vezető lépcső, melynek felső része végénél márványtábla látható, tudatva azt, mit már feljebb megemlítünk.

Gróf Forgách Zsigmond tábornagy 's neográdi, *) sárosi 's szabolcsi főispán 's neje, született Pálffy Katalin, építeték fel újra Gácsot, mely akkor határerőséggül szolgált a' török ellen.

Ezen jeles férfinc arczképét korabeli festményben láthatni a' képtermében, hol még több érdekes festvények láthatók, mind megannyi arczképei a' család tagjainak.

Férásan-szép hősök voltak ezek, 's mindnyájuknál látható a' horgas orr, mely utódaiknál is föllelhető. Lelkesedést érezve tekinthetnek ezek szerte a' teremben, melynek falain láthatók az ősök arczképei, kik, mint megannyi intőjelek a' multból, látszanak felhívni utódaikat, hogy valamint a' Forgách-család eddig élt tagjai, úgy ők is hű fíjai legyenek e' honnak 's hű jobbjai a' királynak, ki azt boldogítani törekszik.

E' képek közt feltűnő a' nádoré (Ádámé), az aldornagyé, a' kora történetét terjedelmesen leírt váradi püspöké (Ferenczé), Zsigmond és Ádámé az országbíróé, Grassalkovich Ottiliáé 's köztük egy ifju női arczkép is **).

Sok szép hölgyet láttam már, de olyat, ki olly bájdús lett volna, minő volt az, kit a' kép ábrázol, még soha sem! A' terembe érkeztemkor, hova az egyik várur által vezettettem, azonnal e' kép vonta magára figyelmemet, 's bármily érdekesek is különben előttem a' történeti nevezetességű férfiak arczképei, ezuttal e' nő arczképétől nem valék képes megválni.

'S ha egyelőre bámulva, később megindulva 's fájdalmas érzet által meglepetve, néztem a' gyönyörű, páratlan női arcot, mert megtudám, hogy az, kit ábrázol, szerencsétlen, fölötté szerencsétlen volt.

A' hölgy — ki itt szeszélyes öltözetben, fekete selymekendővel bekötött fölvel 's hasonló színű prémes veres bársony dolmányyszerű öltönykében van lefestve 's kinek szemeiből akkor, midőn e' kép festetett, szívboldogság sugárzott — később megörlött.

Ő a' szegény egy orvost szeretett!

Épen e' boldogtalan arczképe fölött látható egy holt apácza képe; — ez a' Forgáchnő volt 's szinte megtört kebellet élt a' zárdában.

Fájt lelkem, ha átgondolám, hogy e' család női ivadéka közül annyi volt boldogtalan 's hogy e' szomorú benyomástól meneküljek, elváltam az ősi képektől 's kimentem a' melléktérembe, hol az eddigi érzemény ellentéte lepelt meg.

A' kerevetek egyikén gróf Forgách Sándor ur szép neje ült. Boldog nő 's boldog anya, kinek öleiben két gyönyörű gyermek: egy fiu 's egy leányka, simultak; amaz egykor kétségtelenül egyik kitünőbb fíja leend honának, mert lehet-e más egy Forgách, kit illy lelkes anya nevelend föl?

De elválok az élő szép képtől, a' legisteniebbtől, mit halandó láthat, a' családi boldogságot ábrázolótól, visszatérek ismét a' holt festvényekhez.

A' szobák egyikében látható még gróf Forgách János, a' mostani várbirtokos grófok atyja 's neje. E' feltűnő szépségű férfinc 's hitvesén kívül az újabb Forgách-

*) 1592-től 1736-ig, tehát 144 évig, mindig gróf Forgáchok voltak a' neográdi főispánok. R. G.

**) A' család legnevezetesebb sarja, Simon az orratlan, és Simon, ki Rákóczy párthive volt 's ezzel kivándorlott az országból, hiányzanak e' gyűjteményből; az utóbbi, kinek orrát a' török metszette le, vette vissza a' Palóczy Sónia által védett Szádvárt, ez pedig elveszté családjá sok birtokait. R. G.

nemzedékből egynek arczépe sem látható, ámde igen egy Forgáchnő férje gr. Széchen Miklós kincstári elnök ő exjái.

Megnézve a' testestül lelkestül magyar szellemű gróf A n t a l, ki szinte egyik legkitünőbb tagja volt a' mult országgyűlésnek 's most Fiumében hivataloskodik, szóbaít 's a' gyönyörű fresco-festés-ékitette nagy termet, melynek megaranyozott kályhájába egy-pár év előtt villám sujtott be, kiléptem az erkélyre, honnan meglepő kilátást élvez a' szem, mely alant mindjárt a' vár közelében Gács mezővárost látja elterülni, míg odább gyönyörű panorámát szemlélhet, a' mindenfelől magas hegyek által környezett 's a' Tugár által keresztülfolyt völgyben, melynek területén emelkedik Losonc, Nógrád legelőnkebb 's számos történeti emlékei miatt is nevezetes város 's más több apró 's nagyobb faluk, miknek tornyai megannyi zöld facsoportozatok közül fehérlenek ki, 's együttvéve, a' gyönyörű panorámát képezik.

Épen estve lön, mire kibeszéltük magunkat az erkélyen 's be kelle menni a' vár termeibe, miket ha kissé terjedelmesben irtam le, engedjemeg a' nyájas olvasó *).

R e m e l l a y G u s z t á v.

G' S C H A E F T.

D I Á K I É L E T K É P.

Életünk eredeti kiadása a' nyomoruságnak; belőle minden ember egy-egy ingyen-példányt kap: lapjain a' lekorteskedhetlen sors mély barázdáiba kinek püspök-sipkát, kinek bakacsizmát vetett. Magaméban egy pajzán flu állott: rongyos nadragjának térdein két vargafolt duellirozott, csizmáinak sarka, mint a' politikai pártok, minderik másfelé tartott; a' fejbőrön tagosztálytalan nemesi birtokként széthányva foltármádia hemzsegett, keveset törödvén a' nagy csizmákban köhögve tipegő lábnak kényelmével; — székómnak könyöke kényelmesen dülleszkedett ki feslett ablakán, és áhitattal mélyedett a' hóna alá szorított táblavesztett könyvnek Quae maribus'-ába; — a' könyvlevelek közül kinyuló papirra vastagon mázolt N S-ek szerényen mutaták be a' kis s c h a d a t o r t, kinek chapopá-fejét valamellyik pajtás markával frizurázta. — Megmutatá sorsom, hogy belőlem diákos ember leend, ha gyomrom az éhség ellen szerencsésenkiállja a' concurrentiát. Megváltam a' szülői háztól, — botom végén hintálódzott ingó, mindenem' — 's uti költség fejében ajkamon az atyafiságtól reá rakott csókokat vittem el. Hü kísérőm volt az atyai háznál utóljára megtömött bendő, az én talpon álló óráim, melynek kerekai az én 32 fogaim voltak, 's számlapján éhes gondolataim ásitozva jártak mutogatni hol a' déli 12-öt, hol az esti 7-et, melynek üteset nem is a' fülemmel, hanem a' gyomrommal hallám. De hogy ne említsem könyeimet, hatalmas pártfogóm veresrépáján vérré váltakat, röviden mondom meg, hogy diáki életem koplalással rágtam keresztül, mint sajtját a' kukac.

Kedves atyámfiai sokat beszélhetnek a' diáki életről! azonban hosszas nem akarván lenni, bemutatok egy diák G'schaeftet.

*) A' Forgách-ház jelenleg 3 főágra oszlik: a' g h y m e s i r e, mely Nyitrában 's Somogyban; a' s z a l á n c z i r a, mely Abaujban, Neográdban, Zemplinben, Sárosban 's Szabolcsban; 's a' g á c s i r a, mely Neográdban, Hontban, Hevesben 's Gömörben birtokos. Vannak a' külföldön, nevezetesen Bécsben 's Triestben is báró Forgáchok, kik azonban nem rokonok e' grófi házzal, 's miként ragadt czek-re a' Forgách név, nem tudatik.
R. G.

Ugynevezett diákszobába tekintsenek nyájas olvasóim; az ajtóról Gáspár, Menyhárt, Boldizsárnak három előbetűje 's a' kalendáriomtan ifjuságnak kretás naptára fehérednek, ha nagy pipafüst nem volna. A' szobát körülhullámzó székek maradványai több évtizednek 'semmit rólunk nélkülünk' az 'inzsellér' nélkül is megtörténendő tagosztályról beszélnek, míg a' fesztelenség póre valójában felöltözött az ágyon három diák hentereg.

Az egyik zsebtükrébe tekintgetve, fakadásnak indult bajuszát vallatja 's neha odavetöleg kacsintgat a' másik kettőre, kik éktelen hosszuszárból szopogatják a' kapadohánynak karmoló füstjét. Mellettök teljes nyugalomban számokkal sűrűn rakott könyv benevolisálva pillant a' két betűragóra. Könyveikről itélve, két utolsónk a' hetedik iskolában — h a l l g a t, amāz pedig, ha jól gyanitom, j o g á s z.

— Amice! — mond az egyik hetes-diák, vékony mint a' gyertyabél: jrgalmatlan száraz ez a' 'secondafogó', — hogy űsse meg a' guta, csipd ki inkább fülénél azt a' szalonnadarabot; nyeljünk egyet!

— Világos! bódint hatalmas torokkal a' másik és nagyot lódit a' könyvön.

Ezután a' jogász némi kéjjel méregeté az indítványozót és szurkáló hangon szokott országos gunynevén szólítá a' hetes-diákat.

— Bagaria! nagyon hamar státiót tartanak, tán a' g y ö k é r e n (radix) nem szeretnek rágódni?

— Világos! közbe kiáltanak a' bagariák, és az indítványt elfogadó sovár pillanatok közt huzta napvilágra kufferjéből a' 'corpus delicti'-t, és az asztalra nyujtózta, hol a' jogász már bonczkésével várta a' tárgyalandókat.

— Amice Gazsi, mond a' soványabbik — keresztnével Laczi — mit gondolsz! ne menjünk el az álarczásba?

— Majd előbb zsebemmel beszélek! mond Gazsi — szeszélyesen zsebére tapintván, mellyben egy gomb és 'plajbász' bujkálódott.

— De ha a' csillagokat huzom is le az égből, mégis ott kell lennem! toldá meg amaz egész nyomatekkel, melly azt gyanitá velünk, hogy Laczi öcsénk számára Széchenyi hiában irta meg a' 'h i t e l t'.

— Tán elfelejté, bagaria uram, közbeszólal a' jogász — hogy a' bálókért az academiában a' quártély igen drága?

— Nem! annyira nem megyünk, urambátyám! majd segítünk az álarcczal.

— De hol a' susták? *) vigyorogva faggatá tovább Gazsi a' feltűzelt collegát; mire Laczi urfi a' fogáson lézengő öltönydarabokra mutatott, mellyek közül ki-ri-ri egy színehagyott nyári kabát, rongyos könyökén nézvéni ki megválni akaró gázdájára.

— Handele, nicht zum handeleuv! ordított az ablak alatt a' diák-tanyákat pontosan ismerő financzminister, ki mindég tudja, mikor áll diák uraknál a' pénzkelet zerns alatt.

— Gyere be, zsidó!

(S ez alázatos mosolylyal köszöntött be a' szalonnázó triumviratusnál.)

— Nints válámi éladni való, tehens iftyú uraim! nadrag, lájblji, csizma, imig, vánkhuştull?

— Hát mit akarsz venni? mond el szaporán.

— Mindent, tehens uraim!

— Sórétet veszel-e? kérdé kacajjal Gazsi.

— Az nem khül, tehens uram!

— Hát bőrke kell-e?

— Az nem khuser; hanem más valamit!

*) Pénznemet jelent.

— No, amott a' fogason lógg egy még ujdón új nyárikabát, azt megveheted, hanem becsületesen ígérj — és itt hatalmas bakonyinád-fütykösre simított — mert különben irgalmatlan meghámozlak: azt elbiheted!

A' zsidó gunyosoly közt emel le a' szennyes nyári leppentyűt, orrfintorgatva terjengtetvén szélteben hosszában, kändian keresgélve, merre nincs kilátás. Végre csufolódó tekintettel kérdé a' még mindég botját méregető hetest.

— Húgy adja, tehens iftyú uram, azt a' khapczának valút?

— Te! . . . vizket a' nyakad? mond Laczi, és megvetőleg egész parancsnoki hangon kérdé tovább: No! mit adsz érte?

— Mit adjak? — nu hát egy szával megmondom! . . . és ekkor még egyet fordított a' kérdésben forgó kabáton — nu hát adok . . . ha még azt a' falun luggú fehér khalaphot is ide adja, tehens ur; . . . hát a' khetüért adok . . . menkhü vágja meg . . . sukat mundok: . . . ü t h garast!

— Amice Gazsi! nyomd a' szájába a' gazembernek azt a' börkét; mond Laczi, míg kezével a' zavarba jött zsidónak füle felé nyújtóztatta a' honi bambusznadat.

Zsidónk füle tövéhez kapott, nem akarván halló tehetségét veszélyeztetni, és esdeklőleg tekintett a' cselekvesre készülődő diákokra.

— Emaucipatio helyett kötelek szavazok a' nyakadra a' legjobb kenderből, ha nem ígérsz! szólal meg a' jogász.

— Nu hát még két garast aduk rá! Isten lelkhem ugyse, ugy is khódis leszek.

— Hát ezért a' vánkustollért mit ígérsz? de el ne szóld magad! . . .

— Fuszthutt az a' thull — tehens uraim?

— Igen!

— De khár! tolditá Mózsí, már egyszer veszélyben forgott fülét vakargatva, csak ne vulna fuszthutt; mert most épen a' fuszthatlan nagyon khüllene. Hát mit adjak érte?

— No ne nyőszörögj! hanem szusszantsd ki, mit szánt a' szived érte, hogy lepjén meg a' ripacs!

— Ha meg nem bánthanám! . . . de khírem thegye le előbb azt a' vikhony kis pháczikát. . . nagyon filek thüle, . . . hát ne khivánja kháromat, khedves tehens uram; adok tizenüth garast!

— Pengőt? kérdé Laczi.

— Világos — kanyarinták közbe a' karzatról, mire a' zsidó majd elajult.

— Khírem alázathusan, tehens uraim! eresszhenek haza; meleg van itt a' szubában . . . már húgy adhatnék annyit . . . Jeó ző wär ich já gánz gephacst! Vaj mir, tehens uraim, azt gundulják, húgy a' phénzt úgy lopja az ember! — hanem ha az utulsú szút meg akharják ertheni, — hát lássák, hogy én is becsülethes ember szeretnék lenni, aduk egy ezüsth huszast . . . Most már ugy is bankrót leszek! . . .

A' ravasz zsidó miután rókakodási tehetségének hosszú litániaját majd egészen kiürítette, mégis czelt ért; mert a' pénz szüke a' hetes-diákat csakugyan megtérítette. Vánkosát a' zsidó nyakába dobta egy alkalmas nyakoncsipés helyett. Mózsink lassan görbedő ujjaival bársony nadrágjának tátongó száján keresztül pénzcsumót húzott ki, 's a' tintafoltos asztalra számolá, Laczi urfi zsebébe vándorlandót.

A' zsidó örülve, hogy illy olcsóért elvihette bőrét és portékáját; összeszedte sá'orfáját és kotródott az ajtó felé, melynek kilincsére reszkető ujjai alig találának.

— Alázathus szulgája; máskhur is thessik pharancsulni!

Akasszanak fel, gazember, sivitának utána.

Igy hámlik le bőre a' törbe kerített ifjuságnak . . . !! —

HIRLAPI ŐR.

,PESTI DIVATLAP', XXIX-dik szám.

B o r o s s M i h á l y tól ,Levelek leányomhoz' közöltetnek; melyek elseje a' jelen számban a' hitről, hitelről és hűségről oktatólag szól. Furcsán jő ki azonban e' levélben, midőn a' koros atyát saját leánya ellenében oly elragadtatólag halljuk szólni a' hölgylvilágról, miszerint őket teremtés remekeinek stb. nevezgeti, mely édesen hangzó hízeltést ifjak ajkairól türelemmel halljuk imádoztak ellenében; melyet azonban az atya, legalább leánya ellenében, nem igen fog használni. Világért se gondolja a' nyájas olvasó, mintha mi * * y A. barátunkkal tartanánk, ki nőtlen korában minden csinosabb hölgyecskeben szerafot láta, mióta pedig nős, legyőzhetlen makaességgel állítja, hogy a' nő egy fokkal alantibb lény a' férfinál, — a' világért se! mind ezzel csak azt akartuk mondani, hogy ha fiatal ember elhatározza magát, öreg atya alakjában épületes tanácsokkal telt leveleket írni a' szépnem számára, ne feledje fölvetett szerepét, 's mint hűlt vérű öreg atya, ne szóljon tulzós ifju gyanánt. — E r d é l y i-től, Vándordal' és P e t ő f i-től három rövid versezet e' számnak figyelemre méltó hozományai. — A' ,Tárca' folytatja S z e v e r i n-től az ,Irodalmi levelek Constantiához' czim alatt megkezdett critical irányu cikkeket ezuttal N a g y I g n á c z-nak ,Menny és pokol' czim alatt megjelent legújabb munkájának első füzetéről szólván. A' dolgozatot nem olvasván, nem szólhatunk hozzá; *) csak általában jegyezzük meg, miszerint S z e v e r i n-nek szigorubb követelésekkel előálló leveleit tudjuk becsülni; csak azon egyet ajánlanánk neki, mint egészen érdektelének, hogy míg egyrésztől gáncsait vagy dicséreteit inkább részletezni iparkodjék, (azért ugyan majd szörszalhasogató 's efféle czimeket kap, de semmi!) legyen egyszersmind vére írás közben nyugodtabb, mert e' számban közölt levelében sok indulatosság tűnik fel, mi beszédének sokak előtt nem szolgálhat ajánlatára; kerülje pedig mindennek előtt a' személyeskedést, mely a' criticának igen szomorú 's hitelt vesztő foltja, 's legelső indító-oka az alacsony felelelésnek, melyre nálunk némelly polemia oly könnyen sülyedett. Mi köze p. o. ahhoz az olvasó közönségnek, hogy ez vagy amaz író mit és mit nem szokott élvezni? milly mulatságokban vesz és nem vesz részt? stb. 's mit jelentsenek aztán azon gyanúsító, bizonyos okok? — A' ketté vált 's épen ez által egyesült kör ügyében! felírás alatt az e' tárgy körüli legújabb események bővebben adatnak elő, 's író nézetei, mennyiben azokat kifejti, egyeznek az ,Életképek' mult számában előadottakkal. . . Kíváncsinos volna már most, ha a' ,Honderű' is előadná megoszlott egyesületünk felőli nézeteit, hadd látnánk, milly védokok hozhatók fel a' hatvani-utczai Kör mellett, mert a' távol olvasó csak mind a' két fél kiismerése után alkothat magának helyes ítéletet. A' dologban eddig nyilatkozott lapok közül a' hatvani-utczai Körnek csak egy, a' ,Pesti hirlap' **), fogja pártját. — Valami C s a l á n f y nevű levelezőtől különös egy levéltöredék közölletik Bécsből; az író oly con amore beszél el közönség előtt legprivátabb dolgait, hogy mint lett szerelmessé, mint váltott jegyet, házasságot meg stb. stb., hogy az olvasó elhül bámultában. . . Már minek illy levélre papírt és betűt vesztegetni?

*) Majd szoland annak idejében az ,Irodalmi ör'

S z e r k.

**) 'S ez is csak, úgy hisszük, azért, mert a' szerkesztőség több érdemes tagjai ugyanazon házban laknak, hova a' ,Kör' kirajzott 's így a' t. cz. közönség tudhatja, mit tartson ezen ,Cicero pro domo sua'-féle okoskodásokról.

S z e r k.

NEMZETI SZINHÁZ.

Oct. 14. Komlósi Ida jutalmául bérszünettel, *Végrendelet*, drama 5 felv. Czakótól, volt hirdetve; Lendvainé tegnap este történt megsérülése következtében azonban *Királyné és kalandorok*, drama 5 felv. került színpadra. Lendvainé annyira megsérült, hogy mai föl nem léphetését minden jóstehetség nélkül mindjárt akkor tudni lehetett, 's az előadás megváltoztatását mégis csak dél után két óra tájban tudaták újabb falragaszok által a közönséggel, ámbar a *Végrendelet* már reggel sem kellett volna hirdetni. A mai közönség szokottnál kisebb számu vala, 's még ez is minden fölvonás után csöndesen oszladozott. Reméljük, hogy ezen öt felvonásos unalmasság czéltalan ismételtetése által, csupán a fordító privat mulatsága kedveért, a közönség nem fog többé gyötörtetni. Az előadásról csak annyit jegyzünk meg, hogy a darab érdektelensége 's közönség unatkozottsága a legjobb előadókra is zsidbasztólag látszott hatni. — 99 —

Oct. 15. *Mátka nézés*, vigj. 5 felv. Illy ócskaságokkal bizvást egészen föl lehetne hagyni, miután színházunk könyvtára érdekes színművekben is olly gazdag, hogy ujdonságok hiányása esetén is tökéletesen ki lehetne a közönséget elégteleni, ha a játékrend készítésére több gond fordíttatnék, 's színészek nem vonakodnának idejüket rég nem adatott jeles és nagyhatásu színművek áttanulására szentelni. Színházi közönségünk most nagyszámu ugyan, de azért ne gondoljuk, hogy most már repkényinkre fekkhetünk; mert a hódítás megtartása gyakran több erőfejlesztést kíván, mint maga a hódítás. Az előadás olly darabos és tulzásoktól hemzsego volt, hogy minden műveltebb nézőt csak boszanthatott, 's még László is annyira megfélekedezék az illedékről, hogy Kovácsné szívét említvén, kezét is oda illeszté, mi bizvást elmaradhatott volna, valamint Kovácsné öltönyének rendkívüli kivágása sem tartozhatik az illendőségek közé. Nemzeti intézet igazgatói az ilyenekre is figyelni tartoznak. S — —

Oct. 16. *Vadonfia*, drama 5. felv. Halm urnak ezen dramai büne még mindig tetszésben részesül, a mi igen természetes, mert a bűn mindig nagyobb csáberővel bír, mint az erény. Lendvai a czímszerepet jól adá 's Laborfalvi Róza Partheniáját bárki is megnézheti; hogy azonban e két szerepet Bécsben sokkal több bensőséggel adják, az igen természetes, mert illy tökéletesen föl- és kifordult jellemeket csak valódi német kedély bírhat tökéletesen fölfogni, 's mi a valódi művészet és ember-ábrázolás érdekében csak örvendeni tudunk, hogy nemzeti színházunknak tökéletes Ingomárja és Partheniája nincs. Udvarhelyi igen derek alservorstadti nyárs-polgár görög öltözetben, Szentpéteri pedig derek lerchenfeldi zálogra kölcsönöz. K — e.

Oct. 17. *Londoni koldusok*, drama 5 felv. Smike szerepében Komlósi Ida lépett föl, kiről a Honderű utóelőlti száma azt jegyzé meg, hogy benne minden természetlen, minél súlyosb 's kíméletlenebb vádat mi sem emeltünk soha *). Mi hibáit mindig kijegyeztük, de illy kíméletlenek iránta mégsem voltunk. Mi mai játékát illeti, az az első felvonásban haladást tanúsított, mind játék-, mind szaválásban; a második fölvonásban mindazáltal, főkép a szenvedélyes jelenetekben, a szaválás ismét szokott hibáit tünteté ki, mellyek azonban a bensőséggel teljes indulatfestés által némileg megszelidültek, 's eltűrhetőbbekké váltak. Kissé tehát szabad már remélnünk, hogy K. Ida az indulat magasb foku kitöréseinél megtanuland lassanként hangja fölött uralkodni, mihelyt maradandó meggyő-

*) Bizony ideje már, hogy Komlósi Ida kisasszony megkérje udvarlóját, hagyjanak fel már egyszer a pártolással. Szerk.

zódéssé válik benne az, hogy mostani modora nem helyes; ezt pedig már csakugyan érzeni látszik, miután szerepeinek kevésbé indultatos szakaszaiban a' természethez már visszatérni kezd!... Priell N. nem rontott 's ez is elég, miután e' szerep egyénisége körén kívül fekszik. Szentpéteri, Szigeti és Telepi dicséretesen működtek, 's Fánscy is hatásosan működött, ámbár hidegségét csak egyes jelenetekben bírta le-
rázni; közönös jeleneteiben ellenben csak szerepelt, de nem játszott. — 99 —

Oct. 18. A l v a j á r ó, daljáték 3 felvonásban. Az előadásról szólván, egyedül Paksinet említhetjük meg, ki a' czimszerepet szorgalommal és csinosan éneklé, mit jobbadán minden előadásáról elmondhatni, valamint azt is, hogy érzést még maig sem bír énekebe önteni, mi által szerepei oly erőtetettek, hogy a' közönséget többnyir e hidegen hagyják. Nagy hibája még ezen kívül, hogy mosolygani még szerepei vidorab helyein sem láthatni őt, míg más énekesnők ellentétül mindig fogaikat láttatják. Paksiné különben oly jártas és biztos már énekeben, hogy valóban mind arczjátékra, mind benső kifejezésre fordíthatna némi figyelmet, mi bizonyosan emelni fogná iránta a' közönség részvétét. A' karok jók voltak, de a' többi magán-énekesek és nők!... Ugyan miért nem alkalmaztatik gyakrabban a' kellemes Hesz Róza és Szigligetiné? — A' közönség néhány nap óta igen gyérül, mit részint az igen érdektelen játékrendnek 's főnák szereposztásnak kell tul jdonítani. Figyelmeztetjük az igazgatóságot, hogy az új szerződés megkötésekor inkább nagyobbítsa az illető színészek és színésznők díjait, de a' vendégszerepezést mindenesetre végkép törölje el, mert mihelyt csak egyetlen előbbkelő tagja nincs itt színházunknak, már az egész játékrend felbomlik, pedig bizony nehéz lenne a' nagy közönséget színházunkba ismét visszaédesgetni, ha a' hiányos és érdektelen előadások miatt el találja maradozni, annyival is inkább, mivel nemzetiségünk ellen ismét nagy az izgatás fővárosunkban, melly különösen színházunk ellen áskálódik. Ismételjük, ha az igazgatóság e' nemzeti intézetünk fölvirágzását valóban ohajtja, min kétkednünk pillanatig sem szabad: úgy a' kártékony vendégszerepezést minden áron meg kell szüntetnie, bármily tetemes kárpótlást kellene is ezért az illetőknek nyújtania. A' német színház csak ritkán bocsájtja el jobb egyéneit, 's c s a k a k k o r, midőn jeles vendégművésze van, ki az elbocsájtottnak helyét nyereséggel pótolja ki. Ha színészeink az ügyet valóban szívükön viselik: úgy maguknak is előmozdítaniok kellene az igazgatóság ilyenmü törekvését; mert higgyék el, hogy színházunk még teljességgel nincs megállapítva, sőt most talán nagyobb veszélyben van, mint valaha, mert a' verseny sikeres megkísértésére utolsó erejét összpontosítá most a' mandzsor, 's oly hathatós pártoltatásban részesül, hogy részünkről a' legparányibb elerőyedés is legkomolyabb következményeket vonhat maga után.

K — e.

Oct. 19. F a r s a n g i s k o l a, vigj. 4 felv. Vahot Imrétől. Kovácsné a' tánczban tulzott, Réthi ellenben igen élethű volt 's épen ezért nagyobb tetszésben részesült. Általános hiba színészinknél, hogy népies színművekben tulzani szeretnek, mi aztán durvaságra vezet; ez pedig épen nem jellemző vonás a' magyar köznépben, mellynél a' durvaság egyáltalában nem itthonos; sőt mondhatjuk, hogy a' jobb módú magyar gazdáknál oly illedelmesség uralkodik, mellyről — mutatis mutandis — némelly arszlánok is himet varrhatnának. Egyébiránt a' szép számu közönség jól mulatott. K. Ida ma többször és sértőbben esett vissza szokott hibaiba, mint legközelebbi szerepléseiben.

S —

Oct. 20. Komlóssi Ida javára bérszünettel, V é g r e n d e l e t, drama 5 felv. Czakótól. Illy bérszünetes jutalmat talán Szigeti is megérdemlett volna; de ez — nem tartozik ránk (?). Az előadás kielégítő vala, 's közönség páholyokat kivévén — nagy számmal.

— 99 —

JAJ A' KRITIKUSOKNAK !!!

A' legvalószínűlenebb ráfogások összefércelésén gyönyörködő költőncz alig merné a' tizenkilencedik században írni — 's mi nem mernők megtörtént valóság gyanánt nyájas olvasóink elé terjesztetni — a' következő nevezetes dolgot, ha felőle hiteles oklevél nem volna kezeink közt...

A' pest-városi német színház igazgatója folyamodást nyujta Pest városa Tanácsához, melyben alázatosan esedezik, hogy az 'Ungár' szerkesztőjét gonosz criticalert (színeszek és színigazgatók előtt minden critica gonosz, ármányos, rágalmazó stb. 'stb., mely nem áll a' — leggonoszabbnak is folytonos magasztalásából) t e s t i l e g é r z é k e n y e n m e g f e n y i t t e t n i , 's h a e z n e m h a s z n á l n a , s z a b a d a l m a m e g s z ü n t e t é s é n e k e s z k ö z l é s e b e n s e g é d k e z e k e t nyújtani méltóztatnék. Később e' folyamodást — már csak ritka példájaul is annak, hogy a' XIX-dik században is vannak a' XVI-diknak homályában vergődő emberek — egész terjedelmében közölni iparkodandunk; addig is méltóztassanak nyájas olvasóink hideg vérrrel és lehetőleg boszankodás nélkül megismerkedni annak gyönyörű tartalmával, a' következő commentárból.

A' művelt olvasó e' folyamodásban először is a' felett ütközhetik meg, hogy a' pest-városi német színház igazgatója iparkodását emlegeti, ezen i n t é z e t e t o l l y p o l c z r a e m e l n i , m e l l y e n a ' k o r é s n a g y k ö z ö n s é g k i v á n a t a i n a k m e g f e l e l h e s s e n . . . De ne ütközzék meg a' nyájas olvasó: a' városi német színházban, a' „kor és nagy közönség kívánatainak megfelelő“ művészek közül, madarak, ebek, lovak, elefántok, tigrisek, hyénák 's az állatok egyéb nemei megfordultak már, — nemde világos tanúsága ez, egy színházigazgató i p a r k o d á s á n a k ? Az igazi művész — 's miért ne lehetne egy színház-igazgató egyszersmind művész vagy műértő? — nem szűkkeblű; ő tudja, hogy a' s z é p é s j ó nemcsak emberek által gyakoroltathatik, hanem a' természet három országának bármint teremtménye 's terménye által, miért tehát kizárni az állatokat a' művészet csarnokából? hiszen mindezek, az ihlett lelkű folyamodó saját szavai szerint, a' pest-városi német színház t ö k é l e t e s ü l é s é t e l ő m o z d í t j á k , mire nézve a' derék igazgató „s o h a s e m m i t e l n e m m u l a s z t o t t . . . És azon balgaság némellyek követelésiben, hogy a' színház, habár nem erkölcs-tanoda is, de legalább ne legyen erkölcs-r o n t o d a , mire való ez? Lám, a' derék igazgató, nemcsak silányságokkal teljes „Posse“-kat forgat meg színpadán, melynek „tökeletesítésére soha semmit el nem mulasztott“, hanem olyakat egyszersmind, melyekben galád kifejezések, szemérmelenségek, szóban, sőt tagmozgásokban is, felhoznak és előtűntetnek, — nem napnál világosabb jele-e ez annak, hogy ő tetőtől talpig rakva van i p a r k o d á s s a l , megfelelni a' kor és nagy közönség kívánatainak? . . . 'S végre a' magasztos lelkű, a' művészetet, mellyel kenyerét keresi, megbecsülni tudó, derék színház-igazgató az ő művészeinek z s o l d o t f i z e t ; ezen szinte nincs a' nyájas olvasónak miért megütköznie, miután tudja, hogy a' — favágók és teherhordók csak n a p s z á m o t k a p n a k .

Ezekből, még többet és még hosszasan előszámolni nem akarunk, állanak az i p a r k o d ó színház-igazgató halhatlan érdemei, melyek őt mindenesetre érdemessé teszik némely urak pártolására; érdemessé arra, hogy még k i d i c s é r ő b b b i z o n y í t v á n y a d a s s é k k i , mindenféle jeles tulajdonságai mellett, azon jó reményben, hogy ez által P r á g á b a j u t t a t á s a e l ő s e g í t t e t i k , melly bizonyítvánnyal azonban az ihlett keblű ur P e s t e n b r i l l i r o z n i j o b b n a k t a r t j a .

Már most következnek a' vádlott szerkesztő halhatlan vétségei.

Ő egy folyóiratot szerkeszt, mely megfontolt elvekkel kitűzött magasb irányt követ, elegendő szabadelműn és távul némely más lapok megszokott szolgálai szellemétől . . . Ő nem fogad el ingyen-jegyeket a' derék színház-igazgatótól, ki a' „pesti német színház tökéletesítésére soha semmit el nem mulaszt,“ még az ingyen-jegyek osztogatását sem . . . Neki a' német színház némely érdemdús műkedvelői már utonálló utleg-virtuózaivá is lettek, 's ő még illy bölcs argumentumokra sem tér el meggyőződésétől . . . Mindenek felett pedig magasb igényekkel és művészi követelésekkel teljes criticát ír; 's ezzel 1. a' magasztos szellemű folyamodás szavai szerint, a' színházban rendet zavar — ki nem tudja, hogy a' f e l haladásra intő critica rendet zavar a' l e törekvők közt? — 2. a' politialis szabályok ellen vét — tagadhatlanul, mert a' művészeket, kik az illy bírálatokat szívelni nem akarják, botforgatásra ingerli, ez pedig politialis szabályok ellen van, 's ennek egyedül a' szerkesztő oka; 3. a' derék igazgatót keresetmódjában 's így a' z s o l d - f i z e t h e t é s b e n akadályozza, t. i. criticájával! — mert a' derék igazgatónak a' színház-keresetmód, minél fogva érdekében áll, minél több látogatót becsődíteni silányságaira, ebben pedig a' magasabb követelésű 's a' közönséget jobb ut felé igazító critica akadályozza — botot hát a' criticának! . . . Valami Schiller Xeniaiban, ha azokat a' derék igazgató ismerné, bizonyos tehén emlegettetik, melyet fejni igen jó!

Igy állván a' halhatlan érdemek egy oldalról és a' halhatlan vétségek más oldalról; és miután nem is olly korban élünk, melyben szabadon nyilatkozni szabad; nem olly korban, melyben ugynevezett művészet-csarnokokban művészetet keresnünk és a' közönségtől kiszartott pénzért követelnünk illik; nem olly korban, melyben a' censurának korlátai is inkább fel-felszabadittatnak, mely dologhoz egyébkint is némely derék színház-igazgató 's jeles pártfogói jobban értenek, mint akár országunk atyjai, akár a' kormányon ülő férfiak; miután a' criticának minden kontár és filkó ellensége, kontárok pedig — főleg bizonyos helyeken — a' nagyobb számot teszik, mely nagyobb számnak kedvezni kétségtelenül szükséges; — miután végre ezen egész folyamodásban semmi, de legkisebb nevetséges dolog sincs, mert hányzor ütötte már agyon a' nyers anyag a' szellemet? — kérjük tehát bölcsen elhatározatni, hogy:

huszonötöt a' criticának!

kérjük továbbá, ha ez nem használna, bölcsen elhatározatni, hogy:

akasztassék fel a' critica!

's megszáritandó csontváza tüzessék fel a' pest-városi német színház homlokfalára e' felirattal:

Jaj a' criticusoknak!

Minden színház-igazgatónak pedig, ki a' művészetet lábbal tapodja 's tapodtatja, ki silányságok által egy nemesb hivatásu intézetet sárba alacsonyít, ki a' kor és nagy közönség művelt követeléseinek naponkint fittyet hány, ki egy színház, egy-némellyek által olly édesen pártolt színház tökéletlenítésére soha semmit el nem mulaszt, ki a' művészetet a' műcsarnokból elzavarja 's az erkölcsiség politialis szabályait legyilkolja; ki, hogy keresetmódját folytathassa és z s o l d o s a i n a k s z i n é s z i z s o l d j a i t — saját szavai szerint — fizethesse, az együgyűek pénzét illetén módok által kicsikarni vakmerősködik, — az illy derék színház-igazgatónak pedig, a' hol és a' mikor megtalálhatik, s z a v a z t a s s é k azonnal segédpénz — titkos forrásokból — a' nemzetiség előmozdítására! Dixi.

NÉHÁNY SZÓ A' NŐNEVELÉSRŐL.

Hitem szerint, alig lehet fontosabb dolgot jelenen honunkban tárgyalás alá venni, mint a' nőnevelést. Szinte kilencz százada már, hogy e' honba fészkeltek magunkat 's ugyanannyi század óta hever parlagon ezen erőteljes nép azon osztálya, melyet az álladalom szerkezetét rendező férfi, nőnév alatt különböztet meg magától, és ha a' természet engedné, talán önzésből e' fajtali rokonságot is megtagadná, de keblünk Istene, a' természet, hangosan kiált — test- és vér-rokonunkhoz ragadva bennünket. — „Egy lélek egy test vagytok, csak társaságtokból virágozhatik föl élet és üdv.“ Ugyvan, egy test és lélek a' nő és férfi a' természetben, a' társasági életben sem lehet ezeket különválasztani, ha az álladalom virágzását, életét ohajtjuk; nem lehet ezen emberfölt parlagosulni hagyni, ha az emberiséget fönséges kifejeltetésében gátolni nem akarjuk. De az erősebb férfinem csak félig engedelmeskedék a' természet ezen szent intésének; mennyit csak lehetett, megtagadott félvérétől, botor önzésében nem látva, hogy magát fosztja meg midőn nőfelét leigazva hagyja parlagosodni. A' természet megbünteté az igazságtalanságokat, és most a' szellemben magasult férfi árván kapkod, tervez módokat, porban maradt nőfelének hozzáemelkedését sikerítendőket.

Midőn apáink (de nemcsak a' magyar apák tettek így, más nemzeteké is, — még a' magyarok, mint ó törvényeik mutatják, udvariashabban viselék magukat, sok szép jogokkal ruházzák fel a' nőket), mondom, midőn apáink ezen hont elfoglalák 's szerkezek, egyedül magukról gondoskodtak. Ez azon korban nem is lehetett, nem is volt szükség másként; azon zavargó századokban a' nőnek mindig férfivédelem alatt kellett lenni, 's alig lehetett a'

társaságban más foglalkozást találni, mint a' harcztéren a' férfi, a' háznál 's gyermekei közt a' nő. Azon vadnak nevezett korban koránt sem létezék olly nagy távolság nő- és férfifél közt, mint most. Műveltségét egy egyetemben: a' természetben, az apa 's anya élettapasztalata könyvtárából gyűjté mindenik fél, így az egyensúlyosított neveltség pompás összhangzást létesített 's a' természettől egygyé kapcsolt lények a' társadalomhoz is méltólag működtek. Azaz: míg az apa honáért 's benne létező vagyonaért, családja békéjeért vivott: addig a' nő a' tűzhelyt őrzé, fiainak 's leányinak apja, nagyapja tetteiről beszélve, korszerű nevelésben részesíté, fiait hőssé képzé, leányait hőserények becsülőivé. Még ekkor olly közel állott a' társadalom formája a' természethez, hogy a' két fél közt semmi különbség nem létezett, legfőlebb testi erőben múlá fölül a' férfi nőfelét, mi mindég is állni fog. A' honvédő férfierény becsülővé vannak-e most nőink nevelve? kivevén a' ki-veendőket, nagyrészt fogalmuk sincs ezen üdvöztő érelemlről. Most a' férfi, ha nővel közlekedik, leveti férfiságát, gyermekké lesz, hogy megértessék vagy bohóczzá, hogy szeretessék; vagy nem bohóczzá aljasul-e azon férfi, ki nőfelét bábbá törpítve, olly szépségekkel halmozza, mellyeket maga sem lát rajta, csupán tetszelegni akar általa. Tetszelegni! szemtelen hazugság által tetszelegni, hiuságot ingerlő, nem nemes ösztönt gerjesztő éretlen beszédek által. Nevelni kell tehát a' nőfelét, hogy a' férfifél soha ne kényszerüljön gyermekké lenni, 's hogy a' nőknél diadalait ne bohóc álzataival vívja ki, hanem Isten formájára idomult emberi alakjával.

Századok forgottak le; az álladalom nagy változásokon ment által, föl-találtatott a' sajtó, az emberi szellem hatalmas kifejtője. Itt, ekkor követett el az emberiség férfifele olly bünt, mellynek súlyát még bizonyosan sok időkg érzendi: nem osztá meg hűn nőfelével szellemi haladását, ráfogta önzésből vagy rövidlátásból, hogy a' nőfél valamint kardforgatásra, testi erőfejlésre gyenge, ugy könyvbúvárlásra, szellemi magasulásra képtelen. És nagyrészt ez oka, hogy szakértelmességben messzetaladt századunkban is az emberi nem, míg bizonyos kétes világosságban liheg. És miért? mert mit a' férfi-fél világít, a' szintolly befolyásu nőfél (már vesztvén hajdani egyensúlyát) behomályosítja; mit az épít, ez értelmi fejletlenségében lerontja; vagy — mint az emberiség származását és kiskorúságát keblén ápoló — gyök szálaiban gyengíti, ferdíti. Röviden, elvitázhatlan igazság, hogyha az emberiséget rendeltetése magasságára akarjuk emelni, akkor annak minden részére, különösen a' termőre a' leggondosb ápolást kell fordítani: zárd el a' növény virágrészétől a' levegőt, a' tő diszlik, de magot érlelni (az éledendő tavaszkor ujra csirázandót) megszűnik. Így áll az emberi fajjal: hanyagold el a' nőfél nemesítését, elhanyagoltatott a' tőle származandó ivadék. — Az emberfaj egy óriás csudás növény, mellyről ezredes tapasztalat bizonyítja, hogy szellemi táplálék mennyei lénynyé fejt, ettől elzáratása pedig szánnandó állati kérgében marasztalja, századokig ott marasztalja, ha az nem ápoltatik. Nem szabad tehát ezen növény legparányibb ágától is meg-

tagadni az éltető levegőt, zsarnokilag elvonni pedig az egész növény létét, veszélyeztető tett.

Ennyit az emberiség nagy tömegéről; 's most válasszuk ebből ki a' makrokyi magyar népet 's vessünk egy pillantást arra: mennyire közelitők meg emberi kötelességünket, mennyire ápoltuk a' nagy növény virágszárát, remélhetünk-e magot kelyhéből 's ép nemzedéket igazságosan ápolt magjából.

Szélesen lehetne e' tárgyat fejtegetni, de hely szűke int, minél rövidebben szólnom.

Még egyszer figyelmeztetem olvasómat, hogy én épen nem tudom az emberfajban két lényül tekintni a' nőt 's férjet, 's' olly szoros kapcsolatban látom ezen egy töből nőtt két ágat, hogy ezen tö bármelyik alkatrészét bármi sujtolás vagy hanyagolás éri, a' tö további fejleszthetését gátolja. Ezen szempontból tekintem az emberiséget, a' polgárzatot 's a' házaspárt. Mig az emberiség a' nők nevelésére nem figyel, addig csak csonka lehet kifejlése; mig a' polgárzat a' női nevelést hanyagolja, való jóllétre nem emelkedhetik; melly családban a' nő értelmetlen, ott a' férj boldogtalan, a' ház fölfordult. Ezen nézetből állítom tehát, hogy mig honunkban komoly lépés nem tétetik, soká parlagoskodott nőink nevelését sükerítő, addig hiában van az egyik fél minden erőködése; — mig a' nőfél tárgy-ismeretlensége salakjába süllyedez, addig a' feltörekvő, már szellemisültebb férfifelt súlyával visszarántja, 's addig semmisíti újra meg újra már-már czélt érő vágyait, mignem kora sorvadást hoz a' teremni hiába törekvőre; azért ápoljuk a' csudás ember-növény minden szálát 's ne zárjuk el virágától a' levegőt, hogy magját megérlelhesse, elszórhassa, belőle erős csemete nőhessen.

Sokan vitatják a' nők polgárosítását, azaz: hogy nők hivatalnokokká, iparüzökké is kiképeztesse. Ezen követelést én nem látom az igazság körén kivülinek, mert okoskodásom minden részrehajlástól ment levén, nem láthatja a' férfitestet más alkatrészekből szerkezettnak, mint a' nőké; ugynevezett szellemünk pedig hasonló eszközökkel épen ugy kifejthető egyik, mint másik nemnél. Azonban csupán azérti sürgetését, hogy a' nőknek a' férfiakéival egyenlő jogaik tetteleg bebizonyitassanak, szükségtelennek látom. Sokkal szebb munka-kör jutott a' már rendezett polgári társaságban a' nőknek, semhogy azt egy józan fő is kétségbe vonhatná, hogy ők teljesen hasonló tényezői a' társaságban rendnek, jóllétnek, mint az abban kézműveskedő, iparüző, hivatalkodó férfifél. A' nőnek jutott: embert formálni; a' férfinak: a' társaság gépezetében jó szerré alakulni; a' nőnek jutott: a' földön üdvőt osztani; a' férfinak: kenyeret. Most kérdem, mellyik fél panaszkodhatik lealjasításról? Egyik sem, mihelyt czélunk: tevés, nem csillogás. Véleményem szerint tehát nem nő-polgárosításért, hanem nő-nevelésért — nagy kötelességeikre őket ügyesítő nő-nevelésért, küzdünk. Mert a' nők nem azért állnak hátrább, mint férfifelük, hogy nem pályatársak, hanem azért, hogy a' számukra jutott hivatal betöltésére nem birnak értelmességgel. A' mellyik nő

gyermekait nevelni, házat kormányozni érti 's akarja, az éppen úgy nem érreá, polgári hivatalt vinni, mint a' hivatali kötelességeit hűn betöltő férfi gyermekei dajkája, nevelője lenni: hogy pedig hivatalt cseréljenek, azt, ha a' női hűség helyeselné is, a' női kebel nem engedné. És ha igazságosan akarjuk ezen csere következményét vizsgálni, sokkal ügyetlenebb anya 's dajka lenne a' férfifélből, mint hivatalnok a' nőfélből. Az igaz, hogy nem minden nő anya és háziasszony, 's e' szerint ezek, ha nem szerencse szülötti, tétlenül, 's mi több, hasztalanul tengik le éltüket. Ezekért tehát szükséges, a' társadalmi rendet kezelő férfifélnak olly módokról gondoskodni, hogy semmi-esetre elzárva ne legyen tőlük (csupán azért, mivel nők) egy vagy más szakbani kiképezhetőségük. Nem kell félni, hogyha a' nők a' kenyértudományokat értendik, kevés jutand a' férfinak; 's ha ezen veszély elkövetkezendének, könnyű rajta segíteni: valamennyi iparüző, kézműves 's hivatalkodó nő leend, gyámság alá kell venni, azaz, nőül venni. A' nő, ha a' természet útján biztosítatik élete (azaz: az erősebb férfifél nemcsak érte él, hanem érte is küzd, mint hajdan ősei 's az ő tüzhelyére teszi keresményét, mint hajdani ükei a' harczy prédát), soha nem fog a' más réjtjén kaszálni.

* * *

A magyar nemzet elég korán fölébredt a' jó és szép utáni törekvésre, a' magyar elég korán kezdte intézkedni szellemi kifejlődhetésre. A' legelső nyomdák egyike Magyarhonban kezdett működni, férfi-tanító-intézetek, könyvtárak már elég régen állnak; ez mind oda mutat, hogy ha czélszerűn rendezteték el a' nemzet neveltetése kezdetében, nemcsak kiváltságosoknak lehet az elme-tisztító szent forráshoz közeledni 's nemcsak idegen nyelven, azaz deákul, juthatni a' szentek szentébe: már a' magyar nemzet is tovább haladt volna, mint ezen módon. De ezen hiában pazárlott idők fölött sopánkodni nem czélom; rágódjanak vagy igazítsanak azok, kik a' férfinvelés tárgyalása mellett emelnek szót; én gyorsan a' nő-nevelésre vágyok térni.

Mint mondtam, a' magyarnak már elég régen állnak férfi-képző- vagy inkább tudományokat osztó intézetei, 's ha ezek nemcsak szakember-, hanem emberképzők is volnának, bizonyosan a' magyar férfiakban már rég kikelt volna az eszme, hogy a' szellemi táplálékot rokonul megossza nőfelével. De az elég későn, csak századunkban jutott egyesek eszébe; ezek a' nők számára nevelést sürgettek, számtalan (az ügy szentségét fölfogni erőtlének, emberfelek elhagyatását érezni szívtelenek) ellenzék gazdasági és zsarnoki nézetekből. A' rövidlátók nem tudták, hogy a' nők nevelését nemcsak az álladalmi rend föltartása igényli, hanem az emberiség kifejlesztése is követeli. Jelen korunkban már annyira ment a' mellette és ellene való vivás, hogy szerencsés eredményül csaknem átalánosan el lön ismerve a' nők neveltetésének szüksége, 's nemcsak udvariasságból pártoltatik, hanem mint nemzetiségünk főtényezője is szorgalmaztatik. Már el van döntve tehát

szüksége, de sükerítésére lépések még nem történtek, 's hogy mikor történendnek, arra távoli remény sem nyit kilátást.

Én ezen szent ügy egyik leghőbb pártolója vagyok, nem ismerek fontosabb, sürgetőbb tennivalót honunkban, mint nőnevelő-intézetek létesítését; hogy ezen ohajtatom a' hon minden zugába hatalmas visszhangra talál, arról nincs kétségem. Hazám több részeiben fordultam meg, 's nem volt annak egy zuga, hol ennek hiányát fájdalmasan nem éreznék, különösen a' nők, ezen nemes vágyaikkal, törekvéseikkel földünket édenre varázsolni képes lények. De mit ér néma ohajtat, ha bár naponként százezer sohajokban emelkedik az éghez, eloszlik a' légtér 's ők a' lelki képeztetés után vágyók, forró keblükkel parlagoskodják át életüket, nagy életkötelességük pályáját, minden képeztetést nélkülözve, botorkázzák végig, és mi igen szomorú, szám-talan nő sejtí fontos hivatását, de elhanyagolt neveltetése alig juttat agyába annyi világosságot, mellynél keblét kinzó tehetlenségét láthassa. És mennyin vannak, kiknek ennyi világosság sem osztatván, vak értetlenségükben büntetlen károsítják a' társaságot, mellynek létet ők adtak. De ez mind nem az ő, hanem azok vétké, kik az álladalom rendezését fölvállalták 's alkotmányuknak alapot rakni fukarkodtak, vagy előítéletességből szívtelenkedtek.

Igen, az emberiség fönségesre fejlődhetésének alapköve: a' nőnem nevelése; míg ez le nem tétetik, addig egységről, rendületlenségről álmodni sem lehet. Azért nők, ha kötelességeitek teljesítésére oktató-intézet után sovárogtok, sohajtás helyett képviselőt küldjete a' jövő országgyűlésre, (alkotmányos országban ott szokás mindent elintézni), képviselőtök pünkösdi tüzes nyelvvel birjon 's vigye el a' sorsotok fölött határozó rendeknek a' szent lelket, melly számotokra az ország minden részében czélszerű nőnevelő-intézetet varázsland.

Őn talán nem tudja, hogy már hazánk több részeiben létezik nőnevelő-intézet? figyelmeztet gáncsolóm. De igen, tudom, és azt is, hogy minő hozzáférhetlen drágák; azt is tudom, hogy idegen istenek bálványozására tántorítók, és azt is, milly czélszerűtlenek nőnevelésre, melly fölött már nem csak én, a' jobb után sohajtó közönség is, pálczát tört. Ezért én sem mulasztom el néhány szóval azt vázolni, miért nem elégedhetem meg ezen már létezőkkel, valamint azt is, hogy véleményem szerint minőket kívánnék romáikon alapítani.

Hogy magánynevelő-intézeteink nem nők nevelésére vannak szánva, az is mutatja, hogy bele csak kincses juthat; pedig a' polgárzatban a' kisebb rész a' gazdag, tehát ha még olly jók volnának is ezen intézetek, hozzájárulhatlan drágaságuk miatt ugy tekinthetők, mintha nem volnának. Van néhány alapítványon álló közintézet is; ezekről mit szóljak? talán jobb volna hallgatnom. Lehet-e azt nőnevelő-intézetnek nevezni, hol nők nevelése fokozatra osztatik? a' fizető osztály főrendüek igényei szerint rendezett nevelésben mondatik részesülni, az ingyen-tanulók, polgári nevelés czime alatt,

kevesebbé avattatnak, 's a' harmadik osztály, (az alapítvány jótékonyágát élvezők) cselédi foglalkozásban vezetnek nevelés név alatt.

Hogy ezen három osztályzatú nevelő-intézet képes-e embert nevelni, emberszeretetet csiráztatni, annak megítélését olvasómrá bízom. Valamint főrendűvé nem tehet nevelés senkit, úgy szolgálai bilincsek közé békózni nevelési elvek által, nem szabad embert. Szegény és rangos osztályuak nevelése közt csupán annyi különbség létezhet, hogy egyiknek kiképzett tiszta értelmességét szakadatlan szorgalomra alkalmazza a' nevelő, másikét oda törekszik irányzani, hogy szerencsés helyzetét minél többekkel igyekezzék megosztani. Borzasztó agyrém, azon tévelyt nevelésünkben gyökereztetni, mintha egyik ember másik szolgájává teremtetett volna; az illy nevelésmód pedig ezen nyomoru hitnek terjesztője, mely az életbe kilépendő növendékek keblébe hétfejú sárkányul él és pusztít, mindkét osztályzatúak keblébe nemtelen érzelmek magját hinti, a' szerencsésb helyzetűek keblébe türelmetlenséget olt az igénytelenebbek iránt, ezekbe pedig irigységet amazok iránt. Ha a' nevelő emberi méltóságot, nem polgárit tart szemé előtt, akkor ezen kinövéstől nem félhet. A' polgári életben is minő szerencsétlen következményei vannak az illy tévelygő fokozásoknak a' növendékre, birunk reá elég élő példát. Mennyiszer látható, hogy a' dús növendékből szegény hölgy lesz 's a' szolgaság fékjébe igazottból dús és többnyire egyik sem tudja magát helyzetében honosítani 's e' miatt a' társaság hasztalan tagjává lesz; pedig a' polgárzat minden intézkedésének oda kell vágni, hogy minél kevesebb hasztalan tagja legyen.

Állítsunk tehát nőnevelő-intézetet, de abban ne legyen olcsóbb 's drágább neveltetési czikk, legyen az mind egy árú 's olly olcsóra leszállított, hogy a' hon minden leánya megvásárolhassa; legyen tiszta, szilárd, egész életre világító, egész életre kiható. Ha a' nők illy értelmes nevelést élveznek, nem kell féltetni; épen olly jóltevő urhölgy válik belőle, mint nélkülözni tudó polgárnő: jó emberből minden jó válik.

Midőn a' fazekas a' durva sárt esztergájára csapja, már elhatáráz, mit gyárt belőle: fazekat, korsót vagy tálat, 's így megy ez a' mesterség és művészet minden körében. Ezen egyszerű példát követve, kell a' nevelőnek is keze alá vett kis leánykával tervezni. A' nőnevelésnél annyival még egyszerűbb, mint a' fazekasnál: egyik leánykából mint a' másikból, csak leány kell formálni, de hogy minőt, ez már kérdés, és ezen kérdésen oszlik többféle a' vélemény. Mellőzve itt a' nők neveléséről már sokképen nyilvánított elvek elősorolását, legyen elég azt vázolni, mint kívánnám én a' nőket képeztetni, és ha rajzomból csak néhány vonás is czélszerű, már nem hiában dolgoztam, hoztam egy kövecskét a' létesülendő magyar nőket nevelő intézet nagy alkotmányához.

A' nő — mint főnebb fejtegetém — egy évezredek óta élő nagy **test** vagy növény részét alkotván, a' nevelőnek először is ezt szüntelen szem előtt kell tartania, hogy ápolásánál a' test többi részét meg ne sértse, sőt úgy

módosítsa ennek kifejtése körüli eljárását, hogy a' test vagy növény más része is nyerjen, erősödjék általa. Másodszor, a' nevelőnek tekintni kell, hogy a' nő az álladalom igen nagy befolyású tagja; hogy ő adja az álladalomban azon lények első testi és lelki ápolását, kikből a' polgárzat alakul. E' szerint képessé kell nevelni hivatására, gyermeke nevelésére, még pedig észszerű nevelésére, hogy a' társaságot hasznos taggal szaporíthassa; mert nem kell hinni, hogy mit az anya élmulaszt, a' tanító-intézet helyrehozza; sokat helyrehozhat a' jó intézet, de az elvesztegetett életkort semmi ki nem pótolja. A' tanító-intézetek legfőleg társadalmi jó gépeket idomítók, szakértelmességet kifejthetők, de ha szülőnk emberré formálhatásunk magját keblünkbe hintni elhanyagolá vagy nem érté, tanító-intézet ritkán egészíti ki e' hiányt. Ollykor az életbe hánykodásunk súrol itt-ott annyit rajtunk (ha természeti felsőbb erővel áldattunk), hogy sok keserves bukdosás után eljuttat azon fokra, hol önérzettel örülhetünk emberré fejlettségünknek; de mennyi siratni való van az illy célhoz jutáson. Életünk feladata, nemcsak emberré fejleni, hanem minél korábban kifejleni, hogy emberies képességeinket minélelőbb fölhasználhassuk a' társadalomban az emberiség üdvére. De ezen önerejű kifejlődhetésre inkább a' világ zajában növekedő férfifél, mint a' nőfél számolhat; a' nő egyedül anyja- vagy ezt helyettesítő nevelőjétől remélheti hivatásairai kiképeztetését. Harmadszor, minthogy a' nő hivatása, nemcsak nemzete apró emberkéi keblébe jó magot hinteni, hanem a' nagy mozgony apró kerecskéit családi körben kormányozni: szükséges, hogy a' nevelő őt ennek minden kicsin és nagy foglalkozásiba beavassa és lelke mélyébe oltsa azt, hogy a' családi piczin körben épen olly mulhatlan rendnek kell uralkodni, mint a' nagy társadalomban, mellynek alkatrésze; és hogy épen olly fontosak az ebbeni piczin végzendők az egészre, mint a' nagy mozgonyrendes forgása az egyesekre. Avatni kell, mondom, mert csak ennek jól fölfogatása teheti lelkiismeretes kötelesség-teljesítővé a' nőt; csak kötelessége megértése és arrai készsége helyhezveti olly állásba, hogy nehéz földadatit megbirja, apróságait kicsinyésből nem melőzi.

Karacs Teréz.

(Folytatás köv.)

AZ EPERJESI VÉRTÖRVÉNYSZÉK.

Hogyha a' politica a' nemzetek javát tüzi ki czélul, akkor ezen czélt nem máskép, mint erkölcsnek szabályaihoz mért eszközökkel érheti el, mert az igazságtalanság által a' szerencsétlenség idéztetik elő, ha ezen szerencsétlenség csupán szegényben áll is, melly mindig követője a' jogtalan tettek.

Millot világtört.

A' tizenhetedik században annyit szenvedett a' szegény magyar nemzet, annyira megtelt keserves ürömpohara, hogy a' ki elviharzott kínait ismeri,

a' ki mély sebeket rágott sanyarúságait gondolatjában visszaidézi: lehetlen annak e' hon iránt forró részvéttel nem viseltetnie, lehetetlen azt lán-
goló szeretettel nem ölelnie, — annál inkább, mert a' magyar a' szabadságnak nagyszerű érzete és védelme miatt lakolt. 'S ki okozható e' lázasztó bántalmakért? bizonyosan nem a' királyok, hanem a' magyar nemzetet gyűlölő idegen tanácsadók, kik a' magában kegyes uralkodókat fonákul, hamisan értesítették az ügyek folytáról. Ime, az eperjesi vértörvényszéket akarom közölni gyenge tollammal; lássuk az akkori kornak jellemét, vessünk egy pillanatot hazánknak akkori helyzetére és gyászos tettek derülendek fényre szemeink előtt.

Kara Musztafának Bécs melletti megverettetésével leáldozott Tökölyi Imrének szerencséje. A' török, magával is tehetlen, őt nem gyámolíthatta, sőt, kitűnő leveleiből, hogy többé nem a' szabadsáért, de magánérdekért kívánja a' lázadás lángját új erővel fellobbantani, pártfelei is letették Kassánál a' fegyvert. Munkács állott egyedül győzetlenül 's tántoríthatatlanul mellette, mert ott az ő nagylelkű neje, Zrinyi Ilona (előbb Rákóczy Ferenczné) parancsolt. A' vár soká *) dacolt az ostromló németek hatalmával, mi azon gyanura hozá a' boszús ministereket, mintha a' várórség némely elégedetlenektől még mindig segítették, bátorították. Ez alaptalan gyanut valószínűvé tette a' magyar nemzetnek a' büntetlenül rabló zsoldosok elleni ingerültsége, az udvarnak tulzó hiedékenysége és Szentiványi Lászlónak vádló jelentése.

Ez az ember a' Czimmermann és Keczer családoknak — mint azoknak halálos ellensége — minden ároni megbuktatását elhatározá. Lássuk, mint szötte cseles hálóját. Megfogadja ugyanis Ujhelyi Erzsébetet (máskint Tábori Erzsóknak hivaték) egy elvetemedett bectelen asszonyt 's elküldi őt egy önköltötte levéllel Czimmermannhoz azon meghagyással: hitelné el vele, hogy azt Zrinyi Ilonától hozta. Ezen levélben intetett az ezelőtt Tökölyihez hív ember további hűségre; kéretett, szerezne a' munkácsiak részére jóakarókat, tudatná a' német had mibenlétét, a' magyarok hajlamát kutatná ki 'sat. Erzsók épen borozva találta Czimmermann-t Weberrel és Fleischackerrel 's a' levelet általadta. Ezek a' pártos iraton igen megütközének 's egyhangulag ösztöztették azt. Még két önkoholta levelet juttatott Szentiványi Czimmermann kezeibe, a' mellyekben az ál Zrinyi Ilona panaszkodék, hogy írását felelet nélkül hagyta 's férjéről, ki a' szabadság áldozatává lett, megfejtkezett. Némelyek állítják, hogy e' két utolsó levelekre ovakodva 's büntetlen tartalommal felelt, — mások tagadják 's a' feleleteket is, mikre a' vád alapult, Szentiványi művének tartják.

Illy iratokkal tehát Szentiványi László Bécsbe sietett, ügyét a' minis-

*) 1685 — 1688-iki jan. 15-ig. Kara fia vette meg egyezésnek következtében, minnekutána Kaprara hasztalanul ostromolta volna.

terekkel közlé, a' fenyegető vésznek ijesztő rajzát adá, az összeesküvést réginek, hatalmasnak, szélesre elágazottnak nyilvánítá 's a' bevádoltak bűnének bebizonyítását magára vállalá. Kapott ez alkalmon Strattmann minister egyérmű tanácsársival, kik az annyira utált elégületlenek ki-gyomlálására a' legkeményebb szigorúságot javallották. 'S ugyan ki lett volna alkalmasabb e' szerencsétlenek hajhászására 's az ártatlanoknak halálos nyomorgatására, mint az, a' kit a' ministerek e' végre I-ső Leopold nevében biztosul kinevezének, a' kinek minden tekintete gyilkoló, minden ágyubömböléshez hasonlító szava, kinszer vala; ki lett volna erre alkalmasabb, mondom, mint gróf Karaffa Antal? — A' magyar nemzetnek ezen vérszopó nadálya Nápolyban született, hova a' political mozgalmak, mint Spanyoltartományba rég behozták az inquisitio-szülte legembertelenebb valatoló kinszereket, hol az olasz erkölcstelenség és spanyol kegyetlenség hatalmasan rögzte meg. És illy, a' magyarokat I-ső Lajos emléktől gyűlölő nemzetnek méltó ivadéka választatott szegény hazánknak gyilkoló ostorává, azon magas érdemeinél fogva, mik szerint a' Wesselényi-féle lázadásnak kitörésétől 's így mintegy tizenhat év alatt több száz büntelen polgárokat elevenen karóba húzatott, keréken megtörtetett, megégettett 's megsültetett. Soha sem felejtik el történeteink azon dűlásokat, miket az 1672-dik és 1673-dik évben követett el az üldöztetett nemzeten. A' merre csak ment, rettegés előzé és követé őt. — „Ha tudnám, — szokta volt mondani — hogy egy vérerem vagyon testemben, melly a' magyarok iránt csak a' legkisebb hajlamot is érzi, kiszakitanám és a' tűzbe vetném.“

Leopold meghagyá neki, hogy a' magyar törvények szerint tegyen nyomozásokat 's a' régi bünt ne boszúlja *); — mindazáltal a' tanácsadók a' pozsoni és a' löcsei törvényszékek eljárási modorát ajánlották zsinórmértékül **).

1687-iki febr. elején érkezett Karaffa Eperjesre váratlanul 's a' kapukat tüstint becsukatta. Eljöttének híre ijedésbe ejté az egész környéket. Ujhelyi Erzsébetet magához hivatván, őt bátor tanúskodásra szólította, mit a' nyomorult, félelem 's ígéretek által felizgatva, meg is teve. Elfogatnak tehát febr. 17-én Czimmermann Zsigmond, Keczer András, Rauscher Gáspár, Baranyai Ferencz és Weber Fridrik, 's a' következő napokon szigorú vallas alá fogatnak.

Czimmermann Zsigmond nemes ember, eperjesi polgár és kereskedő, veje a' szintén elfogatott Keczer Andrásnak, 's annyira gazdag vala, hogy

*) Tökölýink megbuktával kegyelem ígértetett 's hirdettetett a' megtöröknek. Eperjes 1685-iki september 11-én adta meg magát 's tért hűségre.

**) A' pozsoni törvényszéken 332 evang. lelkész és tanító elítéltetett törvénytelenül 1673 — 1674-ben. A' löcsei törvényszék vagy bizottmány pedig a' Wesselényi-féle összeesküvés részeseinek családjait üldöze 's bünteté, 's hallatlan kegyetlenséggel.

csupán ingósága 200,000 ftnyi értékre becsültetnék. Vallatás alá kerülvén, intetett, ismerné el bűnét szép szerivel, nevezné meg társait, kik a' levél-írásban részesek valának, mit ha megteend, kegyelmet 's a' királytól fényes jutalmat nyerend; ellenben a' legélesebb kínokat el nem kerülendi. „Magamat vétkesnek nem vallhatom; másokat hamisan vádolni istentelenség; — válaszott ő bátran — az Isten és az emberek tudják, hogy mit sem vétettem.“ Leterítették tehát a' kínpadra, tagjai szétvonatnak, annyira, hogy hónalja 's lábszárainak bőre megszakadoznék. Két óráig szenvedett e' helyzetben és nem vallott. De nehéz súly tétetvén mellére és spanyolsarú huzatván lábára, melly a' megszorított bokákat darabra-töréssel fenyegette, nem állhatta tovább az iszonyú fájdalokat és vallott mindent, mit a' hóhérok akartak, sebesen egymásután, hogy a' már négy órai kínoktól minél előbb szabaduljon. Tudakozzátok, — mondá — valljon megöltem-e szüleimet, kik már rég meghaltak — és az egekre esküdni fogom, hogy tévém.“ Feloldoztatván, vallomását visszahuzta; kiket büntársainak nevezett, ártatlanoknak nyilvánítá. Hijában! a' vallomás megtörtént 's azt visszahuzni nem lehetett.

Másnap lipóczi és peklini Keczer András került a' kínpadra *). Tekintsük a' 64 éves lelkes öreget, kinek tisztos fejről ősz fürtök gyűrűznek alá, kinek magas homlokáról a' valódi érdeknek tiszta önérzete sugárzik; tekintsük e' mindenektől szeretett öreget, mondom, számos derék magzatoknak apját: milly méltatlanul kelle a' pénzvásárlotta bírák előtt gyalázatot szenvednie! Lángoló haragra lobban az ifjunak kebele, midőn olvassa azon hat órányi hosszú kínzásokat, miket végnapjaira kellett túrnie az érdemes ősznek. A' legválogatottabb kinszerek kísértettek meg, — de ő nem vallott, ő nem mocczant. Midőn pedig meztelen testét izzó vassal végignyomogatának 's gyomrának táját feketére égetnék, behúnyá szemeit, fogait ajkaiba harapta, lélekzetét magába fojtá és — egy hangot sem vallott. Végre feloldoztatott. Tagjait nem mozdíthatá, de mégis lassu méltóságos hangon mondá: „ha a' hajdani idöket tekintjük, nem tagadom, én Tökölyivel éreztem és harczoltam, — de ezért a' király 's az ország kegyelmét mindnyájan megkaptuk; — ha uj vétekkal vádoltok engemet, — én és mindnyájan ártatlanok vagyunk.“

Öt követé Rauscher Gáspár, kit a' kéziratok mértékletes és vallásos embernek mondanak.

Negyedik volt Baranyai Ferencz, nemes ember, Eperjesnek tanács-

*) Ez annyira félt 's őrizkedett a' gyanuba-eséstől, hogy udvarát még vejei és más atyjafiai előtt is becsuktná. Épen mikor ebédelt, szobájába toppannak 's alázatos hangon Karaflanak üdvözlését jelentik, kérve őt, látogatná meg a' tábornok urat, fontos tárgyak közlése végett, hahogy nehezére nem válik. Örömmel lát diszruhája után e' mézes szavakra Keczer, de midőn kissé lassún öltözködnék, „átkoztam vén cbe, hát ennyit váraкоzzunk utánad?“ ordítá a' parancsnok, mire az ősz ember megragadtatott 's elhurcoltatott.

noka 's az evang. egyetem felügyelője, bátor, merész és erélyes jellemű ember, hajdan Tökölyinek tántoríthatlan hive 's Eperjesnek a' császáriak elleni védelmezésében borostyánt aratott hős. Kell-e tehát csudálkozni elfogatásán és embertelen kínoztatásán? Vértettek lábai a' spanyolsarunak iszonyú nyomása alatt, órákig perzseltetett melle, oldalai, karja, — de ő, mint Keczer András, megveté a' pokolkinokat és csak azt vallá, hogy hajdan hűtlen volt, megtért, kegyelmet nyert, új vétekekkel nem vádolható, — az említett leveleket pedig koholtaknak, hamisaknak, Weber Fridrik (erről alább) valólásait, mint kicsikartakat, érvényteleneknek, nem igazaknak nyilvánítá.

Ezeknek elítélésére tehát Karaffa egy tizenkét tagból álló törvényszéket szerkesztett össze Wallis tábornoknak elnökle alatt. És a' bírának száma csak nagynehezen egészíthetett ki, mert az égbekiáltó bűn eszközévé, rabjává alacsonyodni mindenki irtózott. — *) Maga Wallis is elborzadván a' szörnyű eljárási modoron, a' várost ezen szavakkal: 'inkább életemet 's javaimat veszélyeztetem, mintsem itten tovább bíraskodjam', odahagyta, mire a' többi ülésekben Karaffa elnökle.

Ezalatt Bécsből futárok érkezének és az ítélet a' városházának erkélyéről tömött sokaságnak 's a' vádlottaknak jelenlétében, mart. 3-án német nyelven kihirdtetett, — melly szerint a' bűnösök elébb jobb kezök, utóbb fejök 's minden ingó és ingatlan vagyonuk elvesztésére kárhoztattak. — Ekkor Keczer András hangos szóval ártatlanságát bizonyította, Istenre hivatkozott 's szenvedéseinek megboszulását reá bízta. Zajgott a' sokaság, — de nem segíthetett. Visszavezettetvén börtönükbe a' foglyok, lelkészt ohajtottak. Nagy sokára Lipóczy Miklós evang. pap küldetett hozzájuk, hogy őket a' halálra elkészítené. Czimmermannak kegyelem ígértetett Karaffa nevében Periszoff jezuita által, ha a' catholikus hitre tér; és ime, az életnek gyönyörei, a' szeretett nő 's magzatok további birhatása megrendíték a' kemény lutheranust és eddigi vallásától bucsút vön.

Felviradt végre a' végrehajtás napja, martius 5-ike. Az evang. egyetemnek éjszaki oldala előtt, Karaffa lakának ablakaival majd egyirányban, állíttatott fel a' magas, terjedelmes vérpad, mellyen négy bakó (eperjesi, kassai, löcsei és a' tábori) türelmetlenül várakozott a' ritka martalékra. Tömöttek valának pedig az utcák, az ablakok és a' házfedelek mindenféle néppel, a' zsoldosok alig tudtak keresztülvergődni a' kíváncsi sokaságon, a' sirás- 's jajgatásnak mélyen megrendítő hangjai gyászosan tölték be a' levegőt; — végre ütött az óra. Czimmermann vitetett fel az első. Még mindig abban a' hiszemben, hogy számára kegyelem határozatott, tekintgete Periszoff atyára, ki őt untalanul biztatni meg nem szűnt. De a' mint a' várt kegyelemszó soká késnék 's a' bakó fűgén foglalkoznék öltönyei levonásával,

*) A' bírák közül említést érdemelnek Szentiványi László (vádoló és bíró is), Megyeri Gábor, később országgyűlési követ, Juliáni, Frideriáni olaszok, Brahar Vilmos, Burghard Mátyás németek, Medveczky, Pelsőczy kir. ügyész 'sat.

kétségbeesik szabadulhatása felől és hangos sirásra fakad. Végre összekulcsolja kezeit, szólni akar, — a' sokaság elnémul, ünnepélyes csend váltja fel a' zajt 's kiki a' beszélőre figyel.

„Ihr Herren, ich bitte um Gnade!“ rimánkodik német nyelven.

„Zu hoffen“ kiáltja neki egy német, mire a' bakók megragadják, jobb karját lelánczolják és kétszeri fejszevagásra elcsapják. Minden teremtés magába fojtá lélekzetét, az áldozat pedig magasra emelé csonka karját, melyből a' kilövellő vér piros szivárványt képezett, és az ígért kegyelmet siránkozva követeli.

„Az Istennél a' kegyelem! — válaszolt Periszoff atya — halj békén 's imádkozzál“, mire a' feszületet csókolás végett eleibe tartá. „Jézus, Dávidnak szent fija, könyörülj rajtam“, — kiálta ez, mire a' kassai bakó hátulról nyakának intéze a' halálos csapást; de rosszul remekelt, mert a' torkot késsel kellett elmetszenie.

Őt követé Keczer András. A' tábori bakó bátorította 's kéré, ne féljen, amaz pedig ügyességre szólítá fel. Nemesen élt, nemesen halt. — A' harmadik volt Rauscher, a' negyedik Baranyai, ki egyfolytában hangos szóval magyarázoltárokát énekelt.

Testeik megnégyeltettek és a' Kassa, Sebes, Szeben és Lőcse felé vezető négy kapuk eleibe külön-külön felfüggesztettek, — fejeik pedig a' szekcsői nagyhídnál felállított akasztófákra szinte külön-külön szegeztettek. Ez történt martius 5-én. *)

Azalatt a' zsoldosok ragadozva és pusztítva barangolták be a' tágas környéket, szentelen kárörömmel fűzék bilincsre a' megrémült polgárokat, rettegés ostorozá a' felmegyék lakóit; a' nemesség erdőkbe, hegyekbe rejtézt, sokan Lengyel- és Erdélyországokba szökének, elkerülendők az iszonyatos vadászok vizsla szeméit. És megteltek a' börtönök 's a' bakók lakjai annyira, hogy a' foglyok magánpolgárok hajlékaiba csukatni rendeltetnének. Egy bírótársnak személyes érdekeltsége elegendő ok volt a' fogoly kivégeztetésére, — valamely egyednek gazdagsága ennek halálát elkerülhetlenné tévé, mert az ingóságokban a' bírák 's a' rablók osztakozának.

A' nyomozások szigorun intéztettek el mindenfelé 's a' vallatások napirinden voltak. Tábori Erzsók, kit Karaffa eleve megrészegítettett 's jutalmakkal felizgatott, szemébe esküvé Weber Fridriknek, hogy a' munkácsiaktól ő neki is hozott levelet. Weber állhatatosan mindent tagad, de a' mint megkötöztetnék 's a' bakóknak kínoztatás végett általadatnék, Periszoff jezuita pedig kincseket, hivatalokat, szabadságot ígérne Karaffa és a' király

*) Karaffa felesége az ablakról nézte az iszonyatos látványt (Medveczki-féle házban volt szállása). Midőn a' bakó jól intézett valamely csapást, kezeivel tapsolt 's éljent kiáltott. Mindennapi lovaglása közben soha sem mulasztotta el, megnézni a' szétaraboltakat.

nevében azon esetre, ha mindent igenel, a' mi felől kérdeztetendik: elnyomatott kebelében az öntudat szava 's a' gyarló ember meggyőződése ellen bűnösnek vallja magát, bűnösnek vallja felebarátit, kiket soha nem is látott, bűnösnek vallja tulajdon öccsét és vérpadra hurczoltatja mindezeket; miért? egy silány, többé csak örömmel 's keserűséggel élvezhetendett életért! Egy tanu 's annyi áldozat! De az elvérzetteknek veszte eleve határozottat el, a' bíraskodás csak játék 's álszin vala.

Felviradt martius 22-ike is és az említett vérpadon bőven áradott meg ismét a' magyar vér.

Bátran, mint szerencsétlen apja, lépett fel az első, a' fiatal, csatákban hős Keczer Gábor, síratva barátitól, önötteitől. A' gyászmenet közben nyakába esett testvérhuga 's hangos sirással panaszlá sorsának gyászos szerencsétlenségét. „Ki lesz — ugymond magyar nyelven — ki lesz, a' ki engem elárultat gyámolitsón? atyánk odavan 's te is elhalsz és illy méltatlanul!” „Él az Isten, — vigasztalá őt Gábor — 's meddig ez öröködik feletted, ne féld a' világ veszélyeit.” Kik ezt hallák — zokogtak. Egész büne az volt, mert apja életeért könnyörge 's annak megtartásáért éjjel nappal fáradozott, továbbá, mert — gondolák a' bírák — bűnös apának a' fija is vétkes, — vagyis inkább, mert Karaffa Keczer Andrásnak roppant vagyonát *) Gáboréval akarta egye-síteni. — A' bakó olly ügyesen csapá el fejét, hogy ez a' vérpadról lepat-tant épen Keczeriek juhászának lábaihoz, ki azt szüre alá rejtven, haza vivé. — Kegyelem ígértetett számára, ha lutherána vallását elhagyja, — de ő az ajánlatot megveté.

Második volt Sárosy Márton, Keczer Andrásnak mint Czimmermann is, veje, a' munkácsi várban levő, Tökölyihez még mindig hív Sárosy Sebestyén-nek a' fija. Apjának vétkeért 's magánkörbe vágó büntelen levelekért kelle szenvednie. Iszonyu vallatás alá került 's annyira el hagyá lelki jelenléte (24 éves volt), hogy rendesen beszélni sem tudna 's a' vérpadra már félig holtan hurczoltatnék.

Harmadik volt Fleischacker György Eperjesnek Schultz ellen hős védelmezője. Boszúból ítéltetett el.

Ezt követték Medveczki Samu **) és Schönleben György, eperjesi tehetős polgárok. A' tizenkét évtől fogva világtalan Gúth Zsigmond is halálra

*) Keczernek csak ingósága is 200,000 felülhaladott, mi roppant összeg volt akkori időben. Például Nógrád megye akkortáiban az új keresményi jogot egyszerre kész pénzen megváltván, fizetett a' királynak 8000 ft. és 1200 mérő gabonát. (Lásd az 1703diki május 30-án költ oklev.) Tehát Czimmermannak a' Keczer Andrásnak kivégeztetésével több pénz gyűlt be, mint a' mennyi körülbelül 40 megyének váltása behozott volna.

**) Medveczkinék a' bírák között hasonnevű atyafija volt, ki őt bizonyosan szabad lábra állította volna, ha a' cath hitre tér, — mit tenni vonakodott.

ítéltetett. Midőn pedig a' szánandó ember éles fájdalomban a' kőpadon feküdnék, siránkozólag felkiáltá: „Kegyelmezzetek árva fejemnek, uraim, eléggé vérzenek immár tagjaim, tekintsétek tizenkét évi vakságomat!” Fischer Mihály, a' löcsei kamara igazgatója, közbeveté magát érette mint atyafiáért 's kegyelmet nyert számára Karaffa czimborájától.

Ezen kivégeztetések, mondám, martius 22-én történtek. Az elfogatások azonban sűrűdtek 's egy tehetős ember sem volt bátorságban. Új kicsikart vallomások új elfogatásokra törtek utat. A' szerencsétlenek messze földeken hajhásztattak fel 's hozattak Eperjesre. A' panaszok sürgetőleg intéztettek a' nádorhoz, a' félelem határtalan lön 's az egész haza hangosan zajgott. Erre Karaffa még makacsabbá, kegyetlenebbé leve, áradozó kárörömmel gyönyörködék keserves fájdalmaiban a' kízzottaknak, kiknek vagyonából kincseket halmozott rakásra.

M. B r r . . .

(Vége köv.)

ZEMPLÉN DARGÓI HATÁRÁN.

II.

Oh igen, keblemben olly magasztos,
Olly világdús boldogság lobog; —
És szívem mégis ki a' világra
Százezernyi vágyakkal dobog.
Éltem üdve nem férhet meg önzés
És sajátlét szűk határiban, —
Szerteágzik közvirányra, a' hol
Millióknak üdve hintve van.

Itt e' bércezen, itt közel az éghez,
Itt kívánom, szép Zemplén megye:
Vajha azt, mi szent, dicső, magasztos,
Minden ember jó kedvvel tegye.
Vajha senki ne találkoznék e'
Bércei táj széles határain,
Kit közelb az éghez nem röpítend
Tetterője szellem szárnyáin!

Itt, természet egyszerű ölen, hol
Kellem és szépség ölelkezik,
Itt kívánom, hol minden levelke
A' nagy ur nevének áldozik:
Vajha értené mindenki a' nagy
Természetnek egyszerű szavát,
'S ne imádná fényűző mirigynek
Átkot osztó bálvány-bábuját.

A' szabad lég tengerözönében
Halld oh ég, szentebb kíváнатom:
Vajha a' szabadság istenlége
Folyna el mindűt e' tájakon.
Vajha értené meg minden ember,
Hogy nyugós nép boldog nem lehet,
'S hogy szabad csak az, ki egyetértést
Ápol a' szívben 's közérdeket!

'S te, kelő nap, oh lövelld sugárid
És világítsd fel a' nép agyát;
Irtsd el a' gőg és előítélet,
Vakhit 's babonának éjhonát!
És erénynap lángzatán hevüljön
Minden adáz és sülyedt kebel;
És lobogjon a' mértékletesség
Szent szerelme, melly áldást lehel.

Nyíltszívű őszinteségnek után
Járjon, oh Zemplén, minden fiad;
Rút csalárdság undok pályatérén
Emberűdv előbbre nem halad.
Senki ne halmozzon kárörömmel
Más elé követ, göröngyeket;
Sőt csepegtessen mások sebére
Mindegyik szem részvétgyöngyeket!

'S oszlop álljon mindenek szívében,
 Olly magas, hogy égbe ütközik,
 A' határon, hol nyilvános élet
 És családi lét érintkezik.
 'S czimerül rajt szeretet diszelgjen,
 Szeretet, mellynek gyümölcse tett, —
 És a' jelszó, benne melly ragyogjon:
 A' honödv 's családi becsület!

Oh, ha egykor így találhatandlak,
 Drága, kedves, szép zempléni föld, —
 Ha keblednek minden dobbanása
 Egy-egy életlángot tette költ:
 Véghetetlen lesz akkor szivemben
 A' viszont üdvözet kéjdala;
 'S addig is ringasson bájölében
 A' remények nyájas anygala!
 N e y.

A' FUKAR VÉGPERCZEI.

Halványan pislog a' mécs a' haldokló fukar ágyanál. — A' mécs élete hosszabb leend, mint azé, ki azt meggyújtotta. — A' kóros öreget rázza a' hideg; fogai vaczognak 's az ágya fejénél virasztó halál lehelle a' hideg verejtékben gyűlik meg homlokán — — és senki — senki sincs, ki azt letörülné, ki utolsó imádságot mondana el a' haldokló előtt, ki zavaros szemeit az örök álomra lefogná... még csak egy kutyája sincs, melly halálát megordítsa.

Illyen rideg a' fukar kimulása.

Csak egy ember jelent meg éjjelenként ablaka alatt 's az halálos ellensége volt, Gyékény Márton, ki a' beteg gyér álmait illyen szavakkal zavarta fel koronként: ,Vén zsugori! ... alszol-e? ... Én vagyok itt közeledben, halálos ellenséged, ... kívánom, hogy ne legyen csendes kimulásod...' És e' kísértő eljött este, eljött éjfélkor, eljött a' hajnal előtt, átkokat kiáltani be a' haldokló ablakán; — kérlelhetlen volt ő, mint a' halál.

Éjfél nem messze már, ... a' lélekzet rövidül, ... a' szemek egy résztvevő arcot keresnek és — nem találnak; ... a' pénzesláda mellett egy hosszú gyalulatlan fenyűkoporsó nyúlik; ,... a' vén Gáspár nem retteg a' haláltól, hanem attól, hogy pénzeit nem viheti magával. ...

A' teremő ige ezt mondta: ember, birjad a' földet! Az enyészet ezt mondja: föld, birjad az embert! És az ember szegényen megy ki a' világból, mint bele jött és Körmös Gáspár nem fogja többé pénzeit megszámlálni.

Lehunyta szemeit és azt hívé, hogy megholt, és rémlék előtte, mintha a' megholtak álmodnának és álmodott iszonyuakat. ... Kincsei jelentek meg előtte, a' világ öt részei látták őket vándorlani; piszkosan, kopottan jártak kézzel kézre azok, hosszú utakat vándoroltak idegen országokba 's siralmas pengésök emlegetni látszott a' nyugalom hajdani éveit 's a' gyöngéden szerető Gáspár apóst.

És azt álmodá továbbá Gáspár, mintha ő is egyike volna azon aranyok-

nak, mik az ige hirdetése közben elszéledvén, az Abrahámiták tiz körmei közt fennakadnak . . . Gáspár is ilyen kezek közé jutott, saját képét látta az aranyon, azt a sápadtat, vonaglótt 's úgy rémlelt előtte, mintha az uzsorás pokoli gyönyörrel legeltetve szemeit aransárga arczán, őt, az aranyat, körül akarná faragni! . . . Megborzadt ez iszonyattól Gáspár; ő illy kínokkal soha sem gyötré szeretett pénzeit . . . „Segítség! — Halál!” ordítá, — vére fejébe tolult 's egy görcsös rándulással felszakítva álma bilincseit, még egyszer életében fölébredett; nehéz veréjték csorgott alá homlokáról.

Szegény pénzeim! nyögé hagymázos ábrándjai közt, mi lesz belőletek, ha én meghalok? . . . Fájni fogtok és fáradni sokat, kopott ruhában, piszkos ruhában. Ki fog benneteket gyöngéden szeretni? — Senki — senki. Ki fog titeket őrzeni, mint szeme fényét? — Senki — senki. Ki fog rólatok gondolkozni halála óraján? — Csak én — csak én . . . 'S ujjalag néhány percznyi merev, csüggeteg málázásba merült a' haldokló fukar 's végre erőszakosan felszökve keskeny ágyából, ládája és koporsója közé zuhant. Pénzeire vetette magát, összecsókolta, könyeivel áztatta azokat; azután koporsójára tekintett 's egyet megragadva erszényei közül, azt kiemelni erőködött: — át akarta rakni pénzeit koporsójába 's azután rajtok fekvé halni meg; — azt hitte, hogy majd úgy el fogják temetni. — Azonban már nem volt ereje, hogy azt onnét kimozdithassa.

Millyen nehéz! szolt azon gyöngéd szeretettel tekintve erszényeire, mellyel egy haldokló apa tekinti szép reményű gyermekeit, kiket ideje korán el kell hagynia. Érzé, hogy órája nem soká ütni fog.

Ekkor úgy rémlelt előtte, mintha kis homályos ablakát kívülről beütnék 's rajta egy kéz nyulnék be, melly szüntelen növekedik, míg kisértetes hosszúságában az ajtóig elér, — arról a' keresztvasat leemeli, a' tolózárt félrehúzza 's ismét visszavonul az ablakon. Az egy horogcsáklya volt.

— Hej! gyilkosok! rablók! rikátsolá a' haldokló, fegyverei után nyuladozva, de tagjait megkötötte a' közel halál keze. Rabló! hörgé 's háttal pénzeire rogyott, mintha testével akarná azokat védeni.

Az ajtó megnyílt 's a' kimuló előtt Körmös István állott; testvére fija.

— Mit? . . . Mit akarsz te? . . . Miért jöttél? Én nem hittalak! miért jössz? — nekem már nincsenek pénzeim — elástam őket.

— Jól tetted. — Nekem is voltak vágyaim, reményeim — én is elástam őket.

— És e' szerint nincs is szükséged pénzeimre.

— Nincs.

— Ezt szeretem hallani, te derék fiu vagy, Pista. Kár, hogy olyan szegény legény vagy. De én mégsem segíthetek rajtad . . . Szólj, ha megtudnád, hova vannak ásva pénzeim, mit tennél?

— Mélyebben ásnám el azokat.

— Jer, jer, ölelj meg. Te derék, jólelkű fiu vagy. — Az öreg hosszú száraz karjait reszketve rakta a' fölébe hajló ifju vállaira. — Hát mondd el,

miért jöttél? Hallottad, hogy beteg vagyok? Látod, pedig nem igaz. Semmi bajom sincs. De mégis szeretem, hogy itt vagy. Kivált, hogy pénzre nincs szükséged. . . . Tudom, hogy azóta fölszaporítottad azt az ötszáz forintot, a' mit tőlem — no, de hiszen már az elmúlt; majd ugysis visszaadod azt nekem egyszer — tudom — kamatostul — a' kamatok kamatait. Azokat — odaengedem. Pedig ha tudnád, hogyan kell nekem a' pénz.

— Kell neked a' nyugalom, öreg. — Kelj innét e' hideg ládáról és feküdjél le; majd kimelegszel. Ki gondolta ilyen pőrén fölkelni ágyadból? olyan hidegek tagjaid, mint a' jég. Feküdjél le és aludd ki magad.

— Nem! nem! hebegé az öreg, nekem semmi bajom sincs; szeretek itt üldögelni — itt hüsselni (fogai vaczogtak); olyan melegem van.

Mint egy halottnak. Suttogá magában az ifju 's az öregot, ellenkezései daczára is, fel akarta emelni ládájáról.

— De várj. Esküdjél meg hát, hogy nem fogsz nyulni pénzeimhez, esküdjél meg, akkor lefekszem.

— Mire esküdjem, öreg? Semmi sincs, a' mit szeretnék; semmi sincs, a' mitől féljek; ha csak a' kétségbeesésre vagy a' boszúra nem esküszöm.

— Jól van, jól van; a' kinek boszú kell, annak nem kell pénz; hát megállj; emelj el innét, de ne tégy fel ágyamba, nem akarok aludni többet. — Jer, nyisd fel a' ládát, de ígérd meg —

— Tehát még nem ástad el?

— Vigyázz! megesküdtél — nem szabad elvenned.

— Nem esküdtem; hanem hol van egy kapa, majd én eltemetem őket.

— Ne ugy, kérlek; hanem rakd ide át a' koporsóba, — a' párnát fejtsd fel; — abba töltögesd bele — velem akarom őket vinni, — velem aludjanak a' sirban! — Az öreg lankadtan vonszolta magát az ifju lábaihoz 's reszketve ölelte át annak térdeit, mintha megváltója térdeit ölelte volna, bűneit lekönyörgendő.

— Legyen; szólt öccse 's a' szalmapárnát fölfejtve, abba az erszényeket egyenként átűrítette.

A' haldokló szemei lázas örömben kísérték kezeit, míg a' párnát ujo-lag összevarrta.

— No most — fektess rá! — szólt az öreg 's arcát a' halál széplői verték ki.

István felnyújtóztatta a' haldoklót koporsójába.

Gáspár boldog elégtelleg helyhezte magát a' szomorú sir-ágyba, mint mikor hosszú utak törődései után otthon saját ágyába fekszik a' magát kipihenő. „Már most szegezd rám a' koporsófedelet.“

— Hova gondolsz, öreg, meg akarsz fulladni alatta?

— Mindegy. — Egy óra elebb vagy utóbb. — Szegezd le!

— Te örjögysz; nem vagy eszeden; próbálj imádkozni.

— Szegezd le! rikácsolá a' halál fíja kétségbeesetten.

— De hátha még meggyógyulsz?

Az öreg szemei üvegesedni kezdtek, arcát szederjes foltok ülték el, álla lecsuklott, még egyszer görcsösen fellökte magát 's száraz karját fel-emelve hörgő: „Átok reád! mert megakarsz lopni — azért nem szegezed le. — Meg akarsz rabolni!”

István rátette a' koporsófedélt 's két hosszú szeget ütött bele.

Boldog vagyok! sohajtá az elevenen lezárt 's lelkét koporsójába lehelte.

A' bezúzott ablakon hiúz szemekkel bámulta e' jelenetet egy ismert fő; a' jó szomszéd Gyékény Márton.

Az ifju az ágy szélére ülte, némán bámult a' koporsó fedelére rótt hosszú fehér keresztre, míg gondolatjai azon sötét keresztet rajongák körül, melyet szívében viselt.

Percz mulva hirtelen fölkelt a' ravatal mellől 's a' szobát sietve elhagyá.

— — Halványan pislog a' mécs a' fukar koporsója fölött.

J ó k a y M ó r i c z . *)

V Á N D O R B O T.

(F o l y t a t á s.)

SOPRON.

Kérdezem a' soprontájéki svábot: „Vu farts hin?“ „Ins tuif Ungeland!“ Rövid! — dermesztő jégcsepp! Hazám! — az idéztem rövid szavak kékülő ajkadra fagyaszták a' gyenge hangot, melyet — szegény beteg — ápolóidnak mondani akarál. — Ha van még remény életedhez, — ha az ég jó kedvében neked is teremtett egy rudnai papot, úgy csak ide a' tapolcsányi patikával. Nézzetek, barátim! halálos ágyán vergődik itt a' magyarság.

Soproni felsővidéki parasztjaink csak szolgabiráink előtt veszik észre, hogy aligha nem Magyarország ez; gyanítják a' veres dolmányosról, ki az órvadászaton kószalóknak bőrnadrágján calculálja ki a' huszonnégyet.

A' műveltebb polgári osztály általában nem barátja a' magyarságnak; keblök az anyagi élvezeteknek tág kaput nyitott kert; benne minden növény megterem, csak a' hazaszeretnek fája nem lel táplálékot.

Képzelek embert, elhagyottat a' sorsból, a' bütenger sós cseppjein szomjan epe-dőt, kit apa szívéről, testvér ajkáról szakasztta el; de még van keblének egy kincse — a' kitephetlen gyökér e' sujtottban; és ez a' hon. — Kinyargalván a' vad sors szerencsétlen emberünkön a' végerőt, halálos hörgésében hazájának hantjaira tapadnak márványajkai, az egyetlenül szerető hazának keblére leheli ki lelkét, az istenségnek letört szikráját, mit angyalok karolnak fel a' dermedt testből. És most hársányan felkiáltok: milliószor boldogabb volt ez elhagyatott, mint ti! Komo-lyan beszéltek, uraim! Igaz, születésemkor nem állt ágyamnál a' szerencsének arany-bornyúja; de a' szent keresztnek jelével reámhullott kristálycseppek Magyarhon fíjá-

*) E' legszebb reményekre jogosító fiatal írónk nem sokára bevégezndi „Hétköznapiok“ című regényét, melyből a' jelen cikket mutattványul közöljük.

vá avatának. Valamint tiszta mocsoktalan volt az anyai szivből testemben szétszágázó vér: úgy tiszta 's egy hazában üdvözítő vol' a' lég, melyet a' honnemző, az új polgárt beavatandó, ajkaimra lehelt. Megállva a' mérleg előtt, választanom kellett: vén veletek hasonlóan kéjben gazdagon, ám egyszersmind veletek a' hazátlanság önkészítette átka alatt nyöszörögve lehelni vagy ellenében ennek, hasadt körmök alól patakozó vérrrel fecskendett ujjakkal kellene kikaparnom a' sziklabérczek granitjából a' csekély adót, ihletett kebellet a' roppant tartozásoknak porszemeként honom ölébe teendőt; — inkább ez utolsót választanám, veletek soha nem osztoznám, szánakozásra méltó óriási férgek! . . .

Sopronnak járdája jó. A' szomszéd hegyekben fejtik a' követ; pedig magas az a' hegy, későn jő a' sor a' polgárszivek granitsziklájára.

Sok keserűt találtam egymás után mondani; nem árt, keverjünk közbe egy adag édest is. Beszéljünk Rupprechtnek cukorgyáráról. E' gyár nagyszerűségében figyelmet érdemel, évenként 30,000 mázsányi cukorlisztet hoz be, mázsájától pedig csak 7 ft. 30 kr. pengőt vámolnak el. Auch gut! A' finomított cukornak mázsája 40—42 pforint, 's naponként 35 ember dolgozik. E' gyár gazdájának elég cukrot csinált, 's elég leend hátralevő napjait megédesíteni, mit meg is érdemel; mert a' szeder-egyletnek is a' keserűt ő cukrozta meg; szép kis összeget kamat nélkül engedvén ált a' társulatnak. A' szederegylet Sopronnak árkaiból gyönyörű kertet bűvölt elő, 's ha lakóinak szellemét is illy könnyen átbüvölné, csillagokat érdemelné feje körül.

Sopron roppant tért foglal el nagy házaival. A' főutcái házsornak kellő közepén egy nagy csorba van, benne kukoricza, kalarábi, pászternác, meg olyan étel, mellyen — mint mondják — Nabuchodonozor legelezett; azután saláta 's több eféle terem. Soproniak, ez üres helyre kezdjétek építeni a' nemzetiséget!

A' 'kecsketorony' istóriáját is elmondom. Egyszer volt egy kecskepásztor; ez hozzankodva terelgetett egy kecskét, mely bizonyos helyen mindaddig kaparászott, hogy gazd'uram is kedvet kapott a' gödörnek kiásására; talált is ám nagy rakás aranyat, és dictum factum, gazdag ember lett; az ég urának tiszteletére emeltetvén a' 'kecsketornyot'. Boldog idők, hova repültetek, mikor kecskéek kaparták az aranyat. Ad vocem kecske, eszmemadzagolásnál fogva jut eszembe: S. . . . megyében most sokszor tanácskoznak ama kecske szőréről, vannak itt is lött bakok nyáron sütve, zöld beszéd rethoricátlansággal megolajozva, következtelenséggel megecsetelve, mitől aztán a' légy is megbolondul. Hillebrandnak szeszgyárát megtekintvén, nagy mennyiségű lélekölő italt találtam előlétben, 's önkénytelen eszembe jutott, hogy nem megvetendő humoristícai jelenet lenne vagy 100 neki józanodott kortest az üvegek mellé állítani, mint voksolnák ki az erős tartalmat, mint tapadna közbizodalmuk az üvegeknek tág szájához. — Még egyet: ha P. megnézné e' gyárt, képzelem, elmondaná: mint, részegedett le Hillebrand emberségéből.

Posztósunk van quantum satis, 's a' védegyelet óta zsiros falatokat nyelnek, mert a' felebaráti szeretetet szellőre akasztották; — a' becsületes szándéku — höní kelmékekkel kereskedőnek fele fogát szednék ki, hogy kevesebb gondja legyen fogaira nyereséget számolni. A' neki vastagodott önérdektől adót szedhetne a' város, miből még inkább meggazdagodhatnék 's tán gazdagságában nagyobb szeretettel vonzódnék a' nemzetiség iránt.

A' soproni — bécsujhelyi vasuton szakadatlan foly a' munka, 's a' vállalat megkezdésekor még a' napszámosok is mind csehek valának; de megcsalódtak a' bevándorlott népek 's megenlegették vala a' rapot, mellyen a' vasuti pénz egész családok táplálására elég nem levén, az éhség rajtok ütött; vagyis, akarám mondani, a' koplalás. Ibis — redibis — megismertették a' magyarok istenét; úgy-e nem igen vastagon szelte a' szalonnát türelmes földünkbel. Sokan gondolják: Magyarországon örülnek, ha valakinek élébe tolhatják a' kásás hurkát; vagy tán nálunk házról házra hátába bökött éles késsel jár a' kövéragyaras, — kanyarít mindenik, mek-

kora neki tetszik. — „Discite mortales“ az az: „ne higgyétek, nem itt terem a sült galamb, magunk is megennék, ha volna.“ És így most, csekély kivétellel, Sopron körül a magunk népe dolgozik.

Takarékpénztár is van; és pedig h o n i, mert a főkönyvet németül vezetik, mondván: „Magyarország az én hazám!“

A casinóban az érdekesebb magyar lapok is megvannak. Különben igen kényelmes és tiszta; de a' privát kávéházak füstfáragóttan pipakemények.

Nem leszen érdektelen megemlíteni a' hazabani tanuló ifjuság közt létező önképző körök legidősbikét, a' sopronit, tul az 50 évnek leküzdött vastag falán. Alapítója az ősz férfiú, nyelvünknek szilárd alapot rakó férfiak egyike: K i s s János superintendens volt. Több jeles férfiak kerültenek ki ez intézetkéből, mint például D ö b r e n t e y Gábor, — kinek arcképe még nincs meg a' társulatnál; de mint hallám, nem sokára megkérik arcképének átengedéseért. Ugyis, ha nem csalódom, szobáiban két példányban is látám, egyike méltó helyén csak itt lehetne. — Az ágostai felekezeti ifjuságnak mulató helyén van az ugynevezett „magyarkut“ ugyanazon felirással; a' városhoz közel levő erdőskeben csinos sétautak tövéénél, érdekes visszaemlékezéssel a' fiatalkori barátság fellegtelen napjaira. E' kis kut némileg elszigetelten áll tiszta léggel.

Susogva csörg le e' kuthól a' kis patak, kigyózdó ezüst szalag, a' bánkódó szellemnek könypatakjaként; — gyengéd panaszába egy elhagyott árva gerle bűg, 's párvesztetlen a' kis folyóval együtt repül a' völgybe, hol párjat a' kaján vadász lőtte le; még egyszer szívja keblébe a' tükörtiszta nedvet a' szűk medrű folyóból, utoljára nézi, mint szalad alá a' kis bohó, hős szándokkal akarván ragadni el a' fészket, melyben a' kakuk madara költögeti tojásait.

Másfél év alatt készen leend a' vasut, páros zsemlyeként tapad össze Bécsesél Sopron; rég ohajtott ideálja soproniaknak Bécs, bécsieknek pedig a' rántott csirke, rántott csirkének a' zabszem, zabszemnek a' sziklák, 'stb. 'stb.

A' színházról is szeretnék valamit mondani, ha most, hála Isten, zárva nem volna, legalább nem reped meg szívem magyar városban német színészeti czedulától, hát még a' többitől. — Repüljön ide koplalóra fizetés nélkül a' pesti színész! igen, ha megvakul; biztosítások egyet magatoknak. Ne is mondjátok: nem elegendő a' nagyságos és tekintetes közönség . . . mit is beszél az ember a' zsebknek, régen megmondták, hogy annak nincs füle.

(Folytatjuk)

PETRARCA ÉLETE ÉS HATÁSA.

Ha az emberi lélek kifejlődési menetét figyelemmel kísérjük, azt tapasztaljuk, hogy az érzelmi és képzelődési tehetségek korábban fejlődnek 's nem ritkán tökélyök főpontjára érnek akkor, midőn az értelem és ítélet még csak gyenge csirájokban léteznek. — Homályos sejtelmek vezérlik — 's mi sokszor tévutakra! — a' hevülő ifjat, rózsaszinben tűnik bájolt szemei elé a' világ, a' természet szépsége 's nagyszerűsége ezer kimondhatatlan érzelmekkel töltik el fogékony szívét 's a' képzelet tündérhonába emelik szabad szellemét, hévvel, szeretettel ölel mindent, mi körében van, — k ö l t ő v é avatja őt az élet tavaszának ihlete; és megjelen a' hölgy, mintegy tulvilági fény megdicsőült egén: az ifju szeret — igen! az ifju — költő. — — Eljön az é r e t t e b b k o r. Álomképek többé nem elégítenek ki, a' szív nem egyedüli irányzója cselekedeteinknek; szemünk a' valót keresi, a' t u d a t kioltá-

tatlan vágya ébred fel bennünk, munkálódni, de helyesen, sikeresen munkálódni 's az élet olly sokoldalú igényeinek lehetőkép megfelelni: ez célja törekvésünknek.

Mint egyes embernek, úgy a' nemzeteknek is, van ifjúkora 's ez a' k ö l t é s z e t korszaka. Minden nemzetnél a' s z é p nek érzete és áhítata megelőző 's talán előkészíté az i g a z nak megismerését és keresetét, vagyis a' k ö l t é s z e t előbb volt; a' t u d o m á n y nyomban követte.

„Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.“ — Elmerülve érzelmei tengerébe, ábrándja tündérképeivel mulatván lelke, magasztos ihletéssel zengé keble dalát az első költő, 's a' nép körülvéve őt, mint Isten fölkeztjét 's szent illetődéssel hallgatta szózatát. E' szózat nem a' költő szavai voltak, hanem azon istenségre, melly keblében lakott. — Ez a' lyrai költészet.

A' dálnok körültekintett, és látá a' népet, melly szívben elfajult, tette gyáva volt; — az elhunyt nagy ősokezt idézé fel sirukból és elmondá, mit éreztek, mit tettek azok, és föléleszté a' nemes szikrát a' nemzedékben, melly őseire méltó vagyott lenni. — Így lön az epos.

A' kor előre haladott, a' művészet nyujta kezét a' természet fíjának, a' költészet határozott alakot nyert, melly az idők szellemével képeződött, szélesbült, módosult. — Lön tragoedia 's később komoedia. — Linus és Orpheus előbb éltek Homerusnál: midőn Sophocles és Aeschilus éltek, már megvolt az Iliás.

Midőn látjuk a' költészet ezen menetelét a' lyraitól, melly első volt, az eposon 's tragoedian keresztül le egész a' mindennapi élet prózai köreig: — örvendhetünk ugyan az emberi lélek előhaladásán, melly olly szépen tudá a' művészetet a' költészettel párosítani; mégis, úgy látszik, a' költészet egy mennybeli genius, melly e' földre tévedett 's mellynek isteni fénye, minél tovább mulat az emberek közt, annál inkább homályosul, szépsége mindinkább jobban földi — alakja jobban emberi lesz.

Hogy egy férfinak hatását méltányolhassuk, szükséges mindenek előtt figyel-nünk a' korra, mellyben élt 's mellyre hatott, mert, a' ki korának él, az minden kornak él.

Petrarca született 1304-ben.

A' kor, melly őt Itáliának 's az összes emberiségnek adá, egy szebb időszaknak volt virradata, mellynek nem sokára a' nagy költő halhatatlan szerelme lön hajnalsíllagává. Igen, a' s z e r e l e m volt azon istenség, melly világot teremtett a' sötét századnak: a' szerelem dalnoka, azon második Prometheus, ki visszahozá az égi sugárt a' ködbe merült emberiségnek!

Ha szabadna egyes emberhez az összes emberiséget hasonlitanom, úgy azt mondanám, hogy miként egy tekintet Laurától elég volt, hogy Petrarca szíve lángra gyuladjon, — lángra, mellynek, az első szenvedély kizajlása után, mindig tisztában, szelidebb, magasabb érzetekkel melengető sugári alatt mind szív-, mind elméleti tehetségei a' legszebb fejlődésnek indultanak 's olly dicső gyümölcsöket teremtek: úgy az összes emberiségnek csak egy hang kellett, melly szívéhez szóljon 's megrázza lelkét; egy költő kellett, ki elhagyva az iskolák rideg csarnokait, a' n é p h e z szóljon, a z é d e s a n y a i n y e l v e n, mellyet mindegyik ért, mellyet mindegyik érez.

A' troubadurok (trovatori), bár hatásuk kisebb volt, előkészítették a' megváltás útját.

Dante ingadozott, valjon latinul vagy olaszul írja-e „divina comedia“-ját.

Petrarca meg sem álmodá, midőn Lauráját olasz nyelven énekelte meg, milly nagyszerű reformnak szilárdítá 's örökité meg alapelvét.

A' kereszteshadak — bármilly sok aljas szenvedély és hideg önzés és bűn is lelt légyen menhelyet 's szabad tért a' kereszt oltalma 's örvé alatt — a' nagy tömeget bizonyos költői hangulatba hozák, melly talán páratlan az egész történetben, 's bár a' történetíró megvesztegethetlen ítélete pálczát törne is ezen általános s z é d e l g é s fölött, — a' költő szemeit elbájolja a' nagyszerű kép, melly kápráztató tündéri fényben tűn fel előtte.

Egyrésztől a' v a l l á s o s b u z g a l o m, a' népben, nem különben mint főnökeiben a' képtelenségig tulfeszítve; másrésztől a' nemeseiben bizonyos büszke önérzet, rendithetlenség és főleg, mi a' régi rómaiaknál és görögöknél ismeretlen volt, a z o n r e g é n y e s h ó d o l a t a' s z é p n e m í r á n t, főjellemlenésai a' középkornak *).

Petrarca hazája ugyanaz, melly Virgilt, Horáczt, Ovidot szülé, a' boldog, a' bájoló Italia, a' többi Európát művelődésben, felvilágosodásban jóval megelőzé. A' kereszteshadak az olasz parti városok kereskedését rendkívül emelék; Velence, Genua, Pisa, Amalfi 'sat. legnagyobb részben nekik köszönhetik meggazdagodásukat. — Az anyagi jólét, tudjuk, milly szoros összefüggésben áll a' szellemivel. A' melly nép jól birja magát, az csakhamar érzi az élet magasabb szükségzeit is és táplálékot keres, 's módja levén hozzá, talál is mindig új és új vágyainak. — És ha egyszer fölébredt a' lélek, tespedésnek nincs helye többé, élnie, haladnia, mozognia kell untalan!

Az ipar gyorsan fejlődött a' kereskedővárosokban, míg egyebütt szegénység és durvaság uralkodtak. — A' XIII-dik században például üvegablak, fehérruha, gyertya, főtt hús, ezüst kalán vagy villa még fényűzési czikkek voltak. A' papiros és hangjegyek ekkor találtattak fel.

Illyen volt a' kor, mellyben költőnk született.

Petrarca szülőhelye A r e z z o.

Olaszhont, e' szép, e' szerencsétlen hazát, mindig a' pártviszály dühe tépdelé 's emészté fel. — Petrarca atyja, a' nagy Dantéval együtt, a' fehérek pártjához tartozván, Toscanát elhagyni kénytelenített 's Avignonba ment. — Innét küldé fiját először a' carpentrasi iskolába, aztán a' jog tanulása végett az akkor nagyhirű montpellier-i (1318) 's végre a' bolognai egyetemekbe (1322).

De a' langeszü fiut a' meddő iskolai teoriák nem elégítették ki; hét tanu szükséges-e a' végrendelethez? a' rabszolga gyermeke az urnak tulajdonává lesz-e? 's t. eff. jogi kérdések őt nem érdekelték; — lehet, hogy azt érezte, mit Mephistopheles mond a' jogtudományról:

Vernunft wird Unsinn, Wohlthat Plage,
Weh dir, dass du ein Enkel bist,
Vom Rechte, das mit uns geboren ist,
Von dem ist, leider, nie die Frage.

*) Az engedékeny olvasó elmélkedése pótolni fogja azon összefüggést, mellyben egymással 's tárgyunkkal állanak ezen itt elszórt eszmék, mellyeket tájékozás végett bocsjátok előre, hogy azon szempontra emelkedjünk, mellyből Petrarcat megítélni kell.

Ellenben a római classicusokat, a tudománynak akkori időben egyetlen kuforrását, nagy szorgalommal olvasgatta, mely olvasmány olyannyira elvonta az iskolai dolgoktól, hogy atyja egyszer személyesen Bolognába sietett 's az annyira kedvelt könyveket tűzbe veté. Virgilt és Cicerót menték csak meg az ifjú forró könyei.

Atyja meghalván, Petrarca visszatért előbbi tanulmányához; de nem sokára nagyobb hatalom ébreszté fel benne szebb hivatása érzetét 's a classicus ó világ nővendéke a j e l e n - 's a' késő j ö v ő k o r n a k lön embere, — lön büszkesége.

Avignon közelében Vaucluse vagy Valchiusa bájvidéke lön halhatatlan színhe-lye Petrarca első szerelmi andalgásinak.

1327b. nagyhétfőn pillantá meg Santa Clara templomában Laurát, kinek szépsége már akkor elbájolá, de midőn később megismeré magasztos lelkületét, szep-lőtlen tiszta szívét 's szilárd erényességét a' hölgynek, ki őt mindig illendő távol-ságban tudá tartani magától 's csak ritkán vigasztalá meg egy-egy angyali mosoly-lyal 's egy enyhe tekintettel: — ekkor Petrarca tisztelefe véghetetlen, szenvedélye kiolthatatlan lön; szerelme mindig magasztosabb, tisztább, szellemibb, nem földi érzeménynyé változott.

Laura előkelő province-i családból származott 's már két év óta nője volt Hugo de Sades urnak, kinek több gyermekeket is szült.

Petrarca küzdött mindig növekedő szenvedélye ellen, beutazta Europa egy ré-szét, de magával hordá mély fájdalmát, mindenütt üldözte őt a' kedves képe, mely istenülve állott előtte. — Büszkesége lerázni vágyik a' rablánczokat, lelke szórako-zást keres, szíve vallásos furdalásokat érez, hogy midőn Isten az egész világ szá-mára adott belé érzelmeket, csak e g y iránt képes lelkesülni, — mind hiába!

Mondják, 22-dik János pápa, ki Petrarcát szerette, házasságot akart köztök eszközölni; de a' költő nem fogadta el az ajánlatot, attól tartván, hogy szerelme kevésbbé tiszta, kevésbbé szellemi leendene. Ő s z e r e t e t t, — nem birtok után sovárgott. Ha ez igaz, Petrarca a' legnagyobb önző volt.

Petrarca híre nagy volt 's fejedelmek vetélkedtek barátságáért. Egy szép reg-gel 1340b. két levél érkezik hozzá. Parisból és Romából egyszerre, felszólítások, hogy vegye által ünnepélyesen a' babérkoronát, melyre magát érdemesíté. — Ő azonban előbb nyilvános próbatétnek akará magát alávetni 's e' végett Robert nápolyi királyhoz utazott, ki, mint maga mondá, többre becsülte a' tudományt korona nél-kül, mint a' koronát tudomány nélkül. — Itt nyilvános gyűlekezethen három nap egymás után a' tudomány minden ágából kikérdeztetvén, a' babérra méltónak ítéltetett.

1341. husvét napján ment véghez ezen sajátyszerű ünnepély.

Biborpalástba öltözve, a' legelőkelőbb római ifjak 's tömérdek nép kíséreté-ben, harsogó zenével, allegorikai disztiményekkel ékesített diadalszekérben vitetett a Capitoliumhoz, zajos tapsok közt ment fel a' lépcsőkön 's aztán visszafordulván, fel-kiáltott: „Isten éltesse a' római népet, a' senatust és a' szabadságot!” — Az öröm-ittas nép zajos tetszéssel fogadta e' felkiáltást, mire a' költő letérdepelt, 's Arguillara gróf, Róma akkori senatora, fejére tévé a' borostyánt a' népnek meg nem szünő tap-solásai közt. *) A' senator egy 500 aranyat érő rubinnal, a' nép 500 darab arany-

*) Ezen szertartás részletei közt vajmi különös volt az, hogy mielőtt fejére tétetett volna a' borostyán, egy mellékterembe vezették, hol a' költőnek — vivnia kellett.

nyal ajándékozta meg. — Az ablakból nők üdvözlek az ünnep hőseit *), az utcák virággal behintve, az egész város ünnepies alakban, népessége pedig költőjében mintegy megdicsőülve érezte önmagát.

1348-ban meghalt Laura. Petrarcára ezen csapás mondhatlan fájdalommal hatott, baráti feltették, hogy sulya alatt leroskad. — Ismét utazott szerte-széjjel 's mindenütt a' legnagyobb kitüntetésekkel fogadtatott; de vigasztalást sehol sem lelt. — Végre visszatért Valchiusába 's itt írta költeményeinek 2-ik részét *i n m o r t e d i L a u r a*. — Fájdalma lassanként enyhült, — a' tudományokban keresett szórakozást már higgadtabb lelke, 's több rendbeli munkákat írt latin nyelven, de melyek az utókor előtt kevéssé ismeretesek, noha ő maga azokat többre becsülte olasz verseinél.

A' tudományok fölélesztésére, a' római classicusok, a' görög nyelv tanulásának terjesztésére páratlan szorgalma és munkássága által rendkívül jótékonyan hatott 's korát felvilágosodott szabad szellemével jóval megelőzván, előkészítője lett a' bekövetkezett szebb kornak, mely halálával ismeré el érdemét 's őt az emberiség legnagyobb jótevőinek sorába iktatta.

A' középkornak azon két főjellemvonását, melyet fentebb érintettem, t. i. a' *v a l l á s o s s á g o t* 's a' nőnem iránti lovagias hódolatot, benne is megtaláljuk, csak hogy sokkal tisztább, tökéletesebb típusban 's ugyszólván e s z m é n y i t v e (idealizálva).

Öregségében nem kárhoztatá ugyan magát az érzelmet, de mérsékeltebbnek kívánta volna lenni ifjúkori szenvedélyét 's mi figyelemre méltó — szerelmi verseit általa nem irottaknak. Egy *A f r i c a* című latin eposzt írt, melyben kedvencz hőseit, Scipiót, énekelte meg 's melynek maradandó életet ígért. — Mennyire csalatkozott!

Magányélete példás volt. Há barát, jó keresztény, jótévő iránt háladatos, talpig becsületes ember; a' pézt nem kereste, nem is veté meg; szerette a' dicsőséget, de nem hajhászta. — Testalkata 's arca nemes volt, ruházatjára különös gondot fordított, a' zenét kedvelte és lantolt.

Meghalt életének 71 évében Arguában Carrara Fer. birtokán. — 1374. július 19-én reggel könyvtárában halva találtatott, fejét egy nyitott könyvre fektetve.

Dantét, úgy látszik, nem eléggé méltánylta, de Boccaccio legjobb barátai közé tartozott.

Két gyermeket, egy fiút és egy leányt, hagyott maga után. Legyen szabad ismételnem, ezen nevezetes személyességet, 's különösen Laura iránti szerelmét, nem szabad közönséges szempontból nézni. — Egy helyen azt olvastam, hogy Petrarcra szerette Laurát, de *n e m k i z á r ó l a g*. — Azon szerelem, mellyel Laurát szerette, *e g y é s o s z t a t l a n* volt; miként mást szerethetett, Laurát úgy — nem szerette.

Végrendeletében vagyona egyrészét templomoknak hagyta, egy összeget Boccaccio barátjának rendelkezéssé: meleg ruhára éjjeli tanulásaihoz, hozzátevéen, mennyire sajnálja, hogy oly nagy embernek csak illy csekélységgel szolgálhatott. — Jellemző mind a' kettőre nézve.

Költőnk lángoló *h o n s z e r e l m é t* sem hagyhatom említetlenül. — Cola di Rienzi benne buzgó védőre talált. Róma régi dicsőségét feltámadni, szabadságát új fényben feltűnni látni ő is epedve rémélé 's mely fájdalommal tölté el keblét hazája romlása.

IV. Károlycsászárnak a' római nagy imparatorok pénzeit mutogatta 's jellemző vonásokat beszélt el cseleiteiből, példányul az ifjú fejedelemnek. Később benne he-

*) Mondják, hogy egy közülök diadali mámorában tévedésből rózsavíz helyett — válsztóvizet öntött légyen a' költő fejére, melly is azóta kopasz lett.

lyezett reményei meghiusulván, így irt neki: „nagyatyád és atyád más gondolkozá-
suak voltak; de látom, az erény nem jár az örökséggel.“

A' pápákat nem egyszer szólítá fel egész energiával, hogy térjenek vissza Ró-
mába (t. i. ekkor Avignonban laktak) — „Pápa maradsz mindenütt; de Rómának
püspöke vagy.“ — Így irt V. Urbánnak 1366.

Petrarca szeretetünket bírja mint egyes ember; lelkesedésbe hoz mint költő 's
mint hazafi; 's örök hálára kötelez minden nemzetbeli késő utódokat; mert nemcsak az
olaszoké ő, hanem a' miénk is, — az összes emberiségé.

Zichy Antal.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXX-dik szám.

Mészáros Károly, A' szív'-ről értekezik. A' híres megkülönbözte-
tés óta é s z é s s z í v közt igen sokat hallánk beszéltetni mindkettő felől, a' nél-
kül, hogy az utolsónak definícióját mindedig hallhatuk vagy olvashattuk volna, mit
pedig jelen értekezés írójától annál inkább várhatánk, mert ő az írói pályán fellépése
óta kiválólag bölcsezségi elmékedésekkel látszik foglalkozni; 's e' definíciót annál in-
kább szeretnénk egyszersmind már látni, minthogy általa legkönnyebben és rövid
uton tudomására jutnánk, hányadán vagyunk tehát tulajdonkép szív dolgában, mi-
után eddig e' tárgy körül hallott legtöbb beszédeink csak az általánosság homályában
forognak, honnan tiszta értelem nem könnyen halászható. Az eddigi beszédekből
annyi világos, hogy egyik rész a' szívet mint valamely lágy elpuhult húsdarabot te-
kinti, 's e' szerint miot a' cselekvőtlen néma vágyakodás, méla érzélgés 's czéltalan
sovárgások kuforrását kárhoztatja; míg a' másik rész a' jóra való cselekvőség, az
erények raktárául szenteli fel azt, 's mint ilyennek, oltárt emelni kész. A' bölcsezsét
e' szót, s z í v ' nem ismeri; mennyiben pedig az élet használatba vevé, úgy lászik,
mindnyájunk a' vonzalmak és idegenkedések összes és roppant érzet-seregét érti alatta,
's a' mennyiben végre maga az erény is gyakorlatban nem egyéb, mint megszokott,
'vérré vált' v o n z a l o m, kész-képesség, a' folytonosan jót cselekvésre, így az
erény is — a' gyakorlati emberész diadala — a' szív körébe vonatik. Szóval tán
nem helytelenül adhatnánk az észnek az elméleti, szívnek a' gyakorlati tért az életben
által, mennyiben a' cselekvések normáit az ész határozza meg, 's ezek szerint in-
tézni cselekvéseinket a' szív hivatása; az ész tisztasága vagy homályosabbsága teszi
azt az elméleti téren szerencsésebb vagy szerencsétlenebb munkássá; míg másrésről
a' szívnek jó vagy rossz cselekedetekbeni gyakorlottságától 's ezáltal megszerzett kész-
képességétől függ, szigoruan vagy lassabban járni el gyakorlatilag az észszabta el-
méleti utakon. Azért hivatása a' czélszerű nevelésnek, eszet és szívet úgy fejteni,
hogy míg az minél inkább képesítettik az igazság átlátására, ez annál fogékonyabbá
fejlődjék annak gyakorlására, — értvén t. i. utóbbi esetben igazság alatt minden jót,
mert a' rossz — nem igazság. És ez esetben nem kellene szerzőnek mondania: igen
kevéssé működése az elméneknek, melly a' szív érzelmeit vezérelné... Egyébiránt sz.
számos életbeli 's köznapi állításai közt némelyeket találunk, mellyeket megjegyzés
nélkül nem hagyhatunk; — állítja p. o. szerző, hogy az ember t e s t s z e r k e-
z e t é b e n az agy és szív az, mellyek (emberi) nemünk nemes és minden más lé-
nyek feletti magasb voltáról bizonyosságot tesznek. Illyesmit pedig a' tanult és tisztult
gondolkodó nem állíthat, miután agy és szív nemcsak az ember, hanem számos más
állatfaj t e s t s z e r k e z e t é b e n találatik, mellyek közül annyi számosan
milly távol vannak, agyukkal és szívükkel egyetemben, az embertől! Agy és szív

nyomai már a gerincztelen állatoknál is találtaknak, 's e' tekintetben — mindig a' szerző által kimondott testszerkezetet tekintve — ember és egyéb, bár a' legnemesb állatfaj, közt is különiséget nem az agy vagy szív, hanem a' k o p o n y á n a k (s így aztán az agynak is) a l k a t a teszen . . . Kevés e' egyezik meg a' szabatossggal, midőn szerző barmokról beszél, 's e' szó alatt állatokat ért. — barmoknak rendszerint csak házi állatok — 's ezek sem mind — neveztetnek. . . ; Különös állítása szerzőnek, hogy, a' hit magában még nem boldogítja az embert, de a' remény — már e' földön boldogít. Mi eddiglen más véleményen vagyunk, 's az emberek boldogítására, számos és itt röviden elő nem sorolható okok miatt, igen csekély hatalmat tulajdonítunk a' reménynek; annál többet és nagyobbab azonban a hitnek: a' hit üdvezit; — bárha végre e' háromság (hit, remény, szeretet) a legfinomabb bonczolás által sem könnyen leendő egymástól elválasztható. — E' számban befejeztetik 'Egy kép az életből' című beszély P i l t á t ó l, mely a' sikerültebbek közé számítandó, főleg ha kifejlését rövidebbre huzandó össze a' tehetséges szerző. — S z e m e r e M i k l ó s 'Az időhez' szóló költeménye e' számnak igen kedves hozománya. — Az 'Irodalmi levelek'-ben N a g y I g n á c z 'Menny és Pokol' című munkájának bírálata fejeztetik be S z e v e r i n t ő l, melyben a' bíráló bővebben és részletesebben kiterjeszkedik, mint a' mult számban tevő. Ismételve mondjuk, hogy a' bírálat alatti munkát nem olvasván, hozzá nem szólhatunk; de a' szigorú követelésekkel járó bírálatot, föltéve, hogy e' szigorúság belátó értelmiség szüleménye, mindig üdvözléttel fogadjuk. Sz. ez alkalommal is figyelemre méltó dolgokat mond el, mikből kezdő írók tanúságot vonhatnak ki. Vannak azonban, kik, a' szóban forgó munkát olvasván, felőle azt mondják, miszerint az egész sokkal röpiratibb szellemben van írva, semhogy azt kemény bírálat alá venni némi túlszigorúság ne volna — ezen tekintetből. A' szerkesztő jegyzetet függeszt e' levél alá, melyben N. I.-nak a' 'Budapesti Híradó'-ban írt nyilatkozatára felel, 's melyben nekünk az ötlek fel, hogy a' szerk. N. I.-ról, mint ellenségéről 's 'egyéb szorult állapotban levő ellenségeiről' szól. Ugyan hol veszi a' tisztelt szerkesztő azon sok ellenségeket, kikről nem egyszer beszél? hiszen azért, hogy valakinek a' szerkesztő egyik vagy másik munkája, nyilatkozata, írata nem tetszik, nem kell mindjárt ellenségekről 's effélékről beszélni 's mintegy hét lándzsát szegezni ki — semmi ellen; mert ez vagy azt jelenti, hogy a' szerkesztő nagyon szeret ijesztgetni vagy hogy nagyon könnyen ijed; 's mindkettő nevetséges . . . Vagy hát ellenségül címéz bennünket is, többször vagy jelenleg is kimondott roszaló nyilatkozatainkért?

HONDERÜ, XV-dik, XVI-dik és XVII-dik szám.

P é t e r K á r o l y n a k a' mult számban kezdett 'Mazeppa' című történeti beszélye befejeztetik. A' fölvetett tárgy költői szépségre nézve egyike a' legjelesbeknek, mely örökké helyet foglaland azon tárgyak közt, melyek kétségbejítőleg nagyszerű fájdalomnak és kinszenvedésnek férfias erővel kitűrését költői szépségben ábrázolni vannak meghivatva, 's mely megható erőben a' mythologia classicus kín-ábrázolatai mellett fenállhat, 's ha képzeletünkben az idő távolsága által annyira magasztosítva, szentesítve volna, vetélkedhetnek az őskor mesés szenvedéseivel, Prometh, Tantal Ixion, a' dan leányok kínjai mellett. 'S épen e' nagyszerű szépség miatt, mely a' tárgyban magában rejtező, küliómban is költői szépet kíván, nem nézhetjük annak prózai kidolgozását műelvezettel, főleg ha e' kidolgozás egy rövid beszély térébe van szorítva, melyben a' vadménhez kötött ifjú hősnek végetlen pusztákon száguldozása a' dolgozat magvát teszi; mert véleményünk szerint illy nagyszerű tárgy szükségké megkívánja a' versbeli kidolgozást vagy legalább magasztos, költői prózát. Ezek azonban magasabb követelések, melyektől ha eltérünk 's vesszük a' jelen beszélyt a' miként van, azt mindenestre az érdekesek sorába kell igtatnunk, valamint általában szerzőnek eddig — tudunk szerint csupán a' 'H.' hasábjain — megjelent

beszélyei szép tehetséget, hivatottságot tanusítanak; meggondolt rendezés, a' közönségesen szokottnál jóval velősebb előadás, síma csinos nyelv teszik e' beszélyt érdekessé, melynek leggyöngébb részét épen a' szilaj ménnek eleven terhével szabadon bocsájtatása 's a' száguldozás, Mazeppa e' közti kinszenvedései teszik, — a' főnebb említett okoknál fogva . . . A' 'H.' mai 'Heti szemlé'-jéből olvassuk, hogy szerző egyike igen kevés vidéki íróinknak, hogy tolla alul egy négykötetes regény várakozik közzétételre, 's hogy jelenleg egy 'Ábránd és való' című kétkötetes regényen dolgozik. — B a l t á s G y ö r g y név alatt 'szerelmi lombok' címmel eléggé érdekes versek közöltetnek. — 'Egy éj a' nyírben' frescokép K i s s A n t a l tól; ez is ama körmönfont mondatokkal megtömött ugynevezett frescoknak egyike, melyek olvasása közben csudálkozunk, hol szedhetette össze szerző azon sok tarkabarka sallangos szóhalmazt, melyek elolvasása után nagy mesterség, számot adnunk magunknak arról, mi tehát tulajdonkép tartalma annak a' mit olvasunk . . . E' számban azonban torzképektől kimélve vagyunk. De hogy szépirodalmi lapjaink olvasói e' héten is rövidséget ne szenvedjenek, az 'Életképek' akkori heti száma ragadja bámulatra az olvasó világot marczona képeivel, nem különben az azokat kísérő születagadó frescoképpel, a' nyájas olvasó ítéletére bízván kitalálni: a' képek metszettek-e a' szöveghez vagy a' szöveg a' képekhez?

A' XVI-ik számot B e ö t h y Z s i g m o n d 'J. Ulászló' című jól sikerült költeménye nyitja meg. — 'A' büntudat hatalma' S z e l e s t e y L á s z l ó tól jó szándékkal írt, de gyöngén sikerült beszély, mely ennélfogva alig mondathatik egyébként beszély-embryonál, egész színezete homályos, 's benne nemcsak a' személyek, de még az egyes cselekmények festései 's jellemzése is fejletlenek levén. Író jó szándékáról azonban a' bevezetés győz meg, mely szerint beszélyében életbeli példát szándékozik feltüntetni, ennyire vigyázóknak kell lenni a' gyermeknevelés körül, hol a' szülői figyelmetlenség 's „több más csak egyetlen“ (?) elhintett rosz mag is számtalan keserű következményeket vonhat maga után . . . Mint mindenből a' valódi életben, úgy minden valószínű 's élethűn festett költészethől is vonhatni ki erkölcsi tanuságot, ha keresünk benne; azonban az illy tanuságnak az előadott cselekményben kell rejlenie, belőle magától feltűnnie, olykor öntudatlanul a' lélekbe csepegnie 's nemcsak a' beszélyre ráfogatnia; mert ez utolsó eset — mint mondók — az író j ó s z á n d é k á t mutatja ugyan, de a' kitűzött hatás elérésére e' jó szándéknál több kívántatik. — B a l t á s G y ö r g y folytatja érdekes olvasatu 'Szerelmi lombjait.' — P a j o r I s t v á n tól 'A' principalis' felirat alatt genreképet olvassunk, mely egy ószerű avas prókátort tüntet élénk a' maga házi körében és baráti társaságában. A' festés elég élénk és — ha csakugyan vannak még a' XIX-dik századnak illy szerencsétlen fontolva haladó bagolyfajai — találó is. . . . A' czikk nyomdai kiállításának dicséretére szolgál, hogy az ismert parisi torzképek által hatása nem rontatik. — 'Levelek Lóra barátnémhoz' cím alatt L i g e t i I r m á tó, befejeztetnek. E' cikkben a' szliácsi nevezetes fürdő szomorú állapotja ügyes tolla adatik elő, 's dicséretes szándékkal adatnak az illető földesuraságnak jó tanácsok, mikép kellene ezen — orvosilag nagybecsű — fürdőt az épületek és egyéb szükséges kelések illendő elrendezése által emelni. . . .

A' XVII-dik számban a' szerkesztőnek Emilához írt V-dik levele tűnik fel, mely igen mulatságosan tanítja a' számvetést. Például: elbeszéli író, mint iparkodtak őt honn (mert Erdélyből tért meg) az irodalomról lebeszélni, „mellynek — mint látszik — pályacélja feszült szív,“ (?) stb. Azután szól: „Ezt és ehhez hasonlót mondátok ti újra, és én most, mint egykor, azt feleltem, hogy n e m. *”) És pedig e' k é t

*) Itt önkénytelenül eszünkbe jut a' következő s i r v e r s , melyet egy alföldi teme-

szóban egy egész élet eltévedett boldogsága fekszik. „Kiváncsi volnánk látni azon másik e g y szót is, melyet szerző ezen ,nem‘ mellett kimondott, ‘s mellyel együtt ezen e g y aztán k é t szová lőn; vagy tán az is a ‘, n e m ‘-ban fekszik — eltemelve? . . . Szerző Petről Kolosvárra utazott gyorskocsin „n é g y nap és k é t é j alatt,“ ‘s panaszkodik a‘ lassúság ellen. Boldog utazás — melly alatt a‘ nap le nem aldozott 24 óráig! . . . különben szeretnénk látni, hogyan történhetik meg, hogy szerző n é g y nap lefolyta közben csak k é t éjt érjen. Meglehet azonban, hogy azon harmadik éjjel, mellynek még e‘ négy nappal közben szükségképp ott kelle lenni, az uti társaság valahol megtelepedvén, aludt — de ez esetben nem kell a‘ lovak lassúsága ellen panaszkodni. . . Ezek valóban csekélységek, de éppen csekélységöknél fogva olly nagy hibák, hogy az írónak legalább figyelő tehetségét kénytelen kétségbehozni. . . Egyébiránt e‘ levél ismét, ismét és szüntelen‘ azon grófi, bárói ‘s efféle barátságok, rokonságok, atyafiságok ‘s az érintkezések egybő nemeinek felhordásával van tele, — mellyekre a‘ szerencsétlen szenvedély iránt szánalomra nem gerjedni lehetlen — ‘s mind ez még — mint ígértetik — folytattatni is fog! . . . Édes kis Erdély, — szeretett másodhazánk! — kedves völgyeidről, büszke bérceidről, — bájos hölgyeidről, edzett férfaidról, — ‘s a‘ változatos, tarka és sajátos életről kebledben, mellyet ismerünk ‘s mellyre vissza édesen sovárgunk, semmit, de semmit nem lehet tehát trni, nem egyebet, ezen együgyű dicsekvéseknél — semmiségekkel? Komoly dolognak ez valóban nagy sérelem; tréfának pedig igen sok. — ,S z é c h e n y i gróf diadalutja‘ a‘ ,Pester Zeitung‘ szerint iratik le, rövid bevezetéssel a‘ szerkesztő részéről, mellyben a‘ méltányos, a‘ hódoló szózatot a‘ nemes gróf és hazafi irányában annál örömeztőbb látjuk, minél inkább erőködnek azt némely-lyek a‘ derek férfiutól megtagadni.

NEMZETI SZINHÁZ.

Oct. 21. K i r á l y i p a r a n c s, vigj. 4 felv. Ugyan minő fatum nyomta a‘ rendezőség kezeibe ezen minden tekintetben rég elkopott ócskaságot? Fájdalommal kell tapasztalnunk, hogy az egyetemes időszaki sajtó folytonos sürgetései sem képesek lélekismeretesb játékrend készítésére buzdítani a‘ rendezőséget. És ez annál vétkebb hanyagság, mivel most huzamosb idő óta daljátékokat vagy éppen nem lehet adni vagy csak olly hiányosan adtak, mint hajdan a‘ budai színházban, midőn még Egressi Bénit is első rangú tenoristának tekintették volna, sőt e‘ meddőséget még csak egy-pár érdekesb tánczocskával sem iparkodtak némileg megtermékenyíteni. Hova fog ez végre vezetni? Jobbnál jobb fordított ‘s nagyreszbén még éppen nem, vagy rég adatott színművek bővébe van a‘ játékszíni kéziratár, sőt eredetükben sincs hiány, és mégis annyi elkoptatott silányság tálaltatik közönség elébe, hogy azok, kik nem csupán az est egy-pár óráját kihúzni hanem élvezetben részesülni kívánnak, színházban hetenként alig érhetik el háromszor e‘ méltányos követelés teljesültét. Kérjük, igen kérjük a‘ t. igazgatóságot, méltóztassék a‘ játékrend készítését élet-

tőben olvastunk:

Jó két nótárus volt
István, János ‘s felesége;
Mind a‘ kettő Ége;
De már most meghaltak
‘S mind a‘ n é g y n e k vége.

Szerk.

kérdésnek tekinteni. Az előadás jobb színühez méltó vala 's különösen a' derék Szentpéteri mindent elkövetett a' rendkívül kis számu közönség mulattatására, de semmiből csak a' világ lett egykoron, azóta pedig semmi!

K — e.

Oct. 22. B o r g i a L u c r e t i a, dalj. 3 felv. Schodelné hosszas betegeskedés után ma lépett föl ismét, és művészetéhez méltóan fogadtatott, hangja nem volt ugyan ment a' gyöngékedés minden nyomaitól, de hatályosb jeleneteiben mégis illelőn áthatott. Némellyek a' művésznőt öltözetbeli pongyolaság miatt szeretik vádolni, mi ellenben egyszerűségi mintául ajánljuk őt többi művésznőinknek, kik rendkívüli fényűzéseket kissé lehangolhatnak, ámde bocsánat ezeknek is, mert hiszen csak a' honi műpar emelése miatt pazarolnak! — Benza a' herceget igen jól éneklé, 's Jóbb, ki a' rögtön megbetegült Pecz helyett lépett föl, mindent megtőn, mi tőle kitelik. A' karok igen jók voltak. Heszi Róza Orsinit éneklé 's nagy tetszésben 's tapsokban részesült, mit azonban csak buzdításul tekintsen mert meg kell vallanunk, hogy első föllépte óta csak hangján veszünk észre némi haladó kifejlést; előadása azonban igen csekély haladást tanusít. A' bordal versszakának második részében hangját erőlteté, mi igen kellemetlen hatású vala; Heszi Rózánál azonban ez alkalmasint legyőzhellen lámpaláztól származik, mert szobában tanítója előtt sokkal jobban hallottuk általa e' bordalt énekelteni. Egyébiránt szép hangja 's ennél fogva jövődjé érdekében, figyelmeztetjük őt, hogy a' tanulást lehető legnagyobb buzgalommal folytassa. Ezen tanácsunk másoknak is szól, mert nem igen dicseretes az, hogy a' derék énektanító gyakran több nap egymásután egy tanítványt sem talál a' kitűzött órában a' színházi énekiskolában. Az igazgatóságtól igen szép, hogy oly jeles énekmestert tart, minő Guilielmi ur; legyen azonban szíves arra is ügyelni, hogy a' tanítványok pontosan megjelenjenek a' kitűzött órákban, mert különben az egész énektanítás csak pénzvesztegetés. — Még egyet. E' daljáték ma n e g y v e n e g y e d s z e r adatott, 's a' közönség mégsem tudta, hogy a' bordalnak több versszaka van, 's azért mindjárt az első ismétlését sürgette, tetemesen megzavarván ezáltal az előadást. De hiában, a' magyar könnyen feled!

— 99 —

Oct. 23. M e g h á z a s o d t a m; vigj. 3 felv. Csató Páltól. Fölvonás közt Egressi B. külföldre készülő cigányzenészei hallaták magokat. Az eleven folyásu vigjáték igen mulattatólag adatott, 's nem kis örömkre szolgál mondhatnunk, mikép Komlósi Ida is dicséretet érdemel, mert jellemzetes vidor játéka által szavalási hibáit türethetőbbé tévé, sőt ezen utóbbiak is részint riktábban, részint kissé enyhítve fordultak elő. Egressi Béni a' rétsági jogászt eredeti szögletességgel adá. A' zenére térvén, meg kell vallanunk, hogy a' nyolcz tagból álló „banda“ igen jól be van tanítva 's nemcsak a' magyarokat, hanem a' francia négyest és Hunyadi László két részét is igen jól játszotta. E. Benitől örömhangek és még egy magyart adtak elő, mellyek E. B. jobb szerzeményei közé tartoznak 's nagy tetszésben részesültek; nem ártana azonban mégis, ha Bihari, Lavotta, Svastics 's a' t. műveit kissé nagyobb figyelemre méltatnák. Megemlíthetjük itt még, hogy az egyenruha igen csinos, melyet viselnek, 's hogy a' gordonos, vagy „bögös“ bal kézzel húzza a' vonót. Egy pár este még alkalmasint teleházat szerezhetnek ezen ügyes zenészek.

S — —.

Oct. 24. Először P á r t f o g o l á s, francia vigj. 5 felv. Scribe után fordítá Erdélyi János. A' termékeny Scribe ezen műve sem helyzetek-, sem jellemekre nézve nem olly változatos és gazdag, mint például a' „Pohár viz!“ de azért mégis sokszor nagy hatással ismételtetik Párisban, mit célzásainak tulajdoníthatni, mellyek mindegyike gyujtott, mi nálunk természetesen nem történhetik olly nagy mértékben miután a' párisi életet csak kevesen ismerik. Mind a' mellett is nagyobb hatást szülhetende ezen különben igen jó szerkezetű vigjáték nálunk is, ha az előadás, hogy ugy fejezzük ki magunkat, kissé francziásabb vagyis elevenebb lett volna, mint

például László előadása, melynek minden jelene fölvillányozta a' közönséget. A' hölgyek ellenben, az egy L. Rózát kivéven, egyáltalában nem elégitettek ki. mert részint olly halk hangon 's szaporán beszéltek, hogy szavaik legnagyobb része érthetetlen maradt, részint pedig nem fogták föl illőn beszédeik élet 's nem emelék a' kiemelendőket. Általános hiba hölgyeinknél, hogy olly szerepekben, melyek könnyű, gyors társalgási modort igénylenek, beszédök többnyire úgynevezett házias csevegéssé válik, melly igen kellemes lehet ugyan, midőn a' beszélő hölgy mellett pamlagon ülünk 's kezét szoritjuk, de a' távol ülő közönségre nézve igen kellemetlen. A' házias, kedélyes csevegés és nagyhangu tragikai vagy általában szinpadí szavalás közt, még egy közép beszédmodor vagy társalgási szinpadí szavalás létezik, mellyben a' francia színészek olly igen erősek 's mellyet leginkább szinpadí hölgyeinknek ajánlunk, kik bizonyosan meg fogják szavainkat érteni, ha nem rajzolhatjuk is le kézzel foghatóságig azon szavalási modort, mellyet nekik itt röviden ajánlottunk. Udvarhelyi rekedt volt. Fánchy és Lendvai pedig talán szerepet cserélhetnének. K—e.

Oct. 25. E z r e d l e á n y a, dalj. 2. felv. Schodelnét és Benzát dicsérnünk kell, a' karokkal együtt, a' markotányosné dobja azonban kissé hamisan volt hangolva, 's talán ez okozta, hogy kétszer az ő szép hangja is kissé kicsuklott. S —.

Oct. 26. F a l u s i l a k o d a l o m, vigj. 3. felv. Jakab Istvántól- és Egressi B. cigányainak előadása. Nézők olly nagy számmal, hogy sokan visszatérni kényszerültek, annál sajnósb tehát, hogy a' zenedarabok ma nem igen jól voltak választva. E. B. igen jól tenné, ha saját szerzeményei iránt nem viseltetnék illy nagy előszere-ttel. Ma csak a' csárdások részesültek osztatlan tetszésben. A' vigjáték igen mulattatólag adatott. K. Ida „igen jól nézett ki“ mint mondani szokás; világos tehát, hogy a' critica nincs ártalmára. Ezuttal valami új körtánczot is jártak, melly csekély változatossága miatt meglehetősen untatott, az is hibája, hogy férfiak és nők majd egészen egyenlőn tánczolnak. Itt még egy megjegyzésünk van. Mi nem vagyunk tulszigoruak, de azt mégsem helyeselhetjük, hogy apró gyermekeket szinpadon tánczoltatnak, és a' szemérem virágporát illy korán lerazzák a' gyöngye leánykák lelkéről. Egy illy kis angyal valóban olly kirívólag kaczerkodott tánczközben, hogy szülei bizvást sirhatának jövedője fölött. Többször olvastuk már, hogy kis leányok szinpadon tánczoltatása meg van tiltva 's e' foganatot még nem láttuk! — 99 —

Oct. 27. O t h e l l o, szomorujáték 5. felv. Shakspearétól. A' czimszerepet ez uttal Egressi Gábor adá, 's nagy szorgalmat tanúsított, csak Jago bujtogatásai alatt, a' harmadik fölvonásban, ohajtottunk volna általa nagyobb belső indulatvihart kifejeztetni, midőn magát nyugodtnak lenni állítja, mert csak így alapulhatott következetességen az utóbbi kitörés. A' híres Macreadi ezen jelenetekben mindig nagyobb szenvedélyességgel tünteti ki az elfojtott indulatot, mint a' nyilvánosan kitörőt, és ez igen természetes. Egyébiránt szavalása correct vala 's többször érdemlett tetszésre ragad a' közönséget. Lendvainé mindig jeles Desdemona, 's ma különösen hatalmában volt szívhez szóló szép hangja. Szentpéteri és Szigethi emelék az előadás érdekét, mit Jagóról is, ha emlékező tehetségével egészen tisztában van, elmondhattunk volna.

K—e.

MI HIR BUDÁN?

Budapest. A' köz- és orvosvilágban nem csekély figyelmet gerjesztett legújabbán K i k o Károly fiatal orvostanár 's pesti gyakorló orvos delejzeti gyógy-mód körébeni föllepte, kinek néhány sikerkeszörűzött kísérletei 's illetőleg gyógy-esetei a' nyilvánosság útján is köztudomásra levén bocsájtvá, hivatásához méltólag nem tagadta meg tőlük éber figyelmét a' kir. természettudományi társulat sem, 's em-

litett orvostanár urat oct. 21-kén tartott választmányi ülésébe meghívatta. Alkalmomatott itt a' delejész (magnetisateur) urnak mindenek előtt egy jeles értekezést felolvashatni az állati delejzet fölött. — Nem volna érdektelen ezen értekezést pontonként fölvenni 's taglalgatni; de ez inkább tudományos lap körébe tartozván, azokat, kik e' tárgy által netán érdekeltetnek, az „Orvosi Tár“-hoz utasítjuk, melyben azon értekezés, folytatásával együtt (hol a' delejzési bánásmód, alvajároság 's érczdelejségről lesz szó) nem sokára meg fog jelenni. Azt azonban megsughatjuk t. olvasóinknak, mikép a' delejzeti gyógy mód titokkulcsa az emberi test életművezetében egyik föltényezőként megjelenő idegfolyadék természetében, vagyis inkább alkalmaozólag annak elosztásában rejlik, melynek egyensúlyrai visszavezetése az idegek lefolyása nyomán történik. Értekező azonban az állati delejben sokkal kevesebb gyógyerőt lelt és tapasztalt, mint az ércz és galvániban, a' mint azt csak ritka betegségek-nél is alkalmazza. Felolvasás után delejész ur két általa legújabbban kigyógyított személyt mutatott be a' választmányi gyűlésnek: egy körülbelül 50 éves fazekast, a' ki csuszos bántalom következtében, több orvosok bizonyítványai szerint, munkára teljesen alkalmatlanná tetetvén, végül erős szélhűdés által érintettet baloldalán, 's illy állapotban minden orvosi remény nélkül több hónapokig sinlett, míglen Kiko ur által galvándelejzettel nyolcz nap alatt egészen helyreállítottat. Második egy 22 éves pesti varróleány volt, a' ki 1844-ki majusban térimes toroklobba esvén, előbb szavát 's azután csakhamar hallását is egészen elvesztette, mely állapotban a' sebészi kóródába fölvetetvén, 16 obonyi érvágásra 's 24 feltett nadályra lobos bajától ugyan megmenekült, de szavát ötheti gyógyításra sem nyerheté vissza, miért is a' beteg tökéletesen némán hagyá oda a' kóródát, 's ezentul is leggyakorlottabb orvosoktól siker nélkül gyógyítottat, míg f. é. sept. 24-kén Kiko ur által Sauer tr. ur jelenlétében műtétel alá véve, nem egészen kétheti, előbb ércz 's később galvándelejzet által némaságától tökéletesen feloldatott. — A' gyülekezet ez eseményekre méltán legnagyobb figyelmet fordított 's elhatározá, hogy a' felolvasott értekezés szokott módon bírálat alá bocsájtassék; Kiko orvostanár ur pedig a' legközelbi közgyűlésen rendes tagul fog beajánlatni.

S. A.

— Mindenütt, hol az ember csak megfordul, panaszt lehet hallani a' mostani d r a g a s á g ról, mely ráuk tört egyszerre és észrevétlenül, mint ama gyász-emlékü keleti betegség 's tán szintugy megkívánandja áldozatit, mint amaz... Nem hinne senki, mennyire szöktek fel, kevesebb mint másfél hónapi idő óta, nálunk az élelmi czikkék: nemesak hogy mindent most mégegyszer annyi áron kell vennünk, hanem megtörténik az is, miszerint e' vagy amaz élelmi czikket ugyanegy napon két három forinttal felrugtatják; — mit főleg a' lisztnél és fánál tapasztalhatni. — Megpróbálták ezt rozslékü tözsérek e' napokban a' burgonyával is, eddig egyedüli olcsóbb eledelével a' szegénységnek; de gyalázatos mesterségük a' föllingerült nép által még jókor megakadályoztatott, mely a' kecskeméti kapunál 's a' királyutezában az uzsorázsi díjt kongó rátákban fizeté vissza. Még most sem tudni bizonyosan, mi okozhatá e' nagy 's ha illy mértékben növekedik — télre a' legerősebb aggodalmakat szülő drágaságot, miután Pesten kül, de távolabb vidékekről sem hallhatni oly nyugtalanító híreket, melyek e' példátlan árszökkenéseket föltételeznek. A' mirigy itt, magában a' fővárosban keletkezett: a' budapesti híradó két fakeskedőt említ, kik már hónapokkal ezelőtt több ezer ölet összevettek 's most tetzsők szerint emelgetik fel annak árát 's pedig annál biztosabban, miután még eddig senkinek sem jutott eszébe, őket megfékezni; a' kisebb fakeskedők pedig tőlök függvén, nem mernek nagymesterük példájától eltérni. Halljuk, hogy bizonyos, részvényekre épített malom is bezárta kapuit 's nem akar senkinek lisztet adni, mert (halljuk!) annak mostani árát még nem találja elég magosnak. Éljen a' részvényüzékedés a' közönség rovására 's a' közönség előmozdítására: reméljük, hogy a' derek igazgatóság dicsérő oklevéllel fog a' szükségét szenvedő emberiségtől megtiszteltetni.

— A' köszénneli fűtést e' drága időkb'n több újság ajánlja 's tekintvén azt, hogy ezáltal mintegy fele költség megkíméltetik, ez ajánlat mindenesetre követésre méltó. Kikelnek ugyan sokan annak ártalmassága ellen: azonban ezt csak fakeskedő uraimék szeretnék a' néppel elhíttetni: vannak városok, mint például Sopron, Rust 'stb., hol tán egyetlen ház sincs, melyben fűtésre köszenet nem használnának 's azért az emberek ott mégis olly egészségesek, mint akár Pesten vagy Budán, hol Karczag és Luczenbacher méregdrága fájával fűtenek. — Tételnek ugyan némi lépéskék, a' mindinkább növekedő drágaságnak elejét venni; de kinek nem jutnak eszébe a' városi vizipuskák, 'mellyek többnyire akkor szoktak a' veszedelem helyén megjelenni, mikor már javában ég! ? — A' győri, Vaterland' egyik pesti levelezője azt írja, miszerint a' dunapartnál álló néhány napszámos a' közönséges drágaságról 's a' többi közt a' fának irgalmatlan áráról szólván, azt mondá: 'csak rajta, emeljétek fel, a' hogy tetszik; majd ha fára lesz szükségünk, nem fogjuk kérdezni, honnan kell azt elhoznunk.' — Ez semmi esetre nem árul el nyugodt hangulatot 's azoknak, kik olly igen szeretik magokat, erélyes'eknek kitrombitáltatni, intésül szolgálhatna.

— T h a l b e r g, az europahírű zongoravirtuoz, m a adandja első hangversenyét a' városi redouttermekben; később a' nemzeti színházban — de semmi esetre a' mandzsurban — fogja bámulatos művészetét hallatni. — A' mult vasárnap teljesen alakult, p e s t i k ö r, 'melly a' purgatoriumbéli lelkektől abban különbözik, hogy k é t s z e r ment keresztül a' tisztító tűzön, holnap szavalati és hangászati academiát rendezend tag és pompás termeiben, melyet nagyszerű lakoma fog követni, mire a' híres művész is meghíva leend.

— A' 'nemzeti színház' rovat alatt tett egyik észrevételre nézve a', Megyeri-emlék' ügyében akkép világosítatánk fel, miszerint F á n c s y ur, ki ez ügyet szokott buzgalmával először karolá fel, mihelyest az általa megpendített részvénytársaság létre jött, ettől sem voná ugyan el cselekvőségét és munkásságát; az anyagiak kezelését azonban a' választmányilag kinevezett tisztelt egyénekre átruházván, magát csupán mint részvényes tagot kívánja tekintetni.

— Halljuk, miszerint a' budai színpadon, több főrangnak kívánatára, a' téli hónapokban minden héten k é t s z e r a' nemzeti színház tagjai fognak működni. — A' budai igazgató ezt annál inkább valóítani törekszik, miután a' német előadásokra eddig csak h á r o m páholy béreltetett ki: ellenben ha magyarokat lehet remélni, azok mind el fognak kelni. Már régen nem közlöttünk ennél öröndetesebb u j d o n s á g o t.

— Még egy öröndetes hír! Ö cs. kir. főherczegsége, országunk nádora, megengedé, hogy a' legközelebbi iparműkiállítás a' nemzeti muzeumban tartathassék, 'melly ugyanis jövő évi julius és augusztus hónapokban e' czélra fog megnyitvatni.

— Mondják, hogy a' pesti műegyesület — ezen legmagyartalanabb egyesület az egész hazában — Lipparini, Bozzari Mark' halála című festvényét, 'melly jövő évi műlapul van választva, Dresdába küldé, hogy azt ott köre rajzolják, mert hazánkban művészt nem talált, azaz: nem akart találni, kire ezt szintugy bizhatta volna, mint Hanfstaengel uramra, ki természetesen n é m e t művész 's azért a' m a g y a r egyesület pártolásában kell részesülnie. Majd elmondjuk mi egy későbbi cikkünkben, mikép szokták egy-pár emberek csak azért h u z n i fizetéseket ez egyesületnél, hogy azután a' részvényeseket is orruknál fogva h u z h a s s á k a' műlap választásánál 's annak elkészítésénél. Csak elegendő nyugodt vérrel bírjunk, ezt tehetni, hogy meggyőzhessük tisztelt hazánkfiat, kik ezen egyesület részvényesei akarnak lenni, mikép pénzőket nemcsak hasztalanul elfecsérlik, hanem n e m z e t i b ü n t is követnek el, midőn olly társaságot pártolnak, 'melly cseppet sem törődik nemzetiséggel 's hazai művészek buzdításával 's dicsőségét csak abban helyezi, hogy a' külföld commissionáriusává szegődik. — Mindenesetre visszatérőndünk e' rut tárgyra.

D A R Á Z S O K.

— Jaj a' nagy uraknak, kik szeretik hallgatni a' hízeltkedéseket : mindig drágán szokták azokat megfizetni.

— A' szabadságot önkény ellen védeni, az emberi méltóság fentartásához tartozik.

— A' jó szív olyan, mint a' tavaszi ég, illatozik és világít 's csendes vágy vonul, mint estszellő, rajta keresztül; de a' nyárnak emésztő tűzével 's a' télnek dermedtő jéglehelletével mitsem gondol 's pedig épen azért, mert a' szív jó és egészséges.

* Az ember egyénisége legmagasztaltabban nyilatkozik a' szerelemben : azért ki szerelemben nem mutat jellemet, nincs mutatni való jelleme.

* Az ember, ki egyszer tökéletlenségei öntudatához jutott, kifejlődésének első fokán áll, ki pedig gyarlóságait nem ismeri, a' feleletteher alól fölmentve vagyon.

— Az udvarok olyanok mint a' márványpaloták: az emberek bennök fényesen ki vannak csiszolva, de kemények; fénylenek mint a' holdvilág, mely nem melegít.

— Ha valamelyik ur maga helyett szolgáit hagyja parancsolni, akkor ezeket a' legszigorubb gáncsok, magát pedig közmegvetésnek teszi ki.

— Mondják, hogy vannak néhol bírósékek, melyek előtt sokkal nehezebb és költségesebb igazságot keresni és találni, mint igazságtalanságot és elnyomást szenvedni.

— Igen veszedelmes dolog becsületes emberre nézve, ha igaz a van, midőn nincs egyebe, mint — igaz a!

S A T Y R A

azokra, kik nem szeretik az irodalmat.

Görösös bokáju, hadverő apák

Világi hírók fegyverben kapák.

Keserves volt, a' mit kardokkal irtanak,

Történet könyvébe vérbetűt vágtanak.

Mondák: a' magyarnak

Vad, régi sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Gondolt a' nemzet egy jót, nehezen;

— Idővel abból majd kettő lesz, —

És elvetették a' fegyvert és harcokat

'S ölelte csak kevés a' tudományokat.

'S a' parlagi népek

Áll régi sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Ügyünkben annyi férfi izzadott,
Legtöbb erőt, kitartást mutatott;
'S a' mit Kazinczy türt, nagy elvért türté azt;
Ki halla ajkiról egy megbánó panaszt?

'S van még ma is ember, ...

Ember, de sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Mit ér a' föld, melly mindig itt vala?
Legföljebb is csak hízunk általa;
És a' homokba tán mélyebb nyomot nyománk;
Kárhoztatt az ész, bélyeg volt sütte ránk.

Jó honfi-e aztán,

Kinek ma sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta?

Filkót ha játszik filkó, nem csuda,
Mert mind a' kettő egyformán buta;
Mak és tök, zöld 's veres, csak annak élelem,
Kihez be sem köszönt az égi kegyelem.

Oh az ilyen urnak

Nem büne, — sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Tudnák csak — én kürtölni nem merem —
Hogy itt a' hát, miként a' föld, terem:
Akkor bejöne a' sváb és megváltaná
A' kövér hátaikat csicserborsó alá;

Mert némi magyarnak

Vad, régi sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Kecskére bizzuk a' káposztafőt,
Naptárra a' jó, kedvező időt.
Legyünk vad emberek 's éljünk tudatlanul;
Tudós legyen nekünk, ki nem tud 's nem tanul;

Sőt az, kinek áldott

És véri sajáta,

Hogy irodalomtól

Borsózik a' háta.

Ti ló- agár- és filkókedvelők,
Borbogarak és pipafüstnyelők,

Ti napra fekvő és olly boldog emberek,
 Avatlan 's avatott naplopó mesterek,
 És mind, kinek ismert
 És régi sajáta,
 Hogy irodalomtól
 B o r s ó z i k a ' h á t a.

Halljátok e' mesét: Az ördög egy
 Baráthoz egykor a' zárdába megy,
 'S kísértetni akarja. Ez tintatartóját
 Ugy vágja fejéhez, hogy egy helyt hatot lát;
 'S ördögnek azóta
 Lőn véri sajáta,
 Hogy irodalomtól
 B o r s ó z i k a ' h á t a.

M i k e.

MÁRMAROSBAN, SZIGET- ÉS KÖRNYÉKÉBEN AZ OROSZOK.

HELY- 'S NÉPISMERTETÉS.

Szigettől, éjszakkélet felé fekszik P o l y á n n a, mintegy mérföldnyire. E' kised falu jámboran vonul meg egy lópatkóalakú hegygyűrű völgyében; népe nem pom-pázó, nem is ronda, golyvás és golyvátlan, babonás és műveletlen; ifjai a' sántát legyőzni még tehetlenek; de az ifju népész, ki tudományos ismeretei mellett jó hajlandóságu is, sokra viheti őket; mert ez egész szép megyében oda megy az orosz, hová p a p j a vezeti; „sequitur Agnum quocunque duxerit,” vagy mint Ovid mondja: „populum, qui sibi credat habet”; és mint a' spartai vezéreknak és katonáknak, úgy e' papoknak és népeiknek, ugyanazok barátai és ellenségei *). — Polyánna népe a' munkák legizzasztóbbikát, a' vasolvasztást gyakorolja; kaszákat kapát kalapál és szeget ver. — Öltözködésében az oroszország egy része az oláhokkal tart, csak hogy a' polyánnai, bocskor helyett magassarkú Fakothurnust, más falvak oroszai pedig kis karamú kalapot, igen vékony nyakszalagot, füstszin inig erő rokkot és füstszin nadrágot visel, mellynek alsó része a' bocskor madzaga közé tekergetik; a' rokkot asszonyaik 's leányaik is felöltik, nadrág helyett czombig erő szőrharsnyát használnak; a' férfiak gatyát soha nem rejtenek nadrágaik alá; a' leányok rezes és gyöngyös pártát, az asszonyok pártá alakú szőrfőkötőt viselnek. Daljaik igen ugrósak 's eléggé szép hangváltozatúak. — Polyánnától nyugot felé, két pár Stádiumnyira, a' tömérdek költséggel épített vasasfürdő gözöl, mellynek fenyőfákkal beültetett 's virágágyakkal ékes nagy kertje herculesi munkával van a' vad természet szikla kapcsai közül kiszaggatva 's mellynek tiszta vendéglőtereméből, elégedetlenül még

*) Egész könyvjegyzékem van e' nép babonáiból, de ártatlanokat gúnyolni's a' gyógyulni indult beteget sanyargatni soha nem volt kenyerem: ugyanis a' babonákat köztük papjaik hinték és nevelték, miket ifjabb lelkipásztoraik 's néhány népevelőik ugyancsak irogatnak.

senki nem tért haza; igazán mondja a' becsületes vendéglő (Klein ur), hogy ő csak pénzt cserél; találhatni itt betegeket Magyar-, Erdély- és Lengyelhonból, kiket — ha a' fürdő nem — a' szigeti zenekar, a' borzasztólag szép természet 's a' vasas ivóvíz, ha gyógyulásra hajlandók, megorvosol. — Polyánnától Bocskóig csinált de mégis igen rázós uton egy 's fél óráig bámulhatni a' hegyek magasságát, a' kristálypatakok futását 's a' golyvas oroszok szorgalmas munkálkodását. Bocskó mellett Kálinfalva határában, közel egymáshoz van két forrás, melyeknek egyike a' golyvát neveli, másika lohasztja, hasonlólag a' d o d o n a i erdőben csörgő méses patakhhoz, melynek egyik ága a' fáklyát gyújtotta, a' másik oltotta. A' faluban fűrészmalom 's derek erős hid vonja magára figyelmünket; végén pedig néhány pálinkamérő zsidó várja széleskalapu 's pirosítós arcu vendégeit és vendégnőit, kik páronként, — a' nő a' férfi derekát ölelve — rohannak vasárnaponként inni és tánczolni. Ne unatkozzál k. olvasó! míg ezeknek a' kocsmá előtt harsogó 's tomboló mulatságaikat megtekintem! — Bejártam már én Ungot Bereget: mindenütt a' nép volt legkedvesebb tárgyam; mindennütt tapasztalám a' kedvezést, melyet táncz alkalmával a' legény a' leány irányában kifejt, és a' bocskói oroszban legkitünőbb gyöngédséget találtam! Láttam Szabócsban, milly hősi ugrásokban rakja ki a' póre gatyás nyíri czenk először indulatát, míg a' cigányok csoportja elhúz egy csöndest 's félig elránt egy ugróst, 's int a' kacsintására ügyelő kövér leánynak, ki a' hősi tápsaitól 's füttyeitől tüzelve, szembe megy Pistával (míg a' hegedű visit) mint a' madár: láttam az ungi bocskoros orosz, a' csépek férfiát, Hugylón, mint aprózta, szemére sülyesztett kalap alatt, két czinczógó fa mellett, muzsike szapora tánczát, míg egy óranegyed eltelhetett, és akkor kalapját elvetve, a' falhosszában elnyult lóczán ülő leánykoszorúból egyet megtámadott, azt szerelmesen átölelte, erősen h ú z t a *) és rángatta mindaddig, míg a' ruszka erőt erő ellen nem használhatva, föllállott, piros csizmáját levonta 's a' fáradt bajtárs mellett a' nótá fogytaig szélkönnyűen lebeggett. A' b o c s k ó i orosz kedvesét a' kocsmába hóna alatt viszi (igen magas szál emberek levén a' nő feje hónuk aljáig ér), ott pálinkával jól megkínálja, czírozgatja 's meg is csókolja, — 's midőn magát eléggé fölhangolta, tiz- 's tizenötödmagával (mind legény) tánczra száll, egy kecskedudás cigányt közre vesz, verseket mond, tüzőjét veri; gombjait, hogy fényesebbek legyenek, tenyerével simogatja; feje hajatát, hogy indulatát szeméből a' kedves ki ne olvassa, szemére rázza; bőjuu ingét föl- 's letűri; . . . 's midőn így egész óráig veri a' készült, karját kinyújtja a' dudá fuvójára, mint ki nagy dolgot készül kifejtetni, hatalmasan parancsolólag néz 's a' garast lába alá penderíti, mit a' kecskedudás legottan fölkap 's mikorra a' tánczkört félig bevégezte, kedvese hozzászökik, tüzőjét megragadja 's mint orsókarika, körölte perég: a' tánczból a' leány távozik először 's kedvese számára keserű nectárt parancsol, 's a' következő tánczig, (melly mindig k ö r) ismét isznak.

Bocskótól jó fél óra mulva K a r á c s f a l v á t érjük, — az u j J e r u z s á l e m e t, mellyben több izraélita fej van, mint mennyi előfizetője lehet egy roszt divatlapnak. Kocsisom, vagyis fakószekeresem, sebesen hajtja e' szent városban 's én 353-ig számíték — mind tiszta zsidó lelkeket. A' balga ostorhős illy megjegyzést tett a' falu közepén: „Istenem! ha ezek közé egy magyar falu jönne, mint meggazdagodnék e' rongyos nép! biz Isten nem hiszem, hogy ezek egymást nem eszik.“ Én a' madarakhoz hasonlítám az üldözött népet, kik nem szántnak sem vetnek, mégis Isten gondjokat viseli; és a' kedélyes félmagyar így utasítja vissza, ugyancsak a' szentkönyv betűivel: „de nem viseli úgy gondjokat, mint a' mező violáinak! mert ezek

*) Innen vette eredetét e' kifejezés: felhuzni tánczra vagy elhuzni tánczolni. Ha valamellyik oroszleány hirtelen el hagyja magát huzatni, k i k a p ó n a k, p e r s o n á n a k mondatik. B.

magyon rongyosak és szörnyű rondák.“ — Illy fajta vitatkozás közben a' v ö r ö s - m a r t i kertek alatt 's néhány házak mellett elhajtva, rövid óra alatt, Kamarán keresztül S z i g e t r e értünk.

S z i g e t nevét, fekvését, népét, intézeteit, szokásait, kereskedését tekintve megérdemli, hogy kebleben gondosan nézzünk szét.

Bár a' széptevésben fáradhatlan arszlánok Sziget nevét igen p r o d o m o szeretik értelmezni, mikép Sziget olly kitűnő pontja alacsony földünknek, melyre — mint legjobb remény fokára — csupán a' boldogság kijelöltjei fölszigetelvek, honnan egyenesen az angyalok csarnokaira léphetni föl, a' majd az eget érő P r a e l u c a és más hérczek havas ormairól; én a' geo- és hydrometrákkal tartva, nevét a' Tisza, Iza és Róna folyoktól tanultam, melyek ezt három oldalról körítik.

A' déli naphévtől izzadó Szigetet a' mesés S z a l v á n és az esőjós H e g y h á t nevű hegycsoportról alálengő fuvalom legyezgeti; éjszokról a' világhírű szlatinai sóakna ásit reá, melynek fonséges kebele — kivilágítva — mennyet és poklot varázsol a' beleereszkedő idegen elé, 's melynek termékeny méhe szüli meg az ásványok legszükségesb nemét, mely nélkül é t e l ü n k ollyan, mint é l e t ü n k nő és bölcsesség nélkül; — keletre tőle P o l y á n n a, nyugotra V i s k fekszik, bevonulva a' V á r h e g y oldalába.

Sziget népét nemzetei szerint magyar-, oláh-, zsidó-, orosz-, 's ujmagyarnak mondhatni, mert a' németet itt a' magyar zászló takarja, — rang szerint fő-, közép- mester- és pórrendűnek nevezhetni. — A' fő- és középrendet külön jellemezni nem szándokom, minthogy minden jótékony intézetet együtt ápolnak 's együtt társalog- nak. A' vallásokok, oktatók, nevelők e' két rend között vegyülnek el 's általok — érdem szerint méltányoltatnak, becsültetnek és tiszteltetnek.

A' mesteremberek rendje, melybe a' földmivelők is sorozandók, e' városban legnépesebb: jelleme a' szorgalom, bő költés, szenvedélyes vendéglés, becsületes- ség 's alázatosság. Milly szorgalmasok és pongyolák munkanapokon a' mesterek: olly csinosak és pompások szünnapokon a' mesternők, és leányok. — E' rend sok józan gondolkozású és mértékletes párokat mutathat ugyan fel, mégis ennek nagyobb része boldogabbnak érzi létét, ha vásár- és hetivásárnapokon nyárban a' közel csár- dába gyalogolhat, t é l b e n a' kőkorcsmába csuszhatik ki. — A' népesedés- nek örülő ország ez osztály hű házaspárainak több fiakat 's leányokat köszönhet, mint a' két elsőbbéinek: de a' milly bámulandó a' fő- és középrend ifjainak, különösen leányainak szépsége, ép olly különös az észrevétel, miszerint e' harmadik rendben, száz közül, alig találhatni egyet, kiben a' szépségnek két 's három kelléke is föl- tűnnék; de a' vallásosság 's egymásiránti hűség szépekké teszi őket Isten 's em- ber előtt. — Ezek — kivétve közülök egykét schustert, nyereg- és óragyártót — magyarok és svábok: — a' magyarok beszéde igen sajátosságos, a' v i s k i e k é- vel sokban összevág; a' hangzó betűk választásában 's cserélgetésében sok szabad- ságot vesznek maguknak: — mondják például: „a gödörbe bukat az öker, me- gyek egymásután, kihuzam“, (e' helyett: „gödörbe esett az ökör, megyek tüstént ki- húzom“) — „mika' sütetünk meg pergelődött az orram, meg az ujjam“ sat. — Vigalmaik közben ritkán feledik e' kedvencz dalukat:

Elvágtam az ujjam, de nem fáj

Fügefalevelet kötek rá

Fügefa levele nem hasznas

Kedves rúzsám csúkjá panaszas.

A' pórrend hábelnyelvű népe, nap-, hét-, hónap-, évnegyed-, félév- 's év- számra adja el szolgálatát a' három osztálynál. E' rend egyénei hasonlóak a' gépekhez, melyek egyedül azon munkát végezik, melyre rendelvek. — Jellemök, józan ko- rukban a' b a b o n a és h ü t l e n s é g; a' halottak följarását, a' pemetes bo- szorkányokat, a' tüzes szekereket, égnylást, ispiritusok létezését, a' szent györgy-

éjjeli jelenéseket hiszik; a' hideglelést r á o l v a s á s s a l, 's néhány zsidó betűnek a' kézre kötésével gyógyíttatják; a' hoszas szárazságot a' rónaszéki kovácsnének tulajdonítják, ki két varas békát soká a' kéményben aszal; a' kártyavető sánta asszonyhoz, a' b a n d z s a l g ó utcában (Szigeten) mint orákulumhoz járulnak 'sat. és e' lélekbetegségben a' fő- és középrendből is igen sokan sinylenek! — A' cselédek igen nehezen és igen drágán szegődnek; igen hirtelen 's igen könnyedén odább állanak; a' szerelemben szerfőlött állatiak; a' szabadságban, mellyet maguknak adnak, korlátlanok; uraik nagyobb mértékben tartanak tőlök, 's járnak kedvök után, mint ők viszont. — De ezen megkülönböztetést ők némikép igényelhetik. — Megrendül az utas magyar kebele látva a' mármarosi b é r e s t, midőn az a' meredek bércezt túratja ekéjével, 's a' mind a' négy kereket meglánczoló k o c s i s t, midőn az, a' hegy lejtőjén vezetí alá horkoló lovait, mellyek a' minden perczen rájuk rohanható szénásszekér előtt botorkáznak.

S z i g e t épületei 's intézetei közt legkitünőbb a' mármarosmegyei megyeház (a' benne folyó tanácskozásokat eléggé ügyesen tolmácsolja a' Pesti Hírlap); továbbá a' protestansok Lyceuma, 's a' catholicusok Piariuma; az elsőnek kissé megártott a' sebes futás (no de majd helyre hozzuk!), a' másik csendes haladásában kiáltja az elsőnek: „nem a' gyorsaké a' futás“! — aztán a' két leányiskola, a' szépreményű elemke, a' gr. Rochefortné nevelőháza; utóbb a' gyönyörű catholicus templom, és az őszérű protestans szentegyház, mellynek alapkövét mikor és kik tévék le? arról az írás hallgat; egy részének alakja azt mutatja, hogy pogány S a c c e l l u m volt, mellyben Pontifexek, Augurok 's Victimáriusok ölték hekatombé-jöket; végre az oláhok és zsidók imaháza, legvégre a' casino, mindenféle hir- és divatlapjaival.

Ünnep- 's névnapjaikon barátságos vigalmakat tartanak, hová némelylek hivogatni szokták vendégeiket. Tengeri termésök kapálása és hántása, 's más efféle dolog K a l á k a *) nevű multság által fejeztetik be. Házasság és keresztség alkalmával csak villás reggelit vagy estebédet esznek; ebéd és vacsora mellett hatalmasan isznak következképpen nekibodorodnak 's tréfálnak: pár tányér közt nevezetesen eleven macska, madár, vagy egyéb állatfaj csempésztetik a' vigalom asztalára, mellyek aztán, gyertyát öltve, csókok- 's egyéb furcsaságokra törnek utat; — a' harmadik nap reggelén m e n y a s s z o n y t á n c z járatik, mellyet a' vőlegény csak akkor kezdhet el menyasszonyával, mikor már két agnót 's hölgyruhába burkolt tréfaértő legényt, magától elutasított 's lakából kidobott; e' tánczot a' — végre csakugyan előhozott — felkontyolt uj nővel, minden fi- és nővendég eljárja, melly alkalommal a' mosolygó gordonos hangedényébe sok garas hull. — Ha a' catholicus betegen egyháza papjának könyörgése nem segít, a' protestans vallásnokhoz folyamodik könyörgésért. — Temetkezéseket tetemes költségbe keritik: meghívják nevezetesen az iskolák ifjait 's gyermekeit, és a' becsületes czéhek embereit, kik a' halott előtt párosával lépegetnek, 's a' busongó felek zsebéből, fél óra alatt 10—12 p. ftot szép csendesen el- kíséálnak. Némely dolgok felől különös hitben vagyunk: olly napokon, mellyeknek nevében ■ betű van (péld. vasárnap, szerda 'sat.) körmeinket nem faragjuk, mert ujjainkat féltjük a' körömméregtől, — pénteken uj dologhoz nem kezdünk, a' pénteki jó kedvből vasárnapra szomorúságot jövendőlünk 'sat.

Sziget kereskedése országos vásárok alkalmával legélénkebb, mellyekben minden Magyarhonban megforduló nemzet embereit szemlélhetni. Itt egy vékony ajku 's néhány szál bajuszú o r o s z lőhőköl, vezetve iromba 's törpe tehenét; amott egy gyérszakallú l e n g y e l ligetel térdboszantó ümögben, melly középen keskeny

*) Görög szó καλεω hivom: — tudjuk a' görögök régiségeiből, miszerint illy összehívott vendégek, pár nap alatt házat is építettek kik munka után megvendégeltettek.

tüszövel átszorítva, harangalakot ad a' kiirtott nemzet emberének; itt egy hegyes állú szabolcsi zsidó poroszkál fényes kaputrákban, jobb markában bal, baljában jobb oldalon lógó zsebét ápolgatva; utána egy szaploneczai izraélita huzza a' sár- vagy porban talárja sallangjait, 's gondja hinárai közt nehezen lomotolva, számitgatja kezének ujjait: itt egy szentatya előtt órákig süvegel méla hallgatója, amott egy bősüült oláh kurjongatva öleli tüszőjéhez lelki leánykáját; itt egy lábatlan koldus rezgeti három húru hegedűjén insége búdalát; amott a' sátrak lombja alatt hat ittas cigány kornyikál: itt csökvásár az ekhó alatt; amott bicskalopás történik a' sátor mögött 'sat. 'sat.

Általában — és egy szóval — Sziget jeles város; ha térdig érő sara kiköveztetik, utczája kivilágittatik; . . . és még vagy 12 ha . . . akkor kitünő, ha pedig végre köznépe a' pálinkaitalt elhagyandja (minthogy bennc tömérdek pénz forog) pompás 's páratlan város leend.

Bartók Gábor.

H I R L A P I Ö R.

PESTI DIVATLAP, XXXI-dik szám.

B. S z a b ó L a j o s értekezik 'A' nemzeti tánczról. 'A' jelen értekezés röviden hasonlít össze néhányat a' divatos tánczok közül, 's azokhoz mérve a' magyar-nak elsősegeit emeli ki; ellenző szót emel azonban mind a' kőrtáncz mind általában minden kiszabott alakzatokban mozgó tánczok ellen, 'mert — mond értekező — köszöni ő az olly tánczot, mellyben őt orránál fogva huzzák, mellyben mikor inkább kedve volna előre, a' helytt hátra, mikor pedig jobbra, a' helytt balra kell menni 'stb. Értekező alakzatokban korlátozatlan táncz barátja, 's egyedül a' lépéseket fogadja el szabályok után. Nem hiszszük azonban, hogy e' nézeteket a' tánczoknak akár gyakorlati kedvelői, akár elméleti szemlélői elfogadják; az illy korlátlanág mindenben messze tulvezet a' szépek és illőnek határain, 's ha a' táncz — értekező szerint — a' belső örömnök tagjártatással való külső kimutatása: úgy hiszszük, hogy e' kimutatást a' művészi rendezettség és szabályosság bizonyos nemének megtartásával még jobban kitűntethetni, mint a' korlátozatlan szökdéscseléssel, mellyet különben is igen kényelmesnek találhatnak egyes magánytánczosok, de mellyet követni társas-tánczokbaa nem lehetend; — a' magyarnak ugyis örök baja, hogy mindenféle magányosan szeret szökdécselni; hadd szokják valahára a' társas összetartáshoz is. — 'A' 'Nemzeti színház' rovat alatt figyelemreméltó dolgok mondatnak el S z i n é r i által E g r e s s i B é n i népzenei társaságát illetőleg. Különös is E. B. urnak mind e' mostani mind azelőtti társaságánál, hogy azok majdnem kizárólag az ő saját szerzeményeinek hangszeres tolmácsolói, mellyeken kívül franczia-négyesek, operai darabok 's effélék előadásával iparkodnak mulattatni a' közönséget: holott, különben illendően megbecsülven E. B. műveit, de B i h a r i, C s e r m á k, L a v o t t a 'stb. műveit ollyanoknak ismerjük, mellyek ezek mellett talántán csak megérdemelnek az eljásztatást. . . . Figyelmet érdemlő megjegyzése S z -nek az is, hogy e' zenetársulatnak — hagyván az idegen hangokat — mindennekfelett a' népzene művelése volna feladata. *)

HONDERÜ, XVIII-dik szám.

'Szózatok hölgyeinkhez' főczim alatt J o d o k aláírással elmélkedések kezdetnek meg leginkább hölgyvilághoz intézve, mellyek ezen elsejében szerző 'A' ba-

*) L. ugyanc tágyról alább a' 'Mi hir Budán?' czimű rovatban.

rátságról' mondja el nézeteit. Czélszerű cikk, a' mennyiben magyar világunkra is van benne tekintet, mit illynemű — hogy úgy nevezzük — vezér- vagy irányczikkéknél mindig örömet fogadunk. Szerző a' barátságot a' lélek csöndes, szabályszerű (?) gerjedelmének tartja, egy lény iránt, kihez a' benne becsülni tanult tulajdonok által előidézett rokonszenvnél fogva szeretettel vonzatunk; — szól pedig leg; inkább a' nőközi barátságról, kiknek különösen tanácsolja, hogy barátságot férfakkal kötni iparkodjanak, okul hozván fel leginkább azon nyereségeket, mik egyik nemnek a' másikkalí fesztelenül becsületes társalgásából mindegyik félre hárulnak-továbbá a' hazafiságot, melyeknek üdvös erényét nő a' férfitől tanulhatja leginkább 'S nagyon helyesek, nagyon kiemelendők utóbbi szavai; mert — tisztelet, oh, hölgyek! minden nemes kivételnek, — de van-e hon, melyben a' hölgyek a' hazafiság erényét, édeit és kötelességeit nagyobb számmal és nagyobb mértékben elhanyagolják, mint szegény magunké, 's melyben e' szerint mindezeket gyakorlatilag megtanulniok szükségesebb! . . . Jó lett volna azonban, ha szerző mindazt, mit nő 's férfi körüli barátságról elmond, inkább a' két nem közti 'társalgás' czim alatt mondaná el, annál inkább, miután szerző, saját szavai szerint, a' barátságot nem azon hétköznapi értelemben akarja vétetni, melyben napi renden van, hanem nemesebb magasabb értelmében, mely szerint, a' kellőleg összehangzó életnézetek után, szív szívhez meleg rokonszenv lánczaival fűződik . . . Véleményünk szerint az illy értelmű barátság férfi 's nő közt nemcsak a' Castor- és Polluxféle ritkaságok közé, de aligha épen nem a' lehetlenségek közé tartozik, mert — és itt nem azon téren állunk, hol bókokat kelljen mondogatnunk — meghághatlan akadályt emel e' részben a' nem közt ész és szív. Barátsághoz nemcsak egyező életnézetek, de egyszersmind összevágó életcélok is kívántatnak; megkívántatik, hogy egyenlőn nagynak, szentnek találja mindkét fél azon magas, nemes irányt, pályacélt, melyen és melyfele az egyik törekszik, — ehhez nemcsak magasztosabb lélek, de egyszersmind tisztább, áttekintő értelmiség szükséges mindkét félnél, 's e' részben — már hiába — nő és férfi nem egyezhetik; a' két félnek, valóban ha nem maga a' rendező természet is, de a' szokás, a' társas szerkezet külön irányt, külön közt tűzött ki, 's mintha az élet munkálataiban ezen egymástólí elágazást a' természet előre tudta volna, bizony külön foku értelmiséggel is ajándékozta meg két gyermekét; — 's hogyan lehessen már most barátság a' szerző értelmében ott, hol az egyik fél a' másiknak magasabb rőptét csak gyermekként bámulhatja, messzeható eszméit, vagy legalább mindenkor a' kül- az országos életre kiható gondolatait meg nem értheti 's legfeljebb a' mindezekből eredő gondoknak lehet hü osztótársa? vagy hol a' másik fél mindig egy apróságos, egy házkör szükségéi, kellekei 's élvei vagy bajai által már teljesen lefoglalt életnézetek szük viskójába kénytelen meggörnyedve bocsátkozni? . . . Igen szép, igen szükséges, mellőzhetlen függeléke a' barátság, nő 's férfi közt, a' szerelemnek, de — mindig csak függeléke emennek, magányosan a' kétfél közt fel nem csirázható. . . Ha azonban a' barátságot nem vesszszük ezen a' szerző által követelt magasztosabb értelemben, akkor az illy barátkozás által mindkét félnek nyeresége tagadhatlan . . . Nem eme fellengős barátságunk az, melyre a' nők számot tartanak: lovagiasságunk az, mindent átölő emberszeretetünk, vészharító erőnk 's az erények azon nemesebb serge, melynek nemcsak az együtt társalgást mézesíteni hivatása; — mi pedig a' mit magunkra várunk tőlök: barátság a' közönségesb értelemben, rokonszenv, becsülés, szerelem. — *De gré A l a j o s* bevégzé a' mult számban kezdett 'Nászéj' czimű beszélyét. Benne kissé sok van a' jóból. Szerző nagyon szem előtt tartotta, minél inkább kerülni a' historiallag elbeszélő tonust, 's személyeit cselekvőleg léptetni fel; mi aztán néhol a' tulzásig ment, 's gyermekeessé vált. Illy p. o. mindjárt a' beszély elején Belanszkynak az utczahössökkeli, bár rövid, de egészen cél-talan, szóváltása; illyek a' IV. fejezetben 3. végrendelet írása, melyet ha csakugyan meg akart írni, későbbn nagyobb kényelemmel megteheté, 's kár itt azt csu-

pán azért tennie, hogy Ridekty i j e s z t g e s s e. Az illyek szegény B-t igen szel-
 les gyermekes fiu gyanánt tüntetik fel, holott a' tehetséges szerzőnek ellenkező volt
 akaratjában... Azután azt az örökös túlhevülést is kerülni kell, mely mindig a'
 legtöbbet és legnagyobbat akarja mondani, 's épen azért semmit sem mond; oda,
 hogy valaki tüstint a' csillagokat, eget, földet, Istent és az ő világát 's efféléket
 összehordjon, a' szenvedélynek magasabb foka kívántatik, mint minőben embert
 fo ly v á s t lenni képzelhetünk.—E' lapban isméthárom gyalázatos torzkép közöltetik.
 ,Uj levél (VI) Emiliához' a' szerkesztő tollából, Nagy-Váradról szól többnyire, e'
 kies fekhelyü, de annál kiellenőbbül fekvő várost néhány szóval ismertetvén, s' szü-
 reti multságairól tevéen említést, melyek itt valóban olly élénkek, hogy ha Budán
 tizedrésnyi vigsággal folytatnának, az itt lakást legalább szüret táján türethetnek
 tartanánk. Egyébiránt szerző csak mézét láthatá az itteni életnek; különben ha vele
 bővebben megismerkedik, aligha helyén nem tartotta volna, habár nem azon bizo-
 nyos tarka irány felé kaczerkodó szellemet is, mely annak tejfölében uralkodik, de
 legalább a' nemzetidegen lelket nem épen dicsérőleg megemliteni... Folhozza író a'
 védegyeleti gyűlést is, mely épen ott léteben tartatott, 's melegebb szavait — bár
 néhol néhol metszők is igazságok által — szívesen ajánljuk szülőföldieink becses
 figyelmébe. — A' ,Heti szemlében' A l e x y szobrász hazánkfíáról mondatik, mi-
 szerint közméltánnyal fogadott, Corvin Mátyás' a' gyönyörű érczöntetekben jelenik
 meg. Aláírni a' ,H.' szerkesztőségénél is lehet, és szükséges, mert bizonyos meg-
 rendelt példányoknál több nem öntetik... A' szerkesztőség felszólítja collegáit je-
 len tudósítás közlésére; mit mi ezennel megtettünk, 's már most mi szólítunk fel őt
 barátságosan, mondja meg azon szükséges kicsinyiséget is: meddig lehetend aláírni,
 's mennyi díjjal?

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Oct. 28. Kovácsné javára bérszünet nélkül. D o n C a e s a r d e B a z á n
 dráma 5 felv. Igen különös, hogy eddig e' nagy hatású színműre mindig nagyobb
 közönség gyűl össze mint ma, midőn az egyik kedveltebb színésznők jutalmára ada-
 tott, ki sok derült órát szerzett már a' közönségnek. Egy nyelvhibára figyelmeztetjük
 színésznöket, melyet ma különösen gyakran hallattak, ők ugyanis többnyire így be-
 szélnek: Méltóztatik nagyságod n a k parancsolni? méltóztatik után a' n a k min-
 dig hiba 's csak „tetszik“ után alkalmazható. Egyébiránt e' hibával folyóiratinkban
 is gyakran találkozhatni. Az előadás minden tekintetben a' jobbak közé sorozható. 'S
 ma Fántsy is korábbi jelességével adá szerepét, mi meg is tette hatását.

S — —.

Oct. 29. H u n y a d i L á s z l ó, dalj. 4 fől. Erkeltől, egészen új nyi-
 tónynyal. A' játékszíni cédulán Jó ma Jobb volt, előadásban mindazáltal ma is csak
 a' régi Jóbra találtunk. Az új nyitány minden tekintetben jeles, és ismétlése zajosan ki-
 vántatott a' nagy számú közönség által. Egészben véve az előadást, a' középszerűek
 közé kell sorolnunk.

S — —.

Oct. 30. Á r m á n y é s s z e r e l e m, szomorujáték öt felvonásban. A'
 mai előadást a' legjobbak egyikének örömmel mondhatjuk. Színésznők versenyezni lát-
 szottak egymással, 's még készületlenségnek sem láthattuk nyomát, mely különben
 színpadunkon gyakran mutatkozik. Az elnököt ma Egressi G. játszá, 's föladatának
 tökéletesen megfelelt, csak azon jelenetei voltak kissé rendetlenek, mikben köpenyt
 viselt, mely miatt alig mozdulhatott. Általában különös, hogy E. G. gyakran hibákat
 követ-el az öltözésben, melyek játéknak hatását csökkentik; úgy látszik, hogy ő
 e' tekintetben bizonyos sajátságot vagy föltűnőségét keres, és épen ezért sokszor az

ohajtottal merőben ellenkező hatást idéz elő. Lendvai minden modorától ment vala, 's ma tökéletesen sikerült neki azon határvonalok közt maradás, melyeken túl a' természetesség a' művészet szabályait lerontja, mi különben színészink jelesbjein is nem ritkán szokott megtörténni. Szentpéteri az öreg zenészt megragadólag személyesíté, 's Fáncsy az ármányos titoknak szerepében ismét egészen a' régi volt, 's bebizonnyítá, hogy csak akarnia kell, és szigorubb bírálat sem igen kelhet ki játéka ellen. László az udvarnagyot igen jellemzőleg játszá, 's különösen a' párviadali jelenetet olly élethíven, mintha csak valahol szemtanúja lett volna. Lendvainé és Laborfalvi Róza szinte legnagyobb dicséretre érdemesek, 's az egészről még azt kell mondanunk, hogy mind végig semmi nyoma nem volt észrevehető a' lankadtságnak. Ha minden előadás illy szorgalommal, és illy szereposztás mellett menne véghez, így csak ugyan minélőbb szűkké válnék nemzeti színházunk.

— 99 —

Oct. 31. A l v a j á r ó, daljáték első felvonásának egy része, és T e m p l á r i u s daljáték, második felvonásának egy része. Fölvonások közt Minkus fiatal művész hallatá magát hegedűn. A' két daljátéki részről csak annyit mondhatunk, hogy Paksiné iparkodott, 's Benza 's a' karszemélyzet jól énekelt. Minkus még igen fiatal, 's még is olly szépen hegedűl, hogy nagyobb figyelmet érdemlene; de hiában, hangversenyben annyszor csatlakozott már a' közönség, hogy ismeretlen művész előadását nem igen meri meglátogatni. Egyébiránt — tisztelet, becsület, de igazság is — annyi első rangú művész fordult meg rövid idő alatt Budapesten, hogy bizony nem tulajdoníthatni épen bűnül e' közönségnek, ha nem viseltetik minden kezdő iránt ki-tűnő részvéttel, 's még kell vallanunk, hogy Minkust minden jelessége daczára, csak reményteljes kezdőnek kell tekintenünk, ki a' technikai nehézségeket már meglehetősen legyőzte ugyan, de azért még igen távol van a' tökély azon pontjától, mellyen például Ernstet csodálták. Minkusban leginkább az érzelem nincs még kifejlödvé, 's ez az oka: hogy játéka nem igen bírja a' hallgatót elragadtatásra varázsolni. Igen természetes azonban, hogy ezt még tökéletesen sajátjává teheti, mert hiszen csak kezdetén áll pályájának.

S —.

Novb. 1. Lendvai javára hérszűnettel B a n k b á n dráma 5 felvonásban, Katona Józseftől. A' színház fényesen ki volt világítva, 's még sem lehet csak annyi helyecskét is látni, hol még egy pesti zsemlye megférhetett volna, melly hasonlítást csak azért tettük, mivel ennél kisebb valamit már alig képzelhetni. Több száz ember visszatérni kényszerült, 's ez ismét tanúsítja, hogy a' magyar közönség tetteleg is méltánylani tudja kedvenceinek törekvésit. A' kiállítás igen pompás sőt valóban pazarfényű volt, mit azonban nem épen dicséretképen említünk, mert mi bizony nem sokat helyezünk a' színházi szabó ügyességében. Az öltözetminták régi képekről vetettek, 's történeti hűségük valának, de meg kell vallanunk, hogy ezen bő szoknyás öltözeteket nem bírjuk szépnek tartani, sőt szinte valószínűtlennek tetszik, hogy lóra temett őseink illy asszonyos viseletet használtak, melly őket a' szabadabb mozgásban minden esetre gátolta. A' hölgyek öltözei sokkal szebbek voltak. Mi az előadást illeti: az igen példás gondot 's szorgalmat tanúsíta minden részről, 's Lendvai a' czímszerepet igen jól fogá föl, 's mintapéldányát állítá abban elő a' magyar lovagiasságnak. Laborfalvi Róza a' gonosz Gertrudot hatásos méltósággal jellemzé, Lendvainé pedig a' gyöngéd Melindát olly bájjal játszá, melly neki mindig sajátja. Szentpéteri, Fáncsy, Szigethi szinte jelesek voltak, 's Egressi G. a' király alá rendelt szerepéből mindent tett, mit abból tennie lehetett. Szóval a' mai előadás a' legszigorubb követeléseket is kielégítheté, csak a' hosszú fölvonásközök bosszanták kissé a' közönséget, annyival inkább, mivel erre szükség sem volt, miután az öltözetek nem változtak minden fölvonás után *).

— 99 —

*) Jövő számunk kimerítő bírálatot hozand e' jeles színműről olly derék férfiu tol-

Novb. 2. Sz ö k ö t t s z i n é s z é s k a t o n a, népszinmű 3 fől. Második fölönás után a' rendező kilépett 's így nyilatkozott: s z e r e n c s é m v a n jelenteni, hogy Priel Cornelia hirtelen megbetegült, 's szerepét Hubenainé fogja folytatni. A' tisztelt rendező ur itt két nagy hihát követe el, egyiket a' kereszténység 's felebaráti szeretet, másikat pedig a' művészet ellen; mert az nem szerencse, midőn valaki megbetegszik, 's Hubenainé fölléptét bizonyosan szinte senki nem fogja szerencsének tartani. Az előadás jól mulattatá a' nagyszámú közönséget. Legeredetibb alak e' népszinműben mindenesetre Szigethi, mint vándor színész; meg vagyunk győződve, hogy bárki találkozni vele mai alakjában az utcán, azonnal így kiáltana fel: „Ez vándor színész, még pedig olyan, ki valami kis városban kapuféltől búcsút vett!” Réthi és Vadász szinte eredeti alakok, 's minden tulzást gondosan kerültek.

K—e.

Novb. 3. Mint halottak emlékezete napján, a' színház zárva volt.

MI HIR BUDÁN?

Az egyszeri diák — úgy mondják a' krónikák — haragjában földhöz csapta könyvét, midőn oktatója magyarázás közben megemlíté, hogy a' lengyelek ismét revoltálnak: „mert — ugymond — már most azzal is hosszabb lesz a' história”: — ellenben mi szegény ujdonságírók, kik a' hétköznapi események prózai tarlóján kálászokat böngészünk, úgy szeretnők, ha Pesten és Budán minden héten legalább kétszer revolutio ütne ki — a' v á m s z e d ö k, f i a k k e r l o v a k és más ártatlan négy lábúak között. — És továbbá ohajtanók, ha valamely jó vagy rossz árny, rajtunk olyformán segítene, hogy midőn irótlunk tintátlan végéből valami meglepő ujdonság kirágicsálásában izzadunk — mert ez rendesen nem kevés kinunkba szokott kerülni: akkor ő árnsága, csupa magyar hazafiságból, az egész világ — mely hitünk és meggyőződésünk szerint Budapesten van, 's hogy is lehetne másutt? — tehát az egész világ jó és rossz eseményeit, akár a' Párisban elhasznált olcsó fresco, akár magyar torzképekben b e m e n t e s e n asztalunkra bűvölni méllőztatnék; továbbá, hogy Budapestet egy olly szellemi árvíz rohanná meg, mely minden álnokságmutató képet vagy képmutatót elvinne . . . p o k o l b a; ha továbbá elseperné a' közelgő s z ű k s é g e t, 's az ezt nagy részben előidéző u z s o r á s o k a t, és az i g a z t a l a n s á g o t *), mellynek helyébe az igazság istenasszonyát, az ő valódi igazság-dicskörében — addig is, míg szobrát kívülről szemlélhetnők, de anankutána is, azaz örök időkre — a' városház tanácsteremébe úgy behelyezné, hogy a' kimenetel többé eszébe sem jutna; — továbbá lemosna Budapestnek közönséges és közönségtelen helyeiről minden s z ö g l e t e s t, ha mindjárt az csak bűtű volna, és gömbölyű alakban lappangana is, 's ez alól még a' budai Krisztinaváros legszélén levő „Wirthshaus zum Schaffler Miska“-t sem véve ki; 's végre magával ragadná a' szép szűz P e s t kisasszonyt homokszerelmével lepkező R á k o s urfit, melly, szép híreből' ugyis, kiesett' immár! — Legeslegvégül pedig elsodorna 's hullámiba temetne minden ármányt 's rossz akaratot, mellynek célja édes nemzetiségünk akadályoztatására irányoztatik 'stb. — Így, sőt még i g y e b b e n szeretnők mi

lából, kit már régen sajnálkozva nélkülözünk a' kritikai pályán 's kinek ritka avatottsággal írt remek cikkjét egy előre bátorzkodunk a' t. cz. közönség figyelmébe ajánlani.

S z e r k.

*) Kivétetni kívánunk itt némelly szép stylban készült újabb házakat, habár nem egészen i g a z s á g o s s az alap, mellyre épültenek.

ujdonságrók a' dolgokat, 's ha volna p. o. — 's miért ne lehetne? — mindezekhez száz argusszemünk, száz fülünk, 's ugyanannyi vagy még több zerusu b a n k n ó t á k k a l fölpuffasztott tárczánk. Ámde a' Pythagoras indítványozta pontot még eddig egy tudós sem találta föl, honnan a' földet sarkából kissé kibiczcenteni lehetne; 's így ő kegyelme csak a' régi c o n s e r v a t í v lyukban forog, valamiképen forog gondolatja az ujságszerkesztőnek az előfizetők, 's a' jutalmazott színészé p e d i g l e n a' tolongó színházi sokaság száma körül! De mivel a' nyájas olvasónak tetszik — ásitani: tehát térjünk a' dologra.

Ha dicső Mátyás királyunk föltámadna, 's szokása szerint — még pedig csekélységünknek jutván e' szerencse — kérdezné: „Mi hir Budán?“ — felelnők: „Uram, király, palotád helyén most egy másik emelkedik; egyebiránt a' m a g y a r m é g áll: mert B u d a á l l, bár fölséged elhunytá után három hoszu századig ült nyakunkon a' keleti szomszéd, 's csak aligalig tudtuk viszszaadni őt Budavárára, még pedig egy másik jó szomszéd segítségével, 's csaknem fenekestől fölforgatva, a' honnan a' kifoltozott bástyákon több helyütt olvashat fölséged illyforma fölírást: „Restaurirt im Jahre 1836“ stb. Minthogy pedig fölséged kedves utjának — Visegrádról Budára — mégcsak helyét sem ismerjük többé — de annál inkább készülnek becsületes speculans szomszédink erszényéből lánczhid, vasutak, gőzhajók nem adózó nemeslelkünk rovására: tehát méltóztassék „Attila“ vagy „Árpád“ gőzösn leröpülni Budára, majd meghallja fölséged milly éljént kap Pestre érkeztekor, és elbámuland látván mennyire elhagyta Buda nénjét testvére az ifjuzép Pest. Hej, uram király! az ám az igazi magyar város, — még n e m z e t i színház is van egyik külvárosában és sok mindenféle nemzeti s z í v, vagy akarjuk mondani: nemzeti s z í n, különösen magyar ü g y v é d annyi — mint a' pelva. E' szót ha netalán nem értené felséged, — ez olyan becsületes magyar embereket jelent, kik ezelőtt néhány évvel, csupa hazafiságból diák nyelven kívül mást meg sem tanultak, 's kik a' fölséged halálával elvesztett igazságot keresik stb. stb.“ — No, de el sem tudnám m o n d a n i, mennyi mindent m o n d a n é k a' nagy királynak; még azt is e l m o n d a n á m, hogy őt a' nagy piac közepére ki akarják vashból önteni, de még nem tudtak megegyezni benne, hogy seregélyszürke vagy pejlovat adjanak-e alá; mások azt is mondják, hogy a' gazdag Magyarországon már régóta nincsen pénz — hasznos és szép dolgokra, — 's a' mit ő fölsége egyáltalában el nem hihetne, hogy t. i. taval ehhalál is volt, 's hogy az jövőre is fenyegeti zsiros Magyarországot 'stb 'stb.

A' m i n d e n s z e n t e k és h a l o t t a k emléknapij ködburokban köszöntének be hozzánk, hogy mikint ők, borúsak legyünk mi is szíveinkben, midőn halottainkra 's általuk halálunkra emlékezünk. Istenem, milly nevezetes nap e' kettő! A' falusi nép mint buzgólkodik különösen a' halottak napján, mint zúgnak a' harangok csaknem egész éjjelen át. A' pesti nép nem üli olly buzgón ez ünnepet; nappal a' gyászmisén leroja halottai iránti tartozását, 's este legfőlebb egypár imádságot mond a' megholtakért künn a' temetőn, 's azzal csöndesen lenyugszik. Nem így a' bécsi: — ő ilyenkor az egész éjet ébren, 's a' legnagyobb tolongásban tölti künn halottai nyughelyén, 's a' kirukkoló katonaság örködése daczára gyakran megtörténik, hogy az, ki ma elhunyt kedvese sirjához emlékbucsurá zarándokolt, a' tolongásban agyongázoltatik, 's másnap számára uj sir emelkedik. Be is szép költői oldala az annyira prózai népnek azon vallási pietas, mellyel a' kegyes emberek 's halottjai iránt viseltetik: midőn a' koldus kész odaadni utósó krajczárját, hogy kis viaszgyertyát tűzhessen olvasója mellé, 's azt meggyújthassa a' halottak napján! — Tisztelné e' nép csak századrésznnyire a' haza elhunyt boldogító férfait, — adna csak fél viaszgyertyácskát tiszteletemlékül számukra: hiszem, nem kellene — mint most — filléreket koldolni, hanem gyönyörködve 's elragadtatva tekinteni. nagyszerű emlékeikre!!

A' vasuti munkálatok nagy tüzzel folynak, 's a' mint hallottuk, még e' vásár ideje alatt, a' már kész vonalrész meg is fog nyitlatni, azon ártatlan speculatióból, hogy a' vásári nagy tömeg, mely még gőzkocsit sohasem látott, egyremásra rohani fog reá, 's a' társaság meglehetősen mennyiségű napszámot teend el zsebébe. — Képzeltetni is, mint fog majd a' déli bábok természeti fia, az alföldi gubás pór szemmeresztve csodálkozni, midőn „Buda“ (gőzmozgony) mint tüzokádó óriás egyenes pályáján nekiiramlik, olly dörgés- és süvöltéssel, mintha az egész világot magával akarná ragadni! — hát ha még látni 's hallani fogja a' kömény pőfékölését: akár megesküdnek — ha t. i. nem látná a' sok németet — arra, hogy magyar csinálta; mert hiszen ugyancsak pipázik! — P e s t erőmű (locomotiv) lassabb mint B u d a — csodálatos! — Midőn a' napokban a' vaspálya körül sétálgatánk, két m a g y a r fiatal ember azon, hogy a' magyar középponti vasutnál levő hivatalnokok; értsd: pályaeőrök m a g y a r o k, — iszonyú örömeiket fejezték ki — n é m e t ü l. — Ugyanekkor egy furcsa betűrejtvénynek jutottunk birtokába, mellynek birtokába juthat minden, a' ki Pestre jön 's a' vaspályához kísétál. — Messzevidéki olvasóink kedveért közöljük azt. A' betűk e' következők: U. C. E. B., mi annyit tesz, mint M a g y a r k ö z é p p o n t i v a s u t, ad formam: g. o. m. b. = pityke, mikint a' debreczeni gyermekek sylabizál. — Már négy locomotiv érkezett meg, többnyire magyar névvel, csak egy merte elhozni é d e s nevét, de — mint halljuk — ez az egy is kész újra keresztelkedni — hihetőleg Cockerill ur anabaptista. — De okosan is! Mit is törődik gőzkocsi a' névvel, csak pénz legyen; az meg lesz! hisz az emberek nem gúzzel mozgó gépek, mégis elhazudják sokszor neveiket. Aztán mi csoda szép dolog az, fölvenni egy hős magyar nevet, 's látni miként dobog föl kebele a' magyar nemesnek, ha a' külfödről bejövő gőzhajónak vagy gőzkocsinak magyar neve van, ugyanynira, hogy örömeiben eszébe sem jut a' szűz váll, 's az.... hogy ő roppant adót fog fizetni!

Ad vocem: m a g y a r o k a l k a l m a z á s a h i v a t a l r a, eszünkbe jut egy történet. Nem rég ugyanis egy társaságnál, mely testestől lelkestől magyar, csőd hirdettetett egy kis hivatalra, 's a' csődülőnek, kit igen jól ismerünk 's biztosan merjük állítani, hogy a' kívánt kellékekkel igen sok másoknál, — hogy keveset mondjunk — kitünöbben birt, — ez ifjunak kérelemlevele el sem olvastatott. Már engedelmet kérünk, de mi a' csődöt sokkal más értelemben vesszük, semhogy a' folyamodókat a' nyilvános kitüntetéstől elzárva, egyszerűn 's hidegen visszautasítani lehetne! — Uram, magyarok vagyunk, a' sokszor pengetett jelszót soh'se felejtjük! Egyebiránt mi az egészet készek vagyunk valami közbejött körülménynek tulajdonítani, miután az érdeklött társulat igazgatójának, valamint azon ifju barátunk, ugy mi is, igen igen nagy tisztelői vagyunk.

Mintán a' hasonszenvi gyógy mód czélszerűsége és jótékonyága napról napra több elismerésben és méltánylásban részesül: bátrak vagyunk hasonszenvész S t e i n L a j o s urat (Pesten újvilág utca 623 sz. a.), több helyeken halásan elismert sikeres orvoslásai után, a' hasonszenvi pártolónak figyelmébe ajánlani.

Nem különben figyelmeztetjük azokat, kik a' közelgő iparvédelti tánczvigalomban részt venni ohajtanak a' derék Hatosy József magyar szabómester urra (Hatvani utca Horváth-háznak átellenben), ki a' zrinyi-dolmányokat, és mindennemű magyar öltönyöket igazi magyar testhez simuló szabással 's mégis kényelmesen és jutányos árért képes elkészíteni.

Ki nem hiszi, hogy gáz nélkül is lehet pompásan világítani, kérjük sétáljon el a' Sebestyén- és kigyóutcák szögletére; még pedig, hogy a' sötétséghez vagy akarjuk mondani a' pesti világításhoz szokott szemei tyukhályogot ne kapjanak, szí-

nes szemüveggel fölvegyervekeze; mert minden nagyítás nélkül mondvá e' jeles hármas lámpa világa legalább is úgy áll a' pesti többi lámpák homályához, mint az 1842-ki napfogyatkozás a' fényes délhez. E' lámpa készítője M o r g e n t h a l e r u r.

DE

E g r e s s i B é n i né p z e n e - t á r s a s á g a , vagyis a' p á p a i ' s földvári cigányokból alakult nyolcztagu társaság.

— Ezen igen ügyes fiuknak legnagyobb bajok, hogy ők Egressi Béni társasága. Egressi ur szerzeményeiben kevés eredetiség 's komolyság helyett valami betegesség és izellenség van. Itt-ott egy rántás nem épen rossz, mellyek t. i. valamely jó régi magyar nótára emlékeztetnek, például ma az örömhangok eleje Mariskámra. 'S e' mellett azon szerencsétlensége van Egressi urnak vagyis inkább a' közönségnek, hogy szörnyű mód szereti darabjait játszani. Beh kár volt pedig azt a' rákóczi emléket csak be is taníttatni. Másrészről pedig olyanokra kaptja Egressi ur társaságát, mellyek nem annak valók, például francia-négyesekre, operarészekre, nyitányokra. Van-e valami nyomorultabb, mint midőn Mayerbeer Ördög Róbertjenek nagyszerű nyitányát két cigány legény kínozza!? Ezen szeneszkek különben ügyesek volnának, de távolról sem menekültek meg a' cigányzenészi sajátságtól, a' rángatásótl, mi egyébiránt igen helyén van és jellemztes a' magyarokban, de vajmi furcsa aztán opera részekben és francia-négyesekben. Akármilyen is azonban oka, mikép jelenleg vannak, boszuság az alföldön járt embernek hallani ezen népzene társaságot. Oh, Boka Károly, kinek nem jutnál te itt eszébe! de nem hasonlitalak téged ezen társasághoz, mert ez sértés volna reád nézve. Mindennekeftt abban van a' hiba, hogy rendkívül rossz repertoriuma van ezen társaságnak. Egy-pár jó csárdás, néhány nem sokat érő magyar, sok nem nekik való operarész és francia-négyes, 's legtöbb Egressi-magyar ebből áll az egész, 's ezen minőségökben valami igen szánandó látványul szolgálnak a' valódi derék cigány-zenészek kedvelőinek, 's különösen ismerőinek. Az Egressi társasága még egyáltalában el nem érte 's erre nincs is szükség, de nem is lehet, a' magasabb művészeket: igazi cigányok pedig, fájdalom, már szinte egészen megszűntek lenni. Nem kívánjuk mi a' cigánytól, hogy francia-négyesekben, operákban tüntesse ki magát. Ezt különben sem érik el; mindig sántikálni fog itt-ott a' tactus. De játszek csárdásokat, hogy az igazi alföldi embernek is kedve teljék benne. Ne hallgassanak a' fél-német tapsolókra; a' Tiszapartján van az igazi magyar ember, 's ezek izlésének nem felelnek meg. 'S nem is igen látszanak a' jó régi magyar nótákat ismerni Egressi zenészei 's pedig sokkal jobban tennének, hanem nekik való négyesek, keringők 's Egressi-magyarokat helyett, Biharjótól is játszának valamit. Hát a' Karancsai nótája mit vételt? Ezt talán még híreből sem ismerik ezen zenészek. Ha csakugyan kimennek önök, isten hírével, jó utat, sok szerencsét: de ha az Egressi darabjaival fogják tartani a' külföldet, sem sok szerencsét nem találnak, sem pedig és mindenek felett, a' magyar zenészetet nem fogják illően képviselni. Vannak Egressinek egypár meglehetősen darabjai, de bizonyosan egyike a' leggyengébb zeneszerzőknek. Ezért tehát kevesebb Egressi-magyart 's idegen darabot csak r a r i t á s u l, de annál több jó régi magyarokat.

A l f ö l d i .

— A' kir. természettudományi társulat tegnapi (nov. 4.) ülésében természettani tekintetben europai figyelemreméltó, sőt az egész művelt 's tudományos világra nézve fontos tárgyú értekezést olvasott fel a' természetországi kincsek 's ritkaságok gyűjtéséről külföldön is ismeretes F r i v a l d s z k y Imre ur köv. czím alatt: „Rövid áttekintése egy természetrajzi utazásnak az európai török birodalomban, egyszerűen mind néhány a' közben ujdonan földeezett állatnak leírása.“ — Tartalmát szabad le-

gyen itt igen röviden megérinteni. A' természetvizsgálati szellem, mely a' földnek úgy szólván már minden zugát természettudományi kutatás alá vette, 's mely Európában nyugotról kelet felé terjeszkedett, hazánkban is feljutván sátorát, miután Európának még csak egy kis része: a' Törökföld maradt volna eddigéi vizsgálatlanul, értekező rászánta magát e' szakban képzett egyéneket saját költségén oda küldeni, kik is 1833-ban Pestről elindulván, 1837-ig bezárólag Rumelia, Macedonia, Salonik és Hortiát vidékét vizsgálván, számtalan fajokat gyűjtöttek növényekből, madarak-, hüllők-, rovarok-, csigák-, röptyüsök-, halak-, kigyókból 'stb. Megmászták a' Kodzsu Balkánt, 5000 l. magas Kalofir és Kazanlik havasokat. Három új macedoniai hal- 's több új földcsiga-fajokat leltek 's egyikét új növény n e m e t. 4 évi működésök eredménye dusabb, mint a' francia kormány által 16 év előtt kirendelt term. tudományi küldöttségnek Bory de Saint Vincent igazgatása alatt állott növénytani 's Brülle alatti rovarászai osztályaé, mert ezek 3 évig Morea- 's Göröghonban 1300 növény 's 880 rovarfaját: mieink pedig még egészen vizsgálatlan földön előbbiekből 1900, utóbbiakból 2000 fajt gyűjtöttek. — Második expedíciót értekező ur 1841-ben küldte Constantinápoly vidékére 's Créta szigetre, mely ezeken kívül Smyrnát is vizsgálati körébe vonván, szinte gazdag eredménnyel működött, 's kiküldetését bevégezve, mult sept. hóban utnak indult hazafelé és szerencsésen Pestre visszaérkezett. Két tagja Terren András és Frivaldszky János a' gyűlésnek be is jön mutatva 's hangos éjlenekkel fogadva, Mire a' term. tudom. társulat elnöke ns. Kubinyi Ágoston ur a' társulat és egész művelt világ nevében hála-köszönetet mondván a' jeles értekezőnek nemes buzgalmaért 's azon áldozatokért, miket e' miatt a' tudomány érdekében tett értekezése szokott bírálat alá bocsátatni 's a' társulati évkönyvekbe nyomtatni rendeltetett. — Fr. úr egy terjedelmes természetirati munkán dolgozik, mely jövő évben napvilágot látand.

S. A.

— A' 'pesti kör' mult vasárnapi felavatási ünnepét tartá. Kezdődött ez ünnepély egy rövid 's inkább rögtönzött, mint rendezett hangversenyyel, melyre szép számmal jelent meg a' hallgatóság. E' hangverseny részei voltak: 1. Magyar ábrány, szerzé és előadá R i d l e y K o h n e ur, kit előbb K o h n-nak hittak, de mióta Angliában volt — csupa hazafiságból — megangolosodott. Egyébiránt az ábrányt csinosan játszá 's a' magyar érzést, úgy látszik még egészen el nem felejtette. 2. 'Ne kérdezd' dal P r o c h tól (egy n é m e t embertől), zongorakisérettel előadta P a v l o v s z k y Eliza k. a. kissé gyöngé, de kellemes hangoeskájával. 3. Ballada E r d é l y i Jánostól, szavalta a' szerző. Költői szépségű mű: a' szavallás is jobban ment, mint dilettanstól várni lehetett volna. 4. Aria 'Beatrice di Tenda' című operából B e l l i n i től (egy o l a s z embertől), zongorakisérettel éneklé E m m i n g e r, tulajdonképen L o v á s z y k. a. Szép, erős hang, melynek teljes kifejtését a' kisasszonynak elfogultsága okozá. Mindenesetre figyelemreméltó tehetség, melyet nemzeti színházunk számára megnyerni annál kívánatosabb volna, miután valamint jó énekesnök bővében soha elegendőképen nem lehetünk, azokban leghamarább szoktunk fogyatkozást szenvedni. 5. 'A' hűség', költemény V ö r ö s m a r t y tól, szavallá szokott jelességgel L e n d v a i né asszony. Végre berekesztésül. 6. 'Álom', nagy ábrány hegedűre, szerzé és zongorakisérettel előadá R ó z s a v ö l g y i. — A' közönség elégedetten látszék távozni. — Hangverseny után a' meghívott vendégekkel együtt hatvannál több részvényes tag ült barátságos ebédhez, mellynek egyik fűszerét az Egressiféle zenetársulat adá meg 's mellyben sürün érték egymást komoly és elmés áldomások (ez utóbbiakban G a l József barátunk kifogyhatatlan volt) hű és nagy honfiak egészségeért. T h a l b e r g, ki mind a' kised hangversenyen, mind a' társas ebédén jelen volt, 'korunk egyik legnagyobb talentóának: E r k e l Ferencznek egészségeért emelte poharát. A' nagy művész, — kiről a' helybeli n é m e t lapok egy némelyike csak azért szól kevesebb

méltánylaltal, mivel hír szerint a' nemzeti színházban vala föllépendő — ebéd után késő estig társalogván a' teremben, szíves volt egy „Andanté”-val meglepni az „éljen”-ző tagokat 's tetszéssel hallgatá mind jeles zeneszerzőnk Trávník János urnak ön játszottá magyarjait, mind az E. B. társulat által előadott hangszerzeményeket. — Reméljük, hogy tél folytában a' hangversenyek itt többször ismételtetni fognak 's ez esetben csekély hozzájárulásunkat mi is szíves örömet ajánljuk.

— Erkelünk „Hunyady László”-ja annyira megnyerte a' köztünk mulató nagy művész Thalbergnek tetszését, hogy annak partitúráját, a' dalműnek nemzeti színházunkbani hallása után, azonnal magához kéreté áttekintés végett 's Párisba részletesen kimerítőleg ismertető levelet írt iránta, hogy előadásának kieszközlését elősegítse.

— Halljuk, hogy ad normam Zrínyi-utca a' szép-útczát is vig-utczává szándék keresztelni 's hogy az itteni háziurak a' házbért főlebb akarják verni azon mulatságos zenék miatt, melyekben a' lakosok gyakran ingyen részesülnek.

— Épen most halljuk azon öröndetes hírt is, hogy Kosuth Fiumében mulatván egy tengeri hajót nevére kereszteltek. Bizony jobban tudják becsülni a' valódi érdemet atyánkfiai ott a' tenger, mint itt a' Duná mellett!

— Valaki olvasván, hogy a' „Honderü” Erdélyinek francziából fordított „Cameraderie” című vigjátékában nem helyeselvén a' „Madame” szónak a szszonyommal magyarázatát, inkább a' franczia „Madame”-at, mint a' művelt hallgató kényesb ízléséhez alkalmazottabbat, kívánja meghagyatni: azt javasolja, hogy a' franczia „Monsieur” se fordítassék „ur”-ra, hanem maradjon Monsieur; a' mi azután nem fogja a' finom szerkesztőt, mint „Salonlap”-jában magát igen elmésen és igen saloniasan kifejezi, „a' czitromot más valamivel összeállító ős magyar közmondásra emlékeztetni, valahányszor öröklödni látja írónkat a' franczia „Madame” címet „a szszonyom” szóval helyettesíteni.”

— A' „Honderü” 18d. számának heti szemléjében ezeket olvassuk: „Frankenburg és Vahot urak nyíltlevelezésbe bocsátkoztak közelebből, mely humor színe alatt mérges nyilatokat rejteget. Mi az eddig látottak után minden kétség nélkül Vahot urnak adunk igazat 's szívünk mélyéből örövendve, hogy illyféle levelezéssel szerencsélte nem lehetünk (de még olyanabbfélével már gyakran voltunk, édes collega ur!) — Frankenburg urat a' nagy császár mondatára emlékeztetjük: „il faut laver son linge sale en famille!” Hej, kedves collega uram, ez esetben önnék tizenkét mosóné is kevés volna, tehát csak nyilvánosan kell biz azt elvégezni — közköltségre... miben, úgy hiszem, ön mindkettőnknek nagymestere lehetne!

— A' Heckenast ur által kiadott „Ajándok” című új zsebkönyv e' napokban hagyandja el a' sajtót. Tartalmát Jósika, Kelményfy, Ney, Remellay, Beöthy Zsigmond stb művei teszik.

Igazítás. A' 18-ik számban eperjesi vértörvényszék című beszélyben 561. lapon felülről 5-ik sorban örömmel helyett olvasd örömmel

NÉHÁNY SZÓ A' NŐNEVELÉSÉRŐL.

(Folytatás.)

Világ bámulta tudósok bibelődtek már a' nők neveltetésével; igen különbözőn vélekednek ezen faj felől; egyremásra véve határozatuk oda vág: hogy a' nőt semmi esetre nem kell úgy nevelni, mint a' férfifélt. Én is azt mondom, ég örizzen! csak úgy ne: mi lenne a' világból, ha egy leánytanuló pályáját 20—25 év alatt végezné be, sőt, mint ezen tudósok állíták, a' nő iránt mostohább levén alkotója mint a' férfifél iránt, következőleg 30 év kellene azon fokra jutásra, honnan hivatalába léphetne, azaz férjhez menne, (mert hiszen ezen hivatásnál több nem maradt számukra, midőn a' polgárzat elrendezteték). Ez tehát nem megy, nem mehet, 36 éves korában egy leányt sem venne el senki. Ezen egyszerű ok tehát mutatja, hogy a' nőnevelést egészen másként kell rendezni mint a' férfit; de azért egy hajszállal sem kell kevesbbé emberré alakítani, mint a' férfit — Egy férfi kéregszívvvel, félszeg okoskodással is még jó szakértővé alakulhat (elég élő példát birunk rá), és jó használható gépszer válik belőle: de egy nőt, ha elmulasztók gyermekeit nemcsak szerető, hanem szeretetét észszerűn fölhasználni tudóvá képezni, akkor ő legalább is a' társaság heréje, de többnyire kártevő tagja. A' férfi, ha hivatala vitelére emberietlenség miatt elégtelen, elmozdittatik, más pótolja helyét, az elmozdított egyén ugyan szinte hasztalan tagjává válik a' társaságnak, de nem olly kártevővé, mint a' jövő nemzedék kifejlését kezében hordó nő. A' nőtől, ha még olly értetlen is kötelessége vitelére, gyermekei nem vetetnek el, 's ő szegény, gonoszság nélkül, a' társaság láttára tesz annak kárt, a' jelent nemcsak önéletével mérgező, hanem

burjánul nőtt gyermekeiben a' jövő nemzedéket is. Ha illy nők, a' társadalom figyelmetlensége miatt, azaz neveltetésük hanyagoltatása, vagy félszégessége miatt ezerekre szaporodva, több ezereket törpítnek el, lehetetlen, hogy meg ne érezze a' társadalom. Segíteni kell tehát a' bajon, mert: *mindön derék nőt nevelünk, akkor derék, hasznos polgárok alakulhatását alapítjuk meg.*

Következöleg a' nőt legszélesebb értelemben világosodott emberre kell fejteni, 's épen úgy nevelni mint a' férfit, vagy mint a' férfit is kellene, de nem 25 év, hanem hat, vagy nyolcz év alatt legfölebb, nem szakértővé, vagy szaktudóssá, hanem életemberré kell érlelni.

Illy nőt elérő intézetet illyformán gondolnék rendezendőnek. Mint-hogy a' gyermek szívébe hona nyelvén leggyorsabban hathatni: kizárólag anyanyelvén történnék a' tanítás; mert miért kínozni, miért szenvedés óráivá aljasítani azon órákat, melyek a' gyermeket önismeretre, az élet 's világ ismeretére vezetik: ez olly szép, olly fontos, és kiképzésére olly sürgetős tárgy, hogy nemcsak anyanyelvünket, de ha lehetne valami fölsőbb erőtt is jó volna használni, hogy minél gyorsabban és élénkebben fejthessük ki általa a' gyermek keblében az embert. Minthogy tehát a' terveztem intézet Magyar-honban léteznék: itt kizárólag magyarul történnék az oktatás. Ezen magyaryelvén oktatás, hatalmas napsugárként üzné el a' magyart már régóta ködöző azon balhítet, hogy honi nyelve nem elég a' műveltség szent helyébe juthatásra. Ezen tévhit terjesztői vagy gonoszok, vagy buták; ezek nem emberré vágytak az egyeseket, nem nemzeté az egészet alakítani, csupán idegen nemzetekkel kaczerkodni: azok tollait magukra szedték, 's gúnyra állíták magukat. Ne az idegen nemzetek nyelvét, hanem erényeit tanítsuk intézeteinkben, akkor ember 's nemzet, — nem majom, nem babeltornya válik belőlünk. Az előrehaladt nemzetek mind ön nyelvükön léptek a' nemes, a' követni méltó tetőre; az alkotó nemcsak egy nyelvet teremtett magasulásra, hanem mindegyiket, mihelyt egység az egész nemzeten áthatón munkál. A' nyelv a' nagy nemzettest lelke, ha ezt egyesei álszeméremből, vagy bármi okon megtagadják, a' nemzet töredékké válik.

Továbbá tanításom alapjául a' földleirást választanám, a' földképekeni utazás könnyű szerrel vezeti a' növendéket sokoldalu ismeretekbe. Természeti, történeti, kereskedési, erkölcsi tekintetben állomásoznánk minden kitünő helyeken, 's városokban 'stb. A' hazai történetet és földismertelést minél terjedtebben tárnám elébe, hogy annak ismerése által annak érdekeit magaévá tenni, 's hiányain nem pirulni tanulna, hanem segíni törekednék; áldásaira, jelességeire hasonlóan figyeltetném, hogy ne legyen egyoldalú bámulója a' külföldinek, akkor midőn honában nyakig uszhatik abban. Természettant és térvényt gondolkodása világítására tanultatnék, 's a' honi törvények azon részét, melly polgártársai iránti kötelességeibe avatja. Az illedék, 's divat szabályiba utasítanám: de itt alkalmat vennék a' jóra és fonákra hajló növendéket értesíteni, hogy az illedék szabályiból csak azokat igyekez-

zék szorosan megtartani, melyeket jó szíve, 's józan ítélete helyesel; mert nem ritkán láthatni, hogy divatszabályoknak szigorun áldozók emberies érzéseiket tagadják meg. A' jelen növelés főrészt nem azon szabályokbani oktatás teszi-e? hogy melylik osztályzathoz mi formában szóljunk, kit mennyire ültessünk magunkhoz, és melylik fokon állókkal érinkezhetünk barátiilag? Valld meg józan olvasó! nem szükség-e ezen szabályokkal óvakodva bánni, hogy midőn a' növendéket módosságban gyakoroljuk, szívéből az érzéseket ki ne tépjük, felebaráti szeretetét el ne tapossuk. Emberi és polgári kötelességbe vezetés (de nem száraztudós oktatások által), lenne főtanulmányuk, oly fő, mint most például az idegen nyelvek. Ezernyi példákban festeném a' nyomort, melyet szül polgártársainkelleni vétkezés, például: ha cselédeinkkel alattvalóinkka' igaztalankodunk, ígéreteinkkel játszunk, fényüzéseinket kölcsönből fedezzük, mulatságainkat éltünk lejátszásában nem fölhasználásában leljük. Világosan kellene a' növendéknek megérteni, hogy egyik tudományba sem azért avattatik, hogy abból élette folytán nyilvános probatéteket tegyen, társaságok untatására tanulmányaiból is mételegessen, hanem hogy abból az életet, 's világot (hova teremtetett) ismerje, 's körülményei kívánata szerint használhasson. Mindezeket oly tisztán- és szívhatón szerkezve adná elő a' magyar nőnevelőintézet vezére, hogy az ifju lánykebelben nemes határzatok kelnének, 's már várva várnák a' jövődőt, az alkalmat, midőn fontos, nemes szerepeiket elfoglalhatják az élet szinpadán.

Csak rövid lehetek hely szüke miatt, de még egy lényeges dolog érintését nem mulaszthatom el. Intézeteink, de átalánosan a' nőnevelők jónak találják a' férfiakat mindig mint borzasztó csábító rémeket föstenni. Ezt én nem helyeslem; mert egy az: már a' természettől sokkal csábítóbb egy nő (a' minden porczikájában égi lényhez hasonló, azaz ha szép) mint a' férfi, különben, kinek hogy tetszik; de én egy szép nőnél valami fölségesebbet nem látok a' teremtésben. Véleményem szerint pedig inkább az a' csábító, ki már megjelenésével is csábít, mint az, ki a' csábítás fogásaiba avatott. Ezen férficsábítókrai figyeltetést tehát több okból nem helyeslem, e l ő s z ö r : miért a' férfinem iránt idegenséget, bizalmatlanságot táplálni, azon nem keblében, kinek legnagyobb földi kín azt tudni, hogy azon lények közt, kik közül egykor léte üdvözítőjét, vagy földiesben mondva, élettársát választandó, oly ördögök is vannak? Csábító nincs a' földön sehol, csak önkeblünkben; m á s o d s z o r : azért is igen czélszerűtlen ezen módja az erényre buzditásnak (mert hiszen odavág ezen bohó hit terjesztése), hogy így a' mindég esábitókat képzelő lány elég erénytelenül minden férfit ollyannak tekint, 's azt vagy mellőzéssel sérti, vagy csábító mestersége mellett is vonzódik hozzá, 's úgy tesz, mint azon gyermek, kit beteg korában a' gyümölcs evéstől idegeníteni akarván szülői, békásnak nevezték a' gyümölcsöt, a' gyermek egy darabig iszonyodott a' békástól: de a' kívánság győzván, megkös-

tólá a' tiltottat 's többé nem gyümölcsöt, hanem bákást kért, és izléssel alá undok bélyege daczára.

Alapuljon minden tettünk igazságon, különösen a' nevelésben legyünk minden tettünkben következetesek, különösen nevelők; mert ha csak egyszer csalásban ér növendékünk, sok leomlik építvényünkbl. De minek is ott tekervényen vezető hazugság, hol sokkal könnyebb utat nyit az őszinteség, melly egyenesen vezet erényre.

Épen olly könnyű a' férfiakról becsületes, erényes képet rajzolni, mint csábítót, 's ha tehetjük, mért ne ringassuk azifju kebel természetoltotta vonzalmát inkább bájos, mint rémes álmokba? Ha a' lány becsületes, erényest szokik meg képzelni 's szeretni, 's illyen képet állít föl lelkében: akkor ne féltsd őt, jó nevelő, soha tántorodástól; ki erényt föltételez szerelme tárgyában, az szerelmét nem eljátszani, hanem élni akarja, az szerelme tárgyában nem játékszert keres, hanem életbarátot, szelleme kincseiben osztozó társat. És még van ezen férfinemtől remitésben valami olly salakos, melly a' helyett, hogy a' fejlődő leánykebelnek magasabb irányt mutatna ki, csupa érzéki lénynyé fejti, 's a' helyett, hogy valódi erényes lenne az illy férfiakról idegenített, többnyire erényest játszó leend. Ellenben egy józanon nevelt nő, kitől tisztán látó agyában sem osztályzati, sem nemi különbség nem falazta el az embereket, milly könnyed társalgásában, 's milly önkénytelen tiszteletet gerjesztő a' vele társalgók körében! Nincs hatalmasabb csábítóhárító, mint szilárd nőerény; erényes nő körében, a' legcsapongóbb is erényt tisztelő álzatot ölt. A' nőknél tehát épen, mint a' férfiaknál, ne nő-, ne férfi-erényről papoljunk; erény csak egyféle van, 's ez az embererény, — körülmeny nem változtat ezen szent valón. — Ha tehát nőink keblébe az erény szeretetét oltottuk, 's annak föltalálásához a' kulcsot birtokukba juttattuk, azaz ítélőtehetséget: akkor ha nem férfi-, de bár angyalformában jelen is meg a' csábító, ő tántoríthatlan, mert tudja, hogy az erény csak tiszta, csak tiltatlan utra vezethet. E' szerint, nőnevelésnél szükségtelennek látom a' férfifél torzítását; ezek közt épen úgy, mint a' nők közt (kivált mig neveltségük parlagon hever) találkoznak csábíthatók. Ezen szörny örökre száműzetik, mihelyt neveltségünk azon fokra emelkedik, hol okosságunk vezérli tetteinket, finomítja érzelmeinket.

Lehet, ki azon kifogást teszi nőnevelő tervem ellen, hogy az jelen társadalmi kívánságunknak vagy helyesben mondva divatkívánságunknak nem eléggé megfelelő, mert már jelenkorunk nem csak pusztá embert, de világembert is követel egy nevelt lényben találni; e' szerint mellőzhetlenül külső ügyességekben is gyakorolni kell a' növendéket, ugymint: táncz-, zene-, nyelv-, 's a' többiben. Nagyon helyes! bennem buzgó pártolót lel az indítványozó, én ezen testi kifejelettségek egyik leghőbb bámulója vagyok, 's ha a' szellemileg tisztán kifejelett leányok ezen tanulmányokban is gyakoroltatnak, nagyon méltányolom. Nem tiltom én a' nevelt nőket testi ügyesüléstől, csupán azt szorgalmazom: hogy egyik másik helyett el ne cseréltessék, egyik másik helyett ne árultassék, 's egyik

másiknak föl ne áldoztassék, azaz a' való a' színnek. Ha a' nyilvános férfi-nevelő-intézetekben nem szigorun kívántatnak az ezekbeni jártasságok: mért lenne egy nőnevelőintézet nélkülözhetlen alkatrésze, hogy pedig nélkülözhetlen alkatrésznek tartatik, azt már, (a' megmételyezett közvélemény által) ezen átalános nyilatkozatok igazolják: „ah, minő nevelt leány: németül, francziául fölségesen beszél, művészileg zongoráz, izléssel fest, 's tánczol mint Elszler Fáni!“ — Ugy-e valót, életből vett valót állítok? ugy-e így szoktuk jól nevelt leányainkat magasztalni? Szomorú volna, ha csak az vívhatna nevelt nevet, ki illy drága pénzen, 's hosszú időn vásárolható külsőségekre tehet szert! Nem derék nőfél! ne hagyjátok magatokat tévutra vinni, műveljétek ki roskadhatatlan, halhatatlan részeket, szíveteket, elméteket; halhatatlan ez, mert ha ivadékokat épségben örökli töletek, épségben adhatja nemzedékinek, ti és munkátok halhatatlanul utóditokban! — Ez tehet csak erőssé pályátonon nemesen működni; a' többi drágán szerezhetők csak nyomtatéka lehet a' műveltségnek, ezekkel hálózni, csillogni lehet a' tudatlanság hamályában, — de ezt szétűzni tehetetlenek.

E' szerint, én sem zenét, sem nyelvtanulást, sem más illy szép készségekeni gyakorlást nem tiltok nőinktől, sőt ajánlom mindazoknak, kiknek pénzük van ezeket megszerezni. De az égre! ne vásárolják nevelésczim alatt, (mellyhez egyedül magyar nyelven, 's zene nélkül is juthat) csupán neveltségüket öregbitő eszközökül. Nem vagyok konok, hanem hű magyar, és annyira pártolom a' sok nyelvűséget, hogy ha emberi találmány körében lehető volna olly gépet találni föl, melly által az egész föld népével közlekedni, eszmét cserélni lehetne, én lennék első, ki pártolnám ezen boldogító, a' szét-szaggatott emberiséget egyesítő találmány közzétételét. De annyi áldozattal jutni idegen nyelvhez, mennyivel a' magyar leányok jutnak hozzá; ég őrizzen mindenkit! Reátok hivatkozom intézetekben nevelt leányok, mennyi szenvedésben részesültetek ezen idegen nyelvek tanulása miatt, míg végre annyira súlyedétek, hogy anyanyelvetekezt álszeméremből mellőzitek, 's termeitekből kiűzve csupán cseléditekekkel gyakoroljátok! Az illy gyilkosságot elkövetőnek előbb minden nemes érzést meg kelle kebleben ölni, honában önmagát száműzöttté tenni; 's miért mind ezen nagy áldozat? azért, hogy akadt egy kenyeret kereső csoportka, melly — jobban tudván nyelvet, mint szívet művelni — elhiteté a' jó magyar néppel, hogy az idegen nyelv tudásában fekszik azon bűverő, melly a' műveltség fokára emel. Sokan állatták már honunkban ezen ámitók salakos érdekeit; de mi tevők legyenek? a' farkasok közt ordítani kell: a' magyar is tehát, minthogy a' nyelvtant neveléstankint fogadá el a' nagyobb rész, a' kisebb csoport nem kezdhet más irányt, legalább azt hiszi, hogy nem, és maradt még eddig tévedése mellett, 's naponkint bűnhődik a' magyar nő, naponkint hazaáruló, midőn magyar nő társnőivel olly nyelven beszél, mellyet nem szülőtől öröklött, hanem ezer kinok közt drágán vásárlott meg olly idegentől, kinek ritkán volt annyi műveltsége, hogy növendéke szívéből hona szerelmét ki ne törölje.

Még egyszer állítom tehát, hogy emberré formáltatásunk, polgári kötelességeinkre készülhetésünk magyar nyelven is sikeríthető. Ezt tehát tartozik minden magyar nő (ha reá a' férfifél kezét nyújtva segíti) megtanulni. Hogy még ezen kívül a' nevelés mi mázzait vásárolja meg, az egyesek önkényére hagyatik.

Karacs Teréz.

(Vége köv.)

A' SZERETŐK.

I.

Pokolsötét volt. Csak olykor úszott az udvarias Ferrara vakító fényben, midőn villám szárnyalt keresztül az éjen, kísérve iszonyu dörgéstől és zugásától a' viharnek, melly ablakredőnyöket csapkodva nyargalt keresztül utczáin. Számtalanok virasztának pislogó mécs mellett: némelyek mesés félelemtől gyötörtetve, mások Isten boszúló kezétől remegve, ki igazságosan ítél a' bűnösök felett; erős, de vad lélekkel gyönyörködének néhányan, kiknek magasztos nagyszerű volt ez eleműnnep.

Mellőzők mindenkit, nem kívánván egyenként megtekinteni a' világított termeket. Egy sötét szobába vezetem olvasóimat, hol magánosan nyugodt egy nő; csöndesen mint lelkiismerete, melly szelid álomba ringatá Belalto Máriát, egyhónapos nejét Giorgio Petruccinak.

Az alvón kívül négyen valának az épületben: két nőszemély, Mária szolgálatára, 's két férfi Petrucci parancsai alatt. Amazok a' mellékszobában nyugodtak asszonyuk közelében; ezek a' palota balszárnyának kised szobájában koczkajátékkal kergeték a' vészes éjt. Urok, a' gazdag nobili, távol Ferrarától 's nejétől — mint hitték — rokona között mulatott.

A' palota, mellyben történetünk kezdetét veszi, a' Mirasole utczában áll, közel Ariosto lakához; magasán emelve ki fejét a' többi lakók felett, mint ura, ki veseszületett göggel nézte le a' szegényebb, de szinte nemes vérből származott kortársait. Az épület külalkatjánál egyedül az erkélyt emjítjük meg, mellynek szögletgombjára sötét köpenybe burkolt ifju kötélhágcsót vetett, 's csöndesen, mint szellem, hágott fel azon, vigyázattal húzva fel 's rejtve el azt, miután rajta felmászott. A' kétszárnyu nagy előajtót mesterkulccsal nyitá föl; a' második ajtó, melly a' nagy előterembe vezetett, nyitva volt. Nehogy a' többi termeken keresztül zajt üssön, saruit a' két ajtó közt hagyá a' szögletben. Már a' hálósoba közepén állt; köpenyét hirtelen feltárta, 's pár percz mulva tolvajlámpa világolt abban, kétes fényt vetve az alvó hölgyre, kinek csakf ejecskéje látszék a' takaró alól.

— Mária! angyal e' pokolban, talán azért alszol olly édesen, mert távol az, ki gögjiének áldozá fel boldogságodat? Hasonlitasz a' hervatag rózsához, melly még enyészte utóperceiben is balzamillattal fűszerezi a' tavasz alkonyát. Hervadj el most, míg ő távol tivornyázik, hogy emlékül orozhassam el száraz leveleidet; hűnyd be örökre szemeidet, hogy azok egében ne szemlélhessen üdvet azon férfiú, ki csak azért fogadott nejének, hogy büszkeségét nevelhesse, hogy kikiálthassa: Petrucci Giorgionak, a' gazdag nobilenak, világol Ferrara legszebb csillaga, kinek hatalmában áll e' világot kioltani. „Oh Mária! szegény Mária!“ . . . Az utószókat szenvedélyesen 's így hangosan ejté ki a' szerelmes ifjú.

— Nagy Isten! ki van hálóterememben? kiáltott Mária fölserkenve.

— Nézz szemeimbe; üdvöm leend, ha csak megismeresz is.

Mária nemével a' megsértett szemérem- 's megrettent kebelnek felelt: — Astoreggi! ön illetlen, vakmerő . . . éjszaka egy nő hálóteremébe lopódzni, alávalóság. Becsülete szentségére kérem, távozzék.

— Mária! megmagyarázhatlan szerelmem vonz ellenállhatlanul ön közelébe; mond térdre hullva a' nő ágya előtt az ifjú.

— Igen csekélynek kell lenni ön szemeiben a' véteknek, mellyet szerelemmel menthetni. Uram, én nő vagyok, 's férjemet szeretem; távozzék!

— De Mária! férjed nem szeret, 's nem szeretend soha úgy, mint szeretlek én, tisztán, igazán. Férjed megtekinti Ferrara mulató termeit, 's ha szeme megakad valamelly leánykán, kit szépsége megkülönböztetett társaitól, feledi, hogy a' jó, a' bájos Belalto Máriának hűségét esküvék.

— Uram, önnek nincs joga férjem tetteit bírálni. — Nemes büszkeség pirja ömlött el e' szavaknál Mária arczán. Én megelégszem férjemmel; folytatá némi szünet után. Mondjanak mások bármit, okom eddig nem volt hűségében kétkednem. — Uram, ön ismeri helyzetemet; minden művelt ember ismerné azt: éjszaka egy nő hálósobájában idegen férfiú, ki szerelmet vall! — Ferrarában nagyobb titkok is világosságra jöttek: vigyázóbb ifjak botlásit is kifürkészték már; ha a' városban hire futamodnék, hogy Petrucciné hálótermében éjszaka férfiakat fogad el; ha férjem . . . De minnek mindez? ön Astoreggi, nem lehet aljas. Szerelmére kérem, mellyet nem viszonzozhatok, távozzék e' palotából!

— Szerencsétlen Mária! szerencsétlenebb én! sohajtott az ifjú fölegyenesedve.

— Meglehet, uram, hogy szerencsétlen vagyok; de én helyzetemet kellemeivel 's bajaival együtt megszoktam, 's e' megszokás vigasz keserveimben.

Az utolsó szónál vékony redőket mutatott a' márványhomlok, bú csokolá meg a' halvány arczakat, 's gyöngy ragyogott a' legszebb szemekben.

— Tárd fel kebledet nekem, becses nő; könyező szemeid tanusítják belső megindulásodat; én titkaidat szentül mngörzendem; nem lehet hatalom, melly belőlem egy szócskát kivehessen; talán segíthetek?

— E' könnyekkel Astoreggi, egy életórának tartozom. Uram, legyen ön érdemes családjára; legyen ne csak testben, hanem lélekben is nemes, távozzék! mindenre, a' mi szent, távozzék!

A' vihar lassankint lecsillapult; néma csend ölelé a' várost, a' hold ezüstfénye szegélyezé a' márványpaloták párkányzatait. Bús melodia hangzék alant, olly érzékenyen, hogy nem egy éber leánya gondolt távol kedvesére, nem egy szemben ült a' bánat könnyűje, 's nem egy sirnak lengeté meg küpreszleveleit az édes emlékezet enyhe szellője.

— Lássá ön, folytatá fájdalommal a' nő, az, ki ott lent érzelmeit hangoztatja, szinte szeret, talán jobban mint ön; de megleégszik, ha ablakom alatt vesztegel; 's fájdalmas panaszaival éjenként szívemnek egyegy részecskéjét elorozhatja Cellini lelkes nobili, büszkesége Ferrarának, 's én . . . nem . . . szeretem. Most fejecskejét vankosai közé rejté, 's erősen zokogott. — Férjem mindezt megengedi Cellininek, mulatja magát kinain, nem is gyanítva, hogy engem e' hangok jobban hervasztanak, mint érzéketlen szavai 's udvarias szerelme.

E' pillanatban egy rejtett oldalajtó aranyzott biborfüggönyei ingának, mintha szél lengette volna meg azokat.

— Én inkább kockáztattam, Mária, mint bárki más éltetmet! Viharos éjszakán lopódtam azon férfiu nejéhez, ki miatt három év alatt négy uj sirt nyert ajándokul a' temető.

— Ez által nem szerelmet, nem barátságot, de utálatott idézett föl keblemben. Ön lehet szenvedélyesebb Cellininél, de nem olly gyöngéd; ön megsérté a' női szemérmet, mi egy nobilitól gyávaság. Én azonban mindezt feledem, mindezért megbocsátok; csak istenére kérem, tüstint távozzék!

— A' feledésért 's bocsánatért köszönet, nemes hölgy; de ne száműzz kebledből olly hirtelen; engedd csak még néhány perczig színi a' léget, melyet te szívsz; engedd szemeid kristálytükrébe tekintenem Én miattad 's nyugalmad miatt, ha parancsolsz, 's csak kevés reménnyel biztatsz, mindenemet feláldozom

A' rejtett ajtó oldalfüggönyei szétvonultak, 's alóluk egy alak lépett a' nő 's a' beszélő közé, fekete bársony éji köntösben.

— Nagy Isten! férjem sikolta Mária.

— Petrucci Giorgio! kiálta a' bámuló ifju.

— Mielőtt a' szerelmes Astoreggi áldoznék, nekem gyónni fog; mond Petrucci. Kérem, alázza meg magát teremembe. — Nemde, nem vártak önök? . . . Szenvedélyes barátja vagyok a' véletlen meglepetéseknek. De menjünk!

— Kegyelem! . . . mindenre kérem önt uram, szeretett férjem, ne mocsksítsa be vérrel palotája padlatát.

— Esküszöm Belaltó Máriának, egy hónap óta nőmnek, ez ifju itt sértetlenül hagyja el palotámat. Most, ha ugy tetszik, menjünk!

Astoreggi halványan 's némán követé Petruccit.

II.

A' teremnek, melybe Astoreggi vezetteték, sötét kárpitok 's fekete függönyök voltak diszítvényei: a' földön különféle fegyverek heverték, né-melleyek csillogó tisztán, mások rozsdától emésztve. A' szoba közepén már-ványasztalka állt, ezüst lámpakészülettel, melyben szesz világolt, néhány régi idomu szék, egy pamlag, aranyzott ruhatár 's őszerű képek egészíték ki a' bútorzatot.

— Tessék leülni, signor Astoreggi! ön nőnek vendége, 's én nőm vendégeit szívesen szoktam fogadni; szólt észrevehető gúnnyal Petrucci.

Az ifju szótlán ereszkedett egy székbe; a' házi ur állva maradt közelében.

— Ön szereti nőmet, signore?

— Imádom, uram; miért tagadnám? .. Igen-igen régen, még csak 14 évet számlált, 's én már a' bimbót jobban szerettem, mint ön a' kinyílt virágot, mely birtokában hervad el.

— Emlékszik uram, a' veranoi bálra? ön e' bálban tolakodó volt nőm ellenében, szerelmi vallomásokkal kínoztá, örült hévvel festette érzelmeit; 's mit felelt ön unszolásaira nőm?

— Egy szót sem, uram; de irántai érzelmeim azért megmaradtak.

— Ha emlékező tehetségem nem csal, egy fekete domino jelent meg ön előtt; fülébe valamit sugott, 's ön épen úgy, mint most, egy mellékterembe követé e' férfiut, halványan 's szóttalanul. Ki volt ez ember?

— Ön, uram!

— Ön igenigen meg volt lepetve, és félt, ha zavarodását jól magyaráztam.

— Nem félttem, uram, miként most sem félek.

— 'S miért volt halovány, miért szóttalan?

— A' boszú dült bennem, mely minden egyebet száműzött lelkemből, mint most.

— Ön ellenemben tehetetlen; én ellenben e' perczen semmivé tehetem.

— Meglehet.

— Ön akkor Petruccinak egy kötelezést irt alá, mely így hangzik: ... Olvassa! 's most hálóköntöse zsebéből egy iratott vett ki, 's átadta Astoregginek olvasás végett.

„Bár szerelmem Petrucci Giorgio leendő nője — a' kecses Belalto Mária iránt végtelen, határtalan; mégis, miután egy nálam minden tekintetben nagyobb, jelesebb, gazdagabb férj jövődö boldogsága volna gyakori alkalmatlankodásom által zavarva: jelen írásban adom szavamat, bár Petrucci Giorgio sokkal jobban ismeri Belalto Máriát, hogysem tőle félthetné; férje iránti kiméletből soha többé e' nővel nem találkozom; sőt kerülöm az alkalmat is, mely vele érintkezésbe hozhatna; életemet kötöm le zálogul, mely felett férje rendelkezhetik. — Astoreggi.“

— Ki mondta toll alá e' levelet, vagy jobban kötelezést?

— Ön, uram!

— 'S ki írta alá?

— Én, uram!

— Miért? hisz ön bátor, nem fél! — A' gúnyt, melylyel ez mondva volt, Astoreggi megértette. Boszút és gyűlölséget szikrázó tekintettel, mely szinte nem volt hatás nélküli, felelt:

— Tör villogott fejem fölött; 's mielőtt Mária egyetlen vallomását, vagy nyilatkozatát hallhatám, nem akartam meghalni.

— Most tehát kész ön a' halálra?

— Igen.

— Nőmnek megesküvém: megbocsátok. De hallja ön is eskümet: Esküszöm atyám Giulio Petrucci di Valle Romana, a' szeretett patricius porára, ne legyek nevére érdemes, ha Astoreggi még egyszer nőmmel találva, meg nem gyilkolom. Ön fiatal ember; ismerem a' kor szabadalmait, ismerem azon beteg szenvedélyt, mely Velenczéből, a' tizek vészés leheletéből szállongott Ferrarába, azért voltam eddig engedékenyebb. Volna csak kissé hajlékonyabb 's gyöngébb nőm, mint valóban: ön régen megszűnt lenni. . . .

— Uram, esék szavába Astoreggi; jobb, végezze most szándokát; szabadítson meg rögtön ez élettől, mely Mária birhatása nélkül rideg és kopár. Én ön nejét soha, de soha nem fogom feledni. Szeretem örökké, jobban mint ön, ki semmivel sem jobb Ferrara gazdagainál, kik annyira megronták e' városban az erkölcsiséget, hogy kevés leányka nézhet pirulás nélkül leendő férje szemébe. Tegyen ön velem tetszése szerint; de én érzem, hogy életem neje szerelmével elválhatatlanul van összekötve.

— Szerencsétlen Astoreggi! Feledé ön a' szelid Camozzi di Girardit, ki kedvesemet szereté, aranyhaju Biancát, nem nőmet; 's mégis éltevel lakolt? Feledé a' büszke Vitelazzit, ki egyetlen szóért fosztaték meg az élettől? Higgye nekem, ha a' bájos Mirettánál keres ön szerelmet, kiről épen szólni akarok, régen véget ért; de nőmet nem féltem olly igen, miután erősebbek a' lánczok, melyekkel hozzám csatoltatik.

— Egész Ferrarában egyetlen Mirettát ismerek.

— Talán épen őt? szép, mint angyal; kissé hideg, vonakodó, de annál érdekesb. Utálom a' leányban a' meleg olvadékony természetet.

— Családi neve?

— Mindeddig nyomába nem juthaték, 's épen e' tárgyban kívánok öntől felvilágosítást. . . . A' leánykával Liverotto ismertetett meg egy séta alkalmával, ki nem tudva viszonyomat Máriával, házasságróli terveimet azonnal elhívé. E' leányka azelőtt a' salvatore-utczában lakott, kicsinyke házban; egy hete, eltűnt: hasztalan keresem egész Ferrarában. . . . Liverottonál nem akarok tudakozódni bizonyos okok miatt. Azt mondják, e' rongyos nobili igen becsületes ember. . . .

— Irgalmas ég!

— Mit jelent e' csodálkozás? tán ismeri ön e' leánykát? az Igen kívánatos volna; vagy talán rokona? megvallom, ezt nem szeretném. Ön igen követelő lehetne.

Astoreggi az indulattól elhaloványult ajakkal felelt, alig hallhatólag:

— Nem ismerem uram! . . . de igyekezni fogok tartózkodása helyét kipuhatolni.

— Nem leendek háladatlan. Most azonban isten önnel; 's pedig, hogy palotám minden gyanutól tiszta maradjon, távozzék azon uton, mellyen jött.

— Jó éjt!

Astoreggi távozott az erkélyen. Lent oszlophoz támaszkodva állott, Cellini, csöndesen figyelve a' leszállóra.

— Nős jó barát? szólt bágyadtan Cellini,

— Minden, mit kiveheték, Mária nem feledett; emléked könyűket csalt szemeibe; de tudod-e, kogy én Máriát szinte szeretem, hogy nélküle nem élhetek? Szeretlek, de őt jobban. Ha valaha Petruccitól megszabadíthatnók, vívunk kellene birhatásaért. Hiszen még azt sem tudom, nem szeret-e engemet? De mi mindez azon titokhoz képest, mellyet fölfedeztem. . . . Egyetlen testvéred, a' bájos Miretta becsületének elrablója. . . .

— Ki? mindenre mi szent, szólj!

— Petrucci Giorgio, a' gazdag nobili, egy hónap óta férj!

— Átkom reá!

A' két barát eltávozott.

III.

Kellemes nyári délután, mintegy három negyed hatra, Cellini Mirettánál a' város egy részében, gazdagon öltözött ur jelent meg. A' szerencsétlen Miretta, testvére meghagyásából, szíves fogadtatást szinlett, min vendégünk kissé meg is ütközék. Miretta 's Petrucci Giorgio — mert ő volt a' látogató — egymás közelében foglalának helyt.

— Szép Miretta, ismered Astoreggit!

— Ismerem; válaszolt a' leányka hidegen.

— Köszönettel tartozom neki; ő mint becsületes ifju, szavát tartá, 's tudatá velem lakodat.

— Astoreggi nemes, igazat szokott mondani.

— 'S én nagylelkű leendek iránta. Születésén 's nevén kívül ugy sincs egyebe.

— De e' név, uram, szennytelen! . . . Astoreggi nem kíván jutalmat a' signor kezeiből; Istenen kívül neki jutalmat csak egy nő adhatna, ha tehetné azt. . . . de hagyjuk ezt . . . signor vakbuzgó szerelme által — de nem szerelme, szerelem illyesmit nem tehet — szenvedélye által, használva gyöngegeséget, engem szerencsétlenné tett. Uram, becsületes ember hibáját helyre szokta hozni . . . bízhatom önben?

— A' legjobbat remélheted, Miretta; okot mindeddig nem adtam két-kedésre, egyetlenül híven szeretlek városunkbaan.

— Kivülem senki mást?

— Senkit! De mit jelentsen e' hirtelen változás? utolsó elválásunk egészen ellenkező fogadtatást reméltetett velem; te átkoddal illetél, 's most, mint a' leggyöngédebb szeretők, a' feltékenyt játszod. Minek! köszönjem ezt?

— Kinek kell a' hervadt virág? . . . Uram, élvei közepett megemlékezhetett volna illyesmiről; ha ön nem, ki fogja pártomat? lehetlen illy gyalázatban élnem, 's ön el nem hagyhat szerencsétlenségemben.

— Olly összeget biztosítok számodra, mellyel fényezésben felülmúlhatod a' város minden asszonyait . . .

— Uram! nem akarom megnevezni azon személyeket, kik illy ajánlat után boldogoknak vallának magukat; én becsületesen akarok élni, nem fényben.

— Szólj tehát, mit kívánsz?

— Becsületemet, mellyet elrabolt!

— Signora, ezt olly hangon mondta ön, mellyet Petrucci, a' rettegett patricius, nem szokott megérteni . . . Hanem egy tehetlen leánykára neheztelni gyávaság volna.

— Nagyobb gyávaság volt e' gyöngeséggel visszaélni. . . Uram, választ várok; válasz nélkül kisded lakom küszöbét át nem lépi.

— Hahaha! választ? Így szoktam válaszolni követelő kedveseimnek. . .

E' szavak közben arannyal telt erszényt dobott a' leányka elé.

— Cellini Miretta nem élösködik bemocskolt jelleműek kincseiből; szólt büszkén a' leány, 's visszadobá az erszényt.

— Hah! tehát a' mélázó, a' szerelmes Cellini testvére! Gyalázatos árulás! Roszul számoltatok, koldusok! . .

— Igazad van, gazember! roszul számoltam; szólt gyűlöletes, mégis fájdalmas hangon a' belépő Liverotto. Megismertettelek e' leánykával, mert nem tudtam Máriávali viszonyodat, nem azon gyalázatos czélt, melly e' nemes leánykáhozi közelítésre kényszerített. Házasság, boldog házasság által kívántam enyhíteni azon fájdalmakat, mellyeket Cellini barátomra a' sors mért. Nemesnek hittelek; te nemtelen vágy. . .

Cellini gúnyt mosolygó arczczal tűnt elő, 's állt meg az ajtóban. Liverotto folytatá:

— Miretta titkolta bátyja előtt meggyalázója nevét azon reményben, hogy a' vétkes becsülettel hozandja helyre hibáját. Szegényke! nem tudá, hogy nőd van.

Miretta a' hallottakra ájultan hanyatlott a' kerevetre.

— Mindegy . . folytatá kitérő dühhel Liverotto. Némileg oka vagyok e' gyalázatnak. — Legyek eszköz a' büntetésben. Ezt mondva csillogó törrel rohant Petruccira, de a' páncélozott mellen megtört a' tör kifent hegye.

Petrucci pisztolyt ragadt elő, 's tartva Cellini megtámadásától, rásüté. Cellininek azonnal vér borítá el baloldalát, 's gyengülve nyitott a' másik terembe. Liverotto erős lökésére a' nobilinak félre hanyatlott; ez pedig akadályt nem találva, boszútól pirosuló arcczal rohant el.

IV,

Cellini könnyü sebet kapott bal oldalán. Nem láthatván végig a' jeletet, abban a' hiedelemben volt, hogy Liverotto és Petrucci közül az egyik elveszett. Főgondja lett Astoreggit fölkeresni, hogy azt rögtön tudósítsa a' történetekről. Ez nem volt hon. Eleinte nem tudá megfejtteni távozását; később egy gondolat villant fel agyában, melly épen nem hagyá kétkedni, hogy a' jó barát, ki Liverotto tervében szinte eszköz volt, Petrucci kivégeztetését hive, fölkeresé a' kecses Máriát. Utnak indult a' palota felé.

Gyönyörű nyári alkony volt; szelid szellő lengeté a' fák leveleit, melyeknek enyhe lehelete a' virágok kellemes illatával összefolyva, olly léget varázsolt a' kert fölé, hogy abban a' legközönyösebb ember is elhíheté: miként b á r t ö v i s e s, m é g i s i g e n s z é p a z é l e t!

Benalto Mária könnyü fehér öltönyben, mint maga az ártatlanság, andalgott egy lugas árnyaiban, halvány arcczal, mint a' kezében levő fehér rózsáé.

E' pillanatban jelent meg Petrucci. Meglátva nejét, kit termeiben keresett, csöndesen állott meg a' kert közepén, nem messze a' lugastól, melly a' szem elől zöldelő fák által takarva, állott egy oldalszögletben.

A' lugas lombjai ingának, 's az elandalodott nő előtt Astoreggi térdelt.

— Férjeden, ha Isten úgy akará, megboszúlá magát az elrablott becsület; szólj, üdvem! szerethetsz-e most özvegyen?

— Megesküdtem, hogy ha még egyszer nőnnél találom Astoreggit, meggyilkolom. Feltámadtam eskümet teljesíteni, szólt Petrucci, és vad szenvedélyvel rohant az ifjura törével, mellyet szívébe mártá. Olly indulatrohamban volt, hogy észre nem vette Cellinit, ki meglehetősen hangzó léptekkel jelent meg háta mögött.

Cellini, látva a' történeteket, megkövesedve állt.

— Csak halálommal enyészik el irántadi szerelmem, reményem csilága! Nem, holtom után a' sir hideg ölében is. . . szerettek! Nem kívánok földöntuli üdvöt, csak most, miután többé ugysem látnak elhomályosuló szemeim . . . most . . . valld meg: szerettél-e valaha? . . . szólt alig hallhatólag a' haldokló Astoreggi.

— Üdvöztse, Signora! megengedem, mond keserű gúnynyal férje, a' nobili.

— Hazudni a' világ üdveért sem fogok; nem szerettelek soha.

Az utolsó Astoreggi vigasztalatlanul mult ki.

— Cellini fájdalmas melodiája sem fogja többé háborgatni a' signora

édes álmait, mond Petrucci éles hangon; tulajdon magam öltem meg nővére a' szép Miretta lakában.

— Ah, Cellini! sohajtott Mária bágyadtan, 's fájdalmat kifejező hangon; és eszméletlenül rogyott össze.

— Mária szeret! szent isten! ő szeret, csak félt a' zsarnok birtokában szerelmét megvallani, 's becsülete kedvesebb volt boldogságánál, női kötelessége becsesb földi üdvénél! — kiáltott magán kívül a' felmagasztosult Cellini, 's oly közel állt a' nobilihoz, hogy a' fejének szegezett pisztoly nem hibázhatott.

* * *

Mária föleszmélve Cellini keblében nyugodott, 's a' szeretett ifju ajkairól szívta az első életerőt. Liverotto visszaadá a' szerencsétlen Mirettának becsületét 's nyugalmat; midőn oltárhoz kísérve őt, épen a' napon, midőn Petrucci, a' dús nobili holt tetemei felett már egy évig dült az enyészet, 's a' mellékoltárnál, közel ahhoz, hol Liverotto és Miretta örök hűséget esküdtek egymásnak, tizenkettedszer mutattatott be az engesztelő áldozat bűnös lelkeért.

L a u k a G u s z t á v.

E G Y K Ú T Á G A S H O Z,

Kerti ablakomból kútra látok én,
Kútra reggelenként szép leánya mén,
Karcu mint a' zerge, könnyü mint madár,
Szép szemében éj van 's két tüzes bogár.

Messze, járásáról már megismerem,
Hószin rokolyája jelzészó nekem;
Mégis, mi fehérebb, meg nem mondható,
Ez-e, vagy a' karja oly szemvakító?

Két dolog piroslik rajta e' kívül,
Mind a' kettő nekem hajnalként derül:
Kis piros kendője liliomnyakán,
'S a' mosolygó rózsza pajkos ajakán.

Vajha volnék a' szél, hajnalnak szele,
A' kutig, meg vissza lengenék vele,
Játszanám nyakán a' kendő szélivel,
Hol galambpárként ül két hattyúkebel.

Játszanám hajának hollószálain,
Csókom maradozna ajkán, arczain;

A' kutig, meg vissza jócska messzeség,
Csókjaimban addig nem is volna vég!

Vajha volnék útja, mellyen elhalad,
Termenék mindennap új virágokat,
Hogy gyönyört találjon minden reggelen,
Uj gyönyört 's tetszést, ha rajtam elmegyen.

Hogy minden virággal, melly felé virit,
Késlelésre birjam fürgé lépteit,
Tüske- és kavicsból híven őrzéném,
Ha piczinke lába terhét érzéném.

De leginkább téged, a' ki félfalut
Látsz el rosz vizeddel, rozzant, pusztá kút,
Téged irigyellek; vén vagy mint a' hír,
'S mégis szájról szájra vedred járni bír.

Hozzád-tüled állnak görbe csánkjaid,
Korhadás emésztí minden tagjaid,
Szárász, hosszú gémed hajlik mint a' nád,
'S összevissza görbedt mint a' tevehát.

Mégis a' vidékben, rozzant, vén bitó,
Ki fiához jö illy szép látogató?
Más, szeméből álmát törli még talán,
'S nálad már megfordult a' legszebb leány.

Ócska ostorfádat meg-megöleli,
Gémed ringásában tetszését leli,
Szálkás karfáidhoz sima térde ér,
'S benned mindezekre föl se buzg a' vér?

Tátott szájjal állasz, érzéketlenül,
Más egy rosz vedernél nincsen szívedül,
Hozzá gém és ágas mint a' rosz fűrés, z,
Szörnyűségesen szép nótát fütörész.

Holnap lesz a' napja, kútat ásatok,
A' föld közepéig mélyre lehatok,
Fökhozom belőle a' legjobb italt,
Mint a' kis leányka olyan fiatal.

Tán kutamra csábul jobb és szebb vizért,
Kút után utóbbad édes magamért,
Holnap lesz a' napja, kútat ásatok,
Fris vize forrásán szép halat fogok.

Szebbet, mint a' millyen hét országban él,
Szebbet, mint minőről a' mese regél,
Addig is minden nap minden reggelén,
Kerti ablakomból ötlet nézem én.

Garay János.

EMBERGYÜLÖLŐ.

(ÁRNYRAJZ.)

Télben ha kün a' lég zordon hideg
Csak zárt teremben rejlik a' meleg :
Tél van, hideg tél emberek között
Kebled legyen zárt, néma 's elfödött;
Csalóka fény ha emberajkakon
Szelid sugárt a' kedvnek fénye von
'S ne higgy a' téli nap sugárinak,
Meleg helyett, halál, mit osztanak.

Rosz, elfajult nép él a' földtekén —
Ne szánakozz a' kinok emberén,
Hagyjad lefolyni társid életét
Ugy a' miként közöttük fölleled.
Hideg szemekkel nézzed a' gonoszt
Bár vész 's halál a' miket karja oszt.
'S ha szűz erényt látsz olykor tiprání
Ne kísértsed e' tettet gátlání;
Mert hála hely't majd átok szállna rád —
Az édes rablást hogy meggátolád.
'S ha érdemet látsz porban sínleni,

Csak hagyjad azt gyáván kesergeni,
Mert fényre kapna — 's a' tanult gonosz,
Még nappal is bizton öl és oroz !
Való nagyságról hallasz szenvedést —
Mint vont magára az üldöztetést ?
Bekötte egykor a' népnek szemét
'S most ismerik a' nagyság emberét
Az ifju ágra, mely magasba nyúl
Korán a' férgek sáskaserge hull;
'S a' mennyi a' kép, annyi színezet
Árnyazza be az emberéletet. —
Aranyfogatban láthatsz kint, nyomort,
Itt menyegző, amott halotti tort,
'S vad mámorukban földi Istenek
Mérges gyönyör közt mint kéjtelgenek.
Hagyjad forogni mint forg a' kerék —
Hadd járja tánczát e' korcs nemzedék :
Bár vizözöntől félni nem lehet —
Bűn-áradat lesz, a' mi eltemet.

Berecz Károly.

KAPUKULCSOM.

Egy fiatal orvos naplójából.

Szenvedélyesen ragaszkodom az orvosi hivatalhoz. E' szenvedélyt egyszerű történet gyulasztá föl bennem 's irányt adott pályaválasztás közt habozó lelkemnek.

Négy évelezelőtt kedvesem anyja beteg volt. Láttam Juliám könyűit, kétségbeesését 's mit sem tehettem, pedig e' drága életet minden áron megváltottam volna, ha kedvesem könyűit letörölhetém. . . Egy orvos biztatá a' szeretett hölgyet, visszaadá bátorságát 's anyját meggyógyítá. Juliám az orvos lábaihoz borult, kezeit könyűivel áztatá . . . én gondolatokba mélyedtem 's pályaválasztásom el volt határozva: o r - v o s l e s z e k !

Majd én is küzdök a' halál ellen, megmentem kijelöltjeit 's tán egy jó gyermek, vagy szerető anyja befoglaland imájába. Pestre mentem, tanultam 's a' ,rigoroszum'-ot ezelőtt három héttel, dicsekedés nélkül mondva, tanárim legnagyobb megelégedésére végeztem be.

Legszerencsétlenebb teremtmény az ég alatt egy fiatal orvos. Erélyesen kíván az életbe lépni, bizalma van önmagához, de másoknak nincs ő hozzá: mindenki tapasztalt orvos által akarja magát gyógyíttatni 's ifju orvosnak arra nem ad alkalmat. Egész nap ablakában lesi a' látogatókat, de senki nem jön; várnia kell és nézoi, mint látogatják társai jobbról-balról a' betegeket 's mint robognak némelyek pompás hintókban büszke palotákba. Szegény; e' perczben jutalomra sem gondol 's napszámoshoz is szívesen elmenne, csak hinák.

Már három hét óta függött nevem aranyos betűkkel ajtóm fölött, fényes csengetyű-rud csüngött ablakom alatt . . de egyikkel sem gondolt senki. — Tegnap este álmatlanul hevertem ágyamban, az ,Orvosi tár'-t 's még egy feltuzzat hasontartalmu de különféle című könyveket olvastam, mind hasztalan; nem tudtam elaludni . . végre türelmet veszítve valamenynyi könyvet eldobván szilárdul elhatározám, hogy elalszom.

Elszenderültem: de hirtelen — lehetséges-e? csengetyűzaj ébreszte föl. Életemben ennél szebb zajt nem hallottam. Ágyamból felugrani 's az ablakot kinyitni, percznek műve volt. Az ablak alatt senki nem állott, csak a' távolban hallék egy utca-gyermeket kaczagni, ki föllármázással mulatságot szerzett magának. Csendesen betevém az ablakot 's boszankodva újra lefeküdtem.

Alig zártam be újra szemeimet, midőn ismét megszólalt a' csengetyű . . szorongva léptem ki ágyamból, tartván attól, hogy ismét kinevettetem. De hátha beteg hivat? e' gondolat győzött. Halkan, komoly képpel mentem az ablakhoz 's kitó-kinték. Az ablak alatt szalmakalapos hölgy sétált 's gyakran fölpillantott ablakomra.

— Tisztelt orvos ur, kérem, bocsásson meg, hogy illy későn alkalmatlan-kodom. . . .

— Nincs mit, kedves gyermek; tüstint megyek . .

— Oh kérem, ne fárasztza magát, édes orvos úr: én az ittlakó grófnő szobaleánya vagyok, kedvesemmel sétálni voltam, kissé elkéstem 's míg haza jöttem, a' kaput becsukták. Azért bátoriskodom önhöz folyamodni, adja csak le, kérem, kapukulcsát, de meg ne nehezteljen. . .

— Vigyen a' manó! gondolám magamban, 's ledobtam a' kulcsot 's ismét lefeküdtem. De nem tudtam aludni. Gyertyát gyújtottam, újra olvasni kezdék azon reményben, hogy valamely tudós értekezés fölött el tudok aludni. Hiában, semmi sem idézhető vissza az elűzött Morpheust 's végre — csupa boszúból — eloltám a' gyertyát.

E' perczben újra csengettek, halkan, mint remegő kéz szokott. Hát a' házban még több szerelmes szobaleány is van? volt első gondolatom. Vigye a' manó őket, mormogám, én nem kelek föl — A' csengetést ismétlék 's a' csendes éjben nehéz sohaj vala hallható. Hátha a' sors beteget küldött vagy beteghez hivat? — Az ablaknál termettem 's fölnyitám.

A' kapunál női alak állott.

— Mit akar ön? kérdém nem a' legnyájasabb hangon.

— Lakik-e itt orvos?

— Igen; én vagyok az.

— Könyörüljön ön rajtam, kedves orvos ur, az Isten nevére kérem . . . anyám veszélyes beteg, kövessen sielve. Oh Istenem! szólt a' leánya reszkető hangon, melly keserves sirással végződött.

— Tüstint, jó gyermek! — öltözködni kezdék, de csak lassan boldogulhattam. Majd föllábra készített csizmámat cseréltem fel, majd mellényemet megfordítva húztam

fel, minek eredménye azon elhatározásom lön, hogy máskor nem fogok levetközni. Végre felöltöztem 's kalapomat keresém, de helyette az asztalon levő koponyát ragadám meg. Boszusan dobtam el 's kalap nélkül futottam le a lépcsőkön... 's csak most jutott eszembe, hogy kapukulsom a szerelmes szobaleánynál van.

Átkozott eset! borzasztó helyzet! kiáltám, majd nem sirva a düh miatt. Sámsonkint rázám meg a kaput, megfeszítém egész erőmet, de büszkén daczola ez hiu hatalmammal.

— Az Istenért siessen orvos ur! szegény anyám tán eddig már haldoklik... kiálta kapun kívül a síró leány.

— Egy percz alatt itt leszek, gyermekem — viszonzám — szobámban feledém kulcsomat, felmegyek érte 's mindjárt itt leszek.

E' helyzetben nem volt egyebet tennem, mint a' szobaleányt fölkeresni 's a kulcsot tőle átvenni. De hol keressem őt? fűzém tovább gondolatimat, egy három emeletes házban sok lakos 's még annál több ajtó van. Könyszerülj, te dicső Aesculap, szegény tanítványodon 's vezesd lépteit.

Felhaladék a lépcsőkön. Hová? nem tudám. Zörgettem egy ajtón — semmi hang! végre fölnyitám 's a hold sugáránál egy halálfő vicsorgott reám. Szerencsétlen sors! saját ajtómon kopogtaték. Boszusan becsaptam 's a második emeletbe siettem, hol öntudatlanul állottam meg egy ajtó előtt. Belől köhögést hallék. Ahá; jó helyen járok — gondolám magamban — bizonyosan a' szobaleány köhög, ki a' hűs légen meghűtö magát. Kopogtattam... feleletül valami féltuczat ölebecske ugatott 's még egyszer annyi macska nyávogott.

— Ki az? kérdé egy rekedt hang.

— Kérem, nem e' szobában hál a' grófnő szobaleánya?

Uj köhécselés, mellynek szünete alatt e' szavakat vehetém ki: 'milly szemtelenség, éjjel szobaleányomhoz menni... 's még engemet álmamból is fölriasztani... tán azt kívánja, hogy világítsak neki... mindjárt beszólítom eselédimet, majd megmutatják azok az utat. Heh János, Péter!..'

Hasztalan iparkodtam magamat mentetetni, szóhoz nem juthaték. A' szobaleány, urnéja kiáltásit hallva, kilépett a' szomszéd szobából. 'Tolvaj, haramiák!' kiálta, midőn engem megpillantott, de reám nem ismert. Utána szaladtam 's megragadám.

— Mi baj? kérdé az udvaron egy boszús hang.

— János! siess ide! kiálta a' grófnő a' szobából.

— Már fojt is! orditá a' szobaleány.

— Megyek; csak fogja meg addig, mig felfutok, hangzék alatt.

— Legálább halgasson meg, susogám dühtől elfojtott hango!; de [ő nem akar hallani semmit 's kisiklott kezeimből, hangosan kiáltóván: 'tolvaj gyilkos!'

Most férfilepteket hallék a' lépcsőn 's szobámba siettem, nehogy engem, ki é l e t e t akartam menteni, g y i l k o s gyanánt befogjanak.

— Tán az ördög nagyanyja tart menyegzőt? mond a' bassus hang.

— Majdnem megfojtott, úgy szorítá nyakamat; hebegé a' reszkető Iris.

— Ejnye, te szemtelem leány; hiszen hozzád akart... sipitá a' nagyságos asszony.

— Kicsoda? kérdé a' fagot-hang.

— Hová lett? mondá a' szerelmes szobacziczus, körültekintgetve. Bizonyosan a' boldogult kefekötő szelleme volt, ki meghalt csupa bujában, mert kosarat adtam ueki, szegénynek. Isten nyugaszsa őt!

Én is kiléptem ezután, olly ártatlan képpel, mintha az egész dologról mitsem tudtam volna. A' szobaleánytól azonban szerencsétlen kulcsomat alkalmilag kért el nem mulasztám.

— A' kulesot, kedves orvos ur? azt köszönetem mellett ajtaja küszöbére tettem.

'S valóban a' nevezett helyen rá is akadtam.

Lélekszakadva siettem most le a' lépcsőkön 's kinyitám a' kaput. Körültekinték. A' kapu előtt senkit se láttam, de nem messze tőlem megpillantám a' női alakot egy collegám kíséretében, kinek ő épen elpanaszlá — keményszívűségemet.

Lassan haladék fel a' lépcsőkön szobámba, rettenetesen boszankodván minden szobaleányra, szerelmesre és nem szerelmesre.

Lefeküdtem . . . 's a' kora reggel még álmatlanul talált.

S z i l á g y i S á n d o r.

UTÓHANGOK FÜREDRŐL.

II.

Mondanak egy mesét, mikép hajdan egy udvaronc z beh bizonyítá uralkodójának, hogy az emberek közt a' világon legtöbb — o r v o s t lehet találni: nem tudom, urunk születése előtt vagy utáni időszakra esik-e ezen monda 's az orvosok közé a' politikai orvosok végetlen legiója — kivált az olmos forintos ördögfajuk — magyar pontossággal összeírva 's lajstromozva beszámítottak-e? de [még ez esetben is szabad legyen kételkednem azon elmés tényérnyaló szavaiban és kivallanom, mikép én e' földön eddig legtöbb — k e r e s k e d ő t találtam, miután nem hiszem, hogy legyen a' föld kerektségén egyetlen emberfü is — még az 1840-diki kereskedői törvény XVII. cikke 2d. §-a g pontjában foglalt eridatariusokat sem véve ki — a' ki lelki, testi javaival valamikor ne kalmárkodnék, azokat ne árulná, vagy áruba ne bocsátotta volna.

Én a' földet egy óriásilag nagy — 's pedig ollyannak, mellynél már nagyobb nem lehet — b a z á r nak képzelem, hol minden egyén, a' tyukszemét nyomó szükséghez képest, elkezdve tettelesen birtokában levő testi 's szellemi tulajdonin, egész a' jövő, képzelhető 's nem képzelhetőig mindenét arra teszi 's áruba bocsátja. Nincs ember eladó portéka nélkül. Ez eszét, számtalan váriatiókban, amaz testét; ez erszényét, amaz kutyabőrét; ez torkát, amaz rózsaajkát 'stb., árulja: Isten tudná csak a' minden perczen kész és áruba bocsátható portékákat név szerint elsorolni.

'S miután az ég csillagait, vagy egy rőt angolhölgy nyári saionbeli szeplőit könnyebb megszámolni, mint az emberek áruczikkjeit: a' lágy szívű olvasó azon, emberi erőt túlhaladó merénnyől engem föl fog menteni, hogy az emberi társaság, vagy akar csak a' magyar tejeles 's nem tejeles rend eladó portékáit ujjaimon előszámláljam; nehogy azonban állításimat vakon is elhinni kénytelen legyen: ám alázza meg magát néhány percze vélem pár fordulást tenni a' — f ü r e d i s é t a t é r e n.

Már kezdetben azt veré fejünkbe az urfit és nem urfit híven megkülönböztetni tudó tanítómesterünk, hogy a' ki jól distingvál, hamar tanul; azért mi is először osztályozzuk: hányfélék a' fűrdői vendégek?

A' napi gyakorlat szerint, ha nem csalatkozom, n é g y f é l e k, u. m. t a p a s z t a l á s k e d v e é r t 's v i l á g o t l á t n i u t a z ó k: ezek igen kevesen vannak, mert a' magyar, tapasztalását többnyire csak a' kuczkóban szerzi 's

a' megöszülést és kopaszodást elég tanuságos tapasztalásnak hiszi. Másodszor: b e - t e g e k; ezeknek száma sem nagy, — Füred d r á g a gyógyszer. Harmadszor: k é j é s u n a l o m v a d á s z o k, kiknek otthon kevés vagy semmi dolguk, l é - t ö k n e k kevés vagy tán semmi rendeltetésök sincs, 's azért az őket nyomban üző una - l o m ellen gyilkos vadászatot tartanak — a' fürdőkben; 's végre kiknek sürgetősen a l a d ó h o l m i j o k v a n 's pedig vagy éppen nyájas maguk, vagy édes bábu csemetéjük. E' két utolsó osztály legszámosabb.

Képzelteti a' szives olvasó, illy különböző osztályuak, milly változatos torz - képekkel gazdag egyveleget alkothatnak egy szelében hosszában alig negyven lépés - nyi tágas fürdői sétátéren!

Ha tetszik, nézzünk szét, a' szembetűnőbb sétálók mit árulnak?

A' f ü r e d i b a z á r.

Hogy jól tájékozassuk magunkat, megemlítendőnek vélem, miszerint a' füredi sétány mintegy tiz fasortól hasgatott hosszukás négyszögü terület, melynek felső részén melyed le a' savanyu forrás 's szomszédságában a' pesti teréziavárosi csap - széki zeneművészek (!) czincognak 's üzik a' patkányokat 's — vendégeket. — Ma - radjunk illő távolságban a' kuttól 's ne nézzük ki az ivó hölgyek szájából a' vizet, mint azt a' bémész uracsok gyakran tenni szokják, hanem nézzünk figyelemmel kö - rül, kiket látunk?

Legelől mindjárt egy aranyfüggőkkel 's lánczokkal túlterhelt izraelita hölgy, szertevillogó barna szemekkel pávaskodik a' kúthoz; némelly uracsokra meghittlen mosolyog: nem mondom meg, mit árul?

Utána egy hajlott dereku lévita czammog a' forráshoz 's a' leömlő pohár mellé latinul mormog; mit árul? latin nyelvtudományát.

Mellettünk nő és férfi párosan sétál el; a' nő balra, a' férfi jobbra tekintget: tán házassági boldogságot keresnek.

Egy csapat ifju közelit; adóegyenlőség, közteher 's a' jó lsten tudja, még micsoda tőlük nem értett tárgynak neve harsog keresztül badar beszédeiken: ezek mindnyájan politcai mély geniet, korán ért statusbölcsességet 's forró hazaszerete - tet árulnak; pedig csak addig pártolják az adózást, míg valami adó alá eső vagyont nem szereznek, vagy a' köznemesre nincs szükségök.

Im, itt egy magános nő sétál, fölpiperézett kis leányát kezén vezetve: anyai gyöngéd szeretetét árulja.

Majd egymás után, mint a' hivatali scálán, néhány arszlán lejt el előttünk; egyik feszes sima keztyűjét csudálja: keztyűt árul; másik párisi nyolczpengő forintos kalapját billegteti untalan: szegény kalapáros — az árjegyzékkel; a' harmadik ara - nyos látesövet tart kezében 's egy üvegdarabot csiptet szemesontjai közé: szemét szembetűnés végett fűdi be; a' negyedik minden mellette elhaladónak lábára 's azután sajátéra tekintget: fénymázás cipőit árulja; az ötödik fel öklét frakkja hátulsó zse - bébe dugja: mágnási szokást árulna, ha viselete mást nem árulna el; a' hatodik végre lángoló arczat mutat: gázság barázdolta arczát pirosított álarcz alatt ajánlja.

Most vidámul csevegő 's élesen kaczagó nősereg szárnyal felénk; németül csi - ripolnak, miért? mert a' megyei nők körülöttük magyarul beszélvén, fensőbb ne - veltséget német szóval szeretnének — árulgatni.

Amott egy édeskés, fényes öltözetű pár leng ide 's tova; a' férfi szarkaköny - nyűséggel tipeg patschouliszagu pünkösdkirálynéja oldala mellett: egy pesti divatáros, ki salonias mozdulatokat affectál, miket a' harmadik emeleti varróleányok közt tanult a' király-utczában.

Hát ama magas 's vastag mogorva ur, mit csinál, solo'-sétájában? Rangját árulja 's magában gyönyörködik, míg kartácsai meg nem érkeznek.

Itt egy nyársdereku ur vágat el czipős vékony lábszárrakkal: ez nagynevű ur — Parisban vasalt fehér bugyogóját árulja.

Ujlag nők vitorláznak erre 's francziául, 'parlir'-ozzák el a', 'lorgnett'-ton le-segetett, 'remarque'-okat: ezek a' tejjefes, 'noblesse'-hez tartoznak 's magyar származásukat francia nyelven árulják. — Utánok tarka mezben tű-oldalbordájú 's szüntelen vigyorgó, 'gouvernante' uszdogál két nagy reményű fiók-baronesse-tszinte francia csevegés közt vezetvén: szegény magyar haza, itt a' rangos nevelés módszere arultatik.

Lám, amonnan egy anya evez felénk leányával, mindkettő hajadon föl van; az anyának briliánsokkal körülszegélyezett arcát az idő már mélyen megbarázdolta, arczbőréről a' fehéritőt, mint alföldön a' szikst, úgy lehetne leseperni, a' suhogó öltöny redői közt eltévedt testet spagát 's pár font keményítő támogatja ki kádálukúvá, mégis fürge pipiskeként sűrög forog az őt leánya kedveért körülrepedő uracsok közt. A' leány gömbölyű alakját egyszerű öltöny fűdi, sűrűn piruló arcát föl sem mervén emelni felénk őzike gyanánt vonul anyja mellé: ugyan kit szeretne a' mama előbb eladni, magát-e, vagy leányát?

Amott egy ifju, a' legzajosb fordulónál, ákáczfához dülve könyvet olvas, de szemei inkább az arra menőkre, mint a' könyv bötüire tapadnak: olvasottságot 's tanulási szomjat szeretne árulni.

Pár néma hölgy is méregeti a' fasorok alsóbb részét. Izmos tagjaikat drága atlacz folyja körül 's fehér keztyűk 's selyemtopánok fesledeznek a' beléjük préselt végtagok szétfeszítő erejétől 's a' hová csak lehetett, arany láncokat és drága ékszereket aggattak: egyik sütöné, a' másik mézárósné, ide jöttek drágaságaikat 's gazdag dámákat — árulni.

Ismét néhány idősb férfi csoportosul össze mellettünk; váltig lármáznak, hogy mennyit okoskodtak ott fent a' dietán 's még sem mentek előre: ezek óriásnál óriásabb hazaboldogító eszméket árulgatnak. Fennen kiabál egyik közülök, mikép ő már rég megmagyarázá D. és Sz. követbarátinak, mit kellene tenni 's mig azt nem teszik, a' mit ő jónak mondott, addig nincs haladás és sem innen sem túl üdvösség: ezen szerény ur csak azt akarta nagyszerényen elárulni hallgató közönségének, hogy ő legislegálabb tud annyit, mint D. és Sz. követek, kik neki b a r á t i . . 's ha ő oda fennülne a' zöld asztalnál, kellő időben a' karikással amugy Isten igazában nyoka közé csergetne a' tárgyaknak, mellyek ekkor bezzeg nyakrafőre haladnának.

De ime, három magas termelű leány, ásitozva 's uottan tekintgetnek körül, nyomukban két haragos kinézésű mama dőczög: sajnálom az ártatlanokat, pártajokat árulják.

A' kut közelében egy ifju, mereven feszesen áll, mint üres faköponyeg és senkihez sem szól: grófi képét árulná.

Ezek uj házás párok, a' mézes heteket ide jöttek eldelni — a' zajba 's szakadatlanul egymás karján függnek: öt napos 's kilencz órai szerelmök hűségét árulják.

Psz!; figyeljünk! eme szomszéd löczán két arszlán, X. és Y. gróf barátjaik-töltött, 'superbe', 'magnifique' vigalmakról fecsegnék, csupán azért, hogy a' dővilág nagy épületlenségére elárulják, miszerint X. és Y. gróf barátjaik vannak.

Ujlag nők érkeznek . . . azonban ki gyözné azon ezerféle apró árukat előszámlálni, miket egy nagyhirű fürdő vendégei naponkint árulgatnak 's mik által ma-

gukat árulgatják? E' kevés példából hihetőleg kiderül, hogy Füreden szintugy mint az egész világon — legtöbb k a l m á r van. Sajnálom, ha valaki az itt leírt jellemek egyikében vagy másikában ön becses személyére ismerne, miután azokat csupán erős képzetem jámbor szüleményei gyanánt szeretném — árulni.

De foglaljunk helyet valamelyik keresztbe fordított löcán 's hallgassuk, kíváncsi írói szokás szerint, azon irgalmatlanul commentáló jegyzeteket, mikkel az elsétálók 's letelepülők megtisztelni szokták — f e l e b a r á t j a i k a t.

„A' sok huzavona ugyan meghuzta a' gonosz practicust“, jegyzé meg két pohos ur; az, kit illetett, egy aggastyán volt, ki őszi levélkint reszketve a' fürdőház lépcsőjén inasa átölelő karjai és mankójától gyámolítva alávánszorog. Y. hires, gazdag ügyvédnek nevezék. Hej, ha a' természet minden gonosztés huzavonót így megbélyegezne — ugyan élénk lenne mankókereskedésünk.

„Beh sok ötven percentes uzsora csillog e' barna nyakon monda egy ragyogón ékített kis fekete leánykára czélozva két karöltve álldogáló pelyhes állu urfi — tán saját megkoppasztatásuk siralmas emléke tünt fel előttük?

Egy érdemteljes alak lépegetett el előttünk, olly hatalmasan szuszogva, hogy ezzel egy vitorlás balatoni kompót bizvást tovaröphetett volna. „Mit is czivódnak azon, hogy némelly javak jövedelme a' n e v e l é s számára megtizedeltessek — szóla hozzám egy a' világ közepén álló táblai hites jegyző — e' nagy férfiu már régen fordítja minden jövedelmét — h a s a n e v e l é s é r e.

Fényes fogat robog a' sétány mellé 's a' kocsis helyére pár arszlán fészkelí fel magát. „Milly keskeny a' köz a' kocsis és — urfi közt — jegyzé meg mellettem egy humoros váltóügyvéd — beh jól is hangzik az, hogy a' Balaton mentén nincs olly kocsis, mint Imre urfi!“

„Nem helyeslem, hogy azt a' hitvány esküdséget elvállalád“, hangzott egy a' z.-megyei tisztújítást rostálló ur forma ajkairól egy mellette, mint mentora mellett, lépdelő ifjuhoz. Az öreg ur egy komornyikból lett uradalmi főtiszt volt, kinek ura mindig „anticipato“ operázgatá el Nápolyban jövő évi jövedelmét; az ifju pedig avas törzsnek szegény sarjadéka, ki az idősb ur erszényét ipául azemelte ki, az öreg ur meg azon töprenkedik, miszerint a' „nexus“ mellett egyuttal dicső dolog lenne szolgabíró is zárhatni apósi karjai közé, 's ez okból a' Hollinger patvariájából csak most haza került ifjut egyszerre főbíróvá szerette volna „csinálni“, ámbár őt más részről számadó juhászának sem fogadná.

„Ki az a' fashionable férfi?“ „országos hírű járdakoptató, ki a' szabónak soha sem adós 's frakkját még sem fizeti ki. Ő maga után grófilag el.“

„Hat az a' szikkadt alak?“ „Z. ur, hét falunak ura, száraz alakja élő bizonyítvány, hogy ő apjának valóságos fija.“

„És ez a' pozzgás ur?“ „Egy universalis director, ki mivel otthon nem dirigálhat, fürdőkke 's közgyűlésekbe utazgat d i r i - vagy inkább d e r o gálni.“

Átkozott úter-tapogatók ezek a' váltóügyvédek; váltóeljárási rövidséggel gyomrozgatják az életphilosophiát!

Ismételve bocsanatot kérek vendégtársimtól, hogy Fürednek soványan daguerrotypirozott képe emléklapjaimra föledződven 's ezekről még választóvízzel sem lehetvén lecsiszolható, világ elibe került. A' vonásoknak már természetöknél fogva is — á r n y r a j z o k n a k kellett lenniök.

Csatáry Ottó.

M Ű V É S Z E T.

A' Ferenczy által készült korompai emlék leírása.

Gróf Brunsvick József, kinek emlékét itt olvasóinkkal megismertetjük, egyike volt azon keveseknek, kik honuk boldogságaért tiszta hévvel buzognak. Ő — mint szinte özvegye Brunsvick-Majthényi grófnő — azon főrendi házak közé tartozott, kik a' Maecenas nevet joggal megérdemelték; ki szint-ugy becsülte a' házi takarékossgát, a' családi élet nemtőjét, mint — mondhatni — fejedelmi áldozatra gyult, valahányszor tudományos vagy művészeti hazai vállalat forgott szobán. Tudomány- és művészethezi benső vonzalmát az elhunyt nemes grófnak tanúsítják több hátrahagyott jeles intézményei, jelesen: a' korompai pompás mezei lak, valódi művészi ízléssel épült kastélyllyal és kerttel; a' nagy terem fresco-festvényei; a' csinos házi theatrom; a' kerti barlang; a' Diana temploma; a' szoborokkal ékesített obelisk-tér; továbbá a' pesti lakában létező nemében egyetlen kép-gyűjtemény, Rafael, Van Dick, Tiziano, Leonardo da Vinci, Paolo Veronese's több világhírű művészek munkáival; egy válogatott könyvtár, természet- és régiség gyűjteménnyel. Házánál a' külföld jelesebb tudósai és művészei gyakran megfordultak, kik a' nemes grófbán a' Maecenason kívül nyájas házibarátot is találtak. Mig végre az 1827-ki országgyűlés alatt, a' fejedelméhez's hazájához hű férfit, nagy veszteségére tudomány- és művészetnek, cselekvésdús életét e' földön bevégezé, mely gyászban hagyván maga után szeretett nőjét Brunsvick Majthényi Anna grófnőt, Henriette és Julia kedves gyermekeivel.

Ezen grófi család a' jelest árnyékában is tisztelni akarván, fölszólítá F e r e n c z y derék szobrászunkat, egy a' korompai főtemplomban föllábitandó ünnepélyes emlék tervezésére, oly formán, hogy ezen emlék egyesítve lenne az ezelőtt pár évvel elhunyt nagy reményű gróf Brunsvick Gusztávnak, a' család egyetlen férfiágon levő tagjának emlékével, ki élte utolsó napjaiban a' római sz. széknél követségi titoknak volt. Ferenczy, bár szép mezőt látott itt nyilni a' két nemes férfiú erényeinek allegorikai ábrázolásában: csak a' kiszabott körben maradt, t. i. a' bánat és fájdalom kifejezésénél, melyet a' grófi család e' két jeles tagjának elhunytán érezett.

Az emlék e' következőkből áll:

A' korompai egyházban jobbra, egyik főboltozati ív alatt emelkedik egy 14 láb magas's ugyanolly széles tompa kúp (pyramis), előoldalán kétfelé nyiló, díszesen munkált fehér márványajtóval zárva; fölebb izmos gerendázat felett ékes halotti ágy, mellyen az öreg gróf természeti nagyságában fekszik, arczán mennyei nyugalommal's olly tiszta öntudattal, mint ki pályáját jól futotta meg. E' nyugvó szobor felett, a' légben — mint csöndes zephyr — elvonulni látszik egy égi szellem, mellynek minden vonása's ruháztatának redőzete azt mutatja, hogy már régebben halt meg, 's a' menny lakóival régen társalog, az arczon mennyei dicsőültség ömlik el: de benne az ifjú gróf arcvonási megismerhetők; nagy lepelbe beburkolva, csak itt-ott látszanak, mint egy fátyolon át, földi részei, egyik kezében, melylyel fölfelé int, borostyán- és olajágak, mint a' győzelem és örök béke jelképei függnek, 's az ágak közül egy aranykereszt emelkedik, hasonló ahoz, melyet Constantin császár látott, mellyhez még ezen betűket oda lehetett vala írni, ha a' művész attól nem tart, hogy homályos marad: Hoc signo victor eris!, vagy más szóval, mintha az előbb meghalt fiú mondaná az utána költözött atyának: A t y á m, a' k e r e s z t é n y v a l l á s s e g e d e l m é v e l v a n a' s i r o n t u l a' d i c s ő g y ő z e l e m é s a z ö r ö k b é k e l — Az ajtó mellett balfelől egy talapza-

ton fekszik allegoriául, az állatok legnemesbike az erős oroszán nyugvó helyzetben félig nyílt szemekkel, mintha őrt állna minden irigység vagy rágalom ellen, mely e' sir hamvaihoz közelíteni akarna. Az ajtótól jobbra másfelül hasonló talapzaton egy mesterileg készült tömjenedény, melyből emelkedő kedves illatu füst az egész emléken elterjedni látszik, mintha mondaná, hogy ezen itt nyugvóknak nagy és nemes tetteik örökre kedves illattal töltik el sirjok hantjait. A' tömjenedény mellett, deli termetű férfialakban, Genius látszik, jobbját a' sirra, fejét gyöngéden karjára eresztve, égő fáklyával baljában, mintha a' tömjén tűzére ügyelni akarna, hogy ha kialszik, fáklyájával ismét meggyújthassa. Általában ezen alak ábrázolja a' grófi család közös bánatát, kik vesztességök érzetében szemeiket e' boldogultakra függesztve, haza- és emberiség iránti tetteiket hecsülve, sziveik érzelmét ezen emlék által örökíteni kívánták. — Az ajtó felett ezen egyszerű fölírat áll: A' LEGHÜBB FÉRJNEK, A' LEGJOBB FIUNAK, A' SEBHEDT SZIVÜ NŐ ÉS ANYA: BRUNSVICK GRÓFNŐ SZÜL. MAJTHÉNYI. MDCCCXXXII.

Az oroszán alatt: LELKI ERŐ; A' Genius alatt: LELKI GYÖNGÉDSÉG áll.

Az egész kúp granitra, a' két talapzat Gial-anticora van márványozva, a' mü többi része fehér márványból készült.

Ferenczynek e' művet azon korában teremté, midőn ifju keble hazájáért 's művésztért ifju tüzzel lángolt, 's a' nagy római mester Canova oktatásai csak nem rég vertek keblében gyökeret. Nagy befolyásu volt erre azon barátsági kapcsolat, mely őt a' hét évi Rómabani együttlét által az ifju gróf szívéhez fűzte, 's az ekként megnyert soknemű kegy, melyben a' főméltóságú gróf őt itthonn részesítetté. Midezek sokszoros fájdalommal tölték el kebelét a' művésznek az elhunyt két jeles férfit iránt, 's az egész emlék munkálata alatt lelkét valami bús andalgásban tartották.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXXII-dik szám.

„Leveltöredék a' családélet köréből“ B é l a aláírással, meleg érzélemmel és ügyes tollal festi az atyaiság kötelességeit, élveit és terheit. — V a h o t I m r e „Úti emlények“et közöl, melyekben Szigetváron, Somogyon, Harságyon, Kaposváron keresztül harmadmagával tett mulatságos kirándulását adja elő — mulatságosan, 's némely adatok beszövése által tanuságosan is . . . Kedélyes vigságában többi közt következő felkiáltásra engedi magát szerző ragadtatni: „Mennyivel szebb a' viruló természet é l ő betűje a' komoly, száraz tudomány h o l t betűinél!“ . . . Fölteszszük, föl is kell tennünk, hogy tisztelt barátunk az illy szavakat csak jó kedvében mondja ki, a' nélkül, hogy akkép érezne 's gondolkozzék; — minthogy azonban újabb időben többször volt alkalmunk, hasonló nem csak jelentéstelen tréfahangon, de komoly szavakkal tett nyilatkozatok felett elszomorkodni, legyen szabad itt azon urakat, kik a' tudományt — azt a' komoly, azt a' száraz stb. tudományt — olly fitymálándó dolognak szeretik tekintetni 's szeretnék tekintetni, barátságosan kérdeznünk: mit értenek, hová czéloznak effle szavaikkal? Csakugyan nem tudnák-e, hogy a' tudományról megvetőleg szólni nyilván, súlyos vétek azon szépirodalom ellen is, melynek tán szolgálatot vélnék tenni illy nyilatkozatokkal? Csakugyan nem tudnák-e, hogy tudomány nélkül nincs irodalom, nincs szépirodalom? Nem tudnák-e, hogy tiszteletlen szóval illetni a' tudományt, szintolly szomoruan bélyegző a' szépirodalom emberére, mint szégyenítő, a' művészetek megvetése a' tudásra, 's hogy nemcsak a' művészetnek, de egyszersmind a' tudománynak is csak a' tudatlan gyűlölője?“ Ha

ezen urak valóban azt vélik, hogy a tudomány elvonja az embert a természettől, — mert ők a tudományt és a természetet melylyel takarózni szeretnek, mindig ellenzetékül állítják elő — tehát ne sajnálják kissé közelebből tekinteni a dolgot. Tudjuk, hogy általában minden tudomány a természet bővebb ismeretére czéloz, a végét, hogy ezen ismeretek által az emberiség szellemi s anyagi haszna előmozdittassék; tehát a tudomány, ezen általános tekintet után is, nemhogy ellensége, de Isten után, ki a dolgokat teremtette, első s legnagyobb barátja a természetnek, mely vele társalog, vele barátkozik, kebelén viszi véghöz fürkészeteit, vizsgálódásait . . . Ez tehát az a tudomány, melyet az illetén urak, azon ürügy alatt, mintha ők a természetnek volnának hő barátai, fitymálni, affectálnak? ez-e, melyről azt vélik, hogy róla tiszteletlenül szólni lehet, a nélkül, hogy fricskát ne adjanak a magasztalni akart természetnek? Vagy az-e tehát barátja a természetnek, ki egy berket, egy ligetet, hegyet és völgyet, hullámzó tót, s akármit, a mi emberben, állatokon és tájakon szóp, tátott szájjal meg bámulni bir, a nélkül, hogy e mellett egy okosat gondoln tudna? a nélkül, hogy ha érez is vugy sejt e közben valamit, ez érzelmeinek saját maga előtt értelmet, s ez értelem számára mások előtt szavakat adni tudna? Ez-e a valódi természetbarát? és nem az, ki az embert testileg és lelkileg tudományosan ismeri, ki teste legkisebb mozdulatában, valamint a lélek legesekélyebb vagy legzajongóbb hullámozásában egyiránt, és mindig magasztosan, gyönyörködni képes; mert amott a mechanica törvényeit kiszámolni tudja, emitt a lélektan szabályait alkalmazásban láthatja, vagy gondolkozhatik eddig nem ismert szabályok, kivételek, combinatiók felett? S teheti-e ezt a természet vadon fia, vagy csak a tudományosan művelt ember? . . . És nem az volna a valódi természetbarát, ki midőn megáll Isten felséges csillagege alatt, elcsudálkozni mindenesetre képes ugyan, sőt el fog ragadtatni, imádásra buzdittatni a nagy látvány felett; de e mellett tud egyszersmind bámulás közben gondolni is valamit a nehézkedés egyszerűen nagy törvényéről; a körkörös utakról, melyekben e testek mozognak? a központhoz szító s töle futó erőről, melynek e megmérhetlenségben az örök mozgás és élet köszönhető? az üstökösökről, melyek némelyeinek számára mathematicailag véve végtelen utak mérettek ki? stb. stb. . . . Az-e a természet barátja, ki megáll egy táj előtt, s árva képzelettel legfeljebb e szóra jajdulhat fel: „oh szép!“ És nem az, a ki szinte teljes mértékben érzi a szépség behatását, ki szinte elragadtatva tud egy szép táj szemlélésébe merülni; de egyszersmind keblére veti magát a megbámult szépségnek, s ismeri a földrétegeket, melyek a szép táj alapját teszik, ismeri osztályát, nemét, fajtát, nevét a lombos fáknak, melyek a tájat ékesítik; a tarka virágoknak, melyek a fa árnyában teremnek; az egyes fűszálaknak, melyek összege gyepszőnyeggé alakul; a kőszirtnek, melynek méhe tudott törvények szerint készíti a rét virágaira ömlő csermely forrását? Egy szóval: az-e a természet barátja, ki rá együgyű melasággal bámulni tud, s szeretete, melylyel iránta keblét telve lenni állítja, a pusztá szónál megállapodik; vagy az, kit ugyan e szeretet bővebb, minél kimerítőbb és részletesebb ismerkedésre ingerel szerelmesével, a természettel? . . . S melyik tehát az a tudomány, melyet ezen urak ellenzetbe akarnak hozni a természettel az étellel? A mathesis talán, ezen minden nem-értő által legszárzababbnak kikiáltott? ez volna a természet, az élet nem-barátja, mely a természet legfőbb kincsének, az erőnek kiszámolásához, mely a vonalak, térek, testek tulajdonságainak ismeretéhez vezet a természetben; s mely épen ezen sajátágánál fogva olly szorosan összefügg az étellel, s olly hatalmat gyakorol felette, hogy épen ő viszi jelenleg is az életben a legnagyobb, kiszámíthatlan következményű revolútiót véghez? . . . Vagy ha ez nem, melyik tehát? mutassanak csak egyet ezen urak a tudományok közül, mely nem volna nagyobb mértékben barátja életnek, természetnek, mint minden magasztalt tudatlanság? . . . S a nyájás olvasó ne vegye rossz neven e hosszas eltérésünket. Szük-

séges volt ez. Szükséges, mert azon elv, mely lappang abban, hogy a tudomány nyilván fitymáltatik, mint beteg növény az élet és természet ép egészséges előfaja mellett száanalom vagy épen gúny tárgyaul tüzetik ki, ezen elv az irodalomban is, hatalomra kezd kapni, 's asseclácat gyűjt maga körül; gyűjt, és már is bir szánandó apostolokkal... Vagy nem elv van-e ebben, és azon megdondolatlanok cselekvésében, kik a' criticát minden módon gyanusitni, annak veszett nevét költeni iparkodnak, kik — hogy hasonlításal szóljunk — sárral dobálnak a' szabályszerű dalos felé, ellenben minden vadabbat, legyen az szép vagy rút, tele marokkal tapsolgatnak meg választás nélkül, azon czím alatt, hogy t e r m é s z e t e s; holott ezen természetesség tán csak épen tudatlanság által bizonyittatik?... A' szeretet nem pusztá szóban, de cselekvésben áll. Igen is hirdessük, mint hirdetnénk szerelmünket szívünk hölgye előtt, hirdessük, hogy mi barátai vagyunk a' természetnek; hirdessük, ha kell, hogy mi kebelén vágyunk élni, mosolyától felvidulni, dörgő szavától emelkedni, néma oktatásaitól tanulni; de a' tudományt ne hozzuk ellenzetbe étellel és természettel, annál kevesbbé hirdessünk szóval, itéssel, czélatokkal ollyas hitet, mintha a' tudomány lerontója volna emberben vagy íróban a' természetességnek, a' természet iránti szeretetnek... Midőn idők voltak, melyekben szüleink siráncokztak, ha egyik vagy másik közülünk művészetre p. o. színészeti pályára határozta el magát, a' józanabak közülünk sajnálkoztak az illy szülék szűkkeblűségén, előiteletein. 'S most már olly idők boruljanak ránk, melyekben a' tudomány ellen emeljük szavunkat irodalomban, művészetben, 's még se emelkedjek viszont szó, mely kikeljen e' még szánandóbb szűkkeblűség, e' vétkes előítélet ellen?... Tudomány és művészet a' természet kebelén virágzik; a' kettő nélkül mit sem ér az élet; — tudomány, művészet és é l e t nélkül satnyul az irodalom: együtt kell lenni mind a' háromnak, hogy az utolsó viragozzék. Irodalmunk érdekeben akarjuk remélni, hogy az effele kikelést tudomány ellen minden szerkesztő visszautasítandja lapjából. Ne tegyük neveltségessé magunkat tudománybíró komoly férfiak előtt, ne tegyük szépirodalmunkat sajnálat tárgyává illy affectatio által. Jaj azon szépirodalomnak, mely tápláló, vezérlő erős flvérét, a' komoly tudományt, megvetni vakmerősködnék! — E' számban még B e n e d e k J ó z s e f aláírassal, 'Vetélytárs' czím alatt sikerült beszélyke közöltetik, mely a' szerelemföltés gyászos következtését hatályos életképben közli. — 'A' gleichenbergi forrás' czím alatt M a n n ó A l a j o s a' hasonló nevű stajerországi fűrdőt szépen előadva írja le, egy igen kedves népmonda kíséretében, mely e' forrás felfűdözését tárgyazza... Kíváncs volt, ha hazánk nagyszámu üdvös fűrdőről olvashatnánk hasonló népregéket, melyek a' vidékbeli nép ajkain itt ott aligha nem volnának feltalálhatók, 's csak a' figyelmes gyűjtő tollára várakoznak.

NEMZETI SZINHÁZ.

BÁNK BÁN, eredeti történeti dráma 5 felvonásban, írta K a t o n a J ó z s e f.

A' dramai anyagban olly dús magyar történetek még mindig nyitatlan aranybánya gyaúnt — illetetlenül hevernek öskronikáinkban 's fáradhatlan szorgalommal készült compilatioink — historiai irodalmunk nem igen áll egyébből — izmos köteteiben. 'S valóban igen föltűnő jelenet, hogy míg más népeknél az őstörténetek ezer nyomot hagytak a' költészetben, a' népregékben, az apáról fiura szálló néphagyományokban, — addig nálunk, az előkelőleg keleti, következőleg minden mások föltűnő költő nemzetnél, annak: mi volt egykor a' magyar? mikép érzett vagy gondolkozott? miként képzelte magát a' mindenség, az emberi társaság, a' nemzetek, a' vallási, erkölcsi, polgári és családí fogalmak irányában? utolsó nyoma is elveszett. A' történetbuvárok századok óta oldogatják a' magyarok származásának gonoszúl ne-

héz problémáját, 's ugynevezett népköltészetünk csak egyetlen egy adatocskát sem tartott fen, mely e' sötétben nyomra vezetne; ősapáink isteneinek elhunytával azoknak emlékeztele végkép kihalt; lerombolt oltáraikból romok sem maradtak az utókorra, hogy sejtethetnék a' fiak, hol 's mikép küldék föl áldozataikat a' hős elődök a' magyarok istenéhez. Árpád hősei elhunytak, 's velők tetteik is sirba szálltak, 's a' nép ajkain csak egy regécske sem forog, mely őt apái dicsőségére emlékeztetné, mely a' tettek csiráját lelkében megőrizné, mely irány 's határ nélkül szétkalandozó sejtelmeinek 's vágyainak alakot kölcsönöznö. A' földműves hidegen vonatja szántóföldjén ekejével a' barázdát, nem gyanítva, hogy ott egykor talán ősök harczolának, 's hogy:

„Tán a' por is e' szép mezőn
Nemes szívek hamvából jön!”

hogy a' kö, mellyen délőrájában faradt tagjait pihenteti 's szűk ebédjét elkölti, hajdan talán egy áldozó „kadr“ imazsámolyául szolgált. Más népeknél a' népköltészet egy ivadékról ivadékra szálló elő historia; míg a' magyar népnél még azon események emléke sem maradt fen, mellyek sorsára legtartósbb befolyást gyakorlának. A' legnépszerűbb magyar királynak, Hunyady Mátyásnak is, már csak czinkotai iczejét ismeri, mert mióta Mátyás királylyal az igazság is elköltözött, a' magyar népi igazság alatt csak utlevelet ért, mely nélkül a' szegény legényt hűre teteti a' szolgabíró; sőt a' hozzánk oly közel cső kuruczvilágnak is csak neve forog itt ott a' nép ajkain. A' magyar nép megjelenése Európában, 's azótai történetei föltűnőleg bélyegét viselik a' véletlennek, a' rögtönzöttnek, a' mától holnapig tengésnek; történeti 's családi életében hatszáz évig semmi magasb terv vagy irány nem mutatkozik; 's mikor a' magyar élet bizonyos tervhez kezd idomulni, ez csak népisége rovására történik. Szóval a' fölött bizonyos factum lebeg, 's mi tagadás benne? e' bélyeg irodalmunkra is rányomult. Keleti ősjellemünkben kelljen-e keresnünk okát ez örökös semmihez nem tapadhatásnak, vagy történeteinkből fejlődött-e ki amaz? nem cézalom nyomozni. A' tény czáfolhatlanul áll; miként történeti népköltészetünk nincsen, 's csak ha megzendülnek a' magyar nótá búskomoly melodiái, kezdjük sejtetni, hogy e' népnek nagy napjai is voltak, mellyek azonban már letűntek, mint nap leszálltával a' deli báb, 's évek előtt feledett álom gyanánt enyésztek el az emlékezet táblájáról, csak egy névtelen vágyat, egy határozatlan tova merengést a' reggel és esthajnal szürkületebe hagytak a' szerelme tárgyaitól rég megvált 's a' sors csapási miatt megféledekenyült kebelnek!

Pedig a' történeti dráma, mint az epos, kiválólag népköltészet; 's Sophokles, Euripides és Shakspeare azért oly nagyok, mert a' népből és a' népnek költöttek.

Azon művek, mellyek, ha Bánk bánt kiveszszük, irodalmunkban a' történeti dráma nevét bitorolják inkább mint megérdemlik, jobbára csak kísérletek 's egytől egyig mind a' véletlennek 's rögtönzöttnek ama bélyegét viselők, mellyről főlebb tevék említést, 's ki tehet róla, hogy illy anyagból a' magyar dráma musája nem birt megszülemleni?

B á n k b á n r a, a' magyar irodalom e' gyöngyére, ugyszólva csak véletlenül bukkantunk, későn, évek mulva, mikor szerzője — kit mig közöttünk forgott, észre sem vevénk már rég elhunyt, 's mikor — hogy magának a' költőnek szavaival éljek — „halandósága köntösét“ a' kecskeméti sirkertben már régóta egyszerű hant fedi; és a' „hivatalos“ magyar literatúrában a' jó barátokkal fraternizáló kritikában nem volt annyi méltányérzet, nem volt annyi szemérem, hogy Katona Bánk bánját csak egy rövid említésre is méltatta volna. Álljanak itt e' szavak elégtételül a' korán elhunytak, 's komoly intésül az illetőknek, hogy a' genius, mint a' felhőkön áttörő napsugár, utat tör magának a' vakindulatok tömegén keresztül, 's hogy az idő megvesztegethetlen ítéletet mond illy mulasztások fölött. 'S most vissza a' dologra.

Történeti dramát írni mindig nagy föladat; 's mennyivel nagyobb oly körül-

mények közt, melyekben Katona József az irodalmat és nemzeti életet találta! — És ő e földadatot szerencsésen megfejtette, 's egy colossalis művet hagyott nekünk örökül, melynek még hiányai is csak a' darab jelességeinek kitüntetésére szolgálnak.

Tekintsük meg legelőször a' dráma színhelyét.

II. András, kit a' historia a' keresztes háboruk gyanus dicsőségében nyert osztályrészénél fogva jeruzsáleminek nevez, egyike volt azon fejedelmeknek, kiknek uralkodása, mint dúló jégverés, csak az okozott pusztítás által hagy fen emlékeket. Becsvágya elég féktelen volt arra, hogy bátyja 's királya ellen pártot üssön 's sz. István koronája után esengjen; de nem birt elég jellemmel arra, hogy e' koronát, midőn ez örökségi jog szerint fejére tétetett, méltósággal viselje. A' nemzet kizsákmányolása és az ország kincseinek elpazarlása napirenden volt, a' királyi javak zsidóknak 's mohamedánusoknak adattak bérbe, 's illy gazdálkodási rendszerrel elégtelenség és pártszövetkezések idéztettek elő, melyek ohajtott alkalmul szolgálnak a' nemzet jobbainak javait elszedegetni és külföldi kegyenczek kezére juttatni. A' királyi udvar egyike volt a' legromlottabbaknak az akkori időben, melyen határtalanul uralkodott Gertrud, a' királyné, thuringiai Theodorik szerint „regina, mulier virtuosa et fortis, quae foemineae cogitationi virilem animum inserens, regni tractabat negotia.“ — Endre azon emberek közé tartozott, kik a' nélkül, hogy értenék az uralkodás mesterségét, féktelen nagyravágásuktól naponkint újabb hódításokra hajtatnak, 's e' körülmény már maga is eléggé képes volt országglását szüntelen zavarokba keverni; e' fölött háborúi majdnem kivétel nélkül meddők valának: elég ok arra, hogy a' jobbágyok türehtlennek tartsanak olly országglást, mely adni sem nem tudott, sem nem akart; a' vevésben pedig sem feket sem hatást nem ismert. Itt szükség még egyet megjegyezni. Pártütést csak kettő igazolhat: vagy az emberiségnek őstermészetébéli megsértése, vagy a' — siker. András pártütését bátyja ellen egyik sem igazolá 's miután a' korona örökségi jog szerint reászállott, legbuzgóbb párt-hivei sem tagadhaták, hogy illy ember mellett törvényes király ellen föllázadni nagy tévedés volt, 's Endre mit sem tőn a' multak kiengesztelésére 's uralkodói hivatásának igazolására. Ellenben a' királyban sem csodálhatni ama változást, mely trónrajutása után a' nemzet irányában magaviseletén történt. Ő legjobban tudhatá, milly ingatag sajkán evez az, ki a' népkegy hullámira bocsátkozik; 's igen természetes, hogy örök gyanuval kíséré azokat, kik holnap talán épen olly készséggel lázadhatnak föl e' l e n e, minővel tegnap bátyja ellen m e l l e t t e harcolának. Illy helyzetben ő minden gyáva zsarnokok szokott eszközhöz nyult; t. i. udvarát 's országát külföldiekkel borította el, 's minden kényuralmak legnyomasztóbbikát, az udvari kegyenczek uralkodását kapatta lábra hazájában. Az idegenek, 's közülök főleg Gertrud királyné testvérei 's az ezekkel Magyarországra sereglett kalandorok kiszoríták a' hazafiakat a' legmagas hivatalokból, Árpád nemes hazája jövevény üzerek, uzorások 's rablók zsákmánya lőn, 's az országnagyok a' gyanakodó udvar legotrómbább faggatásaival üldöztetének. Így még nem tapodta senki a' hős szittyanép nemzeti önrerétét, illy sebet még egy Árpádutó sem ejtett a' magyar büszkeségen. A' főlháborodott kedélyek ujra meg ujra pártszövetkezésekben keresének enyhületet; Gertrud 's rokonsága tartatván a' baj főökának, a' békétlenek egész gyűlölete a' királyné 's a' „meraniak“ ellen fordult. Illyen volt körülbelöl színhelye azon eseménynek, melyet Katona József nagyserű dramájának tárgyaúl választá, 's véleményem szerint alig lehele szélszerűbb helyzetet választani, melyben az ősmagyar jellem teljes tisztaságában állíttathaték egy elvetemült udvar romlottságának ellenébe, küzdésben a' még meg nem szokott zsarnoki fortélyokkal, 's ez Bánk bán legnemzetibb, leghistoriaibb érdeke.

A' dráma főcselekvényeit elég leendő néhány szóval megéríteni.

András a' politikai lég fölötte kétes mérsékletében Galliziába utazik, ennek koronáját kisebb fiának Kálmánnak biztosítandó, előbb azonban határtalan hatalmat öps a' királyné kezébe, 's Bánk bánt, a' Bór nemzetség utódját nevezi ki nádornak,

hasonló hatalommal. Bánknak szép neje van, a' magas keblű Bojótí Melinda, k azonban férje, a' becsületet 's családi boldogságot egyaránt bálványozó Bánk távol tart az urvartól. Ez természetesen nincsen inyére Meráni Ottónak, a' királyné öcsének, ki Melinda iránt már Magyarországra jöttekor vétkes szerelemre gyuladt. A büszke királyné, öcséséhez vak szerelmében, nem gondolva az udvar becsületével 's jobbágysági nyugalmaival, Melindát az udvarra hívja, 's hogy Otto beteg kedélyének nyugalmat 's fölvidulást szerezzen, Bánk bánt különféle ürügy alatt az országban utaztatja. A' királynénak távolról sem jut ugyan eszébe, hogy Otto csábításra 's Melinda becsületének meggyilkolására vetemülhessen, de a' viszonyok 's Otto szerelmének természetes fejleménye hozza magával, hogy az izgatott vérű jellemtelen meráni herczeg csak Melinda bírásaiban találhat enyhülést forró vágyainak. Mindezek természetesen nem maradhatnak titokban; a' piaczi rágalom mocskos nyelvére veszi

„Melinda szép mocsoktalan nevét.“

E' pillanatot 's körülményt a' békétlenek legkedvezőbbnek tartják a' nádor megnyerhetésére; a' párt feje, Petur bihari főispán, titkos visszatérésre bírja Bánk bánt, 's házi becsületénél és családi nyugalmanál fogva ügyekszik őt a' pártütésnek megnyerni. Bánk bán visszatér, tanuja lesz az udvar elvetemültségének, 's lelkében rémületes gyanu ébred. De a' király bizalma és hazája boldogsága még mindig visszaborzasztják a' szilárd jellemű férfit a' pártütés eszméjétől. E' közben a' királyi udvaron, hol a' nádor visszatért távolról sem gyaníttatik, vigan folynak a' dolgok, 's miután a' csábítási kísérletek Melinda erélyes lelkén megtörnek, Gertrud pedig undorodva elfordul öcsésétől, ki sem a' jobbágynő erényét tisztelni, sem „egy asszony szeszélyein kifogni“ nem tud, — Otto a' leggyávabb eszközökhöz nyúl, 's egy elvetemült kalandor, Biberach, tanácsára, a' királynénak altató, Melindának, hevitő italt ad — 's az undok tett csakugyan az alvó királyné tudta nélkül végre is hajtatik. Biberach e' közben, véletlenül megtudván a' nádor megérkezését, 's már előre sejtven a' közelgő vihart, hátat fordít Ottonak, a' pártosok tanyájára megy, a' kilesett jelszóval: „Melinda“ beférkezik, 's mindent fölfedez. Most Bánk bán óriási merénnyre szánja magát, az udvarra siet, 's Melinda vallomásai után a' királynét saját teremeiben meggyilkolja. A' pártütés kitör, de a' koczka megint a' merániak részére fordul, a' királyné meggyilkolásának gyanujába esett Petur elesik, 's családjával együtt lófarkon hurcoltatik halálra. A' király e' közben visszatért 's meggyilkolt neje fölötti fájdalomában jobbra balra hánykolódik, míg végre a' súlyosan bántott nádor önkint kivallja, hogy maga volt a' gyilkos. E' közben hír hozatik, hogy az Otto által meggyilkolt Biberach végperceiben a' királynét a' Melindán elkövetett undok tette nevére ártatlannak vallotta. E' hír némi vigaszt nyújt az elcsüggedett királynak, 's midőn végre a' királyné gyilkosát is meglátogatja az ég haragja, 's híre érkezik, hogy a' megbőszült merániak a' nádor ősi várát 's javait fölgyújtották, rokonait a' lángok közé szórták és az ártatlan és szerencsétlen Melinda is áldozatul esvén el e' borzasztó eseményekben, holt teste a' hű Tiburez által visszahozatik, Endre mélyen megilletődven az ég végzésein 's különben sem bizván jobbágysági hangulatában, a' gyilkosnak megbocsát, 's ezzel a' fölháborodott kedélyeket kiengeszteli. Ez a' dráma rövid tartalma.

(Vége köv.) S e b e s h e l y i G á b o r.

Nov. 4. Egressi Gábor javára bérszünettel: B á n k b á n, dráma 5 felv. Kátona Józseftől. Ma a' jutalmazott adá a' czimszerepet, 's Lendvai a' királyt játssza; meg kell vallanunk, hogy e' szerepesere által egyik sem nyert, noha egyébiránt mind a' két művész bir olly jelességgel is, mit a' másokban nélkülözünk kell. Egressi G. több kiszámoltsággal játszott, mint Lendvai, 's azt Bánk regényes vagy lovagias jellemével összeférhetőnek nem tarthatjuk, annyival kevésbé pedig, mivel ezen számolás nem ritkán csaknem hideg közönöséggé fajult, a' bensőséget mellőzve, mellýnek

A jellem fölött túlnyomósággal uralkodnia kellene. Illy szerepekben Lendvai mindig nagyobb hatással működik, egyébiránt az illy művészi versenyzés mindenesetre érdekes, és azért épen nem vagyunk ellene, főkép ha aztán végre annál hagyatik a szerep, ki a közönség tetszését jobban ki víta magának. Lendvait két ezüstgyertyatartóval lepték meg tisztelői.

— 99 —

Nov. 5. B á j i t a l, dalj. 2 felv. A' czímszerepben hosszas gyöngékedés után Paksiné lépett föl, 's még most is jelei mutatkoznak e' gyöngékedésnek különben igen dicséretes működése alatt. Igen sajnáljuk e' fiatal hölgyet mind intézetünk, mind saját érdekében, hogy olly gyakran betegeskedik. Benza ne feledje, hogy a' vigságnak határai vannak, mire őt más helyen már ének előtt komolyabban is figyelmeztettük, mert Dulcamara jelleme maga olly nevetséges, hogy hatása torzítás által mindenesetre csak veszthet. Pecznek ma néhány hangja meglehetősen sikerült, 's tőle már ez is elég. Kimenetkor nagy tolongás volt a' csarnokban, mivel az oldalajtók nem valának nyitva, az az: a' rendezőség, igen sok dolgai közt, méltóztatott elfelejteni azokat kinyitattni. Ez a' zsebmetszőkre nézve igen kedvező eljárás ugyan, de a' közönség részéről bizonyára nem nagy köszönetet érdemel.

K—e.

Nov. 6. G r i t t i, drama 5 felv. Szigligetitől. Olly hanyag előadás, minőt egy hét óta nem láttunk, még Laborfalvi Róza is akadozott! Szathmáriné műtázásából visszatérvén, ma lépett föl először, 's csudáljuk, hogy e' derék színésznő tapsokkal nem fogadtatott, holott a' közönség ebben fukarkodni nem szokott 's megérjük nem sokára, hogy Egressi Bénit is megtapsolják, ha többször l é p e t t e t i k föl — szerelmes szerepekben. Egressi Gábor ma többször esett egy régi hibájába, mellyet, ha emlékezetünk nem csal, még eddig nem róttunk meg. Ő ugyan is mihelyt nagyobb szenvedélyességgel szaval, a helyett rendesen a-t kiált, például: „~~h~~attyu ~~az~~“ stb. Ettől könnyen elszokhatnak. Az utolsó fölvonásban mindazáltal midőn fiát vérpadon elveszni látta, a' szó teljes értelmében remek volt mind játéka, mind szavalása, e' pillanathban minden tekintetben egészen a' r é g i Egressi Gáborra ismertünk benne. Sajnosan kell itt érintenünk, mikép általános hiba színésznőkben, hogy, az egy Szentpéterit kivéve, e g é s z előadást csak igen ritkán láthatni tőlök művészileg és következetesen ábrázoltatni, e' nélkül pedig valódi művészetet nem képzelhetni.

— 99 —

Nov. 7. T i h a n y o s t r o m a, dalj. 3 felv. Therntől. Ismét olly hanyag előadás, hogy még Schodelné is distonált néha, mit azonban a' többihez képest, örömet megbocsátunk neki, főkép ha ezentúl egésséges marad, 's nem gyöngékedik minden illy bottláská után néhány hétig. Az utolsó fölvonásban olly nagy rendetlenség uralkodott, miszerint azt kelle hinnünk, hogy színházunknál a' rendező csupán a' játékszini czédulák bakjait segíti nevével lelödözni, 's ez azután elég a' dicsőséget.

K—e.

Nov. 8. B á n k b á n, dráma 5 felv. Katona Józseftől. Ma Lendvai nem játszik olly kedvvel, mint először, 's ez mindenesetre hiba. Lendvainé szép hangja nem bírja már meg az illy nagyobb erőfejlesztést igénylő szerepeket. Egressi ma a' királyt személyesíté 's nagyon csodáljuk, hogy a' közönség tapsviharral nem fogadta őt, illő halából, mivel ma nem — Bánk szerepében lépett föl. — Tisztelt igazgatóság! Ugyan nincs mód, melly szerint a' zenészkart kényszeríteni lehetne, hogy irtózatosszöszögésével ne bicskázák halálra fölvonások közt a' közönséget? Ha ez még sokáig tart bizony nem fogjuk csodálni, ha egykor maga a' közönség erőlyesen bíraskodandik a' makranczos zenészkarral fölött.

S —.

Nov. 9. b é r s z ü n e t t e l, H u n y a d y L á s z l ó, dalj. 4 felv. Erkelről. A' zenészkart egyet kettőt botlott ma, ez azonban darab idő óta szokása kezd lenni; így például minap Kovácsné jutalmára D o n C a e s a r d e B a z á n adatván, a' 2-dik fölvonási ének zárszavát a' karigazgató — magyarul nem tudván mert magyar színháznál van — elhibázta, 's hamarabb kezdeté a' zenét, mielőtt még Lendvai be-

szédét végezte volna, mi a' kardalnokokat természetesen kis zavarba hozta, 's miért az egyik egy főszínész által s z i n p a d o n és a' közel állók hallatára olly szitokkal illeteték, melyet egyenesen Isten káromlásnak kell neveznünk. Rendre kell igazítani a' zenészkört, és illedelemre kell tanítani a' színházi kényurakat! — 99 —

Nov. 10. bérszünettel: B á n k b á n, dráma 5 felv. Katona Józseftől. Köszönet a' bérlő közönség nevében ezen ismételt bérszünetekért, melyek némi kis hasz z o n b é r l é s i büzt terjesztenek ugyan, de azért se baj! Kárpótlásul a' s o k bérszünetért talán majd k e v é s újdonságot nyerend a' közönség. Az előadásról semmi újat nem mondhatunk, kivéven, hogy az kissé gyöngébb volt az eddigieknél a' miegyebiránt nálunk már szokás, a' szokást pedig törvény gyanánt tiszteli a' m a y a r ! *)

S — —

IRODALMI FURCSASÁG.

Egyik minapi számunkban azon kérelmünket nyilvánították: vajha a' sok versek áradázó hullámitól a' t. cz. költő urak megkímélnék szegény fejünket; 's mi történt? Az engesztelhetlen versek azóta novellaköpenyben kopogtatnak be hozzánk, 's a' novellairók száma ez időtől fogva annyira szaporodik, hogy maholnap könnyebb lesz novellát írni, mint végigolvasni. Egy kis szerelem a' patak mellett, vagy az ablakon át; erre fellelkint boruló vész és akadály az átkozott nagynéne- vagy mamában 's denique egy tüzes csattanó csók, elrablása a' kedvesnek, vagy véletlen meghalálózás a' kedvesért a' mama trucczára 's több effélék teszik anyagát mostani novelláinknak, — 's ezek olly rendes és szokott modorban 's lánczolatban folynak, 's annyira hasonlítanak egymáshoz, mint egyik tojás a' másikhoz, vagy mintha íróik S z é l G á s p á r poéta nadrágszíjával birnának, mellyel az verseit rendesen kimérni szokta. — A' napokban volt szerencsénk a' sok közül egyet átolvasni. Ó, nyájas olvasó, illy roppant novellát te nem foghatsz olvasni soha; e' szerencse csak szerkesztőknek adatott, még pedig azok közül is különösen a' segédszerkesztőknek! — Nem tudjuk, az ismeretlen író, nem elménczsegből küldte-e hozzánk e' művet, próbára akarván tenni szerkesztői tapintatunkat 's izlésünket: de mi mindenesetre köszönetet szavazunk neki a' víg percekért, miket beszélye olvasása nyújtott; 's nem állhatjuk meg sehogysem, hogy belőle néhány sort t. olvasóinknak föl ne mutassunk, sajnálatunkat fejezven ki egyszersmind a' felett, hogy az egészet, rettentetésül fiatal novellairóinknak, nem közölhetjük. — Címe a' beszélynék: „Irathna és Csamaz“ vagy „A' csendes szerelem szüz hajnala.“

(Leírása a' leánynak.) Ő szép volt, csaknem a' tulzásig — e' néhány szavak odavezérlelnek bennünket, hol minden, mi azonos a' szépség és kellem eszméivel, szünnék a' további fárasztóan unalmas magyarázat bibeléseivel.... Nézzétek végig ez alakot, nyargaljátok be szemetek villámláló legkisebbke lépéseit is; — van-e olly erő, hatalom minden szigorúsága mellett is, hogy ellene roszaló vallást avagy megjegyzést tehessen.... Van-e szebb fekete szeme az ég anygálának, mellyben annyi üdv, méltány, vallási fensőség, 's tiszteletre vonzó erő barátkoznának rokonkebellet együtt? Látjátok ezen arcot, hozzáadva a' finom horgas orrt, és gyermekiesen kiesiny ajkat, nem némultok-e el, mint hal a' csergedő patak mélyében, ennyi föntségnek vakító pazarlása előtt!... fesse-m-e tovább a' szűk veres váll alól kiszökellni látszó mell homorúságát? 's a' habpuha tagokon andázó hó-

*) Legyen szabad ez alkalommal figyelmeztetnünk a' tisztelt igazgatóságot, mikép a' megholt Katonának a' p a j a Kecskeméten lakik — a' legnagyobb szegénységben 's ennél fogva egy nemzeti intézet méltóságával 's nagylelkűségével tökéletesen megférne, ha hogy az inséggel küzdő apa, azon szép jövedelemnek, melylyel korán elhunyt fiának lángese a' nemzeti színházi pénztárt gazdagítja, bár csekély részecskéjével is, megvigasztaltatnék. — Bizonyosak vagyunk benne, hogy a' tisztelt igazgatóság e' körülményt nem tudta, különben e' figyelmeztetésünkre nem is lett volna szüksége! S z e r k.

szoknya ránczolatok remek művét? és a' fejéres topánnal fedezett lábak parányi-ságát? — Nem! . . . azt nem tehetem! semmisülve érzem magamat e' varázsraj-zolat körében; szavakat nem lelek vázlata kifejezésére, minden kísérlet haszontalan, — látásban pontosult érzelmimet akaratlanul az ámulat csodás működése hatalmában kerítvén zsarnoksága minden súlyával terhelte meg.

(A' leány szerelmi epedése.) „Istenem, Istenem! mi is lehel-tett engem, szinte fenekig átváltozottnak találok magamat 's kinos helyzetemben alig ismerek önmagamra, — pedig nem egyetlen férfit láték életemben, és mégis csak ha őt láthatom, ha közelebb lennék, lelem föl nyitját a' boldogság terem-nek . . .“ E' szózatokat ereszték szabadon kinos börtönük öbléből a' fölnyitl rózsajkakban őrködő gyöngyfogak két sorzata; a' végszavak lezengte alkalmával mindig összebb hullott a' szétnyitl rózsakehely, miglen egészen bezáródék . . . Oh haza, haza . . . zokogta végre a' leányka (elunván várni kedvesét), és utnak in-dult, szorult csüggeteg léptek 's lesütött fő bélyegeivel . . . Midőn csolnakához közelge neme az andalgásnak szorította össze keblének minden edényeit, mely érze-lem lábait a' fű üstökéhez kötven, önkénytelenül feltartóztatá az induló szüzet.

(Csamaz, a' kedves megérkezik.) „Irathna!“ kiáltott az idegen.

A' leányka viaszfakó volt, minden tagjaiban reszkete, mint fuvalom korbácsa alatt az erdei haraszt; szemei megvizesedvén két kis zuhanyt alkotának az arcz simáján, szederjesült ajka fölnyitl 's hangos sikoltásnál egyebet nem vala képes teremteni 'stb.

(Hosszu szerelmi édelgés, távulról villám-lás.) „Oh, Csamaz! maga az ég is irigyl boldogságunkat!“ . . . Majd az oro-zott csókokat vizsnoozva, lent hangon intézé (t. i. a' leány) hozzá (t. i. Csamazhoz) szózatát: (S itt a' szerző olyan okoskodást ad hősnéje szájába a' szerelemről, mily-lyen csak meglett férfit szájába illik).

(Néhány rendkívül megragadó phrasisok.) Csend és sötétület szelleme ült lbavár tornyai felett, fejét vállaira hocsátva, 's félíg nyitott szemeivel a' körülötte tárgyakon tévedezvén . . . Estére konga nyöszörgő hangján a' góthmangorú imalak tornyának lakója, 's anda szózatl a' nem nagy érczműnek tom-pás hangulatban olvadának össze az éj hallgatag fátyolával 'stb.

Éjfel van kün, olly fekete és tömött, hogy szinte marokra lehet fogni hollószárnnyait. a' szemek csónaka keskenyebb medert nyerve, a' szájacská egészen lezáródott, és a' szép arca egy gondolkozó szobor mintáját képezte.

(Itt több jeles helyek fordulnak elő, de melyek csak a' szövegben érdekesek, például, midőn Toldá asszony a' vén dajka bejelenti Irathnának a' későn érkező Csa-maz urfit, 's számára bebocsáttatást kér: „Az nem történik meg — szól Irathna — mond neki, látogatását illy későn még el nem fogadhatom: sem szüzi szemérmem, sem pongyolám üdvözlését méltányolni személyesen nem engedik, 'stb eff.) —

Fájdalom, e' költői virágokkal teljes művet egészben nem közelíthetjük: hanem a' szép irodalomnak — különösen e' nemben egy barátja nyilvánítá előttünk, miszerint saját költségén e' gyönyörű művet kész lesz kinyomatni, ha a' derék szerző azt áten-gedendi; mely esetben egyszersmind kéri e' műbarát a' tisztelt szerzőt, hogy nevét vele tudassa, mert illy mű megérdemli, hogy szerzője becses neve homlokán ragyogjon. Kéri továbbá szerzőt, hogy illyféle művekkel minél többel szerencséltesse az olvasó világot, 's ő mindenkor késznek nyilatkozik azok kinyomatására: egyszersmind ajánl-ja a' véleménye szerint ifjú szerzőnek, hogy ha még nem bírná, szerezzé meg „Me-gyes vagy a' fonyasztó szerelem“ című igen jeles regényt Pozsonyból; ezt ifja szerző sok tekintetben mustraul használhatja, belőle még több költői kifejezéseket 's kerek-dedséget tanulhat. — Ajánlkozó műbarát az említett jeles regényt classicus és zseb-könyvül használja 's azt állítja, hogy hozzá hasonlót, a' magyar irodalomban, csak szerző művében talált.

NÉHÁNY SZÓ A' NÖNEVELÉSRL.

(Vége.)

Szükségesnek tartom megemlíteni végül még azokért, kik nőnevelő-intézeteket osztályozni szoktak, 's e' miatt tervem szerintit nem eléglenek, a' magasabb igényűek számára: hogy fülemben mindég igen fonákul csengett a' nőnevelőintézetek föl- és alfokra osztályozása. Véleményem szerint nevelőintézet csak egynemű, csak embert nevelő lehet. Vagy talán a' növeléshez csatolt máz, külső ügyességek avatják azt fölsővé? Mosolyt idéz valóban, midőn gyermek ruház szülőjére nevet. Sem alsó, sem fölső nevelőintézet nem létezhetik tehát; nevelőintézet csak az, melly szellemünket műveli ki. A' melly erre nem elégséges, vagy csak kicsiráztatni képes, azt az álladalom oszlassa föl, vagy keresztelje másnak; mert az ilyen, haszon helyett kárt tesz, egész emberek helyett, felet növelvén. Félig nevelt ember kártevőbb, mint az egészen parlagon maradt; az fonákul tesz ez semmitsem tesz; semmit nem tevés csak pangást idéz elő; a' fonákul tevés, többnyire a' természet fejlődése ellen folytat pusztító harczot. — Vagy talán az neveztetik főbbnevelőintézetnek, hol a' szerencse szülőtti képeztetnek? az ismét lehetetlen; a' valódi nevelő nem ismer polgári osztályzatot, ő csak gyermekeket vesz át, 's embereket kell visszaadnia, ha földadásának hive akar 's tud lenni. Sokkal fölsőbb emberi méltóságunk, mint azt polgárzati osztályzatunk föltételezhetné.

Én az ugynevezett fő- és alrend közt más különbséget nem látok, mint azt, hogy egyiknek a' sors nagyobb tért nyitott (polgári rendezetünknel

fogva) az emberiségnek használhatni, másikat szűkebb körbe szorítá; egyiknek több eszközöket nyújtott jötevésre, másiktól megtagadá.

De mégis egy főrendű hölgynek több képességekkel kell birnia magas köre betöltésére, mint egy polgárnőnek: jegyeztetik meg? Épen egyenlővel! Higgyétek, az élet ezerszerű küzdései közé vetett polgárnőnek még több szüksége van szilárd kormányozóra, azaz észvilágra, mint a' kényelem körözte, minden kívánságát önkényüleg sikerülni látó szerencse szülöttinek. Mért kellene kevésb észszel, tudománnyal, 's érzéstelenebb szívvel ruházva lenni egy közrendűnek, mint egy urhölgynek? Egy család boldogítására, 's abbani rend kormányozására, épen ugy egész szívvel, 's teljes világos agygyal kell birni, mint uradalmak üdvöztetésére. Sőt, ha a' dolgot tárgyalni akarjuk, az alsóbb rend nevelésére még több gondnak kellene fordítatni. A' szerencse szülöttinek akarata ha jóra kifejtetett, ők kész emberei a' társaságnak, mert már születésük története kezükbe játszák akaratuk megtestesíthetését; de a' mostohaszülötteket kell munkálódásukat sikerítő eszközökhöz jutásra is ügyesíteni. A' férfiakkal így áll; a' nőfelre nézve még inkább. Neveltséget nélkülöző polgárirendű nőnél nincs a' mindenségben valami elhagyottabb. Támaszt tehát neki, támaszt! azaz kifejtett agyat, hogy a' társadalomhoz, (mellynek közepette most számüzve áll) csatlakozva hasznos tagul munkálhasson; 's ha földrészeket fölfedező, ujja alakító, vagy rendítő Columb, Franklin, Napoleon nem válik is belőlük, a' nevelésükbe vert tőke dúsán kamatoz, ha kötelességeiket teljesítőkké fejlenek.

Nőnevelő-intézeteinket tehát nem lehet alsó és felső címűekre osztályozni; minden nevelőintézet célja emberformálás levén. Hogy pedig az emberré alakult gyermekek közül, mellyikből válandik körülményi edzések, vagy dúsabban fejledező lelkierő által, hasznosabb, 's ennélfogva csillogóbb tagja a' társaságnak, a' fölött nem a' magot szóró nevelőintézet határozhat, hanem a' gyakorlati élet. Az pedig, hogy a' szüle gyermekeit egy vagy más intézetbe küldje, vagy azt honn nevelje, vagy neveltesse, egyesek szabad akaratától függ, valamint az is, hogy még a' neveltségen kívül tudóssá, szakértővé képeztesse, és más pipere-, kézművességben honosíttassa, — ismét egészen a' nevelés körén kívül esvén, teljes szabadságát gyakorolhatja szülő vagy növendék.

A' terveztem nőnevelőintézetnek tehát olly forrásnak kellene lenni, mellyhez nem néhány dús juthat szellemét tisztázó tanulmányokért, hanem a' magyar nők serege. Ne gondoljátok alapító lelkesek, hogy ez megbírhatalan összeget kíván: egyszerű és olcsó az emberré nevelhetés mestersége, adatkozzatok reá, nyeresémetek végetlen dús leend, midőn osztalékul magukat, titeket, kötelességeiket értő, lelkes nőket ölelendetek keblei tekre.

*

*

*

Legvégül, hozzátok hazám női még párszót, kik talán itt-ott elevent érintő szavaimat sértőnek tartjátok. Azon forró szeretetre, — melylyel sorsotokat keblemben viselem, — kérlek, ne értsétek félre barátotokat! El kelle mondanom — ha kebletek marczanglásával is — a' valót; és elmondám, mint röviden lehete, miként gondolok én rajtatok segíthetni. Ne legyetek sértve, ti nevelésben elmaradtak, rátok nemzetemtől áldást esdekelttem, és ne legyetek ti se fonák nevelésnek honiatlan- 's önállástalanságának tömkelegébe bonyolítottak! a' megtérésre utósó perczünkig nyitva áll a' pálya. És nektek (jobb sorsotok áldásai által nevelés kincseinek dús birtokosi) azon fönséges hivatás jutott, hogy barátotoknak lelkes értelmességekkel kezet nyujtva, munkáljatok nőnevelőintézetek alapításán. Létesítésének módja olly egyszerű, hogy azt minden akaró község, vagy város megbirhatja. Ugy mint:

Egy épületet vásárol, vagy bérel, mellyben, ha lehet, kettő, ha nem lehet, egy terem tanulóteremül használtatik; ezenkívül két szállás, két tanítónak, kik ha lelkesen fogják föl hivatalukat hatot személyesíthetnek. Ezeknek olly illendő fizetés, melly képessé teszi őket egészen vállalatuknak élni. Nőnevelőkül, véleményem szerint, kizárólag nőket alkalmaznék, ha jelennen egészen kielégítő kevés volna is lelhető, eddig ezen hivatalra csupán idegeket alkalmazó honunkban, — az idő érlelne illyeket. Ha a' nemzet komolyan lépend föl magyar nevelőintézet létesítésére, a' magyar nők közül is elég válik, ki komolyan kiképezi magát illy hivatalra. — Ha hazánkban, minden ötven növendékre illy egyszerű, de jól választott tanítókkal ellátott intézet alakul: tiz év alatt nagy, kívánatos fordulat leend nőnevelésünk terén látható.

De hol kapni az ügy szentségét értő, 's érző oktatót, vagy nevelőt? Ne essünk kétségbe! hazánk sok kincset rejt még rétegeiben, általunk nem ismertet: területén is így lehet. Ugy hiszem, nem lesz szükség lámpát gyujtanunk, mint a' hajdani bölcs tett, hogy embert találjunk; ember pedig, kis gyakorlat által, önképére 's hasonlatosságára majd csak tud embert formálni növendékeiből. Még ugyan nincs nevelőket képző intézetünk; de azért válhatott e' pályára már is elég. Hitem szerint, még nevelőnőket képző intézet esetében is szükséges ezen valóban mesteri hivatalra válni; a' gyermeknevelőnek, nemcsak a' nevelés száraz mesterségét kell megtanulni, hanem egy rakás nyugodt elmét, szilárd jellemet, és azon büvészetet is magáévá tenni, hogy ezerféle természetű növendékét úgy tudja kormányozni, hogy azokat, ha különböző uton is, egy célra vezesse.

Istennőket nincs ember hatalmában képezni, ez nem is szükséges a' földön; de jó, becsületes, hasznos nőket formálni, nincs emberi erő fölött. Ne essünk tehát kétségbe, a' ki mer az nyer! Állítsunk intézetet, akad abba nevelő. Már egy alkalmast ismerek ('s ha kell ajánlom is); mértne ismerne

más polgártársam másikat. Alapíttassék tehát nőnevelőintézet, mennél több, annál jobb; nemzet, vagy egyesek alapítsák, az mindegy, csak legyen; a' nőnem egyeseké épen úgy, mint a' nemzeté, egyik sem tesz körén kívül, ha neveltetéséről gondoskodik. A' nyeresmény, mint mondtam, bizonyos, dús, és nemcsak szellemi, de anyagi tekintetben is; nemcsak kebleinknek hoz a' nők neveléséből kifejlő jólét örömkincseket, még erszényeinknek is. Egy világosodott elméjű hölgy soha nem fogja, kába követeléseivel, sem apját, sem férjét tönkre vinni, mint most nem egy példa van, 's legtöbb a' fonák nevelésben részesültek közül.

Egyéni tekintetben is mellözhetlen szükséggé vált a' nők neveltetése. Férj ugyan még nem voltam, hihetőn nem is leendek: de véleményem szerint, a' férfi műveltségének legbizonyosb próbaköve a' nő választása; lehet-e egy művelt férfiről nézve kedvetlenebb helyzet, mintha nője nem szellemrokona; az illy férj sorsa örök mentőzés, pirulás, a' nyilvános körökben, házában pedig kopár, élvezet nélküli gyámnokoskodás; 's ez nem is lehet másképp egy kormányozni magát sem képes lény körében.

Egészségére váljék, ki az illy nőülést szereti! Én a' házasságot, mint a' barátság legmagasb eszméjét tekintem, olly barátságát, melly egyedül nő és férfifél egyesüléséből fejlődhetik; de csupán akkor, ha az egyesülő felek istenibb része hasonló fokra emelkedve, egymás becsüléséből lobog szerelmi barátságuk. Csak házaspár közt nem létezhet fölsőbb- vagy alsóbb-ság; élettapasztalat igazolja: hol egyenetlen részekből történik a' párlás, ott egymás boldogítása helyett, egymást kinozzák.

Állitassanak tehát nőnevelő-intézetek, hogy az emberiség csudás nővénye rendeltetése magasára fejlődhessék, ápoljuk ennek gyümölcsöt hozó virágszárát; ne zárjuk el tőle világosság éltető sugarát, hogy necsak illat terjesztő, de nemes gyümölcsöt érlelendő erőre fejlődhessék. Neveljünk okos, nem okoskodó nőket, hivatásukat értőket, nem szaktudományokkal csillogni tudókat, akkor a' férjek nem pirulandnak többé nők tettei miatt, a' szülők nem panaszkodnak engedetlen gyermekeikre, és a' társadalom nem küzdend annyit előhaladhatásának nehézségeivel. Nagy, nagy kö emeltetik el a' magyar nemzet haladása pályájáról, ha a' nők, (czélszerű neveltségük nélkül fogva) nagy hivatásuk körét méltólag betöltik.

Karacs Teréz.

EGY JELENET II. JÓZSEF KORMÁNY- TÖRTÉNETÉBŐL.

Az országgazdaság újja alakítása, 's mi evvel kapcsolatban állott, a' néposztályok egymásiránti viszonyainak szabályozása, egyik legérdekesebb 's legfontosabb terve volt a' langeszü, emberszerető II. Józsefnek. Élénk igazságszeretete visszaborzadt a' hűbéri idők fonák intézvényeinek azon maradványaitól, melyek szerint egy osztály a' köztársaságból kiáradó minden javakat 's előnyöket kizárólag élvez, míg egy más, hasonlíthatlanul számosabb, minden személy- 's birtokjogtól megfosztva, rabszolgai állapotban teng, 's mégis egyedül maga viseli az állomány minden közterheit. És József nem olly fejedelem volt, kit bármi nehézségek, — származtak légyen azok az évek hoszu során át megcsontosult állapotok belviszonyaiból, vagy az emberek tudatlanság szülte előítéleteiből, - visszarettenhettek volna terveitől, melyeket esze és szíve egyaránt javalt. Rendíthetlennül állott tehát elhatározása, hogy az elnyomott osztálynak bilincseit feloldja, elveszett jogait visszaadja, 's egy részről a' terhek, másról az előnyök és tehetség közti egyensúlyt, egy újdön alkotandó adórendszer által, helyreállítja.

Nem szándékom itt előadni e' tervet, 's a' lángebuzgalmú császár munkálatait 's rendeleteit, melyek e' tárgyra vonatkoznak; mellőzöm az akadályokat is, melyeket egy részről az, e' terv által anyagi érdekeiben érzékenyen megsértett, kiváltságos osztály, másról a' szükséges előmunkálatok hiánya vetett a' császár törekvései ellenébe. Csak azt jegyzem meg, hogy a' terv végrehajtására mindenekelőtt szükséges volt egy közönséges népszerűírás, mellyben az egész népség minden osztálykülönbség nélkül benfoglaltassék, 's hogy már ezen első lépteiben is olly nehézségekre talált József a' nemesség részéről, melyeket csak az ő rendíthetlenn vas akaratának sikerült meggyőznie. Az 1784-ki aug. 16-kán kibocsátott leirathban, melly a' katonaság hozzájárultával készítendő összeírás módjáról intézkedik, világosan kifejtette ugyan József, hogy ezen összeírást országgazdászati célokból rendeli, 's a' nemesség jogait az által sérteni távulról sem szándékozik. De alig tétetett közzé a' kir. rendelet, már is közönségessé vált a' hit, hogy az összeírás nem egyéb, mint előzménye a' hadügy ollyképeni szabályozásának, mint ez a' német és cseh tartományokban már fenállott, 's miszerint az ebbeli nemesi kiváltságok 's az ősi fegyverrekelés eltörülttetvén, mindenki osztálykülönbség nélkül köteleztetik majd hadi szolgálatra. A' vármegyék tehát körlevelek által szőlíták fel egymást, a' nemesi jogok 's fenálló törvények erőlyes védelmére, 's alig hármat vagy négyet kivéve, valamennyien, 's némellyek az ősi szabadság lángéretének túlárado hevében, a' legkeményebb kifejezé-

sekkel írtak fel a' császárhoz. Azt ingerültség majdnem erőszakos kitörésig emelkedett, 's csak az országba rendelt számos katonaság, 's a' császár azon nyilatkozata, hogy „az előtte tudva lévő módok által kényszeríteni is fogja az engedelmeskedni vonakodókat“, birta arra a' megyék nagyobb részét, hogy engedjenek a' vaskényszerítésnek.

Mig Magyarországon ennyi ingerültséget, ennyi zavargást okozott, azalatt Erdélyben az oláhság valóságos fellázadásának is némi indítóokává lőn az összeírás. De, valamint minden egyéb néplázadás, nem azon látszólagos okokból, mellyek a' kitörést közvetlen megelőzik, hanem a' társasági viszonyok hibás állapotából szokott származni: úgy az oláhság e' lázadása is a' népállapot viszonyaiban mélyen gyökerező okokból vette eredetét, 's anyaga már rég össze volt gyűlve, midőn az összeírást illető rendelet közhirré lett; 's ez csak a' kitörést siettette, csak a' gyújtó szikrát vetette a' gyúlékony anyag közé.

Az oláhság századok óta nyögött a' zsarnoki önkény vasvesszeje alatt; minek következtében, mint közönségesen történik, mély erkölcsi romlottságba 's vadságba süllyedett. Az önérzet is rég kiveszett kebeléből, 's az iga súlya alatt, melly alól utat a' szabadulásra nem látott, szolgai engedelmes-séghez szokott. De a' népek türelmének is megvannak a' maguk határai, mellyen ha történetből állalépnek, szilaj árként tör ki az elvadult lelkek indulata 's féktelenül rombol és pusztít, mint egy iszonyú boszúeszköz, az elnyomott, megsértett emberiség nemesítésének kezében. És ez történt az erdélyi oláh néppel is.

József reformjai, mellyeknek majd mindenike sértette a' kiváltságos osztály érdekeit, vagy harcra kelta a' meggyökeresült előítéletek ellen, szörnyű zajt támasztottak az országban. E' zaj 's ezen újítások híre elhatott az oláhok közé is, sőt némelly reformok, például a' halálos büntetés eltörlése, őket, kik közt eddig gyakran hajtatott végre halálos büntetés, közelebről is érdekelték. E' mozgalmak pedig annál könnyebben keltettek föl e' népben is aziránt némi reményt, hogy valahára az ő állapotán is fognak könnyíteni, minthogy a' többi erdélyi népek, kivált a' székelyek kedvezőbb sorsa régtől fogva szálka volt az oláh szemében, 's olyan állapotba jutni heves vágyakat ápolt kebelében. És e' remény Józsefnek, erdélyi utazása alatt tanúsított emberszeretete, 's újabb és újabb rendeleteinek híre által mindinkább hitté szilárdítottatott. De a' reménnyel együtt nőtt állapotjuk súlyának érzete is, nőtt az eddig szívök mélyébe rejtett gyűlölség is uraik ellen; melly midőn reményüket teljesedni nem tapasztalnák, nem sokára azon közhiedelmet szülé a' népben, hogy az olly kegyesnek mutatkozott császár már számokra is több kedvező rendeletet bocsátott ki, mellyeket azonban az urak 's nemesek végrehajtatni nem engednek. E' hit rövid idő alatt lázas állapotba hajtá a' kedélyeket, 's már 1784 nyarán szokatlan elégtelenség 's nem ritkán dacz lőn észrevehető a' különben szolgai engedelmességű, minden emberibb érzésből kivetkezettnek látszott népben. Az engedellenekre rótt sűrűbb bünte-

tések olajt öntöttek a' parázsra, 's még inkább elkeserítették a' kedélyeket; minek világos tanúsága volt az, hogy a' rablást, mi köztük azelőtt sem volt ugyan szokatlan dolog, most már egész csoportokban kezdék üzni.

Ezen forrongó állapot a' kormányzék figyelmét sem kerülte el, mely aztán, mivel saját hatalomkörében módot annak orvoslására nem talált, az ügyet Bécsbe jelentette föl. József a' cancellariától kért véleményt e' rendtelenségek mi módon lehető meggátlása iránt. A' cancellaria pedig úgy vélekedett, hogy az eltörölt halálos büntetés visszaállítása 's a' vármegyéknek e' körüli teljes felhatalmazása nélkül nem remélhető a' megzavart közbátorság 's belbéke tökéletes helyreállítása. A' császár azonban elveitől e' részben sem akart eltérni, 's a' nyugtalanságok és rablások meggátlása végett minden határszéli ezredből 200 embert helyeztetett szét az oláhok között. De a' bajon ez szintugy nem segített, minf a' kicsapongókra mért szigorúbb büntetések; sőt ezek inkább még fölebb csigázták az ingerültséget. A' nép, melynek a' szolgáljaom mind elviselhetlenebbé vált, számos panaszokkal teljes folyamadást küldött a' kormányzékhez, sőt magához a' felséghez is, kérvén, alakítsa őket, a' székelyek módjára, határörző katonasággá. Kérelmökre tagadó válasz küldetett. De ez nem ingatta meg őket hitté vált reményökben; sőt, miután a' válaszban megigértetett, hogy panaszaik megvizsgáltatni és sérelmeik orvosoltatni fognak, még inkább meggyőződtek, hogy a' császár rajtok segiteni akar, és szándékaiban őt csak az urak gátolják meg. Öregbité e' bajt K. is, egy oláh határőri ezred alezredese, ki pártjokat fogván, panaszaikat a' fő hadi kormányhoz küldötte, mi által a' polgári előjáróknak különben is megcsökkent tekintélye még inkább megvettetett.

Az indulatok e' forrongásában, szerencsétlenségre, két esemény egész a' lázadásig hajtotta a' czélszerű közbelépés által különben még lecsilapítható zavargást. Bizonyos S. ki különféle kicsapongásai miatt hivatalától megfosztatván, kóbor életet viselt, minden gonoszságra kész, fondor, eszes ember, a' zavarokból hasznot lesve, megragadta az alkalmat, melyet az oláhok kedélyállapota bosszuvágyának 's ön haszonlesésének nyujtani látszott; 's az elégületlen népben titkon izgató beszédek kezdte tartani. Épen ez időben terjedt el az összeírás hiue is a' tartományban, 's hatása, melyet a' kedélyekre tön, épen ellentéte volt annak, mit Magyarországon okozott. Az oláhok részint Szalisztól, részint papjaiktól, sokan saját felfogásuk által is tévutra vezetve, akként értelmezték az összeírást, hogy általa katonákká lévén, földes uraik hatalma alól kiszabadulnak. A' megváltás jelszavaként kezdett ennelfogva hangzani köztök az összeírás, 's meg sem várva a' császártól kitűzött időt (nov. 1-jét), Szalisz ösztönzésére, Hátszeg vidékén, már sept. elején, számosan katonákká írták magukat K. alezredesnél. Alig futott ennek híre, 's az egész vidék rögtön mozgásban volt: husz, harmincz falu is jelentette magát az összeírára K.-nál, Hátszegen 's a' gyulafehérvári hadi kormánynál. Mihelyt pedig összeírva voltak, azonnal szabadoknak kezdék tartani magukat 's földjeiket az uri adó és szolgálat alól. Értessülvén e' zavarról a' kormányzék, az ösz-

szeirást, mely minden felsőbb parancs, 's a' polgári hatóság közbejárulta nélkül hajtatott végre, megsemmítette, 's az oláhságot uraik iránt engedelmességre szólíttatta. De a' felbujtott szilaj népet illy könnyen már nem lehetett lecsilapítani; sőt ez, a' fondor S-től folyton izgatva 's megerősítve azon hiedelmében, hogy az összeírást 's az általi megváltásukat is egyedül a' földesurak 's megyei tisztviselők ellenzik, még ingerültebbé lett. S látván, hogy a' nép indulata már azon fokra hágott, mellyen azt óhajtotta, titkon számos gyülekezetet tartott, 's azokban egy összeesküvési tervet közlött az oláhokkal. E' szerint a' télen által csöndesen tartanak magokat, biztosaik által azonban ügyekeznének részökre nyerni az egész oláhságot, 's ez sikerülvén, a' következő tavaszon valamennyien egyszerre ragadnának fegyvert, 's a' meghatározandó napon mind egyszerre konczolnák föl földesuraikat.

De, a' nemesség szerencséjére, a' terv nem nyerte meg tetszését a' többségnek, melly féktelen indulatát fél évig elfojtani már nem volt képes. Eddig is csak egy tulajdonképeni vezér hiánya késeltette a' lázadás kitörését; Szalisz izgató volt csak inkább mint vezér, mire, úgy látszik, vagy elegendő bátorsága, vagy kedve nem volt illy féktelen népcsoportnál a' csak önhasznát leső embernek. Akadt azonban vezérok is nem sokára egy Hóra nevű elszánt, bátor, ravasz, 's mint látszik, némi ismeretekkel is bíró férfiúban. Hóra, mint némellyek mondják, a' szalatnyai korcsmák haszonbérlese iránt támasztott zavargás miatt büntetésre kerestetvén, megszökött 's egy idő óta szerte kóborgott a' tartományban. Mások szerint pedig házából távozván, Bécsbe utazott, 's Brád helység számára, mellynek ő is lakosa volt, vásári jogért folyamodott a' császárhoz, egyszersmind pedig a' járásbeli szolgabíró is bevádolta a' népen elkövetett kegyetlenségei miatt; ki aztán ezért felsőbb helyről megrovatván, a' hazatért Hórát megbotoztatta. Bármi indította is Hórát, annyi bizonyos, hogy ő octoberben az elégületlen oláhok élére állván, elhitette velök, hogy a' császárral többször személyesen beszélt; tőle tudja, hogy ő felsége a' magyar nemességet nem tűrheti; előmutatott egy aranyos betűkkel írt oklevelet, mellyben neki ő felségétől meg volna hagyva, hogy az oláhokat zsarnok földes uraik igája alól kiszabadítsa, 's a' nemességet sorsosinak segedelmével kiirtsa, mi végre a' gyulafehérvári hadi parancsnokság már utasítást is vett legyen, hogy nekik szükséges fegyvereket osztogasson. Mindezek felett végre, szavainak tanuságául, még egy aranynak kiadott rézláncon függő 's állítólag a' császár képével ékesített emlékpénzt is mutatott elő, miket neki kegyelme jeléül maga a' császár adott volna. És a' közelgő szabadulás reményétől ittas vad nép hitt az izgatónak, ki némi ékesszólással is bírván, a' nagy ingerültségben lévő kedélyeket, talán az előmutatott oklevél 's lánccsal nélkül is, tetszése szerint hajthatta volna. A' nép tehát több helyt nagy csoportokban gyűlt össze, tanácskozni a' teendőkről, 's egész viseletével elárulta, hogy valamely fontos esemény előtérére lépett.

A' nép ezen forrongása titokban nem maradhatott sokáig a' megyei tisztviselők előtt; 's Hollaky, Zarándmegye alispánja, tudósítást vévén Hóra bujtogatásáról, a' kerületi szolgabírót néhány hajdúval tüstint Brádra küldötte, annak elfogatása végett. De a' zajra összecsoportozott nép, vezérét a' szolgabíró kezeiből kiszabadította 's ezt hajdúival együtt agyonverte. Mint a' szilaj vizárt, ha gátjain áttört, rohanásában feltartóztatni nem könnyen sikerül, úgy nem lehetett többé e' lázadást sem elfojtani, ezen eset után. A' bosszura gyúlt Hóra a' mind nagyobbra gyúlt csoportot azonnal a' közel fekvő nemesi lakokra vezette, 's az elkövetett vérengzés által vérszemet kapott vad nép dühe nem ismert többé korlátokat; a' nemesi lakok felgyújtattak, leromboltattak, uraik pedig családjaikkal együtt kegyetlenül felkoncizoltattak. A' rablók következő napokon a' szomszéd helységekből újabb meg újabb csoportokkal szaporodtak; számukkal pedig egyaránt nőtt vakmerőségek 's vérengzések. November első napjaiban, mire a' kormánysház a' történetekről értesült, már 10 vagy 12 helységben romban vagy hamvaiban feküdtek a' nemesi lakok, vérökben a' kézrekeríthetett földesurak. S. látván, hogy a' dühökben elvakult lázadók, tanácsra nem hajtvá, vesztökbe rohannak, idején gondoskodott önbiztosságáról. Előadta tehát, hogy fegyverek 's egyéb védszerek vásárlása végett Konstantinápolyba szándékozik menni, 's kérte az oláhokat, adnák át neki az urak feldult lakjaiból összesrablott pénzt 's drágaságokat. A' hiszekeny oláhok engedtek kérelmének, és S. ekként költséggel ellátva, Konstantinápolyba szökött, honnan sem maga többé vissza nem tért, sem fegyvert nem küldött a' rászedett oláhságnak.

S. távozta után Hóra egyedül maradt a' lázadók vezéréül; midőn azonban látná, hogy csoportjai naponként szaporodnak, Kloskát és Krizsánt alvezérekke nevezte ki. A' megrémült megyei hatóság a' lázadást már nov. 3-kán följelentette a' kormánysházának 's katonai segedelmet kért a' vérengzések 's dúlások meggátlására. De csak négy napi tanácskozás után küldetett némi katonaság, olly meghagyással, hogy utóbbi parancsok vételéig csak néző szerepet viseljenek, 's a' lázongókat csak jelenlétök 's intéseik által ügyekezzenek lecsillapítani, fegyverhez pedig csak akkor nyuljanak, ha a' lázongóktól megtámadtatnának. A' kiküldött hadi osztály ennél fogva. a' megyei tisztviselők minden kérelmei 's ösztönzései daczára is, több napig tétlen nézte a' lázongók dúlásait, kik ezt világos bizonyítványául vévén Hóra azon híresztelésének, hogy ő felsege a' nemességet általok kiirtani óhajtja, még iszonyúbb dühösséggel gyilkolták a' nemeseket, égették 's pusztították lakjaikat. Észrevevén Hóra, hogy hadának száma már több ezerre szaporodott, bátorsága annyira nőtt, hogy a' Maroson átkelvén, Dévát megtámadta; de a' lakosságtól, melly a' katonaság tétlenségét látván, maga fegyvert ragadt, veszteséggel visszaiűzetett. E' közben a' nemesség is, észrevevén, hogy a' katonaságtól nem védetik, a' lázongás pedig Zaránd-, Hunyad-, Fehér-, Torda-, Kolos- és Szebenmegyékben mindinkább terjed, nem csak Erdélyben, hanem néhány szomszéd magyar megyében is, például Szathmárban, fegyverre kelt. De már ez sem

ijesztette vissza a' dühös oláhságot; sőt nov. 8-kán és a' következő napon egy osztályuk már Magyarországra is áttört 's Arad megyében több helységeket megtámadott; honnan mindazáltal a' katonaságtól szerencsésen visszautaztak. A' fölkelt nemesek Erdélyben is több helyt megverték a' lázadók kalandozó csapatjait; de e' veszteségek 's az elfogott társaikon rögtön végrehajtott véritéletek nem csak el nem fojtották, sőt inkább gyulasztották az elvadultak dühét. Aradmegyéből éjjenként, hosszant tűzárban, világítottak Erdély határszélei. November 10-ig már több százig emelkedett a' felkonczolt nemesek száma. Kegyelem az elfogott férfiaknak, sőt még gyermekeknek sem adatott; a' nők 's hölgyek közül azonban többen életben hagytak; de görög szertartás szerint megkereszteltetvén, közoláhoknak adattak feleségeikül, kik ebben megnyugodni nem akartak, maguk is, mint előbb férjeik 's atyjaik, iszonyú kegyetlenséggel ölettek meg. A' nemesek iránti gyűlöletbe, úgy látszik, nem sokára vallási ábránd is vegyült. A' cath. papokat, ha a' rablók kezeibe kerültek, ugyanazon sors érte, mint a' nemeseket; 's e' mellett a' templomok kiraboltattak, a' szentelt edények méltatlansággal illetettek, az oltári szentség lábbal tiportatott.

A' kormányzó, a' helyett, hogy erélyesen föllépett volna, a' császártól kért futárok által utasítást, 's időközben csak intések 's fenyegetések által akarta elfojtani a' mind tovább terjedő lángot. Biztosokat, 's magát a' n. e. görög püspököt is kiküldötte a' lázongókhoz 's végre 20 főt hirdettetett minden főbb czinkos fejére. Látván azonban, hogy mind ennek semmi sikere, 's a' nemesség a' miatti bosszúságában, hogy a' katonaságtól nem védetik, már mindenütt fegyverre kelvén, nagyobb csoportokban támadja meg a' lázongókat, 's kiket közülök kézre keríthete, a' halál különféle nemeivel kegyetlenül végezi ki, méltán attól tartott, hogy a' nemesek és oláhok e' kölcsönös bosszuzállása csak nevelni fogja a' zavart 's elkecseregést. A' kormányzék ennél fogva, a' vármegyékhez küldött iratában, roszszalván a' felsőbb engedelem nélkül intézett fegyverrekelést, sürgette a' nemességet, hogy fegyverét letegye; ugyanazon időben pedig S. alezre-des vezérlete alatt egy székely huszár osztályt küldött az oláhok lecsöndestésére, kik időközben már mintegy 16 ezerre szaporodtak 's nagy részben mindenféle fegyverrel is ellátva voltak. S. a' vérontást lehetőleg megelőzni ohajtván, Hórát nov. 8-kán felszólítá, találkozniának a' két tábor között beszélgetés végett, mind a' ketten fegyvertelenül. A' találkozás meg is történt, és Schultz, azon feltétel alatt, ha békében szétoszlanak 's dulásaikkal ezentul felhagynak, ígéretet tőn az oláhoknak, hogy bűneikért bocsánatot, panasaiknak pedig részrehajlatlan vizsgálatot, 's ha valóknak találtnának, orvoslatot eszközlend ki a' császártól. Hóra az ígéretben megnyugodni látszott, 's fogadta S.-nak, hogy a' népet hazatérésre birandja. De ebben sem neki nem volt őszinte szándéka, sem a' felzajlott nép, mellynek a' beszélgetés tartalmát előadta, nem hallgatott már az okosság szavára; néhányan, a' mérséklettebbek vagy félénkebbek közül, elhagyták ugyan

a' táborn, a' többség mindazáltal folytatta dulásait. Mi szándéka volt légyen Hórának, eléggé kijelentette azon békepontokban, melyeket nov. 10-kén, a' mező-solymosi sőtiszt által, Hunyadmegye tisztí karához küldött. Kivánta egyebek közt, hogy a' nemesi jogok eltöröltsessenek, a' jószágokban aránylag a' parasztok is osztozzanak, 's adót a' nemesek a' parasztokkal együtt fizessenek stb. A' válasz határnapjául nov. 14-két tűzte ki a' rabló vezér, azaz fenyegetőzván, hogy ha addig válasz nem érkezik, Dévát azonnal ostrom alá veti.

Azonban már merészebb vágyakat is költött, a' rabló lelkében hiveinek roppant 's még egyre növekedő száma, és azon tekintély 's hatalom törvényes színe, mely személyére a' S. alezredessel tartott beszélgetésből háramlani látszék. Ezóta nem csak hívei nagyobb tisztelettel viseltettek iránta, hanem önmaga is sokkal fontosabb embernek kezdé tekinteni magát, kivel még a' császári had vezére sem kicsinyli az alkudozást. Birván némi történeti ismeretekkel, tudta, hogy Erdély a' hajdani római birodalom tartománya volt, 's az oláhság a' római nép maradéka. Arról kezdé tehát álmodozni, hogy az összes oláhságot egy külön független országban egyesítse, melynek ő alapítandja meg fejedelmi házát. Naponként növekedő ereje, a' kivitel lehetőségén, nem sokáig hagyta kételkedni a' fejedelmi fény 's méltóság ábrándképétől megigézett rablóvezér lelkét; 's kevéssel a' Hunyadmegyébe küldött üzenet után, az összes nemességhez is bocsátott egy levelet, melyben nekik békét ígér, ha előjogaikról lemondván, javaikat az oláhokkal megosztani, az óhitre általtérni, 's egy nemzeti király választásáig őt főkapitányul ismerni hajlandók volnának. Főbb czimborái közt pedig akként nyilatkozott, hogy az oláhországi hit- 's nemzetiségi társakkal szövetséget kötend, és segedmőkkel Erdélyt elfoglalván, a' régi római birodalmat helyreállítandja. A' tömeggel azonban még nem vélte közölhetőnek a' kitűzött magas czélt; 's annak még most csak ingerültségét ügyekezett folyton fentartani. Alvezérei által e' végre azt hirdetteté ki a' seregben, hogy a' császár már rég személyesen megjelent volna köztök, ha a' nemesek vele el nem hitetik, hogy az országban mirigyhalál uralkodik; három hét múlva mindazáltal bizonyosan köztök leszen 's maga is megmondja nekik, mit kelljen utóbb tenniök a' magyarok kiirtására.

A' ravasz Hóra ezen 's hasonló fortélyok által bámulatos hitelt 's tekintélyt szerzett magának, a' különben természeténél fogva is igen hiszékeny oláh nép között. Hazug hireszteléseit, miszerint állítá, hogy a' császárral folytonos összeköttetésben áll, már a' katonaság téllensége is eléggé igazolni látszott. És az indulattól elkábult buta nép, mely, mint némelyek tudósítanak, már mintegy 36 ezerre szaporodott, mindinkább szabadítóját kezdé tekinteni vezérében. De nem sokára megnyíltak szemei az okosabb résznek. A' válasz helyett Hóra feltételeire S. alezredes 900 székely határőrrel küldetett Dévára, honnan a' kalandozó oláhokat nem nagy fáradsággal vissza is üzte. Látván Hóra, hogy a' katonaságtámadó munkálatai, népe

bátorságát csökkentik, azt hiesztelte ki, hogy azok nem a' császár katonái, hanem egyenruhába öltözött magyar nemesek. Ezáltal sikerült ugyan hitelét a' többség előtt fentartani; de mégis számosan elhagyták táborát. Nehogy tehát ezeknek példái másokban is követőkre találjanak, mélyebben a' Hunyad és Zaránd megyei hegyek közé vonult, hova őt a' még csekély számú katonaság veszély nélkül nem követhette. Érzette azonban Hóra, hogy már egyéb indokok is szükségesek a' tömeg szenvedélyének lángban tartására. E' végre tehát előbb Hunyadmegye főispánjának, utóbb oláh királynak nevezvén magát, a' nemességtől elhagyott Hunyad és Zaránd vármegyék nagy részét hivei közt felosztotta, az adományleveleket egy elfogott protestans lelkész által iratván; a' királyi javakat 's épületeket, miket a' vad nép mind eddig megkimélt, kirabolhatta; Körösbányán pedig az egész bányapénztárt elfoglalta

De kevés ideig tartott a' dák király méltósága. József császár a' lázadásról időközben értesülvén, annak elfojtására tüstént czélszerű rendeleteket tön. Meghagyta a' tartomány főhadi kormányzójának, hogy a' lehető legnagyobb vérkimélettel ugyan, de egyszersmind erélyesen verje széllyel a' lázongókat. A' megtérőknek bünbocsánatot, de Hóra fejére 300 arany jutalmat hirdettetett. Az ügy megvizsgálása 's a' béke helyreállítása végett, teljeshatalmú biztosokat küldött ki. A' kormányzónak végre meghagyta, hogy a' felkelt nemességet tüstént oszlassa szét 's nekik fegyverrekelésök miatt legfelsőbb királyi rosszalását adja tudtul; a' véritéleteket pedig az elfogottak felett, a' biztosok megérkeztéig halaszssa el.

November 26-kán érkezett Szebenbe e' parancsokkal a' királyi futár. A' bünbocsánat tüstént kihirdtetett a' megtérni akaróknak; 's a' kormányzék e' végre magát az óhitű püspököt is újonan kiküldötte a' lázadókhöz. De ezek már főpapjoknak sem adtak hitelt, 's csak igen kevesen tértek vissza engedelmessegre. Fegyverhez kelle tehát nyúlni, 's a' mind számosabban gyűlő katonaság a' lázadókat több apró csatákban visszaverte. Ennek már nagyobb lett a' foganata; 's az elcsábitott nép egy része bizodalmát vesztvén vezére hitetéseiben, a' tábort elhagyta. A' lázadók azon része mindazáltal, melly a' nagyobb kicsapongásaiért reá mérendő büntetéstől rettegett, noha már éhséget is kezdettek szenvedni, állhatatosan megmaradt ugyan a' táborban, de vezérét, kinek már nem hitt többé, nehogy elillanjon, gondosan őrizte.

E' szorultságában egy újabb tervtől reménylett a' rablóvezér segédelmet. Tudván, hogy a' nemesség a' császár iránt, újításai, 's a' katonaság tétlensége miatt, mit neki tulajdonított, nagy ingerültséggel viseltetik, avval kecsegtette magát, hogy a' kiknek előbb irtó háborút üzent, most, ha nekik szövetséget ajánl, készséggel gyámolítandják. December 8-kán tehát a' fehérmegyei főispánhoz, ki a' megye zászlóaljával a' legújabb királyi rendelet ellenére még mindig Kolosvár táján táborozott, követet küldvén, azt üzenté, hogy nem csak békét kötni hajlandó a' nemesekkel, hanem ha a' császár ellen feltámadni akarnának, egész táborával

hozzájok csatlakozik. A' követ azonban, mint minden józan előreláthatta volna, megvetéssel utasított vissza a' nemességtől.

Hóra e' számításában is csalatkozván, más részről pedig annak hírét is vévén, hogy az új hadi kormányzó, december 13-kán Szebenbe, a' biztosok pedig pár nap múlva Dévára érkeztek, 's e' felett a' katonaság is mindenfelől nagy számmal megindult, maga is elvesztette minden reményét 's evvel együtt bátorságát. Tanácslá tehát a' még vele maradtaknak, fordítanak hasznukra a' kihirdetett bűnbocsánatot, őt pedig, kire ez ki nem terjed, hagynák idején megszökni. A' lázadók, maguk is állátván, hogy szabadulásukra egyéb mód már nincs, vezérok tanácsát elfogadták 's valamennyien engedelmességre tértek; Hóra pedig két alvezérének, Kloska és Krizsánank társaságában megszökött, de néhány megtért feleitől elárultatván, Kray, székely alezredes kezeibe esett. Kihallgattatáskor a' rablóvezér vallani semmit sem akart, 's egyáltalában a' császár eleibe kívánta magát vezetetni, kinek, mint mondá, fontos dolgokat fogna fölfedezni. Kérése azonban nem teljesített, hanem 1785-ki febr. 28-kán Kloskával együtt lábaitól kezdve kerékbe töretett; Krizsán önmaga fojtotta meg magát a' börtönben.

A' lázadásnak összesen 62 feldult 's fölégetett falu, 132 nemesi udvar, és 4000 emberélet esett áldozatul. A' lázadás által tetemesen megkárosult nemeseknek József minden lehető segedelmet 's kárpótlást ígért, 's néhány-nak tüstént ki is fizettetett némi összegeket. Még nagyobb gondot fordított pedig arra, hogy a' lázadás tulajdonképeni okát megszüntesse, a' jobbágyosztály szomorú állapotát megjavítsa; mi valóban naponként sürgetőbb szükségként is mutatkozott, mert a' méltányosabb állapotra sóvárgó jobbágy-ság Magyarországon is több helyt nyugtalankodni kezdvén, méltán lehetett félni, hogy az oláhok példája itt is követőkre talál. József ennél fogva világosan látván, hogy az országgazdaság emelésére irányzott tervének azon részét, melly a' jobbágyok állapotát 's ezeknek uraik iránti viszonyait illeti, veszedelem nélkül továbbra el nem halaszthatja, emberiséges rendeleteit eziránt már az 1785-ki aug. 22-kén kelt leiratában közzétette. E' leirat, mellyben József a' jobbágyosztályt a' rabszolgaihoz hasonló állapotából fölmentvén, szabad költözési joggal felruházta, 's telkeik háboríthatlan haszonvétele iránt biztosította, végett vetett valahára a' parasztsztyál szolgáltságának, melly azt 1514 óta sanyargatta, a' földművelési szorgalmat pedig, 's a' mezei gazdaságot kifejlésében 's gyarapodásában megakadályozta. Ohajtotta ugyan József, hogy a' robot és tized, az iparnak e' sulyos, a' személyes szolgáltságnál nem sokkal kevesebbé nyomasztó bilincsei is széttöressenek; de ezeket, mivel a' parasztsztyál nyomoru állapota a' megváltást lehetlenné tette, azon korra kénytelenítetett halasztani, midőn majd egyrészről az ipar és kereskedelem a' tett és még tervben levő javítások által kissé felidülvén, a' fizetésre a' paraszt is képebbé leszen, másrészről pedig az urak maguk is

átlátván a' megváltásból nemcsak jobbagyaikra, hanem önmagukra is háramlandó hasznokat, ellenzeni azt többé nem fogják.

Horváth Mihály.

HIT ÉS TUDÁS.

Ha a' tudásnak égő nappalátul
Szivem beteg 's hí jó nemtőt barátul,
Eljö az éj 's meghozza titkait,
Sejtelmait szent látomásait.

Nem kell nekem hold sugárzó jövőse,
Vagy a' zenélő csillag menése,
Nem a' tejút, az égnek bájöve,
A' melybe himet istenujj szöve.

De kell csak álom csende és homálya,
Ebben virad meg a' lélek hazája;
Hol szárnyra kelvén e' szellemmadár,
Multat, jövőt, eget, földet bejár.

És a' világot látom végeiglen,
Elöttem esnek a' csudák alatt 's fenn;
Megnyílik a' menny, benne vágyaim,
— Meglátogatnak szent halottaim.

Lelkem szabad lesz, lát jövőt előre;
Hinnéd talán, hogy röpte útja dőre?
Nincs a' jövőből semmi bizva rám,
Miért leszen hát, mint én álmodám?

Hinnéd talán, hogy csak képzelmi játék,
Csak kápra fény, mit rosz órába' láték?
Akkor reményid, vágyid, életed,
Mint egy csalódást úgy tekintheted.

Öt szolga érzék minden bölcseséged,
Arasznyi téren rab, mint testiséged.
És mert a' titkot meg nem foghatom,
Okosb leszek, ha tán eltagadom?

Mélység magasság közt egy szírtén állunk,
Ha nem hiszünk, mint oktalan, csudálunk.
Embernek a' hit, állatnak buta
Csudálat, a' mi tudás helyt juta.

Erdélyi.

DAL A' HOLDHOZ.

Hold! olly sovány valál minap,
Mint egy öreg nénemasszony,
Ki szöszt kiaszott újjakkal
Pergő rokkán köhögve fon.

'S most úgy lebegsz a' kék egen,
Mint egy roppant fehér kenyér,
Azért ugat rád a' kuvasz,
Hogy éhezik rád, 's föl nem ér.

Úgy van! arczod még teljesebb,
Mint bár mellyik malomkerek;
Hogy a' guta megüt, ha így
Hizol, fogadni is merek.

De, mit látok? hisz termeted
Rongyos fellebbe öltözött,
Talán bizony koldulni jársz
Ott fenn a' csillagok között?

Vagy tán az ég tündére vagy
'S udvarlói a' csillagok?
El- elnézem, arczod körül
Fényes udvar miként ragyog.

De végre mindezek között
Mégis leginkább képezed
Alig telő, 's ismét fogyó
Hütlén, család, erszényemet.

Miskolczy Pál.

CSÁSZÁR FERENCZ.

(Tolmácsolatul a' mai arczképhez.)

A' magyar írói világ jelesei közt méltó helyet foglal el azon férfiú, kinek arczképét e' jelen alkalommal veszi az olvasó — Császár Ferencz, ki nemcsak mint belletrista és költő, de mint jeles szaktudós is, valamint sokoldalú készlet-sége által általában, nem igen hosszú idő alatt közelismerést vitt ki magának. Nem hosszú idő alatt, mondám; mert Császár neve csak Pestre lett költözése alkalmával, 's névszerint „Költeményei“ kiadása, tehát 1840—1 óta jutott tulajdonkép a' nagyobb közönség ismerettségébe; minthogy, pár ifjabbkori munkáit kivéve, az, mit eddig dolgozott, részint kéziratban vala még, részint álnevek alatt jelent meg, 's így az irodalomnak csak avatottabb ismerői előtt tudott munkássága tehetsége. Annál virágzóbb 's gyümölcsözőbb reá, az erre következett öt év, mely öt nemcsak váltótörvénykezési szaktudományában, de mint könnyű és széptollú belletristát, 's szívélyes lyrai költőt, egész sokoldalúságában tüntet fel — 's neve csak hamar közzéjkon, munkái közközen forogtak, míg másfelől zsebkönyveink- 's szépművészi, sőt politikai lapjainkban is megjelent számos kisebb nagyobb dolgozatai, melyek kedvességgel fogadtattak, őt 's nevét folyvást az irodalmi munkásság térszínén láttaták, mi egyfelől tagadhatlan tanuja erődus munkásságának, másfelől, hogy munkái kellettek, kelendők és keresettekké lőnek, kedvesen 's szeretettel fogadtattak. 'S ha vannak, kik ezt tagadják, azok Császár munkáit vagy nem ismerik, vagy ismerni nem akarják, 's elővélemény emberei, minők nálunk, fájdalom, nem kis számban vannak. Császár korán szakadt el honától 's ifjusága első 's férfúsága idejét Fiumében élte le, 's így távol a' középponttól, nem igen volt alkalma, irodalmi összeköttetést, barátokat 's ismerőseket szereznie, — innen az, hogy míg ő a' magyar Partvidéken a' nekünk még akkor idegen tudományyal, a' váltótörvény studiumával 's gyakorlatával foglalkoz-

nek, vagy Ádria partjain járdalva költői vágyait és érzelmeit csak szellők szárnyán bocsátá edes hona felé, itt a' tért az alatt más szerencsésbék elfoglalák, — nagyobb köre neki is csak akkor kezdődvén, midőn több év múlva 1839-ben a' fiumei kir. váltószék harmadfél éves jegyzőjét a' királyi kegy Budára szólítá, 's a' középpont fejlőd és fejlesztő szelleme által megragadtatva pár év alatt nemcsak megalapítá írói nevét, de magát a' jelesek sorába is felküzdötte. — De lássuk pályáját részletesebben, első zsenjétől kezdve.

Császár Ferencz Zalamegye székvárosában látta napvilágot. Elemi iskoláit szülőhelyén Zalaegerszegen kezdette, szorgalmas és jó tanuló volt, 's bár edes atyjának halála által kora árvaságra jutott, egyik anyai rokona gondoskodott, a' szép tehetségű ifjúnak további kiképzetéséről, 's őt előbb gymnasiumi, utóbb philosophiai iskolákra küldötte, amazokat Szombathelyen, Kőszegen és Sopronban; emezeket Győrött tanulata. A' törvényt Pesten és Zággrában végezte. — E' korszakról keveset, vagy semmit sem mondhat e' sorok írója, minthogy a' férfitul, kiről itt szól, ifjúságában épen nem vala, 's később is csak kevés viszonyba jutott; mi egyfelől tán az arczképezőre is 's az arczképezettre nézve annyiban kedvező, hogy e' sorokban sem barátság, sem elővelemény nem vezérli tollát, hanem egyedül irodalmiméltány és elismerés — 's csak száraz irodalmi factumok után állítja 's állithatja elő emberét; de másfelől igaz az is, hogy épen e' kor az ifjúnak fejlődése, hajlamának 's képességeinek amaz előjelei, mik az ifjuban mutatkoznak, a' férfi életírásához a' legérdekesebb adatokat szolgáltatják. Annyi azonban a' költészetrei kora hajlandóságáról fentartatott, hogy már 12 éves korában irt „a' szünnapok örömeire“ egy distichonokból álló versezetet, 's a' Musa egész tanulói életén át, kísérelje, 's miután 1830-ban Fiuméba szakadt, magányos óráiban hű társa lön.

Fiuméba jutván, ott először mint gymnasiumi tanító működött, de geniusát követve, e' pályát csak hamar a' kormánysszékkal cserélé fel, 's már 1832-ben, mint fizetéses gyakornok, tevő le esküjét, megalapítván ezáltal polgári pályájának, melly reá várt, szép jövődjét. Ugyanis, mindig nagyobb és nagyobb hajlamot érezvén magában a' váltó- 's tenger-kereskedési törvények iránt, azokat szakadatlanul nagy szeretettel folytatván, a' reá következő 1833-dik évben azokból az ügyvédi vizsgálatot is letette 1836-ban ugyancsak a' fiumei váltó-törvényszéknek jegyzője lett. Honnan 1839-ben Budára jöven, a' reá következő évben, 1840-ben a' pesti kir. váltófelső-törvényszék-ülönkévé neveztetett ki, melly szép és fényes hivatalát jelenen is köz-elismeréssel viseli 's melly több jeles ebbeli munkáinak vala szülője, u. m. „A' magyar váltójog“, melly az 1844-dik országgyűlésen hozott törvényczikkek magyarázatával, jelenen már harmadik kiadását érte. „Váltóóvások“, Iromány példák“ stb., mellyek mind a' komolyabb tudományok mezejére tartoznak, mellyek neki a' váltótörvényi tudományban nem kis nevet és tekintélyt szerzének. Ugyancsak tudományos dolgozatai közé számítandók „A' fiumei kikötő“, valamint „Beccaria a' bűnök- és büntetésekéről“ szóló világhírű olasz munkájának magyarra fordítása.

Forró hazafiai érzésének egy szü vonása marad Császár jellemében, hogy az akkor még egészen idegen szellemű és színű Fiumében hivatalától, melly szinte idegen nyelvű és szellemű vala, hátra maradt üres óráit, elszigetelten minden nemzeti elemtől, csendes magányában a' magyarirodalomnak szentelé. Eleinte — mint maga vallja — csak magának irogatott, mert alig volt ki vel közlenie dolgozatait. Sanyaru helyzet 's bizonyára sok lelki erőt kívánó, hogy a' legbuzgóbb törekvést is el ne lankaszsa! A' költészet Musájának is illy óráiban vívő áldozatait, 's itt írta első „Sonnetteit“ itt „Matrózdaikat“ 's több „episztoláit.“ Költői mívelésére legtöbb befolyással valának régi római classicusokon kívül, az olasz irodalom remekői, mint Dante, Tasso, Petrarca, Ariosto, Alfieri, Pindemonte; 'sat. prózájára Boccaccio, Soave, Guicciardini, Manzoni, 'stb. mások, kik közül Alfieri pár szindarabját 's Beccariának említett munkáját le is fordította magyarra, 's kiknek szép nyelvét először váltótörvényi studiumai

miatt kelle magáéva tennie, minthogy az ebbeli elméleti 's gyakorlati tanulmányok ott csak olasz nyelven szereztethettek meg. E' nyelvtanulásának még egy más haszna is volt, Magyar Grammatikája tudniillik mellyet olaszul, magyarul tanulni kívánó olaszok számára irt, 's melly munka a' tudós társaság által kiadva, szinte közkeletet nyert. Verseit azonban és prózáit (utazások 's elbeszélések), melyekkel a' messze távolból is kedveskedett a' magyar időszaki 's folyóiratoknak, nagyobb részt álnév alatt (Tengery, Zádor, Alkonyi, Barányi stb.) bocsátá közre, míg amazokat, Pestre kerülván, összeszedve saját neve alatt adá ki: „Császár Ferencz költeményei.“ Budán 1841 8-r. 140. lap. E' költemények kevesebb méltánnyal fogadtattak, mint érdemlék; az akkori időszaki sajtó, mintegy összeesküdve, hallgatott rólok 's legujabban bizonyos irodalmi töredék egyenesen hadat izenni látszik Császár költeményes dolgozatának. Komoly és férfias, aestheticailag motivált kritika azonban még nem iratott rólok, 's bizonyára ennek leendő tiszte, kimutatni a' fokot, mellyen e' versek 's általában Császár mint költő áll, az amolyan szultyongatásoknak irodalom terén eldöntő szavok nincs, ne is legyen soha. E' sorok írójának hite az, hogy a' melly költő összes verseinek kiadása által tartalmasságukra, tetben fokot, ha csak egyet is, csinál, az irodalomban, már nem tekinthető nem nyereségnek: ki fogja pedig kétleni, hogy Császár már e' füzetben is, ha mást nem veszünk is, Sonetteivel kitünő helyen, matrózdalaival pedig egészen új téren áll, végre episztolaival egy régóta parlagon hagyott mezőt újra nyitott meg? 's így bizonyára fokot képezett költészetünkben, mi, ha még olly csekély is, tagadhatlan nyereség. Azóta öt év folyt le, a' legsikerdúsabb, mint említők, Császár életében; versei azóta, zsebkönyvekben, folyóiratokban szétszórva csaknem kétannyira szaporodtak, 's ki figyelemmel kísérte őket, meg fogja vallani, hogy azok mind tartalmasságukra, mind technika- és külcsinra nézve az előbbieknél csaknem kivétel nélkül jóval felülállnak — 's nincs is egyéb ohajtásunk, mint, hogy Cs. verseit újra, még pedig ez ujjakkal szaporítva, az első kiadásnak némelly ifjabbkori dolgozatait kihagyva, minél előbb közrebocsássa, 's ha volt valami az első kiadásban, mi írójokra árnyat vetett, ez új kiadás bizonyára kibékéltetendő legtürelmetlenebb ellenét is. — Császárnak versein kívül számos beszélyei 's egyéb apróbb belletriai dolgozatai is szép számba szaporodtak azóta, mik szinte, egybegyűjtve, szépirodalmunk e' nagy pangásában, kedvesen vétetnének. „Olaszországi utazása, mellyet 1839-ben tett, 's 1843-ban adott ki, szép részvétellel fogadtatott. „Mythologiai zsebszótára“ pedig, melly tavaly 1844-ben jelent meg, érezhető hiányt pótol ki, e' nemű tankönyvekben eddigéle csaknem egészen kopár irodalmunkban.

Illy sokféle dolgozás mellett reá ért Cs. számos aestheticai 's kritikai dolgozatokkal is segíteni egyik másik folyóiratunkat, legujabban az Életképeket; időt szakasztva magának a' „Klicgl könyv szerkesztésére“ 's a' derek „Aradi vészlapok“ kiadására, — mellyek mind meg annyi tanúságai irodalmi buzgóságának 's fáradhatlan munkásságának, mellyet töle senki meg nem tagadhat.

Az akademia öt 1832-ben választá meg levezőtagjául; a' Kisfaludy-társaság 1845-ben nevezé ki rendes tagjának. Táblabírói czimmal, ha jól tudjuk, Zala-, Zágráb-, Zólyom- és Aradmegye tisztelék meg; Arad városa pedig polgárai körébe sorozta őt.

Még csak néhány szót záradékul 's általában: Császár az irodalomban úgy látszik párthoz nem tartozik, 's ez tán egyik oka, hogy — mint maga vallja — egy pár lelkes 's szeretett barátján kívül, majdnem elszigetelten áll; — 's tegyük hozzá azon méltatlan megtámadásokat is, mikkel legujabban némelly lap által illetetett. Annélkül, hogy annak mint nem idetartozónak, vitatásába bocsátkoznánk, mi jobb: párthoz tartozni-e vagy nem? ha ez általában lehetséges volna is, úgy vagyunk meggyőződve, hogy a' gancoskodásoknak így is úgy ki van téve mindenki, a' ki

egyszer a nyilvánosság terére kilép. A dolog veleje az, mily ügyet szolgálunk s hogyan szolgálunk annak; ha jól akár pártban, akár párton kívül, miénk a dicsőség; ha rosztat rosztul, ismét csak miénk a kudarcz. Öntudat, te vagy az igaznak diadalmi bére.

Társas életben Császár nyájas, fesztelen, gög és praetensio nélküli jellem, hafelemelegszik, kedélyes és mely érzelmű. Hazafiúi gondolkozásmódjára nézve, mely verseiben legtisztábban ki van nyomva, meleg hazafi, igaz magyar érzésű. Szelleme éber, munkás és tevékeny, sokat és felette könnyen dolgozik; tudománya alapos, izlése művelt. Nyelve mind versben mind prózában meglepő új fordulatokban, valamint tőz gyökeres, vagy népies kifejezésekben kevésbé kitűnő, mint inkább sima könnyűség és gördülékenysége által kedvelteti magát, e mellett tiszta, szabatos és hibátlan, virágos és költői.

Isten még sokáig éltesse irodalmunk diszére s gyarapítására!

Y.

V Á N D O R B O T.

III.

Igazmondás, — nem emberszólás

Közmondás.

S Z O M B A T H E L Y.

Valahára kimehettem Sopronból, mint bíróból a lelkiismeret. — Sopronnak kevés magyar felirása van, legyen legalább a leirása magyar; határoztam el kocsimnak sarkába mélyedtetten. Hajdanában holdogság volt Magyarországon utazni, ha mégis az uton ki nem törött keze vagy lába, az embernek, mindenfelől zsinóros mentéből hizott ki a vendégszeretet, most csak úgy pingálják a vendégszeretetet, . . . dupla krétával. „Csak jobb világ volt hajdanában!” szokta mondani öreg apám! Balla Károly így vigasztalt meg:

„Boldog volt a régi világ!”

Ne higgyétek, — nem igaz!

Kóró volt a lapu szára,

Akkor is, — és most is az!! . .

„Kövére lehet az a holnapi tuzok?” — jobb lesz édes jó barátom süsd meg ma ezt a sovány verebet, emlékére hizott apáid korának, melyben szegény verebednek apja színtugy „csirip”-elt a lopott szemén, mint te apáidnak elkopott becsületén. — „Már a 49-ik ősapám is becsületes volt!” — — — „Hát kerül-e még belőled 50-dik? Felmászott a negyvenkilencz fogas családi hágsóra az emberségtől tiszta maradék; a hős emlékü kardoak vasán, rozsdá helyett, az urfinak szikár ujjai vereslenek; dicsőségért és fényes jutalomért vagdalkozik ő; — az ő divatos nyelven szólván, az első „schlager” a macao bankba hasít; a harmadik ütésnél a kard kihullott kezeiből a — zálogházba. Furesákat összeálmadoztam; — nyugalmamból női hang riasztta fel:

„Istuók! . . . fuss fiére! — gyün a bihna!” a kiejtés azonnal megismertetélem, hogy a vasmegyei bak veri a grammaticai órát.

„Mi a neve, salutoknak?”

„Pousfua!” nyújtá rétes tézslaként kérdeztem a szegény Pósfát.

A' főispáni helytartónak beiktatására menék én, és több száz tekintetes karórend. Előttem négylovas hintó szeretett volna futni; a' belső tartalomban nagyságos család üldögelt; — a' teins urfi, vitéz elődeire méltó, — boldog emlékezetű csikófoghagytott gebéi közé keseredetten osztogatá a' hatvágást; — nehéz volt a' teher! a' bakra mig otthon két pajzán tacsók kapaszkodott; a' „kártabianka“ és „váltó“ — a' kerekéről pedig a' „sequaestrum“ nyalogatta le szépen a' haját.

A' zsidók, szokás szerint, diadalkaput csináltak, . . . reményem, nem egy könnyen szalasztják át rajta az emancipatiót, mellynek a' nótáját régen elhagydülte szent Dávid, a' zsidó király.

Három óraker kellett volna kezdődni a' nagy ebédnek. Kilencz zsidó nem nyúzott volna meg hamarabb két vak parasztot, mire hirtelen a' kantározott felleparipákról verbungosként csörömpölt alá az esőtömeg; mintha a' Honderüt nyeltem volna le e' pillanatnál, — sajátságos hideg borzalomnak a' levelei emiliáztak meg. De azért mi csak fenekére vakartunk a' tálnak, — sőt a' fabódében tekerő patak daczára néhány g r a t i s palackozott bariton énekelt is:

„Szeretnék szántani!“

El is hiszem! nem volna rossz gustus, csak a' földabroszból holmi rossz bicskával a' banái paradicsomot ki lehetne kanyarintani.

A' táncvizigalomban magyarruhában kelle megjelennünk. És így valahára kivételképen bár, mégis kigyálázkodott a' lényes tereméből is a' frakk.

Szombathely — sárfészek, ronda zsidó trüppoktól körülramázva. A' falakon szerénykedő nyolcz soros alázatos ajánlatsból következtetve, néha „lőtőfutó“ színészetnek a' ponyvája is megakad Szombathelyen. Don Caesar de Bazan-t adták; — a' badar nyelvészetnek, csak azért nem volt füle, mert a' színészeké ugyanis elég hosszú volt. Az i k e s ígére és parancsoló módra hányt birkafej-várt ágyuteleppel kellett volna széthányogatni.

A' székes egyháznak gyönyörű belseje nagyszerűségében emeli a' lelket Istenéhez; ki a' mindenség ramázatába képnék tűzé fel a' magyar hazát: —

A' kisde lóvó-intézetet is megtekintém. Ide szerettem volna vezetni számtalan nyírfapedagust, és huszasért pomádézott korpás malmot: sonkófejetek chymborassójára egy kisedet ültetnek, — melléje a' kárpátok szelét; orditáná réfes füleitkebe: „e' gyermek hozzátok képest érett bölcs! ellenben ti a' tudatlanságnak héja alatt megszáradott sós héring, az árva honnak felhetetlen szivacsai vagytok! . . . belöletek semmi sem jó, — mig jól nyakon nem szoritanak!“

A' megyei fiatalságnak szelleme — mint tapasztaljuk — dideregni kezd! felkapta a' köpönyeget, melly mint hajdan recitáltuk:

„Aptum est ad omne anni tempus.“

no no! ifju uraim! nem kesztyű am a' meggyőződés! ma sárga, holnap fehér: — avagy kalendáriom, győri vagy komáromi: — egyik szelet, a' másik menykövek-jövendő.

A' dolgozóházban a' hallgatórendszer van felírva a' táblára; nehezen hiszem, hogy tudnának írni a' rabok, különben előlva snák, hogy ő nekik b e s z é l n e a' hallgatórendszer, ha ő k a' nagy lármával a' szegény rendszert el nem hallgattának.

Vasnak utjai jók, azért szaladt meg olly könnyen pár év előtt az adó; — alig tették az indítványt, 's tüstént „s t a n t e p e d e“ megszalasztá tődtak az indítványozók.

Vasban a' védegyeletnek vasát akkor verték, mikor még meleg volt, 's alakult belőle a' községi posztógyár.

Vas leányainak honszerelme tiszta, mint a' tettekben fényesre simult kardvas, és éles a' nemzetietlenség vastagult hártjai ellen. Hölgykirály a' ritka lelkű B é - k á s s y Mária.

V E S Z P R É M.

Veszprémnek k ö v e z e t e a l a t t, a' lámpátlan városnak bizonyos urai a' mely gödrökbe nyulat várnak és felvilágosodást, a' k ö v e z e t f e l e t t pedig a' n u m e r á t l a n kétkerekcsű fiakkereknek kórónhízott széljósloí vontatják a' fiakkerek ősapját, Pörzs Pált. Zsidó Jeruzsálemben csak egygyel volt több. — Judás 30 ezüst pénzért adta el az üdvözítőt, — itt legalább is százra rugatnák fel az árát.

Idejöttömkor a' „burgundia“-nak nevezett zsemlyés boltok előtt bucsúra sereglenék a' szünnapokra távozó diákok. Emlékembe szökkent az idő, midőn én is szerényke krajczárommal kéjjel kemlélém a' zsemlyehalmazt, 's milly jól esett a' kofaktól ifjuuraztatni magamat. . . holott a' nadrágomra szállt foltokkal együtt urfiságom is appellátába ment. „Tempora mutantur“ — azaz magyarul: régen ettük piszkóta helyett a' p á r ö s z s e m l y é t.

Veszprémben magyar szellem uralkodik . . . leányai i g e n szépek! . . . fájdalom! ez a' tapasztalás egész életem kinjába kerül Itt majd megházasodtam! . . . ugy-e megijedtetek Veszprémnek kecseljes hölgyei? . . , de hát én!!!

Pedig ugy van ugy-e bár?

Mig a' földön asszony jár,

És leány lesz — oh be kár! —

Hű szerelmet egy sem zár

A' nő szív! . . . mert — csapodár.

Karácsony.

Veszprém sziklás bérceivel történeti világunkból kiáll, mint a' kukoriczacsutak, — a' javát még Kupa idejében lerágták.

Nevezetességei közé tartozik e' városkának a' „Tumler“ készítette jeles vizigép, páratlan az egész hazában; — vízmenetelei sokfeléágaznak, mint a' teins r e n d - (ellen) e k!

O l v a s ó e g y l e t is volt, végre a' fogát is k i o l v a s t á k. Veszprémnek sziklái n t a n csak lelhetünk volna szilárd alapot? „sok ugy-e a' buza és a' kovász,“ — nem ragasznak való. A' hol nem egyesül a' m-é s z: nincs ott ö s z s z e t a r t á s!

A' védegylet a' veszprémi boltokban annyit tesz: „ha akarom k i l f e l d; ha akarom nem k i l f e l d; — ha akarom P a r i s, ha akarom R á t ó t. A' védegyletnek legjobb hatása volt a' magyarságra; még a' kismartoni gyufára is reáragadt „Mj jabitat Gyars- Gujto kis Martan“ mi magyarul igazán így állana: „Megjobbitott gyors-gyujtó.“ Kismarton. Illyen gyufák által hamvad el a' m i l e l k e s ü l é s ü n k.

Nem vagyok sajtkereskedő, mégis minden városban meglátogatom a' nyomdát; és így Veszprémben is. Egyik sajtó a' pinczében akar világot terjeszteni a' boros hordók közt. Búsan üli a' contumaciát, mint a' cholerában az utas.

Karácsony barátomnak Myrthuslombjaiban a' bajszatlan fiúnak lángeszével találkozom, — sok igaz gyöngy közt, a' fiatal vér elhamarkodása is bele csuszott. — Ember lesz még belőled, kedves barátom! — de ne feledjük: vadkender szálakként bujik elő a' temérdek fiatal író; — a' becsületes kritikának éles kőrme a' pazdorja közül avatottan szedi ki a' finom szálát, 's az avatatlannak babér helyett kőczba takarja a' fejét. — Barátidnak mindég kedvencze fogsz maradni, mint valál kedvünknek gyántája Rosos Imre barátunk zongorájánál.

A' veszprémi könyvnyomtatót Jesztány Tóth Jánosnak hívják, — ez ugyan magában még nem sok; de egész Magyarhonban legkevesebb önérdékkel fojtogatja dolgoztatóit, . . . becsületes magyar ember, legalább nem mondja, hogy őt sajtó munkahiány miatt eladandó; megmutatja az egyet is, mellyen turót szárogathat.

Zsolnay Dávid alapította árvaház jó például maradt bizonyos egyletnek tudomására, hogy a' bakony mellett nemcsak az a g a r a k a t kell nevelni hanem az embereket is.

Majd említetlen hagytam a' casinót, a' vándorlásban kifaradt orbánnak lelket; — könyvei és hirlapjai nem kis élvezetet nyújtanak; — S z a k á c s - k ö n y v e n i n e s ! akarám mondani, a' Honderűt nem járhatja.

Vándorszínészetünknek jobbjai gyakran jelenkeznek itt. Idevaló születés Szigethi József is; az atyja gazdag vásárú és jelenleg városbíró; ki fiát szívesebben akarná látni a' vásárúboltban, mint a' nemzeti színpadon. Szegény Józsi barátom! pecsenyétlen nyárs azaz előítélet!!! . . . ki hitte volna egykor, hogy belöled színész legyen; belölem meg molnár, — Verböczynek korpás malmában! Emlékezel-e! mikor a' „radices“-eket a' körmödről recitáltad fel nekem? 's én viszont sapkádúknak előbőrre ragasztott papirosról olvastam le a' „fugitivus asinus“-t!

Belöled is tova röppenek Veszprém! bérczeid ölében virul egy szelid virág! read lehelt a' zephyrnek mélan susogó dala, hazám! vérem a' tied, és e' karnak minden mozdulásában érteid küzdő férfias erő! üdvödért száljon alá karom a' rémek éjjelének lángfolyamába, vagy törjön égig, Istennek csillagos egeről letörlni a' keservek százas felleget: csak egyedül e' virágszálat engedd kebelemre tűznöm. 'S ha egy nőnek kebeloltárán esküvém honszerelmemet az árva honnak, — oh ég! ez árva honban engedd birni e' szende nőt. Györben honomat lelém fel egy nőben, Veszprém-ben békeangyalomat esdeklem az égtől.

„Hajts!“ kiáltám kocsisomnak; 's édes kinjaim éneken törének ki:

Mariskám! . . . mariskám!

Édes mariskám!

E N Y I N G.

Ez rám nézve nevezetes hely! sorsom itt életemből két évet, — erszényemből, azaz: apám erszényéből másfél ezer forintot lopott ki. Szegény legénynek sok pénz! . . . az egész összegért vagy 27,000 birkának a' fogát tapogattatták meg velem; — csak tudni akarták, hogy lótyog-e? az enyingi paraszt ezt „birkalacizifikátzióknak” mondja. Enying Batthyány Fülöp herczegnek tulajdona.

A' jó Isten csak azért teremtett engem szegénynek, hogy megmutathassa, hogyan lesz a' szegényből g a z d a g. E' drága szónak első öt betűéig csakugyan szerencsésen elmentem, 's lett belölem g a z d a, — az utolsó g betűre a' c s a p ó f á s világban nem sok kilátásom levén, Verböczy felé fordítottam a' rudat.

Enying mezővároska, messze földön híres egyházával, melly a' herczeg jótékonyágából néhány százezer forintba került: az új egyházban, az e' tájékon elhiresedett szónok Köves János tisztelendő ur hirdeti a' szent igéket. Tanodájában pedig az általam ismert tanítók közül a' legjelesebb felcsodányi ügyességgel tanítja a' gyermekeket. Sajnálom! a' neve nem jut eszembe.

Az uradalomnak tisztei fiatalok, 's magasak mint fenyőerdő, és nem ártana nagyánt nőtlen uraimnak az enyingi uradalmi paradicsomot „Ivankákkal” Fannikkal, 'stb. efféle önök előtt kedves nevekkal felvirágozni. Bizony még azt gondolja valaki, hogy önök harapósáknak hiszik a' nőket. Mindenestre tisztartó urnak kellene jó példával előmenni! . . . na! 's mit gondolunk?

Batthyány herczegnek elhíresedett birkatényésztését a' jeles gazda Farkas Imre enyingi tisztartó, ritka szépségű férfiú, vezérli fáradhatlan munkássággal. Tudtommal ez az első főtiszt, ki finom bánasmóddal és — bagaria csizma nélkül — fiatal tisztársai közremunkáltával tetemes hasznot tudott hajtani urának.

Enyingi uradalomban lakik a' jeles fatényésztő Dr. Encz; a' magyar gazdasági egyesülettől kitüntetésben már nem egyszer részesített.

Áldás fekszik ez uradalmon, mert a' jobbágyok áldása sugárzik alá a' kékes égről, a' herczegi gazdag jótétemények örök tanujáról. Kegyességeben és takarékoságban, tagadhatlan, hogy herc. Batthyány az első Magyarhonnak földes urai közt.

V a s G e r e b e n.

IZGASSUNK!

— Dicsérjük a' 'Pesti Divatlap' csinos betűit a' 'Honderű' külföldi képeit, az 'Életképek' szép papírját: 's előfizetünk a' — 'S p i e g e l r e.'

Életképek.

Ujságyszerkesztők, ha eszökbe jut, nyilvános számot adnak és, visszapillantanak. Mi olvasók, az az mi előnemfizető olvasók, soha sem vetünk számot magunkkal, azon egyszerű oknál fogva, mert mi — k ö z ö n s é g vagyunk. Ha baj történik, teszem, egyik legkedveltebb írónk munkáira mindössze 3 előfizető találkozik, akkor mindenikünk saját énjébe, mint csiga a' házába visszavonul 's indignatióval mutat a' — h á l a d a t l a n k ö z ö n s é g r e. Ha néhány munka a' szokottnál jobban kel, előbúvunk házunkból 's büszke önérzettel mondjuk: ezt mi tettük! És nem ritkán olyanok mondjuk, kik az egészhez egy fillérrel sem járultunk. A' magyar, valódi philosophként, tonnájából nézi a' világot és a' közönséget; 's ha figyelmesen körütekintünk, nem marad közönség, és, a' miről szólni szándokom, nem marad előfizető közönség.

Alig van a' civilisált világ egyik nemzetének is, aránylag olly kis olvasó 's olly parányi előfizető közönsége, mint a' magyarnak. Mondhatni: a' Pesti Hirlapnak 5000 előfizetője volt! — Öt millio magyart számítván, minden e z r e d i k tartotta a' Hirlapot; ha Kossuth Párisban születik, lapjából legalább minden s z á z a d i k francziára kelt volna el egy példány. Pirulva kell megvallanunk, hogy némelly embernek egyedüli szerencsetlensége az, hogy magyarnak született. — Világosítsuk a' dolgot példával 's a' szép olvasónő meg fog győződni, hogy nincs közönségünk. Egy regényes fekvésű városban, — mellyről nem rég, sok szépet 's jót regéltek a' magyar lapok; sőt ketteje annak rajzát is adta, — a' divatlapok előfizetőiről következő épületes statisztikai adatokat gyűjtöttem: A' Pesti Divatlapnak 1.

A' Honderűnek . . . 0.

Az Életképeknek . . . 6 előfizetője van a' folyó félévben. Megjegyzendő, hogy ezen város, postai környékével mintegy 25,000 lelket (bajjal annyi szép lelket) számít, 's hogy, főleg újabb időben, magyar városnak képzeljük magunkat. Képzeljük! mert az csak részben vagyunk, noha a' Honderű szerkesztője nálunk egy magyarul nem tudó nőre sem, bukkant!'

Tény tehát az, hogy mind a' három divatlapnak népesebb városaink egyikében, 's el tudom képzelni, még több illy város is találkozik széles Magyarhonnban, — mindössze 7 előfizetője van! ezek közt egyetlenegy nő! És mi ennek természetes

következése? Hogy mindeddig egyetlenegy magyar szépirodalmi lap sem állt és áll szilárd alapokon, 's mindeniket áldozattal (kivéven rövid aranykorát) kell fentartani 's ha a' kiadó beelégszik az áldozattal, vele felhagyni. Ez az Athenaeum 's egyéb lapok története *). És hol rejlik a' baj? Ignoti nulla cupido, azaz, ki kolozsvári káposztát nem izlett, az nem is kívánja. Ez az egyik baj. A' másik az, hogy magyar irodalmi termékekre pénzt kiadni, n e m d i v a t, 's a' fényűzés legnagyobb fokának tartatik; míg a' mandzsúr színházra, nem egy család 40—50 pengőt fecsérrel f é l é v e n k i n t, hogy gyermekei épüljenek a' német paródiák trágárságain. — És miként van az, hogy önök, tisztelt hölgyeim, ott a' regényes fekvésű városban, kiket pár hó előtt, a' magyar lapok a' s z é p e k s z é p e i n e k hirdettek országszerte, a' s z é p irodalmat nem pártolják? hogy önök, kik olly szigorun ragaszkodnak a' d i v a t hoz, nem kedvelék a' d i v a t lapokat? hogy önök, nőletökre még nem is kíváncsiak azt o l v a s n i, mit eddig csak hallottak, hogy szépek? — Ha Vahot, Friebeisz és Horváth L. azt csak képzelhetik, hogy kegyetek által nem is olvastatnak, istenemre, egy belüt sem irtak volna — önök számára. Pedig milly szép dolgokat irtak önökről! Még élnek, így feldicsérve nem lesznek, kivéven azon egy esetet, ha a' három divatlapnak legalább 60 előfizetője kerekednék kegyetek közt. — Ezen szám, igen e l t ö r p ü l, ha önök a' lelkes szomszéd megyére tekintenek, hol — a' mellett, hogy egy népes várossal sem bir — csupán az Életképek 71 előfizetőt számlálnak. Kossuth mondá, hogy annál lelkesebb megye nincs honunkban, és Kossuthnak igaza volt.

Nem ügyvédekem a' kiadók mellett; ők mindig egyes emberek maradnak 's azért hasznuk vagy káruk tekintetbe nem jöhet; — szívolok a' magunk, az olvasók érdekében. Jelenleg, midőn a' politikától hátrébb szorított szépirodalom, lassankint ismét visszafoglalja érdemlett helyét, mindaddig míg néhány divatlapnak egyenkint legalább 4—5000 előfizetője nem lesz (mitől még jó távol állnak), minden tekintetben biztosított divatlapjaink nem lesznek 's könnyen úgy járhatunk velük, mint zseb-könyveinkkel. 'S ki veszti általa? mint az irodalom, 's vele a' magyar műveltség 's

*) Legyünk őszinték ezen áldozatok emlegetésével, A' kiadók, anyagi tekintetben, jó remény fejében, fél évig, legfeljebb egy évig szoknak áldozni, 's ha lapjuk akkorra közönséget nem nyer, megszűnnek a' kiadással. Igaz, hogy mi divatlapkiadók eddigelő szűken állunk előfizetők dolgában, úgy hogy fáradságunk, éjeli 's nappali gondjaink, csak áldozatul esnek az olvasó közönség részére, mennyiben mind ennek anyagi jutalmát nem igen aratjuk. Azonban lapjainkuak — 's úgy véljük, ez eset van bajtársainknál is — meg van annyi előfizetője, hogy annak anyagi kiállítását fódözve látjuk, sőt szellemi oldalára, beltartalmára is fordíthatunk némi összegecskét 's nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy a' mennyiben tán zsebbe rejthető t i s z t a h a s z n u n k de csak egy fillérnyi síncs, ennnyiben igen is viszünk áldozatot irodalmunk oltárára. Hogy sokat máskép, be-látásunk szerint még jobban és célszerűbben tennénk, ha az előfizetésből bevett pénzösszeg telemesebb volna 's elegendő arra, hogy legtehetségesebb íróinkat még állandóbb és folytonosabb munkarészvételre kötelezzük, ezt nem kell a' tisztelt közönség előtt ufolag nyilvánítanunk. Mindig mondom, hogy mi sáfárok vagyunk: kezünkbe veszszük előfizetőink pénzét, és szerzünk vele szellemi élvezet számukra e' pénz ereje szerint Eddig legalább nem ástuk el gyárkat De azt mondhatjuk, hogy ha egy gyra helyett tíz bizatnék sáfárkodásunk alá, könnyebben sikerülne, értők kétszer, ötször, tízszer annyi becsüt nyujtanunk a' megbízó közönség kezeibe... Szeretnénk hazánkfiainak egyenkint lelkére beszélni, hogy: irodalomra nézve nem az tesz áldozatot, ki pénztét annak előmozdítására kiadja, mert kiadottja sokszorosán térítettik vissza, hanem az az áldozó, szerencsétlen áldozó, ki pénztét visszatartja, 's nem csak a' jól elhelyezés vigasztaló öntudatától, de egyszersmind a' — saját hasznára 's üdvére — szerzendett szellemi élvezetét megfosztja magát — ezeket feláldozza! És... nem ismerünk még olyan embert, kit olvasás, 's így az értelmi 's lelki művelődés pártolása, vezett volna csönd alá.

ezzel nemzeti becsületünk; legtöbbet pedig saját magunk. Az irodalom, mert illő tiszteletdíj munkára serkentené a' legjobb tollakat, a' részvétlenség jégkarjai közt pedig az irodalom legszebb rózsái is elfonyadnak; — saját magunk, mert jobb hazai divatlapok hiányában ismét vissza kellend fordulnunk a' — sógorhoz.

De mikint segíteni a' bajon? Zsebbe nyulni? Ezt csak akkor teszi a' magyar, ha exequálják. Hitelre járni? Ennek azon jó oldala lenne, hogy a' divatlapok örök életet élének, mi mindenesetre ritkaság, mert még 1945-ben is folynának ily forma perek: „Az Életképek világos adósságbeli pere, N. N. előfizető, vagy inkább n e m fizető ellen.“ Véleményem szerint egy mód mégis van, mellyel a' szépirodalmi időszaki sajtónak már megkezdett terjesztését sikeresen lehetne előmozdítani. Ezen eszköz neve i z g a t á s. Az illő korlátok közt mozgó izgatásnak, milly sikerdús eredménye van, például is felvilágosíthatom. Bizonyos 'elkes' megyében az iparvéd-egyesület egyik osztálya, s z á m t a l a n tagból álló választmányt küldött ki azon célból: vizsgálnák meg a' megye környékét hány előfizetője van a' Hetilapnak? 's erről körülményes jelentést adjanak be. A' s z á m t a l a n tagból álló választmány névsora egyszersmind névsora lett a' Hetilap előfizetőinek. Minden választmányi tag egy egy izgató lett az említett lap terjesztése mellett, 's bizonyosan a' jelentés, mellyet adni fognak, f é n y e s leend, 's a' ki ismeri a' Hetilapot, meg lesz győződve, hogy az enthusiasmus nem csak f é l é v i g tartand. A' szépirodalmi időszaki sajtónak, szinte számtalan baráti, levelezői, dolgozótársai vagyunk. Ismertessük meg a' nőnemmel a' szépirodalmat, különösen a' divatlapokat (fájdalom, hogy erre még most is nagy szükség van). Buzdítsuk, hol helyén látjuk, az előfizetésre; ajánljunk oly lapot, melly azon körnek megfelelően; szövetkezzünk nőkkel 's velők tartunk egy két lapot. Főleg pedig kezdjük ott az izgatást, hol a' fentebbi derék választmány, saját én-ünk körül. És lassankint ki fog fejlteni a' divat, divatlapokat járni. Hiába, a' magyart csiklandozni kell, míg kiugrik — tonnájából *).

Ha a' magyar szerkesztő oly átkozott szerény nem lenne, azt ajánlanám, hogy ölnyi falragaszokat küldjön szét a' világ négy részeibe, igérendő a' legképtelenebb dolgokat, mert a' világ csalatni akar 's lesz előfizető ezer számra. A' Hirnöknek csak addig volt számös előfizetője, míg a' hosszú falragaszok le nem koptak a' szögletekről. A' szomszéd németek ebben sokkal többre vitték; ök némelly helyekre elő-

*) Milly eredménye lehet az izgatásnak, birjuk példáját bold. M u n k á c s y J á n o s 'Rajzolataiban'. Bizonyos kis városban tüzesen izgatott a' 'Rajzolatok' megjelentekor a' szerkesztőnek egy barátja, 's lelkes eljárása által mintegy 60 előfizetőt izgatott össze — félévre... A' 60 közül mintegy 16 maradt meg másodikk félévre, 's még kevesebb a' következőkre. — Ebből tanulság egy részről az, hogy az izgatás által gyűjtött előfizetőkben nem lehet bizni, annál kevesebbé valemelly lapnak hosszas időre kiszámolt jövődjét 'hazafias' pártfogásukra építeni; — más részről azonban bizonyosan azon 16 és még kevesebb számú folytonos előfizető sem maradt volna meg az említett lapok számára, ha az első izgatás nem történik... A' mag az érintett városban elvettetett: igen sok hullott el kopár kösziklára, honnét elhordá a' tudatlanság szele, a' műveletlenség madara, a' nélkül, hogy gyökeret verhetett volna. Hatvan vert gyökeret; de a' legtöbb rosz földbe hullott, melly nem volt művelve arra, hogy benne ily nővény kifejlődhessék; 's csak néhányan maradtak, kik átláták, hogy a' hasznosan gyönyörködtető olvasmány mégis csak van olly üdvös dolog, mint akár az agarászat, akár a' henylés, akár az időnek kártya, tivornya vagy bármilly megszokott foglalatosság közü eltöltése... Ilynemű izgatás az olvasás megkedvelésére nagyon csak pótlékszer; de mint ilyen is, addig, míg iskoláink által is lassankint új és magyarább műveltség fog kifejlesztetni, hasznos és elfogadható volna, ha mindjárt mindenkor csak negyed, ötöd vagy tized rész is maradna meg állandó olvasás-kedvelőül azok közül, kik ez izgatás utján az eddig nem ismert dologgal megismertettek.

fizetés nélkül is elküldik lapjaikat és czélt érnek *), vagy, mire szinte tudok példát, privát levelekkel szólítják fel az elmaradt előfizetőket, erőteljesen, azaz szemtelenül és ismét czélt érnek **), vagy 5 — 6000 már meglevő előfizetőt hirdetnek, ha csak egy pár százat bírnak is valósággal és mindig czélt érnek ***). De mondom a' magyar átkozott szerény 's még azon felül büszke.

Egy divatlapterjesztő egyeslet szinte nem lenne hatás nélkül 's a' sok egyeslet közt el is férne, csakhogy itt félek a' szalmatüztől 's mindenestre egyesek energiájától itt többet várhatni, mint egyesletektől, hol egyik a' másikra szokott támaszkodni. A' casinók és olvasó egyesletek szinte tehetnének e' tárgyban czélszerű lépést †). Szokásban van t. i. sok helyütt, hogy az egyesletek lapjait az egész városban köröztetik; így ki-nek jó kedve elő f i z e t n i olyan dologra, mit ingyen otthon ö v é i v e l együtt, keleti kényelemben' olvashat? Ez által egyszersmind a' lapok becse igen alá száll; pedig volt-e ennyi iparunk is, mint jelenleg, míg meg nem becsültük? 's ez áll bizonyosan az irodalmi termékekre nézve.

Végül nem csak érdekes, hanem jótékony hatásu lenne, a' divatlapok előfizetőinek számát felévenként megyékre felosztva, közzé tenni; 's ez ugy hiszem, az Irodalmi ör' köréhez tartoznék ††). A' nyilvánosság napsugara alatt a' v a l ó d i j ó dúsabban virágzik 's érettebb gyümölcsöt hoz †††).

Zöld Sándor.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXXII-dik szám.

E' számot P e t ő f i versezete, A' jó öreg kocsmáros' nyitja meg, melly egyszerű 's szívélyes költemény a' költő szebbjei közé számítható, millyekkel, jeles te-

*) Van nálunk is, ki ezt megkísértette! De — nem tudjuk, dicsérjük-e ezért vagy mégrőjjuk az illetőket — fölötte sovány sikerrel.

**) Ez is meg van már kísértve!

***) Illyen ember is van köztünk!

†) Igen is nagyon sokat tehetnének! Mert nem tagadhatni, hogy az illyncmü egyesletek hatalmas előmozdítói ugyan az olvasás megkedvelésének, azonban nem kis mértékben csökkentik a' könyvek keletét, a' folyóiratok előfizetőinek számát. 'S e' részben nem csekély szolgálatot tennének a' magyar irodalomra az egyesületek, ha, miután bizonyos vidékeken, keletkeztök utáni egy pár évig tartó folytonos kikölcsezőnzések által, az olvasást megkedveltették, azontul megszakasztának az illy kikölcsezőnzéseket, 's inkább arra dolgoznának, hogy részvényes tagjaik maguk vásárolják meg az olvasni kívánt munkákat.

††) Ez lehetlen! Száz okunk van rá; egy az, hogy kételkedni merünk, valljon szívesen átengednék-e tisztelt bajtársaink előfizetőiknek névsorát, ha az — történetesen — kisebb a' miénknél?

†††) Még sok szavunk volna e' tárgyhöz, több, sem mint azokat e' rövid csillag-jegyzetekben elmondhatnánk. Azonban tán lesz még alkalmunk azon hibákról és akadályokról, mellyek az olvasó és nem-olvasó közönségben, németül olvasó magyar hölgyeinkben, a' vidékbeli társas életnek sok helyen gyászos pangásában 'stb. 'stb. rejlenek, bővebben szólnunk.

hetsége mellett is, csak ritkábban ajándékozza meg az olvasó közönséget. — „Házasság a divatvilágból” B ö k f y Z a c h a r i á s tól satyrai beszély, melynek személyeit „Böseg” falujában élő „Ipar gazda”, ennek „Erköles” és „Takarékoság” nevű leányai, gróf „Fényüzés”, báró „Divat”, „Kaczérság”, „Pipere”, „Csüllegény” kisasszonyok ’stb. teszik. Az olvasmány mulattató, benne különösen élénk a ’falusi esztély’ leírása, ’s az egész dolgozat korunk ’s főleg magyar életünk hibáit és balságait ostorozó czéltzait által különösen érdekessé lesz. — V a h o t I m r e folytatja „Üti emlények” című mulattató utleírását. — S z e v e r i n „Irodalmi levelében” J o s i k a „Szív rejtelméi”, S a m a r j a i „Versei”, V a h o t I m r e ’s O b e r n y i k „Nemzeti színműtára”, T ó t h L ö r i n c z „Üti tárczája”, P e t ő f i „szerelem gyöngyeit” rövid szavakban ismerteti meg. A ’ „Szív rejtelméi”-re nézve kárhoztatja író a ’ kiadó azon fogását, mely szírint regényíróknak itt már világot látott apróbb beszélyeit regény cím alatt hirdeté; ez annál nagyobb hiba, mert nem hiszszük, a ’ magyar olvasó közönségben, a ’ J ó s i k a műve i iránti rokonszenvet és lelkesedést mindeddig annyira kialudtnak, hogy művei tekintetében hasonló fogásokhoz kellene folyamodni. Említi többi közt sz., miszerint „V ö r ö s m a r t y minden munkái” kétszer olly áron adatnak, mint mennyin például S h a k s p e a r e vagy S c h i l l e r összes művei megszerezhetők, ’s ennek tulajdonítja, hogy nagy költőnk művei kevesebb kelendőséggel bírnak, mint minőre érdemesek; ’s hiszi egyszersmind, hogy ha mind V ö r ö s m a r t y nk, mind egyéb jeles íróink munkái olcsóbban lettek volna megszerezhetők, most több ezer példányban forognának a ’ közönség kezei közt . . . Bár így volna, mi is ohajtjuk; de hitünk és reményünk csak annyira terjed, hogy az olcsóbb ár nevelné ugyan némi részben a ’ magyar könyvek kelendőségét; de hogy e ’ kelendőség több ezer példányig emelkednék, ennyire már — fájdalom — nem bizhatunk a ’ magyar olvasó, vagy inkább nem-olvasó közönség apathijában. — A ’ loyaltásnak szép és dicséretes jelensége majd valamennyi lapoknál, ’s így a ’ „P. D.”-nál is, hogy olly melegen részvevő szavakkal ajánljak nemzeti színházunk igazgatóságának figyelmébe elhunyt lángeszű K a t o n a J ó z s e f nek élő szülejét. Kétségünk sincs benne, hogy az igazgatóság, főlzólítások nélkül is, teljesítendő köteleességét, ’s e ’ részben a ’ részvevő közönséget nem sokára érdekes tényről reméljük értesíthetni. — Még egy dologról kell szólnunk, mely a ’ jelen szám boritékán találtatik, ’s ez V i z e r I s t v á n „Nyilatkozata” . . . Ismélések elkerülése végett bátorkodunk a ’ nyájas olvasót, kit e ’ dolog érdekel, az „Életk.” 12, 14. és 16. számára visszautalni, mert az ott mondottak miatt van V i z e r I s t v á n ur nagy haraggal eltelve ellenünk, ’s e ’ nagy haragjában az említett két boritékon „elferdítésről, illetlen és meltatlan dologról, bárdolatlan, durva modorról, aljasságokról, pletykákról, alaptalan, gyakran cselszötte, i l l i t e r a l i s kifejezésekről, nem értésről, kellő felsőbb tudományos ismeretek hiányáról” ’stb. beszél. . . . Szép, édes V. ur, valóban nagyon szép, és egészen ön d a g a s z t á s i modorában; mert hogy ha ön a ’ Duna vizárját, S h ü v e l k helyett, majd annyi lábra dagasztotta, nem csudáljuk, ha a ’ mi rövid megemlézéseinkből illy dolgokat iparkodott kidagasztani. Mennyire illik jelen rovatunk hangjára nagy haragu V i z e r J. ur szép szózápora, ezt a ’ nyájas olvasó ítéletére bizzuk. Azon vizagztalatsól azonban, mely szerint V. ur olly édes megnyugvással hány nem értést, kellő tudományos ismeretek hiányát szeműltre, kénytelen vagyunk a ’ tisztelt urat megfosztani, megmondván neki, hogy mi is, e ’ rovat kezelője, szintazon joggal, mint ő, írhatjuk nevünk mellé: „Magyarország és a ’-hozza kapcsolt tartományok hites mérnöke, ” ’s e ’ mellett nagyrabecsült collegánk oklevele aligha fog mérközhetni a ’ miénkkel! . . . Ebből ugyan, tisztelt collega ur, ha nem akarja is ön következtetni, hogy e ’ dologhoz valóban értünk, de legalább bajosan fogná az ellenkezőt, a ’ mit állít, bebizonyítható . . . Nem tudjuk egyebiránt, tisztelt colloa ur, miért fordul ön „Nyilatkozat”-ában e ’ lapok kiadójához, holott velünk, e ’ rovat kezelőjével, volna — ha volna

— dolga. Az csak a' hitelesítéseknél megy, hogy a' dolgozó mérnök tetteiről a' vállalkozó tartozik felelni; de itt nincs authenticatio. . . . Egyébiránt már most maga sem hiszi, tisztelt collega ur, hogy a' Duna a' hidlábi akadályok miatt mintegy nyolczláb magasra áradjon? Miért haragszik tehát másra saját hibája miatt?

,HONDERŰ', XIX-dik szám.

J o d o k folytatja ,Szózatok hölgyeinkhez' czim alatt megkezdett elmélkedését, ez uttal ,A' szerelemtől' szólván, melyet igen érdekesen részletez, 's üdvös tanácsokkal fűszerez a' hölgyek számára. Az olvasmány annnyival érdekesebb és figyelemre méltóbb, mert benne az életbe vágó tanitmányok lélektani buvárlatokra alapítva adatnak elő. — R e m e l l a y G u s z t á v bevégzi ,Zöldlaky szállása' czim alatt a' mult számban kezdett ,mutatvány'-át. A' cikkben leginkább a' fővárosi elődök szomorú léte 's keresetmódjai főtetnek; 's az érintett ügyvédek, orvosok 'stb. kedveért szeretjük binni, hogy a' szomorító ecsetelésnek az életben kevés előképe találkozik. — ,Országház' czim alatt a' ,Pesti hirlap'-nak egy érdekes cikke utánközlöttetik, melyből örömmel értjük, hogy M a r k ó a' jeles művész, m o s t olaszhonuak dicsőített tájfestője, e g y k o r pedig hazánkfia, a' tudva levő programm szerint szinte országhaz tervet készít, 's e' terv miatt készül hazánkba jóni. — Számos okunk van értekezéssel együtt szívünkbelől ohajtani, bár teljesülne szándoka! . . . Bár nem vagyunk barátja e' helyen az idézeteknek, meg nem állhatjuk mégis, hogy a' pestihirlapi értekező (T. Á.) e' cikkbeli berekesztő szavait föl ne idézzük. Idézzük azokat azért, mert politicai lapban mondatának el, a' politica kizárólagos barátihoz és olvasóihoz, kiknek azokat minden felett szívökre venni kellene, ha csak ugyan komoly ohajtásuk, hogy e' hon valódiilag fejlődjék, virágozzék. . . „Sok hibáink egyike ugyanis, — mond a' tudós értekező, — hogy politicai mozgalmunk középett a' civilisatio más kellékeiről elfeledkeztünk, hogy az ipar, tud o m á n y é s m ű v é s z e t mezejét kopáron hagyók, mintha a' valódi szabadság e' javak mellett meg nem férne, vagy éppen n é l k ű l ö k e l é r h e t ő ' s f e n t a r t h a t ó v o l n a. A' tudás azon szárny, mellyel az egekbe repülünk, a' tudatlanság átka az emberi nemnek, mondá már S h a k s p e a r e, 's nagy igazságot mondott. — Mig a' szabadságot műveltséggel párosulva az emberi nem legnagyobb áldásának tartjuk, úgy hiszszük, a' m ű v e l e t l e n s é g é s t u d a t l a n s á g m e l l e t t v e l e l n i n e m t u d u n k.“ . . . Tekintetes urak — oh, figyelmezzenek! — G a r a y J á n o s e' számban ,Családi képek'-et kezd meg, mellyek ünnepelt költőnk mester-bélyegét viselik magukon.

NEMZETI SZINHÁZ.

B Á N K B Á N,

eredeti történeti drama 5 felvonásban, írta Katona József.

(Folytatás)

Szánt szándékkal nem szóltam hosszasan a' darab tartalmáról, hogy annál több időm jusson a' karakterekről és a' mű alkotásáról szólhatni.

Legelőször is a' darab általános jellemzetéről.

Többektől hallottam már — 's megvallom e' nézet engem is nem kevésbé ki-

sértetbe hozott —, miként az utolsó fölvonás nem áll kellő arányban a' darab egészével, hogy a' kimenetel határozatlan sejtésekben vész el, szóval: hogy a' dráma művészetileg nincsen bevégezve. E' nyomatekos vád okát sokan abban keresik, hogy Andrásnak nem adatott eléggé tevékeny szerep, hogy csak végül hozatik a' színhelyre mintegy fogadott gyászfordóul a' halott ravatala fölött. 'S valóban igen föltűnőnek látszik első tekintetre, hogy a' költő e' hiányt ne érezte volna, ő, ki — miként alább látni fogjuk — olly gondos és következetes kiszámítással járt el drámájának négy fölvonásában.

E' hiánynak — ha annak nevezhetni — okát, véleményem szerint, a' darab általános jellemében kell keresni, azon vezérletben, melyet drámája 's személyei költői moraljára nézve a' szerző követett, vagy talán — követnie k e l l e t t, hogy a' mű így is világot, láthasson.

E' drámában két ténnyel kell szorosan megkülönböztetni: t. i. azon féktelen kényuralmat, melyet az udvar, 's ennek megegyezése vagy elnézése mellett a' zsarlók serege űz a' nemzetet, 's melly a' békétlenséget számos országnagyoknál olly veszélyes fokra neveli, — és a' Bánk becsületén 's élete boldogságán ejtett sérelmet, melly mint izolált udvari ármány, az ország állapotával szorosan véve semmi közvetlen összefüggésben nincsen. A' költő előtt tehát két út állott: vagy az első tényből készítheté drámája főanyagát, melly esetben Melinda gyászos története csak epizód gyanánt, csak a' színpadi hatás nevelésére vala használható, 's ekkor Bánk jelleme kétségkívül más árnyéklatokkal, cselekvősége más situációkban tűnt volna elő; ekkor nem lehetett volna András királyt a' cselekvény kombinációjából kihagyni. Szerző azonban a' másodikat választá, 's erre kétségkívül alapos okai voltak.

A' költő elég világosan fejezte ki azon vezéreszmét, melyet drámájában követett, Bánk bánnak Petur bánhoz intézett emlékeztető szavaiban:

„Hozzám jövéél szökésed éjjelen,
Még egyszer elmentünk a' czinterembe
Együtt, — lerogytál ott atyádnak a'
Sirjára, 's ezt mondád: „Igazad vala
Atyám — az Isten nem segít soha
Fölkent királyok ellen!” (II. fől. 2-d jel.)

és ez a' költő erkölcsi postulatuma, mellyhez drámájában a' jót és roszt mérí; és ez e' darabban nem alkotmányos vagy törvényes elv, hanem vallási hitágazat, melly szerint a' fölkent koronás fejek fölött különösen örökődik az isteni gondviselés; e' hitben gyökerzik a' magyar tántorithatlan hűsége urához, és ezen erkölcsi postulatum végig vonul a' dráma minden cselekvényein.

Már ha a' költő a' királyt cselekvőleg lépteti föl, mi kétségkívül a' darab drámai érdekének nevelésére szolgáló, — akkor vagy olly embert látnánk Andrásban, a' millyen valósággal volt, veszélyben gyávát, szerencsében fenhéjázót, jobbagyai boldogságával nem gondolót, az ország kincseit könnyelműleg elpazarlót, hivreire gyanakodót, legjobb emberei iránt hálátlant, szóval: módosított kiadásban egy harmadik Richardot, egy gonosz jellemű fejedelmet, ki sem czélokban sem eszközökben nem válogat, vagy nem látnók a' historiai Andrást. Amaz esetben természetesen szó sem lehetne a' főlebb említett erkölcsi postulatumról, mert ekkor mindazon gonosznak, mi András boldogtalan emlékezetű uralkodása alatt történt, egy nevezetes része az isteni gondviselés által a' királyok kezébe tett hatalom rovására esett volna; András személyesen, 's benne a' főhatalom állana a' békétlen országnagyokkal szemközt; — emez esetben mellözve lenne a' historiai érdek, 's ekkor nem vala szükség történeti neveket használni. Katona érezte e' helyzet nehézségét, tanácsosnak tartot-

ta Andrást inkább egészen kihagyni a játékból, mint drámáját kockáztatni. Pedig éppen ama vallásos jobbagyi hűség, melly minden személyeit jellemzi, mentette meg alkalmasint e művet a magyar irodalomnak.

(Tárgyhalmaz miatt vége jövő számban.)

Nov. 11. V é g r e n d e l e t, dráma 5 felv. Czakótól. A' redkívül nagy számú közönségnek ismét előadás estét nyújtja e' jeles színmű. Az érdemkoszorút ez este Lendvainénak kell nyújtanunk, ki mind játék, mind szavalás' tekintetében olly tökéletes vala, minőnek őt e' szerepben még nem tapasztaltuk. Hangjával olly jól tudott gazdálkodni, hogy gyöngesége egészen észrevétlen maradt. Lendvairól nem mondhatunk föltétlen dicséretet. Már tanácsoltuk neki, hogy annak meg tudásakor, miszerint ő nem a' gróf fia, inkább hidegvérű gúnyt kellene mutatnia, nem pedig olly belső mély és összehúzó fájdalmat, minőt például a' gyomorgörcs okozni szokott. Lendvainak e' hibás fölfogása, mellyhez megfoghatlan daczczal ragaszkodik, Táray jellemének lélektani következetességén halálos csapást ejt, 's csodáljuk, hogy szerző nem figyelmezteti őt e' nagy botlásra, látván, hogy az őszinte bírálat szavai siker nélkül hangzanak el. Komlósi Ida a' negyedik föl vonás végét jól játszá, melly azonban ollyan, hogy úgy szólván, magától játszik. Ezen fölvonás után K. Ida azt gondolá, hogy kitapsoltatott, 's ki is jött, mi ellen semmi kifogásunk nincs, ha őt az illyesmi szorgalmas haladásra buzdítja.

— 99 —

Nov. 12. délben 12 órakor bérszünettel és fölemelt belépti díjak mellett Thalberg hangversenye a' nemzeti conservatorium javára. Thalberg neve sokkal ismeretebb, hogysen dicséretünkre szorúlna, vagy játékát részletesen elemeznünk kellene; elég legyen tehát annyit mondanunk, hogy a' roppant számú közönséget általános lelkesülésre ragadta. 'S ez könnyen vigasztalhatja őt azon néhány sunnyogó bagoly kaján huhogása fölött, kik boszújokban, mivel nem a' mandzsurban hallatá magát, európai híret holmi bárgyu megjegyzésekkel megingathatni vélték! Bizony, igen szomorú az, hogy Magyarország fővárosában idegen emberek illy nyíltan merészelhetnek föllépni nemzeti érdekeink ellen! Az igazgatóság ellen is van itt néhány szónok. A' hangverseny delben adatott, következésképen a' színház semmitsem veszítendes jövedelméből, 's az igazgatóság mégis csak a' jövedelem felét engedé át a' conservatoriumnak. Nemzeti intézethez illy fillérkedés nem illik, főkép miután erre szükségé nincs, és többnyire legjobb jövedelmeknek örvend. Ésti órákban N é g y H a y m o n f i daljáték adatott, 's a' színház ismét tökéletesen megtelt. Lászlóné beteg lévén, helyette ma Paksiné énekelt 's ha egyéni véleményünk szerint Lászlóné kellesmesb vidorsággal játszik, Paksiné viszont alaposb művészeti jártassággal énekel; kívánjuk, hogy e' kettőt jobban egyesítnie sikerüljön, 's ne legyen színpadon mindig csak komoly, hanem mosolygjon is kissé. Benza már tulozni kezd e' szerepben, nem ártand, ha ezentul kissé mérsekelni fogja magát.

K — e.

Nov. 13. E g y p o h á r v i z: vigj. 5 felv. írta Scribe. Ezen igen ügyes darab, mint igen természetes, még mindig érdekes a' közönség előtt. Eltompulunk, kifáradunk az élet' unalmas mindennapisága mellet; megöl az egyhanguság? jerünk, nézzük meg az Egy pohár vizet, mellyben minden kacagató elem' nélkülözése mellett, a' legérdekesebb, legvidámított mulatságot találjuk. Számtalanszor meglehet nézni e' darabot, és csak némi fogékonyssággal birjunk, több jelenetek mindig teljes érdekekkel fognak birni előttük. De játszani kell ám a' színészek- és színésznőknek ügyesen, elevenen, finomul, egybevágólag. Kár, igen nagy kár, hogy Egressi Gábor, ki Párisban megfordult, ki mint gondolkozó és értelmes fő, bizonyosan úgy tudja, mint senki jobban, hogy a' színpadi művészet végetlenül sokat függ magoktól a' színpadi mozdulatoktól, annyira kevés gondot szokott fordítani e' szerepben azokra. Egressy G. egyáltalában nem Bolingbroke, sem mikép azt Scribe írta, sem mikép az lehetett, sem mikép az valósággal volt. B. jellemét ismerjük a' történetekből; ő igen furfangos és ördögös

ember volt, 's udvaroknál még mai nap sem megye oly féktelen szabadon a' viselet, mikép Egressy szokta ezen szerepet adni; különösen pedig a' mult század' elején sokkal több ünnepies fesz uralkodott az udvaroknál a' mozdulatokban. Komolyak akarunk lenni, elménczkedés, és csipkedés nélkül, 's mind e' mellett azt véljük mondhatni, hogy Egressy G. a' pohár vízben nem mást mint valóságos pesti jufutust szokott játszani. Csak egy kicsinséget akarok megjegyezni. Egressy G. látott francia színészeket, 's nem fogja kétségbe vonni, hogy a' középkori és udvari szerepekben nincs ember színpadunkon, de csak egyetlen egy sem, ki kellően csak megis tudna állani, vagy a' fejedelem előtt megtudná magát hajtani. Ennek saját módja, bizonyos formája van. A' mi színészeink ezt egyszerűen akkép vélik tehetni, mint akármely magyar nép színműben, vagy valamely korunkbeli fesztelen garçon soirée-ban szokás. Legelőször is B. nem mehetett kard nélkül az udvarhoz, hol a' játék történik; e' nélkül szintugy nincsen felöltözve, mint a' hajdusági ember bot nélkül. Továbbá B. nem csapkodhatott kalapjába; nem tehetette magát oly csodálatos állásba, két lábát szorosan egymás mellé illesztvén, és teste' felső részét jobbra hajtván. Bolingbroke, mint mindenki azon korban, midőn az udvarnál megjelent, bal kezét szépen kardja' markolatjára tévé, 's kardja, melleleg legyen megjegyezve, nem úgy állott oldalán, mikép a' pesti magyar színházban a' színészekén, szinte egyenesen lefele, a' német gyalogsági tisztok' példája szerint; ezen öltözetek roszak; a' kard szinte egyenesen vízirányosan állott. A' kalap a' jobb kézben volt; ekkor három lépést kellett hátra tenni, 's meghajtani magát mosolyogva; három lépést balra, 's meghajtani magát mosoly nélkül, 's három lépést jobbra, 's nem hajtani meg magát; ezzel korábbi helyét ismét elfoglalva, a' kalapot ügyesen bal hónalj alá tenni, 's a' jobb kéz szabadon maradt. Ezek természetesen haszontalanságok magokban véve, de a' kort jellemzik, 's középkori darabokban valamint nem mostani viselet szerint, ugy az udvaroknál nem is más mozdulatokkal kell fellépni, 's így teszi ezt a' legutolsó francia színész is; nálunk nincs divatban, 's így történik aztán, hogy ünnepies mozdulatu középkori udvaroncok helyett, szilaj, fesztelen juratusokat látunk a' színpadon, vagy legfőlebb valami mostani kisebb nagyobb mértékben ügyes arslánt; de valódi udvaronczot azon korból, mellyben a' darab történik, soha sem.

N o t r a m.

'Hamlet,' szomorujáték 5 felv. írta S h a k s p e a r e, ford. V a j d a Péter. Remekművet, tömött Színház előtt, jól adatva látni valóban szép műélvezet, 's ebben ma eléggé részesültünk. Mondják, Hamlet E g r e s s y G á b o r n a k egyik főszerepe; de ezt csak annyiban engedem meg, ha előbb nekem megengedettik állitanom, hogy E. G.-nak főszerepei nem komoly- vagy szomorú-, hanem vigjátékokban vannak. Meglehet azonban, hogy jelenleg nincs nálánál jobb Hamlet színházunknál; ő legalább ezt igen érezni látszik, 's ha nem érezné, alkalmasint még jobb Hamlet volna, hanem épen azért is, mivel szegény Hamletben úgy sincs semmi kevesebb, mint az önérzet, de legalább azért, mert akkor kimélve volnánk némelly természetlen feszengő állástól, test és tagok elferdítéseitől, némelly felrivalgó nyers hangoktól, melyeket, egyenkint és összevéve, E. G. napról napra annál inkább sajátjává tesz, minél inkább elhiti magával, hogy nincs biztosabb út a' művészetbeni előhaladásra, mint nem hallgatni senkire, csak önmagának dicsérő szózatára, melly tévedhetőnek annál kevesebbé hitetik, mert jól hizeleg. Pedig a' színész, vagy bármely művész, csak átláthatná, — a' nélkül ám, hogy ez által becsében de legkisebbet is vesztené, — miszerint ha nem szentírás is minden bírálói szó (mint bizony nem az!), de e' tulajdonsággal az önkecségtetés még kevesebbé bír. Valóban lehetlen nem sajnálkoznunk, midőn látjuk, hogy E. G., kit a' természet igen kevéssel áldott meg testileg abból, mi jó színésznek szükséges, sem testalkatban, sem hangban, 's ő mégis faradhatlan szorgalom által a' művészetnek elég magas fokára küzdé magát, oly magasra, miszerint biztos reményt gerjeszthete bennünk, őt még magasabban láthatni; 's ezen várt előhaladás helyett büszkén, követelőleg, rátartólag megállapodni látjuk őt, 's min-

den mozdulatával és hangjával ezt kiáltozni a' közönséghez: lássátok, ez az a' mit én tudok! 'S a' mit E. G. tud, valóban igen szép és nagyra becsülendő; még szebb és még nagyobbra becsülendő volna ezen követelések nélkül. Szerintem ez von le legtöbbet játéka becséből, ezen szertelen feszengetés, helyét lenni nem tudás a' mozdulatokban és állásokban, stereotyp túlkeveltség, még oly szerepekben is, melyeknek keveltség a' legkisebb alkatrészét sem teszi, 's a' mi ennek kísérője, azon nyers megszóló hang, kitörő felrivalgás, mellyel szerepe mind azon helyeit, hol valódi erély kívántatnék a' szavalásban, eltorzítja. 'S ezért tartjuk mi E. G.-t vigjátékban sokkal inkább a' maga helyén, egyedül csak ezért, mert ez illusio-rontó hibáit elég szerencsés, ilyenkor a' színpalak megett hagyni. . . E. G.-nak szokása nem játékban előtüntetni az ábrázolt személyt, hanem a' személyben mutogatni a' maga játékát. Innen ered, hogy ő egyes helyeket nagyon ki szokott emelni, 's illy egyes helyek mellett szerepe többi szakait meglehetősen elhanyagolja. Innen ered bizonyosan az is, hogy játékaiból a' legtöbb helyen, hol az megkívántatnék, hiányzik az érzelem; általában neki heves indulatokat feltüntetni sokkal inkább hatalmában áll, mint a' szendőbb érzelmeket. E' hiányok mellett E. G. játékának sok jelességei vannak, melyeket más alkalommal megemlítenek. — Mai játékát illetőleg, azt csak a' harmadik felvonásig várhatam, 's eddiglen a' mellett, a' mi Hamlet lelkületének lényegét teszi: nagyra küzdés, erélytelenség mellett, nagyot akarás és kevés szilárdság, — mellett, mondom, kiválólag és jól tüntetve föl a' fűi hő ragaszkodást, melly atyja nevének említésére is felbuzdítja keblét, midőn pedig a' hős árnyát látja, gyermekileg olvadozó. Emlékszem hogy azon jelenésben, midőn a' kísértettől elhagyatván, kereső barátai által feltaláltatik, 's ő azoknak a' látott dolgokat, 's tán saját határzatát is, el akarja beszélni, de rögtön meggondolván magát, elhallgat, az átmenet a' nyilatkozni akaró bizalmasságból a' tartózkodó elzárkózásra igen jól volt eltalálva. — A' mint U d v a r h e l y i M. ma személyesíté öreg Hamlet szellemét, ez egyike volt a' legjobb játékoknak, miket U.-tól láttam.

Nov. 15. K a l m á r é s t e n g e r é s z, dráma 4 felv. Czakótól. Kőzép-szerű előadás, mellynek csak az adott némi változatosságot, hogy Egressi Gábor néhányszor magyarosan jelent meg a' színpadon, azaz: tetemesen elkésett. Közönség ismét nagy számmal.

S — —

Nov. 16. A' r a b, népszínmű 3 felv. Szigligetitől. Hogy a' színház ismét tömve volt, említünk sem kell, mert az már napi renden van nálunk, ha csak felig meddig tűrhető is a' játékrend. Szathmáriné ma kivételkép igen kedvetlen volt, mert különben bizonyosan több erélyt 's gőgöt fejezett volna ki játékában. K. Idának egy pár sikerült jelenete volt, ismert modoraiba azonban ma is többször visszaesett. Az előadás egyéb részei kielégítőek voltak, ha feledjük, hogy Udvarhelyi szerepe nem tudása a' második felvonás végén igen botrányos valala.

— 99 —

Nov. 17. Pecz javára bérszűnettel R o m e o é s J u l i a, daljáték 4 felvon. A' jutalmazott az első felvonásban igen iparkodott 's eunel többet tőe már nem is igen követelhetni. Kőszeghi és Egressi Béni rémségesen működtek. Schodelné minden gyöngöcségtől menten éneklé Romeót, 's hogy egészen nem villanyozta föl a' közönséget, csak annak tulajdonítandó, mivel erejét még kissé kimelni akará, hogy időelőtti megerősítés által újabb betegségbe ne essék. Paksiné, Julia szerepeben általánosan meglepte a' nagyszámú közönséget, 's ezzel a' birót is, különben Paksiné hangjával nem igen tudott megbarátkozni. Ma azonban olly tiszta csöngésű, olly szívhez szóló vala e' hang, 's az előadás olly bensős és mégis szabatos, hogy Paksiné bizonyosan kedvenczévé válandik a' közönségnek, ha állandó egészség és szorgalom mindig ugy engedéudik őt fellépni, mint ma.

K — c.

Budapest. Három napig telve volt a szív örömmel keblünkben.

Minden ember tudja, hogy a magyar vígadni nem, a magyar csak hűsülni, szomorkodni szokott, ok nélkül. Mikor mi búra hajtott fejünket fölemeljük, szemünkbe öröm tüze lövell, 's büszke jó kedvvel kezdünk szerte tekinteni, okunknak kell lenni az örvendezésre. 'S az említett három nap alatt okunk csakugyan nagy volt: a' honi iparbaráti örömnünnepet ülték, f. h. 16-dikán estve, vég nélküli seregben, számos számtalan fáklyák világítása mellett. Folytonosan tartó zene kíséretében, vonultunk lelkes gróf B a t h y á n y i K á z m é r lakához, kifejezni neki a' fáklyavilággal azt, hogy lelkes hozzájárulása ipart emelő egyletünknek fényt kölcsönöz, hogy fényt árasztanak rája mindazon magasb ranguak, kiket a' hazafiság lángjai honunk előhaladásán munkálni készítenek; de kifejezni neki 's nekik mindnyájoknak e' fáklyavilággal azt is, hogy nagyobb fényt, ékesítőbb dicskört nem alkothatnak maguk körül e' hazában, mintha annak mindenben és mindenkor hű 's hálás gyermekei lenni iparkodnak; — kifejezni végre megszámlálhatlan sokaságunk által azt, hogy e' szent cél előmozdításán e' hazában nemcsak egyesek, nemcsak apró töredék, de oly megszámlálhatlan emberösszeg munkálkodik. — A' nemes gróf magas értelmiséggel- és tiszta lángu hazafisággal teljes beszédet tartott elfogadásunkra, melynek végig hallgatása közben többszörözött harsogó éljen tolmácsolá, hogy a' nemes gróf keblünk szent meggyőződését terjeszti elő szavaiban . . . Ugyanezen lelkesedéssel üdvözlöttük gróf T e l e k i L á s z l ó t, és szintazon hazafias örömmel, üdvözzel fogadtatánk. — Másnap délutáni 4 órakor a' budai német szinkörben, mely ez alkalomra fényesen volt megmagyarosítva 's fölékesítve, barátságos ebéd fűzé az országos ipar helybeli 's hazánk minden tájairól besereglett barátit fényes koszorúba, hol sürű, komolyan és elmésen szólt, de egyiránt meleg hazafiságos áldomások ürítették iparunk minden pártolóinak üdvözlétére. A' ki honunk legtávolabb vidékeiről a' nagyszámu összeseregletteket látta, el kellett felejtienie, hogy ősz van, el, hogy Magyarországnak mindenkor roszt utai, őszkor a' megázhatalanságig legroszabbak; meg kellett győződnie, hogy van még közöttünk lelkesedés, mely kiállja a' sarat . . . 'S miután eddig a' magyar hazában mindig a' magyar volt — bárha gyakran saját kárával — a' szállásadó, itt — a' budai német szinkörben — megtörtént az is, hogy német atyánkfia adott szállást a' magyarnak, melyben gazda és vendég, a' közjó iránti lelkesülésben összeolvadva, hazafiságos szellemben igen jól mulatott. — Harmadnapra ugyanezen szinkör, mint tánczterem fogadott bennünket. Nem hiszszük, hogy illy magyar zamatu multság lett volna Buda és falai közt, mióta visszakerült a' török igából. Nyelv, és táncz, és öltözet, és a' szellem, mely körüllegett, nemzeti volt; 's bizunk szépeinkben, férfainkban, hogy a' lelkesedés, mely multságunkban otthonos volt, otthonos maradand edzett keblökben folytonosan. A' zászlókkal ékesített teremben kiválólag magyar tánczok aradtak, melyek szép füzére közé csak m á s f é l keringő vegyült, — másfél a' szó teljes értelmében, miután a' másodikat, mely szünóra után kezdetett, félbeszakasztatá velünk a' — por és a' lelkesedés. A' számos körtáncz, csárdás, egypár francia 's mazur közt ez alkalommal lejtetett először V e s z t e r S á n d o r európai nevű tánczosunk ujonan szerzett 'Társalgó'-ja, mely mind lépései egyszerűsége, mind alakzatai szépsége, 's a' benne szükséges testtartási szellem által köztetszésben részesült; még nagyobbán és zajosabban részesülendett mindenesetre, ha a' derék mestert az idő rövidsége nem kényszeríti, hogy a' rögtönözve betanított nyolcz pár közé egy igen apró — hét, tíz éves — hölgyecskét kellett alkalmaznia. E' 'Társalgó' zenéje R ó z s a v ö l g y i től egyike az aggszerző szebb műveinek. Ezen köz figyelmet érdemlő táncz bővebb ismertetését, e' lapok jövő számában adandjuk.

'S e' vétked, a' kor haladásnak mondja?!...

Az ég haragja támadt ellened! —

A' honfűség szép tettekre int

'S te pénzzerőd a' fénynek áldozod —

Szemed jövőre hasztalan tekint:

Jövődnek bérét rajtad hordozod!

Midőn egészséget vár beteg hazád:

Te elszakadva, önmagadnak élsz —

Az embert embertől elátkozád —

'S mind ebből — kérdem — hát mi jót remélsz?

Oh, vissza, vissza csendes enyhelyemre,

A' mellynek fényt csak nap sugára ad:

Szegénynek lenni jobb, jobb, istenemre!

Mint fény rabjává tenni önmagad.

Hah! szentebb, szentebb porból a' sohaj

Szabad hon és virágzó nemzetért,

Melly úgy lesz boldog, hogyha a' szilaj

Sánczok közül egy jog-mezőre tért.

Melly ugy lesz boldog, hogyha egy leend

Nyelve- 's honfi érzeményekben —

Ha nélkülözni a' hölgy megtanul

'S a' hon szerelme lángol kebleben.

Ha ő leend nyugalmas pitvarában

A' honszerelmek szűz apostola

'S szép családja minden kis tagjában

Felvirul a' jó mag általa.

Ez érzetem! ... 's leküzdöm bajomat,

Mellyet szerelmi lángim szöttek —

Határozásra birtam sorsomat:

A' küzdő órák megjelentenek!

A' nőért adtam lángot, ifjúságot

'S mindent a' mit csak szívem birtokolt —

'S ő nem vetné meg érttem a' világot?

Oh, van reményem! van, 's mig el nem érem

E' célomat, barátim, higgyetek:

Mint férfitestbe öltözött szemérem

'S mint sorsűzött állók közöttetek!

.... De légy üdvez, hon! szebb reményfokodnál

Lemond a' fényről minden hű fiad,

Hogy néked adjon uj fényt napjaidnál,

Mig védni egyesülve küzd, halad.

'S nekem legyen nnpom, mint éj, sötét,

'S az élet minden perce kárhozat,

Ha nem kívánnám, oh hon! uj napod,

Ha nem kívánnám boldogságodat.

Barátim! itt e' szívelőttemek,

Szentségeül itt van polgárhitem!

'S ha lenne tán min kételkednetek:

Pecsétül álljon rajta ... életem!

Szelestey László.

SZEREDTŐL MAGYAR-BÉLIG.

Szered is egy emlékkő a' haza történetében; egy beírott lap a' mult könyvéből. A' balsors tömérdek csapása zúgott el felette is, mint a' nemzet élete felett, melynek annyi gyásznapijaiban osztozott. Falai üdvözlék a' honalapító atyákat, és viszhangozák a' harcra tárogató kürtök riadását; térein a' szabadságharcz szent zászlaja lobogott, midőn a' nemzet jobb része karddal volt kénytelen emlékeztetni királyát az ország előtt beesküdt fejedelmi szóra. — Bocskay és Bethlen vitta e' várat, 's 1703-tól fogva egész az emlékezetes trencsényi csatáig (1708.) Szered (akkor még Sempte vagy Sente-vár) Rákóczy hadának főtábora volt.

Azóta sebben és tapasztalatban majdnem másfél századdal gazdagabb a' nemzet. Elvonultak a' nagy csaták viharjai, 's más nemzedék ült a' régi kor helyére. — A' vár helyén most a' fehérre meszelt úrilak áll; még római kezek által emelt tornya is, mely felett ezer tavasz és ősztölle röpi el, lerontatott, hogy most semmi se emlékeztesse a' hajdani nagyságra. Pedig minden rom, minden emlék, mely barnult homlokkal tekint a' multból reánk, — szent, mint szent a' sir keresztje.

Szomoru volt az idő, midőn néhány hét előtt ide érkezém; a' város tekintete komor; az elborult égről sűrű csöppekben hullt a' lehervadt mezőre az eső 's a' kert fainak sárgult kevés leveleit az ősi szél rezgeté meg. Midőn először jöttem ide, az ifju lombokon még csalogány énekelt, a' fakadó virágokkal szellő susogott, és én a' régi időknél tévedező gondolattal álltam meg esténként minden ingó bokor, minden rügyszőke fa előtt, 's a' fent röpiülő fellegeknek a' kert rétei és platancsoportai — e' gyümölcstelen indigenák — felett elvonuló árnyaiban az elhunyt ősök szellemeire ismerék. De most! az idő megöszült; egy, még le nem sodort ágon kuczorodva a' szomoru ősztölle éneke — a' levélbeka brekegett, a' lombfosztott fák közt felsírt a' szél, 's meg-megrázkódott ablakaimon keresztül esténként átzugott — a' Vág.

Illy szomoru napok közt volt egy vigasztalásom. Naponként, sőt perczenként beutazhatám Pozsony és Nyitra határszéleit. Mert szobácskám a' Vág századok előtti genialis pályatörése miatt két megyében fekszik. Még szobám közepén álló kis könyvtáram is e' megyékben létezik; így p. o. „a' korteskedés és ellenszerei“ még Nyitrában van, de a' mellészorult „váltótörvényt“ és „praxis juridica“ miatt hozzá harmadik szomszédul eső, aranyzott homlokú „Hitel“ már nincs Nyitrában; és így tovább.

Azonban mint minden küzdésnek megvan pályabére: úgy annyi hamvazó-szerda után az én virágvasárnapom sem maradhatott el, 's végre az idő — mert ebben a' jó házínókkal tart — kiderült, és én egy szép őszi reggelen Magyar-Bélre utaztam.

M.-Bél Szeredtől, nyugatészakra, négy órányira van.

Jó kedvvel szaladtam le megérkező kocsimhoz — — — de, uram ne hagy jell — e' rococo hintó fakó kerekeivel, melyben tán Zuburt — Szvatoptluk fiját — czipelték a' Zoborra fel apáink, hogy ott felmagasztalják; e' magukat három lábbon egyensúlyozó lovak, megtagadva ez által a' négylábuakhoz tartozásukat, és e' kocsis, — e' kocsis rongyos halinában, e' kocsis — tót ember volt. Ennyit mért reám illy korán reggel az ég, de én azon vigasztalással, hogy lovaim legalább bokrosak nem lesznek, 's tekintvén a' kerekek ingó küllőit 's a' homladozó tartószijakat, örülve, hogy fontos ember nem vagyok — lehető kéjelemmel foglaltam el kocsim egyik szögletét, a' másikba Bernoláknak ez alkalomra kölcsönkért tót szótárát fektetvén, mint egyedüli menedékeket, ha majd kocsisom és én az egy hazában egymást meg nem értenénk.

Olly jól esett valahára ismét a' ragyogó, a' tiszta eget látnom, mely derűlten mosolygott alá kék szemével; a' nap sugarai még fel nem csókolák a' harmatot 's

minden fűszálon egy gyémánt reszketelt; éjszakon mint egy kék szalag vonultak a' a' bazin-szentgyörgyi hegyek, míg délre végtelen messzeségbe futott a' róna, Magyarország legtermékenyebb tércinek egyike.

Istenem! mi szép ez a' Magyarország, sohajték fel, és szent földén éhen hal azon hazának gyermeke, mellyről megiratott, hogy kivüle — non est vita. Mert a' nép, önfeledve, jobb napjaiban könnyen felejtí a' leelt hajokat 's nem fogja el ag-gály a' „holnap” iránt, bizodalommal tekintve a' jövő elé, mellyben, hite szerint, meg-segitendi őt istene. És az isten? csak a' munkát és igyekezetet szokta megáldani. És a' nép ez önfeledésében mit tévénk mi, mi, „népünk fenmaradásáról” tanácskozó atyák? Évek előtt (mint kedélyes Bárándynk beszélte) a' szükség napjaiban nem en-nek megszüntetéséről, hanem a' szükség által könnyen előidézhető vétségek ellen praeventivszerül szolgáló — statariumról gondoskodott az universitas; most pedig — takarékmagtárak felett tanácskoznak 52 megyében választmányilag.

De nehogy, mint a' sipláda hengere, melly mindig ugyanazon darabokat játsza le, stereotyp panaszokban törjek ki, elfordítám tekintetem az áldott rónáról 's hintóm rongyollott bállására 's onnan kocsisom rongyosabb subájára tekinték.

Az elhírhedett d i ó s z e g i úton tömérdek nép zsihogott: utat csináltak, egyszerűen, more patrio; — az útmelletti árkokból az útra hányták — a' s a r a t. Mi ut lesz ebből? kérdém magamban, és felsohajtottam; bizony nem értünk mi ma-gyarok az arithmetikához! Igazolja ezt a' közélet, a' nemzet erejének minden köz-pontosság és mindig siker nélkül naponkint pillanati szükségére elvesztegetése. Igen; mi a' számtanhoz nem értünk; mi még nem tudjuk, hogy a' nép erejének minden sü-kernélküli felhasználása a' nép érzelmeinek mi rossz irányt ad, bizodalmatlanságot és indignatiót költvén fel keblében azon tisztviselő ellen, ki erejével minden kiszá-mítás nélkül illy könnyelműleg rendelkezhetett, holott az ember kiengesztelődve szokott tekinteni önmunkájára, bár homloka izzadságával létesíté is azt, ha azon a' közjó épülete emelkedik. Pedig századok óta ott áll intő példaul előttek a' Csörsz király árka, mint a' magyar számitásnélküli erővesztegetés jele. És mégis, akár merre te-kintünk, mindenütt be ne végzett munkára akadunk és csak kevés helytt a' tisztviselői erély és értelem jeleire. Mert tán még most is állnak (legalább rövid idő előtt még ott állottak) Ongán túl (Zemplénben) a' használat előtt elkorhadó fahidlabak, ott por-ladoztak a' roppant erővel és távolról összehordott köhalmok, — itt pedig hétéken keresztül hányják az útra a' sarat, mellyből, ha Isten áldását küldi reánk, feneket-len sártenger leend. — De tán segít rajtunk a' futóhomok 's majd betemeti e' göröng-yöket is, gondolám; de eszembe jutott, hogy a' futóhomokot az országgyűlés koordinálta, míg az ország negyedik rende marad in statu quo.

Lovaim nagy bajjal vontatták e' göröngyökön végig Zubur csészáját, 's életve-szély közt térve le az út melletti gypútra, azon mintegy negyedórát sántikálhattak, midőn, hol e' magyar szabadság véget ért, 's a' feltört legelőről ismét az erény gö-röngyeire kellett kapaszkodnunk: emeltebb helyen három férfut pillantottam meg, kik komoly képpel, 's az önerzet sugárzó tekintetével és némi omnipotens tekintélyvel álltak ott és nézték a' sarat hanyó népet.

„Megállj, jó ember!” kiálték Phaëtonomra, 's hátát a' tót szótárral érintve, ne-hezen értésére adám, hogy — ne tovább! Leszállva elegans bárkából, üdvözlém az universalis geniek e' triumviratusát. A' legidősb nyájasan viszonzá az üdvözlöt.

— Tán valami baj esett kegyed hintáján? kérdé.

— Nem, felelém, hanem félek, hogy rajtam történhetik valami baj; ezért kegyetek előtt, most, még ép lélek- és testtel, végrendeletet kívánnék tenni.

A' triumvirek egymásra néztek és nevettek. Néhány másodperc múlva a' leg-idősb némi nehezteléssel mondá:

— Tudom, a' rossz utat érti kegyed; de csak legyen kevés türelemmel, nem sokára meghordatjuk kövecscsel, 's ha m e g v e r ő d i k, ebből még pompás út leend.

— És ha néhány óra mulva zápor szakad önök e' domborművére 's a' felhordott sár visszafoly árkaiba: mi történik akkor?

A' háromság összenézett; rövid csend után a' férfiak legifjabbika megszólalt:

— Illy rendkívüli fatalitások ellen mitsem tehetünk.

— A' naptár állandó jó időt ígér, — tevő hozzá jóstekintettel a' harmadik, egy alacson ur.

— De hát miért nem vetnek előbb szilárd alapot, miért nem követik önök Mack Ádám rendszerét?

— Mi, viszonzá az ifju ur, gyermekségünk óta tanuljuk az útesinálás rendszerét, 's e' szakban praxissal bírunk.

— Ugyan kérem, kérdé az alacsony ur, hol útibiztos az a' Mák Ádám?

— Ukrainában.

Ez ember is, gondolám, Napoleonról csak azt jegyzé meg, hogy háromszegű kalapot hordott, 's elszomorodva hajtatek tovább.

Az út, unalmas egyformaságával, illy átalakuló szándékban vonul az „új világig.“ A' bazin-szentgyörgyi hegyek még mindig távol kékelének, Cseklész, mellynek német neve felett, még mindig nem tud eligazodni a' magyar világ, vajlon t. i. Landschütz-e vagy Lansitz? távolról mutatja fel kastélya tornyait, és az út, mellyet leirni szerencsénk volt, egyhangu lapályon vezet keresztül; nem szakítják azt meg vidor magyar faluk, emelkedő dombok, mellyekről egy kised kápolna hívna fel imára az utazót vagy mellyeken a' hit keresztje emelkedne, hogy megemlékezzünk az isteni férfiuról, ki embertársait meg akarta halálával váltani. A' vidéknek nincs azon barátságos színe mint a' sopronmegyei faluknak, és sehol sincs egy emlék, mellyről regét tudna mondani a' nép. Csak Szenczen találunk illy emléket.

E' városka közepén, a' N.-Szombathól Pozsonyba vezető főuton áll egy sötét négyszegű épület. Széles fala az emelet felett rovatokban végződik; sötét bejárása 's erős vas rudakkal hálózott ablakai, mellyek régi idők jellemét viselik magokon, felhívják az utazó figyelmét. Ez épület most tanácsház, hajdan, főkép a' Szelepcsényi elnöklete alatt tartott pozsonyi ítélőszék idejében (1673 — 1674.) szomorú események tanuja volt. Tömlöczeiben, mellyek közül néhány még most is áll, nagyobb része idővel — leginkább a' közel tavacska miatt — beszakadozván, részint elfalaztatván, sok üldözött honfi, sok protestans szenvedé mátyrhálát; 's a' ház lakói minden évben egyszer, midőn mindenki lenyugodott 's a' fák levelei is mozdulatlanul alusszák álmaikat: sohajt hallanak kelni a' föld alól és zsoldári éneket. A' jámborok illetődött kebellet vetnek magukra keresztet 's másnap sutítgva mondják egymásnak: az aratlan vér az égre kiált.

Ez épületről él egy kis rege a' nép ajkán, mellyet nekem a' mult országgyűlés alatt ekkint beszélt el egy tisztos ősz:

„Azon időben, midőn e' hazán három ellenség dult, egy ember élt e' falak közt, vad, mint kora, és sötét lelkű, mint azon börtönök éje, mellyeknek ő hű őre volt. Sokszor nagytekintetű urak látogták őt meg éjjelenként, 's néhány napra e' látogatások után a' foglyok száma többnyire megszaporodott, — kik közül aztán sokan nem látták többé isten derült egét — vagy egyszerű koporsót emeltek vállaikra a' néma tömlőczszolgák.

„És ez embernek volt egy leánya. Aranykának nevezé el őt a' nép aranyhajáról, és Aranykáról a' nép közt azon hit élt, miként mosolyára ajkain rózsa nyílik 's szeméből, ha sir, gyöngyök peregnek. Aranyka már tizenhatszor látta az ibolyát fellakadni és szívében a' szerelem még ismeretlen volt, pedig Aranyka jó volt, mint a' legjobb angyal. Egész világa kis kerte 's a' szomszéd erdőcske volt, hol hőszinű galambja társaságában gyakran szedegetett gyógyfüveket a' szenvedő foglyok sebeire. És a' foglyok egyedüli vigasztalása Aranyka volt, ki e' miatt és ha némelykor szent könyvek mellett virasztott, gonosz atyjától sokat szenvedett.

„Aranyka éjjel tajban még az ezüst záru szent könyv előtt ült. Az égről egy csilag sem világított le a' sötét lakra, mellyben csak egy angyal volt még ébren, — zivatar zugott végig az utcákon 's némelykor meg-megdördült az ég. De Aranyka nyugodtan olvasgatott tovább a' szent lapokból 's galambkája hóvállán szunyadt. A' lak tölgy-ajtaján ekkor erős zörgés hallatszott 's egy, az álmából felriadt atya előtt ismeretlen hang bebocsájtást kért. — A' megnyitott ajtón egy magas termetű ifju lépett be. Aranyka a' szent könyvből feltekintett 's szemei a' szép idegen pillanatával találkoztak. És Aranyka nem tudta szemeit a' jövevényről elfordítani. Aranyka szívében valamit érzett, mintha e' pillanat volna legboldogabb életében.

„Az idegen egy gyűrűt 's egy iratot mutatott a' mogorva öregnek. „Ismerem e' gyűrűt, mond emez, Kollonich atyáé 's e' sorok Malaját Miklós uram a' fiscus vonásai.“ Ezzel az idegen fuléhez hajolva, kérdé: „Tehát kit végezzünk ki?“

„— Seukit jó öreg, viszonzá' halkan az idegen, a' püspök ur ő kegyelme nem örül az ártatlan halálán, gyűrűjét most kegyelme jeléül küldé el 's rendelete szerint Nyikléczy Istvánt még ez éjjel magammal viendem.“

„Az ör némán kulcsai után nyult 's távozott.“

„Az idegen pedig a' galambbal enyelgő Aranykához közeledett 's megfogva a' leányka reszkető kezét szólalt meg: „Ne felj' tőlem, aranyhaju szűz, éji vendégtől; emeld rám szemed mennyvilágát. Rólad a' nép megemlékezik imádságában, te a' vidék angyala vagy; légy az én angyalom is. Néhány óra mulva idegen zsoldosok jelennek meg e' falak közt 's keresni fogják a' szabadító testvért, de, hogy időt vesszítsenek, rejtsd a' tömlőcz kulcsait, és én utolsó órámban megfoglak, leány, áldani.“

„Aranyka az ifjura emelé szemeit, nem szólt, de egy gyöngy hullt alá a' szent könyv lapjaira. Oh, de hogy is ne sirt volna ő, midőn néhány pillanat mulva tán örökre elhagyja őt az idegen, kinek tekintete szívének olly mondhatlanul jól esett.

„A' tömlőczör 's a' rab megérkezett. Az idegen mélyen voná szemeire szeles kerek kalapját 's szóztalanul szorítva meg Aranyka gyenge kezét, a' néma öreg segítségével lóra segíté az erőben megtört Nyikléczyt és sietve távozott.

„Reggeli imára még nem csendült meg a' szomszéd torony harangkája, midőn száguldó lovasok verék fel a' tömlőczört álmaiból. — A' csapat élén jött Forstal. A' tömlőcz kulcsait sehol sem lelék; — végre minden bolt feltörtetett 's Forstal szorosan átkutatva azokat, dühösen kiáltott fel: Nyeregbe, urak, a' megszabadított pártúto nem lehet távol; feldöntött korsója vizét sem itta még be a' föld.“

„És mire a' nap lealdozott, a' foglyok száma két teslvérrel szaporodott. Éjjelkor a' tömlőczszolgák egyszerű koporsót emeltek vállaikra, a' koporsót egy ember kísérte — Forstal.

„Ez időtől Aranyka ajkain nem nyilott többé rózsa, szemei gyöngyök tengerévé váltak. A' nép megosztá az ő bánatát és könyezve kísérte kora sirjába az elhervadt gyönyörű virágot. — Sirja felett a' nép áldása lengett.

„És sokáig egy fehér galambot láttak Aranyka sirja felett röpülni, és a' nép közt sokáig élt Aranyka emléke és azon hit, miként a' mellyik leány püskösd éjjelén Aranyka sirját meglátogatja, ha a' fehér galamb vállaira száll, szerelmében boldog leend.“

E r v i n.

(Vége köv.)

VESZTER SÁNDOR „TÁRSALGÓ“-JA.

Ha nemzeti iránybani kifejlődésünket valóban elérni akarjuk, kötelességünkké válik, egyikét sem mellőzni magas szemölddel azon kapcsolatok, mellyek bennünket

egymáshoz, és így aztán a' közhöz minél szilárdabban fűzhetnek, egyikét sem hagyni a' maga helyén megkísértett alkalmazás nélkül azon szereknek, melyek a' szükséges egygyé olvadás menetében süketesen használhatók . . . Vajmi nagyon szeretnők szívére kötni mind azoknak, kik a' magyar dolgoknak többé-kevésbé élén állanak, hogy míg messze néznek, rövidlátók ne legyenek; hogy midőn nagy célokat elérni akarnak, — az egekre! soha se vessék meg azon apróbb eszközöket, melyek ha olykor nem mellőzhetlen föltétül állnak is a' kivitelre, de legalább igen sokszor hatalmas előmozdító eszközei.

A' társas élet és mulatságok egyik legélénkitőbb fűszere a' táncz . . . Szegény legény, ki teljes életében olly gyöngén állott lábain, hogy azokat fűgőbb mozgásba hozni, nehogy bőles C i c e r o híres megrovására botoljék, vonakodott; borus kedély, lankadt szív, kit vidám zene 's bájos hölgy fűgőbb szökelekésekre nem bírhatnak . . . A' táncz a' hölgyvilág legkedveltebb mulatságának mondatik, 's mit remélhet hölgyektől megérdemelni azon férfi, ki kedvökért még egy pár táncz ellejtésére sem kész? hogyan remélheti önmagának, nemzetének és hazájának az idegen érzelmű hölgy előtt megkedveltetését azon magyar ifjú, ki neki tánczra, nemzeti tánczára kezét örömmel nyújtani vonakodnék? . . . Tánczoljunk, édes barátaim! tánczoljunk jó kedvünköl, tánczoljunk szépeink iránti ragaszkodásból és lovagiaságból, tánczoljunk a' hazáért, nemzetiségből, és ha fárasztó szökelekésekre kedvünk nem volna is, lejtjük az egyszerű, síma, kelleműs 'Társalgó't!

Régen érezők már szükségét egy szabályozottabb magyar táncz behozatalának, melly nemzeti tánczunkat a' tánczoló hölgyvilággal megkedveltesse, hogy így aztán e' szép világ kedvet kapjon körültekinteni, vajjon azon nemzetnél, melynek táncza kedves, nem volna-e más is kedves és elfogadható? E' szükség pótlására alkottattott a' 'Körtáncz' és 'Koszorú'. Ez utolsó kevesebb, amaz első sokkal több rokonszenvre talált, mit leginkább általános magyarságának 's alakzatai czélszerűségének köszönhet, 's egyszersmind azon körülménynek is, hogy lépései legnagyobb részint amaz ugrós lépések levén, mellyekkel magány-tánczosok magukat mutogatni szokják, szemre nézve élvezetes volt. Általánosabb elterjedésének azonban, főleg a' hölgyvilágban, nagyon ellenállt ugyan e' lépések nehézsége, mellyeket nézni ugyan igen, de lejtetni nem mindenki kész. Ez okból a' körtáncz, mint eddig volt, ezután is leginkább a' s e r d ü l ő fiatalság táncza maradand.

Igen, de a' magyar nem azon ember, ki körbe ülve 's elmúlt boldog időkről elmélkedve, csak épen pezsgő vérű ifjonczait és lánykait szereti tánczolni látni; nem azon ember, ki ezeken kívül csak az erőteljes férfinak és kifejlett szűznek vagy fiatal menyecskének engedné át a' táncz élvezet: nálunk az élte-sebb ember is szeret lejtők közé vegyülni, sőt az öreg úr is egyet pederit néha hajuzsán, összeüti bokáját, 's édes visszemelekek közt forgatja meg a' tisztos matronát . . 'S a' valódi társas táncznak az hivatása, hogy benne a' kor különsege minél inkább elenyészszék, hogy benne a' tüzről-pattant fiatalság szívtazon ruganyossággal és életvidorsággal vehessen részt, mint meglehesse az érettebb kor erőteljesebb lejtéseit, vagy még a' hanyatló is, ha kedve kerekedik, díszes mozdulatait . . . 'S V e s z t e r S. 'Társalgó'ja e' czélnek tökéletesen megfelel; táncz az, melly nemcsak szemnek, de minden lábnak való, — mellyet honunk leányai, még a' kevesebb hajlamuk is, könnyen lejthetnek és fogadhatnak kedvenczöknül, — melly míg aesthetikai formákat és mozdulatokat fejt ki, egyszersmind a' tánczot, valamint a' társas életbeni testtartást is, nemesíti, — melly fárasztás nélkül változatos, 's míg a' kedvelt népies tánczot, a' csárdást, még inkább kiemeli, azt egyszersmind a' mérséklet és illedelem korlátai közé vezeti vissza, mellyek most az egésség rovására tulságos lelkesedés és nekihevéülés által igen gyakran áthágatnak. 'S a' 'Társalgó' szerzőjének eszméjét nem lehet e' részben is eléggé nem helyeselnünk, ki, midőn a' közönség nagy részének kívánatát megelőzve, nemzeti tánczunkba egyszerű 's kellemes társastáncz által válto-

zatosságot hozza, ez által a csárdást még inkább kiemeli, 's a 'Társalgó' nyugodtabban diszes mozdulatai után a fiatal pezsgő vér előtt még kedvesbé tette.

A 'Társalgó' öt alakzathból áll, melyek majd végiglen az ugynevezett sétalépéssel lejtetnek el, a legkellemesebbekkel a magyar táncz minden mozdulatai között, mert hol találjuk a többiekben a test azon jellemző hajlításait, melyek a magyar tánczot minden más táncztól annyira megkülönböztetik; melyik mesterkelt lépésében nemzeti tánczunknak van azon kellem és kifejezés, mint az egyszerű sétalépésekben, melyek — tánczművésznünk saját tapasztalása szerint — elsőseget és legnagyobb tetszést vittak ki maguknak Europa legelső városaiban, minden mesterkelt czifra ug-rándozások felett?

Az alakzatok mindenike saját, kerekded képet alkot, értelemmel és jellemmel teljest. Mintha érdekes szerelmi viszony szövődne le előttünk, az első ismerkedéstől a szerelmi viszonyok legérdekesebb befejezéséig, a menyegzőig. Az első részben viszonyos összejövetel és üdvözlés által történik az első ismerkedés, a bevezetés: ifjú 's leány, nő és férfi egymás közelébe jutnak. A tett ismeretség kedvére látszik lenni a férfinak, 's érdekltségét nem is késik a második részben tudni adni szíve hölgyének, erőteljesebb magánytáncza által iparkodván magára vonni a megkedvelt hölgy ohajtott figyelmét; 's ez egyszersmind élénkebb színt kölcsönöz e második rész mozdulatainak... 'S ha a felhívás illy melegen, illy szerényen, ennyi kellemmel és eréllyel történik: hogyan maradhatna érdektelenül, érzéstelenül a hölgy kebele? Viszon érzelmekre hevül ez is, 's a harmadik részben a hölgyek magánytáncza, mely leginkább a mozdulatokbani gyöngédség és kerekdedség által tűnik ki, tudni adja a felkérőnek, hogy közelítése, vallomása nem volt süketelen; 's a hölgy mozdulatai kellemével és szépségével kitünteti, hogy viszont ő is tetszeni vágyik... E közben azonban nagy baj történt: mint majd minden szerelmesek közé, ide is befuródott a balsors, csel, ármány, meghasonlás 's hasonló kellemetlenségek képeiben; — a párok a harmadik rész végével egymástól elválasztattak, összevágynak, egymáshoz sovárognak vissza. E bajon tehát segíteni kell, 's ezt a — negyedik rész teszi, mely az elválasztott párokat szint azon kellemdús mozdulatok kíséretében hozza össze; az akadályok meghaladva vannak, a szerelem győzött, 's a szívek diadalmasan egyesültek... 'S most már vig perczek jönnek, az egybekelési öröm megülése, 's tánczos és tánczosnő vigan lejt az ötödik részben, három a táncz!-át. E rész a csárdásnak szabályszerűbb alkalmazásából áll, mely a mérséklet és kellem korlátaiban fürge életre 's kedvre derül 's az egész tánczot élénk örömmel fejezi be. Ezen befejezés tökéletesen a magyar táncz természetében van, mely mindenkor csöndesebben, olykor lassu méltósággal kezdődik, 's élénk vidorság kifejezése közt végződik; 's a szerzőt csak méltányos dicséret illeti azért, hogy míg a négy első részben tökéletesen megtartván a csöndesebb kellemdús mozdulatokat, a tánczot olly fokra emeli, melyen bátran táruhatnak fel előtte salonok és ékes uristernak ajtószárnyai, egyszersmind mind ezen négy részen, mind az ötödiken végig megtartá azt tőszökekes magyar jellemében.

A szakértő férfiak szava, valamint hírlapjaink egyhangu magasztalása, egyiránt dicsérrelt emlékeztek eddig a 'Társalgó'ra, 's ez biztos kezesül szolgálhat, hogy e kellemes táncz a nagy közönség előtt is részesülend minél előbb és minél általánosabb tetszésben, 's mindenfelé el fog társas tánczul fogadtatni, 's állandóan, hosszú időkhig ünneplendi diadalát.

V a s A n d o r.

B Á N K B Á N.

eredeti történeti drama 5 felvonásban, írta Katona József.

(Vége.)

A' személyzet közt legelőször Bánk bán a' „nagyur“ vonja magára figyelmünket — nagyszerű, szilárd jellemű férfi, tiszta mintája egy büszke önértető, de erényes őszérű magyar országnagynak, ki polczának fontosságát 's a' vele járó felelősséget egész kiterjedésében ismeri. Őt sem az országban tapasztalt nyomor, sem a' pártosok ujongatása nem tántorítja el a' kötelesség ösvényéről. Keblének csak két érinthető húrja van: hazája és — Melinda. Őt a' teljes hatalmu királyné különféle ürügyek alatt az országban utaztatván, távol ügyekszik tartani az udvari fondorkodások színhelyétől, hogy nejét ezalatt kényelmesen a' szerelmes Otto szeszélyeinek játék-labdájává tehesse. 'S mikor a' nagyur Petur bán titkos meghívására az országos nyomor és inség szomorú tanyáiról visszaérkezik, legelőször is keserű ellentétet talál: a' dőzsölő udvart.

„Hazánk külön külön vidékein
Jajt 's bánatot találtam; 's itt ime
Ellenkezőt találok, 's nem tudom,
Mellyik tehet rémitőbbé.“ — (I. föl. 6. jel.)

Ezen első keserű érzést egy még meglepőbb követi; Petur t. i. homályosan értésére adja, hogy a' titkos összejövetel őt is érdekli, és hogy ha veszteségre jön a' dolog, Bánké leend a' nagyobb veszteség. A' távozó Petur megsugja nekie a' jelszót: „Melinda.“ — 's e' név hallatára megdöbbenve kiált fel: „Melinda!“ A' meglepett nagyur sokáig nem bír szöhoz jutni: keblében háborgó érzések zajdulnak föl, agyán az ébredő gyanu rémes gondolatokat hajt keresztül, 's a' kétségeivel küzdő Bánk nem veszi észre az utána besompolygott Tiborczt, magával beszél, 's ismét meg ismét Melinda nevére tér vissza nyugtalan elméje.

„Melinda! és mindig Melinda! — szent
Név! égi 's földi mindenem javát
Szorosan egybefoglaló erő
Láncz, úgy elomlott törhetetlen élted,
Hogy abból a' gazoknak is jutott? — —
Mennyben lakó szentséges atyám! ide
Mindentudásod égi cseppeit!
Nekem — nekem, hogy e' nagy fátylon
Átlássak, és eszemmel a' halandók
Szívébe nézhessek, mint a' tükörbe.

És hasztalan törekszik magát azzal nyugtatni, hogy

„ — — ezek talán csak úgy fogadt
Szolgái voltak egy veszett irigy
Embernek, a' ki, nyugodalmamat
Sajnálna, itt (szívére ver) szorongatást okozni,
'S döbbsentni szívemet kívánta. (Megijed.) Meg-
Döbbsenni? — Ezt előttem egykor úgy
Fősték le egykor, jól tudom, mint egyikét a'
Lélek betegségeinek.“

Hasztalan erőlteti magát kacajra

„ — — — A' szerelmeféltő
Bánk bán — — —“

fölött, mert a' sötét gyanu magvai termékeny földbe esnek, és a' szilárd lelket teljesen kibillentik súlyegyenéből. A' büszke és szilárd Bánk egy perczig sem inga-

doz azon országos terhek alatt, melyek vállain hevernek; hasonló ő azon izmos tölgyhez, mely a' legdélcezegebb viharban is merően emeli sudarát az ég felé, 's a' szélvész századok óta dúló dühével dacolni képes. De van ezen erős jellemnek egy achillesi sarka, 's ez Melinda iránti szerelme; a' sebnék, mely e' részben ejtetik keblén, minden esetre halálosnak kell lenni; 's nem nehéz sejtününk, hogy azon kebelben, melyet Melinda nevének csak illy véletlen megemlítése is annyira megdöbben-teni képes, nagy indulatok lappanganak. 'S erről hamar meggyőz bennünket a' második fölvonás, melyben Bánk a' házi becsülete 's boldogsága elleni cselnek a' terem titkos ajtaja mellett véletlen tanuja lesz. Egy pillanatra fölébred ugyan még benne Bánk a' nagyúr, 's erős lelke talál még okokat, Petur feleiben a' lázadási hajlamot lehűteni; Bánk elfordul az összeesküvés eszméjétől, mert

„Hogy Bánk leüljön a' sötét szövetség
Gyászasztalához, arra nem csekélyebb,
Mint Bánki sértődés kívántatik.“

De Bánk elég hamar értesítették Biberach által, hogy e' „Bánki sértődés“ valóban megtörtént, 's ezentúl Bánk nem a' nagyúr többé, kitől az ország szenvedéseinek enyhülését, elnyomott árvák és özvegyek sorsuk jobbra fordulását remélhetik: ő benne ezentúl csak egy erős fellegrvár óriásromjait látjuk, melynek nyílásain szabadon üvölt keresztül a' szélvész, mely a' vándornak nem ad többé biztos hajleket; agyában kétséssé válik az ész világa, 's e' szürkület vele Gertrudban nem láttatja többé Endre királyi nejét, nem a' királyi hatalom képviselőjét; most hazájának szenvedő képe is kísértetes alakban tűnik föl előtte, 's a' harmadik fölvonásban, miután Melinda ajkairól megtudja a' legborzasztóbbat, e' két érzelem örületté válik; ő majd Melindával sir, majd ártatlan gyermekét átkozza, 's csak egy nyugponon látszik hullámzó kedélye megállapodni — a' királyné meggyilkolásán. Kérdés támadhat az iránt, ha valjon most érik-e már határozattá Bánk lelkében Gertrud meggyilkolása, vagy Otto megjelenése (IV. föl. 9. jel.) hágtatja szenvedélyét e' végső fokra? — Én azt hiszem, hogy Otto megjelenése, 's Bánk hánnak ez ellen kiáltott átkai következtében Gertrud törragadása a' nagyúr ellen minden esetre csak közvetlen alkalomnak tekintendő; de a' határozat ekkor kétségen túl már meg van érve Bánk lelkében; ezt több helyen világosan bizonyítják a' nagyúr célzásai, legvilágosabban pedig a' nyolczadik jelenetben, midőn a' királyné a' jelenvoltaknak távozást, Bánknak pedig pillanatnyi szünet után maradást parancsolván, emez a' falhoz tántorodva, ekkint szól:

„ — — — Vége! vége már neki!“

E' szavak egyszersmind világos tanúi, hogy Bánk erős lelke még az örült fájdalom e' pillanatában is örömmel megragadta volna az alkalmat, Gertrudról a' halálos veszélyt elhárítani; de az elbizott királyné nem sejtí a' sértett férj kebelindulatának mélységét 's maga készíti magának ama tört, melynek végén halál ül. A' gyilkos tett után Bánkban a' lélek az ötödik fölvonásban magát ismét rendbe szedi némileg, annyira, hogy a' királynak számot adni képes tetteről; a' kiáradott indulat lassankint visszavonulni készül medrébe; de az öntu latnak e' rövid percze csak addig tart, míg a' nagyúr ősi várán elkövetett dulas hire érkezik, és a' meggyilkolt Melinda tetemei Bánk bán kesergő jobbágysai által színpadra hozatnak. Itt Bánk bán lelke végkép megtörik, 's ő, ha a' királyné netalan ártatlanul esett volna el, borzasztóan lakol vétkeért egy marcangolt életen át; a' király bocsánata nekie nem lehet jótétemény, nem lehet kegyelem, mert hiszen az ég rémitőn érezteté vele büntető ostorát, 's e' kimenetel valóban kinzőbb olly catastropháknál, melyekkel rendszerint tragoediák bevégeztenni szoktak. Mert bizonynyal nem a' halál a' legszomorubb, a' legtragikaibb az emberi dolgokban: egy kinlódó lélek, melynek osztályrésze kipadhatlan fájdalom, mely magában viseli a' kárhozat égető kinjait, melynek homlokára van sütte a' nyugalmat nem lelő belfurdalat kainbélyege, — illy kinjától hajtott lélek bizonynyal nem kevésbbé borzasztó mint a' méregpohár vagy az orgyilok, 's nem egészen alaptala-

nul jegyzé meg egy jó barátom: miként Bánk bánra nézve a' tragoedia még a' kárpit utolsó legördülte után kezdődik. „Ugyde miért lakol Bánk bán oly tettért, melyet hasonló helyzetben akárki, talán még kevesb küzdéssel és minden megbánás nélkül elkövetett volna?” E' kérdést több ízben hallottam, 's ha a' közmorálhoz illesztjük e' dráma cselekvényeit, úgy kétségkívül több illy megfajthatatlanségekre bukkanhatunk. De főlebb emlitém már, miként a' királyi fölség emberfölöttisége és az isteni hatalommal rokonsága, valamint a' vallásszerű jobbagyi hódolat mindannyi erkölcsi dogma, mely az egész darabon végig vonul; a' királyné továbbá, legalább a' Melindán elkövetett gaztetre nézve, ártatlan — legalább a' költő ártatlannak akarja: két fontos ok, hogy a' királyok feje fölött örködő gondviselés a' gyilkost súlyosan büntesse, 's egy egész életen át sajtó fájdalommal ostorozza. E' drámai nézet új, 's Bánk bán egész szerkezetéből természetesen következik.

Bánk után legkitünőbb karakter Gertrud királyné, a' büszke meráni nő, kinek lelkében csak két mindenható indulat él: határtalan vágy uralkodni — ha lehetne — még a' lelkek országán is, és öcsse iránti vak szerelme, mely azonban kevesbbé fakad ama gyöngéd rokonszenvből, melyet a' természet olly édes-titkon ültetett a' vér kötelékeivel egymáshoz fűzött rokonok keblébe, mint ama fenhéjazó öntudatból, miként ők mindketten magas polczra hivatnak az emberek fölött. Gertrud az embereket illy szédítő magasból igen parányiaknak látja, sokkal kisebbeknek, semhogy nézete szerint egyébre szolgálhassanak, mint a' „biborosok“ kedvtelésére; 's midőn a' királyné Otto himezzellen szerelemvallásán fölháborodik, nem az irtózatos büntetői undorodás, nem az erény titkos sugallata, nem a' Melinda személyében sértett női méltóság érzete az, mi őt buja öcsse iránt haragra lobbantja: hanem ama veszélytől felelem, mely — ha Otto Melindával czélt érne 's a' dolog közhirűvé lenne — az őt 's külföldi rokonait különben is gyűlölő magyarok részéről érhetné. De még a' felelem sem elég arra, hogy el ne piruljon ama gondolat, miként a'

„ — — — Meráni herczeg —

Egy férfit, nem tud kifogni egy

Asszony szeszélyin — — — “

mi még világosabb lesz Gertrud következő szavaiból:

„Tudd meg, kicsinylelkű, hogy e' dolog

Ha Melinda érdemét temette volna

El, úgy kikergettetni kész lehetnék

Országaimból; — és mégis ha azt

Megérni kellene, hogy reám mutatva

Susogni hallanám: „ni itt halad

Gertrud, az öcsse kinek kontár vala

Melinda elszédítésében — “

E' kétértelműség nagy mértékben Gertrudra hárítja a' bűn súlyát, melyet legkevesbbé sem mérsekel a' királyné haragja, midőn Izidora — ki Biberach által a' gaztett tanujává tétettek — a' királynénak mindent fölfedez. Büszke álmainak valósulását félti a' büszke meráni nő.

„Uralkodás! Parancsolás! Minő

Más már csak ennek még a' hangja is,

Mint engedelmeskedni, — hát minő

Ez még valóságában? — Egy Magyar-,

Majd Lengyelország és Podolia,

Aztán Velence, a' kevély Velence —

Europa harmadában. — —

Gyöngé lélek

Szédülsz? — Pirulj! ha egyszer annyira

Segitne Endre fegyvere, semmivel

Se lenne szédítőbb, mint mostan ez. —
 Törvényt kiszabni, és úgy lenni e' fölött,
 Miképen a' nap sok világokon! Csak ez
 Is elfeledtetheti velünk rövid
 Éltünknek álmatlan sok éjszakáit.“ —

És alább:

„Saját eszünket 's akaratunkat a'
 Legostobább köntösben is annyira
 Szentté teremteni, hogy azt egy egész
 Ország imádja. Önmagunknak az
 Lehetni, a' minek szeretjük; és
 Másnak parancsolhatni, lennie
 Az, a' minek ke'l lenni — átkozott! mitől
 Foszthatsz meg, Otto, még tán engemet!

És e' hiu álmban hasztalan keressük ama magasztos lelket, mely egy Fiesco
 álmai fölött lebeg, mely teremő szellemként emelkedik a' köznapos élet fölébe 's a' ha-
 talomban az istenségtől kölcsönzött teremő szózatot szemléli, hogy nagyot, szépet, cso-
 dást kelthessen a' földből, hogy virágot tenyészthessen a' föld sivatagain 's életet fakaszt-
 hasson a' sirhantokból: hanem ama sötét, mogorva, zsarnoki szellemet látjuk e' meren-
 gésben, mellyel a' romlás angyla kísérti a' hiu lelkeket. És e' fölfuvalkodott elbizottság ké-
 szíti nekie a' kelepczét, mellybe esik. Ő nem hallgat a' bojóti ősz, Mikhal bán es-
 dekléseire, midőn ennek öccsét börtönbe hurczoltatja, ő hivalkodva játszik egy nem-
 zet sorsával, mint Semeje Zeüs villámaival; ő gőgösen előbb távozást 's mindjárt utána
 maradást parancsol Bánknak, 's mindezek után keserű gúny gyanánt hangzik, mi-
 dőn a' felbőszült nagyúr ellenében a' nőnek tartozó tiszteletre hivatkozik. Egyetlen
 egy nemesb érzést látunk benne fölébredni, midőn Bánk Otto megjelenése által atok-
 ra fakadva, a' czudar herczeg hazáját is átkába foglalja. Igen, ekkor magasan föl-
 dobog Gertrud szíve; de e' pillanatnyi lelkesülésben is mennyi vadság! ő, a' nő, a'
 királyné gyilkot ragad a' nádorra, melly azonban saját vérebe merül, 's ez méltó, de
 szomorú vége a' nagyravágó, büszke nőnek. E' colossalis nőjellel, Magyarorszá-
 nak e' Semiramisa, borzadással tölti el lelkünket; mintegy lebilincselve érezzük ma-
 gunkat e' mogorva fonség által, 's nem csodáljuk többé, hogy Otto mindig reme-
 géssel gondol nővérére, nem csodáljuk többé ama varázsat, mellyben Gertrud férjét
 's azokat, kik hozzá közelebb állanak, — tartani tudja; a' meggyilkolt ki-
 rályné árnyéka az ötödik fölvonásban is fenyegetve kísér bennünket, 's habár nem ve-
 szünk is részt Endre fájdalmában, de sajnáljuk a' gyöngye királyt, ki legyilkolt nejét
 megboszulni, a' gyilkost megbüntetni sem meri, miután lelke 's akaratja támaszát
 elvesztette. Illyen Gertrud, e' darabnak legmesteribb kézzel festett, legtragicusabb
 caractere.

Otto egy gyáva, könnyelmű siheder, minden fejedelmi indulat nélkül, ki épen
 olly könnyűséggel szól Melinda iránti szerelméről, minővel a' legezudarabb eszközhez is
 nyúl, hogy czélját — melly csak gaz lehet — elérhesse. Ő királyi nővéreinek irántai
 vak szerelmét ferdén fogja föl, 's képesnek tartja őt egy közönséges kéjánya szerepé-
 re vetemülni. Egész készséggel követi Biberach gonosz tanácsát, 's épen olly orozva
 gyilkolja meg Melinda becsületét, mint Biberachot. Ama vádat hallottam e' darab ellen
 említeni, hogy Ottot nem éri utól a' drámai Nemesis. Én e' vádat alaptalannak tartom,
 mert a' költői igazságtételnek, véleményem szerint, nem kell kizárólag egy a' gonoszt
 büntető situatióban fekünni; a' költészetnek 's főleg a' drámainak, nemesak művészi,
 hanem általánosb, társadalmi iránya is van, 's ez irányban a' drámából elvont erkölcsi
 tanban fekszik a' költői igazságtétel, mellyet a' napról napra fölvilágosuló emberiség
 annak idején nem mulaszt el alkalmazásba hozni, különben Victor Hugo „Le roi
 s'amuse“ czimű drámájának azért kellene rosznak lenni, mert a' király nem lakol meg

benne. De különben is bajos lett volna Meráni Ottot érdemlettkép megbüntetni, miután a' történetekből tudjuk, hogy Andrásnak később a' keresztes háborúban társa volt.

Leggyöngébben van véleményem szerint, Melinda characterere festve. Benne sem elég méltóság, hogy Ottot magától kellő távolságban, sem elég erő, hogy az udvar ármányai közt magát súlygyenben tartsa, 's ámbár nem akarom a' kelletén túl szelid Melinda erényes voltát kétségbe hozni, annyit minden esetre meg kell jegyeznem, hogy Otto szerelmes faggatásai sokkal inkább látszanak őt megilletni mint Bánk bán nevéhez illik. Azonban ő olly cselnek leszen áldozatja, melly ellen erény és akarat mitsem tehet, 's illy helyzetben nőjellemet festeni nem csekely föladat. Hasonló esetekben egy kis elmezavar a' legsikeresebb specificum, 's szerzőnk is szükségesnek tartá Melindára nézve e' szerhez folyamodni. Utolsó megjelenése azonban, mielőtt férjétől a' királyné teremében búcsúzik, szivreható, 's élénken tünteti ki a' földult kebel szenvedését; rá nézve a' halál — ha nem természetes is — jótekonny megszabadulás az ármányos világ kinjaitól.

Petur, a' bihari főispán, egyike ama magyar őstypusoknak, mellyekben ősi történeteink olly gazdagok. Ép lelke elfojtott bosszúsággal szemléli a' királyi udvar féktelen kicsapongásait, 's míg tántoríthatlan hűséget táplál keblében a' király iránt, egész haragja a' meráni asszony ellen fordul. Ez ellen szövi ő a' titkos szövetekezést, melly Bánk bán családi esetén kívül is a' királyné meggyilkoltatását veszi czélba. Hirtelen lobbanó kedélye azonban épen olly gyorsan hajol engesztelődesre, ha a' király iránti hűség vallásos érzete felköltetik keblében, 's e' vallásos hűség őt a' halálba is kíséri.

Biberach egy nyomorult szerencsevadász, ki haszonért gazdagítja Ottot gonosz tanácsaival, 's mikor nagyobb hasznot remél vagy a' hasznot meghaladó veszélytől tart, urát elárulja, és kinek halála egy szennyos állattól szabadítja meg a' földet.

Andrást a' költő csak az utolsó felvonásban lépteti föl, gyámoltalanul bánkódva Gertrud holttetemei fölött, 's e' helyzet talán a' legdiszesb, mellyben e' drámában megjelenhetik. Ő nem bizik jobbágyai hangulatában; szeretné a' büntetőt játszani, de nem meri; szeretné a' kegyest játszani, de nem tudja, 's midőn Bánkot Melinda halála végképp lesújtja, erőltetett nagylelkűséggel bocsát meg a' gyilkosnak, mi által a' kedélyeket kiengeszteli ugyan, de e' hódoló kardletétel sem Andrásnak, hanem a' magyar hűségnek válik becsületére. Mi okok bírhaták rá a' szerzőt, hogy darabjának illy véget adjon, már főlebb elmondám.

Tiborc az egész drámának historiai hátlapja (folie), 's chorus gyanánt tünteti előnkbe a' népszenvadásokat Gertrud és a' Merániak zsarnoklása alatt. — A' többi személyek: Mikhal és Simon bán, Izidora 'sth. csak véletlen összefüggésben állanak a' dráma főcselekvényeivel; érdekök jobbra csak színpadi.

Legyen szabad még néhány szót a' színi szerkezetről mondanom.

Katona e' dráma összeállításában kissé tán kelletén túl is ragaszkodott Aristoteles ismeretes theoriájához a' hely és idő egységére nézve, és ez talán a' darab legnagyobb hiánya. A' költő, ugy látszik, ismerte a' színpadi hatás titkait, 's gyakran nyul illy fogásokhoz; e' hibákat azonban annyi jelesség mellett örömezt készek vagyunk felejtetni. Egyébiránt az első felvonás második (a' színpadi előadás szerint első) és következőt őt, valamint a' második felvonás első jelenetei mesteriek. A' negyedik felvonást a' királyné megölésével teljesen bevégeztetnek tartom, 's az ezután következő 's különben is irtóztató roszul adatni szokott harcos jelenetek annyival inkább elmaradhatnának, mivel azok eseményei az ötödik felvonásban széltehen-hosszában elmondhatnak. Általában a' csoportozatos jelenetekkel gazdálkodva kellene bánni, mert illy jelenetek, ha rendkívül jól nem adatnak, fölötte csökkentik a' hatást, 's csak a' drámai kép színeinek összegagyválására szolgálnak.

A' nyelv ép, erős, nagyszerű, 's általában olly drámai, minőt egész irodalmunkban nem birunk; a' versek kissé pongyolák ugyan, de könnyen szavalhatók. Mivé nem teendette Katona e' drámát, ha nyelvünk csinosulásának korszakát érthette volna!

Az előadásról (nov. 1-jén és 4-kén) szóltak már mások; a személyesítők dícséretes szorgalommal és telhető ügykezetel működtek. A közönség zajos tetszéssel üdvözlé a nemzeti drámát.

Az igazgatóság végre fogadja meleg köszönetünket, hogy e jeles darabot ismét színpadra hozá, 's ez által a közönséget annyira lekötelezé.

A költő hamvai pedig legyenek áldva e kincsért, melyet nekünk örökül hagyott, 's ha a kerepesi úton levő szerény muzsateplomból a tapsvihar fölhat szellemlakáiig, lebegjen alá közénk, 's legyen tanuja egy nemzetibb művészeti szellem ébredésének!

S e b e s h e l y e i G á b o r.

NÉZET A' PESTEN FELÁLLITTATNI SZÁNDÉKLOTT SIKETNÉMÁK INTÉZETE IRÁNT,

Utóbbi időben több lapokban vala olvasható, hogy ns. Pest vármegye rendei Nádor ő fensége félszázados örömnepének emlékeztetül Pesten siketnémák intézetét akarnak alapítani. Mi azt hinnők, sokkal czélszerűbb volna tán másnemű emberszerető intézetet alapítani, olyat t. i. minő még Pesten nincs, miután Pestmegyében már ugyis van egy siketnémák intézete, Vácson t. i. 's pedig a' vaspálya használatával, csak 40 percnyire Pest városától, mely már öt évtized óta általános részvétnek örvend, 's melyben maga Pest városa is legujabb időben két alapítványt tön, 's hol egy-egy növendék tartása mindenesetre majd félannyiba kerül, mint Pesten, mire jelen súlyos időben különös tekintettel kellene lenni. Ki tehát a' létesítendő pesti intézetben alapítványt tenni, vagy itt egy gyermekért fizetni akarna, ugyanazon áron a' vácsi intézetben két szerencsétlent részesíthetne a' kiképeztetés jótékonyágában. — Mondjak ugyan, hogy a' pesti siketnémák tanítója a' növendékeket a' hang vagyis ajakbeszédben oktatja, 's ezt valami rendkívülinek, ujnak tartják; de hiszen a' külföldi intézetekben ezen modor általános, sőt a' vácsi intézetben is képeztetnek a' tehetségesebb növendékeket a' hang vagy ajakbeszédben, miről mindenki meggyőződhetik. Általánosabbá lehetne ugyan ezen oktatás a' vácsi intézetben, ha bizonyos akadály mellőztetnék, mellynek elhárítására a' magas előljáró hatóság a' szükséges intézkedést megtenni el nem mulasztandja. Be van bizonyítva, hogy a' siketnéma csak azért nem beszél, mivel nem hall, 's az ember csak a' hallgatózással tanulja meg a' nyelvet. A' siketnéma minden beszéd-műszereket bir, mint bármi halló, noha nem mindegyik tanul meg egyiránt jól beszélni, mikép a' hallóknál is igen különböző a' beszéd képzettsége. Ez részint a' beszédműszerek fejlettségétől, részint az oktató modorától függ, kinek érteni kell hozzá, mikép alakultak a' beszédrészek, 's a' beszélésben támadó hiányok mikép hárítandók el. Ha az olly igen dicsért siketnémák tanítója Pesten t ö k é l e t e s e n siketnéma gyermekekre nézve a' hang- vagy ajakbeszédben valóban olly feltűnőleg jeles tanításmódszerrel bir, tanácsosabb volna neki a' vácsi intézetben tanítói széket adni, hol egyszersmind nyugdíjképes 's így a' jövőre is biztosítva volna. Nem akarjuk tagadni, hogy az országban több siketnémák i ntézete igen jótékony volna, melly szükség vakok intézeteire nézve is szembeötlő; de az intézeteknek nem kellene olly közel lenni egymáshoz, mint Pest és Vác, hanem például Kassa, Debreczen, Temesvár, Pécs, Kőszeg, Pozson (hol már ugy is van egy, melyben a' hang- vagy ajakbeszéd nagyon műveltetik), 's ohajtjuk egyebiránt,

hogyan ezen, a' szerencsétlen siketnémák érdekében irt sorok szintugy fogadtassanak, minő jó szándékból irattak. X. *)

KALAUZ A' F. É. IPARMŰKIALLITÁSI TERMEKBE.

Volt e' hazában egy rózsatő, melyet a' honfiak, mert idegen virágok kedvelői 's bálványzói valának, sokáig árván 's ápolatlanul hagyának, mint rosz, henye kertész a' kezére bizott csemetéket; 's a' szerény rózsatő, mialatt rokonai külhonokban őriási nagyságra emelkedtek — dús illatot hintve 's gazdag virágföket teremtvé —, nálunk, kiknek napkeleti természetünk — 's vérünknel fogva, Hafiz persa költő szerint, mégis olly „forrón szeretni“ kellene e' virágfajt, nálunk, mondom, nemcsak hogy gyökeret verni nem birt, hanem a' részvétlenség által sorvadó kórba döntve, lassan-lassan kiaszni, kiveszni készült. — De feltámadt végre bennünk az öntudat, 's midőn látnók, hogy kincsünk hatalmas biztosítás után eseng, sem erkölcsi, sem anyagi fegyvezhez, mint szoktak ellenek, hanem ahhoz nyultunk, mi gyöngéd „ne-illless-“ kint örökeberen vi-

- *) Történetesen megpillantván e' cikkkecskét, meg nem állhatom, hogy pár szót ne szóljak hozzá. Nem taglalatom a' cikk, nem tudom, hová irányzó célzásait, csak annyit mondok, hogy a' ns. megye szándéka halás köszönetet érdemel. De nézetem szerint siketnémák nevelésében nem az a' főtekintet: valjon tudnak-e néhány hangot vagy szót nagykeservesen előhozni, — hanem az: mennyire készítettnek elő az életre, a' megélhetésre, ép és egészséges tagjaik kellő használatára. — Az ajakbeszéd csak kiegészítő része a' tökéletes siketnéma nevelésének, de fődolog az, hogy ugy képeztessek, miszerint élelmét saját maga szorgalmával kereshesse. Erre módot kell nyújtani — 's pedig miután eszmeország a' siketnémának nem igen terjedhet a' speculativus magasságokra, leginkább kézműi vagy művészeti elfoglaltság 's gyakorlatok által. Valamint más embereknek, ugy a' siketnémák egyénisége, 's tehát hajlamaik 's tehetségeik is különbözök. Nem lehet tehát kívánni, hogy valamennyi intézeti növendékből csak szabó, varga 'stb. legyen, — de tán válnék némelyikből ügyes festész, szobrász, erőművész, dísz tárgyak készítője 's több efféle. Ámde ezek megtanulhatására nincs alkalom olly városban, hol illyféle művészek 's ügyesebb mesteremberek nem találhatók. Ha tehát az intézet, céljának megfelelőleg ki akar hatni az életre, szükségképen minél több mesteremberről 's művésszel kell érintkezésbe (naponkénti tanítást értve) jöhetnie, hogy a' növendékek kellőleg képeztesse. Ez Váczon nem történhet, ha szinte csak 40 percnyire lesz is vasuton Pesttől; mert a' tanítani szándékozó mesterember nem vesztethet minden óráért 80 perczetoda — 's visszamenésre, hanem helyben kell lennie. A' nehéz vagyis drága idő sem olly visszaretentő, miután a' mostani drágaságról nem lehet következtetést vonni minden későbbi időre, 's az élelmi szerek, épen a' vaspályai élénkség által, aránylag Váczon is meg fognak drágulni, — tehát ott két növendék tartása nem fog megfelelni egy növendék tartásának Pesten. Azért bizony igen üdvös a' megye szándéka, vajha életbe léptethetné! Mult nyáron próbatétlen levén Váczon, megígérttem, az „Életképek“ben még néhány szót szólni az intézetről. Ime beváltottam szavamát ez alkalommal, röviden csak azt érintve még: hogy ha másképen nem volna elérhető a' cél, tehát inkább a' váci intézetet kellene Pestre szállítani vagy a' kettőt netán összeolvasztani. Illy intézet életre való képzés nélkül mitsem ér. Valamint nem elég vakoknál a' zenei képzettség: ugy siketnémáknál nem lehet elég egy kis rajzolás, himzés, szabóság 'stb. Sokoldalú alkalomnak kell lenni a' gyakorlati művelődésre, hogy a' növendékek az élet különböző ágaiban föllelhessék léteztetési módjukat. 'S ha szinte mindazon városokban, melyeket a' cikk említ, léteznének is siketnéma intézetek, mégis igen jó, sőt szükséges volna: hogy egy központi intézet, melybe a' tehetségdúsabb növendékek átszállíthatassanak, épen Pesten legyen, — mert tagathatatlan, hogy még igen soká lesz, hogy Temesvár, Pécs, Kőszeg, 'stb. anyiféle alkalmat nyujthasson gyakorlati, kézműi 's művészeti képzésre a' növendékeknek, mint épen a' minden tekintetben folyton emelkedő Budapest. N.

rul az ember keblében, mint szűzben a' piruló szemérem — összehuzódva, valahányszor bántalmasan érintetik —: nyultunk a' lelkesítő hazafiúsághoz. Megbocsásanak, kellemes olvasónőim, hogy midőn az ipart rózsátóhoz hasorlítottam, kegyetek ismeretes vonzalma következtében önkintlen merengtem azon édes reményben, miszerint e' virágbokornak állandóbb 's buzgóbb pártolói nem fognak találkozni — magyar hölgyeinknél, a' mint ennek szivemelő példáját szerencsénk volt már a' jelen kiállításnál tapasztalni, nem ok nélkül érezvén magunkat jogosítva illy előjelek mellett bizonyon állíthatni, hogy a' magyar ipar, hasonló sympathiák közt, földünk áldott helyzeténél fogva csakhamar európai nyomatékú fog lenni. Minthogy igen sokan szép kegyetek közül, kiknek t. i. Pestre jöhetni 's a' mostani kiállítást látogatni alkalmuk hiányzott, nem fizettek beléptijegyet: sziveskedjenek a' fentebbi előbeszédem átesni, mielőtt az érdekes tartalmu termekbe bevezettetnének. Megjegyzendőnek tartjuk mindenek előtt, hogy a' miket szerencsénk van ez alkalommal bemutatni, leginkább az iparegylet fenállása óta keletkeztek vagy tökéletesültek. A' kiállított művek öt teremben voltak elhelyezve, de ezek mindenike halmosan tömve pompáskodott. Elsőnek falai nagyobb-részt Valero nagyszerű selyemgyárának legujabb divatu 's izlésű gyönyörű készítményivel díszeskedtek, melly gyárról aligha nem igen örvendetest állítunk a' t. közönségnek, mondván, hogy jelenleg már 500 munkással dolgozik; ritkaság esharpeai, shawljai, nőruha-darabjai és szalagai valóban dicséret- 's kiemelésre méltók; ezenkívül Policzér, Vagner és Goeth, Seyffert, Hummel, Bauch, Koch, Bruder-féle gyárakból izletes csinos mutatványok, pesti Vanék-féle első magyar bórdíszmügyárból mindenféle csinos készítmények, 's egy külön asztalon bajai születésű hazánkfia Bajay Antal pipereművei voltak láthatók e' teremben. Szabad legyen egyikét szót e' maga nemében egyetlen művészről váltanunk. Bajay fiatal nőpiperész eredetileg gombkötőséget tanult, de szelleme tovább ragadta őt, 's egy új nemét gondolá ki a' nőpiperének, mellyel magát, miután külföldre vándorolni ment, Londonban, Majlandban 's nevezetesen Párisban több évek lefolytán urilag kitará. Ő ugyanis sodrott selyemfonalból, miként a' crepineket szokták készíteni, nőkalapokat, fej- 's kontykötőket, turbánokat, galér, cardinal és csipkéket, minden minta nélkülözésével, egyetlenegy hosszú szálból készít, 's művei legjobb izléssel, legszebb formákban csodálatják a' merészkező mester leleményességét, kitől örömtelt szívvel láttunk 's bámultunk egyiket igen szép alaku magyar fej- és kontykötőt fehér gyöngyökkel arany fonálsodronyból. Két pompás nőturbányát Aradra vették meg, — általában készítményei iránt nagy enthusiasmus támadt, miket bizony — a' mint reméljük — nem igen nagy szükség lesz védenünk 's az illetők figyelmé- 's kegyébe ajánlanunk. — Második teremben, szinte több rendbeli selyem- és bársonykelme-gyártmányokon kívül, különös említést érdemel Gönczy remekasztala, mellyről köztudomásúvá lön már, hogy illő párja a' bécsi iparműkiállításon sem találkozott. Az egész mű, körvágatban előállítva, gyönyörű festményei 's gazdag aranyozásu borítékekeivel Ahasver tündérszerű fénytermeire emlékeztet, 's örömmel tölti el keblünket, világos példál szolgálgván, miszerint hazánkban az ipar közép ágai azon részben is előhaladással üzennek, mit illy műveknél „költői-“nek szabadjon nevezni. A' remek készítményből legdúsabb phantasia tűnik ki, 's főleg a' fehér hársfa-körlapra festett virágok igen csinosak, — és Gönczy pedig festeni soha nem tanult — de még mester sem! — Harmadik teremben említésre méltóbbak valának: Zsigmond Károly budai szőnyeggyárából az új linczi módra készülő lábszőnyegek, kecskeszőr-szővettel vászonalapra (gyártulajdonos Linczben a' katonai intézetben lévén, az ottani hasonnemű gyárba eljárt, 's később onnan hozott munkásokkal Budán telepedett meg); továbbá magyarhoni ásványból készült packfongművek, szakolczai, kőszegi, radványi stb. posztó- 's takácsművek, mik közül említést névszerint Steinhoffer pozsonyi, 's Wittner győri műtakács készítményi érdemelnek. Diszteritékül használhatók bármely hercegi asztalon. A' posztóművekre nézve különösen megjegyzendő, mikép azok az iparvédegyelet keletkezteig aránylag igen csekély mennyiségben 's nagyobbára csak

egy színben készültek — most pedig tekintse meg bárki a' kiállított darabokat, 's meggyőződve leendő százados álomból felriasztó bizonyos eszmék hasznosságáról. A' herendi porcellángyárból több rococo izlésben készült csésze 's kancsó szinte figyelmet ébreszte, valamint Éden pesti órás remeke — egészen honi anyagból, gypsszel kent üveglappal — 's a' patent név alatt ismeretes gombok is. Negyedik teremben mindenféle alsóbb rendű gyapjuszövetek, kartonkelmék Neufeld, Hollubek, Linksch, Walter stb. gyáraiból, Krezlbauer pesti bőrkészítményei, és szivarok valának láthatók. Ötödikben végre egy fényes lőszerszám Knezovicstól Pécsről, vatapaplanok, pokróczok, gyapot- és gyapjufonókerék, réz 's egyéb gombok liberiákra, 's egy varratlan nadrág — ad normam a' hires „varratlan köntös“ — kalapnemezből, Tatáról Hamar Dánieltől. A' kiállítás tehát nem maradt „meztelen“ — mikép róla némellyek mindent leszaggatni szeretnének, csakhogy csupaszul jelenjék meg a' nemzet előtt, mely mégis, minden ellenlárma daczára, pártolni fogja a' békesirányú előhaladást. A' termék folytonosan számos vendégnek örvendtek 's tömérdek tárgy tetszett 's vétetett meg. Nem lehet itt méltányos elismeréssel többi közt különösen ki nem emelnünk, 's dicséretes hazafisága miatt is a' t. közönség figyelmébe ajánlanunk Nagy József pesti nagykereskedő urat, ki kigyóvácsi utczai terjedelmes kelmertárat egyedül honi készítményekkel ellátva, jelenleg is tömérdeket összevásárolt, sőt a' kiről hitelesen értesültünk, miszerint bizományos gyárnokát pénzzel is elősegíté, mit a' kereskedelmi társaság is tön jókora mennyiséggel a' szakolczai posztósok irányában, mellybeli hazafitettével egyikét iparkodék teljesíteni szép feladatainak. — Tegnap (nov. 25. — melly a' kiállítás végnapja volt) köztiszteletű Nádorunk főnséges fia J ó z s e f főherczeg is szerencsétlété azt magas látogatásával, 's minden tárgy iránt szorgosan és részletesen kérdeztetett. Midőn egyik iparkiállítási felügyelő neki a' nép jólétét 's boldogságát magyarázá, melly iparunk emelkedéséből egykor a' nemzetre háromolni fog, öröm volt a' fiatal főherczeg ajkiról hallani e' magasztos szavakat: „b i z o n y a k k o r b o l d o g l e s z a' n é p.“ — Hálás köszönetet az ügy nevében főleg a' rendezés körül fáradozott iparegyleti derék jegyző Cs a n á d y Ferencz úrnak szavazva, 's a' jövő kiállításról — annak nagyszerűsége — 's fényéről édes álmok- és sejte lmekben merengve tesszük le közlői tollunkat azon véghozzáttétellel, miszerint ha már azok is, kik ellenünk harczoltanak, a' siker nagy részét önmaguknak tulajdonítják, minél jogosabban takinthatnek munkájok eredményére azok, kik a' jó ügy mellett rendületlenül kitartottak, 's mint reméljük, ezentul is kitartani elég erősek.

Schultz August.

H I R L A P I Ö R.

„PESTI DIVATLAP“, XXXIV-dik szám.

E' számot Garai János kezdi meg „Serlegdal“ című lelkes költeményével, a' m. t. társaság 1844. évi nagygyűlése évfordulatára. — Egressy Gábor arról értekezik, hogy „színészetünknek iskola kell!“ ennek megmutatására több fontos okokat mond el, és czáfolgatja ellenvetéseit a' máskép vélekedőknek; a' czikk vége felé azonban tárgyától annyira fölmelegszik, hogy a' színművészetet, nemzetre és emberre nézve, minden más művészet felett legnagyobb beccsel és fontossággal birni kellőnek mondaná; és Schillernek a' művészetekhez mondott szavait is egyenest a' színművészet számára foglalja le. Nagyon tudunk örülni, ha minden ember teljes lelkesedéssel viseltetik azon művészet vagy tudomány iránt, mellynek művelésére szánta magát; de óvakodni kell a' tulságtól, az egyoldalúságtól, melly miatt a' más 's legalább is olly fontosságu tárgyak rovására tett magasztalások csak sajnálat vagy nevetség tár-

gyavá lesznek. — Egy levelező szerelmi kalandja Sándor aláírással igénytelen kis elbeszélés, mely azonban érdekesen van előadva 's a' szerzőt nemcsak hirlapi levelezések írására mutajta hivatottnak. — Vahot Imre folytatja szerelmi 's házassági ismeretek táráát az **E** betűben. — A' 'Tárca' érdekes cikkei közé sorozandó a' 'Szinyáki táj- és népismertetés', valamint a' veronai levél a' benne megismertetett szobrászati remekmű miatt. — A' 'Videki szemle' érdekes és változatos.

,HONDERÜ', XX—XXI-dik szám.

Mészáros Károly 'A' szépnem, természetrajzi tekintetben' czim alatt kezd értekezést. Szerző állítja, miszerint a' nő kevésbé állhat ellen az életmód, égöv stb. benyomásainak; 's az emberi nem egyes osztályainak mind eltörpülését, mind szebbé fejlődését különösen e' nemnek hajlandó tulajdonítani, mit egyébiránt a' physiologia — leszámítván az égalnak földművelés, irtások stb. általi szelidülését, 's az előhaladó műveltség eredményeit — mind a' két nemnek egyiránt ró fel hibájaul vagy érdemül. Az embernem ismert öt osztályai közül ez alkalommal szerző röviden a' caucasi osztályt írja le, melyet hibásan nevez fajnak, miután az embernek egy neme, egy faja van, 's csak mellékes, leginkább koponya-szerkezeti és arczutali tekintetben van öt osztálya, öt változata. — Kővárytól befejeztetik 'Napoleon fia' című beszély, mely a' reichsfadti elhunyt herczegnek születésétől haláláig vázlatos életrajzát adja elő komoly és figyelmet gerjesztő historiai hangon. A' mű e' tekintetben érdekes olvasmány; de a' 'beszély' czim rá legkevésbé sem illeszthető, miután ha így minden pszichologiai cselekvény kiszövése nélkül egyes ember életét bölcstől sirig végig kísérjük 's ezt beszélynek nevezni akarjuk, Magyarországon azonnal készen találunk mintegy 15 millió beszély-anyagot, melyek költői tollra annál érdemesbek, mert nemzetiek, vagy legalább hazaiak. — 'Töredék egy kalandor naplójából' című freskokép közöltetik Bernát Gáspártól. Szerző iratai közül minden egyes cikk egyegy toborzóképlár: kikent bajszszal, pirosra tánczolt arczczal, tarka kendőkkel jobbra balra felcífrázva, nagy taréju 's messzeccsengő sarkantyúval, kardot csörgetve 's tetszvágyas ugrándozás közt, körmönfont mondatokat, patlogó rimeket kiáltozva; fején a' csákó félrenyomva, 's a' csákó alatt legfőbb dízül gondör hajfúrtók kaczerkódnak. — Gácsvár' felirat alatt Benczúr Miklós leginkább azon történetei hütlenségek kimutogatásával foglalkozik, melyeket Remellay G. e' hónapokban egyik vagy másik lapban közölt cikkeiben követelt el. — 'A' vukovár-fümei vasut' Diósy Mártontól, érdekes olvasmány. — Versek vannak Urházytól, Szelesteitől, Bangótul, Lisznayai Kálmántól; ezek közt legjobb 'Dal a' Dunán' Bangótul. — Egyetértőleg a' legtöbb lapokkal, a' 'H.' is szigorú leczkét tart a' nemzeti színház igazgatóságának, a' miért hogy Thalbergnek a' nemzeti conservatorium alapítókéje nevelésére adott hangversenyekor, ámbár a' délben történt előadás a' színháznak legkisebb hátramaradást sem okozott, a' jövedelem felét lehuza. Thalberg et illetőleg a' szigorú, de nagyon helyes leczke némelly helybeli nemzeti hirlapok, különösen a' nemzetellenes 'Pester Zeitung' számára is kiterjesztetik, melyeket a' vak gyűlölség azon hon iránt, hol élnek, esznek és isznak, annyira vezet, hogy még a' dicsőített bécsi virtuóz felé is kapanyéllal fordulnak, mivel Magyarhonban a' magyar színpadon lépett föl és nem a' büzösben. Följegyezzük ezt ide érdekes adalekul derék vendégeink, a' magyarhoni német journalisták, ismertetésére.

Befejeztetik Mészáros K. értekezése, 's Bernát G. folytatja 'Töredékeit.' — B—r M., Ó-Buda, Margitszigete, Szent Andre, Vác' feliratok alatt folytatja alapos és historiai idézetekkel támogatottutba igazításait azon, a' történeti hüség ellen elkövetett kihágások iránt, melyeket Remellay főnebb említett cikkeiben felfödözött, 's egyszersmind igazságos tanokat mond el, miket fiatal és a' dolgokat netán könnyen venni szerető íróink komoly figyelmébe eléggé nem ajánlhatunk; mert valaminem szabad írónak, ha költ, a' valószínűség ellen vételi: szintolly kevésbé vét-

het a' való ellen, ha költeményét történeti eseményen alapítja; vegyük elő, ha letszük, a' képzelet országából személyeinket 's velők a' helyzeteket és eseményeket; de ha a' historia terére léptünk, gondoljuk meg, hogy szent a' hely, mellyen állunk, hogy tév-
tanok elhíntése által nem szabad a' kegyeletet hona 's nemzete őstörténetei iránt a' néphben megingatni.

NEMZETI SZINHÁZ.

Nov. 18. Műveltség és természet, vigj. 4 felv. A' közép-számu közönség meglehetősen mulatott, 's még azért sem neheztelt, hogy vatikan helyett vatukánt, sőt csaknem vadkant hallott említett; miért azonban igen kielé-
gítő kárpótlást nyert azon új természeti csoda hallása által, hogy a' zápor fűt és a' szél szakadt. Természettudósaink erről eddig még bizonyosan nem is álmodtak. Föl-tűnő volt még az is, hogy egyik színészünk a' piskótából igen jó ízűen falatozott, mi a' szinpadi csalódást nagy mértékben mozdítá elő a' közönség keblében, és erre mindig illő tekintettel kell lenni. Azért meg nem foghatjuk a' berlini színház azon új rendszabályát, mellyel fogva ott a' szinpadon valódi enni és inni 's dohányozni többé nem szabad; az igen kárhuzatos ujtás, valamint minden, mi a' természetes-ség rovására történik. És ez okból nem ártana, ha színésznink máskor a' badacsonyt nem ezüstös czimlapu pezsgős palaczkból innák. Különben az előadás igen sikerült és élénk vala, 's K. Ida játékát dicsérettel kell kiemelnünk, annyival is inkább, mivel szavalása is csak ritkán esett vissza ismert hibáiba. A' fölvonások közti zene annyiban különbözött ma a' szokottól, hogy nemcsak füleinket, hanem a' kettős üstdobot is rendkívül kinozá. Akármellyik kóbor cigány-banda is több élvezetet szerezhetne a' közönségnek, mint ezen álmos zenész urak.

K — e.

Nov. 19. Velencei kalmár, dráma 4 felv. Shakspearetól. Eg-
ressi Gábor rendezősege alatt rendesen gyakrabban részesülünk a' legnagyobb drá-
mairó műveinek előadatásában 's ez mindenestre dicséretére válik e' jeles művé-
szünknek, csak aztán azt is ki tudná eszközteni, hogy e' drámai gyöngyök mindig le-
hető legnagyobb tökélyvel állíttassanak közönség elébe; mert különben mindinkább el fog az Shakspearetól idegenitni. E' mai előadást a' lehető leghanyagabbak közé kell sorolnunk, melly vád alól épen csak Lászlót és Lendvait vehetjük ki, a' többi mind akadozott, 's Fánscy is folyvást legnagyobb zavarban volt emlékező tehet-ségével, mi különben jó játékának sokat ártott. Az aragoni herczeg parányi szere-
pében Koszta műkedvelő lépett föl, róla csak annyit mondhatunk, hogy alakja és hangja szinpadra való, egyéb tehetségeit azonban illy kis szerep után nem ítélni meg.

— 69 —

Nov. 20. Fia t a l f é r j, vigj. 3 felv. Összevágó élénk előadás, mellyet
azonban Egri Gábor részéről mégis kissé tulzottnak kell tartanunk, ámbár gym-
nastikai mutatványai bámulandók valának, mert többször egyetlen lépéssel az egész
szinpadot átvoltgírozta, mit alig lehetne a' művészileg szép mozdulatok közé so-
rozni. Az özevgy Delbiné szerepében Karacs Róza első szini próbáját tev. Első fel-
lépésből bajos ítélni, de mégis ki kell mondanunk, hogy e' műkedvelőné hangját
szinpadra általában alkalmatlannak tartjuk. Felvonások közt ismét a' fiatal Minkus hal-
latá magát hegedün, 's tapsokban részesült. Mi azonban kénytelenek vagyunk megval-
lani, hogy ügyes és correct játékánál egyebet nem birunk benne találni, 's benső ih-
lettségnek nyomát sem látjuk játékán. Szerzeményeire ugyan azt kell megjegyezünk,

hogy különösen magyar ábránya nemcsak minden eredetiséget nélkülözött, hanem érzés-kifejezésben is rendkívül szegény vala. Megengedjük, hogy Minkus eddigi előkészületeivel fényes jövőnd elébe siet, de jelenleg még csakugyan nem felelhet meg műértő közönség szigorubb követeléseinek.

S—.

Nov. 21. R o m e o és J u l i a, dalj. 4 felv. Schodelné rég nem volt már olly teljes birtokában hangjának, mint ma, és Paksiné is, teljes erejét megfeszítve, méltó helyet foglalt el mellette. A' karok derekasan viselék magokat. Pecz, Kőszeghi és Egressi Béni fogyatkozásai annyira ismereteseek már, hogy részletes megemlítés nélkül maradhatnak.

S—.

Szombaton, nov. 22-dikén először: „A z o b s i t o s.” Az igazgatóság által kitűzött 50 arany pályadíjjal jutalmazott eredeti népies színmű, dalokkal, 4 szakaszban. Irta és zenéjét szerkeszté K o v á c s P á l. — A' balsors, melly a' jutalmakkal koszorúzott színművek felett lebegni látszik, ezt is utolérte, 's a' megbukás nagyban ment véghez, gúnyhangok kíséretében. A' nagyszámu közönség a' darab első felvonását tetszéssel fogadta, a' másodikat türethető részvéttel hallgatta végig; ellenben a' harmadiknál elkeseredett, 's ezt és a' negyediket 's végül az egész művet az elégedetlenség jeleivel kísérte. Mi a' harmadik szakaszban az elkeseredésre okot nyujta, azon gúnyos nyilatkozatok voltak, miket szerző Nanett szobaleány szájába adott, ki a' 'honi' dolgok felett úri szolgálatában eltanult fitymáló megjegyzéseket tön. Ez, úgy vehetjük ki a' darabból, félreértés volt; mert valamint — egy pár eskütt ellenség hadarászatait kivevén — nem hiszünk embert lenni a' magyar írók sorában, ki illy szavakat hiába venni, 's szent törekvésekből gúnyt üzni akár elég rossz akaratu, akár elég rövidlátó volna: szintugy hisszük azt is, mit a' darab folyama nyilván mutat, hogy itt a' szerző a' kört, mellyben Nanett szobaleány Arabella gróf kisasszony körül forog, akarta jellemezni; de e' kísérlet, a' helytelenül alkalmazás által, igen rosszul sikerült, minek legfőbb oka, mivel a' szerző választott személyei által büntetlenül 's a' költői visszatorló igazság rögtöni kiszolgáltatása nélkül mondatá el a' gúny-szavakat, 's hogy ezt a' nagyszámu közönség nemcsak nem tűrte, hanem általános felzajlásával azonnal maga torolta vissza, ennek annál inkább örvendhetünk, mert igen jó megmutatásul szolgálhatott azon emberek számára, kik olly boldog hitben szeretnek magukkal 's olly ármányosan másokkal elhiteni, hogy az iparunk és annak emelése iránti részvét már közönyösséggé, vagy épen idegenkedéssé szállott alá . . . De némelly jó emberek saját négy falaikon 's az őket ott környező társaságokon kívül sehol sem fordulnak meg, különösen tartózkodnak pedig attól, hogy láttassanak és lássanak olly helyeken, hol a' közönség gondolkodás-módjáról szerezhetnének maguknak meggyőződést. — Vannak emberek, kiknek philosophiája azt tartja, hogy az okoskodást nem a' tapasztalatok fonalán kell szőni, hanem saját képzelgésekre ráfogni, hogy az élet szerintök halad, vagy inkább: áll.

A' színmű részletezésével nem fárasztjuk a' nyájas olvasót. Egy és összevágó cselekmény nincs benne, 's rendezetében legfőbb hiba, hogy végén van, a' minek elején kellene lenni, 's elején játszatik el, a' minek utóbb kellene következni. Ez abból a' gonosz meglepni akarásból ered, melly a' nyíltszemű olvasó vagy néző előtt behunyja saját szemeit, mellyeket midőn végül felnyit, önmaga levén meglepve a' világoosság által, azt véli, hogy meglepte olvasóit, hallgatóit is. Egyáltalában nem tudhatjuk, mit akarnak némelly íróink ezzel a' meglepéssel, melly után némelly műben olly fáradságos hajhászatot látunk tartatni? A' szép, az igaz, mert ritka madár, mindenkor meglep; a' meglepés egyéb neveit csak kárhoztatni tudjuk, különösen azt, melly a' cselekményt természetűségéből kivetkőzteti, felforgatja, 's háttal előretolja a' szobába. 'S a' hol meglepéssel akar az író művében érdeket gerjesztetni, ám leljen meg bátran azzal, milly meglepő fordulatok fejlenek ki bizonyos előttünk tisztán kifejtett cselekmény-okból; de ne iparkodjék meglepni azzal, hogy előad bizonyos mennyiségű történeteket, mellyek okát előre vagy átlátjuk, vagy át nem látjuk,

's végre aztán megmutatja az okot, a' cselekmény-forrást is. — Jellemekről nincs alkalmunk beszélni. — Maga a' zene is egyik előidézője volt a' mű rosz hatásának, mert bár jól volt is egy pár népdallam kiválasztva, de a' hiányos és igen szűk hangszereles észrevehető volt az előadásban.

Igen sokan nehezteltek az országos főigazgatótól a' r e n d e s v á l a s z t m á n y m e l l ő z é s é v e l **külön** kinevezett választmányra, mely e' művet megbírálta 's jutalmazta. Mosolyogjunk és valljuk meg, hogy mi magyar emberek, vagy általában mi emberek, mindig azzal szoktuk éreztetni haragunkat, bosszúságunkat, kit legközelebb érünk. Hiszen ámbár választmány is csak úgy tévedhet, mint akármely egyes ember, némely esetekben tán még jobban: de végtére csak át kell látnunk, miszerint a' bíráló-választmányok nem arra bízattak meg, hogy színművet írjanak, hanem, hogy a' beküldöttek közül a' legjobbat kiválasszák; 's ha a' legjobb sem jó (mint az a' hivatalos jelentésben kihirdetve volt) — mit tehetnek a' választmányok róla? *)

Vas Andor.

Nov. 23. Don Caesar de Bazan, dráma 5 felv. A' nagyszámu közönség jól mulatott, 's nagy tetszéssel halmozá Lendvai játékát, mely ma kissé színtelenséghez közelített. Többször mondtuk már azt, de a' tapsok edesebbek a' gáncsoló szavaknál. Különben az egész előadást a' jobbak közé sorozhatni. S — .

- *) Az „Obsitos” szerencsétlen sorsa után a' közönség ismét rendkívül föl volt ingerülve a' játékszíni bíráló-választmány ellen 's több illetlen személyes kifakadásokat is lehet hallani. Pedig a' r e n d e s bíráló-választmány e' tekintetben egészen tisztán áll, mert ő e' darabot nem is látta, miután az igazgatóságnak tetszett — Isten tudja, minő gusztusból — az ötven aranyért pályázó színművek megbírálására először saját magát, aztán egy sereg színeszt 's végre — hogy legyen kit bünbakul használhatni — választmányunk közül Bajzát és Vörösmartyt kegyelmesen kinevezni. Bajza véleménye az „Obsitos”-ról így hangzott, hogy az „semmi figyelmet nem érdemel”, — ezt mondá Egressy Gábor is, 's e' két bíró Jókay Móríczt két gyám-című színművét kívánta megjutalmaztatni. Vörösmarty, akkoriban itthon nem lévén, nem szavazott. A' többség az „Obsitos” mellett volt 's így az nyerte a' jutalmat, a' bírálók pedig a' kudarcot. E' rövid előadás után a' t. közönség láthatja, hogy a' r e n d e s játékszíni választmány egy tagját sem vádolhatni, hanem, igenis, vádolhatni azokat, kik örökké másfelé kapkodnak, mint oda, hová kellene... 's kik a' r e n d e s választmányt csak saját magas személyök játékszeréül tekintik, melyet ma használni, holnap eldobni lehet, 's mely mégis soha sem compromittálta magát annyira, mint azon jó urak, kik jó rendezők, jó színészek lehetnek ugyan, de a' színművek becsének elítélésében eddig még mindig legszerencsétlenebb ízléssel bírtanak. — Én igen szeretem a' nyilvánosságot mindenben és mindenhol, 's annál fogva kívánnám, hogy új színmű első adatásakor a' játékszíni czédulára kinyomassanak azon bírálók nevei, kiknek ajánlatára az új mű színpadra került: ez aztán majd szigorubbakká tenné a' bírálókat 's az eddigi méltatlanságokat elmellőzné; de az sem ártana talán, ha a' t. közönség, mely az írók fölött illy szigorún, habár igazságosan, ítél, a' színeszekkel is éreztetné hatalmát 's a' szerepét nem tudó vagy hanyagul játszó színészt épen úgy kifütyölné, mint az író, kinek művét rosznak találja. Az illy bíráskodás a' közönség részéről sokkal többet használna minden játékszíni bírálatnál. — Végre tisztelettel figyelmeztetjük az igazgatóságot, hogy vagy oldja föl a' r e n d e s játékszíni választmányt ezentűli működéseitől, vagy tisztelje meg bizodalmaival minden beadott színműnek elítélésében: mert ugyancsak senkinek közülünk nincs kedve, magát ok nélkül minduntalan illy sértőleg compromittaltatni. Én bizony sem egy kalitkás ülésért, sem semmi másért valakinek bünbakul szolgálni nem fogok.

Szerk.

„Megjárnuk, — mond a leány — ha Ambrus urfi, dereseit fuvar alá küldi, — hasztalan emeljük a vizet, hiába mosatjuk kocsinkat . . . a lakomától elmaradunk!”

„Miért is vesz uramatyám kocsit 's épen most? . . . a' drága pénzt érte szórni! . . . No de — ugy-e, Miczi (a' leány neve) — szép jószág; sokat teend udvarunk fényére?”

A' párbeszédet, melynek lármája az utcát beharangozta, ketté vágám, 's tájékozni kívánván magamat, az ifjut így kérdezém: „Mi falu ez, földi?”

„Pusztá-Liget, — válaszola büszkén a' barkós czenk — híret 's nevét ezelőtt 900 évvel ősnagyapámmal vette; apám szenvedélyes vendéglő, tessék hozzá betérni, hajlékából hosszú orral még senki nem távozott.”

„Kérdenem szabad uraságod atyja nevét?”

„Pusztá-ligeti Gyérházi Alajos, sok megye táblabírája,” lön a' válasz.

„Nagyon ohajtanék ismeretsége jutni.”

„Tartson az ur velünk, minden meglesz.” —

Mélyen hallgatott a' szép Miczi, 's hosszas sohajok robbantak el derék kebeléből.

„Oh, csak most ne az ő . . . g ezt az embert! — dünyöge felsugva, félhangosan — Janos urfi, mit állsz beszédbe akármilly gyalogszerű emberrel? — ki tisztelkedni akar, jöjön hivatlan . . . Mint huzza karomat ez iszonyu cseber! . . . bizony, jó utazó ur, kevés nála a' gavaléria;” ezt igen csendesen mondá, de mégis meghallám.

Én lovatlan lovag, magammal számolva, helyeslém durczáját a' szép Miczinek, 's terhetől öt megszabadítám; és ő oldalatlan czipőjében, melyből homokülte kövér lába mint darab arany mutatkozott, elég méltóságosan lépdelle mellettem.

„Ön Hofinszky Tobiás? — szól nevetve szemembe a' szép leány — mi szél hozta hozzánk? lám, itt lakunk mi! . . . mint elváltozott önkegyed három év alatt! . . . Beh, édesen emlékszem azon bábra, melyben K . . . V n kivilágos kiviradtig dajcsoltunk.”

Elbeszélém szerencsétlen utamat; 's midőn deresim eltűntét panaszlam, remegve tekintett reám, Jánosra meg gyanúsán bólintott.

Felsétáltunk végre a' nem annyira smaragdos, mint topázos, — nem annyira széles, mint keskeny udvarra, melynek keleti szögletében, szembe a' kapufával, egy hajdankor-görnyesztette, földszint fekvő, félig szalma-, félig nádborította, romlásnak indult lak tátotta rám kettős nyárfasab ajkát; — küszöbén két bozontos eb mártogatta bibornyelvét a' tornác porába; — köztük, alacsony zsámoly-szeken, a' óltáplált háziasszony üle, burnótszelencejét öklözve, felém kínálkozólág pislakolva; balfelől, bőrös karszékben ülve, könyökével ablakpárkányhoz támaszkodva, hosszú pipaszárát szinte bakarasznnyira torkába temetve, a' méltán tekintetes ur pőfékelt, — kezében a' sárga fedelű könyvet — a' Törpe Péter istóriáját — mosolyogva forgatta. Én a' r é g i s é g n e k buzgó tisztelője, a' jeles tárgyaktól 13 lépésnyire fővegemet hónom alá rejtém; a' servus homillimustelém barsógó urat üdvözlém, a' pát kiáltó, csupa tobak-marku szelenczés nőnél kezét csokolék, és a' szelencze eszembe hozá Pándorát, kinek kezéből minden baj eláradtott; . . . előnté szememet és orromat e' jóságos asszonyság, dohányja porával, és én köhögve, trüsszögve, könyezve jutbatek a' boldog emlékü tisztes lakba! — — Hogy a' régiséget így tisztetem, arra is saját okaim vannak: az osti nép a' kis gyermekeket imádja, 's péppel csöndesítik azok haragját; a' lappok a' szörnyü sziklákat istenítik; némelly fetischisták pedig bábuk előtt térdelnek, melyeket számukra papjaik készítenek: en a' régi épületek alapján egy regiment Á l m o s t és Tuhutumot tisztelik. . .

Hozta Isten, uramöcsém! — mond a' derék fejű háziúr — holnap, ha úgy tetszik, velünk vendégkép lakodalomba jövend. . . . Cselédekét hivassatok, kocsit mossanak. . . . Te pedig, Miczi! — (ki sokáig suttoga valamit — bizonyosan rólam — apja fülebe) van mibe, öltözzél fel; . . . hogy a' nyári lebernyének bekesség adasék, nem megparancsoltam?

II.

A' jó szívű ember mindenre kész;
mészárszékbe is elmegyen.

A' vén idő leghitelesb tanujába, a' minden percczel romba szelődő lakba, dohányrészegen tántorogtam be, melyben a' hajdan és jelenkor divatjaival találkoztam. — Egy kecskelábra emelkedett épület legelőször ragadta meg figyelmemet, melyen a' hajdani nyers természetességgel a' jelen napok cziczomája fogott barátságos kezét; lábai kecskerágófa-rudakból, oldalai fenyő-, első és végső tornyozata tükörfényesre csiszolt díófa-deszkákból alkottatott; fölül drága nehéz zöld selyem-szőnyeggel volt beterítve, melyen egy politikai lap hevert. . . . ez nyoszolyánál egyéb nem lehet. A' többi butorok festésével nem alkalmatlankodom. — A' lapot fölvevém, homlokomat tudós ránczokba temetve, azt mindentől elvonult figyelemmel olvasám.

János urfinak hozá egy barátja; — mond a' divatöltönybe szorított, töröl vágott, jeles idomzatú, de harisnyátlan, ennelfogva aranylábú Miczi — mindig aféle hasztalan iratok olvasására pazarolja a' fagyó időt! — (Az atya keményen tekintte a' beszélőre.) — Lesz szerencsénk ebédre? — kérde remegő hangon a' nagy angyal, átilám gombjait kapcsolgatva, a' minélelbbi uthoz készítgető, a' bucsúzás édesbús pillantásaival csüggyve tekintetemen. — Én, mint egy sem barátság-, sem atyafiságra nem ügyelő műbíró, a' hirlapba andalodtam, s homlokomat dörzsöltem, elég borzas hajamat szertébbdultam, esengő kérdezőnémet „nem tudom“ felelettel tudtam le nyakamról.

„Oh igen, igen! — szól a' bozontos bajszú vidor atya — lesz, legyen is szerencsénk“ — s legott mézárszékbe szóló nyugtatóványíráshoz kezdett; a' vályog-kályháról körmölt agyagporral írományát eltörölhetlenné tette, s a' viradozó homloku Miczinak, szíves álszipkedés közt, átadta. „Küld ezzel a' szobaleányt arendasunkhoz, mert a' szolgálókat máshová expedialom.

Miczi futott (miért nem szobaleány? azt az eddigiekből is kivethetni), terjedelmes agyagtálat rejtve nagy czirkász-kendője alá. . . . óranegyed múlva visszatért. . . . Vigye a' manó a' goromba mézáros kutyáját“ — e' szavakkal s egy könnyen érthető mellékpillantással atyját hitel dolgában tisztába hozá.

„S miért nem szobaleányt küldél?!“ dűfűl az atya. — Miczi sompolygott. . . . Zsebkendőt parancsol a' boszús ur . . . rettenetes fokosát bundája alá rejti. . . . czéduláját Miczitől elragadja, s őt — távozásaért tőlem engedelmet kérve — társalgónomul ajánlá.

Látám őt, a' bőszi oroszlány dühével robogót, nemzeti vedérsákját szemöldére nyomva, leánya útján haladni.

Ah, mint megrémültem, édes H. . . . ur! most is dobog szívem, ha a' bozontos ehre gondolok! . . . De mire is minden mézárosnak olly borzasztó ebeket tartani? . . . de kell is itt, mert nélkülök szemét is elorzának. Csak gondoljon rá önkégyed! uramatyámnak — tisztujtáskor ezüstös kardját oldaláról lopták le, s tudtán kívül kizsebelték. . . . De fenn az Isten, mindent látott, bár uramatyám, uti fardalmától törődten, elaludt; . . . mert lássa az ur, ezek a' vidéki urak annyira embertelenek, hogy a' gyalog ember mellett szó nélkül elhajtanak! . . . Nös-e már, Hofinszky ur? környékünk sok szép kisasszonynyal gazdag; . . . csak ha barátneim

együttláthatná, lovairól, tudom, megfélekedznék 's vagy k u t b a e s t e m-e! vagy t e t s z i k-e a' s z o m s z é d-o t jőne kedve játszani. — Furcsa történt anyámmal ma reggel . . . csak gondolja el H ur, a' tubákos, meg a' kávé bádóg egyforma nevesse csak! — kávé helyett tobaklevet szőrpölt. . . . Rosz az a' kávé; nem tudom, hogy szokhatni hozzá, — anyám nem nélkülözheti. — Szokott dohányozni, H. ur? már a' pipa sem divat, — jó, hogy elhagyja a' szokás . . . még nyirünk urfiai dohányoznak; atyám mint a' török basa, olly dohányos, — nálunk az uri asszonyok is ugyancsak ráfüstölnek és tubákolnak. . . . Ma szép időnk van!

A' leány sürű ötletei közt szóhoz nem juthaték. Kérdéseit (miután értekezését a' szép idővel befejezte) egyenként szedém ujjaimra; . . sokágu beszédére — hogy az időből valamicskét én is nyerjek — így válaszolék: „Hogy a' mészárosok ebei nagyok és hamisak, az igen természetes, minthogy mesterségök mellett, segédek nélkül éltök is koczkán járna. Hogy uratyjának oldalkardját lelopták, annak józan okát nem találom.“

Pedig most nem is tractáltak, — szól, szavamba rohanva, a' leány. — Beh különös, hogy a' tiszturak azokat, kiknek hivatalukat köszönhetik, nem vendéglik; máskor olly rekedt, olly jó kedvű nemes urakkal tért haza uramatyám, kikkel együtt lenni csupa mennyország volt, 's most, lássa az ur, csak kiáltani sem volt szabad.“

Ismét kibuzogta magát a' fiatal forrás 's ujra szóhoz férheték.

„Nős, pipás nem vagyok, 's nagyon örülök, hogy szép kegyed ezekben velem tart.“

A' lak levegőjét megunva, beszédársamat udvarra vezetem; . . 's im! jött, bodor füstöket eregetve, az öreg ur, zsebkendőjét marhatetemmel teli emelve.

„Jól megmérlette uramatyám?“ kérdé a' karomról lebomlott nehéz leány.

„Emberül, gyermekem . . .!“ A' leány, atyjától a' hust előlelte, — nehéz bundáját 's véres fokosát magához szedve, a' földterhelő lomokkal házba futott, 's e' dalsort: „Ah, de miért is hódoltam —“ elég zömök hangon dúdolvá, konyhára sietett.

Az öreg hűshős és én künmaradánk. — Néhány szó váltása után Alajos ur, fitestvérét, Pusztaliget Gyérfázi Eugén urat, az utcáról fölkiáltá 's nagykegyesen ismerettségembe ajánlá. — Szegény szám a' költővel találkozásokról (mert Eugén ur nagy hazug volt) závár alá vettétél, — ő sem több, sem kevesebb egy elvénült párdúcznál. — Legelső műve volt, engem — per ambages — a' közel rokonság koszorujába fonni, — 's midőn a' nehéz bomlású csomó föloldatott, kezemet atyafiságosan megszorítá, megcsókolt 's vén lakába hurczolt, honnan négy percz után a' természet nyírárnyazta ólébe szőlített, őseinek eltörölt és kevés el nem törölt ősiségét nekem fölmutatandó.

Mint pár kozmopolita mendegéltünk, tekintgetve a' mult századok jegyzőkönyvébe, mellyben a' híreben fogyatkozott Gyérfázi-családnak majd mindenik holdföldje idegen név alá iratott. Nagy táblákat mutatott Eugén bátyám, mellyeket egy 94 évig fontolva haladott per elharapdála. — „Amazt — mondá bátyám — vigyázatlan kezeség következtében a' mult héten exequálták el Lojzi öcsémtől, — e' zöld tábla tegnapelőtt szűnt meg miénk lenni, — im ezek keletre (pedig a' bátyám éjszakra mutatott) már nem miénk; — arra délre is azon zabtenger mind a' miénk vala.“

Szerencsémre csendült a' délutáni két óra aranyseugetyűje, 's az öreg regefát gyorsabb léptekre kényszerítém. Utunkat egyenesen Alajos bátyám lakához irányzók, s néhány ebhel, mellyek a' nádsövényen varrótükként bűdosának át, megharczolva, 'czélunkhoz jutottunk. — Eugén bátyám, a' csak négy személyre terített asztalkán szemét meghordozva, étvágyát nekünk ajánlvá, kókadt fővel haza ballagott.

III.

Nyílt szívű emberek között az ismeretségtől két lépésnyire áll a barátság, — ehhez egyre a szerelem, ehhez csak félre a házasság reménye.

A rózsaszarcsu, vörös karu Miczi porcellán-tálából pompásan párolgott a leves tápláló szelleme, — melyre míg várakozám, eléggé elunbatam magamat, mint-hogy Alajos bátyám, tiszta gabnapálíkját — jó példákat mutogatva — felém igen zaklatólag kínálhatta.

„Édes anyám azt üzente, — mond Miczi — kiki magának szedjen ’s mindnyájan dologhoz láttunk, az ur, t. i. János urfi és én. — Hogy bor és nyírvíz is került asztalunkra; hogy poharat emeltem, ’s hogy toastomban a’ már velem rokon Gyérházy-család régi dicsősége volt a’ vezéreszme, azt említeni is fölösleges . . ’s hogy kivülöttem az asztal vendégei magukat jóformán lekapartak, az is igen természetes. — Ebéd után, a’ rövid ebédről a’ hajdani divat hangján tölem engedelmet kérve, sorra csókolának. — Beszélgetésünknek a’ délutáni 5 óra vete véget, mely Alajos bátyámnak igen különös és engem nagyon meglepő észrevételével zárának be, miszerint — ha sejtése nem csalja — Miczi húgom velem igen öszhangzanék.

Miczi elpirult, mint a’ vadmák, ’s eltűnt. — Félóra mulva ékszereit magára rakva, mint egy Pomóna, vagyis mint a’ habból kikölt Vénus, száguldott vagyis lebegett közénk. Kéz és lábtjuk fődék a’ visszataszító testtagokat, ’s ő egy n a g y szépség vala!

„Holnap, leányom, lakodalomba kocsiztok Tobiás bácsival, ’s látni fogja a’ környék a’ leginkább összetermett párt“ — mondá Alajos bátyám, bajszát markolászva. . . . Én szó nélkül állék, mint Mózes az égő csipkebokor mellett; mert én lovat, nem nőt keresni indultam.

„De szerencsétlet-e Tóbi bácsi? — hebege Miczi — és a’ . . . ló?“

„Az az én gondom. . . . Légy vidám! . . mit habozol, mint zsidó a’ vásár előtt? . . . ott van az Ambrus szomszédé, ma hozta Nyiritházáról . . . derék két pára.“

Még én határozatlan és hideg valék, — eszem ’s kedvem lovaím után barangoltak.

IV.

Nem mind arany, a’ mi fénylik. — Estve siralom, reggel öröm.

Esti kilenczig nehezen haladt az óramutató, de valahára a’ pusztaligeti uradalmat is körülszállá az est, ’s a’ Gyérházy-udvar szép birkasereggel ekeskedett.

„Tóbi öcsém! e’ kiáltásra magára hagyám Miczit, ki, midőn vele komolyan beszélgetek, Harpokrates papnéjává némult. — A’ sereg bámulására bivatám, mely 300 darabból álla.

„Mind enyém ezek, — ’s legkedvesebb peculiumom e’ kis nyájacska,“ mond Lojzi bátyám, nyári ujjaskáján egyet gombolva ’s magyarnadrágát összébb szorítva.

„Szép jószág; — válaszolék — sok pénz fekhetik rajtok.“

„Nem mindenem, — viszonzá bátyám — de finantiam egyrészét csakugyan beléjük sülyesztém; . . Szegényeket a’ tavali mirigy nagyon megkilenczedelte! no de annak döglök, kinek van.“

A’ kapuhoz lépegettem, hol, tölem tartózkodólag, néhány paraszt ácsorgott, kiktől — hogy a’ nyáj velök közös — kipuhatólám; hogy részvényöket ezek kive-

hessék. Miczit karra fűzém 's a' lakba hívám ben ablakhoz támaszkodám. . . . Miczi láttéremet elállá játékot kezdve, őt odább kénytetém 's mint kivételtem, a' tág akolban a' szemle után harminczöttnél több egyén nem bögciselt.

Az elszállott esthajnal lankadt tagjaimat ágyba integeté, 's hirtelen elalvám: csak a' házeresz alatt nyujtózó nyirrudon háremével szunnyadozott kakas éjféli hasány dala riaszta fel szenderemből. — János urfi előttem a' földön, egy zörgő szalmazsákon végighosszadva, hangoztatta hortyogó álmát, 's olykor fölérzve, az eider dunna keménységét káromolta. — Ismét elalvám. . . . Nap keltekor ostoresattanás vere föl.

„Hát a' kocsis, Ambrus öcsém?“ — kiált Lojzi bátyám bizalmasan.

„Mai időben ura hajtja lovát, — a' kocsis szerepét én viszem,“ felel gögösen Ambrus urfi, 's kenderostorával fülsértően pattogott.

„A' kocsimat, öcsém, gondodba ajánlom; a' benne ülendőket kimélve vidd, — szóval: kocsim 's gyermekim a' f é l s z e m e d.“

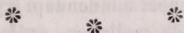
„Ide vele, a' mi nem kell; készület 's menjünk!“

Mosdó-vízem ágyam előtt egy findzsában vára rám; a' higadékat valami vidító főzeménynek képelem, 's néhány csöppön kívül elnyeldesém. — Mosdás után a' zsibongókat tekintém meg, és . . . a' kocsi fogott lovakban k é t d e r e s e m r e ismerék!

„Hát megkerültek lovaim?“ — kiálték mérhetlen örömmel, 's csaknem kiugram az ablakon és Ambrus gazda láthatlanná leve!

Örüle velem Gyérházy ur, 's hogy — tudtán 's akarátán kívül — lovaim megkerítésében némikép eszköz lehete, magának nagyon hizelge.

Néhány forintért a' kocsi birtokomba jutott, — 's a' lakadalmi frequentia honnmaradával olly vigan hagyám el Gyérházy ur keskeny, de hosszú udvarát, mint milly búsan emelém föl rajta gyalog a' dézsát, melynek tartalmával saját kocsim mosatott meg.

Igy beszélé nekem ezeket a' mult kendernyövés idején Hofinszky barátom, a' tatpig becsületes fia, kinek ismét elorzott két derese miatt Ambrus urfi het hónapig ült a' megye házában.

B a r t ó k G.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXXV-dik szám.

O b e r n y i k nek e' számban levő beszélye „A' férjgyilkos“ a' legjobb beszélyek közé sorozandó, melyeket e' fél évben folyóirataink nyújtottak; az indulatok tiszta tükrözésén, az érzelmelek hű festésén, 's a' nyelvbéli előadás csínján kívül, főérdeme e' beszélynek azon az egészből kitünő higgadtabb világnézet, élet- és szívismeret, melyeket minél kevesebbszer találunk fel a' régi sajtó röppenékeny termékei közt, annál örömesebb fogadunk mint ritkább vendéget, 's melyek nélkül a' ki tollat fog, hogy az életet vele után-ábrázolja, csak a' középszerűség mindennapiságait szokja előteremteni. Örvendünk, midőn műveket olvasunk, melyekben nem aggályosan és kívülről összeszedett események halmaza, nem r á f o g o t t cselekmények szövödeke szándékoltaik valószínű gyanánt elhittetelni az olvasóval: hanem, melyekben — mint a' költészetben kell — élő növény gyanánt, belülről kifelé fej-

lik ki 's lesz kerekded egészszé a' költői mű, melyekben egy történet vagy cselekvény okadatosan, psychologilag állittatik olvasó elé... Ráfogás, valószínűtlenség — véleményünk szerint — egy van e' különben jól sikerült beszélyben, 's ez azon kevéssé elhíhető körülmény, miszerint Katalin, midőn férje éji italába a' mérget csepegtette, az ajtón hallott kopogásra saját méregüvegcséjét is a' férj éji asztalán hagyta volna. Katalin különben is szilárd és határozott jelleműnek mondatik, azonfelül az érkező embereket maga parancsolá elhivatni, 's így eljövetelekre kész levén, lehetlen volt ijedtében illykép megzavarodnia 's feledkeznie, annál inkább, minthogy az üvegcsében hátralevő mérget saját számára tartotta fenn. — Időtöltés a' pesti német színházban', fővárosi életkép F r i e b e i s z tól, egy pár jelenéssel ismertet meg ezen művészeti intézet jelen estvéiből. — 'Nyitra 's vidéke' című töredékben, R o m f i J o l á n aláírással, e' városról és lakosairól adatnak némely ismertető vonások. — Versek közül 'Őszi képek' T o m p a M i h á l y tól és 'Én magyar nemes vagyok' P e t ö f i től kiemelendők; amaz érzetmélység, ez utóbbit csipős gúny teszi leginkább érdekessé. Ezeken kívül 'Volnék madár' dal közöltetik S a m a r j a y tól. — V a h o t l m r e folytatja 'Uti emlényeit', kiről a' lapok végén egyszersmind jelentetik, hogy Bécsbe utazott, 's hihetőleg a' „Magyarföld és népe“ ügyében fog a' székesváros legelőkelőbb művészeivel értekezni. Ohajtjuk, hogy ez utóbbi ne legyen való, mert nemcsak metszőink, de általában a' metszészet emelésének érdekében kívánatos volna, hogy minden e' nemű hazai vállalat honi művészek által eszközlessék.

JONDERÜ', XXII-dik szám.

J o d o k befejezi 'Szózatok hölgyeinkhez' czimmet irt jeles értekezéseit, ez uttal (III.) 'A' férhezmenésről' szólván. E' czikket azon meleg szívélyes hang, melylyen írva van, a' biztos és higgadt élet-nézet, melly az egészből kiviláglik, 's azon sürű jó tanácsok és mind a' hölgy-, mind a' férfivilág figyelmét egyiránt igénylő tanok, mellyek soraiban elhintve vannak, nem mindennapi gyöngygyémelik a' hirlapi értekező czikkeek sorában, mellyről és mellyhez szólni őri foglalkozásunk nem sürű örömei közé tartozik. Szerző a' 'férjhez menni, vagy nem menni' fontos 's életboldogságot koczára tevő, jobbra vagy balra döntő kérdésével kezdi értekezését; 's fölvetett kérdésére elején majdnem hajlandó, tagadólag válaszolni, midőn azon nők állítását, kik a' házasságot boldogságukra lényegesen szükségesnek tartják, nemcsak szerén túl gyöngédteleennek, hanem egészen hamisnak mondja, érintvén röviden azon bajokat, mellyek könnyen visszatetszhetővé tehetik még a' szívvalasztás szerint kötött házasságot is, az erőszakoltat pedig sokszor szünetlen küzdelek, lemondások vagy nyomorok szakadatlan lánczolatává süllyeszti. . . Később azonban megvallja szerző, hogy korán sem szándékozik a' hajadonság védapostolául feltolakodni, sőt — ugymond — egészen ellenkező hiszemben van, — de nem föltétlenül. 'S ezt igen eszélyesen teszi, ámbár általa nem hárítja el magától bizonyos színét a' magános élet pártolásának, melly a' czikkből többé kevésbé kitünik, 's melly oldalról egyedül kell ovó 's ellenmondó szavunkat emelni ellene. Illyes dolgokat, mellyek egy emberéltre kiható lépés körül forognak, mellyek elejétől világ végeig mindenütt az emberiség legszentebb, legfontosabb ügyei közé számítottak, olly ügyei közé, melly kívül a' társas-életen, kívül a' társadalmakon, mindenkor az emberiség ügye maradand, véleményünk szerint, két szempontból lehet és k e l l mindenkor felfogni: tekintvén az embert minden vonatkozás nélkül a' társadalmi összeköttetésekre, mint pusztán a' természet emberét, és tekintvén társadalmi összeköttetéseiben. Amaz első tekintetben itt, e' helyen, csak keveset szólhatunk; szinte mindent megmondottunk, ha megjegyezzük, hogy a' physiologia, mellynek feladata az embert, mint természeti lényt, önmagában és az állatország egyéb nemeivel hasonlítva, fűrkészni, három ösztönt tulajdonit az embernek, szentet, a' természet által parancsoltat: éh, szomj és sze-

relem ösztönét. A' természet szava tehát a' házasságot (értsük a' szót) parancsolja, követeli. E' részben ellene szót emelni nem lehet, nem szabad. R o u s s e a u mondja: „mindaz olly tett, melyet ha minden ember űzne, az emberi nem elveszne általa, vétek, természet elleni bűn.” . . . 'S bárha sok változik is az emberen és körülé, midőn természeti állapotbul társas állásába lép, vannak mégis némelly lénye belsejében rejlő fővonások, melyek változhatlanok, melyeket új állapotában is a' vizsgálonak szem elől veszíteni nem szabad, 's melyeket ha szem előtt tart, a' hajadon állapotot soha semmi szín alatt nem pártolandja, 's legfőlebb beteg kedélyek, bármilly viszonytagságok által gyógyíthatlanul roncsolt szívek számára engedendi végmenedékül . . .

Eltérven azonban ezen messzevezető tekintetektől, menjünk tovább a' derék értekezés fonalán. Szerző a' mondtak után meghatólag festi a' koros hajadonok nem irigylendő sorsát, 's röviden oda mondja ki véleményét, hogy a' férjesülés, a' becsülés és szerelem alapos okaiból férjesülés, nőkre nézve mind önmaguk, mind a' haza boldogsága tekintetében kívánatosabb, 's mélyebben járó fürkészetének tanúságát adja azon megjegyzésben, mellyel tanácsolja, miszerint a' házasságban mindig csak önmaguk boldogítására 's ne a' közjóra ügyeljenek. Figyelembe veendő tan, mellyen a' rövidlátók nagyon könnyen megütközhetnek, 's melly mégis ha következetesen és eszélyesen minden ember által véghez-vitetnék, a' haza boldog lenne általa; — hiszen mi más a' haza közboldogsága, mint az egyes polgárok boldogsága? . . . Szerző továbbá tanácsokat és útmutatásokat ad a' férjválasztás fontos munkájában, mellyre nézve a' következő szabályokat fejt ki: 1. kérdezze meg a' nő szívet; 2. kérjen tanácsot esztől; 3. hallgassa meg szüleit és barátait; 4. csak komoly megfontolás után határozzon. Kerülni tanácsolja továbbá a' vallástalant, a' szivtelent, az eszelőt, a' kéjenczet, a' koldust; — 's végezőn beszédét, gyöngéden bucsúzik olvasóitól. — A' 'Heti szemlében' némelly érdekes adatokra akadunk. Egyebek közt azon nevezetes arcképeket említi meg egy soroksári levelező, melyek a' munkácsi vár termeiben — az előidőből — jelenleg tállatnak. Melly nagy becsü képek az idő 's szenvedőleges állásuknál fogva avulni kezdvén, levelező azokat a' museumi csarnok számára javasolja fölkeretni. Midőn ez eljáráshoz szavazatunkat 's a' sikerhöz jó kíváuatunkat adnók mi is, el nem hallgatjuk ohajtásunkat, bár országgyűgyaink mielőbb éreztetnék e' részbeni pártolásukat, mielőtt segélyök netán későn érkeznek. — A' 'Vidéki Futár' írja Egerből, hogy ott az egri hölgyek maguk számára casinót alapítani szádékoznak, mellyben német nyelven conversálhassanak . . . Boldog sükert! Az egri nők már hajdanta is nagy hirt vittak ki maguknak, csakhogy az akkori dicsőbb és nemzetiebb volt a' mostaninál.

NEMZETI SZINHÁZ.

Nov. 24. Ö r ö k s é g, dráma 5 felv. Obernyiktól. A' rossz idő miatt kevés ember, és a' kevés ember miatt rossz előadás, akadozás tekintetében, melly annyira szembeötlő vala, hogy e' vád alól ezuttal senkit nem vehetünk ki. Lendvait figyelemztetjük, hogy a' negyedik felvonás végén, midőn meg akarja magát löni, 's neje és apaságára emlékezteti, ne tűntessen ki olly rendkívüli szenvedélyességet, mert ez által lélektani hollást ró magára a' személyesített jellemre, miután pár jelenettel előbb még legparányibb hatással sines rá apaságának megemlítése. Az illy meggondolatlan átmenetek aztán a' műre magára következtetlenséget tukmálnak. Miért nincs a' játkészini czédulán jelentve, hogy Lendvainé, egéssége megszilardítása végett, Bécsbe utazott?

S — .

Nov. 25. *Hunyadi László*, dalj. 4 fólvonásban Erkeltől. A' rendkívül rosz idő daczára is tele ház, és illő méltatása a' remek zenének, ámbár az előadás a' gyöngébbek közé tartozott. Schodelné maga is csak legnagyobb megerőtétessel uralkodhatott hangján, mely ma csak egyes dalfordulatokban tünteté ki régi dalmalmos csengését. A' hölgyek kara igen gyöngé és pontatlan, 's ez nagy hiba. Paksiné kitünő szorgalommal énekelt és tetszésben részesült. Pecz énekéről nem szeretünk már szólni, 's csak arra figyelmeztetjük őt, hogy Hunyadi László soha nem térdelt László király előtt, mi általában nem is volt divatban a' magyar udvarnál; más-kor tehát hagyja el ezen történet elleni botlást. S — —.

Nov. 26. *Pártfogó-lás*, vigj. 5. felv. Nézők kevesen és ezek is unatkoztak, valamint az első, úgy a' mostani előadatásnál is, mit azonban nem a' mű érdektelenségében, hanem részint abban kell keresni, hogy csak franczia közönség előtt birhat kitünőbb érdekel; részint pedig abban, hogy rendkívül gyors, összevágó és jeles előadást igényel, minő nálunk még csak a' jámbor ohajtások közé tartozik. Itt nem fojthatjuk el egyszersmind a' fölötti csodálkozásunkat, hogy ugyan honnan van az, miszerint valamint a' közönség, úgy rendezőség is, olly eredeti színműveket, mellyek nagy hatást nem csinálnak, egyszernél többször adatni nem kíván és legott megbukottaknak hirdet; a' hatás nélkül maradt forditmányok ellenben ismételtetnek, habár versenyt alszik is a' közönség. Véleményünk szerint inkább külföldi színműveket kellene legnagyobb szigorral megválogatni, 's tüstént lemarasztani színpadról, ha kitünő nagy hatást nem szűlnék; az eredetieket ellenben nem kellene mindjárt megbukottaknak kürtölni, ha a' közönség, első előadás alkalmával, rendkívüli elragadtatás miatt mindjárt legalább is tótágast nem áll. Sem a' magyar közönség, sem a' nemzeti színház nem tett még annyi égbekiáltó áldozatokat a' magyar drámairodalom oltárára, hogy magukat illy túlszigorú követelésekre jogosítva érezhetnek. Sőt a' drámirók méltán igényelhetik, hogy eredeti honi műveik iránt, még közepszerűség esetén is, mind a' közönség, mind a' színház legalább is olly figyelemmel viseltessenek, mint a' legkitünőbb külföldi forditmányok iránt. És ennél fogva határozottan kérhoztatnnk kell azt, hogy a' 'Házi orvos', 'Atyátlan', 'Nyomor iskolája' 'sat. 'sat. 'sat. nem jutnak többé színpadra, míg untató vagy már rég ki- és lekopott fordított silányságokkal csömörlésig 'traktálják' a' közönséget. Ha az anyagi védegyelet, a' mint illik, pártoljuk: akkor szellemiekben sem szabad a' honit háttérbe szoríttatnunk; mert ha a' mostani közepszerűt nem pártoljuk: úgy kitünőnek soha nem jutandunk bírásához. A' mai előadásról elég legyen egész általánosságban annyit megjegyeznünk, hogy az elejétől végig vontató és hanyag volt.

— 99 —

Nov. 27. *Fiesco*, szomorujáték 5 fólvonásban Schillertől. Julia szerepe nem Szathmárinénak való, ki hosszas vendégszerepelése alatt különben is kissé vesztett jelességéből; Lendvainé kedvetlen volt, és ilyenkor ő nem igen szokott szerepével gondolni. Hubenainé (Berta) így szöla atyjához: 'Atyám, kegyed rettenetes!' Szabad legyen most nekünk Hubenainéhez így szölanunk: 'Berta kisasszony, kegyed rettenetes!' Lendvai jól játszott, csak erőtetett mozdulatait nem helyeselhetjük Románovai jelenetében; több természetes fonség nagyobbította volna a' hatást, míg a' kiczirkalmazott dészka-grandezza csak nevetségessé tévé azt. Sajnálva tapasztaltuk, hogy ma még Szentpéteri is habozott egypárszor, 's nem úgy beszélt, mikép a' sugótól előre hallottuk. Szigethiről (Bourgognino) dicsérettel kell megemlékeznünk.

K—e.

Nov. 28. *Borgia Lucrezia*, dalj. 3 felvonásban. E' daljátékról sokszor irtunk már, mert új dalművekről nemzeti színpadunkon szó sincs, 's a' közönséget csak azzal biztatjuk, hogy énekesink szerződésiben világosan ben van, miszerint több új dalművet betanulni tartoznak; ha pedig az egyszeri ur beérhette azzal, hogy a' rákok a' levélben megvoltak, úgy a' közönségnek sincs zúgolódásra oka a' miatt,

hogy az új daljátékok csak a' szerződésekben pompáznak. A' mai előadásban sem történt semmi új, mert Benza, Hesz Rózsa és Schodelné jól énekeltek, Pecz szokás szerint. Egressi Béni pedig ismét botrányig lomposan és szurtosan [volt öltözve, és itt még azt is kell említenünk, hogy hercegnők nem szoktak sem az életben, sem nemzeti színpadon olly öltönyben megjelenni, melly tenyérynyi zsir- és egyéb pecsétekkel van elárasztva, és évtizedes használat miatt egészen megfakósodott. Mi a' színpadi fényűzést nem pártoljuk, de a' botrányos szennyeskedést szinte helytelennek, sőt közönség iránti sérelemnek tartjuk, főleg ha az ollyantól származik, kinek szép díja után legalább tisztaságot e' tekintetben méltan várhatni.

S — —.

Nov. 29. A' szerző anyja 's nővére némi fölségelésére bérszűnettel B á n k b á n, dráma 5 felvonásban Katona Józseftől. Egressi Gábor Petur, Lendvai Bánk és Szentpéteri Tiborcz szerepében léptek föl, 's meg kell vallanunk, hogy ezt kell az eddigiek közt a' legszerencsésb szereposztásnak mondanunk, melly mellett állandóan meg lehetne maradni, valamint azon általános szorgalom mellett is, mellyel az egész előadás véghezment. A' közönség nagy számmal gyámolítja az igazgatóság jótékony indulatit, mellyért méltó megismerést érdemel.

— 99 —

Nov. 30. Sz ö k ö l t k a t o n a, népszínmű 3 szakaszban Sziligetitől. Jó kedvű előadás, melly a' roppant számu közönséget is jó kedvre derít.

S — —.

BELFÖLDI LEVELEZÉS.

VESZPRÉM, nov. 19. A' szüreti vig időszakot dicséretesen túléltük, társas kirándulásokat téve a' szomszéd almádi, csatári és csopaki szőlőhegyekbe, hol minden fűlsértő macskaz. nének daczára is, néhány éjt amugy szüretiesen á t f r i s m a g y a r o z t u n k. Haj! csak beszítették rajkóink is, velünk együtt, a' vészthozó keleti hegyekért. — De hisz mit kárhoztatjuk a' természetet, melly kegyencei lajstromából mostohául kitörölt, (?) mint hajdanában száműzte a' paradicsomból Ádám és Éva őseinket az ég sujtó hatalma! mit lehetnek szegény rajkók velünk együtt arról, hogy a' t a n u l m á n y o k t ó l o l l y i g e n b o r s ó d z i k a' h á t u k, mint nemes emberé az a c t i ó t ó l? — Ugy, igaz; aztán nehogy m a g y a r o s f e l h e v ü l t s é g ü n k b e n a' legujabb „gummi elasticum“-rágásra kényszerüljünk szorulni, n y u g o v ó r a e l - e l c s o s z o g t a t t u k m é g a' „quadrille française“-t is — Sperl. polkának gúnyolt „saloppáda“-hulladékokra. — Jelenleg angol-lovaglók ponyváz-
tak ki nálunk egy — a' saloni nyelvészet szigorú szabályai szerint épen kifejezhetlen —
tért, a' veszprémi közönségnek lovagias élvezeteket szerzendők. A' nedves idők bekö-
szöntével társas életünk is vidorabb színt öltött, mindazáltal ha azt vélnék szép ol-
vasónőim, hogy köreinket hölgyeink kedves társalgása is fűszerezi — rettentően csat-
latkoznak; — mi vagyunk-e szerénytelenek? mint némelly hölgyek mondogatni
szeretik, vagy hölgyeink hordják fon orrocskaikat? megfejteti azokra bizom, kik vá-
rosunk rejtelmébe avatottabbaknak érzik magukat. — Járdáknak szörnyű szűkében
z s é m b e l g ő u t c z á i n k o n n é h á n y é j i l á m p a d i l e t a n s k o d i k, emlékeztet, hogy azokban
koromsötét éjeiken át világot — kellene gyújtani. Történtek már több ízben e' czélra
adakozások, de az ideiglenes kezelőknél hiányzott az ellenőrködés, melly a' terve-
zett vállalat sikerültét biztosítandotta, 's így a' begyült öszveg, a' szabadon feledett
kezek közt, a' d e v a l v a t i ó c u l m i n a t i o j á r a — a' O-ra jutott, 's
néhány épen e' czélra már adakozott t. egyén által felszólítva valek, hogy ezen ese-
ményt bocsássam az olvasóvilág elé, sőt T a l l i á n I s t v á n n ő ö n s g a azon
nagylelkű ígérteét csatolá ahhoz, miszerint ő e' tárgynak az „Életképek“-beni meg-
jelente után, tulajdon házában — a' már munkálathoz vett utca-leszállítás végett leg-

nyaktörőbb dombon fekvőn — saját költségén két utca-lámpát fog kiállíttatni, 's azokat éjenként meg is világíttatni. — Tisztelt T. I. ö nsgát adott szava beváltására felhíni fölöslegesen tartván, leteszem tollamat, azon kedves önértettel, hogy a' veszprémi t. közönségnek a' legveszélyesebb helyen ny a k-, k é z- és l á b- b i z t o s í t ó k é t u t c z a- l á m p á t a z „Életképek" által eszközölni szerencsés valék.

R o s o s I m r e.

SZOMBATHELY nov. 8-án 1845.

Ismét megjelentem im egy hírlevéllel,
Szorgosan be vagyon paprikázva éllel;
De instálom ássan azért nem kell félni,
Hogy egyet mást néha meg szoktunk kefélni.

Az öreg kupai Mufulkus irományiból.

A' szabadelvű párt korkérdéseinket melegen pártoló szombathelyi köznemes barátit nagy lakomára hitta meg a' sörházba, hol a' megye nagyrésze 's több szomszéd megyeiek is voltak jelen. K ü n n egykissé csepegett az eső, mi azonban már b e n n e l á z t u n k ! Nem az eső miatt ugyan, de több nyomatékos o k o k n á l f o g v a , mellyeket azonban valódilag felfogni 's kimeríteni csak ott lehetett. Voltegy kis diplomaticai színezete is e' lakomának 's bár a' jó kedv felrugta is köztünk a' hidegebb fontolgtatásokat: azért k i e m e l t ü k a' k i e m e l e n d ő k e t részint két részint háromágu villával 's több t á r g y a k h i d e g e n , mások melegen pártoltattak, a' mint t. i. elénkbe adva valának. Volt zenénk is: németek f u j t á k a' m a g y a r t ! hát mikor f u j j a e l m á r m a g y a r a' n é m e t e t ? Eddig a' kását sem tudta jól megfujni, — legalább s z á j á t igen sokszor m e g é g e t t e ; no de jól van! qui habet tempus etc. — Rahjaink pakróczot szőnek, mellyből cifra, meleg téli öltöny készítették . . . már láttunk is a' megyeházban egy természetes p a k r ó c z - v i s e l e t ü egyént. . . . Nem tudni: valjon a' gazdasági egyesület működésének hatásából folyt-e azon dicsőséges eredmény, miszerint az idén piacunkon nagyszerű dinnyevásár tartatott b i z o n y o s e g y é n b i z o n y t a l a n i g y e k e z e t e n é l fogva. Mi igen üdvös c s e l volt már csak arra nézve is, mert ezek a' m i k o f á i n k csak és csupán maguk akarnának k o f á k l e n n i ; pedig illy szabadalmas kis helyeken a' k o f a s á g o t egyedárusítani — már megkövetem a' t. cz. ülnök nőse- reget — nincs rendén. Mert aztán innen következik azon szomorú körülmény, hogy dinnye helyett gyakran a' legüresebb u r i t ö k k ö t is igen drágán megfizettetik velünk — A' műkedvelők e g y e s ü l é n e k v e g y e s e n , azaz: l e l k e s n ö k és szinte l e l k e s i f j a k b ó l . . . bizony megérdemlik az áldást! A' s z ü k s é g itt is mindenfelé mutatkozik t á g a s s á g o t eszközöl- vén a' kamarákban. — K á v é s n é n i k é i n k e t is összezsáolta már több izben az őszi est, hogy kártyázgassanak. É n m é g n e m n é z t e m k á r t y á - j o k b a ; de azt mondják, hogy mindig a d u t t i r o z n a k 's mégis vesztenek. Bizonyos veszteségök — az idő. No no édes szépeim! . . . bizony jobb lesz egy- k i s s e z z e l f ö s v é n y k e d n ü n k . . . mert e z t n e m l e h e t b e v á l t a n i , m i n t a' m a r k - o t . . . Talán czélszerűbbek lennének egy-egy kis olvasások 's több más l é l e k e m e l ő mulatságok, mint ilyenfélék, mellyekben még t e s t é t s e m e m e l i m e g az ember. Isten önnel — Arevoir!

V i n d h a s s e r .

ZOMBOR, november végével.

Mak és tök, zöld 's veres csak annak élelem,

Kihez be sem köszönt az égi kegyelem,

Oh az ilyen urnak

Nem büne — sajátja.

Hogy irodalomtól

Borsózik a háta.

Mike satyrájából (lásd bővebben Életk. 19. sz.)

„Valamint az unalmas életnek, úgy a' száraz (!) olvasásnak, kivált a' szünteleninek (!?) legszükségesebb fűszere a' mulatság; de a' kártya olly időtöltő (igazabban: időrabló) eszköz, vagy ha tetszik: szükséges rossz, mely a' legfényesebb 's leg-(s még néhány leg is leg)-műveltebb körökben sem nélkülöztetik (!). Aztán némelly kártya-fajoknak azon nem megvetendő oldala van, hogy hathatósan (ugy) élesítik az elmét a' számolásban 's mathesisben ('s kivált a' csillagok feszegetésében! nemde?). Lám a' „pesti kör“-ben korlátlan kártyajátékok divatoznak, sőt a' mi több, legközelebb a' tehertől is felszabadítottak: már pedig mi sem vagyunk jobbak a' deákné vásznánál, ergo — hozzuk be mi is legalább a' mérsékelt kártyát, 's pedig annál inkább, mivel mi szívesen adózunk érte 'stb.“ Körülbelöl illy czifra okoskodással 's erre fektetett szavazattöbbséggel csusztatott be f. hó 9-én a' k á r t y a, nagy küzdelmek után — a' kebelbeli „olvasókör“-be, azon körbe, mely a' lelki kiképződés- 's ezt feltételező tudományos ismeretek megszerzésének alapeszméjéből keletkezett 's mely kebeléből alapszabályaiban — a' teke kivételével — mindennemű játékot kitilt a' kizára. Midőn ekként olvasókörünk mult év vége felé valahára nagynehezen megalakult, 's a' kezdetben mutatkozott részvétszülte mozgalmakat tapasztalám: örömmel, édes örömmel telt el kebelem; mert azt olly csillagfénynek tekintém, melynek zsenge, de ragyogó tiszta sugárkái majdan széleslatni fogták volna a' vastag felleget, mely még most annyiak lelki szemeit behályogositja; mert továbbá ezen együletet egyedüli diszvirágnak nézem ezen élvnülküli bár, de nekem mégis kedves városban. Alig mult el azonban olvasókörünk alakulásától óta 11 hónap, 's mi már a' szüntelen 's száraz olvasástól rettenetes csömört kaptunk, melyből, hogy a' „töklifkó“ és a' „pagát ultimo“ minket végkép kigyógyít: világos, valamint azt is elhiszem, hogy honi kártya fog fogyasztatni, 's körünk sem kongand ezentul tizenkét akós üres hordókit; de — szóljunk komolyan — inkább maradott volna olvasókörünk most az egyszer a' régi-nél, azaz: eredeti szeplőtlenségében, habár némelly tagjai annak küszöbét azontul sem lépendették át. Nem akarom itt bőven fejtegetni, milly ellenkezésben áll a' művelt társalgással, 's milly homályt araszt különösen „o l v a s ó k ö r“-re a' „k á r t y a; mert hiszen magában e' szörnyű névben is a' tárgynak magyarán megfelelő eszme rejlik: csak őszinte tünődésemet nyilvánítom ki a' dolog illy fordulata vagyis: olvasókörünk lete 's nem-léte fölött, miután bármely nemes cél háttérbe szorítására nem ismerék veszedelmesebb eszközt a' kártyánál. Ez azon méreg, mely előbb-utóbb minden egyesületnek végeltörpülését 's időelőtti halálát okozza, minek csak a' sötét oduban hughni szerető fülesbaglyok örülhetnek.

E' tekintetben tanulságos tapasztalásra lelünk a' hajdani c a s i n o n k b a n, melyet csakugyan éjjelnappali kártya, 's innen kifejleni szokott ökölviadal szenderítet el. 'S olvasó-körünknek casinóvá átalakításáról mégis nem kevesen almodoznak!.. Igaz ugyan, hogy olvasókörünkben csak néhány á r t a t l a n a k keresztelt kártyafajok kebelesítették meg, 's azok is nem csekély adó alá — melytől ez esetben a' legfoglaltabb nem-adózó sem riad vissza — vetvék: ámde én ezen tinta-korlátokban a' m a k -, t ö k - 's a' t. kecses képecskébe bujtatott kísértet hatalmas csábításai ellen nemcsak mindenkorra, hanem sokára sem találhatok erős biztosítékot, ha meggondolom, milly szenvedélyvel üzetik nálunk a' kártya, ha csakugyan azt a'

banknották halmaza közt némely hölgyeink is olgy közönyösen forgatják, mintha di-
 - óra játszanának, — 's olgy ügyesen keverik és szétosztják, mintha — főzőkalán-
 - - nal bálnának . . . 'S ne nehezeltjen a' kegyes olvasó, hogy elevenére kell tapintanom;
 - - mert sajnosan tapasztalám, miként némely hölgyek némi dicsőség- 's uriasnak tart-
 - - ják azt, ha tudnak még m a k a o s d i t 's f é l t i z e n k e t t ő s d i t is játszani! Ez,
 - - uraim 's asszonyaim! álhít, tévedés! . . De még mit mondjak kávéházainkról, mely-
 - - lyekben sokszor hallhatni arslánainktól e' gyönyörű szavakat: „Franz, Karl! herda
 - - mit b i b l i a, und aufdecken, illuminiren“ — ezekről tán jobb lesz hallgatnom, mi-
 - - után immár maga a' köznép jellemteljes szerhdalt zengedezve eléggé — de hiában! —
 - - ostorozza kártyahőseinket. Illy szomorú körülményekben valóban nem lehet nem is-
 - - mételtem tünődésemet hanyatlásnak indult olvasóköriünk jövendője iránt! Még csak
 - - kétféles k a n c s ó hiányzik, 's ekkor ugyanazonosítva lenne olvasóköriünk a' mel-
 - - léknevet bitorló szerb (olvasó) társulattal . . Azonban örkődjék gyöngeségünk 's gyar-
 - - lóságunk felett a' szilárd lelkület 's férfias öntartóztatás szelleme, — és adja Isten,
 - - hogy aggodalmam örökre meghiusuljon!! — Egyébiránt nem éhezünk, nem szomja-
 - - zunk, de különben is egészségesek, következőleg — mint egy ur velünk elhíthetni
 - - 's illetőleg zsebünkkel éreztetni iparkodott; — b o l d o g o k vagyunk mert az
 - - egészséges egyszersmind gazdag, a' gazdagnak pedig mindene van, 's a' kinek min-
 - - dene van — az boldog: de mi egészségesek vagyunk — ergo . . . Quod erat demon-
 - - strandum. Mondám!

G á s p á r.

MI HIR BUDÁN?

Félicien Dávid hangversenye. A' rövid időn csaknem
 egyetlen műve (A' pusztá') által europai hirre jutott francia művész mult hó 30-di-
 kán adá első, f. h. 2-dikán pedig második és utolsó hangversenyét a' pestvárosi né-
 met színházban. Az első hangverseny déli 12 órakor tartatott, a' színlap hirdetése
 szerint, 120 hangművész hozzájárultával, mely kerek számból azonban néhány al-
 kalmasint hiányzott. A' hangverseny két szakaszból állt, melyek elsejében legelő-
 ször a' versenyző E s d u r symphoniája adatott elő, melynek műértők előtt legin-
 kább harmadik és negyedik szaka nyert kitűnő tetszést; a' nagyszámu közönség
 azonban a' negyedik szakot tapsolta meg legélekenbben, 's egyszersmind ismételteté,
 mit leginkább annak könnyű dallama vívott ki. Ezenkívül az első részben még két ro-
 máncz adatott elő zenekar kísérettel: „A' fecskéké' és „Csibuké', melyeknek mindenike
 sajátos hangszerelés által ragadta meg a' hallgatók figyelmét; nagyobb tetszést azon-
 ban a' „Csibuké' vívott ki magának, ha nem épen azért is, mivel a' tetszés jeleit leginkább
 férfiak (a' csibukkal rokonszenvezők) csattogtatják: hanem általában élekenbb mene-
 te miatt. — A' hangverseny második részében „A' pusztá' symphonia, oda 3 sza-
 kaszban, szavalt versszakokkal, magán- és kardalokkal és zenekarral adatott elő. Hogy
 vidéki t. olvasóinknak e' híres zenemű felől némi fogalmat szerezzünk, ide iktatjuk
 annak a' program szerinti részleteit. Az első szakban következő számok fordultak
 elő: 1) Bevándorlás a' pusztába. (Versszakok zenekar-kiséret mellett szavalva.) 2)
 A' pusztá éneke. Allah dicsőítése. (Dal és zenekar.) 3) A' karaván feltűnése. (Vers-
 szakok zenekar-kiséret mellett szavalva.) 4) A' karaván menete. (Dal- és zenekar.)
 5) Szélvész a' pusztában. (Versszakok zenekiséret mellett szavalva, aztán dal- és
 zenekar.) 6) A' szélvész lecsillapul, 's a' karaván folytatja útját. — Második szak:
 1) Az estcsillag (versszakok zenekar-kiséret mellett szavalva.) 2) Hymnus az éj-
 höz. (Ének zenekarkisérettel.) 3) Arab phantasia. Az almeek tánca. A' pusztai
 szabadság. (Dal- és zenekar.) 4) Éji ábrándozás. (Ének dal- és zenekarkisérettel.)
 — Harmadik szakasz: 1) Napfeljövétel. (Versszakok zenekarkisérettel.) 2) A'
 muezimiek dala. (Ének zenekar-kisérettel.) 3) A' karaván ismét elindul. (Kardal.)

4) A' karaván távolban eltűnik. (Versszakok zenekar-kiséret mellett szavalva.) 5) A' pusztá éneke. Allah dicsőítése. (Dal- és zenekar.) — A' zeneszerző törekvése ezen egész programmal kétségkívül csak az volt, hogy hallgatói képzelő-erejét felcsigázza 's rájuk annál inkább hasson; de az nehezen, hogy a' benne leírt dolgokat hangokban valósággal ábrázolja; az illyes nyegleségek felett rég pálczát törtek a' műértők. Franciaországban most az efféle zeneművek napirendre kezdenek jöni, mert a' túlságázott képzelet, a' ferde irányt kapott ízlés a' művészet nyugalmas szépségei által ki nem elégíthető: neki új meg új bizarrság kell, 's ha ez hiányzik, fölébreszti legalább az elhamvadtaikat, hogy élvezhessen... Nem tekintvén azonban a' programra, ha vesszük a' 'Pusztát', mint zeneművet, mennyire felőle dilettansi ízlés ítéletet hozhat, azt kitűnő szépségekkel jeleskedő műnek kell ismernünk, mind dallamai szépségére, mind a' harmoniai combinatiók mélységére 's tisztaságára, mind a' hangszereles hatásoosságára nézve, sőt valljuk meg őszintén, mennyiben az olvasott program saját képzelő-erőnkét is megragadta, nem hiányzott belőle a' szándéklott festés megközelítése sem, bár nem épen annyira, mint ezt némelly boldoghitű entusiastá hallgató képzelé, ki p. o. a' „Szélvész a' pusztában“ feliratu szakasz hallatakor hátán a' Sirocco égető hevét vélte keresztül borsódzani... A' magasztalt művész méltányoló elismerésünket érdemli, hogy europahírű művével megismertetett bennünket; mit érdemel azonban a' nemzeti színház azon rendezősége, mely az önként kínálkozott derék vendéget — mint a' hír beszéli — értetlen gondatlansággal elszalasztotta, ezt ítélje meg a' nyájas olvasó.

M é g e g y s z ó a' P e s t e n f e l á l l i t n i s z á n d é k l o t t s i k e t - n é m á k i n t é z e t e i r á n t. — A' jó ügy érdekében köteleztetteknek éreztük magunkat, a' mi minap közlött megütünkre jó szándékból tett, 's N—nel jegyzett észrevételekre, melyeknek tartalma abban pontosul, hogy egy Pesti siketnéma-k intézete a' vácznál célzszerűbb volna azon okbul, mivel Pesten a' növendékek nemcsak vargaság- és szabóságban, mikép ez Váczon történik, hanem minden egyéb kézművekben, sőt különféle művészetekben is nyerhetnének oktatást — következőket válaszolni.

Mellőzve azt, hogy Váczon nemcsak vargák 's szabók, hanem másféle kézművesek és mechanikai művészek is léteznek, kiknél a' növendékek kiképezthetnének — egészen hibás nézet az, ha ki azt gondolja, hogy a' növendékeknek már a' nevelőintézetben kézművesekké vagy művészekké kell képeztetniök. Itt célzszerű tudományos művelés, különösen pedig alapos vallási oktatás által eszes, jámbor emberekké kell neveltetniök és valamelly, az ő tehetségeikhez mért mesterség vagy különös hajlamok mellett valamelly művészet megtanulására előkészíteteniök. A' nevelőintézetben a' testi erőknél is mind phisicai, mind morális tekintetben gyakoroltatni, ez által az izmoknak erősítettnei, a' tagoknak cselekvőségre serkentetnei 's így a' munkára alkalmasokká kell tétetniök; miért is mindenütt gymnastikában gyakorolják a' növendékeket. E' szempontból indulnak ki minden jól rendszerített siketnéma-intézetek, minélfogva a' növendékeket 8 éves korukban fogadják fel 's 14 vagy 15-ik évök betöltével elbocsátják, a' mikor azután mesterségek tanulására adatnak. Ez okból a' növendékek, főkép külföldi intézetekben, csupán a' tanítási időszünetek alatt készítetnek elő különféle kézművek gyakorlása által jövőendő hivatásukra, 's vannak ezen intézetekben készületek az asztalosság, esztergályosság, könyvkötés, könyvnyomtatás, képirás stb. megtanulhatására. Szabóság és vargaság általában mindnyájan taníttatnak, de főleg a' foltozás kedvéért, hogy ennek a' tanulási (inaskodási) évek alatt 's később is, midőn vándorlásra mennek, kellőleg hasznát vehessék. — A' növendékeket már a' nevelőintézetből különféle mesterekhez tanulásra küldeni, főleg nagy városban, nemcsak idővesztegetés, de néha az ő erkölcsiségükre nézve is igen veszélyes, miután nem küldhetni mindegyikkel felügyelőt. A' hat vagy legfőlebb nyolcz évi időközben, meddig t. i. a' növendék az intézetben van, lelkiismeretes nevelőnek

elég dolga van azzal, hogy eszes, vallásos emberre nevelje, 's munkaképes 's iparos tagjává előkészítse az emberi társaságnak. Csak miután kiléptek a' növendékek az intézetből, tartozik ez az ő további technikai kiképzésükre 's boldogulásukra gondot viselni, mi például a' váczai intézet részéről Pesten is intézhető. Siketnémáknál asztalos, esztergályos, szabó, varga, fénymázoló, kárpitos, posztó- és selyemszövő mesterségek a' legszokottabbak; számosan találatnak egyenkint szobafestők, szobrászok, vésnökök, mintavágók, körrajznyomók, fa-faragók és arczkép-festők; nem ritkák jó írások is. A' czélszerűen nevelt siketnémáknak mestertanítványokká felvételük soha sem járt nehézséggel. Ez ugyan könnyítettnek mindenestre, ha olly művészek- és mesterembereknek, kik siketnémákat úgy kiképeznek, hogy azok azután kenyerőket önállólag kereshetik, jutalomdíjak osztogatattának, mikép ez legtöbb külfatásban történik. A' felhozott, a' kül- és belföldi siketnémaintézetek szerkesztésének szoros vizsgálatán alapuló okoknál fogva arról vagyunk meggyőződve, hogy sem egy siketnémák intézetének felállítása Pesten, sem pedig a' váczai intézetnek Pestre költöztetése nem leendő szükséges *).

x.

— Méltó kitüntetéssel fogadtatott T h e i n d e l Izidor, a' veszprémi káptalan éneke, kilencz éves zongoraremeklő fiával, T h e i n d e l Jánossal, ki már is olly nagyreményű zenészi tehetség, melly maholnap hazai művészeink ugyis csak gyéren diszlő koszorúját növelni fogja. Hazánk több lelkes 's műértő tekintélyei e' csudagyermeket tettelegesen pártolni 's további kiképzését részvények útján eszközölni ohajtván, fogadjuk arra is fordítandják, hogy e' gyermek, külföldön levő tartózkodása alatt, nemzetünkre nézve kisajátított kincsesé ne váljék 's neveltetése akkép vezéreltesse, miszerint olly szeplőtelen szívvel 's lélekkel térjen vissza honába, minővel azt most elhagyni készül. — A' fu tiszta magyar. Mult hó 27-d. szerencsés vala gr. K á r o l y i Györgyné ő méltóságánál déltájban tisztelkedhetni 's a' grófnőt jeles játékaival elragadni. Ugyanaz nap ebédre levén hivatalos gr. K e g l e v i c h Gábor tárnok ő excjához, ebéd után két darabot játszott Liszt- és Thalbergtől, olly ügyesen és szabatosan, hogy a' háromnegyed órányi ritka élvezéért alig szünni akaráó tapsokat aratott a' számosabban összegyűlt magas vendégektől. — Tegnapelőtt adá első zeneversenyét a' 'tigris' vendéglő teremében 's tegnap — H o r v á t h Lázár urnak ezentul minden héten tartandó 'reggély'-ében részt venni szíveskedett. — Ifjú művészünknek fekete hosszú haja, nyílt 's magas homloka 's kedvesen andalgó szemei vannak. Arcza szép, tejszínű 's nem jelentéktelen kifejezésű, korához képest elegendő nagy 's nyulánk természetű; szelid, igénytelen, de mégsem elfogult önviselésében. — P. K.

— Mult vasárnap a' vasuton már Dunakesziig mentünk egy sereg meghívott vendéggel. Nem lehet ugyan mondani, hogy repültünk volna, de még csak jóformán tűzbe sem jöttünk 's mégis az egész utat, oda meg vissza, időzéssel 's obégtatással együtt, egy óra alatt megtettük. Még ez évben Váczig szándékoznak rakni a' vaspántokat, ellenben Debreczen felé ugyancsak magyarosan, azaz: boszantó lassúsággal dolgoznak. Már azt is mondják, hogy e' részről nehezen fog Debreczenig elkészülni a' vasút, hanem elkészül az majd nagynehezen a' Tiszáig, mellyet minden áron megnyerni kívánnak, 's azután vége. A' hátralevő pályavonalt majd az Isten fogja elkészíteni, valamint azt eddig is csak az ő gondviselésére bízták.

— A' drámabíráló választmány e' napokban olvasott el egy, félreismerlt lángész' című vigjátékot, vally elég mulattatólag van írva 's jó előadás mellett sikerrel is állhat meg a' színpadon. Nem tudjuk, a' választmány által el van-e a' mű már fogadva? ohajtánók azonban mindenestre, hogy t. collegáink a' legközelebbi napok

*) A' jegyzeteket ezen sorokra jövő alkalommal adandjuk.

eseményei miatt túlszigort ne fejtenének ki ifju, serdülő talentumaink iránt, melyeknek bizony nem vagyunk bőviben.

— A' jolsvai időprófétának csakugyan igazának látszik lenni: folyvást enyhe időnk van, ámbár a' napok ködösek és kedvetlenek. A' hid kiszédéséről még nem gondolkoznak; egyebiránt azon megnyugtató hírek szállongnak, hogy a' mostani hidbérők, majd ha nem lesz hidunk, igen czélszerű intézkedéseket teendnek a' közlekedésre nézve. Bizony régen várjuk mi már ezen czélszerű intézkedéseket.

— A' német színházról megszökött G e h r e r nevű tenoristát Bécsben rendőreileg eltöltötták a' föllépéstől. Bizony nem ártana néha nálunk sem, ha a' rendezőseget a' rendőrség váltaná fel.

— Landauer ur S c h o e f t hazánkfiától természet után rajzolt Körösi Csoma Sándor arczképét köre metszé 's azt a' magyar tudós társaság magáévé téven, a' közönség birtokába is juttandja.

— Hazai művészeink, az önértet és becsület sugallatát követvén, elszakadni akarnak az eddig hazafiatalan irányban működött vagy inkább sáfárkodott műegyesülettől — 's külön egyesületet kívánnak alkotni, mely egyedül honi művészekből fogad el és állít ki műveket. Üdvözljük a' leendő egyesületet a' sértett nemzeti becsület-előidézte pályán: bár ne hiányoznának másutt is illy erélyes demonstrációk, hiszem Istenem, hogy i g e n s o k egészen másképp m e n n e, mint az most, fájdalom, á l l !

— Az élelem- és fának ára még nem igen akar csökkenni: ámbár az enyhe idő kijátssa a' fakereskedők roszelelkű speculatioit, — 's az élelmi cikkek erős fogyasztásnak örülnek, a' mi concurrentiát 's ennél fogva olcsóságot is idézhetne elő.

— Mult vasárnap, írja a' 'Honderü', fényes estélyt adott Szekrényessy Endre pestvárosi kapitány ur.

— A' pesti izrealiták 400 mázsa lisztet és 2000 zsák burgonyát osztattak ki felekezetkülönbség nélkül, szegényebb embertársaik közt.

— Ugy hiszszük, hogy az egész földszinti közönség ohajtását fejezzük ki, midőn ama színházi czukor- 's vizárló nagybajszu kamaszt megrovatni kérjük, ki pajkos szemtelensége és 'nemes urak, tessék'-féle ingerkedései által a' figyelmes nézőket minduntalan zavarja 's boszus kifakadásokra készíti. Már olly sok jó reform történt e' derék házban, bizvást elcsuszhatnék még ez is!

— Lehetetlen lelkünkől nem örvidenünk, midőn néha kísétalunk a' dunaparttra 's látjuk ott a' kereskedésünkben napról napra jobban mutatkozó élénkséget. Különösen az alsó kikötő úgy el van borítva sokszor kereskedési árukkal, faggyu, dohány, olaj, gyapju 's több effélék halmazával, hogy alig mozdulhat miattuk az ember. Milly szép lesz, ha majd jól rendezett 's csinosan épített kikötőhelyünk lesz, a' mi hogy soká késni nem fog, arról Pest városának ismert haladási buzgalma kezleskedik. Jelenleg is helyeselve említjük meg azon gondosságot, mikép mind az alsó, mind a' felső dunapart különböző részeinek mikép használatát festett faoszlopokkal jelölteté ki a' város, habár azok franczia színében — veres, sárga, kék — meg nem egyezhetünk is. — A' rendezésnél eszünkbe jut a' csinosítás vagy szépítés is. Valjon nem tudná-e a' nemes város, a' csinos tanácsházhoz olly közel álló főtemplomra nézve is gondosságot kiterjeszteni, mely most ronda és vakolatlan külsejével a' szemet bántja 's nem nagy fogalmakat ébreszt a' vallásosság szelleméről, melynek pártfogóikat átlengetni kellene?

— Város- és tanácsházról szinte eszünkbe jut több lelkes polgáraink azon dicséretes buzgalma, miszerint nyelvünkben minél jobban tökéletesedni igyekezvén, bi-

zonyos kávéházban g y ű l d é t tartanak 's egymással magyarul conversálnak. Egyik ezek közül kizárólagosan csak magyarul olvas, tisztá magyar cselédséget tart, magyar színházba jár, és házához társalgóul magyar fiatal embert járat. — Istenem, mit is nem kell még nekünk magyarokul megdicsérnünk! Az illy dicséret más országban csak mosolyt idézne elő; mert valjon nem nevetséges volna-e egy párisi előtt, midőn azt olvasná az ujságból, hogy X. vagy Y. párisi polgár francziául tanul?

Már szinte divattá kezd lenni fővárosunkban a' bukás. Hja, ha valaki mai időben nagy ur szeretne lenni és gond nélkül élni, felhasználván az alkalmat, hirtelen csődöt kiált és megbukik; 's az a' legszerencsésebb, ki legnagyobbat bukhatik, azaz, minél nagyobb a' kölcsönzött és életbiztosítékul eldugott pénzösszeg, 's minél kisebb a' hitelezők számára ennek fejében lefoglalt vagyon: annál nagyobb az uraság. A' mi még M a r ó t h i uram szerint is igen természetes. — A' többek közt a' vácz-utczában van egy bolt, mellyhez mindennep dobrecségés és hirdetések csődítik a' vevőket. Kár, hogy czímere a' magyar korona, egyébiránt benne nem igen sok honi lehet. — A' Pilvax mellett pedig egy czukrász bolt már több hetek óta csukva áll 's az ajtóra felragasztott, hirdetményen olvasható: hogy a' kinek czukorcsemege tetszik, sétáljon az udvarba.

~~DE~~

R É G I S É G E K.

C s i r i b i r i. Mádon, Pozsony megyében, volt a' XV-ik században egy nagy terebélyes hársfa, melly alatt I-ső Mátyás király, cseh háborúzáikor gyakran pihent. Azonban a' helység lakosinak neheztére esvén a' számos kíséretnek sokat igénylő követelése, — a' szép fa közakarattal kivágatik. Nem sokára jön a' király, pihenni akar kedves helyén 's kérdi, hová lett a' fa? „A' villám ütö le, kegyelmes ur!” — a' válasz. — Mátyás gyanítván a' tényt, haragra lobban, a' mádiakat egy király látogatására, jelenlétére érdemelleneknek nyilatkoztatja, — végre pedig hevétől elragadtatván: c s i r i b i r i r o s z e m b e r e k' kiáltja magyar nyelven. Azóta a' mádiak nagyon szégyellték tetteiket 's még most is, ki agyonverettetni akar, menjen Mádra 's kiáltsa fel a' helység határában: c s i r i b i r i!

(Bél Mátyásból merítve.)

N é m e t k a b á t. 1790-ik évben tartott közgyűlésen a' trencsényi rendek József királynak minden tetteit megsemmisítették, azt adván okul, hogy nincs megkoronázva. A' tanácskozás heves volt. Kijövéen pedig a' gyűlésből a' felingerált rendek, német szabású rokkaikat 's kabátjaikat a' zsidóknak 4 kron eladogatták 's az erővel többet fizetni akarókra nagy haraggal ordították, hogy a' német kabát németül együtt nem ér többet négy krajczárnál.

(A' gróf Windischgrätz-családnak szokolóczi levéltárában levő eredeti naplóból.)

K ö z l i B — r M.

ŐSZINTE NYILATKOZÁS.

(Vége.)

Lehetne ugyan, a' társulati 's vérségi helyzetekből meritőleg, a' két nem közti viszonyról sok más képet is felmutatni; de mivel csekély próbám talán így is felette hosszúra nyulik: érintem még csak azt, melyly ugys központja a' többinek, 's melyly az emberszív legtitkosabb húrjait hangolván fel, a' két nem közti viszonynak üdvét vagy poklát, minden más helyzetek felett, élénk színekben tünteti fel: a' s z e r e l m e t c s a k m a g á b a n. — Mikor a' szerelem összhangon alapúl, akkor annak országa a' rendes élettől elkülönzött éden, melylynek aetheri légében a' szenvedély megszentesül, a' szellemi tehetségek a' közönbösség leple alul kiemelkednek, 's az élet parányisági elenyésznek. Ott a' kétség szívszorító köde számkivetve van, 's a' hit napja égi fényben ragyog.

De illy rokonszenvre csak olly két lény képes, kikben a' szilárdság gyöngédséggel párosul; mert ingatag jellemben a' szerelem csak futó láz, 's ha a' gyöngédség marad ki, az érzelem elvadul.

Azon hölgy, kiben a' női erények bimbaja még sértetlen, noha maga nem másként, mint szíve teljes erejéből tud szeretni, vonzalmi mélységben épen hasonló viszonozást nem vár; ő inkább gazdagabb tárházának birtokában dicsőül meg: de annál követelőbb megértetés, méltánylás, bizalom tekintetében. Neki szerelmi élvezete főleg abban áll, hogy azon szellemi 's érzelmi kincseit, melyeket különben a' szerénység és szemérem elzárva tartanak, szíve édenében felvirágoztassa, szerelmi légében felhangoztassa; 's a' szerint, a' mint bizalmi őszintesége megértetik vagy visszajeszttetik, őt a' szerelem boldogítja vagy kínozza, emeli vagy lesujtja. 'S mikor a'

szenvedély rég ellobogott, ott vannak a' nőnek jellemében annak nemes vagy nemtelen, de mindenesetre kitörölhetlen nyomai.

Habár a' szilárd jellem a' szerelemben is állandó mások felett, még sincs senkinek hatalmában, a' szenvedélynek végtelenséget adni; 's mivel a' férfinak élet-céljában a' szerelem nem főhelyet foglal, rendszerint nála a' szív előbb hangul le. 'S a' mellett, vannak helyzetek, melyekben ész vagy kötelesség is, a' költészeti édenből annak lakosait az élet prózájába visszaidézik. — Ám legyen; szakadjon a' viszony, — de szakadjon nemesen, szakadjon a' legvalóbb barátság szivemelő világánál, hogy az emlékezet országában úgy tartsa meg helyét, mint jótékony nemtő, mely a' kétség sötét perczeiben a' hitet, a' benső élet ezen mennyei derűjét, szivünkbe visszaszállítja. — Nem kívánok én a' nőnek ittasító kéjt, mert az a' női jellemben többnyire kártékony dúlást okoz; nem is álmodozom folytonos üdvörlől, mert az a' gyarlóság hónapban képzelhetlen: én neki csak ingatlanaerényt kívánok, 's hogy ezen kívánságom valósulhasson, szivem mélyéből ohajtom, hogy hite az ember természet nemes ségében minden kártékony érintéstől megkímélve maradjon.

Ha a' szerető nő a' férfinak azon szereteti öntagadást kereste, melyre a' természet a' mi nemünket hitta meg: úgy tévedésben volt; de ha megértést sem talált: úgy csalódott.

Hogy a' nemi kölcsön vonzalom, melynek célja oly egyszerű, mégis többnyire szivünk békéjét öli el, 's öntudatunk derűjét zavarja fel: ennek okát a' férfi csaknem egészen a' női hiúságba helyezi; én pedig erre nem megfelelni, csak ebből következtetőleg kérdezni akarom: hogy, miután a' nőben a' tetszvágy a' szereteti ösztön következménye, ha tiszta csatlakozása méltányilást találna 's hűséggel jutalmaztatnék: volna-e oka, szivében a' szereteti erőt visszafojtani 's kárpótlást a' kaczérságban keresni? — 'S ha a' szivnemeség 's szellemi műveltség a' férfi szivét lelánczolni bírják: volna-e oka, ezeknek elhanyaglásával ölteni fel azon tulajdonokat, melyek az érzékiségre közvetlen hatást gyakorolnak?

Mondhatná erre valaki, hogy az az erény, mely ennyi föltételekhez van kötve, illy nevet nem érdemel; de én itt a' társulati erényekről szólok, melyek pedig, ha nem csálódok, csak visszhatás által tenyészhetnek. — Legyünk hát igazságosak; ismerjük el a' hibát mindenik nemből, 's elfogultlan ítélettel dolgozzunk ellene.

Itt szükség kijelentenem, hogy a' szeretetet tárgyazó, elősorolt nézetimben figyelmem nem azért vala főképen a' nőre irányozva, mintha nemem fogyzatkozását el nem ismerném; oh, én azokat nagyon érzem: hanem azért, mivel azok feledve úgy sincsenek, 's a' női szív sérveiről csak nő ítélhet.

Meg kell jegyezmem még azt is, mikép ezen kis próbámban szándékosan mellőzém azon képeket, melyekben erénynek vagy aljasságnak feltűnő szinezetei mutatkoznak; mert hiszen az első önmagát tartja fenn, a' má-

sodik ellen pedig, gondolom, csak a' megelőző ellenszer tehet valamit, melly megint csak a' társulati erényekből indulhat ki.

Végre, meg vagyok győződve arról is, hogy nálunk (mert én csak hazámról szólok) az erkölcsi erőnek fogyatkozása főkép a' nevelési fonák-ságoknak tulajdonítható; 's mielőtt szeretett hazánk ezen legbaljóslatubb sér-vén, a' nőnemre is kiterjesztőleg, orvosolni lehetne, 's miután, hála az égnek! a' népnevelés elősegítése nem mellőzött tárgy: ohajtanék, míg töb-bet tenni lehetne, a' nemes születésű fiatal nők számára egy terjedelmes olvasókönyvet, időnk szelleméhez 's honunk természetéhez alkalmazva ugyan, de minden más tekintetben olly színezetű 's olly vallásos irányzatú, mint a' Beaumont Mária francia nyelven irt *magazinjai*, — hoz-zátéve, hogy a' szegényebb családok tekintetéből olcsón megkapható lenne. Azoknak pedig, kik már ellátva vannak elegendő alappal egy nagyszerű műnek élvezésére, 's azok közt főkép anyáknak és nevelőknek bátor va-gyok ajánlni Aimé Mártinnek ezen minden dicséret feletti művét: *Education des mères de famille ou de la civilisa-tion du genre humain par les femmes*. 'S valóban, a' ki ezen műnek nyelvünkre fordítását elvállalná, a' honnak nem csekély szolgál-atot tenne. De őszintén vallom, mikép inkább még, mint a' nőknek, ohajta-nám én ezen olvasmányt férfiainknak; mert Aimé Martin bátorita fel engem is, erősen állani olly meggyőződésem mellett, hogy a' nő, legjobb akaratja mellett is, társulati helyzetének csak annyiban felelhet meg, mennyiben őt abban a' férfi nem akadályozza.

Most még egy őszinte nyilatkozást a' Nők világa írójához. Ha-bár szívem mélyéből ismétlem, hogy minden elvek, mellyek a' nevezett czikkben gyönyörűen felfejtve vannak, nálam teljes rokonszenvre találtak: mégsem fogadhatom meggyőződéssel a' lelkes írónak azon ígérétét, mellyet e' szavai tartalmaznak: — — — „mellyért férjeitek határtalan ragaszkodás-sal ölelnek, 's minden tiszta keblük hódoló tisztelettel adóznak.“ — De kétkedésem nem onnan jő, mintha kivétel nélkül hinném, hogy az ember emberben a' jót elismerni képtelen: hanem, hogy mégis ritkább azon méltánylás, mint a' méltatlan gáncsolás, — 's ritka eset, hogy a' nemesebb nő olly férjet ölelhetne, ki a' női erényekről tiszta fogalmakkal bír, 's azokat méltánylásával buzdítni hajlandó. Az idegen szemlélők pedig, ha látják a' cselekvést, alig vagy épen nem látják annak okait: minélfogva köztök a' legjobb akaratuk is gyakran ragadtatnak igazságtalan ítéletre.

Azonban, hogy az erény itt alant is megtermi gyümölcsét, abban nem kétkedem; de tudom, hogy azt az erényes egyén többnyire nem maga élvezi; 's mivel a' legnemesebb kebel rendesen a' legszenvedélyesebb is, az öntudati jutalom a' mindig ujló 's mindig fékezett vágyaknak tengerében csaknem elmerül. És így, ha talán valaki képzelődésében az erényt a' rögtön érez-hető jutalommal párosítani megszokta, majdani vélt csalódásában könnyen jö-het kisértetbe, semmisült reménye után erényét is odavetni.

Érinti a' tisztelt író, 's hiszem én is, hogy az erényt szeretni 's az aljast utálni az emberszívnek természeti ösztöne; de mivel az eredeti tiszta látásra a' gyarlóság ráborítja homályát, legtisztább ösztöneinknek sem fölösleges az értelem szövétneke; 's én az erényről így gondolkodom: Az erény, mint küzdelem, a' szenvedéstől elválhatlan; de mivel mégis, mikor a' szenvedély tiszta látásunktól meg nem foszt, inkább választjuk az erényt szenvedéssel, mint a' bünt minden földi kelylyel: úgy kell lenni, hogy csupán az erény őrzi meg az emberszívben elősejtését azon üdvnek, mely után sovárog. De ezen elősejtési élvezet az élet nyomasztóságainak szenvedtető érzetével nem összeférhetlen, hanem inkább amaz ennek tisztább feltüntetéseire megkivántató árnyéklat. 'S mivel illy tapasztalatunk szívemelő perczeit, bánatos színezetével együtt, a' gyönyör vegyültlen örömmel fel nem cserélnők: kétségtelen, hogy ez mulandó, amaz pedig végetlen. Az erény bennünk a' gonosz szellemet fékezi 's a' jót felszárnyaltatja; vagy más szóval: magunktól óv 's Istennel rokonít.

Azonban, hogy a' nemes törekvés méltánylásra csakugyan találhat, azt bizonyítja kicsinyben azon tisztelet és hála is, melyet én a' N ö k v i l á g á n a k írója iránt érzek, 's mellyhez szívem mélyéből csatolom azon kívánságomat: hogy a' tisztelt író t szellemi működéseiben az élet vihara soha se zavarja, — 's azon kérésemet, hogy ezentul is nemem erkölcsi haladása legyen egyike nemes ipari kedvencz tárgyainak.

IGEN ÉS NEM.

(Vége.)

IV.

Elekünk honn egyszerre más világban látá magát. Vidor gyermektársak, a' sok tisztes urambátyám, 's atyafiságos kézcsoát igénylő asszonynéni, pajzán kedvel, bodor pipafüsttel 's nyájas bőbeszéd- 's faggató kérdezkedésekkel egészen körülhálózák a' rég látott czimborát 's ohajtva várt rokont, úgyhogy Eleknek első napokban, a' szó betűszerinti értelmében, csak egy hitvány percze sem maradt fenn, elhagyott szép arájára visszagondolni. Midőn pedig a' külső baráti 's rokoni convenientiák előtte már szinte ismeretlenné vált tömkelegéből lassanként bontakozni 's szabadulni kezd: ott valának a' kedves mama 's a' növendékének sorsán egész lelkével csüggő tisztes mentor Ráthóti uram, kik mélységes tervök titkos szövedékének bűvös szálaival ildomosan fonogatak körül a' hálójukból most már menekülni képtelen ifjat, ki, mint horgon akadt hal, mindég rövidebb- és rövidebbnek kezdé érezni a' pórázt, melly őt szinte észrevétlenül maholnap egy egész uj elembe rabul fogja vonni szokott szabad világából. — Illy eszélyes előzmények után most

már világosabban kezdenek Elek urfival beszélni mama 's a' tervezésből kimaradhatlan dominus Ráthóti. Jövő kilátásait a' megyében kezdék felfogatni 's megértetni vele, legkecsegtetőbb sükerrel, ha az elébe jelölendő utra fellépni kész, — majd a' családi boldogságot rajzolgaták előtte, mely egy családi viszonyaival összhangzó 's mindkét féltől ohajtott házassági szövetségből rá mulhatlanul vár. — 'S ez így tarta néhány napon át, míg Elek a' rá-erőszakolt álmak szövvényéből végre ébredezni kezdte, de már későn. — A' szigorúságáról jól ismert anya, valamint a' határozott jellemű Ráthóti előtt is nyilatkozni bécsi viszonyai felől lelkében elég erőt nem érte, — 's egyelőre csak mulatságból is a' szokatlan érdekű körülményeknek veté magát martalékul! —

De kisérjük őt a' szomszédba, Idácsyékhoz, első látogatásában! Nem minden aggodalomtól mentt kebellet tévé ő e' lépést, önszive szerelmi viszonyainak tudatában; de volt a' dologban egy édes titkos sejtélem, már csak újdonságánál fogva is olly magyarázhatlanul érdekes valami, hogy némi elfoglaltságának daczára is a' vállalatától irtózni épen nem látszék. Hisz egy 22 éves ifju előtt, egy személye- 's körülményeinél fogva érdekes fiatal hölgygyel ismerkedni, soha sem szokott olly borzadalmas munka lenni, mellytől az minden igaz ok nélkül visszarémüljön! Ő Jolánra nem igen emlékezők már; mert 9—10 éves kis leány nem olly feltűnő még a' világban, hogy egy 14—15 éves ifju holmi regényes ragaszkodással csüggjön emléken 7—8 év mulva is. De épen e' 7—8 évi időszak a' hölgy életében tündér-hatalommal bir, ujja szüli azt, 's a' figyelmet nem igénylett, a' fel nem tűntet uj, ismeretlen lényre alakítja át. — 'S Elek és Jolán közt épen ezen kor-viszony vala, ismeretségre nézve. Ha tehát egyéb nem is: az ujságvágy, a' kandiság mindenetre elegendő indok volt Elek előtt, a' mindenektől olly forrón ajánlott ismeretség megkezdésére.

Idácsy Jolán kisasszony azon ritkábbjai közé tartozék édes magyar honunk hölgyeinek, kik, hogy magyarok, azt szóval 's külsőleg is vallják 's tanusítják ugyan: de a' honszerelmet leginkább keblök mélyében legbecsesb ékszerül hordozzák, melly ott nem hidegen ragyogó drágakő, de éltetve melegítő nap! Ezért ő belföldi kelmét nem üres fitogtatásból 's mert a' honi szó olly divattá lön: hanem lelkének szent meggyőződéséből viselt minden dicsekvés vagy áldozat-emlegetés nélkül. Valamint tetszését 's nyájasságát, mikkel egy vagy más ifjat tisztelői közül megkülönböztete, nem a' szakáll borzasságához mérte: de becsülé a' sima álluakatis, ha szívők- 's tetteikben magyarok valának; bár megyei gyűléseken az éltesb 's tapasztaltabb táblabírókat szóhoz jöni 's véleményeket elmondani engedék is. — Arcza nem volt olly feltűnő, hogy első pillanatra megragadná a' lelket; de minél többször látjuk, annál több bájtt fedezhetünk fel annak szabályszerű vonásain, mellyek utóbb mindig igézőbbek, mindaddig, míg önkénytelenül kell tennünk magunkban e' vallomást: „ez valóban csinos hölgyecske!“

Elek urfi, mint említők, némi elfogultsággal bár, de a' szomszédság-'s távolróli rokonságnál fogva elég bátran 's otthoniasan lépe az igénytelen szép hölgy elé, sem hódítani, sem hódolni nem akaró. 'S milly különbség volt ez Laura és Jolán személye 's tereme között! Annak kihívó tüzze villogó szemei rögtön meghódolni kényszerének, míg ennek szelid nyájasság derenge arczán, alig igénylő első látására némi figyelmet. 'S a' terem! Lauránál egy műcsarnok volt az, 's tündérpalota az igénytelen falusi lakhoz, melyben Jolán vendégét őszinte barátság jeleivel fogadá. A' világhírű angol és frank irodalmi hősök helyét Jósika, Vörösmarty és Eötvös lelkes művei foglalák el eredeti nyelven, — a' külhoni festészet remekait, Magyarország története, képekben' pótolá, — 's Barabásunktól a' felejthetetlen anya hű arcképe, melynek tisztos vonásai nyitott könyv valának, keresztényi erényt] 's honleányi szent kötelességet hirdetők a' hálásszívű 's multak emléken szent áhitattal csügghő gyermeknek. — És a' társalgás? Már ez épen annyira különbözött, hogy Elek urfi, első óranegyed alatt kivált, az unalom véghetlen tengerébe süllyedezve, aggodalmasan kezde kalapja után nézeln, 's egyedül Jolánnak mondhatlanul édes előadása bűvölé őt el annyira, hogy a' szokatlan tárgyakhoz is mármár szólni kezde, 's a' második, harmadik óranegyedet nem is számlálá többé. — 'S ezt nem csodálhatjuk! Mert ha a' bécsi salonokban idegen nyelven külföldi művészetről, nagy fontosságuknak látszó, de annál csekélyebb eredményű világeseményekről, vagy csupa nagyvárosi haszontalan mendemondákról folyt a' beszéd: Jolán szerény házi köréből alig terjeszkedik ki a' megyei érdekesb ügyekre, — 's szeretett honának csupán egy-két országos mozgalmairól szolt, mellyek Elek előtt, hosszab távolléte következtében, igen természetesen mind megannyi 'terra incognita' valának ugyan, de olly varázserővel hatók lelkére mégis, hogy, minden erőködései daczára, pirulni kezde magában, így felülmulva látván magát egy kisebb világban élő szerény hölgy által hazai dolgok ismeretében.

Az első látogatás, minden számítása ellen, estig huzódott, 's éjét hősünknek különböző ritka álmokkal nyugtalanítá. — Ezen varázshatás azonban könnyű ködként oszlék másnap szét Elek lelkéről, ki meg nem foghatá, miként vala ő képes tegnap azon egyszerű falusi libácskával 3 hosszú órát egyfolytában eltölteni? — Első szerelmének tündérképe merült fel nagyszerű csillogással merengő képzeiben, — Laura, sokszorozott bájaival meszterkelt kellemeinek álla előtte, homályt vetve az egyszerű vetélytársnőre, kit csak e' képzelmi álkép is sokszorosán látszék felülmulni szépségben és ragyogásban, — hát még a' való? — E' mellett ő már Laurának eljegyzett mátkája is volt, ki becsületszavát bírja, 's kinek ő jegygyűrűjét hordozza ujján! — Három egész nap nem gondolt Jolánra, 's a' negyedik nap — az már kissé mégis unalmas kezde lenni honn, hol anyjának szakadatlan rovgatásai, érzékeny példázgatolódásokkal keverve, — 's Ráthóti urammal fényes jövőjéről tartott unalmas parentatiói kiűzék őt végre a' szobából. De

hová menjen? hol találjon biztos menhelyet? — kétségbeesésében átment — Jolánhoz, csupa — unalomból.

Jolán ma sokkal komolyabb vala, mint volt első alkalomkor. Szoritani látszék valami kebelét, mitől menekülni vágyott, — arczkifejezése e' mellett nyugodt vala, határozottságra mutatott.

— Ön engem kerülni látszik, édes Elek; kezdé bizalmas, határozott hangon.

— Oh, nem, szép nagysád! rebegé, e' váratlan bevezetés által nem kevésse lepetve meg, Elek.

— Sem szép, sem nagysád; Jolán vagyok egyszerűn, önnek jelelt mátkája, rokona.

— No itt most kelepcebe kerültem! gondolá magában Elek, Jolán nyilatkozata által egészen leveretve. Így rám kötni magát egyszerre; hallatlan bizakodás!

— Igen, kedves Elek! — folytatá Jolán — hisz az ön előtt sem lehet újság, hogy minket szüleink egymásnak szántak, — bár e' hallgatagság 's e' téova önnek arczán, mutatják, miként ennek tudása önt — boldogtalaná teszi.

— Oh! igen, nem — sőt — —

— Tüstént meg fogjuk egymást érteni, kedves bácsikám. Én önnek viszonyait tökéletesen ismerem, 's áldozatot semmi esetre nem kívánok.

— Mit hallok? ön előtt nem volna titok — ?

— Hogy önnek Bécsben mátkája van, 's e' gyűrűt ujján tőle, az eljegyzés boldogító lánczaul, viseli!

— Lehetséges-e? Istenem! de kitől tudja ön mindezeket?

— Mindegy, bár kitől; elég, hogy tudom, 's épen jókor levék még e' mindkettőnket egyiránt igen közlelről érdeklő titokba avatva.

— 'S ön határozata — ?

— Mindjárt hallani fogja. Szüleink e' házassági frigyét köztünk igen sok tekintetből felettébb ohajtják; de kissé elhirtelenkedék a' dolgot. Ön még Bécsben volt, midőn én már arájaul levék több társaságokban nyilvánosan bemutatva. Én még ekkor a' bécsi dolgokról mit sem tudva, gyermeki engedékenységgemben, 's számítva ön szilárd, férfias jellemére, nem utasítám vissza e' megtiszteltetést. 'S képzelje most ön azon foltot, melly egy igénytelen hölgy hirnevét homályosítaná azon esetben, ha ön lépne vissza látásom után! Ismerni kell a' világot, bácsikám!

— Valóban, én — átlátom, felette — kellemetlen.

— Ön sokkal lovagiasb szellemű férfit, hogysem egy gyöngé nő nevét, ki önt soha semmivel, még gondolathban sem bántá meg, a' kávénéni-kék gúnynyelvének martalécul engedje át!

— Szóljon ön, mit cselekedjem?

— Ön igen keveset; én sokkal többet fogok tenni: lemondandok ön kezéhezi jogaimról.

Jolánt illy szépnek, illy igézőnek Elek még eddig nem látá, mint most, ezen őszinte határozatának nyilvánításakor. Arczán mondhatlan kellem, valami fenséges báj ömlött el, mi ifjunkat pillanatra elbűvölé. Keble elfogulva lön, szíve összeszorult, nyelve lekötve maradt. Ösztönszerűleg ragadá meg a' legkedvesb idomu nőkezek egyik leggyönyörűbbikét, és egy forró csókban nyomá annak fehér bársonyára magyarázhatlan érzelmeit.

Jolán is szokatlanul meg volt indulva; de forrongó kedélye lázostromát csillapítva, lehető nyugodtsággal folytatá:

— Én lemondok ön kezéhezi jogomról, egy föltét alatt.

— 'S az lenne — ?

— Miután én az önneli mátkaságot nyilvánosan elfogadám, mostani, négy szemközt történt visszalépésemben a' világ némi kénytelenséget látna, mi női hüszkeségemet sértené, vagy annak részemről teljes hitelt nem is adna, 's a' kikoszarztatást völegényemtől számomra róná fel; mi, megengedi ön, egy gyöngéden érző hölgy részéről sokkal piritőbb, hogysem lovagiasb gondolkozásu férfi akadna, ki e' szellemi szégyenköre, bárkit nememből, hasonló viszonyok közt kiállítani — elég gyöngédtelen volna!

— Oh, igen! én teljes szívemből méltánylom ön finom gondolkodásának magasztosságát e' kényes ügyben, 's kész vagyok mindenre, csak nyujtson alkalmat, mutasson módot.

— Egy mód van, melly mindkettőnk becsületét megmentendi, — ön engedelmes fiu marad, első jegyeséhez köteleztetésének megfelelően, — 's én is igazolva leendek a' világ előtt.

— Valóban, kíváncsi vagyok.

— Tehát: mi leendő egybekelésünket egész ünnepélyes szertartással kihirdetendjük, — nászvendégeket fogunk összehíni mindkettőnk rokonságából, — egyházba, Isten szolgája elé lépendünk, kinek komoly kérdésére ön szilárd határozottsággal, i g e n'-t fog mondani, — 's én, rám kerülve a' sor, arra, n e m'-mel válaszolandok. Illy esetben vége minden esküvési szertartásnak, a' pap bennünket egybe nem kötend, — 's mi meg fogunk válni. Ön teljesíté kedves mamája akaratát, — 's a' világ meg fog győződni, hogy — én léptem vissza. — Leend ennyi lovagiassággal irántam, bácsikám? —

Eleket nagyon meglepé e' különös nyilatkozat, úgy hogy hirtelenében feleletet adni rá képes nem vala. De átgondolva helyzetét, 's saját szerű viszonyait, miután engedelmes fiu, de Laurájához is hű maradni akart: más menekülési utat az ajánlottnál nem látá, 's kezét ada a' maga nemében valóban ritka házassági szerződésre; 's ezerféle gondolatoktól zsi bongó fejével búcsut inte Jolánnak, sem hideget, sem forrót, mintegy gépszerűleg hagyva oda a' szobát, mellyben a' leirhatlanul kedves mátká, a' többé nem fékezhető indulat-vihar alatt leroskadva, élettelen szoborként súlyedt pamlagának puha vánkosai közé.

Még azon este nyilatkozott Elek, anyjának kimondhatlan örömére, a'

Jolánnali házasság iránt, — 's másnap a' két ház fontos és hosszú tanácskozmányt tart a' leendő lakodalom minél fényesebb elrendezése iránt.

V.

Pár hét mulva, beszélyünk főszínhelye, az igénytelen Zamócza helysége, nagyszerű mozgalomnak 's czifra látványoknak lön tanúja. — Ősi szokásként, tarka kendőkkel 's lobogókkal ékitett négylovas hintók robogának a' szomszéd falukból hívott uri vendégekkel a' két örömház udvaraira; mert Idácsy ur, egyetlen leánya lakadalmát pazarfényű pompával vala megülendő, — Zamóczyné asszonyosság pedig nem engedheté, hogy tisztelt nászura őt e' családi ünnep kiállításai költségeiben valahogy felülmulja. Bekövetkezett hát azon boldog idő, midőn a' két uri háznál még az utolsó fűtőgyermek is, ki másszor kenyér helyett szinhasonlóság miatt gyakran koromba harapott, ma hófehér kalácscsal nemcsak lakozott: de azzal, kedélyes multságára, dobálódhaték is, — a' felső cselédség pedig, kik arczfintorító löréhez is csak sátoros ünnepeken juthatának, főképen azon okból, hogy legyen mihez sorsuk sanyaruságát hasonlítani, most száraz torkukat, istenadta víz helyett, valódi pezsgővel öblögetheték. — 'S a' ki e' téjjel, mézzel folyó kedves hazában valaha szükségről 's éhhalálról mere álmodozni, ha ez ünnepélyen csak hivatlanul is jelen van: láthatandá, hogy itt a' nép is boldog, 's nyomor és sanyaru nélkülözések helyett inkább önsirjában látszik fuladozni! Igaz, hogy magyar közmondásként: nincs mindennap Jakab-nap! De mindegy, csak ma legyen jól; a' holnapról mi magyarokul nem sokat szeretünk aggódni!

Miután a' lakadalmi köntösök az illetők részéről minden pompával felöltetének, 's az egész násznép lassanként a' menyasszonyi házba vonula: csendesülni kezde valamennyire az első zaj, — melyly körülménynek leginkább a' megzaklatott szobalányok 's öltöztető asszonyok élvezék, leginkább rájuk nézve igen jótékony hatása 's boldogító nyugalmait. — A' mennyiben Zamóczyné háza megürült, olly mértékben telt meg Idácsy ur laka czifránál czifrább úri vendégekkel, — a' külső tért pedig előtte ellepé a' bámész falusi nép nagy tömege, kik illy ritka ünnepély fényében legalább szemeikkel akarának részt venni, — 's kitartó türelemmel kora reggel óta lesék már, a' majd kocsiba lépendő szép menyasszony 's uri vőlegény drága köntösseit szemlélhetni. — Egy illy fényes nászünnepély sokban hasonlít a' szorgalmas méhek rajeresztéséhez. A' menyasszonyi ház t. i. azon kas, melyet körülzibongnak a' kilépendő királynő kíséretének ezrei. Az oltár, melyet a' lakodalmi nép szent áhitattal körülvesz, 's mellynek zsámolyán az uj pár egyesítetik: azon egyszerű élőfa a' természet nagy templomában, mellyen a' kiröpült méhraj ismét egy uj családdá egyesül. 'S az üres kas, mi őket uj lakul kebelébe fogadja: a' vőlegénynek elebb üresen maradt háza, hová az kedves menyasszonyát, szíves vendégeivel együtt, a' szent szertartás után viszi.

De térjünk vissza násznépünkhöz. Hosszu vonalban, lassu, méltóságos léptetéssel fényes hintókon vonult az a' falu igénytelen egyháza felé, melynek ajtaja előtt a' fűrgé 's daliás leventék vetélkedve emelgeték le kocsijokból a' gyönyörű hölgyeket, mint megannyi csillagait a' mai ritka fényű ünnepélynek, melynek mindent átsugárzó napja — Jolán vala, az egyszerű csínban tündöklő menyasszony. Miután a' vendégek helyeiket elfoglálák, ünnepélyes csend lön a' kis falusi egyház pompátlan fehér falai között, melynek csak oltárán lobogának a' fehér viaszgyertyák, lakadalmi fénynyel, — 's izléssel font fris virágkoszorúk, a' természet kebeléről nyert legdrágább ékül, diszték azt. Eleknek fen doboga szíve a' mindjárt következő esketési szent szertartás magasztos perczeiben, — valami magyarázhatlan érzelemláz viharza keblén keresztül, — egész lényében remegni kezdé. 'S midőn a' kedves, a' mondhatlan bájjakkal ékes szép arát Isten választott angyalaul látá az oltár zsámolyára borulni, honnét szűz keblének szent áhitattal buzgó imája Istennek kedves áldozatul hata a' magas egekbe: önkénytelenül roskada le térdeire mellé 's meleg érzelmekkel fohászzkodék azon boldogságért, melyet — mit e' perczben felejtteni látszék — gondolatlan könnyelműségében, szellemi öngyilkosul, maga dúla szét! Az örömszüléknek a' vallásosan áhitatos fiatal pár szemléletén könyük ragyogának szemeikben, a' boldogság 's meglegeedés drága gyöngyei, — míg a' más érdekektől vezérlett fiatalság türelmetlen kandisággal csak arra látszék lesni, milly hangon 's milly bátorsággal teendi le esküjét a' fiatal galambként reszkető ara?

Most kezdődék a' szertartás. Az ifju pár Isten szolgája elé állt. Ez érzékeny 's szivreható alkalmi beszédet tartott az életnek ez igen komoly, üdv vagy kárhozat felett határozó lépéséről, — édes, rábeszélő hangon monda el a' boldog házaspár viszonyos kötelességeit egymás iránt, föltéteül azon élveknék, mellyek illy szent frigyből mindkettejökre egész életen át áradandnak. 'S midőn az ég áldását, őszinte képmutatástól mentt szívvél, forró imában esdő rájok: könybe lábbadának a' tisztos agg férfitu szemei; mert a' jámbor hölgy — kit most a' földi éden ezen csarnokában üdvezelhete — szeretett növendéke volt.

E' néhány percz alatt Elek, minden lelki erejét összeszedve, magához kezdé térni érzelmi bűvös elkábultságából. Laurára gondolt, kitől örök megváltása e' perczben csak egy hajszálon függé, pusztá ígéretén t. i. mátkájának, ki, egyezésök szerint, a' szent atya kérdésére 'nem'—mel válaszoland, 's ezzel az egész esketési szertartásnak minden eredmény nélkül véget vetend. Még egy utolsó, már szinte erőtetett felrajzásával érzelmeinek, repültek gondolatai az elhagyott jegyeshez, ki néhány pillanat mulva, e' családi 's illedéki kötelekből szabadultával, szívéhez régi boba elvitázzhatlan urnőül lépend ismét vissza. Azért a' tisztos egyházi férfituól kérdeztetvén, szilárd hangon 's biztos reményben monda el az 'igent'—t, dobogó szívvél 's némi aggodalmak közt várva arájának nyilatkozatát, melly őket

egymástól örökre elválasztandja. Most Jolánra került a' sor. Eleknek szinte vére állt meg ereiben. 'S midőn mátkája, kit márványhideg jobbján tartta, reszkető hangon, de elég hallhatólag — szinte i g e n-t monda: érzékei összezavarodának, fülei felzúgtak, a' templom kerengeni kezdte vele, 's e' féleszméleti állapotában gépileg hagyá felettök az esketési szertartást befejeztetni. — Midőn magához kezdte térni, a' násznép már visszamenőben volt, 's ő esküdt nejével látá magát egy hintóban ülni. Egyiknek sem volt még bátorsága szót kezdeni. Jolán nyárlevélként reszkete egész lényében, — arca halvány volt, mint fehér liliom, férjének kétségbeesett tekintetével találkozni félt; azért szemeit, melyek úgy is könnyben áztak, kendőjével fődé, vagy mélán maga elé szegezé. — Haza érvén, a' boldog új pár első képíllanatát senki háborítani nem akarván, egyedül láták magukat egy mellékteremben. Elek eszméletéhez juta már annyira, hogy helyzetének iszonyuságát átláthatá, 's szivrázó 's inkább esdő, mint boszús hangon kiálta fel:

— Boldogtalan! mit mivelt ön?

— Én mennyemet dulám fel! zokoga a' kitört fájdalom kebelrendítő hangján Jolán.

— Hogy értsem ezt?

— Tudja meg: szivem már rég másé; én önt nem szerethetem!

— És mégis — ?!

— El valék kábulva, a' szertartás komoly ünnepélyessége eszméletemtől foszta meg; szivem nem tudá, mit nyelvem rebege!

— Szerencsétlen! 's most mit tegyünk?

— Engedjen legalább két hetet, — csak annyi időt, hogy minmagunkkal tisztába jöuessünk 's szüleinknek frigyünköni boldog öröme csillapuljon. Most rögtön felszólalni mindkettőnek halála lenne. Aztán a' botrányt ennyi vendég előtt kerülnünk kell. — Csak két hetet, kedves Elek, 's én magam fogom sürgetni az elválást!

Elek hamarjában szinte nem tudá okosabbat gondolni; azért nejét karjára fűzve, bemutató a' vendégeknek, elfogadva szinte azoknak czifránál czifrább, részint őszinte, részint csupán illedéki szerencsekivánataikat is. — Az új páron észrevehető levertség, olly természetes és szokásos vala, hogy az a' vigadó násznépnek fel sem tűnve, azt lakodalmi pajzán kedvében legkevesebbé sem gátolá.

VI.

Elmult már két hét — mézes hetei másoknál a' házasság élet boldogságának —, mióta Elek és Jolán férj és nő voltak; de boldogságról itt álmodni sem lehetett, sőt naponként keserűbb 's aggasztóbb kezdte lenni e' bizonytalan állapot. — Jolán többnyire apjánál lakott, különféle ürügyeket használva az ott maradásra, míg Eleket özvegy, mogorva lakában ezerféle kínok 's kételyek epesztették. — Jolán angyalarca mindennap vonzóbb lőn előtte, — a' rend és csinosság, mi házában — mind a' mellett, hogy an-

nak asszonya rendesen ott nem lakék — uralkodott 's általa fentartaték, — 's a' kedves társalgás, mely napjában csak néhány rövid órára szabva, annak folytonos élvezhetésére még több ingert ada: mindezek Eleknek esztét és szívét összezavarák annyira, hogy az végtére maga sem tudá: férj-e ő voltaképen, vagy csak szerető, — 's ehez képest annak jogai-, vagy ennek epedő esdéseihez kelljen folyamodnia, hogy e' tantalusi kínokban, az élvezetlen kéj és gyönyör közepett el ne vesszen. Laurára már ritkán és sötétten emlékezék vissza, mint esti szürkület gyenge fényére, melyet vastag köd borít! — Végre határoza. Az esküdt férj elvitázhatlan jogaival fegyerz fel magát Jolán ellen, ki neki törvényes tulajdona, birtoka, — miszerint őt további engedetlenség vagy macacsság esetében kényszerithetendi a' honn-, esküdt férjénél maradásra.

Jolán jött a' szokott időben férje látogatására. Arczán bizonyos titokteljes aggodalom ült, de kitűnő nyájasságot erőtete annak homálya fölé, mi az egésznek valami igéző báj kölcsonze. Némi ház körüli aprólékos rendezései után egyedül valának a' szobában. Ő könnyű kézi munkával ült asztala mellett, — Elek, méla, szoborszerű állásban, sűrű bodor füstöt eregete nagy tajtpipájából az ablak előtt, ez által mintegy forrongó agyának jelen állapotát jelképezve. Soha Jolán szebb nem vala, még menyasszonyi drága köntösében sem, mint most ez egyszerű házias öltözkében, fején csinos főkötőcskével, mellynek hószin fodrai közül egy kis rózsabimbó ámoroként ingerkedék a' szemmel.

— Ő az enyim Isten és emberek előtt, — sohajta mélyen Elek, sötét gondolatok közt merengve — mégis olly hidegen itt hagy állni, kelletlen vendégül!

Jolán, munkájára szegzé szemeit, 's némi elfogultsággal kérdezé:

— Mikor szándékozik ön Bécsbe utazni, uram?

— Én Bécsbe? 's valjon mi végre?

— Istenem uram! mi végre? Hát meglátogatni kedves mátkáját, a' bájos Laurát, kit eddig a' bú és bánat szeretett jegyese után, csontvázzá epezthete.

— Asszonyom! — mond ingerülten Elek — ön gúnyolódik, ön kínozni akar engemet; de a' mit én tovább tűrni nem fogok: én önnek — férje vagyok!

— Uram teremtem! felelt színlett bámulat- 's szendeséggel Jolán, — én önt kínozni, szerelme tárgyával?! Hát nem úgy egyezéink-e, hogy ön szabad minden tetteiben, valamint én is akarok lenni? A' kikötött két hét, uram, már eltelt; azért valék bátor önt Laurájára emlékeztetni, hogy siesen hozzá, vigasztalja meg, 's tegye őt bizonyossá örök hűségéről, szerelméről, mellyek iránt kétségbeesni szegénykének eddig már elég oka lehet. — Azután tüstént a' való-per után lássunk, melly, mint ügyvédünk mondá, illy viszonyok közt nagyon könnyen 's hamar fog végződni.

— 'S ez önnek határozott akarata, Jolán?

— Ugy hiszem, nemcsak enyim, de az öné is! — Egyébiránt —

folytatá, most már teljes győzedelmi reményében bátorságot 's kedvet kapva ingerkedni a' hamis nő — egyébiránt, én önnek minélelőbbi elutazását csak azért is szeretném, mivel — tevé hozzá színlett szemérmes akadozással — mivel én is — minden órán — várom, utolsó levele szerint — kapitányomat.

— Kapitányát? kiált elszörnyedve Elek, 's nyitva felejtett szájából a' sulyos tajtpipa földre zuhant.

— Igen, a' nádorhuszároktól! Hisz emlitém már. Szivem rég birja, 's most kezemet jő megkérni.

— Jolán! azt akarja, hogy megörüljek? vagy épen haláloamat kívánja? Hisz én önt szeretem! — mondá, térdre hullva a' mennyekikéjében úszó hölgy előtt — szeretem, imádom, istenelem! — Én önnek férje vagyok, — tevé hozzá szilárd, határozott hangon — 's válni öntől csak a' sir kényszeríthetend!

Jolán, eldobva az eddig is kinnal viselt álarczot, keble szent érzelmeinek minden malasztjával férje karjai közé hullott, — 's nyelvét a' rohanó indulat megnémítva, egy hosszú forró csókban adá a' legédesb 's csalhatlanabb választ annak őszinte tiszta szerelmi esdekléseire.

„Enyém!“ „Örökre tied!“ hangzának még a' szerető pár csóközönből szabadult ajkairól, kik szerelmi ittasságuk első perczeiben észre sem vevék, hogy hátok megett egy szürkült bajuszu 's harcziás tekintetű huszártiszt állá.

— Helyesen, helyesen, gyermekek! kiált az végre nyers hangon, nem tartóztathatva tovább magát. — Tervemet, mint látom, kívánt süker koronázza; legyen ez utolsó hadi cselem az életben!

Jolán szenvedélyesen ugrék a' derék tiszt érdemjeles kebelére, 's Elek a' huszár egyenruha megpillantására szembetűnő megrettenését nem titkolhatá el. Jolán észrevevé férje kellemetlen meglepetését, 's még néhány másodpercig utoljára akarván némi elégtételül élvezni annak lelki aggodalmait: neki a' derék tisztet, mint Idácsy őrnagyot, nagybátyját, egész családi szertartással bemutatá.

Ő vala, ki Eleknek Laurávali viszonyait Bécsben kikémlelvén, szeretett unokahugát ezekről értesíté, 's neki a' tervet adá, melly két ártatlan, igen' és, nem' szócska segédével, sokkal kellemesebben 's biztosabban célhoz vezeté, mint ezt bármilly rábeszélés vagy szülei tekintély tehetendé.

— Tudom, olasz mátkádról mégis csak szeretnél valamit hallani, öcsém? mondá hamis kedvvel a' vidor kedélyű őrnagy.

Elek szemeit földre süté, 's felelet helyett bájos nejét ölelé meg.

— Tudnod kell, öcsém, mindent! folytatá az őrnagy, hogy lelkiismeretted e' részben is nyugodt lehessen. Halljad tehát! Laura vagy három hétig még várt utánad, vagy legalább leveledre; de mindkettő kimaradtával hitelezői mindenét elvevék, az őt környező álfényből őt kivetközteték, mit neki csak azért kölcsönzének, hogy tervök szerint, egy gazdag magyar mágna

fogás által magukat is kifizettethessék. Reményök hiusultával azonban nem hagyának egyebet nála egy hárfánál, mellyel azóta a' bádeni fürdő vendégeket mulattatja kedélyes judlirozása mellett. Mert hisz nem is volt ő soha más, mint egy csinos képű kalandornő, ki oly vakmerő uton kísérté meg szerencsését, melly ez uttal őt mégis cserben hagyá!

— Hála Istennek! — sohajta fel könnyült kebellem Elek — 's önnek, kedves nagybátyám, köszönet! Engem egy mély örvényből menté meg, 's érdemem nélkül egy illy angyal birtokába juttata.

— Igaz! kedves férjem, te még a' védegyeletnek sem vagy tagja? kérdé hamis czélzással a' kedves nő, férje égő arczeit simogatva.

— Jó, hogy emlékeztetsz, angyalom, felelt az készséggel. Az első kapható aláírási ívre jegyzendem tüstént nevemet, hogy ezentúl külföldi cikikre ne is gondolhassak, miután az első h o n i — olly édes!

K o v á c s P á l.

EMLEK-SUGÁR ETELKÉRE.

Többé nem ifju lány Etelke már,
A' sirhalomban nincsen ifjuság;
Ott az idő nem óra-számra foly,
Ott az idő-szám végtelenbe vág.
'S ki mondja meg: ha tenger-árba vesz
Az ifju harmatcsepp, mi sorsa lesz?

Fog-e ragyogni a' hab tükörén,
Mint tiszta gyöngy, vagy színes buborék?
Vagy elvegyül zajló hullám közé
'S lesz a' habok közt egy kis hangja még?
Vagy tán hevével a' nap szíjja fel,
És végre így jut a' magasba el?

Parányi csepp, mi nagy sorsod lehet!
Te adj vigaszt, te légy az enyhe kép,
Midőn az ember ész, hitet, reményt,
És minden édes ingert összetép,
Csak azt, mi rémként egyre kergeti,
A' bús emléket el nem tépheti

Mint fáj a' szívnek attól válnia,
Ki tőle önkényt nem vált volna meg!
És fáj az élet, melly egy percz alatt,
Mint átvonuló árnyék ellebeg,
Fájdalmainknak e' két gondolat
Hosszú időre mérges tápot ad.

De majd elévül a' szív bánata
 'S felhőtlen emlék hint nyájas sugárt.
 A' föld virítand és a' sírhalom
 Elrejtve tartja, mit magába zárt.
 Keblünkben ekkor minden vész el-ül,
 A' bűnnek is csak álma leng körül.

Vachott Sándor.

A' D U N Á N.

Az alkony búcsufénye száll
 Magas tetőknek ormirúl,
 A' nap haló sugárinál
 Keblem dagad 's majd elborúl.

Alattam tört habokba zajg
 Az öszfolyam tág medriben,
 Fölöttem áll az ősi vár
 Az alkony búcsufényiben.

Gyászemlék, mely sötét napok
 Jegyét hordozza még magán;
 Ki rátekint, eszébe jut:
 Milly sok viszály dult e' hazán!

Nem rázom föl emlékidet,
 Szegény hazám! hisz bűnhődél,
 'S a' bűnhődőnek kebliben
 Szébb 's jobb jövő reménye él.

Hisz e' folyam mi sok panaszt
 Sodrott el úgy is árjain,
 'S hány hő kebel szakadt meg a'
 Fájó emlékek kinain.

A' multak hadd nyugodjanak —
 Ugy is mit ér a' fájdalom?
 'S a' néma köny, bár gödröt ás
 A' sápadt honfiarczokon?

Carthágó büszke romjain
 A' kósza szél ha fölsikolt,
 Mi hasztalan susogja, hogy:
 „E' nemzetnek nagy multja volt!”

Balsors letiprá bajnokit
 'S a' fájdalom nem költi fel.
 Ki szebb jövőt teremtné, nincs, —
 Nem ébred a' kihalt kebel.

Hazánk nem szűnt meg élni még,
 Hiszen csak álhalott vala,
 'S fölébreszté mély álmiból
 Egy szebb jövőnek hajnala.

'S az ébredő hon térein
 Egy hang susogja szüntelen:
 „Hogy egybeforrva tenni kell,
 'S a' drága percz most van jelen.”

'S ha volna tette annyi kéz,
 A' mennyi buzgó hő kebel,
 Nem kérdeném: mikor derül
 E' nemzet szebb jövője fel?

Berecz Károly.

PENTARCHIA. *)

Legyen szabad tisztelt olvasóimat olly helyre vezetnem, melly Pest titkai között kitünő helyet foglalhatna el. Egy nevezetes titkos társulatocska ez, mellynek létezését csak a' következmények tanusíták; midőn pedig a' hatóság részletes tudósításokat vett, akkor már régen fel vala az oszolva, — én azonban legkisebb adatomat is Morquiertől vevém, ki e' pillanatban, midőn e' sorokat írom, Párisban lakik, és levelezésben van olly egyénekkal, kiknek én ügyvédök vagyok.

A' Terézia-város elején, egyik — nem akarom nevezni, mellyik szennyves utcájában csak egy ház van, melly három emeletre emelkedik, — komor, sötét ó-alakú épület ez, emeletenként négy ablakkal, mellyek fölött töredézek, és sarga párkányzatok omladoznak.

Legelől a' ház köteteje alatt széles padlásszoba vala elrejtve, minthogy ablakaiból a' széles párkányzatok miatt az utcára lelátni nem lehetett. A' szoba körülbelől olly nagyságu lehetett, mint az egész épület utczai része.

E' ház már jelenleg nem áll, új birtokosa elbontatta azt, 's egy kétemeletes palotát építtetett helyébe, melly azonban sokkal magasabb a' régi háromemeletesnél.

A' ház tulajdonosa akkoron bizonyos Walzmühl ur vala, egy iparüző német, — volt neje is és három kedves arczu leánya. — Walzmühlek az első emeleten laktak, a' második- 's harmadikban olly személyek, kik történetünkhez nem tartoznak. A' padlásszobában öt ifju szállásolt, kikről Walzmühl urnak is meg kelle vallani, hogy ezeknél csendesebb 's pontosabban fizető lakókat még nem tartott azon szobákban, bár egyenként véve az ifjakat, úgy néztek ki, mintha az ördöggel czimboráltak volna.

Különösen érdekes e' szobának belrendezete. Elöl a' négy, inkább széles, mint hosszu ablak ada pazar világosságot, — a' tető alacsony levén, a' szoba padlatát középmagasságu ember is elérheté. Jobbról fali óra állott, alatta fekete tábla, mellyre krétával leheté írni, — ezzel szemközt barna ó-ruhatár állott, melly ha nagy nem is vala, az ifjak ruhaneműit bőven befogadá.

Az ablaktól az ajtóig leheté harmincz lépésnyi hosszóság, e' tér tisztaságára nagy gond fordították. — Fenéken némi emelvényszerű vala, melly egykor hihetőleg, a' szobának más rendeltetésekor dolgozó hely lehetett, — most ezen emelvényszerűt olly személyek fekhelyek valának készítve, mellyeket egyetlen széles 's nemzeti színű takaró fedett, — a' falon fekete táblára ez vala írva „Alvótér.“

A' szoba közepén régi divatu zongora állott, melly nagysága miatt alig képzelhetni, mint hozatott ide a' szűk lépcsőkön; az ablakok mellett szal-

*) Mutatvány Pálffy Albert, magyar millionaire' czimű regényéből.

maszékék kínálkoztak, — egy kerek asztalon íróeszközök 's papir heverték. Egy hosszas csengetyű, aztán karszék, néhány fehér láda tevék a' többi butorokat.

Csak az említett asztalon magasuló „egalité” sapkát kell még említenem, mi dicsőségesen mutatá, minő elveket bálványoznak a' padlásszoba lakói.

A' butorzat tiszta volt, egyszerű és kevés; hely legalább volt elég.

Igy levén minden elrendezve, öt ifju szállásolt abban az 1830-dik év első napjain, nem sokára azután, hogy Bihary Géza iszonyu örökségét kezéhez vevé.

A' legelső estve társaság alakult — és szabályalkotó gyűlés tartatott.

A' szabályok könyvbe irattak, 's a' kerek asztal fiókjába letétettek, épen oda, hol felül az egalité sapka, mint nemzeti lobogó, sokat jelentőleg örködék.

Az első 's legnevezetesebb törvénynek csak száma vala beírva, helyette rejtélyes gondolatjel fejeze ki mindent, — a' második szakasz a' társasalom mellékes célját fejezé ki, hogy tudniillik a' collegialis életnek célja a' napi szükséges költségek kiméltése, hogy ez által a' szükségtelenekre, de mulatságosakra annál több maradhasson; a' következő pont a' teljes egyenlőséget biztosítá: mindazáltal, ha még a' kártyának négy egyenlő tekintélyű szinei között is egyik szín ideiglen mint tromf uralkodhatik, nem látszott abban semmi veszélyeztetése az egyenlőségi elvnek, ha a' jó rend fentartása tekintetéből hetenként változólag egyik tag bizonyos előjogokkal ruháztatandik fel.

Ezen előjogok közül néhányat megemlítünk. Joga volt annak, kit a' sor ére, az egalité sapkában járni; mindannyiszor, a' hányszor szükségesnek látta, hivatalos tekintélyéhez folyamodni, — ő igazította rendre a' kihágókat, ő rendelte el a' közös ebédet, ő volt pénztárnok. — Ha „teljes hatalmu ülés” tartaték, a' midőn a' társaság ügyei tárgyalattak, ő volt az elnök, 's csengetyűje szavával csendet parancsolhatott; a' tanácskozássok menetét vezérlé, 's a' többség véleményét határozatként kimondá.

E' szép jogokhoz terhes kötelességek is valának kapcsolva, — többi között egész héten honn tartozott maradni, őrzeni a' házat 's annak tilkait, — 's a' vendégeket elutasítani. — Legterheesebb kötelesség mindenesetre a' kapusság vala: éjfél közeledtével az ablakról csengetyűsodrony bocsáttatott le, a' sodrony végére kis karika volt alkalmazva, mellynek segítségével az egyenkint haza szállinkozó tagok jelt adhattak, a' midőn aztán a' kapukulcs az említett sodronyon azonnal lebocsájtatott; nehogy azonban e' sodronyt más idegen is huzogassa pajkosságból, csak egy, a' sétatbot végére alkalmazott horoggal lehete azt elérni; így járhatának ki 's be a' tagok, midőn tetszék, a' nélkül, hogy a' háziak tudták volna, vagy a' tagok magukat a' házmester szeszélyeinek kitették volna. A' kötelességek, igaz, terhesek voltak: mindazonáltal a' kin a' sor volt egész héten, míg hivataloskodása tartott, tiszteletből „monsieur”-nek nevezetelt.

Más szabályilag meghatározott köteleességek a' tagokat illették: például, tartozott mindenki divatosan öltözni, vagy legalább ilyen öltözetet készsen tartani, hogy, ha kívántatott, akárhol megjelenhessenek. Haját mindenki felfodroztatá, ebbeli hanyagság azzal büntettetett, hogy annak vánkósát egy éjre elvevék, — a' ki nem ebédelt honn, vagy reggel négy órakor nem volt, az a' következő éjet széken kénytelenítették tölteni, ha mindjárd ki is mutatta volna, hogy kimaradásával önmagának, aránylag a' társaságnak tetemes hasznót szerzett.

A' hó első napján „budget-ülés“ tartatott, a' költségvetés előre kiszámttatott, 's a' szükséges mennyiség a' tagok között egyenlően terhül kivettetett.

Ezenkívül még minden tag köteles volt, negyven pengő forintnyi havi jövedelmet kimutatni. — Igen nevezetes 's a' társaság szellemét mélyen jellemző szabály volt az, hogy a' társaság az egyesek kereseti módjába semmi szín alatt sem avatkozhatott, a' fenn kitett összeg egyedül, mint szükséges vagyoni képesség, kívántatván arra, hogy valaki a' társaság méltó tagja lehessen.

Továbbá, hogy az egészségi tekintetből is nevezetes igényekkel bíró vidórság, jó kedv 's fesztelenség minden kitelhető módon pártoltassék, különös és szakadatlan gond fordítatott arra.

A' kerek asztal fiókjában, hol a' törvények és szabályok oklevelei tartattak, volt egy hosszas alaku veres könyv is, ez „elménczségi jegyzőkönyvnek“ neveztetett el. — E' könyvbe minden jobb mondás, ügyesebb 's finomabb észrevétel, melly a' jelenlevőket megnevelteté, az elménczkedő szóbeli kérelmére 's a' jelenlevők többségének határozatára bejegyeztetett; — ha valaki a' jelenlevők határozatában meg nem nyugodott, nyitva volt az út, ügyét a' teljes hatalmu ülés elé terjesztteni, minthogy ezen ülés minden héten monsieurség változtakor meg szokott tartatni, rendkívüli alkalmakkor pedig akár-mikor. A' hó elteltével, a' budget megalapítása után a' legjelesebb elménczség a' birságokból bejött pénznek felével honoráltatott meg, az ez után következő négy pedig a' másik felének egyenlően tett osztalékát nyerte el.

Az elménczségi jegyzőkönyv mintájára volt egy más fekete kötésű könyv is, melly „ostobaság protokollumának“ neveztetett; ezen könyvbe azon baklövéseket szokták beírni, midőn valaki elménczkedni akart 's mondata ünnepélyesen megbukott, — minden bejegyzésért bizonyos osztályzat szerinti birság fiztetetett; kinek neve egy teljes hatalmu üléstől a' másikig tizszer vala feljegyezve, annak huszonnégy órára elzárták a' csizmáját, következőleg honn kelle maradnia, 's e' mellett, ha valamit ez által elmulasztott, e' honnmaradási kénytelenség őt nem mentette.

Illy republikánus szellemű törvények mellett az őt ifjúból álló társaság joggal nevezhető magát Pentarchiának, melly cím mind az őt számot, mind a' társulat szerkezetének szellemét eléggé látszék kifejezni.

Este hat és hét óra között az egész társaság, en masse, színházba

szokott menni, mint mindnyájan rendes és szabadjegyes művészetpártolók, kik a' tapsokat el szokták kezdeni, a' kihívásokat's püsszegéseket pedig vezérleni.

Legyen szabad végre türelmes olvasóimnak a' Pentarchia személyzetét egyenkint bemutatnom.

A' legelső tag Morquier vala, a' társaság elfeledhetlen alapítója, ki mint Solon és Lykurg bámultatik és imádtatik azon utódoktól, kik az anyapentarchia mintájára ujabbakat alapítanak jelen időnkben. — Morquier arcképe a' törvénykönyv homlokezfírázatába be vala rajzolva, az ő nevét minden tagnak csak tisztelettel lehetne említeni, — jelenleg azonban, mint Bihary ur titoknok, fel vala minden terhektől mentve, 's csak a' jogokat élvezgeté.

A' második tag Harcsay ur, mintegy harmincz éves legény, 's mint később megtudtam, költő és mérnök, ki azonban jelenleg még nevét is elhagyván, minden tulajdonságát, a' két említettekén kívül, a' nyilvánosságnak átadá; jelen helyzetéről következőket tudom: szalmakalap nemzeti szalaggal, kihajtott inggallér, zöld zeke, veres nadrág, 's rendkívüli melegekben rémitő rókaprémes bekecs, abrosz-nyakkendő, medvebőr kalpag, pösztőszél-topán, — úgy látszik, piperkőczünk a' csinosságot a' tulságokban keresé; főcélját mindazonáltal mégis elérte, mert szembetűnő, 's a' város hölgyeinek legnagyobb részével ablakismeretségben van, — igaz ugyan, hogy előbbeni itt el nem mondható keresetmódja jövedelmezőbb vala a' mostaniánál, ámde ő ezt hinni nem szereti, vagy legalább másnemű, szinte kellemes accidentiákkal hiszi pótolva lenni.

A' harmadik tag Mérges ur, a' színház szabad jegyeinek osztogatója, ki tagtársainak ingyen, másoknak pedig jó pénzért eladogatván a' rábizott jegyeket, ki tudta mutatni azon jövedelmet, melly a' Pentarchiától megkivántatott.

A' negyedik Harkály kapitány, egy körülbelül negyvenöt éves férfiú. Alakjára nézve azok előtt, kik a' gömbölyűt tartják tökéletesnek, igen kielégítő lehetett. Azóta, hogy a' társaság megszűnt, felmentve a' divatos öltözési szabály alól, kapitányunk saját ízlése szerint öltözik; naponkint látni lehet őt örökös sárga mellényben, zöld quäckerben 's kék csikos nyári nadrágban, mellyen a' tisztelet-követelő has igényei miatt a' hosszan lefolyó szokott vonalak keresztbe futnak. Mint jutott Harkály a' kapitányi czimhez, arról sokan sokfélet beszélnek, én Morquier célzatiból annyit vehettem ki, hogy Harkály valami szokott székely káplár, ki illő honorarium mellett megbízott valakit azzal, hogy őt nyilvános helyen kapitány urnak szólítsa, és minthogy a' Wurm-kávéházban a' czimek különben is olcsók, a' pinczerek pedig éppen nem hajlandók czimkutató bizottmányokat alakíttatni: lön, hogy Harkály ur sokkal könnyebben juttatott azon czimhez, mellyért mások annyit fáradsanak, még többen pedig annyit költenek. — Keresetmódjába a' társaság nem avatkozott, jól értesültek azonban szemébe is megmerék mondani, hogy a' pseudo-kapitány, bárminemű perben, türethető díjért kész vala tanuskodni,

sőt néha meg is esküdni. Mondják, e' keresetmód most, midőn a' váltótörvényszék már áll, többeknek megnyerte tetszését, — azonban az eredetiség dicsősége Harkály urat illeti.

Az ötödik tag Bereghi, a' társalmi élet leghőbb kedvelője, ki némi alapítványból biztos havonkénti jövedelmet huzván, nem sok fáradságába került a' Pentarchiából felvétetni. Hogy azonban ő se maradjon valami desperatus mesterség nélkül, a' teljes hatalmu ülés kinevezte őt drámaírónak, bár Harkály igen vitatná, hogy e' végzéssel a' társalmi democrationalis vonal meg volna sértve.

Pálffy Albert.

R A B V A L L A T Á S.

„Miért áll itt kend ... ?“

„Mert kendtek el nem eresztenek !!“ —
Peleskei Notárius.

Kora reggele volt egy őszi napnak; a' fellegtelen kékségben úgy hömpölygött a' hold, mint rábaközi parasztnak világos kék köpenyegén egy kétgarasos pékczipó a' jobb időkből, melynek egyik édes testvérje Litterati nemes Sámuelnek gyűjteményéből korunkig megmaradt, magának nem érdemlett büntetésére és az 1845-iki zsemlyék- és pékeknek rettentő példájára. — A' napot a' piczurkai nemes compossessoratusban pillantám meg; Piczurka széthányt, mint a' ködmenfolt, vékony barázdáiból kiserétezett nyulszörből karimásult kalapban, a' fia teins urak régen hánszítottak a' „Zrinyi“-ben. A' piczurkai curiák viselik az országos terheket is, mennyiben egyik a' másik oldalához támaszkodik, összevetett vállakkal elhárítandók a' rombadőlést. Az ablakokon szőke fürtös fejek köszöntgetnek a' — rövidlátóra, de a' közelebről vizsgálódóra a' fióktalan ablaktól bundadarab hirdeti az öregesek bucsuztató énekét: „nincs többé öreg-ablak.“ — Kisebb csoportokban zajongó teins karok értik a' bölcs szót és számlálják az „ur színe változásában“ a' közeledő tisztujtást. A' tárt kapuk egyikéből két állat mász ki; de nem csiga! — szarvaik mutatják, hogy ők nem agár, hanem ökör, mint a' gazda szokja nevezni a' jámborakat, vezetendőket inkább, mint hajtandókat az y—i vásárba, hol terem a' fényes, máriás huszas Izraelben és a' bársony-nadrágban.

Álljunk meg! ha épen úgy tetszik; mellettünk haladtában vörös nadrágos megyei hajdu káromkodásban remekel, előtte egy paraszt néma n, mint az x—i országgyűlési követ, vezeti szántóvasa mellől kifogott lovait. Magától értetődik, szolgabíró urnak jelen kell lenni a' vásáron! megkívánja a' rend és — a' teins asszonynak panasza szerint — sorba törött a' tejes fazék: meggyünk azért, miért volna deperdita meg forspont! ?

A' karfázott kertben sűrűre nőtt málvavirág mellett sóprögaz zöldellett, a' ház-nak udvarában pedig yadászbekek bujták a' gazt.

„Be van fogva!“

Előrébb hurutolt az ősiségben megfakult cséza, lapátnyi füleivel örökségképen maradván a' tekintetes urnak. A' hágcsonak bőrlése alól kifordult a' marhaször, mint tekintetes urból zöld asztal mellett az okos gondolat; a' csészabéllésnek színe is megváltozott a' jó idővel, melyben a' lelkiisméret fehérebb volt a' tallérnál, most pedig az ivadék sánta reményeiben bankóért cserélgeti. Bíró urat, Jónás czethalaként, bunda nyelte el, csak hogy ezt aligha vetné ki többet a' partra; mellette volt „Sim-

plicius' uramnak a' dupla, szájában pedig uj tajtpipa melegült, kék bodorban elhaló füstjében fuladván meg egy árvának igazsága.

„Marcsi! — mond a' kocsis mellé felkapott veres nadrágosnak, — az uton alszom; ha ez a' paraszt nem hajt amúgy isten igazában, annyit vágatok rá, a' hány patkószeget megolvashatsz; értetted? meg ha vad jó . . . hisz a' többit már tudod!!! . . .“

Ha ugy tetszik, nyájas olvasóim! kapaszkodjunk fel a' bakra; a' ki fel nem fér, vigasztalja magát: széles országuton jó kocsí után tizis elfut.

A' közelgő tisztujításnak gondolatjába csakhamar beléfulladt a' tekintetes ur; mert édesen aludt.

Kocsisunk legkevésbé sem kételkedett szolgabíró uram becsületes szava megtartásán; tudta jól: mit egyszer ő megígér, meg is adja, és hogy alkalmilag most is a z i g e könnyen b o t t á v á l h a t i k. Suhogó nyelével gebeinek úgy a' miniszterjére kapkodott, hogy sovány bőre alól attila zsinorként feldagadó oldalbordaíra tarkán tapadt a' korbács helye, mint a' cizfrán hányt sujtás maradandó gombjaival a' szíjgyártómalaszt vitézköteéseinek.

Sima, bár tekervényes volt a' paraszt-csinálta országút, mint a' sommás eljárás; e' két ut közt nagy a' hasonlat: ha a' sommás uton el nem kerülí szolgabíróját a' paraszt, akkor i t é l e t e t, amazon pedig 24-et kap. Szép kis historia biz az: megcsinálja utainkat a' paraszt, beviszi rajt a' legközelebbi városba úraság, pap, mester, kanász, bakter, tehénpásztor, csösz, 'stb. által megötvenelt gabonáját, irtozván a' 'portio', 'contributio', 'executio' latán szavaknak háromságától; megfizeti rajt a' vámot; találkozik tulajdon erszényéből fizetett megyei tisztviselővel 's ha ki nem kerül: ismét az ő pénzén egyszer megvett 's minden harmadik évben a' rendek által szétrombolt házban, tulajdon pénzén vett deresen, az általa mondérozott hajdu tapogatja fel testének azon részét, mellyen akármellyik teins ur is bekén szeret üldögelni!! Mea pace! nyögi magában egy másfél mázsát hizott 1-ae 9-us.

A' mondtam sima utnak tekervénye vadas kert mellett vonul el, 's a' hajdu megpillantván valamit, hátrahajoltában erős hangon sugja:

„Tekintetes uram, baköz!”

„Baköz? . . .“ horkant fel az olajszomjas igazság-lámpás.

„Az ám, tekintetes uram!”

Piff, Paff! durrant a' cső, 's vérében fetrengett az őz, biznyságaul: hogy tekintetes urunk rendesen el szokja találni a' b a k o t.

Marcsi hajdu gyorsan szedé fel a' párahagyott állatot a' esézának előbőre alá: békeben nyugodott az őt, mint lövője a' kutyabőr alatt.

Y-ban volnánk, a' falu és egyszersmind nemesbíró háza előtt. A' kalodának két likja czigánylábbal van megtömve, nem messze tőle pedig levett kalappal némi-leg bűnös arczu ember áldogál.

Valahára lekantározták tekintetes uramról a' téli gunyát, a' könnyebben lihegő szolgabíró ur először is a' derest fordítottá ki nyugalmas állásából, mindeneknek tudomásul adására, mint ő szokta mondani: „tudják meg, hogy itt a' szolgabíró!” az igazság gyors kiszolgáltatásának ezen fából faragott vasutja mellett nyalkán feszelt a' magyarófas conductor.

Mig a' bíró odabenn panaszát mondá el a' nyulvadászatért vádolt czigányról, ezt addig talpra állítá pár oldaldőfessel a' hajdu, 's nógatá az irgalmas, benevolum-ra a' bírólázba; a' másik, lator' pedig őriztetett vala a' férfiaktól, kiknek neve vala: „b a k t' r a m.”

A' fényesre viaszolt tölgyasztal mellett legyeket fogdosott a' szolgabíró, egykedvűleg tekintvén a' reszketve bejött czigányra, kiben hirtelenében törrel sem találta volna meg az ember a' lelket.

„Mi a' neved?” kérdé reáivalgva a' bíró.

„Az enyim, nagyságus vármegye?”

„A' tied, te lókötő.”

„Mig nem is vút kétékék a' kezemben, ides nagyságus vármegye uram!”

„Mi a' neved? gazember!” mond békétlenkedve a' vallató.

„Az ides ápámat Faku Gyurinak hiták, azs Isten nyugostájá meg, akkor halt meg, mikor m é s t' r á m buzsájában azs egerek olyan nagy kárt és pocskot tettek!”

„Marczi! — csapd pofon azt a' gyántást, mert különben nem jut eszibe a' neve!”

Hirtelen visszapillantott a' czigány, de már későn kapá el fejét, mert balarczán dagadozott a' téntátlan manupropria.

„Faku Pistának hinak, nagyságus uram!” orditá hamarjában a' czigány, mig kinjában a' hajdú felé fordulván, esenkedve mondá neki: „Meg ne erőtesse magát, kedves nemzetes uram! még feltalálna dagadni a' marka, azs Isten kedviért; lássa, kérem, nagyon kemény az arcsám bire!”

„Hát hogyan jöttél ide, Pista?” folytatá vallatását a' bíró.

„Nígyen vezettek ide, nagyságus uram, ketélen!”

„Hát miért vezettek ide, rajkó!”

„Bizon magam is azon tünődöm!”

„Nem tudod? Marczi! csapd még egyszer pofon, talán majd eszébe jut”. — Mire már a' nevezett az új coramizatióra készen lett, a' czigány két kezével takará be vidimált arczfelét, 's a' másikat tartá oda, mint megvan az írásban: „ha egyik felől arczul csapnak, tartsd a' másikat is.”

„Eszedbe jutott-e már, te csikó-professor?”

„Gondolom ugyan, de bizonyosan mig must se tudom! áldja meg nagyságus uramat azs éregcseli Mária!”

„Marczi! csak segíts neki; már a' nyelve hegyén van; az első betű nehezen csúszik! a' füle felé n y u l j!”

„Igenis! igenis! — egy deglett n y u l é r t” kiáltá két oldalszéllal a' harmadszor tapogatózott Pista.

„Nem czigánynak való a' nyúl, te akasztófavirág! szabatok én neked nyulat odakin a' száraz fa között; tudom, elveszted apétusodat a' nyulhushoz!”

„Meg sem is szenvedí természetem a' nyulát, ides nagyságus uram! — de ha már messze látum, felkeveredik bennem a' mireg! — Nem kell nikem fattya nyula; ha utánam szaládna se bántanám!”

„Csak mondd el az egész historiát, különben megnyargaltatlak a' farkón!”

„Elmundum a' file hegyitől a' farka vigéig nagyságus vármegyé! — csak ez a' jú nemzetes uraság hadd nyugodja ki magát, — Isten ugyse, mig megárt a' drága egésségének!”

„No csak ne szaporítsd a' levest, Pista! hanem beszélj okosat!”

„Hát kirem aláztatlan nagyságus uramat! — kurumplit vútám bilingérezni a' tagba, hét kis aprú marhácskám számára; dérága nagyun a' világ, nem igen kelendő a' hegedi! — ná! Isten panaszkip ne vegye! hát csak ugy keresgetem, ha valamit elszúrt vúna azs úr Isten: még javában lotyogott a' zsák a' kezemben, midőn két úri kutyával mellém sítált egy vadás; három lábú székre leült, czipót evett, fehi-ret, mint a' malaczbir, azstán sunkát evett pirusát, mint nagyságus uramon azt a' gyényéri piros lájbli, egyszerre ugatni kezdettek a' kutyák 's a' vadás ur velem töl-telte meg a' puskáját; de gyitt is ám a' nyul, mikor én elejbe átam és...”

„No, nem kell több; szakasztá felbe a' bíró: „hát te töltötted meg a' puskát? te terelted a' nyulat? te szellőre való aszalt gazember! felhuzatlak a' fára!”

„Nagyságus uram! ne higgye; csak annyi puskapurt tettem belé, mint egy krajeczár ára safrány; a' sérétbül pédig kilencz sem vút akkura, mint egy pirula; de

még a' kátsli is hideg vút, mint a' guta! . . Elhiheti nagyságus uram, már messzirű megsájnátam és fire akartam téríteni azs ártatlan báránykát; de most gyűtt esembe, hogy aligha nem vak vút: no, de ha mundum, hogy vak vút; — ha elne és szónyi tunna, maga legjobban megmondhatná, miként kiabáltam neki: „nem árát te! nem árát te! —“ de csak nem hasznát neki a' szű; a' puska feli saladt a' gázs ficskó; ugy is tudom ijedembe deglett meg azs én keserves búbánatomra; . . mi lesz most belilem; rajtam marad azs egis falu csűfja“

„Voltál-e már fogva, vagy büntetve?“

„Nem én, nagyságus uram! de még a' mester sem vert meg suha!“

„Irni, olvasni hát tudsz?“

„Nem a'! még uskulába se jártam suha!“

„Vezesd ki, Marczli! — mindjárt szabatok én neked nyulat, te száraz pazdorja! megkóstoltatom veled, milyen a' magyarófa- s p é k a' nyulászóknak! Vezesd be azt a' másik jó madarat!“

Néhány percz mulva beérkezett a' másik delinquens is. — Neki-feszült állásból kezdte pattogni a' felmelegült szolgabíró 's jól közelébe karózta két lábát a' daczos tekintetű bűnösnek. Zsebrakott kezekkel, félgúnyos arcczal kérde:

„Hogy hívnak, te téglaporos veresfejű gazember?“

„Micsoda . .?“ mond méregbe forrtan a' kérdezőt: „megkövesse magát az ur! ha én gazember vagyok, akkor az ur is az! — nemesember vagyok; itt a' pak-sus!“ mondá irományait odadobva, a' megbántott.

Bezzeg leszállt tekintetes uram a' bakról, 's elakadt, mint falusi orgonában a' szusz.

„Az . . már más!“ mond a' meghökkent duskáskodó, 's redőkbe szedett ránczai simára kerültek, mint harapatlan gombóc tetejében a' koldusbőr.

A' közelgő tisztujításnak viszketeg emléke bőre alá szaladt, 's akkora csepp jeges vizet kergete homlokára, mint egy jól megfőtt ráczborsó. — Elpirult, mint V . . megye hátán a' rák, és kinjaiban elfáradt, mint sok házass ember nejének bűségét őrző asszonynéni, melly szerepben megszakadna tizenkét medve.

„Kedves, édes, jó barátom uram! — kezdé akadozva a' szolgabíró — „azt gondolám, hogy p a r a s z t, kiknek csakugyan nem engedhetném meg a' vadászatot; az volna csak hátra, hogy az ilyen forspontló hajbászsza el barátom uraim elől a' nyulat; ugyan mivel is töltének azt a' haszontalan hosszú napot? — Ezerszer bocsánat heveskedésemért! tessék leülni, itt a' tajtpipa, dohány; én pedig kis alkörmöst parancsoltatok annak a' czigánynak; a' kötni való még milyen bajba keveri az embert!“

Volt rágni valója szolgabíró urnak emberével, miután az ilyen nyulszörös intelligencia tisztujítás előtt igen hörcsökös. Hasa alá kell pörkölni a' szálmát, hogy megérezze a' meleget; főtt is ám szolgabíró urban a' tapló, míg ujra agyba süthetete a' vitézlőt 's valahára vágásába vezetheté pár fehér csikóval a' rudast.

Ismét egyült beszélgetnek embereink; azonban az ablak alatt piritósként harapdálta Fakó Pista a' derest; a' zsinóros hajdú szakismerettel adogatá be a' magyarófaport a' nyulszerelem ellen. Fájdalom! szolgabíró ur tekintélye csorbitása nélkül fenekeltetlen el nem eresztetheté a' „bot alá való“. (?) Még, ugymond szolgabíró ur, nyakára háгна az ilyen faj az embernek, ha még soká meg nem üti a' guta a' Pesti Hirlapot.“

Köszönet végett bevezeték a' czigányt.

„Egészségre váljék, Pista!“ vigyorog a' despota.

„Köszönöm alázatosan kegyes grátiáját nagyságus uramnak; Isten fizesse meg hozzám való szívességét; ezután még ostyában se veszem be a' nyulat.“

Minálunk köpültek, megmaradt az író:
De Piczurka mégsem marad szolgabíró.
V... nóta.

„Nem mindig papsajt! egyszer mestersajt is!” szokják mondani a magyarok; gondolá magában Fakó Pista, nagynehezen clemelvén a vásárfiát.

„Meghalt Mátyás király, oda az igazság!” Ugy van, uraim, a mi igazságunk szegényel mézitelenségét, 's belebujt nemesi kiváltságainkba, restauráltatja magát 's ha néha ő kigyelmét is kivetik: akkor mérgeben ő is kidobja magát és a keserű igazság érzetében a galádságok ellen apponál. Illyenkor hosszabbra nyulik bár keze sok vadnál vadabb replicánál; de a mit egyszer megmarkol, ott marad annak a helye.

V... megyének Filkőfa volt székhelye; — elmondott történetünk után három héttel Filkőfa felett nyargalászott rongyos fellegek kíséretében a nap, mint krajczárt leső czigány-fajzat előtt a fényes hintó. Nadrágtalan teins rendek, külön jeleivel a pártoskodásnak, kocsin menének be a leendő tisztujtásra.

Nem vagyunk egyik pártnak is embere, — elhallgatván a többit, szólunk e g y e t l e n tárgyunkhoz, mint a legfontosabb táblabíró G... megyében a hus-limitációhoz.

Az országot melletti mezőn, tüzrakás mellett, czigányok melengeték a corpus delicti-t, 's a család-atyában Fakó Pistára ismerünk, ki most az egyszer hássával ült a földön; gonosz kedvében előrenyujtott kezekkel nyulfejtéssel foglalkozván, csak néha nézdelt kalapban krajczárokat pöngető fiaira, kik kejelegve kalapozák el egymástól az utolsó faluból eltévedett rézpénzt.

Fakó Pistának fekete szemei az országutra merevedének, mint prókátoré a cliens markára; édes-keserűn figyelmezteté fiait egy vén csézában üldögélő urra, ki nek kocsisa mellett tarkáló hajduja nem régiben olly irgalmatlanul ,subscribált.

„Bibástok! — mond Pista fiaihoz — nízshetitek azst azs urat, hogy sörösödjek meg sájában a ludmája, az dagasztott meg a falu padján! Vesd ki hamar, Ferke fiam, megmarad-e az a drága ur, finyes hivatalában? vesd ki hamar: c s i r - é, vagy f e j ?“

Pillanat alatt kalapjába meríté Ferke a rezeseket 's a földhöz ütött krajczárokat remegve nézdelé a leendő fekete Liszt.

Élesen visita a hét darab czigánysibe:

„Csir! apám, csir! ... szavaiban elakadt az örömben fuldokló család 's mélyen hallgatott, mint megbukott alispán mentezesbjében az elkészített dictio.

Hogy többet ne mondjak: a tisztujtás eredménye következtében Piczurka teins uram a hivatalból kimaradt, hatályos közremunkálásával az említettünk nyulvadászó nemes embernek.

A tisztujtásról visszatérő kocsik után Fakó Pista maradéki rajongának 's csoportosan kísérek az ismeretes csézát, szüntelen utána kiabálván:

Elfogyott a véres hurka,

Nem lett bíró a Piczurka!

V a s G e r e b e n .

U T I T Á R C Z A .

I.

Utazni egyiránt szeretünk 's szoktunk is. Nem egy ember jegyzé már meg: hogy maga az élet nem egyéb puszta utazásnál, az utazást anyánk szívetől kezdjük meg 's folytatjuk a sirig.

Kinek pénze van, beutazza a' felvilágot, hacsak azért is, hogy Londonban beafsteakot egyék, Párisban valódi Grisettet, Madridban bikaviadalt láthasson.

Kinek pénze nincs, honn marad, vagy elutazik, ha máshova nem, legalább az álmak országába. 'S az utazásnak e' neme, mint legkényelmesebb 's költségtelenebb, hazánkban is eléggé ismeretes; — innen van talán, hogy országutaink, vaspálya 's egyéb közlekedési eszközeink meglehetősen háttérbe szorultak.

Költők, vagyis általában az írók leginkább szeretnek utazni. Sokan talán azért, mert, a' mivel legkevesébbé látszanak birni, t. i. tapasztalást szeretnének szerezni. Sokan, mert utazásuk gazdag tárgy, mit pár vastag kötetre földolgozhatnak, mi azonban otthon ülte is megtörténhetik, 's nem több fáradtsággal, mint például, bírálata valamely nem olvasott könyvnek vagy nem látott színi előadásnak.

Az utazásnak 's utleírásoknak pedig sok nevei vannak.

Én, miután az álmak országába tett többszöri kényelmes kirándulásaimba beleuntam, — utazási vágyam betöltésének e' surrogatumát mellőzve, hazám bármi csekély része beutazására legkém el magamat.

Mint szegény legény, tehát csak hazámban utazom; ha gazdag volnék, 's diavatozó szokás ellenére még akkor is azt tenném előbb, pedig igen természetes 's tudvalevő okoknál fogva.

Beszélik, hogy hazánkban kevés tárgyak ismeretesek, például: már maga hazánk, nyelvünk, eredeti lakhelyünk, alkotmányunk, viszonyaink, teendőink 'stb. Ezért van talán, hogy miután haladásra szántuk el magunkat, 's minden haladásnak első aranyzabálya az *ön is m e r e t*: az utazási czikkek, melyekben némi táj-, népjellem-, szokás- 'stb. ismertetéseket *v á r u n k*, kedvesen fogadlnak.

Illy hatalmasan biztató nézetek 's tekintetek után kezdém meg uti naplóm vitelét.

A' gömöri gyorsszekérhez, mellyen indulandó valék, egy jó barátom kísért el.

Mint szeretnék veled utazni, — mondá ő — hat éve, hogy nem voltam tul Buda-pest határain, 's mi ide láncsol, nem remény, nem szerelem, nem megszokás: körülményeim zsarnoksága az; 's mint fáj a' tudat: hogy nem ismerem a' hont, mellynek fia vagyok, nem az életet, melly eredetiségében csak a' nyílt, szabad természetben mutatkozhatnak; annyi elfojtott vágygyal e' falak között! De ismered állásunkat, — szegénység és türelem jelszavunk. — Isten veled.'

Megértém barátomat.

Ki közelről ismeri a' hazai ifjúságot, mellyet egy pár évtized *l e l k e s'* melléknévvel tisztelt meg: ismerni fogja a' *l e l k e t l e n* helyzetet, melly, noha körülményeink változtak, mindenben a' régi maradt; ismerni fogja a' terhet, melly Pesten a' szegény ifju vállaira nehezkedik; ismerni az ifju kebelnek ezt követelő elégtelenségét, egykedvű elszántságát, mellyel magas reményeit, tehetségeit áldozatul veti az életnek, melly körűlte zajlik, melly kiméletlenül leszorítja a' térről, mellyre talán hivatást érez magában, hogy szerencsésnek tartathassa magát, ha valamelyik bureauban alkalmazást nyerhet, vagy zsoldos király-utczai üzerek kezében vak-eszközzé aljasulhat, vagy papucsmaryrrá a' legszerencsétlenebb speculatio következtében: — az velem együtt megérti barátom fájdalmas kitörését, mellynek emléke mint sötét fátyol húzódott utánam.

Fájdalmasan el valék fogódva, 's csak miután Pestnek hallgatag sötét utcáiból a' nyílt, szabad természetbe értünk, emelkedett szabadon kebelem.

Hátunk mögött a' csöndes, hallgatag város, mint sötét óriás, merev tagokkal nyújtózva az ösfolyó partjain, mig a' felkelő napsugár, melly a' hegyek tetejét, a' fejedelmi Budavár ablakait megaranyozá, visszaidézé belé a' lelket, melly abból ki-költözni látszott.

Előttünk a' zöldellő vidék piruló hegysorozat, hullámzó Duna, mellyen hatalmas csaphadásokkal haladt fölfelé gőzöseink egyike.

Irigyen tekinték a' közel hajó fődözetére, melyről a' legnagyobb kényelmet élvező utazók csak sajnálkozva nézének a' homok-buczkák közt bugdácsló, par excellen-ce' gyorskocsira, melyben úgy be valánk spékelve, hogy Bernát Gáspár majorennis szunyoga csakugyan veszély nélkül nem kísérthette volna meg az ásitást. No de a' homok is majd kitesz magáért, vagyis a' vaspálya tesz ki a' homokon, — biztatám magam kényelmellen helyzetemben — hisz a' megkezdett vaspálya, mint egy teljesedésnek indult szép ohajtás, előttem állott.

Utazó-kocsikon perczenként több életjelenség mutatkozott.

Velem szemközt — legujabb parlagi divat szerinti tollas kerekkalapban, mely divat a' barettes lovagkorból iparlovagjainkra is átmenni látszik, könnyű magyar zekében, a' mult napi opera refrainjeit dúdolgatá egy szöke utitárs, majd abba beleunva conversatiót indított meg német nyelven, 's a' mandzsúr színházban elsajátított legszebb phrasisokban beszélt, előtte legérdekesb tárgyról, önszemélyéről, 's ha olykor-olykor más csekelységekre is áttért, azt azért tévé, mert fájdalommal kelle elismernie, hogy személyével is vannak némi tárgyak összvekkötletésben, melyeknek azonban ő kölcsönöz fényt, nem pedig mint ellenkezőleg történni szokott. Így emlité a' Pestmegyei tisztujtást, melynek sorsát akként forgathatá kezében, mint köves gyűrűjét, melyet sajátságos kellemmel fitogtatott.

E' hatásra számított mütét 's beszéd után, szomszédom, egy phlegmaticus katonatiszt, suttogva tudakozá tőlem: vajlon a' szóló nem valamely hatalmas publicista-e?

„Nem az,“ felelém.

„Bágtelláság volt pedig az egész, harminczezernyi költsön! 'S alispántól utósó esküdtig minden máskép lesz, csak szeszélyemen mult az egész. 'S aztán igaz, hogy szeretem kölcsöneimet biztos helyen tudni; így A. Miskánál, B. Gyurinál, gr. C. Stefinél jó helyen vannak, de“ — 'sat.

„Talán valamely gazdag magyar capitalista?“ kérdé ujjal szomszédom. Tapadólág rázám fejemet e' nem illő epithetonokkal ellátott kérdésre.

„De ugyan ki lehet hát?“ mormogá magában, midőn a' szóló, hatalmas neveket igen háziasan 's csak úgy „komázgatva“ emlegetett.

Szemeim azalatt ismert vonásokat kerestek 's találtak is a' szóló szöke, nyirett szakállu arczán.

'S most biztosan válaszolhaték.

„Candidatus emancipationis, — felelém — egyébiránt becsületes ollóhős; — összeköttetései fizetetlen árjegyzékek 's apró kölcsönök nyomán keletkeztek a' magyar földesuraság áldott gazdasági rendszerének rovására; jelenleg vidéki haute voléet játszik, 's ezt pedig most az egyszer — saját rovására.“

„Hm“, dörögé a' bámulásából fölébredt szomszéd, 's még egyebet is vetett utána, 's ezt már nem suttogva többé; de szavait a' kocsizörgés elnyomá, mert azalatt Vácz utczáin csörömpölt elő nagy ostopattogás közt sebesen vágatva gyorskocsink. Szerencsénkre e' kis fitogtatás nagy megerőltetésbe kerülvén, egész utunkban csak a' nevezetes állomások előtt 's pár ölnyi távolban ismételtetett.

Váczon bár többször megfordultam már, úgy vettem észre, hogy itt kevés észrevenni való van. Rosz kövezet, csinos templom, apró házak, tisztos egyenruhák, itt-ott szép fejecskék az ablakoknál, fogadóban drágaság 'stb. Az itt tovább mulatók, szokott kisvárosi nevezetességeken kívül, még egyébről is beszélnek, de melyek az országhírű „kis tükörben“ is nagy bölcsen följegyzvék.

Én Váczt csak a' közel hegytetőről, melyen át Nógrádba vezet az országút, szeretem nézni, — egy tekintet az alant terülő városra, a' két ágban hullámozó ősz folyóra, 's a' távol Buda-pest határai felé, a' legszebb tájképet láttatja velünk.

Beszélik, hogy a' boldogabb jövőben az utasok e' bájos szemlétől meg lesznek fosztva, mert akkor nem a' hegyen, hanem a' hegyalatti alaguton lesz az utvonál.

„Oh, szép idők szép álmai!”

A' hegy alatt gyönyörű fekvésű csinos svábfalu van, 's széphangzatu magyar neve, Szendehely, nagyon öszhangzik regényes tájával, de lakói magyartalan szellemével legkevésbé.

Berecz Károly.

(Vége követk.)

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Dec. 1. N e g y e d i k H e n r i k, dráma 5 felv. Shakspeare-től. Lendvai illő mérséklettel adá a' tüzes Percyt, Egressi Béni ismét sötét tricotban gyönyörködött, és László szerepét egészen semmivé tevő. Egressi Gábor csakugyan tánczmesterre látszik magát kiképezni akarni, mert mozdulatai valóban bámulatosak. Mikép tetszhetik ő magának illyesekben, azt nehéz fölfogni. Komlóssi Ida iránt igen nehéz állandó véleményre vergődnünk: vannak előadásai, mikből hinni szeretjük, hogy csakugyan használható tagjává válandik színházuoknak, 's vannak ismét olyanok, melyek e' hiedelmünket földig lerontják. Ez utóbbiak közé kell mai előadását soroznunk. Hangja, szájának és szemének rángatásai ma csak fájdalmas sajnálkozást gerjeszthettek, — nem volt egyetlen mozdulata, egyetlen hangejtése, melyet akár a' természet, akár művészet szabályaival összeilleszteni lehetett volna. Egyedül Szentpéteri volt minden tekintetben olly kitünőleg jeles, hogy az előadás iránt az érdeket elejétől végéig föntartotta, mi a' többi nagy hiányok mellett valóban nem csekély föladat volt.

K—e.

Dec. 2. Joob jutalmára bérszünettel L i n d a, dalját. 3 felv. Schodelné a' czímszerepet olly jelesül éneklé, mikép már rég nem hallottuk őt, főleg hangra nézve, melly a' mult nyár óta kissé hanyatlani kezdte, de most ismét visszanyerni látszik korábbi erejét és terjedelmét. Hes Róza Pierottóban nagy tetszést nyert, mit bizonyosan buzdításnak tekintend lehető legnagyobb szorgalomra, ha idővel a' dalművészetben azon helyet akarja elfoglalni, mellyre őt szép tehetségei jogosítják. Benza mulattatott, 's ezuttal a' tulzástól őrizkedett. A' haszonbérli szerepében Kovács lépett föl, mint vendég, de nem tetszhetett, mert hangja gyöngé 's nem is eléggé sima; különben pedig Füredit annyira megszerették már e' szerepben, hogy jelesb tehetségű sem birná őt közönségünk előtt feledtetni. Joob törekedett, mennyire tőle kitelt. A' karok helyesek voltak, a' némbereket azonban nem ártana kissé szaporítani, vagy legalább fölujítani.

— 99 —

Dec. 3. L i g n e r o l l e s L u i z a, dráma 5 felv. Az est koszoruját Lendvainénak kell ma nyujtanunk, ki szerepének különösen érzelgőbb részeit olly művészeleg játssza, hogy a' legszigorubb bíráló kívánatait is kielégíthetné, csak azon jeleteiben ohajtottunk volna kissé több méltóságot vagy erélyességet, mikben a' bűnös férj előtt tiszta öntudatának egész magasztosságában lép föl. Laborfalvi Róza eleinte kissé szórakozottnak látszott, 's Lendvai sem mutatott elejétől végig annyi kedvet, mint máskor. Egressi Gábor néhányszor az ezredes szerepét már valódi művészi tökélyvel adá, ma ellenben játéka minden méltóságot nélkülözött, 's meg nem foghatjuk, mit akar a' széptan minden szabályit lerontó rémséges tánczmesteri, vagy épen lovagművészi mozgásaival és lépéseivel? Sokszor a' legtragikaibb jelenetekben olly állásba helyezkedik, lábait úgy összeszorítja, hogy minden pillanatban orrabukásától kell tartani; máskor ismét ugy meggörbül, mint a' vakaró kés vagy sarló, 's mintha görccsökben szenvedne, és három lépéssel az egész szinpadot átugrálja. Ezenkül ő igen nagy súlyt hisz a' nyersségben lappangani, 's méltóság helyett legujabban többnyire ezt használja, 's így ma is az ezredest valami kávéházi rüppökké torzította el. Vagy

nem hiba-e Lignerollest mindig „az ur“ neveletlen czimezéssel illetgetni a' műveltebb ön, vagy kegyed helyett? És szabad-e színésznek illyesmit különösen akkor elkövetni, midőn annak a' szerepben nyoma sincs? Pedig Lignerolles Luizában csakugyan nincsenek illy daróczoz kifejezések, 's erről e' pillanathan győződünk meg a' nyomtatott példányból. Egyébiránt valódiilag művelt színész illy durvaságokat még nyomtatás után sem mondana el, 's kérjük Egressi Gábor urat, hagyja el e' hibáit, mert a' nyerseskedés mozdulatokban és kifejezésekben bizony nem genialitás. K—e.

Dec. 4. A z ö r d ö g n a p l ó j a, vigj. 3 felv. December elsején Lendvai vette át a' rendezőséget, azonnal tudhattuk tehát, hogy mielőbb szerencsénk leend őt az ördögös Robin szerepében láthatni, mert színészink, midőn rendezők, mindig saját egyéni vonzalmuk szerint szokták a' játékkrendet készíteni, vagy készíttetni, hogy kedvencz szerepeiket lemorzsolhassák. Ez az oka, hogy játékkrendünknek állandó jelleme és iránya nincs, és ez mindaddig úgy leend, míg dologhoz értő igazgató maga nem fog e' tekintetben határozni; ezen ingatagság 's jellemtelenség a' játékkrendben pedig nemzeti színház méltóságához épen nem illik. Az előadás jó volt, de közönség csak csekély számmal, mert az „ördög naplója“ már el van koptatva, 's ezt figyelmes igazgatóságnak tudnia kellene 's egyszersmind illyesmiket kerülnie, annyival inkább, mivel olly művek is nem csekély számmal vannak már, mikkel a' közönség érdekét folytonosan fonthatnák színházunk iránt, ha minden személyes tekintet megszünnék, 's csupán az intézet érdeke szolgálna mindenben vezérfonalul. S—.

Dec. 5. A z e z r e d l e á n y a, dalj. 2 felv. Schodelné és a' karok igen jelesek voltak, 's Benzáról is csak dicséretet mondhatunk; sőt még a' nagyszámu közönségnek is bókocskát csapunk, mivel a' dobolást Schodelnével nem ismételteté, hanem inkább legszebb dalával tevő ezt. S—.

Dec. 6. Telepy jutalmára bérszünettel először „Az unatkozott“, franczia vigj. 2 felv., 's ezt 12 ködfátyol-kép követé a' jutalmazottól. A' vigjáték igen jól mulattatott, ámbár a' czímszerepben Egressi G. helyett Lendvait ohajtottuk volna látni. Sajnos, hogy a' közönség vagyonosb része ezuttal elmaradt 's nem kívánta jutalmazni azon színészünket, kinek már igen sok élvezetet köszönhet. Kárpótlásul azonban tisztelői telemes ajándékkal lepték meg őt. A' ködfátyol-képek tetszettek. —99—.

Dec. 7. A' r a b, népszimű 3 szakaszban Szigligetitől. Minél többször adatik e' szimű, annál nagyobb részvétet mutat iránta a' közönség, mi tanúságul szolgálhat arra, hogy eredeti elméműveket nem kell mindjárt a' szinpadról leszorítani, ha első előadás alkalmával felhőt verdeső hatást nem szűnnek. Az előadás szorgalommal ment véghez. S—.

Dec. 8. B á j i t a l, dalj. 2 felv. Füredy, Bécsi utjából visszatérván, ma lépett föl először 's nagy tetszést nyert, főleg felvonások közt „Marino Falieri“ daljatekből énekelt két dalában, mellyek utóbbijában Benza is gyönyörűen énekelt. Füredy hangja most is remeg ugyan, de reméljük, hogy a' bécsi leczékek után lassanként mégis le fog erről szokni. Paksiné Adinát igen csinosan éneklé, 's a' színház minden zugában mozdulhallanságig tele volt. Benza mint Dulcamara kissé túlzott ugyan, mit meg kell rónunk, ámbár másrésről nem tagadhatjuk, hogy a' közönség tapsai, mellyek épen illyesmikre szoktak megriadni, nagy csáberővel bírnak. —99—.

Dec. 9. A z u n n a t k o z o t t, vigj. 2 felv. Irta Duvert és Lauzane. Színházunknak a' Nantouillet szerepére való comicus a' nincs, 's ekkép jobbnak hiányában meg kell elégednünk Egressi G. urral, ki felettébb finomat csinált e' szerepből. Ha már ezen vigjátékot csakugyan szinpadra kellett hozni, aligha ártott volna a' német átdolgozást megtekinteni. Nestroyról senki sem igen fogja mondani, hogy finomít, de mindenesetre sok ügyességgel bír, a' kacagató elemet szaporítani az e' nemű apró franczia vigjátékokban. Ezen előadás mellett volt Veszter Sándor urnak és Egressi B. népzene-társaságának föllépte. A' czigányok ma csak egy darabot hirdettek Egressi Benjaminsól, 's ez jó gondolat volt. Egyébiránt ezen ma játszott szerzeménye:

„Védegyleti örömhangok” egyike a’ legjobbjainak, ’s köszönet érte, hogy ezt és nem a’ rákosi emléket huzatta. Francziát is csak egyet játszottak, ’s ez is igen okos dolog volt; opéra-részletet pedig egyáltalában nem, ’s ez volt az eljátszott néhány jó csárdás után a’ legjobb. Feltűnt szinpadunkon Veszter Sándor urnak „Társalgó”-ja is. Közönség igen nagy volt a’ színházban, mikép gondoljuk, leginkább ezen táncz kedvéért. S a’ teli ház, kilátszott, nagyon szerette volna szeretni az ujdon született gyermeket; de, hiában, nem lehetett. Pár évvel ezelőtt észrevevén a’ nemzet, hogy tánczát sikerült a’ sok ügyetlen mesternek elrontani, ’s productionalis tánczczá téve, amaz időtlen sem ballett, sem társas tánczot teremteni, melly „soló” név alatt ismeretes, ’s melly bálókban valami lámparugdosó hős által hivatali, vagyis nemzeti, kénytelen-kelletlen tapsok között szokott eljárni, — egyszer azon gondolatra lelkesült: kell, hogy valamit tegyünk tánczunk társas tánczczá leendő emelése végett! Illy körülmények között született a’ kör-táncz, jellemtelen beteges fajzat, sem magyar, sem franczia, de mégis nem kevés elemével az élénkségnek. Ezen táncz, hála érte a’ magyar táncz szelleme nemtőjének! meglehetősen megbukott, bármikép szerette volna szeretni sok honszerelmes, ki, ha valami selejtes is, csak a’ nemzetiség nevében ajánltassék, hazafiúi kötelességének véli, azt torka szakadtával pártolai. Utána a’ koszoru jött; ez még annyi szerencsében sem részesült, mint a’ „kör”. E’ közben 1842-ben, ’s méginkább 1843-ban Pozsonyban az országgyűlésen a’ főrendiek felkapták az alföldön ugynevezett lakodalmas, vagy néptáncz-’s általok csárdásnak nevezett tánczot, a’ valódi magyar tánczot, melly mentt maradt minden tánczmesteri elrontástól. És ezen táncz közönséges tetszést vívott ki magának. Panaszz hallatszott azonban mihamar: hogy a’ csárdás kitűnőleg „a n i m o” táncz, ’s mint illyen, igen fárasztó. És ebben kétségtelenül van valami; jó volna tehát, ha valamikép közölni lehetne a’ vágást. Most jött világra a’ „t á r s a l g ó”, ’s a’ nemzet ezt is ugyanazon kívánsággal fogadta, mellyel a’ kört szerette volna szeretni; de, mikép ma este láttuk, hiában, nem lehetett. A’ társalgóban nincs annyi ugrálás, mint a’ körben, ezen előnye megvan felette; de annyi élénkség sincs, ’s e’ részben ismét a’ kör áll felette. És ha még a’ körnek is van felette előnye: akkor már, én legalább, nem is tartanám szükségesnek többet ellene mondani. De ez még nem minden. El kell mondani, hogy a’ társalgó sem különb jellemére nézve, mint a’ kör, sőt épen az, csak hogy más kiadásban: beteges fajzat, sem magyar, sem franczia. Senki se hozza fel az utolsó alakzatban (figura) előjövő reszelőt a’ csárdásból, mert azt mindenesetre megvalljuk az igazság iránti tiszteletből, hogy a’ lépések a’ társalgóban nem magyartalanok; de ebben áll minden érdeme, hogy t. i. lépéseket nem rontott. A’ kör még ezt is elkövette. Mind a’ körben, mind a’ társalgóban körbe állanak a’ párok, — fele a’ pároknak pihen, míg a’ másik fele járja; kimért alakzatoknak szakonként megszűnő zene felel meg, áttellenes párok tánczolnak együtt, férfi- és hölgy-magánytánczok vannak; ezen vádak, mellyek a’ magyartalan jellemre vonatkoznak, mind a’ körre, mind a’ társalgóra nézve állanak. Mind a’ kettő, ha megöröködnének, leányágra való szállása volna a’ magyar táncznak. Mit kell hát tenni, miután el van ismerve, hogy a’ csárdás így, a’ mint van, kiválóan „animo” táncz és igen fárasztó? Én igen közel vélem feltalálhatónak, mit e’ részben keresünk: mindenek felett nem kell a’ magyar tánczot elfrancziásítani, ’s ennelfogva mindenek felett semmi áttellenes párok, semmi férfi- vagy hölgy-magánytáncz, semmi körbe való felállítás a’ pároknak, semmi kimért alakzatok, semmi szakonként megszűnő zene: hadd menjen a’ dolog folytatában, és mégis társas tánczczá lehet tenni a’ csárdást, minden kivetkeztetése nélkül jellemének. A’ zene lassu részében az ismeretes, meglevő és a’ társalgóba is felvett jó magyar lépésekkel járassék, a’ zene árnyekklatai szerinti változtatással a’ lépésekben, — komoly táncz, mint eddig. E’ részben azonban eddig hiba volt, mert sokan ezen lassu lépéseket nem igen tudták, ’s ezen részt nem is igen tekinték a’ táncz valódi részének ’s azonnal a’ friset sürgették, ’s ismétlések alkalmával

is mindig csak a' fris járta. A' csárdás mostani alakját tehát egészen meg kell hagyni; nincs szükség semmi új találmányra, csak magát ezen csárdást kell szabályosabban járni; a' lassu rész alatt is változtatással a' lépésekben, a' zene lassúságának árnyék-lataihoz mérve, mikép a' fris részben is vannak változatok, minők a' reszelő, a' forgatás stb. 's ebben kellene az egész tánczoló seregnek rendet tartani. Meglehet, nem ártana, legalább némelly szakaiban a' táncznak, nem változtatni a' tánczosoknak a' helyet, 's nem bonyolodni, azaz, lökdösödni felettébb. A' tánczosok, például, talán állhatnának egy sorban, szemben velök pedig tánczosnők. Átellenes párok azonban semmi esetre, — minden pár magában tánczoljon.

Notram.

MÉG EGY JEGYZET

a' „még egy szó“-ra, a' Pesten felállítani szándékolt siket-némák intézete iránt.

Kölcsonös taglalgatásokból világlik ki a' való. Ez okból helyén lenni látom a' kérdéses ügyhez ismételve hozzászólni 's gondolatimat bővebben kifejteni, annál is inkább, mivel erre X. urnak szinte bővebb felszólalása nyomán felhívoltnak érzem magam. X. urnak az Életképek 23-ik számában közöltt ama 'még egy szava' nevezetes példáját tünteti elő egyfelől annak: mikép mi nagyon is hajlandók vagyunk mindent legjobbnak hinni, mi külföldön létezik, 's azt úgy szeretjük dicsőíteni, eszményképül felállítani, minél jobbat már ki sem lehetne gondolni, épen azért, mivel külföldön így van... De ez nem egyéb roppant csalódásnál. Másfelől a' nevezett cikkecske azt mutatja: mikép lehet a' status quo-val tökéletes meglegedést nyilvánítani a' nélkül, hogy e' status quo megfeleljen a' saját magunk által felállított 's külföldi kaptára rá-mázott kellőségeknek. — Jó lesz mindennek előtt megjegyezni, hogy arra, miszerint az ajakbeszédet siketnémára nézve csak alárendelt becsünek, ellenben a' gyakorlati megélhetésre való előkészítést földolognak lenni állítottam, X. ur újabb felszólalásában semmit nem vet ellen 's így abban ő is megegyezni látszik. De épen a' megélhetésre való előkészítés iránti nézetimet nem pártolja. Leginkább abban akad meg, mintha én a' növendékeknek már a' nevelőintézetben kézművesekké vagy művészekké kellő tökéletes kiképeztetésüket követelném. Itt felreértés lappang, mely azonban, ha X. ur minapi jegyzetemet figyelmesen elolvassa, már el van oszlatva. Világosan kimondottam: mikép — ha szinte mindazon városokban, melyeket az ő cikke említ, t. i. Kassán, Debreczenben, Temesváron, Pécselt, Kőszegen stb., léteznének is siketnéma-intézetek, mégis jó, sőt szükséges volna: hogy egy k ö z p o n t i intézet, melybe a' tehetségdúsabb növendékek átszállíttathassanak, épen Pesten legyen. Ebből kitetszik, hogy nem követelem a' mesterségekből tökéletes kiképezést m i n d e n intézettől, hanem azt legalább e g y től (in thesi) méltán követelhetni vélem. 'S pedig nem azért nem követelem m i n d e n i k intézettől, mintha ez in theoria jó nem volna: hanem mivel az arra kívántató felszerelés túlságosan költséges leend-ne. De már egy központi intézettől — ha nagyszerűen akar megfelelni a' czélnek — ezt megvárhatnók; e' tekintetben a' költségtől sem kellene visszajedni, mert egy intézet teljes felszerelése csakugyan nem kerül annyiba, mint például öt-, hat-, vagy épen tízé. Szükségesnek látom pedig illy központi intézet létezését főképp n e v e l é s i szempontból. Igenis, olly tekintet ez, melynek minden egyéb tekintetet alá kell rendelni. Ugyanis, nekem sehogy sem tetszik a' siketnéma-intézetek eljárása, melyről azonban ők nem tehetnek; hogy tehát világosan kimondjam: nem tetszik ez intézetek szerkezete 's így a' fennen magasztalt külföldieké sem, azon szerkezetök 's el-

járásuk t. i., mellyélfogva a' növendékeket 8 éves korukban fogadják fel, 's 14 vagy 15-ik évök betöltével elbocsátják, a' mikor aztán mesterségek tanulására adatnak. A' hiba alapittatásuk irányzatában fekszik, 's azon tekintet kifeledésében, melyet ezennel kifejtendek.

Mindnyájan tudjuk, hogy ép, egészséges ifju nevelése sincs bevégezve 14—15. éves korában; hogy nem felett ki akkor még az önálló öntörvényhozás; hogy az ész magasabb munkálódása csak akkor indul virágzatnak; szóval, hogy épen az a' legveszélyesebb kor a' fiatal ember életében, a' midőn legkönnyebben tántorulhat, 's midőn biztos vezetőre leginkább volna szüksége. Ha az ép érzékű ifjuban meg nem szilárdulhatott az önkormányzás isteni adománya, ki mégis előbb 's könnyebben juthat kellő 's alapos fogalmakra a' szellemi 's erkölcsi tárgyokról: mikép lehessen ezt siketnémától várni, kinél roppant munkába kerül az illető fogalmak tiszta megszerzése, 's kire nézve tehát szellemi 's erkölcsi tekintetben a' 6 évi nevelés annyi, mint másra nézve négy év, 's ki mégis szintugy ki van téve mindenféle csábingereknek — kivéven a' szívcsábítást —, mint bárki más? 'S ki nem tudja, hogy egyik érzék hiányát más érzékek némileg pótolni akarván, annál éleesebbek szoktak lenni? Fenmarad tehát — szó hiányában is — a' jelek általi nagy hatályu csábítás és rontás tömérdek mezeje. 'S ekkor, mikor még olly ingadozó lábön áll erkölcsiség és észvilág, ekkor eresztik, hogy ne mondjam, lökik ki az intézetek növendékeit az életre, kieresztik olly emberek közé (mesterlegények, inasok), kik többnyire műveletlenek levén, az erkölcsiséget magasabb szempontból felfogni épen nem tudják, 's így tudatlanságból, megrögzött balszokásból ott is rontanak, hol nem is akarnak. Azért tehát, hogy a' növendék egyik másik mesterséget kellőleg megtanulja, erkölcsi tekintetben lökessék alig elhárítható veszélynek elébe? Ne mondja nekem senki, hogy nem olly rozszak az emberek. Bár ugy ne volna; de hangosan kiált a' mindennapi tapasztalás. Milly szent tárgy a' gyermek, a' kisdéd! de hányadik tudja azt, hogy a' kisdédet illy szent tárggyul kell tisztelni? 's hányadik tudja még azt, hogy a' szerencsétlen vakot 's siketnémát illy szent tárggyul kell tekinteni? Sőt épen ilyenekkel üzi gúnyos játékit az értetlen flatltság, 's mindenképen ingerli, csábítja, eszközöl, állatlalt alacsonyítja. Különben is jól tudjuk, hogy a' mesterinas épen inaskodása idejében tanul legkevesebbet, 's ugynevezett felszabadulásával áll be a' további 's valóságos kiképzés korszaka. Némi lealacsonyítás színét is viseli, midőn a' növendék, ki hat-hét évet jobb társaságban, tanító/felügyelői közt élt, rögtön átlép más körbe, 's a' szellemi 's erkölcsi tanok tanítványából ugynevezett inas lesz. Az, hogy dijak által buzdíttassanak a' mesteremberek siketnémák teljes kiképzésére, magában szép dolog, de ismét csak az anyagi ügyességre vonatkozik; más, netán romlott egyénekkeli érintkezéstől, inastársaságtól, cselédtől nem rekesztheti el a' tanítványt a' mesterember, ha csak szekrénybe nem zárja őt, valamikor nem lesz szeme előtt, 's így az erkölcsi veszély az olly kevésbé szilárdult egyénre nézve fenmarad itt is. 'S így épen ott vagyunk, hol azon uton, mellyet maga értekező is fölötté veszedelmesnek tart, midőn t. i. az intézethől küldetik ki mesteremberekhez a' növendék. Némelly intézetekben vannak készülétek arra, hogy legalább az asztalosságot, esztergályosságot, könyvkötést, könyvnyomtatást, képirást stb. megtanulhassák; igen, de hát mit tartunk olly intézetről, hol még ezen készülétek sincsenek meg?

Azonban én épen nem látom át, miért kellene minden siketnémának, ki már intézetbe adatik nevelésbe, szükségkép mesteremberré vagy művészszé lenni? miért nem lehetne földmivelővé is? De viszont azt sem látom át, miért nem kellene annak is, ki földmivelő vagy napszámos leendő, valóságos siketnémái nevelésben — főleg az erkölcsi világ szempontjából — részesülnie? Azért tehát röviden elmondom ez ügybeni nézetemet. — Az én eszmém siketnémák intézeteire nézve következő. A' valódi philanthropismus, sőt az álladalom valódi java azt kívánja: hogy senki se, vagy legalább minél kevesebb egyén, maradjon erkölcsileg neveletlen; kívánatos tehát:

hogy a' szerencsétlen siketnémák közül is egy se nélkülözze a' kellő erkölcsi nevelés malasztjait. De mi e' tekintetben még igen hátra vagyunk! — szükséges volna tehát több oly intézet az országban, hol a' tanítás egyszerűbb alapokra volna állítva, hol az élet alsóbbkörű foglalkozásaira vagy földmivelésre szánt siketnémák nyernének oktatást és nevelést, mely utóbbi minden tekintetben olyan volna, mint a' főintézetben. Itt az ekkorig is nevelésre szánt hat év, vagy valamivel kevesebb is tán, elégséges lehetne, mert illy egyének, visszakerülvén az egyszerűbb falusi életbe, 's talán leginkább saját szülőik körébe, nem volnának annyira kitéve mindenféle gúnynak 's csábításnak. De szükséges volna oly központi intézet is, mely mindennemű tekintetben fel volna szerelve, hol a' vidéki intézetekből kikerülő tehetségszűkebb fiatalok teljes kiképzést nyernének mesterségekre, művészetekben is mindaddig, míg erkölcsi jellemök is kellő szilárdságra, önállóságra fejlődik. Csak így volna a' siketnémák nevelése 's tanítása nagy feladatának teljesen, alaposan, emberszeretőleg 's magasabb álladalmi szempontból megfelelve.

Jól tudom, hogy illy intézet nagy költséget igényel; azonban ha illy központi intézet volna létesíthető Pesten, ha másképp nem is, mint a' váczinak beleolvasztásával, azt mindenesetre mely 's buzgó háláérzettel kellene fogadnunk. Azonban, ha illy irányban működő intézet nem létesíthető; semhogy az új intézet is csak a' régi nyomdokon járjon, czélszerűbb semmit nem tenni. Az eszme kissé tágkörű és sokat karoló, elismerem; de ha az emberiségen akarunk segíteni, segítsünk nagyszé-
rűen, országosan. Századunk már megért arra, hogy a' philanthropismus eddigi szűk ösvényéről az emberiség emelésének országutjára térjünk! N.

D I V A T.

Az új téli divatokról köpenyek — 's köpenyekre nézve, kedves Rózám, annyit mondhatni, hogy azokat nagyrészt büröncből, kevésbbé selyemből, de annál inkább gyapjából viselik. Nevezet szerint a' köpenyek nagyok 's oly szabásuak, hogy a' karok mozgása az előszárnyakat félre nem tolhatja. Mind a' köpeny-, mind a' köpenyeknek ujjai vannak. Az új alakra nézve annyit mondhatni, hogy, a' mint látszik, alig várhatni e' télszakon valamely erőteljes változást. — A' divat még mindig széles ruhazoknyákat igényel, de a' crinoline alszoknyákat, mint becselenekeket, elveté, 's ez által jó izlésnek adta tanuságát. Diszruhákön, a' szoknyán kívül, nagy nyitott bojtokat, fekete csipkéket vagy lebeenyeket láthatni. A' ruhák mellénykei mindekkorig simák voltak, igen magasra nyulók, 's a' vállra hajló kis gallérral ellátvák. — Igen szép fejékeket, ünnepélyes látogatásokra, egészen ezüst- és selyemhimzetzöl fehér gaze-alapon, mely félfátyol alakjában foly alá a' nyakon, 's onnan előre a' vállra hajlik; 's ismét mások fekete csipkéből, rózsákkal ékítve, melyek a' hajfonatot el nem takarják, Berg nevezetű divatárúsnőnél láthatók — váczy-utca, Nákó-ház —, ki, nem tekintve drágaságukra, e' nemű fátolokat oly izléssel készít, hogy azok az arcot sajátos szép módon veszik körül. Kiválólag jó izlést tanusítanak igen-igen kedves csinos magyar főkötdi. — A' hajzat elrendezésében korlátlan szabadság uralkodik. A' sima haj ép oly divatos, mint a' fűrtözet, 's a' piperehez értő hölgy ezt úgy, mint amant, saját szépsége igényeinek érdekéhez alkalmazza. — Érd be, kedves Rózám, ezuttal e' rövidke érintésekkel. Többet 's részletesebben irandók hölgyeink ruhaviseletéről a' következő hosszú vigadó (farsang) lefolyta alatt. Ne mosolyogd, Rózám, e' gyermekes határozoltságot, melyel a' jövőndörül beszélek, vagyis inkább mosolyogj csak, hiszen te legjobban tudod, hogy még a' legközelebbi napok reményének is csekélyebb bizalommal senki sem nézhet eléje, mint hű

S a r o l t á d.

IDEÁLOK.

És az én képzetem

.....
..... a' legfelső
Csillagzaton terem,
'S ott, hol már megszűnik
Az isten világa,
Új világot alkot
Mindenhatósága

Petőfi.

HALÁL ÉS ÉLET.

Kezdetben teremte Isten a' mennyet és a' földet.

A' kezdet előtt nagy tespedő szellem terjeszté szét koromsötét szárnyait a' végtelen ürben, mozdulatlanul trónolván az öröksötét mélység nadirjának legalsó pontján, hol végzödni látszik, de ismét kezdődik az örökkévalóság. Ezen éjszellemnek neve *e n y é s z e t*, *s e m m i*, vagy *h a l á l*. E' szellem ellensége és megölője minden élőknek. Az élet legparányibb csirája, az atomok szeme ha szentségtelen birodalmába tévedt, azonnal letaszított a' semmiség méhébe és bilincsekre vettetett. Nem volt itt lég, nem lengett szellő, nem volt egy pont, melyet az élet szeme visszatükrözhetett volna; fekete sötétség dermedett magasan és mélyben. De fön, a' magasságos zenith tiszta kék határán, a' való és képzelet egyesült országán túl, szelid mennyezetü rózsapiros égben trónolt az élet szelleme, csöndesen és mélységes nyugalomban, mint a' tiszta öntudat szívfejedelme; az élet tüzmagvai körötte lengének, égető sugaraikkal korbácsolván a' daemonvilág sötét árnyait. És eltelének sok ezred esztendő és megszámlálhatlan idők, mi alatt

az élet megizmosult az enyészet rablánczain; a' lenyügzött atomok óriási testekké nőttek már, 's gigászi erővel ingaták meg a' pokol épületét, és szétomlással fenyegeték azt.

Az élet szelleme, örök dicsőségébe zárkozva, egy teremtetendő világ tervezésébe mélyedve, angyalai szeplőtlen körében istenült, mikint a' tiszta és való erény elzárva dicsőül az emberfaj romlott növényzete között.

Meghallá pedig a' jobb szellem a' lebilincselte életnek nyögését, és méltó haragra gerjedve villámot sujt a' sötétség országára, hogy megnyitván a' halál tömlöczét, a' lekötött életet szabad röptére bocsátaná. És a' mennyei szikra nagy, fényes utat vágott a' halál birodalmán, szétüzvén a' rothasztó ködéjszakát, a' halál pedig iszonyu pokolhörgése közt a' lealázott uraságnak, szaladt a' fény elől, 's egy kriptá-nagyságu üregbe menekült. Az atomok roppant gömbökké alakulva, szép harmoniában kerengék be a' tágas világ-tért, hátaikon virágzó növény- 's életvidor állatmilliókkal dicsőítvén az élet urát, másfelől vulkánlángot és tengertajtékot lövelve a' halál lealázott fejedelme ellen.

Vala pedig az állatmilliók közt egy, ki mindeniknek fölötte állott, mint-ha lenne a' teremtetésnek méltóságos koronája.

Isten teremté embert a' maga képeré és hasonlatosságára.

Az ember ur lön a' nagy világon, az élő és élettelen teremtmények fölött, a' sárga oroszlánytól kezdve le a' legolcsóbb porszemig; az égre csimeszkedő ősz bérczetők, méhök tartalmával együtt, egész a' gömb középpontjaig, hol az arany és gyémánt magvai örök tűzben érnek, — a' sík tenger ezüst habfodrai, a' bibornyugotnak és rózsás keletnek hazájával, — a' pólusok jégsziklái, vakító fényökkel 's fölengeszthetlen jégpánczéjaikkal, — és a' déli tenger, koralljai- és gyöngyragyólóival, hatalma alatt állottak. Érette teremté Isten kelet biboröltözetű leányát, a' lángarczu hajnalt, — értte az északifény tündérgyermekét, sugárkoronájával; értte a' meteorok kifogyhatlan lidérczseregét; magas keblének emelésére mennydörgést, — szemeknek hímes mezőt, tiszta napfényt 's ragyogó szívárványt teremtett; föllengős elméjének talányanyagul adá a' titkok hazáját, az égi testek föl-számíthatlan seregeivel 's kimérhetlen pályájukkal egyetemben.

A' méltóságos alkotásu férfiú egyenes helyzetben állt az állatmilliók sorában, magas homlokán az ég derüje ült, míg az istenség remekműve, a' szemek gyémántjai, nemes tüzzel villogtak az égbolt azúrja felé; a' márvány-mell domboru táblája alatt nemesen lüktető szív tiszta piros vérgyöngyözetben melengeté az érzelmek égi csiráit. Vala miként műszobor az első ember, mellyel Isten a' teremtetés emlékezetét akarta megörökíteni.

A' teremtetés után mennyországába költözék az Isten.

A' föld zúgott tengelye körül, mint ellökött bűgőcsiga; a' tenger ezer mérföldön át hallatá dörgő moráját, hullám-nyelveivel felhőket nyaldosván alá ágya mélyébe; világrendítő villámok czikáztak a' naphól a' holdba és a' föld egyik sarkától a' másikig; roppant csillagok röpültek elő a' világűrből,

mellyek szelétől a' föld megreszketett, és megállapodának a' menny és föld között, hogy fényes hidat képezzenek a' világalkotó számára.

A' föld új lakói pedig valának, mint a' halottak, mély álomban, mignem eltávoznék Jehova és vele az ő dicsősége.

Egy cherubangyal, kiszakadva az égi seregből, függve maradt az első álmainál, gyönyörű alabástrom-szárnyaival.

É L E T É S H A L Á L.

A' teremtés csodás fénynapja elviharzott; szendén kékült alá a' felhőtlen égboltozat, millió csillagfénytől borítva, a' szunyadó világ fölött. Hosszu fényes hajnalbitorzat követé a' teremtés ünnepét. A' föld virághimes téerein két nemes alak tűnt fel: egy szárnyavesztett cherub és a' férfiú.

Ne mondjátok, hogy az ördög csalta meg az első emberpárt: a' szűz szerelem rózsaszálain köttetett meg az első bűncsomó. Az ember mennylakóval kötött szerelmi frigyét, 's azért rabja lön a' halálnak. Az ég anygala viszont cserébe veté a' mennyet a' földért; ő megszereté a' föld gyermekét, 's önként vétkezett, hogy a' mennyből kirekesztessék. Szárnyaiból Isten hatyút és galambot teremtett, 's egy elhullt pelyhéből fölvirágozott a' liliom.

A' halál pedig kibocsáttatott tömlöczéből, magával hozván éjféltáborát, hogy büntetője lenne az életnek.

N E M T Ő K.

Lön azonban, hogy Isten jó kedvében megszáná a' bűnös életet, és a' világ roppant gépezetére kegyteljesen alámosolygott; mosolyából szellemek születtek, kik megtartanak jó akaratát a' napok végeig. Ekkor kezdett a' csermely susogni; a' zephyr ekkor csókolá meg először az esteli pirt, szelid dalával körülsusogván az ingó lombokat. Ekkor bömbölének föl a' tenger hullámcsozdái, hogy ismét lefeküdjenek mélységes ágyukba; ekkor dördült meg az ég lanyha esőre, 's tűnt fel, mint istenkegy örökzáloga, a' féleget beborító szivárvány eleven ívezete. Virágjakkal mosolyogtak a' narancsligetek, illatpárolgó ibolyákkal töveikben. A' dromedar tehermentes púpjait perzselő szamun helyett, hullámzó fűtenger hűves rojtjai csókolák körül; az óriás struczot homokfészkéből nem zaklatá még föl vad négercsoport; a' gazellek szelid szemei még nem remegtek éhes tigris üldözése miatt; sziklatetön a' kigyó bátrán pirirkozott, nem féltvén fejét gyilkoló kezektől. Az egész természet élni és örülni sietett; mert alant a' föld nyirkos gödreiben ásirozott rá a' halál.

A' gyöngé életet nemtők fogák körül, a' halál csontujjai ellen.

Hallottatok-e bársonylágy szellőt susogni virágbokraitok fölött? éreztek-e az illatot, melyet szárnyain felétek lengetett? Az a' szelid virágok

nemtője volt, ki lehelletekbe illatárt szórva könyörge: hagynátok meg a virág életét; 's midőn ti mégis könyörtelenül letéptétek a' feselő bimbót, halottátok-e őt sirni ősszel, az elaszott kórók reczegő szálai között, és sirni keservesen a' fagyos télen keresztül mindaddig, míg a' kikelet könyörülő anyja újra szülé a' virágmagzatot? — Vagy láttátok-e a' fakadó tavasz májusi rajzatát, meglátogattátok-e a' hegyek és lapályok gyümölcsöseit, a' cseresnye- és almafák illatos virágkoszorúit? láttátok-e a' virágkelyheken reszkető napsugárt? Hallottátok-e csermelyt csattogni a' völgy homályában, és lágy mormolással könnyű habkereket forgatni a' szikla üregében? láttátok-e a' szőlőtő ezüstcsepjeit, az elvágott borág tövéről lecsepegni, és a' rigyázó nyír fehér köntösén a' sértett tavasz könyűit aláperegni láttátok-e?

Lássátok, édesim, a' lég mindegyik láthatlan gyöngyében egy-egy nemtő susogja örömeinekét, mikor az enyészet lomha téluralma megszűnik. Illyenkor a' természet egy nagyszerű hangverseny, hol az ég nemtőgyermeki háladalt pengetnek az életért, tiszta aether ezüst hurjain; és a' nap szende sugárvevsszejevel megkettőzteti a' húrok zengését, 's lágy trilláira a' föld örömkönyeket gyöngyözik a' hajnal szűz kebelén, — és kinyitván életadó méhét, jó illatu áldozatot bocsát az élet fejedelméhez. A' fölmile csattogni kezd ingó csalitok árnyékos tövében. A' pacsirta fölszáll a' nap lángarcza felé, 's pára-lelkének minden erejével csicsergi énekét, mignem habos szájjal, hangjavesztetten anyafélszékére alázuhan. És a' nap fölkel habágyából, a' hegyek háta megelt, 's mint szelid menyasszony, mosolyogva szórja vőlegénye arczára szerelme csókjait; jöttére fölszáll az erdők ezüst köde, mint reggeli tömjénfüst. A' kérődző állat elhagyja párolgó nyughelyét, és vidáman csörtet a' liget balzamos virányain; a' tavasz béretlen énekeseifölzajognak hegyeken és völgyeken; sárga és piros lépék kaczerkodiknak az első szűz virág himporán; a' pánczélos bogarkák döngicsélve röppennek elő rögházai kból; zöld bársonyán az ifju természetnek vidáman szökdéscsel a' játszi ürgesereg, — 's el-eldong füleink mellett egy egy téli tömlőcéből szabadult bogárka, — míg a' bárányfelhők halavány rostjai végkép elenyésznek az ég kék mezején. A' romlatlan érzelmű ember pedig szent gondolatokkal derült lelkében lép ki hitvány sárfélszékéből a' természet közös szentegyházába, hálát rebegetve Istenének a' kedves életért.

És míg az egész természet így zsibong, így örül az életnek, megemlékeztek-e, testvéreim, hogy egykor meg fogtok halni; hogy száz vagy kevesebb év után hideg hantok között hamvadtok a' halál karjain, arczaitek az ég felé fordulva, és nem látjátok a' nap mezejét, miként nem apáitok, kik évekkal ezelőtt szintugy örültek, mint ti most? Gondoljátok-e, hogy midőn kezeitekben gyöngyözik a' boros billikom, lábaitok alatt a' halál elesíti sarlóját; 's mikor ti ámbrás menyasszonyi ágyban pihentek, ő bizonyos távolban már hantolja számatokra a' hideg sirágyat? Ti kikiséritek a' halottat, 's még a' temető árkan jól ki sem léptetek, már dal száll ajkaitok-

ra, az élet dala, mintha örökké élnétek A' villám lezúghat fejetek fölött, 's elperzselheti a' szomszédokat, 's ha a' vész elvonúl, többé halandóságra nem is eszméltek Ugy van, barátim, az istenség nemtőt adott az életnek a' halál mellé, mely elfelejttesse velünk azon szomorú sorsot, hogy mi tulajdonkép csak a' halálnak születünk, 's földi létünk nem egyéb percnyi küzdelemnél, mellyel a' halál romlékony testalkotványunkat ostromolja és sirjába dönti.

Ki az hát, ki elfátyolozza szemünk elől a' halál sötét gödreit? ki vezet nemtőlünk az öröm keskeny ösvényén, az enyészet tátongó sirjai között? Mondjátok meg nekem, ki idéz mosolyt a' síró csecsemő ajkaira? 's avagy nem az édesanya imái gyógyítják-e meg a' beteg magzatot? Láttatok-e száraz kóró tövében mosolygni virágot? Mikor gondolt az ifjú halálra kedvese karjain? . . . És a' mátkakebelt rázkódtatta-e meg valaha halálgondolat az üdv perceiben?

Igen, nők, ti vagytok dús kárpótléka e' sovány életnek; nélkülöttek kárhozat sötéte boritaná el ismét a' világokat: de ti szelíd nemtőlünk álltok a' jó és rossz határán, 's visszaimádkozzatok sülyedni indult lelkeinket. 'S anyagi bajaitok varázshatalmával a' sír éjelén is napfényt teremtetek! Oh, ha miként hű szerelmesek-, gyöngéden ragaszkodó nők- és szerető anyákként nemtőlünk tudtok lenni: úgy álljátok körül ez árva hont is, dagadó kebelrel, — 's ha midőn dal kel ajkaitokon, vagy szent ima fogamzik bensőtökben: a' hon szép nevét azokba szőni lelketek magas eleménye, — ha szerelmet fogadni és viszonzni, szeretett magzataitok előtt anyai szíveteket kiönteni egyedül az édes anyanyelven törekedtek: oh, akkor, nők, ti vagytok a' legdicsőbb n e m t ő k, 's életünk prózai horizonában ti, és csak ti vagytok a' legszebb i d e á l o k! . . .

K o l m á r J ó z s e f.

HÁROM PHIDIÁS ÉS EGY SZOBOR.

ÉLETKÉP.

B u c z k ó Tóbiás tökéletes ember volt! agyagból gyurva, hús- és csontból összeszerkesztve 's Czinkotára adressálva az örök sors által. — Atyja, Márton gazda, utolsó férfisarjadéka volt ama híres kántor-fejedelemnek, ki Mátyás király korában a' czinkotai pint reformatora vala. Különben eme születési véletlen nimbusa nélkül is egyiránt dicséretre méltó: kevés beszédű, nem kisebb mértékben egészséges, mint — becsületes, jó, mint a' ,mádár-látta' kenyér, 's engedékeny, mint a' csirke, — szóval, a' jámborság

azon teljes adagával felruházott, mellyel az erény czivodás nélkül ellakik egy fedél alatt. Ezekből világos, hogy Márton gazdát maga a természet is férjnek alkotá; világos, hogy Kalári asszonynak nagy kedve telhetett benne. De más oldalról, a teljes czimű oldalborda is, mind a mellett, hogy testének pókidomu szabása sokat absorbeált derekából, derék nő volt, 's morzsányival sem hitványabb bármellyikénél azoknak, kik Socrat feleségét illetőleg, az írás szavaira férjeiknek commentárul szolgálnak vala a' mi időnkig. Őt Márton gazda, az akkoriban még vakmerő fiatal legény, a' debreczeni nagy vásáron kanták, korsók, szekerek, fakanalak, dinnyék, birkák, ludak és kötőfekek, — szóval a' legkülönműbb tárgyak és csoportozatok közül szemelte vala ki, 's csakugyan statarialiter meg is kérte, 's mint gazdag vásárfiját, haza hozta vala Czinkotára. Ezen időtől fogva olly férfias eréllyel vivé Kalári asszony a' ház gondját, hogy Márton gazda nem ritkán esett azon phárao-féle hétéves szükségbe, miszerint neje erényei elősorolására nem találna elég bő szavakat, hanem ezek helyett csak fejét vakarta.

Ezekből magyarázható meg ama közel husz éves boldogság, miben Kalári asszony férjét mindenek tudtára usztatta. Volt mindazáltal a' feneketlen boldogságnak, ennyi szép napok mézes Dunájának egy sötét kuczkója, melly a' szerelmes házaspár legrózsásabb óráit betintázta, befürészporozta, elaszalta, mint ragya a' dinnyék indáit; 's ez egy már-már pium desideriummá vált sovárgás volt — örökös után. Márton gazda, minthogy sok ideje is volt gondolkozni, sokat is gondolkozott már e' tárgyról, — sőt böjtöt is szabott magára, 's valahányszor záporosó hullott az égből, mindannyiszor hajadon fővel állott ki udvarára, 's mint élő csatorna szivta be porusain a' bő termés cseppjeit. Egyszer egy ilyen alkalommal szemügyre vette őt Kalári asszony, 's megértvén martyrkodásának okát, sokáig engesztelhetlen sajnálattal néze reá; aztán egyet sohajtott, rögtön határozat kelvén agyában.

„Megyek — mormogá magában — komám uramhoz. A' dolog már csakugyan nem tréfa! Ő szomszéd is, koma is, praeceptor is, aztán — tanult ember, csak azt a' veszekedett salátát ne szeretné annyira; hisz egészen kiszárad tőle!” — Kissé gondolkozott; majd néhányat dobantva lábával, neki-bicsakolta magát 's Márton gazdához fordult. „Kigyelmed — szóla gyöngytyuk-élességű hangon, mérgesen — őrizze a' buzát, hogy a' vererek el ne hordják a' ponyváról!” — 's ezzel egy káplárlépéssel megindult.

Csütörtöki nap vala; az iskola üres volt; de a' nagy fekete tábla előtt egy szikár, sivatag ábrázatu, magyar nadrágba incarcerationt férfiu állott, a' holnapi praelectio themáin rágódva. Emberünk — ki nem más, mint a' helybeli növendékség érdemes professora — egészen a' krétahegybe vala merülve, midőn a' vesztatüzként a' kenőcsnek még szagától is undorodó ajtósarkak, kedves éneköket, 5 kakas és 4 macska-erővel elkukorikó-nyivákkolták vala, 's a' nagy tanítvány belépett. Egy bizalmas vállutásra azonban

leemelé professor ur szűk tekintetét a' tábláról, 's a p r ó, k i g y ó f u l -
l á n k u szemeivel egyet vicсорított — a' szivesség azon modorában, mely-
re csak sok ajándék-morzsálcok tanítják be tulajdonosaikat.

— Komám uram — mond Kalári asszony, folyvást veregetve profes-
sor urat — alig találom meg; mit cselekszik?

— Számolok azokért a' rosz fattyukért! de mindjárt kész leszek vele,
— megálljon csak, komám asszony; 's a' műveletet mormogva folytatni kez-
dé! — 5-öt a' 7-ből marad . . . 2, — 9-czet a' 0-ből ki nem vehetek.

— Hát mit csinál vele komám uram?

— Kölcsön veszek a' 4-től, egy pont kell csak a' hegyibe, 's marad — —

— Egy pont?! — közbeszóla Kalári asszony 's szeme szája elállt.
Megálljon csak, komám uram, lelkem teremtetete! . . . egy pont! . . . adja
csak ide az a' gerétát, 's hajoljon meg . . . így! — 'S ekkor a' mentor füle
csucsába egy fehér pontot szurt a' krétával.

— Mi volt ez, komám asszony?

— Hát nagy az én bajom, édes komám uram; hanem hozza csak elő
azt a' sárga táblájú diák könyvet, melyből ma — de tegnap mult egy hete,
czirmos pulykámát meggyógyította.

— Könyvem a' szobámban van, édes komám asszony.

— No jó, menjünk hát oda, 's olvasson nekem ott komám uram
belőle. —

Egy órai olvasás után — mig Márton gazda a' buzát szorgalmatosan
őrizte a' verebektől — saját kertjében látjuk már Kalári asszonyt professor
urral sétálni. Tekintetök egyideig szertetévede a' diszes paréjok rendjein;
egyszerre azonban megállapodván, Kalári asszony, professor ur utasítása
szerint, meg fogván egy földibodzatőnek sudarát, azt lehajtja 's fállábnnyira
a' földbe temeti, a' műtét alatt következő varázsszavakat mondván:

Én tégedet, bodzafa leáristállak,
'S ugy segítjen, addig fel nem bocsátalak,
Mig édes anyámhoz hasonló asszony nem leszek.

Ezek után nyugodtan térének vissza Márton gazdához, 's egy óra mul-
va a' derék, 'tolletois' ludzsiros piritóst evett.

II.

A' szerelmes házaselek együttlétének második évtizede még nem
enyészett el egészen a' semmiség falánk torkába, midőn Kalári asszony egé-
szen szokatlan gilicze-szelidséggel férjének valamit fülebe sugott. Márton
gazda hatalmas visszahököléssel fejezte ki örömét. — Tehát a' nagy kántor-
törzs nem vesz ki! tehát a' fa, mely Mátyás korában olly nagy volt, bár
azóta a' századok jóformán lebotolták, állni és virulni fog ismét! — Ezek

rohantak át agyán; mert tizenkilencz éves szomjának rögtöni kielégítése percében szólni nem tudott. — Midőn pedig magához tért, felkényszeríté szemöldeit homloka prémjeig, 's prometheusi szemeket vete a' — mesztergerendára.

— No, Kalári, — szóla — most hiszem már, hogy megházasodtam! — 'S rögtön széles kedvében az udvarra futott 's Bükkösi Venceslaus professor urhoz kiáltott át a' nádkerítésen, kit jó reménység fejében, anticipative még tizenkilencz év előtt komának választott vala, 's ki ezen tiszteletbeli rangjánál fogva, minden bajokban valódilag jobb keze volt a' Buczkó-háznak.

Különben B ü k k ö s i Venczel ur egyike volt azon szerencsétlen szerencsés bankáknak, kiken az iskolai penészszag száz singnyire megérzik; kiknek szalmaszárasságu koponyájuk, mindig fontos, elmeresztett arczuk, golya-lábszárók, 's általában minden porcikájok olly meghatározott rámára szabotvák, miként hasonlóságokra a' mai világban már a' zsemlék fölött állanak. Ezek a' szorult-buzaszem-kinézésü productumok, ezek a' szabály és pedanteria magazinai soha meg nem hiznak, rendesen nötlenek, ritkán káromkodnak, inomisse veres orruk van, a' méhészetet roppant szerencsével üzik, 's halálukkor egy, télen nyáron viselt hosszú kaputot 's néhány — milliomszor feltálat — deák közmondást visznek sirjokba, melly fölött sóvány életök, mint gyermek lábai alatt a' hal-hólyag, irgalmatlanul elpukkant. —

Professor ur épen krumplit ásatott tanítványaival kertjében, midőn Márton gazda hatalmas rikkantása fülöncsapta. A' váratlan zajra ijedten emelé föl érdemes fejét, 's a' kapanyél kiesett kezéből; egyébiránt minden más szerencsétlenség nélkül néhány percz mulva a' két szomszéd, ereje teljes érzetében, úgy áll vala szemközt egymással, mint Buda Pesttel, ha t. i. szép olvasónéim a' Duna helyett a' nádkerítést szivesek lesznek odagondolni.

Most Márton gazda szólni kezdett; de nem mindennapi örömében annyira betalált markolni a' kifejezések fazékjában, hogy pákosztos agárként egészen bele-szorult szellemi ökle, 's jó ideig, sebesített vadként, haszontalanul kérengett álkapczái sorompói közt azon része, melly különben a' szólásra okvetetlen szükséges. Midőn végre sas-lelke utat tört magának a' hinárok fonalai közt, Venczel ur, ki rég föltette már magában, hogy a' komai széket deák dictióval foglalandja el, e' véletlenségek alatt annyira kiesett szerepéből, hogy, minden jó szándéka mellett, egyebet nem tud tenni, mint másfél lépésre hátraugrott kertjében; de ezt is olly kontár szerencsével tévé, hogy első mozdulatára mindjárt egy ártatlan ugorkát tönkre lapított; a' másodikra pedig, minden további főnakadás nélkül, a' keleti tisztelgés fordított modorában, hanyattesett! A' működő tanítványok, henteregni látván mestéroket, ásókkal, kapákkal előrohanának, 's kikaparván Venczel urat az ugor-kalevelek közül, a' jelenetet egy messze felsüvítő 'vivát'-tal szerencsésen berekeszték.

III.

18** esztendő nagy dolgokat forralt méhében. Martius 17-két írák; a' Buczkó-házban kora reggeltől fogva minden a' szokatlanság színét viselő, 's már etetés alkalmával az udvari baromfiak rakonczátlankodásiról megtetszett, hogy a' vitéz tábornagy hiányzik, 's nincs, kinek vezérszava a' pártos feleket csitítaná, szóval: hogy Kalári asszony a' nyilvánosság színpadáról egy időre lelépett.

E' nagy napra Venczel ur nagy készülleteket tön. Először is recreatiót ada tanítványainak. Másodszor kabátja zsebébe valami igen szorongatott, lapos, de nagy becsű portékát rejtett. Harmadszor fehér nyakkendője segítségével udvari feszbe tette magát, 's ezen állapotban, fölséges arczczal, komájánál ácsorgatt, hol itt, hol amott, de szüntelen komolyan, mint özvegy gőlya a' kémény tetején. — Márton gazdát az ünnep színe sokkal észrevehetlenebb kivilágításban tartotta.

A' nap azonban eredménytelenül bukott le bíbor ágyába, 's lassanként az éj is benyújtá már hollószárnyait az alkonyat mély pirjába; majd fekete lég feküdt köröslég a' szem előtt, 's a' láthatár magas kupja egészen eltűne. — Márton gazda professor urral bevonulva, éppen vacsorájukat végezek vala egy kised, fakamrából rögtön rectoriummá előléptetett szobában. A' nagy káposztás tál, degradálva elnöki székéből, megfogyott tartalma maradékaival megvetve áll az asztalszögleten; helyéről egy kétpintes, igen cifra párkányszatu, karafina' büszkén mosolyog gránátszemeivel a' gyertyafénybe. Balra fél kenyér áll domboru hátával, megszegett részén fölötté lelküismeretes egyenességgel kezelve. Jobbra néhány tányér, továbbá kések 's egyéb helyettesei az emberi ujjaknak.

Embereink az asztal körül, szemközt egymással foglalának helyet; mindketten, mintha összebeszéltek volna, könyökükre támaszkodnak, azon különbséggel, hogy Venczel ur balkezének kis ujjával orrát feltámasztja, mint olly ember, ki magasabb tárgyról is szokott elmélkedni a' — fakilincsnel. Arczaikon a' várakozás kinyomását bizonyos vastag ködmáz borítja, czégérszerűleg mutatva, hogy agyuk hajója Bachus szigetén horgonyt vetett, 's jelenleg ama kanyargós fokán lebeg már az ultra liberalismusnak, honnan haladni fölötté könnyű, de visszaindulni csak idő 's kitartás gyümölcse lehet.

Most professor ur, jobbját kinyújtva, körülmarkolja az öblös üveget, 's amugy gondolomra szabott mértékkel megnedvesítvén torkát, komájára veti mély bölcseségű szemeit, 's kissé föltetsző erőfeszítéssel 's igyekezettel a' szavak összeszerzésében, mondja vala:

— Ugy van, komám, f i u n a k kell lenni! 's ha fiu lesz, akkor a' többi az én gondom. Ő rendkívüli embernek születik! ezt olly nagy okom van hinni, mint a' millyen nagy volna az ágyu pisztolynak, az elefánt — mus-

linczának! — Köznapi ember minden órában születik; de 20 év alatt . . . komám! . . .

— Na! — mordult meg Márton gazda, pilláit felvonva 's szemgolyóját félórai nyugalomból kissé arrább mozdítva.

— Hát, hogy 20 év alatt a' kerékagyból is remek fogpiszkáló kerülne ki; mert azt mondja a' deák: gutta — —

E' pillanatban a' pitvarban léptek hangzottak. Márton gazda, a' zaj felé fordulandó, oly hirtelenséggel csapta hátra jobbját, hogy ökle az ősi karafinát egyenesen szíven találván, az rövid fejcsóválás után fölbukott, 's ab intestato kimult a' világból, rubin nedve szétfolyván az asztalon. — E' rosz előjelre professor urba tökéletesen belefuladt a' deák mondat, 's még ideje sem volt annak kihalászásáról gondolkozni, midőn az ajtó benyílt 's rajt az illető hivatalos egyén, karjain egy fölöttébb pofók, izmos, 's népnyelven úgy nevezett d u f l a csecsemőt tartva, belépett.

— Megkövetem kigyelmeteket, — mondta' nő — itt a' — l e g é n y, olyan f i r i s, mint a' csík! — 's ezzel a' kis polgárt egész mineműségében az asztal száraz oldalára fevé.

Ezen ohajtva várt 's mégis meglepő jelenetre a' két hős arczának skárlát-szeleteire rögtön mennyei politura vonult; hosszú ázsiai pillantással nézének össze, 's ők megérték egymást, 's lelkeik a' tulterhelt pillanat alatt arany reményök 2110 akós hordaján — egy csap alatt találkoztak! 'S itt ivának ők kedvök szerint, némán és szent csöndben, 's az öröm tengere nagy hullámokban tolakodék be torkaik vert útján, 's felvegyült a' borral kebelökben, 's szétfutott az erek ágazatján és megtelének vala az ő hajszálaik üregei is boldogsággal!

Az ámulatból legelőször Márton gazda tére magához, 's ültéből felállott; 's a' magasabb légkörben kissé tájékozván magát, atyai édes reszketésséggel ordítá:

— Ő az, az én vérem! köszönöm oh — záporosők!

— V i v a t m a s c u l a m a s c u l o r u m! — szólamlék meg professor ur szellemi részegen, 's rövid kászolódás után „pakumbirói“ felsőséggel, szinte felállott, a' csecsemő fölé hajolt; 's miután azt illendőleg megoculálta volna, arczát hirtelen elkomolyítván, szigorú oktatói hangon 's bizonyos keverékével a' pávakakas és veterán borbélylegény gögijének, ezeket intézé hozzá:

— Dilecte fili mi! látom, felséges arczot nyerél a' természettől; légy jó; járj szorgalmatosan iskolába; a' többi az — én gondom! — Aztán ünneplésen csapódott vissza egyenes állásába, 's baljával eszélyes óvásul az asztalszögletbe fogózván, jobbját kabátja zsebébe meríté, mellyből egy jól körülvasalt szemüveget 's a' világhírű — Csiziót emelte ki, 's amazzal orrát pontosan felnyergelvén, emezt, rövid keresgélés után, egy helyen felüté; csendet intett 's néhány professori köhögés után, cathedrai méltóságos intonációval, bár kissé rázósan, következőket olvasá ki:

„Mindszent havában a' nap a' skorpio jegybe megy, mely hideg és nedves, víz-természetű; éjszaki phlegmaticus, Marsnak éjjeli háza, holdnak esete; emberben ádámsutkáját 's a' tyukszemet bírja.

Valamelly férfi magzat“ — —

Ekkor a' kis gyermek irgalmatlanul elkezdett sirni; professor ur egy mélyen feddő tekintetet vetett rá, míg Márton gazda kérlelő mosolylyal ajkain megszólala:

— Szegény fiu, ehethék! ni, hogy tátog. Hm — folytatá, oldalpillanatot vetve az asztalon levő tálra — ezt a' káposztát a' császár is megehetné; hátha ez az okos teremtés megkivánta? — 's egyszersmind mutatoujja segítségével jó adag káposztát mázolt az ujszülött szájához; mire az csodálatos módon „i g e n - t“ gondolhatott szegény magában, mert Shakespeare dajkájaként „c s i t t l e t t“ — Venczel ur, pedig zavartatásaért érezhető nehezteletést mutatva, következőleg folytatá az olvasást:

„Valamelly férfimagzat a' skorpio, jegy alatt születik: vastag, tisztán szóló 's minden jót örömetst halló, — irgalmatos és jámbor, feledékeny; de tökéletes és együgyű léssen. Az asszony-emberek megszeretik őt mert hamisság ő benne nincs; a' férfiak bámulják, mert messze kísétál az esze, bár mély gondolatu nem léssen; de — nem gondol vele. A' hiában való csuszó-mászó férgektől, avagy tehéntől, 's némi lator baromtól nagyon fél; de a' z ö l d p o s z t ó t, k o r d o v á n c s i z s m á t és e c z e t e s u g o r k á t halálosan megszereti. Jövendőlni is tud, de azt nem közli mással, sem meg nem jelenti. A' körme virágos lesz; de a' betegség nem fog rajta, 's akár gyermek-, akár 77 éves korában hal meg: egészségesen hal meg.“

Itt Venczel ur becsuká a' könyvet, 's egy-egy fohászt bocsátván a' világ négy sarkaira, sokáig áhitatosan nézett le a' csecsemőre; majd összeillesztett két ujját deres bajuszán át ajkaihoz lapitá, 's forró csókot ragasztott végére, melyet aztán lágymeleg állapotban, mint hiteles pecsétet, a' kisgyermek homlokára nyomott — mondván: Ugy legyen! — 's ezzel az oklevél coramisálva volt!

Másnap igen szép napos idő lett, melyet Venczel ur felhasználandó, okokkal támogatott, rendkívül jeles beszédet tartott Buczkóékhoz az ujszülött nagyságának kétségtelen bizonyossága felett, 's kiterjeszkedvén a' nevelés azon rendszerére, melyet a' világbölcssek után legcziélszerűbbnek tartván, követendőnek kijelölt: a' gyermeket három részre osztá föl, mely szerint lelki tehetségeinek kifejtését magának föntartván, Kalári asszony kezébe a' test gyarapítását — az etetés és itatás gondját — tevé le; Márton gazda atyai portiójába a' ruházat ügyét juttatván. Végre professor ur berekesztőleg előadá nézeteit a' kised keresztelését illetőleg, mely előtte nem olly semmiségnek tetsző dolog volt, mint Columb után a' tojást hegyére állítani. Professor ur úgy volt meggyőződve, miszerint az elnevezéstől igen sok függ

arra, hogy az ember óriássá válhasson; 's ha valami nagy vitéztől, szokatlan szenttől, vagy plane ép pecsétű diplomából kipécézett raritásról nem kölcsönöztelett a' nevezet: vélekedése szerinte' körülmény befolyása magába, a' született lángészt legalább is vályogverővé travestálja. Azért egy tuczet szebbnél szebb nevet sorola Márton gazda elé, melyek közül saját votumát az elsőre, u. m. az — E u f r a t e s nevezetre adván, mindenkép pártjához igyekezett édesgetni Márton gazdát is, ki nyakas ember nem lévén, csak azon egyszerű okból volt kénytelen ellenszegülni, minthogy az érdeklelt nevet többszöri merész kísérlet után sem birta csak megközelítőleg is kimondani, 's miután Kalári asszony szinte megharapdálta volna néhányszor fia ügyében nyelvét: oda esett ki határozatuk: hogy az ujszülött hétköznapra Tobiásnak nevezessék, ünnepileg Eufratesnek maradván, mely nevezettel azonban professor ur tetszése szerint pénteken is élhet!

IV.

Ezen előkészületekre szépen növekedett Eufrates-Tobiás urfi Czin-kota szelid ege alatt, mint a' — burgundi répa! Venczel ur és Márton gazda közös elismeréssel mutogatták egymásnak Tobiáska minden mozdulatában a' lángész sudarát 's az ütköző nagyság — csutkáit.

Illy pillanatokban Venczel ur egész élete szerencsétlenségét elfeledte; kedve füzfa-fogékonyssággal kihajtott, 's ő maga talpig ujjá lön fejelve. Szegény professor ur! neki csak egy vágya volt, mint Simeonnak: elmellőzött érdemeit növendékében, mint tükörben, bemutatni a' világnak; vagyis: Eufratesre hagyhatni deák dictioit 's a' czinkotai cathedrát! melyben méltó utódja keze közt már előre temérdek baccalaureusokat látott nyüzsögni. Ő hitte, mindez teljesülni fog; hitt lelki szemeinek, melyeknek tükre Eufrates árnyékában a' kétszer kettőt, a' televér philosophust és pepiniére pedagogot mindannyiszor fölmutatta, valahányszor az érdemes mentor belekukkantott!

De egyébiránt lelkiismeretesen fel is használt minden fogást, mely által Eufratese zöld elméjét az ismeretek verőfénye alá csalhatta, 's gyermeki finom szaglását a' tudományok bűzéhez édesgethette. Egyike vala roppant következményű nevelési tacticáinak az, hogy kedves tanítványát már szopós korában elvitte magával az iskolába, 's ha ilyenkor bölcs praelectiójából a' gyerkőcz, négykéz-láb csuszva, a' nyitott ajtón megszökött, elneveté magát Venczel ur — Napoleon jutott eszébe és Elba szigete; de azért mint szökevény-philosophot hozatá vissza Eufratest, 's a' cathedrához zsinegelte: hogy e' szerint ha elalszik is a' tanítás alatt, átjárhassa idegeit a' praelectio göze, 's agyának isteni tésztafját professori systematicus 'pác' készítse a' sütés alá; másrészt pedig ezen tudományos asztalalatti excubiatiók által a' gyermek türelme is szilárduljon, jól tudván, hogy minden lángésznek nagy baja szokott lenni a' türelemmel.

Márton gazda ellenben, mellőzve Socratest és Pestalozzit, kizárólag nagy vitézt várt gyermekéből, ki ha nagy reményű masszát álomkarjaiba sülyeszté, papája, mint egy bőrnadrágba varrt felkiáltás-jel, állott meg bölcsője előtt, 's oda intve Kalári asszonyt, bámulatos arcczal mondá vala: milly bátran alszik! minő hatalmas horkantás ez, és ez, 's most ismét... hah! — csak egy katonai léleknek lehet illy zugása! —

Kalári asszony azonban mindég óvást tett a' katonai pálya ellen, 's kifejtett anyai édes szorgalma jutalmában a' kis potrohos Tóbiáskát gyönyörködve szemlélvén, felkiálta: inkább legyen pap, bár ennek nagyon szép a' galambom! 'S ekkor egész alázattal kezét csókola fiának, ki azonban ha egyszer — miként a' medve téli álmában — lezárhatta szempilláit, nem egykönnyen vett tudomást megtiszteltetéséről, miben azonban nem sokat veszte, minthogy a' nap többi részében is szüntelen saját dicséretét hallá zengeni a' szoba falairól, a' konyhában, 's az ől körül, 's bármiről beszélt is a' három életvezér, a' kis Pilatus ki nem maradhatta a' credoból, minden második szavok levén: 'de Eufraatesis' vagy 'épen mint Tóbiáska', 's az áttérések például a' — tehénről, gyakran olly rögtön történtek, mintha boldog házasságuk öszének kedves sarjuja — Tóbiás, a' négy lábussággal egy esernyő alá tartoznék.

Ha látogatók jöttek, a' beszéd főtárgya ismét Tóbiás vala. Illyenkor leginkább Venczel ur taglalá a' fiu ugynevezett elmésségeit, melyekről csakugyan rendszeres protocolumot vezetett; de Kaláriék sem állhatták meg soha, hogy közbe ne szóljanak; 's kiki saját reményeire rámozván a' csodamagzat rendkívüli mondásait 's tetteit: ha épen még nem verekedtek is a' szent cél ügyében, a' bors- és paprikával mindenkor pazarul bántak. A' szegény hallgatók nem egyszer fogyának ki a' csodálkozásnak minden jegyeiből, 's végre már az udvari kutgém higgadt érzéseit is elvásolta Tóbiás dicsérete, melly azonban mindezek daczára óránként felakadás nélkül folyt, mint a' Duna; legfőlebb az éj vetett egy-egy kis vaskaput belé — csak azért, hogy hajnalra ismét nyitva legyen az ut Ázsia partjáig a' czinkotai obelisk nagyságának, kit — hogy ezt is elmondjuk — a' három bálványzó közül kizáró buzgósággal kiki más névről nevezett sajátjának: Kalári asszony, bizonyos féltónusból selypegve, T ó b i á s k á n a k szólítván őt, mellyet Márton gazda, atyai szigoruságból, egy elharapott szótaggal T ó b i k á v á englisirozott, míg professor ur soha sem mondá ki tanítványa keresztnevét a' nélkül, hogy hozzá ne toldaná: Eufraates d e e a d e m !

Illy circumspectus nevelési eljárásra semmi sem vala hihetőbb, mint hogy Tóbiásból furcsa bakafántos ficzkó váljék, ki szülőt összekáromolja, utóbb megutálja, 's embertársainak kárára éljen. Hála azonban a' világhírű Csizio jósszávainak: miszerint ő b e n n e h a m i s s á g n i n c s, miként az aludttejben — arsenicum! hála mindenek felett az öröktitku természet alkotó jobbjának, hogy, miként a kalarábéba nem adott a' gránátalma nemes nedvéből egy cseppet is: úgy a' puskapor-féle ingredientiaiktól szüzen hagyta

Tóbiás kovászát, 's helyette a' mákos-szekrénybe jóformán belemarkolt 's az embryo gyomorműszereit strucz-gyuradékkal bőkezűleg kivakolta! Innen magyarázzatok meg tehát, kedves olvasóim, kik netán ez életkép buvárlatába mélyedtetek, azon következtetlenséget: hogy e' lángészcsoda mindekkorig forradalmat nem indított; hogy neveivel 's dicséretei kazlaival léghajóként a' magasba nem emelkedett, hanem megmaradt a' földön — jámborul, szeliden és csendesen, miként megmaradna a' homokhegy Aetna közelében!

(Vége követk.)

E M L É K K É P E K.

I.

Mint a' szelid hold szende fénye
A' kék derületű egen,
Szép arczod, oh, szülő honom!
Bájjal merül fel bús lelkemen.
Látom virágzó berkeid,
Ezüst folyód, sik téreid,
Mellyeknek dús kalászában,
Mint gyöngye harmat a' virágon,
Az istenkéz áldása van.
Hallom fuvalmaid fohászát
A' néma csendű éjszakán át; —
És hallom a' bájjangokat,
A' szép magyar nyelv hangjait,
Mellyek, mikint zengő ezüstlant,
Mélyen behatnak lelkemig
'S ki számba adtat e' hangokat,
Hogy bennem érttök olthatatlan
Örök szerelm fakadt:
Anyám! szívem reád talál,
Ki nyugtalankodó fiadhoz
Olly édes, olly jó,
Olly hű valál!
Testvéreim, kis társaim!
Ti vig bolyongó gyermekek!
Kikkel futottam a' réteket,
Mint játszi sugár a' viz tükörén,
Feltűntök emlékem körén.
És keblemen,
Mint széles árvíz a' réteken,
Nehéz bu ömlik el,
Mert álmaimból a' valóra,

Hogy töletek távol vagyok,
Szívemnek, ah! ébredni kell.
Oh szép hazám, szülő hazám!
Te értted hullnak könnyeim,
Utánad égne forró vágyaim,
Mint hervadó virágbokor
Az égi harmatcsepp után.
Hir és szerencse álmain
Elhagyta kebledet fiad,
És bujdosott, és küzködött
Zugó vihar 's hullám között
Idegen ég alatt.
Szívére majd, reménytelen
Kinzó sebet vert a' szerelem,
Mit hordozott, irthatlanul
Mint szarvas a' furó nyilat,
Melly a' kemény vadász kezéből
Vért hullató keblén maradt.
És lön tovább tovább
A' pálya mindég zordonabb,
'S az ifju fényes képzetek
Egymásután eltűntenek!

Az ég haragvó sujtolásán
Bár álmaimból felébredék:
Oh szép honom, szülő honom!
Feledhetetlen bájjaidék!
Mégis feléd csak messzeségből
Lehet sohajtanom.
A' balzsamos lég illatában,
Melly fölnevelte életem,
Bár óhajtsak, nem földhetem.

A' sors kimérte útamat,
Mellyet szilárdul követni kell;
Vas végzetem kemény hatalmát
E' gyöngé kéz nem tarthatja fel.

De mégis él szívemben egy remény!
'S mint gyermekét a' hű anya,
Ezt olly remegve őrizem én.
Egykor talán
Sok év után,
— Oh várva várt idő! —
A' durva lánczok felbomlanak,
Mellyek jelenleg fogva tartanak,

És visszatérek, meghalni ott,
Hol elsőb láttam a' napot. —
Oh szép honom, szülő honom!
Feledhetetlen bájvidék,
Kit hajdan elhagyték
Ifjú erőben 's lángkebellet:
Ha majdan egykor ősz fűrtivel,
Megtörve bű 's idő alatt,
Kebledbe visszatér fiad,
Ki semmit értted nem teheté,
Földedben egy sirt oh, nyerhet-e?!
Túri Samu

A' NYUGALOMHOZ.

Itt a' magánynak enyhádó ölen,
Fölletelek, föl, égi nyugalom!...
'S mint rezge harmat rózsza levelén,
Átszellemülve lengek karodon.

Zajlási közt a' lét hulláminak
Küzdöttem értted csüggedetlenül,
És most, napodnak bájos hajnalán
Rám üdvezítő kéjsugár derül.

Engedj pihennem égi kebleden,
Szendergve a' szív édes álmain —
Hol szűz szerelmem tündérképei
Lengnek felém a' képzet szárnyain.

Oh, hagyj merengnem annyi kín után
Agg tölgyeidnek enyhe árnyiban,
Szent egyszerűség karjain, a' hol
Elégedettség boldog honja van!

'S ha napjaimra majdan éjjelét
Borítani eljön a' hideg halál:
Bocsáss te sírba, szende nyugalom,
'S virassz koporsóm hosszú álminál!

Karácson János.

ÉHES ESZMÉK.

Ki délben jóllakik,
Az élvezi aranykorát;
De ki csak léget szí,
Hiában vájja a' fogát.

Czudar világ biz ez,
Melyben csak a' has zsarnokol,
Nincs isten- 's emberi
Törvény, a' míg jól nem lakol.

Itt minden a' hasért
Történik — béke, háború,
'S csak ő morog, ha nincs
Jó idején — derű, ború.

De hajh! ha tömve van,
Miként az úti párnaszák,
Felhővel vonja be
A' fej derengő csillagát.

Hah! fényes gondolat!
Az ember egy üres fazék!
Lám! bölcs ki lenni vágy —
Ajánlom, hogy — ritkán egyék.

Miskolczy Pál.

KECSKEMÉT ISMERTETÉSE. *)

Egyes népes és nevezetesebb helyeit valamely országnak lehet némikép úgy tekinteni, mint egyes nagyobb tekintetű és a közre befolyással bíró egyéneket; mert tagadhatatlan, hogy az általános civilisationnak foka azon, a közre kiható szellemnek minőségétől függ, melly az ország tekintélyesebb egyéneinek úgy, mint helyeinek öszvegeiben — ezen a közfelvirágzást vagy pangást előidéző tényezőkben — uralkodik. Nekem legalább az véleményem, hogy azon szellemi erő, mellyet úgy egyesek, mint helyek — hol ezen egyeseknek öszvege központosul — kifejlesztenek, az egészre nézve elhatározó befolyással bírván, hatásának gyümölcsei megte-remnek, és az illy részletes szellemműködésből csirázik ki a nemzetnek általános civilisatioja. Egy nemzet szellemének megismerhetésére szükséges azon részletes működéseket és erő kifejléseket, mellyek mind az értelmi, mind az anyagi mibenlétnek tényleges vagy semleges hatásától függenek, vizsgáló szemmel kísérni, és csak az képes nemzetének szellemét elfogulatlanul igazán megítélni, ki az országnak részeiben munkálódó szellemeket ismeri. Egyes hely vagy egyén még nem típusza ugyan a közszellemnek, de tényezője, valamint több egység alkotója a sokaságnak. Innét, ki nemzetét ismerni, szellemét követni, vagy ha ez a civilizáltabb népekeivel ellenkező irányu, parányi egyéniségehez képest több a hazafiuságnak szent buzgalmától áthatottakkal egyesülten reformálni akarja: annak bizonyára nem lehet érketelen nemzetét részletenként ismertető adatoknak birtokába juthatni. De midőn hazafiuságról van szó, akkor a kíváncsiságot kielégítő érdekek háttérbe kell vonulni és előállni a kötelelességnek. Igen! ismerni a hazát részeiben nemcsak érdekes, de kötelelesség is. Kinek szívében csak kissé terjeng a hazafiuságnak meleg érzete, az e tekintetben ismereteinek gazdagítására minden módon törekszik; ki pedig magában csak parányi tehetséget s hivatást érez honfúarsainak egy pár a nemzetét részeiben ismertető adatot nyújthatni: az erre köteles.

Nemcsak azért tehát, mivel egyes jelesebb helyeknek ismerete érdekes: de azért is, mivel a hazát ismerni kötelelesség, engedve e lapok tisztelt szerkesztője felszólításának, tehetségeim gyengeségének érzetében szándékom Kecskemétet, ha nem is egészen úgy, a mint van, — mi nem az én hibám, — de legalább megközelítőleg megismertetni. Az igazság-, őszinteség- s tapasztalaton épült meggyőződésnek érzete vezetendi tollamat; ha megtörténne, hogy ollyasmi keveredik soraim közé, mi némellyeknek nem tetszik, előre bocsánatot kérek; de a hol beszélek s beszélhetek, érzésem szerint szólandok.

Kecskemét, népességére nézve nemcsak Pest megyében, mellybe kebelezve van, de az egész országban kitűnő, az első közt sorozandó helyet foglal el. Lakosainak számát általánosan 40,000 teszik, kik közül, a legutósó egyházi ősszeírás szerint, kat. 25,067, ref. 14,160, ág. val. 757, gör. n. egy. 87, zsidó 519, összesen 40,590. Egypárral lehet több vagy kevesebb, mert pontos ősszeírást tenni majd csaknem lehetetlen. Ugyanis valamint legtöbb részeiben az országnak, úgy itt is azon balvélemény uralkodó a nép között, hogy valahányszor ősszeírás történik, fejenként újabb adó alá vettetik, minek következtében gyakran az apa nem hiven vallja be gyermekeinek számát. Ezen kitett őszveg közé az ide tartozó tanyák lakosainak száma nincsen befoglalva, melly szinte mintegy 2000 áll. Kecskemét népességére nézve

*) Az ezen jeles értekezéshez nagy szorgalommal készült népviseleti rajz jövő számunkhoz fog mellékelteni. Szerk.

tehát az országnak első helyei közé sorozandó és sok mások felett úgy állhatna a szerepelésben, mint egyes jeles politicalai notabilitás egy kevésbé felvilágosult néptömeg között, ki a vezéri zászlót kezeibe ragadva, előre indul. Ha azonban Kecskemétet általános tekintetben a szellemi erő kifejlődésének azon stadiumán még nem látjuk, mely oly magas lenne, honnét több helyrokonainak lekiáltva mondaná: „utánam! én már, megtörve az utat, mind anyagilag, mind szellemileg annyira haladtam, hogy vezérszerepet játszhatom,” ennek okát talán nem másban, mint abban lehet keresni és találni, hogy a felette elviharzó viszontagságoknak daczára, eredeti ősmagyar faját minden idegen elemmel összekeveredéstől tisztán megőrizvén, ázsiai kényelméből egy fürgébb, cselekvényesebb életre kibontakozni nem akart; e felett ősei, vagy hogy minden bünt ne épen e jámborokra róják, sokan, úgy szólván, a legnagyobb rész alsóbb osztálybeli népből állván, most is jobban van érdekelve a pusztai élet által, mintsem hogy a korrali józan haladás iránti részvételt tettelegesen tanusítaná, vagy azt felögné. A civilizáltabbaknak a nagy tömeghez képesti aránylagosan kis töredéke pedig a nagy tömegnek irányában nem képes annyi erőlyességet kifejteni, mennyi a kor józan kívánatának megértésére, pártolására és tetteleges előmozdítására megkívátnának. És ez igen természetes, mert ha őszinte akarok lenni, ki kell mondanom, hogy a kecskeméti népnek jelleme igen nyers. Bocsánatot! de a népnek általános jellemét nem a művelt és tisztességes által alkotott osztálybeliek szellemi műveltségének foka, de a nép körében tapasztalható és a szívbeli tehetségeknek mikénti fejlődése és milly fokoni állása szerint kell megítélni. Egy nyersségében önmagának tetsző népet pedig vezetni, szellemiebb utáni kívánságokra felébresztetni vajmi nehéz, — nem, mert az erre hivatottaknak tehetsége és akarat hiányzik: hanem mert a nép körébe szívárgott, de balul felfogott századbeli felvilágosodás nyomán követelt szabadság utáni törekvése a népnek minden buzgó igyekezetet meghiusít. Ezen általánosan felállított elvet azonban korántsem akarom egészen a kecskeméti népre alkalmazni, mert habár most is azt mondom, hogy jelenlegi jellemét és szellemi műveltségét a civilizationak nem igen magas fokára állíthatom: azért mégis igazságtalan lennék, ha azt mondanám, miként még remény sincs, hogy a kor simító kezével e nyersségen és szellemszegénységen segített. Sőt hogy e remény alapos, és hogy e századnak ébresztő szelleme nem hasztalanul lobogtatja e nép felett felhívó zászlóját, kitetszik onnét, hogy az alsóbb rendiek közül is egyes családok, levetkőzve az ősi nyersségből, a korhoz szabott szelidebb szokásokat és illedelmes magaviselet mellett ismeretekben is a legszükségesebbeket sajátukká iparkodnak tenni. És ha minél többen találkozandnak ilyenek, elvégre majd a nagy tömeg is átlátandja, miként az embernek kincsét nem csupán anyagi jóllét teszi, hanem morális becse, ezt pedig szellemiségének kifejtésével érheti el.

A kecskeméti köznép legnagyobb része műveletlenségének okát abban kell keresni, hogy a mezői gazdaságon függ testével, lelkével. Ezen ipart magában véve hibául nem róhatom fel, mert az országnak anyagi felvirágzása népének iparkodását feltételezi, és anyagi szegénység között még egy nemzet sem emelkedett nagygyá: de ezen ipar ne zárja ki a szellemiek utáni törekvést. Azon jóllét, ha a szellem el van temelve, népet nemesebb értelemben civilizáltá nem tesz, sőt minél vagyonosabb, a lelki tulajdonoknak kifejlődése nélkül annál testiebb. Legyen a nép munkás, szorgalmas, iparkodó, mert a szegénység szinte annyira nyomasztó, hogy annak súlya alatt a lélek meggörböd és munkásságot nem fejthet ki: de a közben az anyagiság határain túl fekvő magas szempontbeli igényekről se felejtkezzék meg, mert különben az állatlanság bilincsei közt lenyűgözötten áll és nemesebb értelembeli műveltségre nem vergődhetik. A mennyiben tehát legnagyobb része a kecskeméti köznépnél a mezői gazdálkodásra fordított munkássága végett dicséretet érdemel, annyiban másrésről korholásra is méltó, mert e mellett jellemben igen eldurvul. Megtörténik ugyanis, hogy sok, a tavasz kezdetén, a várostól több órányira elfekvő tanyájára kimegy és a

késő ős végével tér vissza. Egyszer-kétszer bejön ugyan a városba, de honmulatásának ideje közben is inkább megy a korcsmába, mint templomba. A tanyán kint pedig a legneveletlenebb emberek körében levén, ha volt is benne valami finomság, azt elveszti. Sokan az elemi iskolákat is elvégezték, de felserdülvén s a gazdálkodásra adván magukat, sem külső-, sem belsőkép nem látszik meg rajtuk az iskolának nyoma. Ezen jellemdurvaság következményének tekintem azt, hogy csak ez évben is több rendbeli gyilkosságok történtek, nem a városban, de a tanyákon. Valamint azonban semmit egész általánosságban állítani nem lehet: úgy itt is nem nyomatom az egész köznépre a munkásságnak bélyegét; mert vannak restek, naplopók, munkátlankok, kik, hogy úgy mondjam, a sült galambnak szájukba való repülést várják. Ezek közé sorozom azon kényelmes, vagy jobban mondva, henyelő életűeket, kik néha nyárban is, de télben mindennap, reggel úgy, mint délután, a napnak sugarait összepontosító helyeken, bő bundájokba behuzva magukat, vagy kártyázással, vagy haszontalan beszédekkel lopják a drága időt. Hogy illykép a szellem jó irányban nem fejlődhetik, igen természetes: azért mindennek előtt az ifju nemzedéknek nevelése az eddiginél másképp kezdendő, és ha a szavaknak nincsen hatása, mint eddig nem volt: nem épen azok vádolandók, kiknek kezeibe van letéve a népnevelés, hanem azok, kiknek hatalmában áll, az engedetlen tömeget szigorubb eszközökkel jó ösvényre kényszeríteni. E néposztály műveletlenségére nagy befolyással van, mint felebb érintém, a tanyákon elszórt lakókkal érintkezés. E tanyaiaknak szellemisége valóban igen szomorú lábon áll. Élnek, mint az állatok. Az emberiségnek nemesebb oldala előttök ismeretlen. Évekig sem jönnek a városba. A gazda pedig, midőn kimegy bozzájok, és butaságuk következtében nem úgy tettek, mint ő honn elgondolta: bizonyosan nem imádsággal üdvözlí őket. Sok azt sem tudja, van-e Isten, van-e az életnek célja, s nemesebb-e az állatnál, vagy ettől miben különbözik? Hallottam, hogy egy 17 éves fiu először jöven be Keeksmétre, midőn meglátta a nagy templomot, felkiáltott: de nagy kéménye van annak a háznak, a tornyot kéménynek gondolván. És illyen, ki csak felserdült korában jött be először a városba, ki butasága miatt bámulandó, kinek felfogása az anyagiságon felül egy foknyival sem terjed tovább, van nem egy, de sok. Természetes, hogy az illyenekkel szakadatlan érintkezés nem műveltségterjesztő. Addig tehát, míg e népben magában nem ébred fel a magát körének szükségéhez képesti kiművelésnek vágya; míg maga át nem látja, hogy a szegényebb sorsu ember is tartozik lelkének szép tulajdonait kifejteni és az állatiságon felülemelkedni: addig jellemében nem igen finomul meg.

Elfoglultsággal vádoltathatnám azonban, ha az egész keeksméti köznépre reányomnám mind a jellemnyerseségnek, mind a tökéletes műveletlenségnek bélyegét. Az ugynevezett gazdák osztályzata mindjárt itt dicséretes kivételkép áll. A gazdák közé soroztatnak a jobb sorsu parasztszaládok. Ezek már felvilágosodottabbak s ennek következtében több figyelemmel vannak önmaguk iránt. Mind maguk, mind gyermekeik, mint szokták mondani, „könyvből tudósok“, azaz: olvasni, többen írni is tudnak. Házaik tiszták, különösen egy csinosabban butorzott, itt-ott ki is festett szoba a vendégeknek számára mindég igen tisztán áll. Többször, különösen menyegzők alkalmával, az uri osztályból is hínak vendégeket s úgy ellátják, hogy ezek tökéletesen meg lehetnek elégedve, különösen az igen jól, magyarosan elkészített szármavagy töltött káposztával és az el nem maradható jó bográcsossal. Az ez osztályhoz tartozók, társalgásaik közben illedelmesek, becsülettudók s egy kevés felületes ismeretnek birtokában levén, szívesen elárulják, hogy nem „sült parasztok“. Külsőképen tehát legalább meglátszik rajtuk, hogy műveltebbek, jellemben szeledebbek, s életmodorukban is tisztességesebbek, mintsem hogy azok közé lennének sorozandók, kik a műveletlenségnek az emberi becsét kisebbítő bilincseiben sinlődnék. Gyermekeiket iskoláztatják, sőt egynémelyek, ezeknek bővebb kiképeztetésére tetemesb költséget is áldozván, fiaikat a civilizáltabb osztályokba felemelik. Így vannak, kik

ezeknek sorából a' papi 's ügyvédi pályára kiléptek. És az illy civilisálttá vált gyermekek részint családi, részint rokonsági összeköttetésnél fogva, ez osztályzat művelődésének előmozdítására nagy befolyással vannak, — mert a' szelidebb 's illedelmes szokásokat, a' közeletben szükséges ismereteket átplántálva, neveltebb emberekhez illő modoru viseletet tanusítanak e' családoknak tagjai.

Az e' városban lakó kézműveseknek nagy száma, habár értelmi kifejtlettségre és szellemi műveltségre, teszem, a' pestiekkélegy categoriába nem állítható is: mégis divatozó vándorlásaik közben annyira-mennyire kipallérozódván, annyiban a' műveltebbek közé sorozandó, mennyiben az illedelmesb társalgási szokásoknak utánzásával a' köznépek vastagabb modorától eltávozott. Vannak ugyan ezeknek körében is, kik egykissé a' párizsiaknak finomságától igen messzire állanak, de másrésről — kivált az ugynevezett németség körében — számosan találkoznak, kiket minden tekintetben a' civilizáltabbak közé sorozhatni. A' mi készítményeiket illeti, tudomra a' kézművészetnek egy ágában sincsen valami kitünő jelességű; ezzel azonban korántsem akarok akár ügyességök-, akár a' készítésbeni buzgalmokból valamit levonni: hanem hogy nem iparkodnak magukat kitüntetni, annak az lehet oka, hogy a' parasztságon kívül valami finomabbat követelő vevőkre nem igen számolhatnak, mert az uri rendűeknek legnagyobb része a' szükségességekkel magát Pestről látja el. Említést érdemelnek mégis: Klingert kitünő jó kalapjaival, melyeknél szebbeket 's jobbkat Pesten sem kaphatni; Dömek jó készítményű csizmáival; Sik finom viaszgyertyáival; Firtlingek igen látogatott festő műhelyeikkel; Rupcsányi könyvkötő diszes kötéseivel; Mányoki, Kurzweil szabók; Reischig órás, 's Tihi aranyműves. Egyébiránt Kecskemét kézművesekkel annyira el van látva, hogy semminemű készítményért máshová folyamodni nem kellene: de, mint mondtam, az uri rendűek inkább Pesten dolgoztatnak, mint honn. Mind e' mellett azonban e' kézművesek becsületesen megélnek, sőt egynémelyeknek hölgyeik fényt is üznek.

A' tisztasbek- 's uri rendűeknek száma Kecskeméten, aránylagosan a' 40,000 népességhez képest, igen kevés: de ha részint összetartóbb, részint a' mezei gazdálkodástól más szellemiebbekre több időt 's foglalkozást szentelőbb lenne, mégis elegendő nagy számmal lenne arra, hogy összesített erővel kebeleben minden nemes 's hasznost virágzásnak indíthatna, és ezt annyival inkább, mert a' műveltség 's értelembeli kifejlődés körében olly fokon áll, hogy azt, mi hiányzik, vagy mi megvan ugyan, de nem úgy, mint lenni kellene, nem annak kell tulajdonítani, hogy nem érti a' század szellemének követeléseit, mert e' tekintetbeni fogékonysága 's értelmisége kétségbe nem vonható: hanem hogy — engedelmet ösztinteségemért — szereti a' kényelmet. Ezen vádat, ha annak veszik, semmi sem igazolhatja inkább, mint az, hogy e' roppant népességű városban nincsen egyetlen egy közhasznu vállalat, intézet, vagy társulat, mi virágozék vagy úgy virágozék, mint kellene 's lehetne. És ez korántsem onnét származik, mintha a' szellemi tehetség hiányoznék, — oh, igazságtalan lennék, ha ezt mondanám; mert hiszen a' legszebb 's üdvösségesebb indítványok, kísérletek is megtétettek, de ha elhangzottak, vagy nem a' tehetségekhez mérve eredményeztek: annak oka — részvétlenség. Nem vonom én kétségbe ez osztálybelieknek sem értelmi kifejlődését, sem műveltségét, egyik úgy, mint másik olly fokon áll, mint az egy civilizált társasághoz illik: de szeretnék benne több energiát, több olly lelkesedést, mely nem szavakban, de tettekben áll. Vannak ugyan, kik a' magasabb szempontbeli műveltség vagy század szelleme által követelt 's majd anyagi, majd szellemi jóllétet ígérő tárgyakban az indítványozás vagy kezdés zászlóját kitűzik, 's elejénte nem is lehet mondani, hogy a' legnagyobb rész meg ne értené, vagy ne követné: de a' zászlótartó nem sokára látni kénytelen, miként maradoznak el katonái. Pedig csak kitűrés és összetartás hozhat létre mindent, szétosztott erővel nem lehet mitsem teremteni, vagy legalább állandóságra nem lehet számítani. Kecskemétnek színe, egy kevésé több

akarattal, mely ha kívántatnék, áldozattól sem rettenne vissza, több, a' városnak mind anyagi, mind szellemi jóllétét, diszt és virágzását előmozdító vállalatokat hozhatna létre, melyek most vagy tökéletesen hiányoznak, vagy csak panganak. Ugy hiszem, ennek bebizonyítására alább majd adatokkal léphetek fel.

A' mi pedig e' művelt osztálybelieknek társalgási modorát illeti, arról nem mondhatok egyebet a' dicséretesnél. Elégge finomak, udvariasak, és habár nagyvárosi fényes szalonokat, egyenruhás inasokat, ragyogó csillárokat 's más divatos pazar csecse-becséket hasztalan keresnénk is; azért mind hölgyeink, mind férfaink, — bocsánatot kérek, ha egy pár kivételt teszek — bírnak külsőkép annyi műveltséggel, hogy a' nagyvilág követeléseinek ha nem is mindenben, de legnagyobb részben eleget tenni képesek. Nem tudom, nem kiáltanak-e fejemre kárhozatot, hogy e' záradékot ide tettem; de hiában, midőn igazságot kelle kimondanom, nem hallgathatám el ezt az udvariasság rovására. Társalgási műveltségre nézve a' nagy 's fényes világnak követelései igen sokak; midőn tehát azt mondam, hogy férfaink 's hölgyeink nem épen mindenben képesek e' követeléseknek megfelelni, bizonyára nem alap nélkül mondtam. Így — nem bánom, akármit mondjanak — hibául rovom fel azt, hogy hölgyeinknek úgy, mint férfainknak nagy része németül nem tud, vagy ha tud is, még olyanokkal sem akar beszélni, kik magyarul nem tudnak. Lesznek talán tubuzgók, kik ez állításomért vádolni fognak. Nem bánom. Hazámnak nyelvét szeretem, mint senki jobban, nem is közügyek tárgyalásáról van szó: de ki szellemét gazdagítani és előfordulható esetekben a' hazai nyelvet nem tudókkal társalgnai akar, annak más nyelvek ismerete nemcsak hasznos, de szükséges. És ha e' tekintetben a' német nyelvet emelem ki, azért teszem, mert mind literatúrája a' leggazdagabbak egyike, mind leggyakoribb eset, hogy németek fordulnak meg társasági körünkben. Egyedül tehát csak társalgási és szellemgazdagítási tekintetben pártolom az idegen nyelvek tudását. Egyébiránt legyen mindenben a' magyar tulur lkodó.

Társalgásról levén szó, nem mellőzhetem el azt hallgatással, hogy e' tekintetben sincsen összetartás. Barátságos ebédek-, estélyek-, vagy más czimű összejövetelekről sem farsangban, sem máskor itt szó sincs. A' névünnepek előestéi megtartatnak ugyan, de ezek sem mindenütt és inkább csak a' rokonság körében. Pedig mi fuszerezi az életet inkább, mint barátságos időtöltés, midőn egyik a' másiknak kedvében 's örömeiben résztvevőleg gyönyörködhetik? Egyébiránt menjen az ember akármellyik házhoz, a' legnyiltabb magyar szivességű fogadtatásra számolhat, és épen, mivel e' vendégszeretetet tapasztaltam, csudálom a' családoknak illy egymástóli elvonulását, hogy mindegyik önmagával meglegedvén, maga körül néha-néha barátait, tisztelőit 's tisztelteit össze nem pontosítja.

Kecskemétnek nyelve magyar, annyira magyar, hogy, talán Debreczent kivéve, alig van város ez országban, mely magyar ajkuabb lenne. Német vagy más nyelvet csak elvétve hallhatni, 's ha igen, csak idegenektől. A' magán- úgy, mint közéletben az elsőtől az utolsóig magyarul beszél. Kivétel alatt áll a' helyben szállásoló B. Kreszezrednek német tisztikara és a' helybeli főtanodai ifjuságnak azon része, melyet csak ráczul hallhatni beszélni. A' görögök általánosán, úgy szinte a' zsidók — igen kevés kivétellel — dicsérettel emlitendők; mert még egymás között is, kivált a' fiatalabb rész, magyar nyelven társalgnak. Azon egy-két eredetileg német család pedig, mely kézművesekből áll, a' néppeli érintkezés következtében annyira megmagyarosodott, hogy ha néha-néha ökörkében német nyelvet használ is, ezt inkább gyakorlat, mint a' magyar nyelv iránti idegenség végett teszi. A' helyben szállásoló ezrednek nős tagjai szinte dicsérettel kiemelendők, mert gyermekeik mellett magyar dajkakat tartanak, 's megtörténik, hogy az eredetileg olasz vagy cseh apa a' magyaron kívül más nyelvet nem értő gyermekével csak töredezzve beszélhet. Magyarság tekintetében tehát Kecskemét az országban az első rangu helyek közé sorozandó.

Mint felebb a' népességnek számszerinti kitételénél láttuk, a' lakosok Kec-

keményen különböző vallásuak. Túlnyomó számmal bírnak a' katolikusok, ezek után a' reformatusok. Valamint a' köznép, úgy a' műveltebb osztálybeliek jellemének egy igen szép vonása az, hogy, daczára a' korunkban lábra kapott vallási viszályoknak 's innét eredő egymás iránti idegenkedéseknek, itt az egy Istent különböző meggyőződéssel imádók kebeléből az egymás iránti kölcsönös felebaráti szeretet- 's türelemnek melege még akkor sem hűlt ki, midőn a' megyei termekben s' felvilágosodott főkből hullottak az egymást kárhuzató szikrák. Testvéri egyetértés 's türelem jellemzi a' kecskeméti különböző hitfelekezetűeket, mi valamint egy részről a' kormányzó lelkipásztorok loyális gondolkozásmódja- 's férfias, keresztényi békés szellemszülte egymás iránti gyengédségének igen dicséretes tanujele: úgy más részről a' nép jellemének egyik legszebb vonása. A' polgári társaság boldogságának alapköve a' béke 's egyetértés, 's jaj azon népnek, melynek szívét belső viszályok szaggatják!

S z a b ó R i c h a r d.

(Vége követk.)

U T I T Á R C Z A.

(Vége.)

Különös viszonyban állnak velünk ezek a' mi bevándorlottaink: több századok sem voltak képesek őket velünk egygyé-olvasztani, 's mi nem sokat gondolánk az egygyéolvasztás áldásthöz eszméjével, 's ők nyelvöket, nemzeti szokásaik sajátságait híven megtarták, talán azért, hogy példát mutassanak: mint kell e' drága kincseket megőrzeni.

És midőn eszünkbe jutnak a' terhes idők, melyek, véres nyomot 's pusztaságot hagyva maguk után, elviharzottak hazánk fölött, 's hogy a' véres nyomokon idegen elem sarjadzott föl, vagy téreink pusztán maradtak, 's hazánk statistikai tábláján a' magyar nép csaknem mint nemzettöredék mutatható föl: aggodalmaink fölébrednek, hozzákezdünk elkésett nagy munkánkhoz, 's jogtalanság-, türelmetlenség- 's méltatlansággal vádoltatunk!

Kiérve a' hegyek közül, folyvást kellemes táj szemlélésében gyönyörködheténk; balra egy bérceztől Nógrád várának romjai, — jobbra a' Mátra bércei sötétlettek.

Balassagyarmaton „Nógrád a' közügyért“ fölírattal pompázó jeles megyeház 's rabdolgoztató intézet, mint áldozat 's előhaladás szép tanujele, lepi meg az utas figyelmét. Egyébiránt Balassagyarmat mint zsidógyarmat is megemlítendő, hol e' türelmezett népfaj példás terjedésének, szaporodásának, iparüzletének 's minden más egyebnek inkább adja tanujeleit, csak tisztaságszeretetének legkevésbé. 'S megvallom, ha én Nógrád megye székhelye volnék, a' „kiki saját háza előtt seperjen“ közpéldabeszéd betűszerinti alkalmazását szorgalmaznám.

Majd az Ipoly szabálytalan kanyargásai mellett az ugynevezett Ráros hídjához értünk, — szép régi mű, 's csak az olykor szilajon csapongó Ipoly zaklatásainak köszönhetjük föllállítását, mely végre a' magyar türelmet is kifárasztá.

A' kellemes völgyben szomorú látványnak voltam tanuja. Árvamegyei kiköltözök ütöttek tanyát a' zöld pázsiton, és a' nyomor, mely őket önfélszökből száműzé, elválhatlan utitársként szegődve hozzájuk, mint kiáltó szemrehányás ült minden egyes alak vonásiban. 'S az idegen, ki a' föld minden áldásaival elárasztott hazát átutazza, ha e' néppel találkozik, mely százankint vándorol országutainkon; látva e' sápadt, beteges ínségdulta alakokat 's az anyát gyermeke fölött alkuba ereszkedve, — a' fiut, mint hagyja el beteg agg szülőjét ütfélen ápolatlanul, szóval, minden érzést s szen-

tebb kötelekeket felbomlva lát — kérdést tesz sorsuk felől, 's a' válasz, az éhség irtózatossága karja elől futó csapatot ismert meg vele, — valjon mit ítélend az ország felől.

Losonczon néhány napig mulatva alkalmam volt kissé körültekinteni a' városban

A' németeknek a' kisvárosi életéről egy hatalmas paródiájok van: Krähwinkel (hollózug), 's polgármestertől az utolsó ruhafoltozóig ez idealizált kisvárost gyönyörű alakokkal népesítik meg. A' hollózugiasság azonban, úgy látszik, olyan, mint a' Hercules eszmája; 's kivált nálunk, hol társas életünk kifejlődésében legkevesebb nemzeti sajátosság van, kivéve itt-ott az áldott falusi vagy pusztai életet, a' legkényelmesebben fölillik.

Szegény kisvárosiak! beh sok nevelés vonás 's gyanúsítás nehezült árva fejeteikre, 's hasztalan minden erőlködéstök, e' vádak alól mi sem szabadít föl. Legyetek benszülöttek vagy Paris 's London kívándorlottai: mihelyt a' kisvárosi levegőt szívjátok, megtartott szokásaitok, vagy a' kisvárosi élethez simulástok egyiránt alkalmas szöveget nyújtand a' hollózugi frescoképekhez.

De van is a' dologban valami.

A' társaságos együttélésnek ezen középutja, értem a' nagyvárosi 's falusi élet, közt, oly kiirthatlan mezeje bizonyos előítéletek- 's felszedségeknél, hogy ha azon hat- vagy tizezer embernyi népesség kerülne ki bár a' váci-utca kellő közepéről vagy a' Palais Royal-ból, néhány év alatt megannyi sardami polgármesterek, Huglik 's nyárspolgárokká alakulnának át.

A' házi viszonyok örökös fűrkészése, a' kávésnénikék élet 's halál fölött határozgató clubbjai, mely teljescsimű egyeletnek kerekéi csak itt mozoghatnak istenigazában, — sógorság, komaság 's százlábu atyafiság messze terjedő fonalai mind megannyi kikerülhellen Scyllái 's Charybdisi a' Krähwinklerey elleni küzdelemnek.

Ha megtámadod előítéleteiket, hibáikat, nevelés oldalait, személyes bánalmat követél el 's legbecsesb tárgyaikat szennyezed be, konok 's veszedelmesnek fogsz tartatni. Emberek, kiknek nevét sem ismered, bíró előtt kérnek elégtételt a' bánalmakért, miket társaságban tett általános észrevételeid közül magukra czéloztattaknak vélnek. Ha valakivel közülök találkozol, kerülöd még az arnyékán való átlépést is; ha ugyanazon léget szívjátok vele, megrontjátok egészségét; ha forrásából isztok, vizét raboljátok el; burnóttal kínárod, meg-akarád mérgezni; leányát szépnek nyilvánítod, becsutelen csabító neved; leányos háznál voltál, ki van jelezve menyasszonyod, 's vagy nyakadba kötök a' leányt vagy az egész kisváros mérgesen kikel ellened, mert legalább egy lakodalmas naptól fosztád meg őket 'stb.'

Ezen hatalmas mementokat olvasám nem rég a' kisvárosi élet felől; de ha már észrevételeim elősorozásába ereszkedtem, emlékeztetbe hozni el nem mulaszthatom: hogy mindezek a' legszeleesebb általánosságban vannak elmondva — 's hogy az elősoroltak nemcsak Losonczon, hanem tán minden más kisvárosban is, melyben öt évi nagyvárosi életem után először időzni szerencsém lehetett, eszembe jutnak, — továbbá, hogy itt csak az arnyoldalakról volt szó, melyek elősorolásaért bocsánat árva fejemnek; hisz a' boszuló Nemesis karja engem is, mint kisvárosi születésűt, még utolérhet. De ha hatalmamban álland, lakhelyemül mindenestre oly szellemű kisvárost választandok, hol uralkodó elem a' tisztá magyarság, — hol a' hölgyek, nem — bizonyos affectált félnémetiségtől lelkesítve, Laurent, Koczabue 's az 'Ofner Spiegel'-t olvassák inkább, mint Eötvös, Jósika, Vörösmarty munkáit, vagy divatlapjainkat; 's nyilvános helyeken nem a' kassai vagy zipseres tördelt németiséget, vagy valamelly francia szökött marqueurtól szajkó-módrá betanult parlirozást figogtatják, hanem, mint igaz honleányok, az édes anyai nyelvben lelik büszkeségüket; hol Pletyka k. a. minél szűkebb körre van szorítva; hol nemcsak az tartatik becsületes embernek, ki kalapját mindenki előtt tisztelettel leveszi; hol óriási válfalak a' város szellemi ki-

fejlődését 's igazságos organisatióját nem korlátozzák; hol a' város ügyei kezelése körül legkevesebb egyedáruság 's nepotismus uralkodik; hol az értelmiség nem az utcai kivilágítás illő hőmérője. 'stb. 'stb

Losoncza a' maga nemében jeles kis város; külseje kissé rendetlen és sáros ugyan, de „jöni fog, ha jöni kell —“

Losoncztól felőrányira van Gács, gr. Forgáchok csinos várkastélyával 's országoszerzte ismert jelességű posztógyárral. E' gyárban, mióta a' „honi“ divatba jött, a' házaló zsidók szerint készül bécsi perkál, piros szatyng is 'stb., természetesen a' nagyreményű quasi Rotschildnek más honi gyár, a' sok közül! nem jut hirtelen eszébe.

Losonczon van kalvinista lyceum is; szellemét kevésbé ismerem, de tanrendszerünket tekintve, — tán ez sem csórtetett még annyira elő a' század szellemevel, hogy utolérhetése sok fáradságba kerülne több társainak. Tanulóin formaruhát nem vettem észre, a' losonczy diákok tán ezért is tartatnak aztán liberalisabbnak? noha, mint hallám, ezen liberalismus némi civis-háborúra itt is ki szokott terjeszkedni.

A' kofalóczák elleni viaskodás pedig nem a' legszebb lovagjáték.

A' jogtanítói szék főnállása óta rendszeren számos joghallgatói vannak. Jó oktatók valamely iskola népességére 's virágzására leghatalmasabb büvszerek, az tagadhatatlan: de hogy jó oktatók választásában nem mindenütt tartatik czélszerű eljárás, az is bizonyos.

Casinója jól rendezett, 's nem rég alakult kisdedovó-intézete szép előhaladásra mutat.

Hol a' nevelés ügye pártoltatik, a' minden teendők alphája meg van alapítva 's a' nevelésnek elmellőzhetlen alphája pedig tagadhatatlanul a' k i s d e d o v á s.

A' kisdedovás ügye olly világos, annyira megkapó, hogy csak emberi természetünket kárhoztathatjuk — azon sophisma után indulva ki, hogy a' rossz inkább, a' jó pedig kevésbé terjed, — ha hazánkban mindedig vannak helyek, tehetős helyek pedig, hol még kisdedovó-intézetről nem is álmodoznak.

És, Isten bocsássa meg bűneiket e' böles apáknak, kik talán azért nem pártolják ez ügyet, nehogy gyermekeik sokat tudjanak; mert hisz „a' melly gyermek sokat tud, nem soká él“ mondta volt egy atya gyermekének; „ugy apám nagyon buta kis fiu lehetett,“ volt az őszinte válasz.

Csak egyet nem helyeslek a' losonczy kisdedovó-intézetben: az alapítványi részvények szerint csak hat évi életet adtak annak. Talán próba-intézet tehát?

Legközelebb a' hónapok is sokat vitatkoztak a' mintabörtönök fölött; a' vitatkozásokban az is előfordult, hogy vannak dolgok, mellyek czélszerűségét csak a' próba bizonyítja be; de, higgyék el nekem a' tisztelt alapító urak, a' kisdedovás ügye nem Losonczon van először a' tűzpróbán, 's ollyan tárgyaknál, mellyeknek czélszerűsége egyébként is bebizonyítva van, kár időt 's pénzt vesztegetni; 's illyforma próbaintézetnél melly tanító adja magát kedvvel e' terhes pályára, midőn jövőjét csak néhány évig látja biztosítva?

Losonczon mulatásom alatt többször hallám az e' vidéken híres Bunkó cigány társaságát; az egykori népzene-társulat töredékeinek komlókerti zenéjük még füleimben hangzott, de tán azért, hogy ezek megkapóbb 's igazán vérünkbeli szakadt magyar darabokat játszottak, 's mesterkélttség még nem rontott rajtok annyit, mint a' pestieken, kik már is szívesebben nyaggatják a' francziát 's németet, — én olly ép 's erőteljesnek találtam e' zenét, mellyre a' magyar ember önkénytelen szemehé vágja süvegét, egyik kezét busongó fejéhez, másikat bokájához csapja 's lelkében sir és örül, mint a' zene, melly majd mint haldokló hatyú nyögése, majd fölcsatlanó örömhangokban rázzák meg lelkünket.

„Kit teremté Isten a' falu végére“, csak az képviseli teljes joggal a' magyar

zenét. Ő tanulta ki, mi fájtnak a várurának, ha csatára ment 's szeretteit a fájdalom könnyüvel hagyá a csarnokban, — mi hozta mozgásba szívét 's lábait a kivitt győzelem után.

De maradjanak is ők aztán a magyar zene mellett, 's, Isten neki, ha csak úgy könyv nélkül is, 's ne kapkodjanak a cziczomás francia 's waltzerek-eljátszási ügyesség után, mellyben akármely bécsi sörház zenészei tullesznek rajtok, míg a velök született ügyességöket egy Vieuxtemps sem képes utánozni.

És sok jeles cigány legény van e hazában, kiket nem ismerünk; és sok jeles magyar darab, mellyeket csak ők ismernek. A népdalok ügyefőlkaroltatott, hát a népzeneé mikor fog? Addig pedig a legbecsületesebb magyar textus is csak vakon talál patkószeg leend.

B e r e c z K á r o l y.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXXVI-dik szám.

'A' magyar társas élet jövője' felől mondja el reményeit V a h o t I m r e, mellyek szerint (adja Isten, hogy a teljesülés ideje minél közelebb legyen!) 50 vagy legfeljebb 100 év alatt egészen más színt, új alakot öltene magára a magyar társasélet; nevezetesen le fogna omlani az osztálygög és elkülönzési szellem chinai választófal, 's a társaséleti egyenlőség, összesimulás, egybeolvadás fölséges eszméje gyakorlatilag egyesítne bennünket mind közhelyeinken, mind magánköreinkben; megjönne a most idegen elemek befolyása, külföldieskedési majmolás alatt nyögő társalgásnak magyar színe 's jelleme; a hazai nyelvnek bekövetkeznék általános uralkodása, 's vele irodalmunknak is megkedvelése, 's magyar könyveknek és hirlapoknak minden idegenek feletti kézen forgása; a magyar öltözet divatba jönni nemcsak honn, de külföldön is, — szintugy a magyar zene, magyartáncz; a védegyelet igéje egészen testté fogna válni köztünk . . . A' remények igen szépek, igen kedvesek; hogy tehát minél előbb és biztosabban teljesülésbe menjenek, ne andalogjunk a jövőendő kétes 's csak csüggedetlen fáradságaink által előidézhető képeink kéjelegve: hanem gondolkozzunk a módokrul, mellyek által kívánt átalakulásunk előidézhető, 's a felföldözetteket léptessük életbe cselekvőleg. Magyarhon minden polgára teljesítse kötelességét! 's a' mellett legyünk rajta, hogy a' lelkes szép polgárnök semmi kedvet ne kapjanak a' megettünk maradásra. — 'Barátom neje' czim alatt S z a r k a rövid beszélykét közöl, melly egy féltékeny nőnek e' babjából kigyógyítását jártasabb tollal adja elő. — S z e m i á n aláírással 'Utazási vázlatok' kezdetnek meg, 'a' jelen számban Cöln városa 's nevezetesen ennek világhírű goth egyháza érdekesen ismerttetvén meg. — I v á n f y névvel 'Házi tanító' czim alatt, mint a' szerkesztői jegyzék mondja, „bizonyos lángésztlő egy classicus novella“ közöltetik, mellynek célja a' hivatlan novella-írókat gúnyolni. Hogy e' gúny, melly bizony nagy mértékben ráfér számtalan beszélyköltőnkre, metszőbb, hatásabb és így célra vezető legyen, szükséges volna tisztábbnak, érthetőbbnek lennie, 's az illyféle nyögve világra hozott termények bizonyos kárhoztatandó neme ellen irányoztatnia, ha csak a' szerző épen ezen czéltalanság és az egésznek összefüggetlensége, zavart homálya által nem akarta épen e' hibákat tenni pellengérre. — Versek vannak E r d é l y i től (Roma, majus 20. 1845.); P e t ő f i től (Álmaim); B e r c z y K á r o l y től (Bühangok); S a m a r j a y től (Csókper). Ezek közt E r d é l y i é az ókor nagysága iránti föllelkesülésre 's eszmedússágra nézve olly tartalmas, hogy sok rimcsengető

versírónk e' hét versszak mindenikéből hat-hét külön verset kovácsolhatna ki. E' versekben a' költői meleg szívet érett szemlélődés, philosophi ész kíséri, melly mutatja, hogy a' költő nemcsak télen andalgással képes tárgyát megbámulni, hanem erőteljes érzellemmel karolja azt fel, és gondolattal kíséri; 's ez teszi az illy költeményeket egyiránt élvezetessé a' köznapi ember előtt, valamint kedvessé 's nagybecsűvé a' gondolkozó 's pusztá rimcsengéssel ki nem elégíthető olvasóra nézve . . . P e t ő f i , irtóztató álmái' ellen kel panaszra, mellyek éjeit nyugtalanítják, mellyek felett azonban — ugymond — nem csudálkozik, mert csak azt szemléli álmaiban, mik az életben egyre történnek; a' miért is végül boszúsán kiált fel: hogy jöjjön el már egyszer a' föld szétrombolására rendelt üstökös . . . E' feketevérű boszus hangulat nem költői, tehát c s a k egyéni. Az egyéni érzelmeket dalba önteni csak akkor szabad, ha azokban valamelly általános költői eszme lappang; elégedetlenséget, ember- és világgyűlöletet hirdetni mindenek közt legkevésbbé a' költőnek hivatása. Ha valakit e' baj bánt, iparkodjék menekülni tőle; a' menekülésre két mód van: tisztába, egyensúlyba jöni önmagával, vagy tisztába jöni, megbarátkozni a' társasélet formáival. E' két mód egyesíthető. A' ki nem teszi, illető költeményében sajnálat tárgyává leszen: a' költő pedig szeretetessék, tiszteltesék, magasztaltassék, csak ne sajnáltassék. Kit sajnálunk, alattunk látjuk őt; a' költőnek pedig felettünk kellene röpkedni. P e t ő f y már néhány hason irányu verset mutatott be az olvasó közönségnek; kívánjuk, hogy ezentul minél kevesbet mutasson . . . B é r c z y K á r o l y , 'Búhangjai' (XIII. XIV.) jó két dal, melly az elcsüggedt szerelmet énekli. — A' 'Tárca' U s z k a y aláírással, egy tisztaháti népeletismertetést hoz, 'A' kormányosok' cím alatt, melly ezen embereknek eléggé tiszta és szomorító képét adja.

HONDERÜ, XXIII-dik szám.

M é s z á r o s K á r o l y , 'A' szépnem természetrajzi tekintetben' című értekezése II. fejezetét kezdi, mellyben az embernemnek a' mongol, a' malayi 's amerikai osztályzatait röviden ismerteti. A' mongol nők, többi közt, fölötté szép fekete f o g a k k a l mondatnak birni, mi azonban alkalmasint nyomtatási hiba lesz, 's a' nevezett nők e' dicséretet fekete h a j u k miatt érdemlik. — P é t e r K á r o l y beszélye, 'Zelima', mór rege az Alhambrából, befejeztetik. A' tárgy egyszerű, az előadás azon komoly és figyelem-lekötő, mellyet a' hivatott szerzőnek e' nemű munkáinál megszoktunk 's örömmel élvezünk; különösen szépek és jól sikerültek e' beszélyben a' regényes leírások. Az egész beszély a' női szerelem 's próbát álló hűség dicsőítése, 's emelkedett nemes hangban van tartva. — Kedves költeményeket hoznak S u j á n s z k y ('Egy anyához, kereszteléskor'), S z e l e s t e y L á s z l ó ('Regedal'), B a n g ó P é t e r ('Két szomszéd-ház, történeti kép'). — D o l e z s a l e k A n t a l , 'Paedagogiai uti vázlatok' cím alatt tanulságos czikket kezd meg, mellyben a' folyó évben a' „külhoni vak- és siketnéma-nevelő intézetek, árva-házak, néptanító-kepezdek, nőneveldek és kisdodók" meglátogatása körül tett tapasztalatait írja le.

NEMZETI SZINHÁZ.

Dec. 9. A z u n a t k o z o t t, vigj. 2 felv. Előadásközben és után Veszter tánczművész és Egressi B. zenésztársasága léptek föl. Ezen unatkozottat, vagy életuntat, vagy elvcsömörlöttet Párisban francziául, Bécsben németül 's Pesten magyarul láttuk. Párisban igen jól mulattatott e' könnyű vigjáték; Bécsben kettő boszantott:

először az, hogy a' franczia szerzők munkái illy szemtelenül oroztatnak el, 's másodszor az, hogy a' német írók, vagy átdolgozók azt hiszik, miszerint sertől bűzös trágárság 's kézzel fogható otrombaság nélkül már nem is nevettethek meg közönségöket; Pesten ellenben kettőnek örvendünk: először annak, hogy idegen színművek már jóval ritkábban hozatnak színpadunkra, 's másodszor annak, hogy Egressi Gábor igen könnyen tud nagyokat ugrani, mi izmainak rendkívüli rugalmasságát tanúsítja 's miből neki még igen hosszú életet, művészetünknek pedig nem csekély haladást 's a' közönségnek magunkkal együtt, még sok élvezetet jósolhatunk és remélhetünk. Az előadás igen mulattató volt, 's nem kis örömmel tapasztaltuk, hogy Komlósi Ida szemlátomást gyarapszik; ő tudniillik most olly jó színben van, hogy egészsége veszélyeztetése nélkül hisszük neki ismételtetni, mikép mozdulatai, szemjárása, ajkmozgásai és érzékenyebb beszédei ma is világosan bizonyíták, hogy igen erős hit kell tökéletes megjavulásához; ha ő nem akar a' jó tanácsok elfogadásához szokni, végre a' közönség lesz kénytelen az ő hibás modorához szokni, és ha ez megtörténhetik 's a' hazát különben nagyobb csapás nem éri: ugy a' kérlelhetlen sors ezen határozatában mi is különös veszély nélkül nyughatunk meg. Egressi Bénit kérjük, figyeljen játékára 's ne jártassa szemeit mindig másutt, mint ott, a' hol kellene. A' barna zenészek, kik egyébiránt igen fehérek, szokott jeles pontossággal működtek, 's csárdásaikat zajos kíváncsira ismételnők kellett, miből megtanulhatnak már, hogy vezérok izetlen czikornyái helyett inkább régi mesterek remekeit kellene játszaniok. Veszter kettős táncza és társalgója tetszetek, még pedig méltán; bővebben itt nem is kell szólnunk, miután e' lapokban már külön czikk által is érdem szerint magasztalta volt *). A' ház minden zuga tele volt, 's az ismertebb népdalok a' legnagyobb lelkesülést szülték.

K — e.

Dec. 10. bérszünettel Szentpétery jutalmára: K é t p i s z t o l y, népszínmű 3 fölvonásban Szigligetitől. Szentpéteryünk jutalomjátéka volt, Füredi több hónap óta ma énekle ismét először néhány gyönyörű népdalt, 's Telepi, a' legjobb borbély, ma lépett föl számos hó óta ismét Hugli szerepében; e' három nevezetes ok bizonyosan háromszorta nagyobb színházat is tökéletesen megtöltött volna ma, így azonban sokan, hely szűke miatt visszatérni kényszerültek. Az előadásról nem szólnunk, mert csak elmondottakat kellene ismételniük, és így csak azon örömnöket fejezzük ki röviden, hogy a' magyar színházba járás a' pesti lakosság egy részénél már szükséggé kezd válni, 's ez reményelteti velünk, hogy közönségünk, mihelyt ezen szükséggé válás jobban megszilárdul, érdektelen darabokra is meg fog jelenni, és irgalmatlanul kifütyölendi azokat; mert meddig csak a' jók közt válogat, 's mindjárt otthon marad, mihelyt valami fordított óságot, vágy épen silányságot pillant meg a' játékszini czédulán: addig színházunk ügyet tökéletesen megállapítottnak nem hihetjük. Fütyöltesek csak ki egy pár elkoptatott haszontalan fordítás, és a' rendezőség bizonyára érdekes eredetiek előadásáról fog gondoskodni, mi aztán könnyítendi és gyorsítandja annak megszokását, hogy a' magyar közönség könnyebben fog vacsora nélkül lefekhetni, mint színházunk meglátogatása nélkül.

— 99 —

Dec. 11. Á r m á n y é s s z e r e l e m, szomorujáték öt felvonásban Schillertől. Színpadunkon rég nem ujság az „Ármány és szerelem“, 's vannak, kik azt már mellőztetni kívánják, — mi azonban azt hisszük, hogy a' maihoz hasonló jeles előadás mellett bárki is megtekintheti azt, a' nélkül, hogy igazságosan zúgolódnia lehetne. Föltétlen dicséretet kell mondanunk az egész személyzetről; Fancsyt kérjük, mérsé-

*) Mult számunkban N o t r a m nr észrevételeinek csak azért engedtünk helyet, mert nem találjuk világrázzkodató eseménynek ha egyiknek tetszik a' 'Társalgó', a' másíknak pedig n e m t e t s z i k: 's ezt lapunkban kimondani hagyjuk.

kelje arczjátékát a' levéldiktálási jelenetben, nehogy Lendvainét ismét kaczagásra kényszerítse éppen akkor, midőn legmarczanglóbb fájdalmat kell kitüntetnie.

S — —.

Dec. 12. T i h a n y o s t r o m a, daljáték 3 fölvonásban Thern Károlytól. Az előadás fénypontja ismét az ismeretes „Téged látni 's a' t.” párdal volt. A' karok szorgalommal működtek, és néhány rendkívüli distonálást kivéven, melybe még primadonnánk is belesodortatott, semmi nagyobbserü botlás nem történt, mit szinte csodálhatni, miután dalszínészink már egy év óta mindig új dalművek betanulásával fáradoznak, következésképp repetíciókra nem igen maradhat idejük és erejük.

S — —.

Dec. 13. Lendvainé jutalmára bérszünettel először: F a l u r a k e l l m e n n i e, francia vigj. 3 fölvonásban. Valóban igen kár, hogy e' mulattató vigjáték ügyesb fordítóra nem talált, mert ez meglehetősen élvezhetlen, és sok helyen az elemes eredetit egészen semmivé tette. Botrányos hibáit és fonákságait nem jegyezhetjük halomra, melyek közt nem éppen legkiáltóbb az ilyen: egy némbér mondja, hogy ő f é r j ü l n i akar! Mit jelent ez? Azt, hogy férj akar a' nő lenni, valamint szépnőni annyit tesz, mint széppé lenni! És illy gyilkos magyarságot nemzeti szinpadon kell hallanunk. Ez aztán több, mint botrány! Ellenben az előadás ma tökéletes leendett, ha K. I d a nagy mértékben vissza nem tért volna éneklő modorához. Több helyen 's több nyelven láttuk ez eleven 's mégis mély tartalmu vigjátékot előadatni, és annál nagyobb örömeinkre szolgál mondhatni, hogy csak a' párisi előadást tartjuk, mint egészet, a' miénknél sikerültebbnek; de Lendvainé, Egressi G. és Lendvai mai játékát az ottani színészekével mérközhetőnek hisszük, mert semmit nem gáncsolhatunk rajtok. Van-e ezen nézetünkre annak is némi befolyása, hogy előszeretettel viseltetünk az iránt, a' mi a' m i é n k, nem tudjuk: de annyi bizonyos, hogy illy elégtelen rég nem távoztunk a' színházból, 's ez ismét meggyőzött bennünket arról, hogy jelesb színészeknek csak akarniok kell, és szigorúbb követeléseknek is megfelehetnek. Csak aztán mindig túlnyomósággal bírna bennök ezen akarat! Többször hallottuk ismét a' neveletlen „az ur”-féle megszólítást, ő n v a g y k e g y e d helyett. Ugy látszik, hogy némelly urak e' kedvencz szójáráshoz azóta szoktak, mióta mint rendezők, magas paripáról beszélhetnek a' gyalog kardalnokokkal. Ez utóbbihoz semmi közünk, de azt csakugyan követelhetjük, hogy társalgási nyelvünk illy vad kifejezésekkel ne hóhéroltassék. — Hogy több páholy üres maradt, az csak több rendbeli ürességet bizonyít, miket nem szükség egyenként elszámolnunk. Hogy pedig Lendvainénk, említett társaival és a' vigjátékkal együtt, legelőnkebb kifejezéseiben részesült az osztatlan tetszésnek, azt említenünk fölösleg. K—e.

Dec. 14. S z ö k ö t t s z i n é s z é s k a t o n a, bohózat 3 szakaszban, Haraitól. Vasárnapi darab, vasárnapi közönség, vasárnapi előadás; ezzel mindent megmondánk, csak azt tesszük még hozzá, hogy ennek is meg kell lenni, és ez is a' színház czélaihoz tartozik; mert a' közönség azon részéről sem szabad feledkezni, melynek elég oka van hat napig szomorkodni, 's ennél fogva jól esik a' hetedik este kissé nevetethnie.

S — —.

Dec. 15. F a l u r a k e l l m e n n i e, vigj. 3 fölvonásban. A' mai előadásról is csak a' főnebbieket kellene ismételni, kivéven, hogy egyes jelenetekben már némi lankadás mutatkozott, mikép az nálunk másodszori 's további előadásoknál már rendszeren történni szokott.

K—e.

SOPRONYI LEVÉL.

„Állj meg nap!” mondá Jozue a' napnak, hogy lenne fényes tanuja győzelmének; — Jozue rég meghalt, a' nap pedig nem nemesember, ki szüntelen veszte-

gelne, kénytelen vagyok másra kiáltani: „állj meg vándor!” — tátsd el szádat, — a' soproni német „traum-büchl” sem jövendőle meg e' roppant csodát, hogy a' veres hajtokás és megzsínórozott farkányú rendörök attilát kapjanak! — áldja meg Isten a' városi tanácsot hatályos közremunkálásaért. Én mindig csak önöktől várom a' javát. — Csak a' városi tanács magyarithatja meg Sopront, vezesse polgárait a' házak elébe, és tanítsa meg, hogy például a' „Nro 30-ig.” nem magyar szó; — és továbbá kérdezze meg a' polgártól: „mit érdemel az a' szabad királyi város Magyarhonban, melynek bakterja azt kiabálja nyelvünknek siri dalt huhogó bagolyként: „zvölvi g'schlag'n?” — — Lámpáink „az örökké tartó világosság”ért imádkoznak, — én szerintem nem lenne rossz tanács, a' rendöröknek eldobandó farkányáról a' lángvörös posztóhajtokát felhasználni lámpabélnek. Fogadják el önök tanácsomat, és tartsák is meg, mint megtarták egy már Istenben boldogult polgártársukét, ki azt mondá böles belátásának kinjaiban: „die Lumpen brauch'n kha Lamp'n”. — Minden következő levélben meg akarom említeni az e' tárgyban leendő lépést vagy tespedést; és ezt szükségképen teljesítem, — ámbár tudom, a' könyökemen is kibujnek, ha elhallgatni akarnám.

A' soproni német színháznak egy igen érdemes tagja, méltán a' művészek közé sorolható; a' neve: R ö d e r. A' napokban jutalomjátékaul adá Szigligetinek Megerle asszonytól szabadon (?) át- és agyondolgozott „Deserteur”-jét. Fulladásig tömött teremben a' színész jelesen működének, sőt mi több: az énekek magyarul énekelletének — jól, miután nemetül sem tudnak jobban énekelni. — Szigligeti nehezen látta ezt az agyonkeresztelt irodalmi szörnyeteget, melynek édes mamiája csak Megerle asszony, — keresztanyja pedig valami bécsi kofa lehetett, — különben feloldoztatná magát e' nagy dicsőségű felírástól: „Szigligeti után!” *) — A' művész Rödert én is megtapsolám.

A' nőnevelés érdekeiben is egypár szót. — A' mostani fiatalságot, a' nemzeti-ség gyenge növényzete mellett, kertészlegénynek semmiesetre, legfeljebb karónak tudnám használni. Ezeknek az urfiaknak mindegy: akár olasz, akár francia, akár zsidó, akár angol, vagy cigány legyen a' faj, mely vállaira kapaszkodik; békén és közönyösen elszenvedi — csak pénze legyen. Nők körébe két érdekekkel járul: — ha gazdag? elvenné; ha szegény, de szép? — különben reá sem tekint — minden áron elbolondítaná! Esze ágában sincs: — van-e a' nőnek lelkében egy szikrája a' nemzetiségnek és a' szellemi életnek, — a' hanyatló korban is a' házi boldogság biztos öréke? — Ifjaink? megtanulják a' hindostan nyelvet is, ha — a' kedves nem tud magyarul, vagy az — a' magyar szótól göröcsöket kap; — kores leányai ellenben a' hazának — illy gyáva robotosokat szeretnek a' papucs-kormány alá. Fájdalom pedig és tagadhatatlan! kisebb nagyobb kivétellel, ilyenek a' mi ifju uraink. Mondok azért hát én egy szerényke tanácsot! Teremtsük meg csiráját egy szebb jövőnek! növeljük a' gyengébb nemet a' hazának szeretetében édes magyar nyelvünkön, és ennek ragyogó harmatában kelend egy más fiatalság, mint a' mostani százféle gombafaj, mellyel többet ért Hunyady korában egy érett vargánya. Ugy van, édes városi tanács! áldozzunk ezer pengő forintot évenként, — hozassunk értelmes magyar nevelőnőt, kinek ápoló karjai alatt — a' mondott öszvegen kívül fejenként fizetendő díjért növekedjék a' polgárleány, és némely elemzetteleniedő főrangú hölgy. Ez volt harmadik része beszédemnek, 's mig ezt előtettek újra megrágni szerencsés lehetnek, — eddigi erős, de őszinte hangomért bocsánatot kérek, és boldo-

*) Ha tetszik Szigligeti urnak, leirom egyszer neki a' Kain kezek közt kiabáló Ábel-vérnek egész alakját.

gabb esztendőt kívánok. Szerettelek én titeket, ámbár szeretetem sajátos módonban nyilatkozott; — lám a' spanyolnő kedvesét harapja, — az olasz nő karmolja és nektek soproniaknak mindig az orrotok alá reszelgetni legnagyobb szeretetének jeléül tartá a'

M a g y a r b o r s.

U. i. A' „Pesther Zeitung“-nak egyik legközelebbi számában sup. Kis Jánosnak halála hirdettetik. — Jó izűen nevetve olvasá a' derék öreg ur a' siri dalt, melly nem az ő halálát adá tudtára a' soproniaknak, hanem a' nevezett lap kerekének bomlását. — A' jó öreg urnak számos évet kívánunk.

ANTHROPOLOGIAI KÉPECSKÉK.

1. Öt szerfölött megterhelt szekér vonul egy nagy műhely vagy raktár felé. Terhők nem egyéb durva 's idomtalan anyagnál, mellyet a' műhely 's raktár munkásainak lankadhatlan szorgalom által nemcsak használható, hanem szép kelmévé is kell átdolgozniok. A' szekerek, miután terhőktől megszabadulnak, új anyagot hozandók, ismét megindulnak, 's hoznak annyit, a' mennyit egy egész emberkor^s zakon át gyűjtöttek; ha t. i. a' hosszú uton valamelyikök vagy föl nem dül, vagy bármely véletlen szerencsétlenség által tetemesebb kárt nem vall. A' raktár 's műhely urának főfoglatossága: hogy a' durva anyagot átvegye, osztályozza, rendezze, 's annak czélszerű földolgozását bölcsen elintézzé. Ha az ur hono nincs, az anyag vagy halomra gyűl, vagy elszórva hever itt-ott, 's nagyobb része romlásnak indul; ha pedig ritkán van honn, 's ekkor sem eléggé szemes: lankad a' munkások szorgalma, 's kötelességeiket vagy épen nem, vagy csak igen hanyagon teljesítik; 's miután a' hozott anyag haszontalanul hever, a' szekerek is mindegyre kevesebbet hoznak 's raknak le; de anyagot hozniok mégis okvetlenül kell, mert ezt úgy igényli a' fölsőbb parancs, 's tekintely, mellynek hódolniok illik. (Ismeretheetség.)

B e é l y F i d é l.

MI HIR BUDÁN?

VASPÁLYA-REFORM. A' szellem országa végtelen; 's határtalan benne a' találmányok mezeje. Mennyi jeles találmánnyal lepte meg az emberiséget az utóbbi ötven év, 's még mennyi dolog van, minek feltaláltatni, felföldöztetni kell! Az újabb találmányok hozzászoktattak bennünket, hogy semmi sincs hihetlen, mi a' szellemi lehetőség határai közt fekszik; 's megszokandjuk még azt is, hogy semmi sem lesz meglepő, bármi nagyszerű legyen is.

Az újabb kor egyik legfontosabb találmánya a' vasút. Minden új ügy csak fokként tökéletesíthető. Tökélylyel nem születik ember a' világra, nem lép ki találmány a' napfényre. Kell lenni alapoknak, mikre a' szellem építhesse magasabb emelkedéseit; kell lenni előzményeknek mikre a' fejlemények támaszkodjanak. A' legnagyobb lángész sem juthat rögtön bizonyos eszmékre, mellyek csak kellő előzményekben kereshetik gyökereiket. Óraművet feltalálni lehetlen vala, ha egyszerű kerék és emelcső nem létezik előbb. A' vasutak elméletei és gyakorlatainak kelle az eddigi előzményes tekervényeken tévelygeniök, míg végre ezek nyomán felszárnyalhasson egy tökéletes rendszer. Épen a' rendszerek hiányai, épen azon bonyodalmak, mellyekbe az ügyet egyes nehézségek, tökéletlenségek 's hiány keverék, szülhetik a' szükséglet egy jobb tökéletesb rendszerre, 's épen e' szükség érzete, ezen tudományos sovárgás sarkalhatja a' szellemet, egybevágó 's akadályokat öszhangzással legyőző rendszerek teremtésére.

A' találmányi szellemnek nincs kiváltságotl hazája, 's azért neha épen azok, kikhez legközelebb fekszik valamely ügy, kik úgy szólván, benne usznak az ügy hullámaiban, nem látják a' messzebb virulat szigetét, mert nincs elégséges nyugalmuk, magukat a' megszokottság bilincseiből felszabadítani. Így történhet, hogy ott, hol a' vasutak még idegen növényként alig csirázni kezdenek, olly hathatós eszme támadjon, melly virulatukat nagy mértékben elősegítse.

'S ez eszme megszületett Kliegl hazánkfia agyában, 's az eszmét megtestesíté az ő megtörhetlen fáradozása. Nem részletes javítás ez csak, mivel a' derék feltaláló a' világot megajándékozni akarja: hanem teljes, általános, egész reform, melly ha létesíthető lesz, hallatlan pénz-, erő-kiméllést 's a' lehetetleneknek hitt feladatok megoldását eredményezendi. Nem tárhatjuk itt ki a' találmányok mibenlétét, csak annyit mondunk: hogy azok mind a' vaspálya építési módjára, mind a' gőzmozgony alkotására, mind az utaskocsik átalakítására vonatkoznak; annyit mondunk: hogy e' találmányok olly görbületeket mutatnak, nemcsak calculusban, de mintában is valósitva, minők eddig lehetlenek valának; annyit mondunk: hogy olly emelkedéseket győz le e' rendszer, minőkről eddig álmodni sem lehetett, 's hogy mindezek mellett aránylag az erőnek egy tetemes része, a' költségeknék pedig legalább fele megkiméltetik. Hogy mindezen előnyök gyakorlatilag is kimutattassanak, négyszáz öles eliptikai próbapályára van szükség, mellynek azonban költségeit maga a' feltaláló nem fődőzheti. Valóban sajnos, fölötte sajnos volna, ha illy nagyszerű jövőndővel kecsegtető ügyet részvétlenségből elszalasztanánk kezeink közül; ha nem találkoznának pártolói, kik némi lelkesedéssel egyesüljenek a' kísérletre, 's a' szükségelt 400 öles pályára az aránylag csekély — pár ezer forintnyi — költséget megajánlják.

Mechanikus nem vagyok, 's így érdemlegesen a' dolgot megítélni nem bírom; de a' szerint, a' mi mintában igaz, az elv tökéletes kimutatása szerint, lehetlen, hogy nagyszerű reményeim ne legyenek; mert ha annak, mi számadat-, rajz- és mintában áll, csak fele áll is meg a' valóságban, még mindig roppant az eredmény.

Olly vaspályákon, mellyek már készek, vagy félig-meddig készek, e' rendszert természetesen nem alkalmazhatni, mert nem fogják az alig megépült költséges művet felbontani az új rendszer kedvéért: de igen is alkalmas ez új találmány még csak épülendő vasutakra, különösen ollyakra, mellyeknél a' meredek emelkedés az eddig legyőzhetlen akadályok közé tartozik. Illyen a' többek közt a' fiemei. Ennyit csak érintésképen, az illetők meg fogják érteni, ha — akarják.

Ezeket röviden elmondani hazafiúi kötelességemnek tartottam, nem mintha hinném, hogy e' csekély szózat lökést adhatand az ügynek: hanem hogy legalább el legyen mondva, mire annak idejében hivatkozassunk, ha netán valamely külföldi, ez eszmét is ellesve, eltanulva, ellopva langeszü hazánkfiától, a' találmányt külföldinek keresztelni szemtelenkedendik. Igen, elmondám, hogy legyen miért pirulnunk, ha netán szükkeblűen elbocsátva a' művészt körünkől, nagyfontosságú találmányait messze külföldön valósitandja. 'S ez nem üres vagy épen gyermekes fenyegetés, mint talán némellyek hiszik, hanem olly valószínű lehetőség, minő valószínűvé már előlegesen kötött szerződések csak tehetnek valamely ügyet. Jól értsük a' szót. De ő, a' langeszü 's melegkeblű honfi, még egyszer kínálja sybillakönyveit honának, mellynek szent földétől könyező szemekkel volna elszakadni kénytelen. — Ismétlem, ne lökjük el ezen dicsőülésünk- 's anyagi hasznunkra szolgálandható még most hazai sajátunkat hideg részvétlennül magunktól. Jól tudom, ész és megfontolás nem enged illy nagyfenekű ügyben hanyathomlok rohanni, szalmalángú lelkesedéssel felkarolni, hogy talán késő bánattal adózunk csalódásunk mámorkepeinek: de vizsgáljunk legalább, uraim, honfitársaim! vizsgáljunk, kísértésünk, ítéljük és győződjünk meg! Erre illy nagy vállalatoknál nemcsak az erszény érdeke, hanem a' magasabb hazafiúi kötelességek kellő felfogása is hangosan felszólít. 'S ha meg nem felel az eredmény a' feszült várakozásnak, ám vessük el, kárhoztassuk az eredményt; de a' magasra

szárnyaló szellemet e' honfiban még ekkor is tisztelni kellend. — Isten veletek, drága hazámiai; ha Kliegel vaspályája sikerül, ne feledjétek: hogy az ujjabbkori találmányok legnagyobbszerűinek egyike magyar találmány! Ney.

PESTI ÉS NEMZETI KÖR. Legközelebbi számunkban említők, miszerint a' két kör közt, a' jelen körülményekben sokak által ohajtott egyesülés létre nem jöhetett. A' dolog röviden ekkép áll: — A' ,nemzeti kör' közgyűlésileg levelet nem a' ,pesti kör'-höz, melyben ezt barátságosan felszólítja egyesülésre, kimutatván, miszerint azok, mely miatt a' ,pesti kör' elvált, t. i. a' nagyobb szállás miatt feltett megcsökkenés a' pénzerőben, a' ,nemzeti kör'-nek mostani állása mellett többé föl nem állhat. — És a' ,pesti kör'-ben viszhangra talált ezen barátságos fölhívás, mert azon őszinte rokonszenz-jelül tekintetek, melyel az egyesület többsége viseltetik nemcsak a' régi barátság emlékénel fogva hozzája kötöttek, hanem azok iránt is, kik e' társulat alakulása óta választáltak annak tagjaivá; és mert a' ,pesti kör', mely különben is nem olly célból alakult, hogy magát a' ,nemzeti kör'-rel ellenséges állásba helyezve, örömet nyujtson az erők megoszlásán kárörvendezőknek, hanem hogy, mint testvértársulat, bár külön termekben 's külön formák közt, ott, hol nemes czélok munkára intenek, kezét fogva hordja köveit a' közös épületéhez — meg van győződve: hogy a' társasélet magasabb céljaihoz csak egyesített szellemi erő vezet, 's hogy azért ennek előállításán munkálni, főleg napjainkban, midőn a' socialis téren keletkező szövetkezősek éberségre 's szilárd összetartásra hívják fel az elvrokonokat, a' haza minden polgárának legbensőbb kötelessége. — Azonban a' szellemi erők csak ott egyesülhetnek 's csak ott állithatván elő szép eredményt, hol az egyesek közt a' közös cél-, irány- 's eszközökre nézve határozott 's nyílt egyetértés uralkodik, a' ,pesti kör' őszinte kimondja, miszerint alakítóit főképen nem azon erőnfelüli tehervállás, mely inkább jogos alkalmul, mint okul szolgált a' visszavonulásra, hanem annak tapasztalása indítá uj társulat alakítására, miszerint azon irány, melyet követni ő az egyesülés főfeladatul tekintett, az egyéni meggyőződés különböző volta miatt a' ,nemzeti kör' számossb tagjai közt rokonszenvre nem talált, 's minek következtében az ellenkező vélemények tisztelésével leginkább megegyeztethetőnek látta, saját elvei- 's céljaival visszavonulva, ezek zászlója alatt egymás közt egyesülni. Hogy tehát a' kívánt benső egyesülés valódiilag elérthessek, legelső nélkülözhetlen feltétel: a' szétágazást 's ellenkezőseket megszüntetve, egyetértőleg meghatározni a' közczélt, melyre egyesülni kell 's az eszközöket, melyek által az elérhető, — 's ennek okáért a' ,pesti kör' a' ,nemzeti kör'-höz intézett levelében emezt felszólítja: oszlojék fel egyelőre mind a' két egyesület, miután t. i. mindegyik egy-egy, huszonnégy tagból álló választmányt nevezett ki a' másik egyesület tagjaiból, mely ujonan dolgozza ki azon alapszabályokat, melyek a' közös czélt 's eszközeit meghatározván, az egyesülés központjául szolgálóndanak. Ez alapszabályokban a' ,nemzeti kör' czim megállapittatván, fejeztessék ki, mikép a' két egyesült társulat terhei 's jövedelmei közöseké váltak; továbbá, hogy az egyesület ne legyen kénytelen, tagjait minden áron szaporítani: az évi részvénydíj legalább 15 pforintra határozassék. — Az alapszabályok ekkint kölcsönös befolyással megállapittatván 's magát mindket egyesület ideiglenesen fölsozlottnak nyilvánítván: egyiránt minden tagjaik közül, kik azon alapszabályok mellett egyesülni kívánnak, abbeli szándékukat e' 48 tagu közös választmány előtt jövő 1846-ki januar 1-ő napjáig jelentsék be; 's az ez által megválasztandó tagok öszlete uj-év után egybegyűlvén, az egyesült társulatot alakultnak nyilvánítsa, tisztviselőket válaszszon 's határozza el: a' Kunewalder- 's Horvat-házi két szállás közül melyik legyen megtartandó? A' ,pesti kör' ezen felszólítását azon reménnyel fejezi be, hogy illy eljárás által el fog éretni mind az, hogy az egyesülendett társulat köréből a' h e t e r o g e n elemeknek egymást téllenségre nyűgző 's a' czél megközelítését akadályozó harcát az egyetértés szelleme eltávolítandja 's a' társalgást, valamint a' közműködést is, ama jótékony egység fogja jellemezni, melynek emléke még

az előbbi évekből megmaradt; mind pedig az, hogy ez által az egyesület jövő virágzásának szilárd alapja megvettetik. — A' nemzeti kör' ez egyesületi fölszólításra, mely az egyéni érdekeknek a' közérte mellőztével őszinte komoly megfontolást igényel, azt válaszolá, hogy ilyen, az egyesületek eszméjébe homlokegyenest ütköző föltételeket el nem fogadhat, nem bir joggal elfogadni, — mi azután a' pesti kör'-nek rákövetkezett multheti közgyűlésében tudomásul vétetett. — Ismételjük, miszerint a' jelen körülményekben sajnálkoznunk kell, hogy a' többektől ohajtott egyesülés meg nem történt: de ha már így vagyunk, kívánjunk legalább békés összehangzást, állandó rokonszenvet a' két egyesületnek, melyek mindegyike számos olly férfit számlál keblében, kik irodalmunknak 's politikai világunknak diszei 's kiket, a' közös jó czélokra mindenütt összemunkálókat, itt különválva sajnosan kell látnunk; 's ezen lelkes tagoknak annak idejében közbejárásától reméljük is, hogy ha végkép elenyészik is kilátásunk, a' két egyesületet egy testté olvadva látni, legalább mindenütt, hol közremunkálás leendne szükséges, egy lélek fog a' két testben uralkodni!

A' hajóhidat mult kedden, f. hó 16-kán, csakugyan kiszedték, miután már october végén készultek hozzá 's bizonyos ujság azt hirdeté k e d d i számában, hogy mult éjjel szerencsésen megbomlott.

A z u j h i d n á l, mint beszélük, e' telen egyik oszloptól a' másikig köteleket akarnak huzni 's azokon a' gyalogmenők számára utat csinálni. Ha e' tervből nem lesz semmi, azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy l e h e t n e belőle valami 's hogy Angliában akármilly helyen, hol a' közlekedés olly élénk, mint testvér-városaink közt, ezt már régen megpróbálták volna.

A' tudóstársasági kis gyűlésben mult hétfőn, számos tagok jelenlétében, tartá székfoglaló beszédét a' Honderü' szerkesztője. A' felolvasott értekezés Milton 'elvesztett paradicsom'-a fölött igen érdekes volt 's t. collegánk ügyességét 's sokolvasottságát tanusítá.

A' nemzeti ujdonságiró azt mondja, hogy a' fiatal Thein d e l nek eszeágában sem volt a' pesti kör'-ben hangversenyt adni: mi pedig hiteles kutfők után mondhatjuk, miszerint az említett kör, gr. Károlyi Györgyné ő méltósága által Theindl nevében, fel volt szólítva, hogy tág és szép teremét e' czélra átengedni sziveskedjék. — Collegánk tehát hibásan informáltatta magát; egyébiránt a' világ ezért nem fog elsülyedni: 'él magyar, áll Buda még!'

A' német, c o n c o r d i a' Pesten, mely szép ellentétet képez a' magyar discordiával, hasonlólag számos tagokkal dicsekszik. Élvezetei nem nagyok, de válogatottak: tagjai zene, költészet 's Barabásunk gyönyörű rajzainak szemléléseivel mulatnak. — Minap bizonyos egyén, kit az egyesület nem választott tagjának, egy levéllel boszulta meg magát rajta, melyben a' választóknak tudtára adja, hogy 'a' finom liszt is á t e s i k a' szítán 's benne marad csak — a' k o r p a l' Mit mondanak t. olvasóink ezen colossalis vitzhez?!

E g y s z e r e n c s é t l e n p á r b a j közbeszéd tárgya városinkban. Két fiatal ember, kártyázás közben összekapva egymással, párbajra keltek pisztolyokra. A' kihívó halálosan megsebesítettett, a' másik megszökött.

A' b u d a i n é m e t s z i n é s z e k r e v o l t á l n a k: a' haszonbér-lő már több hetek óta nem birja őket fizetni, 's ők nem akarnak játszani; egy pár előadás már el is maradt. Hire van, hogy Szerdahelyi magyar társasága fog meghívni, melynek azután állandóul fog e' színház átadatni. Bizony ideje is volna, magunkhoz térni. A' német komédia ideje lejárt, magának a' németnek sem kell többé; a' pestis is csak rémitő erőltetés tartja még, 's azért erősen reméljük, hogy a' magyar, rövid idő múlva, olcsóbban jutand hozzá, mint gondolja; hadd eviczkeljen még egy darabig!

A' SZIBIRIAI NEVELŐ.

Hogy korunkban, melyet a' fölvilágultság korának szoktunk nevezni, számtalan a' tanító 's nevelő, ki különös 's önfejből szülemlett, de nem mindenkor helyeselhető elvekből indul ki a' nevelés és tanítás fontos munkájában, tagadhatlan; és hogy sokszor a' nevelés csekély sikere csak a' szétágazó, sőt ellentétes elvek alkalmazásában alapszik, szinte bizonyos.

Midőn jelen allusionk cziméül „a' szibíriai nevelőt“ választók, e' melléknév alatt nem csupán Szibériából származottat vagy ott foglalkodó nevelőt akarunk t. olvasóink által értetni: hanem akármely vad- 's ferde elvű tanító- 's nevelőre is irányunk, ki egymaga többet képes néhány nap alatt veszélyes elvei által rontani 's pusztítani, mint más józanabb elvűek évek alatt építeni. — De hagyjunk föl a' hosszú bevezetéssel 's térjünk egyenest a' dologra át.

A' XIX. század mult tizedében azon szerencsétlenség éré egy házaspárt, mely viszonyos szeretet-, tisztelet- és bizodalommal ölelé egymást, 's a' legnagyobb béke- 's megelégedésben éle: hogy egy hosszabb utazásban, melyre őket némely dolgaik elintézése elmellőzhetlenül kényteté, békes házasságuk záloga, egyetlen fimagzatjuk Ödön eltévede. A' szülők mindent elkövettek, mit a' szülői szeretet és gondoskodás igényelt, de hasztalan volt minden kérdés 's hirdetés: fáradságuk 's gondoskodásuk siker nélkül maradt 's édes magzatjok hollétének nyomára semmikép nem juthatának; vigasztalhatlanok voltak; 's később közhiedelemmé vált: hogy vagy vízbe fult, vagy valaki gonoszlelkűleg a' kecses kisedet elorozta. Azonban Ödön később, távol szülői házatól, a' zordon éjszak egyik vidékén megtaláltatott; de miután nevelését senki magára vállalni nem akará, házról házra, kézről kézre ván-

dorla az ártatlan kised. Végre a' szerencsétlen gyermek valamely nagy hirű nevelő 's tanító tudomására juta , kit nevelési elvei mintegy kénytetének az elveszett gyermeket sajátjául elfogadni 's illendő kiképezéséről minden lehető módon gondoskodni. A' gyermek sajátzerü elvek szerint neveltetik 's a' tudományokban jeles előmenetelt tön; 's bár a' vigasztalhatlan szülők nem szüntek is meg édes magzatjuk hollétét szorgalmasan nyomozni : mindazonáltal évek multanak már 's ők fiukról semmit nem hallhatnak.

Egy nap , midőn ép Isten házából térének haza és honn szeretett Ödönükéről beszélgetnének egymással hosszabb ideig , egyszersmind az atya nyilatkoznék: miként ő már minden reménnyel fölhagy gyermekének még egyszeri birhatása felől; az anya pedig istenbeni bizodalmát fejezné ki: azon örömdetes hir hatá meg a' véletlen öröm által meglepett szülők fülét, hogy messze földön, az éjszaki tartomány egyik helységében, valamely nagy-hirű nevelőnél egy talált gyermek tartózkodik és képeztetik. A' szülők figyelemmel követék a' hir nyomát 's a' vett tudósítások olly örömdesztető ismerőjelekről szólottak , mellyek őket egy pillanatra sem hagyák kétkedni, hogy a' kérdéses gyermek senki más az ő kedves Ödönükél. Ennek következtében gyorsan úgy intézkedtek , hogy egyetlen magzatjuk egyik rokonuk biztos kíséretében minél hamarább, mint jogos tulajdonuk, visszahoztassék a' szülői házba. A' nevelő jóllehet sajátjának tekinté már a' talált gyermeket , mégis a' szülők jogos követelésének ellent nem állhatott; 's így kénytelen vala a' nem sokára megérkezett rokonnak átadni a' magzatot 's annak biztos őrizete alatt visszaküldeni a' szülőknek ohajtva várt tulajdonukat. Mielőtt azonban Ödönt szülőinek visszaadá , utolsó kötelességének tekinté 's vélé, az eltávozandó gyermeknek némelly tanácsokat nyújtani 's röviden azon elveket előtte megfejteni 's magyarázni, mellyektől jövődö boldogsága 's üdve függendne; azért is a' következő szavakat intézé hozzá:

„Szeretett Ödönöm! atyád értelmes ember , mint általában minden férfi az: azért hódolj és engedelmeskedjél folyton tanácsainak; atyádnak mély belátása és tapasztalása van mindazokról , mellyeknek életed pályáján át mindenkor hasznukat veendheted; ő nyugalmasan és hideg megfontolással szokta a' dolgokat megvizsgálni; tévelygés és szemfényvesztés távol van szilárd 's komoly férfiúi jellemétől, 's az ő józansága megóvjá őt tévutaktól és olly határozatoktól, avagy cselekvényektől, mellyeket későbbben megbánhatna: azért iparkodjál e' szép erények birtokába juthatni azon arány- 's fokban, millyenben azok édes atyád legjelesebb sajátosságai. Tanuld, fiam! szeretett atyádtól azon eszélyességet, melly minden perc- 's pillanatban megtudja okosan fontolni és vizsgálni az eszközöket , ezeknek gyengeségét 's hatályait; 's melly egyszersmind a' legparányibb tény- és miveletnél is föl tudja 's akarja bölcsen számítani a' lehető következményeket: 's eredményeket, mellyeket a' cselekvények szükségkép maguk után vonnak; ezt teendve, fogadom: a' legszerencsésebb 's boldogabb halandók egyike leendesz a' világon. Szóval, hogy

minél rövidebben sokat mondjak, mindazt, mi földi boldogságodat biztosítja, üdvödet eszközli 's előmozdítja 's téged a' hon hasznos 's értelmes polgárává, az emberiség méltó tagjává teend, egyedül és kizárólag csak édes atyádtól tanulhatod. Azért még egyszer emlékeztetlek 's intelek: hódolj 's fogadj szót örökön atyádnak."

"S mit szóljak anyádról? Anyádhoz, mint általában bármely nőszemélyhez, épen nincs bizodalmam; mert tudom bizonyosan, hogy őt a' legcsekélyebb 's pillanatnyi benyomás is képes elragadni, mi veszélyes dolog; az ő előszeretete, mellyel e' vagy ama tárgy iránt vonzódik, többnyire megfontolatlanság- és szenvedélyességre fajul el, mi ép úgy árt a' család egyéb tagjainak, mint általában a' bűn 's vétek az egész emberiségnek; cselekvényei- és miveleteiben távol sem a' nyugalmas megfontolás, az alapos eszmélkedés, a' következmények 's eredmények szigorú tekintetbe vétele vagy az eszközök czélszerű megválasztása 's alkalmazása vezérli őt: hanem a' rokonszenv és lelkének homályos, öntudata. Édes fiam! — anyád ugyan sokszor cselekvények- 's tényekre fog serkenteni, ösztönözni, 's tán néha némi erő- és hatalomnak kifejtésével azokra kényszeríteni is: — de szájából te soha sem fogsz elveket és alapokat hallani, holott mégis akármely tény és cselekvénynek okvetlenül ezeken kell épülnie; kiváltképp pedig azt kell főleg lelkedre kötnöm, hogy anyádnak nézeteit és tanácsait, a' religio 's általában az erkölcsi 's vallási tárgyakra vonatkozólag, szorgosan kerüld 's azoknak soha ne hódolj, mert anyád nem bír elegendő tudomány- 's képességgel, mellyel neked a' vallás titkait és igazságait világosan 's értelmesen megmagyarázza, avagy az alapelveket, mellyeken a' vallás igazságai nyugszanak, tisztán kifejtthesse; ő töled legfőlebb vak hitet 's engedelmességet fog követelni, illyentől pedig szükségkép vissza kell borzadnia a' komoly férfiúi jellemnek. Azonban nem akarom anyádat ócsárlani és becsmérteni, mert mégis csak anyád, 's te, mint fiu, némi tisztelettel tartozol iránta viseltetni: de annyit mégis minden hízeltetés-, sőt a' legőszintébb szeretettel mondhatok: csak úgy 's akkor fogod mindenha a' legjobb 's biztosabb részt választani, ha értelmes atyádnak föltétlenül hódolandsz és engedelmeskeddel mindenekben; anyád szavait és tanácsait pedig mindenkor szigorú bírálat és megfontolás alá vetended."

E' szavakkal 's intéssel bocsátá utnak tanítványát vagy fogadott fiját a' szibíriai tanító. 'S mit mondjunk mi, vagy mit fogtok ti, édes hazám tanítói 's nevelői e' bucsuszavakhoz mondani? Nemde röviden csak ezt: „e' tanító balgatag 's oktan ember volt“? ugyvan; de kérlek egyszersmind benneteket, vizsgáljátok meg jól önmagatokat, valjon nem cselekedtek, szóltok-e ti is gyakran ép úgy tanítványaitokhoz, mint a' szibíriai nevelő? Az a k a r a t szinte gyermek, mellynek atyja az é s z, anyja pedig a' k e d é l y 's é r z e l e m; a' többit, t. olvasó, különösen nevelő 's tanító, gondold el önmagad, de eszmélkedéseid folyamából ki nefeledd soha a' negyedik pa-

rancsolatot, melyet Isten a' zsidó népnek adott Mózes által, 's mely így hangzik: „Tiszteld, becsüld atyádat, anyádat, hogy hosszú életű lehessen e' földön.“

Beély Fidél.

HÁROM PHIDIÁS ÉS EGY SZOBOR.

(Vége.)

V.

A' hetedik év történetdús időszakot nyitott az imádott gyermek életében. Ekkor látta t. i. Kalári asszony szükségesnek, Tóbiáskát elvállasztani; de megessvén szíve rajta, az anyai tej kárpótlásába naponként egy meszely bort rendelt Tóbiás hét éves eszének ápolására. Venczel ur philosophiai nézeteit e' tárgytól sem vonván el, gyönyörű beszéddel mutatá meg: hogy az agy sem a' régi Rómában, sem a' mai Czinkotán, más nem levén, mint egy száraz malom: következőleg ha ebbe lovat akarnak fogni, szükség, hogy a' garadra is öntessék valami; vagyis: hogy bekullogott már azon idő, melyben Eufrates de eadem a' meszely bor „török-muzsikája“ mellett, hősi lélekkel az „ABC“ ellenséges seregeinek neki-csapjon, 's a' bötüket, a' tudományok eme egyszerű lakatait, ismerni tanulja, 's azokat megegye egyenkint 's mindenestől, mint az erdei szalonkát szokás.

Eufrates ezen időtől fogva, minden két-hétben felváltva egy betűt magolt be's egy betűt tanult meg írni. — Oh, mi rendkívüli dolog! — mondjátok... De keresztény hallgatóim! jelen kell vala lennetek a' tanítás óráján, 's látnotok, a' mint professor ur, rekedt hangja kíséretében, rőfnyi mutató-vesszővel a' kisententiázott ártatlan betűt agyba-főbe szurkálva Eufratest oktató, a' legkegyesebb közönség pedig, Kalári a' jó Mártonnal, fület hegyezve mögöttük áll vala! Illyenkor a' szerelmes házaspár világosan látta mindég, a' mint a' K vagy M betű a' könyvből Tóbiás homlokára teszi először egyik lábát, majd másikat, aztán derekát; végre a' hatodik, hetedik nap felé ágastól bogastól egyszerre csak bezuhan velejébe, mint vasmacska a' Tiszába.

De maga Venczel ur is, megfoghatatlan, de igen mindennapi állatással annyira meg volt elégedve növendéke elmebeli emésztésén, hogy fel-fogását — bojtortvány-várnak, emlékezetét — kaszatömlőcznek, képzelőtehetségét — laterna magicának nevezte, 's nem egyszer monda teljes örömmel: komám asszonyomék! jaj annak a' sornak, annak a' könyvnek, melyre ez a' fiú pár év múlva, ha olvasni megtanul, rá veti szemeit!

Mindezekre azonban Buczkó Eufrates oda sem hederített; hanem bizton követvén csillagzata nyomdokait, evett ivott, 's ezek szerint hizott — anyja

reménye alá; mindenkor pedig, mikor a' két előbbi szükség nem háborgatta: hallgatott vagy aludt, 's ha szerencséjére álmódott is, akkor néhány gondolat megfordult agyában; mert különben nappali eszméinek számát nem merete volna eke elé fogni az alföldi gazda, 's ezek is úgy ismerék már egymás sovány oldalbordáit, mint tiz évig egy kenyéren élő zsellérek kölcsönösen étvágyaikat.

VI.

Több év tele el, mialatt Eufates, Venczel ur oktatása alatt, olly szörnyű előhaladást tön mindenekben hogy őt lóháton sem érhetne volna utól más közönséges ember a' faluban; Venczel ur legalább azt hitte, hogy valamint egy tornyot adott az Isten Czinkotának: úgy egy észnél sem többet, 's hogy ennek széke a' 'de eadem' koponyájában van. 'S valóban Eufatesen első pillanatra meg is tetszett a' rendkívüliség, 's csak látni kelle őt, az ő gyöngé pofók arczát, azokat a' nyugton álló juhszelided szemeket, azt a' hatalmas dongáju koponyát, 's ezekhez zömök testalkatát, furkóöntete egész hűségében, az imádott zöld hüvelyben, 's fölséges kordován csizmákban, melly öltözetben őt Márton gazda a' Csizio szerint járatá vala — csak látni kelle. mondom, mindezeket, hogy az ember megszeresse őt, miként megszereték vala őt a' czinkotai psychologus legyek és szunyogok, dongók és darázsok — akár aludt ő, akár evett ő, akár hizott ő 's ért magában, mint a' noszpolya a' pelyva közt!

Nem csuda tehát, ha ezek szerint a' három életvezérnek is folyvást nagy kedve telt Tóbiásban, kik is midőn drága magzatjok tizenkettedik születési évnapja beköszöntene, korán érő tökélyeinek méltánylatából azon törek fejeiket: mint lehetne Tóbiást ezen korával együtt halhatlanná tenni? Venczel ur azt javasolta: hogy festessék le. De mivel Czinkotán képiró nem volt, Kalári asszony inditványa fogadtatott el, miszerint kíváná: hogy ha már a' körülmények miatt Tóbiáskát lerajzoltatni nem lehetne: születése napjára legalább — mázsálnák meg! Mire nézve tehát, születése nagy napján a' helybeli mészároshoz kísérek Tóbiást, hol is rövid buvárkodás után nyilvánvalóvá lön Czinkotán: hogy a' szeretett magzat, korának 12-dik évében, kordovány csizmaival, 's minden ritkaságaival együtt 77 fontot, 19 1/2 latot, 2 nehezéket, 's négy egész babszemet nyomott!!

Eufates birtokainak ezen nem kevésbbé dicső, mint a' nevelés pályáján ujdonuj felbecsültetése után négy hónapra ünnepélyesen vezeté át tanítványát Venczel ur a' szülői házhoz.

A' mentor agg arczát már menőben öröm futotta el, 's rendkívüli feszes léptei, hátraszegett nyaka 's minden legparányibb mozdulata mutatták, mikép a' reá váró kövér pillanat — mellynek szellemi szürete elé teljes étvágygyal megyen — nem egy napi kapálás gyümölcse. Baljában a' professzorság egyik clenodiumát, egy különösen veneralt nádpálczát tart; jobbjával

Eufratest vezeti, kire minden harmadik lépésnél féltékeny szerelemmel néz le, mint valami nyertes rescontora. Eufrates teljes egészségben, azonban minden feltünőbb változás nélkül, lesütött fővel ballag mellette; nyakából e' túltelt, embernyi gyermeknek a' jóviselet és tanulás végetlen jutalma, egy — réz-csillag lóg le paprikaszínű szalagon, 's versenyt játszik a' szélben kordovány-csizmái művészi bojtjaival.

Most a' pitvaron át a' szobába lépnek; Venczel ur egész fontossággal megáll, Márton gazda pedig föltekint, 's ama tisztelettől ösztönöztetve, mely fia láttára meglepte, szó nélkül lekapja sipkáját. Kalári asszony nagy szemeket vett, 's e' felett egy igen édes mosolyt „spendiroz“ a' jelenethez, majd különös előérzetből a' kotlós tyúkra egy üres zsákot dobván a' kuczkóba, hogy zajt ne üssön, maga is némán csípeire teszi kezeit.

Venczel professor ur még mindegyre hallgatott; Eufratest pedig annyira feszben tartotta az érdemkolomp, hogy nem merte nyakát mozditani. Most azonban a' mester előlép, 's mediumra taszítván őt, szertartólagosan nyul zsebébe, honnan ezuttal már nem a' Csiziót, melyet valódi — angolberetvának 's pestisnek tartott gyerek kezében: hanem a' kalendáriomot elővevén, kinyitá azt a' planétáknál, 's ily szókkal Eufrates kezébe adá:

— De eadem — mond professori bassussal, 's nem minden hegyke-ség nélkül — olvass! . . . ne félj semmit, asine! bátran, fiacskám! — 's ezzel lábával indulóul egyet dobantott. Mire Eufrates, némi higgadt készület után, az „ábeczését“ ama jól ismert énekszerű borzadalmas dongásán olvasni kezdé.

Kalári asszony, mindjárt az első szavaknál hátralépett csodálkoztaban, 's kezeit egy Mucius Scaevola szigorával csapta össze; mig Márton gazda merő figyelemből olly buta képet csinált fia tudományához, hogy odafönt a' mindentudó kilencz muzsa fülig elpirult bele.

Ez alatt professor Bükkösy, mint valami gazdasági magtárt bő évben, ugy teletölte orrát burnottal örömeiben. — Ugy állott ő tanítványa mellett, mint emlékszobor, melyről az elhunyt dicsőnek érdemeit olvashatni. Törődött arca sajátos kinyomatában önszemélyéveli meglegedésének non plus ultrája feküdt, 's vonásait a' teljesület sugáiraival körülpaszamantozta, mig örömkönytelt szemei azon ünnepélyességet fejeznek ki, melyet az égen láthatni, midőn magas boltozatára a' szívárvány, merész iverete egész pompájában, kilép a' felhők kapuin.

— Praestanter, Eufrates! Elég, eszemadta! Derekasan, fiacskám! — hangzék minden részről nem sokára, midőn Tóbiás olvasva az ötödik sorba bele-baktatott, 's egyszersmind a' helyeslő vállveregetések nem különben érték vala hátát, mint a' mennykőcsapás egykoron — Visegrádot. Ez egy óra-negyedig tartott; miután vége szakadván az olvasási próbatét czerimoniáinak, Venczel ur előterjeszté: hogy miután Eufrates már olvasni tud, 's meg is

mázsáltatott: elérkezettnek hiszi az időt azon fontos dolog megkísértésére: egy valjon melyik pályára nevelje őt? Ez — mond — nem csekélység! 's azért elhamarkodni sem lehet. Egyébiránt ő már gondolkozott e' tárgyról 's Albertus Magnus könyvét is meghányta, míg megállapodhatott abban: hogy Eufratest legalább 24 óráig magára kell hagyni: miszerint távol levén minden idegen befolyástól, 's hallgatva a' természet titkos intésére, önmaga válaszszza meg azon tért, melyen lángelméjének gályáját az emberiség javára elindítsa, 's kikössön ott — ama szigeten, mely eddig feltalálva sincs 's mellynek felfedezését a' jelen században, a' tudományok és ismeretek eme kisserű hetivásarán, különben remélni sem lehet!

Sok velős okra végre beegyezének a' szülék professor ur indítványába 's közösen elhatározzák: hogy a' nagy fontosságú próbanap, melyben Eufrates hivatását ki fogja szagolni, a' legközelebbi csütörtök legyen — kizárólag Venczel ur belátására hagyatván a' kísérlet czélszerű elintézése.

VII.

Óra órát tölt, nap napnak ada helyet; de professor ur nem volt megelégedve az idő folyásával; elégedetlenül számítá a' perczeket, 's — kegyetlen praelectiokat tartott. — Végre szerda lett, 's Venczel ur e' napra előre kenyérre szorítá magát, 's Kalári asszonynak is megmondá, hogy legfelebb — birsalmával lakják jól; a' bort azonban, minthogy Noé korában a' kecskéknek is megerősíté már szivét a' búban, mindkettőjük részére fentartotta. Másrészt alkonyattól egész éjfélig az iskolában dolgozott — következőleg rendezvén el annak belsejét:

A' cathedrara tett egy sódart, hozzá egy tányérra félmeszely olajjal vegyített eczetet; egy üveg bort, egy cipót 's egy — fanyelű bicskát. Továbbá

Az első padba: Nagy Pali Nemzeti ujságából 17 számot.

A' másodikba a' Kistükört.

Harmadikba: Pethő Gáspár krónikáját.

Negyedikbe: Kartigám kisasszonyt — 's így tovább a' tudományok 's irodalom többi nemeiből is minden padba, kivévén az — utolsót, melybe mitsem tett.

A' könyveken kívül füvet, virágokat szórt el a' padokba, a' falakat falombokkal, 's ezek szükében 's kertje zöldségei kimeléséből, az udvaron bőven növekedő, ugynevezett m a s z l a g - p a r é v a l rakta be, melly utóbbi plántába igen szerelmes lett e' napon professor ur, miután az nemcsak fehér, t ö l c s é r a l a k u virágaival kedveskedék, hanem szép zöld, ökölnyi nagyságu gyümölcseivel egészen citromerdővé varázsolta az iskolát, — melly körülmény czinkotán kétségkívül jó szini hatással bírt.

Ekkép mindeneket szépen elintéztén Venczel ur, másnap, a' csütörtökök csütörtökének hajnalán, Eufratesért ment, 's felköltvén őt, megfogá kezét 's alvó szülői köréből átvézeté az iskolába.

— Eufrates! — mondá, a' cathedra előtt megállva — itt találsz enni, inni és mindenféle könyveket; holnap reggelig be léssz csukva, dilecte fili: tégy lelked sugallata szerint!

Ezzel az ajtót rázárta 's visszaindult a' komai házba, hol már ekkor mindenki ébren volt. Kalári asszony hangosan zokogott; nagy halmaz testalkotványa ázsiai csomóba görnyedve, mint viruló határhalom vesztegelt a' kuczkópárkányon; hatalmas kontyát az anyai bú tornaereje az egyenes vonalból tüledre fitoritá. — Márton gazda némán ült az asztal előtt 's végtelen keserűségében iszonyu báránybőrsípkáját torkig behúzá fejébe. Mind ezt látva Venczel ur, maga is ollyforma fojtogatást kezdett érezni keblében, mintha éhgyomorra egy zöld kőkényszemet nyelt volna le.

— Majd elvállik, — mond ő, megerősítve szívét — elvállik, mi lesz Eufratesből! elébe raktam a' tudomány minden ágából a' legizletesebb falatokat; ő választani fog! bizonyos könyveket egészen el fog nyűni reggelig, bizonyosakat meg sem érint; amazokra fogom őt nevelni!

Ezek után ujlag megkéré Kaláriékat a' 24 órai nélkülözés szigorú megtartására, mit ismétleg meg is ígérének mindkettén, bár ennek daczára alkonyatig Venczel ur Kalári asszonyt kétszer a' kapuból 's egyszer plane a' nádkerítés tetejéről hozta vissza.

Alig csókolá föl álmából aranyos sugáiraival a' nap az alvó földet: már a' mentor Márton gazdáék társaságában az iskola felé lépdegélt. Midőn az ajtóhoz értek, mindhármokat önkénytelen remegés fogta el, 's professor Venczel ur reszketeg kézzel illeszté be a' kulcsot zárjába. — Most az ajtó föltárult; remény 's teljes érdekvágy közt beléptek 's pillantásaik a' cathedrara 's onnét szerte esének; de a' jövő perczben erős rémület rázta meg tagjaikat: az iskola — üres volt!

A' cathedrán a' megemésztett sódar gyökere, az izmos csont, mint rokkant táblabíró, praesideált; a' boros üveg üresen állott, a' czipó fundamentaliter eltűnt; de a' tányérban maradt ezeztelében ugorkaszerű felvagdalt részek uszkáltak, miken annál inkább csodálkozott professor ur, mint-hogy ő, sok okoskodási közt, ugorkával elfelejtett kedveskedni tanítványának. Azonban nem kevésbbé tetszett előtte különösnek az is, hogy a' padokon egyetlen egy könyvet sem láthatott.

Miután Venczel ur mindeneket pontosan szemügyre vett, fejét megcsóválta, 's jobbja véve a' paczkaverő lineát segyverül, sorba kezdé a' padokat vizsgálni. Kalári asszony Márton gazdával hallgatagul követték. — Így az első padba léptek, mellyben — mitsem találtak; a' másodikban — szinte; a' harmadik-, negyedik-, nyolczadikban — hasonlókép! . . . Pro-

fessor Bükkösy halavány lett, mint a' holdvilág; mert most az utolsó, ugy nevezett — s z a m á r - p a d következék!! ... Reszketve közeledék félje ... És, egeknek ura! ugy rémlett előtte, mintha ebben egy emberi alakot látna feküdni! — Professor ur nemével a' hidegen izasztó borzadásnak zárta le szemeit, a' becses oculare leesett orráról, 's ő maga, Loth feleségeként, megmerevült. — Ez alatt Kalári asszony előrenyújtá fejét, 's Márton gazdát félretolván, a' padhoz lépett, melyben meglátván hosszan elnyult fiát, visszafordult a' sóbálvány-professorhoz, 's halkán mondá hozzá:

— Alszik! —

A' m e s t e r n e m t u d o t t s z ó l a n i! — De a' számárpadban???! — gondolá — nem, nem! gondolni sem bírá; mert e' gondolat kétfelé tört agyában, mint — vajas kifli a' forró kávéban. Ő kész lett volna megvakulni inkább, semhogy a' sors e' szörnyü játékának szemtanuja legyen! 's a' dolog mégsem volt különben, 's akarta legyen ő vagy nem: ott feküdt a' nemes mag legrutabb cserépben, a' számárpadban! és oh, szörnyüségés szó! — békén feküdt ott! miként a' burgonya saját héjában, miként fogas a' Balatonban, 's miként a' holdban századokon át szent Dávid! Lángeszü feje alá volt ágyalva vánkosul a' sok tudós könyv, 's mint minden genienél, különbség és rend nélkül, kivévén, hogy a' 'Vitézlő Ujság' számai — puhaságuk miatt — legföül diszelgtek.

Midőn végre professor ur nagy félénken szemeit kinyitá, az összehalmozott könyvek láttára hihetlenül felvidult, 's visszanyervén lélekjelenlétét:

— Csendesen! — szólamlék meg sokat mondó ábrázattal — a' könyveket mind forgatta! Ezt nem hittem volna! u n i v e r s a l i s g e n i e !! minden! ... paedagogus, diplomaticus, philosophus, historicus, journalista, regényíró, mathematicus és — veterinarius!! Bone Deus! komám asszony, Eufratesnek mindenre van hivatása, im, itt a' jel! — Oh, aludj nagy, 'De eadem!' pihend ki magad te ... Jupiter madara, te — tollatlan sas! hadd várakozzanak a' tudományok sergei 's a' világ-irodalom nagy erdeje! te fel fogsz ébredni, hogy learasd a' kalászkokat; kévéket szedendesz széltilben, és csépepsz — mindenütt!!

Ezen pillanatban Márton gazda száján egy légy repült be, hogy soha vissza ne térjen. Kalári asszony ijedten néze küzködő férjére 's nyakszirton üté; mig professor Bükkösy tulvilági derűben Eufrateshez lépett a' padba, 's megérinté őt; de azon pillanatban a' paczka-verő linea kiesett kezéből, 's ő professori mérsékelt hangjának eddig soha sem használt accordjából nagyot bödült; azon időben rászködött össze Kalári asszony, 's Márton gazdával együtt térdre esett.

Mind hiába! mert Eufrates tetemei — horrendum dictu — már ekkor meg valának hidegölve, inai megmeredve, zsirja megfagyva, bár arczának egészséges festékét a' halál egy markolással le nem szedheté is. 'S ott feküdt ő a' pezsgő lét teljes világításában, épen és pirosan, miként élt és virágozott vala — a' ragyogó tollu Virgil hős ifjaként:

Qualem virgines demessum pollice florem
 Seu mollis violae, seu languentis hyacinthi
 Cui neque fulgor adhuc, necdum sua forma recessit:
 Non jam mater alit tellus viresque ministrat.

Kalári asszony, a' cathedrára rogyva, rettenetesen jajgatott; Márton gazda, pogány keserűséggel ökleit nyomta szemeire, 's maga Venczel ur is, ez egyszer megfejtkezve professori méltóságáról, sirt, mint gyermek, sirt mint prédát csalo krokodil a' gazban, 's könyei fanyarabbak valának, mint a' — vadkörte, ártékonyabbak, mint a' ragya, és sűrűbben potyogtak, mint a' jégeső!

Oh, kegyetlen halál! miért zavarád össze a' dominus clarissimus kártyáit? miért törted ki az ő reményi nyakát? miért exequálád a' szülek mindenét? — Hisz ha hus kellett, hány többet nyomó állat állott utadba?! ha ész kellett az égbolt egyensúlyához, ott állott Izsák helyett a' bokorban teljes resignatióval professor Bükkösy!!

A' rendkívüli halál okát senki sem foghata meg, 's mi sem volnánk képesek a' Csizio nélkül megfejtetni, hol ez áll: hogy az ujszülött az e c z e t e s u g o r k á t h a l á l o s a n f o g j a s z e r e t n i — hihetőleg tehát ezen beleszületett ösztöntől sarkaltatva, midőn a' sódar mellé tett eczetet látná Eufrates, találékony elméje ugorkasurrogatumul a' maszlag gyümölcszeit vágatá fel vele, mellyekből aztán jóllakván, a' mérges bogyóktól kegyetlenül meg kelle hálnia!

Igy lett vége annak, kinek különben vége sem lett volna! ki nagy neve gombolyagjának két végét összekötötte volna a' világ felett, ha — az eczetes ugorkát olly halálosan nem szereti vala! Igy vesz el a' nagy elefánt a' parányi egértől, miként elveszett ő 's elveszett — a' Csizio szerint — egészen, úgy mint meg sem álmódván!

E' nagy restauratio után Bükkösy Venczel ismét tiszteletbeli komává lön. Valahányszor Eufrates eszébe juta, professori alkotványa fájdalmas görcsöket kapott, 's illyenkor, akár hallotta valaki, akár nem, mindég fenszóval mondá vala: A' világ nem tudja: de ő h a l h a t a t l a n!

Kalári asszony soha sem volt többé vidám, 's merő elérzékenyülésből a' papucs-zablát megtágitotta férje szájában; minden kakasszóra felébredt álmából, 's szomoruan mondá a' gyászoló éjnek: ,77 font, 19 1/2 lat, 2 nehezék, 's négy egész babszem, 's — mind oda van!

Márton gazda családi gyászul egy z ö l d u b á t t e r i t e t t a' Buczkóház ereszére, 's atyai fájdalmából leszaggatá Tóbiás kordovány-csizmáinak bojtjait, azokat zsebében hordá, 's örök emlékül 26 évig — szagolgatta!! —

* * *

Oh Europa, oh világ! mit — bámulsz? Végy ásót és kapát kezedbe; Buczkó Tóbiás — nincs többé!

Buczkó Tóbiás! a' nap visszanéz, nézz vissza te is! . . .

Hasztalan! — Némán 's mozdulatlanul nyugszik ő, társaim! Ime — nézzétek a' keskeny sirt, mely egymaga — üdvleldévétette a' czinkotai temetőt! bár ő nem hagyott magot maga után, mint a' napraforgó: de bőkezűleg megajándékozta a' földet zsiradékkal, hogy továbbra is megvesztegesse hátát a' teherhordásra, 's a' buja fű — meglássátok — ki fogja mutatni sirját! — D i x i.

P r a z n o v s z k y J á n o s.

D A L N O K B É R.

I.

Hűs pataknál bükkök ernyejében
 Ül a' dálnok, néma lant kezében.
 Képzeményi messze szárnyalának:
 Rabja ő a' nemzet hajdanának.
 Tisztán látja volt hazája tájit —
 Harczos őseink duló csatáit.
 Látja véres képét a' viharnek,
 Melly nevet, hirt szerze a' magyarnak.
 'S látja a' sirt rémesen előtte,
 Mellybe ősi fényét éltetette,
 Hol a' tölgynek, mellyet féreg rága,
 Ifjadan fonnyadt utolsó ága. —
 Majd egy uj kép rajzik most elébe:
 Visszaszáll a' szűk jelen körébe
 'S lát honához megfagyott szívet
 'S tetterőt, melly szebb czélt nem követ.
 Látja, mint fajul a' honfivér,
 'S gerjedelme szunnyadozni tér. —
 És ezen láng ébredsz szívében,
 Szinte reszket a' lant két kezében;
 Véz . . . 's az arczokon legördülének
 Gyöngyei hű keble tengerének

II.

Csendes alkony szállt a' völgy ölére,
 Ünnevelt az élet általa,
 Mintegy várva a' dicső zenére,
 'S felviharzott lantosunk dala,
 Melly a' multból hozva át virágot,
 Felriasztá a' magyar világot.

Méltó — úgy mond, — hogy kik hajdanában

A' hazáért elvérzettenek,

Ébredő utódaik dalában

Tetteikkel újra éljenek;

'S zengett és hatalmas énekére

Bú 's öröm szállt a' magyar szívére.

'S a' mi jót lelt harczos őseinknél,

Lelkeinkbe általülteté:

A' szabadság-vágyat 's honszerelmet. —

'S így a' multat újra élteté,

Fáradott, türt 's lángjai szavának

Néki hirt 's méltánylatot hozának.

Énekében láttuk a' dicsőbb kort,

'S láttuk ostorozva a' jelent,

Mellyet Zrínyi mennydörgő szavával

Sujtani a' dalnok megjelent:

'S érzeménynének nem volt határa,

A' midőn áldást kért e' hazára.

Nem keresve élvezet magának, —

Csak szívet hőt, melly a' honnak ég,

'S férfieszt, kart a' magyar hazának —

Ennél többet mit tehetne még?

'S hangjain világható szavának

Vajh mi kincset gyűjte hát magának?

„Oh, a' kincs, mit gyűjthetett magának —

Szent ö n é r z e t — sirba száll vele,

De halálban is él ő honának

'S ez, mit birhat kincsül kebele;

Mert hatalmas lelkű dalszavára

Felmosolyg a' honfiláng sugára.

Fel, mig egy magyar lesz e' hazában

'S hű szerelmünk szent hazánk iránt,

Mig hűségünket mind el nem adjuk;

Megvetendő árucikk gyanánt, —

Mig a' jónak 's szépnék lesz hatása

És a' szívnek még egy dobbanása.“

Igy felelt egy gyenge szellem-szózat

'S a' kor eltűnt — 's eltűnt K ö l c s e y n k,

Szellemében bár most is karolják

Öt hiven még sóvár lelkeink, —
 'S míg e' szellem fényt önt a' hazára:
 Áldást mondunk szendergő porára.

Szelestey László.

KECSKEMÉT ISMERTETÉSE.

(Vége.)

Kecskemét anyagi tekintetben a' jóllétnek közép-fokára állítható. Sem épen gazdag, sem szegény. Termesztményeit nagyobb részint önmaga emésztí meg. Az igen nagy részben homokos föld sem gazdagon nem jutalmaz, sem a' tovább-szállításra alkalmas nem levén, a' fővárosigi szállítandásra fordított fuvarbér a' termesztmények árát csökkenti. A' köznép általánosan a' mezei gazdálkodással foglalkozik, 's egynemellyik olly szerencsés sikerrel, hogy gazdagnak mondható. Mások ismét marha- 's sertés-kereskedést űznek, 's az alvidékről nagy számmal hajtják Pestre vagy Vácra marháikat. Szinte nem kevesek az ugynevezett tyukászok, kik hetenként bőven ellátják Buda-Pestet nagy mennyiségű baromfival. Mezei gazdálkodás- 's kereskedéssel foglalkozik tehát legnagyobb része a' kecskeméti köznépnak, mégis, ha iparkodásához mérve, aránylagosan nem látszik meg rajta a' jóllétnek azon nyoma, mellynek fáradsága gyümölcsösében feltűnőnek kellene lenni, 's bent házi körében szegényebb mint a' külsőről következtetni lehetne: ennek nem más oka, hanem a' körében elharapódzott szerfeletti fényűzés. E' fényűzési kór az apákat 's férjeket igen terheli. A' kissé feltűnni akaró nő vagy leány vásár- 's ünnepnapokon karton-szoknyában ugyan ki nem menne az utcára, hanem divatos szövét-, vagy selyemből készült ruhájának kell lenni. A' férfiak legegyszerűbben ruházkodnak: de hölgyeiken ha nem is egészen, de félig bizonyosan selyemből készített öltözet van. Az e' sorokat kísérő 's népviseletet ábrázoló kép hiven tünteti elő a' férfiak és nők ruházatának egyszerűsége közti különbséget. A' bundás férj 's fejeér inges legény a' legegyszerűbben vannak öltözködve, midőn ellenben a' nő 's leány főtől talpig selyembe takarja magát. Ki egy szép nyári vásár- vagy ünnepnapon a' templomban vagy sétaléren végignézi a' pór-hölgyeket, kik selyem- vagy más szebb divatos kelmékből divatos szabással készült öltönyökben, bekeztüyzött kezökben napernyőt tartva, jelennek meg, 's oldalai mellett látja a' gatyás, vagy fényes fejeér gombos kék nadrágu férfiakat, midőn egyrészt e' feltűnő ellentétben mosolyogni, másrészt bámulni kénytelen, miként birnak ennyi fényűzéssel. Eddig a' pór-nőknek sajátságos viselete volt a' nagy tarajos fejkötő, melly 80, 90, sőt 100 forintba is került; most már azonban ezt lassanként hagyogatni és egy kisebb alaku, igen csinos feketével, mint a' képen látható, kezdik felcserélni. A' leányok hajaikba a' legszebb 's nehezebb selyem-szalagot fonnak, melly hoszasan leérve, viseletőknek főekessége. Feltűnő különbség az, hogy a' katolikus leányok színes, a' reformátusok pedig többnyire 's legnagyobb részint fekete szalagot fonnak hajaik közé. E' fényűzés annyira terjed, hogy különösen menyegzők alkalmával, ha a' menyasszony kétszer — háromszor nem bír a' lehető pompásan öltözni, vagy fukarság-, vagy szegénységről vádoltatnak szülői. A' férj vagy apa keresményének legnagyobb részét tehát a' nő- vagy leányaik túlságos piperevágya emésztí fel, 's innét van, a' mint mondtam, hogy a' legnagyobb rész nincsen az anyagi jóllétnek azon fokán, mellyen iparkodása után állhatna.

Összehasonlítva a' pór és uri hölgyeket, aránylagosan véve, ez utóbbiaknál

nem tapasztaltam oly mértékbeni fényűzést, mint amazoknál. Állásukhoz képest igen diszesen, de nem tulságosan öltözködnek. Általánosan az uri hölgyeknek, bizony nem udvariasságból teszem, de azon bókot kell tennem, hogy igen csinos-izletesen tudnak öltözködni; hogy nem udvariasság mondatja ezt velem, kitetszik onnét, hogy kivételt is teszek, mert láttam egy-kettőt, kiken táncmulatságban is úgy állt a' ruha, mintha — hogy magyarosan kimondjam — villával ráhányták és egyikssé legerblyézték volna. De, mint mondtam, ez csak egy-kettőre illik; az egész szép hölgykar akármellyik divatképnek mintául szolgálhatna.

A' kecskeméti nép külsőleg a' csinosbak közé számítható. Nyílt arcz, barna haj, jó termet, egészséges szín a' legnagyobb résznek sajátja. A' pórferfiak között kevesen, de hölgyeik között többen feltűnő szépségűek is találkoznak, kiknek érdekét a' csinos viselet, különösen a' fiatal menyecskeknél a' csinos fekete fejkötő, igen emeli. Tekintve azonban a' 40,000 népességet, illy feltűnő szépek, a' nagy számhoz mérve, kevesen vannak. Sokkal több szép hölgy ékesíti az uri rendet. Az elbájoló szépség, mi egyiknek tűzragyogásu szemeiből, másiknak lilom rózsás gyönyörű arczhavából, egy harmadiknak mondhatatlan szendességű arczvonalaiból, egy negyediknek remek termetéből, egy ötödik- 's többeknek majd szép termete-, majd egész alakjának szabályosságából kisugárzik, a' kecskeméti uri hölgyeknek virágzó koszorujában nem épen nagy kereséssel feltalálható. Szép külsőjükhöz, mint felebb mondtam, hozzájárul az izletes öltözködés, mi már magában véve, a' kevésbbé feltűnő alakot is igen kedvezőleg állítja elő.

Eddig Kecskemétnek lakosairól szólottam. Nem leszen érdektelen, egy pár vonással magát a' várost ismertetésül leírni. E' leírás Kecskemétnek szellemét még majd bővebben jellemzeni.

Kecskemét egy nagy területi térségre van elszórva, épen úgy, mintha valaki markából borsóként szórta volna szét. A' belvárosban egyetlenegy igenyes utczája sincs. A' házak állanak kiljebb, beljebb, mint a' részeg embernek labai. A' jámbor elődök szépítési tekintetben nem a' legdicséretesebb emlékeket hagyak hátra unokaiknak. Újabb időkben azonban biztoságilag rendeztetnek az utcák 's a' hatóság is több gondot fordít az utcák kiigényezésére. A' város szélén elterjedő úgynevezett „széles“ 's minden újabban keletkezett utcák szabályos renddel építvék. Az úgynevezett Máré-város legszabályosabban épített része Kecskemétnek. A' belvárosnak igényesebben fekvő utcáit is eltorzítja az, hogy az egyik ház szelvében, a' másik keresztben építettett. Valami városi alaku, feltűnő magány épület egy sincs. Az egyébként igen diszes kat. lelkészi lak, casinói épület, 's még egy pár emeletes ház kisszerűbbek, mintsem, hogy építési tekintetben feltűnőnek mozdathatnának. Kecskeméttől nagyobb 's számtalan apró keresztül-kasul egymásba vágó utcákra van felosztva, melyeknek nincsen nevök. Kecskemét oly roppant város és csudálom, hogy sem utcái elkeresztelve, sem háza számokkal megjegyezve nincsenek. A' Buda közelében fekvő kis Albertfalva és Kecskemét között nagy a' különbség, és mégis háza számokkal jegyezzék. A' házak mellett 's utcákon keresztül itt-ott pallók vannak fektetve, mik sáros időben, Hugliként, kedves szolgálatot t e h e t n é nek, de nem tesznek először azért, mert csak itt-ott vannak, — másodsor, mert igen keskenyek, úgy hogy ha épen a' szemközt jövőnek félig kitérni 's a' menőnek is szinte egyik lábát a' sárba tenni kedve nincs, késő ősztől késő tavaszig nézhetnek farkas-szemet, mi máskor száraz ugyan, de az évnek illy szakában igen nedves mulatság. Nem állítom bizonyosnak, de azt hallom, hogy a' gyalog-utak kipallózására van egy adórészlet meghatározva. Ha ez így van, évenként nem megvetendő mennyiség mehet a' pallók pénztarába, és mégis a' pallók sem nem szaporodnak, sem nem szélesednek. Ha pedig nincsen így, akkor a' gyalogjáró lakosok önkényelmökre ez adózást csakugyan elvállalhatnak.

Sokkal mostohább sors éri a' kocsizókat, ha sáros idő van. Itt-ott annyira feneketlen a' sár, hogy a' legkönnyűbb terhű kocsí is elakad, úgy a' mellékes, mint főutczákon. Igaz, hogy itt minden hozzátartozó anyagoknak hiányával jó utakra szert tenni majd csaknem lehetetlen; nem is azért említém ezt, mintha bárkit is hanyag felvigyázásért vádolni akarnék, annyival is inkább, mivel a' város az utaknak jó karban tartására több fogatu igás marhát tart: hanam Kecskemét rajzának hűségéhez a' feneketlen sáru utcáknak megemlítése okvetlenül tartozik.

Igaz, hogy Kecskemétnek utcáit a' rendetlenül épített házak, a' görbe kanyarulatok, a' sáros pocsetták, itt-ott a' kihordott szemét szépitési tekintetben igen eltorzítják: de van még más, mi morális tekintetben azokat a' botrányosságig elrutítja. Ugyanis sétáljunk be a' budai kapun, menjünk végig a' városon, kanyaruljunk jobbra balra, tekintsünk be minden utczába, haladjunk a' csongrádi-utczán keresztül ki egész az 'Ürgésnek' végső házaig, forduljunk innét vissza 's a' 'Muszáj'ba is bepillantva, vegyük utunkba a' 'mezei', a' 'halasi' kapukat, térjünk innét át a' 'Máréváros'ba, 's ha el nem fáradtunk, a' 'kőrösi kapuba', szóval; barangoljunk be egész Kecskemétet, tekintsünk egy keveset felfelé, 's látni fogjuk, hogy talán egyetlen egy utca sincs, — vagy ha van, de más utczában pótléklul két-három háznak homlokfalán fog feltűnni, — melyben színes szalagokkal felcífrázott borczégereket észre ne vennénk. És ugyan mit jelentenek e' czégérek? Bormérést? Hagyján lenne, ámbár erkölcsi tekintetben nem látom hasznát az illy számtalan korcsmáknak — ha csupán bormérést jelentenének: de jelentik az erkölcsi romlottság- 's fajtalanságnak műhelyét. Szégyenlém kimondani, de rajzomnak kiegészítéséhez ez árnyékot is kelle használnom. Lehet-e, szabad-e ezt elnézni, eltűrni? 's a' rendőri hatóságnak nem lenne-e jogában, illyen, a' nép erkölcsiségének megrontására szolgáló alkalmaknak meggátlása? nem akarom ez uttal megvitatni. E' puszta leírásban nem értekezni, de csupán ismertetni akarok.

Kecskemét feltűnőbb épületei között mindenek előtt megemlítendő a' katholikuskok roppant temploma. Építészeti tekintetben figyelemre méltó. Igen kár, hogy oldalaslag épületek közé szorított, 's nincsen olly szabad tére, mint homlokzatának, melly, kissé távolabbról tekintve, méltóságosan 's valami nagyszerűen tűnik fel. Eredetileg e' templom tornyának magassága, az alapzattól kezdve a' csúcsig, 42 öl volt, de az 1819-ki tűzvész alkalmával, midőn Kecskemétnek egy igen nagy része porrá égett, e' templom is elégvén, tornya ledőlt 's most mintegy 10 — 12 öllel alacsonyabb. Ugyan e' tűz után nyert részfedelet. Belseje egyszerű, de azért megtekintésre méltó. Karzattal van körülvéve. — A' sz. Erzsébet tiszteletére 's b. e. Czollner Erzsébet által épített templom, belső csinossága végett, említésre érdemes. A' Piaristák- és sz. Ferencz-rendű szerzeteseknek is szinte van saját templomuk.

A' reformatusoknak megaranyozott tornyu egyháza belülről kétemeletes karzattal van ellátva. A' hivek számához képest kicsiny, ámbár külsőleg elég nagy. Van benne orgona is.

A' görög n. egyesülteknek szinte van egy kicsinyded templomuk. Az ágostaiaknak nincsen egyházok: egy saját telkén álló épület van imaházzá alakítva. A' zsidóknak van egy nagyon egyszerű synagógájok.

Nemcsak az országban, de talán az ausztriai birodalomban nincsen népességre nézve nagyobb parochia, mint a' kecskeméti katholika. A' 25,067 — hová a' tanyaiak nincsenek beszámítva — kat. községnek csak egy lelkése van, kin pásztori munkálódásában négy segédlelkész könnyít. A' ref. van egy lelkipásztoruk két káplánnal; az ágost., görög n. egy. 's zsidóknak is szinte megvan a' maga papjok.

Van Kecskeméten egy, a' Piaristák által tanított 6 iskolából álló tanoda. A' kat. részéről egy négyosztályu elemi iskola nyolcz tanítóval. A' gymnasialis ifjuság száma

a' legközelebbi tanuló évben volt 188; a' kat. elemi iskolákban flu 664, leány 479. Összesen 1331.

A' reformátusoknak főtanodai épülete a' templomok után legnagyobb részben lenne, ha egészen ki volna építve: de évek óta áll készületlenül. Ez az oka, hogy tökéletes renddel még nincsen osztályozva. A' teremek nagyjából még készületlenek. Innét sem a' könyvtár, sem physikai muzeum a' belépőben nem gerjesztenek annyi érdeket, mennyire egyébként érdemesek. A' szellemet azonban nem külsőségekben kell keresni. A' könyvtárban egy-pár igen jeles 's nagybecsű régiség van. Ugyszinte a' pénzgyűjtemény válogatott 's régi darabjaival feltűnő értékű. Igen kár, hogy még eddig sem a' könyvtár, sem pénzgyűjtemény, sem más nevezetességek részletes leíróra nem találtak. Általánosan hazánkban több hasonló érdekességű muzeumok vannak, 's hányadikát ismeri a' haza? A' legbecsebb nevezetességek ismeretlenül hevernek. A' tudományosság érdekében kívánatos lenne, ha azok, kik az illy muzeumok körül buvárkodhatnak, ezt a' hazával megismertetnék. A' kecskeméti főtanodai pénzgyűjtemény különösen megérdemlené a' tudományos vizsgáldást 's ismertetést, mert egy pár nagybecsű 's historiai emlékü darabjainak ritkasága közügyelemre méltó. A' könyvtári teremnek becsét emeli egy siremlék, mely b. e. Szántó Mártonnak emlékezetére készített. E' siremlék kettős tekintetből érdekes, 's megérdemli a' megtekintést. Először művészi becse végett nevezetes. Eleget mondom, ha azt mondom, hogy Ferenczinknek remek vésője alól került ki. Nevezetes másodszor azért, mert hazai márványból készült. A' gyönyörű fejr márványt ugyanis maga a' művész Krassó megyében találta fel 's alkalmasnak arra, hogy ihlettségével a' hazának háttárain belől található anyagot érdekesítsen. E' siremlék, remeksege végett, egyik főekessége e' tanodai épületnek.

A' ref. részről tanuló ifjuságnak összes száma 1235. Ezek közül a' főiskola felsőbb osztályaiban t. i. philosophusok, jogászok és theologusok vannak összesen 232. A' gymnasialis osztályokban van 220. A' real iskola két osztályában 92. Elemi iskolákban flu 205, leány 486.

A' kat. és ref. tanuló ifjuságnak összes száma 2566. De ezek között is sok idegen van. Helybeli — ide számítva a' gör n. egy., ágost. és zsidókat — körülbelül lehet mintegy 2500. A' népesség összes száma 40,000. A' tanulók és nép száma között tehát nincsen arány, miért sok szülő érdemel korholást, mert itt bizonyára a' tanítók ellen nem lehet kifogás, miután mind a' kat., mind a' ref. rész egy olly tanítói karral dicsekedhetik, melly hivatását nemcsak érti, de teljesíti is.

És mivel leírásomnak e' része éppen a' tudományosságra vezető tér körül forog, nem leszen érdektelen tárgyrokonságnál fogva, megemlíteném azt is, miként Kecskemét olly szerencsés, hogy több jeles férfakkal dicsekedhetik, kiknek neve az irodalmi téren hazaszerte ismeretes, 's kik részint saját kebeléből eredtek, részint jelenleg kebelében laknak. Illyen volt a' legujabban elhíresedett Bánk bánnak korán elhunyt írója, Katona József. Nevezetes e' férfinak hirtelen kimulása. Nem volt beteg 's mintegy tíz percz alatt meghalt. Bánk bán-ján kívül irt még Kecskemétnek eredetét tudományosan nyomozó értekezést. Horváth Czirill, az academiái rendes tag 's több becses munkának írója, szinte kecskeméti születés. Szlemenics Pál, academiái tag 's kiadott 'magyar jog' című munkájáról ismeretes pozsonyi oktató; ugyszinte Banó István Erdélyben kolosvári jogtanító, Kecskemétről szakadtak el 's szülőföldüknek díszére váltak. Továbbá, kik állandóul Kecskeméten laknak 's a' tudományos irodalmi téren ismeretesek, megemlítenők: Tatai András irt 's kiadott mértant 3 kötetben, görög és latin nyelvtant. Tomory-Szabó Sándor irt egy igen jeles sz. írás-magyarázást, továbbá gondolkodás- és magyar nyelvtant. Sipos Imre kiadott egy törvénytudományi kistükört. Belák József irt római régiségtant. Bátky Károly számos apróbb 's gyermekek számára irt dolgozatairól ismeretes, mellyeknek egynemellyike pályadíjra is érdemesített.

Egyébiránt milly vágygyal törekednek a' kecskemétiak szellemi élvezetük után, vagy, hogy jobban kifejezzem magamat, mennyit áldoznak érettök, a' nélkül hogy a' következő adatot erre nézve csálhatatlan mérfokul akarnám felállítani, nem leszen talán érdektelen a' Kecskemétre járó hirlapok 's más folyóiratok számát ide ígatni. Ugyanis a' Pesti hirlapból 20, Buda-Pesti Híradóból 15, Nemzeti ujságból 6, Jelenkorból 5, Pester Zeitungból 5, Allgemeineiből 2, Rel. és Nev. 3, Életképekből 7, Honderüből 5, Pesti Divatlapból 4, Mezei gazdából 4, Prot. Egyházi lapból 4, és Illyr pol. lapból 1 példány jár Kecskemétre. És ezzel összekötőleg érdekes leszen megemlíteni azt is, hogy már több évekkkel ezelőtt, de tavál télen ujjolag egynémelly a' szellemi élvezek megszerzése mellett a' hazai litteraturának felvirágzását anyagi áldozattal is előmozdítani készek egy olvasó kör'nek felállítását tervezték; miután azonban az alaptervezet szerint szükséges 50 — csak 50! — nyolcz pengő ftos részvényekre aláíró teljes számmal nem találkozott, — a' 40,000 népességű városban a' tervezett olvasó kör még mindeddig nem létesülhetett.

A' főbb épületek között még megemlítendő a' városháza. A' város jövedelmeinek forrása előttem ismeretlen; nem tudom sem bevételeit, sem kiadásait: de talán megbírná a' pénztár egy a' város nagyságához képest díszesebb épületnek létesítését. Több kisebb nagyobb városban megfordultam már, de mindenütt több csínossággal épített városházat találtam. Egyébiránt Kecskemétnek rendezett tanácsa van. A' minden három évben választandó főbíró a' kat. és ref. vallás szerint változik.

Kecskemét szellemi mozgalmainak és a' korhoz simuló lelkének bővebb ismertetéseül még a' következő adatokat jegyzem ide:

Ezeknek sorában első helyen említendőnek vélem a' selyembogar-tenyésztő együletet. Több lelkesek találkoztak ennek hasznát elismerők. Ha azonban mindeddig a' tervezők által kecsgetett eredményt elő nem idézhette, egyrészt talán annak tulajdonítható, hogy a' milly lelkesedéssel pártolták annak létrehozatalát, olly közönyssekké váltak az utóbbi évekkben az iránt.

A' magyar parasztok anyagi szegénységének egyik főoka abban levén keresendő, hogy földjét kellőleg művelni nem tudja 's általában a' czélszerű gazdálkodás ismeretének hiányával van, több a' hazában létező fiók gazdasági egyletek mintájára itt is keletkezett egy, melly a' néppel a' czélszerű gazdálkodás megismertetését tűzte ki célul 's egy saját telkén felállítandó minta-gazdaságot, a' természetényeknek a' földhöz alkalmazott minden nemeiből állót, tervezett. Tekintve a' célnak a' népre nézvesti üdvös hatását, ez együletnek ismertetése sorában való megemlítésénél azon ohajtásomat fejezem ki, hogy ez egylet minél előbb jusson az érdemlett virágzásra, 's azokat, kik vezetését 's kezelését magukra vállalták, a' lelkesedésnek tüze el ne hagyja.

A' kiseddovó-intézetnek szüksége is már elismertetett. Sajnálom, hogy azt nem mondhatom felőle: már megalapított. Az intézet megalapítására szükséges tőkének beszerzésére történtek már több műkedvelői előadások, ez évben egy táncziغالom. Mig azonban ez eszközök tekintetnek forrásokul, melyekből a' tervezett intézet megszülessék, sok év fog Kecskemét felett elrepülni, mig kiseddovó-intézete leszen. Valamint egyrésztől dicséretet 's méltányló elismerést érdemelnek azok, kik ez ügy körül fáradoztak: úgy lehetetlen meg nem rónom a' közönységet közönységeért, mellyel e' szent ügy iránt viseltetik. Ha valahol, úgy Kecskeméten lenne szükséges az illy intézet, hogy az új népnevezdeknek azon része, melly óvásra szorult, az embernek méltóságáról 's rendeltetéséről már kisedd korában illendő fogalmat nyerjen.

Az utcái koldulás megszüntetésének eszmeje már szinte megpendült 's tőkéjének megkezdésére kis műkedvelők által történt is szini előadás. A' nagy közönység azonban, habár a' koldusok által okozott alkalmatlankodásoktól menekülni szeretne, az eszmének létesítésére még mindekkoráig mitsem tön.

Vannak továbbá Kecskeméten temetkezési társulatok. Ezeknek czéljuk a' szegényebb sorsuaknak illendő eltakarittatása. Minden beírott tagért, midőn meghal, a' beírató a' társulattól bizonyos mennyiségű összeget kap ki, melly a' legdiszesebb eltemettetésre elégséges. És e' kitűzött czélt azon kegyeletnél fogva, hogy a' legszegényebb is, midőn sirjába tétetik, illendően takarittassék el, csak helyeselni lehet. Az érzékeny emberi szív némi vigasztalást talál abban, ha embertársa, kivált még ha melegebb érdek által van hozzákapcsolva, nem irgalomból 's nem koldusmódra hányatik sirgödrébe. Ugy látszik azonban, hogy e' társulatok Kecskeméten visszaélésekre adnak okot, mellyektől minden jobb érzésű ember visszaborzad. Ugyanis megtörténik, hogy kettő is beírat ugyanegy, a' sirnak széléhez közeledő egyént. Ez meghal, a' beíratók kivesszik a' megholt tagra esendő mennyiséget a' nélkül, hogy csak koporsójáról is gondoskodnának, és az, kiért a' befizetett csekély mennyiség helyett 100 pfnyi összeget kapnak, majd csaknem Isten nevében temettetik el. Hogy szelid legyek kifejezésemben, ez nem más, mint emberbőröni kereskedés. Utálatos nyereszkesedés. Nem a' társulatokat okozom, de vádolom az ilyen alacsony jellemű 's minden jobb érzésű előtt borzadást gerjesztő uton pénzhez jutni akarókat. Ezeknek nem másképp vettethetik gát, mint az által, ha a' társulatok előbb ki nem fizetik a' kijárandó összeget, míg a' követelők az illető lelkeszektől kapott bizonyítvánnyal nem igazolják magukat a' felől, hogy az általok beíratott egyént illendően eltakarították. A' társulatoknak fekszik tehát érdekében, hogy az illy, minden emberi kegyeletet sértő visszaéléseket a' lehetőségig meggátoljon.

Kecskemét egyike volt azon városoknak, mellyekben a' casinókeszméje leg hamarabb viszhangra talált, 's mindjárt kezdetben egy létesült is. Ez maig fenáll, sőt egygyel szaporodott. Casinó tehát jelenleg Kecskeméten kettő van. Mindkettőben minden magyar lapok tartatnak. Én azonban itt két casinónak létezését feleslegesnek találom és attól tartok, hogy egyik vagy másik felől talán majd nem sokára azt kell mondanunk, volt. Kecskeméten a' casinóba járható egyéneknek száma nem olly nagy, hogy egyben meg ne férne, és csak sajnálattal említhetem meg azon egymásiránti idegenséget, hogy összeolvadni nem akarnak. Egy, többek által pártoltatva, bizonyosan több kényelmet 's élvezetet nyújthatna, mint most mind a' kettő együttvéve.

Nyár folytában vásár- 's ünnepnapokon a' kecskemétieknek egyetlen mulató helyök a' sétatér, hol az ezredesnek szíveségéből az ezrednek hangászokra mulatja a' közönséget. Szépek és nem szépek, urak 's parasztok szemlélhetők itt olyankor. A' pórhölgyeknek fényűzést itt legjobban láthatni. A' sétatérnek minőségéről nem sokat mondhatni; a' természet megtette a' magáét: a' fák felnövekedtek, 's itt mindennek vége. Dicsérrettel említendő mégis városi mérnök ur, kinek fáradsága varázsolta a' posványaságot ennyire is éldelhetővé.

Van Kecskemétnek még fürdőháza is. Igen mindennapi 's szükségből megjárja. Ha a' fürdős a' tisztaságra jobban felügyelne, talán a' közönségnek gyakoriabb látogatására számolhatna.

Emlittelenül nem hagyhatom még Szilády Károly urnak könyvsajtóját. Csinos betűi 's azon tisztaság teljes jó izlés, mellyel nyomdájából minden kikerül, megérdemlik a' kiemélést. Ugyancsak általa szerezhetünk meg mindennemű könyveket.

És mintegy ezekből állanak, miket Kecskemétnek ismertetésül elmondhattam. Sem előszeretet, sem gáncoskodási viselkedtség nem vezérlették tollamat, mégis ha találkozának, kik a' nem helyeslésnek bélyegét nyomnák soraimra, ezeknek ellenébe meggyőződés- 's őszinteségemnél egyebet nem állithatok. Bántani, czélzatokkal sérteni kit sem akartam. Ha valamit balul fogtam fel vagy ismertettem volna meg, az utba-igazítást 's más oldalról felvilágosítást szívesen eltűröm. Én irtam, a' mint tudtam: másnak tollából talán jobb 's kimerítőbb kerürend ki.

Berekesztem tehát ismertetésemet azon ohajtással, hogy ha multja vagy jelene

nem is egészen az, de legyen jövője Kecskemétnek a' szó teljes értelmében virágzó : mindenek felett pedig az összetartásnak sok üdvöset előteremtő szelleme lengjen felette!

S z a b ó R i c h a r d .

SZÓZAT AZ OLVASÓ-EGYLETEK- 'S CASINÓKHOZ.

A' casinók, melyeket Széchenyi a' magyar társadalmi életbe átültetett, ma már nagy részben nem felelnek meg azon czélnek, melyre eredeti rendeltetésöknél fogva hivatják. 'S a' mint ez intézetek az országot szaporán körüluták, ép oly szapora meggondolatlansággal torzíták azokat el. Alig van ugyanis nevesebb város avagy falu, hol ez intézetek fenn nem állának 's gúnyképeül ne szolgálnának egy-szersmind azon eszmének, mely azokat nemes társalgás 's polgárisult műveltség iskoláivá jelölé ki. Hajdan, midőn keletkeztek vagy keletkezésök első napjaiban, szűzen minden szenvedélyüzletek- vagy kórjelenségektől, ugy látszék, hogy hivatásuk nemes munkálatában küzdenek; de később egy kórragály kezdé mindinkább elhatalmasodni fölöttök, mely a' kártyaszavendély gyalázatos mérgével ölé a' magyar társasélet bajnokit, elannyira, hogy valóban vannak casinók, hol a' törvény szigorúságát tán több szerencsejátékosra lehetne alkalmazni, mint bárhol egyebütt. Ide kellene tekintenie argusszemeivel a' rendőrségnek; innen kellene kiszemelni egynémely férgét a' bűnösen romlani kezdő társaséletnek, hogy példányait láthatnók sok ifju 's vén arszlánnak, kik nők 's gyermekeik azon ártatlan jóhitét, hogy ők a' casinókba nemes multság élvére sietnek — vétkesen játszá ki. Fölösleges említenem továbbá — mert hiszen mindenikünk előtt tudva levő tény 's szokás — azon pletykakört, mely leginkább kisebb városi 's falusi casinóinkat bélyegzi. Mindez magyar közszellem hiánya, azon közszellemé, mely sokkal magasabb eszmékkel tölténé meg lelkeinket, hogysen utczai hírek 's aljas dolgok rászpólásain kérödzni kedvünk 's időnk érkezhettek. Mely tír nyújthatna pedig nagyobb 's kedvezőbb alkalmat a' közszellem fejlesztésére, mint épen azon intézetek, melyek eredeti hivatásuknál fogva a' socialis gyarapodás 's közdologi ismeretek rakmányhelyeiül tűzettek ki? . . . E' nagy hiányt betöltendök 's emez intézetek balirányát eredeti rendes vágásába hozandók, valóban itt az idő 's a' sarkaló reform szüksége, hogy oly módok- 's eszközökről gondoskodjunk, melyek szerint a' társas élet fenebb kijelölt casinómételyétől hova-előbb szabadulhassunk.

E' casinókon kívül vannak még honunkban olvasó-egyletek is, melyeket, megvallom, sokkal tisztábbaknak hiszek irányukban 's a' művelődés céljához inkább vezetőeknek, mint amazokat, melyek — a' kiveendök kivételével — nagyrészen már aljas fajzásnak indultak. Mi egyrészt nem is csoda, miután a' casinók jelenleg alig emelkednek más célból, mint hogy kávéházsurrugatumok legyenek ott, hol egynémely telivér aristokrata tekintélyén alulinak 's büszkeségét sértőnek érzi, kávéházban közönségesb eredetű emberekkel vegyülni játékasztal körül, — mig ellenben hatósági tisztviselőket ismerék, kik bármi tiltott kártyagyönyörökben is nyakig elmerülni — csakhogy zárt körű helyen történjék — nem szégyenlenek. Ohajtanám azért, hogy mindazon casinók, hol elegendő helyműveltség, mi minden elfajulásra vezető baliránytól megóvhatna, nem léteznek: inkább olvasó-egyletekkel cseréltesenek fel, melyek már címök- 's szorosabb értelmű rendeltetésöknél fogva is minden szabadabb tivornyát 's bűnörvényt elzárnak. 'S ohajtanám továbbá még azon okból is inkább az olvasó-egyletek dívatba hozását, mivel — mint elég kedves példa tanúsítja — az olvasó-egyletek tagjai sorába hölgyeink is örömmel iktatják magukat

's közérővel küzdenek nyelvért, nemzetiségért 's mindazon nemes czélokért, mellyek velők kapcsolatban állnak. 'S nem kétszeresen lelkesítő erőt kölcsönöz-e azon befo-lyás hölgyeinknek, miszerint szavazatuk közbevetésével gyakran olly egyleti czélokát vívnak ki, mik társas életünk javítására 's honunk vagy nemzetiségünk felvirágozására vezérelnék? Ilik, de szükséges is olly czélokérti munkakörbe hölgyeinket is bekarolni, főképen épen e' korszakban, melly szép hölgyekbeni gazdagsága mellett valódi lelkes honleányokban olly szárandólag szegény.

De van a' casinók- 's olvasó-egyleteknek egy közös hibájok is, mi irodalmun- kat, különösen pedig ez olly gyengén 's csak alig lombosodható journalisticánkat nyomja. Szokásban van ugyanis majd minden casinó- 's olvasó-egyletnél, miszerint az általok járatott hirlapok olvasás-végelti kivitelére 30—40-en is foglal koznak. el- annyira, hogy az olly, casinókból kihordott hirlapok az egész város vagy község házait bevándorolják, mi által azt nyerjük, hogy minden casinó 's olvasó-egylet já- rat ugyan hirlapot, de annál kevesebb egyén a' közönségből, holott 30 olly foglal- kozó közül 20 legalább is különösen járathatna lapokat, mi annyi város- 's közbir- tokossági községnél ezerekre terjedő rendes előfizetőktől fosztja meg journalisticánkat. Ám szóljanak a' lapszerkesztő urak; de meg vagyok győződve, mikép e' részbeni számításom nem igen csal, 's bizonynyal kedves leendne nekik, ha e' rossz szokás száműzetnék. Igaz, hogy vannak, saját vidékemen is voltak olly anti-irodalmisták, kik nem szégyenlék nyilván bevallani, miszerint a' casinók irodalmat nem gyarapít- hatnak, mintha ezt téve, a' casinók rendeltetések szabályaitól távoznának; de mind- e' könnyen megpirítható szűkkeblűség mellett is szabad legyen ohajtanom és remel- nem, mikép a' casinók 's olvasó-egyletek közvetlenül is pártolni vágyva irodalmunkat, ama fenebbi szokást az által szüntetendik meg, hogy a' lapokat csak év lefolyása után adandják közölvasásra ki.

B e ö t h y Z s i g m o n d.

H I R L A P I Ö R.

,PESTI DIVATLAP', XXXVII-dik szám.

,Märce Záré' című novella J ó k a y M ó r tól, fiatal íróink egyik legte- hetségesbikétől, az eredetiség saját és megragadó hangulatával előadott, 's elejétől végig biztos kézzel 's kitűnő erővel rajzolt történet. — Dr. S z e m i á n befejezi ,Utazási vázlatait' Cölntül Brüsselig, mellyek mulatságosak és egyszersmind oktatók levén, az illynemű cikkek közt érdemteltjes helyet vinak ki maguknak. Szépen raj- zolja szerző a' belga földön uralkodó szorgalmat, 's az ennek következtében mindenütt feltűnő dísz és virágozást, nem mulasztván el hazai gazdáink felé is ébresztő intéseket adni, kiknek az olly mértékben kifejtett iparélet felől fogalmuk sincs eddig, annál messzebb van- nak pedig annak gyakorlatától. Hacsak az egy fűvészkertnek (Brüsselen) rövid leírását olvassuk is, lehetlen szánalomra nem gerjednünk minmagunk iránt; mert itt egy roppant szorgalommal a' világ minden részeiből összehordott növényeket fel- mutató tündérkertet vélünk látni magunk előtt, — 's ha aztán Pestre az ország- uti parlag kerteskére gondolunk! — V a h o t I m r e , 'Úti emlények' cím alatt egy Bécsbe legközelebb tett útját írja le, melly alkalommal többek közt Győr városát hosszasan és érdekesen ismerteti. E' cikkben olvassuk azon nevezetes tényt, hogy a' ,Vaterland' című német folyóirat szerkesztőjét a' győri várostanács 40 pft bírságra büntette, mivel — mivel egy ottani kávé megtagadása ellen magát bottörrel v é d e l m e z t e! Szeretnénk tudni, ha a' tisztelt szerkesztő nem védel-

mezendé magát, hanem hagyta volna a' tisztelt kávé és marqueurjei által jól elpoholtatni, valjon akkor mire büntettetett volna ő, 's mi jutalom szavaztatott volna a' tisztelt elpáholó egyéneknek? . . . Bizony furcsa, hogy boldog országunkban ha egyik vagy másik hírlap-szerkesztő egyik vagy másik kávéház-, kocsmá- vagy ugynevezett színház-b é r l ö j é t valamikép érzékenyen illetni meri, azonnal akadnak urak, védői a' bérlőknek és üldözői a' szerkesztőknek; de midőn némelly szerkesztők szintolly szemtelenül, a' milly valóban büntetésre méltólag e' haza ügyeit, nemzetiségünket 'stb. támadják meg: oh, akkor senki sincs, ki a' haláttan vendégeket rendre igazítani vagy éppen büntetni akar-ná. Ám hogyan is mérközhetnek egy haza egy bérlővel? hisz a' vendégszerető haza csak a' bérlőket hizlalja, de a' bérlők — ezek néha m á s valakiket is hizlálnak . . . Figyelemre méltó még V. I. e' cikkében azon indítvány, mellyet egy jól szerkesztett magyar színészársaságnak Buda 's Győr városok általi biztosítására nézve tesz. Nem tudjuk, hogyan állnak e' részben Győrben a' dolgok; de Budán jókora rokon-szenyvvel találkozának az eszme kivitele, főkép mióta az eddigi német bérlő — nem akar fizetni embereinek.

,PESTI DIVATLAP', XXXVIII-dik szám.

P e t ő f i nek 'Három szív története' című jeles versezetével kezdődik. — B o r o s M i h á l y 'Igénytelen szózat honunk hölgyeihez' című cikkében, kissé hosszas bevezetés után, fölkeri a' hon lelkes hölgyeit, hogy körük- és hatásukhoz képest a' szegény gyermekek nevelésére 's tanítására áldozzanak, mire nézve egy tervet ígér közölni: mikép lehetne legcélszerűbben, legesekélyebb terheltetés nélkül, legtöbb szegény gyermeknek segíteni . . . És ez a' haza hölgyeihez méltó felszólítás, 's ha a' terv, mint reméljük, czélszerű 's gyakorlati lesz, kívánunk számára minél több pártolót. — S z e l e s t e y 'A' becsülettel nem kell játszani' cím alatt csinos és tanulságot mesél közöl rimés versekben, mellyet D e á k F e r e n c z től hallott egy zalai gyűlésen, mellyet, mivel e' nagy férfi szájából jó 's mivel magában is igen hecses 's egy erkölcsi mese minden kellékeivel díszlő gondolat, szabad legyen itt prózában előadnunk: Egykor a' szellő, egy csörgő patak 's a' becsület egy hős ligetben összejöttek, bujósdi játszani. A' szellő bujdosott először 's játszilag és könnyedén szokelt szerte; de hollétét a' lombok zörrenése elarúlá. Utána a' kis patak indult, 's medert kerülve, fűszönyegen és virágok közt bujdogált; de játszótársai egy csöndes völgy ölében őt is feltalálták, mert kavicsba ütközött. A' becsületre jött a' sor, 's felszólíttatott a' bujdogálásra, ha talán szerencsésebb lenne e' részben társainál. „Hagyjatok, — válaszolt a' becsület — ne távolítsatok el magatoktól, ment ha elbujdosom egyszer, fel nem találtok engem többé soha!“ — A' 'Tárca' veronai levele a' magyar zenének, különösen R ó z s a v ö l g y i, Véd-egyleti magyar-jának, fényes diadaláról értesít, mellyet az Veronában az olasz hallgatók előtt kivitt . . . Bocsássa meg az ég hű gyöngeségünket, de nyíltan megvalljuk, hogy illy apró diadaloknak is teljes szívvel tudunk örövendeni, 's mi is méltányolva említjük meg U j h e l y i hadilelkész ur nevét, ki zenének betanításával 's a' külföldiek előtt kedveltetésével hazafiságosan fáradozik. — A' 'Budapesti szemle' kikel Notram ellen, ki az 'Életképek' egyik mult számában V e s z t e r , Társalgó'-ját lekorholni iparkodott — — és méltán kel ki . . . Mi, bővebben levén és éppen általunk, az 'Életképek'-ben a' 'Társalgó' ismertelve, N. hibás nézeteinek fejtegetésébe nem bocsátkozunk, annál kevésbbé, mert a' ki még abban is utánzást lát, hogy egy új táncban a' tánczosok szintugy szemben állnakegymással, mint álltak egy és valamennyi régiben: annak az újról vagy eredetiről táncz dolgában igen sajátos fogalmai lehetnek, 's e' részben tán csak úgy volna kielégíthető, ha a' tánczosok nem szemközt, hanem háttal egymáshoz állának, mi aztán mindenesetre új és eredeti volna, még eredetibb és újabb lehetendvén az által, ha nem lábukon, hanem más tagjaikon, 's nem is a' padlaton, hanem az ablékpárkányokon szokelnének. N. em-

litett cikkje egy eszmét lehel, és egy kitételt ad elő; az eszme, melyet a cikk lehel, az: hogy az írónak nem tetszik az, a' mi másnak tetszik. 'S ez hagyján, mert sokkal könnyebb valamely dolog iránt nem tetszést lehelni, mint kifürkészni 's felmutatni annak szép oldalait. A' kitétel pedig, melyet az említett cikk, mint kedves szüleményt, ismételve előad, ez: a' közönség a' 'Társalgó'-t, szeretne volna szeretni', melyre nézve Veszter második föllépte alkalmával fényes czáfolatot tapolt a' közönség, a' miből világos, hogy azt N. a' közönséggel hiába szeretne volna nem szeretetlenni'. . . Egyébiránt Notram sokáig éljen! — Érdekes cikk még e' lapban a' derék Dávid huszár lovagias tettének ismertetése, mely részint hirlapokból, részint Telepy ködfátyol-képei után ismeretes lesz a' nyájas olvasó előtt.

HONDERŰ, XXIV-dik szám.

Herczeg Hohenlohe Sándor, Magyarhon nemes, de egyszersmind jámborlelkű hölgyeihez' felszólítást közöl, hogy a' radnai templom fölékesítésére adakozásokkal járuljanak. . . Tiszteljük mélyen a' vallást és meghajtjuk fejünket előtte, midőn cselekvésben, czélszerű, jó 's az emberiség lelki testi hasznára törekvő cselekvésben mutatkozik, Főnebb volt alkalmunk a' Pesti divatlap'-ból egy felszólítást megemlítani, mely szinte hazánk hölgyeihez van intézve, 's mellynek gyakorlati célja, e' nemes-, de egyszersmind jámbor lelkű hölgyeket arra kérni fel, hogy tehetségök szerint szegény gyermekek nevelése 's tanítása előmozdításához járuljanak. . . E' felszólítást, mert a' legczélszerűbb 's legszükségesebb vállásos cselekvésre hí fel, itt ismételve említjük meg. — Mészáros Károly, A' szépnem, természetrajzi tekintetben' című értekezésének II. cikkét befejezi, mellyben leginkább a' férfi- 's nőnem közti különbségről szól, midőn amabban főleg az értelmiséget, ebben az érzékiséget állítja tulnyomólag uralkodni. — Döbrentei Gábornak, a' régidőkből érdemkoszorukkal ellátott írónknak, 'Toborzó, a' jász és két kún kerületben' czim alatt egy igen népszerű dala közöltetik, Füredy Mihálynak ajánlva, kinek kedves hangja hamar szerezhet közkedvességet a' népszerű dalnak. — Az 'Örangyal' méltányló ismertetése befejeztetik. Szeretnénk, ha a' 'Honderű' is elhithetné magával, hogy gyakoribb és kimerítő bírálatok közlése által de legkevesbet sem fogna ártani lapjai kelendőségének. — Annál többet árthat azonban ennek olly nyilatkozatok közlésével, millyen mai lapja végén is olvasható, mellyben egyik helybeli német szerkesztőt azzal fenyeget, hogy inasa által felfricskáztatja. . . Ez elhamarkodott beszéd rendre rovatolt meg több lapokban, 's hisszük is, hogy a' t. szerkesztő már megbánta e' szavait. Kár, bizony kár, bármelyik collega iránt is illy semmikép nem igazolható lenézést affectálni, csak azért talán, hogy ő német. Hiszen, hogy német, arról ő nem tehet, azért őt is csak a' jó Isten teremte, 's az orráért biz az is haragszik, a' kinek bajusza nincs.

* * *

És most: üdvözet önöknek, tisztelt fő- és alszerkesztő és segéd urak! üdvözet önöknek, tisztelt divatlapok, szépirodalmi folyóiratok! Sok beceszt olvasék önök levelein, 's így teljes készséggel türtem, midőn némelly unalmasabb dolgokat is kelle átlapoznom. Ha illy alkalmakkor nem hallgattam mindig, mikép némellyek tán szeretnék volna, bocsássanak meg: a' kitűzött cél másképp parancsolá. Ne vigyünk át az új évbe, mellyben — melleleg — sok boldogságot és tömértek előfi-

zetőt kívánok önöknek, ne vigyünk át neheztelést; mert soha el nem hitelhetik önök velem, hogy őszinte számmal — t. olvasóinknak ártottam volna.

Fogja-e az „Életképek” t. szerkesztője e’ rovatot lapjaiban tovább is folytatni, többé hozzám nem tartozik . . . Én nagyot és szabadot lélekzve, e g y e l ő r e csak annak örömét élem, hogy ezuttal leráztam nyakamból az utolsó lélekölő bilincset, melly folyóiratokhoz f o l y t o n o s dolgozótársul kötött . . . Üdvözlét önöknek, türelmes olvasók!

V a s A u d o r. *)

NEMZETI SZINHÁZ.

Dec. 16. Heszt Róza jutalmára bérszűnettel: L i n d a daljáték 3 felvonásban. E’ daljátékban kellett volna Füredinek Bécsből visszatérte után először föllépnie, mert ebben világosan kitűnt haladása az énekekben, sőt hangja is erősebb vala, mit talán egy részben a’ javult előadási modornak is tulajdoníthatni. Benza igen jó volt. Heszt Rózát tapsokkal és ismételtetésekkel tisztelte meg a’ közönség, mi egy másik énekesnőt arra birt, hogy az egész ismétlés alatt a’ közönségnek hátat fordítva, ki a’ színpalak közé jel- ’s szöbeszedet folytatott valakivel, mi a’ közönség iránt semmi esetre nem tanusított nagy tiszteletet. Schodelné sok bensőséggel énekelt ’s teljes birtokában volt hangjának, mellyet azonban ismétléskor talán nagyon is kímélt, miből azt tanulhatná a’ közönség, hogy nehezebb dalszakokat nem kellene ismételtetnie, ha művészeit még sokáig hallani kívánja. Közönség az igen rosz idő daczára is nagy számmal, csak azok nagy része maradt el, kik kényelmes hintaikkban az idő mostoha-
haságát épen nem érezték volna. De még egykomoly szót. Mi Heszt Róza művészeti tehetségeinek hő tisztelői közé tartozunk, ’s mindenkinek legkielégítőbb anyagi jövedelmet ohajtunk: azt azonban mégis jogtalanságnak ’s leverő érzelmeket gerjesztőnek találjuk, hogy H. Róza, kit hat hónap alatt mintegy kilencszer láttunk színpadon, olly jutalomjátékban részesüljön, mint Lendvainéknak, és sokkal jobban jövedelmezőben, mint Szigethi, ki majd mindig színpadon lakik. Az új szerződések ideje közelit ’s mi figyelmeztetni sietünk az igazgatóságot, hogy ezen vándor-színészeti-
bűz jutalomjátékokat, mint nemzeti intézethez nem illő koldulási surrogátumot, illő kárpótlás mellett a’ rendes érdemlett díjazásban törölje el. Ugy szinte el kellene most végkép törölni a’ bo’rányos vendégszerepezést, melly miatt személyzetünk mindig hézagos. A’ sok betegeskedés is mindig zavarja a’ játékrendet; hát még, midőn például Laborfalvi Róza vendégszerepekre utazik, Lendvainé pedig párnappal mulva rögtön megbetegszik, ’s azután hat hétig egyetlen tökéletes előadást sem láthatunk! És illy példát többet is idézhetnénk. Színházunk most olly állapotban van, hogy maga is eltárhathja színészeit, ’s nem kénytelen őket patri-
zalás végett vidékre küldözgetni, mi által nemzeti színházunk mindig hanyatlik, a’ vidéki színészet pedig egy-egy illy rajta átvillanó csillag által bizony semmit nem nyer. Fizessük színészeinket becsületesen, ’s tartsuk őket Pesten, hogy folyvást jó

*) Derék barátunkkal, ha e’ téren nem is — miután a’ „Hirlapi ör”-t jövő évre nincs szándékunk többé folytatni — de minden esetre l e g k ö z e l é b b, é s i g e n g y a k r a n találkozzanak t. olvasóink az „Életképek” hasábjain.

S z e r k.

játékrendünk és jó előadásaink lehessenek, mert csak így versenyezhetünk diadalmasan, és csak így alapíthatjuk meg maradandólag nemzeti színészetünket, nem pedig úgy, ha jelesb művészeinket vidéken barangoltatjuk, míg a' német színház legjelesb külföldieket csodít csarnokába. E' körülményt ismételve figyelmébe ajánljuk az igazgatóságnak.

K—e.

Dec. 17. *G r i t t i*, szomorujáték 5 felvonásban Szigligetitől. Egressi Gábor a' czimszerepet nagy szeretettel játszá, azt azonban épen nem helyesülhetjük, hogy közönös jelenetekben a' szókat mintegy eltaszítva 's darabolva ejti ki; ha azt csak egy vagy két szerepben tenné, a' személyesített ember jellemzéséül: úgy semmi szónk nem lehetne ellene; de nála ezen szaggatott előadás a' kevésbbé szenvedélyes jelenetekben már modorra fajult, a' modor pedig gyilkoló bötüje a' művészetnek. Az egész előadás kielégített.

S — —.

Dec. 18. *R o m e o* és *J u l i a*, daljáték 2 felvonásban. Hogy László szerelme Hubenainé iránt hamar meghűlt, nem csodáljuk; azt azonban csodáljuk, hogy K. Ida iránt rendkívüli szerelmet érezhetett. Felvonások közt Veszter, 'Társalgója' és 'Csárdása' nagy tetszést nyert, az előbbiben a' hölgyek közül legtöbb kellemmel Szathmáriné tánczolt, kinek minden mozdulata a' legfinomabb izlést is kielégíthet? Egyszersmind Egressi B. czigányai hallaták magukat és szokás szerint csak azon zenedarabjaik tetszettek, miket nem Egressi B. irt. Hát Bihari zenészei miért nem lépnek föl? Nem ártana az összehasonlítás.

—99—

Dec. 19. *R o m e o* és *J u l i a*, daljáték 4 felvonásban. Dicséretet ma csupán Paksinéről mondhatunk, kin növekedő szorgalmat veszünk észre minden előadás alkalmával, melly még az öltözetre is kiterjed. Juliát ő ma tisztán 's olly bensőséggel éneklé, hogy a' legszigorúbb bíráló méltányos követeléseit is kielégítheté, mit a' közönség többször zajos tapsokkal jutalmazott. Ha Paksiné így halad, 's az ellene gördülő ármányokat legyőznie sikerülend: úgy kedvenczévé válhatik közönségünknek. A' többire a' felebarát szeretet köpenyét borítjuk, csak azt jegyezvén még meg, hogy illy ócska daljátékok sürü ismétlése és illy hanyag előadás a' legjobb szándéku közönséget is elriaszthatja. Vagy tegyenek már valahára valamit a' daljátékban is vagy hagyjanak föl vele egészen, mert a' mi operai játékrendünk valóságos gúnyolódás az úgy szerető buzgó közönség ellenében. Ha új daljátékokat nem akarnak betanulni, legalább a' régieket szedegessék össze, 's ne járjanak mindig egy körben, mert a' nemzeti színház nem száraz-malom. Vagy mit vétettek: Báthori Mária, Báléj, Eskü, Beatrice, Ördög Robert, Fra Diavolo, Don Juan 'stb. 'stb.? Vagy rosszabbak ezek, mint az örökös Romeo és Borgia? Vagy nem áll a' rendezőségnek hatalmában, bizonyos egyéneket arra kényszeríteni, hogy legalább a' már betanult operákban egymás után változtatva lépjenek föl?

K—e.

Dec. 20. *F a l u r a k e l l m e n n i e*, vigj. 3 felvonásban. Talán még az elsőnél is jobb előadás, még a' sugóra is csak ritkán volt szükség, botrányosan hallhatólag pedig egyszer sem 's az ebből származó kerek, összevágó, egy-öntetű játékok következtében a' közönség annyira el volt ragadtatva, mikép első adataskor sem. Hubenainé módfolított ügyetlen játéka és kiállhatatlanul egyhangu szavalása rendkívül kiírt ugyan és sokat rontott, de neki nagy gyönyörűségére van, gyakori föllépése által a' közönséget untatni és boszantani, a' rendezőség pedig jónak látja őt ezen botrányos privát multságában nem gátlani, ámbár az illyféle szerepeket a' legügyetlenebb ingyen gyakornokai által is legalább kiáltó botrány nélkül játszathatná el. Hát az ur Egressi Gábor ur, az ur mindig csak, az ur akar maradni? Higgye el az ur, hogy az illy parasztos kifejezés nem illik az ur ajakira; az urnak sok tisztelője van és mi is tiszteljük az ur művészetét, 's az ur mindenesetre disze színházunknak; de ha az ur minden józan ok nélkül így makacsodik; bizony nem lehetünk az ur iránt kímélettel, 's az ur hangját kell az ur ellen viszhangoztatnunk.

K—e.

Dec. 21. *A' z s i d ó*, dráma 4 szakaszban, Szigligetitől. Szentpéteri he-

lyelt ma Telepi játszott. Vannak Szentpéterinek szerepei, ugynevezett torz szerepei, mikre Telepit igen jó sikerrel alkalmazhatni; de a' mai sokkal komolyabb, hogysem annak Telepi megfelellhetett volna, 's természetes, hogy az illy rátkutmalások által nemcsak a' szerep, hanem a' szerepvivő hitele is csökken. Százszor szeretnők ismételni, hogy idétlen vendégszerepezés ásandja meg nemzeti színházunk sirját, ha az igazgatóság azt jövőre meg nem szünteti, 's legyen meggyőződve, hogy nincs olly józanul nagy pénzaldozat, melyért ezen rosz szokást erkölcsi és anyagi haszonnal nem lehetne eltörölni. Az egész előadást a' jobbak közé sorozhatjuk. — 99 —

Dec. 22. A' budai irgalmas barátok kórháza javára bérszünettel: B ü v ö s v a d á s z, dalj. 4 felv. Ha már jót akarunk tenni, akkor ne adjunk olly darabot, mellyről előre tudhatjuk, hogy a' színházat megtölteni nem fogja, mert a' mai rosz világban csupa jötekonyságból nem szokott sokat tenni a' nagy közönség. Az előadásban legtöbb figyelmet mindenestre a' löpor gerjesztett. S —

Dec. 23-dikától 25-dikéig a' karácsoni ünnepek miatt a' színház zárva volt.

És most szabad legyen rövid zárszóban a' t. közönségtől elbucsuálnunk. Fél év óta teljesítjük e' helyen fanyar kötelességünket, mint játékszíni bírálok, 's ezen idő alatt uj eredeti színmű adatott hét: Házi orvos, Szökött színész és katona, Vándor színészek, Végrendelet, Atyátlan, Bánk bán, Obsitos, mellyek közül kettő megbukott, kettő középszerű szerencsével adatott, 's még többször ismételtethetnek, három pedig folyvást nagy sikerrel adatik; fordítás ellenben öt: Kápolna, Királyné és Kalandorok, Pártfogolás, Unatkozott, Falura kell mennie, 's ezek közül kettő bukott meg, egy untatott, kettő pedig nagy szerencsével tartá fön magát; végre daljáték csak egy, a' Négy Haymonfi, jött először színpadunkra, és nagy tetszést nyert, miből méltán következtethetni, hogy a' mostani igazgatóság legnagyobb mértékben operallenség, 's hogy Bajza urat e' vád vagy czím épen nem illethetné, mert az ő igazgatásának akár utolsó, akár első hat hónapja alatt háromszor, sőt négyszerannyi uj daljáték tanultatott be és adatott elő. Hogy tehát ez kevés, módfölött kevés, nem szükség hosszasan vitatnunk; mert a' német színházban ugyanezen idő alatt háromszor ennyi ujdonság tanultatott be. Színészink e' tekintetbeni hanyagsága annál kevésbbé menthető pedig, mivel e' fél évben rendkívül sok ismétlés volt színpadunkon, 's így régiek repetitójára nem kellvén sok időt fordítaniok, könnyen sokkal több újat tanulhattak volna. Örvedetesb' mindazáltal azon eredmény, melly szerint ezen hat hónap alatt hatvannyolcz eredeti előadás volt színpadunkon, tehát körülbelöl minden hónapban tizenegy, mi elég világosan tanusítja, hogy nemzeti színházunk emelkedése sokkal többet köszönhet az íróknak, mint a' színészeknek. 1834-ben julius — decemberben, tehát szinte hat hónap alatt csak tizenhárom eredeti előadás volt a' budai színházban, 1842-ben pedig ugyan hat hónap alatt Pesten csak tizenhat. Ezen számok világosan tanusítják drámairóink érdemeit, kik iránt ennél fogva a' nemzeti színház talán méltányosb' kegyelettel is viseltethetnék. Hogy színészink nem haladtak általánosan illy arányban a' művészetben, azt többi közt azon szemrehányás is tanusítja, mellyel nyilvánosan vádoltattunk, hogy t. i. az általunk megrótt előadási hibák nagyrésze már az Athenaeumban is megrovatott. Ez meglehet, de tehetünk-e mi arról, hogy némelly színészek még most is sinylenek némelly hibákban, mellyek már az Athenaeumban megrovottak? És épen ezen szomorú tapasztalásunk okozza leginkább, hogy bíráloi tollunkat ezennel letesszük. Mi nem viszketegből irtunk, mert ebből már kivénültünk: hanem használni akartunk, 's e' czél megközelítésére majd komolyan, majd tréfásan, majd élesen és gúnynyal szólottunk, tudván, hogy nem mindég, és nem minden emberre lehet egyenlő fegyverrel hatni. Annak, hogy jó és b e c s ü l e t e s szándékunk ohajtott czélt mindenben nem ért, csak kettő lehet oka: vagy a' megrovottak makacssága vagy a' megrovók gyarlósága, vagy talán felváltva mind a' kettő 's mind a' három esetből csak azt következtethetjük, hogy borsót falra szórni nem akarunk, hanem szerencsésb' vagy ügyesb' férfiakra bizzuk eddig viselt bíráloi hiva-

talunkat, és csekély erőnket e' lapok számára inkább más téren használandjuk, hol szerencsésb sikerü működésre lehet reményünk.

K-e. — 99 —. S — —. *)

APRÓ HIREK.

— Az augsburgi „Allgemeine Zeitung“ egyik legújabb számában ezt olvassuk: „Budapesti társaság alakult, melynek célja a' budai vizivárost a' pesti krisztinavárossal (!!) a' várhegy átfurása által összeköttetésbe hozni.“ Isten sokáig éltesse az „Allgemeine“ pesti levelezőjét: helyismeretei oly bámulatra méltók a' jámbornak, mintha csak — Chinában laknék!!

— A' „Pesti Hirlap“ jól megleczkézi a' pesti német színház bérlőjét azon elleneséges indulatáért, melylyel minden ellen, a' mi m a g y a r, gyűlölséggel viseltetik. Hagyjuk szegényt, hiszen ez is kenyéréhez tartozik 's majd magyar lesz ő ismét, midőn husvétra — bérletet kell hirdetni!

— A' budai színházat, mint halljuk, ugyanezen ember szándékozik átvenni: most volna alkalma a' ns. városi tanácsnak, hogy h a z a f i s á g á t m e g m u t a s s a, a' nemzeti színháznak pedig, hogy — m o z o g j o n.

— A' pozsoni „Pannonia“ egyik dolgozótársa megtámad bennünket, hogy gr. Batthiány Kázmér arcképét B é c s b e n készítették, a' mi, véleménye szerint, sehogy sem fér össze védegyleti apostoloskodásunkkal. Észrevételei egyebiránt a' sértés durva nemétől ment 's művelt hangon vannak írva 's azért a' megtámadó urat eljárásunk iránt szívesen fogjuk fölvilágosítani, mihelyest az ohajtva várt arcképet lapunkhoz mellékelhetendjük.

— M a r a s t o n í Jakab, felsőbb helyen engedelmet nyervén egy festész-akademia fölállítására, e' célra Weisz B. nagyhidutczai házanak egész harmadik emeletét több évekre haszonbérbe vette, mely alkalmatosságot Hild remek építészünk úgy szerkezend, hogy az felülről nyervén világosságot, általában minden oly célirányosan rendeltessek el, mikép ezen új intézet minden kívánnak tökéletesen megfeleljen.

— Alig jelentek meg kedvelt K o v á c s Pálunk színművei 's már azzal örveudezteti meg szerző az olvasó világot, hogy jövő mártiusi vásárra, összegyűjtött beszélyeit is kiadandja. Kovács Pál sokkal ismertebb író, semhogy szükség volna, jeles műveit közönséges hirlapi modorban a' közönségnek ajánlgatni.

*) Midőn a' tisztelt bírálóknak eddigi fáradozásaikért a' művészet érdekében köszönetet szavaznék, bizonyossá tehetem őket, hogy — falra borsót nem hánytak; mert üdvös működésök, bár sokan ezt makacsságból vagy tudja Isten honnan szedett elkapatottságból bevallani nem akarják, néhol már is ohajtott eredményt szültek, — 's ha ezen eredményt több esetekben még a' „pium desiderium“-ok sorába kell állítanunk; azzal vigasztalhatjuk magukat, hogy már igen sok b e c s ü l e t e s szándéknak szokott ez végsorsá lenni De azért elesüggedni bűn volna a' nemzeti színház ellen, mely közönségünk melegebb részvétét, tapasztalván, naponkint nagyobb jelentőségre vergődik, de melynek szintugy mint minden emberi intézménynek, megvannak hiányai 's hibái, melyekre az illetőket figyelmeztetni szoros kötelessége a' józan kritikának. — És azért a' „Nemzeti színházi“ rovatot ezentul is folytatni fogjuk 's azt új évtől kezdve oly kezekre bízuk, melyek az eddigitől különböző modorban ugyan, de szintolgy ő s z i n t e s é g e l ' s r é s z r e h a j l a t l a n s á g g a l fognak színházi dolgainkról nyilatkozni, a' mi ugy, mint eddig is, bármit fecsegenek némelly lég- és stílrontó kőtenyvitések, a' közönségben bizonyosan viszhangra 's illő méltánylatra fog találni.

— B e r n s t e i n hazánkba „Brutus és Lucretia” című szomorujátéka fényes sikerrel adatott mult napokban a' német színpadon. Ugyanezen jeles írótól egy m a g y a r drama is van készülöben, melly hazánk történetdús régi korából van merítve 's pár elolvasott jelenetből ítélve, hatással fog megállani nemzeti színpadunkon.

— A' reduttermek bérloje az általa farsang folytán adandó táncvigalmakra az ugynevezett Bihari bandát akarta felfogadni 's eziránt a' banda igazgatójával, Szekrényesi József ural, mint halljuk, az alkudozások meg is tétettek. A' váci utcai boltsegédek ez ellen ugyan protestálni akarnak, de azt mondják, hogy hiában tesszik, mert azért csakugyan magyar nótára kell tánczolniok.

— A' dunai átjárásnál az idén tagadhatlanul nagyobb rend van, mint tavall volt: már a' sár sem bokaig érő 's hiszszük, hogy még kevesebb fog lenni, ha szép és tiszta időnk marad.

— Felszólíttattunk, ajánlanók a' nemzeti színházi igazgatóság figyelmébe S z u h á n y i Beatrix kisasszonyt, mint olyan szép reményű csemetét, melly kellő pártfogolás mellett még diszére fog válhatni az intézetnek. A' kisasszonyban sok jó akarat, kedv és tehetség van, azon felül, mint magunk is meggyőződünk, szép és csinos külsővel bír, 's ennek okáért nem volna rossz, a' próbát vele megtenni 's őt alkalmas szerepben minélőbb fölléptetni.

— A'ra is megkértünk, hogy azután mi kérjük meg azon kandikáló uracokat, kik a' színház csarnokának oszlopai körül ácsorogva hölgyszemlét tartanak, ne állják el más becsületes embernek az utat, ha kifelé törekszik, 's ne idézzenek elő olly illetlen tolongást, melly miatt már nem egy hölgynek ruhája tépetett el, vagy kendőjétől fosztatott meg, 's melly legelső ok lehet ismét arra, hogy hölgyeink a' színház látogatásától elidegenedni fognak.

— E' napokban egy fiatal ember, főnökének pénzét, mellyel a' „Nemzeti újság”-ra kellett volna számára praenumerálni, egy krajczárig e l m a k a o z t a. — A' „Nemzeti újság” legközelebb egy cikket irand „hazánk ifjú reményeire” a' — k á r t y a d ü h ellen.

— Hirlik, hogy bizonyos arszlán e' napokban egy szép molnárnőt szöktetett meg a' hatvani-utczából. Szeretnők tudni, mond egy elmés barátunk, valjon az elkeseredett férj nem ugy kiáltott-e fel bánatában, mint egyszeri collegája: „várj csak, czimbora, majd visszalopnád még!”

— Mult kedden a' pesti kör' esti órákban igen érdekes és nagyszerű hangversenyt rendezett, mellyben legjelesebb művészeink rész vevének. „Hát a' „nemzeti kör” mikor mozog már?” kérdé egy barátunk. „Hiszen ott már régen hangversenyezik a' — Bihari-banda;” volt a' válasz.

És most, ha annyira ki nem fogytunk volna már a' helyből, még kis zárszót is kellene intézni t. olvasóinkhoz 's tölük szíves b u c s ú t v e n n i: azonban ezt nemcsak hely szüke miatt, hanem azért sem tesszük, mert ha valakitől e l b u c s u z u n k, azt darab ideig n e m f o g j u k l á t n i; mi pedig annyira megszeretünk önöket, tisztelt e l ő f i z e t ő i n k, hogy e g y n a p i g s e m l e h e t ü n k e l ő n ö k n é l k ü l . . 's azért csak boldog új évet kívánunk, de a' bucsuzásról mitsem akarunk hallani.

S z e r k.

TARTALOM

Az 'ÉLETKÉPEK' 1845. második félévi folyamához.

ÉRTEKEZÉSEK, KOMOLY ELMEFUTTÁ- TÁSOK ÉS ROKONNEMŰEK.

	Lap.
Élet és művészet. <i>Pulzsky</i> Ferencz	1, 37
Töredékek <i>Bajza</i> világtörténetéből	18
Anyagi és szellemi érdekek; <i>Vajda</i> P.	69
A' babyloniai és assyrok; <i>Bajza</i>	133, 165
Nők világa XIVd. levél; <i>Szabó</i> Richard	229
	261, 293
Véleménykülönség; <i>Purgstaller</i> J.	233
Aestheticai levelek IX; <i>Beély</i> Fidél	325, 358
A' teremtés; <i>Körösközi</i>	390
A' szabadság; <i>Vajda</i>	421, 453
Irodalmunk terjesztése ügyében; <i>E-i</i>	486
Néhány szó a' nőnevelésről; <i>Karacs</i>	
Teréz	549, 581, 613, 645
Irodalom és művészet, iparvédelmi szem- pontból tekintve; <i>Pongrácz</i> Lajos	594
Igazság; <i>Mészáros</i> Károly	678
Öszinte nyilatkozás	713; 745
Ideálok; <i>Kolmár</i> József	777
Anthropologiai képecskék I. <i>Beély</i> F.	805
A' szibíriai nevelő; <i>Beély</i> F.	

BESZÉLYEK ÉS ROKONNEMŰEK.

A' cigány nő; <i>Lemouton</i> Emília	5, 40
Sorscsapások; <i>Keled</i>	75
Szomorú idők; <i>B-r M.</i>	103, 138

	Lap.
Rivuli dominarum; <i>Pálffy</i> Albert	198
Történeti képek: I. Harald Haarfager.	
II Sophonisbe; <i>Szontagh</i> Gusztáv	235, 264
Pólya orvos első betege; <i>Frankenburg</i>	296
	336
A' Nepean sziget; <i>Jókay</i> Móricz	360, 393
Önátok; <i>Szilvágyi</i> József	424, 457, 489, 520
Az eperjesi vértörvényszék; <i>B-r M.</i>	555
	586
A' fukar végpercei; <i>Jókay</i> Móricz	563
A' szeretők; <i>Lauka</i> Gusztáv	618
Egy jelenet III. József kormánytörténe- téből; <i>Horváth</i> Mihály	649
Meglepetések; <i>Malakiás</i>	682
Igen és nem; <i>Kovács</i> Pál	716, 748
Három Phidiás és egy szobor; <i>Prasz- novszky</i>	781, 812

KÖLTEMÉNYEK.

<i>Bajza</i> : Deák Ferenczhez	101
<i>Bérczy</i> : Emma	239
<i>Beöthy</i> Zsigmond: Egy özvegyhez ko- porsójában	592
<i>Berecs</i> : Életkin	306
Embergyűlölő	628
A' Dunán	759
<i>Bugafő</i> : Felejts el	239

Lap.

Lap.

IRODALOM.

A' magyar idôszaki irodalom; *Csatáry*

Otto 26, 55, 117

(Az „Irodalmi ör”-ben e' félév folytán 23 külön munka lön megismertetve 's megbíralva, melyek sorsjegyzéke a' jövő félév végével fog az Életképekhez mellékelteni.)

KÜLÖNFÉLE.

Darázsok	434, 597
Hézagpótlók	68
Nemzeti kör	482
A' kör	506
Izgassunk	666
Budapesti iparvédelmi bál	676
Veszter Sándor társalgója; <i>Vas A.</i>	697
Nézet a' Pesten felállíttatni szándéklott siketnémák intézete iránt	705
Még egy szó e' tárgyban	741
Még egy jegyzet a' még egy szóra	774
Kalauz az iparműkiállítás termekben; <i>Schultz August</i>	706
Nyílt levél <i>Fáncsy</i> tól	31
Fáncsy urnak <i>Frankenburg</i>	127

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Arad, Baja, Bártfa, Belényes, B. Füred, Debreczen, Devecser, Dunaföldvár, Eger, Eperjes, Felső-Bánya, Győr,

Hont, Huszth, Irsa, Kalocsa, Kecskemét, Kisacsádi pusztá, Kis Czell, Kolozsvár, Komrompa, Kőszegh, Kun sz. Miklós, Marmaros Szigeth, Maros-Vásárhely, Mehádia, Miskolcz, Nagybánya, Nagy-Kanizsa, Nagy-Károly, Nagy-Körös, Nagy-Mihály, Nyitra, Nyögr, Pápa, Pécs, Pest, Pozson, Póstyén, Rank, Rimaszombat, Rust, Somló, Somogy, Sopron, Szabadka, Szászrégen, Szeged, Szekszárd, Szombathely, Tata, Trencsin, Vác, Veröcze, Veszprém, Zalaegerszeg, Zalamindszent és Zomborból. Összesen 58 különböző helyről a' hazából.

KÜLFÖLD.

Bécs 196

Irodalmi ör, az 1-ső és 24-diket kivéve, minden számban.

Nemzeti színház, minden számban.

Dívat Sarollától: 259, 387, 776.

Mi hír Budán? minden számban.

MŰMELLÉKLETEK.

Dívatkép: 8. Arczkép: 4. — *Hantai vidék és harkányi fürdő* az első *Rauh*, a' másik *Walzel* könyomdájából. — *Budai alagut*. — *Kecskeméti népiélelet*. Összesen 16 darab.

